SERENISSIMI ET POTENTISSIMI
PRINCIPIS
JACOBI
REGIS ANGLIÆ,
OPERA REGIA,

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI

PRINCIPIS

JACOBI

MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ, ET HIBERNIÆ,

REGIS

FIDEI DEFENSORIS,

OPERA

EDITA

A

JACOBO MONTACUTO VVINTHONIENSI EPISCOPO ET SACELLI REGII DECANO.

FRANCOFURTI AD MOENUM ET LIPSIÆ,

SUMTIBUS CHRISTIANI GENSCHII,

ANNO MDC LXXXIX.

620

IACOBUS I. DEI GRATIA
MAGNÆ BRITANIÆ FRANCIÆ ET HIBERN:
REX
DEFENSOR FIDEI
Hic, verus Geryon, tria regna ex orbe Britanno.
Sanguinis ignarus, ſanguine compoſuit.
Huic pax. huic Themis huic refluunt Parnaſsides undæ
Regiaq. huic pietas ſceptra decora facit

ICH DINE
ILLUST: ET POTENTISS: PRINC:
CAROLUS
PRINCEPS WALLIÆ DUX CORNW:
EBOR: AL: & ROTH: MARCH:
OR ME &c.

SYNOPSIS REGIORUM OPERUM

Juxta temporum, qvibus Singula Scripta erant, Seriem, & hujus libri ordinem.

PARAPHRASIS APOCALYPSEOS

Binæ Meditationes

Prior in 7.8.9.10. verſ. cap. 20. Apocalypſ.
Poſterior in 25.26.27.28. & 29. Cap. 15. Chronic.
Dæmologia Libri tres.
Baſilicon Doron.
Jus liberæ Monarchiæ
Miſocapnus, de abuſu Tabaci.
Conjuratio Sulphurea.
Nota, hos tres tractatus ſuppreſſo Regis nomine ab initio fuiſſe publicatos.
Apologia pro juramento Fidelitatis, quæ primo qvidem ΑΝΩΝΥΜΩΣ & ſola edebatur, deinde verò expreſſo Authoris nomine & adjecta monitoria præfatione.
Monitoria Præfatio Anglicè & Latinè ab ipſo Rege conſcripta.
Proteſtatio Antivorſtia Gallicè ab Authore edita.
Pro jure Regio adverſus Cardinalem Perronnium. Rex edidit Gallicè.

Sex Orationes.

Prima, habita in conventu Ordinum regni Angliæ.
Secunda, ibidem.
Tertia, in Albaula.
Qvarta, ibidem.
Qvinta, in Camera Stellata.
Sexta, in conventu Ordinum regni Scotiæ.
Meditatio in Orationem Dominicam.

SEREN.

FRIDERICUS
IULIÆ, CLIVIÆ ET
DUX SAXONIÆ
THURING. MARCHIO MIS
MONTIUM, LANDGR.
COMES MARCÆ
NIÆ, PRINCEPS HENNEB.
DYNASTA
ET RAVENSBURGI,
IN RAVEN=
STEIN ET TONNA.

FRIDRICUS
IULIÆ CLIVIÆ ET
DUX SAXONIÆ
THURING: MARCHIO:
MONTIUM LANDGRA-
MISNIÆ PRINCEPS HENNEB: COMES MARCÆ ET RAVEN-
SBURGI DYNA
STA IN RAU
ENSTEIN ET
TONNA.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC DOMINIS

DN.

FRIDERICO

JUXTA ET

DN. JOANNI GUILIELMO,

FRATRIBUS,

SERENISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI

DN. FRIDERICI

SAXONIÆ JULIACI CLIVIÆ AC MONTIUM DUCIS, LANDGRAVII THURINGIÆ, MARCHIONIS MISNIÆ, PRINCIPIS HENNEBERGIÆ, COMITIS IN MARCA ET RAVENSBURG, DYNASTÆ IN RAVENSTEIN ET TONNA.

FILIIS DULCISSIMIS

DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.

OPera magnæ Britanniæ Regis JACOBI, theſaurum complexa regiæ diſciplinæ, & varia ſapiētiæ, Chriſtiani moris doctrinæq́; exempla, ad CELSITUDINUM, Veſtrarum manus, SERENISSIMI PRINCIPES, devotione humillima depono, minime dubius, tantum Europæ principem, administratione felici regnorum, clementia, ſtudio pacis, amore hominum eruditorum, atqve ingenio ſummum, innotuiſſe dudum. Innatum eſt mentibus excelſis alta ſpirare, ac ſibi expetere ſimillima. Non alia heic animadvertetis, ſive in muſeo Regem, divinis pariter humanisque intentum, ſive in throno præfulgentem majeſtate, ac tot incolis florentiſſimisque provinciis jura præſcribentem adſectemini, magnanimum ubique, conſtantem, pium, auguſtum. Diu ſane eſt, quando Imperatores maximi, principes ac multarum gentium rectores, à curis publicis, ipſisque horridis belli negotiis, amœniores Muſas non excluſerunt, contra vanam in aulis opinionem, & hodierni præſertim ſeculi labem, quaſi parum convenirent invicem, eodemque contubernio gauderent peſſimè. Quidnam priſcis heroum temporibus in cœtum & ordinem coegit mortales? indoles neceſſariis prædita artibus, ad communem tranquillitatem & arma æqualiter comparata: quid amplas civitates ac regna provexit ad vires immodicas, orbi ſæpe formidandas? religio, belli peritia, ac ſapientia civilis. Nunquam verò hæc ſolius naturæ benignitate contingunt, aut cœco fortunæ impetu feruntur, quin accedente cultu, diligenti ſtudiorum cura, &

erudita annorum impenſa, majora in ſolio ſperare liceat ornamenta, inque rebus adminiſtrandis profutura omnia. Equidem in Rege noſtro adhuc requiſivere cruenta Martis opera, qui hinc ſplendorem diademati ineſſe arbitrantur. Verum ipſe divina ope, procul ſanguine ac militari ſigno, perfecit, quod in regno triplici anteceſſores, factis tot præliis, & abſumtis tot mille hominibus, impetrare vix poterant, unitis populis & ad tranquillitatem exoptatiſſimam traductis, qui huc usque ſub diverſis principibus fataliter oppoſiti, ad internecionem ſemper pugnaverant. Jam vero quæ potior in regno felicitas, civem ſervare, an perdere? adclamant haud dubie meliores, pacem bello præſtare: quam ut firmaret ille in perpetuum, nulli parcebat operæ, apud ſuos æque ac vicinos, ad excidia urbium, clades miſerandas, & infauſta quæque terra marique inferenda, propendentes. Ne tamen ſola reſtitueretur concordia publica, agebat potiſſimum, ex animis quoque Chriſtianorum auferre penitus cupiebat diuturnum in religione diſſidium, ex quo nova indies proficiſci mala videbat, in eccleſia Chriſti. Ac licet parum efficeret, vitæ interim tam religioſæ præmia tulit cœleſtia, quod hoſtibus aut pacatis aut reconciliatis, imperioque ſibi ac poſteris auctoſatis, pacem haberet perpetuam, quodque ſupremum eſt inter diviniora, contra parricidium nefandum in ſe totiusque nobilitatis Anglicanæ florem inaudito ſcelere inſtructum, tutus perſiſteret, inſidiasque paratas, unus fere in ampliſſimo ſapientum congreſſu, perſpiceret, ſtatim, ac quorſum tenderent improba peſſimorum hominum auſa, mente ſagaciſſima præſagiret.

Si Domus Saxonicæ præcelſam originem, regioq; ſanguine demiſſam inter Germanos dignationem, cultiſſimas terras ac provincias, in ſtatu civili ac ſacro, pignora benignitatis æternæ, almæ pacis munera æqua

men-

mentis lance perpendimus, non cedent adeo ſingula hæc bonis Inſulæ beatorum. Non ſola undique perſtrepunt arma, non bellica adparent ſigna, quibus noſtri moveantur advorſum patriæ invaſores, & invicto pugnent animo, quotiescunque requirat iſta neceſſitas; ſed paſſim habitant Muſæ, dulciſſimæ quietis conſciæ, nihil tam optantes, quam otia liberalium ſtudiorum duratura. Ubi civitas eſt paullo copioſior, ibi ſcholæ frequentantur & gymnaſia, virtutis ac doctrinæ ſeminaria, ex quibus prodeunt ſemper, qui utilitatem communem amant, & ſerie intemerata propagant. Quot ibidem ſunt academiæ, toto orbe celebratiſſimæ, quas exornant ingenia maxima, vigiliis, meditationibus, curis, & vel quotidianis recitationibus, vel ſcriptis operibus, ad felicitatem ſæculi & commodum univerſale, connitentia? Ex his enim ingentia redundant beneficia in multas terræ partes, ut ſive regiminis auctoritatem & honorem publicum, ſive belli pacisque artes contueamur, inde præſertim venire ſentiamus, qui rebus ex voto præſint, easque indubitato cum ſucceſſu gerant. Immo ſi faſtigia principum ſequimur, & palatia regia, ibi non aliter ac in corona ſapientum nemo facile admittendus, quin præſtet ſimilia, eleganti vivendi inſtituto, prudentia, & ſingulari doctrina conſpicuus. Aula Gothana hoc inprimis nomine meruit illuſtre præconium, quod virtutis expertæ, ac ſolidæ eruditionis delectu, conſilio provido & efficaci, Imperii totius negotia æque ac ſubjectarum provinciarum incrementa, pari ardore procuret, illi ſecuritatem & conſenſum, hiſce præter juſtitiæ, pietatis, ac ſinceræ cultum religionis, florem privatæ felicitatis, & bonorum ſufficientiam reddititura. ERNESTI PII, Avi beatiſſimæ memoriæ, ætatem prope omnem, circa ſcholas & eccleſias inſtaurandas exactam, poſt ferale bellum in patria, majorem ipſi gloriam attuliſſe, quam ſi continuis vi-

ſtor prœliis extitiſſet, confeſſione totius Germaniæ docemur. Inter hæc militis curam depoſuit nunquam, fortiſſimus qvondam Dux in caſtris Svecicis, ac fratre BERNHARDO ſuperior, niſi civium vota & juſtiſſima deſideria vocaſſent aliorſum. SERENISSIMI PARENTIS, Domini clementiſſimi mei, pacis amor & litterarum ita certant, ut inter heroes ævi noſtri potentioribus exemplo ſit, laudibus exquiſitisſimis apud exteros honeſtatus, non Saxonum modo decus, ſed Germanorum inæſtimabile. Sic verò licuerit, SERENISSIMI PRINCIPES, venerari obſequentiſſime nomina inclyta Domus auguſtæ Saxo-Gothanæ, unde mirum quantum augentur bonarum artium ſtudia, & bibliothecæ regum, principum, rerum publicarum, quando ſumtu & magnifica impenſa hinc tot veteris eccleſiæ melioriſque notæ ſcriptores lucem de integro viderunt. Non alibi majora debeo, nec debere ullibi præopto. Accipite igitur, quæ devotiſſimo adfectu exhibeo, JACOBI Regis ſapientiſſimi pientiſſimique opera, & dum admiramini ejus virtutes, perque veſtigia hæc inceditis, vivite quam feliciſſime, præcelſæ ſtirpis gaudium, commune patriæ delicium.

SERENITATUM CELSISSIMARUM VESTRARUM

humillimus

CHRISTIANUS GENSCHIUS.

ILLUSTRISSIMO
ET
EXCELLENTISSIMO
PRINCIPI
CAROLO
SERENISSIMI REGIS
FILIO ET HÆREDI.

PEtii ſubmiſſe à Sereniſſimo Rege, ut hunc ſuorum operum librum Tuæ Celſitudini offerre liceret. Ego non audebam non petere, nec ille poterat non annuere: non dixero rem iniquam, ſi quod Tuæ Celſitudini debetur, Rex negaſſet; at auſim dicere ſacrilegam, ſi hanc partem hæreditatis tuæ, ego Vir Eccleſiaſticus expilaſſem; quæ non minus in regiæ ſapientiæ operibus, quam potentiſſimorum Regnorum opibus ſita eſt. Baſilius de Inſtitutione Principis ſcripſit ad filium Leonem; Conſtantinus ad Romanum; Manuel ad Johannem; Carolus V. ad Philippum. Trium priorum Opera Græcè extant & Latinè. Horum æmulus, multorumque aliorum Regum, Sereniſſimus parens Baſilicon Doron ſcripſit ad Henricum filium, laudatiſſimæ memoriæ fratrem tuum. Quod ejus fuit, Deo ſic volente, tuæ ſorti accrevit: & quis abſque injuria cætera detraxerit. Sacra pagina docet Sanctis primitiis totam maſſam ſanctam eſſe, & cui prima darentur, illi cætera deberi. Tuæ igitur Celſ. hæc dicantur, cui hæreditario Jure debentur atque, ut certior eorum conſtet ratio, ſciat Tua Celſ. alia ante hac edita, alia hactenus ſuppreſſa fuiſſe; alia pæne perdita & amiſſa, alia librariorum incuria depravata fœdataque: Majeſtate Auctoris & gravitate Operum rem indignam. Sed cum Decanis ex officio incumbat diſperſa colligere, non alienum à meo munere exiſtimavi, quo jam olim apud Majeſtatem regiam defungor, quæ jacebant in tenebris proferre in lucem, & quæ in partibus facilè interiiſſent conſervare in toto. Cæterum oratam volo Celſ. Tuam, ne alioſum hoc donum accipias, ac à nobis offertur: nec enim (ut vulgo fieri apud

Magnates amat) tutelam à te expetit hic liber, aut Patrocinium. Nam adverſus injurias expetitur Patrocinium; eas regius auctor faciliùs vindicet. Cuſtodiæ igitur cauſa ad Te venit, quam naturæ ſorte melius præſtare potes: & inprimis, ut ſe tibi ſiſtat tanquam exemplar, quod ſequaris. Nec id incongruè: Exemplar enim imitatione ſolet eſſe antiquius. Tu cuſtos melior, quia ſuccedis Patri: ille tuorum morum melior formator, quia antecedit Perpetuo igitur, Benigniſſime Princeps, tibi ob oculos verſetur hic Liber, optimus, quem tua vita exprimas, Archetypus non magis eluceat boni Filii decus quàm boni Patris imitatione. Teſtatur hoc ſacra pagina, bonos Reges hoc ornans encomio, quod Patrum ſuorum veſtigiis inhæſerint. Quanta ſimilitudine externa Patris lineamenta in te exſcripſerint Deus & Natura, vident omnes: & qui Tuam Celſ rectè norunt, lineas animæ norunt easdem. Ajunt Philoſophi ab indole fluere imitationem: quæ ſi in Te indolem ſequatur, ſive Religionis & Literarum, ſeu virtutis amorem ſpectemus, non magno intervallo diſtabis à Patre, aut optimis Majorum tuorum. Quod Tuæ Celſ. Deus Opt. Max. cum longa feliciq́ue vita indulgeat.

Tuæ Celſitudini devotus

Jacobus, Epiſcopus Vintonienſis.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

E Libris, quorum numero & mole laborat Orbis, pauci eodem tempore vel ſcripti vel publicati fuere. Ea eſt materiæ varietas, ut nonnunquam uno partu edi neceſſe habeat; nonnunquam patiatur intervalla. Artem aliquam membratim tradere nihilo decentius foret , quàm corpus humanum oſtendere diſcerptum. Hiſtoriam necdum finitam vulgare, perinde eſt, ac ſi clepſydram priùs vertas quàm effluxerit: neutrobique certa conſtabit temporis ratio. At loci communes, controverſiæ, meditationes, commentarii, & id genus alia, quàm incertas habent ſuſcipiendi occaſiones, tam incertas patiuntur publicationis vices. Nec alium exigunt naſcendi, quàm in noſtra mente concipiendi modum habuere. Per ſe (ut plurimum) & ſingula intus delineantur; per ſe quoque & ſingula in lucem prodeunt.

Et in divinis operibus non unam eſſe condendi viam, ipſe qui condidit, teſtatur. Aliam ille in naturæ fabrica, aliam in Ceremoniis, aliam in Politicis, aliam denique in Moralibus viam ſequutus eſt. Et quidem vaſtam hanc naturæ molem ſtatim digeſſit in formas rerum Nam in maſsâ latebant omnium creaturarum ſemina, Creatoris artificio diſtinguenda in ſpecies. At Ceremonias legis non ille ex acervo ſecrevit, ſed acervo complexus eſt; ex partibus componens totum, non totum dividens in partes. Orditur, exempli gratia, à ſacrificio, progreditur ad circumciſionem, mox tabernaculum, denique templum conſummato inſtruit ceremoniarum apparatu. In Politicis incipit à Patrefamilias, progreditur ad Ducem exercitus, ut in Joſua & Judicibus. finis vero eſt regnum in Salomone, & poſterorum ejus ſucceſſione firmatum. In Moralibus, vox divina primas tenet; Secundas verò manus in Tabulis ſculpendis; Tertias calamus in Pentateucho Moſaica deſcribenda: donec ſuccedentium Prophetarum induſtria abſolutiſſimus ille Scripturarum canon perfectus eſt.

Tum demum non errat humana infirmitas, quùm Deum imitatur. Nec mortalibus vitio verti poteſt, quod eorum opera non ſimul edantur, quum tantis temporum intervallis ipſa ſacra volumina prodierint. Quid quòd in nobis non deſit ratio, nec ea quidem illi diſſimilis, quæ in divinis cernitur operibus? nam naturæ opera in nobis radicem habent, & à nobis vim plaſticam, quæ materiam verſat perpetuo atque agitat, donec ſuâ in ſpecie perfecta figurataque extiterit. Quæ conſilio & arte fiunt extra nos, ſuæ habent generationis momenta, ideoque pro temporum occaſionibus ſuſcipiuntur, intermittuntur, inſtaurantur. Quocirca non parva deprehendes inter Naturæ artisque fœtus diſcrimina. Hi erroribus nimium quantum obnoxii. & ſibi plerumque diſſimiles ſunt, & citò extinguuntur. At natura rarius à fine, aut ſimilitudine aberrat; & à celeri interitu, quæ fecit, magis vindicat. Grata denique acceptaque omnibus Naturæ opera: artis cenſura pro hominum captu aut affectu mitior eſt, aut ſeverior.

Quanquam autem humana opera errori & interpretationi tam obnoxia ſint, & naturâ & editionis tempore tam diverſa; ſemper tamen laudi fuit ea colligere, inque unum corpus redigere: ut quantum orbi conferat hæc humanæ ſapientiæ varietas, quamque diverſi ſint unius ingenii fœtus, uno quaſi intuitu diſcernamus. Nos paucorum exemplo rem illuſtraturi altiùs paulò, & ſupra ſcribentium vulgus rem repetemus. Laudantur in Scripturis miniſtri Ezechiæ, quod ſententias Salomonis collegerint: laudatur Jeſus Siracides, quòd avi ſui opera conquiſi-

verit. At Ezra majorem cæteris meruit gloriam ex Veteris Teſtamenti libris in ordinem digeſtis, inque capita & verſus diviſis, quæ antea continuo membranæ volumine circumferebantur. Dicitur S. Johannes tribus prioribus Evangeliis à ſe conquiſitis quartum addidiſſe ſuum, idque eo ordine, quem nunc obſervat Eccleſia. nec minore diligentiâ defungebatur primitiva Eccleſia circa Divorum Apoſtolorum Epiſtolas: quod cum ubique per tyrannorum ſævitiam fieri non poſſet, multarum auctoritas a poſteris agitari cœpta eſt.

Ut deſcendamus ab hoc ſummo gradu: quantum obſecro iis obſtricti ſumus, quorum ſtudio & induſtria Concilia & ſanctorum Patrum opera edita fuere? Penè tantum debemus Hieronymo & Euſebio, ac Patrum noſtrorum memoria Eraſmo & Crabbo, cæteriſque antiquorum Operum collectoribus, quantum ipſis auctoribus. Laudatur à Trajano Plutarchus, quod Sapientum apophthegmata collegerit. Conſtantinus Leonis filius ex omnibus Orientis Occidentiſque hiſtoriis unum corpus fecit: theſaurum ſane eorum temporum judicio inæſtimabilem. Idem præſtitit in Jure civili Juſtinianus Cæſar, Triboniani operâ. Gratianus ex Paparum epiſtolis Conciliisque & Patribus decretum contexuit. Damaſcenus Theologiæ corpus ex Græcorum Patrum ſententiis abſolvit. Idem è Latinis conatus eſt quadringentis poſt annis Petrus Lumbardus. Nos ipſi quanto tenemur ſtudio amiſſos libros recuperandi? Sex millia voluminum Origenis (ut teſtatur Epiphanius) ingenti cura quærebat Euſebius. Libros Ciceronis de Repub. Cardinalis Polus. Amiſſas Livianæ hiſtoriæ decadas multi, nec ſine ingenti impenſa. Cum igitur omnibus ſæculis conſuetum fuerit magnorum virorum opera colligere, ea ab interitu vindicare, &, quæ interciderant, exquirere; tum ſuum cuique auctori tribuere (nec enim unquam prodiiſſent tot graculi alienis veſtiti plumis, ſi nemo in mortem diſtuliſſet ſuorum operum editionem) ſpero ſervo non datum iri vitio, quod Domini ſcripta velit publicata: quodque illa univerſa nunc exhibeat, quæ antea vix ſingula erat invenire; & in toto conſervet, quæ in membris facile poterant interire.

Sed dum ego ſcripta colligo, alii ut audio pari induſtria verba ſpargunt; melius fuiſſe, ſi nullus a Rege liber ſcriptus fuiſſet; aut ſcriptus pari cum edictis fato interiiſſet. Non eſſe e Regum dignitate Doctores fieri; & pennâ bellũ gerere, quod haſtâ profligandum eſt; vel eximias animi dotes in papyrum impendere, quas ſi nitrato pulveri impendiſſet, jam regna debellaſſet. Cum homine ſcholaſtico certamen mire perinde eſſe ac ſi cum Therſite confligeret: illinc dignitate excidere; hinc dedecus acquiri. Et cum libros ſcribere jam in quæſtus ſpeciem abierit, non minus id dedecere Reges, quam ſi ex artis alicujus profeſſione quæſtum facerent. Quod ſi iis ſtat ſententia ſcribere, Regum more ſcribant, ut ſingulæ lineæ ſint leges, & Elementa mandata, verba præcepta. His & ſimilibus ſic aures (mihi credite) diverberatæ ſunt, ut neſciam, an de meipſo malè ſtatuerim, cùm plus virium mihi eſſe putavi, ut his dicteriis occurrerem, quam patientiæ, ut audirem. Opportunè igitur (ni fallor) hoc in loco meam dicam ſententiam, an librum ſcribere, ſit à regia dignitate alienum? Inprimis nunquam reſcire potui, lege aliqua cautum ne facerent. Ubi autem lex nulla eſt, optimorum imitanda ſunt exempla. Et multorum eſt Theologorum opinio, exemplis, quæ quidem non ſunt præceptis contraria, non cogi te, ut idem facias: ac ſi feceris, defendi. Quod ſi exempla ſufficiant, ea nobis potius ſupererunt, quàm deerunt.

Et, ut à Rege Regum incipiamus, Deo Opt. Max. qui omnia facit ad noſtrum bonum, multa etiam ad imitationem; viſum eſt illius prudentiæ cæteris in hoc genere præire & ſcribentium agmen ducere. Scripſit ille, & ſcriptio (ait Moſes) erat Dei ſcriptio, inſtar eorum quæ cælantur, materia fuit lapis in duas ſectus tabulas, & tabulæ erant utrinque exaratæ, ipſius Dei manu. Ajunt Theologi præcipuam animæ ſedem eſſe cor, ſolum Dei opus, ut hæ erant tabulæ. Lapis noſtri cordis duritiem appoſitè refert: cælatura verò, divinos characteres altiſſimè impreſſos & indelebiles: ſcriptio, ſcriptam in cordibus noſtris Dei legem: duæ tabulæ geminum noſtrum officium, erga Deum, erga homines; quo cordis noſtri area ſic utrinque occupanda eſt, ne quem locum contrariis relinquat. Certè in exigua hac bibliotheca intra nos à Deo erectâ, fundamentum eſt omnis noſtræ eruditionis:

nis: & homines ſe maximo naturæ præſidio putant deſtitutos, ſi nequeant mentis ſuæ cogitata ſcribendo exprimere. Nec ulla eſt gens tam rudis aut barbara, quæ non aliquo characterum genere ſenſus animi invicem communicet; A divinis tabulis ad Servatoris noſtri ſcriptionem veniemus, quam ſecundo loco ponere fas eſt, ſi non ordinis, ſaltem honoris cauſa. Nullum ille monumentum ſua manu nobis ſcriptum reliquit. Nam charitatis legem alia longe ſcriptam ratione in orbem illaturus erat: non in tabulis lapideis cælatam, nec in papyro exaratam, ſed carneo cordis noſtri opiſthographo divina dextra inſculptam; At in templi Hieroſolymitani pavimento ſemel legitur ſcripſiſſe. Quid ſcripſerit, adhuc lis eſt ſub judice. Divus Ambroſius putat hanc ſcriptam ſententiam. Feſtucam in oculo fratris cernis, trabem in tuo non vides. Beda eam ipſam credit ſententiam, quam loquutus eſt. Qui veſtrum eſt ſine peccato, primum in illam lapidem jaciat. Pulchrè Haymo eos ait characteres in pavimento exaratos, quibus inſpectis ſuam improbitatem veluti in ſpeculo accuſatores viderent. Ex quo etiam factum ſit, ut rubore confuſi abierint. Quicquid id erat, certum eſt, arbitro noſtro Servatore, falſas accuſationes ſcribendas eſſe in pulvere, ut à prætereuntibus conculcentur. Etſi autem Servator noſter nihil ſua manu ſcriptum reliquit, inficias tamen ire non poſſumus, quin Deus pater in Veteri Teſtamento, & Filius in Novo multa nobis à ſe dictata reliquerint. Tota enim Scriptura inſpiratione Divina ſcripta eſt. Ibi Prophetæ & Apoſtoli meri erant amanuenſes, & Spiritu ſancto agente ducenteq; omnia ſcripſerunt. Nec fas eſt alium horum librorum auctorem agnoſcere quàm DEUM.

Vetuſtiſſima mundi ætas nihil ad nos ſcriptum transmiſit. Nec in tanta mortalium longævitate ſcripto opus fuit. Homines ipſi vivæ erant bibliothecæ, & noſtri ſæculi operibus durabiliores. S. Judas tamen aliquid inſinuat de ſcriptis Enochi; qui etſi titulo Rex non fuerit, nihil eſt tamen, cur illi de nomine litem moveamus. Merebatur enim honorem appellationis, cui major pars Orbis ceſſit in ditionem. Ex illis, quæ ejus nomine circumferebantur, multa citant Origenes, Tertullianus, & Auguſtinus. Joſephus quoque, &, quem nos habemus, Beroſus, duas ajunt ab eo erectas columnas, alteram lapideam, alteram lateritiam, gemino Orbis interitu inſcriptas; priore per aquam, poſteriore per flammam. Et credibile eſt aliquid ea de re ab Enocho ſcriptum. Quod etſi cum Mundo interiit, recenti tamen memoriâ uſque ad Apoſtolorum tempora haud dubiè duravit.

Nec urgebo hoc loco Moſis ſcripta, qui non tantum Sacerdos fuit & Propheta, verum etiam, ſe ipſo teſte, Rex in populo, & primus, auctore Deo, ſcriptor Theologus. Nec Davidis exemplo inſiſtam, cujus Pſalmis divinæ ubique cantantur laudes; quando illi nihil ſcripſerint niſi ut Dei amanuenſes, non ſuo, ſed divino Spiritu acti afflatique. Illud tamen hinc arbitror non abſurdè colligi; ſi Reges ſcribere dedeceret, non hos ſelegiſſet Deus ad illud miniſterium, quos inter Reges voluit eſſe primos. Facilè arbitrer nunquam quicquam edituros de ſuo, quibus datum eſt eſſe Dei Amanuenſibus: nam ſicut piè credimus nunquam potuiſſe induci beatam Virginem, quæ ex Spiritu ſancto conceperat, ut cum viro miſceretur; ſic credibile eſt nunquam ſua publicaturos opera, qui Spiritus ſancti dictata publicaſſent. In Samuele tamen & Salomone contrarium videre eſt; illo Judicum in Republ. Iſraëlitica, hoc Regum glorioſiſſimo. Samuel duorum librorum, qui ejus nomen præferunt, maxima ſaltem ex parte ſcriptor, Tractatum de regia inſtitutione ſuo edidit arbitrio: in quo Regem à tyrannide, populum à licentia revocare ſtuduit. Salomon præter libros Biblicos ſuperſtites; ſuos, qui interierunt, permultos vulgavit. Ut omittamus Parabolarum tria, & Hymnorum quinque millia; ingens fuit illud opus naturalis hiſtoriæ (ut Hebræi appellant) avium, ferarum, piſcium, arborum, plantarum ab hyſſopo ad cedrum; ſed ad humanarum potius quàm divinarum rerum notitiam comparatum, & animi cauſa magis ſcriptum quam Eccleſiæ. Unde (ſi quid veri auguror) naturæ nobis abdita paterent, ut in humanis libris fieri amat; non autem divinæ gratiæ arcana, quod proprium eſt ſacrorum Bibliorum opus. Nec eſt quod dicat aliquis eorum voluminum, quæ interciderunt (obruta ut ajunt Babylonico templi excidio) eandem olim fuiſſe auctoritatem cum iis, quæ nunc ſuperſunt. Ægrè inducor libros divino Afflatu

ſcriptos, in arca reconditos, in Canonem receptos, in Eccleſia publicè legi ſolitos penitus interiiſſe. Deſperationis foret de providentia Dei, aut fide Eccleſiæ hîc dubitare: nam ſi periere qui non ſunt, cur qui manent, nequeant perire? quod cum Servatoris dicto pugnat, non periturum jota unum, donec omnia compleantur. Ideoque magis propendeo, ut credam nunc eſſe, quicquid fuit Scriptura; quàm quicquam periiſſe. Quæ ſententia non tam curioſè defenditur, quàm altera periculosè creditur. Præſtat noſtram agnoſcere inſcitiam, quàm divinam arguere Providentiam. At ſi interiit ſacræ Scripturæ quantum illi volunt, actum eſt de Providentia Dei; actum eſt de fide Eccleſiæ, cui ſacra Oracula concredita ſunt. Progrediamur ad ſcripta ab hujus controverſiæ diſcrimine multum remota, eorum Regum, qui à divina inſpiratione tantum abfuere, ut potius cum diſcipulis Johannis de Spiritu ſancto nihil audiverint: ignorantes Numen, cujus bonitatem toties ſenſerunt; nec credentes Omnipotentiam, poſt tantum poteſtatis experientiam.

Ut ab Aſſyriis incipiamus à primo eorum Imperatore Nimrode, cujus regia erat Babel; ad Sardanapalum, noviſſimum, nullus literarum apex apparet, nullum veſtigium. Nec mirum, ſi barbarie conſervabatur imperium, quod tyrannide partum fuit. Fruſtra ibi literas quæras, ubi perpetua obtinet tyrannis. Earum vis eſt non modo lumen affundere intellectui, ſed animum quoque ad libertatem erigere, quorum neutrum in tyrannide licere poteſt. In Aſſyrio igitur imperio, quod mille & trecentis aut quadringentis annis duravit, non eſt quod doctum Regem quæras; cum doctum virum ægrè ullum invenias. Eam ætatem Poëtæ, ſi velint, aut Hiſtorici tanquam auream nobis depingant: at aureæ ingeniorum venæ nulla unquam ætas tam exiguam poſt ſe reliquit memoriam.

Poſt Sardanapalum regnantibus Phul Tiglath-Philaſar & Salmanaſar (horum mentio eſt in ſacris, & Jonas fertur his concionatus, ut etiam Prophetarum nonnulli cum illis jam terram Cananæam ingreſſis familiarius vixiſſe: quod factum eſt ſub Rege Menahem, qui Phulbelocho tributi nomine mille talenta pendebat; & ſub Ezechia, cum Salmanaſar capta poſt triennalem obſidionem Samariâ, Iſraëlitas maxima ex parte abduxit captivos) hoc, inquam, & poſtero tempore Aſſyrii Principes animos literis ita appulerunt, ut imperante Nebuchadnezare, qui Babyloniorum monarchiam fundavit, magno fuerit in pretio doctrina; & in aula, ut ludo literario, decora ingenia in optimarum artium ſtudiis educata fuerint, ut eſſent qui Regi dubitanti de omnibus reſponderent & (niſi nos fallunt hiſtoriæ) ſub Danielis & Collegarum ejus ferulâ quinque inſignes Monarchæ divinarum humanarumque rerum notitiam hauſere, Nebuchodonozor, Evilmerodac, Balthaſar, Darius Medorum, Cyrus Perſarum Reges. Quod non ægrè ex ipſo Daniele evincere eſt.

Si ad Perſas perrexeris, quibus major interceſſit notitia cum Prophetis, Ezra, Nehemia, Zacharia, Malachia, & cum populo jam captivo, eos optimarum literarum ſtudiis admodum deditos invenies. Cyrus auctor imperii acta ſua diurna retuliſſe dicitur in Commentarios; quibus, Ezra teſte, continentur edicta de reducendis in patriam Judæis. Ad eam rem literas miſit ad Principes Aſiæ civitates. Quarum literarum nonnullas apud Joſephum invenias l. 2. c. 1. Perhibentur quoque Artaxerxes, Darius, aliique Perſarum Reges complura ſcripſiſſe: quod ex canonicis Ezræ & Nehemiæ libris intelligitur; ſed clarius ex Apocrypho Eſdra, qui hos Reges memorat ita ſe doctrinæ ſtudiis, & Sapientum dictis oblectaſſe; ut in celeberrima quaque Panegyri certamen Rhetoricum inſtituere conſueverint, & ſummis, quibus poterant, honoribus victores ornare.

Quòd ſi ab his ad Græcos tranſieris, omne eruditionis genus ſuſpicies in Tropico Cancri, in eam, nempe, altitudinem evectum, in qua neque ante neque poſt unquam fuerat. Res eſt notatu digniſſima, veniſſe in orbem humana ſtudia, extincta divinæ ſapientiæ luce, & Poëtas cœpiſſe ubi Prophetæ deſierunt; Horum Theologiæ ſuccedente illorum Philoſophia. Vide mihi quadringentos illos & amplius annos à captivitate Babylonica uſque ad Salvatoris adventum; neminem (quantum novi) Prophetam invenies; Oratores, Poëtas, Philoſophos trimodio metieris, & tantis ornatos animi dotib⁹, ut nos eorum diſcipuli nunc merito ſimus,

Magi-

Magiſtri haud unquam pares futuri. Hoc tempore eruditione & ſcriptis non minùs quàm victoriis claruit Alexander. Ille de rebus ſuis in Aſia & India geſtis ad Antipatrum ſcripſit: ut in ejus vita teſtatur Plutarchus. S. Cyprianus in Tractatu de Vanitate Idolorum mentionem facit inſignis voluminis ab Alexandro ad matrem ſcripti; in quo teſtetur Alexander ex Sacerdote Ægyptio intellexiſſe ſe, homines fuiſſe omnes gentilium Deos. Et S. Auguſt. (lib. 12. de Civitate Dei) meminit alterius libri ejuſdem Regis ad matrem Olympiadem, de Monarchiarum ſucceſſione.

E Regibus Syriæ Antiochus, cognomento Epiphanes, multos à ſe ſcriptos libros in Judæam miſit, de religione Judaica mutanda in Græcam. Præcipua eorum capita in libris Macchabæorum, & apud Joſephum videre eſt. At Romanorum Imperatorum quis non literis famam meruit? Julius Cæſar præter alia multa Commentarios exemplo Cyri ſcripſit. Octavius complura volumina (teſte Suetonio) Hiſtoriam ſuæ vitæ, hortationes ad Philoſophiam, verſus Heroicos, Epigrammata, Tragœdias, &c. De hoc Cæſare duo mihi referenda ſunt, nec à meo inſtituto (ut opinor) aliena. Fertur ille magna cura Græcos Latinosque libros de religione Romana conquiſiviſſe, fatidicorum, hariolorum, Mathematicorum, quorum Authores minus idonei videbantur, circiter bis mille exuſſit: Sybillina oracula retinuit; ſed eo delectu, ut ſuppoſititia omnia cremaverit, quod eò magis refero, ut noſter Auguſtus exemplum ſequutus inquiſitione facta laudatos auctores ab interitu vindicet, hæreticorum ſchedas, libellos famoſos, & omne ineptiarum genus Vulcano tradat. Nihil enim eſt, quod populi hujus animos in Religione magis conturbet aut corrumpat, quàm promiſcua omnium librorum licentiâ.

Secundo loco mihi referenda eſt illa Cæſaris Auguſti in ara Capitolina Chriſto facta inſcriptio, Nicephoro commemorata & Suidæ in verbo Auguſtus. Cæſar Auguſtus, multis rebus glorioſè & feliciter geſtis, partoque Imperatoris nomine, ad Apollinem venit: immolataque hecatomba (quod omnium ſacrificiorum maximum erat) de ſucceſſore Deum conſuluit. At cùm nihil reſponſum eſſet, iteratâ hoſtiâ, quæſivit, quamobrem nunc ſileret, qui antea verborum parcus nunquam fuiſſet? magna interjecta mora hæc ex adyto audita ſunt:

> Me puer Hebræus, Divos Deus ipſe gubernans,
> Cedere ſede jubet, triſtemque redire ſub Orcum;
> Aris ergo dehinc tacitus diſcedito noſtris.

Hoc reſponſo accepto Romam reverſus eſt: & aram in Capitolio cæteris majorem erexit, his inſcriptam verbis: Ara Primogeniti Dei. Noſter Auguſtus, quo regnante in viriem ætatem adolevit Chriſtus, qui ſub priore Auguſto puerilem transegit; de ſucceſſore ſuo non laborat (Deo laus ſit, qui eum ſuâ eaque feliciſſima ſobole beatiorem fecit Auguſto) ſed de æterno Chriſti imperio in ſuis terris ſollicitus divina conſuluit oracula; compertoque, unicum tantum Altare Dei Unigenito, Beato in ſæcula, erigendum eſſe; quantum poteſt, laborat, ut homo ille peccati ſede cedat, & ſub Orcum redeat: qui, Athenienſium æmulus, ignotis Diis Altaria non ceſſat dedicare; & ſuppoſititiis Sanctis plures preces & ſuffitus offerre, quàm gentes olim Diis ſuis, quos ignorabant. Sed revertamur: Claudius Cæſar unam hanc virtutem ſuis miſcuit vitiis, quòd libros ſcripſerit non malos. Tam multos Græcos edidiſſe auctor eſſe Suetonius, ut & ludum Alexandriæ aperuerit de ſuo nomine, in quo iſti libri quotannis prælegerentur. Latinos verò quadraginta tres, a cæde Cæſaris ad ſua tempora hiſtoriam complexos. In Ethnicorum Cæſarum ſcriptis recenſendis finem non invenirem: pro Chriſtianis Conſtantini exemplum ſuffecerit. Euſebius vitam ejus perſequitur cum cura; & ſine invidia meminit eruditionis; quotque orationibus & ſermonibus ſubditos miniſtrosque ad probam piamque vitam hortatus fuerit; quot noctes meditationibus Theologocis transegerit inſomnes; quæ verba in principio & fine Concilii Nicæni habuerit, at celebris illa ad Sanctorum cœtum oratio, pronunciata ab ipſo

Latinè,

Latinè, poſt à variis converſa in Græcum, quantam gloriam literis conſequutus fuerit, abundè teſtatur.

Verùm à peregrinis iſtis Imperatoribus revertamur in patriam, ad domi natos Reges. Alfredus Occiduorum Saxonum Rex in linguam Anglicam tranſtulit Paulum Oroſium, & S. Gregorium de cura Paſtorali, ejuſdemque auctoris Dialogos: Bedam præterea de actis Anglorum, & Boëthium de Conſolatione Philoſophiæ, & Davidis Pſalmos, cum aliis permultis. Adverſus improbos judices codicem Juris ſcripſit & Inſtitutiones; dicta etiam ſapientum & de Regum fortuna librum ſingularem cum Chronicorum faſciculo & Meditationum enchiridio.

Ethelſtanus, vel (ut aliis placet) Adelſtanus Rex Anglorum (ut loquitur Balæus) Biblia curavit ex Hebraica in Saxonicam linguam transferri: ipſe librum de Aſtrologia conſcripſit, & conſtitutiones Cleri. Antiquas leges multas emendavit, multas ſanxit novas.

Edgarus Rex Clero Anglico leges & conſtitutiones ſcripſit cum quibuſdam aliis. Henricus Primus Gulielmi Normanni filius natu minimus, in Cantabrigienſi Academia educatus, ex artium ſcientiarumque inſigni notitia cognomentum Beauclerk meruit quod etiamnum durat.

Achajus Scotorum Rex majorum ſuorum hiſtoriam contexuit. Kennethus vero, Scotorum Juſtinianus, omnes leges in unum volumen redegit.

Jacobus Primus non pauca ligata Oratione reliquit, & Anglica, & Latina. Balæus auctor eſt eum de futura uxore tractatum exaraſſe.

Henricus Octavus de hominis Chriſtiani & de juventutis inſtitutione ſcripſit, & pro ſeptem Sacramentis adverſus Martinum Lutherum. Quo nomine à Pontifice, earumque partium hominibus, non laudem modò conſequutus eſt, ſed & fidei defenſoris celebrem titulum. Feliciter ſanè, quòd hîc à Pontifice Rex ſteterit: Aliàs, ejus ſcripta pari cum actis virulentia traducerentur. Poſt enim, duos publicavit libros, nihilo prioribus deteriores, ſive ſtylum ſive argumentum ſpectemus; hunc de auctoritate regia contra Papam; illum de Concilio Mantuano ſententiam ſuam. In quibus, quia aliud quiddam ſpirare viſus eſt, Pontificem non habuit famæ ſuæ tubicinem.

Edovardus Sextus in tanta vitæ brevitate, qua eximias animi dotes mundo explicare non potuit, hiſtoriam tamen ſui temporis ſcripſit & tractatus tres lingua Gallica, de fide, de idololatria ſeu imaginum cultu, & de Papæ primatu; quos Duci Somerſetenſi avunculo ſuo inſcripſit: Epiſtolas etiam & Orationes Græcas Latinasque varias conſcripſit, in bibliotheca Regia ſuperſtites; quas eruditus fiduſque bibliothecæ Regiæ curator Patricius Junius Regiâ auctoris manu conſcriptas mihi monſtravit. Et quod reticendum non eſt, tanta animi attentione Concionatoribus auſcultabat ſuaviſſimus Princeps, ut adhuc extent ab ipſo ſcripta, quæ è Concionibus ſacris excerpſit, addito Concionatoris nomine, cum loco, & tempore, & cæteris circumſtantiis.

Nupera Regina noſtra, beatæ memoriæ Eliſabetha, preces Catharinæ Reginæ tranſtulit in Latinam linguam, Gallicamque & Italicam. Centuriam ſententiarum à ſe collectam & triplici ſimiliter idiomate ſcriptam, patri inſcripſit. Translatum audivi Saluſtium, non vidi. At in recenti ſunt memoria Orationes ejus Latinæ in utraque Academia; reſponſa quæ variarum gentium Legatis non uno reddidit idiomate: & Orationes habitæ in regni Comitiis, ab interitu typis aſſertæ. Et ut ad Regem noſtrum propius accedamus, Valerius Maximus à patre ejus translatus eſt. Mater inſtitutionem Principis Gallicis verſibus perſecuta eſt. Ipſum autographum involucro acu materna picto, filius auro contra & gemmis æſtimat.

Septi hac nube clariſſimorum teſtium (& hi pauci ſunt, præ illis qui adduci poſſent) & ſummorum Principum muniti exemplis, à mundi principio ad noſtra tempora, qui ſcribendo non minus quàm agendo famam quæſiverunt, & literis non minùs quàm victoriis, & prudenter dictis, quàm fortiter factis clareſcere ſtuduerunt, cur rem novam & inuſitatam cenſebimus, ſi Rex noſter Sereniſſimus, quem Deus Opt. Max. eximiis adeo naturæ dotibus, incredibilique ac divina quadam

dam

dam mentis acie beavit (ita ut literatiſſimus mihique longè amiciſſimus Dominus Petrus Junius à Seaton Eques, Sereniſſimæ Majeſtati ſuæ olim à ſtudiis & legationibus , nunc verò à conſiliis & eleemoſynis in regno Scotiæ , non immerito θεοδίδακτον vocare ſoleat) ex uberrimo eruditionis ſuæ fonte pauculos hoſce rivulos mundo indulgeat ? Laudo adverſariorum noſtrorum prudentiam, qui improba diligentiâ, ſed fruſtra omnia experti, quibus eum in ſuas partes traherent; tandem ſi nihil aliud, certè ſilentium illi perſuadere conati ſunt; ut omnibus irritis fallaciis, hoc ſaltem ab eo impetrarent, ſi nollet eos rebus juvare, verbis nocere intermitteret. Dicteriis igitur oblatrant ſcriptis Regis, nec tam ſcripta ipſa reprehendunt, quàm quod ſcripta ſint. Imò verò Rex ſcribens iis pro monſtro eſt. Hi homines malam cauſam non ſtultè agunt. Longo rerum uſu perceperunt regnum Chriſti eſſe pacis Evangelium, & potius Apoſtolorum pennis ab initio propagatum, quam vi Principum; & ſuaviloquis Patrum calamis plus auctum, quàm minacibus Tyrannorum edictis ſuppreſſum & Papatui ſuo nuper ab uno Monacho plus detractum viderunt, quàm a multis Principibus potentiſſimis poſſit reſtitui. Cum igitur tenues iſti, & homines de Schola, Chriſti regnum in tantum extulerint, & myſterium iniquitatis nudaverint; non abſque cauſa metuunt, quis tandem ſcriptionis hujuſce regiæ exitus futurus ſit.

Gladium ejus non extimeſcunt; hic in tuto ſunt. at ne ſpiritu ejus ſiderentur, vix ac ne vix cavent. Si qua poſſent Majeſtatem ejus ab hoc bellandi genere avertere (nam à ſanguine fundendo vident illum naturæ bonitate abhorrere) majorem hinc ducerent triumphum, quam ex Americæ Indiæque converſionibus, de quibus tam liberaliter fabulantur. Libros ejus intuentur ut Cometas; ſtupore pavoreque defixi, quid portendant tandem novi; qualemque in orbe mutationem ſua influentiâ parituri ſint. Nec eos ſua fefellit expectatio. Qualiter hominum animos libri Regii permoverint, nos ipſi oculati teſtes ſumus. A ſummo conclavi ad imas usque cellas numerantur, qui eorum lectione converſi ſunt: & nobis potius deſunt tam multis alendis opes, quam iis animus ad nos tranſeundi. Sed ut quod propoſui (Regibus licere ſcribere) tandem concludam, liceat veſtris auribus hanc meditationem meam deponere.

Quot perpetuandæ memoriæ vias commenti ſunt homines, ut ſeipſos Divinitate quoque donaverint, quo colerentur ut vivi qui diem obierant? ubi cernitur impetus naturæ fortior, quàm in ſpeciei propagatione? quorſum picturæ, niſi ut ſuperſtes ſit corporis ſimilitudo? quorſum ædificiorum ſplendor niſi ut incolarum ſplendorem teſtentur? quorſum xenodochia & noſocomia, niſi ut in animis hominum noſtra perennet pietas? & Regem fortunatum dicemus, quem videbimus ſuperſtitem in liberis; aut intuentes picturam ejus, lineamenta corporis mirabimur; aut ſuperbas ædes ſuſpicientes, prædicabimus magnificentiam, & non potius in divinis ejus ſcriptis ſubtiliſſimum amabimus ingenium, exactiſſimum judicium, uberrimam memoriam, mirificos affectus? certè inſcitiæ eſt in homine id minimi facere, quo longiſſimè vivit: aut corporis opera mirari, ingenii cultum negligere: pluriſque in eo æſtimare, quo parum aut nihil inſtruit, quàm quo ſemper prodeſt. Quid nunc de Cæſare reliquum eſt cum Commentariis conferendum? quid de Cicerone cum Orationibus? Quî factus eſt Seneca major Nerone? aut Ariſtoteles Alexandro ? hujus triumphi & victoriæ marcuerunt , illius virtus etiamnum germinat , floretque. Cætera tempore roduntur conſumunturque: at ingenii monumenta tempore valeſcunt, & quo antiquiora tanto dixeris meliora.

Poſtquam dixi ſententiam , nec illicitum eſſe Regibus, nec indecorum ſcribere; ſed quod aliis licet, illis quoque licere , ſi vacet; ut ſpecimen ingenii dent in præſens, conſulant famæ in futurum , laudem ſibi quærant in populo, gloriam Deo: jam date veniam, ſi aliam iniero viam. Fortè enim dicent non tam traduci Reges ſcribendi nomine, quam argumento. Nec enim Principibus viris, altiſſimoque in loco conſtitutis vilem propoſitam eſſe materiam , qua ingenia deterant, laboremve in tricis ludant, ſed ex rebus maximis famam ac gloriam quærendam. Et ſanè, ſi ego dignus forem qui Regibus conſulerem , parcè illis admodum, nec niſi graviſſimas ob cauſas Polemica cenſerem tractanda; rarò

confligerent niſi in acie. Ut enim ſumma ſit eorum in ſcribendo modeſtia, remque ipſam ſolum pertractent , adverſariorum vitiis prorſus diſſimulatis; neſcio tamen quo pacto in omnibus controverſiis fieri ſoleat , ut idoneam videaris iræ cauſam præbuiſſe, ſi tantum adverſario ſolidè reſponderis. Et dum erit hæc opinionum varietas, nunquam deerit confutandi materia; qua litigandi viciſſitudine magis expoſita eſt & obnoxia injuriæ, Regis quàm Scholaſtici hominis perſona. Regem facilius eſt ferire, evidentiorem, puta, ampliorem que metam & quanquam ab eo aberrent, nec quod reprehendant, quicquam inveniant; operæ tamen pretium ducunt cutem ejus ſtringere, vibicem in facie relinquere. Sin de pietate, de moribus, de Republ. de arcanis naturæ, de rebus geſtis ſcribant Reges, laudamus ſine invidia eorum ingenia, & induſtriam ſine injuria miramur; Ægrè accommodatius hujus rei exemplum, quam in noſtri Regis operibus inveneris. Quum publici juris feciſſet Baſilicon Doron , librum refertiorem ſaluberrimis conſiliis, quam eſt malum Punicum acinis, quos hominum meruit applauſus? quàm ille omnium animos in admirationem amoremque ſui rapuit? cum eo tempore veniſſet liber in hominum manus, quo auctor in hoc regnum venit, omnes ſubditi uno ore bona dicere; & Regem non minus eruditionis & Religionis, quam juris & poteſtatis nomine vereri. Eorum enim bonorum primitias tum guſtavimus; quorum meſſem longè uberrimam ex eo tempore meſſuimus, ſub prudentiſſimo & clementiſſimo Optimi Principis imperio. Idem de Dæmonologiâ confirmare liceret, opere profecto rariſſimo, ſive experimenta Phyſica, ſeu præcepta Theologica reſpicias. Ex his nil niſi alta pax & clara ſerenitas. Nulla frontium aut judiciorum nubecula conſpecta eſt. Ut primùm verò Papam oppugnare cœpit, & cum Cardinale pedem contulit, illius tyrannidem orbi nudans, hujus fallacias; Deus bone, quantus fremitus exortus eſt, quantus à Baſane taurorum mugitus, quantus ubique gentium tumultus ? non temerè in Europa populum aut linguam reperias, unde non aliquid reſponſum eſt , aut confutantium aut conviciantium more, niſi Rex pro ſua ſingulari conſtantia contempſiſſet dicteria, & potius in luſum riſumvè vertere , quam ad animum admittere ea talia ſtatuiſſet, exquiſitiſſimos illos regiæ mentis ſenſus non potuiſſent non percellere. Quid tum poſtea? Optabimusne jam, Regem nunquam cum beſtiis Epheſi congreſſum fuiſſe, mugientis tauri os nunquam obturaſſe, Cardinali denique nunquam obviam iviſſe? Certè cum indigniſſimas illas & incredibiles recogito injurias, quas ab illis hominibus perpeſſus eſt, in eam inclino ſententiam. At cum Majeſtatis ſuæ zelum, pro Dei gloria, pro Regum jure; cùm admirabilem ejus in utraque cauſa agenda peritiam, cùm feliciſſimum actionis exitum à Deo Opt. Max. conceſſum expendo; non poſſum non priorem meam ſententiam mutare. Ut mihi veſtra addam ſuffragia , referam ſine fraude , qua occaſione Rex hoc negotium ſuſceperit: tum vos arbitros faciam , annon ipſo Deo auctore eò fuerit impulſus. Salvatoris noſtri dictum eſt, nihil occultum eſſe, quod non innoteſcet, nihil in tenebris dici, quod non audietur in luce. Hoc pronunciatum in unius libri editione Rex ſibi veriſſimum compertum ſcribit. Ego in plurium editione idem illi affirmem eveniſſe. Poſtquam enim Pontifex ſua brevia divulgaſſet, & Cardinalis ſuas ad Archipresbyterum literas; ille Juramentum fidelitatis tanquam æternæ ſaluti contrarium populo diſſuadens, hic Archipresbyterum, quòd juraſſet, redarguens, ut ad fœdiſſimi lapſus pœnitentiam eum vocaret; Rex noſter Sereniſſimus, pro ſua ſingulari prudentia & Religione, non putavit ſilentio talia ſibi probanda; ſed populum potius erudiendum arbitratus eſt, non periclitari videlicet animas jurejurando, quo tantum de civili ſubditorum obedientia caveretur; & intactis hominum conſcientiis Reſpubl. tantùm de ſuorum civium fide fieret ſecura. Hunc negotio aptiſſimum judicavit Wintonienſem tum Epiſcopum, virum eruditione celebrem, & qui in ſimili argumento multam ante poſuerat operam. Nec mora, poſtulato calamo & atramento, cùm vellet Rex Epiſcopo brevibus indicare, qua ratione negotium tractandum foret, neſcio, quomodo amphora facta eſt, quæ urceus cœpit inſtitui. Ea enim fuit ſtyli Regii velocitas, ut ante ſex dies Apologiam ſuam appellatam abſolverit.

Quam

Quam Archiepiſcopus Cantuarienſis & Elienſis Antiſtes ſedulò perlectam, & Papæ & Cardinali pro juſto reſponſo ſufficere arbitrati ſunt: quam Regiæ Majeſtati nihil aliud propoſitum fuerit, quàm ſumma rerum capita quaſi digito monſtrare, quæ uberiùs & fuſiùs à Wintonienſi Epiſcopo cupiebat explicata. Tandem impetratum eſt, ſuppreſſo tamen nomine, ut ederetur, ita Apologiam Regiam præter Regis inſtitutum habemus.

Editâ Apologiâ viſum eſt Regiæ Majeſtati non ſemel profiteri, quid in animo haberet. Si Papa & Cardinalis reſponſo non acquieſcerent, nec Juramentum fidelitatis pro civilis obedientiæ Sacramento admitterent; Tum verò ſe ſuo addito nomine vulgaturum Apologiam cum Præfatione monitoria ad omnes Chriſtianos Principes; in qua facta ſuæ fidei confeſſione, & nudato iniquitatis myſterio, Principibus ſuaderet, ſuam ſibi poteſtatem ita aſſererent, ut Papam illius controverſiæ æternùm pœniteret & Bullæ ejus aliquando tineis in eſcam cederent. Lite igitur à Cardinale adverſus Apologiam intentatâ exequutus eſt Rex conſilium, & Monitoriam Præfationem una ſeptimana volvente expedivit: nam qua felicitate confecta ſit aliorum eſt judicium (ut Hirtius de Cæſaris Commentariis) qua celeritate ego teſtis ſum; Nec promiſſo defuit. Utrumque enim ſcriptum ſuo addito nomine publicavit, & ad Imperatorem, omneſque Chriſtiani orbis Principes tranſmiſit.

Re, ut geſta eſt breviter relata, pretium eſt curæ quæ ſequuta ſunt, mecum expendere. Conſtat primò nullam inventam Remp. cui Regis ſententia de Regio jure diſplicuit. Venetos & ſcripto & opere aſſeruiſſe, Doctores Sorbonicos in Gallia idem cenſuiſſe.

Secundò, tam fœde erraſſe, qui contradixerunt, ut à ſuis etiam correcti emendatique fuerint; Becani librum à Cardinalibus Romæ caſtratum fuiſſe: Bellarmini Pariſiis exuſtum: Suareſi reſponſum eodem ibi fato functum. Sanniones judicio divino relinquo, cujus vindicem manum pleriquc ex eo experti ſunt.

Tertiò confeſſionem fidei regiæ ſic paſſim fuiſſe receptam, ut adverſarum partium non pauci converſi ſint: & abſque tractatu de Antichriſto fuiſſet, ex multis audivi, longè plures totam præfationem fuiſſe approbaturos.

Quartò, Reges & Principes monitione regia oculatiores factos, ut tyrannidem Pontificis ſæcularem clariùs videant, quàm prius. Neque ſanè antehac in orbe Chriſtiano illa controverſia ad vivum unquam reſecta fuit.

Ultimò, quod ad Antichriſtum attinet, multi mihi faſſi ſunt plus ſibi ex libro Regio lucis obortum, plus veri ex ſacri contextus conſenſu, & vi interpretationis affulſiſſe, quam unquam priùs. Fateor controverſias magis Scholis quàm Regibus convenire. At ubi ejuſmodi urget neceſſitas, & ſucceſſus inceptum commendat, nullius arbitrium defugio, ni divina manus ſeſe operi immiſerit. Cæterùm cùm ab hac parte de Antichriſto initium fecerim, libet pauca dicere de paraphraſi regiâ in Apocalypſin, unde præcipua illius partis fundamenta deſumpta ſunt. Eximia quidem eſt Regis noſtri in omni literarum genere peritia; at in illius libri intellectu illi præter cæteros mortales alluxit Deus ſuæ ſapientiæ facem. Hæc paraphraſis ut loco inter opera regia, ita ætate prima eſt, ante vigeſimum ætatis annum conſcripta; cæteris eo ordine ſequentibus, quo ſingula nata ſunt. Prophetæ antiquitus Regum ſomnia viſioneſque interpretabantur, ut Joſephus in Ægypto, Pharaonis; Daniel Babylone, Nebuchadnezaris: at hoc ſæculo Prophetarum viſiones interpretantur Reges. Excitabantur Prophetæ à Deo, qui illa interpretantes populum liberarent de temporali Ægypti & Babylonis ſervitute. Hoc ſæculo ſuſcitati ſunt Reges, qui hæc interpretantes ſpiritualis Ægypti & Babylonis jugo populum expediant. Obſervatu digna res eſt, ſine celebri prophetia nihil unquam magnum à Deo fuiſſe promiſſum. Tria ſunt quorum mentio paſſim in ſacris occurrit, inſignia promiſſa, Meſſiæ, terræ Cananææ, & regni cœlorum. Meſſiam ſpoponderunt omnes Prophetæ à lapſu primi Adæ uſque adventum ſecundi: terram Cananæam Jacobus, Joſephus, cæterique à fœdere cum Abrahamo icto ad Joſuam, & Iſraëlitarum in eam terram ingreſſum. Vitam æternam à Chriſto promiſſam Apoſtoli, præſertim divus Paulus & ſanctus Johannes in Apocalypſi.

Apprehendere hæc promiſſa eſt omnium: intelligere vaticinia paucorum. Quemadmodum ad omnes quidem pios ſpectat illa in hoc libro vitæ æternæ promiſſio, ad pauciſſimos verò Prophetiarum intellectio, queis ſtatus Eccleſiæ ab Hieroſolymorum excidio ad finem mundi exactiſſimè deſcribitur. Hoc auſim fidenter dicere, Regum plus intereſſe hunc librum, quàm cæterorum. Fortè etiam rectius ab iis explicantur vaticinia, quorum dextra ferè omnia peraguntur: cumque eorum præcipue opera & miniſterio Deus Antichriſti regno, opibus, urbi, ibi interitum minetur; videtur à divina Prudentia non abludere eorum præcipuè mentibus verum illius libri intellectum inſpirare, quorum manibus pleraque omnia illius libri facienda ſunt: donec ipſe Dominus oris ſui Spiritu Antichriſtum, & urbem diſſlaverit; & ſui adventus ſplendore utrumque abſumpſerit. Vix arbitror quenquam Regum, inde a ſcripto libro uſque ad hoc ſæculum, extitiſſe, qui tantum in eo aut laboraverit aut profecerit, ac noſter, quod ex ipſius Paraphraſi, ex Meditationibus in caput libri vigeſimum, & ex Monitoria præfatione facile perſpicitur. Conſtitueram omnia Regis opera percurrere, ſingulorum argumenta, ſcribendique cauſas indicare; niſi ex iis, quæ jam dixi, moleſtum me fore conjicerem. Sufficiat digna eſſe Rege, digna poſteris. Si potuit Ovidius divinare nullo tempore abolendas Metamorphoſes, quæ mera erant figmenta; quanto magis fas erit de hujus libri æternitate ſperare, quem tanta commendat divinæ veritatis lux? Quemadmodum autem in paraphraſi, primo ſuo opere, teſtatam fecit Majeſtas ſua pietatem; ſic in Oratione habita in Camerâ ſtellatâ, opere noviſſimo, ſpecimen prudentiæ civilis exhibuit. Ea quæ ſunt regni Dei oſtendit ſibi eſſe familiaria in primo: neque ſe eſſe in ſuis regnis hoſpitem ſatis perſuadet in ultimo. Ex illo conſtat, quanta illum maneat portio in cœleſti regno: ex hoc vero, quantam habeat poteſtatem & experientiam in terrenis. Quotquot igitur illum geſtiunt deprimere, quem Deus exaltavit; aut ejus ſanguinem fundere, cujus nomen ſcriptum eſt in libro vitæ; ſcribant illi, quicquid antiqui Serpentis verſutia, aut Satanæ malignitas ſuggeſſerit; eructent verba diriora aſpidum venenis: at nihil unquam poterunt Regiæ ipſius Majeſtati detrahere, quo appareat minor. Nunquam oſtendent ſuarum partium Regem ſic omni ex parte abſolutum. Fateor paucos noſtræ profeſſionis Reges in Britannia fuiſſe. At his qui fuerunt cæterorum nemo par inventus eſt, ſeu dotes naturæ, ſeu literarum decus, ſeu dona gratiæ reſpicias.

Edovardi Sexti laudes decurtat vitæ brevitas, quam illi Deus conceſſit. Sed rarò ullius Regis initia tam ſplendida aut decora fuere.

Eliſabethæ Reginæ longævitas regnandique felicitas ſuis gloriæ fuit, orbi admirationi, adverſariis quoque noſtris (ut Moſes loquitur) arbitris. Decurrunt præſentia tempora (laus ſit Deo) pari felicitate; at ſecuritate majore. Liceat nobis; vel ut Regem incitemus, eam viam porro velit inſiſtere quam feliciter iniit; liceat inquam recolere, quæ à Deo per illum habemus bona; ut ut adverſarii perſuaſum nobis velint (ea enim quorundam fuit impudentia) homines nos eſſe miſerrimos. Nec eſt quod cujusquam reprehenſionem verear, nihil locuturus, niſi verum; accerſitoque e Scripturis exemplo, quibus bonorum Regum acta ad æternam auctorum laudem conſigantur.

Ut a Religione ordiamur, cui meritò in cœleſtium donorum acie primus defertur locus; ea nobis permanſit eadem. Varia erant hominum ſtudia, Rege ad nos primitus veniente; dum hi pro Papiſtis, illi pro Puritanis ſtarent: Prima illius cura erat Evangelii confirmatio. Itaque ad pacem Eccleſiæ ſtabiliendam Colloquium Hamptoniæ in Aula inſtitutum eſt, ubi Papiſtis præteritis, quibus ne minimum unquam cedere illi animus fuit, ad eam temperiem & harmoniam Puritanos deduxit, quæ ex eo inter nos melior duravit.

Firmata Religione, proxima erat cura Bibliorum translatio, quibus Religionis veritas innititur, ut populus ea Scripturæ ſynceritate frueretur, quam doctiſſimorum virorum induſtria præſtare valeret.

Sic defunctus Sereniſſimus Rex ſpirituali Eccleſiæ curatione, ad temporalia ejus damna converſus eſt: & cùm à majoribus ſuis expilatam advertiſſet ejus hæreditatem, conducentibus ſacra prædia in longius tempus, quàm aliis liceret (ea Regum erat prærogativa) ipſe ſtatim in primis regni Comitiis ſe in ordinem

redegit,

redegit, antiquato illo ſceptri Privilegio; ne quid ſibi ſupra vulgus in ſacrum patrimonium indulgeret.

Ab Anglia deinde in Scotiam reſpexit, reformatoque ibi Eccleſiæ ſtatu, quantum tempora ea ferre videbantur; Epiſcopos ut clavibus ſuis, ita patrimoniis antiquis reſtituit: idque cum inſignito ſceptri, proventuumque regiorum damno.

Hic providentiæ ſuæ oculos in Hiberniam transmiſit; ad id uſque tempus miſeram neglectamque provinciam, ſeu ſpiritualia ſeu temporalia bona expendas. Reductis Epiſcopis non modò antiqua prædia reſtituit, ſed multa adjecit nova. Et nunc ſanè cum ditiſſimis Angliæ pleriq; Epiſcopatus Hibernici contendi queunt. Nec in ſummis ſubſtitit regia cura: ad infima quoque Eccleſiæ deſcendit. Beneficiorum æſtimationes vetuit creſcere. Calumnias ex jure ſuſtulit, quibus Clero creabatur negotium aut vexatio.

Ad Scholas quoque & Prochodochia pertinuit regia benignitas. Ceſſit Rex jure ſuo ut illi diteſcerent. Itaque ſub ipſo ſumptuoſiora & ſplendidiora extitere opera, quàm ullo ſæculo priore.

Unum obliviſci nequeo. Nunquam ille, ex quo regnum hoc iniit, in ſuos fiſcos inferri paſſus eſt Eccleſiarum cenſus, vacante ſede, ſed velut fidus depoſitarius eos ſucceſſoribus intactos reliquit.

Non incommodus erit ab ejus pietate ad pacem tranſitus, quæ eo regnante tanta fuit in Chriſtiano orbe, quanta à Salvatoris noſtri ſæculo audita non eſt: nec aliâ ullâ re ſub Sole magis ea hactenus conſtitit, quam Sereniſſimi noſtri Regis interventu. Pax domi tam ſancta (nam gentes exteras taceo) ut in tribus hiſce regnis & indole & conſuetudine ſatis ſuperque procacibus, nulla ſub eo extiterint civilia arma. Cum pace affluxit copia; quæ duo niſi mente nos privarint, neſcio certè quid deſit nobis. Nec interea quiſquam conqueritur juſtitiam deficere. Nec enim unquam jus dictum eſt liberiùs, ſi Regem ſpectes; aut ſanctius ſi Judices. Triumphat nihilominus in continuâ juris diſpenſatione clementia. Si hanc vocent miſeriam, fateor neſcire me, quid illis ſit proſperitas. Deus Opt. Max. hæc nobis propria eſſe velit: illi interea quicquid lubeat felicitatem arbitrentur.

Verùm ego mihi ſcire videor, cur in Anglia omnia ſint miſera: quia nempe Pontificis Romani Catholicis non plus exhibetur miſericordiæ. At ego vel hoc ſolo nomine Regem Jacobum palmam ſupra omnes Reges meritum contendo, Cui cum in conjuratione ſulphurea tanta ultionis occaſio oblata foret, nullius ſanguinem effundi voluit, qui non manum horrendo operi admoverat. Cæteros miſericordia à juſtiſſima pœna abſolvit. Ante hoc nefandum Papiſticæ immanitatis ſcelus, nullus Romanenſium Catholicorum aut damnum corporis ſenſit aut crumenæ. Ex eo tempore conquerantur illi ſanè de ſua miſeria, at ſanè ſub onere eorum pervicaciæ Eccleſia & Reſpubl. gemunt. Ego illis nihil opto deterius, quàm ut Regiâ patientiâ trahantur ad pœnitentiam. Nam ut eos olim reliquimus, ne calamitates ipſorum participaremus, ita Deum oramus ut ad nos jam veniant, quo noſtram participent beatitudinem.

Ut Præfationis noſtræ tandem finis ſit, Deus nobis Regem dedit, Salomonem, quem præter cæteros inſtruxit ſapientiâ: ſapientia ei pacem attulit, pax opes, opes gloriam. Sapientiam verbis & factis prodidit, pacem armis conſervavit, opes patrimonio ſuo & claſſe paravit; gloriam hæc omnia peperere. Ut autem in his rebus Salomon à Deo ſupra omnes Reges evectus eſt, ita in cæteris eadem fere proportione dejectus eſt. Vide horrendum ejus lapſum, qualem vix in Scripturis reperias. Vide impuram vitam & immodicam Venerem, qualem nec ulla prodidit hiſtoria. Vide progeniem inopem mentis, & prudentiæ civilis; qualem nec ſuggerat tota ſtirpis illius ſucceſſio. Ita voluit Deus, in hiſce quidem, illum proponere tanquam exemplar humanæ fragilitatis. In illis verò, typum gloriæ unigeniti Meſſiæ. Typica ejus dignitas eximia eſt, nec quenquam viventium admittit in conſortium. At privati hominis dignitate (Deo laus ſit) ſuperiores ſumus. Conſtantiam enim Sereniſſimi noſtri in ſancta profeſſione jam vidimus; ſine labe, ſine metu levitatis; & diutius quidem, quàm de tota Salomonis vita aut imperio nobis conſtat. Non timemus, ne peregrinæ mulieres animum ejus à divino cultu alienent. Nec habemus Pharaonis Regis idololatræ filiam: ſed Reginam

ginam ut regii, ſic religioſi ſtemmatis; & ut tori, ſic Evangelii conſortem, veræ modeſtiæ & benignitatis ſpeculum. Cujus virtutes neſcias an populus miretur magis, an amet. Matrem ejusmodi prolis, cujus maſculæ non metuas ſtultitiam, nec fœmineæ levitatem: quæ res (ſi Judæis credimus) Salomonem impulit, ut in Proverbiis toties ſtulti filii meminerit, & petulantium fœminarum; ut qui pudicitiam filiarum ſuſpectam habuerit, & filii deſipientiam viderit. At Sereniſſimo noſtro filius à Deo relictus eſt, ut corporis effigie ita animi ſimilitudine (ut verbo expediam) alter idem. Filia verò ea pietate, virtute, modeſtiâ, quæ domi amorem, foris admirationem pariunt. Reſtant mihi exorandi regiorum operum Lectores, ut Deum Optimum Maximum orent, qui nos cœleſti veritatis theſauro beavit, terreſtriumque bonorum affluentia in Rege ſacratiſſimo, Regina præſtantiſſima, prole eximia; idem per ſuam in Chriſto miſericordiam nos ſereno vultu reſpiciat; illis, eorumque poſteris regnantibus, donec illud regnum venerit, cujus nullus erit finis, Amen.

Tuus in Domino,

Jacobus, Epiſcopus Vintonienſis.

CHRISTIANÆ ECCLESIÆ UBIVIS GENTIUM MILITANTI.

Paraphraſis hæc noſtra in Apocalypſin, quibus potius inſcribi debet, Chriſtiani Lectores, quàm vobis, genuinis earum Eccleſiarum poſteris, ad quas erudiendas ſolandasque ipſa Apocalypſis, Spiritu ſancto dictante, per Johannem Apoſtolum ejus Amanuenſem, magnum illum Theologum & unicè Domino noſtro dilectum, ſcripta fuit; Mirum haud dubiè multis videbitur, quemquam meæ ætatis, & ordinis, & ſcientiæ rem Theologicam tam obſcuram & ſublimem ſuſcipere. Sed excuſationis loco ſit votum hoc meum, ut veritatis manifeſtatione ipſe proficiam, aliis proſim. In mentem quoque venerat, quot noſtræ ætatis homines, præjudicatis mancipati opinionibus, hujus libri interpretationem aggreſſi ſint, ideo tantùm, ut ad ſuos affectus illius ſenſum torquerent, quum mihi (teſtor fidem) hoc ſolum propoſitum ſit, meam omnem operam ad ſacram amuſſim exigere, & ad mentem cœleſtis auctoris meam mentem formare, quæ me cauſæ ad hoc opus impulerunt: non ut alios innumeros præ me contemnam, qui ad Dei gloriam & grande Eccleſiæ ſolamen magnam (fateor) huc lucem affuderunt: quin potius, ut ipſe crebra revolutione, & ſeria meditatione (quemadmodum in hoc labore par erat) familiariorem mihi hunc librum facerem; quem ego, contra Papiſticum adverſariorum noſtrorum vallum, arietem eximium & præcipuum ſemper æſtimavi. Sciant hi, nihil hîc datum meis conjecturis, nihil alienæ auctoritati: ſed ejusmodi expoſitionem allatam eſſe, quæ & ſecum non pugnet, & cum Epiſtolæ methodo optime conveniat; nempe, aut ex ipſa Apocalypſi, aut aliis Scripturæ partibus collectam: quod, me tacente, res ipſa ſatis teſtabitur. Unicum igitur adverſarios deprecor, ne quam meæ interpretationis partem priùs refutent, quam probabiliorem ipſimet invenerint; cum integro ſcilicet libri contextu, & ſerie temporum convenientiorem: ubi autem veritatem audiverint, conſcientiæ ſuæ teſtimonio ne refragentur, ſed Deo dent gloriam: quam ego unicam mei laboris mercedem poſco. Hoc tamen vos volo præmonitos, Chriſtiani Lectores, Johannem a nobis ubique loquentem induci, ut brevior eſſet, & fa-

& facilior hæc Diſſertatio: non ut cæterorum Commentariis rejectis (abſit ejusmodi faſtus ſuſpicio) omnem meæ paraphraſi fidem arrogem. Quanquam enim, illius perſonam aſſumens, nonniſi unum unius loci ſenſum adferre queam; cæteros tamen non accuſo, quibus per me quidem integrum erit, eundem locum multis modis exponere; ſed ea conditione, ut cum methodo ſacri contextus, & temporum ſerie, & fidei analogia omnes congruant. Etenim, his tribus obſervatis, nonnunquam contingat diverſos de iisdem diverſa ſentire, & tamen omnia veritati & menti S. Spiritus ad unguem conſona: quod ex ipſo verborum contextu ſatis liquet. Nam cap. 17. Angelus exponens Johanni ſeptem capita beſtiæ, egreſſæ de mari, ſeptem (inquit) capita beſtiæ, quæ vidiſti, ſunt ſeptem montes, ſunt quoque ſeptem Reges. Ubi apparet, rem unam duobus modis, valdeque inter ſe diſparatis explicari; & ambobus verè. Sapientibus ſuus in ejusmodi rebus guſtus eſt relinquendus, modo legibus a me jam poſitis ſe coërceri patiantur. Verbi gratia, vocem Hebraicam Armageddon 16. cap. & ſexta phiala, etſi ego interpreter ruinam per fraudem, nempe ex ערמגדון, gnarma & geddon, quod ab hiſtoria nihil abludit; quia eſt nomen loci, ait Johannes, ubi dolo Satanæ, triumque ejus ſpirituum, coëuntes impii, nempe cum fidelibus bellaturi, omnes divina manu interierunt: & ſic per fraudem accerſita eſt illis ruina. Alii tamen ea voce ſtragem per aquas denotari volunt; tanquam חרמא & גדון harma & geddon; quod etiam cum hiſtoria ſatis congruit. Nam aquæ non ſemel in hoc libro populorum & gentium inundationes ſignificant; ut apparet ex contextu cap. 17. Alii denique ad ſtragem inimicorum Dei, factam a Joſua in monte Mageddon, alludi cenſent: quaſi ex har componeretur, quod montem ſignificat, & Mageddon: quod etiam ab hiſtoria nihil habet alienum. Simile quoque eſt de Gog & Magog judicium cap. 20. aliisque id genus in hoc libro ambiguis.

Quod ſupereſt; Quicquid in mea Paraphraſi erratum eſt, id ætatulæ & impolitiæ meæ adſcribi volo; quod laude dignum occurret, id Deo, cui laus omnis debetur & honos.

VALETE.

ARGUMENTUM TOTIUS EPISTOLÆ.

MUlti Veterum, & nominatim Euſebius, controverſiam huic Libro vel Epiſtolæ Apocalypſeos moverunt, ut cujus nec Author, nec Canonica conſtaret authoritas. Cui quæſtioni nihil neceſſe eſt me immorari, quum Neotericorum plerique, &, præter cæteros, Beza in hujus Libri proœmio, eam quantum ſatis eſt, tractaverint. Unicus modò ſcrupulus reliquus eſt, ita videri quibusdam obſcurum hunc librum & myſticum, ut exiguo aut nullo cum fructu doceri vel exponi poſſe autument: quibus quum breviter reſpondero, de Libri methodo dicere aggrediar. Sed ut rem paulò altiùs, & ab ovo repetamus; Primò ſciendum eſt, in quas partes Scriptura dividatur præcipuas; Deinde, cui parti hic Liber accenſeri debeat. Ut primum creationis privilegio omnibus numeris abſolutus factus eſt Adamus, libertate arbitrii in bonum & malum, vitæque & mortis electione donatus, teterrimam fecit à Deo apoſtaſiam; maluitque turpiter mori, quam ſanctè vivere: unde duplicis peccati contagione infecti poſteri, originalis & actualis. Deus tamen, amore humani generis, opificii nimirum ſui excellentiſſimi, adque ſuam effigiati imaginem, ex illis ſibi Eccleſiam ſecrevit; cujus infantiam, incredulitate & debilitate nutantem, viva primùm voce ipſemet inſtituit; Deinde virorum inſignium, quos iis præfecit, pædagogio. Hos populi rectores tantis ornavit dotibus, ut non modò exemplo vitæ infirmis præirent; ſed etiam miraculis eorum fidem ſiſterent, & firmarent. Verùm, ne aliquando Creatoris ſui oblviſcerentur homines, ut Deos facerent quos Deus ſuæ voluntatis miniſtros conſtituit, & ab eorum ore toti penderent, legem ipſe viva voce dictavit populo, eamque

inta-

in tabulas referri, perpetuaque memoriæ cuſtodia perennare voluit, quæ ne quando excideret animis, vel jaceret neglecta, pios inter eos rectores excitavit, tàm Eccleſiaſticos quàm Politicos, qui ſanctitate vitæ, & miraculorum efficacia, vitam vigoremque legis in eorum cordibus continuò renovarent. At cum nihilo minùs in profunda vitiorum præcipites ruerent (ſic nititur in vetitum humani ingenii ingratitudo) Prophetas excivit, præter cæteros, Jeremiam, & Danielem; qui flagitia populi redarguerent, & de futuris per viſiones eum certiorem facerent: ut pii ſeſe converterent, armarentque: impii fierent inexcuſabiles. Et hæc de Teſtamento Veteri. Quum verò Deus, fruſtra omnibus tentatis, promiſcuum impietatis contagium eorum moribus obrepſiſſe cerneret, ut vel ægrè unus inveniretur, qui non flecteret genua Baali: tum inſcrutabili ſua ſapientia unigenitum Filium, & Verbum, Dominum Jeſum carne induit, ut Patrum fidem morte ſua & paſſione ratam faceret (eorum enim ſalus Meſſiæ venturi fide ſubnixa erat) & apertam planamque gratiæ viam toti deinceps orbi ſterneret. Tunc quaſi in renovatum orbem, renovatamque Eccleſiam redintegrata eſt in hominem paterna Dei cura, uberiore quàm anteà gratiæ menſura, quod Filii ſui chariſſimi merita reſpiceret. Tum primum CHRISTUS ſua voce mortales erudiit, & miraculis doctrinam firmavit, & ad legem fidei promulgandam, vitaque & miraculis ſtabiliendam Apoſtolos excitavit. Denique, ob repente incet Apoſtaſiâ, unum ex illis, videlicet Johannem, ad hujus libri ſcriptionem ſuo animavit ſpiritu: ut (quod ſub vetere Lege Jeremias & Daniel fecere) mundum ſimul accuſaret flagitii, & contra ventura tentationum diſcrimina muniret Eccleſiam. Res ipſa indicat, quàm utilis ſit huic ſæculo liber iſte, ultimam divinæ voluntatis revelationem continens, poſt quam nulla amplius prophetia mortalibus expectanda eſt. Ceſſabunt deinceps vaticinia: ceſſabunt miracula: legeque jam data & Prophetis acquieſcendum erit: ut nos docet Chriſtus in parabol. Divitis & Lazari. Quòd ad methodum ſacræ Epiſtolæ; ſcripta eſt ſeptem Eccleſiis Aſiæ minoris, quas tribus primis capitibus ſigillatim compellat, & alloquitur; ſubque earum nominibus veros earum ſucceſſores, totamque Eccleſiam ubivis terrarum militantem. Scriptionis autem hujusce ſex partes commodè poſſunt ſtatui: laus nempe & vituperium ſeptem Eccleſiarum, juxta earum merita bona malavé, tum quibus modis ſua vitia debeant corrigere, & hæc tribus primis capitibus. Et, ut inexcuſabiles fiant, ſi quando relabantur, ob oculos ponit totius Eccleſiæ eo tempore militantis conditionem, qualisque illa ad ſæculi conſummationem, & in æternitatis triumpho poſt hanc vitam futura ſit. Tres hæ partes ultimæ viſionibus quibusdam in reliquâ declarantur Epiſtolâ; nempe, præſens Eccleſiæ conditio, qualisque ad ſæculi conſummationem futura ſit; Primò quidem breviter in ſex primis ſigillis ſexto & ſeptimo capite, dein fuſius in octavo, nono, decimo & undecimo, in ſeptem tubis è ſeptimo prodeuntibus ſigillo. Et, quia inter primum ſecundumque CHRISTI adventum nulla accidet gravior tentatio tyrannide & ſuperſtitione Papali, copioſiùs & manifeſtius eam depingit in viſione fœminæ in deſerto, & beſtiarum è mari & terra emergentium, duodecimo, decimo tertio & decimo quarto capite. Sed ut deſperabundos erigat, quos metus erat tentationi tam ingenti ſuccumbere; in ſequente phialarum viſione, quæ Papam ejusque aſſeclas pœnæ maneant, ſubindicat: Poſt, multò quàm antè clariùs, Papam depingit, clademque illius cum terræ mœrore, cœlique conjunctam lætitia. Quæ omnia ut hominum memoriæ altius imprimat, & infigat, in nova viſione eorum ſummam proponit, videlicet de præſenti & futuro militantis Eccleſiæ ſtatu, ubi dies judicii breviter deſcribitur. Denique perſeveraturis in veritate, & prædicta tentationum incommoda ſuperaturis, mercedem, quæ in ſacra illa æternaque Hieruſalem & in triumphante Eccleſia habenda eſt, in viſione proponit: brevi & nervoſo ſubjuncto Epilogo.

PARA-

PARAPHRASIS APOCALYPSEOS
S. JOANNIS APOSTOLI.

CAPUT I.

Libri auctor & ſcriptor. Ejus uſus. Ejus inſcriptio ſeptem Eccleſiis ſub myſterio ſeptem candelabrorum, & totidem ſtellarum.

DEUS pater filio ſuo & verbo, JESU Chriſto, in mandatis dedit Angelum aut miniſtrum ad me Joannem, ſervum ſuum, mittere; & per eum mihi patefacere, quæ brevi ventura ſunt, ut mea opera maturè præmoneantur electi.

2. Qui teſtatus ſum verum eſſe Dei verbum: & Jeſum Chriſtum eſſe, & fuiſſe teſtem omni exceptione majorem: & quæ vidi, omnia fideliter retuli.

3. Beati qui legunt, & intelligunt prophetiam hanc, & ad eam ſe maturè attemperant: brevi enim implebitur.

4. Mihi injunctum eſt, vobis præcipuè eam explicare, ſeptem Eccleſiis Aſiæ, cum quibus ſit gratia, & pax ab æterno Patre, & Spiritu Sancto.

5. Et ab Jeſu Chriſto, teſte illo fido, primogenito mortuorum, magno orbis terrarum Rege, & ſuæ Eccleſiæ capite: qui pro eo, quo nos amore complexus eſt, ſanguinis ſui lavacro innocentes reddidit, in opere redemptionis.

6. Ei igitur, qui nos, ſpirituales Reges & Sacerdotes, honore & ſanctitate amictos voluit, & ad ſui patris gloriam inſtituit, ſit gloria & robur in ſæcula ſæculorum, Amen.

7. Perſuadete vobis de cœlis rediturum illum, honore & majeſtate omnibus conſpicuũ. Ipſi quoque impii, quanquam inviti, eum agnoſcent, quem omni odio antè perſecuti fuerant: & totus orbis ſuam coram illo ingratitudinem recognoſcet, Amen.

[illegible]dus [illegible]fixus. 8. Ego ſum ille æternus, ait Dominus, cui omnia præterita & futura ſunt præſentia: Ego ſum unus rerum opifex, ſine mutatione idem qui fui; & certò certiùs, ut promiſi, revertar. Nec minus omnipotens ſum, quàm æternus; & ante orbem omnia diſpoſui.

9. Ego Joannes frater veſter in carne; & ſocius veſter tam in Chriſti ſervitio, quàm crucis patientiâ; propter Dei verbum, & Chriſti teſtimonium ita exoſus, ut vitæ tuendæ causâ ſolus in ſolam Inſulam hanc Pathmon, fugere coactus ſim.

10. Die Dominico, Servatoris noſtri gloriæ dicato, ſpiritu raptus ſum: tum audivi poſt me, qui diceret: Converte te, & ad Domini, tanquam tubæ, vocem animum adverte: nam de militantis Eccleſiæ prælio dictaturus erat, his verbis; (Exilium Joannis in Pathmo, & Apocalypſis ibi ſcripta.)

11. Ego ſum Alpha & Omega, primus & noviſſimus. Scribe in libro, quæ vides: & mitte ad ſeptem Eccleſias Aſiæ, quarum nomina ſunt Epheſus, Smyrna, Pergamus, Thyatira, Sardis, Philadelphia, & Laodicæa.

12. Converſus autem, ut vocem viderem, ſeptem adſpexi candelabra, quibus Eccleſiæ totidem notabantur. (Verſ. 10.)

13. In medio candelabrorum ſtabat, qui filium hominis repræſentabat, veſte talari indutus, ad gravitatem; & præcinctus mamillas zonâ aureâ, ad gloriam.

14. Caput & capilli candore lanam æquabant, & nivem; qui innocentiæ color erat: oculi ejus ardebant, adinſtar ignis; ut facile omnituentem ejus ſapientiam agnoſceres. (Pſal. 51. Eſa 4. Matth. 3. Jer. 1, 15. Eſa 17.)

15. Pedes æneos habebat, lucentesque, ut in fornace; unde æternitatem ejus dijudicares. Vocem habebat, ut ſonum multarum aquarum: unde ejus in jubendo majeſtas intelligebatur.

16. In dextrâ autem, ubi electis datur conſiſtere, ſeptem ſtellas habebat: quibus ſeptem Angeli, aut eccleſiarum paſtores notabantur. (Hebr. 1, 10. Epheſ. 6. Eſa. 60. Matth. 7.)

Ex ore autem ejus prodibat gladius anceps; verbi erat ille gladius, qui non eſt niſi ab illo: at facies ejus inſtar habebat Solis, ſplendidiſſimè lucentis. Inde enim eſt lux omnis, qua humani intellectus cæcitas illuminatur.

Pſal 63. Pſal. 139.

17. Cùm autem eum adſpexiſſem, decidi ad pedes ejus, tanquam mortuus. Sed ille ſalutari dextra me erexit, & comiter affatus: noli, inquit, timere; nam ego ſum primus, & noviſſimus.

Chriſtus reſurrexit à morte. 1 Tim. 1. Hebr. 2.

18 Quique olim tam verè mortuus fui, quàm nunc vivo, cujus rei te teſtem appello: at nunc æternùm vivo; morte & inferno per mortem meam devictis. Mihi ſoli datum eſt claves ſervare, quibus ad utrumque aperitur via.

19. Neque aliam ob cauſam nunc veni, niſi ut tibi injungam, quæ vidiſti, omnia conſcribas: nam brevi evenient.

CAP. II.

Monitio, hortatióque ad Eccleſias Epheſi, Smyrnæ, Pergami, & Thyatiræ.

Cap 1. v. 10 Pſal. 63. Cap. 1.

ANgelo igitur, qui eſt eccleſiæ Epheſinæ paſtor, hoc ſcribe: Qui ſeptem ſtellas, vel ſeptem paſtores amicâ dextræ ſuæ vi & ope ſuſtentat; & inter ſeptem illa aurea candelabra ambulat, ſeptem eccleſiis excubans, hæc dicit tibi:

2. Novi opera tua, & laborem tuum, & tolerantiam tuam: & quod improbos tecum converſari non paſſus fueris: ſed exploráris eos, qui ſe dicunt in eccleſia Epheſina apoſtolos, cum non ſint: & mendaces eſſe deprehenderis.

Pſeudapoſtoli in Epheſina Eccleſia.

3. Tu quoque magno gravaris onere: & patienter id tuliſti; & mei nominis amore multùm laboraſti; nec tamen defatigatus es.

4. Sed eò tecum expoſtulem neceſſe eſt, quòd charitas tua refrixerit.

Ejus excidium niſi pœnitentiâ egerit.

5. Recognoſce ergo, unde excideris: &, pœnitentiâ actâ, rete ad priora opera converte. Aliàs, ego iram meam citò in te vertam: & de loco, in quo eſt, movebo candelabrum; ipſum Evangelii lumen de eccleſia tua, ni maturè reſipueris.

Cap. 1. Joh 12, 35. Nicolaitæ. Prov 15. Matth. 23.

6. Veruntamen bene facis, quòd facta Nicolaitarum oderis, quæ & ego odi.

7 Quiſquis habet aures, nec invitus me ſequitur, is audiat; & ſibi ex iis exemplum ſumat, quæ DEI Spiritus dicit ſeptem eccleſiis; vel earum nomine ſeptem paſtoribus. In hoc adverſus Satanam bello dabo victori edere de arbore vitæ, quæ eſt in medio Paradiſi DEI; eum perennis in cœlis vitæ compotem facturus.

8. Angelo verò vel paſtori eccleſiæ Smyrnææ ſcribe: Hæc dicit primus & ultimus, qui erat mortuus, ſed nunc vivit.

Eph. 1, 3.

9. Novi opera tua, afflictionem tuam & paupertatem. Sed dives es, ſcilicet, gratiæ. Novi etiam quibus blaſphemiis in te uſi fuerint, qui ſibi Judæorum nomen falsò arrogant, quum ad Satanæ ſynagogam prorſus pertineant.

10. Quoties à Diabolo inquietatus fueris, noli expaveſcere: ille nonnullos veſtrum carne affliget, & perſequetur, ut exploratior fiat conſtantia veſtra: & rebus prememini adverſis ad decem dies; nempe ad aliquod temporis ſpatium.

Eccleſia Smyrnæa afflicta, ſed non oppreſſa. Pſal. 91.

11. Sed veſtra fides in mortem duret: & perſeverantiæ præmium dabo vobis, coronam perennis vitæ.

12. Qui habet aures audiat, quid Spiritus dicat eccleſiis. Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda, quæ eſt infernus.

13. Angelo verò aut paſtori eccleſiæ Pergamenſis ſcribe; Hæc dicit, qui habet gladium ancipitem: novi opera tua; & ubi habitas, nempe ubi thronus eſt Satanæ; in impiorum colluvie: non tamen fidem in me tuam abnegaſti, ne quidem iis temporum anguſtiis, quibus Antipas, martyr ille meus fidelis, occiſus eſt apud vos; ubi manet Satanas; nempe improborum hominum ſentina.

Pergamus prima Aſiæ urbs. Antipas martyr.

14 Sunt tamen nonnulla quæ vobiſcum expoſtulem. Quod patiamini inter vos hærere, qui doctrinæ Balaam etiamnum adhærent: qui perſuadent hominibus, ut de iis comedant, quæ idolis immolantur; ſcortationeſque & impuras carnis libidines conſectentur: eadem namque Balaaco conſulebat Balaamus, ut Iſraelitis ſcandalum objiceret.

1. Corinth. 10, 14.

15. Peccas quoque, dum pateris inter vos vivere, qui doctrinam Nicolaitarum tenent, quam ego odi.

16. Reſipiſce igitur tempeſtivè: ſin minùs, veniam adverſus te cito; eos, qui inter vos ſunt, proſtraturus gladio oris mei; videlicet, verbi mei virtute.

17. Qui habet aures ad audiendum, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis. Victori dabo edere de occulto illo & abſcondito manna; me ipſo, inquam, ſpirituali fidelium alimento: cujus erat typus manna illud in arca repoſitum. Calculum quoque illi dabo candidum, electionis, ſeu imputatæ juſtitiæ teſſeram; & ibi novum inſcriptum nomen. Puta, nomen ejus conſignabitur in libro vitæ: quod nemo novit, niſi qui accipit: tiam electionis certitudo ſoli electo perſpecta eſt.

18. Angelo vero aut paſtori eccleſiæ Thyatyrenſis ſcribe: Hæc dicit filius DEI, cui oculi ſunt inſtar flammarum ignis, pedes vero inſtar æris ſplendentis.

19. Novi opera tua, & charitatem, & eleemoſynam, & ſedulam infirmorum procurationem, fidem tuam, patientiam, & in ſumma, quæcunque facis: ſed inprimis mihi grata eſt conſtantia, & perſeverantia tua, eouſque tenax propoſiti, ut ultima tua opera meliora ſint primis.

20. Sed habeo adverſus te pauca; nempe, quòd mulierem quandam, impietate & idololatria alteram Jezabelem, patiaris ſe pro propheteſſa gerere; docentem, ſeducentemque

ſervos

ſervos meos, ut ſcortationibus & impuris corporis libidinibus ſe polluant; & de iis edant, quæ idolis immolata ſunt.

21. Nihilominus illi tempus indulſi, quo impuritatis ſuæ pœnitentiam ageret, & noluit.

22. Ecce igitur, ego illam in lectũ abjiciam; in peccatorum ſuorum volutabro eam oppreſſurus: & graviſſimis eos affligam malis, qui cum ea mæchantur, niſi tempeſtive reſipuerint.

23. Liberos autem ejus occidam, & delebo, nempe univerſos impiæ doctrinæ ſequaces, ut omnes eccleſiæ & fideles intelligant, mihi omnium cordium per via eſſe arcana: & à me, juſtiſſimo brabeuta, præmia ſingulis ſecundum opera ſua eſſe expectanda.

24. At vobis dico, quotquot Thyatyræ eſtis mendacis illius doctrinæ exorres; nec abyſſum illum, & Satanicæ iniquitatis, cui ſe affines eſſe alii falſò negarunt, myſterium noviſtis: non aliud vobis onus imponam, quàm quod conſtanter etiam nunc fertis.

25. Scilicet, ut, quod habetis, uſq; in meum adventum viriliter retineatis.

26. Nam qui vicerit, & onus à me impoſitum uſque ad finem tulerit, dabo illi poteſtatem in gentes: ut de mundo debellato triumphet.

27. Ille gentes reget ferrea virga: & conterentur ut vaſa fictilia, quemadmodum ego poteſtatem à Patre meo nactus ſum.

28. Ego illi Phoſphorum dabo: nam ut cæteris aſtris lucidior eſt Phoſphorus, ſic præfulgida erit illius inter æquales gloria.

29. Qui habet aures ad audiendum audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III.

Admonitio hortatioque ad Eccleſias Sardium, Philadelphiæ, & Laodicææ.

Sardis. ANgelo autem vel Paſtori Eccleſiæ Sardienſis ſcribe: Hæc dicit, qui ſeptem DEI Spiritus habet; nempe, cui Spiritus Sanctus individuo nexu conjunctus eſt; penes quem eſt diſpenſare electis Spiritus DEI dona; quique ſeptem ſtellas habet: nempe, cui vos ſeptem Paſtores, ut capiti, ſubeſtis. Novi opera tua: nam dicitis vos vivere, & mortui eſtis: fides enim veſtra ſterilis facta eſt.

2. Eſtote igitur vigilantes: & expergiſcimini è deſidiæ veſtræ & ſecuritatis ſomno: ſtabilite de integro, quod in vobis emortuum [illegible], reſtaurantes zelum ardoremque pietatis, [illegible] in vobis refrixit, & pænè jam extincta eſt. N[illegible] certè opera tua non ita ſancta & pura depre[illegible] ut coram DEO periculum examinis ſuſti[illegible]t.

3. M[illegible]ento igitur, quæ ſemel acceperis & audi[illegible]is u[illegible] obſerves & reſipiſcas. Quod niſi, ut pr[illegible]tui, v[illegible]laveris; veniam furis more: vo[illegible] opinantes opprimet dies ille proba[illegible] loco & tempore in procinctu [illegible]tis.

4. Habetis tamen nonnulla capita Sardibus; ſpectabiles nimirum homines, qui non inquinaverunt veſtimenta ſua; nec, cæterorum exemplo, mores ſuos deturparunt. Ideoque mecum incedent candidati, nempe meæ innocentiæ merito veſtiti: digni enim ſunt.

5. Qui vicerit, amictu candido imputatæ ſanctitatis amicietur. Nec nomen ejus è libro vitæ expungam, ſed coram Patre meo ejuſq; Angelis eum inter meos agnoſcam.

6. Qui habet aures ad audiendum, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis.

7. Sed Angelo vel Paſtori eccleſiæ Philadelphienſis ſcribe: Hæc dicit ille; penes quem unum eſt ſanctitas, & veritas, & claves Davidis; qui aperit & nemo claudit; clauditque & nemo aperit; ut ait Eſaias. Nam ut David regiâ & propheticâ dignitate typus mei fuerat; ſic ego veritas & conſummatio illius typi, ſolus poſſideo ſpirituales illas claves, abſolvendi, damnandique in æternum. Philadelphia. Cap. 22

8. Novi opera tua: ecce propoſui in tuo conſpectu oſtium apertum, quod nemo poſſit claudere: quia ſecretum illud electionis & reprobationis arbitrium mihi ſoli ſervavi. Vobis verò hoc ideo gratificari volui, quod virtutis & honeſti nonnihil retinueritis; verbum enim meum obſervaſtis, & non negaſtis nomen meum.

9. Ecce igitur, ego illos, qui ſunt de Satanæ ſynagoga, tuo ſubdam arbitrio: illos intelligo, qui ſe Judæos mentiuntur, quum nihil minùs ſint. Faciam, inquam, ut veniant, & adorent ante pedes tuos, & nolentes volenteſque ſciant te mihi cordi fuiſſe.

10. Et hæc tibi ſtatui benefacere, quia laborum meorum & toletantiæ nuncium conſtanter ſervaſti. Idcirco ego te è periculo vindicabo, ut incolas terræ judices.

11. Ecce venio citò, propterea uſq; in finem conſerva bonum quod habes; ne quis alius tuâ coronâ & mercede potiatur.

12. Qui vicerit, faciam, ut is ſit columna in templo Dei mei: nempe inſtrumentum architectonicum, & ſtabile in Eccleſia; unde nunquam exterminabitur; nunquam enim rejicitur, qui ſemel eligitur. Et nomen DEI inſcribam illi: nempe, ſigillum & characterem electionis circumferet; & vocabulum civitatis Dei, quæ eſt nova illa Hieruſalem; videlicet ſacer ille & beatus Angelorum & Sanctorum cœtus, cœlitùs veniens à Deo meo, cujus certus erit & citus deſcenſus ad generalis judicii comitia. Illum quoque meo nomine inſigniam: nam univerſalem illam humani generis redemptionem illi nominatim applicabo; & ſic novo meo nomine inſigniam; nimirum, Redemptoris & Salvatoris. cujus ego nominis honorem patiendo, moriendo, reſurgendo mihi non ita pridem acquiſivi.

13. Qui habet aures ad audiendum, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14. At Angelo vel Paſtori Eccleſiæ Laodicææ ſcribe, Hæc dicit, Amen, ille ex aſſe ſanctus. & Laodicæa.

ubique tenax promiſſi; teſtis ille fidelis & principium opificii DEI: tum quia ipſe eſt verbum illud omnicreans, & ſic cunctarum rerum principium, quæ ab eo initium ſui & eſſe acceperunt: tum quia in illo unio fuit humanæ divinæque naturæ hypoſtatica, omni ex parte abſolutiſſima: atque ita principium erat; id eſt, divinorum operum præcipuum, & maxime illuſtre.

15. Novi (ait ille) tua opera: nempe, te nec frigidum eſſe, nec fervidum. Utinam frigidus eſſes, aut fervidus: & vel veritatis ardore candeſceres, vel planè frigidus & ignarus fieres: ut inſcitiam teporemque confeſſus diſciplinæ remedium admitteres.

Sententia in Laodicæam pronunciata.

16. Sed tepidus es: & nec frigidus nec calidus: ideoque inexcuſabilis. Et quoniam à natura comparatum eſt, ut tepida vomitum cieant: ego te quoque ex ore meo evomam.

17. Dicis enim, & putas divitem te eſſe, & opulentum; cui ſcil. nihil deſit: ſed non noſti, quàm ſis ſpiritu miſer, & ærumnoſus, & pauper, & cæcus, & Dei gratia favoreque nudus.

18. Conſulerem tibi, ut à me aurum emas, igne purgatum; ut verè inde diteſcas; hoc volo, ut DEI verbum, veritatemque ſincera pœnitentia & ſeria prece exores (quod verbum cum labis & maculæ exors ſit, & examinis patiens, David in Pſalmis auro in ignibus ſpectato aſſimilat) inde erit tibi affluentia donorum Spiritus. Conſulerem etiam veſtimenta candida induaris, videlicet, innocentiæ & ſanctitatis; ne nuditatis tuæ & impuritatis conſpicua ſit fœditas; & collyrio oculos inungas, ut perſpicias, unde excideris.

19. Noli tamen admonitionis meæ acrimoniâ ſpem abjicere. Nam quos amo, paterna charitate arguo, & caſtigo. Prior igitur zelus te revocet in orbitam ſalutis: & non fictam anteactæ vitæ pœnitentiam agas.

20. Ecce ſto ad oſtium, & pulſo, me enim repræſento vobis in legatis meis, & verbum meum in eorum ore. Quiſquis vocem meam audierit, & oſtium aperuerit; nempe, qui auſcultaverit, & juſſa fecerit, ad illum ingrediar ego; nempe, animæ illius tectum Spiritus meus ſubibit, & cœnabo cum eo familiariter, & ille mecum: mixtaque amore reverentiâ complectetur me.

21. Qui vicerit, faciam, ut mecum ſedeat in throno meo; nempe, gloriam meam illi impertiam: quemadmodum ipſe ſedeo cum Patre meo, in throno ejus; humanâ mea natura, in qua vici, evectus ad glorioſum dextræ ejus adſeſſum, potentia, æternitate, & gloria illi æquatus.

22. Qui habet aures ad audiendum, audiat, quid Spiritus dicat eccleſiis.

CAP. IV.

Extaſis ſcriptoris. Majeſtatis divinæ in cœlis deſcriptio, Angelis & Sanctis ſtipatæ ſub Sanctorum & Seniorum figura.

HIs verbis JESU finitis, ſuſpexi; & ecce oſtium vidi in cœlis apertum, per quod typicam illam venturarum rerum figuram oculis, & auribus haurirem. Prima vox, quæ & antè mecum ſermocinata erat, canora ut tubæ, JESU Chriſti fuit, dicentis mihi; aſcende huc: nam tibi oſtenſurus ſum ea, quæ poſt fieri oportet. Ezech. 1.

2. Statim igitur fui correptus ſpiritu. Nam terrea hæc, & craſſa oculorum acies penetrare haud potuiſſet in cœleſtia illa, & ſpiritualia arcana. Et ecce thronum intuitus ſum, in cœlis poſitum; & quendam in eo ſedentem: nempe DEUM patrem, gloriâ & majeſtate verendum.

3. Is autem, qui ſedebat, Jaſpii lapilli, & Sardii colorem referebat; ut jaſpidis virore indefeſſa ejus & æterna juventus, igneo verò Sardii rubore ſplendor ejus eximius indicaretur, & vis ignea, qua explorat electos, eoſque à reprobis diſcernit. Eum verò circumquaque ambibat iris, ſmaragdino colore perfuſa: ut, quemadmodum, ſtatim à diluvio, ſacramentum eſſe voluit iridem promiſſionum factarum Noacho; ita nunc eadem throno ejus circumducta pro ſacramento foret, nunquam interituros electos: quos circum omni diligentia & labore excubiturus ſit, ne quid olim capiant detrimenti: viridis hæc iris erat, inſtar ſmaragdi; ut perpetua illius præſidii, & curæ aſſiduitas ſignificaretur. &, quemadmodum aſpectum reficit ſmaragdus, ſic ab hoc Sacramento manaret electis ineffabile, in rebus adverſis, ſolatium.

4. Et circum thronum ejus viginti quatuor ſellæ locabantur, queis inſidentes vidi viginti quatuor Seniores, aut Rectores eccleſiæ, amictos veſtibus albis, & habentes impoſitas capitibus ſuis coronas aureas. Hi ſunt duodecim Patriarchæ, & totidem Apoſtoli: qui quòd in vetere & nova lege præcipui Doctores viam muniverint ad Judæorum & Gentium ſalutem, donantur honore ſellæ circum thronum; & amictu ſplendoris & innocentiæ veſtiuntur; nimirum candido, & coronantur coronis aureis in ſignum victoriæ: Satana, ſcilicet, & carne profligatis, glorioſâ hac ornati mercede.

5. Prodibant autem à throno tonitrua, fulgura, & voces terribiles; ut gravitatem terroremque pœnarum nobis ponat ob oculos, quas denunciavit in vetere lege, & inflixit improbis. Et erant ſeptem lampades ignis ardentis ante thronum: qui eſt efficax ille, infinitus, & flammeus divini ſpiritus fulgor, referens amorem & lucem novæ legis, vel Evangelii Chriſti.

6. Erat etiam ante thronum mare vitreum, ſimile cryſtallo: propterea quòd DEO, tanquam per vitrum, omnia quæcunque actuum noſtrorum aut cogitationum arcana pelluceant, ubivis tandem in orbe; qui hoc loco ſub maris nomine illi ante faciem ſiſtitur. Nam nihil eſt illius aut præſentiæ, aut præſcientiæ occultum. Et quanquam, ſpecie tenus, vivis aquarum fontibus hic mundus ſimilis videatur

(quod

(quod electorum eſt proprium, affluentium nimirum bonis operibus ex fœcundis fidei venis) ſine motu tamen & humore, inſtar vitri, jacet, quandocunque Dominus JEHOVA ſua in eum detonat judicia. Et in medio throni, & circum eundem quatuor erant animalia: in medio erant eorum poſteriora: ſuſtinebant thronum humeris: capitibus & alis circundabant: antè & retrò plena oculis erant hæc animalia. Hic ſupremus eſt Angelorum ordo, ſacri Cherubini: quorum quaternarius numerus tum quatuor qualitatibus reſpondet, queis divinam voluntatem exequuntur; de quibus poſt dicetur: tum quatuor mundi plagis, ad quas divino juſſu commeare ſolent: ſunt enim veluti quatuor cardinales venti, divinam miſericordiam & juſtitiam, quoquò illi viſum fuerit, ſpirantes: thronum, quem ambiunt; ſuſtinent: ut ſciamus primas inter omnes tenere; & (quod per anthropopatheian intelligendum eſt) fulcra eſſe, & ſcabella gloriæ ipſius. Antè & retrò inſiti oculi præteritorum & futurorum, quæ quidem ipſorum fidei commiſſa ſunt, certam arguunt notitiam; & aſſiduam eorum vigilantiam in faciendis DEI juſſis.

Ez.10,12.

7. Animal autem primum erat ſimile leoni; ſecundum erat ſimile vitulo: tertium habebat faciem hominis: & quartum erat ſimile aquilæ volanti; ut dotes, queis pollent eximiis, dum divina juſſa exequuntur, nobis innoteſcant; nimirum inſignis vis, & fortitudo, cum patientiâ, & pertinacia laboris, quantuſcunque & quotieſcunque illis imperabitur: tum prudentia inſignis, & mirabilis omnia exequendi pernicitas.

Eſa.6,2. 8. Et quatuor animalium ſingula ſex alas in circuitu habebant (de quibus olim Eſaias) binæ erant lacertis affixæ, queis eorum in juſſis DEI capeſſendis indicatur celeritas; binæ obtendebantur vultui: quia tam ſplendida eſt DEI gloria, tam coruſca majeſtas, ut nec Angeli ipſi, creaturarum digniſſimi, oculos contra queant attollere. Binæ denique pedibus ſubtrahebant; abſtergendo, ſcilicet, terrenæ impuritatis contagio, quoties nobiſcum hîc in terris verſantur. Nam quanquam ſæpè Creatoris juſſu in terras commeent, neſciunt tamen omnino infici humanæ corruptionis & peccati labe: & ut hinc diſcamus adeo ab eorum gloriâ ſuperari mortales, adhuc repentes humi, ut ſicut Angelis non datur ſine velo illius Dei maximi majeſtatem intueri, ita nobis ne minimam quidem Angelicæ gloriæ particulam liceat videre. Intus quoque refertiſſimæ erant oculis, quibus aſſidua fruebantur DEI lumine, quæ ab intimo & inæſtimabili illius amore naſcebatur. Hunc amorem perenni hymno teſtabantur in hæc verba: Sanctus, Sanctus, Sanctus eſt trinus ille Dominus DEUS, omnipotens, qui ſemper erat, nunc eſt, & reveniet; auctus plenitudine gloriæ & poteſtatis.

9. Et cum tribuebant illa animalia gloriam & honorem & gratiarum actionem ei, qui throno inſidebat, viventi in ſæcula ſæculorum.

10. Viginti quatuor Seniores, his proximi, procidebant in faciem, coram eo, qui throno inſidebat: & adorabant illum viventem in ſæcula ſæculorum: eique ad pedes abjiciebant coronas ſuas aureas; quas, nempe, illi ſoli acceptas ferebant, dicentes: Dignus es, Domine, qui accipias gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu condidiſti omnia, & per voluntatem tuam ſubſiſtunt, & creata fuerunt. Hic fulgor gloriæ mihi in cœlis conſpectus eſt, quo tempore mandata accepi, quæ viſionibus meis continentur, de rebus præſentibus, & futuris, in tota militante eccleſia.

CAP. V.

Deſcriptio libri, in quo continebantur myſteria revelata Apoſtolo: Eorum reſignatio facta à Chriſto, ſub figura Leonis & Agni. Decantantur idcirco ejus laudes à Sanctis & Angelis; qui abſque interceſſore ſinguli gratias agunt, & laudes canunt Mediatori.

TUm primùm ad dextram ejus, qui inſidebat throno, librum vidi: illum nempe, qui myſteria continebat: totum exaratum & intus & à tergo: à tergo ſcribebantur viſiones mihi conſpectæ, & mox vobis revelandæ: intùs verò familiaris interpretatio omnium pertexebatur; cum propriis rerum nominibus, quas viſio exhibuerat: ut ſciatis, nondum mihi permiſſum à Domino hæc orbi vulgare: nec dum enim tempus eſt. Obſignabatur liber ſeptem ſigillis: partim, ut nemo hominum admitteretur ad ſecretum: partim, ut liquidiùs conſtaret, certo certiùs hæc eſſe eventura, quæ prædicta ſunt. Dan.12,4. Eſa.24.11. Ez.2,10.

2. Et vidi Angelum validum prædicantem voce magna: Quis eſt dignus, qui aperiat librum, & ſolvat ſigilla?

3. Sed nemo dignus inventus eſt, neque in cœlo, neque in terra, neque infra terram, qui vel librum inſpiceret, nedum aperiret: quis enim Dæmonum, vel Angelorum profunda illa DEI arcana vel auſit attingere, vel poſſit aſſequi? quis futura, niſi quatenus illi libitum eſt iis revelare vel concredere?

4. Flebam igitur ego multùm, quòd nemo dignus inventus eſſet, qui aperiret & legeret librum; imo nec inſpiceret eum.

5 Tum unus è Senioribus illis dixit mihi: ne fleto; ecce vicit Leo ille de tribu Judæ, mirifica pollens carnis ſuæ potentia, ex ea tribu propagatæ; qua peccatum, Dæmonem, & infernum devicit, & idem ille eſt è Davidis ſtirpe (cum David è majoribus ejus fuerit

ſecundum carnem, & typus etiam venturi) unus hic dignus inventus eſt, qui librum aperiret, & ejus ſigilla reſignaret.

6. Igitur animadverti, & ecce inter thronum, & quatuor animalia, & Seniores, vidi ſecundam Trinitatis perſonam, cum Deo ſedentem, inſtar hominis, & fratris noſtri; agnum, inquã, velut immolatum; ut innueret ſe olim, quamvis occiſum, reſurrexiſſe tamen: ſeptem cornua habebat, & ſeptem oculos; unde infinitus ille potens ſanctuſque Dei Spiritus innuitur, quem, ut omnia providè dirigeret, ſapienter inſtrueret, fortiter adminiſtraret, in orbem terrarum emiſit.

7. Is agnus igitur venit, & accepit librum è dextra illius, qui throno inſidebat.

8. Et ut librum manu apprehendit, quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores ante agnum in facies ſuas prociderunt, adorantes illum: habebantque ſinguli in manibus ſuis cytharas, & phialas aureas plenas ſuffituum: hæ preces erant Sanctorum, à quatuor animalibus nomine totius ordinis Angelici; & à viginti quatuor Senioribus, eccleſiæ tam militantis quàm triumphantis nomine effuſæ, cum jam Chriſtum detecturum cernerent, quibus terra & eccleſia tentationibus ante noviſſimũ diem quatiendæ eſſent. Ex triumphantis eccleſiæ parte gratiæ agebantur agno, quòd libro aperiendo militantem contra omnia tentationum inſcriptarum diſcrimina præmuniret. Ex parte militantis votum erat, ut maturaret agnus finẽ & diſſolutionem rerum; quod omnes creaturæ gemendo ſuſpirandoque à Creatore ſuo expoſcunt. Animantia & Seniores preces ſuas ſinguli offerunt inſidenti throno; ut liquidò conſtet eum, quemadmodum mediator eſt, cui ſoli noſtræ preces debentur, ita abſque ullo interceſſore nobis eſſe adeundum. Debemus unuſquiſque, animalium & Seniorum exemplo, illum ipſum precantes compellare. Includebantur cytharis hæ preces; ut ſciamus, quàm dulce melos adferant divinis auribus vota fidelium. Includebantur aureis phialis; ut diſcamus preces, DEO gratas, ex corde intaminato, ut purgatiſſimo auro, depromi. Porrò ſuffitus appellantur; quia nihil adoratius hoc precum ſuffitu divinis naribus poteſt accidere. Hoc ipſum
Exod.30,7 veteris legis ſuffimenta adumbrabant, de qui-
Pſal.141,2. bus multa in Pſalmis Davidis.

9. Illi verò viginti quatuor ſeniores hymnũ novum cecinerunt: ejus enim materia (myſterii ſcilicet redemptionis noſtræ conſũmatio) nova eſt; illiusque in gratis hominum animis uſque & uſq; virere & renovari debet memo-
Pſal.144. ria. Hymnus ita habebat: Dignus es Domine, qui accipias librum, & aperias ejus ſigilla; quoniam innoxius mactatus es, & per ſanguinem tuum pretioſum nos Deo Patri redemiſti; noſque ex omni populo, lingua, tribu, natione ſelegiſti, tam Judæos quàm Gentiles.

10. Et feciſti nos Deo noſtro Reges, & Sacerdotes ſpirituales: nempe, in ſupremo illo, univerſoque judicio dominabimur terræ, & participabimus, inſtar Regum, gloriam ſanctæ civitatis, novæ Jeruſalem.

11. Tunc aſpexi; & audivi in circuitu throni, animalium, Seniorum, multorumque Angelorum voces: eorum multa erant millenorum millia, & omnino legiones innumeræ.

12. Dicebant alta voce: Dignus eſt agnus ille mactatus, qui accipiat poteſtatem, & divitias, & ſapientiam, & vires, & honorem & gloriam, & benedictionem in æternum.

13. Sed & creaturas cœli, & terræ, & infra terram, & in mari, omnes ſua voce dicentes audivi: Ei, qui throno inſidet, & agno, benedictio ſit, & gloria, & honor, & potentia in ſæcula ſæculorum; & quatuor animalia dicebant Amen; & viginti quatuor Seniores procidebant in facies ſuas; & adorabant eum, qui vivit in ſæcula ſæculorum.

CAP. VI.

Aperiuntur prima ſex ſigilla. Evangelii propagatio per album equum ſignificatur in primo ſigillo. Perſecutio innuitur per rufum equum in ſecundo. Colluvies hæreſeon per nigrum in tertio. Papatus ejusq; tyrannis per pallidum in quarto. Querelæ Sanctorum, & liberatio promiſſa: eorumque interea felicitas, in quinto. Diei noviſſimæ terror in ſexto.

OBſervabam deinde, quando agnus primum ſigillum aperiret: & ecce audivi unum è quatuor animantibus (nam mihi in extaſin rapto datæ erant præſidio perfectiſſimæ hæ DEI creaturæ) & vox ejus erat inſtar tonitrui, cum terrore me expergefaciens, ut magnis tremendiſque vaticiniis, quæ jamjam DEUS explicaturus erat; animum adverterem: & dixit; Veni & vide.

2. Tum aſpexi, & vidi album equum. Et, qui inſidebat ei, arcum tenebat manu: & data eſt ei corona: & prodiit victor, & ut vinceret.
Hoc equite adumbratur adventus, & incarna- Zach. 1, 8
tio Salvatoris noſtri, ſuâ innocentiâ lucentis. Zach. 6, [illegible]
Armatur arcu; nam is, de ab initio adventus ſui, & poſt hæc tempora aliquandiu volitabit ſagitta illa divina; nempe Spiritus Sanctus prædicatione verbi ſub jugum mittet orbem terrarum; eumque ditione ſua tenebit; & pœnas exiget ab hoſtibus. Coronatus eſt victor à patre, ſecunda jam morte profligata; ut Princeps Catholicæ eccleſiæ fideles coronet. Atque ita proſilit magnificus Satanæ domitor, ſuperaturus quicquid obſtat, magnâ mundi parte ad veram numinis notitiam conſertim converſâ.
Verum inchoatum eſt modò, non perfectum Converſio
hoc myſterium. gentium.

3. Quumque aperuiſſet ſecundum ſigillum.

4. Ecce prodiit equus rufus, & ſedenti in eo datum eſt, ut tollat pacem è terra, & homines mutuò in ſe armet: cui rei vaſtus illi

gladius

Perſecutio gladii in ſecundo ſigillo.

gladius conceſſus eſt. Nam Evangelii & veritatis in populorum animis propagatio comitem habebit ſanguinariam Tyrannorum ſævitiam, & gladii civilis diritatem. Hic ille eſt rufo inſidens equo. Serpet nihilominus Evangeliũ, & florebit; imò (quæ DEI potentia eſt humanæ ſuperbiæ reſiſtens) ſub ipſa cruce maximè vernabit puritas veri.

Continuatio Paſtorum poſt Martyres.

5. Et quum aperuiſſet tertium ſigillum, tertium Animal mihi dixit: Veni, & vide: & ecce, vidi equum nigrum; & qui inſidebat ei ſtateram manu ſua habebat.

6. Et audivi vocem à quatuor animalibus dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chænices hordei denario. Sed vinum & oleum ne læſeris. Nam, primo myſterio conſummato, vindicabitur verbi contemptus charitate annonæ & fame. Præterea DEUS indulgebit Satanæ peſtiferâ multarum hæreſeon nube affligere & tentare eccleſiam. Hic ille eſt atro inſidens equo: furva enim hæc errorum facies atra nocte involvet Evangelii lumen. At DEUS, qui perſuaſum vult nobis nunquam ſe eſſe ſuorum immemorem, nos de throno ſuo verbis amicis ſolatur; licet bonorum virorum (qui per optimum triticum & hordeum meſſis ſuæ ſignificantur) magna futura ſit penuria, quod ſtateris & menſuris innuitur; quoſdam tamen repertum iri, qui ne in futuris temporum anguſtiis genua flexuri ſint Baali. Prorſus autem confidere nos jubet, nunquam abolitum iri verbum ſuum, & veritatem ejus; æternum illud oleum & ſalutare vinum: quin frendente Satana, & ejus ſatellitibus purum putumque manſurum.

Hæreſes in tertio ſigillo.

7. Et, quarto ſigillo aperto, quartum animal dixit mihi: Veni & vide.

8. Tunc aſpexi, & ecce, pallidum equum vidi, & ejus, qui inſidebat ei, nomen erat Mors. Hæc omnium maxima & triſtiſſima eſt peſtis. Nam perſecutionum ſævitia ceſſante, & exterminatis hæreſibus, ſanitas Eccleſiæ frigore & debilitate tentabitur: & divinâ iracundiâ geminabuntur priora ſupplicia. Indulgebitur enim Satanæ ex ambobus antegreſſis miſeriis compoſitam erigere tyrannidem, quæ hæreſi ſcateat ut ſecunda, & ſæculari crudelitate infamis ſit, ut prima. Eques hic, quoniam non minùs animam, quàm corpus jugulat, omneque interitus genus ſecum trahit, jure ſuo Mors dicitur. Siquidem Fons eſt & ſcaturigo omnis lethi. Equi autem pallor ſeſſoris ingenio per omnia reſpondet. Nam ut Mors illi nomen eſt, ſic colore hoc graphicè exhibetur. Et ut ejus indoles nihil eſt, niſi quædam hæreſeos & tyrannidis mixtura; ſic pallor è rufo & nigro eſt mixtus color. Hunc equitem Infernus ſequebatur, non ſine ſua ſociorumque pernicie. Et data eſt ei in quadrantem terræ poteſtas; in eos nempe, qui trium antecedentium equitum non ſenſerant imperium. Nam qui neque ſignati ſunt ab albo, nec corpore occiſi à rufo, neque animâ à nigro; hi anima & corpore mactantur à pallido. Cui uti lethifera hæc poteſtas in quadrantem terræ data eſt, ita quadruplici plagâ vim ſuam exercet, enſe, fame, morte, & terræ animantibus. Quæ plagis à Moſe in cantico commemoratis non ſunt diſſimilia. Hujus tyrannidis infantia perſecutionem invehet: Sanctorum perſecutio famem & egeſtatem veri cultus divini: fames hæc ſecundam & æternam illam mortem. Senectus ejus dira, ſanguiſuga, terribilis, crudiore perſecutione expirabit, quàm unquam antè uſurpaverit: tam barbara & [illegible] ea futura eſt, ut laniena corporum, quæ feris objiciuntur, in hac viſione aſſimiletur, neglecto ordinum, ætatum, ſexuum, ferino prorſus more, diſcrimine.

[illegible] ſignificatur per equum pallidum in quarto ſigillo.

Raritas Paſtorum & divini cultus.

Sævitia Papæ.

9. Quùm verò aperuiſſet quintum ſigillum, vidi ſub altari animas eorum, qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod tuebantur.

10. Clamabant autem magna voce, dicentes: Quamdiu cunctaberis, Domine, quum ſanctus ſis & verax, judicare, & vindicare ſanguinem noſtrum in eos, qui habitant in terra? tantâ enim vehementiâ detonuit hæc extrema in orbe perſecutio, totq; martyres exanimavit, ut eorum animæ quieſcentes ſub altari; id eſt, Jeſu Chriſti tutela; patrem gemitu invocarint. Solus enim ille altare eſt, ſuper quo & per quod nobis fas eſt illam cordium noſtrorum & labiorum victimam, devotas inquam preces, Deo Patri offerre. Clamor ſanguinis it in cœlos, juſtam tormentorum ultionem in improbos depoſcens; & accelerationem univerſi finis rerum, ut fratres adhuc ſuperſtites liberentur.

Hoſ.14.3. Heb.13.15.

11. Tum datæ ſunt ſingulis ſtolæ albæ: & dictum eſt iis, ut requieſcerent adhuc pauliſper, donec compleretur DEO numerus conſervorum, fratrumque, crucis ſociorum, qui occidendi erant ſicut ipſi. Quo nullum majus aut divinius obtigit militanti Eccleſiæ ſolatium. Hoc enim ſigillo certa nobis fides facta eſt animas martyrum, ſtatim ut corpora occiſa ſunt, perpetuâ & coruſcâ in cœlis ipſis (nuſquam aliò converſo itinere) donari gloriâ, quæ candidis ſtolis ſignificatur. Tum vero continuò, ut eorum plenus eſt numerus (quod brevi fiet) DEUM cum perſecutoribus ſeveriſſimam inire rationem: quo tempore illi luciddiſſimis animæ, corporiſque dotibus ornabuntur in æternum; hi animæ & corporis interminatas patientur miſerias: ut in illis perdendis divina juſtitia, his beandis miſericordia fulgeat.

12. Deinde adſpexi, quùm aperuiſſet ſigillũ ſextum; & ecce terræ motus magnus factus eſt; & Sol factus eſt niger, ut ſaccus cilicinus; & luna tota facta eſt ſanguinea. Matth.24, 29.

13. Et ſtellæ cœli ceciderunt in terram, ſicut ficus abjicit groſſos ſuos, cum vento magno concutitur.

14. Et cœlum abſceſſit, ſicut liber qui convolvitur: & montes & inſulæ è ſuis locis emotæ ſunt.

15. Et Reges terræ, & Optimates, & divites,

vites, & tribuni, & potentes, omneſque, tum ſervi, tum ingenui, occultarunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium.

Luc.23,30. 16. Et dixerunt montibus, & petris: Cadite in nos: occultate nos à conſpectu ejus, qui inſidet throno, & ab ira agni.

17. Nam veniet dies ille magnus iræ illius, & quis poteſt ſtare? hæc illius diſſolutionis, quæ in quarto ſigillo petita & promiſſa ſuit, conſummatio eſt. Terribilia hæc, in quinto ſigillo memorata, mutationes ſunt, & ſigna noviſſimi temporis; eadem illa, quæ à Chriſto Domino, dum in terris ageret, prædicta fuere.

CAP. VII.

Digreſſio ſolaminis plena de divina ergà electos cura, quo tempore graviſſimis periclitantur tentationibus: quod viſione quatuor Angelorum, & fœlici electorum conditione innuitur.

VErùm; ne forte ego vel quis alius de electorum præſidio & ſalute hic dubitarer, quaſi probi cum improbis promiſcua in his calamitatibus involveremur ruina; quatuor Angeli meo ſiſtebantur aſpectui, inſiſtentes quatuor angulis terræ; retinentes quatuor ventos, ne in terram, aut mare, aut ullam arborem ſpirarent.

2. Et unum vidi Angelum, aſcendentem ab ortu Solis, habentem ſigillum Dei vivi, qui acclamavit magna voce quatuor illis Angelis, quibus datum eſt lædere terram & mare.

3. Dicens: Ne lædite terram, neque mare, neque arbores, quouſque obſignaverimus ſervos Dei noſtri in frontibus. Hi Angeli numero quidem quatuor; quia quatuor terræ angulis inſiſtunt, parati in omnes terræ partes divina exequi judicia, quinquam jam ventos à flando, id eſt, progreſſum Evangelii impediſſent in terra, qui eſt mundus, in mari, quod eſt populorum ſeries, in arboribus, quæ ſunt magiſtratus civiles & eccleſiaſtici: unus tamen Angelus ab ortu Solis venit, legatus nempe à Chriſto, vera electorum Aurora, dieque oriente, & Sole illo juſtitiæ, in ſacris literis memorato, electis ſuis omnibus jubar ſpargente.

2 Pet.1. Hic Angelus vetat, ne quid amplius detrimenti

Luc 1,7. inferant cæteri; quoad electi ſigillo, quod eò

Malach. 4. ſecum ferebat, in frontibus notentur: quibus tam conſpicuo nimirum inſignitis charactere in univerſo illo rerum excidio parcerent. Unde certò nobis conſtet tantæ curæ eſſe DEO electos, ut & ante pericula illis proſpiciat: ut Noacho olim favit, & Lotho, eorumq; familiis, in diluvio & excidio Sodomæ.

4. Et audivi numerum ſignatorum in Iſraël fuiſſe centum quadraginta quatuor millia. Nam ex ſingulis tribubus duodecim millia ſignabantur, ex quibus junctis ille numerus conflatur. E ſingulis tribubus ideo numerus quidam ſeligebatur, ut conſtaret è ſingulis quoſdam ſalvari.

9. Et ut certus eſſem non minùs ad gentes, quàm Judæos regnum cœlorum attinere; mihi innumerabilis hominum monſtrata eſt turba, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis conflata: ſtabantque ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis: & palmas manibus tenebant, ex longo & difficili bello victoriæ teſſeram.

10. Et clamabant omnes una voce dicentes: Salus noſtra à DEO eſt, qui throno inſidet; & ab ejus agno: nempe eorum ſalus à DEO Patre per mediatorem filium profecta eſt.

11. Tunc omnes Angeli, qui thronum & Seniores & quatuor animalia circumſtabant, procidetunt in facies, & adorarunt DEUM; gratias agentes de clementiâ in electos, ſive Judæos, ſive Gentiles, & de juſtitia in cæteros.

12. Dicentes, Amen. Nempe approbantes, quæ facta erant: plenoque ore fatentes benedictionem, gloriam, ſapientiam, gratiarum actionem, honorem, virtutem, & potentiam ſoli DEO ſuo jure competere in ſæcula ſæculorum.

13. Tunc me compellavit unus ex Senioribus, dicens: Iſti, qui amicti ſunt ſtolis albis, quinam ſunt, & unde venerunt?

14. Ego reſpondi & dixi: Domine, tu noſti. Tunc dixit mihi: Hi ſunt, qui ſoſpites facti ſunt, & ex ingentibus ærumnis huc evaſerunt: & veſtimenta ſua laverunt: eaque in ſanguine agni dealbarunt. Nam vi mortis ejus, cujus ſanguis unica eſt delictorum noſtrorum purgatio, per imputationem juſtificati ſunt.

15. Ideo ſunt ante thronum DEI: & colunt Deum die & nocte, in templo ejus: nempe illius gloriam ſine intermiſſione contemplantur, & aſſidua gratiarum actione illi ſerviunt, laudantque nomen ejus in cœlis: quod æternum eſt templum magnificentiæ ejus. Et qui throno inſidet, nunquam non cum illis verſabitur, nec conſpectui ſuo olim patietur illos ſubduci.

16. Non eſurient amplius, neque ſitient. Nec iis Sol aut æſtus moleſtus erit.

17. Quoniam agnus, qui in medio throni eſt; pari cum patre ſuo poteſtate; paſcet eos, & ducet eos ad vivos aquarum fontes: ubi panem illum ſpiritualem & vivificum edent: potum ſpiritualem & vivificum bibent; nempe ipſum. Quam aquam fœminæ Samaritidi pol- Joh.4,14

licebatur ad fontem: & abſterget Deus lachrymas ab oculis eorum. Nam & præſentis lætitiæ magnitudo delebit ex animis præteritorum dolorum, ærumnarumque memoriam: & beabit eos æternis gaudiis, nullo laſſis moleſtiæ aut metus confinio. Ita nec eos Solis ardor torrere poterit, neq; ullus alius æſtus, queis rebus calamitates & mœrores notantur.

CAP

CAP. VIII.

Septimum ſigillum aperitur. Inde ſeptem tubæ erumpunt. Per ignis in altari viſionem vis piarum precum indicatur. In prima tuba, per grandinem ſanguine & igne permixtam, perſecutiones nonnullæ & hæreſes notantur. In ſecunda, per montem ignis immanis perſecutio. In tertia, per aſtra in aquarum fontes cadentia hæreſeon colluvies. In quarta, per Solis & Lunæ & ſtellarum eclipſes generalis Eccleſiæ in quibusdam rebus infirmitas.

ET cùm aperuiſſet ſeptimum ſigillum, factum eſt ſilentium in cœlo * ferme per ſemihoram; tam ut intelligerem omnia, quæcunque erant ventura, mihi breviter ante fuiſſe indicata; quàm ut per ſilentium occaſio meditandi de rebus prius viſis mihi fieret, quò articulatior earum repetitio, quam in ſeptimo ſigillo ſub aliis quidem figuris nunc aggrediebatur, commodiùs à me perciperetur.

2. Et vidi ſeptem Angelos, ſtantes in conſpectu Dei, ut ejus juſſa facerent. Illius arbitrio ſeptem eis tubæ conceſſæ ſunt, ut eas pœnas, quas divino juſſu orbi erant inflicturi, unâ omnes majeſtate denunciarent.

3. Tunc alius Angelus venit, & ſtetit apud aram, habens in manu thuribulum aureum. Et dati ſunt ei ſuffitus multi, ut offerret preces Sanctorum ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum.

4. Aſcendit autem fumus ſuffituum, qui ſunt preces Sanctorum, è manu Angeli in conſpectum Dei.

5. Deinde Angelus accepit thuribulum, recens vacuefactum; & replevit illud igne altaris, abjecitque in terram: & facta ſunt tonitrua, & voces, & terræ motus. Proclive eſt nobis ex hoc Angelo, & ex iis, quæ facit, intelligere, Chriſtum ſemper excubiturum ſuis: quorum precibus tum maximè auſcultabit, cum maxima premuntur neceſſitate; & Spiritus ſui gratia novam aliquam Evangelii ſuis affundet lucem. Ad cujus rei certitudinem jamjam hujus Angeli viſio mihi monſtrata fuit. Quaſi quæ ſeptem ſigillis modò patefecerat, totidem nunc tubis penſiculatius exhibiturus ſit. Angelus hic Chriſtus erat: altare pariter (ut ante monui) idem ille eſt. Quòd ante altare ſteterit, ſignum eſt, ex officio mediatoris facturum fuiſſe illum, quæ ſequuntur. Thuribuli, quod manu tenet, perpetuus eſt cuſtos. In hoc ſunt ſuffitus ad eum miſſi à Sanctis, preces nempe, quas ipſe mediator Deo Patri repræſentet. Eſt porro ara haud unquam è conſpectu Dei emota; ad quam ſemper litatur. Inde ad Deum halat ſuffituum hujusce fumus, ne dubitemus eum exorari, quoties hoc ritu oratur. Hujus rei fructus ex eo manifeſtus eſt, quòd Angeli thuribulum ex igne altaris repleverint, & in terram abjecerint, unde illi, de quibus audiviſtis, fragores ſequuti ſunt; nam precibus noſtris adductus mediator ex aurea pyxide, id eſt, potentiæ ſuæ theſauro ignem ab ara demittet; nempe, Spiritum ſanctum, qui jugiter cum ipſo eſt; ut tonitrua, & fulgura, & terræ motus cieat. Nempe, ut virtutem Evangelii in cordibus fidelium renovans legem de integro promulget. Nam ad antiquæ legis promulgationem, cujus prænuncii erant iſti ſonorum terrores, hic alluditur. Hæc illa eſt indefeſſa Domini de nobis ſollicitudo. Sic ille in rebus dubiis noſtram ſuffulcit infirmitatem.

6. Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparaverunt ſe ut clangerent. Nam licet ante acceperint mandata; exequi tamen illa adhuc iis non licuit; ſicut nec quatuor illis Angelis licebat, qui quatuor ventos compreſſerant; donec Chriſtus firmaſſet & muniiſſet ſuorum animos, ut ibi dictum eſt; Scilicet, ne dubitaremus, quin Salvator noſter etiam ante tentationum inſultus, noſtros humeros pares facturus ſit oneribus, quæcunque imponet.

7. Primus igitur Angelus clanxit: & facta eſt grando, & ignis ſanguine mixtus: & hæc procella in terram præcipitata eſt. unde tertia pars arborum exaruit, & exuſta eſt: gramen quoque viride exaruit & exuſtum eſt. Nam prima hæc tempeſtas, quæ jam cœpit ſævire, miſcebitur grandine, quæ hæreſis eſt. Quemadmodum enim calamitas illa, quæ ſegeti venit ex grandine, charitatem annonæ ſecum ferre ſolet; ita meſſem Domini valde depauperat hæreſis. Hæc grando ſive hæreſis, quæ animæ quædam perſecutio eſt, comitem habet gladium & perſecutionem carnis, igne & ſanguine hic notatam. Flammivoro hoc & ancipite examine areſcet arborum quidem, id eſt, illuſtrium virorum triens. Pars enim major ex iis ſoſpes evadet. At graminis quicquid eſt ubique; ſcilicet omnes illi, quorum malè fundata eſt poſſeſſio veritatis (quod genus hominum expreſſit Chriſtus in parabola ſeminis in arenoſis locis & dumetis ſati) ingraveſcente tempeſtate excident veritate; & ſic exucci fient & inutiles.

i. Cor. 10, 13.

Marc. 4 v. 5. 6. 7.

8. Deinde ſecundus Angelus clanxit: & quaſi mons magnus igne ardens cecidit, & projectus eſt in mare, factaque eſt tertia pars maris ſanguis.

9. Et occiſa eſt tertia pars animantium in mari, & tertia pars navium interiit. Nam poſtquam, prima calamitate ceſſante, mortales à peccandi licentia haudquaquam abſtinuerint; excipiet ſecunda plaga, nempe corporum perſecutio, per rufum equum in ſecundo ſigillo ſignificata, & hic fuſius explicata. Acervus hic igneæ perſecutionis, inſtar montis ardentis ſanguine, inundabit tertiam, id eſt, aliquam partem populorum & gentium; qui per mare & aquas notantur. Nam (ut de illis in ſecundo ſigillo dictum eſt) mutuis ſe ſedibus abſument: ipſos inter improbos, inquam, multa erunt bella; multa ſanguinis effuſio; intereunte animantium omnium tertia parte, numero ſanè non exiguo.

B Nimi-

Nimirum in tanto malo nullum genus hominum reperietur expers diſcriminis. Sed præter cæteros vexabuntur fideles, quorum tamen pars major incolumitate donabitur. Hi navibus denotantur. Nam ut naves exundante ſalo portum petunt, ſic pii inter impios hujus mundi, ultrò citroque, & omnibus jactati fluctibus, licet obnitente ventorum fremitu, portum tamen ſuum quærunt; ubi fixis anchoris ab hujus mundi procellis tuti feriabuntur in æterno illo ſerenitatis domicilio.

10. Tum tertius Angelus clanxit: & cecidit de cœlo ſtella magna; ardens veluti lampas: ceciditque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum. Nomen autem ſtellæ erat Abſynthium: verſa eſt igitur tertia pars aquarum, & fontium in Abſynthium: & multi homines mortui ſunt ex aquis, quod amaræ factæ eſſent. Hæc illa plaga eſt in nigro equo, & ejus ſeſſore prius notata. Eſt hæc ſtella, ardens inſtar lampadis, apoſtaſiæ & hæreſeos nubes. Multum à ſe lumen diffundet, ſed quale ſolet eſſe lampadis. Nam primò, quemadmodum lampadis aut candelæ lumen, dum non tales exhibet rerum colores quales in ſe ſunt, oculos in errorem inducit; deinde verò accedentibus Solis radiis penitus fuſcatur: ita hoc lumen hæreſeos ad tempus quidem velum obducit impietati, ut tantiſper veri ſpeciem mentiatur, donec, orientibus divinæ veritatis radiis, penitus cæcutiat & evaneſcat. Harum nervoſior erit, quàm priorum hæreſeon fallacia. Nam paſtores quoque ipſi, ſpirituales Eccleſiæ Rectores, ſeducentur à via: quod per aſtra innuitur in tertiam partem fontium aquarum cadentia. Nam tales homines in hac vita veluti fontes quidam ſunt, unde cæteri fideles auritum ſuarum ſitulis cœleſtis aquæ ſcaturiginē hauriant.

11. Hæc ſtella dicitur Abſynthium, quæ herba admodum amara eſt: & quid tandem animæ humanæ amarius poterit accidere, quàm horrenda ejusmodi defectione divinæ iræ acerbitatem promereri? & quemadmodum maligna illius herbæ qualitate multi Paſtores ſeducti amaruerunt; ita Paſtores illi ſua amaritudine permultis hominibus, diſcipulis nempe ſuis & ſequacibus, ſecundam mortem attulerunt.

12. Deinde quartus Angelus clanxit: & percuſſa eſt tertia pars Solis, & tertia pars Lunæ, & tertia pars Stellarum: ita ut tertia pars, nempe lucis eorum, obſcuraretur: & tertia pars diei caligine obduceretur: & tertia pars noctis. Nam poſt terram illam Paſtorum Eccleſiæ apoſtaſiam, non deficiet quidem penitus tota viſibilis Eccleſia; veruntamen quibusdam erroribus cæcutiet. Quod innuitur deliquio illo in Solis, Lunæ, & Stellarum triente; nullâ ſcilicet ſpirituali magiſtratuum ſpecie hujus defectus exorte. Sic, præ iſtorum in quibusdam rebus imbecillitate, ſynceritas interpretationis Evangelicæ obnubilabitur falſis. Quod lumine diei & noctis innuitur. Nam ut interdiu nubes, noctu verò ignis columna populum Iſraëliticū per deſerta in promiſſam terram ducebat; ita perdix hæc & pernox animarum noſtrarum lux, per hujus mundi eremum, in cœleſtem promiſſionis terram nos directura eſt; ubi cum Deo noſtro glorioſè regnemus in ſæcula ſæculorum. Quartus quoque hic clangor eſt tertii ſigilli pars.

13. Et vidi & audivi alterum Angelum, volantem per medium cœli, dicentem voce magna: Væ, væ, væ, incolis terræ propter damna, quæ illis accident ex tribus noviſſimis tubarum clangoribus. Nam creſcent in immenſum tres noviſſimæ plagæ. Quod ut majore animi attentione obſervarem, excitavit me Deus, ut Angelum aſpicerem, ingenti alarum celeritate medios cœlos ſecantem, qui beatos Angelos & Sanctos de tribus illis ut noviſſimis plagis, ſic omnium peſſimis præmoneret: tum pernici illo alarum remigio doceret brevi illas, & ex improviſo, inflictum iri. Numerus quoque dirarum, quas Angelus denunciabat, plagarum numero, quæ ſequuntur, æqualis eſt.

C A P. IX.

Cæcitas & inſcitia ex hæreſibus, unde ordines Papiſtarum Eccleſiaſtici; qui in quinta tuba per locuſtas è fumo naſcentes ſignificatur. Eorum potentia & indoles. Rex eorum Papa, ejusq; titulus. In ſequente tuba initium Pontificiæ ruinæ, quę innuitur per ſolutionē quatuor Angelorum ad Euphratem. Papa, ut medeatur malis, Jeſuitas extrudit, qui in viſione per equum notantur. Eorum ingenia ex thoracibus apparent. Papæ & Imperatoris Turcici copiæ ad ruinam Eccleſiæ collectæ, & per equeſtrem exercitum ſignificatæ. Pontifex eſt primæ tabulæ violatæ calamitas, Turca ſecundæ.

TUm quintus Angelus clanxit: & vidi ſtellam, quæ è cœlo in terram decidit (obſervatione enim digna res eſt, nihil eſſe iſtarum miſeriarum in terra, quod non defluxerit è cœlo; ut perſuaſum nobis ſit nullum eſſe in civitate malum, quod non faciat Dominus: juſtitia illius ſingula permittente, vel dirigente, vel co- Amos 3.6.
hibente) hæc ſtella, me intuente, clavem abyſſi, quæ illi porrigebatur, accepit. Esai.45.7.
Nam illa hæreſeon nubes, mihi in tertia tuba & tertio ſigillo commemorata, ſucceſſu temporis ſpuriam hanc tyrannidem peperit; de qua in quarto ſigillo: atque ita abyſſi fores, quarum claves cuſtodiebat, aperuit: vel, quod idem eſt, Satanæ ope & conſilio, ex inferno ipſo ſequituras calamitates extulit.

2. Primò igitur, reſeraro puteo, erupit tanquam fornacis magnæ fumus, qui tantas inſcitiæ tenebras in hominum animos invexit, ut Sol & aer caligine obtecti fuerint; nempe ipſa lux veritatis, quæ per Solis aſtrum innuitur. Sic puto putoque veritatis aëri, in quo & per quem agenda eſt vita, ſucceſſit ſpuria & fæculenta

errorum

errorum aura, in qua ſpiritus trahendus fuit.

3. Ex fumo autem exierunt locuſtæ in terram. Etenim ex hac cæcitate naſcetur Eccleſiaſticorum ordinum colluvies, Monachorum, Fratrum, aliorumque, qui unius ſuperſtitionis vinculo cohærent. Hi, quoniam è tetro illo errorum fumo oriuntur, veluti locuſtæ ex aëris putredine; ſuo merito locuſtæ nominantur. Ore nihil ſpirant, niſi falſa dogmata: quæ tam certam adferunt animabus perniciem, quàm locuſtarum ora virenti gramini & herbis. Et ut nonnunquam vix integra regio capiat immenſos illos, qui advolant, locuſtarum globos; ſic horum numerus innumeris terris onerosus futurus eſt. Eſtque illis poteſtas data, qualem habent terreſtres ſcorpiones. Nam ut primo quoque tempore non ſentitur aculei ſcorpionis acerbitas, ſed ſenſim operatur; nec ſanatur malum, niſi ſcorpionum extinctorum oleo: eodem modo, hoc animæ virus non percipitur ſtatim à morſu; ſed pedetentim invaleſcit (nec enim omnes ſuas merces ſimul exponunt hi agyrtæ, ſed paulatim orbem inficiunt erroribus) nunquam autem liberantur mortales hæreſibus, donec impoſtores ipſi, earum artifices, ad interitum compulſi fuerint.

4. Et ipſis dictum eſt, ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem; ſed tantum homines, qui non haberent ſignum Dei in frontibus ſuis. Nam quanquam locuſtarum examina & gramen viride, & arbores tum afflare ſoleant, tum perdere, harum tamen ſpiritualium locuſtarum furori ſic moderabitur Dominus, ne ullum omnino ex electis, cujuſcunque demum ordinis aut conditionis fuerit, pervertant: fideles enim gramini & arboribus aſſimilamus. Ii demum eorum impotentiæ obnoxii futuri ſunt, qui Dei charactere frontes conſignatas non habent. Retorrida enim hujuſmodi, & inutilia ligna, paratiſſima ſunt incendii fomenta.

5. At non habebunt poteſtatem illos occidendi. Nempe blaſphemiarum ſuarum craſſiſſimas ab initio ſtatim non detegent, ſed torquebunt homines ſpatio quinque menſium. Et erit eorum tormentum, ſicut dolor icti à ſcorpione. Tarda ſcilicet eſt (ut dixi) hujus ſpiritualis veneni pervaſio. Nec ejus moleſtiam ſentient homines, donec ſecunda mors corporem excuſſerit. Hoc tormentum durabit menſibus quinque: tempore nempe à Deo definito. Quæ alluſio eſt ad quinque menſes æſtatis, quibus grassantur locuſtæ; allegoriam indicante hac loquendi formula.

6. Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam; & cupient mori, ſed fugiet mors ab illis. Tunc enim noviſſimi temporis ærumnæ inchoabunt, quas à Domino [illegible], dum in terris adhuc eſſet, his, quibus [illegible] ſunt, verbis audivi deplorari.

7. Et [illegible] locuſtarum fuit equo ſimilis, ad bellum parato: & hoc quidem, ut ſignificet nobis, adeo omnibus mundanæ ſapientiæ nervis [illegible] eſſe eorum politiam, ut cuncta illis ſuppetant ad ea, quæ excogitarunt, perficienda: omnino ut equus bellicus operosè ornatus, munitusque, & jam in procinctu ad certamen. Habebantq; coronas impoſitas capitibus, ſimiles aureis. Nam præ ſe ferent illam ipſam ſanctitatem Seniorum, quibus in mercedem datæ ſunt coronæ ex puro auro: atque ita ſimulata puritate hypocritæ iſti in ſpeciem micabunt. Et facies earum erant, ut facies hominum. Ut homo ipſe eſt ratione præditus, ita humana facies rationem denotat: ſignificat autem hæc humani vultus imitatio, eos, undiq; quæſitis rationum argutiis, errores ſuos velare. Veruntamen re ipſa comperientur prorſus rationem mentiri, ut eorum coronæ verum aurum mentiuntur.

8. Et habebant capillos, ut capillos mulierum. Nam ut præcipua fœmineæ formæ illecebra eſt coma; ita horum tam inſidioſæ ſunt hæreſes, quibus nempe tam expeditam & facilem ſternunt in cœlos viam, etiam hominibus omni probro coopertis, modo eorum operâ uti velint: ut non ægrè illos in ſpiritualis ſtupri conſuetudinem pelliciant. Et habent dentes leonum. Nam ut ore valentior, & cæteris animantibus dente quoque damnoſior eſt Leo; ita hi quibuſcunque equi bellici ſpecioſo apparatu imponere nequeunt, nec coronarum aurearum mendacio, nec humani vultus ſimulatione, nec illice capillo; hos ore inquietabunt, nempe, minarum dirarumque tonitru.

9. Habebant etiam loricas, ut loricas ferreas. Nam auctoritatis ſuæ patronos & hyperaſpiſtas etiam Principes invenient, quorum tutela mundo quidem valida & ferrata videbitur. Et ſonitus alarum ipſarum erat, ut ſonitus curruum; equis multis currentibus ad bellū. Nam ut locuſtarum alæ ſolſtitii ſidere, & meridie ingentem edunt ſtrepitum; ſic tantus hos comitabitur terror, loricis quaſi ferreis munitos, ut, quicquid ad meridianam poteſtatis ſuæ lineam jam provecti decreverint, mira quadam majeſtate & reverentia accipi oporteat. Haud aliter ac terribilis eſt fremitus equorum, & curruum proſilientium in aciem.

10. Sed habebant caudas ſimiles ſcorpionum, erantq; aculei in caudis earum. Nam primò quidem congreſſu nihil videtur incommodi, ſi illis auſcultes, & fidem habeas. Verum hic eſt totius negotiationis exitus, anima veneno occiſa. Et caudæ earum erant ſimiles caudis ſcorpionum, quibus ſuis ineſt aculeus. Et poteſtatem habebāt nocendi hominibus menſes quinque. Nam ut antea oſtendi hanc hominum vexationem quinque menſibus, id eſt, definito ſpatio duraturam eſſe: ita nunc vobis aliquid perſuaſum volo, quod veſtro vertet ſolatio. Quemadmodum quinque duntaxat menſibus æſtivis vivunt locuſtæ; ita in hac re, ut cæteris, homines iſti locuſtas imitabuntur. Nam poſtquam certo & præſcripto temporis intervallo viguerint, Chriſti ſpiritu tandem difflabuntur.

11. Habent Regem quoque, ſed cui in eos tantum poteſtas conceſſa eſt. Hic eſt Angelus

abyſſi; cui nomen eſt Hebraicè Abaddon & Græcè Apollyon. Tandem enim aliquando, permittente Deo, adnitente Satana, Monarcha his obtinget pro capite, ipſiſmet non abſimilis futurus, Angelus atque emiſſarius Satanæ; & in illius ludo ad hanc legationem edoctus, ut tantà ſedulitate ſuppoſititiam illam Eccleſiam abducat in errores, quantâ à Deo miſſi paſtores veram Eccleſiam erudiunt ad pietatem. Illi nomen eſt Abaddon, vel Apollyon, quia pro utroque, quo pollet imperio, eccleſiaſtico & politico, corpus ſimul & animam trucidat: quemadmodum vobis in quarto ſigillo dictum eſt: ubi eam ipſam ob cauſam, Mors appellabatur, ob quam hic Apollyon.

12. Unum væ abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſtea nam quæ quintæ tubæ ſono jam denunciata eſt, prima eſt è tribus ultimis plagis, quibus ego volui vos mentem advertere. Nunc duo, quæ ſuperſunt, claſſica pari attentione excipite.

13. Tum ſextus Angelus clanxit; & audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod ſemper eſt in conſpectu Dei.

14. Dicentem ſexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor illos Angelos, vinctos ad magnum fluvium, Euphratem. Cum jam Angelus ſexto claſſico ſextam illam, & horribilem calamitatem denunciaſſet, perfertur ad eũ Chriſti mandatum (Chriſti enim vox erat) ut id faceret, quod audiviſtis. Quanquam enim jam tuba cecinerat, ſuſpenditur tamen decretum, donec Chriſto viſum eſt permittere, & mandare. Nam quatuor Angeli, hic memorati, iidem ſunt cum iis, qui prius in quatuor terræ angulis ſtabant, exitio orbis intenti, niſi à Chriſto tamdiu fuiſſent cohibiti, quoad ſigno ſuos notaſſet. His ſignatis, & penultima in mortales plaga jam decreta (ultima enim ſupereſt in conſum̃atione univerſi) Chriſtus eos vinculis expedire jubet. Ante enim tanquam compedibus coërcebantur, ne id facerent, cui erãt intenti. Quamdiu autem illis mora nectitur, ad magnum flumen Euphratis conſtricti dicuntur; alluſione quadam videlicet ad hiſtoriam Balthaſaris in Daniele. Nam ut Babylonem à Perſis & Aſſyriis dividit Euphrates, quem amnem illi trajecerunt ut Balthaſarem tollerent è medio: ita hæc remora, Chriſti juſſu, Angelis ad Euphratem injecta eſt. In ulteriore ejus ripa vincti erant: neque ejus trajiciendi, vel orbis vaſtandi eis copia facta eſt, priusquam electis character impreſſus eſſet: tum verò licentia ſolutis permiſſa eſt; quod hic Chriſti mandato factum eſt.

15. Soluti ſunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam, diem, menſem, & annum, ut occidant tertiam partem hominum: nempe, eo ipſo momento, quo Deus præſcripſerat, ſtabant accincti ad eorum perniciem, qui ſignati non erant. Nam in ſignatos nihil juris habuerunt: ſicut nec in illos, quos ultima abſorptura erat plaga; nempe illa noviſſimæ diei. Huic igitur excidio tertia hominum pars ſolum deſtinata fuit. Nunc ſextæ tubæ adeſt calamitas.

16. Et primum vidi exercitum equeſtrem, cujus numerus erat bis millies centenorum millium. Nam audivi numerũ eorum. Hoc gemino numero, eoq́; tam vaſto, duplex proditur futura monarchia, & gemina geminę tyrannidis ſedes: una in Oriente, altera in Occidente, unde graviſſimæ naſcentur in Eccleſia perſecutiones.

17. Itemque vidi equos hac viſione; & qui ipſis inſidebant, habebant thoraces igneos, & hyacinthinos, & ſulfureos. Erant autem capita equorum, ut capita Leonum. Et ex ore eorum prodibat ignis, & fumus, & ſulfur: quia nempe igneâ rabie, fumea ambitione, flagitioſis conſiliis, vaniſq́; prætextibus, hi duo Monarchæ, alter Politicus, alter Eccleſiaſticus, involabunt orbis terræ majorem partem; & eam tenebunt ditione. Quorum unius, cujus hic deſcriptio prolixior inſtituitur, (& eſt ille quintæ tubæ everſor, cujus nomen erat Abaddon) unius, inquam, copiarum quod robur eſt, in equitatu eſt. Hi equi unà cum ſeſſoribus ſuis ultimam ſacerrimi criminis ſectam, atq; ordinem conſtituunt. Quorum thoraces (mundana nempe eorum munimenta) ex igne conflantur: quo corporum perſecutio indicatur. Etenim apud Principes gratioſiores hi futuri ſunt omnibus locuſtis, de quibus in quinta tuba. Quorum Principum vires in ſui trahent præſidium. Ex Hyacintho quoque ſunt eorum thoraces: quoniam ut hæc herba eſt ſpecie obſcurâ, colore fumeo, odore amaro; ita iſti homines obſcuris, doloſis, & amaritudinem redolentibus hæreſibus (quæ in tertia tuba abſynthii nomine jure veniunt) ſuam alent & firmabunt audaciam. Sulfur denique (quo peccati fœditas & graveolentia, tum tartarei ignis flam̃a & vis indicatur) ad hanc mixtionem pertinet. Nempe Satanas; ille auctor peccati, & pœnarum adminiſter; omni fraude hos tutabitur: fidiſſimos ſuos ſatellites, & noviſſima omnium inſecta, ex abyſſi fumo genita. Neque tantùm copia illis erit triplici hac ratione ſeſe muniendi; verum etiam fideles ultro invadere & affligere audebũt, quod per equorum leonina & voracia capita ſignificatur. Et quibus artibus ſe tuebuntur, iiſdem etiam hos abſument. Nam innoxiorum corpora vanis minis, & aſtutia hæretica vexabunt, Principum potentia ſubnixi. Tum verò Satanæ fraudibus, & machinamentis, alias atque alias animabus inflammandis inſidias ſtruent. Prius genus fumo, poſterius ſulfure notatur.

18. Per has tres plagas occiſa eſt tertia pars hominum: nempe, per ignem, fumum, & ſulfur, quæ prodibant ex ore ipſorum. Nimirum eo creſcet ipſorum violentia, & improbitas, ut nullum non lapidem moturi ſint, quò tertiam partem hominum ad interitum perducant. Veruntamen non his tantùm modis graſſabuntur ad perdendos mortales.

19. Nam eorum poteſtas non modo in ore eorum eſt (ut jam audiviſtis) ſed etiam in caudis. Nam eorum caudæ ſimiles ſunt ſerpentibus; aculeatæ nimirum, ut lædant. Hac in parte locuſtis abſimiles non erunt.

20. Nihilominus ita animi impiorum obdurabuntur, ut qui hujus tubę plagis occiſi non ſunt, ab impietate tamen ſua non ſint ceſſaturi. Ab idololatria nempe, & adoratione dæmoniorum, & imaginum aurearum, argentearum, æneorum, lapidearum, lignearum, quæ neque cernere poſſunt, neque audire, neque ambulare. Ideoque hunc hæreticum Monarcham habent pro flagello, & pœna.

21. Neque a violandis ſecundæ tabulæ legibus abſtinebunt, homicidiis ſuis, & veneficiis, & ſtupris, & furtis: quorum alter ille Monarcha qui corpus ſolum affligit, vindicta, flagellum, & pœna eſt.

C A P. X.

Joannes audit explicationem myſteriorum, quæ in tergo libri ſcripta erant. Sed revelare nefas eſt. De futurorum notitia, quæ libri devoratione notatur, pro tempore quidem lætitia perfunditur. ſed poſtea voluptas vertit in amariorem.

TUm vidi alium Angelum validum, deſcendentem de cœlo: amiciebatur nube: ſupra caput ejus erat iris. Facies autem ejus erat ut Sol: & pedes ejus ut columnæ igneæ. Validus hic Angelus, amictus nube, eſt Chriſtus: qui rectus nube in cœlos aſcendit, & in nubibus noviſſimo reventurus eſt die. Nubes populum Iſraëliticum in deſerto iter facientem ducebat interdiu: è qua rorem gratiæ ſuæ affatim deſtillat Chriſtus in corda fidelium. Caput iride cingebatur; ut fœderis cum electis olim icti memoria renovaretur. De facie, quę Soli; & pedibus, qui columnis igneis aſſimilantur, in epiſtolæ ii ex limine audiviſtis.

2. Habebatq; in manu ſua libellum apertum. Hic Evangelii, lætiſſimi illius nuncii, liber erat. Dextrum pedem ſeu validiorem impoſuit mari: ut Elementum illud ſua pte natura inſtabile ſtabiliret. Siniſtrum autem terræ, quæ faciliori negotio firmari poterat. Quod ideo ab eo factum eſt, ut ſuæ in hæc elementa potentiæ daret ſpecimen; quibus nefas eſt metas ab eo preſcriptas tranſcendere. Ideoq; David in Pſalmis terram vocat ſcabellum pedum ejus.

3. Clamavitque voce magna, ſicut Leo rugiens. terribilia enim erant, & magna, quæ denunciaturus erat.

4. Et poſtquam clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Hi erant ſeptem Dei ſpiritus, qui ejus juſſu loquebantur. Et ego ſcripturus eram, quæcunq; loquerentur: ſed audivi vocem de cœlo dicentem mihi: obſigna quæ loquuta ſunt ſeptem tonitrua, ſed ea ſcribere [illegible] Per illa enim Spiritus ſanctus mihi ſe[illegible] tub[illegible] arcanum, planiſſima interpretatione, nu[illegible] quod nunc divina voce prohibeor o[illegible] vulgare. Obſignandum nempe [illegible]: [illegible] temporis aderit maturitas, fido ſilentio [illegible]gendum.

5. Et A[illegible] nempe Chriſtus Dominus, quem vidi [illegible] ſuper mare & ſuper terram, ſuſtulit manum ſuam ad cœlum.

6. Et juravit per eum, qui cœlos, terram, mare, & quæcunque in iis ſunt, creavit; tempus non fore amplius: ſed diebus vocis ſeptimi Angeli, quum clangere incipiet, conſummatum iri myſterium Dei: ſicut prędixerat ſervis ſuis, Prophetis. Hoc juramento mihi fidem facere volebat, peractis omnibus, quæ ſex tubæ repræſentaverant, ſtatim rebus omnibus finem adfore; quæ autem in ipſa rerum conſummatione expectanda ſunt, ea ſeptimæ tubę ſono indicatum iri, omnia uti olim Prophetis ſuis revelaverat.

8. Tum vox ea, quam ante audieram, de cœlo me compellavit. Nempe Dei Patris vox de integro auribus meis appulit. Et dixit: abi, & accipe librum illum apertum, qui eſt in manu Angeli, ſtantis ſuper mare, & ſuper terram.

9. Abiigitur ad Angelum, & oravi, ut mihi librum daret. Et dixit: Accipe & devora eum: & amaritudinem adferet ventri tuo, ſed in ore tuo dulcis erit, ut mel.

10. Accepi igitur libellum è manu Angeli. Et comperi veriſſimum, quod dixerat. Perfundebar enim voluptate, dum, librum degluttiens, particeps fiebam divinorum myſteriorum: ſic in ore dulcis fuit. At peracta concoctione, cùm ex officio mihi incumberet illum orbi annunciare; eamque ob cauſam improborum hominum odiis agitarer, ſpernerer, affligerer; exiguum autem meorum laborum fructum referrem: illicet in ventre amaruit. Quod olim & Jonæ contigit: & omnibus veris hujus libri præconibus in poſterum continget.

11. Tum dixit mihi: Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & Regibus multis. Etenim mei filii in Chriſto, hæredes doctrinæ meæ, quorum vita in has calamitates incidet, habebunt quoq; in mandatis, ejuſdē Evangelii prædicationē ad ſalutem credentiū inſtaurare. His ea indulgebitur fiducia, ut mandata intrepidè exponant, non tantum coram populo, verum etiam corā Regibus multis; nec ad eorum facies quicquā obſtupeſcant.

C A P. XI.

Babylon, Papæ imperium, externa eſt Templi pars; Vera Eccleſia eſt in Sancto Sanctorum: ſed ad tempus duntaxat: nempe ſub horum hypocritarum perſecutionibus. Jugiter mittuntur paſtores fideles, in teſtimonium veritatis Vexantur illi & jugulantur ab Antichriſto. Tandem fortiores excitat Deus paſtores, qui ſuis coloribus Papatum depingent: ejusque ruinam prædicent. In ſeptima tuba dies judicii deſcribitur.

TUnc datus eſt mihi longus calamus, inſtar virgæ. Aſtitq; mihi Angelus, qui librum dederat, dicēs: Surge, & calamo tibi dato metire templum Dei, & altare, & eos qui adorant in eo.

2. Sed atrium, quod extra templum eſt, exclude: & ne metiaris illud. Nam datum eſt gentibus, quæ urbem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus. Ne forte, ſcilicet,

crederem nihil ſuo ſæculo profuturos ſucceſſorum meorum labores (quando jam ex ſexta tuba nimis certum eſt, duabus illis Monarchiis orbem terrarum nexu & mancipio datum iri) Chriſtus Dominus, tum ut mihi perſuadeat nonnullos utique intaminatos & puros manere; tum ut fideles præmoneat peſtiferum hunc Monarcham, cui nomen eſt Apollyon, corporea ſucceſſione ſeſſurum eſſe in Eccleſia & templo Dei; eam ob rem, calamo metiri jubet Eccleſiam. Nam, quotquot ad veram Eccleſiam ſpectant, ſoſpitabit; illos inquam, qui de adyto ſunt. Cæteri propter hypocriſin gentibus accenſebuntur. Hæc erit ſucceſſorum meorum, de quibus etiam nunc loquor, partitio. Nam decempedâ & examine verbi (quod calamo ſignificatur) Sanctum Sanctorum ab atrio ſeparabunt; ſcilicet, à ſimulata illa & Antichriſtiana Eccleſia, quæ quadraginta duobus menſibus, vel tribus annis & ſemi (nam idem eſt numerus) veram Eccleſiam affliget humi, & conculcabit. Hoc intervallo, à Chriſto præfinito, alluditur ad Danielis de duobus temporibus, & tempore & dimidio temporis, vaticinium. Nam ut Propheticæ hebdomadis dimidium eo loci intellexit Daniel, ita hoc loco ſignificat Chriſtus perſecutionem Abaddonicam dimidium noviſſimi temporis eſſe duraturam. Ut nempe circa medium ultimę hujus hebdomadis ejus impetium ſtatuatur. Cujus hebdomadis initiũ ducitur ab incarnatione, & primo Chriſti adventu; finis in ſecundo adventu hærebit. Quæ quia ultima eſt periodus, hoc in loco hebdomadi non immeritò aſſimilatur.

3. Sed dabo ſanctam civitatem duobus teſtibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis. Nam hos mihi ſucceſſores, in teſtimonium veritatis, & quidem idoneo numero excitabit. Ex ore enim duorum, aut trium teſtium, ſtabit omnis vox. Conteſtabuntur hi, falſam eſſe illorum doctrinam, qui ſibi commiſſam perſequuntur odio Eccleſiam. Et fient patroni Eccleſiæ, ut eam veri verbi poteſtate protegant, & ſuſtentent. Et nothæ Eccleſiæ pœnitentiam annunciabunt; qua de cauſa ſaccis amicti ſunt. Atque ut plena ſolaminis nobis oboriatur fiducia, etiam in denſiſſima noctis caligine unum ſubinde, vel alterum è teſtibus legabit Deus, qui iſtius Apollyontis hypocriſin deſpuat; veram autem Eccleſiam muniat ſolatio. Numerus dierum, quibus prophetabunt, examuſſim reſpondet menſium præfatorum numero. Nimirum tamdiu veritati teſtimonium perhibebunt, quamdiu Antichriſti regnum durabit.

4. Hi teſtes ſunt duæ oleæ virentes, quæ ſacro illo oleo electos inungunt: & duo candelabra, quæ orbem terræ (ut Chriſtus dixit) ſuo ſplendore illuſtrant; humi poſita, ut officium ſuum exequantur in conſpectu ejus, qui dominus eſt, & rector terræ.

5. Quod ſi quis velit eos lædere, ignis prodibit ex ore ipſorum, & devorabit inimicos. Ita enim oportet occidi, quiſquis eos læſerit. Nempe Spiritus ſanctus, ignis ille in ore ipſorum, accuſabit, & ſecundâ morte perimet, quotquot eos perſecuti fuerint, vel non audierint, vel eorum doctrinæ morem non geſſerint.

6. Hi teſtes habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, ut eas in ſanguinem convertant: & percutiendi terram omni plaga, quoties voluerint. Nam & ipſorum & legationis fidem tam certis ſignis aſtruet Deus, quàm fuit gratiâ Eliæ cœlorum obſeratio, & defectus pluviæ per id tempus, quod prædixerat; aut causâ Moſis converſa in ſanguinem aqua; & percuſſa variis plagarum generibus Ægyptus.

7. Atque hi non minus morte ſua teſtimonium dicent, quàm vita. Nam ſinguli, decurſo in terris tempore à Deo præfinito, dira patientur, & vincentur, & occidentur à beſtia, Angelo abyſſi; Rege locuſtarum. In magna illa urbe, imperii ſede, tanquam facinoroſi publicâ afficientur morte.

8. Et in plateis urbis jacebunt eorum cadavera. Et hæc urbs ſpiritualiter vocatur Sodoma; ob ſpirituale adulterium, id eſt, idolomaniam, quam exercet & fovet. Vocatur ſpiritualis Ægyptus, quia intolerabili ſuperſtitionis pondere animas electorum gravabit, ut quondam Ægyptus corpora ſacri populi ſibi mancipata iniquis oneribus afflixit. In ea quoque civitate crucifixus eſt Dominus noſter. Nam ubi Chriſti membra propter Dominum jugulantur (quo genere delicti & urbs hæc & Reges illius infames erunt) ibi reapſe Chriſtus ipſe crucifixus eſt: ejusque paſſio tam iis imputabitur, quàm Judæ, qui eum prodidit.

9. Et homines ex omnibus tribub⁹, populis, linguis, & nationibus eorũ cadavera videbunt, per tres dies & ſemi; nec permittent ea ſepeliri.

10. Et incolæ terræ gaudebunt: & hilares erunt de eorum cædibus: & munera mittent alii aliis in teſtimonium lætitiæ; propterea quòd à duobus Prophetis, qui orbem terrarum inquietabant, jam liberati ſint. Nam totus mundus, qui extra Sanctum Sanctorum eſt, non permittet modò, ſed probabit quoq; horum teſtium cædem; & quæcunque in eos crudeliter & ignominioſe decreta ſunt: tanquam communi ſepulchri honore forent indigni. Eorum morte tota terra lætabitur. Nam ut olim Achabus Eliam criminabatur, tanquam vexatorem Iſraëlis: ita moleſtos ſibi eſſe hos teſtes opinabitur mundus; nimirum, ob nudata ejus probra, & pœnitentiam injunctam.

11. Atque ita tres dies & ſemi; nimirum, tres annos & ſemi jacebunt neglecti. Unde colligitur, durante Antichriſti regno, malè eos mulctandos. Sed poſt tres dies & ſemi ſpiritus vitæ à Deo profectus ingredietur in illos; ſtabuntque erecti in pedes ſuos: & magnus metus in eos cadet, qui antea ipſos ſpectarunt.

12. Et magnam audierunt de cœlo vocem dicentem ipſis: adſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum: & hoc ab ipſis fieri inimici ipſorum viderunt. Nam quanquam, hypocritico illo & hæretico vigente imperio, præcones

veritatis

veritatis, ſtatim ut conſpecti fuerint, rapientur ad mortem; labaſcet tamen hæc Monarchia tribus annis ſuis, aut diebus totidem exactis. Tum ſpiritus vitæ à Deo profectus; nempe Sanctus Spiritus à Deo miſſus, in ultimi temporis Paſtores validiùs influet. Nam in iis reviviſcent denati Martyres: & radices aget in cordibus multorum doctrina pietatis: tantaque erit rationum, quibus illi utentur efficacia; ut non magis de illorum victoria ambigere queat Antichriſtiana ſecta, & unanimis illi orbis; quàm ſi à Deo in cœlum invitatos audirent, ad capiendum victoriæ præmium. Invidioſa quoque illa vitæ & necis poteſtas ceſſabit. Protegentur enim à multis, quorum animos ad pietatem inclinabit Deus; adeò magnificè, & ſecurè, tanquam evolarent in cœlos nube tecti, nec quisquam potis eſſet eos lædere.

13. Tunc quoque terræ motus magnus erit; nempe tumultibus & ſeditionibus ciebuntur gentes: & decima pars urbis cadet. Urbs hæc in decem partes dividitur; ut intelligamus eandem eſſe cum Monarchia, decem cornibus minace; quæ inferius deſcribitur. Decimæ partis caſus nihil aliud eſt, quàm multarum gentium defectio, grave dominationis jugum detrectantium. Et cæſa ſunt in eo terræ motu ſeptem millia hominum: nimirum ingens hominum numerus per illos ſeditionum motus peribit. Reliqui autem territi ſunt: & dederunt gloriam Deo cœli. Multi enim per horum tumultuum, & divinorum judiciorum terrores revocabuntur ad notitiam veri.

14. Væ ſecundum abiit. Nam hæ ſunt ſextæ tubæ plagæ. Et ecce tertium væ venit cito. Sequitur enim eorum dierum enarratio, in quibus finis ſtatuitur, primò quidem imperio Antichriſti, deinde verò orbi terrarum. Itaque aures hic arrigite. Nam plagarum noviſſima eſt.

15. Septimus igitur Angelus clanxit: & factæ ſunt voces magnæ in cœlo dicentes; Facta ſunt regna mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, qui regnabit in ſæcula ſæculorum. Ideo profectò in cœlis audita fuit hujus clamoris lætitia, quia noviſſimi judicii tempus aderat; & poteſtate exutis regibus terræ, Sanctorum hoſtibus, unus Chriſtus rex, & imperator rerum omnium, moderaturus erat habenas.

16. Tunc viginti quatuor Seniores, qui in conſpectu Dei ſellis ſuis inſident, præ gaudio, quòd jam non longè abeſſet fratrum ſuorum ſalus, procidemnt in facies, & adorarunt Deum, dicentes.

17. Gratias agimus tibi Domine, Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es, qui hunc poteſtatis tuæ amplitudinem notam fecimus es, & glorioſum tuum regnum inituros.

18. Et iratæ ſunt gentes. Nam tandem impii intelligunt nullum amplius vi, vel dolo locum eſſe relictum. Jam ira tua irrefragabilis, & præſtitutum tempus mortuorum venit. Nam mortui jam ad judicium vocandi ſunt: tuíque ſervos tuos & Prophetas, & Sanctos, & quotquot nomen tuum verentur, parvos, magnos, remuneraturus es; & perditurus eos, qui terram perdunt; nempe perſecutione Sanctorum, & omnijugo vitiorum contagio.

19. Tunc apertum eſt templum Dei in cœlo, ut conſpiceretur arca fœderis in eo: quæ ideò monſtrabatur à Deo, ut certos faceret Sanctos ſe promiſſi fore memorem, & ſervato ejus tenore Chriſtum è veſtigio demiſſurum ad judicandum terram: quod tunc ingenti cum terrore perfectum eſt. Hoc enim ſibi volunt, quæ tunc acciderunt, fulgura, voces, tonitrua, & terræ motus. At grandine magna, quæ ea tempeſtate cecidit, terræ interitus ſignificatur. Nam grandinis nimbus omnium aliorum damnoſiſſimus eſt ſatis, & maximè lethifer.

CAP. XII.

Nova viſio. Malitia Diaboli adverſus Chriſtum & Eccleſiam. Divinæ providentiæ beneficio Eccleſia evadit illius furorem. Occulta ea eſt, & ad tempus abſcondita. Ad eam evertendam hæreſes & perſecutiones à Dæmone excitantur. In quibus omnibus parum eſt auxilii. Ideoque capitalem hoſtem adverſus eam ſuſcitat, Romanum Papam.

Quemadmodum ſeptimum ſigillum ſeptem claſſica complectens (quorum intellectus patet ex dictis) nihil aliud erat, niſi amplior quædam ſeptem priorum expanſio (ſicut ante oſtendi) ita hæc viſio, jam mihi patefacienda, nihil aliud eſt, niſi cum præcautione conjuncta manifeſtior expoſitio eorum temporum, in quibus Eccleſiæ metuendum eſt periculum; & inprimis trium noviſſimarum plagarum.

1. Viſum eſt autem ſignum in cœlo magnum & mirabile: nempe mulier amicta Sole: ſub cujus pedibus erat Luna, & in capite corona ſtellarum duodecim.

2. Et ferebat uterum; jam quoque ſic proxima partui, ut clamaret: graviter enim torquebatur partûs doloribus.

3. Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo, dignum admiratione. Draco rufus & ingens, habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus ſuis diademata ſeptem.

4. Ejus cauda ſecum trahebat tertiam partem ſtellarum cœli; quas abjecit in terram. Stetit autem is Draco ante mulierem, ut cùm peperiſſet, filium ejus devoraret.

5. Peperit autem filium maſculum, recturum omnes gentes ferrea virga. Et raptus eſt filius ejus ad Deum, & thronum ejus.

6. Mulier verò fugit in ſolitudinem: ubi habet locum paratum à Deo, ut illic aleretur diebus mille, ducentis, & ſexaginta.

7. Factum eſt autem in cœlo prælium magnum: Michaël enim & Angeli ejus præliati ſunt cum Dracone & Angelis ejus.

8. Dra-

8. Draco autem & ejus Angeli prævalere non potuerunt : ſed è contra locus eorum in cœlo inventus non eſt.

9. Atque ita Draco ille magnus, ſerpens ille antiquus , qui vocatur Diabolus & Satanas. qui ſeducit totum terrarum orbem projectus eſt in terram ; & omnes ejus Angeli cum ipſo projecti ſunt.

10. Et audivi vocem in cœlo dicentem: nunc facta eſt ſalus, & potentia , & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus; quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtrorum , qui accuſabat eos in conſpectu Dei noſtri, die ac nocte.

11. Nam qui cum eo pugnarunt, vicerunt eum , propter amorem quo complectuntur agnum,& ejus ſanguinem , & verbum teſtimonii ejus : & eam ipſam ob cauſam ſuæ vitæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12. Propterea hilares eſtote cœli, & qui habitatis in eis Væ autem incolis terræ, & maris: nam Diabol⁹ deſcendit ad vos,& excandeſcentiæ magnæ plenus eſt,ut qui ſciat regnandi tempus exiguum ſupereſſe ſibi.

13. Cum igitur vidiſſet ſe Draco in terram projectum, perſecutus eſt mulierem, quæ pepererat maſculum.

14. Sed datæ ſunt mulieri binæ alæ ingentes, aquilinæ, ut è conſpectu ſerpentis avolaret in deſertum, in locum ſuum, ubi aleretur per tempus & tempora,& dimidium temporis.

15. Ejicit autem ex ore ſuo ſerpens poſt mulierem quam, tanquam flumen, ut vi eam abriperet.

16. Sed ſuccurrit terra mulieri : aperuit enim os ſuum: & abſorpſit flumen, quod ejecerat Draco ex ore ſuo. Ex prima hujus viſionis parte mihi datum eſt ſcire , ut primùm Eccleſia, quæ per mulierem ſignificatur (ſponſa enim eſt Chriſti,amore & reverentia illi,ut capiti, & marito, & gloriæ ſuæ morem gerens; debilis tamen & infirma ut mulier) ſplendore ſuo & innocentia illuſtris, utpote Sole amicta; tum pedibus calcans & faſtidiens mundum, omniaque illius inania, utpote lunam calcibus premens, planetam non ſuo, ſed mutuato lumine ſplendicantem; formis verò omnijugis mutabilem,inſtar mundi; coronata denique glorioſo illo duodecim Patriarcharum, & Prophetarum , & duodecim Apoſtolorum lumine, quibus ſuccedit in unitate doctrinæ,ut meritò illis tanquam aſtris hic dicatur coronata : ut primum, inquam, Eccleſia ſic ornata Chriſtum peperit in carne, qui maſculus ille eſt , regens gentes ferrea virga (ut David in Pſalmis canit) ſtatim rufus ille, & antiquus Draco, ut qui in primis noſtris parentibus ſuam exercuerit malitiam; Rector innumeræ hominum multitudinis, per ſeptem ejus capita & totidem diademata notatæ; Diabolus ipſe, infinitis inſtructus machinis,& inſtrumentis ſuæ improbitatis per decem cornua , quadam ad Danielis vaticinium alluſione, notatis, ille robuſtus inſidiator, non modò reprobos alliciens in conſortium impietatis, ſed & paſtorum nonnullos, & viſibilem Eccleſiam in certiſſimam ducens perniciem ; ut qui caudæ illecebris incautam ſecum trahat tertiam partem ſtellarum cœli, & in terram projiciat : hic Draco, vitæ infantis inſidiatus , & quidem priusquam naſceretur, diducto & hiante rictu , cùm jam de victoria diffideret, imò verò contrà cerneret Chriſtum jam reſurrexiſſe à mortuis , & aſcendiſſe in cœlos (hic ille eſt puer raptus ad Deum & thronum ejus) Eccleſiam verò etiam in aſpera perſecutionis hyeme florere, quæ fuga eſt mulieris in locum eremi deſtinatum à Deo, ubi per dies jam numeratos lateat (nempe ignota jacebit & neglecta Eccleſia, nec quibus modis alenda & tegenda ſit, quisquam hominum reſciet : Deus eam paſcet toto Antichriſtiani regni tempore, qui eſt dierum numerus, quem vobis jam ſubduximus) quum cerneret Draco non modo evaſiſſe Chriſtum, & Eccleſiam ex unguibus ſuis: ſed etiam non licere ſibi (ut ſub veteri lege ſolebat) Dei Sanctos amplius accuſare , jam Salvatoris virtute renovatos, regenitos , juſtificatos, quod prælio illo in cœlis facto notatur, ubi Deus innuere volens neminem ſibi eſſe ſimilem, auctor Chriſto fuit, vel quod idem eſt, Michaël (quo nomine Deo ſimilis ſignificatur) & Angelis ſuis , ut cum Diabolo & ejus Angelis confligeret , eosque debellaret,& in terras præcipitaret: quum cerneret, inquam, ſe ab accuſandis Sanctis æternùm dejectum , nec ulli fore ulteriùs virulentiæ ſuæ locum; quemadmodum ea res Angelis volupe fuit, & Sanctis omnibus , propter fratrum ſuorum ſalutem (ut teſtatur hymnus in cœlis decantatus, à voce Deum laudante, & Michaëlis ejusque Angelorum virtutem efferente; qui tanto ſtudio pro Sanctis in terra decertarunt, ut ſi ipſi mortales fuiſſent, non dubitaſſent in eorum cauſa animas effundere, quos Chriſtus ſuo ſanguine redemerat ; quorumque electionis defunctus erat apud patrem ſuum teſtimonio) ita contra Draconem ea res magis efferavit : & dirioribus tentationum machinis ſuperſtites mortales aggreſſus eſt; tum quia redemptionis myſterio , quod hoc in cœlis prælio innuitur, poteſtate Sanctos accuſandi privatus eſt; tum quia ſecundo Chriſti adventu præſagiebat brevi ſe è terris in tartarum præcipitatum iri ; ubi catenatus æterno carceris ſqualori manciparetur, haud ſecus ac primo Chriſti adventu è cœlo in terras deturbatus eſt, quod ultima hymni parte indicatur; ut nihil illi nunc reſtet, præterquam ut hæreſibus & ſæculari violentia inquietet Eccleſiam; quæ ambo torrente illo aquarum vomitu notantur,quo abripere ſatagebat mulierem: poſtquam jam aquilinis alis donata eſt , ut in eremum eò ſe reciperet, ubi præfato dierum numero maneret, nempe poſtquam Deus ea pernicitate donaſſet Eccleſiam, quæ ſatis eſſet ad Satanæ furorem declinandum , & ad latibula tempore Antichriſtiani regni mutanda: quum cerneret ſe fruſtra hic eſſe, tanquam illam vo-

mitus

mirus inundationem terra ſubitò exiccaſſet, aut abſorpſiſſet.

17. Tum verò Diabolus, Draco ille, adverſus mulierem, nempe Eccleſiam magis excanduit, quàm prius. atque alia via bellum inſtauravit adverſus reliquos, ex ſemine fœminæ, qui præcepta DEI obſervabant, & teſtimonio ſuæ vocationis & electionis commendabantur patri à filio JESU Chriſto. Nam hæc ſola eſt genuina Eccleſiæ poſteritas, nempe legitimi ejus hæredes in gratia, fide, & veritate.

18. Steti autem ſuper arenam maris: aut viſus ſum mihi (hoc enim volo) ad arenam maris ſtare; quo elemento populi & gentes repræſentantur: ut obſervarem, quas inde Satanas copias educturus eſſet adverſus Eccleſiam. Nam ejus rei patefaciendæ gratia viſio hæc mihi monſtrata fuit: ad quam duo illa poſtrema miracula εἰσαγωγῆς loco erant; ut ex rebus præteritis, tanquam radice, ramos inde pullulaturos rectius intelligerem.

CAP. XIII.

Ortus Papæ e ruinis quartæ Monarchiæ, quæ Romana eſt. Ejus deſcriptio. Origo Papiſticæ eccleſiæ. Ejus deſcriptio, & cum ſuo Monarcha, nimirum Papa, conformitas. Reverentia, qua multæ gentes proſequuntur non Papam tantum, verum etiam ejus legatos. Apoſtaſia univerſalis, ut nulla futura ſit viſibilis Eccleſia, præter Papiſticam. De Pontifice, qui primus blaſphemos & ſuperbos titulos omnes uſurpavit.

1. TUm vidi beſtiam aſcendentem è mari; erectam nempe à Diabolo è gentibus, & populis Monarchiam. Et habebat ſeptem capita, & cornua decem, & impoſita cornibus ſuis decem diademata. Quorum capitum & cornuum interpretatio ab Angelo mihi facta
Cap. 17. eſt (ut commodo deinceps dicetur loco) & impoſitum erat capitibus ejus nomen blaſphemiæ.

2. Hæc beſtia Rex eſt: ejusque monarchia
Dan. 7. eſt quarta illa Danielis, quæ hac ipſa tempeſtate potitur rerum: in qua redivivæ factæ ſunt trium præcedentium vires. Eſt enim longè illis valentior. Ideoque ut illa leopardi, ab acquirendi celeritate, nomen ſortita eſt; & illa leonis, à potentia & ſævitia; & illa urſi à robore & diuturnitate, ita hæc dicitur ſimilis leopardo minimum ſpecie, unde nomen ſortitur ejus [illegible]. Capite vero repræſentat leonem. Nam leonis vis in capite eſt, ut ante audiviſtis. Pedibus [illegible]que urſum; nam in urſi pedibus robur eſt, & pertinacia. Ejusmodi compages docet hanc Monarchiam longe eſſe cæteris nervoſiorem [illegible] earum in ſe vires (ut modo dixi) habere redivivas. Et animadverti unum è capitibus beſtiæ [illegible] vulneratum: ſed jam ſanatum erat. Et tota terra beſtiam ingenti cum admiratione ſequebatur. Scilicet, ut hinc mihi innoteſceret, non illam eſſe hanc beſtiam, cujus vos ante certiores facere jubebar. Nam quod ejus peſſimum eſt, jam ferè narratum eſt; & brevi hæc Monarchia evertetur. Atque ideo dumtaxat mihi oſtenſa eſt; quia ex illius ruderibus, & in auguſta imperii ſede exurget hæretica illa Monarchia, cujus vos præmonitos volo: quod indicatur lethali capitis vulnere, quod perſanabatur. Nam ut Phœnix (quemadmodum profanæ meminerunt hiſtoriæ) ex ſuis reviviſcit cineribus; ita ex hujus imperii ruina aliud conſurget, ad cujus potentiam, terrarum orbis, quantus ille quidem eſt extra Sanctum Sanctorum, ſtabit attonitus, eam reverebitur, eam ſequetur, ejus juſſa capeſſet, ut modo audiviſtis enarratum.

4 Et adorarunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ. Mancipárunt ſe etenim operibus tenebrarum, ut cultum & obſequium præſtent Diabolo, qui hanc beſtiam ad pu- Cap. 12.
gnam cum ſemine mulieris ſuſcitavit: ut & antè à nobis dictum eſt. Diabolum quoque in ſuo ſatellite adorarunt, nempe, in beſtia ab eo ſuſcitata; in Monarchia ab eo erecta: cui ſe magna reverentia obſtrinxerunt dicentes: Quis eſt ſimilis beſtiæ? quis poterit cum ea pugnare? Nam ingentibus humanæ potentiæ opibus nititur hæc Monarchia: quibus orbis judicio ideò cæteras vicit, ut ipſa vinci nequeat. Præſertim verò incredibile videtur everti poſſe eam à parvo illo Lapide, abſque manuum opera è monte exciſo, à Daniele Dan. 2.
memorato: cujus vi nihilominus conteretur in fruſta.

5. Datumque eſt ei os loquens magna, &
blaſphemias: os, ut Daniel ait, grandiloquum Dan. 7. 12.
& Domino ogganniens. Nempe hæc Monarchia, ſeu Rex ejus, longè ſe efferet ſupra cæteras creaturas: & in ambitioſis omnibus ſæculis titulorum arrogantia ſe venditabit; quibus ille, ut & hæretica doctrina ſuâ, multum divino honori derogabit: imò vero omnem DEO debitam poteſtatem tam fidenter involabit; ut meritò dici poſſint verba adverſus DEUM, & blaſphemiæ nominis ejus. Et data eſt ei poteſtas agendi; nempe, permittet DEUS gliſcere immanitatem hujuſce tyrannidis, ut ſpatio duorum & quadraginta menſium filios tenet Sancti. Cujus intervalli ideo apud me facta eſt mentio, ut certò intelligerem hanc Monarchiam, quæ ex alterius ruinis excitata eſt, primò eandem eſſe cum civitate
ſextæ tubæ, quæ duos teſtes perſequebatur Cap 11
(æqualis enim utrique attribuitur duratio) deinde verò (quod hinc ſequitur) cum Angelo
abyſſi quoq; coincidere, ſeu cum illo quintæ tu- Cap 9.
bæ Apollyonte: præterea cum ſeſſore illo equi
pallidi, cujus nomen eſt Mors, in ſigillo quarto, Cap. 6
denique, licet obſcurius, cum ſemiſſe equeſtris
exercitus. cujus ſemiſſis armatus ille equus, mi- Cap. 9.
hi in viſione conſpectus, pars virium erat, & caput ejus: vel Monarcha erat illa idololatriæ

plaga. Qui Monarcha ſimul cum alio illo, cujus mentio paulò obſcurior eo loci facta eſt, qui eſt plaga peccatorum, quæ contra ſecundam tabulam admittuntur; hæc inquam beſtia hîc memorata, & alius ille Monarcha, qui ſe capitalem apertumque Chriſtianæ Eccleſiæ hoſtem profitetur, copias ſuas ambo conſcribent, ut magno illo die Domini cum Eccleſia confligant: de qua re ſuo loco.

Cap.16. 6. Tum verò hæc beſtia, pro poteſtate ipſi conceſſa, aperuit os ad blaſphemias adverſus DEUM; ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus; nimirum Sanctum Sanctorum, quæ eſt Eccleſia militans; & eos qui in cœlo habitant. Eo enim deveniet ferociæ tyrannus, ut non modò DEI nomen eâ, qua diximus, diritate blaſphematurus ſit, & CHRISTI membra, quæcunque in terris reperiet, omni perſecutionis laniena exanimaturus; ſed & ſanctas defunctorum animas omnibus calumniis & conviciis proſcindet.

7. Et eam ob rem permiſſum eſt illi bellum gerere cum Sanctis; adeoque & illos corporaliter vincere; & dominari omnibus tribubus, linguis & nationibus. In tantum, ſcilicet, ſe extollet Monarchiæ hujus potentia.

8. Itaque adorabunt eum omnes incolæ terræ. Magna, nimirum, pars hominum eum reverebitur; quotcunque nomina ſua non habent ſcripta in libro vitæ agni illius mactati: qui nobis ante jacta mundi fundamenta ſcriptus fuit. Nunquam enim poterant induci, ut genu Baal flecterent, qui à Chriſto ad ſalutem ab æterno prædeſtinati fuerunt.

9. Si quis habet aurem, audiat. & decreto ſequenti animum intendat.

10. Si quis in captivitatem duxerit, ducetur & ipſe captivus. Et ſi quis gladio occiderit, gladio quoque is occidetur. Quandoquidem igitur certò vobis conſtat, DEUM ſuo tempore remenſurum eſſe eorum tyrannidi eandem, quam illi Eccleſiæ menſuram menſurarunt; nolite committere, ut deficiant animi veſtri in rebus adverſis, præ deſperatione divinæ vindictæ; quia ipſe longanimus eſt: ne deficiant, inquam, à confidenti conſtantique veritatis profeſſione. Nam in hoc patientia & conſtans Sanctorum, electorumque fides explorabuntur.

11. Deinde vidi aliam beſtiam adſcendentem è terra. Et habebat duo cornua inſtar agni: ſed loquebatur ut Draco. Nam, quo melius intelligerem non in ſola corpora dominari hanc Monarchiam, ſed è contra in animas præcipue & conſcientias hominum; alia hæc mihi monſtrata eſt beſtia, quæ hæreticum locuſtarum imperium refert: quarum
Cap. 9. Rex quintæ tubæ ſono Apollyon renunciatus eſt. Hæc beſtia mentitur auctoritatem Chriſti, obtenditque duos gladios, & duas claves, quas à CHRISTO ſcilicet acceperit; quod per ejus duo cornua agninis ſimilia indicatur. Verum illius in ſacra authoritate ſimulandâ conſilium eſt, falſæ doctrinæ reverentiam, & obſequia hominum conciliare: cujus rei ſignum eſt quod loquebatur, ut Draco, vel Diabolus.

12. Eſt igitur adulterina hæc, & ſimulata Eccleſia, quæ omnem ſuperioris beſtiæ poteſtatem exercet: ut quæ Reges ſuos in augusta Monarchiæ ſede inſtruat, & erudiat, quibus modis populi & gentes pellici debeant in obſequium. Et hæc ipſa Eccleſia terram & ipſius incolas; omnes nationes, quæ ejus errores hauſere; ad alteram beſtiam, cujus lethale vulnus ſanatum eſt, colendam & adorandam inducet. Perſuadebit enim illis huic Monarchiæ ab omnibus hominibus, etiam propter conſcientiam, obtemperandum eſſe, quæcunque demum mandarit; ut quæ errare omnino non poſſit.

13. Quod ut ab hominibus facilius impetrare poſſit, magna edit ſigna, magna miracula; adeo ut etiam ignem faciat è cœlo deſcendere in terram, in conſpectu hominum. Unde quum illi à veritatis amore deſciſcent, ut credant mendacia; DEUS per hanc notham Eccleſiam, ut ſuæ iracundiæ organum, juſto ſuo judicio illis illudet, & fucum faciet; per efficaciſſima nimirum miracula & prodigia, quæ cum illo Eliæ ignem è cœlis devocantis certare queant: quod hîc repetitur. 2.Theſſ.2. 2.Reg.2

14. Et hæc omnia miracula in conſpectu beſtiæ patravit: nempe ut per illa terræ incolas in cultum & adorationem beſtiæ pelliciat. Quibus etiam perſuadet, ut faciant beſtiæ imaginem, quæ gladio vulnerata fuit, & revixit. Nam non modo per ſe gentium multarum fræna moderabitur hic hæreticus Monarcha; verum etiam, ſuadente hac falſi Eccleſia, gentes unanimi conſenſu Vicariis ejus, & Legatis, obſecundabunt: qui non contenti legibus loci, in quo ſunt, ſoluti vivere & exempti; pari quoque cum Regibus honore & privilegiis, ubi ubi ſunt, fruentur. Et hic voluntarius gentium conſenſus, adulterinæ illius Eccleſiæ ſuteliis expreſſus, hoc loco ſignificatur per imaginem beſtiæ, factam Eccleſiæ conſilio.

15. Et poteſtas illi, nempe adulterinæ Eccleſiæ, data eſt imaginem beſtiæ animandi; vocemque ex ea eliciendi; eorumque corpora occidendi, quotquot eam non adorarent. Quemadmodum enim hæc beſtiæ poteſtas populorum ſuffragiis confirmanda eſt, qui proinde imperii ejus auctores ſunt: ita operâ hujus falſæ Eccleſiæ dabitur beſtiæ hæc poteſtas, hoc enim eſt animam illi & vocem dare: cujus Eccleſiæ tanta erit rabies, ut neminem dimiſſura ſit impunem, qui non cenſeat omnia hujus Monarchæ mandata eſſe ſacra, ejuſque Legatis citra ullum renixum eſſe obtemperandum.

16. Atque hæc falſa Eccleſia facit, ut omnes

parvi

parvi & magni, divites & pauperes, liberi & ſervi, & in ſumma, ut omnes, cujuscunque demum ordinis aut gradus fuerint, accipiant characterem, aut ſigillum hujus Monarchiæ in manu ſuâ dextrâ, aut in frontibus: nimirum ut publicè profiteantur obſequium, ejusque commoda tueantur, & adverſantes evertant.

17. Et ne quis poſſit emere aut vendere qui non habeat characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus. Etenim tam univerſalis futura eſt hæc apoſtaſia, omniq́ue hominum generi tam grata; ut nemini per illam adulterinam Eccleſiam licere poſſit in civili ſocietate vivere (quæ per emptionem & venditionem hic proponitur) niſi priùs liquidò conſtiterit, non eſſe illum à religionis ſocietate alienum. Quod ex beſtiæ charactere, ejusq́ue nomine, & numero intelligitur. Quum itaque jam perſpectum vobis ſit, ad univerſos hanc apoſtaſiam pertinere, cavete ab iis, in quorum ore inſidioſa illa verba futura ſunt, Domine Domine. Triumphabunt enim ad tempus (ut hinc videre eſt) Pſeudoprophetæ: & penes ſe eſſe veram Eccleſiam jactitabunt; quia alia viſibilis tum temporis nuſquam erit. Quanquam nullo tempore defuturi ſint, qui genua non flectent
1. Reg. 19. Baali. Enimverò non devorabitur mulier à
Cap. 12. dracone, ſed procul è conſpectu hominum in eremo, ubi latebit, fovebitur: Quemadmodum ante explicatum eſt. Retinete hæc verba memori mente, nam tempus veniet, cùm hæc doctrina multis erit inſtar ſpinarum in oculis.

18. Quod verò attinet ad numerum beſtiæ, hîc ſapientia opus eſt. Qui intelligentiam habet, ejus numerum ſubducat. Nam numerus beſtiæ, vel Monarchiæ, eſt numerus hominis: nempe primi illius ſedis Monarchæ; qui primus omnibus blaſphemiæ titulis inſoleſcet; & ſub quarta Monarchia ſpiritualem inſtaurabit dominationem, & tyrannidem: ejusque numerus, nempe numerus an-
[illegible] norum à data hac noſtræ Apocalypſeos epi-
[illegible] ſtolâ eſt ſexcentorum ſexaginta ſex. Tum enim ille regnare incipiet.

CAP. XIV.

Beata Piorum conditio ſub Papæ tyrannide. Ejus ruina. Soli fideles ſervantur.

QUemadmodum antehac, denunciato calamitatum terrore, mihi ad triſtitiæ ſolatium propoſita fuit CHRISTI & Eccleſiæ beatiſſima conditio: ita nunc in proxima viſione utriuſque beſtiæ detecta tyrannide; nimirum ſpuriæ Eccleſiæ, ejusque Principis, omnibusq́ue ſpiritualis illius dominationis expoſitis malis; CHRISTI & eorum omnium, qui ſe illi dediderunt, ſtatus indicatur: ut ex proximè ſequentibus dabitur cognoſcere. Tunc aſpexi; & ecce, agnum ſtantem vidi in monte Sionis, & cum eo centum & quadraginta quatuor millia, habentia nomen patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis; nam graſſante hujus tyrannidis impotentiâ, in Sione ſtabat agnus; nempe in loco ſuo ſancto, unde ſalutem ſpondet fidelibus, ut canit David. Ingenti ille piorum acie ſtipatur, nimirum ex unaquaque Iſraëlis tribu duodecim millibus hominum ſelectis, ut ante notum vobis feci. Qui numerus, etſi è Judæis ſolis conflatus videatur, comprehendit nihilominus utriusque generis fideles, cum Judæos, tum gentiles: quod ad Metaphoram continuandam factum eſt. Nam ut antè per Sanctum Sanctorum (quæ pars erat materialis templi conditi Hieroſolymis) omnes pii denotantur, quemadmodum audiviſtis: ita Judæorum numerum hoc loco expreſſum pro tota piorum collectione poni certum eſt: qui frontis notâ, partis nimirum maximè conſpicuæ, publicè CHRISTUM intelliguntur profiteri: quemadmodum impii homines ſui Regis, Angeli nempe abyſſi, characterem in fronte impreſſum habent. Qui CHRISTO dederunt nomina, ideo ejus ſignum circumferunt, ut ejus ope teſtentur evaſiſſe ſe impotentem hujus tyrannidis ſævitiam.

2. Et audivi vocem è cœlo, tanquam vocem multarum aquarum, ſi magnitudinem reſpicias; & tanquam fragorem tonitrui, ſi terrorem. Et audivi cytharœdorum multorum vocem, pulſantium cytharas ſuas.

3. Et canentium quaſi canticum novum, ante thronum, & in conſpectu quatuor animalium, & viginti quatuor Seniorum. Nec quisquam poterat diſcere canticum illud, præter illa centum, & quadraginta quatuor millia: ii videlicet, qui empti ſunt è terra. Nam qui pretioſo CHRISTI ſanguine empti, & exempti ſunt è mundo, neque amplius ſunt de promiſcua multitudine, ſoli poterant ea verba diſcere, & intelligere. Nam eorum ſolummodo ea res intererat. Ubi primò minatur DEUS certam & celerem iſti tyrannidi ruinam: quæ vox DEI hoc loco, ut & apud Davidem, multarum aquarum ſono comparatur, tum verò etiam tonitrui fragori. Secundò autem Angeli & Sancti hoc beneficium gratiarum actione agnoſcunt, & divinas laudes hymno decantant; tanta animi alacritate, tanto ſtudio, quàm ſi hymnus novus & antè inauditus foret; cujus ſuaviſſima harmonia ut notior evadat, ad temperatas cytharæ chordas, & organa in conſonantiam erecta, in conſpectu DEI, ſedentis in ſolio ſuæ majeſtatis, decantatur, circumfuſis in corona quatuor animalibus, & viginti quatuor Senioribus, quorum mentio antè facta eſt.

4. Hi agni comites ii ſunt, quicum mulieribus non ſunt inquinati; nullius, videlicet, ſpiritualis adulterii rei; & omnino virgines, quo nomine in parabola lampadum inſigni-

ſigniuntur. Hi comitantur agnum, quocunque ierit. Nuſquam enim ab ejus veſtigiis aberrant; neque verſus dextram, neque verſus ſiniſtram. Hi empti ſunt ex hominibus: primitiæ mortalium Deo, & agno ſacræ.

5. Et in eorum ore non eſt inventus dolus. Sunt enim inculpati ante thronum DEI, quorum debita ab agno ſoluta ſunt.

6. Deinde vidi alium Angelum, volantem per medium cœli, tenentem manu Evangelium æternum, quod annunciaret incolis terræ, omnibus nationibus, tribubus, linguis & populis. Nam ut antè in ſextæ tubæ clangore duos illos teſtes audiviſtis revixiſſe, qui hujus tyrannicæ & hæreticæ Monarchiæ ſcelere ſublati erant è vitâ: ita hujus Angeli operâ idem mihi nunc innotuit. Hic in ipſo crudeliſſimæ dominationis vigore per cœlorum medium volat, quò nimirum palàm ab omnibus conſpici & audiri queat, dum ſalutis nuncium orbi terrarum longè lateq́; prædicandum circumfert. DEUS ipſe, videlicet, ſub finem hujus tyrannidis, dum adhuc viget & triumphat ejus ſævitia, Angelos ſuos & nuncios excitabit: & cum poteſtate legabit in terras, ut veritatis doctrinam palàm profiteantur; & hujus tyrannidis errores, Sole & Luna teſtibus, refutent; quò nonnulli è ſingulis gentibus ſeligantur ad ſalutem, cæteri verò, qui pœnitendi occaſionem neglexerunt, inexcuſabiles facti, geminatâ damnatione luant pervicaciam.

7. Ea autem monendi formula utentur, quam audivi ab Angelo magna voce proclamari: Timete DEUM, & ei omnem gloriam tribuite: propè enim eſt hora judicii ejus. Adorate eum igitur, qui cœlum condidit, & terras, & maria, & fontes aquarum: nempe, qui omnia bona & mala fecit; & corruptelis ſæculi, in quo vivent, hanc univerſalem doctrinam applicabunt teſtes; & eo quidem modo, qui à duobus ſequentibus Angelis expreſſus eſt, quorum prior ajebat;

8. Cecidit, cecidit Babylon, illa magna urbs; quia vinum excandeſcentiæ præbuit omnibus gentibus potandum, vinum fornicationis ſuæ, & ſpiritualis adulterii. Nempe vaſta illa monarchia, Babylon, ideo ſic nuncupata, quia abducit & detinet captivas hominum animas, haud aliter, ac à vetere Babylone corpora Iſraëlitarum rapiebantur in ſervitutem: illa, inquam, monarchia citò redigetur in cineres. Cum enim apud Deum, cui omnia ſunt præſentia, temporum diſcrimina nulla ſint; ideo contingit, ut ab ipſo, & Angelis ejus, ſæpè dicatur factum, quod citra controverſiam & brevi futurum eſt. Quod eo diligentius notare debemus, quò frequentior in ſequentibus occurret ea loquendi forma. Ea monarchia & citò, & ſuo merito ruet; quia pleroſque omnes terræ incolas, ſuis blanditiis quaſi inebriatos, ſtupefecit: eorumque obſequio ad hoc abuſa eſt, ut erroribus ſuis, idololatriâ, & ſpirituali ſtupro eos pollueret. Nam ut viri, meretriciis illecti illecebris, conjugalem amorem permutant ſtupri conſuetudine: ita horum hominum ſutelis gentes terræ Chriſtum deſtituent, & hominum fidei ſalutem ſuam permittent. Quin etiam fœmineum genus huic Eccleſiæ tribuitur, Cap 17. propter pathicam ſpiritualis ſtupri ignominiam: & diſertim poſtea magna meretrix vocatur. Ratio autem, quare hoc genere monitionis Angeli utantur, hiſce verbis continetur, quæ ex tertii illius Angeli clamantis ore accepi.

9. Nam quicunque beſtiam, aut imaginem ejus ampliùs adoraverit, aut acceperit characterem ejus in fronte aut manu ſua (ut ante auditum vobis eſt.)

10. Hic, in meritam flagitii pœnam, ex vino divinæ excandeſcentiæ bibet. Imò ex puro illo ejus mero & non diluto, quod in poculum excandeſcentiæ ipſius infunditur. Et torquebitur igne & ſulphure; nempe in tartarum præcipitabitur, cujus tormenta igne & ſulfure figurantur: & id quidem in conſpectu ſanctorum Angelorum. Nam coram agno teſtimonium dicent contra illum: Agnus autem eum judicabit & damnabit.

11. Et fumus tormentorum adſcendet in omnia ventura ſæcula. Videlicet, finem neſcient tormenta ejus. Nam quotquot beſtiam aut ejus imaginem adorant, aut charactere nominis ejus notati ſunt; neque interdiu neque noctu ſentient quietem. Perpetuæ erunt videlicet horum miſeriæ, ſine intermiſſione, ſine remiſſione.

12. Intereà verò, dum funguntur teſtes pio hoc monendi officio, ſanctorum vel fidelium conſtantia his in rebus explorabitur. Quin & hoc examine, qui obſervant præcepta DEI, & retinent fidem Jeſu Servatoris noſtri, innoteſcent & ſecernentur à cæteris.

13. Tunc audivi vocem è cœlo, dicentem mihi: Scribe, beati mortui, quotquot Domini cauſâ dehinc morientur. Ita dicit Spiritus; quia requieſcent à laboribus ſuis; & opera eorum ſequentur eos. Hac voce, quam cœlitus audivi, certior factus ſum teſtes hoſce, propter ſanctam illam monitionem, qua funguntur inter mortales, acerba multa paſſuros à ſpirituali Babylone: nihilominus, qui vitam ſuam cauſæ tam bonæ impenderint, fore cæteris feliciores. Cui rei confirmandæ Sanctus Spiritus ait, ita eſt. Nec non rationem ſubjungit: quia, nempe, à perpetuis laboribus & ærumnis, quibus inter mortales obnoxii erant, jam feriabuntur: & opera eorum, tanquam merces, comitabuntur eos. Nam ut ſola fides hominum in cœlos ductrix eſt, ideoque & prodroma; ita ſi fideliter obeant ſua in terris munia, quo digniora & majora illa fuerint, tanto majore quoque in cœlis remunerabuntur gloriæ menſurâ. Et ſic eos comitantur ſua opera, ut eam ibi conſequantur portionem, cujus per ſolam in Chriſtum fidem antea erant certiſſimi. Ut enim Sol & Luna, & cætera aſtra, quanquam lampades ardentes & lucidæ, non tamen eodem omnes micant ſplendore, ſed ſuus cuique eſt lucis

gradus

gradus, quo à reliquis diſtinguuntur: ita certiſſimum eſſe debet omnia vaſa miſericordiæ, quanquam inæquali gloriæ menſurâ donata, habitura tamen quantum poſſunt capere. Inde autem orietur menſuræ inæqualitas, quia non omnes capere poterunt æqualem. Idem de gradibus pœnarum, quibus reprobi torquentur apud inferos, intelligendum venit.

14. Tunc adſpexi: & ecce vidi candidam nubem: & inſidebat nubi quidam, ſimilis homini, habens impoſitam capiti coronam auream, & in manu ſua falcem acutam.

15. Et alius Angelus prodiit è templo, clamans ad eum, magna voce, qui inſidebat nubi: Mitte falcem tuam, & mete, * quia venit tempus metendi. Nam meſſis terræ præ maturitate exaruit. Qui candidæ nubi inſidebat, ſimilis filio hominis, Chriſtus erat, in coruſca gloriæ ſuæ nube, coronatus corona victoriæ. De quo eum duntaxat in finem hæc dicuntur, ut mihi innoteſceret noviſſimos illos dies, in quos incidet ſecundus ejus adventus, ſequuturos proximè id tempus, quo reſuſcitatione teſtium decipietur Babylon. ut ex ſextæ tubæ fine vobis notum eſt.

16. Quo tempore Chriſtus in unum colliget meſſem ſuam, ut ex ipſo audivi, adhuc nobiſcum in terris verſante.

17. Tunc alius Angelus prodiit è templo, quod eſt in cœlo; & aliam quoq; falcem acutam manu tenebat.

18. Et alius Angelus prodiit ab altari, habens poteſtatem in ignem; & clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens; mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ: nam maturæ ſunt uvæ.

19. Miſit igitur Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ. & miſit in magnum illum lacum excandeſcentiæ divinæ. Nam, meſſe Chriſti in horreum collectâ, ſtatim reprobi ſunt mandandi exitio: ut patet ex Angeli juſſu, qui ab altari veniebat; utpote à Chriſto miſſus. Hic Angelus poteſtatem habebat in ignem; nempe mandati tum exitii: quod ille divinarum plagarum adminiſtro, acuta falce armato, ſtatim injunxit. Is autem ejus imperio deſectas vites in lacum excandeſcentiæ divinæ immiſit. Nempe improbos divinæ iracundiæ inundatione abſorpſit.

20. Et calcatus eſt lacus extra civitatem. Exivitque ſanguis è lacu uſque ad frenos equorum, per ſtadia mille ſexcenta. Hoc certè omnibus electis inſigni eſt ſolatio, quòd cum cæteri, qui non ſunt de Chriſti meſſe in ſanctam civitatem collecta, tanto numero intereant, ut equorum fręna tingantur occiſorum ſanguine, & inundetur tota terra Cananæa, cujus longitudinem complet deſcriptus ſtadiorum numerus; quum, inquam, totus orbis inundetur, qui per terram Cananæam intelligitur, futurus ſit tamen ſanguis ille extra ſanctam civitatem, quæ in medio terræ ſita eſt. Quanquam enim vera eccleſia in medio orbis polita eſt, ut Hieroſolyma in medio Cananææ terræ; tanta tamen ruina ne pilum quidem de eorum capitibus excutiet; ſed extra eos cadet; exortes videlicet periculi, ut quondam terra Goſchen plagarum Ægypti.

CAP. XV.

Fideles Papæ exitio & ſua incolumitate laudant DEUM. Plagæ, quibus ille ejusque ſequaces percutientur, per ſeptem phialarum effuſionem ſignificantur.

DEinde vidi aliud ſignum in cœlo, magnũ & admirabile: nempe, Angelos illos ſeptem, qui habebant ſeptem ultimas illas plagas: quoniam per illas erit excandeſcentia Dei conſummata. Explicata enim ruina univerſi, quæ extra ſanctæ civitatis pomeria contingit, nunc DEI Spiritus, ad incrementum ſol[illegible]nis, mihi ſpeciatim manifeſtas fecit eas plagas, quæ imminent ſpirituali Babyloni: quibus, tanquam juſtiſſima mercede, compenſantur tum illius flagitia; tum ærumnæ, quibus orbem terrarum afflictura eſt. Et hæ ſunt ſeptem illæ noviſſimæ plagæ, in ſeptem Angelorum manibus; quorum hoc loco mentio facta eſt.

2. Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni; & eos, qui victoriam reportabant ex beſtia illa, & imagine ejus, & charactere ejus, & numero nominis ejus. Nempe, ex quo tempore noviſſima beſtia ex alterius cineribus orta eſt, hos victores ſtantes vidi ſuper hoc mare vitreum: & habebant Dei citharas. Nam poſtquam, una ex parte, mihi indicaſſet, quantum miſeriarum perpeſſura ſit Babylon ab infligendis plagis: ita, ex altera, in victoribus illis, qui mari vitreo igne permiſto inſiſtebant, abſolutiſſimam electorum fœlicitatem exhibuit: etiam eo ipſo tempore, quo agitur tragœdia Babylonis. Nam hi victores Antichriſtum redarguent, & rubore confundent. Reliquum verò orbem vitreo mari notatum adſpicient illi, manus ſuas DEI citharis inſtructi, vel ora ſua DEI laudibus, propterea quòd vitreum illud mare igne miſcuerit: vel, quod idem eſt, juſtiſſimâ pœnarum ſeveritate impios concuſſerit & oppreſſerit: quod ſequentis hymni tenor exhibet.

3. Et cantarunt canticum Moſis, DEI ſervi, & canticum agni. Canticum Moſis dicebatur, tùm quia divinæ juſtitiæ in mari vitreo puniendo, & ſanguine Electorum vindicando, laudes continebat; quod in ultimis quoque Moſaici cantici verbis continetur: tùm quia Moſes de populo liberato à corporali Ægyptiorum ſervitute DEO gratias agebat. Canticum agni dicebatur, propter ſimilem laudis materiam; quia ſub Evangelio è ſpirituali Ægypti ſervitute Eccleſiam liberavit. Hujuſmodi autem erat eorum canticum: Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine DEUS omnipotens: juſtus es in ſuppliciis, & verax in promiſſis, ô Rex & defenſor Sanctorum tuorum, eorum omnium, qui tibi adhærent.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

4. Quis non timebit te, Domine, & glorificabit nomen tuum, ſiquidem ſolus omni ex parte ſanctus es? nam in noviſſimo die omnes gentes venient, & adorabunt coram te: quia judicia tua tam manifeſta facta ſunt: illaque jam terræ incubuerunt.

5. Et poſthæc vidi plagas eas omnes, & ſingulas, quarum nomine divinas laudes tanta contentione perſonabant. Aſpexi enim, & vidi templum tabernaculi teſtimonii aperſum in cœlo. Huic prorſus ſimile eſt, quod in ſeptimæ tubæ initio factum audiviſtis. Id pari de cauſa hîc iteratur, nempe ut arca fœderis tabernaculo incluſa conſpicienda præberetur: inde enim teſtatum reliquit DEUS ſe memorem eſſe promiſſi ſui, ſeptem Angelos miſſurum ſe, & totidem plagas incuſſurum.

6. Et ex hoc templo prodierunt ſeptem Angeli (nam ab arcæ, & fœderis memoria factum eſt, ut à DEO cum mandatis mitterentur) induti lino mundo, & ſplendido, ad teſtimonium puritatis & innocentiæ; & præcincti pectora zonis aureis, ad teſtimonium dignitatis & gloriæ.

7. Et unum è quatuor animalibus dedit hiſce Angelis ſeptem phialas aureas, plenas excandeſcentiæ DEI viventis in ſæcula. Tali fulgent amictu hi Angeli: & donantur illis aureis & pretioſis phialis ab uno è quatuor animalibus, præcellentiſſimis DEI creaturis, ut certo nobis conſtet plagas, quemadmodum Babyloni & ejus ſequacibus amariſſimæ ſunt, ita è contrà ſuaviſſimas accidere electis; nempe eorum è miſeriis vindices. Nam reproborum exitio ſunt deſtinatæ; at de ſancta civitate nemini prorſus nocent.

8. Et impletum eſt templum fumo, prodeunte à majeſtate DEI, & à virtute ejus. Nec quiſquam poterat templum ingredi, donec conſummatæ eſſent ſeptem plagæ ſeptem Angelorum; ut intelligamus neminem mortalium, quantumvis integer ſit & purus ſceleris, DEO ſe ſiſtere audere iracundiæ ſuæ nube tetrico, & juſtitiæ ſeveritate amicto; ſed tum demum, quum fronte ſerenus, lenitate amabilis, dextram ultro miſeris porrigit.

CAP. XVI.

Prima phiala Papam, ejusque aſſeclas novis & incognitis affligit morbis. 2 Ærumnis omnigenis, ferro, fame, peſtilentia torquet populos illi adhærentes. Tertia æmulum Paparum ambitum civili bello caſtigat. Hæc vindicta jure rependitur ſanguis Sanctorum ab iis fuſus. Quarta elevat illius in animis hominum reverentiam. Quinta ejus corruptelas profert in lucem. Sexta copias ejus & opes minuit, qua jactura animadverſa Jeſuitas extrudit ad laceras reliquias colligendas, & evertendos fideles, quos DEUS cum certa ejus pernicie propugnat. Septima Paparum diſſolvit, & diem Judicii advehit.

1. Tum audivi vocem è templo, dicentem hiſce ſeptem Angelis: Ite, effundite ſeptem phialas excandeſcentiæ DEI in terram. Jamjam etenim monſtrandæ & deſcribendæ mihi erant.

2. Aggreſſus eſt opus primus Angelus, & ſuam phialam in terram effudit. Et incubuit ulcus malum, & noxium, in omnes eos, qui habebant characterem beſtiæ, aut adorabant imaginem ejus. Hæ plagæ mihi monſtratæ deſtinabantur duntaxat in Babylonem, quemadmodum antehac dicebam. Ideoque eandem illi remetientur menſuram, quam illa aliis menſurabit. Nempe qualibus illa alios calamitatibus premet, talibus omnino, ſive numerum ſpectes, ſive pondus, ipſa cum ſuis aſſeclis torquebitur. In quibus alluditur ad Ægypti plagas; quia ipſa (ut in ſexta tuba audiviſtis) ſpiritualis Ægypti nomine venit. Igitur per primam hanc plagam innuitur afflictos fuiſſe ab illa pios, & morte affectos, ut ex ſextæ tubæ ſono patebat, & quemadmodum Moſes ſolius Pharaonis causa ſcabiem in omnes Ægyptios invexit: ita pernicioſum & peſtilens malum omnibus Beſtiæ ſequacibus incumbet; nempe horrendis & inauditis morborum generibus laborabunt.

3. Deinde ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare; factumque eſt illud, quaſi cruor cadaveris; & quodcunque animal vivebat in mari, mortuum eſt. Nam ſicut beſtia eorum perſecutione, qui illius cultui reluctantur, turbabit mare, id eſt, gentes & populos inquietabit; ſuisque corruptelis bona opera extinguet, & fidei fructus ſiderabit; quod declaratur viſione beſtiæ orientis è mari: & ſicut Moſes rubrum mare convertit in ſaniem (qui hic cruor cadaveris appellatur) unde omnes piſces potionati vitâ excedebant: ita gentes omnes & populi, Babylonicæ hujus impietatis ſocii, intùs & extra bellis infeſtabuntur, nec non cæteris ærumnis famis, & peſtilentiæ, & id genus aliis.

4. Tunc tertius effudit phialam ſuam in flumina, & fontes aquarum; & factæ ſunt ſanguis. Nam corporeâ quidem ſucceſſione fontes aquarum, id eſt, veros illos verbi cœleſtis præcones (quemadmodum ex tertia tuba conſtare poteſt) hæc nota Eccleſia proximè inſecuta eſt: & Regi ſuo, Apollyonti, contra eoſdem aquarum fontes opem tulit: auxiliareſque manus præbuit ad impiam illam paſtorum lanienam, qui adhuc publicæ labis erant immunes: quod in ſexta tuba audiviſtis. Et ut Moſes omnes fluvios, fontes, & aquas Ægypti mutavit in ſanguinem: eodem modo Doctores, & capita hujus notæ Eccleſiæ civilibus armis diſtrahentur. Quin tribus aut quatuor in locis totidem homines reperientur, quorum ſinguli regnum locuſtarum pari ambi-

bitu

bitu affectabunt, quæ partium controverſia non niſi crudo ferro & ſanguine dirimetur. Quocirca ut rectius intelligeretis, quàm juſtè dum hic Sanctorum lanius, in multas jam perſonas diviſus, ſui ipſius carnifex factus ſit.

5. Audivi Angelum aquarum, nimirum, tertium illum, qui plagas hasce in aquas effudit; dicentem, Juſtus es, o Domine, qui es, & qui eras, & qui eris; necnon Sanctus, propterea quòd hæc indicâris.

6. Quoniam, ut iſti cæni filii, & fœdi, & ſuppoſititii fontes aquarum Sanctorum & Prophetarum ſanguine ſe ſcelerarunt; ita tu jam iis ſanguinem dediſti, quem potent. Ejuſmodi enim merentur mercedem.

7. Deinde vocem cujuſdam è ſanctuario audivi, hæc ipſa confirmantem, his verbis: Certè Domine vera ſunt, & juſta tua judicia. Nam memor fuiſti promiſſi tui, & juſto eos præmio affeciſti.

8. Tum quartus Angelus phialam ſuam in Solem effudit, & datum eſt ei homines igne affligere. Nam, ut in quarta tuba, Sol ſui luminis patiebatur deliquium; nempe à ſinceritate veritatis deficiebant præcipui Doctores, non ab ipſo Apollyone, ut qui needum eſſet, ſed ab ejus qualitatibus, unde conflatus eſt, ad apoſtaſiam pellecti: cujus hoc loco pœnam luit Apollyon. & ut Moſes Euri flatu invexit in Ægyptum locuſtarum examina: eodem modo igneus ille DEI Spiritus, in ore teſtium, cruciabit Babylonem; Sol ille veritatis eam radiis ſuis torrebit; ut intus æſtuet Babylon cum ſuis, & ardeat; nec quo ſe vertat ſciat.

9. Sed illi blaſphemarunt nomen DEI, habentis auctoritatem in has plagas: neque reſipuerunt, ut tribuerent illi gloriam. Nam ea eſt impiorum pervicacia, ea obduratio, ut quæcunque ærumnæ pios ad DEUM convertunt, & odor vitæ ſunt eis ad æternam ſalutem, eædem reddant hos deteriores, & ſint odor mortis ad æternum interitum.

10. Tunc quintus Angelus effudit phialam ſuam in ipſum thronum beſtiæ, & factum eſt ejus regnum tenebricoſum. Et illi, nempe beſtia cum ſuis aſſeclis, mandebant linguas ſuas præ dolore. Nam ut hujus beſtiæ origo, ac pabulum, eſt è caligine & fumo, quem eructat abyſſus, cujus ſe Angelum & nuncium gerit, ut ex quinta tuba manifeſtum fuit; & ut Moſes denſiſſimis tenebris Ægyptum obtexit: ita poſtquam probra illi à teſtibus objecta ſunt, (quod quartæ phialæ æſtu innuebatur) regnum ejus infuſa veritatis luce [illegible] abitur; & ſæpe atque deque habebitur à multis: unde gravis ſequetur myſtarum ejus indignatio, quæ [illegible] & demum concuſſione ſignificatur.

11. Et blaſphemarunt DEUM cœli præ doloribus & ærumnis ſuis: neque ſe avertebant à ſceleribus ſuis: nam (ut ante monui) nihil eſt, quod iſtos flectat ad pœnitentiam: neque enim hæ, quas corporales pœnas, nec dolores, [illegible] notant: ſed hæc & ſimilia magis efferare & obfirmare conſuevere eorum animos. Quod ex iis facile colligere eſt, quæ continuo poſt ſextam phialam effuſam in Euphratem fecerunt.

12. Tunc ſextus Angelus ſuam in magnum amnem, Euphratem, phialam effudit; & exſiccata eſt aqua ejus, ut pararetur via Regum, venientium a Solis ortu. Quemadmodum igitur multarum gentium, quæ per aquas ſignificantur, auxilio, dominata eſt illa beſtia Eccleſiæ DEI; & quemadmodum Moſes per Exod. 14.
mare rubrum virgâ Aaronicâ ſiccum, tutumq; tranſitum populo Iſraëlitico aperuit: ita Deus vaſti amnis Euphratis, Babylonem ambientis, alveum, quamdiu viſum eſt, evacuabit; nempe hujus Monarchiæ nervos incidet. Eam hoſtium incurſibus nudam exponit, ut pereat, quemadmodum jam audiſtis. Quòd verò fluvius exaruerit, ut Reges ab ortu Solis venientes trajicerent, ad Danielis hiſtoriam alluſio eſt, mihi in ſextæ tubæ clangore declarata. Cap. 9.
Quemadmodum enim Perſæ & Medi ab auroria progreſſi, tranſito Euphrate, expugnarunt Babylonem, & Baltazarem Regem ejus trucidarunt: ita poſtquam teſtes ſpiritualem Babylonem redarguere cœperunt; ut in quarta phiala, ex qua re[illegible]ptione regni ejus tenebræ offuſæ ſunt, ut in quinta habemus: tum verò DEUS, Euphrate exſiccato, viam ſternet ad illius interitum. Qui enim viam inſiſtentes divinæ juſtitiæ adminiſtri, miſſi ab illo Sole oriente, nempe à Chriſto (ut in ſexto ſigillo audiviſtis) Regem ipſum interiment: & ejus magnam urbem cum æterna civium infamia exſcindent: quemadmodum in ſequentibus hæc omnia clarius intuebimini.

13. Et tum demũ ex ore draconis, & ex beſtiæ, & ex ore Pſeudoprophetæ illius tres impuros ſpirit⁹ vidi prodeuntes, ſimiles ranis. Hæc enim eſt (ut ante monui) illius pœnitentiæ ſumma, quam animo Babylonis phialæ adferent. Draco ultimum in rebus deſperatis auxilium petet à novo quodam ordine eccleſiaſtico, quem ipſe excitabit, procuratorum ſuorum & mandatariorum; quæ noviſſima eſt Diaboli progenies. Hi ſunt, quos in ſextæ tubæ viſione equi nomine indicavi. Eorum numerus ideo eſt ternarius, ut triplicibus ipſorum armis reſpondeat, ut in ſexta tuba animadverſum fuit: quoniam ex eorum ore tria ærumnarum & exitiorum genera prodibant. Quemadmodum & ipſimet ex ore tergemino prodibant, Draconis primò, nempe quia Diabolus eſt eorum parens. deinde beſtiæ, quia eorum & locuſtarum Rex eſt beſtia; quas in labentis imperii ſubſidium excudit, inſtruit, dirigit, poſtquam rem videt ad triarios veniſſe, certumque jam imperio ſuo exitium imminere. Pſeudoprophetæ denique, aut pſeudeccleſiæ, quia ex prædictis ſceleribus nihil patrant, niſi auctore Eccleſia. Hi immundi ſpiritus, errorum magiſtri, hæreſeon inſtitutores, fraudium artifices, ideo ranis aſſimilantur: tum qui ex paludis, ex [illegible]letis, & rancidis opinionibus toti ſunt conſuti: quibus longe ante eorum adventum mundus occæca-

tus

tus fuerat; non aliter, ac e putreſcente limo conflantur ranæ: tum quia omnibus fraudum machinis ſupplantare nituntur, & damnare cæteros Eccleſiæ ordines, ut mancos & mutilos, quia eorum regnum eſt cæcitas. Sed quibuſcunque demum verſutiis hi ſe in gratiam plebis inſinuent, nihil tamen aliud eſt eorum doctrina, niſi impura illa, & tæda priorum hæreſeon colluvies, à locuſtis multò ante facta. Nimirum à natura comparatum eſt, ut ranunculæ creſcant in ranas.

14. Sunt enim Spiritus Dæmoniorum improbi & doloſi, inſtar parentum ſuorum; miraculorum impoſturis famoſi; miros enim hominibus fucos facient: & Reges omnes, & totum mundum prenſabunt, ut congregent ſeſe ad prælium magni illius diei, Dei omnipotentis. Tanta enim gratia valebunt extrema hæc Diaboli excrementa apud pleroſque orbis Principes (quemadmodum vobis in ſexta tuba monſtravi) ut adverſus Eccleſiam copias conſcripturi ſint, & ducturi in aciem. Victoria tamen penes Eccleſiam manebit, ut plenius infra oſtendetur.

15. Beati igitur, qui interea temporis nec defectione, nec deſperatione tentantur: ſed vigilant, & veſtimenta ſua pura ſervant à laië ſerpente labe; ne aliàs incedant nudi, nimirum amictu juſtitiæ exuti: atque adeò eorum pudenda cernantur; ſcilicet naturalis eorum in malum propenſio. Nam, ecce venio ut fur: nihil enim erit hora adventus mei incertius.

16. Et locus, in quo tetræ Principes ab impuris ſpiritibus convocati adverſus Dei Eccleſiam coierunt, vocatur Hebraicè Armageddon. Nam eorum dolo malo Principes in ſuam perniciem congregati ſunt.

17. Tum ſeptimus Angelus effudit ſeptimam phialam in aërem: & prodiit vox magna è templo cœli, ab ipſo throno dicens, factum eſt.

18. Tunc audiebantur fragores, & fulgura, & tonitrua: & tantus terræ motus factus eſt, quantus nunquam ante in orbe conſpectus eſt. Nam ſicut aër turbatus infernali illo fumo caligabat, unde Rex locuſtarum emerſit in primo ſigillo: & ſicut Moſes ingenti vi grandinis percuſſit Ægyptum (quod genus meteori naſcitur in aëre) ita poſtquam DEUS conſerto prælio Babylonem, & ejus omnes ſatellites profligaſſet (ut in ſexto ſigillo audiviſtis) continuò jam ſequitur noviſſima plaga conſummationis univerſi in aëre. In aëre enim audientur fragores iſti, magnæ illius diei prodromi: cujus lux non minorem adferet electis lætitiam, quàm reprobis terrorem. Ex templo, in quo fœdus erat, promulgabitur hæc dies, ipſius Dei voce, qua iis verbis, quæ modo vobis percepta fuere, rerum omnium denunciabitur finis: cujus indicium eſt quidem fragor ille auditus, ſed præcipuè & peculiari quadam ratione terræ motus, ut Chriſtus ipſe conſummationem univerſi prædicens explicat.

19. Et divulſa eſt urbs illa magna in tres partes: & hoc jure, quia trientem orbis terrarum exitio dederat, ut in ſexta tuba audiviſtis. Et civitates gentium ceciderunt, quia de poculo abominationis ejus biberunt. Et magna Babylon, ejuſque peccata in memoriam venere, in conſpectu DEI. Tunc enim plenum calicem, & excandeſcentia ſua ſpumantem, dabit illi DEUS; cum indubitata illius pernicie exhauriendum.

20. Et omnes inſulæ fugerunt, & montes amplius inventi non ſunt. Neque enim aut marium profundis, aut montium inacceſſis tuti eſſe poterunt impii à divinorum judiciorum terrore, in die illo magno & noviſſimo. Hoc quoque ſupremum diem (ut ante audiviſtis) ſignificat.

21. Et grando magna, quaſi talenti pondo, cecidit in homines: verum blaſphemarunt DEUM, propter plagam grandinis. Nam vehementiſſima illa fuit. Per hanc grandinem quoque vaſta quædam ruina in die noviſſimo venit intelligenda, quemadmodum ex ſeptima tuba vobis conſtare poterat. Verùm ea erit durities, ea pervicacia, & obduratio impiorū, etiam in noviſſimo vitæ halitu, ut potiùs creſcat in majus, quàm minuatur. Cujus rei indices ſunt blaſphemiæ, quibus propter immiſſam grandinis procellam conſurgent in DEUM.

CAP. XVII.

Angelus Joanni manifeſtam facit, & perſpicuam hanc Papæ viſionem: ſuſeque illum deſcribit: tum auctores modumque exitii illius clariſſimè explicat.

AT quoniam non ſatis capiebam, quid ſibi vellent hæ plagæ; quid item Babylon, quæ illis percuſſa dicebatur; eapropter unus ex Angelis, qui phialas effuderant, mihi dixit: Heus tu, ego tibi familiariùs exponam magnæ illius meretricis damnationem, tum verò quænam illa ſit, quæ ſuper multas aquas ſedeat.

2. Cum qua ſpiritualem ſtupri conſuetudinem habuerunt Reges, & cujus ſcortationis vino inebriati ſunt terræ incolæ; nempe ingens variarum gentium colluvies, ad quas nihil attinet electionis myſterium: ut ſupra fuit indicatum.

3. Tum me per ſpiritum (ut in ipſo hujus epiſtolæ limine vobis ſignificavi) abripuit Angelus in deſertum, quo nomine Gentilitas ſignificatur, Eſaia teſte. Nam Beſtia cum ſuis omnibus reapſe gentiles ſunt, ut in ſexta audiviſtis tuba: & juxta Domini noſtri pronunciatum, quiſquis nobiſcum non colligit, ſpargit. Nec enim magis invenitur medium inter duos hoſce athlothetas, DEUM & Diabolum, quàm inter eorum præmia, cœlum & infernum. Et quemadmodum fieri non poteſt, quin alterum è duobus illis Dominis ſequamur in vita; ita pariter neceſſe eſt ad alterum è duobus illis locis, poſt hanc vitam, proficiſcamur.

mur. Tum vidi in eremo mulierem ipſam, nimirum Babylonem; meretricem illam, inſidentem coccinæ & ſanguinolentæ beſtiæ; ſicut ante humana ſpecie inſidebat equo pallido, in quarto ſigillo. Et hæc beſtia blaſphemiæ plena erat, & ſeptem capita habebat, & decem cornua, ut ſupra.

4. Erat autem mulier illa amicta purpura, & cocco, & gemmis, & margaritis: manu autem aureum poculum tenebat. Monarchia enim hæc, & ejus Monarcha, etiam corporali hujuſmodi colorum magnificentia veſtientur; gemmis, & margaritis ſplendentes. Porrò colores hi, omnium maximè illuſtres, & hæc decora gemmarum indicant nihil fore hac Monarchia, ejuſque ſede glorioſius; aut in mundi conſpectu (ut ſupra monui) ſplendidius. Nec tantum pompoſa hac honoris ſpecie veram DEI referet Eccleſiam; verum etiam è communibus ſinceræ religionis principiis multa retinebit, quod aureo poculo ſignificatur. Veruntamen illud ipſum poculum plenum erat abominationibus,& immunditia ſpiritualis ſcortationis ejus. Nam quanquam in multis veritatem retineat, qua, tanquam illecebra, credulis inſidietur, eoſque in amorem ſui pelliciat; eam tamen peſtifero ſuatum hæreſeon,& traditionum veneno, & ſpiritualis ſui adulterii impuritate inficiet: ut dictum eſt prius.

5. Et fronti ejus myſterium inſcriptum erat: Babylon illa magna: nempe ſpiritualis illa Babylon (ut ſupra,) mater ſcortationum & abominationum terræ. Quæ etenim hæreſes & corruptelæ omnium maximæ ſunt, & ſolæ ferè præcipuè dici merentur, ex ea naſcentur, & illæ quidem ſpecioſo Chriſtianitatis titulo velatæ. Hiſce præter cæteros inquinabuntur uſque ad conſummationem ſæculi,quibus vox hæc in labiis natat, Domine,Domine. Neque tantum Babylon hoſce errores, ut mater, pariet; verum etiam, ut nutrix, eos fovebit, alet, proteget. Myſterium autem hoc dicitur, quia licet in publico & propatulo omnium oculis expoſitum ſit (quod frontis inſcriptione indicatur) iis tamen ſolis nequitiam hanc dabitur intueri, à quorum oculis divinæ miſericordiæ ope glaucoma remota eſt.

6. Et vidi mulierem illam ebriam ſanguine Sanctorum, & martyrum JESU Salvatoris. Sitiet enim abſque modo, & ratione, & miſeratione; atque avidiſſimè hauriet ſanguinem Sanctorum,ut ſæpè audiviſtis prius. Et cum viderem eam, valde eam miratus ſum: neque enim intellectu penetrare poteram in ſeptem capita, & decem cornua beſtiæ cui inſidebat.

7. Ergo Angelus qui eam mihi monſtraverat (ut ante percepiſtis) quum me animadverteret admiratione perculſum. Noli (inquit) mirari. Ego tibi revelabo myſterium mulieris, & beſtiæ, quæ eam portat,quæ habet capita ſeptem & cornua decem.

8. Hæc beſtia, quam vidiſti, vel Monarchia per eam ſignificata (quarta enim innuitur Monarchia, illa validiſſima omnium & quondam florentiſſima) fuit, & non eſt: adeo nunc videlicet diminutâ priore potentia, ut quodammodo dici poſſit non eſſe. De novo autem, ut primum vulnus capitis perſonatum erit, ex abyſſo emerſura eſt: nec tamen effugiet imminentem ruinam. Incolæ autem terræ, quorum nomina in libro vitæ ante jacta mundi fundamenta ſcripta non ſunt, rapientur in admirationem, quæ omnia antehac percepiſtis: Mirabuntur, inquam, beſtiam quæ fuit, (nimirum florida & potens) & jam non eſt (quadantenus videlicet, ut modo percepiſtis) & adhuc eſt (nimirum ſuis etiamnum nixa fundamentis, licet multò quàm antehac debilior.

9. Arrigite aures ad ea, quæ vobis aperio. Hîc enim tanquam ad lydium lapidem explorabitur hominum ſapientia; ut ex meis verbis intelligant, quæ tandem Monarchia, quæ tyrannis hic deſcribitur. Septem beſtiæ capitibus tum ſeptem montes ſignificantur, ſuper quibus fundata eſt auguſta hujus imperii ſedes: tum ſeptem Reges; vel totidem Magiſtratuum genera, quibus hæc Monarchia antehac uſa eſt, & poſthac utetur.

10. Quinque eorum fuere; unus nunc eſt, nimirum ſextus; alius ſequetur, nempe ſeptimus; ſed necdum venit; & quum venerit,exiguo ſane tempore manebit.

11. Beſtia autem hæc,quæ erat (nempe adeo potens) & non eſt (ut modo audiviſtis, nam jam decreſcit) eſt octavus ille, & tamen unus è ſeptem. Etenim hæc beſtia è ruderibus quartæ Monarchiæ excitata (ut jam explicatum eſt) quum in hominum conſcientias hæreticam uſurpatura ſit tyrannidem, propter hoc novum genus politiæ diſtinguitur à cæteris: & hanc ob cauſam dicitur octavus ille: nihilominus, quia eandem imperii ſedem cum cæteris ſortietur, & pari aut majore ſuperbia orbi terrarum dominabitur, eadem deniq; civilis politiæ forma cum unoquoque è ſeptem illis utetur; propter hanc, inquam,tam multiplicem ſimilitudinem ſeptem illis hanc quoque beſtiam adnumero.

12. Decem autem cornua, quæ vidiſti, decem Reges ſignificant; numeroſos, nimirum, illos in ſingulis Provinciis Magiſtratus, huic quartæ Monarchiæ ſubordinatos,qui regnum ſuum nondum acceperunt. Nam ſub omnibus illis politiæ ſpeciebus, quibus imperium illud variabitur, præterquam ſub ultima hac & hæretica; Magiſtratus inferiores & ſubordinati in ſubditorum numero futuri ſunt: at cum Beſtia regalem accipient poteſtatem. Nimirum quo tempore Apollyon ille è quartæ Beſtiæ cineribus ſuſcitabitur; è ruinis, inquam, quartæ Monarchiæ; continuò Reges terræ ſeſe illi in ſervitutem addicent, tanquam Magiſtratus illi ſubordinati, quum tamen ante id tempus, illius Monar-

chiæ robur in ſolis imperii ſubditis fuerit. Atque ita cornua, vel vires illius beſtiæ, ante vulnus illud acceptum, è meris ſubditis conſtabant. At, eo vulnere perſanato, Reges hujus mundi & Imperatores in cornua illius & robur degenerabunt.

13. Hi unius erunt ſententiæ: & vires & auctoritatem ſuam beſtiæ tradent. Nempe ultrò Babylonico jugo colla præbebunt, & omnes potentiæ ſuæ nervos in hujus tyrannidis incolumitatem, & Sanctorum vexationem intendent.

14. Et cum agno manum conſerent, dum ſic illius membra affligunt. Verùm ſucceſſu deſtituentur omnia eorum conata. Nam profligabuntur demum ab agno: quia ipſe eſt Rex Regum, & Dominus dominantium: & qui ab illius ſunt partibus; ejuſque ſequuntur caſtra, ELECTI nominantur & FIDELES.

15. Dixit præterea mihi Angelus: Aquæ illæ, ſuper quibus meretricem ſedentem vidiſti, populi ſunt, & turbæ, & gentes, & linguæ, quæ ſe illius imperio permiſerunt.

16. Quod autem illa decem cornua attinet, quæ vidiſti, hoc ſaltem tibi prædictum volo. licet ad tempus, libertatis ſuæ immemores ſervituti ſint Reges Babyloni, dextris ſuis ei comodatis ad perſecutionem Sanctorum; dies tamen veniet, etiã ante conſummationem univerſi, quum meretricem, quæ eorum ſimplicitate tamdiu & tam impotenter abuſa eſt, internecino odio proſequentur, ſolamq; deſtituent. Cives enim ſuos & populos, quibus ejus ſubnixa erat potentia, ejus ſubtrahent imperio. Tum carnes ejus comedent: & ipſam igne exurent; nempe opibus, & poteſtate, & magnificentia illam exuent: & demum penitus evertent.

17. Sed tu noli illud mirari. Nam DEUS dedit in corda ipſorum; nempe ad tempus eos Beſtiæ permiſit abutendos; ut nihil agant niſi ex illius libidine: omnes illius prætextus & verſutias approbent: regna denique ſua illius impotentiæ tantiſper permittant, donec verbum DEI conſummetur: nempe, illi ſua ſubmittent ſceptra, & jus regnandi ab illa mendicabunt, dum veniet tempus hoc vaticinio præfixum: quo tempore à DEO excitabuntur Reges ad exſcindendam Babylonem: nec enim minus ſummorum Regum, quàm imæ plebis corda in manu Domini ſunt; ut illius exequantur imperia; & tanquam pilæ, quocunque tandem voluntatis divinæ tulerit impetus, rotentur.

18. Et hæc MULIER vel MERETRIX, quam vidiſti, eſt magna urbs illa beſtiæ, vel Monarchiæ ſedes, quæ Regibus terræ cum imperio præeſt: ut ante tibi innotuit. Cæterùm in una hac regni ſede plures, imò permulti Reges, continuata ſucceſſione, alii alios ſequentur, qui eandem religionis hæreſin, eoſdem ſuperſtitionis ritus, & eandem omnes politiam retinebunt: & id quartæ Monarchiæ, unde originem trahat, æmulatione.

CAP. XVIII.

Luctus orbis in ruina papatus. Quæ commoda hominibus hujus mundi ex proſperis Papæ rebus redundarint: ingentes illius Eccleſiæ divitiæ & opulentia. Animarum nundinatio per indulgentias. Cœlites de ejus exitio interea temporis lætantur, dum mundus & mundani homines eapropter incedunt pullati.

ET poſt hæc vidi alium Angelum, deſcendentem de cœlo, habentem auctoritatem magnam, ita ut terra illius gloriâ illuſtraretur. Nam ut primum DEUS per unum è ſeptem Angelis, qui phialas tenebant, fœminam illam beſtiæ inſidentem mihi, quàm antea, feciſſet notiorem; nunc per alium quendam, qui eſt ipſe Chriſtus, meritiſſimam Babylonis damnationem mihi indicat: immò verò orbi terrarum promulgat, quod Angeli in terram deſcenſu ſignificatur.

2. Exclamavit autem magna voce, dicens: Cecidit, cecidit Babylon; illa magna; & facta eſt domicilium Dæmoniorum, & omnium impurarum, diraruḿque volucrium. Nempe magna illa urbs, auguſta ſedes imperii, exſcindetur à fundamentis, & æternùm deſolabitur, quemadmodum & Hieroſolymis olim prædictum fuit.

3. Quia ex vino ſcortationis ejus omnes gentes biberunt, & Reges terræ cum ea ſcortati ſunt; & mercatores terræ, opibus luxus ejus ditati ſunt. Tanta humanæ gloriæ magnificentia & pompa ſplendebat hæc Monarchia.

4. Et audivi aliam vocem de cœlo, nempe Sancti Spiritus, dicentem: Exite ex ea popule mi: omnes inquam electi: ne participes ſitis peccatorum ejus, & plagarum, quæ propterea illi incutientur. Nam ſi externa tantùm converſatione illi cohæreatis, & ad ejus flagitia tantùm connivere videamini; profectò omnium ejus peccatorum rei peragemini. Nam ſi vobis in votis eſt, ut Chriſtus in noviſſimo die palàm, & coram Patre ſuo & Angelis, vos agnoſcat, corporaque & animas æternæ fælicitatis præmio mactet; non debet eſſe vobis pudori, coram hominibus & corpore & anima illi ſervire. Hoc ego vos præmonitos volo, ut qui ſecus facturi ſunt, reddantur inexcuſabiles.

5. Nam ad eam altitudinem venerunt ejus peccata, ut cœlum contingant, & eorum memor eſt DEUS: itaque non ſolum deſerenda vobis eſt ejus conſuetudo, ut ante monui (neq; enim ſufficit abſtinere à malo.)

6 Sed etiam de vindicta ab ea poſcenda cogitandum eſt; ut id illi reddatis, quod vobis fecit; & duplum illi ſuorum operum rependatis; & in poculo, quod aliis propinavit, duplum ei propinetis: omnia nempe experimini, quæ ad ejus moleſtiam & interitum facere vide-

videbuntur; quemadmodum illa aliis vexandis ſubvertendiſque ſemper fuit intenta. Denique ejus ſuperbiam, & luxuriam tormentis, mœrore, luctu compenſate.

7. Dicit enim in corde ſuo, Sedeo Regina, & jam firmatâ meâ Monarchiâ ſecura: neq; vidua ſum: neque orba unquam ero: neque luctus videbo incommoda: nec interitus pericula guſtabo.

8. Quandoquidem igitur humanis opibus ſubnixa eſt ejus fœlicitas, humanis etiam manibus punietur, morte, luctu, fame, incendio; nempe omnes experta tormentorum gradus, denique funditùs peribit. Quia validus eſt Dominus Deus, qui damnabit eam.

9. Tum Reges terræ, olim cornua illius, quique cum illâ ſcortati & luxuriati ſunt, conſpecto incendii fumo, præ miſeratione flebunt & lugebunt eam. Quanquam enim illi ipſi auctores ruinæ hujus extiterint, ut jam explicatum eſt; tanta tamen ea futura eſt, ut quum fumantes aſpexerint cineres, animi eorum in miſerationem converſi non poſſint non deplorare, quod manus peregerint.

10. Stabunt autem procul à tormentis ejus. Reſricabuntur enim tormentis hiſce peccatorum ſuorum memoria, quæ illis ingentem incutient pavorem: & admiratione perculſi dicent: Vah! vah! magna illa urbs BABYLON, urbs illa valida, cujus judicium & interitus unâ & eâdem hora, & ſimul venere.

11. Et mercatores flebunt & lugebunt illam; quia merces eorum non ementur amplius. Ejus enim pompa vendibiles faciebat pretioſas merces, unde mercatores diteſcebant.

12. Quales ſunt aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, byſſus, purpura, ſericum, coccus; & omnia vaſorum genera idololatriæ inſervientia, ex ebore, ligno pretioſo, ære, ferro, marmore.

13. Cinnamomum & ſuffitus omnijuges, ad ſuperſtitioſos ritus; cum unguentis & thure, ad eandem rem, & ſimila; & omne genus frumenti, jumentique; & oves ad conviviorum apparatus; & equi, & currus, & mancipia; & triumphorum, & proceſſionum ſolennitates, & hominum animæ. Nam multos conducet inſtitores animarum, qui indulgentias; queis animæ ſolpirari, redimi, & liberari creduntur; pretio diſtrahant. Sed brevi de his poſtea.

14. Et fructus deſideriorum animæ tuæ, ô Babylon, abibunt à te: vertent nimirum in mœrorem lubentiæ tuæ: & oblectamenta, & omnia pinguia, & præclara abierunt à te: omnia nempe tua emolumenta & voluptates te deſtituent: nec amplius illa invenies. Tuum enim nomen in æternum delebitur.

15. Et mercatores, qui harum mercium emptione venditioneq; ditabantur, procul ſtabunt à tormentis ejus, flentes & lugentes.

16. Vah, vah, dicent: Magna illa urbs olim amiciebatur byſſo, purpura, & cocco; auroq; deaurata, & gemmis, & margaritis ornata, intuentium oculos præſtinguebat: ecce, una hora vaſtatæ ſunt ejus divitiæ: omnisque ejus pompa diſparuit.

17. Et omnes gubernatores, & navarchi, omnisq; in navibus verſantium turba; & omnes nautæ, & quotquot ex mari quæſtum faciunt, procul ſtabunt, præ timore.

18. Et clamabunt videntes fumum incendii ejus; dicentes cum magna admiratione: Quæ urbs magnificentiæ aut gloriæ ſplendore hanc æquabat?

19. Et miſeratione ruinæ ejus, & mœrore amiſſi proprii quæſtus, quem, mercibus undiquaque in eam urbem advehendis, facere ſolebant, capitibus ſuis pulverem injicient, & cineres: Vah, vah, ajentes, quòd magna illa urbs; in qua omnes, qui habebant naves in mari, mercium pretiis & negotiandi privilegio locupletati ſunt, unâ hora deſolata eſt.

20. At quanquam in ejus funere mœſti futuri ſint terreni homines, propter terrenarum voluptatum & quæſtuum jacturam, quibus illi Babylonis ope ante fruebantur; cujus religio omnis terrena erat, nempe humanis inventis & traditionibus nixa, terrenâq; pompâ & potentiâ ſuſtentata: exultate tamen cœli in ejus interitu: vosque, ſancti Apoſtoli & Prophetæ, lætamini. Nam in ejus ſupplicio veſtram Deus vindicavit injuriam.

21. Tùm verò ad firmandum Babylonicæ ruinæ vaticinium, vidi Angelum validum tollere vaſtum lapidem, inſtar molaris, eumque projicere in mare, dicentem: Tanto certè cum impetu dejicietur Babylon, illa magna urbs: neque amplius locus ejus invenietur: quemadmodum de altera illa & corporea Babylone vaticinatus eſt Jeremias.

22. Et vox Cytharœdorum, & Muſicorum, & tibia & tuba canentium non amplius audietur in te. Omnis enim lætitia & hilaritas ex hac Monarchia, ejusq; ſede exulabit. Nec ullus artifex, cujuſcunque artis, amplius invenietur in te. Nec ſonitus molæ amplius audietur in te. Nam incolarum honore hæc urbs in poſterum deſtituetur.

23. Nec lucernæ lux amplius invenietur in te: neque mariti & uxoris vox amplius audietur in te. Nam ut impiis nullus ibi inpoſterum futurus eſt locus; ſic nulla erunt piorum domicilia. Adeo omnibus devovebitur diris, ut nec virginum lampades ibi arſuræ ſint; nec Chriſtus cum ſponſa Eccleſia unquam appariturus; quanquam in media tyrannide etiam intra illius urbis pomeria electorum nonnulli ſemper latuerint, & ſemper quoque futuri ſint; cujus urbis mercatores erant optimates terræ, cujuſque præſtigiis omnes gentes à vero ſeducti ſunt.

24. Et ſanguis Prophetarum & Sanctorum in ea inventus eſt, & omnium qui mactati ſunt in terra. Jure igitur hac clade delebitur Babylon; tum quia nuncios ſuos & legatos magna inſtructos poteſtate inſtitores indulgentiarum ſuarum eſſe voluit; precumque, & Sacramento-

mentorum, & meritorum, & peccatorum, & ipſarum quoque animarum, ut ante audiviſtis: atque ita multis gentibus hoc tanquam carmine fucum fecit: tum quia barbarè Sanctos afflixit, & interemit; adeo ut omnium, ab Abele, Sanctorum ſanguinem, qui vitam ſuam pro divinæ veritatis amore, & teſtimonio filii, tanquam victimam obtulerunt, ab illa ſit exacturus DEUS, & in illam vindicaturus: ut quæ priorum tyrannorum furorem in perſequendis & opprimendis Sanctis exceperit, æquarit, exceſſerit.

CAP. XIX.

Sancti DEUM laudant ob Papæ exitium. Gloria ſecundi adventus Chriſti fusè explicata. Papæ ejusque Eccleſiæ æterna damnatio.

IGitur juxta illa monita, quibus cœli & cœlites, Prophetæ nempe & Apoſtoli, tam jubebantur lætari de interitu Babylonis, quàm reprobi merebant, ut ſupra audiviſtis: juxta illa inquam monita, magnæ concionis vocem in cœlo audivi, dicentem: HALLELUJAH, quod ſi interpreteris, ſonat; Laudate Dominum, alta voce. Salus, honor, gloria, & virtus omnis cum DEO noſtro.

2. Nam vera & juſta ſunt ejus judicia. Ille MERETRICEM illam magnam, quæ ſcortatione terram polluerat, damnavit; & ſua dextra ſanguinem ſervorum ſuorum in illam vindicavit.

3. Deinde ſecundò dixerunt: HALLELUJAH. Nam fumus ruinæ illius aſcendit in omnia ſæcula: neque enim unquam reſurget: ſed vigili igne ſemper ardebit.

4. Iidem viginti quatuor Seniores, ut DEO gratias agerent, procideruntin facies ſuas: & cum illis quatuor Beſtiæ adorarunt DEUM inſidentem throno, uno ore dicentes omnes: Amen, Hallelujah.

5. Vocem quoque à throno prodeuntem audivi; nimirum unius è beſtiis, ei ſuccollantibus dicentem: Laudate DEUM noſtrum omnes ſervi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6. Et ſtatim juxta hoc mandatum appulit ad aures meas vox, quaſi condenſæ concionis, ſimilis multarum aquarum aut tonitrui fragoribus, dicens: HALLELUJAH, quoniam Dominus DEUS noſter, diruta Babylone, ejuſque civibus oppreſſis, ſuum adiit regnum.

7. Gaudeamus igitur, & exultemus: illique omnem demus gloriam; quia venerunt NUPTIÆ AGNI, nempe dies noviſſimus prope eſt. Et EJUS UXOR paravit ſe illi; ſcilicet ejus Eccleſia ab improborum contagione liberata eſt.

8. Et datum eſt ei, ut amiciatur byſſo munda, & ſplendida, quæ eſt juſtificatio Sanctorum. Nam ut puritas, ſplendor, candor, & pretium commendant byſſum; ſic intaminatus ille eſt, & carus, & glorioſus juſtitiæ per imputationem amictus, quo veſtiuntur Sancti. Nam ex ſola Chriſti juſtitia texitur ille noſtræ juſtificationis amictus, die noviſſimo induendus; quem quoque ab ipſo porrigi neceſſe eſt, ut modò audiviſtis. Nam quemadmodum ne bona quidem cogitatio in noſtra eſt poteſtate; ita penes nos non eſt niſi æternam mortem mereri: & cum omnibus bonis operibus, quæ poſſumus, defuncti ſumus, id nobis exiſtimandum relinquitur, nos inutiles eſſe ſervos, ut Chriſtus ipſe dixit.

9. Tunc eadem vox, nempe Angeli, qui hæc expoſuit, dixit mihi: Scribe & prode poſterorum memoriæ. Beati, qui ad cœnam nuptiarum AGNI vocati ſunt: quarum ex ipſius ore parabolam audiviſtis. Nam quotquot efficaciter vocati ſunt, nunquam rejicientur, ſed in æternum electi ſunt: & dixit mihi, vera ſunt hæc verba DEI, quæ te juſſi poſterorum memoriæ ſcripta relinquere. Nempe ab ipſo Deo profectum eſt hujus promiſſionis ſolatium, quàm ita diſtrictim volui fratribus tuis tuâ operâ teſtatam. Nam in noviſſimis diebus hæc ipſa meretricia & hæretica Babylon hujus promiſſionis fidem apud ſuos elevabit, & homines electionis ſuæ incertitudine ambiguos ſuſpendet.

10. Et procidi ante pedes Angeli, adoraturus illum (nam omnes mortales naturæ vitio in rerum viſibilium cultum, id eſt, idololatriam propenſi ſunt. Ea eſt noſtræ carnis infirmitas, niſi cœlitùs divinæ gratiæ ſuſtentetur fulcro) verùm ille ægrè ferens, vide, inquit, ne feceris. Nam quamquam Creatoris beneficio Angelicæ naturæ excellentia vincat humanam; conſervus tuus nihilominus ſum, atque adeo unus è fratribus tuis, creatura, & miniſter Chriſti, ejus teſtimonio defungens in cœlis; quemadmodum tu in terris. Unum igitur DEUM adora. Siquidem nullam creaturam cultu aut prece noſtra fas eſt dignari; neque verò ulla eſt, niſi per Chriſtum, interceſſio. Nec eſt, quòd mihi hujus prophetiæ gratiâ divinum exhibeas honorem. Teſtimonium enim JESU eſt ſpiritus prophetiæ, quod donum mihi cum multis commune eſt. Imò verò non eſt alius, quàm prophetiæ ſpiritus, qui gratiâ inſtruit omnes electos, ut verè & conſtanter de CHRISTO teſtificentur; licet hoc non ſit illius ſpiritus donum, quo prædicuntur futura.

11. Tunc univerſus diei noviſſimæ apparatus mihi datus eſt conſpiciendus. Nam vidi cœlos apertos; & ecce EQUUS ALBUS ex illis deſilit (de hoc equo audiviſtis in quinto ſigillo) qui autem illi inſidebat, nempe Chriſtus, FIDELIS & VERAX nominabatur. Hujus enim judicii functione promiſſis ſuis nunc erat ſatisfacturus. Aliud quoque illi nomen erat, nimirum, QUI JUSTE JUDICAT ET PUGNAT. Jamjam enim ſententiam laturus erat de orbe terrarum, & æternæ damnationis decreto proſcripturus improbos.

12. O-

12. Oculi autem ejus erant, tanquam flamma ignis (ut ex hujus epiſtolæ initio vobis notum eſt) multaque in capite ejus erant diademata. Ex hoc enim in cuncta ſæcula, ipſe omnium regnorum mundi habenas moderaturus erat, quemadmodum Seniores in ſeptima tuba cecinerunt. Habebatque nomen inſcriptum ſibi, quod nemo præter ipſum noſſe poterat. Tam profundo enim myſterii ſecreto ſeptum eſt hoc REDEMPTORIS nomen, ut nullius creaturæ ſapientiæ penetrabile ſit. Unde ipſum quondam dicentem audivi, nec Angelorum ulli, nec ſibi (quatenus homo erat) notum eſſe noviſſimum illum adventus ſui diem, ſupremum illius myſterii complementum.

13. Et amictus erat veſte tincta SANGUINE, quo ſtolæ martyrum quoque lavantur ut ex quinto ſigillo patet. Eique nomen eſt SERMO DEI: ut in Evangelii mei limine vobis expoſui.

14. Sequebantur autem illum omnes cœlitum exercitus, Angelorum & Sanctorum, ſublimes in equis albis, veſtitu pura & candida byſſo, de qua ſupra.

15. Ex ore autem ejus prodibat gladius acutus (ut in principio hujus epiſtolæ audiviſtis) ut eo percuteret gentes. Ipſe enim reget eas virga ferrea (ut ait David) & is eſt, qui calcabit, nempe jubebit calcari lacum vini furoris, & excandeſcentiæ DEI omnipotentis, ut in ſeptima tuba audiviſtis.

16. Habebatque in veſte ſua & in fæmore, utpote firmiſſima corporis parte, hoc nomen ſcriptum: REX REGUM, ET DOMINUS DOMINANTIUM.

17. Tunc vidi quendam Angelum ſtantem in Sole; nempe ut ſe orbi conſpiciendum præberet, omniumque animos ſuo adverteret præconio. Is omnes volucres per medium cœli volantes ingenti clamore proſecutus, adeſte, inquit, & congregamini ad cœnam Domini.

18. Et edatis carnes Regum, tribunorum, magnatum, equorum, & equitum. In ſumma, adeſte, ut liberorum, ſervorumq; carnes edatis, à ſummis ad imos. Indicio illud erat veniſſe diem judicii, cui comes erat rerum omnium interitus, dita hac volucrium paſtione notatus. Depaſcitur enim inhumata cadavera rapax hoc volucrium genus. Omnes hominum ordines publica hac involventur ſtrage: nullis dabitur eſſe ſecuris, niſi quos characteris ſui privilegio tutos, non ſemel ante, excepi.

19 Deinde vidi beſtiam illam, videlicet, BABYLONEM, unà cum omnibus mundi Regibus, qui ab ejus partibus erant: & eorum exercitus collectos vidi, ut bellum cum eo gererent, qui albo equo inſidebat, & cum ejus exercitu.

20. Sed capta eſt Beſtia, unà cum Pſeudopropheta, aut Pſeudeccleſia, cujus miraculis ſeductæ ſunt nationes, quæ characterem beſtiæ habebant, quæque ejus imaginem adorabant, ſicut ante audiviſtis: & ambo vivi conjecti ſunt in ſtagnum ignis, ardens ſulphure.

21. At reliqui occiſi ſunt gladio, prodeunte ex ore ejus, qui albo equo inſidebat; & volucres eorum carnibus ſaturatæ ſunt. Continuo enim, ut in judicium Chriſtus prodierit, malè peribunt DEI hoſtes & uno hoc prælio; cujus in ſexta tuba ſextaque phiala facta eſt, & inpoſterum fiet mentio; abſolutiſſima reportabitur victoria. Nominatim autem Babylon, cum falsâ Eccleſia, præcipitabitur in infernum, quia duplo merentur ſupplicio caſtigari eorum imposturæ: quamquam & propria eos ſequetur damnationis calamitas, quam minatur gladius ex ore Chriſti prodiens; cujus in limine hujus epiſtolæ: & volucrium invitatio ad eorum carnes abſumendas, cujus hîc modo mentio injecta eſt.

CAP. XX.

Brevis antecedentium viſionum anacephalæoſis. Primitivæ Eccleſiæ ſtatim poſt Chriſtum integritas. Hæreſes quæ eam exceperunt, & nominatim Papatus. Ejus ruina, etiam cum maximè furor ejus caleret. Dies noviſſima. Electorum ſalus, cæterorum interitus.

PAtefactâ mihi militantis Eccleſiæ conditione à CHRISTI morte ad conſummationem univerſi, unà cum tentationibus, quibus præcipuè agitata eſt; & laboribus, quibus afflicta eſt; & vindiciis, quibus liberata eſt; & victoriâ, qua nobilitata eſt; in ſex primis ſigillis: & adhuc fuſiùs explicatis omnibus in ſeptimo, cui ſeptem tubæ incluſæ erant. deinde verò periculorum & calamitatum graviſſimis explicatis in viſione fæminæ à Dracone infeſtatæ: indicato denique terræ mœrore & cœli gaudio ex ruina Babylonis, capitalis piorum hoſtis, cujus damnatio prolixa deſcriptione propoſita eſt; proximè mihi à Spiritu Sancto alia eſt oblata viſio, tanquam præcedentium omnium ſumma, & totius vaticinii totius jam repetiti ſuccincta iteratio: quæ in tres partes hic diviſa eſt. In prima eſt beatus Eccleſiæ ſtatus (utut mundo aliter fuerit viſum) ad tempus bene longum, poſt primum Chriſti adventum: quod in primo ſigillo exprimitur. In ſecunda proponuntur ærumnæ & miſeriæ, quibus poſtea conflictabitur: de quibus in tertio & quarto ſigillo, & in tertio, quarto, quinto, ſextoque claſſicis. In tertiâ lætifica illius ſuſpiratio cum adverſariorum exitio, & univerſi conſummatione, ut ſupra in ſexto ſigillo, & ſeptima tuba, & ſeptima phiala, & albi equi è cœlis deſcenſu, cujus modò præceſſit deſcriptio. Præcipuè autem hac viſione exhibetur Dæmonis, ipſius ſupplicium, quum in prioribus miniſtrorum ejus duntaxat, & ſatellitum ruina fuerit expoſita. Ejuſmodi autem erat viſio.

1. Vidi itaque Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.

2. Is apprehendit Draconem, ſerpentem illum antiquum, Dæmonem ipſum, & Satanam, tentatorem hominum, & in mille annos eum vinxit.

3. Præcipitavit autem illum in Abyſſum, quam, eo incluſo, ſedulò obſeravit, ne qua erumpens gentes ſeduceret, donec mille anni conſummarentur. Nam poſtea oportet eum aliquantiſper ſolvi.

4. Deinde ſellas vidi, & homines iis inſidentes, quibus judicandi poteſtas conceſſa erat. Vidi quoq; eorum animas, qui ſecuri percuſſi erant propter teſtimonium JESU, & propter ſermonem DEI: quique non adorarunt beſtiam, neque imaginem ejus: nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut manibus ſuis. Hi vivent, & regnabunt cum Chriſto ad mille iſtos annos.

5. Reliqui verò è mortuis non reviviſcent, donec prædictus annorum numerus fuerit exactus. Hæc eſt reſurrectio prima.

6. Beatus ille eſt & ſanctus, qui primæ reſurrectionis eſt particeps. Nam ſecunda mors nihil habebit in hos juris. Sed erunt Sacerdotes Dei & Chriſti: & cum eo regnabunt in æternum. Hæc prima eſt nuperæ diviſionis pars, ubi paſſione CHRISTI catenatus Diabolus in mundo deſiit graſſari, &, velo cæcitatis ab oculis hominum per Chriſtum reducto, relegatur ille in Abyſſum, ubi in catenis maneat ad annos mille; quo numero longum illud tempus ſignificatur, quo Diabolus, infernali clauſus carcere, ejus juſſu vincitur, qui ſolus imperat inferno. Interea temporis non ſeducebantur gentes ejus impoſturis. Nec dum enim irrepſit in mundum hæretica malignitas: in ipſo perſecutionis æſtu ſic creſcente piorum numero; & puritatem verbi ſic retinente viſibili Eccleſiâ, ut conſtantiâ ſuâ in rebus adverſis, & tolerantiâ in laboribus mundo dominari viderentur, imò ſuo martyrio terrarum judices fieri. Nam tum demum Chriſti, & Sanctorum, in terris viget floretque imperium, cum divini verbi jubar terras irradiat; Sanctis palàm ejus veritatem profitentibus. Hi ſunt, qui beſtiam non adorarunt, qui æterna electione & prædeſtinatione ab eorum contagio liberati ſunt, quorum guſtus aliquis nobis exhibetur in eo hæreſeon genere, quæ tyrannide Babylonis invectæ & defenſæ ſunt. His etenim Satanas nullas unquam excogitabit, aut magnitudine, aut periculo æquales. Ideo autem ampliſſimus ille Sanctorum cum animabus martyrum conſeſſus aſpectui meo objectus fuit, ut certò ſcirem fideles animas, ſuorum corporum conſortio liberas, ſtatim in cœlos deferri; ibique omni auctas gloriâ manere in noviſſimũ diem. Tum verò cum corporibus ſuis, jam glorioſis, ſociatas, integra beatitudine æternùm frui. Quemadmodum è contra damnatorum animæ, à corporibus avulſæ, præcipites eunt in Tartarum, ut ibi maneant in tormentis, donec noviſſimo die cum infelicibus corporibus ad ſempiterna ſupplicia uniantur. Neque enim credendum eſt alterutris dari locum aliquem quieſcendi intermedium. Reliqui autem mortui, nimirum impii, non utique reviviſcent, donec jam dictus annorum numerus revolutus fuerit. Nam neque iis annis labentibus, neque verò elapſis, unquam guſtabunt regenerationis dulcedinem, quæ eſt prima reſurrectio & ſecunda generatio, ut Nicodemum docuit Chriſtus. Idcirco (ut modo ajebam) ter & amplius beati ſunt, qui primæ reſurrectionis facti ſunt participes. Nam ſecunda mors, quæ eſt infernus, nihil habebit in eos juris. Sed erunt Sacerdotes DEI & Chriſti: & regnabunt cum eo mille annis; æternum illud laudis & euchariſticum ſacrificium offerentes DEO; & fruentes ſocietate electorum, qui per illud tempus in terris vixere. Et hactenus fuit prima viſionis pars.

7. Finitâ autem horum dierum felicitate ſolvetur Satanas e carcere ſuo.

8. Et exibit, ut liberiùs ſeducat gentes, quæ ſunt in quatuor terræ angulis. Nam non ſolùm ſparſis hæreſibus mundum cæcum faciet, atq; apoſtaticum: verum etiam ingentis adverſus veram Eccleſiam perſecutionis auctorem ſe præbebit, contra illam excitatis ad bellum Gogo & Magogo, quorum numerus eſt ſicut arena maris. Hos ille, poſt alias calamitates innumeras, congregabit ad prælium, magno die Domini; de quo in ſexta tuba, ſextaq; phiala, & ſtatim ante hanc viſionem: duas, nimirum, potentiſſimas Monarchias, & impotenter dominaturas Eccleſiæ. Ambæ circa idem noviſſimi ſæculi tempus orientur, ambæ alio poſt tempore Chriſti ſpiritu diſſlabuntur, ut infra audietis. Alterius apertæ, profeſſæque ſunt adverſus DEUM & Chriſtum ejus inimicitiæ. Altera verò eſt Babylon, eò capitalior hoſtis, quò hypocriſi & verſutia occultior. Ambæ hæ, quanquam mutuis odiis arrogantiaque & invidia ſibi infeſtiſſimæ, conſpirabunt tamen ad vexandam Eccleſiam; & innumeris eam copiis oppugnabunt. Haud ſecus ac Herodes & Pilatus, malè inter ſe concordes, fœdus unà adverſus Chriſtum pepigerunt. Hæ ſunt eorum copiæ, quæ contra Sanctos præliabuntur ad Armageddon: & præcipuæ hujus belli incentrices erunt tres ranæ, ultima illa inſectorum progenies ex abyſſi fumo genita, ut in ſexta phiala prædictum eſt.

9. Hæ igitur ingentes copiæ, quas Diabolus ex abyſſo excitavit, adſcenderunt in terram, ejusque latitudinem multitudine ſua texerunt: & caſtra Sanctorum, urbemque ſanctam circumiere. Nam undique Sanctos omni arte parabant obſidere: verum ignis è cœlo miſſus eos conſumpſit. Præpotentis DEI dextra hoſtes illos, etiam cùm maximè erant formidabiles, mirabiliter ſubvertit: & auxilio venit Sanctis in rebus deſperatis, quum jam certiſſimum, quantum humana imbecillitas conjectura aſſequi poterat, illis immineret exitium. Nunc ad tertiam hujus viſionis partem veniendum

dum eſt, in qua conſummationis univerſi deſcriptio proponitur.

10. Vidi enim Dæmonem, qui impios ſeduxerat, in ſtagnum ignis & ſulphuris detrubatum; in ipſum nempe infernum; unde ille nunquam inpoſterum evadet. In quo jam erant Beſtia & PSEUDOPROPHETA, ut ex antedictis conſtat. Hic ego magnâ cum voluptate adſpexi ipſum auctorem omnium malorum pœnas luentem Eccleſiæ; quum antè ſoli ejus miniſtri & inſtrumenta punirentur, ut in principio hujus viſionis explicatum eſt: nunc dies noctesq; æternùm unà torquebuntur.

11. Tunc vidi magnum thronum, & quendam illi inſidentem, omni gloria & ſplendore amictum, ipſum JESUM CHRISTUM nunc è cœlis venientem judicaturum terras: a cujus conſpectu cœlum & terra fugere: nec eorum locus inventus eſt. Nam terra tota, cum maxima cœlorum parte, ad ejus ſecundum adventum deſtruetur, cætera autem renovabuntur.

12. Et vidi omnes mortuos, magnos & parvos, ſtantes in conſpectu DEI. Siſtuntur enim judicio mortui, qui jam omnes reſurrexerant. Et libri aperti ſunt: nempe omnium mortalium conſilia, & cordium ſecreta protracta ſunt in lucem. Et alius liber, ille LIBER VITÆ, apertus eſt, ut, quorum nomina illi inſcripta forent, ante rerum initia electi & prædeſtinati ad ſalutem, ſecernerentur ad æternam gloriam. Et mortui judicati ſunt ex iis, quæ erant ſcripta in libris, ſecundum opera ipſorum. Nam ut DEUS eſt Spiritus, ita cogitationes hominum judicat, & ſolius fidei intuitu juſtificat, quanquam id ſecundum opera dicatur fieri. Quia inſeparabiles ſunt fidei fructus, & fidem noſtram coram hominibus teſtantur.

13. Et reddidit mare mortuos, quos habebat. Nam omnibus incumbebat reſurgendi neceſſitas. MORS quoque & INFERNUS reddiderunt mortuos, quos habebant. Non ſolùm enim corpora, ſed & animæ Defunctorum huic judicio ſiſtuntur, de quibus omnibus judicatur ſecundum opera ipſorum.

14. Infernus autem & mors conjecti ſunt in ſtagnum ignis; nempe ſuo in carcere æternùm tenebuntur, nunquam inde erupturi ad Sanctos inquietandos. Nam mors, hoſtium poſtrema, proſcribetur ex ſancta civitate, HIERUSALEM.

15. Cujuſcunque autem nomen non inventum eſt in libro vitæ, is in ſtagnum ignis conjectus eſt. Nec enim hiſce ſuppliciis damnabuntur illi tantum, qui publicis cooperti ſunt flagitiis; verum etiam quicunque à DEO ad æternam ſalutem prædeſtinati non ſunt. Nam nulla relinquitur media via, ſed quiſquis cum Chriſto non colligit, is ſpargit.

CAP. XXI.

Æternæ illius Hieruſalem, totiusq; Eccleſiæ in cœlis triumphantis, glorioſa facies proponitur.

SUmmatim iteratis in proxima viſione omnibus prioribus, nunc in hac ultima Spiritus Dei glorioſa eorum exponit præmia, qui ad finem uſque perſeverant; & innumeris illis Satanæ inſultibus non patiuntur ſe à vero DEI obſequio deterreri: quibus omnibus pro mercede datum eſt ſanctæ illius Hieruſalem hæreditatem cernere, ut jam audietis.

1. Novum enim cœlum vidi, novamq; terram, quibus dominabuntur poteſtate regiâ & æterna omnes fideles: & ſacro præterea ſacerdotio fungentur in ſæcula. Prius enim cœlum & prior terra diſparuerant: neque maria amplius erant: omnia namque in die noviſſima flammis abſumpta & renovata ſunt; expurgatâ nimirum concretionis mutationiſq; labe, omnia à ſervitute mortis, cui antea obnoxia erant, ad libertatem gloriæ filiorum DEI traducta ſunt. Non tamen in hoc novo ſublunarium rerum apparatu ſuæ fœlicitatis domicilium ſtatuent Sancti, ſed in cœlis.

2. Et ego JOHANNES, vidi ſanctam illam civitatem Hieruſalem, emiſſam cœlitus à Deo, ſponſæ more ornatam, ut ſponſum exciperet. Nam triumphans hæc Eccleſia, peracto univerſali judicio, deſcendet obviam CHRISTO Sponſo ſuo, cui ſic ex voto juncta nullum unquam in omnia ſæcula metuet divortium.

3. Et audivi vocem magnam de cœlo, veluti, qua æternus hujus throni honos confirmaretur: Ecce, inquit, tabernaculum DEI, & ejus cum hominibus commune domicilium: ipſe cum iis ſemper habitabit, & erit illorum DEUS; illi verò ejus populus.

4. Et omnes lachrymas ab eorum oculis abſterſurus eſt DEUS. Et mors amplius non extabit; neque luctus, aut clamor, aut labor, aut ærumna amplius in triumphante Eccleſia audientur: quia præcedentia cum abierint, hæc quoque terminabuntur.

5. Et qui inſidebat throno DEUS Pater: Ecce, inquit, omnia facio nova. Mihi autem dixit; Scribe, quod vides, & transmitte ad poſterorum memoriam. Nam certè vera ſunt & fidelia hæc verba, & tandem aliquando certo certiùs evenient.

6. Dixit præterea, FACTUM EST. Nam poſtquam harum rerũ fides certitudine eventus conſtabit, tum omnium abſolutiſſima conſũmatio erit. Ego ſum ALPHA & OMEGA, principium & finis omnium. Nam me Auctore omnia & creata & deleta ſunt. Sitienti autem dabo gratis, & abſque pretio, ex fonte aquæ vivæ bibere. Ille profectò gratuitam donabit ſalutem poſcentibus, quæ ex merito non venit, ſed ex miſericordia. Quantoperè igitur deſipiunt, qui, vera ſalute rejecta, quam ſi petiveris, conſequeris, ſuppoſititiam & vanam magno ære redimunt à Babylone?

7. Qui ſuæ carnis & Satanæ victor evaſerit compos omnium fiet, regniq; DEI hæreditatem cernet: & ego ero illi DEUS, & ille mihi erit filius.

8. Formidoloſis autem & incredulis, qui indubi-

dubitatâ fiduciâ à promiſſis meis non pendent, & execrabilibus, & homicidis, & ſcortatoribus, & veneficis, & idololatris, & mendacibus, his inquam omnibus locus in STAGNO paratus eſt, ubi ardent ignis & ſulphur; quæ eſt mors ſecunda.

9. Tunc venit ad me unus è ſeptem Angelis, qui ſeptem phialas, plenas ſeptem plagis, tenebant. Et veni, inquit, ego tibi ſponſam monſtrabo, uxorem agni. Etenim huic Angelo in mandatis datum erat ſanctæ hujus Hieruſalem, Eccleſiæ triumphantis, gloriam mihi oſtendere; non utique ut meæ curioſitati ſatisfieret, ſed ut ego venturis ſæculis prodeſſem, non auritus, ſed oculatus teſtis, quæ gloria, quæ merces maneat fideles in vitâ futurâ.

10. Atque ita me in ſpiritu abripuit in locum editum & excelſum, unde magnam urbem ſanctam Hieruſalem videre erat, cœlitus à DEO venientem, ut dictum eſt ſupra.

11. Habebatque in ſe gloriam Dei, ejuſque ſplendor gemmæ micantiſſimæ par erat; ſcilicet Jaſpidi, ſi vernantes æternitatis radios conſideres, vel cryſtallo, ſi lucidum fulgorem.

12. Habebatq; hæc urbs murum magnum, & ſublimem, aptum excludere, quotquot agni ſigno notati non erant; ut etiam cives à noxiis miſeriarum flatibus protegere. Nam omnes tum lachrymæ ab eorum oculis abſtergendæ ſunt. Urbs quoque hæc duodecim portas habebat; & in portis Angelos duodecim, & nomina horum illis inſcripta, quæ erant nomina duodecim tribuum Iſraëlis.

13. Et verſus orientem tres portæ erant, tres verſus occidentem, tres verſus meridiem, tres verſus ſeptentrionem: ut certus ſis, unde unde locorum venias, quodcunque vitæ genus ſequaris, ſi ſincero corde pulſes, aditum tibi in hanc urbem patere: tam æquabili portarum diſtributione omnes advenas videtur invitare.

14. Et murus urbis habebat fundamenta duodecim; in quibus erant duodecim nomina Apoſtolorum agni. Hi duodecim Angeli duodecim portarum, cum duodecim muri fundamentis ſunt viginti quatuor Seniores, de quibus in Epiſtolæ hujus initio. Duodecim Angeli portarum ſunt duodecim Patriarchæ, qui primi huc monſtrarunt viam, atque adeo duces fuere ad hanc novam Hieruſalem: à lege enim, quæ per illos ſignificatur, incipienda eſt veritatis & noſtri ipſorum notitia. At nos Apoſtoli ſumus duodecim fundamenta: noſtrâ enim doctrinâ circumſepta eſt Sanctorum ſecuritas, aliis omnibus excluſis.

15. Angelo autem, qui mecum loquebatur, calamus aureus in manu erat, quo civitatem, & portas, & murum metiretur; ut juſtiſſimam illam inter portas ſanctæ urbis ſymmetriam concipiamus.

16. Urbs verò hæc portarum ratione quadrata erat, quæ ſpectantes verſùs quatuor plagas cœli, advenas, unde unde eſſent, admitterent. Longitudo autem ejus latitudini æqualis erat, ut infinitum urbis ſpatium intelligamus. Quod cum Angelus calamo fuiſſet dimenſus, compertum eſt duodecim millium ſtadiorum: quo numero, ut certo perfectionis indice, (quemadmodum ſæpè uſurpatur) inſignis hujus urbis notatur capacitas. Erant autem longitudo, latitudo, & altitudo æquales, ne quas inæquales hujus urbis partes arbitremur.

17. Angelus quoque murum ejus dimenſus eſt: & erat centum & quadraginta quatuor cubitorum. Qui numerus par eſt numero Sanctorum, qui cum agno ſtabant in monte Sionis, ut ante audiviſtis. Menſura autem, qua menſurabatur urbs, erat menſura hominis, quæ eſt menſura Angeli. Menſuratur autem menſura Chriſti, Dei & hominis, hæc urbs; ut illum ſolum ſpiritualis hujus urbis architectum veneremur; quam ſuis non humanis cubitis metitur.

18. Erat autem muri ſtructura ex Jaſpide, ut intelligantur æternum durare. Ipſa autem civitas erat ex auro puro, inſtar vitri puriſſimi, cui nullæ adhærent ſordes.

19. Et duodecim fundamenta urbis omni gemmarum genere ornata erant. Fundamentum primum erat ex Jaſpide. Secundum è Sapphiro, tertium è Chalcedonio, quartum è Smaragdo.

20. Quintum è Sardoniche, ſextum è Sardio: ſeptimum è Chryſolitho: octavum è Beryllo: nonum è Topazio: decimum è Chryſopraſo: undecimum ex Hyacintho: duodecimum ex Amethyſto. Hæ duodecim gemmæ, ſingulæ ſingulis aſſignatæ fundamentis, id volunt, nobis Apoſtolis, qui fundamentorum nomine intelligimur, diverſam cuique in cœlis repoſitam eſſe coronam gloriæ, pro laborum magnitudine & excellentiâ, quos hîc in terris obimus. In gemmis quoque alluſio eſt ad duodecim illos, quæ in Aaronis thorace fuere.

21. Duodecim autem portæ erant è duodecim margaritis, ſingulæ è ſingulis: quarum cum gemmis idem eſt ſenſus; niſi quòd de duodecim Patriarchis intelligantur. Et hujus civitatis forum erat ex auro puro, inſtar vitri pellucidi; ut ſciamus in ea urbe nullum eſſe rebus vilibus, nedum immundis, locum; cujus forum, quo nihil in ulla urbe magis tritum aut publicum, ex præcellentiſſimo conſtet metallo.

22. Nec templum in ea vidi. Nam Dominus DEUS omnipotens, ipſe agnus, eſt templum ejus. Nam in ſolo agno, in quem omnes fideles inſeruntur, glorificandus eſt DEUS.

23. Neque hæc civitas Solis aut Lunæ radiis egebit. Nam DEI gloria illuſtrat eam: & lucerna ejus eſt AGNUS. Ut enim terrenæ voluptatis domicilium non eſt, quod nobis hîc deſcribitur; ita nec decus ejus ulla ex parte terreſtre eſt, ſed cœleſte totum & divinum.

24. Et quicunque è gentibus ſalvi facti ſunt, in ea luce ambulabunt. Et Reges terræ eò ſecum ferent gloriam ſuam. Nam in ea civitate

renunciabunt fideles Reges omnibus humanæ gloriæ ornamentis, quæ novo & incorrupti[illegible] honore permutabit agnus, lux civitatis.

25. Nec portæ ejus claudentur interdiu. Nulla enim ibi futura eſt turbarum ſuſpicio, quarum metu urbium hujus mundi obſerantur fores. Nec nox ibi unquam ulla erit, ubi cœleſtis ſplendoris jubar omnia illuſtrans nunquam deficiet.

26. Et in eam gloria gentium & populorum feretur. Nam quicquid eſt in orbe illuſtre aut ſplendidum, nihil eſt ad hujus civitatis decus.

27 Nihil autem impurum vel contagioſum capiet hæc urbs, ut nec hominem [illegible] flagitio quovis infamem, aut mendacem. His tantùm hîc locus erit, quorum nomina in AGNI libro vitæ ſcripta ſunt, ut ante audiviſtis.

CAP. XXII.

Reliquum prioris deſcriptionis. Humanæ naturæ in idololatriam propenſio. Scriptor hujus libri & auctor indicatur, ne qua inde dubitatio aut his poſtea oriatur. Optanda eſt fidelibus dies noviſſima. Devoventur diris, qui hoc libro abutuntur addendo, aut demendo.

UT ſcirem igitur tam eſſe mortis & corruptionis expertes cives hujus urbis, quàm mœnia, & cætera ejus ornamenta: Monſtravit mihi idem Angelus fluvium aquæ vivæ, cujus hauſtum fœminæ Cananitidi Chriſtus promiſerat, purum illum putumque, inſtar cryſtalli, ex throno DEI & agni fluentem. In quo alluſio eſt ad terreſtris Paradiſi fluvios; & ad fontem Ezechielis, qui inferne ex templi pavimento ſcaturiebat.

2. In medio autem foro, & in utraque fluminis ripa florebat arbor, ferens duodecim genera fructuum, pro duodecim anni menſibus; & folia, ſanandis gentium morbis: hæc arbor, & hæc aqua vitæ nihil aliud ſunt, quàm cœleſtis ille potus & cibus, de quibus tum Chriſtus loquebatur, cum Capernaitæ ejus doctrina offenderentur: ut in meo Evangelio videre eſt. Hujus arboris & aquæ typi modò erant illæ ejuſdem generis apud Ezechielem, & in Paradiſo terreſtri. Numerus fructuum arboris reſpondet numero tribuum Iſraelis, quibus ſalus data eſt hos fructus per fidem edentibus, tum voluptatum, quibus ibi Sancti fruentur, varietas & copia ſignificatur. Quæ arbor ut Judæis alendis & ſanandis fructûs, ita curandis Gentilium ſpiritualibus affectionibus folia emittebat; quibus ita ſanatis non tantum [illegible] incolumitas, verum etiam orexis quædam, & appetitus ipſorum fructuum, queis comeſtis & concoctis nutriebatur anima, & ſpiritualis vitæ robur augebatur. In utraque fluvii ripa creſcebat arbor, ut ſciamus unam eſſe & individuam utrinque, ab omnipotentis DEI throno & ab agno profectam: cujus in medio foro, loco ſane publico & omnibus communi, plantatio quid aliud ſignificet, quam neminem inde excludi? Quin liberum unicuique & promiſcuum concedi acceſſum, ut ejus participatione omnes ſe recreent, & focillent, unde ſanctæ civitatis, Eccleſiæ [illegible] militantis, nutritio & ſanitas & vigor pendebant?

3. Nullum erit amplius anathema; inferno & morte ſuo in æternum concluſus carcere, ut in priore viſione audiviſtis. Nam hæc urbs auguſta erit DEI ſedes, & agni regnantis in ſæcula, ubi & ſervi ejus continua gratiarum actione, & laudibus illi inſervient in ſempiternum.

4. Et videbunt faciem ejus coràm, unde eorum gaudium interminabile. Et nomen illius inſcribetur frontibus eorum, quod ſæpe ante audiviſtis.

5. Nulla ibi nox, nullæ tenebræ, ſed nec ulla lucerna aut Solis lumen; quorſum enim hæc terrenæ lucis adminicula, ubi divinæ majeſtatis jubar omnia illuſtrat? igitur illi glorioſè regnabunt in ſæcula.

6. Angelus hiſce revelatis, ut omnia certiùs firmaret: Omnia, inquit, verba hujus prophetiæ ſunt vera & fidelia. Et idem ille DEUS, qui per Prophetas, ſuo afflatos numine, non intermittit futurarum rerum certiorem facere Eccleſiam ſuam, ad me hunc Angelum miſit; ut per me ſervis ſuis prædiceret, quæ citò ſunt ventura.

7. Ecce venio citò, ait Dominus. Beatus igitur qui obſervat, & opere cuſtodit verba hujus prophetiæ.

8 Ille ego JOHANNES ſum, qui hæc audivi & vidi. Nomen meum non reticeo, ne incertitudine Scriptoris minuatur libri auctoritas. His autem omnibus auditis & viſis, ad Angeli, qui hæc mihi oſtenderat, pedes procidi, ut eum adorarem.

9. At ille, vide, inquit, ne feceris. Sum conſervus tuus, unus è Prophetis, fratribus tuis; & ex iis, qui obſervant verba libri hujus, quanquam non negem me Angelum. Tu igitur DEUM adora, ad quem ſolum omnis cultus ſuo jure pertinet. Hujus delicti, de quo non ita pridem correptus fui, iteratione ego admoneor, &, meo exemplo, tota Eccleſia, quàm non firmum ſit genus humanum contra idololatriæ vitium, ſive adorationem creaturarum: cujus reſpectu zeloten ſe profitetur DEUS, in lege ſua. Intuitu humanæ debilitatis circa hoc genus delicti, non ego, ſed per me Sanctus Spiritus, in fine unius ex epiſtolis meis, denunciat fidelibus: Filioli cavete ab idolis: nec abſque cauſa tantopere hoc urgeo: nam novi ego Babylonem in no-

viſſimis diebus hoc ipſo idololatriæ, ſeu ſpiritualis adulterii veneno ſuos eſſe potionaturam, cujus rei ante in hoc libro mentio facta eſt.

10. Et dixit mihi Angelus: Ne obſignaveris verba Prophetiæ hujus, prope enim eſt tempus. In memoria tenetis, ut mihi antè injunctum fuerit ea obſignare, quæ ſeptem tonitrua dixerunt, quia illa retegere nefas erat: nunc è contra jubeor hæc literis mandare, & in lucem proferre, quia propè abeſt tempus, quùm iſta evenient.

11. Præterea monuit, ne de hujus prophetiæ utilitate deſperarem, quamvis ad nihil aliud inſerviret improbis, niſi ut inexcuſabiles redderentur. Prænunciavit enim DEUS injuſtos nihil hac prophetiâ deterreri, quo minus pergant facere injurias; nec immundos, quò minùs in ſordium ſuarum volutabro maneant: juſtos verò hinc firmari ad incrementum juſtitiæ, & Sanctos ad incrementum ſanctitatis. Nec enim verbis hujus prophetiæ, ſed Spiritu Sancto per illam operante, fidei ſemina radices agunt in cordibus hominum.

12. Ecce venio citò, inquit Dominus JESUS, & mercedem meam mecum fero, ut reddam unicuique ſecundùm opera ſua.

13. Ego ſum ALPHA & OMEGA, principium & finis, primus & noviſſimus, ut ſuprà.

14. Beati, qui præcepta CHRISTI obſervant & præſtant, ut ſit eis jus in arbore vitæ (nam obediendo donabuntur in ea urbe civium Privilegio, cujus eſca eſt fructus illius arboris) & ut ingrediantur urbem ſanctam per portas, quæ ſemper illis admittendis pateſcunt.

15. Sed extra hanc civitatem perpetuò maneant proſcripti, canes, quales ſunt profanæ vitæ homines; & fornicatores, & venefici, & homicidæ, & idololatræ; & quisquis mendax eſt, aut delectatur mendacio: & in ſumma, quotquot ſine pœnitentiæ motſu in publicis volutantur flagitiis.

16. Ego JESUS (ait Dominus) miſi Angelum hæc revelatum Johanni, ut teſtata fierent ſeptem Eccleſiis. Ego ſum ſtirps & progenies illa Davidis: Ego ſum lucidiſſimus Phoſphorus, veſtræ gloriæ fons & ſcaturigo.

17. Et Spiritus & Sponſa dicunt, VENI. Eccleſia enim, CHRISTI ſponſa, ad libertatem ſuam anhelans, optat ſecundum ejus adventum maturari; & CHRISTUS ardore amoris, quo illam amplectitur, annuit poſtulatis; & qui audit, dicit, VENI. Nam hoc omnibus fidelibus debet eſſe in votis: & qui ſitit, veniat, nempe qui AQUAM VITÆ aver guſtare, ſeriò expetat diſſolutionem univerſi, & noviſſimum diem. Et quiſquis cupit aquam vitæ, gratis & ſine pretio eam accipiat.

18. Cæterùm conteſtor omnibus hujus prophetiæ verba auditutis, ſi quis illi quicquam addiderit, DEUM omnes hujus libri plagas illi inflicturum.

19. Et ſi quis verbis hujus prophetiæ quicquam ademerit, DEUM illi portionem ſuam adempturum è libro vitæ, & ex ſancta civitate, & ex ea beatitudine, quæ hoc libro ſcripta continetur. Nam quiſquis libri hujus aut exſcriptione, aut translatione, adulteraverit quoquam modo autographum, vel ejus interpretatione ſciens volensq; à verò ſenſu ad inania hominum commenta, aut ſuas præjudicatas opiniones abierit: ſi quis, inquam, horum quicquam admiſerit, anathemate ferietur, ut Sacræ Scripturæ falſarius, & veritatis divinæ corruptor.

20. Porrò, ut omnia concludam veſtro ſolatio; Ille, qui hæc quæ audiviſtis, teſtatur, ille inquam, ait, Certè venio citò. ITAQUE VENI DOMINE JESU, ET NOSTRAM INCOLUMITATEM MATURA.

21. Gratia Domini noſtri JESU CHRISTI ſit vobiſcum omnibus, veſtrisque in verbi veritate ſucceſſoribus, per quam vos unà cum illis ſic in ea veritate firmemini, ut tentationibus hoc in libro proditis reſiſtentes, & ad finem conſtanter perſeverantes, tandem aliquando immortalem gloriæ coronam poſtrema viſione exhibitam conſequamini. AMEN.

DUÆ

DUÆ MEDITATIONES SACRÆ,

PRIOR
IN QUATUOR VERSUS XX. CAP. APOCALYPSEOS,
POSTERIOR
IN QUINQUE VERS. XV. CAP. I. LIB. CHRONICORUM.

MEDITATIO SACRA, IN APOCALYPSEOS,

CAP. XX Verſ. VII. VIII. IX. X.

VII. Poſtquam verò conſummati fuerint anni mille, ſolvetur Satanas de carcere ſuo.

VIII. Et exibit, ut ſeducat gentes, quæ ſunt in quatuor angulis terræ; Gogum & Magogum: ut congreget eos ad prælium; quorum numerus eſt ſicut arena maris.

IX. Adſcenderunt igitur ſuper latitudinem terræ, & circumierunt caſtra Sanctorum, & urbem illam dilectam: ſed deſcendit cœlitus à DEO ignis, qui devoravit eos.

X. Et Diabolus, qui ſeducebat eos, conjectus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi erat Eccleſia illa, & illa Pſeudopropheta: & torquebuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.

UT Chriſtiano homini inſtituendo ſacræ literæ omnium maximè neceſſariæ ſunt, ita earum nulla pars huic ſæculo monendo efficacior eſt APOCALYPSI, noviſſimi videlicet temporis hiſtoriâ; ex qua hanc mihi particulam ſelegi, tanquam meo conſilio convenientiſſimam. Poſtquam enim Johannes, in decimo nono capite, de extremis temporibus vaticinatus fuiſſet, omnia quaſi in faſciculum colligit hoc vigeſimo: cujus hæ tres præcipuæ partes ſunt.

Prima quidem eſt beata illa Eccleſiæ conditio à Chriſto uſque ad Antichriſtum & apoſtaſiam; ſex primis hujus cap. verſ. expoſita. Secunda eſt ipſamet apoſtaſia, quam nos præ manibus habemus, in verſ. 7. 8 9. & 10. Tertia eſt univerſalis illa pœna, improbis in die noviſſimo inflicta, à verſ. 10. uſque ad finem capitis.

Senſus Apoſtoli hoc in loco eſt; Satanam poſt mille annorum vincula (ut apparet ex præcedenti ejus ſermone de Sanctis in terra triumphantibus) erupturum eſſe è carcere: & ad tempus liberum, quàm ante, in terris graſſaturum: at tandem ſua cum pernicie debellatum iri.

Brevibus expoſitâ rei ſummâ, jam ſupereſt verborum interpretationem aggrediamur. Et primò quidem eorum obſcuritatem illuſtremus paraphraſi: deinde eorum ſenſum exponamus: tertiò obſervemus, quid nobis ex omnibus diſcere conveniat. Methodus tractationis.

PRIMA PARS.

IN verbis ipſis hæc tria ordinis gratiâ conſiderabimus; Primò, ut ſolutus fuerit Satan: Secundo, quid egerit ſolutus: Tertiò, quàm malè illi ceſſerit conatus.

Quòd ad primum attinet. Per Satanam non modo Draco intelligitur, capitalis ille Chriſti & Eccleſiæ hoſtis; verum etiam cum illo omnia ipſius organa & miniſtri: in quibus, & per quos atrocia & doloſa conſilia ſua ad exitum perducit. Inprimis verò Antichriſtus cum univerſo ſuo Clero, qui cum Dracone conjunctus eſt 16. cap. verſ. 17 & beſtia dicitur & Pſeudopropheta. Nam ut Chriſti nomine Chriſtus ipſe cum Eccleſia intelligitur, propter conjunctiſſimum, arctiſſimumque eorum inter ſe vinculum, & divina inde fluentia bona, 1. Corint. 12, 12. ita Satanæ nomine Satanas ipſe cum ſua Synagogâ comprehenditur, propter Satanas in membris ſuis ſolutus ad vexandam Eccleſiam.

mutuum eorum vinculum, & dira inde fluentia mala. In mille annis certus eſt numerus pro incerto; formulâ loquendi Spiritui Sancto frequentatâ, quoties magnum aliquem numerum deſignat.

Mille anni.

Carcer unde emittitur, eſt infernus: qui duabus de cauſis carcer ejus appellatur. Primò quidem, quòd ſtante hoc univerſo eo relegari ſoleat è terris, quoties viſum eſt DEO illius tormenta acuere: quod teſtatur miraculum inter Gadarenos ad Genezareth, Matth. 8, 28. Deinde verò, quòd poſt conſummationem univerſi æternum hic incarcerabitur: eodem Cap. verſ. 10. habetur. Toties denique ex hoc carcere ſolvitur, quoties ſincera Evangelii annunciatio interrumpitur, vel impeditur; vel hominum quidem opinione penitus corruit & aboletur, quoties eadem incommoda patitur legitimus Sacramentorum uſus, quæ veluti pignora quædam ſunt & ſigilla Evangelicarum promiſſionum; aut quoties eccleſiaſticæ diſciplinæ ſalubritas negligitur, cujus exercitio & verbi & ſacramentorum puritas conſervatur. Hæc magna illa catena eſt, qua vincitur Diabolus, & per album equum ſignificatur, cujus frænum moderabatur AGNUS, cap. 6. verſ. 2. atque ita hujus ſeptimi verſiculi hic ſenſus eſt: Diabolum, prædicatione verbi diu vinctum, etiam illius impotentiâ in inſtrumentis ſuis intereà frænata, tandem ſolutum fuiſſe, exorientibus in Eccleſia novis hæreſibus, & graſſante ſatellitum ipſius improbitate, quorum primipili ſint Antichriſtus cum ſuo clero: cui non ſatis eſt mundum ſuorum errorum veneno imbuere, niſi etiam illi dominetur, omniaque pro ſua libidine agat, feratque: Quod fieri neceſſe eſt, decreſcente nimium puritate doctrinæ, & numero fidelium; & invaleſcentibus indies erroribus, & populis, qui mendaciorum ſpecie decepti oderunt veritatem, & delectantur injuſtitiâ, 2. Theſſ. 2, 11. 12. & hæc de Satanæ ſolutione.

Carcer unde emittitur Satanas. 1. Pet. 2, 4. Jud. 6. Solutio Satanæ.

Nunc ad id pergendum, quod egit ſolutus. Et primò quidem egreditur ſeductum deceptumque nationes, quæ ſunt in quatuor angulis terræ. Omnes illi ſe dedunt, quanquam non in omnibus eadem appareat vis tyrannidis; aut idem operæ fructus. In his enim magis ſe prodit: in illis minus. Ut enim qui bene agunt, divino afflatu ad bene agendum impelluntur; quod etiam illi magis minùsve præ ſe ferunt, ſecundum menſuram gratiæ ipſis conceſſæ: ſic qui malè agunt, inſtinctu Satanæ ad malè agendum feruntur; eumque inſtinctum magis minusq; produnt, prout impurus ille ſpiritus eos habet, & poſſidet; variisve illecebris varios allicit ad obediendum; ambitione, invidia, malitia, metu, & ſic de cæteris. Hæc prima eſt pars Satanici laboris.

Primò decipit Satanas, deinde in ſuas partes ſeducit mortales, tertiò eos armat adverſus Eccleſiam.

Secundò autem Gogum & Magogum in aciem educit, numero innumero, ut eſt maris arena. Atque ita cùm nil niſi ſanguinem & prælium ſpiret iſte cum ſuis, numeroſos habet & validos exercitus, & inflammatos ſævitiâ. Horum primi ductores, aut potiùs primi in hac acie confœderatorum ordines duo hic nominantur, Gogus & Magogus. Gogus Hebræis tectum ſonat, Magogus retectum; ut ſciamus Satanam in duplici hominum genere ſe prodere, hypocritis nimirum, & apertis hoſtibus. Dicitur ergo Satanas ultimis hiſce temporibus de novo dominaturus orbi, ut qui gentes mundi ſub horum duorum vexilla convocabit; alterius manifeſti, alterius occulti Dei hoſtis; examina hominum longè latèque terris infeſtura.

Gog & Magog.

Tertiò, incredibili arrogantiâ & ſupercilio terræ ſuperficiem occupabunt, ſeu in ejus latitudinem aſcendent. venditantes copias ſuas & vires, quibus à nemine reſiſti poſſe ſomniabunt. Obſidebunt illi caſtra fidelium, & dilectam civitatem: nempe manipulum illum fidelium DEO dilectum: adverſus quem, numero ſuo innumero freti, bellum atrox gerent & inexpiabile.

In Electis eſt ſancta civitas.

Electi autem vocantur Sancti & Dilecti, quia DEI amore à cæteris ſegregati ſunt; & in Chriſto inſiti per gratiam; jam amore digni & gloriâ æternâ; ut qui in eo juſtificati & ſanctificati ſint. Unanimis hæc eorum ſocietas aſſimilatur caſtris, & urbi dilectæ: Primò, ut eorum adverſus Satanam ejusque organa, & peccatum, perpetuum in terris bellum ſignificetur: Secundò, ut mutua eorum charitas & fraternus amor exprimatur, & arctiſſimum fœdus, quo invicem obſtricti ſunt ad bonam cauſam tuendam, quam eorum fidei DEUS permiſit. Denique, vel inprimis, ut valida illa & invicta divinæ dextræ tutela intelligatur, quæ in rebus proſperis & adverſis ſemper illis præſto eſt; ne aliquando ingruente quocunq; hoſte deficiant. Unde pulchri dicuntur ut Luna: puri ut Sol: terribiles ut exercitus volitantibus procedens ſignis, Cant. 6, 10. imò ut civitas munita: ut columna ferrea: & murus aheneus toti terræ oppoſitus, Jerem. 1, 18.

Hæc igitur eſt ſumma eorum, quæ Satanas facit ſolutus vinculis. Primò quidem gentes decipiet: Secundò occultos & apertos hoſtes adverſus Eccleſiam conſcribet, infinito numero, inaudita ſævitia, intolerabili ſuperbia: qui omnibus machinis Evangelii veritatem oppugnaturi ſunt. Sed infæliciſſimus erit horum conatuum exitus. Nam igne cœlitùs demiſſo abſumentur hoſtes; & Diabolus author fraudis cum omnibus ſuis ſatellitibus, & inprimis Beſtia & Pſeudopropheta, in ſtagnum ignis & ſulphuris deturbabitur, ubi dies noctesque perpetuis cruciabitur tormentis: vel, ut clariùs paulò exprimam, licet minarum terroribus omnia compleverint, & improbo ſuo voto quam proximi fuerint ut jamjam prædam in manibus habere viderentur: DEUS tamen è cœleſti majeſtatis ſuæ throno

Satanæ ſoluti ſtratagemata. Infælix eorum eventus.

throno, unde miſericordiam ſuam notam facit amicis, & juſtitiam hoſtibus, calamitates in eos demittet, & pernicies tum ordinarias, quam extraordinarias. Ordinarias quidem, dum fulminante Paſtorum ſuorum lingua eorum improbitatem redarguit, quod genus pœnæ in ſacris literis ignis non ſemel appellant: Extraordinarias verò, dum ſuppliciorum omnium acerbitate corpora eorum affligit in terris, & exquiſitiſſimis cruciatibus animas torquet in inferno. Et hucuſque paraphraſtica verborum expoſitio.

SECUNDA PARS.

…ata- …deti- …car
NUnc ad ſenſus ipſius enucleationem pergemus; eundem hîc obſervaturi ordinem, quo in prima parte modo uſi ſumus. Antè omnia verò ſciendum eſt, in quod tempus hi mille anni inciderint: tum quando, & qua ratione Satanas ſolutus fuerit. Tempus hoc deprehenditur ſexto hujus libri capite; ubi myſtici illius codicis, divinæ providentiæ, tria prima ſigilla aperit AGNUS. Nimirum id tempus eſt, quo albus equus & rufus & niger in terris fuerunt: aut (ut clarius loquar) aliquot annorum ſæculis poſt CHRISTUM mediocriter floruit ſinceritas divini verbi; ut hiſtoriæ Eccleſiaſticæ teſtantur; quo tempore Satanæ poteſtas delituit: quod idem eſt, ac ſi vinctum eſſe illum diceres. Non parvo autem temporis ſpatio manſit in terris Evangelii puritas, quæ ſignificatur albo equo; quanquam qui eam profitebantur, viverent ſub cruce, quæ notatur equo rubro: & valde infeſtarentur ab hæreticis, quorum hieroglyphica ſunt equus ater, & abſynthium tertiæ tubæ clangore in fontes aquarum demiſſum, & aquæ quæ ex ore Draconis evomebantur in mulierem, cap. 12. Perennavit hujus temporis fælicitas etiam nonnihil poſt Auguſtini mortem: tum verò tota Eccleſia variis cœpit inquinari hæreſibus; quæ cum jam maturuiſſent, nobis Antichriſtum pepererunt: cujus hieroglyphica ſunt equus pallidus, in quarto ſigillo; Rex locuſtarum in quinta tuba, Babylon cap. 11. & 18. Beſtia iterum exiens è mari, cap. 13. & coccinata fœmina, cap. 17. Dæmonis igitur hoc in loco ſolutio nihil aliud eſt, niſi hæreſeon exortus, exque earum fumo genitus Antichriſtus.

…tie …lio …ra- … …me- …cem …dit.
Nunc quid ſolutus egerit videamus. Ille omnes gentes decipit: & exercitus innumerabiles Gogum nempe & Magogum convocat ad prælium: in latitudinem terræ aſcendit: & caſtra Sanctorum obſidet, & dilectam civitatem. Hæc ejus ſunt facinora: quæ cum in aliis hujus libri locis delineentur ad vivum, ea in medium libet adducere, ut mutua eorum collatione, & interpretatione, res tota magis eluceſcat. In nono capite dicitur Antichriſtus locuſtas ſuas emiſſurus in terras: nempe ordines ſuos ſacros, quorum blanditiis teterrimas illas, quas excogitavit, hæreſes orbi perſuadeat. Nec fruſtra, nam maxima mundi pars hac verſutia in ſuas partes trahet. Cap. 11. dicitur perſequuturus Sanctos, & occiſurus duos teſtes, quorum cæde ipſe cum terræ Regibus exultabit, tanquam iis è medio ſublatis, qui ſoli ejus ſecundæ veliſicationi remoræ fuiſſent. Cap. 13. dicitur & blaſphematurus DEUM, poteſtatis divinæ uſurpatione, & Pſeudoprophetæ vel Pſeudeccleſiæ conſilio atque ope imagines ſuas, legatosque per orbem miſſurus, ut quocunque ipſi vel ipſius vicarius parere, vel primatum ejus recuſant agnoſcere, peſſimis exemplis affligat & evertat; ut nec emere nec vendere fas ulli futurum ſit, aut civilis ſocietatis beneficio frui, qui ſupremam ejus potentiam & dignitatem non revereatur. Cap. 16. dicitur tantum abfuturus à pœnitentia, dum DEUS illius vindicat nequitiam, ut è contrà novum quoddam genus ſectæ excogitaturus ſit: ſcilicet, novum ordinem Eccleſiaſticum, RANARUM nomine infamem, cujus opera Principes terræ ſibi junget fœdere, & bellum inſtaurabit adverſus Sanctos; quorum in perniciem nihil relinquet intentatum. Cujus belli apparatus & exitus hoc loco deſcriptus eſt.

Nunc omnia hæc in unum colligamus, ut verus verborum ſenſus eluceat. Orietur Anti-Chriſtus, DEO & Eccleſiæ infeſtus: adulterinæ & hypocriticæ Eccleſiæ caput erit: ſupremum in terris jus ſibi vendicabit: etiam divinam invadet poteſtatem. Per locuſtas fucum faciet hominibus, fideles perſequetur, nec erit qui palam illi auſit reſiſtere. Tandem verò, quum regni ſui vim ſentiet imminui, & veram Eccleſiam invaleſcere, tum novorum impoſtorum ope Reges terræ convocabit, & copiis adverſus Eccleſiam innumeras, ut eſt maris arena, & altero Chriſti hoſte, aperto illo & manifeſto, ſibi conjuncto, aut ſanè non impedito circumdabit caſtra fidelium, & dilectam civitatem obſidebit, & cum Sanctis bellum geret. At tantum aberit à victoriæ gloria, ut certa illum ignominia & pernicies cum omnibus ſuis ſectatoribus maneat. Jam verò an in Papa eſt
ROMANUM PONTIFICEM hæc omnia Antichri-
ſigna quadrent, ego hominibus ingenuis, & ſtus; & Pa-
omni affectu vacuis judicandum relinquo. patus Satanæ ſolutio.
Ego equidem exiſtimo rem ipſam pro ſe lo- Hinc falſa
qui. Numquid enim ille Chriſti uſurpat offi- dogmata
cium, dum ſe UNIVERSALEM nominat & perſecu-
EPISCOPUM & CAPUT ECCLE- tiones Ec-
SIÆ? Nonne ſtrenuè Apollyonis, & Ab- cleſiæ.
addonis omnes partes implet? Seque everſorem illum & filium perditionis prodit, dum execrabilem illum animarum quæſtum exercet, quas pro ſuo arbitratu aut cœlis donat, aut inferno mancipat, aut ſuo purgatorio coërcet? Nonne blaſphemus eſt, dum inficiatur imputata CHRISTI juſtitia nos ſalvos fieri? Nonne per locuſtarum agmina, & raſos illos fratres orbi terrarum impoſuit? Nonne

multis ſæculis ſic dominatus eſt mundo, ut quiſquis minimam partem uſurpati Primatus negare auderet, ſtatim ignibus addiceretur? Nonne noſtrâ etiam memoria, cum tyrannidem ſuam videret labaſcere, JESUITAS emiſit; inſectorum ut noviſſima, ita peſſima. quorum vaſramentis Reges in priorem traheret ſervitutem; ut fœderibus pactis eum defenderent, & genuinos Chriſtianæ religionis Profeſſores funditus everterent? Nonne cum illo jurato DEI hoſte, SULTANO TURCICO, quicum inexpiabile bellum ante gerebatur, jam inducias fecit; ut faciliùs opprimat Eccleſiam? Nunquid exercitus in Gallia conſcripti jam in procinctu ſunt adverſus Sanctos? Nunquid idem in Flandria, idem in Germania metus, ubi Archiepiſcopus Colonienſis recens motus eſt loco? Quanti verò ſunt adverſus hanc Inſulam apparatus; de quibus nova indies crebreſcit fama, & brevi (quantum conjectura conſequi poſſumus) oculis credituri ſumus? In proclivi igitur eſt æſtimare, an hoc ſit tempus, cujus meminit locus iſte à nobis ſelectus; ideoque opportunum hunc prophetiæ revelandæ. Et hæc ad ſenſus expoſitionem ſufficiant.

Jeſuitæ, exitiale genus inſecti.

TERTIA PARS.

NUnc ad tertiam partem venio, quid ex hoc loco diſcere conveniat: quod ego paucis indicabo, ut finem faciam. Et Primò quidem ex eo, quòd naſcente Antichriſto Diabolus è carcere emiſſus ſit, tum ad puniendam mundi ingratitudinem, qui veritatem oderat, & oblectaverat ſe mendacio; tum ad manifeſtandos electos, qui veritati adhæſerant: ex eo, inquam, duo nobis veniunt obſervanda: Prius noſtræ inſtitutioni inſervit, ut ſciamus hominibus ultro à veritate deficientibus jure immitti à DEO magnum illum impoſtorem, cum efficacia mendaciorum, ut Paulus loquitur: tum ut eorum conſcientiis per hæreſin, tum corporibus per gladium dominetur. Igitur, ut conſimilem vitemus pœnam, etiam atq; etiam cavendum, ne à revelata & agnita veritate deficiamus. Poſterius autem ſolatio noſtro ſervit, ut nobis perſuadeamus hanc Antichriſti tyrannidem, paleam ſeparantis à tritico, ut loquitur Dominus, quemadmodum geminam adſert deficientibus pœnam, ita geminam gloriæ coronam imponere perſeverantibus. Beati igitur, qui in finem uſque perſeverant: nam hi ſervabuntur.

Solvitur à Deo Satanas ad peccata noſtra flagellãda.

Perſeverãtes coronantur deficientes à DEO reprobãtur Matth. 10, 22.

DEINDE, è numero deceptarum gentium, in quatuor terræ angulis, & è numeroſis hoſtium exercitibus inſtar arenæ maris edocemur, hac ſub Antichriſto defectione, univerſam correptam eſſe Eccleſiam, unde VERA illa inviſibilis facta eſt. Ex quo duo efficiuntur: Primò quidem Eccleſiam corrumpi poſſe & errare; deinde verò latere eam poſſe aliquandiu ignotam.

Apoſtaſia ſub Antichriſto univerſalis.

TERTIO, ex eo quòd Satanas, non contentus decipere, etiam omnes ſuos ſatellites in bellum cogat; monemur inexſaturabilis odii, quo ille cum ſuis DEUM in Eccleſia perſequitur; circumiens perpetuò, ut leo rugiens, & quærens quem devoret, ut ait Petrus. Hæc ejus malignitas 12. & 13. hujus libri cap. graphicè deſcribitur. Nam poſtquam vaſtam aquarum eluvionem evomuiſſet, id eſt, innumeras hæreſes & mendacia, mulieri abſorbendæ; & ea tamen evaſiſſet incolumis, de novo excitavit BESTIAM è mari; nempe cruentum illud Rom. Imperium, ut eam cum omni ſemine gladio hauriret. Hac autem beſtia lethaliter vulnerata aliam è terra educit, ipſum ANTICHRISTUM: ut quod antè gladio ſolo non ſucceſſerat, jam hæreſi conjuncta aggrederetur. Ita Diabolus, quum cerneret Evangelii lumen in cordibus fidelium nullis hæreſeon nebulis obfuſcari, & regni Chriſti fœlices progreſſus gladii immanitate non ſiſti; Antichriſtum extrudit, gemino enſe minacem: nempe ut illud fieret, quod ab eorum uno aliquando dictum eſt, PAULI GLADIO REM TENTANDAM, QUÆ PETRI CLAVIBUS NON CESSIT: quæ ejus hoc tempore diſciplina eſt. Nam quum illi non ignorent ſe ludibrio eſſe Eccleſiæ inſana ſuarum hæreſeon commenta; nihil aliud ſibi relictum putat, niſi ut ferro & flamma, quod reliquum eſt Eccleſiæ, eradat & deleat.

Filii Satanæ impoſtores ſunt & perſecutores.

QUARTO, ex ingente hac impiorum acie caſtra Sanctorum, & dilectam civitatem undique obſidente, diſcere eſt, humani generis majorem partem eſſe improborum. Ideoque Dominus noſter ait: Multos eſſe vocatos, paucos electos: & iterum, latam eſſe viam, quæ ducit ad interitum, & multos per illam intrare: ſed anguſtam eſſe illam quæ ducit ad vitam, & intrare paucos. Quid quod & MUNDI nomine eos appellet, & Diabolum MUNDI Principem?

Plures ſemper impii quam pii.

QUINTO, hæc Gogi & Magogi, illius aperti, hujus occulti Chriſtianæ religionis hoſtis reconciliatio, ad opprimendam Eccleſiam inita, oſtendit; quàm altis ſint defixa radicibus eorum odia in Sanctos: qui quanquam inter ſe hoſtes ſint, tamen in odium tertii conſentiunt, ut Herodes & Pilatus in CHRISTUM.

Impii inter ſe diſcordes conſpirant in Chriſtum.

SEXTO, hæc Sanctorum & dilectæ civitatis obſidio indicat nobis certiſſimum eſſe adulterinæ Eccleſiæ ſignum, perſequutionem: illi enim ſunt, qui in Sanctos inquirunt: Sancti verò in quos INQUISITIO exercetur: impii ſunt obſeſſores, pii obſeſſi.

Perſecutio eſt à Pſeudoeccleſia.

SEPTIMO, ex formula loquendi & phraſi hac (ignis è cœlo demiſſi) hîc uſurpata, deſumpta autem ex 2o. libro Regum, ubi precibus Eliæ igne cœlitùs dejecto abſumpti ſunt Achaziæ milites; quemadmodum etiam non minima pars verborum, & ſententiarum hujus libri ex aliis Scripturæ partibus transſumpta eſt: hinc, inquam, docemur; ſi certi eſſe cupimus, & ab analogia fidei nunquam diſcedere; Sacræ Scripturæ ſenſum ex ſeipſa eſſe petendum;

Scripturæ ſenſus è Scriptura petendus. 1. Reg. 1. 10. 11.

ſcendum; quum tam crebrò ſuas illa phraſes repetat & ſeipſam interpretetur.

OCTAVO, ex ſuprema hac impiorum ruina, cum jam in ipſo culmine felicitatis, & in ſumma rota proſperæ fortunæ conſiſterent; duo nobis veniunt obſervanda: Primò quidem, permitti illis à DEO laxas ſcelerum habenas, ſæpè etiam, dum ad ipſum impietatis faſtigium devenerint; tandem tamen graviſſimè puniri, & in hac vita, & in vita futura: ut in ſæculo Eccleſia evadat incolumis, in cœlis verò glorioſa. Secundò verò, perſecutionibus hiſce profligatis; & perſecutoribus everſis, diem fore noviſſimum: id enim ex verſ. 17. hujus capitis docemur. At quàm citò vel ſerò poſt futurus ſit, id ſoli DEO eſt notum. Hoc tamen ſatis certum eſt, in eodem ſtatu manſurum mundum uſque ad conſummationem; nec aliam poſſuram mutationem, quæ quidem ad univerſos pertineat.

Igitur ut exhortatione finem faciam: Duo nobis agenda ſunt, qui hoc tempore Inſulam hanc incolimus; Primò quidem conſideranda nobis eſt noſtra conditio: Secundò, quæ illi conducunt, agenda. Conditionis noſtræ præſentis hæc ſumma eſt: Triplici obſidione cincti ſumus. Prima quidem ſpirituali, ab Antichriſti hæreſibus: Secundâ corporeâ, & illa univerſali; quia petimus ut membra ejus Eccleſiæ, quam illi univerſam perſequuntur: Tertiâ corporeâ quoque, ſed particulari, nimirum à præſenti exercitu. At verò, quæ par eſt nobis facere in hoc rerum Statu, hæc ſunt. Primò, ut divinæ dextræ invocemus auxilium: Secundò, ut certâ fiduciâ inde pendeamus: cùm nobis in verbo ſuo tam conſtanter promiſerit ſe ſuis non defore. Tertiò, quum bonæ conſcientiæ teſtimonio freti ſimus, nobis ipſis in dilecta civitate & caſtris Sanctorum non deſimus; ſed alii aliis animos addentes obviam eamus vi: & unanimes, ut eorundem caſtrorum ſocii, & ejusdem urbis cives, bonam cauſam, qua nos hoſtibus noſtris ſuperiores eſſe voluit DEUS, animosè tueamur: & ut verbo dicam, pro libertate noſtra, pro patriâ, & vita ſtrenuè pugnemus. Nam cum jam manifeſtum ſit, non modò in futura, verum etiam in hac vita nobis à DEO promiſſam eſſe victoriam; noſtrum erit illi certiſſima ſpe adhærere, ne incredulitate & diffidentia labentes duplex mereamur ſupplicium. Quanto enim magis eorum vires auctæ fuerint, vel ad faſtigium conſcenderint; tanto propiùs abeſt eorum ruina, & noſtra ſoſpitatio. Nam qui nobis promiſit, amicus eſt verus, conſtans, ſedulus, vigilans, potens, & ultor: cui ſit laus & gloria in omne ævum.

[margin: …lum …bis cum …nchri- …ſto & civi-] [margin: …le & ſpi- tuale ſem- per gerendum eſt.]

MEDITATIO SACRA,

IN SEQUENTES VERSUS XV. CAP. I. CHRONIC.

XXV. Deinde erat David cum Senioribus Iſraëlis, & Chiliarchis procedentibus ad deducendam arcam fœderis Jehovæ, è domo Obed-Edom cum lætitia.

XXVI. Erat autem, cum levaret Deus Levitas geſtantes arcam fœderis Jehovæ, ut ſacrificarent ſeptenos juvencos, & ſeptenos arietes.

XXVII. Ita David paludatus pallio byſſino, & omnes Levitæ geſtantes arcam, & Muſici atque Cenania, qui Princeps erat muneris portandi Muſicam exercentes: Davidi autem impoſitum erat amiculum lineum:

XXVIII. Denique omnes Iſraëlitæ deducebant arcam fœderis JEHOVÆ cum clangore, & ſono buccinæ, tubiſque ac cymbalis, reſonantes nablis & citharis.

XXIX. Fuit autem, arcâ fœderis Jehovæ intrante in civitatem Davidis, quum Michal, filia Saulis, proſpectans per quandam feneſtram videret Regem Davidem ſaltantem & geſtientem, ut ſperneret eum cum animo ſuo.

UT non ita pridem, cùm PEREGRINA ILLA ET IMPIA CLASSIS nobis periculum minaretur, è re nata vos ad conſtantiam, certamque in DEO fiduciam hortatus ſum; quibusdam Sacræ Scripturæ verbis ad eam rem ſelectis: Ita nunc, poſtquam divina miſericordia ſucceſſus orationi meæ reſpondit, officio meo deeſſe non potui, quin ex modò citatis verbis vos porro commonefacerem, quid etiamnum vobis ſuperſit agendum. Non quòd vobis docendis parem me eſſe confidam, ſed ut meditationes hæ meam in graviſſimo negotio bonam mentem poſteris teſtentur. Igitur ut ad rem veniamus; pius ille Rex DAVID, poſt victoriam è Philiſtæis, ſuis & DEI hoſtibus, partam, nihil prius egit, quàm ut omnibus regni ordinibus comitantibus, & proſequente Muſicorum organorum ſymphonia, ipſe, triumphantis more, & ſumma perfuſus lætitia, Dominici fœderis arcam in ſuam domum transferret: quæ, cùm in regiam perlata fuiſſet, præ gaudio ſibi temperare non potuit, quin ante eam tripudiaret, quod cum ipſius uxor MI-

CHAL

CHAL, Saulis filia, animadverteret, cum animo ſuo ſprevit & irriſit.

METHODUS.

QUæ ut faciliùs intelligantur, quinque nobis exponenda & inſtituto applicanda veniunt. Primò, quibus cauſis adductus fuerit David ad hoc opus. Secundò, qui cum eo hujus operis fuerint ſocii. Tertiò, quod opus hoc fuerit. & quis ejus peragendi modus. Quartò, de Michale ipſa dicendum eſt. Quintò, quid ab illa factum ſit.

PRIMA PARS.

David ex zelo & ſenſu divinæ amicitiæ DEUM colit.

QUòd ad primum attinet: Duæ mihi videntur cauſæ præcipuæ Davidem ad hoc impuliſſe; una interna, altera externa. Interna eſt ſacro zelo inflammatus Davidis animus, & pronus in DEI gloriam; quemadmodum de ſeipſo teſtatur. Zelus domus tuæ me excedit, Pſal. 69, 10. & fuſiùs habetur Pſal. 132. quem circa id conſcripſit tempus, quo arcam tranſtulit. Externa erat nobilis illa victoria, quam divina ope retulit è Philiſtæis, antiquis illis & pernicioſis Iſraelitarum hoſtibus. De hac victoria agitur extrema parte capitis antecedentis; qua ita internus ille zelus in animo regis accenſus fuit, ut, cæteris omnibus inſuper habitis, huic operi ſe totum tradiderit. Hæ ſunt duæ illæ graviſſimæ cauſæ, quæ Davidem impulere ad opus. Unde diſcere licet, primò quidem, nullam virtutem magis decere Chriſtianum Principem, imò nec Deo gratiorem reperiri, hac ipſa ZELI conſtantia, & hoc fervore PIETATIS, quo omni ſtudio fertur ille in DEI gloriam, cui ſuum honorem ex aſſe refert acceptum: Deinde verò, hunc ZELUM, in quocumque demum repertus fuerit ſine ſimulatione, nunquam dimitti à DEO ſine mercede: ut aſſiduâ donorum ſuorum largitione provocet DEUS homines ad zeli, & gratitudinis perpetuum incrementum. Tertiò nunquam defuiſſe fidelibus hoſtes, quos vincerent: ut divinæ erga ſe benevolentiæ ſemper confiderent; etiam cum amaro illo CRUCIS pharmaco aut eorum ægritudini medetur, aut à craſſioribus delictis eos avocat, aut eorum fidem explorat. Hinc in ſacris literis deprehendimus Iſraëlitas, ex quo DEUS illos ſibi in populum conſecravit, nullo unquam tempore vacaſſe Satanæ invidia. Semper ille vicinas gentes, inſtrumenta ſua, in eos emittebat, ut res eorum proſperas moleſtii, & bellis inquietaret; licet id tandem cederet turbatæ Eccleſiæ in bonum, turbatoribus autem in perniciem. Et initio quidem à Pharaone multa illi in Ægypto gravia paſſi ſunt: è qua regione ut liberati fuerunt, ab Ammonitis primò; deinde à Philiſtæis continuò vexati ſunt: denique à quatuor Monarchiis, quarum unaquæque in hac ſeſe arena exercuit. Verùm omnes prophanorum Regum & gentium furores adverſus DEI Eccleſiam hoc in loco commemorare ſupervacaneum foret: nec minus moleſtum, propter illa quæ ſuperiore meditatione complexus ſum. Quare huic uni libet inſiſtere. Quomodò ſemper antè affectæ erant gentes in Iſraëlem, ita omnino regnante Davide affligebantur; eo prætertim tempore, cujus hoc loco fit mentio. Quo tempore licet irruptione in Iſraelitas facta repulſi fuerint, copias tamen ſuas adverſus DEI populum de integro inſtaurarunt. Nec contenti Iſraelitarum exemplo fines ſuos defendere, in terram ſacram profecti, & latè fuſo exercitu vallem occuparunt. David igitur juſſu divino populum adverſus eos educit, & prælio conſerto promiſſam conſequitur victoriam; non humana virtute, ſed divina benignitate: ut ex illo loco obvium eſt conſideranti. Igitur Eccleſia pati poteſt, perire non poteſt: & qui eſt illi finis miſeriæ, eſt DEI hoſtibus initium ruinæ.

Vexatiões humanæ ſemper cedunt Eccleſiæ in bonum.

SECUNDA PARS.

Davidi in hoc opere tres hominum ordines auxiliantur.

SECUNDO, de ſociis Davidis in hoc opere dicendum mihi eſt: quorum TRES ordines à Spiritu Sancto hîc notantur. PRImus eſt è Senioribus Iſraelis: SECUNDUS è Chiliarchis: TERTIUS è Sacerdotibus & Levitis. De ſingulis ſtrictim agemus. SENIORES hi Davidis erant vicarii, in ſingulis regni partibus, ab ipſo delegati, ut jus dicerent regiis ſubditis: qui obſequii promptitudine Manus regiæ dici poſſent. Hi erant duum generum: alii enim Magiſtratuum honore in munitis urbibus fungebantur, juſtitiæ munus in foribus civitatum adminiſtrantes: alii erant Principes tribuum, & patres familiarum, qui rurſ idem obibant officium. Utrumque genus ſi cum noſtris moribus compares, duobus regni noſtri ordinibus non abſimiles reperies; nempe BARONIBUS, & CIVIBUS. CHILIARCHÆ viri fortes erant & pii; militiæ ſub Rege Præfecti; & perſonæ regiæ cuſtodes; quibus ex officio incumbebat regia bella profligare. Horum functio neceſſaria erat Davidi, cui divinitus injunctum erat, (ut ex Nathanis Prophetæ verbis conſtat) DEI bella conficere: hoſtes Eccleſiæ ſubjugare: & ſic viam ſternere ad pacificum illud SALOMONIS imperium, cujus erat templum ædificare, & pacem colere; hic enim CHRISTI typus erat, qui ex Rex pacis. Chiliarcharum meminit hic Spiritus Sanctus: ut ſciamus primò, eorum munus injuſtum non eſſe: ſecundò, præcipuum eſſe hujus functionis ſcopum DEI gloriam: tertiò, hos ipſos cum laude ad honores militiæ veniſſe, & cum laude eoſdem geſſiſſe: ut dilertis verbis ipſe David indicat, toto Pſalmo 101. ſiquidem nemo in ejus familiam aut miniſterum receptus fuerit, qui non ſincere DEUM timeret. Et, citra controverſiam,

Rex

Rexiſſe, zelo & pietate inſignis, nunquam vel corporis ſui cuſtodiam, vel DEI prælia credidiſſet DEI inimicis, vel ignotæ probitatis militibus. Videantur eorum nomina & laudes 1. Chron. 2, 26. Tertius ordo SACERDOTUM & LEVITARUM, proponitur eodem cap. verſ. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. ſic omnium ordinum homines huic operi intererant. Quod diligenter Principibus notandum eſt, cæteriſque eminentioris loci & dignitatis, quorum fidei cauſa DEI mandata eſt. David namque in rebus ad DEUM ſpectantibus nihil molitur, niſi præſentibus & juvantibus DEI miniſtris, ſpiritualibus Eccleſiæ ſuæ ducibus & rectoribus; & conſtituerat ab initio arcam ferre Hieroſolyma; ſed quum eorum præſentiam & conſilium requireret hoc cap. verſ. 12. 13. ait iis: Vos eſtis præcipui familiarum patres inter Levitas: Sanctificate vos ipſos & agnatos veſtros, ut deportetis arcam JEHOVÆ DEI Iſraelis in locum, quem præparavi ei. Quia vos in principio hic non fuiſtis, irrupit JEHOVA DEUS noſter in nos, quum non quæreremus eum ritè. Huc uſque pars ſecunda fuit de perſonis; unde primò colligimus, pio Regi ex voto adeſſe pios regni ordines, in ſancti operis ſocietatem. Deinde hoc commodi & voluptatis referre pium Regem ex illis, quos pia cura ſibi ſubſtituit, ut quoties ille bene agendo præit, hi alacri zelo ſequantur.

TERTIA PARS.

Portatur arca cum læ[titia] in [ci]vitatem.

COmitatus verò hujuſce hilaritas tribus actibus expreſſa eſt, arcæ portatione, Muſicorum organorum concentu; & Davidis ante arcam tripudio, lætitiaque. Transtulit ille arcam in tabernaculum, in monte Sionis ad eam rem ædificatum, ut gratum animum teſtaretur DEO, de multis ſibi indultis victoriis. Illinc orta eſt pompa hæc; & publica & ſolennis, quæ inſecuta eſt, omnium hilaritas.

[illegible]

Conſtat ARCAM ipſam fuiſſe divino juſſu à Moſe extructam, in deſerto Sinai, ex ligno Shittim, quod corrumpentibus cunctis reſiſtit. Erat autem figurâ decorâ admodum & elegante, longa duos cubitos & ſemi, quæ latitudo ejus quoque fuerat: intus & extra auro puro intecta. Neque tantùm typus erat JESU Chriſti, noſtri Salvatoris perfectiſſimi, in quo omnia DEI promiſſa ſunt ETIAM & AMEN, 2. Corinth. 1, 20. in quo, tanquam in arcâ, tutiſſimè reponitur Divinæ largitatis ubertas; è cujus plenitudine nos omnes gratiam ſuper gratiam accipimus, Joh. 1, 16. ſiquidem factus eſt nobis ſapientia, juſtitia, ſanctificatio, & redemptio, 1. Corinth. 1, 30. non modo, inquam, Chriſti typus eſt ARCA: verum etiam certiſſimum pignus DEUM populo ſuo æternùm adfore, ut omnibus donis ſuis eos ornet. Quod ut magis propriè ſignificaretur, TABULÆ FOEDERIS in ea cuſtodiebantur, & LEX à DEO ſcripta (qua etiam de cauſa ARCA FOEDERIS vocabatur) ut intelligerent in promiſſo Meſſia eſſe legis conſummationem cuivis credenti, Rom. 10, 4. Supra arcam fuit operculum, SEDES MISERICORDIÆ, nominatum, & ſupra operculum duorum Cherubinorum effigies alis ſuis miſericordiæ ſedem tegentium, inter quos IPSE DEUS populum ſuum amica voce inſtruebat & ſolabatur: ut certò ſcirent omne hoc DEI cum hominibus commercium, ſive ſuam illis impertiret ſcientiam, ſive miniſtrantes Angelorum ſpiritus illis mitteret ſolamini; totum Heb. 1, 14.
hoc, inquam, JESU CHRISTO, tanquam æterno fundamento, inniti. Joh. 1, 4. 12.
Hæc ARCA igitur divini in populum favoris certiſſimum erat Sacramentum, & fœdus Meſſiæ; in qua corporaliter apparebat divinarum promiſſionum veritas. Jam ad tertiam partem accedamus, modum nempe hujus actus, ſeu geſtum in arcæ translatione à comitantium cœtu uſurpatum. Is in univerſum talis erat, ut arcam fœderis Domini deportarent ex ædibus Obed-Edom in tabernaculum, quod in monte Sionis Rex ad eam rem extruxerat. Modus agendi ſingulorum hic eſt. Sacerdotes vitulos & arietes mactant DEO, quia operi dederat ſucceſſum: Rex ipſe, byſſino amictus veſtitu, ſaltat: & præ gaudio geſtit ante arcam: Chenania Cantorum Princeps, cum ſociis, laudat Pſalmis DEUM: & omnes ordines populi Iſraëlici, cum clamore, & ſono buccinæ, tubiſque ac cymbalis, & nablis, & citharis arcam ferunt in civitatem Davidis. In ſumma igitur, DAVID poſt tot victorias arcam in domum ſuam transfert: ut teſtatum faciat, quanta ſollicitudine divinum favorem & ſibi ambiat & populo; non contentus ſemel atque iterum hanc benignitatem guſtaſſe, niſi per jugem arcæ præſentiam æternam ſibi illius firmet poſſeſſionem. Hunc nobiliſſimum æſtimat, quem ducat, TRIUMPHUM: hoc glorioſiſſimum quod ſtatuit TROPHÆUM & certè ejuſmodi honor altior eſt Ægyptiorum pyramidibus, nobilior Græcorum trophæis, glorioſior Romanorum curribus triumphalibus: Quod ad organorum Muſicorum harmoniam, quæ arcam vehementem proſequebatur, credo nemini eſſe ignotum Judæorum morem omni inſtrumentorum genere DEUM laudantium; ut David in Pſalmis non uno teſtatur loco. Verùm ſi quis fortè interroget, cur uno quàm alio tempore impenſiùs lætandum ſit Eccleſiæ, præſertim cum extra controverſiam ſit, nihil à DEO circa nos fieri, quod non redundet vel in corporum noſtrorum, vel animarum commodum, utut id in multis rebus noſtrum captum exſuperet. Non diffiteor hanc ſententiam ſatis eſſe orthodoxam: attamen quotieſcunque externis quibuſdam indiciis manifeſtare dignatur DEUS, quantopere diligat Eccleſiam; vel magno

aliquo, & memorabili facinore pios aſſerit è periculis: tunc officii ratio injungit ſolenniores, &, ut ſic dicam, cumulatiores DEO gratias perſolvere; tum ut imbecillioribus, qui inter nos vivunt, conſulentes, tum ut hominibus improbis, qui extra nos vivunt, obturantes ora, quantum in nobis eſt, gloriam divini nominis quàm latiſſimè propagemus. Hoc permulta Sanctorum exempla in Scripturis ſparſa certo certiùs confirmant; hoc preces piorum ſæpè teſtantur, quibus à DEO flagitant non tam proprii commodi, quàm divinæ gloriæ causâ; ut ſpecimen aliquod amoris ſui in ipſos edat. Ita fecerunt Moſes, Joſua, David, Elias, Elizæus, aliique Prophetæ & Servi DEI innumerabiles. Quod ad tripudium Davidis attinet; ſcimus nos ſaltationes, luſus, & id genus alia, ſuâpte naturâ ADIAPHORA eſſe, uſuque & propoſito utentis bona fieri aut mala; quæ cum hoc tempore zelo quodam non indecoro tranſacta, & DEO honorando adhibita fuerint; non modò veniam vel excuſationem merentur, verum etiam laudem & præconium: utut parum fuerint ad mulierculæ guſtum. Illud quoque notabile eſt Davidem, quicquid hujus fecit, peculiari & proprio DEI inſtinctu feciſſe; cujus numine ita plenus fuit hoc tempore, ut, geſtuum corporis quaſi immemor, ſe totum illius permiſerit arbitrio, qui ejus pectori inſidebat; & ſeipſum non reſpiciens ſolius DEI honorem & gloriam reſpexerit. Et hæc de tertia parte: ex qua hoc primò in arca notandum venit; unicum veræ & antiquæ religionis fundamentum, & ſalutiferæ doctrinæ corpus integrum in SOLO CHRISTO reperiri: ut clariſſimè oſtenditur, Actor. 4, 12. Johan. 14, 6. 1. Corinth. 2. 11. 1. Joh. 1, 7. Secundò, quotquot per eam ſalvi fieri volunt geſtandam illis eſſe ARCAM in corde per fidem, in ore per confeſſionem, Rom. 1. ut omnes vitæ ſuæ & muneris, ad quod vocati ſunt, functiones divinæ voluntati conforment, Matth. 7, 21. 22. 23. Tertiò, qui vere Chriſto uniti ſunt, Chriſtiportatione delectari, imò nulla re magis lætari, quàm aſſiduo hujus portationis exercitio.

Fundamentum omnis religionis Chriſtus.

QUARTA PARS.

Hypocriſis Michalis.

Quod ad hanc MICHALEM attinet, erat ea Saulis filia, & uxor Davidis: fœmina quantum licet conjicere, pravè educata apud pravum parentem. Quod Spiritus Sanctus ſatis innuit, dum eam Saulis filiam vocat: & certè patris ſui proles erat, tam hypocriſi, quàm natura. Nihilominus ad viſibilis Eccleſiæ corpus pertinuiſſe ex illius titulo colligitur: nam Davidis uxor vocatur. Igitur ſpecie tenus unita erat Eccleſiæ per conjugium: revera autem, & in corde, aliena fuit propter hypocriſin. Hoc genus hominum (HYPOCRITAS intelligo) ſunt malum neceſſarium in Eccleſia, individuum, inſeparabile, uſque dum Dominus meſſis venerit cum vanno in manu ſua.

QUINTA PARS.

EA hoc pacto ſe geſſit, ut toto publicæ lætitiæ tempore domi maneret ſecura; nec pedem quidem efferret è limine, ut mariti lætitiam participaret: non potis (ut videtur) dextrè ſatis vultu ſimulare lætitiam. Ut primùm autem è feneſtra maritum ante arcam conſpexit ſaltantem, continuò actum hunc, ſua natura medium & adiaphorum, in malam partem interpretata eſt, fœmina vacua ſenſu ejus cauſæ, quæ marito afferebat lætitiam: ideoque illius geſtus apud ſe contemnit, & deſpicit, tanquam ex laſcivia & petulantia profectos. Res mira! fœmina, quæ nuper ingenuo amore mariti vitam è manibus Saulis parentis ſui expedierat; nec id ſine ſuo periculo; nunc non ſuſtinet illum videre in re adiaphora cum laude verſantem, quam ipſamet (non dubito) ſæpe ante laſcivè & ſalaciter exercuerat. Hinc facile eſt hypocritarum ingenia cognoſcere, qui corde Eccleſiam oderunt. In rebus ad religionem nihil attinentibus nemo illis humanior aut amicior eſt; continuò ut cauſa religionis agitur & divini cultus, tum verò diſſimulare ulteriùs, aut affectibus ſuis moderari non valent. Quemadmodum Michal hæc etiam in iis rebus, quæ patrem ſuum tangebant, marito non deerat: at ad DEI gloriam ante arcam ſaltare illum indignè ferebat.

His ergo pro legitima verborum expoſitione jam dictis, ſupereſt expendamus, quàm propriè ad nos, aut res noſtras iſta pertineant. Et primò quidem, ſi perſonas intuearis; hinc DEI populum ſuperbè & improbè petitum, illinc gentes, eorum hoſtes, miraculo fuſas fugataſque; Nunquid ſincera illa veritatis profeſſio, quæ in hac Inſula nunc viget, oppugnabatur modò à vicinis populis, verbi divini oſoribus? Nunquid nos quoque unum agnoſcimus DEUM, ut olim Iſrael? & verbo ejus puriſſimo dirigimur? Econtra nonne illi legiones Deorum colunt, ut olim Philiſtæi? Et humanarum traditionum ſtultitiâ reguntur? Nonne illi Philiſtæorum more invaſores ſunt alieni; nos verò regionis noſtræ defenſores? Nonne denique è ſua patria egreſſi ſunt in noſtram, vaſtam illam Oceani vallem copiis ſuis ſternentes, ac ingenti cum ſupercilio ruinam nobis & exitium minitantes? Sed & obſecro, nonne inſignior nobis obtigit, quam Iſraeli victoria; nec minus hæc quàm illa divino parta miraculo? Nunquid enim ut, agitatis vento MORORUM faſtigiis; DEUS Philiſtæos in fugam conjecit; ita etiam LIGNEARUM TURRIUM lateribus procellarum impetu concuſſis, cum maximæ partis pernicie, univerſorum vero dedecore, hos difflavit?

Applicantur nobis quæ dicta ſunt.

vit? Nunc verò ut in eo quod reliquum eſt, Iſraëlem quoque referamus; qua, obſecro, cataſtropha hæc cœleſtis comœdia nobis terminanda eſt? Nempe gaudio perfuſis arca Domini in medium adferenda eſt. Et quæ alia eſt Chriſtianorum ARCA ſub gratia, niſi DOMINUS JESUS? Quem cum lætitia ſiſtimus in medium, quando Novum Teſtamentum in ſanguine ejus ſincere & gratanter recipientes, corde quidem credimus ejus promiſſis; ore autem & opere fidem noſtram coram mundo teſtamur, & in luce ambulamus, ut decet filios lucis? Non eſt poſt ejusmodi victoriam glorioſiùs triumphare. Et quanquam inter nos non paucæ ſint MICHALES, lætemur tamen: & DEO, qui illis jam larvas detraxit, gratias agamus; perſuaſi omnino nunquam de nobis eas fuiſſe, quin potius contra nos eſſe, quotquot de rebus hoſtium proſperis lætantur, aut ex noſtræ incolumitatis miraculo publicam non participant lætitiam. Nam quicunq; nobiſcum non colligunt, ſpargunt. Perſonatas igitur haſce MICHALES & ſedulò & cautè perquiramus. Eo enim ſapientiam ſerpentis nobis commendat Chriſtus, non ut decipiamus aut prodamus alios; ſed ut adverſus hypocritarum fallacias, & proditiones, quibus nos ſatagunt opprimere, muniti ſimus. Et, ne maxima hæc numinis in nos benignitas noſtrâ ingratitudine in majorem execrationem vertatur, & in die noviſſimo teſtimonium adverſus nos dicant divina munera, ſicque geminata in nos trahant ſupplicia; adferamus in medium (ut jam finem faciam) ARCAM DOMINI; & quidem utroque, quo diximus, modo; ſcil. indefeſſa perſeverantia in puritate verbi, jam à nobis recepti, quod certiſſimum eſt in unius Salvatoris meritis noſtræ ſalutis fœdus; tum verò novitate vitæ ſic abluentes priores ſordes, ut Chriſtianos regenitos decet, ad DEI gloriam, & confuſionem hoſtium, & noſtrum æternum ſolatium.

AMEN!

DE

PROFLIGATA CLASSE HISPANICA, IN FRETO MORINO,

ANNO DOMINI M. D. LXXXVIII.

EPIGRAMMA REGIUM.

INSANO tumidæ gentes coiere tumultu,
Auſæ, inſigne nefas, bello ultro ciere tonantem.
Mars ſeſe accinxit: metuenda tot agmina nunquam
Viſa ferunt: properare truces miro ordine turmæ:
Nosque mari & terra ſævo clauſere duello,
Exitium diráque minantes ſtrage ruinam;
Irrita ſed triſti lugent conamina fine.
Nam laceras jecit ventus ludibria puppes:
Et merſit rapidis turgeſcens montibus æquor.
Fœlix. Communi qui evaſit clade ſuperſtes,
Dum reliquos miſero deglutit abyſſus hiatu,
Qui vis tanta cadit? quis totque ſtupenda peregit?
Vanus JOVA ſacro conatus riſit Olympo.

DÆMONOLOGIA, SIVE DIALOGUS DE ARTIBUS MAGICIS,

In tres Libros diviſus.

PRÆFATIO ad Lectorem.

FEcit ſagarum in hoc regno formidabilis multitudo Satanæ ex aſſe devota, Amice Lector, ut hunc tibi tractatum deproperarem. Haudquaquam, mihi crede, ut eruditionis aut ingenii ſpecimen ederem: Sed dubitantibus (quantum in me eſt) perſuaderem, cum Satanam hoc modo furere, tum ejus inſtrumenta graviſſimas pœnas mereri: contra duorum noſtræ ætatis hominum peſtiferas opiniones; quorum alter SCOTUS nomine, Anglus domo, non erubuit, libro typis excuſo, defendere, magiam nullam eſſe; revocato veteri Sadducæorum errore, qui Spiritus negabant. Alter Germanus Medicus, WIERUS, contextâ pro his artificibus Apologiâ, dum illis impunitatem quærit, ſe eorundem ſacrorum ſocium prodit. Dialogi autem formam elegi, & facilitatis & delectationis cauſa; re tota in tres Libros diſtincta. In primo agitur de Magia, & ejus ſpecie Necromantia: in ſecundo de Incantatione & Veneficio: in tertio de ſpiritibus & ſpectris, quibus infeſtantur mortales. Conſilium mihi eſt oſtendere, primò, & eſſe & fuiſſe in uſu has Satanæ præſtigias: Secundo, quo genere examinis explorari, & quo ſupplicio coërceri oporteat hoc ſcelus. Eapropter ediſſeram, tum quid nigræ artis ope fieri poſſit; tum qua ex cauſa Phyſica pendeant quæ fiunt. Non quòd omnia Diabolicæ poteſtatis ſigillatim explicanda ſuſceperim, quod infinitum eſſet; ſed ut ipſa rerum genera ſaltem pertractem, quibus ſpecies & differentiæ includuntur. Verbi gratiâ, cum, Lib. 1. c. 6. de potentia Magorum diſſerens, ajo poſſe illos efficere, ut quàm celerrimè omnis generis cupediæ auferantur; familiaris nempe ſpiritus Miniſterio, qui ut fur ſe oblectat furto, ut ſpiritus, callide ſatis & rapidè transferre poteſt, quod jubetur: Sub hoc genere inferiora omnia complector; ut vinum è pariete promptum (quod ſæpe factitatum accepimus) & ſimilia, quæ ex generali ratione facilè deducuntur. Ita ſecundo Libro, ubi de incantationibus, cap. 5. confirmans rationibus poſſe à veneficis, heri ſui ope, & fieri & curari morbos, intelligendum relinquo, ejuſdem Diaboli auxilio, in quibuscunque morbis multum eos poſſe: ut alios frigidos reddere, & ad Venerem ineptos: alios ſupra naturæ modum proclives & furentes in Venerem. Idem eſt de cæteris morbis judicium. Ubicunque autem de Diaboli poteſtate diſputo, cupio à te obſervari diverſos unius actûs ſcopos, in quos DEUS, prima cauſa, & Diabolus, primæ cauſæ inſtrumentum Deique carnifex, collineant. Hic enim hominis, in quem divino permiſſu jus illi conceditur, aut corpus perdere vult, aut animam, aut utrumque: ille vero, è malo educens bonum, ex juſto reproborum interitu ſibi gloriam quærit; fideles vero examinatâ ſic patientia, paternæ correctionis virgâ excitat ad vitæ emendationem. Explo-

rato

rato conſilio meo, ignoſces, Amice Lector, ſi in noſtro opere non omnes ritus & arcana hujus artis, aut innumeros & miros illius effectus inveneris. Neutrum fuit mei instituti: & ex Lib. 3. cap. 1. patet ratio, cur ea omiſerim. Harum rerum curioſi, ſi magorum noſſe avent miracula, legant Bodini Dæmonomaniam; majore ſanè collectam ſtudio quam ſcriptam judicio. Legant eorum confeſſiones, qui noſtro tempore capti ſunt. Sin quæ veterum ſit de horum poteſtate opinio, ſcire deſiderant, apud Hyperium & Hemmingium, nuperos in Germania Scriptores, reperient; præter innumeros noſtri temporis Theologos, qui ea de re fusè diſquirunt. At nigræ hujus artis ſuperſtitiones & ritus, periculoſos magis quam utiles, tradit in quarto libro Cornelius Agrippa, &, quem modo dixi, Wierus. Quod reliquum eſt, Amice Lector, voveo, ne fruſtra ſit hic noſter labor, ſed ex eo adverſus prædictos errores munias. Tu noſtrum conatum boni conſule & Vale.

DÆMONOLOGIÆ, SIVE DE ARTIBUS MAGICIS DIALOGUS.

LIBER PRIMUS,

In quo Exordium operis, & Magicæ artis in genere Deſcriptio.

CAPUT PRIMUM,

Probatur ex Scripturis, malas has artes in uſu fuiſſe, & poſſe hodie, ut nunc exerceantur.

Colloquuntur PHILOMATHES, & EPISTEMON.

PHI. LÆtor magnopere te mihi hodie obviam factum: tu enim ſcrupulum, qui me malè habet, omnium rectiſſimè videris poſſe eximere.

EPI. Ego verò de rebus à te quiſitis, & mihi non incognitis libenter, & ingenuè dicam ſententiam meam; quam niſi tibi ſatis probavero, nullus moror, quin melior ratio obtineat.

PHI. Quid tibi de re nova hac & mira videtur, quæ omnibus jam in ore eſt, de veneficis inquam?

EPI. Mira res eſt profectò: neque ulla in gente, aut ſæculo, tam claras & perſpicuas audiras opinor reorum confeſſiones.

PHI. Citra controverſiam id quidem eſt: ſed de confeſſionum veritate dubitant Doctores.

EPI. Quam tu earum partem vocas in quæſtionem?

PHI. Non unam ſed omnes, quantum mihi adhuc compertum eſt: inprimis autem, an ſit Magia, vel magus. Illam dubitationem obſecro, ſi potes, mihi exime: cum multis enim ea de re conſului, ſed nunquam mihi ab ullo ſatisfactum eſt.

EPI. Faciam libenter quod in me erit: quanquam eo difficilius arbitrer futurum, quod ſtatim rem illam e medio tollas. Nam (ut in ſcholis dicitur) contra negantem principia non eſt diſputandum. Cæterum fuiſſe Magiam & Magos probatur ex ſacra pagina: eſſe verò, conſtat experientia & reorum confeſſionibus.

PHI. Scio adducturum te mihi Pythoniſſam Saulis. Verùm exemplum illud parùm videtur pro te facere.

EPI. Ego verò & alia quoque non pauca citare poſſum: ſed miror, quam ob rem locus ille parùm pro me faciat?

PHI. Cauſam facilè diſces, ſi Saulum regem intuearis animo anxium, jejunio infirmum, ad mulierem malis artibus infamem ideo venientem, ut de re tanta eam ſuſcitaretur; hominem, & priorum ſcelerum, & novæ illius curioſitatis, horrendæq; apoſtaſiæ conſcientia agitatum: deinde mulierculam obſerves ſubito ſpectro, quod vidiſſe ſe ajebat, attonitam, & exclamantem, detecta quoque conſultoris ſimulatione, qui ſe Regem eſſe negaverat. Quid mirum hîc eſt Saulum, alienatis ſenſibus, fœmineæ vocis non deprehendiſſe impoſturam, præſertim, cum in alio conclavi poſitus nihil eorum ipſe viderit? Deinde quæro, quid ab ea ſuſcitatum eſt, imò verò quid ſuſcitari potuit? an Samuelis anima? Apage prophanam opinionem, & Theologiæ adverſam. An Diabolus ſub illius imagine? Sed incredibile eſt vel Deum id illi permittere, ut Sanctorum aſſumat faciem: tunc enim Prophetæ eis temporibus incerti fuiſſent, qualis cum ipſis ſpiritus in viſionibus colloqueretur: vel potuiſſe Diabolum

futura prædicere, quorum notitia DEO propria eſt.

EPI. Invenies tamen, hiſtoriæ verbis accuratiùs perpenſis, phantaſma illud ipſi Sauli conſpectum fuiſſe. Utut enim, dum figuræ magicæ & exorciſmi fierent, in alio cubiculo concedam fuiſſe Regem (neminem enim eo tempore oculatum ſuperſtitionis teſtem admittunt) ex hiſtoria tamen patet, excitato malo genio, in rem præſentem continuò vocatum. Dicitur enim eo loci Saulus agnoviſſe Samuelem; id quod per hoc ſolum accidere non poterat, quòd ſenem comparuiſſe audiret pallio amictum: quia multi præterea ſenes in populo Iſraëlitico ſuum diem obierant; & pallii habitus omnibus erat communis. Non fuiſſe animam Samuelis fateor libens: nec probare neceſſe erat rem extra controverſiam inter Chriſtianos omnes poſitam; ſolis Magis & Necromantis, aut id oris id in quæſtionem vocantibus. Quòd autem interdum Satanæ conceditur Sanctorum inducere effigiem ex eo loco patet, ubi dicitur Satanas, poſſe ſe in Angelum lucis transformare. At nihil ea res Prophetarum viſionibus adfert incommodi: nunquam ſcilicet permittente DEO, ut electis fucum faciat impurus ille, ſed iis tantum, qui ſpontaneo errore illum conſulunt. Hos patitur DEUS ſuos ipſorum incidere in laqueos; & magnâ deceptionis efficaciâ (ut loquitur Apoſtolus) deludi; quia veritati credere noluerunt. Quod ad futura, verum illud eſt, non omnia eum præſcire; quædam tamen præſciſſe ex tragico hujus hiſtoriæ exitu ſatis notum eſt, quem muliercula ſuo ingenio divinare nunquam potuiſſet. Nec hoc eo dico, quòd præſcientiam DEO propriam Diabolo arbitrer communicatam, vel illum Angelorum more in ſpeculo divinæ eſſentiæ futurorum nonnulla putem intueri, cum à Creatoris ſui vultu & amicitia æternum exulet: ſed quòd duabus aliis rationibus hanc ſcientiam participet; vel dum aſſidua edoctus experientia, ab initio rerum, ex veriſimilibus & præteritorum analogia hariolatur futura, naturales rerum cauſas intuens, quæ ſemper eædem redeunt in orbem: vel certis negotiis DEO inſerviens eorum prædicit exitus: quod hîc accidiſſe nihil abludit a vero: & in Micheæ ad Achabum Regem vaticinio ſimile apparet exemplum. Sed ad propoſitionem meam firmandam (poſſibiles eſſe Magos & Magiam) multa alia ſuppetunt è ſacra pagina loca.

Primò enim divina lege diſtrictè prohibetur Magia. At certum eſt in eo jure nihil fruſtra dici, nec execrationes aut pœnas in figmenta & umbras denunciari; nec tanquam malum & flagitioſum ibi damnari, quod purum ſit putumque nihil.

Secundò, ex eo loco id patet, ubi improbi Pharaonis ſapientes, ut tyranni animum obfirmarent, Moſaica æmulati ſunt miracula.

Tertiò, numquid Samuel dixit Sauli, rebellionem eſſe inſtar incantationis? At rebellionem cum ea re conferre quæ nulla eſſet, perquam foret abſurdum.

Quartò, annon Simon Magus hanc profitebatur artem?

Quintò, qualis obſecro illa fuit, quæ Pythonico prædita erat ſpiritu? Præter alia loca innumera, quæ tædii fuga libens prætermitto.

CAPUT II.

Quod genus peccati ſit Magiæ exercitium. Ejus diviſio: & quæ ſint ad eam illecebræ.

PHI. At mihi nimis videtur mirum DEUM Opt. Max. homini, quem ad ſuam imaginem condidit, tam fœdam & craſſam apoſtaſiam permittere.

EPI. In prima ſanè creatione factus eſt homo ad Creatoris ſui imaginem, quæ lapſu amiſſa ſolis electis, eaque nec integra, reſtituitur per gratiam. Cæteri à DEO averſi, poſtquam Satanæ dediti facti ſunt, illius gerunt imaginem: proindeq; maximis & atrociſſimis ſceleribus maximè ſe oblectant.

PHI. Annon, obſecro, ſufficiat Satanæ, obliquum gerere in illos imperium, & vitiorum voluptatumque illecebris tot hominum animas perdere; niſi eorum credulitate quoque abutatur, ut illi tanquam Domino & hero directum, ut vocant, præſtent obſequium?

EPI. Minimè verò. Nam cum iis queis imperat, juxta eorum ingenia & captum ſolet agere. Simpliciſſimis igitur ſe prodit qualis eſt. Et quum hoſtis ſit humanæ ſalutis, tam vafrè omnes illaqueat, ut ſe deinceps expedire, ſi velint, non poſſint.

PHI. Hoc igitur innuis, peccatum eſſe contra Spiritum Sanctum.

EPI. In aliquibus certè eſt, in aliquibus non.

PHI. Annon quotquot ſe dedunt Satanæ, in eadem omnes ſunt cauſa?

EPI. Abſit. Nam peccatum contra Spiritum Sanctum duos habet ramos. Prior eſt à DEI cultu apoſtaſia, omniumque ejus mandatorum fuga: Poſterior eſt hujus impietatis conſcientia; cùm eos non latet, contra Spiritus Sancti ſuæque notitiæ teſtimonium ea fieri: quales ſunt, qui Divinæ miſericordiæ dulcedinem antè guſtarunt. In priore ſerie ſunt omnes Necromantæ & Incantatores; in poſteriore ii duntaxat, qui ſcientes volenteſque deficiunt à DEO.

PHI. Apparet igitur plures eſſe hujus diri ſervitii ordines: quòd ſi ita eſt, ne graveris eos mihi enarrare.

EPI. Duo ſunt prima genera, quibus damnoſæ artis omnia quæcunque ſunt, continentur, Magia nempe ſeu Necromantia, & Veneficium vel Incantatio.

PHI.

PHI. Quænam autem ſunt, obſecro, Diabolicæ ad hoſce laqueos illecebræ.

EPI. Ipſæ illæ, quæ nobis perpetuò inhærent, tres animi paſſiones: nempe in magnis ingeniis curioſitas; tum ſtudium vindictæ, ex alta injuriæ opinione; Opum denique cupiditas, ex ſordibus profecta & egeſtate. Primâ alliciuntur Magi ſeu Necromantæ: ſecundâ & tertiâ Venefici & Incantatores. Nam vafer ille & vetus ſerpens, cùm ſpiritus ſit, facilè ſcrutatur affectus noſtros; quibus dolos ſuos in noſtram perniciem accommodat.

CAP. III.

Magiæ & Necromantiæ ſignificatio, & originatio. Necromantiæ & Veneficii diſcrimen. Primi ad hanc artem aditus.

PHI. Libenter audirem primò, quid voces Magiam, quid Necromantiam?

EPI. Magus in lingua Perſica divinarum ſcientiarum contemplatorem ſonat, & interpretem; quæ ſuperſtitio, à Chaldæis veræ Theologiæ inſcitiâ primitùs uſurpata, virtutum prima diu habita eſt, & honeſto nomine immeritò donata; quod Græci ad omnes artes illicitas deinceps tranſtulerunt. Necromantia autem, quaſi νεκρῶν μάντεια, mortuorum vaticinationem ſignificat: quo nomine ſynecdochicè tota ars appellatur; cùm pars magna ſit artificii cadavera è ſepulchris ad divinationes ſuſcitare.

PHI. Quomodo hæc ars differt à Veneficio?

EPI. Lepidè ſanè diſcriminantur à vulgo, & quadamtenus verè: Veneficos enim miniſtros ajunt & mancipia Diaboli, Necromantas Dominos & Imperatores.

PHI. Quî poteſt autem fieri, ut Diabolo imperent, homines illius obſequio addictiſſimi?

EPI. Imperant non ſimpliciter, ſed modo quodam: non vi artis, ſed pacto. Ut enim eorum animas & corpora, quibus inſidiatur, ſibi auferat Diabolus, ſpondet in nugis quibuſdam eorum fore ſe obnoxium imperio.

PHI. Contractus immane quantum iniquus! ſed ediſſere, quæſo, quæ vis ſit artis ipſius, quod arcanum.

EPI. Latior paulò eſt campus ille, quem mihi aperis: ſed ſumma rerum faſtigia, quantum poſſum, ſequar. Ut duo ſunt hominum genera, qui ad hanc peſtem alliciuntur, docti indoctique: ita duplicem objicit inſidiator ille eſcam, duo humanæ curioſitatis incitamenta & nutrimenta, queis in artis profeſſionem incautos trahat. Hæc ego Diaboli dictata appello & rudimenta. Acuitur eruditorum curioſitas & alitur Judiciariâ Aſtrologiâ, quam dictatorum nomine intelligo. Plerique enim multùm progreſſi in literis, parum verò (proh dolor) in regeneratione Spiritus & novitate vitæ, indignantes nihil eſſe in humanis ſcientiis, quod non trivialibus quoque Pædagogis vulgatum ſit; conantur non cœleſtium modò rerum notitiâ in ora hominum venire, ſed ad futurarum quoque præſcientiam per cœleſtes motus adſcendere: quod cùm primo intuitu licitum videatur, utpote è rerum naturalium ſpeculatione exortum, magis magiſque inde alliciuntur: & animadverſa multorum apoteleſmatum veritate cauſas eorum ſcire volunt; adeoque lubricam hanc curioſitatis ſcalam gradatim adſcendentes, tandem eò deveniunt, ut deficientibus Phyſicis artibus, non niſi per magicas & illicitas inexpleto mentis deſiderio ſatisfieri poſſe putent. Hic ſtatim deprehendentes per varias figuras, idoneis adjunctis exorciſmis, multiformes excitari ſpiritus, dubitationum & ænigmatum interpretes; totum hoc, quicquid eſt, inhærenti aut alligatæ figuris virtuti adſcribunt, & divinitati verbis ipſis innexæ; jactitantes ſe acumine ingenii ſui infernas Plutonis domos ſubjugâſſe, & in Tartara & Stygem imperium tenere: cùm tamen revera hominum miſerrimi æternam in ſerviturem ſe hoſti ſuo manciparint; nihil auctâ, quam venditant, ſcientiâ, niſi per ipſius mali, infernarumque pœnarum notitiam; quod Adamo contigit poſt eſum fructus vetiti.

CAP. IV.

Rudimenta artis Magicæ. Aſtronomiæ & Aſtrologiæ diſcrimina. Aſtrologiæ diviſio.

PHI. Obſecro etiam, ne obliviſcaris dicere, quæ ſunt Diaboli Rudimenta.

EPI. Rudimenta Diaboli primùm voco, quod vulgus virtutem dicit in verbis, herbis, & lapidibus; quando iſta abſque ratione phyſica cum incantamentis adhibentur; ſuperſtitioſos præterea actus, ritusque; & alia inuſitata, anilia, quæ Lydii lapidis, nempe rationis, examen non ferunt.

PHI. Cuperem exemplis id illuſtrari: nam quod dicis paulò generalius videtur.

EPI. Ego anilia carmina intelligo, quibus curantur incantatæ pecudes; aut adverſus maligni oculi faſcinum præſervantur, appenſis ad caudas aut pilos aucupariæ ſorbi ramuſculis, variisve herbis: Quibus carminibus ſanatur odontalgia, ſiſtitur hæmorrhagia; claudus equus curatur, vannus invertitur, & omnino quicquid verbis agitur, nullo medicamento ad partem læſam applicato, ut mos eſt Medicorum: Præterea nodos ligulæ, quibus nuptiarum tempore ſuſpenditur aut tollitur uſus Veneris, & ſimilia ab hominibus feſtivis joco fieri

ſolita,

ſolita. Poſtquam enim homines curioſi, ſed ſcientiæ & pietatis inanes, hæc talia competiiſſe reipsâ evenire (eveniunt autem pleraque non facultate aliquâ verbis & nugis inſitâ, ſed Diaboli inſidiis) inanis gloriolæ prurítu ex illo artificio famam mereri volunt. Itaque ſi non pudorem & bonam mentem penitus decoxerint, ejus artis, quam licitam putant, idoneum magiſtrum quærunt: aut ſi omnino profligati fuerint & rudes, Diabolum ipſum ſine ambagibus conveniunt, & honoris aut lucri ſtudio cum illo ſtipulantur.

PHI. At licita mihi videntur quæ tibi Diaboli Dictata & Rudimenta appellantur, utpote multorum ſæculorum conſenſu probata; præſertim verò Aſtrologia, nobiliſſima pars Matheſeos.

EPI. In cœleſtibus corporibus, ſtellis fixis & errantibus duo ab initio obſervarunt eruditi; nempe eorum curſus & motus, quorum ſcientia Aſtronomia nominatur (quaſi dixeris τὸν τῶν ἀςέρων νόμον, id eſt, aſtrorum legem) quæ Mathematicarum ſcientiarum una eſt, non licita modo, ſed & laude digniſſima. Alia illa Aſtrologia dicitur (quaſi ἀςέρων λόγος, id eſt, aſtrorum ſermo) in duas partes diviſa: Prior medicamentorum ſimplicium facultates, annique tempora, & animantium morbos ex ſiderum influentiâ dijudicat. Pars hæc quidem nulla eſt Matheſeos, at tota pendet ab Aſtronomia, cum quâ licet utilitate vel honeſtate certare nequeat, moderatè tamen uſurpata non habenda eſt illicita. Poſterior ſic fidit aſtrorum influentiis, ut rerumpublicarum & privatorum hominum proſpera vel adverſa inde prænunciet: exercituum præterea victorias fugasque, & ſingulorum certaminum eventus, longitudinem & brevitatem humanæ vitæ, certaminum equeſtrium ſucceſſus, & alia paradoxa, quibus deſcribendis Cardanus & Cornelius Agrippa curioſiùs quàm utiliùs ſtylos exercuerunt. Ex poſteriore hac (quæ pars fortunæ olim dicta eſt) tanquam radice innumeri pullulant rami; tota illa Genethliaca vanitas, cum Chiromantia, Geomantia, Hydromantia, Aëromantia, Pyromantia, & ſexcentis hujusmodi, quorum apud Gentiles veteres non minor uſus fuit, quàm cultus. At Chriſtiana religio fidem his omnem abrogat, uſumque interdicit; cùm nulla Phyſica nitantur ratione: & Diaboli dictata mihi nominata ſunt.

PHI. At eruditorum non pauci à te diſſentiunt.

EPI. Non diffiteor. Verùm meæ ſententiæ mihi rationes non deeſſent, ſi non ea diſſertatio me ab inſtituto averteret, & diem aliena quæſtione abſumeret. Unum tamen iis reſpondebo, & quidem ex ſacris literis, quibus refragari nullo modo Chriſtianis licet; interdici nobis apud Jeremiam, ne iis hominibus auſcultemus, qui ex Aſtris & Planetis vaticinantur.

CAPUT V.

Carminum uſus licitus & illicitus. Figurarum & exorciſmorum deſcriptio. Cur tandem Magos ipſos eorum tædeat.

PHI. IN ea re feciſti mihi ſatis: nunc oſtende carmina illa, quæ ratione quidem vacant, injuſta eſſe & illicita. Novi enim à multis utriuſque ſexus hominibus, non minus feſtivis quam honeſtis illa palàm factitata; quos tibi longè facilius eſſet magiæ accuſare quàm convincere.

EPI. Si vocabuli, quo uſus ſum, vim obſervaſſes, minùs à veritate & à mea aberraſſes mente: quanquam enim nemo unum literarium frequentet, qui non pareat ludimagiſtro; nec rebus magicis quiſquam ſtudeat, incantationibusque & figuris utatur, qui non fœdiſſimè à DEO deficiat (theoria namque iſtarum rerum plus habet periculi quàm noxæ, cùm gravitas peccati ab uſu & praxi pendeat:) quemadmodum tamen rudimenta Grammatices diſcere quiſquam ſic poteſt, ut à reliqua arte abſtineat; nempe parentum arbitratu, ferulæ deinceps ſubducta manu; ita qui inſcii hæc faciunt, quæ Diaboli dixi rudimenta; neſcientes ſcilicet eſcas eas eſſe, quibus incautos & improvidos invitat ad hamum: de his inquam nihil acerbius ſtatuendum, præſertim quum Diaboli opem ad ea, quod ipſi quidem ſciant, non invocent; in illius famulitio nomen ſuum haud unquam profeſſi. Nihilominus (ut de meipſo dicam quod ſentio) nollem intra teli jactum accedere, nec caſtris Satanæ ſic prope adequitare. Nimis ille vafer eſt inſidiator, & nos nimis incauti, niſi divina gratia auxiliante, ad ejus laqueos vitandos.

PHI. Rectè ais, Nam (quod vulgò dici ſolet) longo eget cochleari, cui cum Dæmone edendum eſt juſculum. Sed perge in artis deſcriptione.

EPI. Poſtquam igitur nonnullos in mala arte progreſſus fecere, ſive docti illi fuerint ſive indocti; ægrè induci poſſunt, ut figurarum & adjurationum ope Magiſtrum ſuum excitent; re nempe valde difficili & jam periculoſa, ut quæ ad pactum jam ſpectet, in quo de apparitionis modis & obſequiis cavetur.

PHI. Obſecro te, antequam plura addideris; de figurarum & adjurationum more nos edoceas; & quî fiat, ut tandem earum tædio capiantur magi, quum minus terroris habere videatur ille apparitionis modus, quàm rotundus ille & infucatus maligni illius Spiritus congreſſus.

EPI. Aut ego Magiſter artis tibi videor, aut certe tu nimium cupis eſſe diſcipulus. Cæterùm de uno exorciſmorum genere, quos nobis

nobis libri exhibent. Satanæ Dictata mihi ante appellari, ſatisfacere conabor. Quattuor ibi veniunt obſervanda: adjurantes ipſi, ipſe actus adjurandi, verba adjurationis, Spiritus adjurati. Sed ne tibi excidat primũ à me inſinuatum principium; nullam ejuſmodi vim aut figuris, aut divinorum nominum prophanationi, aut aliis geſticulationibus, ceremoniisvé eo tempore uſurpatis inhærere, quibus aut tartareus Spiritus ſuſcitetur, aut deſcripto ſpatio ſuſcitatus coërceatur: ſed Satanæ, qui mendaciorum omnium eſt parens, profunda ſimulatione hæc fieri; qui vi carminis, cujus ipſe auctor eſt, præ ſe fert ſe cogi, & loco circumſcribi; & eapropter terminos, quos ſibi præſcripſit, non tranſilit: tum ut Magis gloriandi materiam ſuppeditet, quaſi Tartaro imperarent: tum ut in rebus parvis & nihili conciliata apud eos fide, de eorum corio tandem ſibi ſatisfaciat, corporibus & animabus in æternum abreptis interitum. Hoc fundamento poſito, facile eſt intelligere non unum adjuratorem ſufficere; ſed plures eſſe vel pauciores, pro figurarum & apparitionum forma. Duo ſunt autem, ſine quibus fruſtra ſuſcipiuntur hæc ſacra, nimirum aqua benedicta (qua inter Papiſtas adunco naſo ſuſpendit Diabolus) & vivi animantis hoſtia. Nec anni tempora negligi oportet, dieſque, & horas; quibus omnibus rite præparatis deſcribuntur figuræ triangulæ, quadrangulæ, rotundæ, ſimplicesq́ue & geminatæ, pro apparitionis, quam optas, ratione. Sed omnes earum formas enumerare, vel characteres, intusq́ue & extra & tranſverſim exaratas cruces, cum variis apparendi modis, quibus Satanas illis ludificatur, & totius actus operoſis ineptiis; eorum eſt, qui ſibi ipſis in vaniſſimo negotio negotium faceſſunt. Hoc ſolum addo, comparente adjurato Dæmone; quod non niſi omnibus, quotquot ſunt, precandi mitiſſitandiq́ue peractis anxiè ceremoniis contingit, haud aliter fere quàm Papiſtarum ſacrifici miſſas ſuas deproperant: eo, inquam, comparente, ſi quis ceremoniarum apex neglectus ſit, aut ejus præſentia pavidi vel latum unguem figuram tranſierint, continuò de vita eorum conclamatum eſt. Satanas, non expectatis mortis Kalendis, rationes ſuas cum illis purgat, corpora & animas ex pactu ſecum abripiens. Tibi nunc judicandum relinquo, an ſine ratione fiat, ut ejuſmodi adjurationum tædio tandem capiantur; ſive moram laboris ſpectes, & ſuperſtitioſam illam dierum horarumq́ue obſervationem; ſive terrorem apparendi, & præſentiſſimum ex minimo nugamento omiſſo periculum. Id quoque Diabolo ipſi cordi eſt, ut ſecum rotundius, & amoris his ambagibus velint converſari.

CAPUT SEXTUM.

Pactum Diaboli cum Magis. Ejus in duo diviſio. Qui differant miracula divina a Sataniciis.

PHI. Non deſiſtitio, ſed ut potius illi omnino valedicant, quam familiarius cum illo agant, ſi ſaperent. At nunc ad illa veni, quæ artis hujuſce magiſterium jam conſecuti factitant.

EPI. Ex eo incipiunt abſque omni tergiverſatione cum Dæmone paciſci. Pacti ratio in duobus eſt, quæ tibi ante explicata dediſſem, ni interpellaſſes. Stipulantur enim à Dæmone, primo, certos comparendi modos, quandocunque illum volunt convenire; deinde certa ſervitia & obſequia, ad quæ ſe obſtringit. Etſi autem pactum ſit mutuum, Satanicæ tamen obligationis partes prius edifferam. Pro vario Magorum captu & peritia mutatur comparendi modus. Vilioribus enim, quoties eum nomine invocant quod ipſe ſibi impoſuit, promittit ſe adfore canis, felis, ſimiæ, alteriusvé animantis effigie; vel, ſi id non placet, ſola voce ſatisfacturum ſe quæſitis. Obſequia autem hæc ſunt, ut de morborum curatione, de familiæ adminiſtratione, & id genus aliis parvi momenti quæſtionibus interrogatus reſpondeat. Curioſioribus verò aſſumpto cadavere ſe ſiſtit, è quo de bellorum eventibus, de Rerumpublicarum ſtatu, aliisque rebus magnis oracula editurus eſt. Quibusdam nunquam diſcedet à latere, velut aſſecla. Quin patietur circumferri ſe in annulo, vel re quavis portatili ad multos annos: & permittet merces genus ejuſmodi animatas aliis divendi, magno viliv́e pretio; pro genii incluſi ingenio, veracis mendaciſve. Non quod Dæmon ullus ſit non mendax, ſed diſcipulorum ſuorum credulitate abuti ſolet Diabolus: quibus perſuaſum cupit, Lucifero labente, alios ſpirituum cecidiſſe in ignem, alios in aërem, aquamque & terram, in quibus Elementis etiamnum maneant. Unde efficitur (ſi dignum eſt credere) aëris ignisq́ue hoſpites ſpiritus veraciores eſſe aquatilibus & terreſtribus: & cætera nugamenta illius impoſtoris fraudibus excogitata. Nec enim illi pondere ſuo lapſi ſunt, ut alicubi hærerent; ſed Dei gratiâ, in qua creati ſunt, excidiſſe intelliguntur, quæ cauſa eorum maxima pars fuit. Ex eo, orbem terrarum peragrant Dei Opt. Max. carnifices; mandata ejus uſque in diem noviſſimum peracturi. Ad hoc munere dum feriantur, in Tartareum carcerem reverti neceſſe habent (ut ex miraculo Chriſti ad Genezareth patrato, Matth. 8. ſatis conſtat) in quem carcerem noviſſimo decreto æternum compingentur. Cæterum, non hic ſolum diſcipulis ſuis fucum faciunt hi maligni; ſed etiam dum fabulantur in ſua Republica Principes, Duces, Reges pluribus aut paucioribus imperare Legionibus, & diverſis terræ plagis & tractibus. Licet enim ſuam eſſe

Angelis hierarchiam non inficier, quam Dæmones quoque ante lapſum participârint; lapſis tamen manſiſſe eandem quis credat? aut cœleſtia arcana, quæ nobis per Prophetas & Apoſtolos revelare noluit Deus, nunc per iſtos peſtilentes magiſtros patefacere? quin nos decet modeſtè ignorare myſteria, quæ divinæ taciturnitatis ſigillo obſignata ſunt, præſertim, quæ ad noſtram non faciant ſalutem. Verùm, ut ad rem revertar, quemadmodum Magorum coryphæis exquiſitiſſimâ & planè mirificâ ratione ſe ſiſtit Satanas; ita operoſa & mirifica illis præſtat obſequia. Artium enim & ſcientiarum ſpondet notitiam, rem nebuloni tam erudito haud difficilem. Spondet rerum novarum ab extremo orbe nuncios, pernicitati Spiritus rem non minùs facilem. Spondet aliena cujuſcunque arcana non illa pectoris ſacrario concluſa, & ſoli Deo pervia, ſed quæ linguâtenus prodiere. Quid quod ex vultu mentem interdum conjectet, artifex haud dubiè Phyſiognomonices callentiſſimus? quin rerum futurarum vaticinio diſcipulos ſuos apud Principes faciet gratioſos, vera falſis immiſcens. Nam in omnibus mendax omnium gratia excideret. At nihil non ambiguum ab eo expectes; qualia erant ejus è tripode olim reſponſa. Epularum quoque magnificentia ſuos Principibus commendabit; mira celeritate allatis vel è novo orbe cupediis. Quidni enim certius fur expilet aliena, & Spiritus citiſſimè apportet expilata? peditum equitumque exercitibus ſtipabit ſuos, vel caſtellis & propugnaculis faciet ſecuros: quæ nil aliud ſint, quàm evanida aëri impreſſa phantaſmata, ab eo, qui ſubſtantiæ ſimilitudine aëri affinis eſt. In aleâ verò & foliis luſoriis illos inſtruet præſtigiis, queis colluſores deludant; & fallaciis præterea innumeris nimium hoc ſæculo à pleriſque uſurpatis. Norunt qui cum Italo illo, Scoto, adhuc ſuperſtite familiariter vixêre. Quæ omnia mera ſunt ſenſuum ludibria, veri inania; qualia erant Magorum Pharaonis, Moſaica imitantium miracula. Eo enim differunt divina miracula à Satanicis, quòd Deus, Creator rerum omnium, quicquid exhibet miraculo, ita quoque ſe habet: ut Moſaica virga in veriſſimum mutata eſt ſerpentem. Diabolus autem, Creatoris ſimius, miraculi imitatione non repræſentavit naturam ſerpentis; ſed phantaſmate adſpicientium oculos ludificatus eſt. Quod re ipsâ poſt apparuit. Nam quos ille fecit ſerpentes à Moſaico abſumpti ſunt. Nec mirum videri debet per Diaboli fallacias illudi ſenſibus humanis, cum præſtigiatorum noſtrorum dexteritate ſexcenta nobis aliter appareant, quàm ſint. Quod verò attinet ad alteram partem contractus; id Magi dant Satanæ, quod ille tam improbo labore ubique aucupatur.

EPI. Multa profectò mihi de hâc arte narraſti, ſi modò tam vera ſint iſta, quàm mira.

EPI. De veritate nemo dubitabit, qui hiſtorias fide dignas legere, & quæ quotidie eveniunt inquirere non gravabitur. De poſſibilitate vero harum rerum, modoque, ſpero nihil à me ſine probabili ratione allatum: nec tuam ego deprecor cenſuram. Unum eſt, quòd ferè oblitus eram, ſyngrapham Magi ipſius ſanguine ſcribi ſolere. Sin verbotenus inter eos conveniat, tum dirus magiſter, diſcipulum illum ſibi tangendo aſſerit; nulla interdum manente contactus notâ, quæ tamen in ſagis omnibus & veneficis indelebilis eſt.

CAPUT SEPTIMUM.

Cur ars Magica illicita ſit. Quam mereantur pœnam. Qui criminis illius rei.

PHI. Atis ſanè ſuiſque omnino coloribus mihi hanc artem depinxiſti. Sed obſecro, quæ tibi de illis opinio, qui rem tam noxiam & flagitioſam licitam eſſe defendunt?

EPI. Nempe aut eſſe eorundem ſacrorum myſtas, aut nihilo iis ſanctiores. Sed quibus argumentis nituntur illi?

PHI. Præter illud, quod vulgò circumfertur, & à te modo refutatum eſt, imperare Dæmoni necromanticas; duas, quas ego audiverim, rationes prætexunt. Alteram receptâ conſuetudine, alteram authoritate nixam, & quorundam judicio invictam. Dicunt enim Chriſtianos Principes & Magiſtratus, veneficorum acerrimos vindices, non connivere tantum in necromanticis præſtigiis, ſed ex iis voluptatem nonnunquam & oblectamentum quærere. Hæc conſuetudo eſt publica. At ſacrarum literarum obtenditur authoritas, quæ teſtantur Moſen omnes Ægyptiorum ſcientias calluiſſe, quarum præcipuam fuiſſe Magiam, extra controverſiam ponunt: adeoque illicitam non eſſe, quia illi uti licuit, qui DEO fuit gratiſſimus.

EPI. Quod ad priorem rationem attinet; prava conſuetudo vim legis non obtinet; & Principes aut inſcitia aut contemptu divini verbi facile poſſunt ceſpitare. Altera, ſpecie validior re ipſa fallacior, ſi ſyllogiſtico exploraretur examine, pluribus quàm par eſt terminis conſtaret. Non enim primò, ſi omnes Ægyptiorum ſcientias edoctus erat Moſes, continuò & Magiam edoctus erat. Nullam hic video neceſſitatem ſequelæ. Nam Spiritus Sanctus, de ſcientiis loquens, licitas tantùm intelligit, non noxias humanæ vitæ & peſtiferas; quæ ἀκυρολογικῶς ſcientiæ dicuntur, & potius, ſuo veroque nomine, inſcitiæ. Nam homo pictus non eſt homo. Deinde fingamus, ſi liber, Moſen non fuiſſe Magiæ imperitum; multùm tamen opinor differre theoriam à praxi. Nam & Deo, ſemper optimo, omnia nota ſunt, bona malaq;, & noſtra ignorantia ex peccato & debilitate proficiſcitur.

Deni-

Denique ut vel maximè concederem, habuiſſe Moſen artis magicæ & notitiam & uſum, quod nemini Chriſtiano unquam perſuadeas: conſtat tamen eum, ante Spiritus Sancti vocationem, fugiſſe ex Ægypto, jam quadragenarium, patratâ ſcilicet Ægyptii cæde: & in ſoceri Jethronis patria, exactis poſteà quadraginta annis exilii, ex rubo ardente demum à Deo vocatum fuiſſe: ut ſi antè improbiſſimus foret, tum planè novus evaſerit, & à priore Moſe totus mutatus. Abrahamus ſimiliter, ante fœdus ictum cum Deo, idolis ſerviit in Ur Chaldæorum: & Paulus ſub Sauli nomine Sanctorum hoſtis fuit acerrimus.

PHI. Quo ſupplicio igitur mulctandos cenſes Necromantas?

EPI. Pari ſanè cum Veneficis & Sagis; eoque majore, quòd eorum lapſus, cum majore cognitione conjunctus, peccato in Spiritum Sanctum affinior eſt. Idem de illis ſtatuendum, qui eos conſulunt, tuentur, connivent; teſtante delicti magnitudinem eventus atrocitate. Nemini enim lætior à Satana expectandus eſt nuncius, quàm ab eo rex Saulus retulit. Nihil autem refert, quàm bonum in finem conducas hos Satanæ ſatellites: certum enim manet illud & inconcuſſum, non eſſe faciendum malum, ut inde eveniat bonum. Actor. 5.

DÆMONOLOGIÆ,

LIBER SECUNDUS,

DE

ARTE INCANTATRICE ET VENEFICA.

CAPUT PRIMUM.

Poſſibilem eſſe hanc nequitiam è ſacris literis oſtenditur. Refutantur eorum argumenta, qui dicunt eſſe phantaſiæ morbum ex humore melancholico.

PHI. Cum igitur de Magia aut Necromantia planè mihi ſatisfeceris, quæſo, ne graveris in arte incantatrice & venefica idem præſtare.

EPI. Amplam ſuggeris dicendi materiam, oreque & ſtylo multorum jactatam, ſed intellectam paucis, id quod, favente Deo, brevi ex me percipies.

PHI. At liceat mihi pauca interfari. Non deſunt enim, qui è rerum natura hanc quoque nigræ artis ſpeciem tollere conantur. Eorum ego rationes adferam in medium, ut iis à te pari diligentia ſolutis in veritate acquieſcam. Primò enim, quæ ex ſacra pagina adduci ſolent artis veneficæ & teſtimonia & exempla, ea præſertim, quæ tibi prius memorata ſunt; nihil ad Veneficos judicantur attinere, ſed ad Magos & Necromantas: verbi gratia, Sapientes illi Pharaonis, æmuli miraculorum Moſis, Magi erant, non venefici. Idem de Pythoniſſa ajunt, quæ Saulo Regi reſpondit: & de Simone qui & Magus dictus eſt. Secundò, quam tu illis experientiam opponeres, & tot Sagarum confeſſiones; ea omnia nihil aliud eſſe volunt, quam melancholica mulierculatum deliramenta. Tertiò, ſi Sagæ ea pollerent incantandi vi, quæ illis vulgò ſolet tribui; jampridem cæteros mortales ſuſtuliſſent è vivis: certè nemo probus piusve illas earum artes vitaſſet.

EPI. Prima tuarum rationum Scripturæ, ni fallor, nititur, negativè: ſecunda, naturæ, affirmativè: tertia, experientiæ. Ad primam ut reſpondeam, non diffiteor illos Pharaonis ſapientes Magos fuiſſe, quibus & Pythoniſſam adjungo, quam Saulus conſuluit; & Simonem Magum. Sed divinæ legis (ut video) oblitus es, quæ Magiam, Divinationem, Incantationem, Sortilegium, Veneficium, omnemque cum Diabolo conſultationem diſtrictè prohibet, damnatque; pari minarum ſeveritate talia omnia interdicens. Præterea illa Actor. 16. plena ſpiritu Pythonis, cui Apoſtolus ſilentium impoſuit, nihil aliud erat, quàm venefica; ſi modò vulgatum illud diſcrimen probas, nobis initio colloquii, poſitum. Spiritus enim, cujus ope tantum lucri adferebat ancilla Dominis ſuis, non erat illius arbitrio aut imperio obnoxius; ſed privatim publicèque per illius linguam loquebatur: unde & dæmoniacæ ſimilior videretur, ni ſponte ſua Dæmonem recepiſſet hoſpitem; quod ex tormentorum vacuitate, & quæſtu ſatis apparet. Secunda tua ratio ſagarum confeſſiones, & imaginationes omnes imputat atræ bili, qua cerebrum laborat. At ſi quis illum humorem, & juxta propriam ipſius indolem, & naturalium Philoſophorum opiniones, examinet; vereor, ut breve nimis hoc velum ſit nequitiæ palliandæ. Ut enim atra eſt hæc bilis, & gravis, & terreſtris; ita in iis, qui illa laborant, ſimilia cernuntur ſymptomata, pallor, macies, amor ſolitudinis; & ſummo ejus gradu accedente, amentia, & mania. Contrà autem, qui hoc tempore artis veneficæ aut propria confeſſione, aut certis comperti ſunt indiciis; partim, nec rei familiaris, nec ſenſus communis inopes ſunt; partim verò obeſi & corpulenti: plerique omnes voluptatis, ſocietatis & feſtivitatis, bonæ malæque, amantes: quæ omnia atræ bilis ſymptomatibus planè contraria ſunt. Experientia item docet ægrè poſſe illis exprimi confeſſionem veri, abſque tor-

mentis; manifeſtum conſciæ mentis indicium. At quos atra bilis fecit melancholicos, facilè ſe ſuo produnt indicio, oblectantes ſe eo, quod crimini ſibi non ducunt. Tertia tua ratio vix ullum reſponſum meretur. Nam ni Diabolo injiceretur frænum (ut ſacra pagina teſtatur) facile ille ſuis ipſius technis, absque Veneficorum miniſterio, humano generi interitum conflaret. Cui negotio omnes adhibet ingenii nervos, orbem, rugientis leonis inſtar, circumiens, 1. Pet. 5. niſi ante jacta mundi fundamenta certis finibus, quos tranſire ne latum unguem poteſt, circumſcripta eſſet ejus improbitas. Sed, absque his, nimis facile eſt, (proh dolor) evincere, non deeſſe hac tempeſtate Veneficos; ex ſenſu damni hominibus, jumentis, aliisque rebus illati, quas eorum impotentiæ arcano ſuo conſilio Deus permiſit, ut ex dicendis de eâ arte manifeſtum fiet.

CAPUT SECUNDUM.

Sortilegii originatio & ſignificatio. Eorum, qui ſe illi addixerunt, tyrocinium.

PHI. Revertere igitur ad ea, quæ intermiſiſti.

EPI. Latina eſt hæc vox, Sortilegii, à ſortibus ducendis legendisque ſic dicta. Cur autem à ſortibus nomen habeant hi artifices, inde videtur factum, quod inter divinandum ſortibus uti ſoleant: ut cum ex vanni inverſione, aut ſimili ſuperſtitione vitam alicujus mortemve hariolantur. In ſummâ, propter carmina & inanes ceremonias in eâ arte traditas id nominis conſecuti ſunt. Multa ſunt his cum Magis communia; nec mirum, cum eodem in ludo ambo ad improbitatem formati ſint. Et ut antè duo feci Necromantarum genera, doctos, indoctosque: ita horum liceat duos ordines notare, divites melioriſque notæ Veneficos, & pauperes ac proletarios. His reſpondent duæ perturbationes animæ humanæ, quibus, tanquam illecebris, Satanas eos invitat ad diſpoſitos laqueos. Quos enim videt calamitoſos, egenos, ad incitam redactos, eos opum pollicitatione & quæſtu allicit in ſervitutem. Quos perduâ vindictæ cupiditate advertit accenſos, ſed patrimonio integro; hos, propoſitâ arbitrariæ ultionis ſpe, in famulitium recipit. Hoc autem prætereundum non eſt, neminem à Dæmone tentari, quantumvis hiſce animi paſſionibus inquietatum; qui non ante huic aggreſſori aditum aperuerit, vel ignorantia, & improbitate, vel ſecuritate & contemptu numinis. Tum verò quibuscunque cernit deſperata jam eſſe omnia prædictionem malorum remedia, eorum ægris animis pabulum ſuggerit inimicus; deſperationem augens, quantum poteſt, donec opportunum videbitur ſuam illis mentem aperire. Quo tempore aut ſpatiantes in agris, aut anxios in lectis, ſed ſolos, aſſumpta humana ſpecie, vel nuda voce emiſſa interrogat, quæ ſit cauſa ſollicitudinis? & ſubitum certumque ſpondet auxilium; ea tamen lege, ut ipſius utantur conſilio, ipſique ut melioris fortunæ auctori nonnullis gratificentur ſervitiis. Facile eſt diu antè obſeſſos animos in deditionem accipere. Mox novo congreſſui alius ſtatuitur dies, quo id cæteris rebus omnibus prævertitur Diabolus, ut ſacramentum illi dicant ſervitutis. Tandem fatetur, quis ſit; illisque, ejurato Deo & Baptiſmo, notam ſuam imprimit, in tectam quampiam corporis partem; cui in proximum uſque congreſſum nec cicatrix obducitur, nec dolor levatur: at omnino ſenſus perit ſanatæ, quantumvis ſtimules aut vellices; ut quotidiana probat experientia. Hoc veluti documento oſtendit, ſe eum eſſe, qui & lædere poſſit & læſos curare; ut in rebus proſperis, adverſiſque, ab eo ſolo aſſueſcant pendere. Præterea, exquiſitus ille dolor, relictus ex impreſſâ nota, excitat in ſauciis inquies deſiderium novi congreſſus: aliàs fortè obliviſcerentur ſui præceptoris hi novelli Catechumeni, vix bene adhuc poſito amentiæ tyrocinio; vel horribilis pacti memoria turbati conſilium mutarent, & pœnitentiam agerent. Tertio congreſſu, ingentem præ ſe fert in ſuis promiſſis fidem; læſis abominandas ultionis vias, egenis verò fœdas flagitioſaſque diteſcendi artes commonſtrans.

CAPUT TERTIUM.

Partim in ſe agere veneficos, partim in alios conveniendi, & Dæmonem adorandi ratio.

PHI. De initiatione dixiſti ſatis: reſtat edoceas, quid agant, jam facti epoptæ. Scire vehementer aveo, quid verè poſſint. Quanquam enim eundem agnoſcant Dominum cum Necromantis, diverſum tamen ab illis obſequium præſtant. Nam ut ſerviendi auctoramenta non ſunt in ambobus eadem, ſic etiam ſervitutis ratio diverſa eſt: quanquam amborum omnia in unum colliment ſcopum, nempe, Satanicæ tyrannidis propagationem, & Chriſtianæ Eccleſiæ, quantum in ipſis, ipſorumve magiſtro eſt, everſionem & ruinam. Magi igitur, quos Dæmoni ſua addixit curioſitas, honori ſuo inſerviunt, aucupantes ex arte gloriam & popularem auram: Venefici autem, quos vindictæ aut opum mancipavit cupiditas, toti in eo ſunt, ut hominibus, jumentis, rebus, ſævæ ultionis ſtudio, damna inferant; aut ex aliorum diſpendiis, quoscunque demum eorum libidini permiſit Deus, avaritiam ſuam iniquiſſimis modis expleant, ut diteſcant.

EPI. In duo non incommodè diviſeris quæcunque agunt venefici. Vel enim in ſe agunt, vel in alios. Quâ diviſione rectè intellectâ, nulla tibi de eorum poteſtate reſtabit dubitatio. Licèt enim, quæcunque in judicio adverſus ſe confiteantur, jure ac meritò confirmentur, & absque mendacio ea diffiteri nequeant; mea tamen ſententia, longe aliter ſe habent nonnul-

nonnulla, ac ipſis videntur. E quorum numero ſunt hæc, quæ in ſe agunt. Nam quod de Magis antea confirmavi; eorum ſenſibus à Dæmone glaucomam interdum objici, ut videantur eſſe, quæ non ſunt; idem quoque de Veneficis nunc ſentio.

PHI. Primo igitur, ni grave eſt, expedias quæ in ſe agunt, deinde quæ in alios.

EPI. Quem cultus & adorationis modum Deus ipſe Eccleſiæ ſuæ præſcripſit, eum Satanas, cacozelus ille Dei ſimius, æmulatur; ut faciliùs ad ea ſervitia Veneficos inducat, in quibus eorum operam conduxit. Nam ſicut moris eſt Dei ſervis, ut rem ſacram faciant, palàm in unum coire; ita Satanas, ſui cultus ergò, clandeſtina Veneficis indicit conventicula, publicam lucem non audentibus intueri. Deinde ut nemo in cæterum fidelium admittitur, ubi ſervitur Deo, qui non ante ſigillo Domini ſignatus eſt, ſacramento Baptiſmi: ita impiorum turbæ, ubi ſervitur Satanæ, nemo ſe immiſcet, qui non cicatricoſâ tyranni notâ inſignitus eſt. Præterea, ut Dei miniſter, à Deo miſſus, concionem populi docere ſolet, quo pacto Deus in Spiritu adorari debeat & veritate: ita peſtifer ille Spiritus, ipſe ſuam inſtruit turbam ad omnia flagitia; ſeverus quoque præteritorum ſcelerum exactor, quæ in ejus gratiam patrârint. Quin, ut DEUM expreſſiùs imitetur & irrideat, non rarò in locis divinæ adorationi conſtitutis ſuorum celebrat conventus, in ipſiſmet inquam templis; quæ omnia opinor non videri modo Veneficis, ſed reverà ita eſſe ut fatentur. Id mihi perſuadet Satanica divini cultus inter gentes cacozelia. Nonne Dei exemplo per oracula loquutus eſt? nonne Dei exemplo cruenta habebat & incruenta ſacrificia? nonne templa ſuo dicata numini inſtructa aris, victimis, ſacerdotibus; cæremoniis frequentata & precibus? nonne, ut per Urim & Thummim reſpondebat Deus, ſic ille per animantium exta, & avium garritus volatusque? nonne, ut per viſa, & inſomnia, & extaſes Deus electis revelabat, quid futurum eſſet, & quid fieri vellet; ita iſte præmonebat ſuos? nonne ut caſtitatem amat Deus, impuritatem autem quam odit punit; ſic iſte, licèt ſimulatè, & ut vitantes minus malum pertraheret in majus, ſuos vetuit ſacrificos immundo pollutoque corpore ad adyta accedere? nonne Deum fecit virtutis patronum, vindicem ſceleris? Hæ me impulerunt rationes, ut credam Satanam, cui nihil periit antiquæ calliditatis & verſutiæ, eâdem in hiſce omnibus fiduciâ cum Veneficis noſtris agere. Confitentur ii, non tantùm in templis conventus ſuorum haberi, ſed ſuggeſtum Concionatoris à Dæmone nonnunquam occupari; recepto adorandi more, ut impuri numinis podicem ſinguli baſient; res riſu digna, ſed à vero fortè nihil abludens. Calecutenſes enim (ſi hiſtoria vera eſt) flagitioſo hujus oſculi honore Dæmonem, ſub hirci apparentem imagine, dignantur. Ita ille appetitu gloriæ, quo olim periit, etiamnum prurit; ut & illum locum ſibi imitandum proponat, ubi dicitur Moſes præ gloriæ ſplendore, nonniſi poſteriora DEI videre potuiſſe: quod tamen κατ᾽ ἀνθρωποπάθειαν intelligendum eſt.

CAPUT QUARTUM.

Quibus modis poſſint venefici in remota loca transferri. Satanæ illuſiones & præſtigiæ. Earumque cauſæ.

PHI. SEd qui cenſes fieri, ut ad impia hæc comitia venire queant venefici?

EPI. Hoc illud eſt, quo fucum illis à Satana arbitror fieri, & longè aliter ſe rem habere, ac ipſis videtur: nec tamen eorum confeſſiones arguo mendacii, quandoquidem ita loquuntur, ut ſentiunt. Sive igitur Domino ſuo cultus ſit exhibendus, ſive ejus mandata peragenda, non unam ajunt eſſe conveniendi rationem: interdum pedibus ſe ire, interdum equo, aut nave vehi, quacunque demum horâ à Satanâ fiant certiores. Quæ itineris conficiendi ratio, ut quæ nihil habeat naturæ adverſum, facilè credi poteſt. Alia eſt paulò magis mira, ſed quam nihil vetat eſſe veram; ut, Spiritus deferentis celeri miniſterio ſupra terras, aquasvé ad dictum locum ferantur: quum conſtet ſimili planè Angeli impetu delatum Habacuc ad Danielem, in ſpeluncam Leonum. Et quidni arbitremur Diabolum in hoc quoque genere Dei ſimium eſſe, ſiquidem corpora ſolida de loco in locum transferre minore cum negotio poſſit ſpiritus, quàm ventus; merum, videlicet, meteoron, cujus tamen eam vim quotidie cernimus? at hoc motu rapius non ultra ſanè ferantur, quàm patiatur reſpiratio; longinquitate ſpatii reciprocationem animæ impediente, præſertim in latione tam rapida. Nam qui ex loco non nimis edito præcipitatur, ex ſola caſus duritie periclitatur de vita; ſin ex rupe altâ & abruptâ, priùs expiret neceſſe eſt quàm terram attingat, quod experientiâ quotidianâ compertum eſt. Venefici in hoc, non ſuo, aëris remigio affirmant à nemine ſe conſpici, qui non ipſe veneficus ſit. Quod mea ſententia non eſt expers veri. Nam ſi Dæmon quælibet phantaſmata aëri potis ſit imprimere (quod de Magis loquens ſuperius confirmavi) non video, cur circumfuſum maleficis aërem condenſare ita & obſcurare nequeat, ut intuentium oculis impervius ſit. Supereſt tertia conveniendi ratio, in qua arbitror latêre Satanæ fucum: cùm ſe ajunt, aſſumptis animalculorum, aut avicularum imaginibus, templa & domos, clauſis oſtiis, ſubire; per tenuiſſima nempe aëris ſpiracula. Nec deſunt inter eos qui animas, corporibus interea exutis conſopitis, ad comitia exiſtiment ſolas proficiſci; adductis teſtibus, qui corpora eorum viderint, jacentia & ſenſu ſpoliata; nominatiſque iis, qui in eodem

conventu fuerint, aliàs planè ignotis, prolatiſque rerum certis indiciis, quas unà egerint. Sed hoc genus itineris tum ferè locum habere ajunt, cum in remotas provincias regionesvé eundum eſt.

PHI. De his ſanè geſtio tuam audire ſententiam: mihi iis ſimilia videntur, quæ vetulæ ante focum delirant.

EPI. Quod meræ Satanæ præſtigiæ ſint hæ, primò in iis apparet, qui in avium aut quadrupedum ſimulachra mutati minimos quoſque meatus penetrare æſtimantur. Hos licèt credam ſibi aut aliis tales videri, Diabolo aërem variè figurante; at corpus humanum in eas contrahi anguſtias mihi videtur è numero eorum, quæ ſeipſa evertunt. Sic enim attenuari, & non minui; aut ſic conſtringi & non lædi; pugnat prorſus cum corporis naturalis ingenio: res ſimillima triticeo Pontificiorum deunculo, quem miſſifices, novâ tranſubſtantiationis metamorphoſi, quotidie creant. Ita quantitas ſolido corpori propria eſt, unanimi Philoſophorum opinione, ut non magis ea poſſit corpus deſtitui, quàm ſpiritus eam habere. Cum Petrus è clauſo carcere exiit, non id factum eſt contracto corpore in atomum, ſed cedentibus domus foribus; quamvis id cuſtodes latuerit. Et ut vel maximè id ſecus eveniret, quis tamen Diaboli operâ fieri poſſe aſſeveret, quicquid divinâ virtute factum eſt? quod attinet ad corporum extaſin, & incomitata animarum itinera, certum id eſt, naturalem mortem definiri, animæ è corpore migrationem: & ſemel mortuos abſit opinemur Diaboli auxilio reddi vitæ, quod divinæ Omnipotentiæ proprium eſt: quanquam Satanas ſeipſo cadaver poſſit animare, ut de Necromantis jam dictum eſt. Taceo, quod animæ à corpore ſolutæ liberum non ſit vagari; quum neceſſe habeat eo ſine mora proficiſci, ubi corporis unionem noviſſimo die expectet. Quæ autem Chriſtus & Apoſtoli miracula fecerunt, ea cum Diabolo communicare Chriſtianis non licet. Cæterùm indicia illa, quibus animarum digreſſiones aſſerunt, Sataniciis quoque adſcribes impoſturis. Ille exanimatis eorum corporibus, altoque ſopore ſtupefactis ſenſibus, phantaſiæ objicit imagines perſonarum, locorum, rerum; quibus illudit captis, haud ſecus ac Poëtarum Morpheus ſomniantibus omnes ideas formaſque ſuggerit. Numquid etiam, ut majore fallaciâ ludificetur miſeros, fratribus ſuis injungere poteſt Satanas, ut eundem fucum eadem horâ multis aliis faciant, ut videri queant unà conveniſſe, ſermones contuliſſe, negotia tractâſſe? ſic univerſorum confeſſiones, & teſtimonia, quanquam ſingulos ſeorſum examines, coincident. Quid ſi damna illa, quę ſoporis tempore putant venefici ſe hominibus & pecori intuliſſe, à Satana ipſo aut ſociis Angelis profecta ſint? non eſt igitur, quod pro ecpſychoſeos illius argumento adducant mortem alicujus circa id tempus, quem illi veneno aut carmine ſe ſomnient interemiſſe: hunc enim Satanas, ut illis fortius illudat aliorumq; credulitatem invitet, divino permiſſu interemerit. Nihil rationabilius mihi ſuccurrit aut ſimilius vero, quod ad ea reſpondeam, quæ in Veneficorum confeſſionibus à ratione & communi ſenſu aliena ſunt. Hæc tuta ſatis eſt via inter Scyllam & Charybdin navigantibus; ne ſi nihil credamus in eorum trahamur errorem, qui veneficas artes omnino negant: ſin omnia; in ea opinionum portenta, quæ ſana Theologia & Philoſophia explodunt.

CAPUT QUINTUM.

Quæ in alios agant Venefici. Cur fœminæ his artibus addictiores, quantum eæ poſſint Diaboli ope, damnorumque ab iis datorum tutiſſima remedia.

PHI. CErtè non deſtituitur ratione opinio tua. Sed explicatis quæ in ſe agant, ad ea perge, quæ agunt in cæteros.

EPI. Tria in illis notanda veniunt: modus deliberandi de patrando ſcelere: partes Veneficorum, qui inſtrumenta ſunt: partes Satanæ, qui ſcelus exequitur. Locus deliberandi eſt ædes ſacra, ubi heri ſui tetrum adorant numen: cui ex ſingulis quærenti, quid velint, alius ad opes acquirendas proponit flagitium, alius ad ultionem. Ille, ut qui delectatur malo, non gravatè annuit votis ſupplicum; turpia ſuggerens conſilia, quibus ſe reddant votorum compotes. Neque etiam leviora illa fœminarum negotia ſuſuper habet. Illis injungit cadaverum artus præſecare; & in pulverem redactis ea miſcere, quæ ipſe non avarè porrigit.

PHI. At priuſquam ulteriùs pergas, liceat ex te quærere, quod tute mihi injectâ fœminarum mentione ſuggeſſiſti, cur pro ſingulis viris viginti fœminas reperias veneficiis addictas?

EPI. Cauſa eſt ſexus debilitas, Satanæ dolis & fraudibus opportunior. Quod in Eva & ſerpente nimis ab initio (proh dolor) apparuit. Ex eo major eſt Satanæ cum fœmineo ſexu familiaritas.

PHI. Nunc ad priora revertere.

EPI. Aliis docet ex cerâ aut luto hominum, quibus nocere cupiunt, effigies componere; ut his lento igne aſſandis ipſi homines, continuo morbo, ſenſim contabeſcant, prout cera liquitur aut lutum dureſcit. Aliis donat pulveres & lapides, quorum ope inferant auferantque ægritudines. Aliis commendat peregrina venena & medicis ignota, ſiquidem occulta naturæ rectiùs callet mortalibus: non quòd iſta quicquam habeant cum negotio, cui adhibentur, commune, (ſola excipio venena, è media natura deſumpta) ſed quia hîc, ut in cæteris, divinorum operum vult æmulus haberi. Nam ut Deus per ſubſtantiæ terreſtris ſacramenta cœleſtem operatur gratiam, nihil cooperante materiâ: utque Chriſtus luto & ſputo oculos aperuit cæco, nihil juvantibus iis quæ adhibebat; ita Satanas ex rerum externarum

abuſu

abuſu ſpeciem quærit & velum, quæ tamen ipſæ effectum nihil promovent, quicquid demum plebeja deliret inſcitia. Cæterum ex hiſce conſultationibus, modiſque operandi à Satanâ injunctis, ea proveniunt, quæ niſi fieri poſſe ratione demonſtrem, nemo unquam crediturus eſt. Omiſſis igitur levioribus, quæ abſque Dæmonis conſilio male feriatæ aniculæ per ſe faciant, ea tantùm, quæ admiratione non indigna ſunt, commemorabo. Primùm igitur inter viros & fœminas amoris & odii auctores ſunt venefici; res vaferrimo ſpiritui non difficilis, qui, cùm in depravatos hominum affectus ſe penetravit, facilè ſutelis ſuis, quò vult, eos ducit. Deinde verò in alterum transferre poſſunt alterius ægritudinem; nempe ejuſdem maligni ſpiritus ope, qui, permittente Deo, Jobum morbis & ulceribus afflixit. Antiquus enim medicandi artifex prædominantem in corporibus humorem non ignorat, quem excitare, efferare, augere poteſt; pro ægritudinis modo, quam Dei permiſſu corpori illaturus eſt. Nec ægrè etiam eum hominem morbi moleſtiâ expediet, quem ſanitatis illecebrâ in æternos laqueos illectet. Poſſunt quoque, cerea aut fictilia aſſantes ſimulachra, homines morte afficere. Quidni enim Satanæ proclive ſit vitales ſpiritus eâ menſurâ debilitare aut ſpargere, quâ conjurati iſti ceream colliquant igne effigiem, licèt ad eam rem nihil conferat innoxia, quâ utuntur, cera? quidni etiam laſſitudine inductâ, & nimio ſudore, exſuccum reddere corpus humanum: aut ſubtractis ſpiritibus, quorum ope peragitur concoctio, ita ſtomachum infirmare; ut tranſudante primigenio humore, in cujus locum nihil reponitur, tandem æger contabeſcat, eodem prorſus modo ut liquitur ad ignem ſimulachrum? ſic contemperante diro hoc artifice tabis momenta cum ſimulachri defluxu, ut uno eodemque tempore, & quaſi operâ, incipiant & deſinant. Poſſunt quoque tempeſtatibus & procellis eos terrarum mariſque tractus agitare, quos illis Deus tranſcripſit ad tempus inquietandos. Has procellas, improviſâ & inſolitâ ſui impetus violentiâ ac brevitate, facilè à naturalibus diſcernas. Neque hoc Satanæ difficile eſt, cui tanta cum aëre intercedit ſubſtantiæ affinitas, ejuſque elementi movendi figurandique tanta vis, ut antè nobis explicatum eſt: præſertim cùm in ſacra pagina Princeps aëris dicatur. Poſſunt etiam hominibus ſanis maniam inducere aut phrenitudem; rem non arduam Satanæ, qui hos & alios naturales morbos ſine negotio excitat. Poſſunt denique malis genius, qui nunquam diſcedant à latere, homines exterrere; & ædes ſpectris facere inhabitabiles: quod hoc tempore à noſtris veneficis ſcimus factitatum. Poſſunt aliis ſpiritus immittere, ut verè fiant dæmoniaci; quod eò Satanæ tactu facilius eſt, quia ſuis Angelis, ſi ita Deus permiſerit, quamlibet injungere poteſt vexandi hominis rationem.

PHI. An verò Deus his Diaboli mancipiis quicquam juris concedet in fideles?

EPI. Concedet ſanè: triplex enim eſt genus hominum hiſce tentationibus & periculis, divino arbitratu, obnoxium; impii propter flagitia, ut pœnæ gravitas reſpondeat atrocitati criminis; pii deinde ſed fide invalidi, & ſceleri aliquo ſopiti, ut diri hoſpitis adventu expergiſcantur, viri denique optimi & juſtiſſimi, quorum patientiâ orbis erudiendus eſt, cujuſmodi erat Jobus. Quidni enim Deo tam liceat raris hiſce & inuſitatis uti ſuppliciis, quam quotidianâ illâ ſuâ & tritâ morborum rerumque adverſarum virgâ?

PHI. Quis ergo à Diabolicis hiſce machinamentis ſecurus ſit?

EPI. Nemo tam ſit fidens animi, ut ſibi impunitatem hîc ſpondeat. Deus enim ab æterno non minùs prædeſtinat miſerias, quibus ſingulos homines exercet, quam bona, quibus ornat. Neque nobis terrori eſſe debet omnis hæc, quantacunque eſt, Satanæ & ſatellitum ejus poteſtas; quando aliàs cum eo hoſte nobis centies in die confligendum eſt. Itaque ut fortem militiæ ducem non magis abſterret prælio majoris tormenti tonitru, quàm minoris ſcloppus, licet illi non conſtet ab utro ſit periculum: ita nos decet in ſacrâ hac acie ſtare intrepidos, ſive inuſitata hæc ſævitiæ arma adverſus nos expediat Satanas, ſive ſolita illa & trita, quæ continuâ aſſuetudine nobis in contemptum abiere.

PHI. Nonnè autem liceat morbum alterius ſagæ maleficio factum alterius auxilio depellere?

EPI. Minimè gentium. Non enim faciendum malum, ut bonum inde eveniat.

PHI. Quibus igitur licitis modis curabitur ægritudo?

EPI. Continuis ad Deum precibus, vitæque emendatione, & acerrimâ vindicatione in hæc Satanæ mancipia; quantum in unoquoque noſtrum eſt ſitum. Horum morte legibus inflicta nulla eſt ſalubrior afflictis victima. Neque hæc licita ſolum, ſed & tutiſſima via eſt: nam Diaboli ope haud unquam Diabolus ejicitur, ut ait Chriſtus. Et medicina ejuſmodi ad tempus quidem levaverit ægrotantem, tandem verò haud dubiè corpori animæque adferet interitum.

CAPUT SEXTUM.

Qui homines magis minuſque veneficis obnoxii ſint. Quæ illis in Magiſtratum poteſtas, aut in carcere. Cur illic Diabolus eos inviſat. Curvariatâ effigie cum illis agat.

PHI. SEd quis audeat punire, ſi nemo ſecurus eſſe poteſt à maleficiorum portentis?

EPI. Non eſt deſerenda virtutis via, ſi prærupta videtur, & adſcenſu periculoſa. Conſtat præter-

præterea Incantatorum injuriis nullum genus magis expoſitum, quàm puſillanimos hoſce & exiguos fide, qui firmiſſimus eſt adverſus hæc maleficia clypeus: minimum verò illis hominibus imminere periculum, qui maximum illis periculum creant; nulloque præmio induci poſſunt ut eorum vitæ parcant.

PHI. Ergo peſtilentiæ non abſimiles ſunt, qua nempe certiſſimè perit qui longiſſimè fugit; & diſcrimen minimè evitat, qui maximè metuit.

EPI. Ita eſt ut dicis. Nam neque manus ſuas malè medicas poſſunt alicui admovere, qui eorum artibus non confidit, &, quod hinc ſequitur, animæ ſuæ ſalutem periclitatur: nec ullis nocere minùs poſſunt, quàm malarum ejuſmodi artium contemptoribus, fide tamen ſubnixis, non ſuâ arrogantiâ.

PHI. Sed quanta eorum eſt in Magiſtratum poteſtas?

EPI. Major, minor, prout cum illis agit. Nam in illos conniventem per illos punire poteſt Deus: at ſedulum vindicem, divinoque & civili gentium jure Satanica maleficia perſequentem non patietur Deus Satanicà fraude opprimi, & à bono opere abſterreri.

PHI. An verò jam deprehenſis & captis ſupereſt aliquis malæ artis uſus?

EPI. Id ſanè pro ratione cuſtodiæ judicandum eſt. Nam ſi à privatis hominibus, privataſque ob cauſas detineantur, eadem eſt illis fugiendi nocendivé poteſtas quæ prius. Sin à Magiſtratu aſſerventur ob malæ artis conſcientiam, non major illis poteſtas reſtat, quàm olim ante diſciplinam Satanæ illis fuit. Nam ubi Deus occœpit per vicarios ſuos ejuſmodi ſcelera punire, non eſt quod metuamus, ne vindicis ſceptri ſeveritatem Diabolus eludat.

PHI. An verò Satanas ad diſcipulos ſuos jam incarceratos nunquam viſet?

EPI. Imò verè, miſerorum conditioni ſe accommodare ſolet: qui ſi factum mordicus negaverint, merebuntur datâ occaſione illius alloquium, ut paulò erectiores vano evaſionis promiſſo lactet; aut omnia deſperantes magis contriſtet, adque necem ſibi quoquo modo conſciſcendam impellat, qui plerumque eſt eorum exitus. Sin verò prioris vitæ pœnitentiâ ſcelera apud judicem confeſſi fuerint, non patitur Deus Satanæ præſentia, aut allectamentis reſipiſcentes vexari.

PHI. Non eſt conſultum (ut video) ejus uti conſilio. Sed libenter ſcirem, qua ſpecie incarceratos conveniat?

EPI. Varia omnino, & ut aliàs cum eis agere ſolebat. Magi enim ut jam diximus paciſcuntur effigiem, quâ ipſis appareat: & tyronibus talem ſe ſiſtit, qualem requirunt figuræ. At coram his ineptis arbitrariam ſumit perſonam, vel eorum moribus aptiſſimam. Nam in publico eorum conventu variis apparet variis; quod ex confeſſionum diſcrepantia nobis enotuit. Etenim multiplicibus aëri impreſſis imaginibus ludificatur ſpectantes; ſimplicioribus & idiotis terribilis, & deformis, ut metum ſui & reverentiam incutiat: aſtutioribus non ita portentoſus, ne fœditate adſpectus ſtomachum faſtidientibus evertat.

PHI. At contingi non poſſet (quod tamen venefici fatemur factum) ſi aërio ſe veſtiret corpore?

EPI. Ego de contactu parum in eorum confeſſionibus audivi; quod tamen aut aſſumpto cadaveris miniſterio fieri poſſet, aut ipſo tactûs, ut viſûs, ſenſu deluſo: res tanto artifici non ardua, quia ſenſuum organa ſuapte naturâ infirma, accedente naturali morbo, facilè abducuntur in errores.

PHI. Unum tantùm ex te quærerem, Veneficisné ſolis tum temporis cernatur Diabolus, an aliis quoque qui unà ſunt in carcere?

EPI. Interdum id contingit, interdum ſecus, prout Deo viſum eſt.

CAPUT SEPTIMUM.

Duo Dæmonum genera in terris conſpicua. Cur alterum inter nos crebrius fuerit potientibus rerum Papiſtis, alterum Papiſtis ejectis. Negantes Dæmonum poteſtatem, negare poteſtatem divinam, & erroris Sadducæorum reos eſſe.

PHI. Liceatne vero Satanæ aliorum in conſpectum venire, quàm diſcipulorum ſuorum, qui ſacramento ipſi addicti ſunt; exploſis præſertim jam adventu Chriſti & abolitis oraculis, aliiſque id genus fallaciis?

EPI. Etſi certum eſt orientis Evangelii luce pulſis fuiſſe craſſiores erroris Paganici nubes, non omnino tamen evanuiſſe impoſtores Spiritus quotidiana teſtis eſt experientia. Hoc autem obſervandum eſt inter duo illa conſpicua eorum genera diſcrimen. Alterum, propagatis Evangelii radiis, albique equi victoris (de quo Revel. 6.) multum impediebatur, & videbatur rarius. Hi quoties apparent, aut hominibus extrinſecus nocent, aut eorum corpora per vim poſſident. Alterum genus ex eo tempore inter homines frequentius, & ex malis artibus, de quibus noſtra eſt diſſertatio, notius eſt. Hoc nobis in Britanniâ uſuvenit, quibus ſub Papiſmi tenebris plura cernebantur ſpectra, plures genii, quam quis fando poſſit expedire; nunc ita rari, ut vix toto ſæculo quicquam ejuſmodi inaudias. At eo tempore non ita crebra erant veneficia, ut noſtro, quo ſanè creberrima evaſerunt.

PHI. Quæ ejus rei cauſa eſt?

EPI. Varia delicta variam à Deo accerſunt in nos pœnam. Patribus noſtris temporum & Papatus vitio craſſè errantibus, familiariter nobiſcum verſabantur Dæmones, ignorantiæ noſtræ nube ſepti, veluti Lemures aut Manduci infantibus illudentes. Ejuſmodi nempe terriculamentis puerilem eorum temporum ridebant inſcitiam. Nunc autem religionis & doctrinæ integros, ſed vitâ rebellantes veritati

nitente

meritò Deus caſtigat eo criminis genere, quod Samuel rebellionis nomine indigitat.

PHI. Sed cum de Spirituum apparitione loqui cœperis, illum obſecro ſermonem pertexe: multi enim hac tempeſtate mordicus id negant.

EPI. Quiſquis Diaboli poteſtatem neget, is haud dubiè, ſi liceret, divinam quoque negaret. Cùm enim Satanas DEO è regione adverſetur, quâ, obſecro, ratione in Dei notitiam rectiùs pervenias, quàm notitiâ, contrarii? ut per hujus poteſtatem, licèt creaturæ, Creatoris luceat potentia; per impoſturas veritas; per iniquitatem juſtitia; per ſævitiam miſericordia: & ſic in cæteris eſſentiæ divinæ & qualitatum Diaboli. At nimis multos vereor ſupereſſe in orbe Sadducæorum diſcipulos, qui ſpiritus negent horum errori revincendo; ut vel maximè nulla alia ſubeſſet cauſa; DEUS oculis noſtris conſpicienda Dæmonia jure ſuo nonnunquam exhibeat.

DÆMONOLOGIÆ
LIBER TERTIUS.
De Spiritibus, qui homines vexant. Epilogus operis.

CAPUT PRIMUM.

Quatuor eſſe Dæmoniorum genera: Primum genus Spectra eſſe, & Umbras mortuorum. Quâ ratione te his expedias.

PHI. PErge itaque & in re quid verum putes, & quid fabuloſum exponere.

EPI. In quadruplice differentia ſunt Dæmones hi, in terras advenæ, quorum opera in divexandis hominum corporibus utitur Satanas. De inſidioſo animarum aucupio jam dictum eſt. Primum genus eſt eorum, qui ædes, aut ſolitudines infeſtant: Alterum, qui homines, quibus ſe addunt ingratos comites, certis horis agitant: Tertium, qui humanis ſe corporibus inſinuant, quæ poſſidere dicuntur: Quartum eſt erraticum, quod Phariorum agmen vulgò nominatur. De tribus primis, quomodo veneficis auctoribus homines aggrediantur, jam audivimus: ſupereſt dicere, quomodo ſua ſponte, non alieno ſcelere, ad nos veniant. Sed mihi hic præmonendus es, ne verborum ſpecie deceptus, quod de quadruplici Dæmoniorum differentia loquutus ſum, aliorſum accipias. Nam reipſa unum tantùm eſt eorum genus; verùm ut faciliùs mortalibus imponant, variis ſe veſtiunt figuris, variaſque inſiſtunt agendi vias, tanquam alii aliis natura forent probiores. Itaque (ut ad propoſitum revertar) primi ordinis genios diverſis inſigniebant nominibus antiqui, pro eorum ingeniis factiſque. Si ædes, quas frequentarent, vel horrore adſpectus, vel fragore ſonitus infeſtas redderent; Lemures dicebantur & Spectra. Si defunctorum ſpecie ſe amicis ſiſterent, mortuorum umbræ & lares. Et innumera erant ejuſmodi nomina pro agendi modo, ut in noſtra quoq; lingua videmus obtinere. De hiſce malis geniis certiores nos facit ſacra pagina. Eſaias Propheta, cùm cap. 13. & 34. Hieroſolymis minatur excidium, in ſolitudinem quoque vaticinatur urbem eam abituram, & in habitaculum ululatum, & Iim & Ziim; quæ ſunt Hebraica horum Dæmoniorum nomina. Ideo autem frequentant Dæmones hæc ſola loca, ut fidem eorum, qui ibi manent, concutiant. A natura enim minùs meruimus comitati quàm ſoli; quod vafer hoſtis arripit ut monumentum victoriæ, non aggrediens niſi infirmos. Ad hæc publicos Chriſtianorum cœtus non patitur DEUS viſibili hujus impuri præſentia vel adſpectu traduci. Quotieſcunque autem hoc hoſpite inquietantur ædes non deſertæ; aut craſſam arguit habitantium inſcitiam, aut aliud aliquod infame flagitium, quod DEUS inſolito illo caſtigat ſupplicio.

PHI. Sed miror, quomodo foribus & feneſtris (ut ajunt) clauſis domos intrent hæc portenta?

EPI. Introitus ratio mutatur pro ratione perſonæ, quam ſuſtinent. Nam cadaver induti facilè ingrediuntur inobſervati, & ſine ſtrepitu, apertis nempe forium valvis. At ſpirituali ſubſtantia exiles facilè ſe per aëris quæcunque ſpiracula penetrant in ædes. Nam ſpiritus nullam habet quantitatem.

PHI. Anne autem impuris hiſce liceat ante reſurrectionis tempus defunctorum requiem ſollicitare? vel, ſi liceat, an tantùm in reproborum corpora (ut veriſimile eſt) hoc jus habeant?

EPI. Non magis turbat Diabolus quietem mortuorum, aſſumens ſibi ad tempus eorum cadavera, quàm venefici mutilantes, aut porci eruentes è monumentis. Nec quieſcere dicuntur in ſacris, quòd uno in loco perpetuò maneant; ſed quòd à laboribus & miſeriis tamdiu ferientur, donec reſtituta animarum unione ſimul æternam participent gloriam. Obnoxia verò Satanæ eſſe tàm piorum, quàm impiorum cadavera, nihil abſurdi eſt, cùm nequeant

queant, abſente animâ, ullo modo pollui. Et probrum, ſi quod ſit illis à Satana illatum, quî poteſt eſſe majus ſuſpendio, aut decollatione, aliavè mortis contumelia, quam pii ſæpenumero patiuntur? Nihil enim eſt in cadaveribus fidelium natura ſua honoratius aut incorruptius, quàm infidelium, donec illa noviſſimo die expurgentur ad gloriam. Teſtatur multorum morborum fæditas, quibus in hac vita torquentur; & nos de obſeſſis & dæmoniacis loquuturi rem dabimus manifeſtam.

PHI. Sunt qui loca ſpectris infamia frequentaſſe dicuntur, nulla re ejusmodi audita vel viſa.

EPI. Credo equidem; quum non cuivis arbitrarium ſit audire aut videre, ſed quibus, divina voluntate diſpenſante, id permiſſum eſt.

PHI. At quibus demum rationibus ejici poſſunt ex ædibus ingrati hoſpites?

EPI. Duplex omnino eſt mali remedium: eorum nempe, qui infeſtantur ſeriæ ad Deum preces, cum Eccleſia conjunctæ: deinde vitæ prioris emendatio, expiatioque peccatorum, quæ hanc à DEO inſolitam peſtem attraxerunt.

PHI. Quid ſibi volunt hæ larvæ, cùm recens mortuos, aut jam morituros repræſentantes in conſpectum amicorum veniunt?

EPI. Peculiarem in noſtra lingua tunc appellationem habent: & frequens erat inter gentes hæc Satanæ impoſtura, qua boni Genii famam venabatur, aut mortem amici prænuncians, aut defuncti voluntatem indicans, aut occultæ cædis rationem explicans, ut in hiſtoria Prodigioſa legitur. Ita ille homines veri neſcios fefellit. Quin craſſioris cerebri Chriſtianis etiamnum illudit; non auſus periclitari apud cordatiores, qui bene norunt nec ad amicos reverti ſolere Defunctorum animas, nec à bonis Angelis ejusmodi imagines uſurpari.

PHI. Nunquid de genere Spectrorum ædes infeſtantium ſunt noſtri Lycanthropi?

EPI. Vetus circumfertur de iis & paradoxa opinio, ipſo quoque nomine homines-lupos Græcis ſonante. Sed (ut dicam ingenuè quod ſentio) ſi quid ejuſmodi olim fuerit, profectum arbitror ex copiâ atræ bilis; ex quâ etiam factum eſt ut nonnulli, vigilantes etiam, ſomniarint hydrias ſe eſſe, equosvè aut pecudes. Eodem modo, vitiante, (ut arbitror) phantaſiam & memoriam maligno humore, & per incerta intervalla exundante, miſeri lupos ſe eſſe crediderunt; eorumque etiam geſtus ſimulârunt, pedibus manibusque incedentes, velut quadrupedes; fœminasque & infantes hiante rictu petentes, ut vorarent; cum canibus denique mordicus certantes: & ſic brutæ conſuetudinis æmuli ut imaginationis vitio obbrutuiſſe videri queant: quod Nebuchadn.zaris per ſeptem annos fatum erat. At quod adjici ſolet de duris & ſquamoſis exuviis, quas habeant & recondant Lycanthropi; credo ab incertis rumoribus, unde omnia mendacia, fluxiſſe.

CAPUT II.

De ſecundo & tertio geniorum ordine, quorum ille homines aſſectatur, hic corporibus ſe immiſcet. Ceſſantibus jam viſionibus, & prophetiis, ambos eſſe malos.

PHI. PErtexe nunc de cæteris geniorum ordinibus ſermonem tuum.

EPI. Duos ſequentes ordines eorum, qui homines extrinſecus ſequendo inquietant, & intrinſecus poſſidendo torquent, unâ operâ expediam; cùm eædem ſint utriuſque mali cauſæ eædemque remedia.

PHI. Quales igitur ii ſunt, qui his affliguntur pœnis?

EPI. Aut rei ſunt graviſſimorum ſcelerum, quæ horrendo hoc flagello DEUS vindicat: aut fortè ingenii probitate pares ſunt optimis; quos tamen multas ob cauſas patitur DEUS ſic exerceri, ut patientiam probet, zelum excitet, cæterosque exemplo moneat, ne nimium ſibi fidant; quum ex iiſdem conſtent elementis, fortè nihilo levioribus inquinati peccatis; quemadmodum de iis dixit CHRISTUS, qui caſu turris Siloës oppreſſi fuerant: ſed potius ut divinam celebrent clementiam, quòd, cum in eadem fuerint cauſa, non eodem puniantur ſupplicio.

PHI. Non injuria, fateor, propter has cauſas permittit Deus Satanæ ſic in homines graſſari: ſed cum in omni re ſatis conſtet Diaboli conſilium Divino eſſe adverſum, quem, obſecro, in ſcopum hic collineat?

EPI. Duorum alterum ſibi proponit; nempe, ut eos, quos ſequitur obſidetve, objectis periculis in certum vitæ diſcrimen adducat: aut, permittente DEO, corpora tormentis debiliter & morbis incurabilibus fatiget. Alter illius ſcopus eſt ipſius animæ interitus, dum tormentorum impatientia eos ad deſperationem aut blaſphemiam irritat, quod fecit Jobo. Vel ea lege abiturum ſe promittit, ſi DEO dixerint convicium; quod parvuli confeſſione modò innotuit.

PHI. Tu quidem de ambobus generibus junctim dixiſti, ego verò de utroque ſeorſim nonnulla ex te petam. Conſtat eorum ſpirituum, qui homines ſequuntur, non unum eſſe ingenium: maligniores alii, eos, quorum ſe faciunt comites, cruciant & divexant; alii manſueti magis & benevoli iis miniſtrant, & ſi quod imminet periculum prænunciant. Scire jam cupio, an utrumque genus peſtiferum habendum, an poſteriores à DEO miſſi ſint ad tutelam (ut videtur) & cuſtodiam bonorum. Gen. 32.
Scriptum enim eſt legiones Angelorum à Deo 1. Reg. 6.
mitti, qui vigilando tueantur electos. Pſal. 34.

EPI.

EPI. Non me latet origo illius erroris. A gentibus veri numinis ignaris profectus eſt: quibus ineptè perſuaſum erat unicuique noſtrûm duos addi individuos vitæ comites, genium bonum & genium malum (Græci εὐδαίμονα vocant & κακοδαίμονα) illum virtutis ſuaſorem, hunc vitii. Sed Chriſtiani (DEO ſit laus) in Cymeriis humanæ opinionis conjecturis non ampliùs errantes, ſcimus nunc bonitatis fontem unicum eſſe DEUM; qui omnium bonorum nobis auctor ſit, quæ vel mente concipimus, vel manu exequimur: carnem autem noſtram eſſe & Satanam, qui nos trahant in diverſa. Diabolus tamen, ut inveteratum illum gentium errorem in imperitorum animis confirmaret, durante Papatus cæcitate multorum ædes ſine maleficio frequentavit, ſedulus (ut videbatur) in iis, quæ uſus domeſticus requirebat. Hunc, antiquorum Larem, noſtri Brunium appellabant, hominis hirſuti effigie; quo hoſpite ædes ſuas credebant fortunatiores. Eò ſuperſtitionis devenerat inſcitia.

PHI. At Diabolo ſemper propoſitum eſt malè agere. Hæc autem ita ab omni malitiâ remota ſunt, ut nihil appareat quod non dixeris bonum.

EPI. Numquid ſatis eſt nequitiæ, ſe pro Angelo lucis ignaris venditare, ut homines ſimplices & creduli juratum DEI humaniq́ue generis hoſtem pro amico admittant? Nobis nihil certius eſſe debet, quàm poſt CHRISTI adventum in carne, & ſtabilitam Apoſtolorum operâ Eccleſiam, miracula deſiiſſe, cum viſis, vaticiniis, & Angelorum bonorum malorumq́ue apparitionibus. Talia enim ad primam fidei ſementem & plantationem Eccleſiæ faciebant, quâ jam per EQUI ALBI victorias firmata, Lex & Prophetæ nobis ſatis videri debent ad ſalutem: vel ut reddamur inexcuſabiles, ut Chriſtus in Lazari & divitis epulonis parabola indicat.

CAP. III.

De Incubis & Succubis Dæmonibus. Et cur illi in Barbaris, & Septentrione frequentiores.

PHI. UNus adhuc me torquet ſcrupulus de eodem genere ſpirituum. Noſti fama ſcriptoq́ue vulgati, inter malos genios, hominum ſequaces, genus quoddam eſſe cæteris impurius & obſcœnius, eorum, quos comitantur, pudicitiam vitians. Hîc primò ex te ſcire volo, an fieri poſſit quod fama dicit fieri, an fieri poſſit quod fama dicit fieri: deinde verò, an inter ſpiritus ſint ſexuum diſcrimina?

EPI. Abominabiles iſti humanæ caſtitatis violatores pro ſexuum differentia, quibuſcum rem habent, antiquis Incubi & Succubi dicebantur. Poteſt Diabolus hoc flagitium duobus modis exequi; aut enim furtim exempto è cadavere ſemine fœminas polluit, nullum interea corpus videntes nullum ſentientes, niſi quod ille impudens iis indit in genitalia: ut de virginibus Monaſterii cujuſdam legimus, propterea quòd turpia à Satana paſſæ fuiſſent, crematis. Aut ſanè ipſo aſſumpto cadavere, congreſſum viri nebulo mentitur. Quocunque verò ut fiat modo, certum eſt fœminas non ſine inſigni frigoris ſenſu ſemen illud ſuſcipere. Si enim à vivo deciſum eſt, priùs vim omnem & calorem deperdit, quàm in matricem veniat: niſi verius eſt nunquam eas dotes habuiſſe, nempe expers agitationis, qua ſanè in congreſſu virili vis ſeminis caloŕque excitantur. Sin è cadaveris hoſpitio ſemen in uterum infandus adulter ejiciat, quid mirum eſt itidem frigere, ut cadaver unde deciditur? Quòd verò de Spirituum ſexu laboras ſcire, ipſa te doceat Philoſophia nulla eis eſſe ſexuum diſcrimina, quibus ad generationis neceſſitatem natura ſemen non dedit. At conſtat nobis non eſſe Spiritibus ſemen, cum nulla ſit generandi neceſſitas.

PHI. Qui fit igitur, ut è Dæmonum congreſſibus confirment nata monſtra?

EPI. Aniles fabulæ ſunt; nec ſuo illis ſuppetente ſemine, & illo è cadaveribus ad generationem inepto; cui nempe, ut ipſi cadaveri, omnis periit vita, & naturalis calor, & plaſtica virtus. Quin ſi partus ſequi poſſet, quod poſſe tota natura negat; non tamen monſtrum naſceretur, ſed talis planè ſoboles, qualem ex eadem fœmina genuiſſet homo vivus, cujus è cadavere ſemen exemptum eſt. Nihil enim ad hoc negotium confert Dæmon, niſi quod ferat & infundat ſemen; ut ſcias nullam ab illo qualitatem participari. Poteſt quidem impoſtor ille, fœminæ, cui vitium fecit, uterum attollere, aut infarctis menſtruis, aut herbarum ope, quod faciunt mendicæ; &, appropinquante tempore, concitare dolores partûs, ſimiles omnino veris; tumq́ue in manus obſtetricis lapidem lignumve indere, aut monſtrum infantis aliunde advecti. Sed fama publica in his facilior eſt, quam fides mea.

PHI. Sed cur in Lappia, Finniaq́ue, Orcadibusq́ue noſtris, & Schetícis inſulis, & aliis mundi regionibus agreſtioribus crebrior eſt hæc Satanæ obſcœnitas?

EPI. Ubi craſſiſſima eſt hominum ignorantia, ibi craſſiſſima eſt Satanæ impudentia. Et hac ratione ante confirmavi frequentiora eſſe in fœmineo ſexu veneficia.

PHI. Sed an eo uſque miſeriæ quæquam fœmina deveniat, ut libens volensq́ue ſe Satanæ proſtituat?

EPI. Res ſatis teſtata eſt Veneficarum confeſſionibus, non paucas ab eo exorari ad ſtuprum; certè, ut deteſtando obſequio magis illaqueet miſeras. Verùm ut raptas miſeratione proſequi, & votis noſtris; ita concubinas & ſcorta Satanæ ſeveriſſimè debemus ulciſci.

PHI. An autem Ephialtes, qui dormientes

invadit, eſt de genere ſpirituum, de quibus tibi ſermo eſt?

EPI. Minimè gentium. Eſt enim morbus è naturali ortus causâ: cui ab incubando ideo Medici dederunt Incubi nomen; quia craſſus humor, incidens in dormientium præcordia, reſpirationem impedit; & laſſitudine inductâ, perſuadet inſcus pondus inuſitatum, aut ſpiritum incumbere, qui oppreſſos degravet.

CAP. IV.

De Dæmoniacis & poſſeſſis, qui fiat ut eos curent Papiſtæ.

PHI. Omnem mihi exeſtimi ſcrupulum de iis, quos combinaſti, ſpirituum ordinibus. Nunc de ultimo illo dæmoniacorum genere duo mihi reſtant quærenda; quibus ſcilicet illi modis à phreneticis aut maniacis poſſint internoſci: deinde qui fiat, ut ab hominibus, noſtra opinione hæreticis, Papiſtis, interdum curentur; cum veriſimile non ſit Satanam Satanæ ope expelli: tunc enim (quod Chriſtus ait) regnum ejus foret in ſe diviſum.

EPI. Varia ſunt omnino ſymptomata (ut ad primam quæſtionem reſpondeam) quibus hoc peſtis genus à naturali ægritudine diſtinguitur. Sed omiſſis Papiſtarum indiciis; quòd aqua benedicta aſperſi inſaniant; quòd à ligno crucis retrorſum fugiant; quod DEI nomen audire non ſuſtineant; & aliis hujus farinæ, relatu non moleſtis minus, quàm ridiculis: Pathognomonica & vera hujus mali indicia tria ſunt; nempe, corporis robur, ſupra quam cuiquam credibile eſt, ad quod non facile acceſſerint ſex homines alio ſortis inſaniæ genere; deinde tumor ventris & thoracis immodicus, cum internis convulſionibus, & ferreo nervorum rigore intenſioneque, & ſic quidem, ut nulla arte in tantum extendi poſſet humana cutis. Tam maligna eſt incluſi Dæmonis vis in obſeſſi membra & ſenſus, anima intereà ejusque affectibus ab obſidentis poteſtate exemptis. Variarum denique linguarum, quas nulla diſciplina hauſerit obſeſſus, expeditus uſus: ſed vox raucum & peregrinum ſonans; majorque conatus in loquentis thorace, quàm ore. Ab hoc ſymptomate exemptos volo, qui, paroxyſmi tempore, omni orbantur ſenſu, à muto cæcoque ſpiritu agitati, qualem CHRISTUS ejecit Matth. 12. Quod ad ſecundam quæſtionem attinet, de Papiſtarum aliorumve hæreticorum miraculis; primò res admodum incerta eſt; deinde, ſi vera ſunt, vix conſtat qua fieri poſſint ratione. Quidni enim de illis jure dubitemus, an facta ſint; cum ſciamus, quæ nunquam facta ſunt, innumera ab illis miracula venditari; ut hac fraude labentis Eccleſiæ ſuæ fulciant putredinem? Deinde verò experientia compertum eſt paucos liberari omnino Dæmoniis, qui iſtorum opera curati ſunt; Satana tantùm ad tempus torturam & carnificinam intermittente, ut in Pontificiam hæreſin per falſa miracula alios alliciat, alios in eâdem confirmet, omnes ſuperſtitione captos in æternum animæ periculum inducat; eadem fraude, qua ante dicebamus morbos Veneficarum opera curari. Sin aliquando eveniat, ut à Papiſtis ejiciantur Dæmonia (quod ego, ſalva Eruditorum contrà ſentientium reverentia, veriùs exiſtimo, publicantibus ſcilicet rumorem orthodoxis hominibus, oculatis rei teſtibus) tum verò ajo his de cauſis eam poteſtatem Papiſtis poſſe competere. CHRISTUS Apoſtolis jus hoc dedit in Dæmones, imo verò mandatum; quod illi, ut par erat, jugiter exequuti ſunt. Præſcribebantur illis ante miraculum preces & jejunium; deinde verò ut miraculum ipſum ejus nomine peragerent. Nulla igitur in illis erat hæc virtus, ſed in eo qui mandavit: res in Juda proditore nimis manifeſta, cui eadem erat cum cæteris poteſtas credita. Cum itaque precibus & jejunio, divinique nominis invocatione ejiciantur Dæmonia; licet ſuis non careant nævis, quorum vicaria opera DEUS ea in re utitur, ut in Pſeudoprophetis apparet, quibus ipſe CHRISTUS poteſtatem hanc diſertis verbis tribuit: quid mirum eſt Papiſtis idem jus eſſe, ſi modò præſcriptam à Chriſto rationem obſervent, licèt in multis Chriſtianæ religionis articulis hallucinentur? Sicut enim Baptiſmum non vitiant eorum in Sacramento Euchariſtiæ errores, vel additæ ipſi Baptiſmo quiſquiliæ & nugæ; ſic eorum in aliis rebus errores nihilo facient hunc actum deteriorem.

PHI. Hoc certè mirum videtur permittere DEUM, ut Satanæ hoſpitio dehoneſtentur corpora fidelium.

EPI. Hoc eſt, quo meam de aſſumptis fidelium cadaveribus ſententiam probari modò dicebam. Nam ſi illi jus ſit vivorum corpora invadere, animæ unita; quanto magis per DEUM licebit cadaver arripere, non jam hominem, ſed putrem hominis capſam. Nihil, enim, teſte Chriſto, hominem intrat, quod hominem inquinat; ſed quod de homine egreditur, id demum inquinat. Marc. 7.

CAPUT V.

De quarto Phariorum agmine. Quid ibi verum, quid apparens. Quouſque de rebus his agat Dialogus noſter, & cui bono.

PHI. Reſtat jam de quarto Spirituum genere diſſeras.

EPI. Hic ille eſt erraticus Dianæ comitatus, à veteribus celebratus; noſtratibus Pharii dicuntur, & Boni Vicini; quo nulla crebrior ſub Papatu Satanæ impoſtura. Quanquam enim Diaboli ope futura prædicere etiam tum nefas

erat,

erat, qui tamen ab his avecti erant fortunatiſſimi probiſſimique mortalium habebantur. Ego fabulas hinc natas, de Phariorum rege & regina, de aula illa nimis feſtiva, & comitatu; & quòd decimas quaſdam ſuas proventuſque annuos ex ſingulis rebus perceperint; quod equo, pede mearint commearintque, ederint, biberint, cæteraque fecerint, humano prorſus more; & ejus farinæ cætera commenta, Eliſiis Virgilii campis quàm veritati ſimiliora, iis credenda relinquo, qui Chriſtiana non ſunt imbuti fide: etſi (quod antè monui) ita poſſit Satanas ſimplicioribus illudere, ut hæc & ſimilia, quæ nunquam fuerunt, & audiviſſe & vidiſſe ſe putent.

PHI. Quî igitur factum eſt, ut tam conſtanter & ad mortem uſque confeſſæ ſint veneficæ, à Phariis ſe avectas ad montem quendam veniſſe, quem, terrâ dehiſcente, ſubeuntes Phariorum reginam viderint, recens etiam enixam; unde lapidem acceperint variis præditum virtutibus, quem ſæpenumerò conſtat in judiciis publicis apud nos exhiberi.

EPI. De his idem ſentio, quod priùs de Satanæ extaticis, alto ſopore ſtupefactis ſenſibus phantaſiæ objici montes domoſque, atque adeò omnem imaginariæ aulæ magnificentiam, & cætera impoſturæ ludibria; indi interea lapidem iſtum in ſomniantium manus, quem videntur ſibi miſeri apud Pharios accepiſſe.

PHI. Quid verò, quod nonnullorum, quos ibi ſe vidiſſe autumant, mortes certò prædicunt? hoc verum ſanè inſomnium eſt, quod & vigilantibus ſibi ajunt videri.

EPI. Obtuſius mihi videntur philoſophari, qui eam reddunt divinationis hujuſce rationem: nec apparet, cur non æquè poſſit Dæmon illis futura prædicere, dum phantaſiæ illudit; ac aliàs, dum ſine fuco cum illis verſatur. Iſta igitur vaticinia nihil aliud ſunt quàm inania viſa, quibus Satanas, DEI æmulus, ſuam inter gentes (ut ante diximus) tuebatur dignitatem.

PHI. Jam cupio ſcire, an ſolis Veneficis hoc Cacodæmonum genus appareat?

EPI. Nonnunquam etiam poterunt in conſpectum fidelium ſe dare; vel terroris gratiâ; vel ut probitatis ſimulatione malam de ſe hominum opinionem elevent. Veneficis autem innocentiæ prætextum ſuggerunt, quo apud ignarum Magiſtratum declinent pœnam, ut ante indicavi. Sed ut bonorum iniquiſſimam vexationem miſeratione proſequi debemus, ita horum improbitas (quos vaticinandi fiducia facilè dignoſcas) eandem cum cæteris veneficis meretur pœnam; fortè etiam majorem, quia probitatem ſimulant.

PHI. Unde verò iſta in Spiritibus nominum varietas?

EPI. A Satanæ nequitia. Hac technâ ille Necromantis imponit, aſſumptis ſibi & commilitonibus Angelis innumeris nominum titulis. Satanam, Beelzebub, Luciferum, tres eſſe mentitur ſpiritus: Quorum duo priora nomina rebellium Angelorum Principi tribuit Scriptura; quemadmodum Dæmonum Princeps Beelzebub dicitur Chriſto, eo in loco, quo oſtendebam modo Dæmonia non poſſe ab hæreticis ejici. Et Johanni in Apocalypſi vetus ille tentator vocatur Satanas, malorum Angelorum Princeps. At in nomine Luciferi, crebrò in ſatis uſurpato, Metaphora eſt à Phoſphoro, propter Satanæ excellentiam ante lapſum. Quin & Veneficis eadem nominum varietate dat verba Diabolus; tanquam alius atque alius foret ſpiritus, quotieſcunque illi viſum eſt novam larvam aſſumere.

PHI. Sed ego de Phariis alia multa & mira ſæpe audivi.

EPI. Quam ego mihi viam in reliquo ſermone propoſui, eandem hic teneo: quoniam enim colloquii noſtri occaſio ex tua illa quæſtione profecta eſt, an forent venefici, & ſpiritus; & an ullam poteſtatem haberent; eò ſermonem meum omnem intendi, ut & eſſe & poſſe confirmarem; non pluribus adductis exemplis, quàm poſſe fieri per rationem demonſtrarem. Nihil ultrò conor; multò minus, ut eorum omnium, quæ audivi hac de re vel legi, tibi commentarium exhiberem; quo nec fidem apud æquos rerum æſtimatores mereret, nec tam malas artes reprehendere (quod Chriſtiani hominis officium eſt) quàm docere & tradere viderer.

CAPUT VI.

De examine & pœnâ Veneficorum. Quibus teſtibus poſſint convinci. Cur creſcat hoc ſæculo eorum numerus.

PHI. UT igitur, jam die in veſperam inclinante, finem faciamus; quo ſupplicio puniendi ſunt Magi, & Venefici? nam video tibi æquè eſſe utroſque reos.

EPI. Nempe ex jure divino, & civili, & omnium Chriſtianorum municipali, mulctandi ſunt morte.

PHI. At qua morte?

EPI. Paſſim obtinuit, ut crementur. Quanquam in hac re ſua cuique genti permittenda eſt conſuetudo.

PHI. Nullum autem ſexum, ætatem, ordinem morti eximis?

EPI. Nullum planè; modo à Magiſtratu id fiat. Eſt enim ſupremus idololatriæ gradus, in quo qui deprehenſus eſt, divina lege nemo excipitur.

PHI. Ergo neq; pueris ipſis parcendum putas.

EPI. Abſit verò: nam eorum captum ſuperat illius improbitatis exercitium. Societatem verò vel taciturnitatem tenella rudisque ætas excuſabit.

PHI. Conſcios igitur quoſcunque condemnas?

EPI. Haud dubiè. Nam ut ante de Magiâ dixi, qui conſulunt hos artifices, patrocinantur, connivent, hortanturve ad hoc nefas; in eâdem ſunt causâ cum his, qui faciunt.

PHI. Nunquid igitur Principi, vel ei cui eſt poteſtas ſumma, graves ob cauſas hîc licebit connivere, vel etiam alicui parcere?

EPI. Licebit ſanè, inquiſitionis causâ, quamdiu opportunum ei viſum erit pœnam differre. At verò penitus auferre, vel quem Deus ferit non ferire; non modò non liceat, ſed par omnino ſit flagitium cum Saulis in Agabum lenitate, nec levius ipſo veneficii crimine, ut tum Samuel monebat.

PHI. Cum igitur tam atrox ſit hujus ſceleris pœna; etiam atque etiam videndum eſt judici, ne quem niſi noxium condemnet. Nec opinor in causâ tàm gravi pro teſtimonio ſufficere vaniſſimam garrulæ anus vocem.

EPI. Videndum ſanè: nam Salomone teſte par crimen eſt innocentem damnare, & nocentem abſolvere. Nec infamis perſonæ teſtimonium, idonea habetur in jure probatio.

PHI. Quid ſi plures ejusmodi teſtentur adverſus unum?

EPI. Apud nos quidem duodecim juratorum arbitrio res ea deciditur. At cum in læſæ Majeſtatis crimine pueri, fœminæ, infames non repellantur à teſtimonii dictione; multò minus in divinæ Majeſtatis judicio, mea ſententia, repelli poterunt. Quorum etenim niſi Veneficorum teſtimonio deprehendentur Venefici?

PHI. Credo equidem viros probos ab illis in conſilium non adhiberi. At quid ſi imaginarius interfuiſſe conventibus nonnullos aſſeverent, quo tempore ipſi erant extatici, ut tu ante confirmabas?

EPI. Et illos ajo pro noxiis habendos. Eorum enim imagines, niſi conſentientibus ipſis, non mutuatus fuiſſet Satanas ad nefas. At lex conſenſum morte punit.

PHI. Ergo Samuel veneficus fuit. Nam ejus effigie uſus eſt Satanas: ejusque perſonam egit reſpondens Sauli.

EPI. At enim Samuel diem ſuum antè obierat: proindeque à ſuſpicione malæ artis, ſi quisquam, remotiſſimus. Non vult autem DEUS, ut Satanas in flagitioſis illis conventibus mentiatur innocentium imagines, ne immerita ſcilicet, fœdæ Apoſtaſias infamia onerentur. Tum enim etiam adverſus optimos non deeſſet hoſti calumnia. Quod in iis, qui à Phariis dicuntur avecti, manifeſtò probatum eſt. Hi enim neminem in ea aula ſe fatebantur vidiſſe, qui non poſtea judicio publico veneficii compertus fuit: res nuper explorata puellæ confeſſione, quam ſagarum malignitas malis geniis exterruerat. Hæc etſi varias utriuſque ſexus imagines conſpiceret, à quibus vexabatur; omniumq; nomina indicaret, quorum eæ erant imagines; nemo tamen eorum deprehenſus eſt innoxius, ſed nonnulli manifeſtâ ratione, plerique autem ſuâ confeſſione damnati. Ratum quoque & inuſitatum arbitror, ut quisquam à Veneficis conſcius nominatus fuerit, quem præſertim ſuis ſe oculis vidiſſe affirment in conventibus Satanæ; qui non poſteà aut malæ artis reus peractus ſit, aut, eo crimine non perſpicuè demonſtrato, impiæ & infamis vitæ convictus. Tam ſollicitè hic DEUS patrocinatur innocentiæ. Adhæc, duo ſunt non inepta hujus examinis ſubſidia: prius eſt, nota Satanæ in corpore inventa, partisque notatæ ſtupor; poſterius eſt, eorum in aqua fluctuatio. Nam ut in homicidio occulto, ſanguis è cadavere, tangente homicidâ, erumpit, quaſi cœlitus poſcens ultionem; quod DEUS præter naturæ ordinem voluit eſſe ſecretæ immanitatis indicium: ſic non naturæ ope, ſed divinâ voluntate inſtitutum videtur prodigioſæ in Veneficis impietatis ſignum, fluctuatio hæc: tanquam aqua ſuum in ſinum eos non admitteret, qui excuſſa baptiſmi aquâ ſe omni illius Sacramenti beneficio ultrò orbarunt. Quin nullis minis, nullis tormentis unam illis lachrymam exprimas, donec pœnitentiam cœperint agere; DEO ſcilicet non permittente, ut fœdiſſimi criminis pertinaciam diſſimulent: quanquam notum ſit fœminis preſertim fluere ad imperium lachrymas, etiam falſas fictasque; ut de crocodilo adagium obtinuit.

PHI. Diem jam noſtro hoc colloquio exemimus, & nunc digrediendum eſt nobis. Itaque DEUM Opt. Max. precor, ut Diabolicas artes hoc tempore inter nos quàm unquam aliàs frequentiores expurget, proſcribat, aboleat.

EPI. Faxit DEUS. At cur inter nos ita gliſcant hæc maleficia, prima ſanè cauſa eſt populi improbitas, quæ horrendam hanc apoſtaſiam ceu pœnam accerſit à DEO, qui noſtra flagitia juſtè vindicat majore flagitio. Huc accedit mundi conſummatio, Electorumque ſalus jam in propinquo; quibus Satanas brevis ſui regni conſcius magis magisque in membris ſuis efferatur.

AMEN.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, SIVE DE INSTITUTIONE PRINCIPIS, AD HENRICUM FILIUM.

REGIS AD FILIUM EPIGRAMMA.

JUre vocat DEUS ipſe Deos, ſceptríque throníque
Participes quos ipſe facit: quò juſſa capeſſat
Regalemque apicem veneretur ſubditus orbis;
At ſervire DEO regum ſit maxima cura.
Quod ſi, nate, cupis populo cum laude præeſſe,
Diſce ſubeſſe DEO: quas noſtro injunxeris orbi
Has leges acceríe polo; moderaris habenas
Non tu, nate, tuas, ſed ſummi auriga Tonantis,
Illius exemplo rectis da præmia, curva
Dirige ſupplicio; juſtum verumque tuere.
Quicquid agas, age teſte DEO, qui vindice dextrâ
Cuſtoditque pios, perditque oditque profanos.
Dotibus his, fili, verè regalibus auctus
Cœleſtem referes hunc, qui regit omnia, Regem.

FILIO MEO CHARISSIMO, ET HÆREDI, HENRICO.

CUi æquè debeatur noſtra hæc Principis inſtitutio, quâ & Chriſtiani hominis in DEUM, & Regis propria in ſubditos officia cum laude exequaris; cui, inquam, chariſſime fili æquè ac tibi debeatur? te etenim filium mihi natu maximum, & conjugii mei, DEO largitore, primitias, probè & piè educare paternæ eſt meæ curæ: regiæ verò, etiam regiis artibus hæredem meum tempeſtivè inſtruere; ut oneris gravitate præceptâ jam incipias cogitare, regno natum oneri potius natum eſſe quàm honori: neque ſic aliis antestare te dignitate, ut aſſiduis & periculoſis laboribus, in eâ provinciâ, quam tibi DEUS Opt. Max. demandavit: ut ita dignitatem muneris & gravitatem oneris æquali lance compenſes; tum ſi olim (quod DEUS omen avertat) illo faſtigio excideris, ex honoris celſitudine caſus magnitudinem æſtimes. Itaque ut memoriæ tuæ rectius conſulam; & quicquid repertu opus eſt ſine morâ evolvas, tractatum hunc in tres partes diſtinxi. Prima te Chriſtianâ pietate inſtruit in DEUM: Secunda verò regiâ prudentiâ in ſubditos: Tertia denique, ut te gerere debeas in rebus adiaphoris, quæ, ſuapte quidem natura mediæ, ex uſu intelliguntur bonæ, ex abuſu malæ; at validæ in utramque partem, prout ſcilicet in iis te geſſeris, ad opinionem Principis in populo elevandam augendámve. Accipe igitur librum hunc, & tanquam preceptorem & conſiliariũ fidum amplectere, quem,

quoniam

quoniam mihi ipſi per occupationes ſemper adeſſe non licet, aſſiduum tibi monitorem eſſe volo: &, quum hora mortis mihi ut cæteris incerta ſit, pro teſtamento & ſupremâ voluntate haberi. Tibique coram DEO & per Patriam poteſtatem præcipio, ut non minùs tecum circumferas, quàm Alexander ille Homeri Iliada. Conſiliarium invenies & injuſtitiâ & affectu vacuum, qui nec malè agenti aduletur, nec alieno tempore moleſtus ſit. Non accedet niſi vocatus, nec loquetur niſi interrogatus. Et ſi ſermones cum eo quoties vacat, contuleris, dices cum Scipione, nunquam te minùs ſolum eſſe, quàm cum ſolus es. Itaque, ſi tibi à patre cupias benedici, etiam atque etiam vide, ut hæc præcepta pro virili parte exequaris. Sin ab iis olim deflexeris, hic liber adverſus te teſtimonium dicet; & in cœlis ratas faciet diras illas, quibus ego te devovero. Nam (Deum teſtor) malo nullos mihi eſſe liberos quàm improbos. Sed lætiora ominor, mihique ſpondeo te divinâ benignitate, unde mihi filius datus es, probum quoque piumque filium obveniſſe, nullâ Deo obreperente benignitatis ſuæ pœnitentiâ. Quem ego ſupplex veneror ut meam in te benedictionem, mi fili, ratam faciat. Vale.

Tui amantiſſimus Pater I. R.

PROOEMIUM
AD LECTOREM.

EX aureis ſententiis, quas Chriſtus Salvator Apoſtolis ſuis loquutus eſt, hæc una eſt; nihil latére, quod non ſit revelandum, nec abſcondi quod non ſit cognoſcendum: & quicquid in tenebris quis dixerit id audiendum in luce, & quod in aurem quis muſſitaverit, id palàm in culminibus domorum prædicandum. Quæ ſententia, quum à fonte omnis veri, & ab ipſâ veritate profecta ſit, fieri certè non poteſt, quin vera ſit. Quo magis viros bonos omni ope decet inſpicere, & quid occultiſſimè egerint, & quibus modis, quod cupierunt, effecerint. Nam parum refert ſcopum etiam rectiſſimum proponere, niſi rectam quoque lineam & viam, quæ eo ducat, elegeris; quæ ſi prava fuerit aut obliqua, totus actus cum auctore dehoneſtabitur. Etenim in ipſis arcanorum noſtrorum receſſibus nihil eſt omnituenti numinis oculo impervium; cui cogitationum noſtrarum tenebræ, etiam denſiſſimæ, pellucidæ ſunt.

Cæterùm ut de humanâ communiter, ita de vitâ regiâ hoc propriè intelligendum venit. Nam & auctoritate & officio publica eſt Regis perſona; & tanquam in ſcena populo expoſita, defixis undiquaque in illum ſingulosque ejus geſtus & morus ſpectatorum oculis. Quo majore cura reges incumbere oportet, ne quam in animum cogitationem admittant, cujus olim eos pudeat in publicum prolatæ. Nam tempus veritatis mater certo certius aliquando pariet. Id mihi quoque in hoc regiæ vitæ ſtadio non ſemel contigit, licèt nunquam meo cum probro. DEO ſit laus, qui mihi dedit ſuo in conſpectu vivere, & intimas cogitationes antequam proferrem ſic expendere, ut publici examinis ſeveritatem olim non deprecarer. Cæteris autem arcanis meis præter opinionem vulgatis jure annumero hoc Baſilicon doron; ſcriptum à me & ingenii exercendi ſtudio, & filii erudiendi, quem mihi natu maximum DEUS, uti ſpero, ſolii hæredem deſtinavit. Nam quum hic de Regis officio libellus nemini niſi Regi conveniret; & regius quoque hæres eſſet, cui pro monitore & conſiliario datus eſt, dedecere exiſtimavi, ut aut publici juris fieret, qui erat unius, & inter tam conjunctos internuncium agebat; aut archetypus, ad quem olim filii mores effigiandi erant, longè antè populo proſtitueretur, quàm filius per ætatem & cernendæ hæreditatis tempus eo uti poſſet. Itaque ut occultior foret, Typographo, taciturnitatis jurejurando prius obſtricto, non ultra ſeptem exemplaria permiſi; quæ inter miniſtrorum fidiſſimos ideò volui diſtribui, ut nonnullis injuria temporis fortè intereuntibus, unum certè vel alterum mihi ſuperſtes fieret; unde candorem meum paternumque affectum & curam filius olim cognoſceret. Nunc quum præter conſilium & opinionem meam liber hic è mea poteſtate evaſerit, jam omnium cenſuræ factus obnoxius, acerbæ, benevolæ, ut ſuus quemque affectus trahit; cogor ſanè, tum ut hominibus malevolis obviam eam, qui veſpatum more ex optimis herbis venenum ſugunt; tum ut probis quibusdam ſatisfaciam, qui quædam non capiunt ſatis; & vera hujus libri exemplaria edere, quorum auctoritate quæ jam vulgata ſunt, labefactentur; & hac præfatione clariora facere, quæ, ob brevitatem dictionis, aliorſum atque ego volui, accepta ſunt.

Duo ſunt autem quæ ab hominibus malevolis in meo libro carpi, & à probis minùs rectè capi intelligo. Alterum & præcipuum eſt, quòd ex nonnullis in eo locis dubitatio oriri videatur de ſynceritate religionis, quam inde uſque à teneris

neris annis conſtanter profeſſus ſum. Alterum verò, quod alicubi videar occiſæ matris injuriã altâ mente reponere, & vindictam adverſus Angliam aut quosdam in eâ Optimates meditari.

Prior calumnia, quâ nulla gravior, inde nata eſt, quòd paulò Puritanorum, & præcipitum quorundam Concionatorum, ingenia moresq; acerbiùs paulò & ſatyricè depinxerim: qui laudi ſibi ducunt Reges habere adverſarios, omniaq; humana & divina in Rep. miſcere. Poſterior verò ex eo, quòd ſeverè filio interdixerim, ne vel audiat vel ferat jactata in parentes & avos opprobria: fidiſſimos n. mihi in omnibus adverſis extitiſſe (nam hoc exemplo uſus ſum) qui fidem datam Reginæ matri nunquam fefelliſſent. Verùm candidus Lector ex forma materiaq; operis facilè judicabit, quantum mihi in utraq; calumniâ oblatum ſit injuriæ. Nam in prima parte, quæ agit de Regis pietate in Deum, tam ſyncerè religionẽ meam profeſſus ſum, eam nempe in quâ eductum atq; edoctum me diſertis verbis teſtatus ſum, quamq; ut veriſſimam & æternam Divini cultus rationem filio cõmendavi; ut nec Momum ipſum, ſi ab inferis excitatus eſſet, inventurum hìc credidiſſem, quod carperet. Ita meo candore obturatum ſperabam os invidiæ. Niſi fortè dicturi ſint me mihi eſſe contrarium, quod profectò in tantillo opere nimiam argueret & judicii & memoriæ debilitatem. Secunda autem libri pars eſt in juris & juſtitiæ adminiſtratione. Tertia in rerum mediarum diſciplina; quo nempe fœdere harum uſus cum internis animi virtutibus maritari debeat, ut interpretum vice fungantur, & abſtruſum mentis habitũ illis ſaltem aperiant, qui interiorem hominem inſpicere neſcii ex ſpecie illum æſtimant, quę in ſenſus incurrit. Itaq; vel ſola libri methodus accuratiùs paulò conſiderata facilè priorem illam & longè graviſſimam de religione calumniam expurgat; ſiquidem in primâ parte, ubi ex profeſſo de religione agitur, ſententiam meam ſine ullâ circuitione eloquutus ſim. Alibi autem, ubi mihi de civili gubernatione ſermo eſt, non religio, ſed mores & ingenia Puritanorum notantur; & quæ pœnarum exempla in eos ſtatui oporteat, cùm leges & ſupremi magiſtratus authoritatem contemnunt. Verùm ut contra omnia livoris tormenta murum mihi excitem aheneũ, ipſa verba, unde tanta illis bilis cõmota eſt, excutere & examinare libet, ne qua inpoſterum ſcandali materia hominibus malevolis ſuperſit.

Ad nomen ipſum Puritanorum quod attinet, non diffiteor, primò jure, infami Anabaptiſtarum ſectæ deberi, quæ Familia amoris vocatur. Hi enim ſe puros arbitrantur & quodammodo vacuos peccato; ſe eſſe veram Eccleſiam, ſolosq; dignos Sacramentis; cæteros verò mortales execrabiles eſſe, & Deo inviſos. Et de hac ſectâ præcipuè intelligi volo, quæ de Puritanis dicta ſunt. E quo genere nonnulli in Scotiam aliquoties venêre, nominatim Brunus & Pennus, ut ſuis zizaniis ſegetem Domini contaminarent. Atq; utinam ex ea ſemente nulla nobis meſſis metenda foret. Veruntamen eos quoq; hoc titulo inſignivi, qui quum illius ſectæ nomen reſpuant, eorum tamen moribus & erroribus affines ſunt. Quales ſunt male ſani & vertiginoſi cõcionatores, eorum diſcipuli; qui magiſtratus contemptu & ſomniorum ſuorum & revelationum credulitate cõmunem Anabaptiſtarum regulam ſequuntur: propriam verò Familiæ diſciplinam in multis aliis æmulantur.

Nam prophanos æſtimant, quotquot in eorum verba non ſunt jurati: & de minimis Politię Eccleſiaſticę quæſtiunculis tantum excitant turbarum, ac ſi de ſacroſanctâ Trinitate ageretur. Conſcientiæ ſuæ Scripturam accommodant, non Scripturæ conſcientiam: quisquis minimum alicujus nugamẽti apicem negaverit, ſtatim audit Ethnicus & Publicanus, ipſo Spiritu nedum ſacramentorum communione indignus: ſatius eſſe Regem, legem, gregem pedibus conculcari, quam horũ quicquam attingi: & bellum ſacrum ex ejusmodi cauſis excitatum impiæ paci eſſe præferendum. Quin Chriſtianis Principibus non modo reſiſtendum, ſed pro illis ne orandum quidem eſſe. Orationem enim ex fide eſſe; at eorum conſcientiis jam eſſe revelatum, ejusmodi preces Deo curæ non eſſe. Penes Lectorem eſto judicium, an illius ſectæ nomen illis immeritò communicem, cujus errores imitantur. Quid enim pudeat in nomen tranſire, quorum in familiam tranſiiſſe non pudet? Hoc genus hominum ſeveriùs in libro meo perſtrinxi; adeoq; filio meo, quoties legum authoritatem contemnunt & à ſeditionibus non abſtinent, cenſui puniendos. In quos eam quoq; ob cauſam acerbius invectus ſum, quòd multos famoſos libellos & probra ſparſerint in vulgus, non modo Chriſtianis Principibus contumelioſa, verum etiam noſtræ religioni, cujus prætextu edita fuere: quæ cum à Papiſtis duntaxat refutata ſint, qui ea occaſione religionem quoq; ipſam incurſant; non ſublata ſed geminata fuit ſcandali indignitas. Quod ad cæteros Concionatores attinet, aliosvè etiam, quibus ſimplex illa noſtræ Eccleſiæ politia Anglicanæ ceremoniis præfertur, quibus Epiſcopalis dignitas Papalem faſtum redolet, & pileus quadratus & ſuperpellicium, & id genus alia, Papatus inſignia videntur; hos (teſtor honorem meum) nunquam intellexi. Imò verò tantum abeſt ut de talibus rebus, quas ſemper adiaphoras æſtimavi, rixandum putem; ut utriuſq; partis eruditos & graves aſſertores pari honore & amore proſequar. Non noſtrum eſt inter eos litem tam veterem componere. De fundamento fidei per Dei gratiam inter nos convenit. Et ex polemica hac partium acerbitate pax Eccleſiæ turbatur, & ſchiſmatis occaſione Papiſtis aperitur janua, qua redeant. Una tamen his cautio eſt atq; proviſio, ut ſuarũ quisq; opinionum conſcientia domi & apud ſe contentus ſit; neq; in publicũ, ubi legib. contrarium definitum eſt, eas producant; nedum ut pervicacia ſua ſchiſmatis aut ſeditionis in populo authores eſſe velint; ſed legibꝰ & patria conſuetudine acquieſcentes modeſtiæ & paci ſtudeãt, & rationũ momentis aut ſuam ſententiam cæteris perſuadeant, aut ſi alteram partem fortiorem ſenſerint, poſitis opinionum præjudiciis, ne erubeſcant accedere.

Hic ſenſus ex meo libro colligendus erat, ſine ullâ religionis meæ aut remiſſione aut ruinâ, quemadmodum ex eo loco patet, ubi indicatis Eccleſiaſticæ noſtræ politiæ vitiis, filium hor-

tor, ut bonis viris è Miniſterio, de quorum apud nos frequentia Deo gratias egi, munificus eſſe velit: Hos tamen omnes Eccleſiæ Anglicanæ ritibus adverſari in confeſſo eſt. Quin tantum abeſt ut religionem ullatenus velim corrumpi, ut filium jubeam in Miniſtris Eccleſiæ deſignandis ſedulò providere, ne qua in receptam politiæ formam corruptela ſubrepat. Neq; univerſum Miniſtrorum ordinem vel Miniſterium aliquando in crimen vocavi, ſed quosdam è Miniſtris, quæ loquendi forma per totum illum librum mihi uſurpata eſt. Sed quæ, obſecro, vel Momo teſte, eſt illa religionis ἀδιαφορία, cùm filio multa denuncio incommoda, ſi fortè mihi ſuperſtes conjugem duxerit alterius religionis: quanquam profectò tam infrequens eſt Principum nobis conſentientium numerus, ut haud facile ſit illi proſpicere de pari.

Quod ad aliam illam calumniam attinet, quòd vindictam adverſus Angliam aut quosdam in ea Optimates ob maternam injuriam mediter; ſatis mirari non poſſum, unde rei tantæ illis ſit orta ſuſpicio. Nam eo in loco Anglia nec diſertis verbis mihi nominata eſt, nec tectis adumbrata: at Scotos mihi in mente fuiſſe, vel ex hiſce verbis ſatis apparet, quibꝰ eam diſceptationis partem ſic fere concludo: me filii amore eo provectum, ut quod ſentio eloquar ſine ambage: dum enim ſyncero veritatis indicio apud filium defungerer, quid rebellionum artifices aut patroni ſentiant, parum referre. Quomodò, obſecro, hic intelligi poſſint Angli, qui ubi nullum debebant obſequium, majeſtatis aut rebellionis rei eſſe non poterant? in memoriâ teneo illud Reginæ Angliæ, dum inaugurraretur, ſcitiſſimum & vere regium apophthegma. Sed quid multis opus eſt, cum ex ipſius loci inſtituto facile appareat nullam aliam mihi mentem fuiſſe; quàm filio præcipere, ne probra in majores ſuos dici pateretur: cui præcepto firmando meam de Scotis experientiam adjunxi; ſic tamen, ut nullam injunxerim vindictam. Quod ſi ſcelus Macedonica ſimplicitate ſcelus dixerim, non ideo retractata intelligitur conceſſa ſemel ſceleri venia. Matri ego meæ uno gradu proximior ſum quàm meus filiꝰ: nec ita adhuc mihi ipſe vileſco, nec ita ſenio invalidus ſum, ut Davidicum teſtamentum condere neceſſe habeam: quin haſtâ quàm penna juſtam vindictã ſcribere magis regium ſemper æſtimavi. Sed nolim eſſe in re ingrata prolixus: tantum voveo, ut ex præteritæ vitæ factis metiantur homines conſilia futuræ.

Sic refutatis calumniis, quantum ſatis eſt apud viros probos, invidis autem relicto veneni ſui pabulo; benignum lectorem obſecro, ut mentem meam hoc in libro benignè interpretetur. Non ſum neſcius, quanto illius deſiderio pleriq; hujus Inſulæ homines flagrârint, dum alii, aut propter honeſtam quam de me opinionem conceperant, aut familiaritatis jure amici, ſtudioſiùs legere cuperent, quicquid ab eo authore quem colerent & amarent profectum eſſet; quum librum non ignorarent veram eſſe ſcribentis imaginem: alii verò, quibus una eſt fælicitas novarum rerum notitia, hujus quoque libri intuitu curioſos oculos ſatiare averẽt, tantum ideo ne viderentur non vidiſſe: alii deniq; immerita authoris invidia ſtimulati alimentum hinc quærerent malitiæ; nihil deſperantes, quin quicquid hic boni ſucci reperirẽt in vitioſos & noxios humores facile converterent. Diverſis his eandem rem cupientium ſtudiis effectũ eſt, ut maturiùs & ſanè præter animi noſtri ſententiam liber ederetur. At tricipiti huic lectorum hydræ fert animus triplicem objicere clypeum, evidentiam, patientiam, candorem. Evidentiam ut amicorum ingenuitati ſatisfaciam: patientiam, ut curioſorũ imperitiam æquo animo feram: candorem, ut invidiæ malignitatem non reformidem. Si omnibus placere nequeam, ſatis erit iis non diſplicuiſſe quibus virtus placet: & horum quoq; expectationi ſi non ubiq; pro rei dignitate ſatisfecero, velim expendant non omnia uni divinitus data, ſed æternâ juſtitiæ lege varia variis; deinde verò pluribus oculis plura cerni: non eandem deniq; eſſe omnium cenſuram, ſed quot capita tot ſenſus: quemadmodum etiam in vultu ea formarum eſt infinitudo, ut facilè ab altero quivis ſecerni poſſit. Neque ego ab initio mihi propoſui argumentum hoc, de Regis inſtitutione, penitus exhaurire; adductis, quæcunque vel ab optimis authoribus, vel ab ingenio haberi poterant; ſed tantùm de hujus Regni gubernatione ea filio præcipere, quæ illi diſcere & mihi docere conveniret.

Si videat alicubi minora quædam ſcrupuloſiùs ſectatus, id ipſius argumenti neceſſitas exigebat; non quo Principem univerſim formabam, ſed quo filium in pleriſque juvabam; quæ niſi ſpecialiùs fuiſſem proſecutus, ut regni noſtri & morbos & remedia; minor profectò ex generali tractatione ad eum utilitas redundaſſet. Eorum omnium cum mihi & theoria & praxis comperta eſſet, planius eloqui poſſe videbar, quàm umbratiles iſti Magiſtri, qui regnorum ideas in Scholis contemplantur.

Quod ſi alicubi obſcurus ſum, id brevitati tribuendum, quam & meâ & filii cauſa ſequi neceſſe erat. Meâ quidem, propter infinitas muneris mei moleſtias & labores, illis quoq; ſatis notos, quibus ego fama ignotus non ſum. Filii verò, quia in tenella ætate (haud ignotam rem loquor) ita voluptate & ludo abripiuntur Principes, ut grandioris libri vix aſpectum ferant: in matura verò, ſic activa officii ſui parte diſtinentur, ut contemplativæ non liceat vacare. Ita prolixior commentatio nec illi erat utilis, nec mihi poſſibilis. Veruntamen eorum curioſitati parum me ſentio debere, qui prolixitatis (ut videtur) tædio, cum tranſcribendi otium non haberent, nonnulla arbitrariè excerpſerunt; dumque dimidiatam ſententiæ partem præpropere arripiunt, parum penſi habuerunt alteram negligere. Illi homini haud abſimiles, qui è Pſalmo citatis hiſce verbis, non eſt Deus, antecedentia dixit inſipiens in corde ſuo omiſit. Ex iſtis a.parec. bolis confecto libello, forma quidem ἀμεθόδῳ, materia autem curto, titulus, (ſi diis placet) inditus eſt, Regis teſtamentũ: quaſi V. & N. Teſt.

Regi-

Regnum hoc veluti tertiũ adjectum voluiſſem. Fateor mihi alicubi filium compellari tanquam teſtamentum condenti: ut taceam ſcriptas de rebus opiniones, quæcunque demum authoribus ſuis ſuperſtites ſint, pro teſtamentis haberi. At à qualibet voce aut ſententiâ librum denominare nimis ſanè eſt ridiculum.

Sed novis hiſce alienorum operum Nomenclatoribus & interpolatoribus ſuæ inſcitiæ relictis; vereor ut nonnullis, præſertim è vicino Angliæ regno, haud ſatis excuſata ſit noſtra brevitas: qui quod in meâ Rep. feceram, id etiam fortè expectabant in ſuâ, ut vitia ſcilicet & remedia indicarem. Sed unica inſtituti mei ratio erat filio optimum, & qui mihi experientiâ compertus erat, ſui regni regendi modum tradere. Angliæ ſtatus non ita mihi cognitus fuit, ideoque de limitibus alicubi agens excuſatum me haberi volui, ſi de illo regno nihil dicerem. Scio omni Reipub. ſuos eſſe nævos, nec ignoro, quanti mea interſit Angliæ proſperitas: & vel me tacente ſatis indicat origo mea: nihilominus cùm jure illîc rerum potiatur Regina, quæ prudentiâ & fælicitate imperandi omnes inde uſque ab Auguſto (præfiſcinè dicam) ſuperavit; mihi & experientiâ & notitiâ multò minori non conveniebat ardelionem illic agere, & in meſſem alienam meam falcem immittere. Quin per Dei gratiam contra ſpero, antiquam illam vivendi regulam mihi ſemper cordi fore, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Neque ullus dubito, imò verò ejus nomine ſpondere auſim (tanta mihi oboritur ex conſueta illius virtute fiducia, neminem ad bene monendum promptiorem fore, quàm illa ad id, quod pravũ fuerit, corrigendũ, aut, quod ſua integritate exciderit, reſtituendum. Longè à me ſit, ut ea viva quicquam videar attingere.

Sic ſcrupulis exemptis, qui vel in ſpeciem poterant offendere, reſtat mihi benevolus Lector exorandus, ut fœtum hunc noſtrum magis æſtimet ex parentis candore, quàm ſua perfectione. Mea enim una tantum hîc laus eſt, quòd nullibi ream peregerim virtutem, nullibi vitium abſolverim. Quòd ſi eam ornatus pompam non præſeferat, at partium compoſitio nihil monſtri habet. Quùm verò ab initio clam conſcriptus fuerit nec niſi urgente neceſſitate jam editus, par eſt ab omnibus accipi pro vera mentis meæ imagine, proque illa regula vivendi, quam mihi & meis præſcripſi; quę ut præteritæ vitæ, quantum muneris mei ratio & tempora ferebant, directrix fuit; ita quoque index eſt & ſponſor futuræ, ne quid aliud à me expectent homines, quàm quòd hic meo chirographo & promiſſum & firmatũ vident. Quam mentem Deus Opt. Max. mihi cum vita & diademate ſimul indidit, & poſteris quoque meis propriam fore confido ad regiæ noſtræ functionis dignitatem & populi nobis ſubditi præſidium. Vale.

DE REGIS OFFICIO
ERGA DEUM.
LIBER PRIMUS.

UT aliis regendis impar cenſeri debet, qui ſuos ipſe affectus regere non poteſt; ita populo Chriſtiano præeſſe non meretur, qui non ipſe Dei notitiâ, & reverentiâ & amore præditus eſt. Neque verò impio Regi, quantumvis ſudet, bene cedere quicquam poteſt; ut nec ab impuro fonte quicquam purum manat. Nam ut regius ait Propheta; Ni Dominus domum ædificet, fruſtra laborant qui ædificant: ni Dominus urbem cuſtodiat, fruſtra vigilat cuſtos. Nec enim niſi Deo benedicenti ſucceſſus imputetur: Paulus plantat, Apollo rigat, ſed Deus dat incrementum. Diſce igitur ante omnia, mi fili, noſcere & amare Deum: cui duobus nominibus obſtrictus es; Primò, quòd te hominem; Secundò quòd inter homines Deum quoq; te fecerit, ut illis imperes, & ejus ſolio inſideas. Memento quantum ſupra cæteros ejus benignitate evectus es, tantum illos ſuperes gratitudine. In tuo oculo trabs erit, quod in alieno eſt feſtuca; & in tuo corpore vitiligo, quod in alieno eſt vitium; & venialia quæ vocantur errata, in te erunt crimina. Noli putare dignitate tua minui delicta, nedum ut delinquendi licentiam inde natam exiſtimes. Potius id cogita, honoris tui eminentia eorum gravitatem augeri. Quicquid enim admiſeris, non eſt lapſus unius; quùm plus noceas exemplo, quàm delicto, tot mortales imitatione tui reos facturus. Memento igitur hunc humanæ gloriæ ſplendorem cœlitus datum eſſe regibus, ut integritate & ſanctimonia vitæ populo præluceant; ut ſint tanquam faces, virtute & pietate accenſæ, dirigendis errantium civium veſtigiis. Memento etiam ex cognitione & timore Dei, quod principium eſt ſapientiæ, tibi emerſura omnia, quæ ad tui muneris functionem pertineant, ſeu Regem agere oporteat, ſeu Chriſtianum. In Deo enim ut ſpeculo humanarum rerum, quarum ipſe Creator & motor eſt, progreſſus omnes apparebunt.

Ad hanc autem cognitionem ũnica tibi via aperitur, aſſidua nempe Divini verbi meditatio cum indefeſſa prece, ut intelligas. Scrutamini Scripturas, inquit Chriſtus: Illæ enim teſtimonium de me perhibent. Et, univerſa Scriptura, inquit Paulus, divinitùs inſpirata eſt; utilis ad doctrinam, reprehenſionem, correctionem, & juſtitiæ diſciplinam, ut homo Dei ad omne opus bonum perfectus reddatur. Maximè autem regum intereſſe hãc divini verbi meditationem ex eo conſtat loco, in quo bonorum regum populi Iſraëlitici prima fit mentio; ubi diſertis jubentur verbis legem Dei volvere & revolvere. Audienda eſt quoque ſacra doctrina cum attentione & reverentia. Nam (ut idem Apoſtolus ait) fides eſt ex auditu.

Margin notes:
[illegible]æ po[illegible]æ baſis.
Pſ. 127, 1.
1. Cor. 3, 6.
Principum erga Deum gemina obligatio.
Gravitas delicti regii.
Vera principum gloria.
Prov. 9, 10
2. Tim. 3, 16. 17.
Deut. 17.
Rom. 10, 17.

Sed cautio hîc eſt, ne multorum more ſacras literas ad tuos ſenſus detorqueas, quemadmodum campanæ ſonum interpretari aliqui ſolent: ſed contrà ad expreſſam eorum normam affectus tuos omnes exigas & componas.

Circa quid verſentur ſacræ literæ.

In duobus potiſſimum verſantur ſacræ literæ, nempe in jubendis bonis & vetandis contrariis. Tu in utroque morem gere. Nec ſatis ſit à malo abſtinuiſſe, ni bene agendo te exerceas. Neu ſi multa bene egeris, velari poſſe credideris, quæ admiſces mala. Ut autem in duobus illis verſatur ſacræ paginæ inſtitutio; ita in duobus quoque officiis poſita eſt noſtra obedientia. Prius eſt internum, aſcendensque in Deum; nempe oratio per fidem: poſterius eſt externum, deſcendensque ad proximum, nempe opera ex fide. Quæ duo nihil aliud ſunt, quàm exercitium religionis in Deum, & æquitatis in proximum. Ego tibi religionis articulos ſigillatim enumerare non habeo neceſſe. Hypocrita non ſum: meum ſequere exemplum, vel, quod idem eſt, educationem tuam. Deo ſit laus, nunquam me puduit, quid ſentirem, palam fateri; quantumvis de me mentiri auſa ſit hîc calumnia. Verùm ego religionem illam, quæ in regno meo jam palàm obtinet, nunquam vel gratiâ vel metu coram mundo profeſſus fuiſſem, ni conſcientia mea mihi dictaſſet eſſe veram; id eſt, diſertis ſacræ Scripturæ verbis fundatam: quibus quæcunque religio deſtituitur, ſuperſtitio eſt; quæcunque adverſatur, abominatio eſt.

Cultus divini duo gradus.

Exemplū non negligendum.

De æquitate in proximum ſuperſedeo jam dicere; quia in ſecundâ parte hujus operis, ubi de Regis officio propriè agitur, ea tractanda eſt.

Religio.

Religio igitur noſtra, quæ eſt Dei cultus juxta revelatam ejus voluntatem, in ſacris literis fundata eſt. Fide illa animatur; cuſtoditur conſcientiâ. De Scripturâ in genere jam diximus: verùm ut ex ea facilius occurrat, quicquid ad inſtitutionem tuam vel ſolatium faciat, hanc breviſſimam methodum memoriæ committe.

Methodus ſcripturæ.

Tota Scriptura à Spiritu ſancto dictata eſt; ut verbo illo vitæ militans in terris Eccleſia uſque ad finem mundi inſtruatur regaturque: conſtat duabus partibus Vetere Teſtamento & Novo. Veteris fundamentum eſt lex quæ monſtrat peccatum, & minatur pœnam: Novi fundamentum eſt Chriſtus, qui condonat peccatum, & exhibet gratiam. Legis epitome eſt decalogus; cujus amplificatio eſt in libris Moſaicis; interpretatio & applicatio in Propheticis; obedientiæ & contumaciæ exempla cum præmiis & pœnis in hiſtoricis. Verùm quum neque toti legi, neque ulli ejus parti ſatisfacere valeret humana infirmitas, viſum eſt divinæ clementiæ filii ſui incarnatione & paſſione ſibi ſatisfacere; ut qui operando ſalvi eſſe non poſſemus, credendo ſalvi fieremus.

De Lege.

De Gratia.

Baſis igitur verbi gratiæ eſt in quatuor illis hiſtoriis nativitatis, vitæ, mortis, reſurrectionis, & aſcenſionis JEſu Chriſti: interpretatio ejus & uſus in Epiſtolis Apoſtolorum: At in Actis infantiæ primitivæ Eccleſiæ hiſtoria eſt, intextis fidelium & infidelium vitis.

Uſus Legis.

Liberne igitur in lege peccata tua inſpicere? lege Moſen, ille monſtrabit. An commentarium quæris ad legem? Prophetas revolve & Salomonis in Proverbiis & Eccleſiaſte oracula; non ſolum ut inde diſcas, qua ratione legi ſit obtemperandum, verum etiam ut aureis inſtructus ſis ſententiis, & præceptis morum ad omnem omnino vitæ uſum: quale penu moralis prudentiæ, cum divinâ conſonæ, fruſtra apud Philoſophos vel Poëtas quæras. An mavis præmia ſcire bonorum, & malorum pœnas? lege hiſtorias Moſis, Joſuæ, Judicum, Ezræ, Nehemiæ, Eſtheræ & Jobi: ſed inprimis illas Chronicorum & Regum, quas tibi omnino oportet eſſe familiares. In iis enim, tanquam in ſpeculo, teipſum contemplaberis in bonorum aut malorum Regum ſerie.

Uſus Evangelii.

At Salvatoris noſtri doctrinam vitamque & mortem ſcire cupis? Evangeliſtas evolve. Quod ſi eo in ludo majores adhuc progreſſus facere deſideras, Apoſtolorum cognoſcendæ tibi ſunt epiſtolæ. Vin, autem doctrinæ Evangelicæ exercitium in hominibus primitivæ Eccleſiæ videre? Acta inſpice. Apocrypha Papiſtis laudatoribus relinquo; in quibus multa referuntur, quæ Spiritus ſancti ſtylum non redolent.

Quomodo legendæ Scripturæ.

Sed caſto animo & verecundo Scripturas legere oportet. Quæ non capis reverere; nec eorum, ſed intellectus tui tenebras incuſa. Faciliora lege cum voluptate, difficiliora cum curâ & ſtudio. Contextum ama, eſt enim optimus ſui interpres. Ultra quàm ibi reperis noli exquirere. Arrogantiæ eſt arcana ſcire velle, quæ Deus ſciri noluit; præſertim cùm nihil nos cælarit, quod ſcitu opus erat. Iis autem Scripturæ locis maximè te oblecta, quæ ad tui muneris notitiam maximè faciunt; genealogiarum & contentionum argutiis neglectis, quæ ſunt inanes & inutiles. Tit.3,9.

Fides religionis nutrix.

Fides autem, religionis anima, perſuaſio quædam eſt, & apprehenſio divinorum promiſſorum, & eorundem animabus noſtris applicatio. Catena aurea meritò illa dici poteſt, quæ fidelium animas Chriſto conjungit. Ea quoniam domi nobis non naſcitur, ſed gratis à Deo cordibus noſtris inſeritur, non niſi prece ali poteſt, quæ nihil aliud eſt, quàm familiarè cum Deo colloquium.

Precandi regula optima.

Precandi magiſterium, ſecundum orationem Dominicam, abſolutiſſimam illam precandi regulam, pete è Pſalmis Davidis, ex iis tanquam è puriſſimo fonte hauſturus, quicquid à Deo unquam petere neceſſe fuerit. Tibi autem hi magis accommodati ſunt, quàm cuivis è populo; quia Regem habent authorem, cui notiſſimum erat, quibus egeant Reges, & quid iis à Deo petendum ſit.

Precandi exercitia.

Conſueſce orare, maximè cùm ſolus es. At noctu cave, ne quando intermiſeris, quantumvis interdiu frequenter oràris. Nam publicæ preces exemplo non minus inſerviunt, quam precantis bono.

Inter

Precandi modus. Inter orandum nolo apud Deum nimis ſis hoſpes, ut ignara plebs, quæ Deum non alloquitur niſi è libro: neque etiam nimis familiaris, ut Phariſaici Puritani, qui ſuperciliis ſuis Deo videntur imperare. Hinc naſcitur ejus, quem oras, contemptus; illinc orationis tuæ languor & frigus. Tu Deum ſummâ cum reverentiâ compella. Nam ſi nec ſubdito aliter cum Rege agendum eſt, quanto minus mortalem ullum decebit cum Deo, tanquam ſodale, fabulari?

Quid petendum à Deo. Petenda autem ſunt à Deo non modò ſpiritualia, ſed etiam temporalia bona, nunc majoris nunc minoris momenti; ut conceſſi recondas in mente ad fidei tuæ confirmationem, & Divini erga te amoris arrham. Ora uti animus dictaverit, & pro re natâ. Sed cave ne rem injuſtam ores, ut vindictam libidinem &c. ea enim oratio ex fide non eſt, & quicquid ſine fide eſt, peccatum eſt. *Rom. 14, 23.*

Quomodo oporteat precū noſtrarum eventus interpretari. Compos voti factus age Deo animitus gratias. Sin è veſtigio res non ceſſerit ex voto, tu ne cede: ſed exemplo viduæ, quod non ſtatim conceſſum eſt, importunitate orandi extorque. At ſi tandem repulſam tuleris, ſcias, Deo ipſo judice, quod petis tibi non conducere: atque adeò adverſa rerum, quæcunque divinitus premunt, in hanc ſententiam diſces interpretari. Sic non tantùm fortiter & abſque periculo pericula ſuſtinebis, verum etiam læto erectoq; animo certam à Deo in medio certamine expectabis victoriam, qui omnia mala tandem vertet in bonum. Quod ſemel expertus, cùm ad aliud periculum deveneris, priore experientiâ utere pro clypeo; perſuaſus & hoc quoque eſſe à Deo, & tibi in bonum olim cedere, ut ut nubes inter pluendum tibi non transluceat.

Conſcientia religionis Cuſtos. Conſcientia, quam religionis cuſtodem nominavi, eſt notitiæ illius, cordibus noſtris inſuſæ, lumen; ſemper vigil, omneſque actus noſtros inſpiciens; cujus teſtimonio lætantur qui bene agunt: at in ſcelere perpetuum ſceleris ſenſum relinquit. Ergo piis non minori eſt ſolatio, quàm impiis tormento. *Totius vitæ index.* Nec enim id parvi eſt momenti criminum indicem nobiſcum circumferre, quæ nobis noviſſimâ aut horâ aut die objicientur. Unde, cum nobis libet, vel inviti moneamur eorum, quæ ante mortem expianda ſunt: ut dum adhuc tempus eſt, agamus pœnitentiam, & in magno illo die compareamus amicti ſtolis ſanguine agni dealbatis. *Apoc. 7, 14.* Ante omnia igitur annitere, mi fili, ut puram ſerves & intaminatam conſcientiam: qualis hodie multis eſt in ore, oppidò paucis in corde. *Morbi conſcientiæ.* Inprimis verò à duobus morbis cavendum eſt, leprâ & ſuperſtitione: illâ atheiſmi, hac hæreſeos parente. Leproſa ei conſcientia eſt, quam Paulus cauterio dixit inuſtam: *1.Tim. 4. 2.* quia jam, ſecuritatis callo indurata, amiſit ſenſum peccati; quod Davidi poſt adulterium & homicidium contigit, uſque dum Nathanis parabolâ compunctus ſenſum recepit. Superſtitioſam intelligo, quæ peregrinum Dei cultum ſequuta verbi authoritatem negligit, cui vera religio omnis innititur.

Leproſæ conſcientiæ protherapeuticon. Lepræ protherapeuticon erit, ſi quotidie ante ſomnum omnia diei acta curioſè expenderis; in Chriſtiano tuo & regio munere quid feceris, quod omiſiſſe melius erat; quid omiſeris quod feciſſe decebat. Quo in examine noli tibipſi, cæco tui amore, blandiri, quo affectu omnes nimium laboramus; ſed in teipſum, velut in hoſtem, pronuncia. Nam ſi vos ipſos judicabitis, non judicabimini, ait Apoſtolus. *1.Cor. 11, 31.* Tum verò juxta ſeveritatem decreti corrige futura. At hæc æterna cautio eſt ne ſciens volenſque conſcientiam olim læſeris. Nam ſi, excuſſo conſcientiæ fræno, vel leviora delicta ſciens volenſque admiſeris; longè ea ſunt coram Deo iis criminibus graviora, quæ cæco quodam animi impetu & dormiente conſcientiâ deſignantur. *Dies ſupremi examinis.* Memineris igitur diem fore, quo tibi omnium ratio reddenda eſt. Et ut totâ vitâ diſcas mori,

Omnem crede diem tibi diluxiſſe
ſupremum. *Horat lib, 1. epiſt,*

Nolo enim cum Papiſtis ſubitam & improviſam depreceris mortem, ſed potius ſic vive, ut ſemper paratus ſis mori. *Vera fortitudo.* Ita veram fortitudinem conſequêris, ne mortem, cùm venerit, olim reformides. Cave etiam, ne mendacio aut jurejurando conſcientiam vulneres; utut id joco factum poſſis interpretari. *Abuſus juramenti.* Aſſuetudine enim diſcimus jurare: quod peccatum nec voluptate nec emolumento gratioſum eſt; eamque ob cauſam etiam apud homines excuſatione caret. Ex pravâ etiam conſuetudine, quâ pudor è vita exulat, oritur mendacium. Ideoque nec tibi veritas unquam neganda eſt: quod ipſum quoque mentiendi genus eſt, ſed tui ordinis hominibus vitatu facillimum. Nam propoſitâ quæſtione, cui nolis ſatisfacere, ſi reſponderis quærenti, nihil eam rem illius intereſſe; quis ulterius percontari audeat? quo reſponſo ſi ſubinde, & in rebus falſis pariter ac veris, uſus fueris; percontatores hi aliquoties fruſtrati deſinent tandem impudentiæ.

Contra ſuperſtitionem. Ut autem ſuperſtitionis morbo liberam habeas conſcientiam; neque tuis ipſius inventis, neque aliorum, licet doctiſſimorum, ingeniis confidere oportebit; verùm diſertis ſacræ Scripturæ verbis inniti. Conſcientia enim, quæ ſcientiæ certitudine ſubnixa non eſt, aut ignorantia eſt aut arrogantia. Duo igitur extrema tibi vitanda ſunt, ne, ſcilicet, Eccleſiæ authoritatem certiſſimæ tuæ ſcientiæ cum Papiſtis anteferas; deinde, ne tu tua ipſius commenta & inſomnia cum Anabaptiſtis amplexeris.

Externarum internarumque rerum differentia. Verùm hic ſedulò diſtinguendæ ſunt res fidei ab adiaphoris; ſubſtantia religionis à ceremoniis; & Dei voluntas revelata in verbo à traditionibus hominum. Quicquid enim ad ſalutem neceſſarium eſt, in ſacris literis habetur. Jam verò circa res ab ipſo Deo juſſas aut vetitas, ut ut eæ videantur exiles, nimium ſcrupuloſus eſſe non potes. Neque etiam populari lance hæc talia expendere conveniet, ſed aureâ

divinæ voluntatis ſtatera. Cætera, quæ æterno illo decreto ſancita non ſunt, retine, muta, everte, prout temporis requirit neceſſitas. Cum igitur Paſtores Eccleſiæ ex divino verbo tecum egerint, eos reverere, ut Dei altiſſimi caduceatores; & fac omnino quod jubent. Sin extra cancellos vagantes, ſua aliqui commenta obtruſerint, privatisque affectibus zelum obtenderint; vanos homines & ab officio ſuo devios eâ, qua par eſt, authoritate revoca in ſui muneris orbitam.

Rerum externarum æſtimatio.

Tandem ut quod de conſcientiâ cœpimus cum primâ hujus operis parte finiamus, Deum in ore habeas parcè, in corde frequenter: intus illi ſoli vive, rigidus, ſeverus: foris autem omnibus affabilis, communis. Et quod ames virtutem, oderis vitia, magis re ipſa appareat quàm verbis, maliſque eſſe, quàm haberi probus aut pius. Siquidem in cœlis, nón in terris expectanda eſt horum merces. Quodque Chriſtus de eleemoſyna & precibus mandavit, ut clanculum ea fierent, id de totâ tua vita dictum puta. Ita non ſolum verâ & Chriſtianâ humilitate intus ornabere, & aretalogo Phariſæo perquam diſſimilis coram Deo fateberis, inutilem te ſervum eſſe, cùm omnia feceris quæ potes; ipſo Chriſto verba præeunte: verum etiam turpiſſimæ ſimulationis & diſſimulationis, &, uno verbo, hypocriſeos crimen coram hominibus vitabis.

Concluſio.

Luc.10,17.

DE OFFICIO REGIS
IN SUBDITOS.
LIBER SECUNDUS.

Sed cum duplex tibi demandata ſit provincia, cavendum eſt, ne alterutrum remiſſiùs adminiſtres: neu dum Chriſtianum hominem agis laudabiliter, regiam perſonam in æquitatis & juſtitiæ procuratione exhibeas oſcitanter. Æquitati autem & juſtitiæ duplici ratione ſatisfeceris. Primò, ſi optimas leges & ſanxeris & exercueris: nam in uſu eſt legis anima: Deinde, ſi tuo ipſius & comitum exemplo populum ad bene vivendum invitaveris. Ita enim inter homines comparatum eſt, ut ſimiorum more Regum ſuorum mores imitentur: quemadmodum divinus Plato obſervavit, & Poëta his ex eo verbis expreſſit,

Officium Regis.
Plato in Polit.
Iſocrates in Sym.
Plato in Polit.

Componitur orbis
Regis ad exemplum: nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.

Claudian. in 4. Conſ. Honorii.

Ut autem faciliùs intelligas, quæ tuæ ſunt partes in legibus ferendis exercendiſq;, diſcrimen tibi inter Regem & tyrannum obſervandum eſt. Contraria enim juxta ſepoſita magis eluceſcunt. Rex agnoſcit ſe populo natum, & regno à Deo præpoſitum, cujus adminiſtrati ratio Deo quoque reddenda ſit: Tyrannus populo ſe factum negat, imò verò omnia arbitratur in libidinis ſuæ & cupiditatis prædam jure cedere, utpote magnanimitatis ſuæ præmia. Et ut ſcopum contrarium uterque ſibi proponit, ita etiam contrariâ viâ ac ratione in illum feruntur. Rex bonus nihil putat laudatius, quàm cum laude ſuo munere defungi; ideoque bonarum legum ſanctione & uſu, omniq́ue præterea conſilio & ope tranquillitati bonoque populi invigilat; quemadmodum patrem patriæ & benignum Dominum addecet, cui ex civium fælicitate maxima oriatur voluptas, ex eorumque amore unica ſecuritas; qui ſuos affectus & vota ſaluti populi poſtponat, & bonum publicum ſuam interpretetur opulentiam. Tyrannus nihil ducit glorioſum, niſi per fas & nefas ſuæ ambitioni inſervire: nec niſi per factiones & inteſtina civium diſſidia ſe tutum arbitratur. Tantiſper ille pietatem præ ſe fert, dum rerum potiatur: at compos voti leges aptabit affectibus ſuis, rempublicam cupiditatibus: omnes faciet miſeros, ut ſe locet in tuto: denique vitrici & mercenarii more ex Reipub. diſpendiis rem privatam faciet. Quàm autem diſpares ſunt utriuſq; mores, tam diſpar quoque eos inſequitur merces. Nam bonus Rex, laudabili & fælici defunctus imperio, moritur ſine ſanguine; & civibus luctu, vicinis admiratione, omnibus verò virtutis ſuæ famâ relictâ æternæ fælicitatis coronam aſſequitur in cœlis. Et licet etiam ex his nonnulli (quod raró tamen accidit) civium ſuorum parricidio intereant, at certè neque eorum fama neque parricidarum infamia unquam interibit: ut taceam ſupplicia, quibus in hac vitâ certo certiùs vindicatur ſceleris illius atrocitas. Turpis illa & maculoſa tyrannorum vita tragicè finitur. Quos habere ſe putant ſubditos, faciunt carnifices: ultione (fateor) ſemper injuſtâ & ultoribus indignâ; ſed quam ſui non dolent, exteri etiam rident. Ita ille populo vixit inviſus. Itaque ad ſcelerum memoriam in terris ſuperſtitem, & non morituram in inferno pœnam hoc quoque accedit calamitatis, ut jure cæſum ſanciat poſteritas.

Regis & tyranni diſcrimen.
Plato in Polit.
Ariſt. 5. Polit.
Xenoph. 8. Cyr.
Cicer. 5. de Rep.
Ariſt. 5. Polit.
Tacit. 4. hiſt.
Boni Regis exitus & merces.
Exitus Tyranni Ariſt. 5. Polit.
Iſoc. in Sym.

Tu mi fili duobus hiſce propoſitis, quod melius eſt, elige & imitare. Regiamque illam & arduam virtutis viam ingredere: in qua ſi lapſus fueris, non erit indecorus caſus, nec hominibus bonis indefletus.

Ut nunc igitur eò, unde digreſſa eſt, revertatur

De legum ſanctione.

tatur oratio; ſanctionem legum tuæ permitto prudentiæ, & prout nova in populo vitia, novas corruptelas obſervaris: nam ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt. Quanquam vereor, ne in hoc Regno juſtior ſit de legum executione, quàm de numero querela. De illa igitur pauca præcipere eſt animus. Hoc unicè cave, ne in comitiis, quæ legibus rogandis primò deſtinata fuere, privatorum hominum negotia tractari permiſeris.

Comitiorum au[illegible]toritas & verus uſus.

Nam ut ille ordinum conſeſſus ampliſſimus cenſeri debet, Regis videlicet ſuprema Curia, & (ſi ex primævâ inſtitutione cenſeatur) ad leges rogandas aptiſſima: ita ſi à vero uſu ad privatas civium controverſias trahatur, nihil illo cogitari poteſt iniquius.

L. 12. Tab.

Videbis legum ſpecie adverſus partes ſententias pronunciari graviſſimas, & (quod peſſimum eſt) irrevocabiles; cùm interea ordines ipſi neſciant plerumque, cui noceant. Comitia igitur ne indixeris, niſi legum ferendarum causâ & id raro. Nam in bene adminiſtratâ Republicâ paucæ leges ſufficiunt, modo non otioſæ. De proſcriptionibus quoque in Comitiis agi ſolet: ſed id genus ultionis rarius cenſeo tentandum; nec niſi in criminibus atrocioribus, quæ proſcriptos veniâ & reſtitutione in integrum prorſus faciant indignos. Levioribus delictis aliæ pœnæ ſatis acres conſtitutæ ſunt.

C[illegible] 4. de [illegible]ib. & [illegible] D.ſ. & [illegible] Sect. De Legum executione.

Ut igitur quod leges imperant, ut oportet, exequaris; revoca tibi in memoriam, in eo quoque diſtingui tyrannum à Rege, quòd ſpecie probitatis fucum ille faciat populo, dum confirmet tyrannidem; tum verò cupiditates indomitæ primò erumpent in nervum.

[illegible]rpan- [illegible] in prin- [illegible] regni [illegible] 23. [illegible] cl.

Noli tu æmulari Neronis quinquennium, aut molle illud votum, Vellem neſcirem literas: quin potius in tranſgreſſores, quicunque demum fuerint, leges exerce. Nec enim precariò, aut vi; ſed ſucceſſionis & ſanguinis jure regnum adeptus es; nec eſt quòd ſeditionum metu impunita dimittas ſcelera; id quoque perſuaſus, maximam hominum partem naturâ ſuâ eſſe Juſtitiæ amicos.

A[illegible] 7. [illegible]

Pl[illegible]o 3. & 10. [illegible] Re. p[illegible] C[illegible] ad Q. fr.

Quemcunque autem punieris id juſtitiæ amore feceris, non ut juſtitiæ obtentu cupiditati tuæ ſatisfacias. Nam coram DEO homicidii reus eris, etſi ille pœnam jure meruerit, quem punis. Nec enim tam reſpicit DEUS quid egeris, quàm quo conſilio egeris.

La[illegible]abile [illegible] P[illegible] P[illegible] & [illegible] Sal. [illegible] ad [illegible]

Severâ juſtitiæ manu ſic firmato imperio; cum populus jam ſenſerit poſſe te, tibi uſus eſt, ferire; in poſterum licebit tibi juſtitiam miſericordia temperare; parcere aut plectere, prout nempe delinquentis error aut voluntas, aut anteacta vita videbitur mereri. Nam ſi ab initio clementiam oſtentes, creſcet in immenſum delinquentium numerus, creſcet tui contemptus: & cum punire volueris, major erit ſontium quam inſontium numerus: nec promptum erit diſcernere, unde facere oporteat initium pœnæ. Atque ita multos perdes invitus, quos tempeſtiva paucorum pœna ſervare potuiſſes. Tu meo ex periculo potes hic eſſe cautior. Nam cum ego manſuetudine mea inſtituiſſem populum trahere ad legum obedientiam; contrà accidit, ut omnia plena facta ſint tumultibus, ego verò pro mercede ne grates quidem retulerim.

Exemplū domeſticum.

Quamvis autem ſeveritas hæc tua (ut jam dixi) temporaria futura ſit; ea tamen eſt quorundam ſcelerum enormitas, ut nunquam ſine ſcelere condonari poſſint: cujusmodi ſunt Magia, homicidium deliberatum, inceſtus intra vetitos conſanguinitatis gradus, exhibitio veneni, adulteratio monetæ, pæderaſtia.

Crimina ſine veniâ.

Si quis in te deliquerit, aut tuam authoritatem læſerit; tuo ipſius arbitrio, qui læſus es, & pœnam & veniam permitto, ut inſpectâ delicti indole, & delinquentis ingenio, ſtatuas, quod è repub. maximè eſſe judicaveris.

Crimen læſæ majeſtatis vel dignitatis regiæ.

Criminibus illis quæ extra ſpem veniæ conſtitui, unum adhuc libens adjungerem, ni parci judicis in hac causâ ſuſpicionem vererer. Id tamen, mi fili, te non cælabo, ut ut eo indicio verecundiæ fines tranſire videar. Eſt igitur crimen illud, nonnullorum hominum in ſcribendo & loquendo adverſus Parentes & Majores tuos acerbitas.

Contumeliæ regii ſtemmatis.

Noſti divinæ legis præſcriptum, honora patrem & matrem.

Exod. 20. 12.

Tu cui ea poteſtas data eſt, noli permittere, ut impunè ulli liceat parentes & Principes, majores tuos inceſſere. Ad te quoque pertinet apud poſteros hoc exemplum. Quicquid enim in deceſſores tuos licere voluiſti, idem quoque in te ſtatuent viciſſim licere.

Plat. 4. de Legib.

Nemo noſtrum (fateor) eſt ſine crimine, quod & coram Deo agnoſcere & corrigere omni ope debemus: at publicæ dicacitatis materia ea eſſe non debet. Et quùm nemo hodie vivat Princeps, qui cum majorum nobilitate non audeas certare; coërcenda eſt eorum malignitas, qui dum vitiis ſimulant ſe hoſtes, ſtirpem regiam ſatagunt infamare, & populi benevolentiam à poſteris avertere. Nam quo pacto te ament, qui ſtirpem tuam oderunt? aut quare vulpium, luporumque prolem etiam lactentem occidimus, niſi quia genus nobis inviſum eſt? quare Neapolitani equi pullus cariùs vænit aſinino, niſi generis gratia? Prodigii ſimile eſt, ſi quis filium diligat & parentem oderit. Imò nulla eſt ad illius contemptum proclivior via, quàm per hujus infamiam. Quam rem mea ipſius experientia poſſum confirmare. Ut enim ſupplicia taceam, quæ hiſce oculis inflicta in eos vidi, qui adverſus parentes meos perduelles fuerunt; hoc auſim dicere, ex iis, qui tum temporis adultæ ætatis erant, neminem mihi in anguſtiis fidum repertum, niſi qui parentibus meis fidelis fuerat. Eos præcipuè intelligo, qui Reginæ matri operâ dabant. Modo enim tibi quod res eſt bonâ fide indicem, mi fili, quid perduellionis rei fautoresque ſenſerint ſuſque deque habeo. Neſcio, an effrænem hanc nobilium virorum licentiam, qua debiliores ſuperbè opprimunt & affligunt, inter priora crimina connumerem; cum jam primæ notæ hominibus virtus ea eſſe cœperit: certè vindicem Regis manum inter præcipua expoſcit.

Tyrannica Procerum ſuperbia.

Tu

Ariſt. 5. Polit. Iſoc. de regno. Cicer. de offic. & ad Quin. fr.

Tu ſedulò in iſtos inquire, & ſeverè reprime; ut ponant tandem ſupercilia, & æquali jure vivant cum cæteris. Suſcipe cauſam pauperis & afflicti ut tuam: & id demum verè regium putato, ſuperbos deprimere. Neque hic cujusquam gratia moveberis, neque tuo parces labori, ut miſerorum vindices injurias. Veniat tibi in mentem, avo meo, laudatæ memoriæ, ſplendidum partum titulum, quùm, ob debiliorum patrocinium, Rex pauperum appellaretur. Et cum in privatorum litibus componendis præcipua regii officii pars verſetur; meminiſſe oportet Dei thronum eſſe, cui inſides: ubi ad dextram aut ſiniſtram deflectere, vel diviti favere aut pauperis miſerari non licet. Juſtitia oculis orba eſt & amicis. Hic tuis gratificandi, aut hoſtibus adverſandi nullus eſt locus.

Regis gloria.

Exemplar imitandū.

Deut. 1

Plato in Polit. Cic. ad Qu. fr. Ariſt. 1. Rhet. Plato in Iſt.

De Montanis.

Hîc res ipſa monet, ut de Montanorum, & Limitaneorum hominum ex lege vitâ nonnulla ſubtexam. Montanos noſtros, lingua & origine Hibernos, in duo genera diſtribuo. Unum eſt eorum, qui Scotiæ continentem habitant, quibus in magnâ barbarie ſupereſt tamen aliqua humanitatis ſpecies. Alterum eſt Inſulanorum, omnino ferum & agreſte, omnisque plane civilitatis expers. Priores facile erit in officio continere, ſi leges exerceas adverſus Tribuum Principes, à me latas. Poſteriores domabis, ſi meo exemplo colonias è continente in inſulas deduxeris, idoneorum civium, ut eorum converſatione humanitatem diſcant, quibus paulò melior eſt indoles. Cæteri deploratæ feritatis aut è medio tollendi, aut aliò transferendi.

De Limitaneis.

De Limitaneis, non eſt quod multa tibi ingeram; ſi totius Britanniæ imperium, quod tibi divino humanoque jure debetur, olim fueris conſequutus, iſtos tunc in medio poſitos legibus tam facile ac cæteros frænabis. Sin aliter (quod non ſpero) evenerit, tum verò nec Borealis hujusce & ſterilioris Inſulæ partis, nec tuæ vitæ tibi ſecura erit poſſeſſio.

Res notatu digna, ut bene regas. Plato in Polit.

Ut igitur juſtè prudenterque populum regas, multum ſcire expediet, quibus à natura morbis affici ſoleant: quemadmodum Medici ægrotantium curationem non ante aggrediuntur, quàm peccantis in corpore humoris indolem perſpexerint. At quibus præcipuè vitiis ſinguli hujus regni ordines tententur, ipſe expertus notabo. De Anglorum moribus, inter quos nunquam vixi, nihil temerè pronunciabo; quanquam, Deo favente, ſperem me hoſpitem in ea Republica non moriturum.

Trium ordinum examen.

E tribus ordinibus hominum; in quos, antiquo hujus regni jure, ſubditi omnes diviſi ſunt; nullus eſt, qui non ſuis laboret vitiis, quæ longo jam uſu fere apud eos, pro virtutibus habentur. Non quòd in ſingulis ordinibus nemo reperiatur purus contagione; bonos enim & malos ubique offendas: ſed quia mihi experientia notum eſt, ejuſmodi vitiis ipſos hominum ordines tentari. Et ne videar Eccleſiæ prærogativam lædere, ea primas in hoc examine tenebit.

Eccleſiæ morbi.

Hæreditarius ille morbus, qui à mundi initio Eccleſias afflixit & peſſundedit, ab una ad aliam translato (ut Joannes ait) candelabro, eſt ambitio mixta avaritia. Unde etiam noſtra & Parentum memoria Papatus inter nos, & alibi gentium ſubverſus fuit. At verò religionis in Scotia reformatio non ſine arcano numinis auxilio peracta fuit. Tam multa in populari tumultu, & rebellione civium perturbatè facta fuere, ab iis, qui ſuis indulgentes affectibus Dei opus neſcientes promovebant (ut ex magnificentiſſimorum operum ruinis apparet) & hæc omnia abſque Principis juſſu: contra quàm in Anglia & Dania factum eſt; variisque Germaniæ partibus.

Oc[illegible] Tr[illegible] poteſtas Puritanorum.

Hîc è miniſterio homines nonnulli præcipites, ignei, audaces, in hac humanarum divinarumque rerum confuſione, tam gratioſi ad plebem facti ſunt; ut, deguſtata dominationis dulcedine, cœperint Democraticam Reipub. formam ſibi ſomniare: & primo aviæ, deinde matris meæ ſubverſione elati (& nimium ſanè blandiebatur iis ſucceſſus) poſtremò pupillari mea ætate ad Democratiæ ſuæ ſtabilimentum diu abuſi, jam poteſtatem tribunitiam ſpe certa devoraverant: ut in populari Republica, cum plebem, quò vellent, facilè circumducerent, omnium negotiorum momenta ſoli temperarent. Itaque nulla in mea pupillari ætate, vel poſt, ſeditio contigit, quin hos homines ſui furoris & amentiæ patronos ſeditioſi facere conati ſint. Crebræ adverſus me in tribunitiis concionibus calumniæ ſpargebantur; non quòd crimen aliquod deſignaſſem, ſed quia Rex eram, quod omni crimine pejus habebatur. Ac quoniam hanc odii cauſam palàm profiteri pudori erat, ſollicitè in vitam meam moresque inquirebant, minima quæque errata augentes in immenſum, rumoribus etiam falſis ad calumniam arreptis: & quamquam omnino videri volebant culpam ab officio, & vitium ab homine diſtinguere; larva tamen incautis nonnunquam decidebat; & conſilia, quæ tanto ſtudio tegebant, ſuo prodebant indicio, nempe omnes Reges & Principes Eccleſiæ libertati eſſe inimicos, & jugum Chriſti non ferre æquanimiter. Hac doctrinæ ſalubritate ſuos illi greges paſcebant.

Tales erant Atheni Demagogi.

Regiæ poteſtatis oppugnatio.

Quoniam verò è Miniſterio viri eruditi & probi, quos temeritatis hujusce & audaciæ pudebat, revocare nitebantur temerarios ad conſilium, abnormes ad modeſtiam; nec minus exemplo, quam voce, malè ſanos corrigere; tum verò homines factioſi unum furoris ſui præſidium in paritate collocarunt; qua freti homines improbi, audaces, imperiti, pios, ſapientes, & modeſtos redarguerent. Et hæc paritas mater confuſionis, inimica unitatis, quæ eſt ordinis parens: quod genus ſi ut in Eccleſia ita quoque in Repub. obtineret, omnia certo certiùs miſceri neceſſe foret. Si utramque amas, ex utraq; peſtem hanc egere; Puritanos inquam, quos nec beneficiis devincias, nec jurejurando fidos facias, nec promiſſis conſtringas; ſine modo ambitioſos; ſine cauſa maledicos; nec

Pa[illegible] ob[illegible].

[illegible] R[illegible]

quic-

quicquam ſpirantes niſi ſeditiones & calumnias; quibus una conſcientiæ regula eſt, non divini verbi authoritas, ſed commentorum ſuorum vanitas. Teſtor illum magnum Deum (nec teſtamentum condenti fas eſt mentiri) nunquam inter Montanos aut Limitaneos noſtros latrones majorem ingratitudinem, aut perfidiam reperiri poſſe, quàm inter hos phanaticos nebulones. Nec putare, ſi pacatè vivere decreveris, ut hi eadem tecum patria fruantur, niſi fortè patientiæ experiendæ ergò, ut Socrates vixit cum Xanthippe.

...hippe

Una eſt contra hanc peſtem cautio; ſi è Miniſterio viros doctos & pios, quorum in hoc regno (Deo ſit gratia) ſatis magnus eſt numerus, ad Epiſcopatus, aliosque in Eccleſia honores ſelegeris, pudenda illa ANNEXATIONIS lege, niſi mea opera antiquatam inveneris, abrogata. Ita, ſubrutis fundamentis, non modo imaginariam illam paritatem evertes, quæ cum legitima adminiſtratione Eccleſiæ, aut Reip. pace, aut Monarchiæ bene inſtitutæ legibus nunquam conveniat; ſed etiam in regni comitiis antiquum illum trium ordinum honorem reſtitues, id quod aliter fieri omninò non poteſt. Ego tibi hac in re (ſi Deus dederit) viam præmuniam; tu, quod reliquum erit, iisdem veſtigiis perſequere.

A...dorus ...ma- ...

P...atis ...Monar- ...e op- ...tuo.

Ad ſummam, id tibi de ordine Eccleſiaſtico conſultum velim, ut bonum paſtorem impensè diligas; ſuperbum Puritanum impensè oderis; nec ullum titulum ſplendidiorem putes quàm ut Eccleſiæ nutritius ſaluteris. Templa omnia paſtoribus, Scholas, Eccleſię ſeminaria, Doctoribus inſtruas, annonisque & ſalariis ornes, doctrinam & diſciplinam ſine labe conſerves, faſtum deprimas, modeſtiam provehas. Ita, dum poteſtati ſuperiori debitus à Paſtoribus defertur honos, & Paſtoribus à grege, pietate, pace, literis florebit Eccleſia, tuque ex ea recſummum capies oblectamentum.

...Eccle- ...conſi- ...um.

Cæterùm non minus cavendum cenſeo à ſuperciliosis iſtis Romano Pontifici addictis Epiſcopis, quàm à Puritanis: ut quemque igitur ad dignitatem iſtam ſelegeris, ſtatim iis legibus circumſcribere oportet, quæ omnem corruptelam facilè excludant.

Eccleſiaſtico ordini ſuccedat Nobilitas; cui licet in Comitiis regni ſecundus tribuitur locus, facilè tamen ſeu bene agere libeat, ſeu malè, primas ea tenere cenſenda eſt.

Ego proprium hujus ordinis, & veluti hæreditarium obſervavi vitium, inanem quandam magnitudinis & potentiæ ſuæ perſuaſionem. Inde uſque à teneris annis peſtifera opinione imbuti ſunt, ſibi ſuam non conſtare dignitatem, ni triplici ſe nobilitarint injuriâ. Prima eſt, quòd debiliores in ſervitutem redigant; & vicinos, licet nullo iis nomine obnoxios, ad obſequium cogant. Secunda eſt, quòd clientes ſuos, quicquid demum contra leges admiſerint, omni ope defendant & tueantur. Nemini enim vitio verti poteſt, ſi juſtam amici cauſam, quantum poteſt, promoveat. Tertia eſt, quod adverſus æquales, à quibus ſe læſos interpretantur, capitales inimicitias ſuſcipiant; easque, Deo, & Rege, & Republica inſuper habitis, inhumaniter & ſuperbè exerceant, homo contra hominem, & tribus contra tribum. Quin & Regem ſuæ modeſtiæ non parum æſtimant debere, ſi, pacis publicæ ergò, in paucorum dierum inducias ejus juſſu conſenſerint: cum tamen ipſo naturæ jure teneantur legibus obedire, & pacem vel capitis ſui periculo ſartam tectam conſervare.

...mori- ...to- ...

Hiſce malis ut obviam eas, nobiles condocefacere oportet, ut legibus juxta cum infimis pareant. Quorum indignationes & iras, dum tibi benè conſcius es, ſecurus ſpernas. Nunquam enim iſtis Principum Reformatoribus res benè ſuccedit, niſi ubi inſignita quædam præceſſit regiminis deformitas. Ergo cum Baronum tuorum, & Nobilium probiſſimo quoque familiaritas tibi contrahenda eſt; tum honeſti loci atque ordinis hominibus, quibuscunque demum, ea tui facienda eſt copia; ut affabilitatis fiduciâ coràm de rebus ſuis, metu poſito, tecum agant, neu Comitum tuorum interceſſione indigeant. Sanctorum enim mediatio eſt Papiſticæ ſuperſtitionis. Ita iſtorum faſtum ad mediocritatem & modeſtiam revoces. Capitales autem inimicitias hoc pacto optimè compones, ſi leges adverſus eas à me latas exerceas; initio quoque ab iis facto, quos tibi præter cæteros devinxeris, ut illi omnibus exemplo ſint, quibus ipſe maximè faves. Quùm à Veſthâ (ut dicitur) & à tuo lare emendationem inceperis, paulatim inde adusque regni fines fæliciter perduxeris. Neque enim ceſſandum, dum harum inimicitiarum barbariem, quarum nomen etiam exteris ignotum eſt, penitus aboleveris. Tu etiam atque etiam videris ne leges meas, de Bombardis, & Piſtolis quas vocant, unquam otioſas eſſe patiaris. Neque verò de illis, qui infame hoc armorum genus portare ſolent, alia tua vox ſit, aut ſenſus; aut ſupplicium; quàm de ſicariis & latronibus.

Horum malorum remedia. Ariſt. 5. Polit.

Xen. in Cyr. Iſoc. in Eu. Cicer. ad Qu. fr.

Verùm alterum extremum non minus ſollicitè devita; ne nobilitatem tuam negligere, aut deſpicere videare, qui error avo meo cum mœrore mortem attulit. Conſidera, claritati generis vulgo comitem eſſe virtutem: & viris nobilibus, vel majorum ſuorum gratiâ, cultum deberi. Qui igitur ex hoc numero legibus parent, patres & proceres regni agnoſce. Et quanto fuerit aula tua his talibus ſtipatior, tanto majori tibi ducito ornamento. Horum, in maximi momenti negotiis, utere conſilio & operâ: nec ſanè in hoc regno alia eſſe poſſunt aut Regum, aut Legum brachia. Ita obſequentibus te comem præbe, & contumacibus ſeverum; ut ſummi perſuaſum habeant nihil fore ſibi majori præſidio, aut honori, quam ſi cum imis de obſervantiâ Legis & Regis ineant certamen. Hoc enim eorum auribus ſemper inculcandum eſt, nullum ſervitii genus tibi fore acceptius, quàm ſi ipſi præſtent, & ab aliis præſtari

Plat. in 1. Al. in Pol. & 5 de leg. Ariſt. 2. œcon. Xenop. in Cyr.

faciant legibus obſequium, absque pro cætera omnia quæcunque præſtare poterunt, ingrata fore.

Jurium regalium hæreditas. Sed nihil eſt quod legum uſum magis impediat, quam juris regalis hæreditaria penes quoſdam nobiles poteſtas; vera totius regni calamitas. Nihil mihi in præſentia conſilii hîc ſuccurrit, niſi ut ſeveriſſimam à ſingulis exigas officii rationem, &, quantum leges permiſerint, ceſſantium caſtiges ignaviam. Et ſi quis poteſtatem hanc ſuo vitio amiſerit, nemini poſt illum hæreditario jure eam conceſſeris. Verum ad laudabilem Angliæ conſuetudinem omnia hæc paulatim aptare ſtudebis, quod tibi factu erit facilius, quum ibi quoque (uti ſpero) rerum potitus fueris.

Nunc ad tertium illum Civium ordinem veniamus (nam minorum gentium Barones nobilibus accenſemus) ii è Mercatoribus, & opificibus mixti ſunt, quorum utrique ſuis laborant malis.

Mercatorum mores. Mercatores Rempubl. ideo inſtitutam putant, ut ipſi locupletentur; & ex populi incommodis diteſcere, is verò eſt legitimus eorum quæſtus. Res neceſſarias exportant, reportant verò interdum inutiles, interdum nullas.

Viliſſimas nobis merces emunt, quas cariſſimè diſtrahunt: & quanquam annonæ pretium, pro copiâ & inopiâ, mutari ſoleat, nunquam tamen mercium pretia apud eos mutantur, niſi in majus. Tanta illis eſt in malâ conſuetudine conſtantia, ac ſi pragmaticâ ſanctione ſtabilita foret. Horum culpâ monetæ etiam bonitas degenerat: noſtram enim exportant, alienam ad nos referunt, quacunque ipſis libitum eſt æſtimatione. Adverſus hos, & ſimiles eorum mores, leges habemus, quas tibi cenſeo exercendas: ſed tria hæc ſedulò curato: ut, honeſtos, induſtrios, & paucos conſtituas inquiſitores (remiſſè enim fiunt quæ fiunt à pluribus) quibus Fiſcalem, virum fidum & acrem præficies. Deinde externos ad te negotiatores invites, ut optimas merces à

Plat. 2. de Repub. 8. & 11. de Leg. primis venditoribus emas viliſſimè. Pretia denique idonea rebus conſtituas, obſervatâ aliarum regionum æſtimatione; cui ſi noſtri ſtare nolint, liberum eſto alienigenis quibuscunque ea mercium genera advehere.

De Moneta conſilium. Et quia facta eſt pecuniæ mentio; ex puro auro argentoque eam fieri volo; nec pondere illudi populo, ſed ſatisfieri bonitate. Ita Rempub. ditabis, & ſi belli aut adverſarum rerum ingruat neceſſitas, inſtructum habebis ærarium. Nam vilioris metalli mixtione quæſtum quidem facere poſſis; ſed nollem id à te fieri, niſi aliàs vitare nequeas.

De Artificibus Plat. 11. de Leg b. Ea eſt opificum noſtrorum de ſeipſis opinio, ut nec pretia, quæ ſtatuunt labori, patiantur minui; neque etiam argui inſcitiam. Si alterutrum feceris, ægre illi ferent atque indignabuntur.

Angliæ prudens factum. Tu nihilominus hac in re Angliæ ſequitus exemplum; quæ poſtquam peregrinos artifices admiſit, mirum in modum floruit; non tantum copiam veniendi facies, ſed ultro etiam exteros invitabis. Quod ſi ex tuorum ſucceſſerit, tum tuorum adverſus illos invidiam ſeveriſſime coërcebis; ut in primo illo exterorum opificum adventu in Angliâ factum novimus. Plato 9 de Legib.

Morbus populi. Sal. in Jug. Unum reſtat vitium, quod plebem noſtram & rure & urbe pervaſit; effrænis de Principe loquendi, & judicandi temeritas. Respubl. his architectis formatur nova, præſentium faſtidio, & deſiderio futuri, licet ignoti. Cujus petulantiæ medela (ſi leges jam latas excipias) nulla mihi videtur opportunior, quàm ſi ita officio tuo fungare, ut vanis atq; impudicis hominibus os obſtruas: tantaq; ſollicitudine populi bono invigiles, ut ne Momo quidem ipſi ſuperſit calumniæ: & ſic cum ſeveritate miſceas clementiam, ut & procacibus iſtis capiſtrentur ora, & modeſtioribus non modò ſua conſtet incolumitas, verum etiam ex tuâ benignitate commendationis & præconii oriatur occaſio.

Ariſt. 5 Polit. Iſocr. in Paneg. Eam ob rem, & ut mutuam inter cives foveas concordiam, non abs re fuerit ſpectaculis, & ludorum celebritatibus, & armis tractandis anniverſarios dies inſtituere; & vicinos ad conviviorum feſtivitates cogere. Nec enim video, quî major ſit ludorum in Majo, vel epularum in natali Chriſti die ſuperſtitio, quàm jejunii quadrageſimalis, aut abſtinentiæ à carnibus diebus Veneris; cum Papiſtæ utrumque pari diligentiâ faciant: ſi modo diem Dominicum, ludicris iſtis exemptum, DEO ſoli conſecremus. Tu iſtam populo placendi rationem, quæ in omni bonâ Repub. honeſtiſſimè obtinuit, ſi reduxeris; Vetus illud merebere,

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci. Horat. de Art. Poët.

Vides, mi fili, ut, deſiderio tibi omnia ſyncerè judicandi, non dubitarim paulò magis eſſe Satyricus; & omnium in meo regno ordinum vitia acriùs perſtringere. Sed teſtor DEUM paternio in omnes animo id factum, & ſolius vitii odio; quum in ſingulis ordinibus bonos viros reperim quamplurimos non ignorem.

Plato in Polit. & Min. Tacit. 7 annal. Mart. Ut autem depravatos hoſce hominum mores facilius emendes, multum utique intererit, populi ingenia, imò verò uniuscujuſque tractus, & territorii noſſe conſuetudines. Iraque illius regni, in quo manſurus es, præcipuas partes tibi cenſeo quotannis obeundas; nec pigeat regna tua omnia, quæ per Dei gratiam conſequêris, tertio quoque anno luſtrare, ut querelas tuorum civium, & preces eorum coram inſpicias, non omnia Proregum tuorum arbitrio permittens: & quanquam in ſingulis regnis ſua inſtitues dicaſteria, ſuumque ex indigenis Senatum; non erit tamen alienum præcipua tibi ipſi reſervare negotia, de quibus, ipſe, quum eò venies, ex æquo, & bono ſtatues.

Neque

Neque modò tibi annitendum eſt, ut cives tui nullam inter ſe patiantur injuriam, verum etiam, ut ab exterorum vi ſecuri ſint. Nec enim tibi gladius datus eſt, ut ſolas tuorum inter ſe injurias vindices, ſed & ab exteris illatas. Nam juſta ſunt bella, honeſtis modò de cauſis ſuſcepta. Ideoque ante omnia proſpice, ut tuis à partibus juſtitia ſit.

Cum aliis Principibus, tanquam fratribus tuis, juſtitiam & benevolentiam colito. Quicquid promiſeris, vel cum tuo damno præſtato; humanitatis & officiorum quaſi inito cum ſingulis certamine. Ut enim apud omnes, ita maximè apud hos candoris, & fidei laus tibi quærenda eſt; & Chriſtianæ charitatis præceptum ſervandum, ut alteri facias, quod tibi factum cupis. Ergo rebelliones adverſus alios Principes, exempli metu, tuas putabis injurias. Ejuſmodi perduellibus neque mittes auxilia, nec quicquam cedes: ſed afflictorum Principum calamitatibus ſuccurres. Quòd ſi quis tibi, aut populo tuo ultro fecerit injuriam, quem neque officio neque merito ad ſanam mentem revoces; tu abſque omni ferociâ compenſationem petes; & ex æquo & bono controverſiam deceptabis: tum verò, ſi nulla honeſta conditione perſuadere poteris, ut deſinat nocere, aut reſtituat ablata; ultimum ſane erit refugium, ut innocentiam tuam Deo commendes, ſed amicitiâ per fæcialem priùs palam renunciatâ.

Verùm cum bellandi ratio à multis tractata ſit; & uſu potius quam lectione diſcatur, quid à te hîc fieri velim paucissimis monebo. Præcipuum tibi ſit in æquitate cauſæ præſidium, deinde cætera ad eam tuendam legitima conquire ſubſidia. Nam Necromantas vel hariolos conſulere, quam ſit impium, docet funeſtus Saulis exitus. Ab aruſpicina, & profana divinationum vanitate, penitus abſtinendum eſt, juxta legem Domini, fuſiùs à Jeremiâ explicatam. Neque unquam ſingulari certamine controverſiam decideris. Præterquam enim, quòd totum hoc genus illicitum videatur, in quo eventus litis quaſi ſorti & aleæ permittitur, cujus nullum eſt fundamentum in ſacris literis poſt veruſtæ legis abrogationem; in Rege ſanè inprimis illicitum putandum eſt; qui publicam gerens perſonam, ſui ipſius poteſtatem non habet. Ejus enim ſalus vel interitus cum Reipub. incolumitate aut pernicie, ut capitis & corporis conjuncta eſt.

Priuſquam bellum ſuſceperis, Regis illius à Chriſto deſcripti prudentiam æmulare, proviſis omnibus, quæ ad bellum gerendum neceſſaria ſunt; & inprimis pecuniâ, belli nervo. Ductores ordinum ſenes elige, expertosque militiæ, milites verò juvenes & robuſtos.

Quin & ſeverum militaris diſciplinæ exactorem te volo, non modò ordinis ſervandi cauſâ, cujus non minor in bello uſus eſt, quàm fortitudinis; & deſidiæ puniendæ, qua nonnunquam totus exercitus periclitetur: verum etiam ut ſeditiones avertas, unde certa in bello pernicies. Hiſpanos intuere, quorum tantos ubique ſucceſſus ſoli militaris diſciplinæ cuſtodiæ adſcripſeris. Sæpe enim in bello non eſt, niſi ſemel errare. (Cæſ. 1 & 3. de bell. civ. Pro in Thra.)

Parùm ſomno indulge, multùm labori: & hîc ut in cæteris rebus, peritiſſimos adhibe in conſilium. (Cæſ. 1 de b ll. civ. Liv. lib. 7.)

Cum militibus ut commilitonibus agendum eſt, ut eorum ſtudia invites; ideoque & ſine modo iis largiendum. Nullus enim hîc parſimoniæ locus eſt. In deliberando lentum te volo & ſagacem; definiendo conſtantem; faciendo promptum & acrem. Caſtra tua bene munito: hoſtem, niſi rei gerendæ ſe offerat occaſio, ne adoritor. Eum neque ſpernendum tibi conſulo, neque metuendum. In Stratagemate excogitando ingenioſus ſis, idemque honeſtus; non parùm hinc eſt ſubſidii, ſi adſit taciturnitas. Licebit tibi in conflictu periclitari, ſed ſemel, aut bis. Partâ autem fortitudinis & magnanimitatis opinione, pone militarem audaciam. Nec quibuslibet te periculis objicies, ſed omnium te ſaluti conſerva, quorum major habendi cura eſt, quàm tui. (Xen. 1. & 5 Cyr. & de diſcip. mil. Plut. in Ageſ. Polyb. l. 5. Xen. 1. Cy. Thuc. 5. Iſoc. ad Phil. Plut. 9. de Legib. Liv. lib. 22. & 31. Tacit. 2. hiſt. Plutar. de fort.)

Ne temerè bellum ſuſciperes modo conſului; nunc conſulo, ne temerè pacem facias. Priuſquam tranſegeris, vide ut per pacis conditiones ſuſcepti belli cauſæ compenſentur, tuæq; & populi ſecuritati proſpiciatur. Aliàs honeſtum bellum ignominioſæ paci præferendum. (De Pace. Iſocr. in Arch. Po. lyb. 3.)

Verùm non ſatis eſt ad boni Regis laudem, ſeveritate legum coërcere, & vi armorum populum protegere; niſi ipſe, cum ſuâ familiâ, integritate vitæ omnibus præluceat, eoque exemplo populum ad amorem virtutis & fugam vitiorum invitet. Cum igitur, mi fili, omnes natura imitentur Regem, cave, ne olim dicaris, aliud populo juſſiſſe, aliud ſequutus, ut facta cum dictis non conveniant. Sed è contra ſit vita tua ſubditis inſtar perpetui edicti, & ſpeculi, in quo legum uſum obſervent; & ex ea imagine vivendi exemplum capiant. (Cic. 1. off. & 7. Phil. Tac. 4 hiſt. Vita Regis eſt pro exemplo. Plato in Polit. & 4. de Legib.)

Et hujus vitæ tuæ exemplum è duabus partibus compono; prior eſt aulæ & comitum tuorum diſciplina, ſecundum pietatem & probitatem: altera, tuiipſius, juxta eas virtutes, quibus cæteros dirigas & emendes. Nec enim ſufficiet ingentes virtutes mentis ergaſtulo captivas concludere, niſi eorū bono, quos Deus tuo credidit imperio, eas in lucem proferas & exerceas. Virtutis n. omnis laus in actione conſiſtit. (Plato in Theæt. & Euth. Ariſt. 1. Eth. Cic. in off.)

Deaulâ verò & aulicis regendis Rex David longè optima, & prudente Chriſtianoq; Principe digniſſima tradit præcepta. Nam ut in ſubditis ingentem, ita in aulicis regendis geminam oportet curam adhibere, Oeconomicam nempe & Politicam. (De Aulâ. Pſal. 101.)

Nemo ferè eſt ex omnibus, qui non aulicum bene, maléve agentem libenter ſequatur. Nec ullum ejus eſt, ſi connives, tam enorme flagitiū, quod non aliis idem facientibus ſit inſtar juſtæ excuſationis. Itaque circa familiam duo omnino præcipio, nempe ut prudenter eligas, & prudenter regas, quos elegeris. (Cicer. ad Q. fr.)

Plat. 5 de leg. Ariſt. 2 œcon.

Sunt qui ad vitam aulicam à naturâ prorſus ſunt inepti. Quanquam enim educatio altera ſit natura, eaque cum converſatione conjuncta ad mores emendandos multum poſſit, ut tamen in veteri eſt proverbio,

Naturam expellas furcâ licet, uſque recurret.

Summa ergo in ſervorum tuorum & Comitum delectu cautio adhibenda eſt: Nam

Ovid. 5. de triſt.

Turpius ejicitur, quàm non admittitur hoſpes:

Et idonea ſatis eſt cauſa non admittendi, quæ dimittendi minus idonea eſt.

De miniſtrorum delectu.

Qui aulam ſequuntur, aut immaturæ ſunt ætatis, ut nobilium virorum hæredes, educationis gratia; & aſſeclæ ob miniſterium: aut adultæ, qui iis funguntur officiis, quæ prudentiam & judicium exigunt. Priores illos, ſi antequam plenè adoleverint, & ex honeſtiſſimis probiſſimiſque familiis, & in fide parentum (ut fit in Baptiſmo) elegeris, tuo officio rectè defunctus videbere. Licet enim anima non ſit ex traduce, ſed à Deo creata & infuſa, certum eſt tamen, virtutem & vitium una cum patrimonio ſæpenumero devolvi ad poſteros; nec minus animi quam corporis morbos in quibuſdam familiis hæreditarios inveniri. Igitur ephebos iſtos ex iis familiis eligere conveniet, quæ, probitate & fide præter cæteras inſignes, nulla unquam perfidiâ vel proditione notatæ ſunt.

Ariſt. 1. & 5. Polit. — Cicer. ad Qu. fr. — Teſtis familia Gaureana. — Plat. 6. de leg. — Ariſt. 2. œcon. & 1. Polit.

Priuſquam illos maturæ ætatis miniſtros elegeris, vide ut illæſæ ſint & intaminatæ famæ: alioqui populo nihil aliud ſentiendum relinquis, quàm electos eſſe, quos tuo maximè convenire ingenio perſpexeris, & vitiorum amore cæteris omnibus prætuleris. Populus enim, qui te intus nec novit nec diſcernit, ſolâ hac comitatus tui & converſationis externa ſpecie ducitur, quæ ſola plebejis ſenſibus obvia eſt. Tum vide ut ejuſmodi præditi ſint virtutibus, quæ ſuis muneribus obeundis ſint neceſſariæ. Erit enim hoc judicii tui ſpecimen non vulgare, ſi unicuique eam demandes provinciam, ad quam regendam eſt aptiſſimus. Ad ſummam, in ſervorum delectu ſequere Davidis conſilium, & ad comitatum tuum optimos quoſque & fidiſſimos oculis deſignes.

Plat. 6. de leg. — Iſoc. in Pan. — Ariſt. . Pol. — Demoſt. 2. Phil. — Plat. 7. de Rep. & in 3. de legib. — Ariſt. 5. & 6. polit. — Pſal. 101.

Benevolentia ad hæredes transmittenda.

Atque hîc committere non poſſum, quin te moneam, vel pro patriâ poteſtate etiam injungam, eos præcipuè in tuam familiam adſciſcas, qui mihi fidelem operam navaverunt. Sin ex eo numero quoſdam emeritos inveneris, præmiis ornatos dimitte: exque eorum ſobole, ut notiſſimâ, miniſtros lege. Ita non modo tibi de præſtantiſſimis ſervis proſpicies; cum neceſſe ſit re ament qui parentes tuos amârunt, ſi verum eſt, quod modò oſtendimus, te illis acceptum nunquam fore, qui parentes tuos oderunt: ſed etiam oſtendes gratæ eſſe apud te memoriæ patrem tuum. Et veteres miniſtri, cum paternum in te animum ſenſerint, benedicent tibi. Sin diuturni ſervitii merita neglexeris, eorum preces vertent in vota pro me, in diras adverſus te. Memoria his utere, ut ſint teſtes tui erga me amoris: & quorum ego fidem ſenſi maximam, hi apud te gratiam inveniant potiſſimam. Neque tamen eos fidiſſimos judicabis, quibus ego plurimum dedi (nam in præmiis dominatur fortuna, cujus etiam ea dicuntur bona) ſed quibus plurimum credidi, ut cui ſæpius occaſio defuerit multis gratificandi, quàm voluntas. Nec tantùm volo conſtanter ames qui me amârunt; ſed quos ego odi, eodem gradu & conſtantiâ etiam oderis: neque unquam meos exules revoces, aut reſtituas proſcriptos. Aliàs & mei contemptum prodes, & tuam ipſius levitatem. Quo enim pacto conſtabit eorum fides in filium, quorum perfidia nimis nota fuit in parentem?

Exemplum domeſticum.

Sed ut ad inſtitutum noſtrum revertamur. ſi ita, ut præcepi, ſervos elegeris, facile ea vitabis incommoda, in quæ pupillaris mea ætas incidit. Tunc enim, qui omnia poterant, pro arbitratu quoque ſuo familiam meam ſupplebant; adlectis non quos noſtris miniſteriis credebant idoneos, ſed quos rebus ſuis maximè opportunos ſperabant: id quod in primâ illâ adverſus me concitatâ rebellione manifeſtò apparuit, unde & familiæ meæ ingentem mutationem facere coactus ſum. Nihilominus mali exempli re diu poſtea ab iis vexatus ſum, qui ſervos mihi tradere ſtudebant, ſuo ſanè magis quàm Domini bono. Meum igitur ſecutus exemplum, famulos adſciſce, nō aliis, ſed tibi opportunos. Et quum communis omnium parens eſſe debeas, ex omnibus regni plagis promiſcuè adſciſce; delectu facto non ſecundum aliena arbitria, ſed ſervientium ingenia. Nam cum ad omnes tuum pertineat imperium, æquum eſt ex omnibus tua eligi ſervitia.

Ariſt. 2 Polit.

De muneribus publicis. — Plato de Rep. — Cicer. ad Q. fr. — Iſoc. [illegible] Pan. [illegible] coc & de pace. — [illegible] 6. — Plut. [illegible] — Plat. [illegible] Phæd. & Me[illegible] — Ariſt. [illegible] Pol. — Iſocra[illegible] In Sy[illegible] — Tac. [illegible] — Curt. [illegible]

Sed ſumma eſt in eorum delectu cautio, queis publica regni negotia crediturus es. In cæteris tuum, in his verò evehendis populi bonum ſpectandum eſt; cujus ratio Deo olim exactiſſima reddenda eſt. Ejuſmodi igitur officia hominibus notæ prudentiæ, probitatis & pudoris credideris, earum rerum, quas tractaturi ſunt, inprimis peritis, & ab omni factione partiumque ſtudio alienis; ſed ante omnia adulatione vacuis, teterrimâ illâ Regum & Rerumpubl. peſte. Nam ſi æquum erat in primâ hujus operis parte monere, ut ab intimo illo adulatore, quem in ſinu circumfers, omni ope caveres, ſcilicet φιλαυτίᾳ; quanto magis ab externis illis, nec ullo ſanguinis vinculo tibi junctis, ut tibi tute es, metuendum fuerit, qui ideo putidiſſimam exponunt mercem, ut ex tuo exitio viam ſibi muniant ad opes? ſic te Deus amet, ſi neminem magno in Republ. loco, niſi virtutis cauſa, dignabere. Ante omnia rei pecuniariæ probos viros & induſtrios præficies, & qui ſolvendo ſint: at conditione mediocres, ut, absque ullo ſeditionis periculo, accepti & expenſi rationem exigas, quantumlibet ſeveram. Ex hoc errore præcipuè evenit, ut p[illegible] mihi feliciter hactenus ceſſerit negotium argentarium. Sed nihil tibi magis cavendum eſt, quàm

De [illegible] ſto [illegible] publ[illegible] — Arcana imperii. — Ariſt. 5. Pol.

quam ne peregrino homini publicum munus committas: quæ res ſeditionem in populo haud dubiè ciebit, & publicam adverſus te illumque invidiam armabit. Sed (ut antè monui) quum regnorum tuorum, Deo favente, hæreditatem cernes, ex indigenis ipſis curiam ſtatues in ſingulis.

Pol. Ariſt. 2. Oecon.

Et ut meo conſilio, de ſervorum tuorum delectu, tandem finem faciam, voluptè ſit in famulitio tuo nobiliſſimos quoſque habere: præterquam enim quod ex eorum miniſterio parū invidiæ, benevolentiæ plurimum oritur, contrà quàm evenit in hominibus novis; videbis plerumque nobilitati generis comitem datam eſſe virtutem, quod & ante monui.

Ut autem prudenter regas, quos prudenter elegiſti (quæ monitionis meæ altera pars erat) aulam, & comitatum tuum populo ſtatuere oportet pietatis, & probitatis exemplar. Itaque tuorum moribus aſſiduè invigila, ut legum præſcripto ad unguem reſpondeant. Quo pacto enim legibus parebitur foris, ſi negliguntur domi? Adeoque familiarium tuorum, quam reliquorum delicta graviore pœnâ cohibebis. Verùm, quod præter cætera tibi injunctum volo, cave, ne quis apud te gratiâ ſuâ abutatur ad ſubditorum aliquem vexandum, aut opprimendum. Prout mores ſunt aut merita cujuſque, ita te illi auſterum exhibe vel familiarem. Hominem rixoſum tui comitatus peſtem puta. Intimæ admiſſionis miniſtros & præſertim à cubiculis ſelige manſuetiſſimos & fidiſſimos. Nemo eorum alienis ſe immiſceat negotiis, ſed quod de Turcici imperatoris Janizaris circumfertur, patrem alium non nôrint niſi te, negotia non noverint niſi tua. Quod ſi quis ab amicorum ſuorum litibus abſtinere noluerit, eum tibi cenſeo dimittendum. Regi enim, qui ipſe nullius eſt tribûs, nullius agnationis, ſed omnibus aut ſoli virtuti æquus, in comitatu ſuo miniſtros habere factioſos & partibus addicto, non convenit. Ne altum illi ſapiant, ſed tibi morem gerant. Et ut eorum nemo, niſi meruit, retinendus eſt; ita nemo, niſi commeruit, mutandus. Eorum operam ut & cæterorum præmio aut pœnâ compenſa, in quo politicæ adminiſtrationis baſis eſt. Pro modo peritiæ in rebus agendis, ſingulorum utere induſtriâ: ſed omnia uni mandare non convenit, ne ſuperbiat, & cæterorum invidiæ ſubjaceat. Candidos illos & ingenuos magis ama, quique veritatem cognationibus ſuis anteferant. Maledicos ne patere, vel eorum etiam, quos oderunt, calumniatores. Et omnes, qui tui ſervitii nexu conjuncti ſunt, fraterni amoris vinculo connecte. In ſummâ, apud te foveatur concordia, alatur modeſtia, perditus luxus exulet, exulet livor, dejiciatur ſuperbia: iſque modus & decorum in ſingulis miniſterii partibus obtineat, ut exteri aulam tuam viſuri cum regina Shebæ, prudentiam tuam, gloriam domus tuæ, & ordinem ſervorum tuorum admirentur.

Sed præcipuum conſortii bonum ex pia & pudica uxore tibi ſperandum eſt; ea enim quocunque alio tibi proprior eſt, caro de tua carne & os de tuis oſſibus; quod de Eva ſua dixit Adamus. Et quoniam fortaſſe filius noſtrum prius duces, quam uxorem, breviter meum tibi conſilium ſuper hac re exponam. Gen 2, 23.

Primùm igitur conſidera, in hac vita nihil eſſe melius conjugio, ſi Deus fortunet; nihil pejus, ſi ille adverſetur. Quùm igitur abſque Deo nullus ſit conjugii ſucceſſus, tibi enixè danda opera eſt, ut in ejus meditatione, electione, uſu Deum facias propitium. Meditari ita oportet conjugium, ut futuræ uxori, cui ſoli debetur, caſtum cuſtodias & incorruptum corpus. Nam quo jure ipſe inceſtus caſtam poſtules virginem? aut cur in uno conjugii dimidio requiritur puritas, ſi in altero toleratur pollutio? Licet enim probè ſciam, quàm leve ſit hominibus, & veniæ proximum hoc ſtupri delictum; tu tamen, quid de conſcientia ſupra à me dictum fuerit, in memoriam revoca: non eſſe juxta popularis opinionis vanitatem æſtimanda delicta noſtra, ſed juxta Dei legiſlatoris & judicis prudentiam. Audi ex ore Pauli Apoſtoli divinum interdictum, abſtine à fornicatione. Mœchus enim (inquit) regnum cœlorum non poſſidebit. Audi ex ore Joannis fornicationem adnumeratam flagitiis, quæ reos è ſpirituali & cœleſti Hieruſalem ad canes & porcos relegant. Cogita quæſo, ſi quis ſemel auſit id leve judicare, quod Deo grave eſt; & veniæ affine, quod proximum eſt pœnæ; atque ita unum genus peccati non conſcientiâ, ſed ſuo affectu metiatur; quid impediet, obſecro, quò minùs in altero, ad quod eum aliqua animi perturbatio impulerit, idem faciat, cum eadem ſit cæterorum ratio? atque ita pergat, donec omnium regulam, excluſo Deo, ſuam faciat cupiditatem? tum verò, quid de eo aliud fiet, quam ut pravis affectibus, quibus ſe dediderit, intereat? Sed quoniam ita cum omnibus comparatum eſt, ut plus cognatis percellamur exemplis; vide quàm diverſum conjugiis noſtris Deus ſucceſſum dederit, meo, inquam, & avi mei. Ille incontinentiæ ſuæ, quàm ego pravæ educationi tribuo, gravem pœnam perpeſſus, duos ſpecioſiſſimos ſimul amiſit filios, relicta filiola hærede, cui benedicere ante obitum illi non licuit, nec videre quidem. Ita ille deceſſit; patriâ gemino malo mulctatâ, prole recens natâ, quæ regnaret; eaque ſequioris ſexus. Quàm mihi Deus fuerit propitius, & continentiæ dono conceſſo, & bonis quæ continentiam ſequuntur; tu ipſe, & alii, ejuſdem tecum ſanguinis, teſtes ſunt ſatis locupletes. Quam fœlicitatem & mihi & poſteris, eâdem numinis annuente clementiâ, ſpero fore propriam. Nec erubeſcas igitur, utut in contrarium rapiant vanæ illecebræ, corpus tuum, Spiritus ſancti templum, purum & incorruptum ſervare, non incertis hominum opinionibus, ſed ſua ex indole vitia & virtutes diſcernens.

Meditatio Conjugii. 1.Cor.6,10. Rev 22,15. Incommoda ex noſtris affectibus. Exemplum domeſticum. 1.Cor 6,19.

In delectu conjugis tres cauſas reſpice, ob quas ab initio conjugium inſtitutum fuit; quibus

bus tria accidentia adjunges, & ea non negligenda, modo prioribus illis nihil derogetur.

Tribus de cauſis inſtitutum conjugii. Ariſt. 7. Polit.

Tribus enim de cauſis inſtitutum fuit à Deo conjugium, libidinis ſiſtendæ, & ſobolis procreandæ, & mutui adjutorii gratiâ. Noli itaque differre conjugium in ſenectam, cujus finis eſt coërcere libidinem juventæ. Regi verò maturiùs uxor ducenda eſt propter bonum

In eod.

publicum. At tu noli committere, ut ullius rei gratiâ fœminam ducas creandis liberis vel ætate, vel naturâ, vel caſu inhabilem: Gemino enim peccato & tibi & populo noceres. Moroſam etiam vel male educatam fuge. Nam fœmina adjumento eſſe debet marito, non impedimento.

Cauſæ conjugii acceſſoriæ. Ag. Ro 2. de reg. p.

Tria accidentia, quorum etiam eſt habenda ratio, ſed ita, ut præcipuis cauſis nihil derogent; ſunt forma, opes, amicitiæ, omnia bona & à Deo. Nam forma uxoris non patitur amorem mariti decreſcere, aut aliò vagari: Opibus & amicitiis inſtructior fiet uxor, ut maritum juvet. Quòd ſi hæc tria, tribus illis primis & præcipuis neglectis, ſectatus fueris (quod nimis ſæpe fieri amat) tum verò ut licitus eorum uſus cedit in bonum, ita abuſus iſte in magnum vertet malum. Cui enim bono ſunt iſta humana, cùm Furiam habes, individuam tori comitem, tuo ſemper lateri affixam? tum ſerò ſenties venuſtatem ſine veritate, opulentiam ſine prudentia, amicitiam ſine gratia ſplendidas eſſe miſerias; & (ut verbo dicam) ingentium calamitatum larvas.

Tu, mi fili, trium cauſarum rationem habe, propter quas conjugium inſtitutum fuit: &

Matt. 13. Præcipua in conjugio cautio.

cætera omnia adjicientur vobis. Ideoque nihil mallem, quàm fœminam tibi ſociari ut loco & dignitate parem, ita religione etiam non diſparem. Licet enim (quod doleo) pauci ſint Principes opibus florentes, qui idem nobiſcum in religione ſentiant, adeoque durius paulò & difficilius hoc conſilium videri poſſit, cogita tamen, mi fili, atque apud animum tuum diſquire, quo pacto cum uxore tua unam in carnem coaleſcere & concordem vitam tranſigere poſſis, quæ alterius & contrariæ Eccleſiæ membrum eſt; diſſidio in ſacris diſſidium in moribus neceſſariò creante. Quid quod illius concionatores diſſidentes à tuis turbas in populo parient, animis hominum, tuæ familiæ exemplo, in partes & factiones diſtractis: nec tu pravæ educationis periculum facilè à liberis avertes. Quòd ſi rem facilem arbitrabere fœminam ad arbitrium tuum formare & fingere; cogita Regum ſapientiſſimum, Solomonem, eadem in re fruſtra fuiſſe. Rarior enim paulò eſt perſeverantiæ herba, nec ubique germinat.

Succurrat tibi, è graviſſimis hujus vitæ negotiis eſſe matrimonium; maximamque eſſe in prima uxore cautionem, quæ ſi infra ſortem tuam fuerit, vix eſt, ut unquam eam labem redi-

De incorrupta uxoris origine.

mas: Denique, quod de ſervis præcepi, idem in uxoris delectu obſervandum eſt; ut ex integra ſit puraque domo, & ab hæreditariis animi corporiſque morbis libera. Si etenim de canum equorumque genere non ſumus incurioſi, quanto major eſſe debet de noſtra ſobole ſollicitudo? Hæc ſi in conjugio legendo ſervaveris, & tuæ conſcientiæ & poſterorum tuorum dignitati & bono quam rectiſſimè conſules.

Plut. de lib. Cic. 2. de Div. Ariſt. de ...

Uxore jam ducta, votum in nuptiis factum Deo ſanctè exolve, unâ nimirum re facienda, altera fugienda. Nam ea in rebus omnibus uni uxor tractanda eſt, & dimidium tui: tui verò corporis uſura (quod jam tuum non eſt, ſed illius) alteri communicanda non eſt. Confido nihil eſſe neceſſe adulterii flagitium tibi diſſuadere. Veniat modò in mentem, quid in conjugio Deo promiſeris; cujus promiſſi gratiâ cum tui tibi ſuccedant liberi, quod aliàs illis non liceret, ratio ſanè efflagitat, ut tu pro virili parte quàm ſanctiſſimè cuſtodias. Eſt Deus perjurii ſeveriſſimus vindex: Neque verò joculare illud jusjurandum cenſeri oportet, quo liberis noſtris ampliſſima regna cedunt in patrimonium. Pone tibi ante oculos Regis avi mei exemplum, qui filiæ ſuæ unicæ & hæredi creavit exitium, genito filio notho, cujus rebellione & ſoror & Regina everſa eſt. Quantæ verò calamitates in poſteros ejus ex infami illa ſpuriorum ſobole redundârint, Bothuelii molitiones ſint argumento. Si vis igitur, ut conjugio tuo Deus benedicat, quod feciſti in conjugio ineundo votum optimâ fide exolve.

Luc. 4

Plat. 11. de Leg.

Homer. in Sym.

Cic. 2. de Leg.

Quomodo autem erga conjugem te geras, è ſacris literis diſcendum eſt: eam ut corpus ama, ut adjutricem fove, ut pupillam rege: illa nec in re juſtâ ferat repulſam, nec tamen alienis tractandis aſſueſcat. Tu caput es, illa corpus; tuum eſt leges dare, illius accipere, ſed eâ imperandi ſuavitate, ut promptior illa ſit obſequii, quam tu imperii; aut certè non minus ad ſequendum proclivis, quam tu ad præeundum. Ita illi uni tuum amorem oportet eſſe devotum, & omnes illius affectus tuæ voluntati obnoxios.

Ariſt. 8. Eth. & 1. Polit. Xen. & Ariſt. in œcon.

Ad ſummam tria cum uxore obſerva: inprimis ne quam Reip. partem attingat, ſed regendæ familiæ tota intenta, nihil etiam ibi faciat abſque tuo conſilio: Deinde, ne cum ea converſari patiaris, niſi honeſtiſſimos & caſtiſſimos: lubricior enim eſt hic ſexus. Denique ne quando ſimul ambo commoveamini; ſed ea iraſcente tu bilem reprime, quia, ſedata iſta mentis perturbatione, tu de illius errore rectiùs judicabis; & illa, cum ad ſe redierit, offenſam ſuam meliùs intelliget, & tuam monitionem reverentius admittet.

Ariſt. 1. Rhet. Plut. in Men. Ægid R. de reg. p. Plat. 5. de Rep & 7. de Leg.

Si te liberis Deus beaverit, honeſtè & piè educato. Diligito quoque ut par eſt; ſed amorem hunc patrium vide ne ſentiant, niſi quatenus eorum indoli expedire cognoveris. Ita amore, pudore, metu eos in officio continebis. Et quando divina bonitate tria hæc regna tibi obvenient, natu maximum filiorum ſcribes regnorum tuorum ex aſſe hæredem: reliquis privati patrimonii modus ſufficiat. Si regna diviſeris, diſcordiarum & bellorum ſemina poſteris relinques; id quod huic Inſulæ accidit à

Liberorum regimen cura. Plut. in Theſ. 4. & 5. de Rep. 6 & 7. Leg. Ariſt. 7. Polit.

Bruto

Bruto patre tribus filiis diviſæ, Locrino, Albanacto, & Cambro. Sin nulla te auxerit ſobole divina benignitas, proximum hæredem, quæcunque tua de illo fuerit opinio, jure ſuo non fraudabis. Regnorum enim collatio eſt penes Deum, uſusfructus tamen noſter eſt: nec magis penes Regem eſt, quàm populum, jure ſuo exturbare legitimum hæredem.

Quemadmodum autem comitum tuorum eſt bene agendo populo præire; ita tuum eſt comitibus tuis præferre facem ad virtutis viam, ut nihil prius aut antiquius habeant, quàm viſas in te animi inſignes dotes æmulari.

De quatuor Cardinalibus virtutibus tam trita res eſt, ut nolim eſſe moleſtior: Unam tibi mando, ut reliquarum reginam ſtatuas Temperantiam. Neque vero eam intelligo, quæ vulgari notione duobus ſenſibus, tactus & guſtus, leges præſcribit: ſed illam, quæ tibi det jura, &, reginæ inſtar, omnes affectus ſubjiciat rationi, & ſingulas vitæ partes condiat ſalubri mediocritate. Itaque non modo affectus tuos, ſed & ipſos virtutum actus moderationi ſubmitte. Licet enim prima & deſideratiſſima Chriſtiani hominis virtus, ſit pietas, ut quæ ex timore & notitia Dei oritur: meminiſti tamen, opinor, quo pacto, ſub libri primi finem, omnibus externis actionibus à pietate profectis moderationem cenſuerim adhibendam. Quod ipſum de Juſtitia confirmo, earum virtutum, quæ Regis propriæ ſunt omnium maxima.

Utere juſtitiâ, ſed eâ cum moderatione, ne tyrannidi aſſinis ſit, nam ſummum jus ſumma injuria. Ut ſi quis notæ probitatis ſolus inciderit in multos latrones, perditæ vitæ notæque infamiæ homines; eorumque aliquem cum moderamine inculpatæ tutelæ occiderit; ideone tamen, quia illis aquâ & igne interdictum non erat, neque ex ullo oculato teſte conſtare poteſt de impreſſione & vi, vir probus è veſtigio cervicem ſubjiciet ſecuri? Præterea legibus noſtris ſub gravi mulcta interdici poteſt alicui, ne vicinum divexet, ne fines ejus agroſque ingrediatur; quod ſi ejus equus, rupto quo tenebatur capiſtro, pratum vicini ingrediatur, gramen conculcet & depaſcat; continuone in illæ autos equinæ ferociæ aut debilioris capiſtri pœnam ſolvet Dominus? minimè veró. Leges enim civilis ſocietatis regulæ ſunt, non innocentiæ laquei. Unde & earum interpretatio non tam ex verborum cortice, quàm ex legislatoris mente petenda eſt. Nam ratio eſt anima legis.

Quod de Juſtitiâ dixi idem de clementiâ, magnanimitate, liberalitate, conſtantiâ, humilitate & cæteris virtutibus regiis dicendum eſt. Nam in medio ſtat virtus. Satanæ tamen aſtu factum eſt, ut vitia, quæ extrema virtutem circumſtant, ſæpe virtutis nomine honeſtentur, quum nihil habeant virtuti ſimile; imò verò, contraria vitia jam poſita in ſummo, inter ſe coincidant. Nam in infinitis omnia concurrunt. Quid enim differt ſumma illa tyrannis, cui humani generis interitus oblectamento eſt, ab extrema levitate, per quam licet unicuique quod libet? quid differt ſumma prodigentia, quæ omnibus abſumptis nihil poſſidet, à ſummâ avaritiâ, quæ, omnibus recondiſis, nihil fruitur, haud abſimilis aſino, qui frumento onuſtus mediâ abſumitur & carduo veſci contentus eſt? Quid intereſt glorioſi Nebuchadnezaris ſuperbia præpoſteræ Puritanorum humilitati, qui dum paritatem ſuam aſſerunt, & teſtantur in publico, Omnes homines eſſe vermes; Regibus tamen leges dare volunt; at à nemine accipere, à nemine redargui. Certè plus eſt ſub nigro hujus pileo ſuperbiæ, quàm ſub Alexandri Macedonis diademate, ut de Diogene in ſimili caſu dictum fuit. — *Sed coincidunt.*

Verùm ſupra omnes virtutes tua tibi ars diſcenda eſt, ut regnes. Quod cum præcipio, omnium artium notitiam tibi commendo. Quo pacto enim omnes corrigas & redarguas (quod tui eſt officii) niſi omnes noveris? Itaque præter cæteram educationem, lectione & rerum bonarum veſtigatione neceſſe eſt te oblectes; ſed duplici hac cautione: nempe, ut ſucciſivis id facias horis, & quibus datum eſt à muneris tui functione feriari. Deinde verò, ut finem tibi proponas, non otioſam ſcientiam; ſed actuoſam imperandi prudentiam, & ut illam ſtudio quæſitam notitiam omnibus officii tui partibus exprimas: Aſtrologis planè diſſimilis, qui interdiu noctuque ſiderum motibus ſe fatigant, ideo tantùm, ne ignorent. Sed quum omnes ſcientiæ quodam quaſi communi vinculo & cognatione conjunctæ ſint, coëuntibus nempe in unum omnium principiis, unde etiam factum eſt, ut novem Muſæ Poëtis dicantur ſorores; omnibus volo des operam, ut ex earum harmoniâ cæterarum rerum, facultatumque haurias notitiam, ut omnes contineas in officio, & omnes ad finem optimum architectonico dirigas conſilio. Leve enim eſt ſcientiæ onus, nec humeros ferentis degravat. — *Ars regia inprimis colenda. Ariſt. Poli. 5. de Rep & epiſt. 7. Cicer. ad Qu. fr. & de Or. Cicer. 1. de fini. Id. 1. off.*

Primam igitur & præcipuam ſacris literis da operam (ut primo in libro monui) non tantum tuæ ſalutis gratiâ, ſed ut cuſtos utriuſque tabulæ Eccleſiam intra ſui officii metas coërceas. Non minima hæc eſt officii tui pars, eos in officio rectè continere. Itaque in concionibus vide, ne à contextu ſuo vagentur: & ſi pax publica tibi chara eſt, cave, ne ex eo loco Rempublicam attingant. Quin cæteris in exemplum ſtatue qui primus eo genere auſit delinquere. Nihil abſque ratione adverſus eos feceris, parciùs tamen cum iis diſceptaveris. Nam meæ facilitatis illis obortum eſt faſtidium & nauſea; nec profectò eorum conſuetudo eſt, cedere. Conventus autem celebrare aut alicubi congredi, tuo injuſſu haudquaquam illis liceat. — *Scriptura, Deut. 7.*

Secun-

Leges municipales.

Secundam operam dabis patriis legibus. Nam quomodo juxta illas dices ſententiam, ſi tibi fuerint ignotæ? in iis, uti in judiciario ordine & proceſſu, ſtude quantum potes brevitati & perſpicuitati. Quorſum enim prolixitas, niſi ut omnia incerta fiant obſcuraque, & advocati cæterique id genus ex populi ſpoliis ditentur, cum è contrario breviſſima via hîc tutiſſima ſit & certiſſima? Volupe ſit in forum venire, ut judiciorum ordinem inſpicias; & ſi quos largitionibus corruptos offendas, ſeveriſſimo (nimio enim non potes) ſupplicio vindices. Dabis quoque gratiæ quorundam præſentiam tuam, ut per te celeriorem videant litis exitum: quanquam hoc maxime pauperibus dandum eſt, quibus nec vacat morari, nec, ſi vacaret, inter tot locupletes litigatores locus datur agendi. Cum autem ibi fueris, memineris Dei thronum eſſe cui inſides, ne gratiâ vel aliâ de cauſâ deflectas à vero. Non ibi locus eſt (ut ante monui) aut amicis gratificandi, aut inimicis adverſandi; ſed juris reddendi, juſtitiæ colendæ. Diſce etiam, quomodo differat æquitas à juſtitia: nec, miſeratione pauperis, diviti, quia minus eget, extorquebis ſuum; ſed minori homini, ad quem pertinebat, majorem adjudicabis tunicam, contrà quam Cyrus junior fecit. Juſtitia enim juxta leges ſuum cuique tribuit: æquitas verò, quod accipienti maximè convenit, quùm danti res arbitraria eſt.

Plat. 4. de Rep. 6. de Leg.
Ariſt. 1. Rhet.
Cic. 1. de Orat.
Senec in Lud.
Præſentia Principis in foro.
Plato in Polit.
Ariſt. 1. Rhet.
Cicer. ad Qu. fr.
Plut. in Iſ.
Xenop. 1. Cy.

Præſentia Regis in ſecretiore Conſilio.

At ſecretiori Conſilio crebro, & tanquam unus ex aſſeſſoribus interſis. Publicis enim negotiis hic conſeſſus inſtitutus eſt, & ad frænandam potentiorum impotentiam & vim. Morem hujus judicii fac ſimplicem, quantum potes, & brevem. Apage hinc advocatos, cum ſuis ampliationibus & dilationibus; pro ſe quisque cauſam dicat: nec te pigeat oppreſſorum civium querelas audire, aut pigeat ſanè Regem eſſe. Lites alienas ſuis remitte judiciis, ut vitetur confuſio. At tuum erit à ſingulis ſeveram exigere officii obiti rationem.

Cic. ad Qu. fr.
Tac. 1. hiſt.
Plut. in Dem.

Lectio Hiſtoriarum.

Poſt leges tibi res geſtas populorum & annales commendo; inprimis autem tuæ gentis hiſtoriam, cujus exempla te propius tangunt, ne domi peregrinus videare. Hiſtoriam, inquam, non illos Buchanani & Cnoxi libellos famoſos, quos qui in tua uſque tempora aſſervârit, ſentiat ille mearum legum pœnas. Etenim unâ hac in re non diſſuadeo quin Pythagoreus ſias, & ſeditioſas horum ſcriptorum animas in illos credas tranſire, qui horum libros recondunt, vel opiniones defendunt. At authenticarum hiſtoriarum lectione ſine tuo periculo experientiam colliges, præterita nimirum conferens cum præſentibus, cum nihil ſit ſub Sole novum. Ita ſphærarum cœleſtium exemplo, quæ ſemper eædem volvuntur & revolvuntur, in orbem feruntur omnia humana, quæ volubilitas per rotas in viſione Ezechielis exprimitur, & à Poëtis in fortunæ rotâ adumbratur. Hic quoque non exiguus eſt hiſtoricæ notitiæ fructus, ut cum exterorum Principum Legatis, prout te dignum eſt, verſeris; deque aliarum gentium ſtatu & politiâ non incommodè loquaris. At inter prophanas hiſtorias pati non poſſum, quin tibi Commentarios Cæſaris optimâ de notâ commendem, & propter orationis ſuavitatem & materiæ dignitatem. Semper enim in eâ mente fui, neminem Ethnicorum Principum aut belli ducum rei militaris peritiâ cum Julio Cæſare poſſe comparari.

Plat. in Men.
Ariſt. 1. Rhet. 1 Polit.
Plut. in Tim.
Cic. 2 de Or.
Eccleſ. 1.
Ezech. 1.

De artib. liberalibus.
Sen. ep. 84.

Liberalium artium ſtudiis imbutum te volo, quantum ſatis eſt Regi, non excultum quantum exigitur à Profeſſore. Accuratiori enim minutiarum tractatione à muneris tui functione avocaberis; & hoſte urbem diripiente fortè cum Archimede deprehenſus in pulvere inglorium populo tuo exhibebis ſpectaculum.

Liv. l. 24.
Plut. in Marc.
De Matheſi.
Plat. 7. de Leg.
Ariſt. 2. Met.
Jac. 2, 17.

Non diffiteor præter cætera tibi deguſtandam eſſe Matheſin, & ut caſtra munias, & aciem inſtruas, & propugnacula excites; & tormenta dirigas, & univerſim rei militaris aliquam notitiam haurias: Sed quod Jacobus de fide dixit, cave, ne mortua & ſterilis ſit hæc cognitio; ſed in quotidianâ vitâ fructus ferat ubertimos.

De Magnanimitate.
Ariſt. 4. Eth.
Sen. de clem.
Cic. 1. Off.
Virg. 6. Æn.

Magnanimitatem cole, non vindictæ cupidine, quo pacto eam publicus error definire ſolet; ſed tui ipſius coërcitione: tanquam irâ indignum judicares, qui in te peccavit, ut tuis imperes affectibus, &, dum iram tuam rationi ſubjicis, triumphes; ſapienter diſpenſans fortitudinis tuæ & animi impetum, ut domi quidem ſerviat eorum civium, qui à fortioribus opprimuntur, calamitatibus vindicandis, foris autem injuriis hoſtilibus juſto bello reprimendis. Atque ita ubi inſignita occurret injuria, permitte laxas iracundiæ tuæ habenas. Regis enim ira eſt ſimilis Leonis rugitui.

Prov. 2[…]

De Humilitate.

Vera & ſuperbiæ expers humilitas tibi cordi ſit, non modò apud Deum; ſiquidem infimum de plebe materiâ non ſuperas, ſed uſu, & id quidem merâ Dei ordinatione, verùm etiam apud parentes. Et ſi fortè mater tua mihi ſuperſtes erit, ſic paternæ benedictionis compos ſis, ſi illam ut par eſt, honores. Beerſhebam in ſolio à dextris tibi collocato; cave, ne ullâ offenſâ eam violes, nedum injuria: ſed memineris eam eſſe, unde carnem tuam & ſanguinem ſumpſiſti,

Plat. 4. de Leg.
Xen. 2. [de] dict. & fact. So[cr.]

cui longa decem tulerunt faſtidia
menſes:

Noli æmulari juvenes noſtros Barones & Comarchos, qui defunctis patribus primam adverſus matres actionem intentant: ſed tu matris tuæ benedictionem omni ope ſtudebis mereri. Nec te ipſe communi multorum errore decipias, quaſi parentum imprecationes, ni merearis, ſuſque deque habendæ eſſent. Ah, parce naturæ ordinem invertere, nec de majore poteſtate, tua præſertim in cauſa, ſententiam feras. Et perſuaſum id habeas, precibus hiſce parentum, bonis malisve, pæne vaticinii certitudinem eſſe conjunctam.

Et

Exod. 20. Xenoph. 1. & 3. Cyr.

Et ut nihil aliud expectandum foret, vel ideo parentes honora, ut longævus ſis: quod Deus in lege promiſit. Eos quoque honora qui tibi ſunt loco parentum, Rectores tuos, nutritios, præceptores: quibus ſi debitam retuleris gratiam & præmia, nihil ab officio vel æſtimatione feceris alienum.

Cic. ad Q. fr. Ariſt. 5. Polit. Matth. 18.

Nec tamen hæc ipſa, quam ſuadeo, humilitas impedimento eſſe debet, quò minùs in publicos illos oppreſſores, ſi quando ſe auſint coràm ſiſtere, excandeſcentiam tuam exeras: tunc enim legitimum eſt indignandi tempus. Quòd ſi juris ſpecie vim debilioribus illatam defenderint (ut nimis multi faciunt) quod legibus emendare non potes, id gratiæ tuæ & favoris ſubtractione emenda: & tandem aliquando, quùm tuâ ope opus habeant, viciſſim preme & afflige; ut, juxta Chriſti de duobus debitoribus parabolam, quod aliis fecerunt, ipſi ſentiant.

De conſtantia. Ariſt. 4. Eth. Thuc. 3. 6. Cic. 1. offic. & ad Q. fr. Plut. ad Cic.

In benevolentiâ erga probos conſtantem te volo, & in rebus adverſis fortem & invictum; non ſtoicâ illâ ἀπαθείᾳ, qua multi, dum pravâ veteris illius ſectæ imitatione hoc ſæculo venantur honorem, vitæ & morum levitate profeſſionem ſuam traducunt. Nolo interea te ſtipitem, ut non ſentias mala, nec tenellum nimis, ne nimio ſenſu victa ratio optimam remedii viam in adverſis non inveniat.

De liberalitate. Cic. 1. & 2. off. Sal. in Jug. Sen. 4. de ben. Sen. ep. 7. Xen. 8. Cyr. Phil. Com. 10. Ariſt. 5. Polit.

Verâ utere liberalitate, bonis beneficus, quin & honoris tui cauſa munificus; eâ tamen ratione & modo, ut cuique ſecundum dignitatem benefiat, ordinis, meriti, & neceſſitatis non neglecta menſura. Sed vide, ne ipſe egeas dum nimium profundis. Præſertim verò ſtatos regni proventus, unde & tua & ſucceſſorum tuorum regia dignitas alenda eſt, cave ne ullâ liberalitate minuas, nedum ut fontem nunc liberalitatis exhaurias: id enim ſacroſanctum eſt & extra commercium. Cum tuo etenim & ſucceſſorum damno aliis benefacere, non liberalitatis eſt, ſed profuſionis. Ante omnia cave, ne populum ut diteſcas, tributis graves; ſed populi opulentiam tuas opes cenſeas. At ex delinquentium peccatis, quæ nullâ cautione averti poſſunt, nihil vetat, quin tuum facias quæſtum. Quod ſi ad bellorum aliarumve neceſſitatum ſubſidia populo oporteat tributa imperare, id tamen fac quàm potes rariſſimè; & fidus populi depoſitarius pecuniam exactam in præſtitutos uſus impende.

De delatoribus. Iſoc. ad Ph. in Panath. & de per. Cic. ad Q. fr. Plut. de cur. Iſoc. de pac. Cic. 3. off.

Præcipuè autem prudentiam adhibe, ut calumniam diſtinguas à vero. Primùm itaque delatoris ingenium inſpicies: deinde quid ejus interſit conditio illius, quem detulit, proſpera vel adverſa; tum quid eâ in re ſit veriſimilius: denique mores & vitam illius, qui defertur. Suſurronem & garrulum, ſi inveneris, ejice ex ædibus. Et quanquam illud veriſſimum ſit, nihil magnum à Principibus abſque taciturnitate fieri; præſtat tamen ſæpenumero delationem excutere, quàm credulitatis vitio viros probos ſuſpicionibus lædere. Nam cum tyrannorum morbus ſit ſuſpicio, ægræ conſcientiæ ſymptoma, tu potius in alteram partem peccato, ut neminem ſuſpectum habeas, qui nullo ejuſmodi crimine unquam notatus fuit. Sin lubrica hominis fides ante id comperta eſt, tum verò priore monitus experientiâ tibi proſpicito.

Cic. 3. Tuſc.

Et ut conſilio meo tandem finem faciam, quo pacto erga ſubditos te geras; cogita DEUM, infuſo hominum animis omnium virtutum amore, eſſe virtutum omnium Authorem: id quod in veterum Romanorum integerrima vita apparuit. Populo igitur tuo ut loci dignitate, ita morum honeſtate præluce; ut bene agendi conſuetudo ſucceſſu temporis tibi vertat in naturam; & ſubditi legibus tuis auditis, & vita inſpecta, ſimul oculis atque auribus ad virtutis amorem & vitiorum fugam alliciantur.

DE REGIMINE PRINCIPIS IN REBUS MEDIIS.

LIBER TERTIUS.

Cic. de leg. Ovid. ad Liv. Quint. 4. decl. Ariſt. 5. polit. Actiones adiaphoræ earumque momenta. Plat. in Phil. & 9. de legib.

VEtus illud circumfertur & verum, Regem eſſe inſtar actoris in ſcena, cujus ſingulos geſtus & motus populus undiquaque curioſis oculis obſervet. Quantumvis enim ſeverus fuerit officii ſui à ſeipſo exactor, populus tamen, qui exteriora tantum videt, ex circumſtantiis ſubſtantiam dijudicat, & ex ſpecie illa exteriore, ſi paulò diſcinctior videatur aut levior, de mente & ingenio opinionem anticipat; quam etſi ſucceſſu temporis res ipſa refutat, contra ac ipſi ſperaverant, interim tamen patitur juſtus; & ſæpe ex præjudicatis opinionibus contemptus, & ex contemptu rebellio naſcitur, & rerum confuſio. Ad hæc autem, certum eſt, omnes illos hominum actus medios & neutros ab aliqua virtute aut vitio pendere, pro vario eorum uſu & regimine. Nam inter illa non magis aſſignari poteſt medium, quàm inter eorum præmia, cœlum & infernum.

Da igitur operam, mi fili, ut hos medios actus geſtuſque ita formes & inſtituas, ut internis

nis animi tui virtutibus ornandis commendandiſque inſerviant.

Mediorũ bina genera.

Ego hæc media in duo genera diſtribuo; quorum prius, conſuetudo hominis in rebus neceſſariis, victu, ſomno, amictu, ſermone, ſcriptione, & geſtu. Alterum eſt conſuetudo ejus in rebus non neceſſariis; non illicitis tamen, nec indecoris; ludo, exercitatione, ſodalitio.

Prius genus & quo pacto illud neutrũ ſit.

Hæ res neceſſariæ quanquam ea ratione non ſint adiaphoræ; quatenus ſine iis eſſe non poſſumus, vel quatenus à medio ad extremum, dum abſque moderatione uſurpantur, deflectunt; qualitas tamen earum, utendique ratio, virtutem redolere poteſt aut vitium: multumque omnino in utramque partem valent.

Ut igitur à rebus neceſſariis initium faciamus, nihil eſt ex omnibus magis publicum, aut plurium oculis, exterorum præſertim, obnoxium, quàm Regis mores geſtuſque in menſa.

Mores in menſa.

Quum igitur conſuetudo Regum jam obtinuerit publicè cibum capere, in te utique indecora eſſe non poteſt, ſed potius ex dignitate tua: partim, ut ſuſpicionem eam declines, quaſi hominum congreſſus vitares, quod Tyrannorum proprium eſt: partim, ne ideo credaris privatim cibum ſumere, ut privatim gulæ indulgeas, cujus puderet in publico. Sit

Xen.1.Cyr.

apparatus menſæ ſplendidus: at tu paucis ferculis ſatisfacias fami, junioris Cyri exemplo; quod & ſalubrius eſt, & à cupediæ vitio remotius, quæ ipſa quoque eſt gulæ ſpecies.

Plut. in Apophth.

Cibis autem veſcèris, non lautis illis & exquiſitis, ſed communibus; tum ut in omnem pacis bellive eventum corpus habeas firmatum ad patientiam laboris; tum ut alacriore animo te tui ſubditi hoſpitem excipiant, cibis nempe parabilibus & è medio ſumptis contentum; quod aliàs tibi vitio verteretur faſtui & lautitiæ, tuique apud tuos faſtidium crearet.

Sen. ep.96.

Simplex ſit victus, abſque illis operoſis condimentis, quæ medicamentis quàm alimentis ſimiliora ſunt: quorum uſus apud veteres Romanos gulæ vitio imputabatur, quia ad guſtus blanditiam, non ad naturæ neceſſitatem comparata ſunt: quo nomine civem ſuum Apicium, inſignem illum catillonem, oderunt.

Sen. de conſol.

At nomen ipſum Philoxeni, qui ſibi fœda cupiditate collum gruis optavit, ignominioſæ fuit apud Græcos & Romanos memoriæ.

Juvenal. ſat.2.

Ergo adverſus illa nauſeantis ſtomachi incentiva illud antiquum valeat, Optimum condimentum fames.

Ariſt. 4. Eth

Cibi potuſque nimietatem fuge, turpe eſt in quocunque ebrietatis vitium, ſed in Rege turpiſſimum;

Xenoph. de dictis & factis Socr. Laert. in Soc.

quod eam ob cauſam ſollicitiùs vitandum eſt, quia eſt ex iis flagitiis, quorum voluptas creſcit cum ætate.

Cic.5.Tuſc Plat 6. de leg b. Plin. l.14. Cic.1.off.

Edendi geſtum nec ruſticum volo & rudem, tanquam inverecundi Cynici; nec affectatum & concinnum, tanquam delicatulæ Dominæ; ſed virilem, & honeſtum. In menſa nihil minus decet, quàm vel negotiorum vel curarum meminiſſe: nihil magis, quàm aperta & ſerena frons. Tum jucundiores hiſtoriæ legendæ, ut capiatur voluptas mixta utilitate: vel ſi id minus arrideat, ſermones cædendi, urbani, arguti, honeſti.

De ſomno Plat.7. de legib.

Studendum eſt ut ſomnus, qui è cibo oritur, moderatus ſit, in quo magnam habet vim conſuetudo. Neque tibi illud excidat, ſi vitam in quatuor partes diſtribuas, tres ex iis cibo, potui, ſomno, aliiſque exercitationibus non neceſſariis impendi.

Victus ratio optima Plat 6. de legib.

Quanquam autem edendi & dormiendi ſua ſint & ſtata tempora, ita tamen te ipſe aſſuefacito, ut quaslibet è viginti quatuor horis pro arbitrio his vaces; quò victum tuum negotiis, non victui negotia accommodes. Neque verò voluptatem & mollitiem in lecto magis, quàm in menſa ſectaberis, inprimis ſi bella ingruant.

Mores in cubiculo ſervandi. Val. 2. Cur. 4. Plat 6. de legib.

Tempore quietis cubiculum turbâ hominum ne inquietetur tam decori causâ, quàm ne quid eliminetur foràs. Fidi ſint & taciturni, quos cubiculi honore dignaris. Nam ſæpe uſus erit Regi ſuorum taciturnitas. Cæterum in rebus maximè arcanis ita te geras, ne erubeſcere opus ſit, ſi vel in foro præconis voce publicarentur. Præ cæteris autem proſpice, ut, qui tibi ſunt à cubiculis, integræ ſint & illæſæ famæ.

Negligẽda inſomnia.

Noli mentem advertere inſomniis. Nam vaticinia, viſa, inſomniaque prophetica, omnia in Chriſto conſummata ſunt. Itaque in ſomniis, aliiſve in rebus, ſuperſtitionum ineptias devita. Eſt enim ex inſcitia natus error, & Chriſtiano homine indignus, cui perſuaſum eſſe debet, omnia eſſe pura puris (ut Paulus ait)

Rom 14. Tit. 1.

omneſque dies, & cibos Chriſtianis eſſe promiſcuos.

De veſtitu. Iſoc. de reg.

Proximum eſt ut de veſte loquamur, quæ poſt ſomnum induitur. In hac quoque modum ſerva; nec luxurioſus ut prodigus; nec ſordidus, ut avarus; nec comptus, ut meretrix; nec ruſticus, ut colonus; nec ineptus, ut Cretenſis miles, aut aulæ tyro; nec ſeverus nimium, ut Concionator. Sed aptus, mundus, honeſtus, incurioſo quidem, ſed non indecoro habitu, media quadam inter Togatos & Paludatos via,

Cic.1.off. Plat. de reg.

inter horum levitatem & illorum gravitatem: ut veſtis ipſa ſignificet ex utroque Regem eſſe compoſitum, Togatum, ſcilicet, ob juris ſanctionem & dictionem; Paludatum, ob gladii poteſtatem: uti etiam è civili & eccleſiaſtica dignitate dignitas regia mixta eſt. Neque enim merè Laicus eſt Rex, ut Papiſtæ & Anabaptiſtæ ſomniant, cui errori etiam Puritani nimium ſunt affines. Sed, ut ad rem redeamus, veſtimenta ad primævæ inſtitutionis uſum revocanda ſunt; cujus tres erant cauſæ, nempe ut eſſent pudoris & nuditatis velamenta; deinde, corporis ornamenta; tum verò, contra caloris & frigoris injurias munimenta. Si pudori occultando; tum certe, quod in corpore

pore noſtro pudendum eſt, indecorâ veſtium formâ non debet repræſentari. Si corpori ornando; certè nimia concinnitate non debent eſſe invitamenta luxuriæ, ut comæ adſcititiæ, & impudicarum mulierum offuciæ. Si denique frigoris & caloris arcendis injuriis; certè non debent homines, tanquam lapides, anni tempora, ſpreto DEI inſtituto, negligere, ut de calore & frigore videantur triumphare. Et quanquam in Principe laude non careat, immò verò neceſſaria ſit hæc algoris & æſtus patientia, quum bellum ſub dio gerendum eſt: convenire tamen magis arbitror, ut armatus & veſtitus prodeas, quàm nudus; niſi forte ut te ad fugam expedias; quanquam ignavis id ſatis eſt, metus addidit alas. In ſumma, veſtes cum ætate & anni temporibus mutato,

C. 1. off.

de forma nihil ſollicitus, cujus Magiſtram ſequeris conſuetudinem; interdum ſplendidior, interdum communior, ut occaſio fert,

Ariſt. ad Alex.

nullâ ſervatâ perpetua regula. Nam ſi circa hæc vana rerum curioſus videbere, in cæteris judicabere otioſus; & inter comptos juvenes numerabere, non ſine aliquo indolis tuæ & mentis contemptu: ſed nihil magis, quàm fœmineam in veſtitu mollitiem vita, ſuffitus, odoramenta, & id genus alia. In bello, veſtium vultusque nitore & magnificentia fac omnes ſuperes. Enormi capillorum aut unguium longitudine ne te exponas ludibrio. Excrementa enim hæc ſunt naturæ, quibus qui ita abutuntur, produnt ingenium aut vindictæ cupidum aut leve. Circa res externas & inanes, ut cibum & veſtem, nulla unquam voti religione obſtringitor.

Arma in aulaquæ?

Neque tibi neque comitibus tuis arma vulgò permittes, niſi quæ equeſtris ordinis honorem deceant, cujuſmodi ſunt gladii & pugiones. Tumultuoſa enim arma in aula nihil arguunt ſani in regno. Itaque non illa modo Sicariorum arma, quæ offenſioni nata ſunt, ut tormenta aliaque id genus, ex aula proſcribes; verum etiam quæ defenſioni; cujuſmodi ſunt thoraces occulti, manicæ hamis conſertæ, &c. Prætequam enim, quòd malo animo hæc talia geſtari ſuſpicio ſit, neutrum præſtant ſui generis uſum. Neque enim vim excludunt, neque hoſtium oculos ſuo fulgore præſtingunt; & tantum abeſt ut globorum impetum repellant, ut potius augeant periculum: nec ſpecie ſui hoſtem exterrent, ſed ſecreto ſuo invitant, & nihil metuentem quaſi fide data ſupplantant. Cum igitur perfidiæ cauſa facta ſint, non decet viros probos inſignia geſtare ejus criminis, à quo longiſſimè volunt abeſſe; aut aliud præ ſe ferre, aliud revera eſſe. Adverſus quæ omnia non invenio quid reſpondere poſſint, niſi fortè antiquam hanc eſſe Scotiæ conſuetudinem; quæ ſi perverſa ſit, non magis propter antiquitatem probanda veniet, quàm Miſſæ nugamentum patribus noſtris uſurpatum.

Proxima deinde ſermonis cura tibi habenda eſt, cui pronunciationem, & geſtum loquendi, adjungo; Oratoris dotem præcipuam. Geſtu enim & pronunciatione oculos auditorum alloquitur, quemadmodum aures lingua. Tu in utroque ſerva ſimplicem illam rationem, & à natura præceptam, non artis lenocinio fucatam. Ut fiat illud, rien contreſait fin. quicquid igitur eſt in alterutro affectatum devita.

De ſermone & geſtu. Ariſt. 3. ad Theod. Cic. ad Q. fr. & ad B. Cic. 1. off.

In ſermone apertus, honeſtus, ingenuus, decorus, brevis, nervoſus; utrumque extremorum fuge, & ruſtici idiomatis vilitatem, & librariæ concinnitatis affectationem, verba, inquam, nimis olentia lucernam: ſed tenera & effœminata tanquam ſcopulum declina. Tuæ eloquentiæ præcipua laus ſit in aperta illa, ingenua, & probabili ſenſuum tuorum explicatione, certis & idoneis ſubnixâ rationibus, admixta nonnunquam ſententiarum gravitate, argutiisque, & lepore, pro rerum aut temporum conditione: nullis è Theologia petitis facetiis, ut inter ſcyphos ſacras literas ſcurriliter profanes, quod hodie nimis ſæpe fieri amat.

Idem eod. Cic. ad Q. fr. & ad Br.

Idem tibi in geſtu obſervandum eſt, ut ſit vultus non miſerabilis aut ærumnoſus, velut Pædagogi, nec mobilis atque peregrinus, velut tranſmarini Equitis; ſed ingenuus & gravis, ad patrium morem compoſitus. In civilitatis ritibus nec nimis parcus ſis, id enim ruſticitati & faſtui imputabitur; nec nimis profuſus, crebriore capitis aut corporis demiſſione. Nimia enim popularitas ambitioſum aliquem Abſolonem magis deceat, quam Principem. Tu rebus præſentibus tuos aptabis geſtus; dum pro tribunali ſedes vel Legatos audis, ad gravitatem majeſtatemque vultu compoſito: dum privatim cum ſervis verſaris, ad familiaritatem: dum ludorum aut ſermonum amœnitati indulges, ad lætitiam: at in bello, acre quiddam ſpiret, atque animoſum. Unum illud te iterum moneo, ut ſermonem perſpicuum & probabilem ſequaris. Præterquam enim quòd mentis nuncia ſit lingua, debiliorem argueret in Rege animum ſermonis obſcuritas; at falſitas multò magis, tanquam metu cujuſpiam non auderet verum dicere.

Idem 1. off. Phil. ad Alex. Cic. 2. off. Ariſt. 4. Eth. Cic. Att. Iſoc. in reg & in Evag Cic. 3. off.

At memento aliud eſſe orationis genus cùm diſputas, aliud cum pro tribunali ſententiam aut jus dicis, vel cætera officii tui exequeris. Diſputandum etenim eſt placidè & moderatè, & quaſi tantiſper poſita Regis perſona: nam contradictionem ſi impatientius tuleris, tuam ſine ratione pertinaciam prodideris. In muneris tui functione, priuſquam ſententiam dixeris, conſulto opus eſt; ubi dixeris, contradicendi licentiam, qua & tuæ authoritatis majeſtas elevetur, & lites fiant immortales, præcide: quod & ab omnibus inferioribus judicibus & magiſtratibus obſervandum eſt.

Cic. 1. off. Diſputandi ratio. Judicandi ratio. Iſoc. ad Nic Cic. ad Q. fr

In Scriptione, quæ nihil aliud eſt quàm

De ſtylo

Principis. ſermo literis conſignatus, ſtylo utere perſpicuo, brevi, & ſplendido, cum in Edictis tum in Epiſtolis, præſertim ad Principes exteros. Quòd ſi te ingenii impetus ad aliquod opus ſcribendum ferat, ſive ſoluta ſive ligata oratione; hoc genus exercitii non poſſum non probare. Id ſolum provide, ne ſuſcepti operis prolixitate ab officio avocere.

Cic.1.off. Cæterum hîc noli tibi ipſe adblandiri; ſed priuſquam aliquid edideris, peritiſſimorum in ea re, quam tractas, artificum experire cenſuras. Et cum ſcripta tua tanquam mentis totidem chirographa ſint ad poſteros, impudicitia & turpitudine vacua eſſe decet. Omniaq; metra, emmetra, premantur (ut ait ille) in novum annum, dum primus ille furor, quo inter ſcribendum incalueras, ſenſim deferveat; tuque jam, velut alienus judex & cenſor, omnia priùs ad ſeveriorem limam revoces, quàm publici juris fiant, quia ——— neſcit vox miſſa reverti. Si dignè aves ſcribere, elige materiam te dignam, non de nugis, ſed de virtute; obſcuritate, quantum pote eſt, vitata. Si quid ligata oratione ſcripturus es, ſcias non eam eſſe ſummam Poëmatis laudem, ut ad numerum omnia aptè cadant, verborumque inſignis ſit delectus; ſed ut, omnibus in proſam ſolutis, appareat inventionis acumen & ſimilitudinum rerumque nitor plus quam oratorius, & ut in proſa maneat ſpecies Poëmatis. In ſcribendo autem utere patria lingua. Nam Græcè & Latinè nihil non jam dictum eſt; & è ſcholaſtico pulvere hîc reperias æquales. Ad hæc, ſuam linguam polite & celebrare alienum non eſt à regia dignitate; qua in re, uti in cæteris, quæ honeſtioris ſint notæ, omnibus ſubditis par eſt regem antecellere.

Hor. de arte.

Idem.ibid.

Ariſt.de arte Poet.

De corporis exercitiis. Xen. 1 Cyr.

Inter res non neceſſarias, quæ licent tamen & expediunt, primum ſibi in Principe adoleſcente locum vendicant corporis exercitationes & ludi, ſed qui faciant ad ſanitatem & robur. Licet enim animi cultus, qui otii rubigine ſolet hebeſcere, maximè omnium conveniat Regi; corporis tamen hæ recreationes ſua laude non carent; queis profligatur otium, vitiorum omnium mater, & ad laborum patientiam corpus ipſum firmatur; in Rege res admodum neceſſaria. Aſperiora tamen & violenta, ut pilam Scoticam, quæ pede propellitur, luxandis potiùs, quàm firmandis ludentium artubus comparatam; petauriſtarum volutationes, funambulonum penſilitationes, quæ hiſtrionibus & agyrtis ad panem lucrandum inſerviunt, ex hoc numero prorſus expungo. Quibus autem te uti velim, nec tamen ut artificii laudem, ſed corporis recreationem petas, ſunt curſus, ſaltus, lucta, digladiatio, tripudium, pila reticularis, follis pugillatorius, arcus & ſagitta, & id genus alia, amœna & campeſtria certamina: ſed præ cæteris equeſtria. Nam Principi laudi ducitur, ſi eques omnium peritiſſimus ſit & ſplendidiſſimus: ut mihi id dere olim liceat dicere, quod Alexandro Pater Philippus, μακεδονία ϰ̓ ϛεχωρεῖ. Sed ea hîc frequentabis certamina, quæ in equo doceant uſum armorum; torniamen nempe decurſumque ad annulum, ut haſtæ; & humilius illud equitandi genus, ut gladii facultatem pares.

Plat 6 de leg. Ariſt. 7.& 8. Pol. Cic.1.off.

Plat.ibid.

Xen. in Cyr. Iſoc. de reg. Plut. in Alex.

De venatione.

Non poſſum hic venationem omittere, eam, quæ canibus venaticis exercetur, quæ ſpecies laudatiſſima eſt & nobiliſſima. Nam ſagittis aut globis in feras graſſari illiberale eſt & furtivum: & canis leporarii Miniſterium, nihil habet tam generoſum ac militare. Sed ne ſuſpectus videar venationis laudator, ego tibi Xenophontem laudo Authorem veterem & illuſtrem, qui cauſas alieiurri noſtrum adulandi procul habuit. Is pulcherrimam Principis educandi rationem ſub Cyri nomine proponit.

Cic.1 off. Cyri pæd.

De aucupio.

Aucupium, quod per accipitres & falcones exercetur, non damno; parcius tamen laudo: quia non ita militiam refert ut venatio, quæ equitem audacem, omniumque locorum peritum facit. Infortuniis quoque magis eſt obnoxium aucupium, & (quod omnium eſt deterrimum) bilem, cæteraſque animi perturbationes ſupra modum irritat. Sed in utroque moderatio tenenda eſt, ne horas muneri tuo obeundo deſtinatas, quæ tibi religioſiſſimè ſemper ſervandæ ſunt, unquam negligas; ſiquidem illa omnia ad hoc inſtituta ſunt; ut ad munus illud, cui natus es, fias expeditior.

Ariſt. 10. eth.

De ludis domeſticis. Ariſt. 8. polit.

Ludos autem domeſticos, quibus tempus fallentes ipſi velocitate temporis fallimur, etſi neque corpori neque animo conducant, non tamen omnino cenſeo improbandos; quùm eam noſtri partem occupent, quæ ſi vacua foret, malis cogitationibus vacaret, quia nihil poteſt eſſe vacuum. Nolo itaque quorundam noſtra tempeſtate Doctorum virorum curioſitati aſtipulari (licet aliàs eruditionis & pietatis nomine eos ſuſpiciam) qui folia luſoria & aleam, omneſque ejuſmodi fortuiti eventus ludos prorſus condemnant. In eo enim errârunt, quòd ex principio malè intellecto rationem ſuam deduxerint: nempe hoc genus ludorum genus eſſe ſortilegii, ideoque illicitum: in quo ſanè decepti ſunt. Nam inſtitutæ ſunt ſortes, ut veritas in rebus obſcuris, quæ alias expediri non poterat, enoteſceret; ideoque vaticinii quædam ſpecies erat: at nemini in hiſce propoſitum eſt veritatem latentem eruere, ſed jactu aleæ pecuniæ quantum libet periclitari: haud ſecus ac de equi aut canis celeritate ſponſionem facere quis poſſet. Atque ita ſi ludi iſti illiciti ſint, nulla ſponſio erit licita. Nec tamen ego aleatorum, & nepotum in me patrocinium ſuſcipio, qui aſſiduè ludendo tempus profundunt, cujus jactura longè eſt cariſſima; & unà patrimonium dilapidant; quem mallem penitus abrogari, ubi hæc tanta incom̃oda vitari nequeunt: tantum tibi vitio vertere non poſſum, ſi quando à gravioribus negotiis (quod bono Regi rarius contingit) feriaris, aut lectionis obrepit tædium, aut

Dan. de luſ. al.

Cic.1.off.

corpore male affecto, aut cœlo minus ſereno; ſi tùm, inquam, vel aleæ vel foliorum luſu animum reficias. Solâ autem aleâ abſque alveolis certare perditiſſimos milites magis deceat, in extenta tympani membrana: quod genus & fortunæ & nebulonum impoſturis nimis eſt obnoxium. Latrunculorum ludus diſplicet: eſt enim nimis conſulta & Philoſophica ſtultitia. Cùm etenim omnes ludi eum in finem inventi ſint, ut tantiſper animos avocent à negotiorum moleſtiis, hic ludus, operoſo nugarum apparatu, magis intendit animos, quàm priores curæ.

[illegible] circa luſum. Sed circa luſum tria hæc tibi propono obſervanda. Primò ex luſu nihil præter animi recreationem captes, de nummorum, quos ponis, jactura nihil ſollicitus. Secundò, ne amplius ponas, quàm inter aſſeclas libenter ſpargeres. Tertiò, ut ludas ingenuè; ne doli aut mendacii conſuetudo etiam per jocum obrepat. Hæc tria ſi nequeas ſervare, proximum eſt conſilium, ut prorſus ab his ludendi generibus abſtineas. Nam neque iracundia ex damno, neque perfidia ex lucri deſiderio luſus nomen meretur.

Delectus Sodalium. Jam verò non licet modò, ſed etiam expedit ſodales habere rebus aptos, ſeu res ludicras tractare libeat, ſeu ſerias & graves. Nam juxta rerum occaſiones diſtinguenda ſunt & tempora & ſodalitia. [Is]oc. de reg. Cic. 1. off. Noli in concilio, aut inter publica negotia, cum venatoribus tuis ſermones habere; aut inter venandum ludendumve negotia conficere. Cum ætate quoque varianda eſt ſodalitii, luſuſque opportunitas. Ariſt. 2. ad Theod. Unamquamque enim ætatis partem ſuus maximè decet genius, inſolitis utique & illicitis vitatis; nec ut ſenex eat in militiam, nec juvenis in ſenatum. Id verò accuratè proſpiciendum eſt; ut integræ vitæ ſint colluſores tui, nec infamia notati, nec vitiis corrupti, nec qui obſcœna jocoſis miſceant. Corrumpunt enim bonos mores prava colloquia. [Mena]nd. Dominas præſertim, mera libidinis irritamenta, ante nuptias devita. Neve unquam in te ipſe ita peccaveris, ut ſcurras tuos velis eſſe à conſiliis, vel hiſtriones & mimos ſæpe eſſe in tuo comitatu. [illegible] de Re[g.] Ariſt. 5. & 3. Pol. Conſtat tyrannos illo genere maximè delectatos, qui tragœdiarum ac comœdiarum auctores actoreſque ipſi fuerunt. Sen. [illegible] ep. Suidas. Unde quod Philoxenus Poëta tyranno Syracuſano indignabundus reſpondit, nunc in Proverbium evaſit, reduc me in latomias. Et hæc unica erat morituri Neronis gloriatio, qualis artifex pereo? [Suet.] in Nero. quòd ſcilicet cytharœdus eximius & tragœdus periret. Et certe tota illius vita & mors nihil aliud fuit, quàm una tragœdia.

Noli ipſe pſallendi peritiam affectare, iis præſertim organis, quibus vulgò victus quæritur. Fuge Mechanicis in rebus artifex haberi, [illegible] Sep. Leur eſprit s'en fuit au bout des doigts, ait Bartaſſius: in cujus ſcriptis, ut Principe & quovis Chriſtiano digniſſimis, te cupio bene eſſe verſatum. Quo in hilari conſortio hic quoque interdum uſus eſt, ut importunos declines. Te rationi æquum eſt cedere, quâ homines diſtinguuntur à beſtiis, non importunitati.

Qua de cauſa, & ad Majeſtatem augendam, meum exemplum non ſequeris, ut omnibus omni tempore tui copiam facias: neque tamen ut Reges Perſarum ſecluſus ſtatis horis duntaxat adeuntibus patebis. Cur. 8. Liv. 35 Xen. in Ageſ. Cic. ad Q. fr.

Et quùm te divina benignitas pluribus regnis deſtinarit, quod ſæpe ante jam dixi, ita tuos ipſius & comitum tuorum mores in rebus adiaphoris compone, ut ad illius, quod humanitate, moderatione, & obedientia primum judicaveris, inſtituta & mores cætera regna perducas. Etenim in rebus hiſce mediis magna eſt ad virtutem illecebra. Regula politiæ optima. Cave tamen ne potius eò homines cogere, quàm ducere videare. Itaque ſucceſſu temporis & paulatim id fiat, quotidianæ vitæ conſuetudine, & mutui conjugii fœdere devinctis inter ſe populis, ut non ægrè tandem coaleſcant. Quod inter has duas gentes eo facilius confieri poteſt, quia eandem tenent Inſulam, ac religionis & linguæ unione jam continentur. Ita hæreditario & prope naturali eorum odio, quod ex diuturnis bellis, cruentiſque & crebris ortum eſt prælis, ſuccedet ex hac politiæ unione, rerumque & mercium communione firmiſſima & individua eorum inter ſe concordia. Cujus amicitiæ redeuntis (DEO ſit gratia) longe ſuaviſſima jam quoque ſentimus initia, ex hoc, inter Reginam ſororem meam chariſſimam & me, diuturno fæliciq́ue fœdere, quod inde uſque, ex quo regnare uterque noſtrum cœpit, integrum & inviolatum permanſit. Cõmodá unionis.

Ut autem ſummam manum huic operi imponamus; vide, mi fili, ut ex vera conſtantique in DEUM fiduciâ fælicitatem in tuo munere obeundo expectes. Epilogus operis. Vide, ut illius exterior functio interiorem animi rectitudinem teſtetur, utque tui in rebus adiaphoris mores tui exprimant ingenii imaginem. Et cum magnum tibi onus incumbat & grave, cognoſcendo patiens ſis, præjudicatis opinionibus liber, definiendo maturus, ſentiendo conſtans. Præſtat enim vel ea in ſententia permanere, cui error adjunctus ſit, quàm ſemper mutando nihil promovere, judicio hujus rei ſumpto ex corporis tui microcoſmo. Thuc. 6. Dion. 52. In quo bini oculi providentiam ſignificant, attentamq́ue rerum omnium inſpectionem: binæ aures patientiam audiendi, etiam utramque partem. At unam duntaxat linguam habes, ut ſententiam dicas planam, perſpicuam, uniformem. Caput item & cor unum, ne mutes conſilium, quod rectum explorasti. Duas denique manus, duoſq; pedes cum multis digitis, ut inſigni hoc inſtrumentorum apparatu, quæ placuerunt, celerrimè peragas.

Sed vide, nequid prius definias, quàm ira, quæ eſt furor brevis, reſederit; quam tu juxta Apoſtoli præceptum temperabis, iraſcimini, ſed ne peccetis. Hor. 1. epiſt. Eph. 4. In eo te oblecta, ut viros bonos non modo præmiis ornes, verum etiam honoribus, at neminem ultrà, quam Reipub. Ariſt. 5 Polit.

Dion.52. Plat.9. de leg. vires ferre poſſint. Malos autem afficias ſuppliciis, at ut quiſque pro ſe pœnam luat, non pater pro filio, nec frater pro fratre; nedum ut ob unius noxam totam familiam oderis. Nam noxa caput ſequitur.

Tanti unumquemque facias, quanti ab eo virtutem fieri perſpexeris. Nec tuum amorem cuiquam ultrà obſtrinxeris, quàm ille bene agendo mereatur. Vide, ne quis juſtæ ultionis obtentu veniam impetret injuriæ. Priore enim injuriâ ſubditus læditur, at ſi læſus ſe vindicet, poſterior fit tibi, cujus officium injuſtè uſurpatur, ut cui ſoli gladius datus eſt ad omnes omnium injurias vindicandas.

Non abhorrebit, ſpero, ab his præceptis tua indoles; mi fili; nec tuam ipſius experientiam, quæ ex ſera pœnitentia ſtultorum cognoſcitur magiſtra, ſed tibi aliorum exemplum, ſapientium virorum Pædagogum, propones;

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Sic te DEUS amet, & paterna mactet benedictione, ſi tui officii magnitudinem perpetuo habeas ob oculos, & tuorum omnium laborum finem in recta illius functione conſtituas; cætera, niſi quatenus huc ducunt, levia & inania exiſtimes. Hoc extremum eſt, quod mando. Alii aliis ex rebus laudem petant, tu è regnandi ſcientiâ. Quemadmodum apud ſublimem illum & heroicum Poëtam, Anchiſes poſteris ſuis conſulit & mandat: Plat. in pol. Cic. 5 de Rep.

Excudent alii ſpirantia molliùs æra: Vir. 6. Æn.
Credo equidem, & vivos ducent de marmore vultus:
Orabunt cauſas melius: cœliq́ue meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera dicent.
Tu regere imperio populos, Romane, memento,
(Hæ tibi erunt artes) paciq́ue imponere morem,
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

JUS LIBERÆ MONARCHIÆ,

SIVE

DE MUTUIS REGIS LIBERI ET POPULI NASCENDI CONDITIONE ILLI SUBDITI OFFICIIS.

PRÆFATIO.

QUod vobis offero, chariſſimi Cives, tam gratanter, obſecro, admittite, quàm vobis amanter inſcriptum eſt. Nolui ſimul inanis eſſe, & prolixus: Brevitatem ſaltem ſpondeo, ſi abeſt rerum gravitas. Quod ſi nonnulla etiam prætermiſſa videbuntur, ſcitote mihi propoſitum fuiſſe veritatis fundamenta ſternere, non refutandis adverſariis tempus impendere. Veruntamen, quæ apud eos firmiora ſunt hic quoque (ni fallor) invenietis aut contrariis rationibus aut tacitis objectionibus, obliquè licèt & latenter, convulſa. Conſilium erat non irritare, ſi qua pote eſſet; ſed inſtruere & docere. Ego operæ pretium retuliſſe videbor, ſi vos, juxta hanc viventes normam, ad virtutem Regisque obſequium inpoſterum firmetis animos; tum, quoties cum factioſis hominibus, qui rebellionum tumultus hîc vel alibi excitatos laudare vel excuſare auſint, vobis res erit; his tuti præſidiis Sirenum cantus contemnatis; hac trutina ſingula eorum exempla expenſuri. Ita de factis omnibus quam rectiſſimè judicabitis; hoc eſt. juxta eorum indolem, non veſtram de eorum auctoribus opinionem. Dulcis mihi labor erit, unde hic vobis naſcatur fructus. Sed ne ex Præfationis ore nimis hiante totus libellus exeat atque evadat, precor vobis Numen benignum, & mihi veſtram cenſuram propitiam.

JUS

JUS LIBERÆ MONARCHIÆ.

POſt DEI Opt. Max. notitiam ſicut nihil eſt in ulla Republ. neceſſarium magis ſcitu, quàm fidei & obſequii ratio Magiſtratui juxta leges debita; præſertim verò in Monarchia, quæ unitatis particeps, Deitatiſque æmula, conſenſu prudentum cæteris perfectior ſemper judicata eſt: ita inſcitia rei tantæ, & (quod pejus eſt) vulgi error ab iis profectus, qui ſapientiæ Magiſtri haberi volunt, florentiſſimis Rebuſpubl. exitium, cæteris exitii metum attulere. Blandiens fortunæ impietas, quæ non rarò ſeditiones adverſus Reges concitatas proſpero donavit ſucceſſu, permultos in hoc errore confirmavit; quanquam (ut poſtea oſtendemus) nihil ſit fallacius, quàm ex eventu de cauſa ferre ſententiam. Nulla autem eſt fuitve Reſp. cui magis conducere poſſit hujus rei notitia, quàm noſtræ, infinitis ſeditionum miſeriarumque fluctibus jamdiu agitatæ: quæ mala permulti quidem ſentiunt, pauci oppidò intelligunt, aut cauſas veſtigant. Patriæ amor, malorumque diuturnorum miſeratio, mihi tandem ſilentium rupere; ut bonæ mentis imperio defungerer, voſque ad ejus rei notitiam perducerem, ô populares, ex cujus inſcitiâ veſtræ ſine fine exortæ ſunt calamitates. Ita intellecta cauſa vitabitis effectus; oſtenſaque radice, fructuum, quos toties guſtaſtis, amaritudinem purgabitis. Statui igitur breviſſimo hoc tractatu Regis liberi & populi ſubditi mutua deſcribere officia; miſſis contrariis opinionibus, queis tanquam veneno Lectorum ſuorum animos nonnulli Scriptores imbuere, ſuamque ad poſteros ignominiam propagare non erubuerunt: quorum ſi ſingula refellerem, & veſtra abuterer patientiâ, & auctores ipſos, eo quo digni ſunt, ſale fricare neceſſe haberem: Lectores quoque meos, ut ſua quemque libido ferret, in partes diſtraherem, potius quàm in unica veritatis via firmarem: quem ego mihi in hoc tractatu (teſtor eum qui corda ſcrutatur) unum ſolumque ſcopum propono.

Cum Monarchia igitur divinæ poteſtatis quædam imitatio ſit, ejus primò è ſacris literis ſubſternam fundamenta: deinde verò è vetuſto regni noſtri jure, quod nobis chariſſimum eſſe debet; tertiò è lege naturæ per varias ſimilitudines omnia confirmabo: ad graviſſima denique & in ſpeciem validiſſima adverſariorum argumenta reſpondebo.

Regis erga ſubditos officium paſſim è ſacris literis, & ex jurejurando, à bonis Principibus tempore inaugurationis præſtari ſolito, ita notum eſt, ut prolixa deſcriptione nihil opus habeat.

Reges Deorum titulo ornantur à Rege [Pſal. 82, 6] Vate, quia DEI ſolio in terris inſident, & DEO ſoli ſui reddunt officii rationem. Eorum autem officium eſt judiciis præeſſe, & jus [Pſal. 101.] populo reddere, ut idem ait: [Ibid.] Bonos evehere, malos deprimere, eodem auctore: [2.Chrô.18.] Bonas leges ferre earumque juſſa facere, ut à Judæorum Regibus permultis factum novimus. [2.Chrô.29] [2. Reg. 22.23.] Pacem populi ſartam tectam ſervare, ut idem [Pſal. 72.] præſcribit: Controverſias omnes populi dirimere, quod Salomon fecit: [1.Reg.3.] DEI miniſtros eſſe, eorum bono, qui bene agunt; eorum ſupplicio, qui malè, ut Paulus ait: [Rom. 13.] Egredi & ingredi coram populo, ut Paſtorem decet, quod 1. Sam. habetur; ut juxta Jeremiam ex regia proſperitate pax populi oriatur.

Noſtri autem Reges, ut cæteri Chriſtiani Principes, dum inaugurantur, juramento ſe obſtringunt, cujus hæ ſunt partes: Religionem patriam juxta patrias leges defendere: Novatores omnes & turbatores punire: bonas leges à majoribus latas, earumque exercitium tueri; delinquentes verò & contumaces ex earum præſcripto caſtigare: regni deque & Ordinum immunitates & privilegia ſarta tecta conſervare, ſive adverſus hoſtes, ſive inter ſe: in ſumma, populi bono & ornamento ſtudere: & ad eam rem non ſolum veteres leges defendere, earumque juſſa exequi, & novas, ſi ita mali mores exigant, ſancire; verum etiam imminentia prævidere pericula, & quibuſcunque rationibus ea præcavere: Concordiam, opulentiam, humanitatem inter cives fovere: iis, ut patres & excubitores decet, majore cura proſpicere, quàm ſibi; quùm ſciant ſe eorum gratiâ factos eſſe, non contra; nec ignorent, DEO reddendam eſſe omnium rationem, qui Regibus ſuam vicem ea lege mandavit, ut ſi propriam ſalutem amarent, populi ſibi crediti ſalutem unicè quærerent, corporibuſque & animabus (quantum poteſt) invigilarent. Ex hoc juramento inaugurali potius, quàm ulla lege quantumvis antiquâ & ſanctâ, regii officii definitio petenda eſt.

Rex igitur, dum coronatur, jure naturæ fit ſubditorum pater. Paternæ enim incumbit curæ liberos alere, educare, honeſtè inſtruere: Regis erga ſubditos eadem eſt ſollicitudo. Parentibus labor omnis pro liberis ſuſceptus ſuavis cenſetur: nec piget facere quicquid in eorum commodum & bonum redun-

redundat: bonus Princeps erga ſubditos eodem modo affectus eſt. Ut parentis eſt omnia, quæ liberis accidere poſſunt, incommoda proſpicere, & cum ſuo etiam periculo eorum pericula amoliri: ita Regis eſt populo ſuo conſulere. Ira quoque & pœna, qua liberorum caſtigantur offenſæ, merè paterna eſt, & dum reſipiſcentiæ ſpes ſupereſt manſuetudine temperata: Regis eſt in ſubditorum delicta, quæ illum non tranſcendant modum, ſic prorſus animadvertere. Summa denique patris eſt voluptas, liberorum commodis obſequi: ideoq; de eorum bono afficitur lætitia, de adverſis & malis miſeratione & mœrore; eorumque ſecuritatem ſuo redimit periculo; quietem labore; ſomnum vigilia; & in ſumma fœlicitatem hujus vitæ magis in illis ponit, quam in ſeipſo: ita boni Principis animus eſt in populum.

Altera hujus mutui & reciproci vinculi pars eſt Subditorum officium & fidelitas in Principem. Cujus fundamentum petam ex verbis Samuelis à Spiritu ſancto dictatis, quùm ille populo petenti Regem divino juſſu daturus erat. Et quoniam ea Scripturæ pars tam eſt noſtro inſtituto accommodata, ipſa verba hiſce noſtris inſerere viſum eſt.

9. NUnc itaque auſculta voci illorum: veruntamen quùm ſedulò conteſtatus fueris contra eos, & indicaveris eis rationem iſtam Regis, qui regnaturus eſt ſuper eos.

10. Itaque indixit Schemuel omnia verba JEHOVÆ populo, petentibus à ſe Regem.

11. Ac dixit: Hæc erit ratio ipſa Regis, qui regnabit ſuper vos; filios veſtros accipiet, ut ſibi diſponat in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, & currant ante currum ſuum.

12. Et ad diſponendum ſibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis, & ad arandum arva ſua, & ad metendum meſſem ſuam, & ad faciendum inſtrumenta bellica ſua, & inſtrumenta curruum ſuorum.

13. Similiter, filias veſtras accipiet, in unguentarias, in coquas & in piſtrices:

14. Etiam agros veſtros, & vineas veſtras, ac oliveta veſtra optima accipiet, & dabit ſervis ſuis.

15. Semina quoque veſtra, & vineas veſtras decimabit, & dabit aulicis primoribus ſuis & ſervis ſuis.

16. Servoſque veſtros, & ancillas veſtras, ac juvenes veſtros præſtantiſſimos, & aſinos veſtros accipiet, adhibebitque ad opus ſuum.

17. Greges veſtros decimabit, denique vos eritis ei ſervi.

18. Adeo ut clamaturi ſitis die illa propter Regem veſtrum, quem elegeritis vobis; ſed non exaudiet vos Jehova die illa.

19. Renuerunt tamen populus auſcultare voci Schemuelis; & dixerunt, nequaquam, ſed Rex præerit nobis.

20. Ut ſimus nos quoque ſicut omnes iſtæ gentes, & vindicet nos Rex noſter, & procedens ante nos gerat bella noſtra.

Quòd verba hæc & ſermocinatio Samuelis cum populo à Spiritu Sancto ſint, alia probatione non eget, quàm quòd pars quædam hæc ſit Sacræ Scripturæ, quæ tota teſte Paulo θεόπνευστη eſt: quod principium nemo mihi unquam Chriſtianus negaverit. Unde neceſſariò efficitur non eſſe iſta verba è Samuelis ambitione nata, quaſi habenas, quas tamdiu rexerat, ægre poneret è manibus; & regium imperium faceret inviſum, ut populum à Regis flagitandi importunitate abſterreret. Nam ille (ut ex contextu evincitur) populum jam in unum convocaverat, ut eorum petitioni libens annueret, quemadmodum illi diſertis verbis DEUS mandaverat,

Auſculta (inquiens) voci populi.

Diſſuadere autem id velle, cujus concedendi gratia acceſſeris, vix Sapientis eſſe putem, nedum Prophetæ DEI altiſſimi. Præterea ex toto vitæ ſequentis inſtituto ſatis apparet, non illum ambitione percitum tamdiu populo diſſentiſſe. Hanc ille ſuſpicionem longiſſimè à ſe removit, quum pro Saule aſſiduis apud DEUM precibus interccederet; nec etiam poſt indicatam à DEO Saulis reprobationem orare deſineret, donec DEUS ipſe, crebra ejus interpellatione commotus, vetuit tandem, ne in ultra peteret. Quòd verò hæc verba non eò loquutus ſit Samuel, ut Saulis primi eorum Regis defectionem prædiceret, ex multis colligitur: tum quia Tyrannum illum vel oppreſſorem evaſiſſe non eſt proditum in ſacro codice, in quo tanquam in perfectiſſimo eorum omnium, quos exhibet, Regum ſpeculo hoc peccatum, ſi fuiſſet, unà cum cæteris apparuiſſet. Tum quia ob virtutem & dotes imperio dignas electus eſt Saul à Deo, ut regeret Iſraelem. Quòd autem poſtea defecerit, id depravato ipſius ingenio, non DEO imputandum eſt: qui contra ſentiunt DEUM veluti vitricum populi ſui accuſant, qui eis Regem elegerit, quem ad regendum ſciverit ineptiſſimum: ſiquidem illius Regis electio à ſolo DEO proximè profecta eſt. Samuel igitur (ut conſideranti perſpicuum eſt) in eum finem hæc populo loquutus eſt, ut eorum animos ad Regis, quem DEUS daturus erat, obſequium præpararet. Quamobrem ut ſe patientia armarent, & divinæ inſtitutioni cederent, enormia illa vitia, in quæ nonnulli è futuris Regibus incidere poſſent, enumerat Vates, quaſi diceret: Quùm intempeſtivis veſtris precibus DEUS Opt. Max. dato Rege ſatisfecerit, cavete, ne ut divinum jugum temerè nunc excuſſiſtis, Rege ante tempus petito; ſic jugum regium, quod DEUS veſtris precibus victus vobis imponet,

ponet, utut grave videbitur, pari temeritate excutere conemini: hic enim error priore gravior futurus eſt. Nam ut Regem nonniſi divino permiſſu juſſuque potuiſtis conſequi, ita eum ſemel vobis præfectum, nonniſi eodem Deo auctore poteſtis abdicare. Idcirco in tempore vos ipſos patientiâ & modeſtiâ armate, quoniam penes eum ſolum eſt Regem dejicere, qui evexit. Nihil vobis relinquitur niſi parere, & ferre æquo animo quæ prænuncio incommoda. Dei enim eſt hic digitus, quem vobis veſtro arbitratu depellere nefas eſt.

Quod ſi ipſa contextus verba eo, quo poſita ſunt, ordine expendere libeat, qualis debeatur Regibus obedientia perſpicuum fiet.

Primò enim duo imperat DEUS Samueli; unum quidem, ut petenti populo Regem concedat: Alterum, ut mala, quæ à Regum nonnullis paſſuri erant, prædicat; ne fortè, quùm illa evenirent, in hæc aut ſimilia verba indignantes erumperent: Si Deus, cum Regem peteremus, indignæ hujus ſervituris, quæ jam nimis ſed ſerò nota eſt, nos præmonuiſſet, nullum unquam Regem admiſiſſemus. Et hæc eſt eorum verborum mens:

> Nunc itaque auſculta voci illorum: Veruntamen quùm ſedulò conteſtatus fueris contra eos, & indicaveris iis rationem iſtam Regis, qui regnaturus eſt ſuper eos.

Deinde exequitur divinum juſſum Samuel & hæc duo præſtat: Primò oſtendit, quibus juſtitiæ & æquitatis legibus violatis Rex populo futurus ſit gravis. Secundò priſtinæ libertatis ſpem illis omnem præcidit; utut jugo illo, quod ſua importunitate à Deo accerſivere, ſe opprimi ſentiant. Æquitatis leges à Rege violandæ his verbis habentur.

> 11. Ac dixit: Hæc erit ratio ipſa Regis, qui regnabit ſuper vos; filios veſtros accipiet, ut ſibi diſponat in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, & currant ante currum ſuum.
>
> 12. Et ad diſponendum ſibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis, & ad arandum arva ſua, & ad metendum meſſem ſuam, & ad faciendum inſtrumenta bellica ſua, & inſtrumenta curruum ſuorum.
>
> 13. Similiter filias veſtras accipiet, in unguentarias, in coquas, & in piſtrices:

Leges juſtitiæ à Rege violandæ illis verbis habentur:

> 14. Etiam agros veſtros, & vineas veſtras, ac oliveta veſtra optima accipiet, & dabit ſervis ſuis.
>
> 15. Semina quoque veſtra & vineas veſtras decimabit, & dabit aulicis primoribus ſuis, & ſervis ſuis.

Quaſi diceret: florem ipſum veſtræ nobilitatis ſervilibus circa ſe officiis dehoneſtabit. Nec ſuo contentus patrimonio, ex agrorum veſtrorum, & vinearum, & hortorum opimis, exque pecore veſtro, luculentos ſibi colliget proventus. Ita ille inverſo naturæ ordine, inverſo Regis officio, vos ipſos, & poſteros veſtros, agroſque, & opes ſuas mancipabit libidini.

Præmonio autem illa, quòd jugum ipſorum importunitate à Deo impoſitum, quantumvis gravarentur, nunquam tamen excuterent, his verbis exprimitur:

> Adeò, ut clamaturi ſitis die illa propter Regem veſtrum, quem elegeritis vobis: ſed non exaudiet vos Jehova die illa.

Quaſi diceret: quùm hæc omnia quæ prædico, olim ingrata experientia vobis comperta fuerint, fremite & indignamini ut libet, non licebit tamen poſtliminio excutere, quæ & divina inſtitutione & veſtra electione vobis præeſt, volentes etenim, excidiſtis privilegiis, quibus priſtinam veſtrã libertatem olim repetatis: nec Deus permittet everti, quod ſe auctore vobis orantibus ſtabilitum eſt. Ac ne forte crederent reſcindi olim poſſe contractum, quem ipſi unanimi conſenſu firmârunt, Samuel, ut omnem illis excuſationis prætextum auferret, poſtquam hujus jugi gravitatem & onus multis oſtendiſſet; quid illis animi ſit interrogat, & an libenter illud ſuſciperent? Illi autem ſuſceperunt, ut his verbis apparet:

> Renuerunt tamen populus auſcultare voci Samuelis, & dixerunt: nequaquam, ſed Rex præerit nobis.

Quaſi dicerent: Neque ſermonum tuorum, neque conditionum durities à noſtro voto nos abſterret. Noſtra erit iſta bonorum malorumque ſors. Neque nos, quod cæteræ gentes ferunt, à noſtris Regibus impoſitum onus detrectabimus. Quin ſi Reges noſtrorum bellorum duces eſſe voluerint, hujus beneficii gratiâ æquiſſimo animo, quicquid oneris injunxerint, feremus.

Nunc igitur, quùm omnibus Chriſtianorum regnis tanquam exemplar quoddam proponi debeat Monarchia Judaica, quæ ab ipſo Deo inſtituta nullas leges habuit, niſi divino editas oraculo; cur, obſecro, turbulenti & factioſi homines in Chriſtianorum Principum regnis libertatem ſibi vendicent, quæ Dei populo non debebatur? præſertim quùm nullius unquam Regis major fuerit enormitas, aut ſuperbia, quàm populo Iſraëlitico hîc prædicta eſt: niſi fortè tyrannidis nomen non mereatur hæc hominibus illata vis, & filiis, & filiabus, & miniſtris; hæc nobilium familiarum, & utriuſque ſexus procerum ad indigna, & ſervilia munia compulſio; hæc agrorum, optimique ad unius hominis commoda, ejuſque aulicorum & Comitum faſtum expilatio. Omnis tamen rebellio hæc paſſuris interdicta fuit.

Et ut hujus dogmatis in ſacra pagina fundati veritas ex perpetua in eodem libro experientiæ obſervatione amplius eluceſcat, nunquam legimus, ſuadentibus Prophetis, adverſus Regem quantumvis impium fuiſſe olim à populo rebellatum.

Quùm huic ipſi Sauli denunciaſſet Samuel Deo ita viſum eſſe illi ſceptrum adimere, & alteri dare; quod revera nihil aliud erat, quàm Regem in ordinem cogere, & dignitate regiâ exuere; ſtatim inde domum ſe contulit Propheta, & multo fletu divinam pro Rege miſericordiam ſollicitavit. Tantum abeſt ut quicquam turbarum dederit.

Et David, cùm jam Rex ſuffectus vindicare jure poſſet injurias, quas à Saule, cui honeſtiſſimè & ſine ullo maleficio ſervierat, perpeſſus fuit; tantum aberat, ut Unctum Domini occideret, quùm poſſet; ut ægrè ſibi perſuaſerit veſtimentum ejus attingere, nec id quidem, niſi ſumma cum religione, imò capitalis hoſtis benedictione. Poſtea quùm non nemo Saulem à ſe occiſum falsò jactaret, David, neglecto judicii more, neglecto delicti examine, illud ipſum linguæ flagitium è veſtigio morte vindicavit.

Et quamvis Achabo nemo unquam vixerit dirior tyrannus, rebellio tamen adverſus eum ab Elia nulla alia concitata fuit, quam quòd in deſertum fugerit, ubi alimenti inops à corvis paſceretur. Nec quiſquam, opinor, dubitabit, quin Samuel, David, Elias; ſi viſum modò illis fuiſſet ſeditionibus adverſus Reges concitandis operam & auctoritatem ſuam impendere; apud populum tam gratioſi fuerint, quàm quiſquam noſtra tempeſtate è factioſis illis concionatoribus, cujuſcunque demum ſectæ fuerint, vel hîc vel in Gallia; quibus unum hoc negotium datum eſt, religionis obtentu rebelliones ciere. Hactenus veritatis amor ſed (teſtor) ſine perſonarum odio acerbum me fecit.

At ſi quis extraordinariis illis in ſacro codice Regum abdicatorum aut occiſorum exemplis populares ſeditiones voluerit tueri, quale erat facinus Jehu, & id genus alia: Reſpondeo, præterquam quòd parem auctoritatem iſta non habeant, ſi extraordinaria Scripturæ exempla in quotidianam vitæ conſuetudinem trahi debeant, tum verò dicemus homicidium commiſſum per fidem, ut in Ahude & Jaele, & furtum, ut in Iſraëlitis digredientibus ex Ægypto; & mendacia apud parentes in fratrum damnum, ut in Jacobo, actus eſſe è virtute profectos, nec minore laude dignos, quàm rebelliones adverſus Principes. Et ut ſummatim dicam, ex perpetua Scripturæ praxi conſtat populum legi illi paruiſſe.

Judicibus convicium non dices, nec de populi Rectore loqueris malè.

Itaque ut dogmatis hujus petita è ſacris literis fundamenta abſolvam, duo inſignita & propria exempla, unum ſub vetere lege, alterum ſub Evangelio in medium adducam. Jeremias ſub lege propter rebellionem adverſus Nebuchadnezarem, Regem Babylonis, Dei populo minitarur exitium: cui Regi, & idololatræ, & crudeli, & peregrino, & tyranno, & libertatis Judaicæ prædoni ideo cenſuit Propheta à Judæis parendum, quia ſemel illum Regem admiſerant, & agnoverant. Quin & pro illius (Jerem. 27.) fælicitate preces æſtimavit fundendas, addita ratione, quòd ejus fælicitate eorum pax ſtaret.

Sub Evangelio Rex ille, cui Paulus jubet parere, & conſcientiæ cauſâ ſervire, fuit tyrannus ille ſanguinarius, ſæculi ſui labes, & orbis opprobrium Nero; nec minus quàm Rex Babyloniæ idololatriâ & Sanctorum odio infamis. Quòd ſi igitur nec idolorum cultus, nec apoſtaſia, nec tyrannis, nec Sanctorum propter veritatis profeſſionem odium, Spiritum Sanctum retardârint, quò minùs ejuſmodi Regibus ſynceram & juſtam obedientiam etiam conſcientiæ cauſâ præſtari à populo juberet, & Cæſari dari quod eſt Cæſaris, & Deo quod eſt Dei, ut Chriſtus ait; ſi univerſa hæc divini codicis praxis cum primaria lege inſtitutionis Monarchiæ Judaicæ ad unguem congruit, ut ante prolixè rem deduximus; quanta ſit iſta, & quàm impudens in Chriſtiano quoquam populo arrogantia, eam ſibi libertatem injuſtè ire aſſertum, quam Deus ſuo ipſius electo populo noluit indultam? Ut igitur juxta hæc noſtra è ſacris literis argumenta univerſum hoc ſubditorum in Reges officium, & fidelitatem, duarum aut trium ſententiarum ambitu complectar: Regi obedire debent ſubditi, ut Dei in terris vicario: Regis juſſa facere, ut Dei miniſtri, niſi quùm divinis juſſis è diametro repugnant: Regem ut Judicem ſuum vereri datum à Deo; & ſoli Deo, ſive cum judicat ſive cùm rationem judicii ſui reddit, obnoxium: Regem denique metuere tanquam vindicem, amare tanquam parentem, pro eo orare tanquam patrono, ſi bonus quidem ſit, ut duret; ſi malus, ut reſipiſcat: juſta ejus juſſa promptè exequi, in injuſtis verò furorem ejus abſque reluctatione fugere, ſoloq; fletu & ſuſpiriis repugnare: Deo in auxilium vocato, juxta illud in primitivæ Eccleſiæ calamitatibus,

Preces & lachrymæ ſunt arma Eccleſiæ.

Jam verò, ut qualis eſſe debeat ſubditorum in Principes fidelitas ex civili & antiquo hujus regni jure manifeſtum fiat, quod ab initio promiſi: Prius oſtendere neceſſe eſt, quo modo leges inter nos primitùs latæ, & certa politiæ ratio inſtituta fuerit; ut, fundamento atte ſubſtrato, tota ædificii compages ſtabilior fiat. Quanquam veriſimile illud ſit, quod ab iis adferri ſolet, qui Tyrannomaſtiges haberi volunt, ut in primo nempe Regum inter gentes ortu, ipſâque mundi infantiâ Reges fuiſſe primò è media turba electos, qui probitatis & fortitudinis opinione cæteris antecellerent, qui infirmiores protegerent, violentos dejicerent, & civilem ſocietatem ſartam tectam conſervarent; quod aliàs niſi virtute unius commodè fieri non poterat: aliena tamen ſunt à noſtra quæſtione ejuſmodi exempla, quùm longe alia, imò contraria fuerit noſtri regni origo.

Nam

Nam (ut annales noſtri teſtantur) quùm hæc Inſula, & præſertim borealior ejus pars quæ noſtra eſt, parcè admodum & à paucis coleretur, quibus non minus parca erat humanitas; ex Hiberniâ, quæ diu ante nos habitata fuit, cum ingenii hominum numéro transfretavit ad nos Ferguſius: & partim Hibernorum auxiliis, partim indigenarum, qui ſponte ad ipſum tranſibant, amicitiâ, rerum potitus, brevi totius terræ, & omnium ejus incolarum Dominum & Regem ſe fecit. Ab illo, & illius ſucceſſoribus, diu ibi regnantibus, leges, prout res exigebat, latæ ſunt. Veritas igitur è diametro pugnat cum ſeditioſorum ſcriptorum fallaciis, qui nobis perſuadere conantur ante latas fuiſſe, & ſtabilitas leges, quàm Principes rerum ſummam tenerent. Vel hinc perſpicuum eſt Barbaris à ſapiente Rege Remp. fuiſſe primò datam, deinde leges. Quod jus ab illius poſteris hactenus uſitatum fuit.

Igitur in Scotia, antequam ulla foret Reip. facies, aut ordinum diſtinctio, aut leges, aut comitia; Reges erant. Ab his terra, quæ tota ipſorum fuit, dividi cœpta eſt, & ordines hominum diſtingui, & politicum regimen ſtabiliri. Unde efficitur leges noſtras eſſe à Regibus, non à legibus Reges. Quod ut adhuc liquidius appareat; ex archivis noſtris, in quibus antiquum & primævum regni jus aſſervatur, ſatis conſtat, Regem eſſe Dominum omnium bonorum, & totius ditionis Dominum directum: Omnes ſubditos eſſe ejus Vaſallos, qui latifundia ſua ipſi, ut Domino, referant accepta, ſui nempe obſequii & ſervitii præmia. Penes quem ſit jus poſſeſſionis mutare, ut ex nuda habitatione feudum facere, & novos Barones creare; & hæc omnia ſine comitiorum auctoritate, vel curiæ ullius conſilio. Ut ſi fas eſſet jus violare (quanquam mea opinione injuria, ubi ubi eſt, injuria eſt) Rex ſubditis quicquid poſſident terrarum longè ſpecioſiore prætextu adimere, ſuoque de illis arbitratu ſtatuere poſſet, quum omnium ſit Dominus, quàm populus (ut nonnulli malè feriati ſcripſerunt) Regem abdicare, & alium illi ſufficere. Sed utrumque horum ut injuſtum, & divinæ ordinationi contrarium, cogitatu, nedum factu turpe debet cenſeri.

Et juxta primævum hoc terræ noſtræ jus, quotidie in comitiis regni, quæ Regis & Vaſallorum ſuorum præcipua Curia dici meretur, cernere eſt leges à ſubditis rogari, quæ à ſolo Rege, ſubditorum conſilio, feruntur. Quanquam enim inconſultis comitiis & regni ordinibus Rex ipſe mulctis & pœnis arbitrariis adjectis conſtitutiones indies ſancire poſſit, nuſquam gentium eſt tamen penes Ordines vel legem ferre, vel conſtitutionem ſtabilire ſine ſceptri regii ope, unde omnis legum vigor & vis. Et quanquam in aliis regionibus ingentes regii ſanguinis factæ ſint mutationes, ſceptri jure ad novos Dominos jure belli tranſlato; eadem tamen illic cernitur in terram & ſubditos poteſtatis regiæ vis, quæ apud nos, qui Dominos nunquam mutavimus. Quùm ſpurius ille Normandicus validiſſimo cum exercitu in Angliam tranſiiſſet, quo, obſecro, niſi armorum & belli jure Rex factus eſt? At ille leges dedit, non accepit, & vetus jus & conſuetudinē regni antiquavit, &, avitis poſſeſſionibus everſis homines novos & peregrinos impoſuit, ſuæ militiæ comites; quemadmodum hodie pleraque Angliæ nobilitas Normannicam præ ſe fert originem; & leges Normannico ſcriptæ idiomate facilè reſtantur auctorem. Nihilominus poſteri ejus ſceptrum illud hactenus fælicitet tenuerunt. Nec hoc ſoli Normanno licuit: idem jus omnibus fuit, qui ante illum victæ Angliæ leges dederunt.

Et, ne longiùs hic morer; Regi competere univerſæ terræ Dominium ſatis liquet ex legibus de theſauris, de ſpuriis, de iis qui moriuntur ſine hæredibus. Theſauri enim ſub terra reperti, quorum cuſtodia uſusvé nullius eſt, ipſo jure ſunt Regis. Et, ſi quis ſine hæredibus moriatur, prædia bonaque Regi ut veteri Domino cenſetur relinquere. Et ſpurius; ſi ante exceſſerit è vitâ, quam à Rege, qui ſolus id conferre poteſt, jus Legitimi conſecutus fuerit; Regem habet ex aſſe hæredem. Jam verò, ut ex dictis conſtat Regem eſſe terræ Dominum, ita non minùs verum eſt in perſonas omnium idem illī jus competere; quæ eſt irrefragabilis vitæ & necis poteſtas. Licet enim juſtus Princeps abſque lege neminem vita exuit; lex tamen iſta, juxta quam dicit mortis ſententiam, ab ipſomet, aut deceſſore ejus lata eſt: &, quod hinc elicitur, ab ipſo non à lege poteſtas iſta derivata eſt. Boni enim Principes, ut quotidiano uſu notum eſt, novas leges etiam propoſitis pœnarum minis ſancire ſolent, quibus ea vetant fieri, quæ ſi vetita non eſſent ſine peccato fieri poſſent. Nec volo tamen veterem illam Regis & legis diſtinctionem; quæ Regem facit loquentem legem, legem verò Regem mutum; è medio tollere. Nam nec Deo adminiſtrationis ſuæ rationem reddere, nec ſecurè aut fæliciter inter homines regnare poteſt, qui regnando leges negligit. Eſto enim (quod prolixè ſatis oſtendi) Rex lege ſua, cui auctoritatem & robur confert, dignior & major; at, ſi bonus eſt, non modo omnia extra ſe juxta leges diriget, ſed ſummam in ea voluptatem ponet, ut ex earum præſcripto ipſe vivat; ab æterna illa lege nunquam recedens, Salus populi ſuprema lex eſto. Quòd ſi in jure obſcurum aliquid ſit, aut nimis ſeverum, Regis eſt lucem affundere, & ſecundùm æquum & bonum interpretari; ne fiat illud, ſummum jus ſumma injuria. Ideoque publicæ leges, in regni comitiis latæ, poſſunt à Rege mitigari, & propter certas cauſas illi ſoli cognitas ſuſpendi.

Porrò quod dixi, bonum Regem juxta leges vivere, non ita intelligendum eſt, quaſi teneretur hoc facere, ſed quòd ſponte ſua, ut Subditis exemplo præeat, id facturus ſit: verbi gratiâ, Rex in quadrageſimali jejunio familiam

ſuam volet abſtinere à carnibus: at ipſe neglecta lege, quoties volet, comedet; nec diſpenſatione ulla ad eam rem indigebit. Pariter interdicta eſt jure noſtro tormentorum geſtatio; at Regi licebit, quoties adverſus latrones aut rebelles expeditionem ſuſcipit, ſuos comites his armare. Itaque (ut dixi) bonus Rex vitam omnem juxta leges formabit; ſed ſponte ſua, & ut ſubditis exemplo præeat; non quòd ipſe legibus ſubditus aut adſtrictus ſit.

Cum igitur ex antiquiſſimo hujus regni jure, perpetuaque conſuetudine, ſatis jam conſtet de regia in homines, eorumque poſſeſſiones poteſtate; facile erit intellectu, quæ illi fides, quod obſequium debeatur à Subditis. Semper autem liberos Principes, qualis noſter eſt, intelligo; non electos à populo; multò minus ejuſmodi rectores, qualis eſt Venetorum Dux, cujus ariſtocratica & reſtricta poteſtas monarchicæ libertati nihil habet affine: ut ut inter hos & illos quorundam Scriptorum impudentia nihil agnoverit diſcriminis.

Quod ſi inferior feudi Dominus, quicquid demum prætexatur, jure ſuo à Vaſallis nequeat exui, (ut omnibus eſt notiſſimum) quantò minùs Princeps, ſupremus ille omnium Dominus, à ſubditis ſuis in ordinem cogetur, vel auctoritate privabitur? In inferioribus regni judiciis Magiſtratuum poteſtates, quæ omnes Regi ſubſerviunt, arbitrio populi non moventur ſuo loco. Nec enim Urbium Præfectos ante novæ electionis tempus civibus fas eſt rejicere: nec in Eccleſiaſticâ politiâ Paſtor gregis ſui cenſuræ aut poteſtati obnoxius eſt. Ne quidem vilis Ludimagiſter ejici poteſt à diſcipulis. Si ex his, quorum omnis poteſtas aut vicaria, aut temporaria eſt, & cum Regia collata aut minima aut nulla: ſi ex his nemo per quaſcunque cauſas exui poſſit dignitate ab iis, quibus præſunt, multò certè minore jure Rex ipſe, magnus regni Præfectus & Magiſter, abdicabitur à Subditis: niſi fortè inverſo legis & naturæ ordine majorem par ſit à minore leges accipere; judicem judicari à reo; & ſummum omnium Dominum iis ſubeſſe, quibus præeſt.

Quàm appoſitè autem lex naturæ cum divino humanoque jure in hac cauſa conveniat, duplici ſimilitudine apparebit. Idem Rex eſt populo ſuo, quod pater eſt liberis; quod caput eſt corpori è multis membris compoſito. Nam in Repub. Iſraëlitica piæ memoriæ Principes, & Rectores non dubitarunt patres ſe populi fateri. Et in aliis Rebuspubl. titulus Patris Patriæ regum proprius fuit, iiſque ſæpe decretus. Et ſanè perquam ſimilia ſunt Regis in ſubditos, & capitis in corpus officia. Capitis eſt pro ratione ſibi datâ quæcunque corpori aut ejus membris eveniant incommoda proſpicere & avertere. Principis eſt eandem populi curam gerere. Capitis eſt ratiocinari & imperare, corporis verò ſecundum varia membrorum munia illius exequi imperium. Ita ſe res habet cum Principe & populo. Ut ratio è capite profecta non modo membra omnia corporis, dum ſana ſunt, exercet; ſed & ægra, ſi medicabile videatur malum, quantum pote eſt, reſtituit; ſi immedicabile, præcidit -- ne pars ſincera trahatur. Ita quoque ſe res habet inter Principem & populum. Denique ut nullius membri curatio deſperata eſt capite, cujus conſilio inſtituenda eſt curatio, rectè valente; ejus autem valetudine affectâ omnia membra ſimul affici neceſſe eſt: Ita quoque ſe res habet inter Principem & populum.

Quod verò ad patrem attinet; cujus στοργὴν erga liberos primâ Tractatus hujus parte explicui, dum Regis erga ſubditos officium complecterer; animadvertite, obſecro, quibus erga illum officiis liberi devincti ſint: an non monſtri ſimile foret, ſi inventâ causâ in illum conſurgerent, &c. cùm viſum eſſet, abdicarent, è medio tollerent, alium in ejus locum adoptarent? dicite an ullus paternæ ſeveritatis aut improbitatis prætextus abſolvat liberos, ſi violentas patri injiciant manus? Hic eſt naturæ impetus, ut deſcendat potiùs quàm adſcendat amor; fingamus tamen inviſos eſſe patri liberos, & indignis (ſi velis) ab eo modis tractari; eritne aliquis ita ob omni ratione alienus, ut liberis licere putet patri ſuo par pari referre? Dicite, ſi pater nudo gladio inſequatur filium, an huic fas erit ſe obvertere, & verbera verberibus rependere, aut alia ratione patri reſiſtere, quàm fuga? facile eſſet ex ipſis brutorum animantium moribus, ſi cætera omnia deficerent, hoc evincere. Et ut celebratam illam ciconiarum in ſenes & invalidos parentes pietatem omittamus, nonne paſſim notum eſt multas reperiri & volucres & beſtias, quæ fœtus ſuos, ſibi alendis & tuendis jam pares, multis verberibus & ſanguine à ſe depellant? at ſuis parentibus illos adverſari, aut quicquam contra moliri, res nova eſt, & inaudita; præterquam in uno viperarum genere: ut ſciamus viperino eſſe eos homines ingenio, qui, cùm ratione uti debeant, hujus tamen animalis perverſam indolem ſequi malunt.

Et ut ad priorem ſimilitudinem tantiſper revertar, poteſt conſilio capitis membrum aliquod corporis, jam putre, ob ſalutem totius præcidi: at ſi caput ipſum, quocunque demum morbo tentaretur, corporis arbitrio præcidi deberet, quæ expectanda eſſet totius ſalus, facilis eſt conjectura.

Atque ita ne in hac parte videar prolixior; ſi liberis cujuſcunque demum cauſæ obtentu fas ſit in parentem inſurgere, eúque è medio ſublato alium ſuo arbitratu ſufficere; ſi corpori, ut bene ſit, caput morbidum liceat demetere; tum non inficias eo, quin populus jure & poſſit rebellare in Principem, &, cum viſum fuerit, eum redarguere, & majeſtate ac vita privare. Lectoris denique judicio excutiendum relinquo, an gemina hac ſimilitudine Regum officium melius declaretur, an Præfectorum in collegiis artificum, vel doctorum medicinæ; quod lepidum comparandi genus à contrariæ ſententiæ auctoribus uſurpatur.

Cæterùm, ne quis ex dictis alicubi ſcrupulus

lus maneat; quod ab initio pollicitus ſum, quatuor dubitationibus, quæ majoris momenti in hoc negotio eſſe videantur, ſolutis, finem faciam. Et primò quidem à plerisque eorum, qui rebellionibus & læſæ Majeſtatis criminibus defendendis ſtylos ſuos exercuerunt, ſolet hoc objici; ea lege natum eſſe unumquemque Reipublicæ, ut pari eam zelo & amore ac matrem ſuam proſequatur: quoties igitur tyrannorum improbitate laniatur, affligitur, rapitur; bonis civibus nullum non movendum lapidem, ut tantâ eam peſte liberent.

Hic ego bifariam reſpondeo. Primò in divina politia longè illud eſt certiſſimum, non eſſe facienda mala, ut inde eveniant bona. Nulla proinde improbitas, quanta quanta ea eſt, eorum judicio Regem ſubjiciet, quibus judicandis ille à Deo eſt præpoſitus. Quod ſi nec privatus in privatum ſuæ injuriæ vindicandæ poteſtatem habet (hæc enim Magiſtratus propria eſt, cui ſoli datus eſt à Deo gladius) quanto minus populo aut cuiquam è populo, quùm omnes privati ſint, jus gladii adverſus publicum Magiſtratum competet; cui ſoli jus gladii in eos conceſſum eſt?

Secundò, hac temeritate non levaretur afflicta Reſpublica, qui unicus illius ſupereſt audaciæ color; ſed geminâ potius ruinâ & vaſtitate obrueretur, adeoque ex inconſulta rebellione contrarium planè eveniret. Nec enim ullus Rex tam immitis aut efferus fingi poteſt, quin per illum melius ſit Reipubl. quàm per illius cædem. Primò enim omnis ſubita mutatio in Repub. periculoſa eſt, quæ hominibus ſordidis & nudis novarum magnarumque rerum ſpem facit, ut alienis ſe veſtiant plumis. Soluta enim Reipubl. compage ad omne genus inſolentiæ, in quod ſpe impunitatis ferri poteſt popularis impetus, habenæ laxantur. Deinde verò fieri non poteſt, quenquam Regem ita eſſe prodigiosè improbum, ut non publicè juſtitiam amet, & in officio homines aliquatenus contineat, ubi ad eum privatim, aut ejus affectus, quibus præceps rapitur, nihil ea res attinet. At ubi nullus Rex eſt, ibi nihil eſt nefas. Et longè veriſſimum illud eſt, quod à veteribus Philoſophis dictum accepimus; ſatius eſſe in ea Repub. vivere, ubi nihil licet, quàm ubi omnia; quæ rerum facies indomito equo, qui ſeſſorem excuſſit, abſimilis non eſt. Nam ut divinus Poëta Bartaſſius ait: Præſtaret in Republ. quoſdam nævos & maculas ferre, quàm per cauſam reformationis omnia deformare.

Secunda eorum objectio ex graviſſimis illis malis orta eſt, quæ Reipub. ex tyrannica dominatione incumbunt: ideoque nihil eſſe Deo acceptius confirmant, aut afflictæ Reipubl. gratius, quàm ejuſmodi peſte terram abſolvere, & in libertatem tantopere omnibus animantibus expetitam homines aſſerere.

Neque ego inficias eo malum Regem Dei flagellum eſſe, quo hominum vindicantur peccata: licere tamen unicuique, cum viſum fuerit, eam pœnam excutere id verò pernego. Quis enim neget Regem Babylonis populo Iſraëlitico, ut in captivitatis vaticinio minatus fuerat Deus, graviſſimam fuiſſe & diriſſimam peſtem? quis neſciat talem Eccleſiæ Chriſtianæ fuiſſe Neronem? at Jeremias & Paulus his parendum, proque eorum incolumitate preces & vota facienda eſſe cenſuerunt.

Patientia igitur & prece & emendatione vitæ; quæ ſola noſtrarum partium eſſe ex jure divino jam ſatis oſtendi; agendum eſt cum Deo, ut ipſe ſua manu peſtem hanc è populo dignetur ſubmovere. Nam quo pacto populus, cui jam integrum non eſt privilegia unanimi conſenſu in Regem tranſlata repetere, veterem ſibi libertatem aſſerat? nam ſi Principi ipſi non liceat privilegia in quemcunque ſubditorum ordinem à ſe, aut majoribus conceſſa revocare; quo pacto, obſecro, ſubditi Principem ſuum majeſtate, qua ipſe cum majoribus ſuis tamdiu inter eos eminuit, exuere poterunt?

Verùm temporum injuria, quæ perfida multorum conſilia immerito ſæpe donavit ſucceſſu, materiem præbet tertiæ eorum objectioni. Nam è proſpero, quo ejuſmodi facinora donata ſunt ſucceſſu tyrannicidium evincunt Deo placuiſſe.

Verùm illud quidem eſt bellorum, & humanarum rerum omnium eventus penes Deum eſſe. Quam ob cauſam ipſe ſe in ſacris literis Deum exercituum indigitat. At ſi inde colligas meliori cauſæ ſemper indulgeri à Deo victoriam, pariter efficies Philiſtæos, aliasque gentes Iſraëlitis vicinas, cum in acie ſæpe vicerint, meliorem quoque foviſſe cauſam: & Philiſtæorum adverſus Dei arcam, quam prælio victores ſecum avexerunt, & diu captivam ſua in regione detinuerunt; juſtam fuiſſe cauſam collegeris. Præterea non Theologis modò, ſed & aliis quibuſcunque probatis auctoribus improbantur ſingularia certamina, ſeu monomachiæ, quæ hoc prætexu fiunt, ut Deus exitu ipſo manifeſtet cauſæ juſtitiam. Nam ſcire debemus innocentem partem non eſſe coram Deo innocentem. Unde etiam juſtiſſimus Deus ſuam injuriam ſæpe committit vindicandam nequiori; quo miniſterio peracto flagellum ſuum in ignem conjicit. Sic populi ſui hoſtibus animos ſæpe addidit Deus & robur: idem populo ſuo pœnitentiam agenti eoſdem hoſtes permiſit exſcindendos. Ita ille ſupremus Arbiter Vicarii ſui ſcelera juſtiſſimè vindicat, dum ſubditorum rebellione ejus rebellionem caſtigat: quo in negotio nihilo melior eſt ſubditorum cauſa, quàm Diaboli tentantis & torquentis illos, quibus illum Deus voluit eſſe carnificem. Ideoque ut ab initio monui, nihil eſt fallacius, quàm ex eventu cauſam æſtimare.

Ultima eorum objectio mutuo Regis & ſubditorum pacto & ſtipulatione (ut ipſi vocant) innititur. Nam tempore coronationis pactum inter eos iniri, & jurisjurandi religione utrinque firmari contendunt. Unde conſequitur, Rege ſuam partem violante, non amplius populum obligari ad ſuam: ſed è veſtigio jure-

jurando exſolvi. Nam uno contrahentium recedente à pacto, alterum ajunt jure gentium abſolvi.

Nego ego tempore coronationis inter Regem & ſubditos pactum iniri; cui præſertim tam ſevera clauſula (ut illi volunt) adnexa ſit, quamvis illud ſatis conſtet eo tempore, aut regni initio, ſponte ſua, Regem promittere ſe munere à Deo in populum mandato honeſtè & fideliter functurum. Ut demus tamen pactum intercedere, quo nullum ſanctius, nullum firmius (ut ipſi volunt) cogitari poterit; quis tamen, ſi Rex conventis non ſteterit, erit læſæ fidei arbiter, quis judex inter partes? nemo jus civile primoribus labris deguſtavit, qui neſciat non cenſeri ab uno contrahentium violari contractum, aut alterum contractu prius abſolvi, quàm legitima ordinarii judicis cognitione liquidò conſtiterit, utrum eorum prior à contractu diſceſſerit. Ea enim eſt cujuſcunque juris civilis & municipalis cautio. Aliàs nihil impediet, quo minùs in ſua quiſque cauſa & judex & pars fiat: quo nihil abſurdius cogitari poſſet. Nunc in hoc Regis & populi contractu ſolus Deus, cui uni Rex tenetur ſuæ adminiſtrationis rationem reddere, ſine controverſia eſt judex; tum quia in juramento illo inaugurali Deo ſoli defertur & judicium, & vindicta perfidiæ. Et certè coram eo, ut omnis juramenti arbitro, ſolùm jurandum eſt. Quùm igitur Deus ſolus inter partes contrahentes perfidiæ Quæſtor ſit, eique ſoli & cognitio competat, & ultio: neceſſariò efficitur adverſus Regem pronunciandum eſſe prius à Deo ſententiam, quàm populus cenſeatur ſuo ſacramento ſolutus. Ergo quàm injuſtè pars altera contrahentium judicem ſe in ſua cauſa faciat & divinum officium uſurpet, nemo non hinc videat. Eritne igitur penes ἀκέφαλον vulgus imperium, quod Deus impoſuit, quùm primum illud faſtidire cœperint, excutere? illum, cujus cenſuræ & pœnæ obnoxii ſunt, cenſere & punire? & in ea cauſa, in qua adverſarios eſſe illos cupidiſſimos ipſa indicat ferocia, aſperos & immites fieri judices? Quin ego in ejuſmodi cauſa, prout jam fingitur, neque Regi neque populo defero injuriæ cognitionem: nam, ſi rectè expenderis, mutui illius promiſſi tempore pars una eſt Rex, pars altera totus populus. Si totus populus uno ore & animo rebellis evaderet, non utique Regis foret ſe juramento ſolutum credere, hoſtilem animum in ſubditos gerere, nihil non in eorum perniciem moliri; quanquam in præcipuos ſeditionis auctores jure ſuo tum poſſet animadvertere. Multo minus igitur populus omni auctoritate nudus, & Regi ſemper ſubditus, judicium ſibi in Regem arrogaret, nedum ut in ordinem illum cogeret, dejiceret, everteret. Aliàs, ut primum populus violatæ fidei Regem poſtularet, Rex populum ejuſdem criminis reum perageret: & ſic cum utraque pars judicem ageret in ſua cauſa, altera, quæcunque infirmior eſſet, ſemper utique cauſa caderet.

Obſervandum quoque eſt juramento hoc fidelitatis non modo populum tum jurantem, ſed etiam eorum poſteros teneri; ſceptri videlicet jure ad unius familiæ legitimos hęredes ſecundum lineam rectam æternùm deſcendente: quod ſucceſſionis genus in Dei populo primitùs cœptum in Chriſtianorum pleriſque omnibus Rebuſpub. fæliciſſimè perdurat. Adeo nullus hæreſeos aut legis prætextus populum à ſacramento abſolvat, quod Regi & illius hæredibus juxta antiquiſſimas & primas regni leges debetur. Nam ut ipſe Rex eorum Dominus eſt hæreditarius, nec coronationis beneficio, ſed ſanguinis jure regnum init; ita, quùm thronus regius nunquam vacet, non minus injuſtum cenſeri debet ſucceſſorem non admiſiſſe, quàm deceſſorem expuliſſe. Nam quo momento Rex moritur, eodem legitimus illius hæres ſuccedere intelligitur: atque ita ſucceſſorem recuſare non tam foret non admittere, quàm legitimum Regem ſuo loco movere. Et hac tempeſtate ſatis (opinor) Galliæ nota eſt ſuperſtitioſa fœderatorũ rebellio, qui ſumptis armis, dum legitimum Regem natalitio regni ſui jure per cauſam religionis ſtudent depellere, florentiſſimum regnum diu fœdè vaſtarunt.

Neque hæc pro Regibus ideo diſſerui, quod omnia ſcelera, omnia flagitia iis velim eſſe impunita: quaſi eorum gratiâ factus eſſet orbis terrarum, eorumque libidini permiſſus, ut omnia pro arbitrio agant ferantque: ſed contra, dum Deo, cui ſoli ut judici ordinario ſubſunt, eos in ſupplicium dedo, aſperrimæ (ni fallor) omnium & plagoſiſſimæ ferulæ eos ſubjicio. Nam quanto cæteros mortales loco, honore, & poteſtate ſupereminent Reges, tanto majore obſequio Creatori ſuo devincti ſunt; tantoque majoribus pœnis, ſi ſui olim immemores evaſerint, exercebuntur. Nimirum ad dignitatis menſuram creſcit eorum adverſus Deum ingratitudo, & quoniam in editiore loco poſiti ſunt, graviore afflictabuntur caſu. Quo enim aliquis Deo beneficiis devinctior eſt, eo ejus offenſa jure enormior videtur. Sæpius & damnoſius ſummas quercus feriunt Jovis fulmina, quàm lentas ſalices: & ex altiſſima ſede proclivior eſt lapſus. Nunquam auditum eſt aut pietati aut officio defuiſſe Regem, quin ejus ingratitudini parem DEUS aptaverit pœnam.

Neque etiam confido hiſce meis argumentis populo perſuaderi poſſe, ne in improbos Reges poſthac unquam inſurgant; qui non neſciã ejuſmodi flagellis divina providentiâ & juſtitiâ immiſſis ſæpe vindicari tyrannorum ſcelera, quemadmodum fædiſſimis vermibus & terræ pulvere inſolentia Pharaonis olim coërcita fuit. Sed meum in hoc Tractatu conſilium eſt, iis ſaltem, qui opere & vita non inani nomine Chriſtianos ſe eſſe volunt, pro virili mea parte diſſuadere, ne feris illis rebellionibus, queis Regum improbitas à Deo vindicabitur, vel manus ſuas ſcelerent vel mentes: ut, cum Deo viſum erit hæc furoris ſui inſtrumenta, hæc flagella

gella

gella Principum in ignem conjicere; vos ad æternum illud tribunal puras dextras, puras conſcientias adferatis; qui nempe vera religione in Deum, vera pietate in Principem defuncti judicium & ſupplicium illi permiſeritis ad quem jure pertinebant.

Nunc mihi reſtat obſecrandus Deus, & ſpero fore; ut ſua apud nos dona propria eſſe velit; ſeditionum vaſtitatem procul arceat; Regis animum ac mores nobis tales conſervet, quales DEUM noſtrum in terris patremque amantiſſimum maximè deceant, & in prima hujus operis parte deſcripſimus; neve illi quicquam charius ſit veſtra fælicitate, ô Cives, & dum ſui curam agit, id potius veſtri cauſa faciat, quàm ſua, ſeque vobis natum judicet; vos autem, chariſſimi populares & lectores benevoli, omni ſtudio illius fælicitatem & bonum provehatis; atque ita pia fæliciquè inter vos æmulatione, dum ille veſtræ paci & commodis, vos illius honori & incolumitati ſtudetis, & perpetuis indies certatis officiis; omnes ordines ſe illo beatos Rege, & Rex illis ſubditis unicè ſe ſentiat beatum.

MISOCAPNUS, SIVE DE ABUSU TOBACCI LUSUS REGIUS.

PRÆFATIO.

NUllum eſt humanum corpus, Cives chariſſimi, ſic temperatum, ut omnis morbi ſuſpicione aut ſeminio vacet. Nec ullius Reip. quantumvis fœlicis compages ſine vitio vel vitii materia firmata fuit. Quo minus mirum eſt noſtram hanc Rempublicam, divitiis licet & pace florentem, communi tamen cæterarum fato ſuis ægritudinibus affligi. Populus ſumus, ſi quis alius, ſumma charitate & obſervãtia in Principem: at temerè ſeduci nos rebellioneque concitari non incompertares eſt. In bello fortitudo noſtra, in pace obſequium in Principem nobis aureum hoc quo fruimur ſæculum dederunt. Hinc opum affluentia, exque opibus & pace nata voluptatum mollities; nimis illa nota maximorum imperiorum calamitas. Clerus otio ſolutus, nobilitas deliciis. Juriſperitos avaritia, plebem cenſus profuſio & curioſitas transverſos egere. Univerſis inceſſit rei privatæ nimia cura, neglectus publicæ.

Regem hîc decet, politici corporis Archiatrum, peccantis materiæ varietatem idoneis educere catharticis; nempe auctoritatis manſuetudine publicam fovere concordiam: ſeditionibus obviam ire: Sua & comitum frugalitate luxum hunc veſtiendi profligare: deliciarumque pudorem civibus exprimere:, in pace belli umbram per armorum exercitia inſtaurare: ſuis vigiliis Eccleſiæ veternum excutere: fori largitiones & corruptelas pœnarum acie præcidere: ad ſummam, nepotes ad frugem reducere: & legum minis ſenſim (nec enim unius diei opus fuerit) vitiorum radices convellere.

Sed ut in animantium genere non minus formica cenſetur, quàm elephas; aviſque nomen ſic regaliolus meretur, ut cygnus; & odontalgia leviſſima morbi notionem cum peſtilentia habet communem: ſic in civitatibus leviora quoque illa pro vitiis habenda, ad quorum tenuitatem nec Regis nec legis deſcendat auctoritas. Quilibet è populo hîc Medicus fiat, ubi omnis curatio erroris indicio & diſſuaſionis virtute abſolvitur. Et cùm meo quidem judicio nihil uſquam gentium ſit corruptius crebro hoc Tobacci uſu, qui apud nos invaluit, abſurdum morem ſcriptiuncula hac perſtringere non putavi ab otio meo alienum. Si cui paulò abjectius hoc argumentum videbitur, ſciat operam quoque noſtram nihil minus eſſe quàm ſeriam. De fumo diſſertatio eſt qui vel dormientis ſpiritu diſſipetur. Nihil hic expecto majus, quàm ut legentibus conſtent rationum mearum momenta: ut perſuadeam optare magis poſſum, quàm ſperare. Unicum id laboro, chariſſimi cives, ut ex levioribus hiſce noſtrum in ſeriis affectum æſtimetis, nullis ſcilicet nos laboribus parcere, queis veſtra commoda felicitatemque provehamus. Valete.

MISO-

MISOCAPNVS,

SEU

LUSUS REGIUS

DE

ABUSU TOBACCI.

QUo manifeſtior evadat fumoſæ hujus conſuetudinis vilitas, detegenda ejus infantia eſt; quibusque de cauſis primitus in noſtros mores regionesque invecta ſit. Ut enim apud æquos prudentesque rerum æſtimatores laudem ſuo jure merentur inſtituta, quibus cauſam præbuerunt honeſtas, pietas, neceſſitas; initia verò dederunt viri graves, probitate & prudentia conſpicui: Sic merito inſamiæ ſtigmate notantur illa, quæ ex turpitudine coorta, à barbaris profecta, ſola novitatis affectatione involuerunt. Ignobilis origo Tobaccum agreſtibus hominibus notum fecit, & inter nos deinceps publicavit. Pro naſcendi locis varia ſunt herbæ nomina: plerisque Americæ populis vulgari Tobacci appellatione celebratur. Conſtat hos & torrente cœli poſitu, & aduſta corporis conſtitutione facilè venerea lue tentari; & Tobacci accenſi nidore uti pro familiari antidoto. Poſtquam ab his nonnulli in Europam hac lue infecti redierunt, ne non ſatis eſſet diræ ægritudinis contagio Chriſtianum orbem polluere, tetrum quoq; ſuffumigium hoc communicarunt, ut utriusque veneni auctores unum, ſcilicet, altero expellerent.

Nunc cogitate, cives, an deceat in re deteſtanda Barbarorum ſimios fieri nos, cum nec in Gallorum mores dignemur tranſire, qui primi Chriſtianum regnum habuere: nec Hiſpanorum elatiores animos feramus, quos Turcicæ magnitudinis æmulos non immeritò dixeris. Huccine demum redeat diuturna Britanniæ pax omnibus fortunæ bonis affluens, & militaris noſtra gloria vicinorum patrocinio toties probata nunquam alienæ opis indiga? Huccine exuto pudore redeat civilitas noſtra, Americæ fera pecora, Hiſpanorum mancipia, pro magiſtris morum accipere? ſi his pædagogis ſapere diſcendum eſt, cur non plumas auro, & fracta vitra gemmis anteponimus? cur non horum exemplo incedentes nudi Diabolum adoramus? cur non cætera amplectimur inſcitiæ inſtituta, quæ barbaries inſipientibus perſuaſit?

De corruptiſſimi moris initiis ſic res habet: non ita pridem apud nos obtinuit: in recenti memoria eſt parens ejus: tum quibus technis hanc miſeriam introduxerit. Sufficiat ſcire nec victorem victis injunxiſſe, nec Regem ſanxiſſe, nec Medicum conſuluiſſe: ſed ignoti orbis nuncium cum tribus barbaris, & barbaræ hujus mercis diſciplina huc appuliſſe. Barbaros brevi mors oppreſſit, mos barbarus etiamnum vivit, vigetque. Quo magis mihi mirum videtur, tam gratum hactenus manſiſſe ab auctore parum grato, & cauſâ tam pudendâ. Illud perſuaſum habeo, nunquam hauſturos fuiſſe noſtrates hunc fumum, ſi illis hauriendi cauſa apud barbaros innotuiſſet: nec enim uſu remedii ſe morbi ſuſpicione infamaſſent, cum conſtet, ſanis non eſſe opus Medico, nec alexipharmaca uſurpari, ubi nullus eſt veneni metus.

Cæterùm, quia deprehenduntur nonnullæ conſuetudines laudabiles & probæ, quæ ab initio temerè levique de cauſa invectæ ſunt; proxima erit cura oſtendere, tam damnoſum eſſe nobis Tobacci uſum, quàm turpis erat ejus origo. Quod ut commodius efficiatur, recognoſcite mecum, quæſo, tum quibus à principio incitamentis in ejus amorem fueritis illecti: tum quanto ad cæteros mortales ludibrio, & ad DEUM offenſa ejus uſum nunc frequentetis.

Sufficiet autem quatuor credulitatis veſtræ fundamenta examinare. Bina quidem fallaci rationis ſpecie; totidem apparentis experientiæ nixa impoſturis. Primò igitur certiſſimum hoc ſubſternitis Phyſiologiæ veſtræ principiũ, cerebro ſuapte natura frigido & humido calida & ſicca maximè convenire, è quorum numero cum faciatis hujus fumi graveolentiam continuò evincitis Tobaccum, ſi quid aliud, cerebro eſſe amicum.

Hic primus eſt inſcitiæ clypeus, paralogiſmus ex ambabus præmiſſis falſis. Nam ſi cerebri natura in humido & frigido poſita eſt, inſulſè colligitur calida illi & ſicca, contraria nimium, competere. Uti enim ſua homini conſtat ſanitas conſtante nativo corporis temperamento (qualia quatuor ſtatuuntur quatuor mundi Elementis reſpondentia) ita organis quoque ipſis ſua quædam ineſt temperies, pro varietate actionum quibus obeundis ſunt deſtinata; ut ex partium temperamento non uno craſis totius unica, velut è ſonorum diverſitate harmonia, oriatur. Jam ut paralogiſmo obviam eamus, naturalis ſingularum partium temperies ſimilia exigit non contraria ſubſidia, niſi actiones illius impedire & ſanitatem totius lædere decreveris. Tanquam ſi hepati, calenti ſanguinis officinæ, ventriculi camino, plumbi laminam pro emplaſtro applicares,

cujus

cujus frigore calidam illius conſtitutionem juvares, brevi proſpiceres homini, ne gulæ vitio vel conſcientiam vel patrimonium nimis læderet. Aut ſi pondus è regione cordis ſuſpenderes palpitationi coercendæ; quia vitali ſpiritu turgidum nullam facit motûs pauſam; noxam pectori afferres, non cordi auxilium. Par eſt omnino in cerebro judicium, cujus conſtitutionem frigidam & humidam rebus calidis & ſiccis non promoveres, ſed everteres; ſeu odores immitteres, ſeu fomenta apponeres. Quid enim aliud cerebro exſiccato incaleſactoq; expectes, niſi primò vigilias, deinde phrenitidem, quùm nonniſi è miti humoris frigoriſque conjugio ſomnus oboriatur?

Hæc igitur eſt ſanitatis indoles, ut foveatur ſimilibus, contrariis lædatur. At ſi debita ſui temperie corpus aut pars ejus aliqua exciderit, therapeuticæ methodus jure obtinuit, non ſimilia, quæ morbum alant, ſed contraria, quæ expellant, adhiberi. Hæc enim laboranti naturæ ſuppetias ferunt, dum morbi violentiam expugnant. Quæ niſi in morbo uſurpata naturam ipſam adverſa qualitate oppugnant. Ita remediorum uſus abſque morbo non eſt profanandus, quo pacto in hujus fumoſi alexiterii hauſtu paſſim peccatur.

Quod ad Tobacci vires attinet (ut paralogiſmi aſſumptionem nunc excutiam) nego eas calore & ſiccitate cenſendas: ſed magis venenoſa qualitate, cui adjuncta eſt aduſta & tæda acrimonia. Si quis ejus cum humano temperamento antipathiam non ſentit, ei olfactum aut nullum eſſe certum eſt, aut depravatum. Nec enim nuda odorum vehicula ſunt nares, ſed utilium noxiorumque halituum incorrupti teſtes & nuncii, niſi fortè male affecto cerebro, primo ſentiendi organo, per conſenſum & hæ partes præter naturam afficiantur. Vim exſiccantem fumo nullam eſſe aut exiguam inde licet colligere, quia fumus eſt, cujus natura, aquâ tenuior aëre craſſior, quantum humori debeat, ſui reſolutione facilè indicat. Nam cæterorum vaporum ingenio in aquam, unde erat, promptiſſimè revertitur: quemadmodum quæ ex terra, aqua, mari vi Solis attrahuntur exhalationes in pluvias, rores, pruinas, aliaque id genus mutantur.

Alterum nunc argumentum ſupereſt, cujus ſpecie incauti capti ſunt. Per fumum hunc in cerebri ſinus ſubvectum pituitam reſolvi, & aquoſa ſtomachi excrementa educi; & (quod hinc ſequitur) abditas diſtillationum fontes, unde plurimæ in corpus humanum decurrunt ægritudines, ſiccari; ſive hoc caloris virtuti ſive nobili occultiq; nominis qualitati tribuendum ſit. Hæc ita vera eſſe non aliunde magis diſces, quàm oculorum experientia, quum ſtatim ab hauſto fumo præcipitatos ex ore videris pituitæ rivos.

Verùm hujus ſophiſmatis vanitas vel ex illo ipſo, quem modo attigi, meteororum adſcenſu deſcenſuque patebit. Namque vapores è locis humidis in medium aëris orbem calore Solis ſublati primùm loci frigore concreſcunt in nubes, deinde in terras, unde erant levati, humoris pondere referuntur. Ita putidiſſimi fumi volubilitas in cerebri cavitates, ut in carcerem, elata, nativo ventriculorum frigore humoreque condenſatur in liquidum virus, quod natura, fœditate peſtis attonita, per palati canales ſtatim ejectat. Ita te expedis humoris moleſtia, ſed quo ſtultè te ipſe gravaveras. Quod perinde eſt ac ſi adverſus dolores colicos alimenta flatuoſa commendares, quæ flatus non diſſipant, ſed generant: aut ſedandis paſſionibus nephriticis uterere cibis viſcidis, & calculoſis; & cum multam in lotio arenã ſubſidere animadverteres, non illam materiæ morbi deciſam, ſed è cibis natam; in ejuſmodi cibis unicum adverſus calculum præſidium ſtatueres.

Vidimus geminum rationis fucum, nunc totidem experientiæ impoſturas detegamus. Nunquam (ajunt) tanta conſtantia Tobacci uſum celebraſſet populus, niſi utentibus ipſe ſucceſſus probaſſet humanæ vitæ nihil eſſe hac herba ſalutarius.

Verùm ſi hac ratione uti liceat, nihil apud ullam gentem tam delirum aut infame reperietur, cui non erit paratiſſima defenſio. Quàm ſint mortalium animi ad novitatis ſtudium proclives, me tacente, ſatis conſtat, nec apud nos ignota res eſt. Si quis tranſmarinam veſtis formam huc apportet, hominem illum nauci & nihil eſſe neceſſe eſt, qui non è veſtigio imitabitur. Hoc modo unius ſtultitia propagatur in omnes: Nec commodo aut honeſto, ſed novitate ſola ducimur. Sic dominatur unicuique cæcus ſui amor, ex ſecreto alienæ vanitatis contagio. Nec æqualibus noſtris pares videmur, niſi omnia eorum deliria æmulemur, quaſi tum demum magnarum rerum capaces, quùm nullum ineptiarum genus fuerit ſupra noſtram imitationem: quùm aliorum ſimii etiam cum noſtra pernicie facti ſumus. Si unus vel alter è præcipuis Academiarum noſtratum Mathematicis mira ſibi diceret in ſupernis regionibus viſa phænomena; magis mirum foret, ſi non pleroſque è diſcipulis rerum nunquam viſarum reperiret oculatos teſtes. Tam difficile eſt ingenii vel oculorum acumine cuiquam cedere. Quod igitur in pleriſque aliis fieri amat, quidni in ridenda Tobacci conſuetudine idẽ accidiſſe putandum eſt, non judicii conſtantiâ, ſed imitationis pertinaciâ apud Britannos invaluiſſe?

Reſtat adhuc ultimum adulterinæ experientiæ præſidium, quod priori impoſturæ pro fulcro ſupponere tentarunt: Nempe hujus ſuffumigii ſalubritate pleriſque hominibus varias ægritudines fuiſſe levatas: at neminem unquam inventum, cui ex illius uſu noxa creata ſit.

Quo in argumento cum errore inſignis conjuncta eſt abſurditas. Error eſt non cauſam ſumere pro cauſa, ut loquuntur Logici, & quòd fortè fortuna in vigore morbi quiſpiam hauſto Tobacco melius habuerit ſenſimque convaluerit, ſanitatem Tobacco acceptam ferre.

Potius ille ægritudinis ſuæ periodos neſciebat, quæ cum ad vigorem acceſſit aut ægrotantem extinguit, aut ad ſanitatem inclinat. Hæc ſunt nempe olidiſſimi fumi miracula. Taceo rem auctoribus naturæ compertiſſimam viribus imaginationis, ſpirituum unione fulcientis naturam, non raro morbos deleri. Hinc in odontalgia & doloribus colicis Æſculapios quotidie habemus novos, calloſos agricolas, anus deliras, ſimplices ancillas. Hi ſacram, ſcilicet, exhibent ægris antidotum, ſuiſque aut amicorum periculis notam: admittit credulitas: ſanat fiducia. Vides ut illis proſit ignoratio veri. Sic non cauſa decepti ſuam Tobacco imputarunt ſanitatem, qui naturæ vi è morbo eluctati ſunt. At ſi quis hujus fumi malignitate exſpiraverit (quod adeo infrequens non eſt) tartareæ herbæ mors non adſcribitur. Piaculum eſt ſalutarem illam panaceam infamare. Alia igitur ægritudine extinctus eſt. Quocirca furvi hujus nidoris patronos exoletis ſcortis non abſimiles judices, quibus impura multorum conſuetudo ad purgandos renes laudatiſſima habetur: at quot in ætatis flore venerea lue contabuerint, ad animum haud quaquam revocant. Et Tricongii noſtri intemperantiâ annisque debiles poculis ſibi æſtimant prorogari vitam, immemores prorſus, quàm multi ante diem inter popinæ procellas vitæ fecerint naufragium.

Hactenus errorem, nunc abſurditatem argumenti protrahamus in lucem: Huic uno, videlicet, ſuffitu hoc multiplices, imo contrarios humani corporis morbos perſanatos. Quis credat tantas ineſſe fætori vires, quæ Medicos quoque ipſos indubiata Phyſices principia dedoceant? his ſemper perſuaſum fuit, nullum eſſe medicamenti genus omnibus ſimul corporis partibus amicum: nec injuria, nam ſi (ut ante innuimus) tanta eſt in ſingulis temperamenti varietas; quod calidis aut humidis prodeſſe intelligitur, id frigidis aut ſiccis obeſſe neceſſe eſt. Et ut in urbium obſidionibus per eam mœnium partem tentatur irruptio, quam cæteris debiliorem hoſtis judicavit: ſic quatiuntur morborum inſultibus non omnia, ſed maximè opportuna corporis noſtri membra, & in ægritudinem proclivia, dolore interea per ſympathiam in cuncta ſerpente, qui per idiopathiam uni erat affixus. Hic ad Medici prudentiam ſpectat, iis ſolum uti pharmacis, quæ morbo partique affectæ maximè convenire ratio & experientia perſuaſere, quæ ſi alieno aut membro aut morbo accommodaret, tantum noxæ daret abuſu quantum legitimo uſu adferret levamenti. Quid quod circumſpecta Medici curioſitas ad circumſtantias quoque deſcendit, rationem climatis, anni tempus, ægri naturam, ætatem, victum, robur, conſuetudinem, non neglectis Planetarum adſpectibus, & Lunæ motu? pro quarum rerum varietate diverſa pharmacia inſtituenda; ea, nempe, quam præſens circumſtantiarum concurſus poſcit. At in melioris notæ Tobacco nihil ſimile:

Omni tempore, loco & morbo præſentiſſima eſt panacea. In capite & ſtomacho (ſi diis viſum eſt) exſiccat diſtillationum alveos: (ecce, adverſus catarrhos omnes cœleſte protherapeuticon) at ſi verum amamus, cerebrum marceſcit hoc veneno, & ventriculus ex præcoce concoctione cruditatibus gravatur. Præterea podagram belliſſime fugat & ſimul ac in antra cerebri tortuoſa emicuit nebula, vis ejus (mirabile dictu) entheo ſalubritatis pondere in extimos pedum digitos decumbit. Audi cætera. Febres mitigat, orexin ciet, laſſitudinem minuit, ebrietatem adimit, ſomnum conciliat, ſomnolentiam excutit, intellectum acuit. Et fortè ſcabioſos Americæ nebulones lue Venerea exoneret: defæcatior eſt ejus in Britannia virtus, nec niſi generoſiorum morborum inſerviens proſapiæ. Quod ſi ut olim putore Tobiam piſcis, ſic Tobacci nidore (nam nihilo minus olet) Diabolus poſſet in fugam conjici, nihil Puritanis, nihil Papiſtis miraculorum mangonibus ad exorciſmos natura rerum creaſſet valentius.

Fingamus tamen quibusdam morbis curandis non incommodè viroſum hunc ſuffitum adhiberi, an tamen citra temporum & perſonarum diſcrimina omnibus conveniet? an juvenibus optimè conſtitutis & validis comperietur ſalubes? medicinæ operatio non eſt ſine mutatione utentis. Bene habentem transfert à ſanitate, valetudinarium à morbo. Eſt tempeſtive adhibita naturæ laborantis ſubſidium, temere aut paſſim frequentata valetudinis robur etiam athleticum debilitat. Sed quid ego de medicamentis loquor? ſi quis alimentorum optima ſic deperiret, ut noſtrorum pleriq; Tobaccum, id eſt, inconſultò & paſſim ingereret; is & ventriculum labefaceret, & cerebrum gravaret, obfuſcatisq; ſpiritibus tandem gulæ mercedem lethargum inveniret. Hac debilitatis accerſita ignominia multi apud nos absq; hoc fædo halitu vitam acerbam ducunt. Intermittere tantiſper nequeunt, quod perpetua illis in naturam vertit aſſuetudo. Tam difficile eſt ab adulta ſtultitiæ voluptate ferriri. Sic qui in popinis conſenuerunt brevem ſobrietatis uſuram ſine valetudinis periculo non ſuſtinent. Adeo illis inimica eſt virtus, quibus ſola vitia nota ſunt. Et quid mirum eſt veneno nutritis ciborum ſalubria eſſe pro venenis?

Satis opinor hircoſi folii patrocinium ſubruimus, nunc cum quanta nequitia & dedecore Tobaccomania hęc conjuncta ſit, expendemus.

Agmen ducat in hac inſaniæ acie libido indomita. Cujus reatus non ad unum tactus ſenſum pertinet, ad omnes diffunditur. Veſtra in convictu urbanitas, in lupanari ſalacitas Tobacco ut cote acuitur. Ejus deſiderio languetis, ut populus Iſraëliticus Ægyptiarum coturnicum. Præterea ut ebrietas eſt radix omnium ſcelerum, ita ebrietatis ramus eſt inexplebilis hæc Tobacci ſitis. Vide, ſodes, utriusque neceſſitudinem. Nobiles heluones, ſupraque vulgus potatorum famæ alis evecti, dulce illud

& leve

& lene aſpernantur vinum. Spirituoſum & acre ſequuntur, quod cerebrum ſuæ præſentiæ ſtatim commonefaciat, & inviſæ ſobrietatis torporem feriat. Tobaccophili noſtri nihil magis in fumo affectant, quàm nidoris acrimoniam, quæ intimas narium cavernas quàm celerrimè pervadat, & cerebrum morſu non translatitio pervellat. Et ut in primo popinæ tyrocinio vix quiſquam prorſus ſe mancipat gulæ (nemo repentè fuit turpiſſimus) ſed pedetentim cedit intemperantiæ illecebris: tum verò belluinæ emeritus militiæ majore cura ſobrietatem ſuam ſubmergit, quàm vir ſobrius ſitim reſtinguit: Ita primùm inter putorem ſolii, pudoremque inſueti moris hærere ſolent, mox tanta pervicacia inhærent, ut citius à rebus chariſſimis, quàm ab hac mephiti ſe patiantur avelli. Et hunc vecordiæ morbum in magicam ſanè illius herbæ potentiam conferunt.

Acceſſit tertium hinc & maximum flagitium; in Regem & patriam (quorum ſaluti & dignitati fortunas, & ſi res poſcat, vitam pro victima debetis) inſignita nimis injuria. Enervaſtis enim ſpontanea hac putredine vigorem animi, & robur corporis quondam athleticum emaſculaſtis: nec Judaici jam iter Sabbathi abſque his deliciis duratis. Emori vultis, ni puer è devio tugurio prunam ferat Tobacco accendendo. Hæc una eſt ex laſſitudine deliquii veſtri recreatio: quemadmodum fœminis hyſtericis vita fertur redire admoto naribus oleto. Ineptus habeatur miles algoris, vigiliæ, inediæ, impatiens: at quid de his in bello fiat qui Tobacci deſiderium ferre non valent? O rudes majores noſtros, quibus abſque hoc fumo vita transacta eſt! illi terra marique res maximas geſſerunt, debellarunt hoſtes, erexerunt trophæa: ſed caput beatitudinis Tobaccum ignorarunt. Nec ex fictili tubo tanquam mamillâ fumum ſugere impoliti didicerunt. Ea heroici ſæculi unica fuit labes. Quid ſi nunc in hoſtium facta excurſione nonnulli è Tobaccotrophis noſtris fumi ſtudio deflectentes ab agmine interciperentur? quis eorum interitu ingemiſceret? quis non riſu potius indignum viris infortunium exciperet? Periculoſa eſt huic populo, ſi unquam, conſuetudo quæ dediſci nequit. Meminerimus Perſarum Romanorumque imperia non alio magis quam luxuriæ voluptatumque vitio interiiſſe. Apud Americanos quoque ipſos vix emptorem inveniet ſervus qui ſe Tobacco mancipavit. Adeò ipſis auctoribus inviſa eſt hæc mollities.

Quantopere autem patrimonia veſtra, Generoſi juvenes, hoc fumo diſſipentur, teſtes erunt è vobis omni exceptione majores, qui in expenſi codicem quotannis referre ſolent Tobacci pretium, argenti uncias mille & ſexcentas. Quanto ſatius eſſet pecuniam non habere, quàm in hos uſus inſumere? Meminit hiſtoria hominis nequiſſimi Alexandro Severo familiaris, qui gratia Principis abutens multos nummis emungebat, ſe pro illis apud Cæſarem intercedere & poſtulata impetrare mentitus. Itaque viridium lignorum fumo ſuffocatus eſt, Præcone dicente, fumo pereat, qui fumum vendidit. Integra vix ſylva ſufficeret Britanniæ fumivendulis ſuffocandis.

At verò (ut de pravi moris vecordia ultimo loco dicamus) quid in menſa, illâ munditiæ modeſtiæque arâ, magis indecorum, quàm mucoſos illos tubos circumferre, in convivantium ora ingratiſſimum fumum rejectare, cujus fætor aciem inficiat, cibos inquinet, ſtomachos averſantium evertat? fumus culinæ, quam triclinio aptior: niſi & hic fumus unctuoſa pinguique fuligine culinam in vobis ſatis graphicè ſibi depingat. Nigram ex concretis ſordibus cruſtam non ſemel in mortuis repertam anatomici teſtantur. Quod ſi de morum elegantia Diepenſes fœminæ cum hiſce fumivoris ad Judicem venirent, litem proculdubio auferrent. Adeo invaluit hæc ſtultitia, ut viri cordati, ne ſingulares videantur, ſimul nunc inſanare, & inviſum morem unà frequentare neceſſe habeant. Quemadmodum duo illi Philoſophi pluviâ cum populo madeſcere cogebantur. Vel ut ille allium invitus arroſit, qui in alieno halitu odorem ejus ferre nequibat. Quin eò deventum eſt, ut vix hoſpitem ſine Tobacco dapſilè putemus exceptum. Sine Tobacco nec medicina ulla valida eſt, nec ſodalitium ſuave. Quiſquis in dicace juvenum grege fuliginoſam à ſe amovet fiſtulam, quam fortè latrina pejus oderit, homo illepidus, & ne teruncio quidem æſtimetur; prorſus ut eſt in gentibus ſeptentrionalibus illaudatus ille pitiſſandi mos. Humanitas Dominæ erga miniſtrum certiſſimo probatur indicio, ſi fumantem de manu fiſtulam miſero porrexerit. Illa autem non vanitas dicenda, ſed divinæ bonitatis contemptus, ſuavitatem anhelitus, quæ nulla arte acquiri poteſt nova, vel perdita reſtitui, hoc fætore ſcienter corrumpere. Quæ herbæ experitiſſima malignitas falſam de illa ſalubritatis opinionem ſic refutat, ac ſi quis diceret, vitiis putredinis cum virtute alexiteria conjunctum. Sed tolerabilior foret, ſi penes mares ſolos manſiſſet inſania. Nunc & uxoribus neceſſitas incumbit depravandi anhelitus, ut olentes maritos ſimilitudine fætoris ſuſtineant: ni faciant, perpetuum illud maritalis ſentinæ tormentum eſt ſuſtinendum.

Tandem igitur, ô Cives, ſi quis pudor, rem inſanam abjicite, ortam ex ignominia, receptam errore, frequentatam ſtultitiâ: unde & ira Numinis accenditur, corporis ſanitas atteritur, res familiaris arroditur, dignitas gentis ſeneſcit domi, vileſcit foris: rem viſu turpem, olfactu inſuavem, cerebro noxiam, pulmonibus damnoſam: & ſi dicere liceat atri fumi nebulis tartareos vapores proximè repræſentantem.

CONJURATIO SVLPHVREA,

QUIBUS EA RATIONIBUS ET AUTHORIBUS COEPERIT, MATUruerit, apparuerit, una cum reorum examine,

SCRIPTA A REGE, SED NOMINE SUPPRESSO.

CONJURATIO SULPHUREA.

EST, cum nemini liceat ſilere. Concors enim gentium vox fuit, & in omni Rep. ſive ea meridiano divini verbi, ſive dubio humanæ rationis lumine adminiſtrata fuerit, concors planè opinio; ſi religio in periculum veniret, ſi Rex, ſi patria, nemini linguam continendam vel manum: ſed pro munere & facultate dandam unicuique operam, ut injuriam avertat, vim repellat, & improbitatem in auctores vindicet. Si cui unquam populo, certè huic id jam uſuvenit, ne dicam toti Britanniæ, adeoque illuſtriſſimæ huic, quanta quanta ea eſt, Monarchiæ. In Ethnicis Rebuspublicis ſi glorioſiſſimè & beatiſſimè cenſebantur mori, qui vel aris vel focis vel patri patriæ vitam impenderant; ſi ſingulis hiſce periclitantibus univerſi velut ad commune reſtinguendum incendium junctis animis opibusque convolabant, quanto magis nos verè Chriſtianos id deceat, hujus inſulæ
Inſula fortunata. verè fortunatæ felices incolas, duce benigniſſimo noſtro & piiſſimo Principe? quanto, inquam, nobis gravior cauſa eſt, ut illius vulneris ſenſum acerbitatemque renovemus, quod non modò in Sanctiſſimæ noſtræ religionis jugulum intentabatur, aut in regis patris patriæ internecionem; ſed omnium: nempe, ut nefarium iſtud & ſacrilegum parricidium omnibus modis abſolutum fieret, tanquam feritatis quædam idea, & crimen ſine exemplo, aut verius omnium ſcelerum promptuarium. Uno eodemq; interitu corpus cum capite parabant involvere; gregem cum Rege; aras cum focis, Lares cum Penatibus; omnia uno fulminis ictu cœlis immittere; Regem caput reipublicæ, Reginam fertilem matrem, ſuccreſcentem non tam eorum, quam noſtram progeniem, clerum venerandum, nobilitatem honorandam, fidiſſimos regni Conſiliarios, graviſſimos judices, equitum ſplendidiſſimos, virorum generoſiſſimos, civium prudentiſſimos, ſcribas Regis, Conſilii, Sigilli, aliorumque judiciorum inſignium, omnes denique noſtros Juriſperitos cum plebe innumera. Nec homines ſolos, vel animalia deſtinaverat hic furor ad interitum, absque ordinum, ætatum ſexuumque diſcrimine: ipſa quoque ligna & lapides tantam rabiem non vitaſſent. Curia juſtitiæ ſacra, & ampliſſimorum ordinum conventui dicata domus, templum in quo reges noſtri coronantur, monumenta priorum Principum, corona quoque cum cæteris regiæ dignitatis inſignibus, publica regni archiva, privatorum hominum inſtrumenta, omnia redigenda erant in hoc nefandum chaos. Terrâ quaſi dehiſcente è Tartaro erupturus erat ſubitus & ſulphureus ſpiritus, flamma voraci, fulmine terribili, noviſſimum hunc inferni diem dicto citius allaturus non modò hominibus vivis, Regi nimirum & populo; ſed Defunctorum monumentis in ventura ſæcula erectis. Itaque non nobis modò pereundum erat morti natis, ſed antiquiſſimorum Principum procerumque libitinis perennitati conſecratis: Trophea, inquam, illa auctorum ſuorum gloriam æternum teſtantia, quæ de temporis invidia tam diu triumphaverant, nunc ſine temporis injuria disjecta, diſſipata, abolita fuiſſent, eraſâ non noſtrâ modò, ſed noſtrorum omnium è terris memoriâ. Tanti ſceleris deteſtatio me ad cogitandum impulit, quomodo in cauſa tam publica meo officio optimè defungeter; ut ſi nihil aliud, unum ſaltem lapidem ad ædificium, vel cum vidua unum teruncium in gazophylacium conferrem. At cum inviſæ & inauditæ machinationi nihil poſſit reperiri ſe ipſa infeſtius, ſi ſimplex rei geſtæ veritas publici juris fiat: nec aliis rationibus certius illi conflетur odium, quàm ſi pateat fuiſſe, qui prodigioſum facinus non excogitârint modò, ſed facere deſtinârint, ſed ad maturitatem perduxerint, & ita quidem ut intra duodecim horas exequerentur: Meus amor

terge-

tergeminus in ea tria, quibus illi nos crudeliter orbaturi erant, mihi tandem hoc expreſſit officium; ut univerſum immanis tragœdiæ drama verè exponerem: cùm fortè & ſervitii mei ratione, & perpetuâ in aula mora mihi iſta quàm aliis ſint notiora, qui à tertio quartove auctore acceperint. Ita eorum infamiam faciemus nos immortalem, qui omnibus Catilinis diriores noſtram memoriam voluerunt delere, divinâ quoque miſericordiâ, qui nos noſtrumque Unctum ſoſpitavit, perpetuis literarum monumentis conſervata. Idem Deus faxit, ut marmoreis grati animi tabellis perpetuùm maneat inſculpta.

DUm beata pace floreret Britannia, domi foriſque ſuſtentantibus & ducentibus rempublicam pietate & juſtitia, nec ulla externi internive motus ſuſpicio eſſet; Rege à venatione ſua Roiſtuniâ in urbem & propter anni tempus & propter conventum juridicum revertente, præcipuè autem ad habenda regni comitia, quæ bis jam ampliata erant: In ſumma, hac rerum ſerenitate (ut ſcias ante procellam quieſcere ventos, & calidiores micare Soles ante pluviam) latens illud fulmen prima cœpit fulgura emittere, prænuncia tempeſtatis, quam minabatur. Cum enim Rex ſtatuiſſet die Jovis reverti (qui dies ante ordinum conventum decimus erat futurus) die Saturni priore redditæ ſunt Baroni Montaquilæ Baronis Morliæ

Literæ datæ Baroni Montaquilæ.

filio & hæredi, ſuis in ædibus jam circum horam ſeptimam veſpertinam cænaturo, literæ à pediſequo ſuo, quem paulò ante in oppoſitam plateæ regionem negotii cauſa miſerat. Has ille ab ignoto homine ſtaturæ procerioris ſibi obviam facto acceperat, cum mandato, ut eas Domino ſuo daret in manus. Quibus reſignatis cùm nulla eſſet dici, locique aut nominis ſubſcriptio, manus præterea ignota & intricata, unum è miniſtris advocavit Baro ad lectionis ſubſidium. Intellecto earum ſenſu admodum mirabili, quanquam interpretandi anxius, an magni momenti (ut ſanè erat) rem eam arbitraretur, an potiùs inimicorum technam à comitiis deterrentium; ſtatuit tamen apud ſe (ut fidelem officioſumque civem decuit) eas, quicquid demum portenderent, non ſupprimere. Itaque multo licet jam veſpere, & (ut hora anni erat) denſis tenebris ad palatium ſe

Comiti Salisburienſi communicatæ.

contulit, & Comiti Saliſburienſi præcipuo Regis Secretario literas eas tradidit, addito, qua ratione in ipſius manus veniſſent. Ille, iis perlectis, ejus induſtriam & prudentiam laudare, ſibique (ut ut iſta ſe haberent) alia monita & transmarina quidem in memoriam revocare, quæ cum Rege & pleriſque Sanctioris conſilii communicaverat, de Papiſtarum domi foriſque apparatu & fœdere, ut in his ipſis comitiis pro religionis ſuæ libertate apud Regem contenderent, ita ſuum libellum ſupplicem exhibituri, ut vix ac ne vix quidem repulſam ferre poſſent, non abſimiles validis illis mendicis, qui alteram manum expediunt ad ſtipem, alteram, ſi recuſes, lapide oſtendunt armatam. Addere Salisburienſis, ſe aliis de ſecretiore conſilio, quia Rex ipſe abeſſet, rem communicaturum: nec alter refragari, ea tamen lege, ut quiſquis foret eventus ſibi nihil imputaretur; quùm literas eas non conſilio, ſed ſubito animi motu tradidiſſet; & eò duntaxat, ut quàm de regia & publica ſalute ſollicitus eſſet, oſtenderet. Saliſburienſis aſſumpto in conſilium Præfecto Cubiculi regii, & Montaquilio præſente, reperit

Et Regii Cubiculi Præfecto.

quæ ab exteris locis audiverat, nihil abludentia ſanè ab harum literarum ſenſu: ſtatim eorum inceſſit animis ex incolumitatis regiæ curâ ingentis periculi, iis literis adverſus Regem notati metus: quæ res Præfectum Cubiculi regii præter cæteros jure ſollicitum habebat; ad cujus officium ſpectabat non modò regios lares, ſed cætera quæ Rex ſuâ præſentiâ dignatur loca inſpicere. Statuerunt igitur tres alios de Sanctiore conſilio facere participes ſecreti, Thalaſſiarcham, Vigorniæque & Northampiæ Comites. Illi communi opera expenſis literarum verbis, quanquam primo adſpectu res levis videbatur, pro ſua tamen in Regem ſollicitudine non omnino ſpernendam judicabant: quin verò, priuſquam quicquam ulterius inquirerent, cum ipſo Rege communicandam;

Demum ipſi Regi.

tum quòd illius in ænigmatibus & ambiguis interpretandis fælix ſagaxque ingenium ſæpe ante compertum haberent, tum quia ſceleri, ſi quod eſſet, maturando tempus aliquod indultum volebant, quò & detectio fieret illuſtrior & actio in auctores juſtior & facilior. Comes Saliſburienſis ex cæterorum decreto Regem in porticu à meridie ſpatiantem adiit, poſtridie quàm reverſus eſſet, qui dies erat Veneris omnibus Animabus ſacer. Ibi remotis arbitris literas eas exhibuit nullâ quidem ſuâ additâ earum cenſurâ, ſed nudâ rei geſtæ narratione, quarum hic erat tenor.

MI Domine, fecit amor, quo tuorum nonnullos proſequor, ut de tua incolumitate ſollicitus ſim. Conſulo igitur, ſi vitam amas, comminiſcaris aliquid quo te hiſce Comitiis ſubtrahas. Etenim ad hujus ſæculi improbitatem caſtigandam Deus & homo conſpirârunt. Nec parvi pende monitionem hanc, ſed rus ſecede, ubi rei eventum expectes ſecurus. Quanquam enim nulla ullius motus ſuſpicio ſit, terribilem tamen ictum (prædico fore) hiſce comitiis ferent, nec quis eos læſerit, advertent. Conſilium ne ſperne, quod tibi prodeſſe poteſt, obeſſe verò non poteſt. Præterierit enim periculum tam citò, quàm tu hanc Epiſtolam combuſſeris; qua ut bene utaris divina faxit benignitas, cujus ſacræ tutelæ te commendo.

Regis de literis Judicium.

Rex lectis literis, & pauxilla interjecta mora relectis, prorſus cenſuit non eſſe eas de nihilo; ipsâ

ipſâ phraſi aliquid acutius & nervoſius præ ſe ferente, quàm in famoſis libellis, laſcivientium nugamentis, fieri ſoleret. Comes Saliſburienſis cum Regem, cujus ingenium non ignorabat, altiore cogitatione defixum animadverteret, ſubdidit ex una earum periodo ſibi videri auctorem vel ſtultitia vel inſania laborare: & ea verba legens (prætererit enim periculum tam citò, quàm tu literas combuſſeris) hoc, inquit, non niſi ab homine ſtulto proficiſci poterat: nam ſi omne periculum cum literis evaneſcat, aut earum combuſtio omne periculum avertat, monitionem totam parvi ponderis eſſe neceſſe eſt. At Rex cum hac ipſa periodo conjungens priorem (terribilem ictum his comitiis ferent, nec quis eos læſerit videbunt) conjecit inſidias tormentarii pulveris periculum. Non poſſe enim comitiorum tempore alium tumultum motumve excitari, cujus auctores lateant, quàm tormentarii pulveris, ex tenebricoſo angulo ab uno nebulone facilè exploſi. Unde & periodum illam à Comite pro ſtulta allatam contra uſitatam verborum vim coactus eſt exponere, quaſi per illa (tam citò prætererit periculum quàm tu literas combuſſeris) tectè intelligeretur periculi velocitas, cujus nempe tam celer exitus foret, quam chartulæ conjectæ in flammam; ut tam citò idem ſonaret, quod tam celeriter. Placuit igitur, antequam in domum Comitialem accederet, omnium infra locorum & cryptarum ſcrutinium fieri. Comes regium commentarium miratus, valdè profectò ab illius ingenio & conſuetudine alienum, ut qui in alteram partem ferè ſemper peccaret, nec inimicorum machinationes ingenuè præmonitus unquam crederet, qua innocentiæ ſuæ fiducia ſe in extremum diſcrimen ſæpe antè conjecerat; inſolitam hanc Regis cautionem à Reipublicæ cura magis quàm ſua interpretatus eſt proficiſci, omnibus uno ictu cadentibus, ſi ſcelus hoc ceſſiſſet auctoribus ex voto. Cæterum coram Rege conſtanter ſimulavit nullam ſubeſſe tanti metus cauſam. Itaque pro more ſuo rem joco tranſigens digreſſus eſt.

Rex decernit ſcrutinium faciendum.

Quamvis autem vultu videri volebat ſecurus, intus tamen æſtuante pro Rege & Republica ſollicitudine, repoſitoque apud ſe cum beata Virgine Maria inſolito Regis judicio & intellectu, pati non potuit, quin cæteros hujus colloquii faceret certiores: cumque omnes videret uno ore conſentire, ut redintegraretur apud Regem totius rei memoria, ſequente die, qui Saturni erat, Regem in eadem porticu convenit. Viſum eſt ut Cubiculi præfectus, qui tum quoque præſens erat, pro officio & more omnia domus Comitialis loca ſupra infraque inſpiceret: & ſi quid ejuſmodi diſcriminis appareret, aut latere poſſet, ſedulò obſervaret: omnia tamen differret in pomeridianas diei Dominici horas, qui conſeſſum ordinum præcedebat, tam ad ſupprimendos rumores qui poſſent oriri, quam ad fraudem eò manifeſtius deprehendendam, quo maturior fieret. Itaque ex hac Regis ſententia in Domum Comitialem die Dominico profectus eſt, comitante Montaquilæ Barone, qui Regis obſequio aliàs deditiſſimus nunc ſcire avebat ejus rei eventum, quam primus favente fortuna detexerat. Inſpectis infra locis, inventa eſt in fornice ſub Superiore domo ingens lignorum carbonumque foſſilium vis. Itaque ex Chinardo quodam ex hetophylacii regii cuſtode interrogavit, quibus uſibus has ædes inferiores deſtinaſſet, reſpondit ille, Thomam Percium & illas conduxiſſe & partem fornicis ſub illis; & ad eum pertinere ligna illa & carbones foſſiles, quos vidiſſet. Hîc præfectus Cubiculi, conjectis oculis in latus, quendam vidit ſtantem in angulo, qui ſe Percii miniſtrum cuſtodemque ædium dicebat: at erat ille Guido Fauxius, cujus immani dextra conſummandus erat ultimus illius Tragœdiæ actus.

A Cubiculi Præfecto.

Carbones foſſiles inventi cum lignis.

Fauxius ſimulatus Percii famulus

Cubiculi præfectus ſingulis non perfunctoriè (ut videri volebat) ſed diligentiſſimè obſervatis (ut ejus prudentiam & induſtriam decuit) ſe in cryptoporticum contulit ad Regem, cui præſente Quæſtore cum Thalaſſiarcha, & Comitibus Vigorniæ Northampiæ & Saliſburiæ, quæ vidiſſet notaſſetque omnia retulit, ſubjungens Baronis Montaquilæ judicium, qui ut primum ædes audierat à Percio conductas, hominem in prava religione tam perverſo, omnia habuerit ſuſpecta; revocataque magnæ quondam inter eos amicitiæ memoria literas illas ab eodem Percio fuiſſe conjecerit. Addidit quoque mirari ſe, quorſum tantus lignorum carbonumque foſſilium apparatus; in illis præſertim ædibus, quas rariſſimè Percius incoleret: truculentum præterea ſibi viſum & efferum ſervi adſpectum.

Refertur omnia Regi.

Rex, aucta jam priore ſuſpicione, juſſit ædes eas penitiſſimè veſtigari, lignis & carbonibus ad imum exhauſtis; quæ veriſimile foret eò congeſta, ad pulverem pyrium tegendum. In eadem mente erant qui aderant à conſiliis, ſed de modo ſcrutinii diſceptabant. Hinc enim de regia incolumitate ità erant ſolliciti, ut nullam præcautionem judicarent nimiam: Inde verò ægerrimè ad id genus inducebantur. Nam ſi inane eſſet literarum terriculum, & ab homine aliquo otioſo profectum, non modò id Regi & Reipublicæ turpe foret, nempe ex minimis aut potiùs nullis occaſiunculis pavere: verùm etiam Comitem Northumbriæ virum præcipuum è Subditis & Conſiliariis regiis inhoneſta tangeret ſuſpicione; cujus conſanguineus & intimus amicus ſit hic Percius. Quam re eò magis anxii erant; quòd ſcirent nihil eſſe à Rege magis alienum, quàm ut videretur fidem boni civis etiam infimi loci in ſuſpicionem vocare. At Rex conſtanter urgens multa eſſe nimium ſimilia veris, & ex ſcrutinio quantumvis accurato nihil ulli innoxio damni creari; cenſuit tandem, aut veſtigandas omnes domûs partes, ne quid omnino latere poſſet diſcriminis; aut omnia miſſa facienda: ut fortunæ ſucceſſum commendantes ordinum conventui poſtridie intereſſent; quod eos ſalva conſcientia facere non

Diſceptatio de Scrutinii modo.

non poſſe arbitrabatur. Nam in ejuſmodi negotio præſtat nihil facere quàm dimidium. Itaque decretum eſt omnes earum ædium rimas, & angulos eſſe ſcrutandos; &, ne nullâ re repertâ oriantur in populo rumores, ſcrutinium illud faciendum per cauſam recuperandæ ſuppellectilis regiæ, & tapetum, quos Chinardus ex Eſthetophylacio diceret ablatos. Huic negotio aptiſſimus judicatus eſt Thomas Cnevetus Eques ſplendidus, & interioris cubiculi regius miniſter, ut qui Weſtmonaſterienſis Irenarchus tunc eſſet, homo notæ in Reginam Eliſabetham præſentemque Regem fidei. Ille pro auctoritate ad domum Comitialem nocte intempeſta ſe contulit, exiguo ſtipatus numero, ſed pro negotio ſatis. Antequam ædes ipſas ingreſſus eſſet, pro foribus offendit Percii miniſtrum veſtibus & ocreis ipſo noctis conticinio indutum: juſſit hominem apprehendi, quod ſtatim factum eſt: Ædes deinde ingreſſus ſcrutari cœpit: continuò, falcium & carbonum foſſilium parte aliqua ſubverſa, apparuit primò unus pyrii pulveris cadus, deinde alii triginta ſex majores minoreſque. Hinc captum ſcrutatus tres invenit igniarios funiculos, aliaque incendii inſtrumenta paratiſſima. Sine mora expreſſa eſt homini confeſſio ſceleris, qui & hoc addidit; Si in ipſis ædibus paulò antè deprehenſus fuiſſet in opere (tum nempe cùm ultimam machinæ manum imponeret) ſe eum cum ædibus difflaturum fuiſſe.

Scrutinii prætextus ... tur.

F...xius ... ſta ... enſus ... ſon-

C... convocatur

Cnevetus arctè ligato nebulone, & iis qui aderant in cuſtodiam tradito; in palatium regreſſus eſt: Præfectumque cubiculi & Comitem Saliſburienſem de ſucceſſu certiores fecit, quorum monitu cæteri quoque Conſiliarii in Palatio pernoctantes, ut primum accingi poterant, in cubiculum Regis convenerunt, horâ circiter quartâ matutinâ. Vix introgreſſus eſt Præfectus, cum impatiens lætitiæ ex tanto anticipato diſcrimine edixit Regi, abrupta quadam feſtinatione, inventa eſſe & detecta omnia; & proditorem ipſum in manibus & manicis eſſe.

Poſtquam viſum eſſet reliquos à Sanctioribus conſiliis ex urbe accerſere, inductus eſt captivus. Propter ipſam rei novitatem nemini interdictus eſt illius adſpectus vel etiam colloquium. Paulò poſt à Conſiliariis examinatus eſt. Sed tanta cum conſtantiâ & propoſiti ſui pertinaciâ reſpondit, ut nobis viſi fuerimus. Iterum hic in Anglia Mutium Scævolam inveniſſe. Ea ille videbatur fiduciâ planè antiquâ & Romanâ. Nam neque ſceleris aut immanitate, aut conſcientia, nec graviſſimi concilii audientiâ, nec quæſtionum numero vel aſſiduitate confuſus dejecit vultum: ſed potius ridens, ultro ludificari: nec negare factum, verum cum Scævola dolere fruſtra ſuſceptum: poſtremo Deum non detexiſſe ſed Diabolum. Ad omnia reſpondere expeditè, & ſi quid alienum aut ineptum quæreretur, ſubſannare; iiſque illudere, quibus nullam eſſe credebat examinandi poteſtatem. Toto illo die nihil potuerunt ex eo de Sociis reſciſcere, cum ad ea non reſponderet, quibus conjurationis modus petebatur, quam ille in ſe totam ſuſcipiebat: eò verò ſolius religionis & conſcientiæ cauſa ſe eſſe adactum: Regem non agnoſcere ſe Dominum ſuum aut Dei unctum ut qui eſſet hæreticus; nec ſe alium eſſe quàm Johannem Jonſonium Thomæ Percii miniſtrum. Verum ſequente mane in turrim Londinenſem abducitur; & vix triduum elapſum eſt, cum ſæpius repetito examine, & oblato tantum equulei terriculo, laſva Romanæ conſtantiæ homini de facie ſenſim delabi & tandem decidere viſa eſt. Tum primum aliquam veritatis partem faſſus eſt, deinde verò totam perfidiæ ſcenam aperuit, ut ex ſubjuncta illius confeſſione apparet.

CONFESSIO GUIDONIS FAUXII CORAM IIS CONSILIARIIS, QUORUM NOMINA SUBSCRIPTA SUNT.

Confiteor de conjuratione adverſus Regem & Rempublicam mecum actum fuiſſe, & id Catholicæ religionis cauſâ; cujus conjurationis ipſe auctor non fui. Ante annum fere circa Paſcha in Belgica Archiducis ditione mecum egit Thomas Winterus, qui ad eam rem una mecum in Angliam venit, & conſcios aſſumpſimus tres alios, generoſo loco natos, Robertum Catesbejum, Thomam Percium, & Johannem Wrightum. Qui cum in commune conſulerent, quibus potiſſimum rationibus exequerentur facinus; Catesbejus præſtito ante & exacto taciturnitatis jurejurando, cenſuit pulvere pyrio optimè id poſſe fieri, actis ſubter domum Comitialem, quam Superiorem vocant, cuniculis. Quem locum ideo præ cæteris elegimus, quia ubi Catholica religio iniquè ſuppreſſa fuit, ibi æquiſſimum eſſet vindictam ſuppreſſæ exigere.

Quod cum inter nos conveniſſet, ædes ad eam rem conduxit Percius, domui Comitiali proximas ad Weſtmonaſterium: ibi cœpimus cuniculos agere

agere circa undecimum Decembris Anno 1604.

Primi quinque in opus ipſum deſcendimus, Thomas Percius, Robertus Catesbejus, Thomas Winter, Johannes Wrightus, & ego. Nec multo poſt alium aſſumpſimus, Chriſtophorum Wrightum, obſtrictum juramento taciturnitatis, cujus ſigillum erat corporis Dominici ſacramentum.

Cum deventum eſſet ad ima domus fundamenta duodecim circiter pedes craſſa, & magni laboris opus videretur; alium aſſumpſimus virum generoſum, Robertum Winterum, eodem juramento & Sacramento obſtrictum.

Circa natalem Domini cuniculos ad Domus Comitialis parietem perduximus: circa feſtum Purificationis dimidium ejus perfodimus. His operantibus ſtabam ego foris, ut ſi quis prope accederet, monerem. Illi e ſtabant, uſque dum ego ſignum darem redeundi ad opus.

Pernoctabamus omnes ſeptem militibus ædibus tormentis globis, pulvere pyrio ſatis inſtructi; certi potiùs mori, quam cedere aut capi.

Dum parietem illi perfoderent, auditus eſt ex hypogeo carbonum foſſilium fragor. Nos metuere, ne res facta eſſet palam. Ego in hypogeum miſſus ſum, & cum carbones diſtrahi, & hypogeum ipſum facilè conduci poſſe retuliſſem; Percius, animadverſa opportunitate, hypogeum annuo pretio conduxit.

Antehac in ædes intuleramus viginti cados tormentarii pulveris; quos in hypogeum tum tranſtulimus, & lignis & carbonibus ad id comparatis eos teximus.

Circa Paſcha, cum in Octobrem dilata eſſent Comitia, alius alio ſe contulit; ego cæterorum conſilio in Belgicam me recepi, & ut Oveno conjurationis modum exponerem; & me ſuſpicionis, fortè etiam inquiſitionis periculo ſubducerem.

Percius interea cùm clavem hypogei penes ſe haberet, plùs eò intulit pulveris & lignorum. Ego ineunte Septembris reverſus ſum; & recepta clave auxi quoque modum nitrati pulveris, & lignorum, quibus eum contegerem: quo perfecto rus ſeceſſi uſque ad trigeſimum Octobris.

Convenit porrò inter nos, ut quo die facinus hoc fieret, alii è noſtris complicibus caperent Eliſabetham, natu maximam Regis filiam, tum apud Haringtoniæ Baronem in Vicecomitatu Varvicenſi; eamque Reginam publicarent, edicto ad id ante parato: in quo de religione mutanda nulla erat mentio; nec nos facinoris auctores volebamus haberi, donec partes idoneis auxiliis eſſent firmatæ: tum verò animus erat utrumque fateri.

De capiendo Carolo filiorum Regis natu minore multum deliberavimus. Verùm cum nulla appareret rei ejus expediendæ ratio, & prope à Londinio aſſervaretur, ubi nobis idoneæ vires non ſuppetebant; conſtituimus per Dominam Eliſabetham, quantum poterat, rebus noſtris proſpicere.

CÆTERI CONJURATIONIS PRINCIPES,

qui hujus horrendi facinoris conſcii facti ſunt;

Everardus Digbius Eques.	Franciſcus Tresham.
	Johannes Grantus.
Ambroſius Rookvvod.	Robertus Kejus.

DOMINI DELEGATI FAUXIO

huic examinando.

Notingamiæ. Vigorniæ.	Northampiæ Salisburię.	Comites.
Suffolciæ. Devoniæ.	Marriæ, & Dumbari.	

AT priuſquam hæc narratiuncula prælo aptari potuit, captus eſt Thomas Winterus; & in turrim Londinienſem deduct⁹. Cujus confeſſionem re ipſa eandem, ſed circumſtantiis paulò largiorem, viſum eſt ſubjungere; ut res ipſa fiat notior, Lector abeat inſtructior.

CONFES-

CONFESSIO THOMÆ VVINTERI, CORAM REGIIS CONSILIARIIS, quorum nomina ſubſcripta ſunt.

XXIII. Novemb. 1605.

NOn quod ſperem veniam delicti, Honoratiſſimi Domini; nam majus illud eſt (ſi humano more res expendatur) quam ut condonari poſſit: nec quòd boni civis opinionem hinc captem; nam eam ante conſequi non poſſem, quàm patriam meam tanto periculo liberarem, quantum illi modo conflavimus: ſed tantum ut veſtro mandato obſequar; breviter ipſe meæ accuſationis partes implebo, & quouſque in hoc negotio progreſſus ſim. Quod eò majore fide exequar, quòd conatus ejusmodi Deo videam ingratos, & omnia aut pleraque facinoris capita jam confeſſa.

Anno Domini 1603. Regis autem primo, manſi ruri cum meo fratre, à feſto Omnium Animarum ad principium Quadrageſimæ; quo tempore Catesbejus me accivit Londinium; ſe enim cum aliis amicis libenter velle me conventũ. Rogavi, me excuſatum faceret; pejus enim ſolito habere me. Itaque, quod nunquam ante feci, nuncium remiſi ſolum. Brevi alias accepi literas, ut ſi qua poſſem accederem. Hac ſecunda monitione veni Londinium. At Catesbejum Lambethæ offendi cum Johañe Wrichto, ubi mecum ſermocinari cœpit, quàm neceſſe foret patriam tueri (noverat enim me cogitare in Belgicam) eamq; à ſervitute in qua eſſet expedire, aut ſanè quod in nobis eſſet, auxilium conferre. Reſpondi levioribus de cauſis me vitæ adiiſſe periculum, nec jam defore Catholicæ fidei, ſi qua naſceretur occaſio: ſed nihil mihi occurrere, quod polliceatur ſucceſſum. Dixit ſe excogitaſſe, quo nobis omnib⁹ jugum uno momento excuteret, & Catholicam religionem ſine exterorum auxiliis reſeminaret: & ne te amplius (inquit) detineam, id tormentario pulvere fiet; quo domum Comitialem cum regni ordinibus diſſlabimus. Fortè enim illum locũ deſignavit Deus ad pœnam, unde nobis orta eſt calamitas. Ego mirari novitatem inventi: & fateri quidem jugulum rei ſic peti, & ejusmodi tumultu latam aperiri feneſtram ad rerum mutationem. At ſi deſtitueretur ſucceſſu (ut in ejusmodi rebus uſuvenit) tanto infamari ſcandalo Catholicam religionem, ut non ſolum ab inimicis noſtris, ſed ab amicis condemnari mereamur. Morbus hic (inquit) acria poſcit remedia: & quæſivit, an vellem conſentire. Volo inquam: ſive aliud quicquam habes, tecum paratus ſum vitam periclitari. Objeci tamen multas remoras, domum deeſſe, & cunicularium, ac periculum ſtrepitus in opere & ſimilia. Tentemus tamen (inquit) & ubi amplius non licet progredi, ceſſemus. Quia tamen pace & modeſtiâ prius omnia decet experiri, tu mare transmittes, & Comitem Stabuli de ſtatu Catholicæ religionis in Anglia edocebis, orabisq;, cum ad nos venerit apud regiam Majeſtatem contendat, ut ſtatutis pœnalibus antiquatis nos in cæterorum civium ordinem recipiamur. Cęterum revertens una tecum adduces fidentem aliquem virum, bonoque ortum loco, quem tu noſtro negotio cognoveris opportunum; & Fauxium mihi nominavit. Ego paucis poſt diebus traјeci; & Comitem ſtabuli Bergæ prope à Dunkerka offendi: ubi, Oveno mediatore, mandata illi mea expoſui; reſpondit, diſtrictè ſibi à Domino ſuo injunctum, ut Catholicos omni opera juvaret; & ſe conſcientiæ ratione ad hoc obſtringi. Sed de hac re nihil prorſus cum eo egi.

Dunkerkam reverſus cum Oveno ſermones contuli, an putaret Comitem ſtabuli bona fide auxiliaturum nobis. Ego (inquit) nihil minus credo: nam iſti homines ſua quærunt, Catholicos parvi faciunt. Dixi ego, non deeſſe in Anglia generoſos viros, qui pro patria extrema quæque tentaturi eſſent, mallentque vitam ipſam in diſcrimen adducere quàm miſeram patriam ſua ope deſtituere. Atque ut uno homine auctior fieret noſter numerus, qui conſilio & manu quicquid nobis jam viſum eſſet juvaret, Fauxium optavi, cujus lau-

O des

des ſæpe ante audiveram. Reſpondit, virum illum mereri famā quam haberet, ſed jam eſſe Bruxellis: & ſi fortè, inquit, ante tuū digreſſum huc non venerit, ego illum brevi mittam in Angliam. Iſthinc Oſt-endam me contuli, ubi Gulielmum Standlæum non offendi: venit tamen poſt biduum. Cum eo triduum aut quatriduum commoratus, inter cætera ex eo quæſivi, ſi Archiducem crederet auxiliaturum Catholicis in Anglia aliquid pro ſe auſuris? Minimè gentium, ait: nam tanto pacis Anglicæ deſiderio tenentur hæ provinciæ, ut cujusvis alterius rei ingrata ſit mentio. Neque ſanè intereà dum de pace agitur, deceret quicquam moliri. Reſpondi, nihil ejuſmodi nobis eſſe in mente, atque ita ad alios ſermones dilapſi ſumus, uſq; dum Fauxii mentio injecta eſt, quem comitem in Angliam expetebam. De illius in re militari peritia percontatus ſum, & ſubjunxi nobis opus fore ejusmodi homine, ſi poſceret occaſio. Ille Fauxium prolixè laudavit. Dum hos ſederemus ſermones, & ego accinctus ad iter Neuportum verſus jam Standlæo valedicturus eram, intervenit Fauxius, reverſus modò; & nos ſalutavit. Hic eſt (inquit Standlæus) quem optabas: ita ſecundum dedimus amplexum. Dixi ſtatim, deſiderari illum in Anglia ab amicis melioris notæ; & ſi ſubſequi velit Dunkerkam, collocuturos nos uberius de meo itinere. Ego dicto ambob⁹ vale digreſſus ſum. Interjecto biduo venit Dunkerkam Fauxius: ubi illi indicavi, ſi nihil prodeſſet pax cum Hiſpano, certum nobis eſſe aliquid in Anglia pro nobis conari; ſed quomodo, incertum adhuc eſſe. Eosdem fere ſermones Graveliniæ iteravimus, ubi ego idoneum ventum expectabam. Quo ſpirante eodem navigio Grenovicum ambo appulimus: exſcendentes in ſcapham devenimus Londinium ad Catesbejum, quem tum domi offendimus gratulari ille noſtrum in Angliam adventum: & quæ nova à Comite Stabuli percontari; Verba inquā ſat bona; ſed vereri me, ut facta reſpondeant. Incipiebat conventus juridic⁹ Paſchalis; quo adulto ad nos venit Thomas Percius, ſive à Catesbejo accitus, ſive negotiorum ſuorum causa. nec moratus plura; Amici, quouſq; tandem, inquit, linguâ prompti erimus, manu deſides? Seduxit eum Catesbejus: & poſt aliquod de negotio colloquium, nihil prius audendum ratus eſt; quam taciturnitatis juramentum omnes præſtarent: quod intra biduum aut triduum promiſimus. Ita poſt D. Clementis convenimus Catesbejus, Percius, Wright⁹, Fauxius, ego: præſtitoq; invicem in conclavi taciturnitatis jurejurando, in aliam ædium partem progreſſi Miſſam audivimus, & ſacramentum corporis Dominici percepimus. Tum Percio & Fauxio impertivimus ſecretum, cujus gratia juratum eſt. Illis res non diſplicuit. Percius inde ad domum conducendam miſſus eſt, quam me abſente Catesbejus didicit ad Ferriſium quendam ſpectare. Hæc tandem licet ægrè impetrata eſt; ea lege, ut, quod Ferriſius ante fecerat, Percius ſimiliter Chinaidum agnoſceret locatorem. Fauxius adoptato Jonſonii nomine Percii miniſtrum ſimulat, ut qui cæteris ignotior erat, & claves ædium cuſtodiit uſq; dum intelleximus Comitia in ſeptimum diem Februarii dilata. Igitur alius alio ſe rus contulit, reverſuri circa initiū conventus juridici autumnalis. Antehac deſtinaveramus aliam domum trans fluvium conducere è regione Percianç, ad tormentarii pulveris & lignorum cuſtodiam; quæ ibi præparata facilè vel una nocte in Percianas ædes cymbâ poterant transferri. Eas enim cautio erat, ne ſæpe eundo redeundoq; ſuſpectas faceremus. Nullus Lambetha opportunior viſus eſt locus, ubi Catesbejus plerumq; morabatur. Domus cuſtodem ipſo Catesbejo legente conſcium adſcivimus, Kejum, hominem honeſtum & fidum. Menſis ſupererat ad Diem S. Remigio ſacrum.

Quatuordecim diebus elapſis, appropinquante jam conventu juridico, Fauxius & ego Catesbejum convenimus ad Moricroftas; ubi inter nos convenit nunc incipiendum opus, parandaque eſſe illa, quæ ad cuniculum agendum facerent. Fauxius Londinium abiit; me poſtridie accivit: in cauſa erant Scotiæ quidam Proceres de Regnorum unione in Percianis ædibus collocuturi. Hinc dilata eſt inchoatio operis in diem decimum quartum ante Natalem Domini, quo tempore in urbem venerant Percius & Wrightus, & nos bonam tormentarii pulveris partem paraveramus. Nos quinque igitur opus illud idoneis inſtrumentis aggreſſi ſumus, artocreatum

tum largiore inſtructi annona, ne nimium excurrere neceſſe eſſet. Sero noctis exorſi ſumus: nec apparuit publicè quiſquam noſtrum, excepto Percii famulo, uſque in veſperas Natalis Domini: quo ſpatio ſub anguſto quodam introitu uſque ad domus Comitialis parietem opus perduximus, tota fornice aſſeribus ſuffulcta.

Dum unà eramus, formabamus communi conſilio quod reliquum erat hujus negotii; quid hoc facinore peracto nobis agendum foret. Primus noſter ſcrupulus fuit, quomodo Ducem Eboracenſem proximum regni hæredem capere poſſemus: Principem enim veriſimile erat unà cum Patre comitiis interfuturum. Has partes ſibi demandari voluit Percius: ſe familiarium gratiâ ingreſſurum conclave: ibi manſurum uſq; dum ſulphurati pulveris tonitru audiatur: tum duodecim viris ad oſtia domus diſpoſitis, qui ſe præſtolarentur; & tribus equitibus ad januam, qui captũ Ducem exciperent, ſalvum & incolumem poſſe abduci. Divinabat enim abfore pleroſque aulicorum, aut, ſi qui adeſſent, poſſe nec opinantes & impròviſos opprimi. At Dominam Eliſabetham, quæ jam ruri eſſet apud Baronem Haringroniæ, ſine negotio capi poſſe; contractis eò ad venationem amicis: præſertim cùm Asbia, Catesbeji prædium, in vicinia foret; locus ad rerum neceſſariarum apparatum ſatis opportunus.

Proxima erat cura de pecunia & equis; quorum ſi mediocris pararetur copia, hoſtibus plus quam pares videbamur: cum & penes nos eſſet regni hæres; & quatuor vel quinque diebus nos ſingula ante noſceremus, quàm cæteri.

Deliberatum eſt deinde, quos è Proceribus huic periculo eximere oporteret: & viſum eſt omnes, ſi pote eſſet, catholicos, iiſque addictos: inde de ſingulis ſermo nobis fuit.

Tum verò, quos exterorum Principum faceremus conſcios ſecreti, aut peracti facinoris patronos. Una omnibus mens erat, Principum promiſſis non temerè fidendum; quibus nec taciturnitatem imperes, nec jusjurandum & incertum fuit, an illi noſtra conſilia probarent: atque ut vel maximè id facerent, apparatus tamen non careret ſuſpicione; qui ſi ante facinus patratum nullus foret, præmonitio noſtra inutilis erat. Nam eædem literæ, quæ rei geſtæ ferrent indicium, facile etiam eorum orarent auxilium. Tardior videbatur Hiſpania, nec in primis turbis nobis adfutura: Gallia nimium propinqua & formidabilis; quæ adjuncta Hollandiæ claſſe plus reliquo orbe nobis incuſſit terroris.

Dum hæc ultrò citroque diſceptaremus, intelleximꝰ Comitia in Octobrem protracta; qua fama nos noſtra conſilia, opusque in poſt-ferias natalitias diſtulimus. Circa feſtum Purificationis, ſulphureum pulverem Lambethæ præparatum transveximus in Percianas ædes. Præſtabat enim, quicquid erat periculi uno loco concludere.

Alios item quatuordecim dies agendo cuniculo inſumpſimus, contra lapideum parietem, perfoſſu ſanè difficilem. Quo tempore Chriſtophorum Wrightum aſſumpſimus. Inſtabat Paſcha, quùm tertiò aggrederemur opus; & tum data eſt occaſio cryptæ conducendæ, in qua miſſo facto cuniculo ſulphureum pulverem placuit diſponi.

Quoniam autem gravabatur Catesbejus ſumptibus, quos in noſtra omnium alimenta, in ſulphureum pulverem, in ædes variis uſibus conductas erogaverat; quibus levandis alios oportebat conſortes adſciſcere: Illi, & Percio, & quemcunque tertium hi duo eligerent permiſſum eſt; ut quos putarent idoneos in numerum reciperent. Multi enim (inquit Catesbejus) meam non reformidant conſcientiam, qui nollent tamen ſua nomina turbæ huic vulgari. Ab omnibus aſſenſum eſt.

Poſtea Fauxius in cryptâ recèns conductâ mille calas poſuit, & quingentos lignorum faſces; queis pulverem ſulphureum operuit: ut quiſquis cuperet, liberrimè ædes ingrederetur. Catesbejus ad nos retulit, an non operæ pretium eſſet Fauxium in Flandriam transmittere, cùm ut ſeipſum ad tempus ſubtraheret, tum Gulielmum Standlæum & Ovenum impertiret ſecreto. Placuit id nobis, ſed ea lege, ut illi communi nobiscum taciturnitatis juramento obſtringerentur, neu cui unquam mortaliũ indicarent. Standlæum verò ideò conſcium aſſumpſimus, ut

quum primum poſſet, ad nos veniret: Ovenum verò, ut peracto facinore cum exteris Principibus negotiaretur. Abiit Fauxius in Flandriam circa Paſcha: exeunte Auguſto reverſus eſt. Cum appuliſſet Bruxellas (ut mihi ipſe retulit) Standlæum non offendit, nec dum videlicet ex Hiſpania reducem, itaque Oveno tantum rem indicavit; qui quanquam ipſe facinus probare videbatur, innuit tamen nolle Standlæum ejuſmodi machinationis mentionem admittere, cui nēpe jam negotia eſſent in aula Anglicana. Cæterum ſpondebat Ovenus, ſe functurum indicio cum opus eſſet; & Standlæum peracto facinore in Angliam miſſurum.

Eodem fere tempore ad Thermas Somerſetenſes convenere Percius & Catesbejus. Ibi tranſcripta eſt in Catesbejum poteſtas; ut quoniam pauci nimis adhuc forent, quos ipſi viſum eſſet, adlegeret. Huic Everardus Digbius equeſtris ordinis homo adſcitus eſt, ſed quo tempore incertum; & omnium noviſſimus Franciſcus Treſamus. Ille ut ex Catesbejo cognovi, pollicitus eſt conferre mille & quingentas libellas; hic bis mllle: Percius verò ex Comitis Northumbriæ redditibus circiter quatuor millia, & decem equos celeres.

Ego interea & Fauxius ſulphureum pulverem coëmimus novum, ſuſpicantes veterem humeſcere; inque crypta eo ordine diſpoſuimus, quem certum erat non mutare. Tum amplius protracta ſunt Comitia in quintum Novembris. Non digredientes conſtituimus decem diebus antè reverti: quo tempore Catesbejus, Fauxio comitante, divertit in ædes ad ſaltum Regis Enfildicum, vulgo dictas Whitevvebbs, quo me etiam contuli. Sciſcitari me juſſit Catesbejus, an Princeps interfuturus eſſet comitiis? reſpondi famam eſſe, non interfore. Ergo trans amnem, inquit, diſponendi ſunt equi: & plurium opera opus eſt ad Principem capiendum. Ducem Eboracenſem faciemus miſſum.

Veſpera diei Dominicæ poſt biduum ſecutæ, venit aliquis in meum cubiculum, nuncians Epiſtolam quandam traditam eſſe Baroni Montaquilæ, in qua juberetur ſubducere ſe Comitiis, propterea quod ictu ibi feriendi eſſent: hanc Epiſtolam jām datam eſſe Comiti Salisburienſi.

Poſtridie in diverſorium Enfildicum profectus, rem Catesbejo retuli: omnia jam palam eſſe, nec quicquam ſupereſſe, niſi ut patriam fugiat. Reſpondit, nec dum ſe deſperare. Et Fauxium decrevit mittere, qui extrema tentaret; teſtatus Deum, ſi ſuæ illæ partes forent, non detrectaturum ſe periculum.

Die Mercurii profectus eſt Fauxius: veſperi reverſus eſt; quæ res non mediocrem nobis attulit lætitiam.

Die Jovis ego Londinium veni, die Veneris Catesbejus. Treſamus me ad Barnetum convenit; ubi multis inter nos diſceptatum eſt, unde illa Epiſtola ad Baronem Montaquilæ, ſed fruſtra. Treſamus, quem ſolum nos ſuſpectum habuimus, ſanctè dejeravit à ſe non eſſe.

Die Saturni veſperi Treſamum conveni, in Collegii Linconienſis ambulacro. Ubi ejuſmodi commemoravit ſermones Comitis Salisburienſis ad Regem, ut ſecunda jam vice de negotio deſperarim, omnia retuli Catesbejo. Statuit igitur ſe ſubducere: ſed Percium præſtolabatur, cujus conſenſus deerat. At Percius, qui cum die Dominico egimus, certus erat noviſſima tentare, finemque expectare.

Hac ſuſpicione turbatis omnium conſiliis, Catesbejus ſtatuit die Lunæ, quo Percius in caſtrum Sionis ſe contulit, rus proficiſci. Percius eadem nocte, aut poſtridie mane, illius veſtigia preſſurus erat. Die Martis horâ quintâ matutinâ Junior Wrightus meum ingreſſus cubiculum, retulit, à Viro nobili excitatum Baronem Montaquilæ his verbis: Exſurge, inquit, & me comitare in domum Eſſexiam: expergefacturus ſum Comitem Northumbriæ; ſubdens omnia jam palam eſſe. Quæſo, inquam, mi Wrighte, regredere; & ad domus Eſſexiæ fores quod potes, exquire. Statim reverſus, conclamata, inquit, res eſt. Nam ad fores Domus Eſſexiæ, Lepton equum conſcendit; & ſubditurus equo calcaria interrogavit Proceres, an quid amplius vellent? cum illi negarent; viam Fluvialem, quantâ potuit celeritate, decurrit. Tu igitur (inquam) propera ad Percium. Eum enim certò certiùs quærunt. Dic, fugiat. Ego hic extrema expectabo. Tum me ad aulam contuli: ſed foribus Prætoriano agmine obſeſſis nemini licuit intrare. Hinc verſus domum Comitialem flexo itinere, cùm

eodem

eodem milite intercluſam offenderem viam, quæ Regia vocatur; nec tranſitus daretur, regreſſus ſum: ibi unus, conjuratio (inquit) detecta eſt, qua Rex & Proceres nitrato pulvere diſſlandi erant. Tum verò certum erat vulgata eſſe omnia. Itaque ad equile me contuli: cantherium arrepui: rus avolavi. Catesbejus conventum indixerat ad Dunchurcham: ſed ego illos prius aſſequi non potui, quàm ad fratris ædes veniſſem, quod die Mercurii veſperi contigit. Die Jovis in ædibus Baronis Vinzorii arma cepimus: apud Stephanum Litletonem pernoctavimus. Poſtridie ſpeculatum egreſſo occurrit famulus, nuncians gravi calamitate ſocios noſtros diſtractos: Catesbejo, Rucuodo, Granto ſulphureo pulvere ambuſtis, reliquos diffugiſſe. Litleton mihi fugam conſuluit, cui ſe comitem promittebat. Reſpondi, quicquid accideret, non prius abiturum, quam amici corpus viderem humoque mandarem. Quum veniſſem mediocriter ſe habebant Catesbejus, Percius, ambo Wrighti, Rucuodus, Grantus. Rogavi quid facere decreviſſent, Reſponderunt, ibidem mori. Et ego, inquam, non detrecto communionem fati. Circa horam undecimam aderat turba ædes obſeſſura. Ego in area ambulans trajicior dextrum humerum plumbea glande, unde dextri brachii uſum amiſi: Secunda glande occubuit Wrightorum major: tertia minor: quarta Rucuodus. Mihi pro foribus ſtanti, quibus irrupturi erant, ait Catesbejus; adſta Thoma: moriemur unà. Reſpondi, dextram mihi inutilem factam, ideoque vereri ne capiar. Dumque arctiſſimè ſtaremus, Catesbejus, Percius, ego; ceciderunt illi unâ ut opinor glande: ego turbâ oppreſſus ſum; ventreque & aliis partibus ſaucius, vulneratusque, tandem arreptis à tergo brachiis apprehenſus ſum.

Ex eo veſter ſum, &c.

Delegati pro examine.

Notingamiæ. Vigorniæ.	Northampiẹ. Salisburiẹ.	Comites.
Suffolciæ. Devoniæ.	Marriæ, & Dumbari.	

Judex Popamus. Edovardus Cocus. Gulielmus Waadus.

Nomina eorum, qui primi conjurarunt & cuniculum egerunt.

Robertus Catesbejus.	Armigeri.
Robertus Winterus.	
Thomas Percius.	Generoſi.
Thomas Winterus.	
Joannes Wrightus.	
Chriſtophorus Wrightus.	
Guido Fauxius.	
& Batus Catesbeji famulus.	

Nomina eorum qui conſcii fuerunt, at in cuniculo vel crypta non fuerunt.

Everardus Digbius.	Eques.
Ambroſius Rucuodus.	Armigeri.
Franciſcus Treſamus.	
Joannes Grantus.	Generoſus.
Robertus Kejus.	

SEd relinquamus Fauxium in hoſpitio digno tali hoſpite, ut conſcientiam ſuam aliquantiſper ruminet: nunc quid de cæteris horrendæ conjurationis ſociis actum ſit, dicamus.

Ut primùm eo mane ſparſa eſt novi & immanis ſceleris fama (erat autem dies Martis, quintus Novembris, ordinum conſeſſui dicatus) proripuerunt ſe ex urbe nonnulli è conjuratis,

Winterus, amboque Wrighti: nec enim tutum videbatur ulterius morari: horâ quartâ matutinâ evaſerat Percius, & pridie illius diei Catesbejus: omnes majore feſtinatione, quàm ſucceſſu in ditionem Varvicenſem Conventriam verſus contenderunt. Die Mercurii, eàdem qua Fauxius Weſtmonaſterii apprehenſus fuit horâ, Grantus quidam, generoſo natus loco, ſociatis quibusdam aliis Pontificiarum partium hominibus, & in religione ſua refractariis, invaſit Benoxi equile (is equorum domitor erat) effractiſque foribus equos bellicos, quos invenit, ſeptem aut octo abduxit; quos Viri nobiles in vicinia commiſerant Benoxo domandos. Sic die Martis veſperi, quo conjuratio derecta eſt, ad Dunchurcham convenere, tum qui Londinio evaſerant, tum qui ſe Granto adjunxerant; ut apud Everardum Digbium equeſtris ordinis virum eam noctem tranſigerent. Digbius poſtridie illius diei, nimirum Mercurii, ſolennem venationem indixerat vicinis: venationem ſane mirificam, & alius generis, quàm illi augurari poterant; cum Nimrodes hic non ferarum ſed hominum ſanguinem ſitiret.

Grantus per vim abducit equos.

Digbii venatio.

Hæc infernalis ſocietas in unum locum coiit: ſed cum omnia detecta ſcelusque eluſum animadverterent, decreverunt laxas ſuæ deſperationi habenas permittere; & quod furtivo ſulphurei fulminis ictu non effecerant, aperta rebellione tentare: ut aut ſe redderent compotes voti, aut ſanè turbæ immixti laterent. Itaque congregatis quotquot poterant, obtendentes jam religionis cauſam; arma, equos, pulverem ſulphuratum intercipiunt, & cætera, quæ anguſti temporis fortuna objecit. Somniabant ultrò citroque diſcurrendo alios ſe attrahere, numerum augere; inſtar niveæ pilæ, quæ ex alto monte devoluta è minimis principiis in immenſum creſcit, adhæreſcente obvia nive. Cogitabant etiam, ſpecioſi hujus agminis exemplo, cæteros ſuæ ſuperſtitionis ſocios ad arma in omnibus Angliæ tractibus vocare. Verùm cum vires ſuas perduxiſſent ad ſummum, octuaginta homines non erant: & hi de ſervis ſuis nunquam non ſolliciti, ne dilaberentur. Dilabebantur nihilominus quotidie ab agmine, quod numero impar erat exercitui Gedeonis, ſed multò magis fide & bonitate cauſæ.

Rebellio conjuratorum.

Vix octuaginta hominum.

Hunc Catholicum manipulum, per ditionem Varvicenſem Vigorniam verſus palantem, & inde in Staffordiæ fines non regius Legatus fudit, nec miſſus ad eam rem Dux aliquis militiæ: is honos miſeris non obtigit. Tumultuaria Vicecomitis Vigorni enſis manu cæſi, capti, diſſipati ſunt. Ubi illud notatu digniſſimum occurrit, nec absque divinæ gloriæ injuria reticendum, cùm Divinam nobis juſtitiam apertiſſimè teſtetur.

Eorum fuga.

Quamvis regia edicta properè ſecuta ſunt proditores; in quibus atrocitas ſceleris exponebatur, & quam neceſſe eſſet Percium vivum capi cum cæteris damnatæ cohortis ſociis, non jam conjuratis, ſed palàm rebellibus; fecit tamen longitudo itineris, quæ centum miliaribus erat major, & viæ cænoſitas, & dierum brevitas, ut amantiſſimi Regis ſubditi edicta omnia anteverterint. Nam tertio poſt fugam rebellium & conjurationis indicium die, qui Veneris erat, plerique omnes ad Holbecham à Vicecomite Vigornienſi, circa meridiem capti ſunt, eo qui ſequitur modo.

Et ad Holbecham ſtrages.

Grantus ille, qui mihi propter equos abductos nominandus fuit, domi ſe continuerat, usque dum ſcilicet Londini peractum eſſet facinus: tum ille poſtridie illius diei, quo omnes non fulmine rebatur diſſlatos, abripuit aut verius ſurripuit equos bellicos, quibus ipſe & alii perditiſſimi in vicinia nebulones uſuri erant ad Dominam Eliſabetham, filiam Regis natu maximam, capiendam, propè ab eo viventem loco: cujus nomine, poſt patris, & matris, & prolis maſculæ interitum, omnia ſcelera & flagitia facturi erant. Cui rei Nimrodes noſter Digbius, ludicrum ſuum venatorium in idem tempus conjecerat, ut per eam ſpeciem convocata hominum turba faciliùs & citiùs regiam filiam abducerent.

Granti conſilium de Domina Eliſabetha capienda.

At vis Benoxo pridie illata, & equorum abductio inſignita quædam laſcivia videbatur plebi, cæterorum ignaræ: prudentioribus verò: certæ rebellionis ſuſpicionem incuſſit tanta audacia. Summi igitur infimique arma capere, rei inſolitæ obviam ire. Inter quos Fulco Grevilius, major, eques ſplendidiſſimus, certa eſſe hæc indicia & ſcintillas erupturæ rebellionis interpretatus eſt; & memor anteactæ ætatis, memor famæ, memor officii ſui (nam in ditione Varvicenſi regius erat vicarius) quanquam corpore invalidus, acer tamen ingenio & amore in Rempublicam; ut virum fortem & bonum civem decuit, omnia eorum arma penes ſe eſſe voluit, qui aut domi non erant, aut dubio ædium ſuarum præſidio fidere non poterant: quod oppidis circumjacentibus etiam denunciavit. Hinc percuſſus à vili fabro Winterus, & captus fuiſſet à plebe, ni eum properè expediviſſent ſocii. Illi cum adverterent omnia omnibus innotuiſſe, accepto ante oculos non levi damno, fugerunt. Sedecim è perdito comitatu capti ad Vicecomitem Varvicenſem miſſi ſunt in vinculis, & inde Londinium.

Fulconis Grevilii prudentia.

Nec ſedecim horis elapſis, Catesbejus, Percius, Winteri, Wrighti, Rucuodus cum cæteris, omnes certi conjurationem detectam jam eſſe & eluſam, unde aureos montes modò ſibi promiſerant; unicum ſtatuerunt in deſperatis rebus auxilium, ſimul manere, & ob cauſas jam dictas huc illuc diſcurſare. Verùm Dei Regiſque amor civium animis quàm altiſſimè inhærebat, etiam infimi loci & ordinis, quibus ipſum conjurationis myſterium necdum innotuerat; ſed quam oculis videbant nequitiam, damnabant. Nemo quisquam ullibi inventus eſt, aut vir aut fœmina, qui potum ſitientibus præberet, aut miſeris ſolatium impertiret; quæcunque demum obtenderent ſpecioſa nomina, religio-

religionem, Catholicam fidem: cuncti eos odiſſe, atque execrari. Vicecomites verò ſinguli in ſuis ditionibus populum armare, veſtigiis palantium inhærere; omnia feſtinare, quatenus viæ fæditas permittebat, aut ſubitò coacta manus. Ita poſtquam à Richardo Varnio equite, Varvicenſi Vicecomite ex ea ditione exacti eſſent, captis quoque nonnullis inferioris ſortis hominibus: Richardus Walſhius, ejuſdem loci atque ordinis, Vicecomes Vigornienſis, per ſuos fines acerrimè eos perſequutus eſt: intellectoque, pernoctare illos in prædictis ædibus, tubicinibus & nunciis miſſis Regis nomine eos monuit, ut ſe ipſi dederent Regis miniſtro. Et quùm nullum aliud eorum crimen ſciret, quàm quod oculis cernebat; addidit ſe pro eorum vita apud regiam clementiam interceſſurum. At illi ſibi nimis conſcii quantum facinus deſignaſſent, ſuperbè reſpondent, longè aliis viribus opus eſſe, ut eos ad deditionem cogeret.

Hîc accidit mirabile divinæ juſtitiæ opus: Dum ultro citroque commearent nuncii, & Vicecomitis populique indignatio ex reſponſi arrogantia gliſceret; his parantibus animosè invadere, illis verò pari ſe conſtantia in ædibus defendere, ut ante decreverunt: commoti ignis evolante ſcintillà, duæ admodum pulveris tormentarii libræ, Deo ita volente, incenſæ ſunt. Pulvis hic ante focum in cubiculo exſiccabatur. Fœdatæ ſunt præcipuorum rebellium facies, manusque & latera aliorum debilitata. Nam ingens ſcortea bulga ictu excuſſa fuit, pulvere quo referta erat (res mira) non incenſo. Confeſtim ceciderunt omnibus animi: & cum Principes conjurationis Cateſbejus, Percius, Rucuodus ſe defendere non poſſent; cæteri deſierunt reſiſtere. Tum verò ſtupor inceſſit conſciis improborum animis; cum ſulphurato pulvere, quo aliis machinati ſunt interitum, ſeipſos cernerent divinitus exanimatos: & verum illud factum eſt, in quo peccamus, in eodem plectimur. Nec mora procumbentes in genua (vide mirabilem divinæ juſtitiæ poteſtatem in male affectas conſcientias) Deum orarunt veniam immanitatis ſuæ: & poſitâ pertinaciâ fores aperuerunt, ut irrumpente Vicecomitis manipulo certam aliquando mortem invenirent. Tres præcipui animis corporibusque juncti irrumpentium furori ſe objecerunt Cateſbejus, Percius, Winterus. Illi una glande plumbea transfoſſi, hic vivus captus eſt.

Conjurati pulvere pyrio intereunt.

Hic exitus tulit magnanimos hosce Catholicos, & nihil vile ſpirantes. Qui modo nihil humilius ſomniabant, quàm regum regnorumque excidia, ſeque ſperabant in vetuſtiſſimis regnis rerum omnium fore arbitros, miſera viliique clade perierunt, uno momento viſi, victi, everſi: inciderunt in foveam, quam ipſi aliis foderunt, & quod de illis Regia Majeſtas in conventu ordinum quodammodo vaticinatus eſt, id ipſimet fecerunt verum; alii è veſtigio occiſi, alii lethaliter vulnerati detracta veſte nudi relicti ſunt, ut frigore potiùs quàm vulnerum periculo videantur interiiſſe: cæteri, qui aut integri adhuc erant aut leviùs ſauciati, ſtatim capti, vincti, & à Vicecomite, ordinario Juſtitiæ ſacerdote, in vilem carcerem detruſi, quo infimi ordinis ſcurræ & facinoroſi vulgò detinentur; & inde Londinium miſſi in vinculis; ut infinitam mortalium turbam obviam haberent, qui oculos ſuos paſcerent inuſitatis hisce hominum prodigiis: Sannionibus eos habentibus ludibrio, pueris & fœminis defixis admiratione, plebe obſtupeſcente, prudentioribus aliquid curioſitati indulgentibus, ut ſpectarent non tam hominum corpora, quàm inauditi ſceleris capſulas; & ſe eorum aſpectu ſatiarent, quorum immanitatem nunquam ſatis mirari aut execrari poterant. Eos in publicum & horrendum ſpectaculum exhibuit Divina iracundia.

Quid de iis porro futurum ſit, Regis eſt & Reipubl. ſtatuere: nec dubitandi locus ullus eſt, quin, publico ſupplicio, & quod poſteris exemplo ſit, hoc ſcelus ſuo tempore ſit expiandum. Bonorum civium eſt Deum orare, in cujus manu ſunt corda Regum, ut eam velit eſſe hujus Tragœdiæ cataſtrophen (nam quæ Regi & fidelibus ejus ſubditis Tragico-Comœdia fuit, ea conjuratis vera eſt Tragœdia) ut ſui nominis gloria & ſacra religio provehatur, Regisque incolumitati & Reipub. ſecuritati proſpiciatur: Tum verò quæcunque adhuc latet perfidia, eruatur in lucem, horrenda denique hæc machinatio, cui nulla ætas debitum nomen invenerit, debita tandem vindicetur pœna: quique nobis univerſalem vereque Catholicum interitum uno ictu meditabantur; qui atrox illud tyranni votum (ut populus Romanus unam tantum cervicem haberet) tantum ſuperarunt, quantum verba diſtant à factis; qui pacatiſſimas Jani noſtri fores, quæ aliter (Deo laus ſit) aperiri non poterant, ſulphurato pulvere diſcutere parabant, hi horribile & execrandum hoc patricidium juſto luant ſupplicio. Sic infamia & dedecus totius gentis, quæ Baſiliſci ova genuit aluitque inſcia in ſinu, vertet in ſolos ſceleris auctores: quibus purgata Britannia pace perpetua inpoſterum, rerumq; omnium affluentia floreat; honeſtis, fidisque ſubditis cum juſto religioſoque Principe, ſacro nodo, & pluſquam Gordio, conjunctis. Ita qui noſtri memoriam radere & delere cogitârunt, viventi illi in omnium ſæculorum opprobrium. Et nos incolumitatis noſtræ diem gratiſſimis animis ſemper recolemus.

TRIPLI-

TRIPLICI NODO TRIPLEX CUNEUS, SIVE APOLOGIA PRO JURAMENTO FIDELITATIS,

OPPOSITA DVOBVS BREVIBVS PAULI V. ROM. PONTIFICIS; ET LITERIS CARDINALIS BELLARMINI ad Blackvvellum Archipresbyterum.

APOLOGIA PRO JURAMENTO FIDELITATIS.

Quam immane & inſolens & poſt homines natos inauditum nefas nuper hîc in Anglia conflatum ſit, ad meam & conjugis & liberorum meorum internecionem, cum omnium procerum & promiſcua optimorum civium ſtrage; ita jam orbi terrarum innotuit, ut actum agere videri poſſet qui amplius publicaret. Ipſa ſe ſceleris atrocitas longè lateque per ora mortalium diffudit. Nam ſi peccatorum nonnulla
*Gen.4,10 ideo in ſacris literis dicantur * clamantia, vel quia cum publica infamia conjuncta ſunt, vel quia cœlitus quaſi vindictam videntur poſcere in auctores (qualia tamen nec inſolita adeò ſunt, nec gens ulla in orbe unquam iis penitus vacavit) quid, obſecro, de hoc ſcelere exiſtimandum eſt, cui nec cauſa fuit, nec modus ullus nec exemplum ſævitiæ? Quæ poſt contigerunt nec ea orbi ſunt ignota, ut ſcilicet ſolorum nocentium ſuppliciis juſtitiæ ſatisfactum ſit, idque in publico judicio, quo nullum in hoc regno viſum eſt illuſtrius.

Quanquam enim ſceleri tam horrendo nihil niſi religionis illius Romanæ zelum obtenderent, in cæteros tamen, qui idem cum illis in fidei negotio ſentiebant, nihil durius ſtatutum eſt, ut ex clementiſſimo noſtro poſt detectam conjurationem edicto ſtatim apparuit. Tantum in proximo ordinum conſeſſu leges quædam latæ fuerunt, de rationibus & viis quibus ejuſmodi ſcelerum portenta deinceps caverentur. In his erat jusjurandum quoddam à ſubditis meis exigendum, quo conceptis verbis teſtarentur ſinguli manſuros ſe in fide & obſequio quod mihi naſcendi jure debebatur: quod non tam eò fiebat, ut melioris notæ ſubditi diſtinguerentur à perduellibus qui juſtum Regi negabant obſequium; ſed præcipuè ut eos, qui Pontificiis quidem addicti opinionibus fidelitatem tamen non ejuraverant, à talibus ſecernerem, qui ejusdem zeli vertigine cum Sulphurariis proditoribus abrepti intra naturalis obſequii metas nolebant cohiberi; proditioneſque omnes & læſæ Majeſtatis crimina ſolâ religionis diſparitate credebant excuſari. Quod prudens piumque conſilium Deus Opt. Max. juſto approbavit ſucceſſu. Nam multi è ſubditis meis qui Pontificiæ ſtudebant fidei, tam Sacerdotes quàm Laici, volentibus animis jurarunt in verba: unde factum eſt, ut ego de honeſta eorum mente melius cœperim ſperare, ipſi verò ſe à graviſſima vindicarint infamia, quòd licet cum proditoribus Sulphurariis communia haberent ſacra, ab eorum tamen perfidia in Principem quàm longiſſimè abhorrerent. Pontificii igitur qui pacem amabant deſperare ultra deſierant, quùm jam illis conſtabat mihi in animo non eſſe, ut religionis causâ illos affligerem, ſed ut de civili obſequio quod conſcientiæ causâ debebant, eo juramento caverem.

Sed neque Satanas ipſe ad turbandam hanc rerum ſerenitatem quicquam potuiſſet comminiſci nocentius, quàm quod poſt accidit à Romani Pontificis brevi huc transmiſſo & publicato, quo ille ſuis omnibus hoc juramentum interdixit. Unde nova diffidentiæ ſemina inter me & Papiſtas meos ſparſa ſunt, ut dum illi mihi juſtiſſima detrectant parere, id eſt, hoc fidelitatis pignore ſe Regi ſuo obſtringere, ego iniquiſſima provocatus repulſa non immeritò, jam non ob religionem, in eos poſſim animadvertere. Omninoque eò nunc miſeriarum venerunt,

fuerunt, ut aut cum vitæ rerumque omnium jactura debitum Regi obſequium neceſſe habeant negare, aut (ſi Pontifici credimus) animas ſuas ejurata catholica fide æterno devovere exitio.

Quanquam autem inter me & Romanum Pontificem, alterius videlicet religionis caput, religio ipſa literarum & internunciorum omne ſuſtulerit commercium, quum tamen ille mihi bellum non indixerit, contra communem humanitatis legem & contra Chriſtianorum Principum morem, hoc quicquid eſt feciſſe exiſtimandus eſt; & quòd me indicta cauſa perſecutionis crimine damnârit, (ea enim illius eſt de me opinio, quùm Pontificios noſtros ad martyrii patientiam hortatur) & quòd ſuarum partium hominibus in Anglia juramentum fidelitatis tam ſeverè interdixerit, id eſt, ne licitum ſuo Principi polliceantur obſequium. Si enim ſe mihi legitimum arbitratur judicem, cur, obſecro, damnat inauditum? ſin (quod res eſt) nihil mecum habeat commune, cur falcem immittit in meſſem alienam? cur inter me & ſubditos meos ſe ingerit arbitrum, præſertim ubi nulla alia quæſtio eſt niſi de civili obſequio?

Certè Pius V. etiam cum impotentiſſimè fureret, & ſuis in nuperam Reginam nimis notis inimicitiis omnia permitteret, nihil potuit facere hac ipſa, quæ mihi ab iſto oblata eſt, injuriâ atrocius, nullâ iræ causâ vel in ſpeciem ante indicatâ. Perinde enim eſt ſubditis interdicere, ne licitum Principi ſpondeant obſequium, quod iſte nunc facit; ac ſi obſequii legibus eos ſolveret, imò diſertim præciperet, ut contra Principem arma ſumerent, quod faciebat Pius V.

Sed ut ad Breve ipſum propius accedamus, in quo plus æquo ſanè ſudat, dum juramentum ipſum verbatim tranſcribit, cujus ſolus titulus ei ſatis erat, nullam ſcilicet aliam meditanti illius refutationem, niſi ut totum ſimul una litura deleret: hîc ſanè, ut & in eo quod prius indicavi, quædam ejus erga me apparet inhumanitas, non ſine aliqua in ipſius etiam Catholicos injuria. Nec enim ex juramento verba ulla quæ reprehenderet, ſelegit; quod ſi feciſſet, paterna mea in ſubditos cura, quibus nollem temere negotium faceſſere, perſuadere mihi potuiſſet, ut ea aut corrigerem, aut interpretatione aliqua lenirem. Catholicos etiam ſuos permagna liberaſſet moleſtia, ut ſi ego recuſaſſem in eo juramento quicquam mutare, non deeſſet ſaltem iis detrectantibus excuſationis color, quem ſuæ obtenderent pertinaciæ, quaſi à fide & obſequio Principis haudquaquam deficerent, ſed quòd religioni ducerent in ea verba jurare quæ à Romano Pontifice eſſent damnata.

Nunc audiamus ipſum Tonantem.

CATHOLICIS ANGLIS
PAULUS PP. QUINTUS.

Dilecti Filii, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Magno animi mœrore nos ſemper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholicâ fide jugiter ſuſtinuiſtis. Sed cum intelligamus omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio noſtra mirum in modum aucta eſt: Accepimus namque compelli vos graviſſimis pœnis propoſitis Templa hæreticorum adire, cœtus eorum frequentare, concionibus illorum intereſſe: profectò credimus proculdubio eos qui tantâ conſtantiâ atque fortitudine atrociſſimas perſecutiones, infinitas propemodum miſerias hactenus perpeſſi ſunt, ut immaculate ambularent in lege Domini, nunquam commiſſuros eſſe ut coinquinentur communione deſertorum Divinæ legis. Nihilominus zelo Paſtoralis officii noſtri impulſi, & pro Paternâ ſollicitudine quâ de ſalute animarum veſtrarum aſſiduè laboramus; cogimur monere vos atque obteſtari, ut nullo pacto ad hæreticorum Templa accedatis; aut eorum Conciones audiatis; vel cum ipſis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere ſine detrimento Divini cultus, ac veſtræ ſalutis. Quemadmodum etiam non poteſtis absque evidentiſſimâ graviſſimaque Divini honoris injuriâ obligare vos Juramento, quod ſimiliter maximo cum cordis noſtri dolore audivimus propoſitum vobis fuiſſe præſtandum, infrà ſcripti tenoris; videlicit:

Ego A. B. verè & ſyncerè agnoſco, profiteor, teſtificor & declaro in conſcientiâ meâ coram Deo & mundo, quod ſupremus Dominus noſter Rex Jacobus, eſt legitimus & verus Rex hujus regni, & omnium aliorum Majeſtatis ſuæ Dominiorum & terrarum: Et quòd Papa nec per ſe ipſum, nec per ullam aliam auctoritatem Eccleſiæ, vel ſedis Romanæ, vel per ulla media cum quibuſcunque aliis aliquam poteſtatem, vel auctoritatem habeat Regem deponendi, vel aliquorum Majeſtatis ſuæ Dominiorum vel Regnorum diſponendi, vel alicui Principi extraneo ipſum damnificare, aut terras ſuas invadere auctoritatem concedendi,

dendi, vel ullos ſubditorum ſuorum ab eorum ſuæ Majeſtatis obedientiâ & ſubjectione exonerandi, aut ullis eorum licentiam dare arma contra ipſum gerendi, tumultus ſeminandi, aut aliquam violentiam aut damnum Majeſtatis ſuæ Perſonæ, Statui, vel Regimini, vel aliquibus ſuis ſubditis infra ſua dominia offerendi. Item, juro ex corde, quòd non obſtante aliquâ declaratione, vel ſententiâ Excommunicationis, aut deprivationis factâ & conceſſâ, aut fiendâ vel concedendâ per Papam vel ſucceſſores ſuos, vel per quamcunque auctoritatem derivatam vel derivari prætenſam ab illo, ſeu à ſuâ ſede contra dictum Regem, hæredes aut ſucceſſores ſuos, vel quacunque abſolutione dictorum ſubditorum ab eorum obedientiâ; fidelitatem tamen, & veram obedientiam ſuæ Majeſtati, hæredibus, & ſucceſſoribus ſuis præſtabo; Ipſumque & ipſos totis meis viribus contra omnes conſpirationes & attentata quæcunque, quæ contra Perſonam illius, vel illorum, eorumque Coronam & dignitatem, ratione vel colore alicujus ſententiæ vel declarationis, aut aliàs facta fuerint, defendam: omnemque operam impendam revelare, & manifeſtum facere ſuæ Majeſtati, hæredibus & ſucceſſoribus ſuis omnes proditiones, & proditorias conſpirationes, quæ contra illum aut aliquos illorum ad notitiam, vel auditum meum pervenerint. Præterea juro, quod ex corde abhorreo, deteſtor, & abjuro tanquam impiam & hæreticam, hanc damnabilem doctrinam & propoſitionem, quòd Principes per Papam excommunicati vel deprivati, poſſint per ſuos ſubditos, vel aliquos alios quoſcunque deponi, aut occidi. Et ulterius credo, & in conſcientiâ meâ reſolvor, quòd nec Papa, nec alius quicunque poteſtatem habet, me ab hoc Juramento, aut aliquâ ejus parte abſolvendi: quod Juramentum agnoſco rectâ ac plenâ auctoritate eſſe mihi legitimè miniſtratum, omnibuſque indulgentiis ac diſpenſationibus in contrarium renuncio. Hæcque omnia planè ac ſyncerè agnoſco & juro juxta expreſſa verba per me hîc prolata, & juxta planum ac communem ſenſum & intellectum eorundem verborum, abſque ullâ æquivocatione, aut mentali evaſione, vel ſecretâ reſervatione quacunque. Hancque recognitionem & agnitionem facio cordialiter, voluntariè, & verè, in verâ fide Chriſtiani viri: Sic me Deus adjuvet.

Quæ cùm ita ſunt, vobis ex verbis ipſis perſpicuum eſſe debet, quòd hujuſmodi Juramentum, ſalvâ fide Catholicâ, & ſalute animarum veſtrarum, præſtari non poteſt, cum multa contineat quæ fidei ac ſaluti apertè adverſantur. Propterea admonemus vos, ut ab hoc, atque ſimilibus juramentis præſtandis omnino caveatis, quod quidem eo acrius exigimus a vobis, quia experti veſtræ fidei conſtantiam, quæ tanquam aurum in fornace perpetuæ tribulationis igne probata eſt, pro comperto habemus, vos alacri animo ſubituros eſſe quæcunque atrociora tormenta, ac mortem denique ipſam conſtanter oppetituros, potius quàm Dei Majeſtatem ullâ in re lædatis. Et fiducia noſtra confirmatur ex his quæ quotidie nobis afferuntur de egregiâ virtute atque fortitudine, quæ non ſecus ac in Eccleſiæ primordiis, reſplendent noviſſimis hiſce temporibus, in martyribus veſtris. State ergo, ſuccincti lumbos veſtros in virtute, & induti loricam juſtitiæ, ſumentes ſcutum fidei, confortamini in Domino, & in potentiâ virtutis ejus; nec quicquam vos detineat. Ipſe autem, qui coronaturus vos certamina veſtra in cœlo intuetur, bonum opus quod in vobis cœpit, perficiet. Noſtis quia diſcipulis ſuis pollicitus eſt, ſe nunquam eos relicturum eſſe orphanos: fidelis enim eſt qui repromiſit. Retinete igitur diſciplinam ejus, hoc eſt, radicati & fundati in charitate, quicquid agitis, quicquid conamini, in ſimplicitate cordis & in comitate ſpiritus, ſine murmuratione aut hæſitatione unanimes facite. Siquidem in hoc cognoſcunt omnes, quia diſcipuli Chriſti ſumus, ſi dilectionem ad invicem habuerimus. Quæ quidem charitas cum ſit omnibus Chriſti fidelibus maximè appetenda; vobis certè, dilectiſſimi filii, prorſus neceſſaria eſt. Hac enim veſtrâ charitate diaboli potentia infringitur, qui nunc adverſus vos tantoperè inſurgit, cùm ipſa contentionibus atque diſſidiis noſtrorum filiorum præcipuè nitatur. Hortamur itaque vos per viſcera Domini Jeſu Chriſti, cujus charitate è faucibus æternæ mortis erepti ſumus, ut ante omnia, mutuam inter vos charitatem habeatis. Præſcripſit ſanè vobis præcepta maximè utilia de fraternâ charitate viciſſim exercendâ, fælicis recordationis Clemens Papa Octav⁹ ſuis literis in forma Brevis ad dilectum filium Magiſtrum Georgium Archi-Presbyterum Regni Angliæ, datis die quinta menſis Octobris 1606. Ea igitur diligenter exequimini, & ne ulla difficultate aut ambiguitate remoremini. Præcipimus vobis, ut illarum literarum verba ad amuſſim ſervetis; & ſimpli-

ſimpliciter, prout ſonant & jacent, accipiatis & intelligatis, ſublata omni facultate aliter illa interpretandi. Interim nos nunquam ceſſabimus Deum Patrem miſericordiarum precari, ut afflictiones & labores veſtros clementer reſpiciat, ac vos continua protectione cuſtodiat atque defendat: quos Apoſtolica benedictione noſtra clementer impertimur. Datum Romæ apud Sanctum Marcum, ſub annulo Piſcatoris, Decimo Calend. Octob. 1606. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

RESPONSIO AD PRIMUM BREVE PONTIFICIS.

Ante omnia mœrorem hîc ſuum innuit Pontifex, quòd ærumnis, quas religionis causâ patiantur in Anglia Catholici, graviter doleat. Ubi ut manifeſtam illam, qua me impetit, calumniam tantiſper miſſam faciam; ipſa me veritatis conſcientia cogit teſtari neminem unquam Pontif. quicquam ab Eliſabetha Regina Religionis cauſa pertuliſſe. Quæ paſſi ſunt ſupplicia ipſi ſuis ſibi attraxere ſceleribus. Quod ex rerum geſtarum temporibus & cæteris circumſtantiis videre eſt. Antequam enim Pius V. excommunicando proſcripſiſſet Reginam, Catholicos verò ſuos ad rebellandum incitaſſet, ſatis conſtat nec effuſum fuiſſe ullius ſanguinem, nec verò cuiquam graviorem paulò irrogatam pœnam, nec acerbiorem rogatam legem.

Quæ deinde ſequuta ſunt, ſi quis affectu vacuus voluerit inſpicere, illinc quidem crebros regni hujus invadendi conatus, peregrina conſilia, domeſticos tumultus, clandeſtinas machinationes, venena, cædes, quotidiana ſcelera, omnia Romanis elaborata officinis, continuas præterea ſubditorum ad defectionem ſollicitationes, partim largitionibus pecuniariis, partim oſtentata immortalitatis mercede, libros denique conſcriptos à fugitivis alios ex aliis, publicaque editos auctoritate, ad ſacerrimorum ſcelerum patrocinium, & cætera graviſſima & innumera facinora: Hinc verò juſtiſſima ſed parca illa tot flagitiorum ſupplicia, næ ille luce meridiana clarius videbit tam procul fuiſſe beatiſſimæ memoriæ heroinam à perſecutionis infamia, quàm erunt hi Tartarei ſcelerum architecti à martyrii gloria.

Poſtquam defunctæ Manibus juſta feci, liceat mihi cum divo Paulo meam ipſius famam ab innumeris quibus premitur calumniis aſſerere, & quo me pacto erga Papiſtas ſemper geſſerim, bona fide teſtari. Hoc ſanctè affirmem, quantacunque demum fuerit (quæ certe fuit maxima) deceſſoris meæ clementia & miſericordia in Papiſtas, meam tamen multo ſemper fuiſſe majorem; & omnino tantam, ut illius fiducia Pontificii noſtri faſtuoſiores quàm priùs ſuæ religionis libertatem, & jura omnia cum cæteris paria certo certius à me ſibi promitterent; non pauci verò è præſtantiſſimis meis ſubditis indulgentia hac mea perculſi & attoniti, continuò præſagirent eventus amaritudinem, qualis in Sulphurea conjuratione contigit. Quot ego notiſſimæ contumaciæ Papiſtas in equeſtrem ordinem adlegi? quanta utriuſque religionis homines æquabilitate admiſi, hosque & illos omni favoris & honoris genere ornavi? quàm liber & inoffenſus in aulam meam & comitatum acceſſus omnium ordinum Pontificiis ſemper patuit? & præter cætera, quanta liberalitate & promptitudine multatitiæ pecuniæ illis feci gratiam? Neque ignotum eſt quo pacto ipſe Judicibus injunxerim ut damnatorum quoque Sacerdotum vitæ parcerent, addito clementiſſimè edicto, quo Sacerdotibus omnibus necdum cuſtodiâ detentis ante certum diem abeundi è regno copia facta eſt, incarceratis quoque & damnatis veniâ conceſſa. Unde hi tanquam nihil admiſiſſent ſui juris facti ſunt, & qui poſt comprehenſi fuere trans mare amandati ſua fruebantur libertate. Dies me citius vel charta deficeret quàm omnia in Pontificios benefacta, in ſingulos, in univerſos, collata percenſerem. Qua in enumeratione ſingulæ lineæ totidem forent Romani Pontificis accuſationes, tanta nimirum ingratitudine tantam compenſantis benevolentiam.

Atque ita lachrymas omnes ex perſecutionis mœrore per Pontificias fluentes genas ſatis (nî fallor) abſterſimus. Verùm ille ſi politicæ tantum prudentiæ compos fuiſſet, veritatis licet & juſtitiæ ſecurus, debuerat in hac querela meum & nuperæ reginæ imperium diſtinguere, & potius laudando perpetuam facere quam in me cernebat clementiam. Verum etenim illud eſt quod vulgò dici ſolet, apud generoſos animos plurimum quoque poſſe fictam benevolentiæ imputationem. Eſt autem illa de perſecutione manifeſta calumnia: neque probari poteſt, ex quo ego hoc regnum adii quenquam hominum religionis causâ fuiſſe exutum vita; niſi forte jam ex novo hoc Pontificis interdicto, quo debitum mihi prohibetur obſequium, juſta oriatur in multos animadvertendi neceſſitas. Quod ſi evenerit, Pontifici imputetur eorum ſanguis, qui unus eſt ejus fundendi auctor.

Alteram illam Pontificii brevis partem, qua vetat ſuos ne noſtras Eccleſias ritusvé aut cere-

monias frequentent, non fert animus nunc attingere; quùm id mihi negotii tantum dederim ut orbi terrarum illius publicum injuriam, quòd ſubditos meos à juſtiſſima obſequii profeſſione avertat.

Cæterùm verba ipſa quibus damnatur juramentum numero quidem pauca, ſed pondere graviſſima ſunt; nempe, id perſpicuum eſſe debere Catholicis omnibus, quòd hujusmodi juramentum, ſalva fide Catholica & ſalute animarum ſuarum præſtare non poſſint; quùm multa contineat quæ ſaluti & fidei apertè adverſentur. Huic homini quadrat vetus illud Philoſophi, Multa dicit, ſed pauca probat, imò vero nihil omnino probat. Nam quod obſequii profeſſio erga Principem fidei & ſaluti ſubditorum aperte adverſetur, eſt ſupra noſtram Theologiam, & peregrinum eſt & inſolens dogma, & eo homine penitus indignum, qui ſe univerſalem Epiſcopum, & œcumenicum Chriſtianorum paſtorem cenſet appellandum. Lego non ſemel in ſacro codice, Subditorum eſſe Principibus ſuis ſeu bonis ſeu malis etiam conſcientiæ causâ obedire. Unde & populus ajebat *Joſuæ; Quemadmodum Moſi obedivimus in omnibus, ita & tibi obediemus. Sic * Propheta auctor fuit populo ut obtemperarent Regi Babel: Submittite, inquit, colla veſtra ſubter jugum Regis Babel, eique & populo ejus ſervite ut vivatis. Sic erga Pharaonem ſe geſſerunt * Iſraëlitæ, dum peterent ab eo dimitti. Sic erga * Cyrum, dum veniam impetrant revertendi ut templum exſtruant. In ſumma Apoſtolus vult omnes ſubdi poteſtatibus * ſuperioribus, etiam conſcientiæ causâ.

[*Joſ.1,17. *Jer.2,27. *Exod.5.1 *Ezra 1,3. *Ro 13,5]

Nec à ſacrarum literarum præſcripto abeunt Patres. Auguſtinus de Juliano ſic loquitur: Julianus, inquit, extitit infidelis Imperator. Nonne extitit Apoſtata iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſervierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat; Producite aciem. Ite contra illam Gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali. Tertullianus etiam, Chriſtianus nullius eſt hoſtis, nedum Imperatoris: quem ſciens à Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt, ut & ipſum diligat, & revereatur, & honoret, & ſalvum velit, cum toto Romano Imperio, quousque ſæculum ſtabit. Colimus ergo Imperatorem ſic quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, ut hominem à Deo ſecundum, & quicquid eſt à Deo conſecutum, ſolo Deo minorem. Hoc & ipſe volet: ſic enim omnibus major eſt, dum ſolo vero Deo minor eſt. Juſtinus Martyr, Nos ſolum Deum adoramus, & vobis in rebus aliis læti inſervimus, Imperatores ac Principes hominum eſſe profitentes. Ambroſius, Dolere potero, potero flere potero gemere; adverſus arma, milites, Gothos quoque lacrymæ meæ arma ſunt: Talia enim munimenta ſunt Sacerdotis: aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. Optatus, * Super Imperatorem non eſt niſi ſolus Deus, qui fecit Imperatorem. * Gregorius etiam ad Mauritium ſcribens de lege quadam, qua milites nondum expleto militiæ tempore vetabantur recipi in monaſteria, Omnipotenti (inquit) Deo reus eſt qui ſereniſſimis Dominis in omne quod agit & loquitur, purus non eſt. Poſtea ſe profeſſus indignum famulum ſuæ pietatis deinceps per totam Epiſtolam omnis in eo eſt, ut legem illam perinde ac ſentiebat, convincat injuſtam: demum his verbis Epiſtolam concludit; Ego quidem juſſioni ſubjectus eandem legem per diverſas terrarum partes transmitti feci: & quia lex ipſa omnipotenti Deo minimè concordet, ecce per ſuggeſtionis meæ paginam Sereniſſimis Dominis nunciavi. Utrobique ergo quæ debui, exſolvi qui & Imperatori obedientiam præbui & pro Deo quod ſenſi, minimè tacui.

[Auguſt in Pſal. 124. Tertull. ad Scap. Juſtin. Mart. apol. 2 ad Antonin. Imper. Ambroſ. orat. cont. Auxent. l.5. epiſt. Ambr. *Optat. cont. Parmen. l. 3. * Gregor. Mag epiſt. l.2. indict. 11. epiſt 61.]

Jam verò quantum diſcrepet hic veteris ævi Pontifex, qui Imperatoris decreto etiam contra animum ſuum & conſcientiam morem gerit, ab hodiernis illis & noſtris, qui licitum illud & civile in Principes obſequium ſubditis interdicunt, penes ſit æquum lectorem judicare.

Cum Patribus idem ſentiunt in decretis ſuis Concilia. Præſules Concilii Arelatenſis totum Concilium ſubjiciunt Imperatori Carolo his verbis: Hæc igitur Domino Imperatori præſentanda decrevimus, poſcentes ejus clementiam, ut ſi quid hic minus eſt, ejus prudentia ſuppleatur: ſi quid ſecus quàm ratio habet, ejus judicio emendetur: ſi quid rationabiliter taxatum eſt, ejus adjutorio divina opitulante clementia perficiatur.

[Conc. Arelat. ſub Carolo Mag. can. 26.]

Sed quid ego de Carolo Magno loquor, cui non unum ſed ſex omnino Concilia, Francofordienſe, Arelatenſe, Turonenſe, Cabilonenſe, Moguntinum, ac Rhemenſe ſeſe penitus ſubmiſerunt? Quidni potius œcumenica adferam Concilia, Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalcedonenſe, & quatuor præterea ſic vulgo habita, quæ ſeſe in omnibus Imperatoris prudentiæ ac pietati ſubjecerunt? adeo quidem ut patres Epheſini quater inculcent ſe Imperatoris oraculo, nutu, ſanctione, & mandato coiiſſe; jamque ad ejus pietatem ſupplices confugere, ut quæ contra Neſtorium & illi conſentientes geſta eſſent, illius potentia rata fierent & valerent, ut liquidò apparet ex Generalis Concilii Epheſini Epiſtola ad Auguſtos.

[Vid. epiſt. general. conc Epheſ. ad Auguſt.]

Quin etiam Chriſtum dixiſſe lego * Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, juſſiſſeque ut quæ Cæſaris ſunt Cæſari, * quæ Dei darentur Deo. Et in Theologia hoc mihi hactenus multò ſemper viſum eſt certiſſimum, civilem eam, quæ Magiſtratui defertur, obedientiam religioni & ſaluti animarum nihil adverſari. Quòd verò ſaluti animarum ea adverſetur, quemadmodum in hoc brevi affirmatur, inſolens eſt & novum dogma & in Chriſtiana Eccleſia nec lectum, nec auditum prius.

[*Joh. 18,36 *Matt. 22, 21.]

Pontifex igitur penes quem eſt privilegium

non

non errandi, & novos quùm libet fidei articulos condendi, meâ quidem ſententiâ prius definire debuerat eſſe hunc unum è Catholicæ fidei articulis, quàm credendi obediendíque neceſſitatem Catholicis impoſuiſſet. Sed reſponſionem noſtram ad hanc Pontificii brevis partem hoc concludamus Dilemmate:

,, In rebus temporalibus vel licet obtemperare Principi vel non licet. Si liceat (quod nemo unquam vocavit in dubium) cur ita iniquus eſt Pontifex & ferox in Catholicos, ut licitum iis interdicat obſequium? Sin æſtimet non licere, cur ſuæ opinionis nullam attulit cauſam? cur non iis concedit, vel ut rectius dicam, cur non perſuadet ipſis illum Regem ut deſerant, cui obedire non debent?

Adhortationem Pontificis.

Quòd autem tanta contentione eos hortatur ad conſtantiam & ut martyrium, cæteraq; adverſa propter religionem forti ferant animo; id ſolum reſpondeo, ſi æqua ſit & honeſta cauſa quam illis commendat, neceſſariam quoque videri hortationem ejus: ſin, ut eſt & ego modò probavi, futilis ea eſt & vana, tum nulli bono eſſe hortationem ejuſmodi, niſi ut ipſe reum ſe faciat ſanguinis tot ovium ſuarum, quas hîc ſciens voleníque abjicit, non modò vitas, opes & familias ubi nihil opus eſt evertens, verum etiam Papiſtis omnibus fœdam inurens maculam; quaſi fieri nequiret, ut qui Papiſticam religionem ſeriò coleret, Principi alicui fidelis ſubditus eſſe poſſet, vel ſanè illius religionis profeſſio cum debito Magiſtratui obſequio haud quaquam poſſet ſubſiſtere.

Fama vires acquirit eundo.

Sed calumniæ & vaniſſimi rumores, quos in tam longo itinere hinc ſcilicet Romam uſque creſcere neceſſe eſt, forte os ſubleverunt Pontifici, feceruntque ut temere & præproperè hoc ad nos breve transmitteret. Nam magna illa civitas, mundi Domina, & myſtico ſenſu (ut ipſi fatentur) Babylon, non poteſt non plena eſſe rumorum ſuſurris. Nec inſueta res eſt hominibus de injuria querentibus (quales ſunt apud nos illi Catholici) ſuas exaggerare & multiplicare miſerias: ut mirum videri non debeat ſi in ea urbe judex aliàs non iniquus, calumniâ tamen circumſcriptus, iniquè judicet; quod nonnulli ex ipſis Pio V. non dubitant accidiſſe, quum ille in nuperam reginam Eliſabetham fulmen excommunicationis exploderet. Et quis ſcit, an aliquando eadem ratione excuſaturi ſint duo brevia Clementis octavi paulò ante Reginæ obitum huc miſſa, quibus me, & alios omnes qui noſtram religionem vel profiterentur vel tolerarent, à regno Angliæ excludebat; immemor profectò eorum quæ eodem tempore & pæne uno eodemque ſpiritu mihi promiſerat, & miniſtris quibusdam meis peregre agentibus ſanctè teſtatus fuerat; quod ex animo ſcilicet mihi faveret, enixèque daturus eſſet operam ut regni hujus compos evaderem. Quin ipſi Pontificii, quùm rem iſtam animadverterent tam eſſe ab omni divino humanoque jure & communi ſenſu alienam, perſuaſum habuerunt non fuiſſe hoc breve Pontificis, ſed famoſum libellum in Pontificis odium concinnatum; vel ſane (ut jam diximus) calumniatorum dolis circumventum Pontificem hoc quicquid erat, ſcripſiſſe. Qua in mente erant non rudiores ſolum Papiſtæ, ſed etiam qui eruditionis & prudentiæ famâ inter eos præcellebant: è quorum numero erat & Archipresbyter. At Pontifex ut hunc ſcrupulum ex ſuorum animis eximeret, alterum breve huc mittere non eſt gravatus, quo priori illi fidem aſtrueret; ut jam intelligatur ſciens voleníque in illud peccatum relapſus, quod aliàs incogitantiæ & delatorum improbitati potuiſſet adſcribi.

nomine Babylonis (1. Pet. 5, 13.) Romam ajũt intelligi, quod & fatentur Rhemiſtæ.

Vide acta in proditores Sulphurarios, Garnetum & ſocios.

Pontificiorum opinio de brevi Pontificis.

Breve illud ita ſe habet;

DILECTIS FILIIS CATHOLICIS ANGLIS PAVLVS PP. QVINTVS.

Secundum Breve ... datum decimo Cal. Sep. 1607.

Dilecti filii, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Renunciatum eſt nobis reperiri nonnullos apud vos, qui, cùm ſatis declaraverimus per literas noſtras anno ſuperiore, decimo Calend. Octobr. in formâ Brevis datas, vos tuta conſcientia præſtare non poſſe Juramentum, quod à vobis tunc exigebatur, & præterea ſtrictè præcepimus, ne ullo modo illud præſtaretis; nunc dicere audent hujusmodi literas de prohibitione Juramenti non ex animi noſtri ſententia, noſtraque propria voluntate ſcriptas fuiſſe, ſed potius aliorum intuitu atque induſtria: eaque de cauſa iidem perſuadere nituntur, mandata noſtra dictis literis non eſſe attendenda. Perturbavit ſanè nos hic nuncius, eoque magis, quia experti obedientiam veſtram (filii noſtri unicè dilecti) qui ut huic ſanctæ ſedi obediretis, opes, facultates, dignitatem, libertatem, vitam denique ipſam piè ac generosè nihili feciſtis, nunquam ſuſpicati eſſemus, potuiſſe vocari apud vos in dubium fidem literarum noſtratum Apoſtolicarum, ut hoc prætextu vos ex mandatis noſtris eximeretis. Verùm, agnoſcimus verſutiam atque fraudem adverſarii humanæ ſalutis, eique potius quàm veſtræ voluntati

 tribui-

tribuimus hanc renitentiam. Eapropter iterum ad vos ſcribere decrevimus, ac denuò vobis ſignificare, literas noſtras Apoſtolicas anno præterito decimo Calend. Octobr. datas de prohibitione Juramenti, non ſolum motu proprio & ex certa noſtra ſcientia, verum etiam poſt longam & gravem deliberationem de omnibus quæ in illis continentur adhibitam, fuiſſe ſcriptas, & ob id, teneri vos illas omnino obſervare, omni interpretatione ſecus ſuadente rejecta. Hæc autem eſt mera, pura, integraque voluntas noſtra, qui de veſtra ſalute ſolliciti, ſemper cogitamus ea quæ magis vobis expediunt, & ut cogitationes ac conſilia noſtra illuminet is à quo Chriſtiano gregi cuſtodiendo noſtra fuit præpoſita humilitas, indeſinenter oramus: quem etiam jugiter precamur ut in vobis filiis noſtris ſum̃opere dilectis, fidem, conſtantiam, mutuamque inter vos charitatem & pacem augeat. Quibus omnibus, cum omni charitatis affectu, peramanter benedicimus.

Datum Romæ apud S. Marcum ſub annulo piſcatoris, decimo Calend. Septembr. 1607. Pontificatus noſtri anno tertio.

Petrus Stroza.

RESPONSIO AD SECUNDUM BREVE PONTIFICIS.

QUòd ad hoc breve attinet, meritò in authorem ſua retorquentur verba, ut verſutia & aſtus Satanæ appelletur. Nam ſi mille annis in hoc incubuiſſet Satanas, ut inſigni aliquo infortunio Pontificios noſtros mactaret, hoc commento nihil reperiſſet unquam efficacius. Quotquot enim ſacramentum fidelitatis dixerunt, & Laici & Sacerdotes non pauci & ipſe Archipresbyter, idque ſine reniſu aut hæſitatione; neceſſe nunc habent non modo Principi negare obſequium naſcendi jure debitum, quod ſcrupulorum obtentu in verbis juramenti excuſari utcunque potuiſſet; verum etiam juratum ejurare imò verò tertia hac vice duo, quæ ante præſtiterunt, juramenta ejurare: alterum tacitum, quod ipſa naſcendi conditione intelliguntur juraſſe; alterum manifeſtum, nempe hoc ipſum fidelitatis, quod nihil eſt aliud quàm taciti illius expreſſio. Unde efficitur Anglorum neminem manere poſſe in Catholica fide, aut ſuæ animæ ſaluti proſpicere, niſi ejuret obſequium, quod naſcendi jure debet Principi.

Nec ſatis erat exoleta illa prioris anni brevia novis hoc anno firmare, niſi etiam (ne quis menſis nedum annus ſine portento nobis efflueret) famoſus ille controverſiarum compilator Cardinalis Exieſuita Bellarminus literis ſuis ad Archipresbyterum miſſis oleum adderet incendio, folleſque ſeditionis inflaret, &, ut ſic dicam, currenti perfidiæ calcar ſubderet. Mira res eſt, ut immodicus affectus, & Pontificiæ Monarchiæ ſtudium viri eruditione clariſſimi mentem egerint transverſam.

Literæ ejus ſic ſe habent;

ADMODUM REVERENDO DOMINO

D. GEORGIO BLACKVELLO, ARCHIPRESBYTERO ANGLIÆ, ROBERTUS S. R. E. CARDINALIS BELLARMINVS. S. D.

VEnerabilis in Chriſto Domine Frater, Anni ſunt fere quadraginta, quòd invicem non viderimus: ſed ego tamen veteris noſtræ conſuetudinis nunquam oblitus ſum, teque in vinea Domini ſtrenuè laborantem, quando aliter non potui, orationibus Deo commendare non deſtiti: me quoque in tua memoria toto hoc tempore vixiſſe, & in tuis orationibus ad Altare Domini locum aliquem habuiſſe non dubito. Ita igitur ad hoc uſque tempus non verbis, aut literis, ſed opere, & veritate, ut ſanctus Joannes loquitur, alter in alterius dilectione permanſimus. Sed hoc ſilentium rumpere coëgit nuncius, qui diebus iſtis de tuis vinculis, & carcere ad nos venit. Qui quidem nuncius, etſi triſtis videri poterat ob jacturam paſtoralis tuæ ſollicitudinis, quam Eccleſia

iſta

iſta fecit: tamen lætus quoque videbatur, quoniam ad Martyrii gloriam, quo dono Dei nullum eſt fælicius, propinquabas, ut qui tot annis gregem tuum verbo, & doctrina paviſſes, nunc exemplo patientiæ glorioſius paſceres. Verùm hanc lætitiam non mediocriter interturbavit, ac ferè corrupit triſtis alius nuncius, qui de conſtantiâ tua in recuſando illicito juramento ab adverſariis tentata, fortè etiam labefactata, & proſtrata ſucceſſit; Neque enim, frater chariſſime, juramentum illud ideo licitum eſſe potuit, quod aliquo modo temperatum, & modificatum offerebatur. Scis enim ejuſmodi modificationes nihil eſſe aliud, quàm Satanæ dolos, atque verſutias, ut fides Catholica de primatu ſedis Apoſtolicæ vel apertè, vel obſcurè petatur: pro qua fide tot inclyti Martyres in iſtâ ipsâ Angliâ ad ſanguinem uſque pugnârunt. Certè enim quibuscunque verbis juramentum ab adverſariis fidei concipiatur in Regno iſto, eò tendit, ut auctoritas capitis Eccleſiæ à ſucceſſore ſancti Petri ad ſucceſſorem Henrici Octavi in Angliâ, transferatur. Quod enim obtenditur de periculo vitæ Regis, ſi ſummus Pontifex eam in Angliâ poteſtatem habeat, quam in aliis omnibus Chriſtianis Regnis habet; inane prorſus eſſe, omnes qui ſunt aliquâ prudentiâ præditi, facilè vident. Neque enim auditum eſt unquam ab initio naſcentis Eccleſiæ, uſque ad hæc noſtra tempora, quòd ullus Pontifex Maximus Principem ullum, quamvis hæreticum, quamvis ethnicum, quamvis perſecutorem cædi mandaverit, aut cædem fortè ab aliquo patratam probaverit. Et cur, quæſo, unus Rex Angliæ timet, quod ex tot Chriſtianis Principibus nullus timet, nullus timuit? Sed, ut dixi, vani iſti prætextus decipulæ ſunt, & ſtratagemata Satanæ. Qualia non pauca in Hiſtoriis veterum temporum inveniuntur, quæ facilè referre poſſem, ſi non epiſtolam, ſed librum integrum ſcribendum ſuſcepiſſem: unum tantum, exempli gratiâ, ad memoriam tibi revocabo. Scribit ſanctus Gregorius Nazianzenus in prima oratione in Julianum Imperatorem, illum ut ſimplicibus Chriſtianis imponeret, in imaginibus Imperatoris, quas Romani civili quodam genere honoris pro more adorabant, imagines Deorum falſorum admiſcuiſſe, ut nemo poſſet Imperatoris imaginem adorare, quin ſimul Deorum ſimulachris cultum adhiberet. Hinc nimirum fiebat, ut plurimi deciperentur, & ſi qui fortè fraudem ſubodorati, Imperatoris imaginem venerari recuſarent, ii graviſſimè punirentur, ut qui Cæſarem in ſua imagine contempſiſſent. Tale aliquid in Juramento vobis oblato mihi videre videor, quod ea fraude compoſitum eſt, ut nemo poſſit proditionem in Regem deteſtari, civilemque ſubjectionem profiteri, quin primatum ſedis Apoſtolicæ perfide abnegare cogatur. Sed Chriſti ſervi, ac pręſertim primarii domini Sacerdotes, ubi periculum Fidei ſubeſſe poſſit, tantum abeſſe debent à ſuſceptione illiciti juramenti, ut ab omni etiam ſuſpicione ſimulationis præſtiti juramenti cavere debeant, ne fidelib⁹ populis ullum prævaricationis exemplum reliquiſſe videantur. Quod egregie præſtitit in ſignis ille Eleazarus, qui neque porcinas carnes comedere, neq; ſimulare comediſſe voluit, quamvis graviſſima tormenta ſibi cerneret imminere: ne, ut ipſe ait in ſecundo libro Macchabæorum, multi juvenum per eam ſimulationem ad Legis prævaricationem animarentur. Neque minùs fortiter Magnus Baſilius, & exemplo ad res noſtras magis accommodato, cum Valente Imperatore ſe geſſit. Nam ut in hiſtoria ſcribit Theodoritus, cùm Præfectus Imperatoris hæretici hortaretur ſanctum Baſilium, ut non vellet propter parvam dogmatum ſubtilitatem Imperatori reſiſtere; reſpondit vir ille ſanctiſſimus & prudentiſſimus, non eſſe ferendum, ut de Divinis dogmatibus, vel una ſyllaba corrumpatur, ſed potius pro eorum defenſione omne genus ſupplicii amplectendum. Equidem arbitror non deeſſe apud vos, qui dogmatum ſubtilitatem eſſe dicant, quæ in Juramento Catholicis hominibus propoſito continentur: & non eſſe propter rem tam parvam Regis Imperio reluctandum. Sed non deerunt etiam viri ſancti, ac magno Baſilio ſimiles, qui palam affirmabunt, non eſſe de Divinis dogmatibus, vel minimam aliquam ſyllabam corrumpendam, etiamſi tormenta & mors ipſa toleranda proponatur. Inter hos unum,

vel

vel potiùs horum Principem atque anteſignanum te eſſe par eſt. Et quamvis vel inopinata comprehenſio, vel acerbitas perſequutionis, vel ſenectutis imbecillitas, vel quid aliud in cauſa fuerit, ut conſtantia titubaverit; confidimus tamen de Domini pietate, & de diuturna tua virtute, fore, ut qui ſancti Petri & ſancti Marcellini caſum aliqua ex parte imitatus videris, eorundem fortitudinem in reparandis viribus & veritate aſſerenda fæliciter imiteris. Nam ſi rem totam diligenter apud te cogitare volueris, videbis profectò non eſſe rem parvam, quæ ob Juramentum iſtud, in diſcrimen adducitur, ſed unum ex præcipuis Fidei noſtræ capitibus, ac religionis Catholicæ fundamentis. Audi enim, quid Apoſtolus veſter magnus Gregorius in Epiſtola quadrageſima ſecundâ libri undecimi ſcribat: Apoſtolicæ ſedis reverentia nullius præſumptione turbetur: tunc enim membrorum ſtatus integer perſeverat, ſi caput Fidei nullâ pulſetur injuriâ. Itaque ſancto Gregorio teſte, cùm de primatu ſedis Apoſtolicæ vel turbando, vel minuendo, vel tollendo ſatagitur, de ipſo capite Fidei amputando, ac de totius corporis, omniumque membrorum ſtatu diſſipando ſatagitur. Quod ipſum ſanctus Leo confirmat in ſermone tertio de Aſſumptione ſuâ ad Pontificatū, cùm ait; Specialis cura Petri à Domino ſuſcipitur, & pro fide Petri proprie ſupplicatur, tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. Ex quo idem ipſe in Epiſtolâ ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ affirmare non dubitat, neceſſe eſſe exortem illum myſterii eſſe Divini, qui auſus fuerit à Petri ſoliditate recedere. Qui rurſum ait, Quiſquis huic ſedi principatum exiſtimat denegandum, illius quidem nullo modo poteſt minuere dignitatem, ſed inflatus ſpiritu ſuperbiæ ſuæ ſemetipſum in inferna demergit. Atque hæc quidem, & alia ejuſdem generis multa tibi notiſſima eſſe certò ſcio, qui præter cæteros libros, viſibilem monarchiam Sanderi tui, Scriptoris diligentiſſimi, & de Eccleſia Anglicanâ optime meriti, ſæpe legiſti: quique ignorare non potes, ſanctiſſimos viros, eoſdemque doctiſſimos, Joannem Roffenſem, & Thomam Morum pro hoc uno graviſſimo dogmate duces ad Martyrium plurimis aliis, cum ingenti Anglicæ nationis gloria, noſtra memoria fuiſſe. Sed ad memoriam tibi revocare volui, ut colligas te, & magnitudinem rei conſiderans, non tuo judicio nimiùm fidas, neque plus ſapias quàm oportet ſapere; & ſi fortè lapſus tuus non ex inconſideratione, ſed ex infirmitate humanâ, ex metu carceris, & ſuppliciorum profectus eſt, non anteponas libertatem temporalem libertati gloriæ filiorum Dei: neque ob momentaneam, & levem tribulationem fugiendam, amittere velis æternum gloriæ pondus, quod ipſa tribulatio operatur in te. Bonum certamen diu certâſti, curſum fermè conſummaſti, fidem tot annis ſervaſti; noli igitur tantorum laborum præmia tam facilè perdere; noli corona juſtitiæ, quæ tibi jamdudum paratur, te ipſe privare; noli tot patrum & filiorum tuorum vultus confundere. In te ſunt hoc tempore conjecti oculi totius Eccleſiæ, quin etiam ſpectaculum factus es mundo, Angelis & hominibus: noli in extremo actu ita te gerere, ut & tuis luctum & gaudium hoſtibus relinquas. Sed contrà potiùs, quod omnino ſperamus, & pro quo ad Deum noſtrum aſſiduè preces fundimus, vexillum Fidei gloriosè erigas, & quam contriſtaveras, lætam facias Eccleſiam: nec jam ſolùm veniam merearis à Domino, ſed coronam. Vale, viriliter age, & confortetur cor tuum. Romę, die 28. Septemb. 1607.

Reverendæ admodum D. V. frater & ſervus in Chriſto

Robertus Card. Bellarminus.

RESPONSIO AD LITERAS CARDINALIS.

SIquidem igitur harum literarum refutatione cum eo collaturus ſim pedem, teſtari prius neceſſe habeo nihil me hujus facere ut ex tanti viri magnitudine mihi gloriam quæram, ſed religionis ſolius & conſcientiæ causâ; ne velut inaurata catapotia devorent homines Circæa hæc illius carmina, tam veri omnis inania, quàm exterioris eloquentiæ fuco ſpecioſa; neu calumniarum & mendaciorum nebulis mea obſcuretur fama, ſimplicesve homines & incauti trahantur in errores, ipſave denique veritas periclitetur ſilentio.

Prius-

Priuſquam autem ſingula hujus Epiſtolæ refutare aggrediar, quis mecum non miretur tantopere aberraſſe à ſcopo virum tam eruditum, ut per literas elaboratiſſimas quæſtionem à præſenti negotio prorſus alienam refutarit? Apparet jam transfugas noſtros, de quorum familiaritate ita gloriatur, ſic illi inculcaſſe juramentũ Primatus, quod tanto ſemper Papiſtis fuit terriculo; ut quùm inſtituiſſet Juramentum fidelitatis refellere, in illud invectus ſit quod ejus animo præcipuè inſederat; eorum more, qui aliud agentes, aliud cogitantes ſæpenumero pro eo quod agunt nominant id quod cogitant. Ut enim Primatus Juramento voluerunt majores noſtri Pontificios à noſtræ religionis hominib' ſecernere, ita hoc Juramento, quod ille videri vult refellere, ſecerni volumus Papiſtas pacis & Reipublicæ amantes à Sulphureæ conjurationis rivalibus. At ille per totam Epiſtolam indignatur eò per vim adigi Catholicos, ut ſucceſſorum S. Petri authoritatem negent, iiſq; Henrici Octavi ſucceſſores ſufficiant. Nam Juramentum Primatus ab Henrico Octavo introductum fuit, & una erat ex cauſis, cur Thomas Morus & Roffenſis Epiſcopus illius regis juſſu vitam amiſerint. Nam in eam formulam jurare noluerunt. Ex eo tempore apud omnes Principes, qui noſtrarum partium fuere, integra & illibata manſit ejus juramenti vis, quę tota in hoc eſt ut Regis poteſtatem ſumm̃am faciat in omnes omnium perſonas, Clericorum Laicorum; peregrinos verò Principes aliasq; quascunq; poteſtates ex his regnis excludat. Cui nihil ſimile habet noviſſimum hoc noſtrum juramentum; quùm non agat niſi de civili obſequio in rebus civilibus Principi à ſubditis debito.

Et ut manifeſtius appareat eum, licet nominetenus poſterius improbet juramentum, totum tamen eſſe in refellendo priore, viſum mihi eſt juramentum primatus verbatim hîc deſcribere; permiſſa æquo Lectori judicandi libertate, an non hoc revera illud ſit, quod ſub larva alteri nominis refellit Bellarminus.

EGo A.B. palam teſtor, & ex conſcientiâ meâ declaro, quòd Majeſtas Regia, unicus eſt ſupremus gubernator hujus Regni, omniumque aliorum ſuæ Majeſtatis Dominiorum ac territoriorum, tam in omnibus Spiritualibus ſive Eccleſiaſticis rebus aut cauſis, quàm in temporalibus: & quòd nullus extraneus Princeps, Perſona, Prælatus, Status, aut Potentatus, habet aut habere debet ullam Juriſdictionem, poteſtatẽ, ſuperioritatem, præeminentiam, vel auctoritatem Eccleſiaſticam ſive Spiritualem infra hoc Regnum; & proinde renuncio penitus, & rejicio omnes extraneas Juriſdictiones, poteſtates, ſuperioritates, & authoritates. Et promitto, me deinceps fidem, & veram obedientiam Regiæ Majeſtati, ejusq; Hæredibus, ac legitimis Succeſſoribus præſtiturum: & pro virili meà adjuturum ac propugnaturum omnes Juriſdictiones, privilegia, præeminentias, & auctoritates Regiæ Majeſtati, Hæredibus ſuis, ac Succeſſoribus conceſſas, vel debitas, ſive Imperiali hujus Regni Coronæ unitas & annexas. Ita me Deus adjuvet, & per hujus libri contenta.

UT autem non ſolùm appareat, quantum ille à quæſtionis ſtatu, verum etiam ab ipſa æquitate receſſerit, viſum eſt quoq; Juramento huic primatus propoſitiones ſubjicere, illis, ex quibus Juramentũ fidelitatis compoſitum eſt, contrarias: ne quem ſcil. lateat, quantam in perfidiam & læſę Majeſt. ſcelera ſubditos meos inducere ſatagit, dum illis hoc juramentum diſſuadet. Quiſquis enim in eam formulam recuſet jurare, eum aut omnes aut quaſdam ex ſequentibus propoſitionibus neceſſe erit tueri.

1. Quòd ego Jacobus non ſim Rex legitimus hujus regni, aliarumque omnium mearum ditionum.

2. Quòd Papa vel ſuâ, vel Eccleſiæ, vel Romanæ ſedis authoritate, vel aliqua alia ratione me poſſit dignitate regia privare.

3. Quòd Papa de meis regnis & ditionibus pro ſuo arbitrio poſſit ſtatuere.

4. Quòd Papa externo alicui Principi jus poſſit concedere meas ditiones invadendi.

5. Quòd Papa ſubditos meos à fide & obſequio mihi debitis poſſit abſolvere.

6. Quòd Papa uni aut pluribus ſubditorum meorum jus concedere poſſit arma contra me ſumendi.

7. Quòd Papa ſubditis meis jus poſſit concedere, me ipſum, aut poteſtatem meam, aut alios è ſubditis meis violandi.

8. Quòd ſubditi mei non teneantur perſtare in fide & obſequio erga me, ſi quando fuero excommunicatus.

9. Quòd ſubditi mei perſonam meam, vel imperium non teneantur pro viribus defendere, ſi quando Papæ ſententia vel excommunicatus fuero vel depoſitus.

10. Quòd ſubditi mei propter excommunicationis ſententiam à Pontifice adverſus me quandocunque latam non teneantur conjurationes adverſus me, & proditiones ſibi notas detegere.

11. Quòd nec hæreticum ſit nec deteſtabile, ſi quis putet Principes à Papa excommunicatos poſſe à ſuis ſubditis aut aliis quibuscunque regno vel vita exui.

12. Quòd Papæ liceat ſubditos meos ab hoc juramento aut aliqua ejus parte abſolvere.

13. Quòd nec legitimè nec plena authoritate à ſubditis meis exigatur hoc juramentum.

14. Quòd juramentum hoc ſuſcipiendum ſit cum æquivocatione, cum mentali evaſione, aut tacita reſervatione, & non ex animi ſenten-

tia atque ex intimo pectore in vera fide hominis Chriſtiani.

PRopoſitiones ex quibus conſtat juramentum, ſunt his per contradictionem oppoſitæ, nec ad Pontificis in rebus ſpiritualibus Primatum ullatenus pertinent, nec in generali aliquo plenoque Concilio unquam judicatæ ſunt ad illius auctoritatem pertinere. Quin & inter ipſos Doctores Scholaſticos inextricabile etiamnum eſt de his certamen.

Juramentum fidelitatis nititur auctoritate veterum Conciliorum.

Atque ut orbi terrarum magis adhuc innoteſcat neque nos neq; regni noſtri ordines primos fuiſſe hujus juramenti inventores, ſed à divini verbi auctoritate pendere, & exemplo niti juramenti veteris in celeberrimo Concilio mille abhinc annis præſcripti, nedum ut in eo Concilio vel aliis permultis unquam fuerit damnatum, ut noſtrum nunc fuit à Romano Pontifice; viſum eſt mihi eorum Antiſtitum hæc de re verba ſubjicere, ut conſtet nihil à ſubditis meis in hoc juramento peti, quod non ab omnibus hominibus antiqui canones diſertis verbis & ſollicitè præceperunt fieri. Quin & ipſam Æquivocationis fraudem, quam nos in noſtro juramento tanta cum cura proſcripſimus, vetera quoque Concilia pari diligentia & cautione excluſerunt. Adeo fere in noſtro negotio nihil eſt, cui non aliquid illius quod ab iis factum eſt reſpondeat; niſi quod antiqui canones de juramento illo exigendo graviter & ſeverè caverint: quod ille omnium Conciliorum (ſi Diis viſum eſt) CAPUT diſtrictè & ſeverè prohibet à quoquam præſtari.

Æquivocatio ab iiſdē proſcribitur.

Quantum a Conciliis diſcrepet Pontifex.

Verba Concilii hæc ſunt;

Concil. Tolet. 4. can. 47. An. 633.

AUdi ſententiam noſtram. Quicunque ergo ex nobis, vel totius Hiſpaniæ populis, qualibet conjuratione vel ſtudio Sacramentum fidei ſuæ, quod pro patriæ gentiſque Gothorum ſtatu, vel conſervatione Regiæ ſalutis pollicitus eſt, temeraverit, aut Regem necem attrectaverit, aut poteſtate regni exuerit, aut præſumptione tyrannicâ regni faſtigium uſurpaverit; Anathema ſit in conſpectu Dei Patris & Angelorum, atq; ab Eccleſiâ Catholicâ, quam perjurio profanaverit efficiatur extraneus, & ab omni cœtu Chriſtianorum alienus, cum omnibus impietatis ſuæ ſociis: quia oportet ut una pœna teneat obnoxios, quos ſimilis error invenerit implicatos.

Quæ ſententia pæne totidem verbis in eodem canone ter iteratur; quâ tertiò reiteratâ, & aſſenſu univerſi Cleri & populi rogato, tandem ab univerſo Clero & populo dictum eſt: Qui contra hanc veſtram definitionem præſumpſerint, anathema, maranatha; hoc eſt, perditio in adventu Domini ſint, & cum Juda Iſcarioth partem habeant ipſi, & ſocii eorum. Amen.

Et in quinta Synodo decretum fuit ut hæc ſanctio de juramēto fidelitatis in omnib9 Conciliis Epiſc. Hiſpaniæ deinceps repeteretur.

Verba Decreti hæc ſunt;

PRopter malorum mentium facilitatem & memoriæ oblivionem, hæc ſacratiſſima ſtatuit Synodus, ut in omni Concilio Epiſcoporum Hiſpaniæ, *univerſalis Concilii decretum, quod propter Principum noſtrorum ſalutem eſt conſtitutū, peractis omnibus in Synodo, publicâ debeat voce pronunciari. Quatenus ſæpe replicatum auribus, vel aſſiduitate iniquorum mens territa corrigatur, quæ ad prævaricandum & oblivione & facilitate perducitur.

*C[illegible] Tol[illegible] c[illegible] no 6[illegible] Synod. Tole[illegible] ma[illegible] no[illegible]

Rurſus in ſexto Concilio: Teſtamur coram Deo & omni ordine Angelorum, coram Prophetarum atque Apoſtolorum, vel omnium Martyrum choro, coram omni Eccleſiâ Catholicâ & Chriſtianorum cœtu, ut nemo intendat in interitum Regis, nemo vitam Principis attrectet, nemo regni eum gubernaculis privet, nemo tyrannicâ præſumptione apicem regni ſibi uſurpet, nemo quolibet machinamento in ejus adverſitate ſibi conjuratorum manum aſſociet. Quòd ſi in quippiam horum quiſquam noſtrorum temeratio caſu præſumptor extiterit, Anathemate Divino perculſus, abſque ullo remedii loco habeatur condemnatus æterno judicio.

Syn[illegible] T[illegible] Conc Tolet 6 [illegible] 18. An[illegible]

Et in decimo Concilio (ut multa illa Toletana omittam) ita habetur: Si quis Religioſorum, ab Epiſcopo uſque ad extremum ordinis Clericorum, ſive Monachorum, generalia juramenta in ſalutem Regiam, gentiſq; aut patriæ data reperiatur violaſſe voluntate profanâ, mox propriâ dignitate privatus, & loco, & honore habeatur excluſus.

Conc To[illegible] let. [illegible] C[illegible] 2. Æta[illegible]

Juramento huic occaſionem præbuit perfidia, cujus ſuſpecti erant in Principes ſuos Chriſtiani qui aut jurare æquivocè aut quod juraſſent perfidè ſolerent violare; ut ex variis illius Concilii verbis videre eſt: * Multarum quippe gentium, ut fama eſt, tanta extat perfidia animorum ut fidelitatem Sacramento promiſſam Regibus ſuis obſervare contemnant, & ore ſimulent juramenti profeſſionem, dum retineant mente perfidiæ impietatem. Ac rurſus; Jurant enim Regibus ſuis, & fidem quam pollicentur prævaricantur: nec metuunt volumen illud judicii Dei per quod inducitur maledictio, multaque pœnarum comminatio ſuper eos qui jurant in nomine Dei mendaciter. Eodem ſpectant quæ in Concilio Aquiſgranenſi habentur: Si quiſquam Epiſcoporum (inquiunt) aut quilibet ſequentis ordinis Eccleſiaſtici, deinceps timore, aut cupiditate, aut qualibet ſuaſione, à Domino & orthodoxo Ludovico Imp. defecerit, aut etiam Sacramentum fidelitatis illi promiſſum violaverit, & ejus contrariis malevolâ intentione ſe copulaverit, gradū proprium canonicâ atque Synodali ſententiâ amittat.

*Conc[illegible] Tolet. 4. can. 7[illegible]

Con[illegible] Aqu[illegible] gran[illegible] Lu[illegible] Pii, [illegible] Ca[illegible] ann [illegible]

Nunc verò ut illius Epiſtolæ ſigillatim reſpondeam, & inprimis ad ſuavem illam veteris cum Archi presbytero neceſſitudinis memoriam; fieri quidem poteſt ut ipſi recolenti ſuavis ea videri poſſit, at mihi liquet illius cum hoc homine ejuſque ſociis, transfugis noſtris, amicitiam (de qua in prima Controverſiarum ſuarum præfatione glorietur) nobis & regno huic amariſſimam accidiſſe. Nonnulli enim ex illis Sacerdotibus & Jeſuitis, * qui ipſi aut proditores patriæ aut conjurationum in

* Conjura[illegible] [illegible] tus. Vide [illegible] habitum in [illegible] Londini

nuperam

nuperam Reginam conſcii fuere, Patrem Robertum Bellarminum inter præcipuos ſuos authores & oracula nominabant. Neque illi invideo honorem, quem ex venditatione interioris amicitiæ cum alieni Principis fugitivis & perduellibus conſequatur; quos niſi melioribus quàm hactenus fecit, moribus imbuerit, profectò de Jeſuitica Societate parum bene merebitur. Quòd autem ab Archi-presbytero contendit ut in precibus ad altare Domini velit eſſe ipſius memor; certè ſi Blacuelli preces tam futuræ ſint illius animæ inutiles, quàm veriſimile eſt Blacuelli animæ & corpori fore illius conſilium, modò illud ſequatur; poſſet utique Cardinalis æquo animo ferre earum precum jacturam.

Primus autem, qui lætum hunc de Archi-presbytero nuncium ad Bellarminum pertulit, is ipſe (ni fallor) erat, qui comprehenſum Archi-presbyterum & martyrio proximum indicavit. Egregium vero charitatis ſignum in Cardinale, quod veteris & dilecti amici audita apprehenſione, incarceratione, & mortis periculo, tantopere exaltaverit. At prius certò cognitum oportuit ſolam religionem cauſam deddiſſe ſupplicio, quàm ſe martyrii expectatione tam immodicè titillaret. Nam quæ obſecro charitas hoc illi permiſit, ut me perſecutoris infamiâ oneraret antequam ex Archi-presbyteri damnatione & morte ullum ejus rei argumentum ſuppeteret? unde noverat non ideo captum Archi-presbyterum quòd conjurationis ſulphureæ conſcius videretur? Unde reſciverat accuſationis quæ intentanda erat capita? denique unde nomen criminis divinaverat? nec dum enim quicquam illi objectum fuerat.

…aritas …mini …dina-

Tum ſi charitas ſuſpicioſa eſſe non debet, quid erat, cur me tyrannidis & perſecutionis tam fidenter arceſſeret; cui crimini non poteram non affinis eſſe ſi martyr futurus erat Blackvvellus? Verum de Bellarmino jure hic uſurpatur quod de hujus ſæculi hominibus pronunciavit Chriſtus Servator noſter, quibus ſatis videtur amicos ſuos diligere cum inimicos habeant odio. Nec enim hæc Cardinalis noſtri pietas ultra ſuæ ſectæ populares progreditur. Nam quantum ſuperfluæ charitatis adjecit Blackvvello, dum ſuam ex venientis martyrii opinione voluptatem profitetur: tantum mihi præter jus charitatis & fas omne detraxit, dum cruenti perſecutoris me gravat invidiâ.

Quòd autem interruptum hoc ſcribit gaudium ex ſequentis nuncii appulſu, qui Archi-presbyteri conſtantiam præſtito jam juramento retulit labefactatam, nihil habuit Cardinalis neceſſe alterutram ob cauſam percelli, vel priore gaudio vel ſecuto hoc mœrore, utroque pariter videlicet ex falſis orto principiis. Nam nec ea mihi mens unquam fuit ut Blackvvellum, aliumve religionis nomine affligerem: nec Blackvvelli conſtantia hoc dicto jurejurando labefactata fuit. Ille cum ſui juris eſſet rem eam ſemper æquiſſimam & juſtiſſimam ipſe æſtimârat, & Catholicos omnes ad obſequium invitarat: captus verò ſine hæſitatione aut mora cum primum jubebatur, juravit in verba, ut legitima & ſancta; nullis noſtris aut minis compulſus, aut illecebris adductus, ut ipſe de ſe teſtari poterit.

Quòd verò juramenti modificatione aut temperamento offenditur Bellarminus, ego quid hac criminatione ſibi velit non ſatis aſſequor, niſi fortè id reprehendit, res legitimas & juſtas legitimis juſtiſque & idoneis verbis exponi. Nulla ibi cernitur aut modificatio aut temperamentum, quod Satanæ dolus absque calumnia dici queat; quùm res ipſa in ſe planiſſima ſit; & juraturis omnibus tanta interpretationis perſpicuitate expoſita, ut moleſtum nihil habeat niſi illa in fine verba, quibus æquivocationis & mentalis reſervationis fallacia exploditur. Quod novum & recens Romano-Catholicæ religionis dogma potiore jure inter ſtratagemata Satanæ numerabitur, quàm perſpicua & plana de rebus clariſſimis oratio.

Sed quid de peregrinæ ruſticitatis hominibus dicemus, quos cum Satyro meritò indignemur ex eodem ore calidum ſimul ſpirare & frigidum? Lutherum & cæteros noſtrarum partium audaciores liberioresq; Theologos acerbiſſimè inſectabatur, ut cerebroſos & Diabolico afflatos ſpiritu: noſter de iis ſermo quia modeſtior eſt & temperatior, Satanæ dicitur ſtratagema. Itaque non injuria cum Chriſto conquerimur non ſaltare eos canentibus nobis, nec mœrentibus collachrymari. His nec Johannis Baptiſtæ ſeveritas placeat, nec Chriſti lenitas; quorum omnis in eo labor eſt, non ut ædificent Chriſto ſuper fundamentum verbi & infallibilis veritatis, ſed ut ſæcularem Monarchiam ſuis fulciant traditionibus. Matth. 11, 17.

Sed quid illud ſit, in quo appareat Satanæ verſutia ad fidem ſcilicet Catholicam & primatum St. Petri evertendum, ipſo Bellarmino egebat interprete. Neque enim in tota Epiſtola vel verbo demonſtrat St. Petri primatum in juramento ullibi attingi, niſi forte ſufficiat, quod Dominus Bellarminus αὐτὸς ἔφα, quod tanti mihi non videtur ut absque omni probatione cuiquam cordatiori debeat ſatisfacere. Cœlum & terra, meo judicio, non magis diſtant, quàm civilis obſequii profeſſio & Catholica fides vel St. Petri primatus. Ecquid enim eſt, obſecro, in eo juramento quod cum Catholica fide vel religione quoquam modo commune ſit? An qui in ea verba jurat, profitetur ſe religionis articulum aliquem aut credere aut non credere? An Eccleſiam ſemel nominat, ſeu veram ſeu falſam?

Nullus fidei articulus definitur in juramento fidelitatis.

Quòd ad St. Petri Primatum, ignoro ego cujus Apoſtoli nomen in eo juramento ſcriptum ſit, excepto Jacobi, quod mihi in Baptiſmi lavacro impoſitum fuit; etſi Cardinalis in Epiſtola illa, quæ tota de me erat, eo me nomine nuſquam dignetur. Sic nec apertè nec occultè ulla eſt vel hierarchiæ Eccleſiaſticæ, vel ſedis Apoſtolicæ, vel ſucceſſionis St. Petri, vel ullius rei ſimilis in eo juramento mentio.

Q 2 Quan-

Quanquam author Epiſtolæ ſucceſſionis St. Petri egregiè ſanè meminerit, eamque cum Henrici Octavi ſucceſſione graphicè contulerit; cujus ineptæ & malè moratæ comparationis miror eum non puduiſſe. Quòd enim ad ſucceſſorem Henrici Octavi, quo nomine me intelligit; nunquam ego poteſtatem arrogavi novos fidei articulos cudendi, aut de iis judicandi; nec inpoſterum facturus ſum. Sed animus eſt iis me minorem gerere, & obediendo cunctis præire, pari cum infimis modeſtia. Quòd ſi Pontifex ſuam à D. Petro vel doctrinæ vel perſonæ ſucceſſionem tam certò poſſet deducere, quàm ego meam ab Angliæ & Scotiæ regibus progeniem; non tam diuturna foret nec tanta in Chriſtiano orbe eam ob rem contentio: nec tantum papyri vexaſſet * Bellarminus de Romano Pontifice in decumanis illis controverſiarum voluminibus; ut omnibus quæ potuit allatis nihil aliud in fine definiret, niſi moraliter certum eſſe, quod diſputabat, & illud ſuum piè eſſe credendum; Poſtquam etiam ipſos * Pontifices ſua in cauſa teſtes feciſſet, quorum tamen hiſtorica narratio in articulum fidei tranſire haudquaquam poteſt. Illud citra jactantiam confirmo me majorum meorum virtutibus propius inhærere, quàm evinci poſſunt D. Petro ſimiles Romani Pontifices, præſertim cum anathemate feriunt Principes, eorumque ſubditos fidelitatis ſolvunt jurejurando.

*Bellarm. de Rom. Pontif. lib. 4. cap. 6. ibid. l. 2. c. 12.

*ibid. l. 2. c. 14.

Validiſſimum Cardinalis argumentū.

Sed nunc ad præcipuum ejus argumentum deventum eſt, ubi me panico ſed ſupervacaneo terrore correptum ſcribit. Nec enim unquam auditum eſt, ait, ab initio naſcentis Eccleſiæ uſque ad hæc noſtra tempora, quod ullus Pontifex Principem ullum quamvis hæreticum, quamvis Ethnicum, quamvis perſecutorem cædi mandaverit, aut cædem forte ab aliquo perpetratam probaverit.

Verum primò cur cætera juramenti ſciens volensque tranſilit, abdicationes, & dejectiones regum, conjurationesque & rebelliones in eos concitatas; quorum omnium non minùs quàm necis injecta eſt ibi mentio, quandoquidem omnia eodem redeant, nec quiſquam inveniatur tam ſcrupuloſus qui unum ex his adverſus Regem tentare auderet, cætera verò ſi facultas adeſſet non auderet? Nec tamen vitio illi verto, quod omnia ſicco pede tranſierit. Aliàs enim effugere non poterat quin diſertis verbis ſe ipſum argueret mendacii: quod nunc re ipſa tantum non verbis facit. Tam magnificè enim in * prioribus libris dejectiones Principum & abdicationes oſtentavit, ut ſalva pudoris & probitatis opinione id hîc rurſus inficiari non potuerit.

*Bellarm. de Rom. Pont. l. 5. c. 8. & lib. 3. c. 16.

Nec tamen (ut eo quò vult revertamur) videre poſſum, qua fronte ſic mordicus neget probatas unquam fuiſſe Romano Pontifici cædes Principum. Quot Imperatoribus ejus opera inteſtinum commotum eſt bellum, quorum ea erat conditio ut occidi poſſent ſi vincerentur? nec id opinor refragante * Pontifice, quum ita Henrico * V. ſuccenſuerit, quòd patrem ſuum in cujus perniciem eum excitârat ſepulturæ honore donaſſet.

* Paſchal. 2.

*Gotof. Viterb. Helmod. Culpa.

Sed vetuſtioribus hiſtoriis relictis Bellarmino, in cujus libris tantâ (ut dixi modo) narrantur fide, convertamus oculos in noſtra tempora, memores orationis panegyricæ habitæ à Pontifice in laudem Monachi qui Henricum Tertium Galliarum Regem confodit, Principem ipſorum judicio ab hæretici vel Ethnici vel Perſecutoris infamia tam longè remotum, ut Pontifex ipſe in ea oratione dixerit fictum Monachum fuiſſe occiſum à vero. Sed præter ferventiſſimam hanc orationem, & gratulationem de ſcelere, quàm parum abfuerit hic ſicarius à conſecrationis gloria & novi cælitis honore, Bellarmino ejuſque ſequacibus notius eſt quàm nobis. Et ni Cardinalium quorundam cautior interceſſiſſet prudentia, poſſemus jam haud dubie ex ipſo Pontificis Kalendario Bellarminum convincere mendacii.

Vide orationem Sixti V. habitam in conſiſtorio per mortem Henrici 3.

Et ut domeſtica non negligamus, quot machinationes, quot inſidiæ in nuperæ reginæ vitam ſtructæ fuere, eæque ab iis parricidis quibus id negotii dederunt Confeſſarii, ipſo Papa authore? Ad cujus rei fidem vel id ſatis eſſe debet, quòd ex eo tempore uſque in hodiernum diem nemini Eccleſiaſtico lis mota ſit à Pontifice propter conjurationum ejuſmodi communionem. Cujus rei Sanderus ille, quem Cardinalis in Epiſtola ſua honoris cauſa nominat, teſtis eſt locupletiſſimus: nec alio dogmatum genere refertos eſſe ejus libros deprehendet, quiſquis inſpexerit. Quantum autem hæc à ſe diſtent (Regem occidere cædemve ejus probare & alios in eorum vitam concitare inſidiaſque factas gratas habere) ipſum Bellarminum Judicem appello. Non obſcurum eſt igitur, quantopere hunc hominem affectus impotentia ſui ipſius fecerit immemorem, ut & contra animum ſuum, & priorum librorum teſtimonium, & noſtri temporis conſuetudinem ipſe ſecum pugnaret.

Verum quis illum ſibi hoc in negotio miretur contradicere, cum grandia illa volumina undique ſcateant contradictionibus, quas ubi ipſe vel alius conciliaverit, credam quoque præfractam & impudentem illam in hiſce literis negationem (quod nihil unquam adverſus Reges tentarit Romanus Pontifex) cum ejus quos dixi libris poſſe conciliari.

Et ne videar eum imitari ſtrenuè affirmando quod confirmare non poſſim, ad libros ejus Lectorem remittiam, ut ex ſubjectis locis ipſemet ſuarum contradictionum teſtis citetur.

In libris de juſtificatione a propter incertitudinem (inquit) propriæ juſtitiæ, & periculum inanis gloriæ, tutiſſimum eſt fiduciam totam in ſola DEI miſericordia & benignitate reponere.

a Bell. de Juſtif. lib. 5. c. 7.

Quæ propoſitio toti tractatui & ſenſui quinque librorum de juſtificatione unde ſumitur, è diametro oppoſita eſt.

Deus

Deus b non inclinat hominem ad malum, neque phyſicè, neque moraliter.

Mox contrarium ait Deum inclinare quidem ad malum, non phyſicè, ſed tamen c moraliter.

Epiſcopos d Apoſtolis ſuccedere, Presbyteros autem ſeptuaginta Diſcipulis, docent conſtanter omnes Patres.

Alibi contrarium e affirmat, Epiſcopos non propriè ſuccedere Apoſtolis.

Alicubi Judas, inquit, non f credidit.

Alibi vero Judas g juſtus fuit, & certè bonus.

Obſervatio Legis h ſecundùm ſubſtantiam operis requirit, ut ſic Præceptum obſervetur, ut peccatum non committatur, & non fiat homo reus ob Præceptum non impletum.

Contrà, ſciendum i eſt, inquit, non eſſe omnino idem facere bonum morale, & obſervare Præceptum ſecundùm ſubſtantiam operis: poteſt enim ſervare præceptum ſecundùm ſubſtantiam operis, etiam cum peccato.

Petrus * non amiſit eam fidem, quâ corde creditur ad juſtitiam.

Contrà, Petri k peccatum fuit lethale.

Antichriſtus l Magus futurus eſt, & more aliorum Magorum occultè Diabolum ipſum adoraturus.

At contra, m Abhorrebit ab idololatriâ, execrabitur atque oppugnabit idola, denique templum denuò ædificabit.

Verbis n conſecrationis, vera & ſolennis oblatio celebratur.

Contrà, o Sacrificii oblatio magis in re quàm in verbis conſiſtit, & illa actio quâ corpus Domini ſuper altare ponitur, vera & realis oblatio eſt.

Mundi p finis non poteſt ſciri.

Contrà, q Poſt Antichriſti mortem non futuri ſunt niſi quadraginta quinque dies, uſque ad mundi finem.

Decem r Reges comburent purpuream meretricem, id eſt, Romam.

Contrà, ſ Antichriſtus Romam odio habebit, & pugnabit contra eam, & comburet.

Duobus modis t intelligi poteſt nomen UNIVERSALIS EPISCOPI: uno modo, ut ille qui dicitur UNIVERSALIS, intelligatur eſſe ſolus Epiſcopus omnium urbium Chriſtianarum, ita ut cæteri non ſint Epiſcopi, ſed Vicarii tantùm illius, qui dicitur Epiſcopus univerſalis: quo ſenſu Papa non eſt univerſalis Epiſcopus.

Contrà, u Omnis ordinaria juriſdictio Epiſcoporum deſcendit immediatè à Papâ, & eſt in eo, & ab eo in alios derivatur.

Quæ ego ſelegi pauca è multis ut prudens lector Leonem, quod ajunt, ex ungue. Hic hominis mos eſt, ut quoties gravi aliquo argumento premitur non curet omnino, nec meminerit an cum cæteris quæ alibi ſcripſerit bellè concinat reſponſio, dummodo ad præſentem tempeſtatem quomodocunque declinandam inſerviat.

Nunc autem ut eò redeamus unde digreſſi ſumus: Ab initio (inquit) naſcentis Eccleſiæ uſque ad noſtra hæc tempora nunquam auditum eſt, quòd ullus Pontifex Maximus Principem ullum quamvis hæreticum, quamvis Ethnicum, quamvis perſecutorem cædi mandaverit, aut cædem fortè ab aliquo patratam probaverit. Et cur quæſo unus Rex Angliæ timet quod ex tot Chriſtianis Principibus nullus timet, nullus timuit?

Nullus igitur Chriſtianorum Principum unquam ſibi metuit à Pontifice? unde ergo factum eſt, ut miſeri iſti Imperatores ita fuerint à Pontifice jactati vexatique, & demum ad extremum compulſi exitium, cujus rei teſtem citavimus ipſum è libris ſuis Bellarminum?

Non ille ſibi metuebat x Imperator, qui nudo y pede in nive & gelu totum triduum prius ſtetit ad januam Pontificis quàm admiſſus eſt? z Non ille, qui pronus a humi jacuit, ut alteri Pontifici cervicem præberet calcandam? Non b ille qui pati c coactus eſt, ut alius Pontifex ſacram de capite coronam pede excuteret?

Non Philippus d ille, cui Pontifex Innocentius Tertius, quo invito Imperator creatus fuit, his verbis fertur minatus; Aut Pontifex auferet Philippo diadema aut Philippus mitram Pontifici? nec mora, contra eum excitatus eſt Otho, qui eo occiſo Romam ſe contulit, & primum à Pontifice coronatus fuit Imperator, deinde à e Pontifice imperio exutus. Non metuebat Fredericus f ille, quem Innocentius Quartus excommunicatum privavit Imperio, Principibus ſacramento fidelitatis abſolutis, ſubornatoque in Apulia qui illi venenum propinaret? & quùm ex ea potione convaleſceret, conducto filio notho Manfredo, qui patrem novo & nocentiore veneno extingueret, quod & factum eſt? Quid ſcripſit Alexander g Tertius Sultano? Ut ſi in pace cuperet vivere, Imperatorem, h cujus effigiem mittebat, quavis ratione tollendum curat. Non Alexander i Sextus ducenta aureorum millia accepit à Bajazete, ut fratrem ejus Gemen, vel ut alii appellant Siſimum, tum Romæ captivum occideret? Non recepit veneno eum ſe extincturum, & patrato ſcelere percepit mercedem? Non metuebat poſt Thomæ Becketi cædem noſter k Henricus Secundus, qui, præterquam quod nudis pedibus religionem peregrinantis implevit, virgis quoque per capitulum actus eſt, ut puer in literario ludo, lætus etiam quod ſic evaderet? Non jure metuebat Chriſtianiſſimi Regis proavus Johannes, quùm Hiſpano tradi videret ſuum regnum l Navarræ, cujus dimidium etiamnum detinetur? Non illius ſucceſſor, qui jam regnat, jure metuebat, quùm excommunicatione abſolvi ſe tam ſupplex peteret, nec invitus largiretur ut legatus ſuus Romæ virgis cæderetur, pro eo ſcilicet agens pœnitentiam? Non erat, cur ſibi caveret nuper Regina Eliſabetha jam excommunicata à Pio Quinto, donatâ ſubditis fidelitatis ſacramento ſolutis, etiam Hiſpaniarum regi Hibernia? quum famoſus ille & transfuga Theologus auctus ga-leri

x Henr. 4. y Abbas Urſperb. Lamb. Scaff. anno 1077. Platin. in vita Gregor 7. z Frederic. Barbaroſſ. a Naucler. gen. 4. Jac. Bergom. in Suppl. chr. Alfonſ. Clacon. in vita Alex 3. b Henr. 6. c Rich. Hoveden. in Rich. 1. Ranulf. in Polychron l. 7. d Abbas Urſperg. ad ann. 1191. Naucl. gener. 40. Cuſpinian. in Philippo. e Abbas Urſperg. f Matth. Pariſ. in Henr. 3. Petr. de Vineis ep. lib. 1. & 2. Cuſpin. in Freder. 2. g Vita Frederici Germanice conſcripta. h Frederic. Barbaroſſ. i Paul. Jovius hiſt. l. 2. Cuſpin. in Bajaz. 2. Guicciard. l. 2. k Hoveden p. 308. Mat. Pariſ in Henr 2. Walſing. in Hypo. Neuſt Jo. ann. Capgrave l Gomeſio de reb geſtis Franc. Ximenii Archiep Tol. l. 5.

leri honore, ut nunc Bellarminus, proditionis Stanlejanæ in apologiam ederet; qua confirmabat non licere modò, ſed & conſcientiæ cauſa unicuique Subditorum ex officio incumbere, ut Reginam, hæreticam nempe & excommunicatam, omni ſua ope deſtituerent, exercituſque & urbes & propugnacula ſibi commiſſa Hiſpaniarum Regi ipſius hoſti dederent, ſiquidem Regina nullo jure ea teneret?

In Cardinalis Alani reſponſio ad literas Stanlæi. An. 1587.

Cæterum etſi viri prudentes ex alienis malis diſcant ſapere, & ſibi proſpicere, juxta vulgatum illud;

Tunc tua res agitur paries cum proximus ardet.

Ego tamen propius, & meo periculo juſſus ſum circumſpicere, primo quidem bullis quas dixi tranſmiſſis ne debitam hujus regni hæreditatem cernerem: deinde poſt aditam & pacatam ejus poſſeſſionem illo Sulphureæ Conjurationis portento, quo me meoſque omnes & regno & vita ibant exutum. Ut ut autem Pontifex videri nolit illi proditioni faviſſe, negari tamen non poteſt quin miniſtri ejus apud nos præcipui, & mancipiorum ejus primores, Jeſuitæ, illius conflandæ primi extiterunt artifices: quorum is, qui ſacerrimæ cohortis dux fuit, in ipſa ſceleris confeſſione expiravit, alii conſcientia facinoris patriam fugere; nonnulli ſe in Italiam recepere. Nec tamen fugitivi illi, nec Balduinus, qui quùm in Belgica viveret, non vixit tamen exſors hujus criminis, unquam à Pontifice in judicium vocati fuere, nedum ut pœnam ullam tam immanis & nefarii facinoris pertulerint.

Nihil jam opus eſt mirari unum Regem eſſe qui timeat, aut exclamare, quis Chriſtianorum Principum unquam ſibi metuit præter eum? quaſi vi ſuadæ efficere poſſet, ne ego & mei ſubditi crederemus Solem in meridie lucere, nec factum fuiſſe aliquando quod noſtris hiſce vidimus oculis. Vel ut aures noſtras obturemus non ad illius incantationes, ſed ad perſpicuæ veritatis evidentiam. At miretur quantum volet, nunquam tamen evincet panicum ullum propterea mihi metum inceſſiſſe. Quando ego à Pontifice ſecuritatis cautionem importuniùs expetii? Quando Chriſtianis Principibus amicis & affinibus meis moleſtus fui, ut mihi benevolentiam Pontificis conciliarent? Quando eorum operam ad meæ ſecuritatis præſidium flagitavi? non ultra progreditur mirabilis hic noſter metus, quàm ut in meis paſcuis oves diſtinguam à capris. Quæcunque enim fuerint in Sulphurea conjuratione Pontificis Romani partes, illud ſane ex conſtanti Conjuratorum confeſſione in ipſa quoq; morte ſatis conſtat, ſolam religionem tanti facinoris audendi cauſam eos habuiſſe. Quidam etiam in ipſa morte induci non potuere, ut Deum aut Regem veniam poſcerent delicti: quin & conſortes ſuos ad ſimilem animabant conſtantiam. Et non juſtiſſima jam ſuberat cauſa, cur unà cum ordinibus regni hac juramenti formula bonos ſubditos diſtingueremus à malis? imo Papiſtas illos, qui quamvis ſuæ religionis ſtudio tenerentur, boni tamen cives manerent, à Furiis illis & Orci incendiariis ſecerneremus, qui cum Sulphureæ conjurationis authoribus idem ſentirent? Imo quæ major gratia (abſit verbo invidia) diverſæ religionis hominibus à Rege poterat exhiberi, quam ut ab iis juramentum ejuſmodi exigeretur, quo honeſtam mentem & fidem erga Principem in rebus civilibus teſtantes ignominiam & dedecus eluerent, quod omnibus earum partium hominibus ex conjurationis Sulphureæ noxa adhæreſcebat?

Quod autem ad confirmationem prævalidi illius argumenti Juliani apoſtatæ exemplum adducit, * illiuſque aſtutias adverſus Chriſtianos, quos eo ſcilicet redegerit, ut aut idololatriam aut læſæ Majeſtatis crimen admitterent: meminiſſe vellem Lectorem bonæ quoque ſimilitudinis eam eſſe conditionem, ut uno nonnunquam pede claudicet; at hæc ita inepta eſt, ut manibus, pedibus, & membris omnibus capta ſit; quum præſenti negotio nihil ſimile appareat, præter hoc unum quòd Julianus Imperator fuerit, ego Rex ſim. Primò enim Julianus apoſtata fuit, & Chriſtiana fide, quam olim ſecutus fuerat, renunciatâ ad Ethnicorum ſuperſtitionem vel atheiſmum potiùs reverſus eſt; ego Chriſtianus ſum, nec religionem, quam cum materno lacte pæne imbibi, unquam deſerui; nec illius, Deo ſit laus, unquam me pœnituit. Julianus ob ſolam Chriſti fidem Chriſtianis fuit infeſtus; ego in hoc cum meis ſubditis negotio id unum ſpecto, ut bonos cives à perfidis proditoribus ſecernam. Julianus ſibi Chriſtianorum interitum proponebat; ego ut Chriſtiana religio in pacata floreat Republica. Julianus illos voluit ad idololatriam allectos; ego meos ad fidei & obſequii quæ mihi naſcendi jure debentur profeſſionem. Utebatur Julianus dolis quibus illos nec opinantes irretiret; mea omnis ratio plana eſt & perſpicua & ab omni obſcuritate quàm remotiſſima, nemini eorum qui juraturi ſunt negatâ veniâ (ſi petat modo) aut meditandi, aut deliberandi, aut dubitationes quaſcunque proponendi. Sed ſumma diſſimilitudo in eo eſt, quòd Julianus ad idolorum & ſtatuarum cultum illos compelleret; quùm ego cæterique omnes noſtrarum partium tantum ab hac culpa abſimus, ut hæretici à vobis non aliam ob cauſam habeamur, quàm quia ab idololatriæ communione ſumus alieni. Ita quod in ſimilitudine præcipuum eſſe debuit, diſſimillimum apparet. Julianus enim perſequebatur Chriſtianos, quia nolebant eſſe idololatræ: ego apud vos audio Perſecutor, quia idololatra eſſe nolo. Ut finem faciam vetus illud in tam ineptæ ſimilitudinis artificem Bellarminum optimè quadrat,

Perdere quos vult Jupiter, hos dementat.

Quocirca nulla habenda eſt ea illius concluſio, contra charitatis leges illata, ſibi videri non ſine dolo malo excogitatum hoc juramentum, ne quis (ſi ipſi credimus) proditionis odium aut Regis obſequium profiteri poſſet, quin una eadem-

* Nazianz. in Julian. invectiva Prima.

Ec[illegible] na[illegible] mili[illegible] nisere[illegible]

eâdemque opera, Apoſtolicæ ſedis primatum abnegaret. Unde hoc illi commentum in mentem venerit, ego equidem divinare non poſſum: nam veriſimile eſſe quod dicit, ne ipſe quidem nititur oſtendere. Neque mihi operæ eſt cum larva luctari, id eſt, abſonam rem & incredibilem refellere.

Negari id quidem non poteſt, Christi ſervos non paucos, Sacerdotes, aliosque, propter Christi confeſſionem in tormenta omnia & mortem quoque ipſam perpeſſos. Neque exemplis, quæ ad hanc rem adducit, alia ratione occurrere neceſſe eſt, quàm ut moneam illum, dum conſtantiam Martyrum his illuſtrat, ſtrenuè agere Sophiſtam, quia controverſum pro confeſſo ubique accipit, quaſi Martyrum eorum cauſa eadem foret cum noſtrâ.

Ut tamen melius videat Lector non ſolum quàm ſint aliena quæ adhibet exempla, verum etiam quàm mala paſſim fide authores citet, viſum eſt loca ipſa, ad quæ digitum intendit, exſcribere, & ſtatum cauſæ de qua in ſingulis agitur, breviter exponere; ut quàm parum ad rem faciant, & quàm facile in eos qui adferunt pro telis retorqueri poſſint, manifeſtius appareat.

...cab. ...ps. Et primò ad Eleazarum quod attinet; ſi Archi-presbyter pari jure abſtinere poſſet à juramento, quo ille à ſuilla; non foret hoc à Cardinalis inſtituto exemplum alienum. Ut enim Scribarum Princeps fuit Eleazarus, ſic iſte eſt Archi-presbyter. Et ut in Eleazari exemplo permagna vis erat juniores ſcribas animandi ad legis obſervationem, vel ad diſſimulationem eos trahendi; ſi videri ille voluiſſet ſuillam guſtaſſe: Sic Archi-presbyter inferiores Sacerdotes ſuo poterat exemplo ad juramentum fidelitatis invitare vel avertere. Sed cum fundamentum vitioſum eſt, domus diu ſtare non poteſt. Quod enim, obſecro, in ſacris literis exemplum patrocinetur iis qui recuſent jurare in verba Principis, vel fidelitatem ei debitam negant? Poſſet Cardinalis, ſi vellet, reminiſci eum hominem cenſuris Eccleſiæ jure eſſe obnoxium, qui legibus authoritate Eccleſiæ ſtabilitis recuſat parere, verbi gratiâ certis diebus ab eſu carnium abſtinere. Igitur ſi ſatius eſt mori, quàm minimum ceremonialis legis apicem violare; corpuſque affligere & macerare multò præſtat quàm poſitivum Eccleſiæ jus negligere; nonne permittet Archi-presbytero, quò animam ſuam à peccato & corpus à pœna redimat, vivere ſecundum regni leges, & mihi ſuo exemplo ſpem facere cæteros ejusdem ordinis homines dignitate minores, pari tamen eſſe cum ipſo probitate, parique in Principem fide? hic erat, ni fallor, longè melior illius exempli uſus.

Sed mihi de alio juramento monendus eſt hic Cardinalis, quod Rex à populo pænè cum ſuæ vitæ & totius exercitus periculo exegit, quùm eos compulit jurare abſtinentiam ab omni cibo à mane in veſperam: cujus Sacramenti tam ſeverus vindex fuit, ut Jonathanem filium ſuum natu maximum, & futurum (ut tum ſpes erat) regni hæredem tantum non ad mortem compulerit quòd pauxillo mellis de ſumma virga guſtato legem violaſſet, quam tamen ille latam neſciebat. Et ſtratagema Satanæ vocabitur juramentum noſtrum, cujus exigendi tanta fuit neceſſitas ad firmandam meam poſterorumque meorum incolumitatem, ne populus meus Antichriſtianæ ſcortationis amarorem tam altè dehinc imbiberet, ſed in cordibus ſuis tantillum mellis retinerent ſubditi, quo ſe teſtarentur ſemel mihi deſponſatos ſemper fore meos, integro & illibato obſequii & fidelitatis vinculo? hoc ſolùm dico, ſortem à Deo profectam in juramento Saulis, & Bellarminianam noſtri juramenti cenſuram ab eodem ſpiritu eſſe non videri.

De exemplo Baſilii quod ille ſuæ cauſæ tam putat accommodatum, hoc primum neceſſe habeo monere, in Sanctorum patrum, quæ adfert teſtimoniis examinandis minus futurum nobis moleſtiæ, ſi familiarem & tritum jam nimis dolum amoveret; neu quùm ea adducit quæ pro ipſo faciunt, quæcunque officiunt, omitteret; ſed rerum ſenſus non minùs quàm verborum ſententias proferret. Nec longè exemplum nobis petendum eſt. In hoc ipſo Theodoreti teſtimonio, ſi ſequentem duntaxat verſiculum citatis à ſe verbis adjunxiſſet, Archipresbyterum potius ad jurandum induxiſſet, quàm à jurando deterruiſſet. Proximè enim ſequitur: Imperatoris quidem amicitiam magni ſe pendere cum pietate, qua remota pernicioſam eſſe dicere. Cæterùm ut conſtet utri noſtrum majus ſit jus in hanc Theodoreti ſententiam auctoris ſcopum paucis indicabo. Theodor. l.4. c.19. Excutitur exemplum de S. Baſilio.

Imperator Valens ipſe Arrianus, poſtquam uxoris conſilio omnes Eccleſias ſuis nudaſſet paſtoribus, venit Cæſaream, cui præerat Epiſcopus Baſilius, ille quem Lumen orbis indigitat hiſtoria. Egerat cum eo Imperator per * legatum ut cum Eudoxio Conſtantinopolitano Epiſcopo Arrianæ factionis Principe communicaret: alias minabatur exilium. Appellens legatus Cæſaream Baſilium ad ſe accerſit, honorificeque & blandè compellatum monet, ut cedat tempori; neu tenui dogmatis exquiſitione tot Eccleſiarum commoda in periculum adduceret. Offert præterea Cæſaris amicitiam, & ſe illius ſi vellet conciliatorem. Reſpondet S. Baſilius illecebras has ſermonis eſſe, & pueris quidem capiendis idoneas, inhiantibus ad palpum. Illos verò qui divinis innutriti eſſent literis nunquam omnino pati poſſe ut earum una ſyllaba in diſcrimen veniret; adeoque ſi opus eſſet nullum genus mortis pro illis ſubeundum recuſaturos. Imperatoris quidem amicitiam magni ſe pendere cum pietate, illa remota pernicioſam eſſe. Theodor. l.4. c.19. Modeſtū nomine, ut ait Nazian. in oratione funebri pro Baſilio. Theodor. l.4 c.12.

Ita ſe habet hiſtoria: Nunc cauſam utriuſq; comparemus, St. Baſilii, inquam, & Archipresbyteri. Baſilius inprimis ad Arrianiſmum invitabatur: Archi-presbytero nihil fuit in religione mutandum. Baſilius niſi verbum divinum obſtitiſſet, Imperatori libens paruiſſet: at hic homo ideo jubetur parere, quia ita jubet Deus

Deus in verbo ſuo. Baſilius magnifaciebat amicitiam Principis cum pietate conjunctam: eam jubetur Archi presbyter ſpernere, quam ſalva nihilominus pietate poſſet amplecti.

Verum ut iniquiore multo onere Archipresbyterum premat, non contentus Eleazari & Baſilii exemplis eum ad fortitudinem & conſtantiam hortari, planè jam miſerum affligit humi, cum St. Petri & Marcellini lapſu ejus comparans: quorum hominum peccato, ſeu perſonas ſeu dignitatem intueare, nihil vel in ſacrarum literarum vel hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis formidabilius aut gravius invenies. Alter unum & verum Deum, alter Dominum & Salvatorem Jeſum Chriſtum negavit. Alter cum prophanis Gentilibus immolavit idolis, alter cum contumacibus Judæis Dominum & Magiſtrum ejuravit. Ego non aſſequor quid hac comparatione ſibi velit Cardinalis, niſi fortè id agat, ut conſcientiam hominis horrificet, & in deſperationem præcipitet. Certò ſcio omnes homines, quotquot eorum veneno non ſunt potionati, miraturos, quùm audierint juramentum fidelitatis naſcendi jure Principi debitum aſſimilari apoſtaſiæ à Deo & abnegationi Salvatoris.

Exempla à St. Petro & Marcellino ſumpta excutiuntur.

Sed ut amborum cauſas δὶς δὶα πασῶν diverſas, & indecoram illam St. Petri capitis Eccleſiæ cum Apoſtata Pontifice comparationem prætereamus; miror ab eo uſurpatum hoc Marcellini exemplum, quùm de totius hiſtoriæ veritate dubitet frater ejus Baronius, Binnius verò in ultima Conciliorum editione claté refutari poſſe affirmet, & probabiliter oſtendi hiſtoriam duntaxat obreptitiam eſſe, niſi à recepta opinione non temere foret recedendum.

Platin. in vita Marcell. Conc. tom. 1 pag. 222. Baron. An. 302. num. 96.

Et ſi liceat conjicere, in eadem mente foret & Bellarminus, ſi una vel altera Concilii illius Sinueſſani ſententia ipſius cauſæ admodum opportuna non obſtaret. Eæ ſunt; Prima ſedes judicatur à nemine; &, Judica cauſam tuam, noſtra ſententia non condemnaberis. Sed cui bono numeroſum hoc (ut Cardinalis fatetur) Concilium ex trecentis videlicet Epiſcopis præter cæteros, in unum cogeretur, quùm priuſquam coirent ſatis intelligerent, ſe nihil poſſe jure agere? & poſtquam coiiſſent cuculorum more eandem nobis cantilenam aliquoties occentarent; Prima ſedes judicatur à nemine, & quùm totum triduum ſediſſent (diuturnum mehercule Concilium & grave) nulla re peracta domos reverterentur? ita tamen ut ſeptuaginta & duo homines contra Pontificem ibi teſtimonium dixerint, & illius excommunicationi ſubſcripſerint, ipſe verò ſuo ſibi ore denunciârit Anathema maranatha? hæc tam enormiter diſſona ut reconcilientur probè, ablegandus mihi eſt Cardinalis Venetias ad patrem Paulum, qui in ſuâ adverſus Cardinalis oppoſitiones apologiâ eruditiſſimè ſuper iis diſſeruit.

Tom. 1. Conc. in act. Conc. Sinueſſ.

Apolog. Pat. Pauli adverſ. oppoſit. Card. Bar.

Sed ab uno Pontifice tranſeamus ad alium: ſatis enim jam docui quàm ſit gravis Catholicæ fidei articulus hoc juramentum. Cur hîc St. Gregorium noſtrum vocarit Apoſtolum, ignoro ſanè, niſi fortè, quia Auguſtinum Monachum cum aliis in Angliam miſit qui nos ad Chriſti fidem converterent. Atque utinam poſteriores Papæ illius inhærerent veſtigiis. Ille enim quanquam divino ut ajebat monitu eos in Angliam miſerit ad Regem Ethelbertum, nullam tamen illi muneris ſui partem niſi Regis permiſſu obiere. Sic Rex Lucius à deceſſore illius Eleutherio multos impetravit Epiſcopos, quibus authoritate regia ſedes in Anglia conceſſæ fuere. Hi ſuadebant hominibus credere in Deum, & obedire Regi. Quorum mores ſi imitarentur hodierni Pontifices, non jam regum transfugas alerent, nec eos invitis Regibus, invitis legibus in patriam remitterent, perfidiæ & rebellionis imbutos diſciplina, qua ſubditos à ſuorum Principum nativo avocent obſequio. Nec cum devotis hiſce mancipiis tam inhumaniter agerent, quos nunc ejuſmodi inſtructos merce & ſuſpectos faciunt Reipublicæ, & in certum adducunt vitæ periculum.

Ad ... St. Gregorii Greg. l. 11. p. 4... Bed. l. ... hiſt. g... Ang...

Nunc ad Apoſtolum noſtrum, quoniam ſic eum appellari placet Cardinali: non inutilem navarem Eccleſiæ operam, ſi id duntaxat ab eo poſſem impetrare, ne mala inpoſterum fide patres citaret, neu verba contra authorum mentem dehinc adduceret. Nam hæc epiſtola Gregorii ad Johañem Panormi Epiſcopum ſcripta fuit, cui pallii nimium uſum concedebat, ut iis temporibus atque ordine geſtaret, quo deceſſores ejus Sicilienſes Epiſcopi antea ſoliti fuerunt: ſed ea addita lege, ne Apoſtolicæ ſedis reverentia ullius præſumptione turbetur. Tunc enim ſtatus membrorũ integer manet, ſi caput fidei nulla pulſetur injuria, & canonum maneat incolumis atque intemerata ſemper authoritas.

Greg. l... c. 42.

Nunc expendamus verba. Scripta fuit Epiſtola hæc ad Epiſcopum, cui concedebatur uſus pallii, res ſuapte natura neutra & adiaphora. Quòd autem pallio, niſi cum Apoſtolicæ ſedis venia, uti vereretur Joannes, rem fecit opinor non ingratam Pontifici: unde & ea quam adferebat Cardinalis monitio ſequuta eſt. Nos quod ibi docet Gregorius ambabus (quod ajunt) ulnis amplectimur, nedum ut impugnemus: Nempe, obſervandum eſſe ſine reniſu quicquid ceremoniarum à Magiſtratu politico & ab Eccleſia ordinis gratia injungitur; quùm peſtifera ſequatur ἀναρχία & confuſio in membris, quæ capiti ſuo in ejuſmodi rebus negant obſequium. At quòd Gregorius, cum CAPUT FIDEI dixit, ſeipſum intellexerit, quaſi ipſe Caput Fidei vel Chriſtianæ religionis haberi voluerit, id verò reliquæ ipſius doctrinæ & ſcriptis è regione adverſatur. Primò enim, cum alius quidam UNIVERSALIS EPISCOPI titulum invaderet, dicere non dubitavit Gregorius: Ego vero fidenter dico, quia quiſquis ſe UNIVERSALEM EPISCOPUM vocat vel vocari deſiderat, in elatione ſua Antichriſtum præcurrit. At CAPUT FIDEI nomen eſt infinitum quantum ambitioſius.

J... C... Greg. l... ep. ... Lib. 6 ... 30.

Deinde

l. 4. & 36.

Deinde vero UNIVERSALIS EPISCOPI oblatum nomen ſpernens Gregorius; Nullus (inquit) unquam deceſſorum meorum hoc tam profano vocabulo uti conſenſit. Nullus eorum unquam hoc ſingularitatis vocabulum adſumpſit, nec uti conſenſit. Nos (Romani Epiſcopi) hujus vocabuli gloriam oblatam non quærimus. Jam obſecro, qui Univerſalis Epiſcopus dici noluit non hic longè ferret indignius Caput Fidei nominari, niſi fortè eo quo jam dixi ſenſu? quem ſi Cardinalis repudiet, liceat bona illius venia de Gregorio dicere, quod ipſe alicubi de Lyra, minus cautè loquutus eſt, vel quod alibi de Chryſoſtomo, loquutus eſt per exceſſum.

c. 10.

Itaque ut noſtrum Apoſtolum aſſeramus in libertatem, quò noſtra in acie adverſus illos militet, quod dixit longè id fatemur veriſſimum, ſed eo quo dixit ſenſu. Nempe, quùm turbatum iris, vel imminutum, vel abolitum authoritatem & primatum Eccleſiæ, qui eſt penes Principem in ſua terra, ſtatim ut ſic dicam obtruncatis Eccleſiam, demeſſoque capite ejus & rectore præcipuo totius corporis membrorumque conſtitutionem diſſolvitis. Ita velim apud ſe ſtatuat Cardinalis eam nobis eſſe de Apoſtoli noſtri bona mente opinionem, ut nihil malimus nunc & Pontifici & Cardinalibus ſuggeri, quàm quod Gregorius Imperatori & Reipublicæ per Sabinianum voluit ſuggeſtum: Unum eſt (inquit) quod breviter ſuggeras Sereniſſimis Dominis veſtris, quia ſi ego ſervus eorum in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atq; in ſumma confuſione eſſet diviſa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miſcere formido.

l. 7.

Tranſeamus nunc à Gregorio ad alium Papam, S. Leonem, quem ſuum vocat Cardinalis Apoſtolum. Ac ut intelligat non contradicendi quod Sophiſtarum eſt, ſed veritatis indagandæ ſtudio litem illi in prioribus locis motam; fateor tria illa ex Leone teſtimonia bonâ ab eo fide produci, verbis nimirum cum auctoris mente & conſilio conſpirantibus.

At liceat illi non nihil in aurem dicere, quod an verum ſit ipſius conſcientiam arbitram ſtatuo; videlicet, convenire id in Leonem quod de ſe Cicero olim falſus eſt Hortenſio. Ajebat ille ideo ſe in cœlum extuliſſe eloquentiam ut unà adſcenderet: & S. Leo immodicis tollebat laudibus D. Petrum ut ejus ex aſſe * hæres eas ſibi ſolidè vendicaret. Fuit ille Orator eximius, & Romā graſſantib⁹ Attila & Genſerico ſolius facundiæ virtute à gemino incendio liberavit.

Ex hac tanta facundia libabat ille interdum nonnihil D. Petro, ut cum eum canit aſſumptum in conſortium individuæ unitatis. Quæ verba cum iis ſubjecta ſint quæ citat Cardinalis (exortem eſſe myſterii divini quiſquis auſus eſt à Petri ſoliditate recedere) religionem certè illi incutere debebant, ne præcedentia verba pro Romanæ ſedis aut Pontificis prærogativa adduceret, quùm majeſtati divinæ tantùm derogent ſequentia. Ac rurſus: Scripta humilitatis noſtræ (inquit) auctoritate & merito Domini mei beatiſſimi Petri Apoſtoli roborata ſunt. Obteſtamur, ut ea quæ à nobis Deo inſpirante, & beatiſſimo Petro Apoſtolo decreta ſunt, ſervetis. Si quid à nobis rectè agitur rectèque diſcernitur, ſi quid quotidianis ſupplicationibus à miſericordia Dei obtinetur, illius eſt operum atque meritorum, cujus in Sede ſuâ vivit poteſtas, excellit auctoritas. Petrus Apoſtolus ab ipſo omnium Chariſmatum fonte, tam copioſis eſt irrigationibus mundatus, ut cùm multa ſolus acceperit, nihil in quenquam ſine illius participatione tranſierit. In ſumma, tam fuit D. Petri ſtudioſus Leo, ut à D. Petro ſcilicet fuerint quicunque ab ipſo mitterentur Legati: & coram D. Petro fierent quæcunque coram ipſo fiebant.

Epiſt. 52.
Epiſt. 89.
Serm. 2. in die anniverſ. aſſumpt. ſuæ.
Serm. 3. in die anniv. aſſumpt. ſuæ.
Epiſt. 34.
Epiſt. 4.

Neque verò eo facundiæ genere temere & inconſultò utebatur. Nam ea tempeſtate certamen illi erat de Primatu cum Patriarcha Conſtantinopolitano. Et in Concilio Chalcedonenſi ſexcenti ampliùs Epiſcopi decreverant Conſtantinopolitanę ſedis parem eſſe cum Romana authoritatem, nulla illi in ſpeciem relictâ prærogativâ; & uno verbo, victus erat Leo.

Concil. Chal. Act. 16. & can. 28.

Et tamen qui tantum dat Petro, nihil aufert Cæſari, ſed honoris titulos, & debita illius cuncta agnoſcit jura, poteſtatem quoque Concilii convocandi, ut duo vel tria è multis loca quæ jam proferam, teſtantur: Si pietas veſtra (inquit) ſuggeſtioni ac ſupplicationi noſtræ dignetur annuere, ut intra Italiam habere jubeatis Epiſcopale Concilium. Itemque ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum ſcribens; Quia, inquit, clementiſſimus Imperator, pro Eccleſiæ pace ſollicitus, Synodum voluit congregari, quamvis appareat rem de qua agitur, nequaquam Synodi indigere tractatu. Rurſus; Quamvis ad diem Concilii Epiſcopalis, quem pietas veſtra conſtituit, occurrere me nulla ratio permittat. Ut vel ex his appareat quùm Petro tantum tribueret, Cæſari tamen quod Cæſaris erat, non negaſſe. Sed iniquius nobiſcum agit Cardinalis, quòd dum diſtortis iſtis exemplis & rationibus quod vult ſatagit efficere, neminem tamen adducat teſtem, niſi reum; & Pontificum Romanorum authoritatem ſuis ipſorum confirmet decretis.

Epiſt. 9. Theodoſio.
Epiſt. 16. Flav.
Epiſt. 17. Theodoſio.

Unum tamen illi in media exemplorum turba laudabile verbum excidit, quòd ſatiùs ſit Martyribus cruciatus omnes & ipſam mortem pati, quàm ut unam divinæ legis ſyllabam patiantur corrumpi. Quam diſciplinam ſi ipſemet cum cæteris ſuæ ſectæ popularibus imbibiſſet, non jam Euchariſtia ſub una ſpecie adminiſtraretur contra manifeſtam Chriſti inſtitutionem, contra multorum in primitiva Eccleſia ſæculorum uſum: non invaderent privatæ Miſſæ locum Dominicæ Cœnæ: non repugnaret D. Pauli & D. Lucæ verbis canon Miſſæ; quod adverſarius ipſe non negat, & ſe ingenuè fatetur ea reconciliare non poſſe. Non tot

denique in Eccleſiam reciperentur traditiones hominum, non dicam pari cum divino verbo, ſed majore utique honore. Sed vereor, ne ab ipſius mente aberraverim, neu per divina dogmata Dei verbum voluerit intelligi, ſed tantum Canones & Leges Domini Dei PAPÆ. Alias tanti non fieret Apoſtolicæ ſedis primatus, cujus tantillum eſt in ſacris literis fundamentum.

Quod autem tantopere metuit, ne Archipresbytero cauſam lapſus dederit aut inopinata ejus comprehenſio, aut perſecutionis acerbitas, aut ſenectutis imbecillitas, aut alia ſimilis difficultas; id quam nihil ſit, ſatis dictum eſt prius. Blackvvellus ſua ſponte juravit in verba, nullis minis, nullis precibus adductus, ut ipſe reſtari poterit & nos ante monuimus.

Cæterùm in hoc teſtium Catalogo S. Sanderum cum illius viſibili Monarchia nefas putabat omittere, quem ego hominem nonnullaque ejus ante notavi facinora. Quiſquis librorum ejus æquus æſtimator eſſe volet de Anglo-Romanis fortè ſuis non malè meritû interpretabitur, at ut de Rege vel regno bene meritum putet, fieri omnino non poteſt. Teſtis ſunt ipſi libri, è quibus ut è florentiſſimo prato pauculos qui ſequuntur, excerpſi flores.

Sander. de viſi. monar. l 6 c. 4. ELISABETHA Regina officium ſacerdotale in Angliâ exercet docendi atque evangelizandi, non minori cum auctoritate, quàm Chriſtus ipſe, aut Moyſes unquam fecerunt.

Sand de clav. David l. 6. c. 1. Fœminæ Primatus in rebus Eccleſiaſticis non aliunde eſt, quam a Diabolo.

Sand. de viſib. monar l 2. c 4. Porrò de Regibus omnibus ſic generatim pronunciat; Rex qui Pontificis auctoritati ſe ſubjicere recuſabit, nullo modo tolerandus eſt; ſed omnem operam ſubditi dare debent, ut alius in ejus locum quamprimùm ſurrogetur.

Ibidem. Et Regem hæreticum a regno quod in Chriſtianos obtinet, removere oportet, Epiſcopoſque omni ratione providere, ut alius quamprimùm in ejus locum ſuccedat.

Ibidem. Et, Meritò aſſerimus quoſcunq; Reges Chriſtianos, in iis quæ ad Fidei negotia pertinent, ita Epiſcopis & Presbyteris ſubeſſe, ut cùm in religionem Chriſtianam poſt unam & alteram correptionem pertinaciter delinquentes perſeveraverint, ob eam cauſam a temporali ſuâ præfecturâ, quam in Chriſtianos habent, per ſententiam Epiſcoporum deponi & poſſint, & debeant.

Ibidem. Et, Epiſcopi præſunt regnis temporalibus, ſi talia regna ſubjiciunt ſe fidei Chriſtianæ.

Sand. de clav. David. l. 6. c 2. Et, Poteſtas ſecularis, ſive Regia, ſive alia quælibet ex hominibus eſt.

Et, Inunctio quæ a ſacerdote Regi confertur, declarat eundem Sacerdote minorem eſſe. Ibidem.

Poſtremò, Prorſus contra Chriſti voluntatem eſt, ut Reges primatum habeant in Eccleſiâ. Sand. de clav. David l. 6. c. 2.

Quod autem exemplorum hoc agmen nobili illa Anglorum Martyrum biga concludit, Moro ſcilicet & Roffenſi, quos propter graviſſimum religionis dogma ſcilicet, quum in primatum regium jurare recuſarent, mortem ſcribit oppetiiſſe: pace ejus dixero, de Martyribus illis nonnulla malè doctus eſt, etiam quæ ad caput cauſæ proximè videntur ſpectare. Manifeſtum enim id eſt, & ex actis non unis evincitur, integrum annum mancipatos fuiſſe eos cuſtodiæ, priuſquam de Pontificis primatu capitis anquirerentur; partim quòd in negotio ſucceſſionis regiæ, quam omnes regni ordines chirographis ſuis confirmaverãt, ſe præbuiſſent auſteriores; partim quòd eorum alter Fisherus in cauſa ſanctæ Virginis* Cantianæ nominatus eſſet, & jam læſæ Majeſtatis teneretur, conſcius ſcilicet fraudum illius Pſeudoprophetiſſæ, & conjurationis in Regem, quam celabat. Quod è [illegible] Card. lis. * E[illegible] Ord[illegible]

Quum haſce ob cauſas uterque mancipatus eſſet cuſtodiæ (hactenus enim de primatu ſuo ſecurus erat Rex, unanimi ſubditorum ſuorum conſenſu fretus; tantum angebatur quo pacto ad ſobolem ex ſecundis nuptiis ſuſceptam regnum devolveret) in promptu eſt conjicere quàm faciles eſſent jam irritati amborum animi ad ulteriorem Regis offenſam, & ad poteſtatem regiam magis magiſque oppugnandam: id quod etiam contigit. Publicatâ enim, dum illi in carcere eſſent, legitimâ Regis poteſtate in rebus Eccleſiaſticis, quæ jam & Cleri ſuffragiis in Synodo & cæterorum ordinum decreto rata erat, ita illi adverſati ſunt, ut ingravescente Regis ira de novo capitis anquirerentur, tum propter grave illud fidei dogma, nempe primatum Pontificis; tum propter nuptiarum & ſucceſſionis Regiæ negotium; id quod ex Mori confeſſione perſpicuum eſt. Pro tribunali enim, auditâ mortis ſententiâ, non ignoro, inquit, cur me morti adjudicaveritis, videlicet ob id quod nunquam voluerim aſſentiri in negotio matrimonii Regis: ut ex ipſius verbis jam conſtet, magnum illum Martyrem non aliam agnoviſſe mortis ſuæ cauſam quàm quod Regiis nuptiis & ſucceſſioni renixus fuerit: quæ martyrii cauſa (niſi ego fallor) parum aut nihil cum religione habet commune.

Roffenſis autem Mori in martyrio collega, qui Primatus Regii juramentum certa ratione temperatum non renuebat ſuſcipere, is quemadmodum aliam ob cauſam mancipat* eſt carceri, ita gravis illius dogmatis de Primatu teſtis obiit & martyr admodum claudicans & ſingularis, tota Eccleſia Anglicana remis veliſque ea tempe-

tempeſtate in contrarium eunte, è quibus multi & literatum & prudentiæ opinione multis poſt ſe gradibus relinquebant Roffenſem.

Quoniam cùm à Bellarmino ipſo, qui inter extremas veræ Eccleſiæ notas Univerſalitatem nominat, mutuabimur hîc auxilium, nitemurque generali & Catholico totius Eccleſiæ Anglicanæ pro nobis decreto: ut conſtat ex libello, cui nomen inditum fuit Chriſtiani hominis inſtitutio, Cleri coeuntis authoritate publicato. Quod argumentum eruditiſſimè à diverſis tractatum fuit; à Stephano Gardinero in libro de vera obedientia, cui adnexa fuit Boneri Epiſcopi præfatio de ſummo & abſoluto Regis imperio: à Domino Beckinſavv de vera differentia Regiæ poteſtatis & Eccleſiaſticæ: ab Epiſcopis Tonſtallo & Longlando pro concione, & in literis ejuſdem Tonſtalli ad Cardinalem Polum, ut alia omittam utrâque conſcripta linguâ, Anglicâ & Latinâ. Quod niſi æger Fiſheri animus Cardinalitii petaſi expectatione fuiſſet ſuſtentatus (& hic Galerum prius allatus fuit, quàm ille caput cui deſtinabatur amitteret) valde dubito, an propter illud grave fidei dogma ſuſtinuiſſet mori.

Et ſanè duo hi Duces in ipſa Martyrii acie à popularibus ſuis prorſus deſerti fuere. Nec enim quenquam alicujus nominis, nec alios temere multos reperias qui grave hoc fidei dogma ſanguine ſuo poſt firmarunt. Atque ita hinc expenſis damnatorum utrorumque veris quas dixi cauſis, illinc paucitate teſtium qui decumanum illum Bellarminianæ fidei articulum ſanguine ſuo obſignarunt; exigua profectò inde gloria ad Eccleſiam Romano-Anglicam redundet, è qua duo ſoli Elias & Enochus adverſus noſtram Antichriſtianam doctrinam teſtes reperti ſunt.

Illud perſuaſiſſimum habeo ex Dei verbo, ad cujus amuſſim gravia fidei dogmata exploranda ſunt, Primatum regium melius defendi poſſe & in poſterum ſpero ſemper defenſum iri, quàm verum & proprium Chriſtiani Regis in ſuis ditionibus officium; quam ille ſuas potentiæ Regum degradationes, & dejectiones, & cæteras adverſus ſacram Majeſtatem contumelias, & ſcabioſa dicteria, quibus tum priora illius ſcatent volumina tum nuperi adverſus Venetos libellos.

Sub Veteri Teſtamento Reges a gubernabant ipſimet Eccleſiam, illius vitia b purgabant, corruptelas reformabãt, arcam in c ſuum locum d præſultantes ducebant, e templum & ædificabant & f dedicabant, ac conſecrationem illius ſuâ præſentia juvabant, librum g legis coram ſacerdotibus & coram populo recitari faciebant, h fœdus inter Deum & populum renovabant, i æneum ſerpentem divino erectum juſſu Meſſiæque venturi typum confringebant, k idola & deos falſos evertebant, per ſuos delegatos, qui utriuſque erant l ordinis Eccleſiaſtici & civilis, publicos mores emendabant, m ſupremum Sacerdotem dejiciebant, ſufficiebantque ſucceſſorem. In ſumma, quæcunque ad regimen Eccleſiæ ſpectare videbantur, ordinabant Reges. Nec ab hoc eorum officio abludebant tituli & privilegia divinitus illis conceſſa, n Filii enim vocantur Altiſſimi, imo & o Dii, & p Uncti Domini, in Dei q ſolio ſedentes, Dei r famuli, Dei ſ Angeli, facti juxta t cor Dei, u Lumina Iſraëlis, x Nutricii Eccleſiæ; cum innumeris id genus titulis honorum, quibus Veteris Teſtamenti volumina referta ſunt, quod nec adverſarium ipſum latet.

n 2.Sam.7,14. o Pſ.82,6. & Exod.22,8. p 1.Sam.24,11. q 2.Chron.9,8. r 2.Chr 6,15. ſ 2.Sam.14,20. t 1.Sam.13,14. u 2.Sam.21,17. x Iſai.49,23.

At in Novo Teſtamento omnis anima y illis ſubjicitur, & quidem propter conſcientiam. z Orandum eſt pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus & in authoritate conſtitutis, ut ſub iis piam & pacatam honeſtamque vitam degamus. a Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad ulciſcendos facinoroſos, innocentes autem atque probos remunerandos. b Omnibus quidem obtemperandum eſt ſuperioribus poteſtatibus, ſed potiſſimum Principibus, & in eminentia collocatis. Reddite unicuique quod ſuum eſt, Timorem cui timor, amorem cui amor jure debetur. Date c Cæſari quæ Cæſaris ſunt, Deo quæ Dei ſunt. d Regnum meum non eſt hujus mundi. e Quis me conſtituit Judicem ſuper vos? Reges f gentium dominantur eorum, vos autem non ſic.

y Ro.13,5. z 1 Ti 2,2 a Ro.13,4. b 1 Petr.2,13. c Matth.22,21. d Joh.18,36. e Luc.12,14. f Luc.22,25.

An tot exempla, ſententiæ, tituli, prærogativæ, aliaque in Vetere & Novo Teſtamento innumera idoneam non conferant in Chriſtianos Reges poteſtatem, ut Eccleſiam intra ſuas ditiones non minus quàm populum regant, & utriuſque Tabulæ ſint cuſtodes; non quòd novos fidei articulos cudere eos conveniat (quod proprium eſt Romani Pontificis officium) ſed quod divino verbo obedientiam conciliare debeant, exque illius præſcripto lapſam religionis integritatẽ reſtituere, ſpiritualem poteſtatem civili gladio protegere, corruptelas tollere, decus & reverentiam Eccleſiæ conſervare, ambigua definire, quæſtionum ineptias præcidere quod fecit Conſtantinus, denique in rebus omnibus decorum ſervare, certum rerum neutrarum & indifferentium morem præſcribere, quo Juramentum Primatus regii velut in propriam ſpectabat metam: An non hoc ſit Principum officium ipſis à Deo conceſſum penes æquos & candidos æſtimatores judicium eſto.

Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini.

At quo pacto iſta munia, & prærogativæ, & titulorum inſignia Regibus in Veteri & Novo Teſtamento divinitus data cum eximiis illis & hyperbolicis honoribus conveniant, quibus eos Bellarminus mactat, non video.

1. REges potius ſervos eſſe quàm Dominos. 1. De Laicis c 7.
2. Quod non ſolum ſubjecti ſint Pontificibus, ſed & Epiſcopis, ſed & Presbyteris, atque adeo etiam Diaconis. 2. De Pontif. l.1.c.7.

3. Ibidem. — 3. Quod Imperatorem non gravatè bibere oporteat non ſolum poſt Epiſcopum, ſed etiam poſt Presbyterum.

4. Ibid. & de Clero cap. 28. — 4. Quòd Regum auctoritas atq; functio non immediatè ex Deo deſcendat, neque ex jure Divino, ſed duntaxat ex jure gentium.

5. De Pontif. lib. 3. cap. 16. de Rom. Pontif. l. 5. c. 8. — 5. Quòd Pontifices multos quidem Imperatores depoſuerint; nemo autem Imperator aliquando Pontificem. imò vero quod Epiſcopis, qui mancipia ſunt Papæ, deponere liceat Principes, & eorum leges reſcindere.

6. De Laicis c. 6. — 6. Quòd Eccleſiaſtici homines tam longè ſupra Principes ſint, quàm anima ſupra corpus.

7. De Pontif. l. 5. c. 18. — 7. Quod Reges deponi poſſunt per ſubditos ſuos ob multas cauſas.

8. De Pont. l. 2. c. 26. — 8. Pontifices nullo modo deponi poſſe: nemini enim mortalium permiſſum eſſe de iis judicare.

9. De Pontif. l. 4. c. 15. — 9. Obedientiam Papæ deberi propter conſcientiam.

10. De Clericis c. 28. — 10. Obedientiam autem Regi non alio reſpectu deberi quam propter ordinem politicum.

11. Ibidem. — 11. Quod ipſi illi homines Eccleſiaſtici, qui & nati ſunt & degunt in Regnis Principum, non tamen ſunt eorum ſubditi, nec ab iis judicari poſſint, ipſis autem fas ſit Principes ſuos judicare.

12. Ibidem — 12. Quòd obedientia quam Clerici tribuunt Regibus etiam in minimis mereque civilibus negotiis, non ſit à neceſſaria aliquâ ſubjectione, ſed tantum ex diſcretione, & propter obſervationem boni ordinis atque moris.

Antipathiam divini & Bellarminiani codicis hactenus contuli, ut ex contrariis juxta ſe poſitis magis eluceſcat veritas. Id autem fidenter dicam, & idem mecum ſentiet quiſquis ſepoſitis affectibus hæc tam pugnantia inter ſe commiſerit, non magis opponi Chriſtum Beliali, aut lucem tenebris, aut cœlum inferno, quàm Roberti Bellarmini de Regibus opinio divinis oraculis adverſatur.

Ad iteratum epilogum, quum nihil habeat niſi hortationis vehementiam, ut Blackvvellus ad conſtantiam & martyrium obfirmet animum: dolet mihi profecto tot ſententias è ſacris literis tam commodè & dextrè conſutas tam incommode & falsò uſurpari. Sed nullo colore probari poteſt mala cauſa, nec falſa oratio ullis verborum offuciis ſaneſcit: ut jam ipſe (quod nobis objiciebat) ſtratagemate Satanico uti videatur, quum tanta ſanctitatis ſpecie hortatur ad nefas. Qua ipſa in re rectiùs, me judice, ſervaſſet decorum, ſi inter tot ſacra & divina verba duas aut tres Gentilitiæ profanitatis voculas non paſſus fuiſſet ſibi excidere. Nam in ſacro codice, præſertim in Novo Teſtamento PONTIFICIS MAXIMI nomen non occurrit. Quocirca illius jus tituli & ſucceſſionis referat Pontifex ad Numæ Pompilii potius quam D. Petri inſtitutionem. D. Petrus enim de eo officii genere nihil quicquam ne per ſomnium quidem unquam audivit.

Quod ad CAPUT FIDEI quo titulo quoque utitur Bellarminus, & nos ſupra meminimus; certum eſt Apoſtolos non niſi unum Chriſtum hoc honore dignatos. Itaque in Epiſtola tam ſacra & cathara ab utroque titulorum genere abſtinendum erat, & quorum vocabula in ſacro codice non comparent, & quorum honos (eo nimirum ſenſu quo uſurpantur à Cardinale) ſoli Chriſto competit.

Sed ut tandem finem faciam, candidos literarum illius & Pontificiorum brevium lectores obnixè volo rogatos, non ex verborum ſpeciè ſed rerum pondere cauſam æſtiment, nec tam reſpiciant quid affirmetur ſtrenuè quàm quid probetur legitimè. Apud bonos deinde ſubditos contendo, ut maneant in veritate, neu transmarinis præſtigiis patiantur ſe ab officio & naſcendi jure mihi debita obedientia abduci. Denique cæteros obteſtor in quorum manus hæc noſtra venient, ut poſitis tantiſper affectibus candidè judicent de nuda & infucata rerum veritate, quò calumniatum atræ nebulæ quibus injuſtiſſimè premor, tandem evaneſcant, conſtetque omnibus unicam illam mihi & ſcriptionis & editionis cauſam extitiſſe.

SACRA-

SACRATISSIMO ATQVE INVICTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO

RVDOLPHO II.

ROM. IMPER. SEMPER AVGVSTO.

SERENISSIMIS ATQUE POTENTISSIMIS

CRISTIANIS

Orbis Monarchis ac Regibus;
ILLUSTRISSIMIS CELSISSIMISQUE

LIBERIS PRINCIPIBUS,

rebus Publicis atque Ordinibus;

FRATRIBUS CONSANGUINEIS,

AFFINIBUS, FOEDERATIS, ATQUE
AMICIS CHARISSIMIS,

JACOBUS,

DEI GRATIA, MAGNÆ BRITANNIÆ,
FRANCIÆ ET HIBERNIÆ

REX,

FIDEI VERE CHRISTIANÆ, CATHOLICÆ, APOSTOlicæ, Veteriſque ac Primitivæ Eccleſiæ, tot Epiſcoporum, aliorumque Fidelium Martyrii gloria coronatorum ſanguine illuſtris, Propagator, ac Defenſor:

IN CHRISTO JESU, OMNIUM NOSTRUM SERVATORE AC MEDIATORE UNICO; SALUTEM FOELICITATEMQUE PERPETUAM.

SAcratiſſime atque invictiſſime IMPERATOR, Sereniſſimi Potentiſſimique REGES, Illuſtriſſimi Celſiſſimique PRINCIPES, Inclyti Ordines, FRATRES, CONSANGUINEI, AFFINES, FOEDERATI atque AMICI chariſſimi.

VOBIS, ad quos jure ac merito pertinet, conſecro, dedicoque Monitoriam hanc meam Præfationem, quam Apologiæ pro Juramento fidelitatis jam ſecundùm editæ, viſum eſt præfigere. Cauſa enim communis agitur, & quæ ad jus dignitatemque pertinet omnium non modò Regum, ſed aliorum etiam quibuscunque ſuprema eſt à Deo rerum Civilium demandata poteſtas. Quod ſi in omni ſocietate, ſive univerſitate civium, ſive opificum collegiis, unicuique ea cura eſt, ne quid ex illius communitatis, cui fidem dedit, privilegiis delibetur; omnesque adeò communem agi rem exiſtimantes cotione facta cuivis ſe periculo potiùs objiciunt, quàm ut vel tantillum de immunitatibus ſuis detrahi patiantur: ſi tenuioris, inquam, fortunæ hominibus tantus inſedit animorum ardor, tanta tuendorum jurium & privilegiorum ſollicitudo, ut injuriam, vel inſimo cuique illatam, omnes ad ſe pertinere putent; quid nobis in pari cauſa faciendum, quos Deus in altiſſimo dignitatis gradu, quaſi ſuos Vicarios & Legatos ad exercenda judicia, in ſuo ſolio collocavit?

Quæ me ratio impulit, ut rem vobis exponerem, quæ non tam propriè me attingit, quàm ad vires auctoritatis noſtræ (de Regibus generatim loquor) debilitandas, & jura convellenda, aditum patefacit. Cùm autem pronunciatum ſit, non omnium modò gentium ordi-

numque moribus inviolatè receptum, ſed & juris Civilis, quo maxima pars orbis Chriſtiani regitur, auctoritate comprobatum, ut æquas in diſceptando partes obtineant, qui conſimilem fovent cauſam: quanto magis veſtrâ hoc intereſt quod nunc agitur, cum non in pari aut ſimili, ſed eâdem prorſus cauſâ verſemini; quam unà mecum omnes aut fovetis, aut ſaltem fovere debetis? Quoniam igitur una eademque omnium eſt cauſa, cum Civilia, tum Municipalia omnium populorum jura concedunt, monentque, ut ſimul ad patrocinium coëant, quos eadem cauſa, & unum diſcrimen conjungit. Quin & ipſe Naturæ ſenſus hoc docet, quod Poëta cecinit:

——— ——— ———ecquid
Ad te poſt paulò ventura pericula ſentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Expergiſcimini igitur, dum tempus eſt, & licet, neque ſinite ſomno diuturniore incidi in ſingulis, ad ruinam univerſorum, auctoritatis veſtræ nervos; qui juncti viribus complicati, velut in laqueum excreſcerent tam validum, ut ſi hoſtis eum rumpere pertendat, cum Achitophele potiùs ſuffocetur, quàm perfringendo poſſit evadere. Nunc dum ſinguli pugnant, univerſi vincuntur.

Quod autem ad Apologiam attinet, certè mihi viſum non fuit, ut cùm primùm eſt edita, frontem ejus nomine meo inſignirem, neque ea tamen mente, ut eam aliquando ejurarem. Satis inſidebat animo, quod excerptum ex Scripturis in Præfatione ad Lectorem in ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ inſerui; Nihil tam occultum eſſe, quod non aliquando revelabitur: quo in loco ſum pollicitus (nec auſpice Deo datæ fidei deero) nihil me in ſecretiſſimis penetralibus facturum, quod, ſi foras ſit prolatum, poſſit mihi ruboris pudorisvé neceſſitatem afferre.

Apologiam ſanè meam ſuppreſſo auctoris nomine primùm emiſi, cùm hoc mihi conſilium duabus potiſſimum de cauſis placuiſſet. Prior erat, ipſius rei de qua agebatur argumentum; altera, hominum quibuſcum negotium erat conditio. Res enim & materia ſcribendi, ad quam accingebar, tractatus erat argumentis & quæſtionibus Theologicis plenus, quibus jusjurandum fidelitatis ab eorum, qui in illud ſcripſerant, calumniis aſſerebam. Mihi autem penè indignum videbatur nomen Regium libris ejuſmodi, qui ſcholaſticas diſputationes continent, præfigi; cùm potiùs è Majeſtate noſtra ſit Edicta & Decreta ſcribere. Nam neque me Pontifice ulla ex parte inferiorem eſſe credo (pace illius dixerim) quem eâdem ratione Cenſores meæ Apologiæ excuſant: cum quippe Brevia ſtrictim & præciſè conſcripſiſſe; nec aut rationes aut argumenta addidiſſe; quòd non ſit illius diſputare, ſed judicare atque decernere.

Altera tacendi nominis ratio mihi fuit, eorum conditio cum quibus ad diſceptandum deſcendebam. Quanquam enim paucis Pontificia Brevia notabam, mihi tamen id præcipuè laboris dederam, ut Bellarmini literas ad Blackvvellum refellerem. Neque verò mihi unquam perſuaſi, tantum eſſe in purpura Cardinalitia dignitatis, ut occurrere Regio fulgori par ac æmula, & velut æquali majeſtate cum eo poſſit ad certamen componi. Nam & multa millia in ſubditis habeo, qui ſplendore natalium Bellarmino non concedant: & hanc illius Eccleſiaſticam dignitatem, Cardinalatum inquam, neſcio quo loco, aut pretio habeam, ſive ad Scripturarum auctoritatem, ſive ad Imperatorum Conſtitutiones expendam: cùm ſit nihil aliud, quàm nova Paparum inſtitutio, quam in immenſum excreſcere deceſſorum noſtrorum, Regum inquam, qui his aliquot ſæculis rem Chriſtianam rexerunt, mollis, & ad omnia Pontifici conniveus lenitas permiſit. Sed & quanquam Apologiæ meum nomen non præſcripſi, nihilominus veſtrûm aliquot, ad quos hoc quod agitur, potiſſimùm ſpectat, Fratres & Conſanguinei mei chariſſimi, ex Legatis ſuis reſcire potuerunt, me, nihil diſſimulato nomine, cum primùm ille liber prodiiſſet, iis aliquot exemplaria obtuliſſe, auctoremque palàm eſſe profeſſum. Anglus idem Paragraphiſta, vel potius petulans ille atque perverſus Parſonius (quandoquidem ſuo illo P. tantopere delectatur) rectè vereque animadvertit, mea inſignia ipſi fronti voluminis præpoſita fuiſſe: quod haud temere fit in libris, quos privati homines evulgant. Unde facile eſt ipſius malam mentem arguere, qui ut in me inveheretur atrociùs, Auctoris ignorationem prætendit. Nunc verò quùm animadvertam, licet ab Apologia nomen meum abſtinuerim, Cenſores tamen meos nihilo mitiores factos, calamum à conviciorum plauſtris non abſtinuiſſe: (nec enim pepercerunt in me inclementer dicere, modò nominatim ac directè, modò obliquè Auctorem exagitando) jam omnino maturum eſt velum exuere, nec dubitanter aut timidè meos fœtus agnoſcere, tanquam pudendos & exponendos proſtituiſſem. Sed ut melius totius quæſtionis vim ac rationem percipere poſſitis, à principio omnia repetenda ſunt, & quibus initiis ac fundamentis hæc tanta controverſia excitata eſt.

Horrenda illa & prodigioſa conjuratio, quæ per tormentarii pulveris impetum deſtinabatur, de cujus flagitii immanitate nulla unquam ætas conticeſcet, (quanquam illius mentio tam ſæpe repetita mitem ac miſericordem Parſonii animum perfodiat) non in me tantum meoſque poſteros inita, publicos etiam Regni Ordines everrere ac delere inſtituerat; nec alii tanti facinoris auctores, quam Papiſtæ aliquot, præpoſtero ſuæ religionis ſubvehendæ zelo, ad hanc immanitatem inducti. Ex iis nonnulli tanta pertinaciâ obſtinaverant ſcelus, ut nec in ſupremo vitæ articulo deteſtarentur ſuum crimen, imò enixiſque verbis, & penè ſuper vehementer præceptis, reos ſe ullius flagitii confiteri abnuerent, aut petere cogitati facinoris

veniam,

veniam, niſi priùs Romana Eccleſia, hoc tantæ conjurationis conſilium, ſuâ ſententiâ damnaviſſet. Nec multò poſt innotuit, non paucos ex meorum ſubditorum numero, qui Romanam religionem profitentur, omnis conditionis atque ſexus, alios domi, alios foris & apud gentes exteras, confuſa & obſcura ſignificatione reſciviſſe, magnum aliquid, quo Romanæ Eccleſiæ utilitas promoveretur, in id coëuntium Ordinum tempus comparari; quanquam illis, ne vulgata res ſecretum omne perderet, deſtinatæ rei modus, ac conſiliorum ratio nequaquam proderetur. Sed & certæ precationum formulæ conceptæ, & à multis uſurpatæ, quibus proſperos ſucceſſus tanto & tam gravi negotio precabantur. Ipſi quoque conjurationis auctores atque Architecti in conſtantiæ ſuæ pignus, & ſilentii auctoramentum, ſæpius, & multorum Sacerdotum miniſterio, Euchariſtiæ ſacramento ſumpto, animos ſuos ad flagitium obfirmârunt. Quidam prætetea ex Jeſuitarum primariis contagione tanti ſceleris infecti: Ex his aliquot maturâ ad exteras gentes fugâ vim judiciorum eluſerunt: intercepti aliquot (inter quos ſanctus ille Garnetus & Ouldcornius) & facinus confitentes, capitis ſupplicio affecti ſunt.

Hæc tanta & tam atrox conjuratio, tot circumſtantiis infamis, utrum illis Regni Ordinibus, in quorum exitium conflata fuerat, juſtam occaſionem præbuerit, ut cùm primùm deinde convenirent, magno, ardentique animo omnes vias quærerent, inirentque, quibus poſſet deprehendi, an adhuc reſtarent hîc aliqui, qui cum conjuratis in tam immani ſcelere ſentirent; id verò veſtri judicii ſit, quos Deus præcipuos ſibi in terris Vicarios in adminiſtratione Juſtitiæ eſſe juſſit. Inter cætera, quæ ad hanc rem facere videbantur, hoc etiam fidelitatis Juſjurandum, quod hodie tam indignè ab iniquis æſtimatoribus carpitur, ſancitum, & inter publica Ordinum decreta relatum eſt. Quòd ſi nunc leges aliquæ triſtiores ſunt in Papiſtas latæ, qui tamen receptis hîc antea legibus minus audientes erant, ſanè temporis, locique, & hominum denique ratio, qui eas ferebant, vobis omnem, ſeu mirandi, ſeu indignandi anſam præripiet; cùm hæc omnia ſeveritatem iſtam legum in Pontificios non tàm ſuaſerint, quàm extorſerint. Tempus erat, proximus Ordinum conventus poſt patefactum & illuſtratum conjurationis ſcelus. Locus autem idem ille, in quem parata fuerat ſulphureorum fulminum immanitas: ut, vel parietum aſpectus ipſe, ad tam recentis atrocitatis memoriam intuentes excitarent. Ipſi quoq; Homines non alii, quàm qui publicè ad celeberrimum illum Conventum fuerant delegati; quibus nempe tam cruentum funeſtumque exitium intentabatur. Ita tamen animus meus, & inſtituta adminiſtrandarum rerum ratio, ab omni acerbitate abhorret, ut vix ulla in ſuperiores leges ſeverior acceſſio in hunc uſque diem executioni mandata ſit. Atque ut certioribus indiciis perditam horum conviciatorum malitiam deprehendere poſſitis, qui hoc juſjurandum excogitatum eſſe impudenter aſſerunt, ad improvidorum Pontificiorum conſcientias in cauſis fidei in fraudem illiciendas, rem omnem paucis expediam.

Ea pars publicorum Ordinum, quæ inferiore Curia continetur, (inferiorem domum Parlamenti vocant) cùm primùm conciperetur jurisjurandi formula, clauſulam inſeruerat, qua Pontifici excommunicandi mei poteſtas adimebatur. Sed hanc clauſulam induci protinus ac deleri volui, ut vis alia hujus jurisjurandi non eſſet, quàm excommunicationem Pontificis, juſtam ac legitimam cauſam meis ſubditis miniſtrare non poſſe, ut quicquam apertis aut clandeſtinis conſiliis, in me, meumvé imperium moliantur: qui abdicandorum Regum jus, nullo legitimo modo Pontifici quæſitum eſſe cenſeam: & hanc injuſtam Paparum uſurpationem & violentiam ſæcularem, Excommunicationis, quæ ſpiritualis cenſura eſt, fines longè latéque excedere arbitrer. Tanto ſtudio, tantaque ſollicitudine cavebam, ne quicquam hoc jurejurando contineretur, præter fidelitatis illius, civilisq; & temporalis obedientiæ profeſſionem, quam ipſa Natura omnibus ſub regno naſcentibus præſcribit: addita ſponſione, qua opem & auxilium contra omnem vim debitæ fidei adverſam à ſubditis ſtipulabar.

Hoc igitur juſjurandum tantis tamque juſtis rationibus ſubnixum, tam æqua tamque moderata formula conceptum, cujus unus ille finis erat, ut Pontificii nequaquam turbulenti, cæteraque boni cives, ab eis dignoſcerentur, quorum animis opiniones illæ furioſæ & ſanguinariæ inhæſerant, quæ conjurationem nitrati pulveris pepererunt: Hoc, inquam, Juſjurandum cùm promulgatum eſſet, poſitumque jam in uſu, tantum turbarum in Pontificiis, Clerique Pontificii animis concivit, ut inſtar undarum undas ſupervenientium ipſa Brevia in Angliam certatim advolarent, quibus interdicebatur Catholicis, ne ſe illius Sacramenti religione obligarent: rem eſſe fidei contrariam, quamque ipſi ſine jactura animarum admittere non poſſent. Cardinalis quoque Bellarmini literæ ad Blackvvellum allatæ ſunt, in eandem ſententiam quidem ſcriptæ, ſed quibus prolixiùs de hoc jurejurando diſſerebatur.

Hîc ego tam æqui jurisjurandi tamque legitimi tam injuſtam oppugnationem mecum perpendere; hîc metuere, ne Sophiſtarum illorum calumniis & argutiis rudes ſimplicioris vulgi animi, religionis & conſcientiæ obtentu, in fraudem inducerentur. Viſum itaque è re eſſe, ut hujus jurisjurandi Apologiam ederem, in qua ſuſcipiebam probandum, nihil in eo contineri, niſi quod ad obedientiam merè civilem ac temporalem ſpectat, qualis ſummis Principibus à ſubditis debetur: Huic autem æquiſſimè legi controverſiam non aliunde eſſe motam, quàm ab ambitioſâ Pontificum tyrannide, quam illi contra auctoritatē Scripturarum,

contra

contra Conciliorum antiquorumque Patrum mentem ſibi in temporalia Regum jura & auctoritatem injuſtè uſurparunt: in qua quidem Regum auctoritate aſſerenda totam meam Apologiam impendi.

Sed cùm id operis emiſiſſem, ecce tibi exortos ſubitò duos Cenſores, qui non tam argumentis in librum, quàm in me conviciis certaverunt; ut impudentiam hominum omnes meritò mirentur. Cùm enim librum Anglico ſermone conſcripſiſſem, qui, pro argumento, juriſjurandi Anglicani patrocinium complecteretur, totaque res Anglos meos potiſſimùm tangeret; & mox aliqui, faciliorem illi viam ad exteras gentes ſterni cupientes, eundem Latinitate donaſſent; rediit ad me non multò poſt malè mulctatus, & utroque idiomate vapulans. Atque equidem credo, ſi tot tamque variis linguis prodiiſſet, quotquot erant in illa confuſione Babylonica, vexatum illis omnibus fuiſſe rediturum: ex quo intelligas, quàm impiger ſit Diabolus, & quàm in omnes occaſiones intentus, quo venenatas ſuas merces extrudat. Sed illorum malam mentem vel hoc ipſum liquidò arguat, quòd me ſtatim gemina confutatione exceperint: Blackvvelli autem Archipresbyteri libro (quo ille hujus juriſjurandi æquitatem, & jus Regum in rebus civilibus innumeris Scholaſticorum Pontificiorum teſtimoniis, tuetur) ne verbo quidem reſponderint.

Quod ad iſtum, qui mihi Anglicè reſpondit, fugitivum illum meum, & officiorum, quæ mihi jure naturæ debuit, ejuratorem; neque ſacras veſtras aures violari, neque ſtylum meum fœdari patiar, in eo homuncione depingendo; qui non erubuit, imo non exhorruit debacchari, atque acerbitatis ſuæ virus in Reginam recentis fœlicisque memoriæ evomere. Subditumne Principi naturali maledicere? Virum fœminæ, eique Heroinæ conviciari? Hominem pium, externa ſaltem profeſſione, in demortuam impiè inſultare? Denique Rhadamanthi munus invadere, ſedere atque agere Judicem apud inferos? Hoc illum cruciat ſcilicet; hinc omnis illius furor & rabies, quod ferre non poteſt, vel me ſucceſſorem, vel quenquam ex ejus miniſtris, quicquam honorificè de ea prædicare. Maledictus, qui maledicit uncto Domini: pereatque interitu Core, qui peccavit in contradictione Core: foras ejuſmodi canes, porcique ejiciuntur, extra cœleſtem, dico, Jeruſalem.

οὐχ' ὅσιν φθιμένοισι λοιδορεῖν.

Venio nunc ad illum, qui Latinè in me ſcripſit. Sanè de homine ipſo quod dicam, non habeo: ex ſubditis meis non eſt; Domino ſuo ſtat vel cadit. Hoc tamen mihi conſtat, utrumque eorum jeciſſe ſortem ſuper libro meo, quem dividere non poterant. Fugitivo meo obtigit, ut defunctæ Reginæ memoriam conviciis oneraret; ſed non alia re, quàm rectè refellenda ſunt hujus fabulæ mendacia. Alteri externo, ut me meamque Apologiam petulantius laceſſeret, quod & videbatur majori cum audacia facturus, & revera confidentiùs præſtitit: ſed quàm juſte, ſive ipſam materiam, ſive tractandi modum ſpectes, nunc videndum.

Primùm quidem, quis illi libro auctor ſit, tantùm ex conjectura augurari poſſum. Id nominis ſibi adſcripſit, Matthæus Tortus Cardinali Bellarmino à ſacellis; diſtortus ſanè Doctor, tortuoſa Matæologia imbutus; auctor obſcurus; mihi quidem prorſus incognitus, & parum ut opinor, ex ullis ſuis operibus uſquam notus. Quis non igitur perditum nebulonem arbitretur, qui non in refutando tantùm Rege, ſed etiam calumniis onerando, primitias ſuæ rudimenta poſuerit? Verùm quiſquis totius libri ſeriem accuratè perpenderit, quàm elato ſpiritu ſtyloque decurrat, ut nec toti Regum ordini, nec mihi nominatim ipſi pepercerit, quanto denique faſtu & ſupercilio, hæc & ſimilia in eo ſcribantur; a Habemus enim exemplaria Brevium illorum in manibus: & b Decernimus &c. id quicquid eſt operis, Cardinali certè potius, quàm illius miniſtro imputaverit. Ac quo loco præcipuè c certitudinem ſuam moralem, & ſitum illud piè credi ſibi à me objectum conqueritur, fœdo memoriæ lapſu ſuam ipſe larvam prodens, d Mala fide nobis cum agit, inquit; hoc ipſo non alium eſſe ſe à Bellarmino confeſſus. Sed ſit ſanè Torti, quiſquis ille eſt, non autem perſonati Cardinalis liber: factum omninò præſtare Cardinalem oportet, cùm & bonus iſte Tortus ex illius familia ſit, & patrocinaturus Domino cauſam ſuſceperit; cùm ſit, inquam, negotium Bellarmini, & per ſervum tanquam procuratorem geſtum, quicquid in eo actum eſt, non poteſt non Bellarmino imputari; cùm præſertim Anglus ille meæ Apologiæ oppugnator, quater prædixerit, eam aut opera Bellarmini, aut mandato propediem refutandum.

a Pag. 4…
b Pag. 4…
c Pag. …
d Ibid. …

Nunc verò rem ipſam, obſecro, & modum reſpondendi videamus. Certè modus ipſe ab omni modeſtia alienus, dehoneſtandæ materiæ abundè ſuffecerit. Primùm enim ad arrogantiam ſuam prodendam, in Præfatione Typographo Politano adſcripta, qui hunc elegantem (ita enim appellat) libellum excudit, Cardinalitiam dignitatem in omnibus cum mea componere voluit. Tortum enim, licet obſcurum & ignobilem fateatur, cùm ſit tamen à Sacellis Cardinali, ſatis idoneus, ſcilicet, ei videtur, qui Anglico libro reſpondeat ſine nomine auctoris evulgato: quaſi ſuppoſititium & obſcurum nomen libro Cardinalis præpoſitum, Regis libro, qui nullum authoris nomen præ ſe ferret, refellendo ſufficeret: aut Cardinalis Sacellanus Decanum Regii Sacelli æquare debeat; quem, ut videtur, Parſonius cum Cardinale conſpirans auctorem Apologiæ inſcripſit. Nec in Præfatione ſolùm, hac ſe mihi Majeſtatis comparatione adæquavit; ſed eodem ubique faſtu tota libri ſeries intumeſcit. Quam ego in ſcribendo brevitatem, eandem ipſe in reſpondendo ſequi voluit: quo compendio in ſecundo Pontificis Brevi refutando uſus eram, eodem in me voluit uti, meoque exemplo ſeſe

penè

penè intra unius paginæ anguſtias coërcere. Et quoniam Sacramenti fidelitatis ſummam in articulos quatuordecim diſtribui, peccare in ſuam amplitudinem credidiſſet, niſi & publicorum Ordinum edictum, quo iſtud jusjurandum continetur, in totidem particulas diviſiſſet. Quòd ſi inani hac ſuperbia & amplitudinis ſuæ oſtentatione ita animum expleviſſet, ut à graviori in me injuria temperaret; videri ſanè tolerabilior potuiſſet. Nunc verò quid eſſe cauſæ dicat, cur penè continuis in me, meamque Apologiam conviciis ſuam reſponſionem referſerit? Nam cùm in tota mea Apologia nuſquam Bellarminum verbo atrociore læſerim, & præcipuè id caverim ne hominem mendacii inſimularem, ille, hâc lege humanitatis ſpreta, novies diſertis verbis me mentiri pronunciat, & ſepties falſi arguit: quod perinde eſt, ac ſi mendacium mihi exprobraret. Cæteris verò contumeliis, neſcio an ulla pars libri vacet, cujusmodi ſunt: Nugæ, convicia, temeritas, vanitas, impudentia, blaſphemiæ, ſermonis barbaries, cum eadem felicitate ſcribendi, cavillationes, applicatio inepta, fingere hiſtorias, audacia quæ in hominem ſanæ mentis cadere non poteſt, vel ſenſu communi caret, imperitia & levitas, omnem omnino pudorem & conſcientiam exuiſſe, mala fide nobiſcum agit, ut lectoribus per fas & nefas imponat. His & ejuſmodi conviciis, neſcio ullamne paginam immunem reliquerit, niſi fortè in qua [illegible] abutens, Pontificia Brevia, ſuamque ipſius epiſtolam recitat. Sed hæc fortè in ignotum Apologiæ authorem ſolummodo, quem tamen (ut ſuprà demonſtravi) probè norat, probra mittebat: Imò verò nec mihi ipſi, nec nomini meo pepercit. Modò affirmat Clementem Pontificem ſenſiſſe, Mea non abhorrere a fide Catholica; modò, me b in Scotia Puritanum, & Proteſtantium inimicum extitiſſe, alibi concludit, c Quia Jacobus non eſt Catholicus, hoc ipſo hæreticus eſt. Iterum, d Ex Chriſtiano Calviniſtam fecerunt: alio loco, e Neque omnino verum eſt, Jacobum nunquam deſeruiſſe religionem, quam primò ſuſceperat. Et poſteaquam Juliano Apoſtatæ me contuliſſet, hoc argumento rem concludit, f Cum Catholicus non ſit, neque Chriſtianus eſt. Sit hæc honeſta nec ne, ratio cum Rege agendi, veſtro ſane judicio relinquo; quis non poteſt tanta contumelia uni veſtri ordinis illata, non graviter commovere.

Jam vero argumentum, & ſubjecta materia libri, modo tractandi probè convenit. Nuſquam enim ad id, in quo cauſæ cardo vertitur, directè reſpondet. Quippe duo tantum ſunt capita, de quibus in Apologia diſſerui, ut ſuprà monui. Prius, ut probarem in fidelitatis Sacramento, nihil aliud, quàm obedientiam merè Civilem & ſecularem, ſummis Principibus à ſubditis debitam, contineri. Alterum, ut oſtenderem, hanc in Reges poteſtatem à Pontificibus iniquè uſurpatam, cum Scripturis, Conciliis, & Patribus pugnare. Prius, non aliter quàm hac vitioſa conſequutione refutat: cum hoc jurejurando, jus abdicandorum Regum, Pontifici negetur, ne quidem excommunicandorum poteſtatem illi relinqui. Nec poſterius diſputationis meæ caput aliis machinis adoritur, quàm illis Chriſti verbis, Paſce oves meas: &, Tibi dabo claves regni cœlorum: &, Nemini unquam Catholico id dubium fuiſſe: ut aſſeverare verè poſſim, aut non ab eo intelligi meum librum; aut certè ignorationem ſimulari, eò quòd nuſquam appoſitè reſpondeat primariæ quæſtioni, ut ſuprà demonſtratum eſt. Itaque jure optimo poſſum in ipſum ignorantiæ ſugillationem retorquere, cujus me temerè damnavit initio libri dum affirmat, me nec Pontificis Brevia, nec Epiſtolam, nec juramentum ipſum intelligere. Cæterùm ut hac vitioſa conſequutione delectatus, eandem ad faſtidium repetit, in eaque triumphat, non poſſe Pontifici coërcendorum & proſcribendorum Regum jus, niſi cum Primatu & ſpirituali excommunicationis poteſtate, auferri: ita hoc verborum fundamento, Paſce oves meas, immane quàm amplum ſolutumque imperium Pontifici exſtruat; quo ad libidinem condonare atque adimere regna poſſit: huic tamen ſervituti, non alios quàm Chriſtianos Reges addicens. Nec dubito, quin pro Imperii veſtri majeſtate, injuriam tam indignè auctoritati veſtræ illatam ſitis graviter laturi: præſertim cum illis omnibus è veſtro numero, qui Romanam amplectuntur religionem, hoc, magis quàm mihi, providendum ſit. Nam cum me hæreticis annumeret, cùm Juliano Apoſtatæ æquet, extra caulam etiam, gregemque Pontificium, eſſe putet neceſſe eſt. Eodem itaque jure cum Ethnicis Principibus cenſendus ſum, in quos ipſe nihil poſſe Pontificem fatetur. At vos, de Pontificio grege eſtis: vos magnus ille Paſtor inſtar ovium ad occiſionem ducere pro libidine ſua poteſt. Cùm aſelli auriculas vellet Leo pro cornibus accipi, idem omnes ſentire oportebat; & vos pura fortaſſe nitidaque cute, nihilominus ut ſcabie infectæ oves, ſegregandi protinus eſtis, ſi vos cenſura Pontificia tales eſſe judicarit.

Sic novum & egregium, ſcilicet, ſenſum his Chriſti verbis affinxit, Paſce oves meas: tanquam hoc ſignificarent, Tolle, proſcribe, abdica Chriſtianos Principes atq; Reges: Illis quoque, Quodcunque ſolveris, quibus poteſtatem Pontifici datam eſſe contendit, in omni juramentorum, votorumque, mulctarum quoque, cenſurarū, atq; legum genere diſpenſandi: imo & ſolvendi naturale hoc vinculum, quod ſubditos ad obtemperandum ſuis Principibus aſtringit: Interpretationem abſurdam, eique ſimillimam, quam nuper ex illius fratribus unus ridiculè divulgavit: nam hæc verba, quæ Petro in extaſin rapto dicta ſunt: Surge Petre, occide, & manduca: ita g Baronius exponit: Age, Papa, conficce Venetos, penituſque diſperde.

g Sent. Baron ſuper excom. Venet.

Sed eſt totus in fermento, quòd ſententiâ ex Controverſiarum opere productâ, alienum à Regibus ejus animum detexerim. Nam cùm in ea parte, quæ eſt de Clericis, eò audaciæ devenerit, ut Eccleſiaſticos homines, omni terrenorum Regum poteſtate ſolutos pronunciet:

Lib. de Clericis cap. 28.

nec eos, vel in civilibus rebus, ad obſequium poſſe adigi, niſi tantummodo vi rationis, & pro arbitratu ſuo, pacis, & tranquillitatis publicæ conſervandæ gratiâ: quia, inquam, citans hunc locum in libro meo, mirabundus refero, eximere illum omnes Clericos poteſtate Regum; etiam eorum ſub quorum imperio nati ſunt, & in quorum regnis degunt: Tortus, meis verbis commotus additionem eſſe ait, ad concitandum ipſi odium, & conflandam invidiam,
Pag. 135. aſtutè inſertam. Affirmat quidem Bellarminus cum communi ſententia Catholicorum, inquit, Eccleſiaſticos exemptos eſſe à poteſtate Principum terrenorum: ſed illas particulas, qui & nati ſunt, & degunt in regnis Principum, Bellarminus in libro ſuo non poſuit: Quaſi verò hæc verba, de omnibus Eccleſiaſticis, Regibusque omnibus abſolutè prolata, non eum, quem elicui ſenſum faciant. Nam ne Laici quidem, ut Clericos mittam, aliis quàm legitimis ſuis Principibus ad obſequendi parendique neceſſitatem tenentur. Sed nec erubeſcit fiteri, eam ſibi fuiſſe mentem, quam argui: Non quòd, inquit, Verum eſſe exiſtimarem, ſed quia non erat opus ad iſta deſcendere. Mihi autem ſuccenſet, quòd arcanum ejus extulerim, jampridem typis ab ipſo auctore evulgatum. Sed quorum ille odium in hoc pertimuit? nonnè veſtrum? quorumvè intereſt, niſi Regum, ne quid prærogativis regalibus detrahatur? Quòd ſi potentiſſimus quisque veſtrûm altè ſerioque recogitet penè tertiam populi ſolique veſtri partem, Eccleſiæ eſſe dicatam, nonnè illius, quæſo, jacturæ ſenſus animos veſtros percutiet, quæ tantum hominum fundorumque veſtro juri ſubtrahat, ut ubiq; Pontifici Coloniæ provinciæque conſtituantur? Imò quantarum ſpinarum & tribulorum in mediis veſtris ditionibus relinquitur, cum aſſeratur tam potens hominum factio ſub imperiis veſtris naſci, educari, optimisque prædiis frui poſſe, quæ à veſtra poteſtate immunis ſit, nec ullo jure veſtris legibus judiciisque ſubjecta? Adeò ut, cum antiquitùs, Clerici nihil ultrà decimas appeterent, iisque contenti viverent: nunc Papa Clericorum caput, non niſi tertia civium & bonorum ac fundorum parte, in omnibus Regnis & provinciis accepta, acquieſcat. Sed nec hoc tantùm loco prærogativam illam Papæ in Reges Principesque exequitur; totam libri ſeriem tum in ea extollendâ impendit, tum in iniqua mea ſeveritate accuſanda, quòd Catholicos homines adigam ad hoc fidelitatis ſacramentum, quod evincere nititur, nihil eſſe præter antiquum illud
Pag. 11. Primatus juramentum, nunc recens verbis obſcurioribus, & per ambages circumlocutionum formatum, in hoc tantùm, ut clandeſtinis machinis ſpiritualis Pontifici auctoritas eripiatur: quam ipſe ſæcularem Pontificis in Reges Dictaturam, præcipuis Catholicæ fidei articulis annumerat.

Ac ut vobis in perſpicuo magis ſit, non alium mihi ſcopum in hoc negotio extitiſſe, quam ut de civili & temporali obedientia, quæ mihi à ſubditis debetur, agerem; nec illorum conſcientiis inſidias à me eſſe comparatas (quod hic mihi Convitiator falſiſſimè objecit) primùm illud videamus, quàm longè Imperatores atque Reges, qui ſuperioribus ſæculis religiosè Chriſtianéque vixerunt, ab eo abfuerint, ut jus in ſe aliquod Pontifici eſſe crederent: cum contrà, Papas ipſi creaverint, in ordinem redegerint, adeoque de ſede dejecerint. Inſtituam deinde deceſſorum meorum Regum Angliæ Catalogum, qui eo ipſo tempore, quo res Pontificiæ florentiſſimæ fuerunt, Pontificibus in eorum temporalem auctoritatem graſſantibus animosè reſtiterunt.

Ac primum quidem Imperatores Chriſtiani, multis ſæculis, non modo Romano Antiſtiti non ſubmittebant ſua ſceptra, ſed & Papa ſe Imperatorum Beneficiarium ac ſubditum omni obſequio & ſubmiſſione fatebatur. Hujus aſſertionis probationes ac exempla ex mea Apologia peti poſſunt.

Sed & per ætates complurimas certum jus ac inviolatum apud Imperatores manſit, Romanos Pontifices creandi. Teſtis mihi Princeps erit ille Pontifex, qui in a Concilio 153. Epiſcoporum. Abbatumque decrevit, ut Carolo Magno Imperatori jus ac poteſtas eſſet, eligendi Papam, & ordinandi ſedem Apoſtolicam: dignitatem quoque Patriciatus ei conceſſit. Inſuper Archiepiſcopus & Epiſcopos per ſingulas provincias ab eo inveſtituram accipere definivit: ut niſi à Rege laudetur & inveſtiatur Epiſcopus, à nemine conſecretur: & quicunque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit: & niſi reſipiſceret, bona ejus publicari præcepit.

Quòd verò Imperatoris aſſenſus, longo annorum decurſu, eligendis Pontificibus intervenerit, b Platina, multique ex Pontificiis Scriptoribus teſtantur: atque ipſe c Bellarminus in ſuo Controverſiarum Opere hoc commodè eludere non poteſt. Quin & certam pecuniam, ut confirmationem obtinerent, Pontifices in Imperatorum fiſcum dependere cogebantur, quem morem penè ad ſeptingenteſimum Chriſti annum duraſſe, d Sigebertus & e Luitprandus, aliiq; Pontificiæ ſectæ hiſtorici, teſtes ſunt.

Sed & paſſim occurrunt Imperatorum exempla, qui Romanis Pontificibus ſuam poteſtatem abrogarunt. f Otho Imperator, Johannem Duodecimum Pontificatu abdicavit, quòd eſſet variis criminibus, ac præcipuè libidine infamis. g Henricus Tertius Imperator ex guo temporis ſpatio, Benedictum Nonum, Sylveſtrum Tertium, & Gregorium Sextum, ſynodaliter depoſuit, cùm inſimulatos avaritię tum quòd hanc in Principes extraordinariã poteſtatem protervè & procaciter uſurpaſſent.

Nec minor Regum conſtantia, hoc in ſe jus Pontificis temporale aſpernantium. Nam primùm, illuſtrium auctorum conſenſu, qui res Regum Chriſtianorum Scriptis prodiderunt, accepimus (ut a Walthramus teſtis eſt) de Epiſcopis Hiſpaniæ, Scotiæ, Angliæ, Hungariæ, quando

a Sigebert. ad annum 773. Walthram Naumb. lib. de Epiſc. inveſt. Mart. Pol. ad an. 780. Theod. à Niem. de Privil. & jurib. Imperii & diſt. 63. C. Hadrian.
b Vide Platinam in vit. Pelag. 2. Greg. & Severin.
c Lib. de Cleri[illegible]
d In Chronicis ad an. 680.
e In vit. Agath. & Agath. in vit. Agathon. & [illegible] Conſtant. ad an. 678 edit. poſt & diſt. [illegible]
f Luitprand. lib. 6. c. 10. 11. Regino ad an. 963. & Plat. in vita Joan. 12.
g Marian. Scot. Sig. Abbas Ursp. ad an. 1046. & Plat. in vit. Greg. 6.
a Walthr. Naumb. lib. de inveſtit. Epiſc. vixit circa an. 1110.

quomodo ex antiqua inſtitutione uſque ad modernam novitatem, per Reges intitoierint, cum pace temporalium, purè & integrè. Qui pacificè ſollicitus eſt, revolvat vitas Patrum, & hiſtorias legat, & intelligat. Ac ut hanc illius ſententiam univerſè prolatam, per partes & articulos probemus, ordiamur à Franciæ Regibus, quanquam à Walthramo in hac diverſarum gentium enumeratione prætermiſſis. Ex illorum monumentis primùm eruam, b Philippi, cui cognomen Pulchro fuit, illas celebres ad Bonifacium Octavum literas, quarum (poſt ridiculam ſalutationem) initium in hæc verba conceptum eſt: Sciat tua maxima fatuitas, nos in temporalibus alicui non ſubeſſe, &c.

b Vide Annal. Franc. Nicolai Gilii in Philippo Pulchro.

c Ludovicus quoque Nonus, qui Sanctus uſurpatur, publicâ ſanctione, quam Pragmaticam appellant, omnes Curiæ Papalis exactiones intra regnum ſuum prohibuit. Sub initia deinde Ludovici Undecimi, d Pius Secundus Pontifex, ſanctionem illam ante tot annos latam ægrè ferens, legatum cum ſolennibus publicisque literis ad Ludovicum tranſmiſit, quibus vehementer efflagitabat illius promiſſi fidem, quo ſe Ludovicus, cùm tantùm Delphinatus Princeps eſſet, obſtrinxerat, ſi quando Francico ſceptro potiretur, ſe Pragmaticam ſanctionem antiquaturum. Rex ad Pariſienſe Concilium, cui rem cognoſcendam commiſerat, Legatum literaſque rejecit. Ibi cum negotium agitari cœptum eſſet, Pontificium primum poſtulatio eſt à Johanne Romano, Regis Advocato, acriter oppugnata: in cujus ſententiam cùm Pariſienſis Academia iviſſet, à Pontificiis conatibus, ad proximum generale Concilium provocatum eſt. Ita Cardinalis irarum plenus, re infecta, diſceſſit. Immenſi laboris ſit, & qui in volumina excreſcat, ſigillatim percenſere, quoties Franciæ Reges, ipſaq; Gallicana Eccleſia, Pontifici obſtiterint; vel aliquod ſibi jus in eos temporale arroganti; vel in ipſorum privilegia irrumpenti; adeò ut nec illi in ipsâ Beneficiorum collatione aſſenſerint. Sed & tanto ſtudio à Regis Eccleſiæque Gallicanæ partibus, Sorbonitæ ſteterunt, ut ſenſerint, ſi Pontifex Romanus Regi de ejuſmodi rebus controverſiam moviſſet, poſſe Eccleſiam Gallicanam ſibi Patriarcham conſtituere, & a Romana ſede deficere. Et Gerſonius ille, cætera Romanæ fidei tam pius rigidusque propugnator, tantum abfuit ut jus iſtud ſeculare Pontificibus aſſereret, ut contra, de Auferibilitate Papæ ab Eccleſia, librum ſcripſerit, quanto magis à Regum ac Principum cervicibus? Nunc verò ut cætera externorum Regum facta prætereeam, ſatis erit deceſſorum meorū aliquot, qui in Anglia regnarunt, exempla memorare: ut omnib⁹ inde conſtet, etiam illis ſæculis quibus craſſior cæciorq; veritatis ignoratio Orbi incubuerit, Angliæ Reges ſæpe, Pontificium ambitum, gliſcentemque tyrannidem non modò non tuliſſe, ſed & illi fortiter reſtitiſſe.

c Anno 1268 ex archivis Sectæ Pragm. Pariſienſis.

d Joan. Majorius in lib. de Schism. & Concil.

Atque in hoc ordine Princeps mihi erit Rex e Henricus id nominis poſt Conqueſtum Primus, qui conceſſit Epiſcopatum Wintonienſem Willielmo Gifford, & continuò de poſſeſſionibus cunctis ad Epiſcopatum pertinentibus contra novi Concilii ſtatuta inveſtivit.

e Matt. Paris in Hen. I. anno 1100.

f Idem Henricus dedit Archiepiſcopatum Cantuarienſem Radulpho, Londinenſi Epiſcopo, & illum per annulum & paſtoralem baculum inveſtivit.

f Idem ib. anno 1113.

g Sed & Papa Calixtus Rhemis Concilium tenuit, ad quod Rex Henricus quoſdam Angliæ & Normanniæ Epiſcopos deſtinavit. Turſtanus quoque Archiepiſcopus Eboracenſis electus, illuc veniendi licentiam à Rege impetravit, interpoſita fide, quòd benedictionem ab eo non reciperet. Qui ad Concilium veniens, Romanos (ſicut mos eſt) in ſuum favorem largiratis beneficio tranſtulit; & per eos ut à Papa conſecraretur, impetravit. Quod ut Regi Anglorum innotuit, omnem ei locum ſuæ dominationis interdixit.

g Idem ib. anno 1119.

h Rex Edvvardus I. Abbati de Waltham, & Decano Eccleſiæ ſancti Pauli interdixit, ne decimas bonorum cujuſque in Hieroſolymitani belli ſumptum colligerent, quanquam hanc provinciam illis Pontifex tribus Bullis demandaſſet: Decanus verò, Abbate interim mortuo, Regi, Regioque ſe ſtitit conſilio, promiſitque ſe, quâ erat in Regem obſervantiâ, nihil ultrà, niſi juſſu nutuvè Regis in eo negotio geſturum. Hic hominem Eccleſiaſticum teneo, qui Papæ non paruit, ut Regi ſuo pareret, in rebus quoque Eccleſiaſticis. Nondum ſcilicet nova hæc Jeſuitarum Theologia orbi innotuerat.

h Ex archivis Regni.

Idem ille Edvvardus, diem Decano Sacelli de Wolverhampton dici juſſit, quòd contra regni privilegia ex Sacelli ſui Præbendis unam, ad Pontificis mandatum, cuidam contuliſſet. Decanus autem comparuit, culpamque confeſſus ſeſe regiæ clementiæ permiſit. Sed & Dunelmenſem Epiſcopum prærogativis ac privilegiis omnibus idem Rex ſpoliavit, quòd prohibitorio cuidam interdicto minimè paruiſſet. Inde palàm eſt, nequaquam illius ſæculi Principes credidiſſe, Clericos à ſua juriſdictione eſſe exemptos. Sed nunc ſublimior quædam nobis & Seraphica in contrarium doctrina proponitur.

Denique ad pleniorem hujus rei fidem faciendam Joannis de Ibſtock accedat exemplum, qui in carcerem ab eodem Edvvardo conjectus eſt, quòd totos ſeptem annos apud Romanæ Curiæ Judices, ſuper Neuchurchienſi Rectoratu contendiſſet.

Edvvardus Secundus paternis veſtigiis inſiſtens, Abbatem de Walden, quod ſancti Albani Abbatem cum aliis aliquot ad Romanam Curiam citaviſſet, primò ad cauſæ dictionem vocari, mox & in cuſtodiam duci juſſit.

Eâdem ratione, cum Bambitienſis quidam Præbendarius, Bevercotum quendam ad Romanam Curiam traxiſſet, literæ ſtatim Regiæ interceſſerunt, quibus capi Præbendarius, & cuſtodiæ mandari jubebatur.

Nec verò Edvvardus Tertius ab his Avi, Patriſque exemplis abivit. Cùm Lichenſis Rector diem Priori Sancti Oſvvaldi dixiſſet, ut ſe Pontifici Avenione ſiſterer, quòd apud Judices in Curia Domini Regis penſionem quandam contra ipſum recuperâſſet: Rex imperavit, ut in temporalia ſimul ac ſpiritualia ejuſdem Rectoris bona invaderetur. Idem cùm Harvvodeu quidam, Pontificiam Bullam contra ſententiam à ſuis Judicibus latam impetrâſſet, reum eſſe, dignumque in quem animadverteretur, pronunciavit.

Sic & illum qui Pontificiis Bullis fretus, ſeipſum in Barnuellenſis Prioratus poſſeſſionem miſerat, deduci in Turrim Londinenſem juſſit, & in ea cuſtodia, Regis arbitrium expectare.

Ex quibus liquet, ne florentiſſimis quidem Pontificis rebus, majores meos ullius ex ſubditis contumaciam inultam tuliſſe, qui mandato Pontificio Regium imperium poſthaberet, etiam in eis rebus, quæ ad Eccleſiam pertinere videbantur: tantum aberat, ut ſe, vel Pontificiæ poteſtati in temporalibus mancipatos; vel Clericos à ſua Juriſdictione emancipatos judicarent. Et hæc quidem tot Regum exempla obſignabo, publicorum Ordinum, ſub Richardo Secundo, decreto, quo cavetur; Ne quis beneficium à Pontifice Romano imperraret: qui ſecus facit, extra Regis fidem & tutelam cenſeretur. Ita quod quatuor illi Reges continua ſerie factitarunt, id lege publica confirmatum videmus.

Paucis hiſce exemplis, ſatis, ut opinor, apparet me omni calumnia liberatum; neque ambitione, aut novandarum rerum ſtudio quicquam eſſe molitum, quò aliquid Pontifici debitum ſubtraherem: vel mihi aliud arrogarem, quàm quòd Imperatores Chriſtiani, & diverſarum gentium Reges, præſertim qui ante me in Anglia regnârunt, multis retrò ſæculis pro ſuo vindicarunt. Neque verò illa Parſonii ad D. Cookium reſponſio accipienda eſt; multo plures Angliæ Reges eſſe, qui obſequii & ad omnia Pontificis imperia facilitatis ſuæ monimenta reliquerit: cùm quibuſdam fortaſſe occaſio, aliis vires ad reſiſtendum defuerint. Nam ipſo jure Civili, ſatis eſt injuſtam meorum jurium uſucapionem quotieſcunque licuit, fuiſſe interruptam.

Verum hoc fidelitatis Sacramentum, non tantum ob conceptas in eo formulas, ſed & illius ratione, cui præſtandum eſt, Bellarminus repudiandum cenſet. Rex enim, inquit,* Ca-
* Pag. 97. tholicus non eſt: & aliis aliquot locis, addito meo nomine, ut ſuprà memoratum eſt, me hæreticum dicere non dubitavit. Sed vel ipſo jure Pontificio, antequam hæreticus publica ſententia renunciatus fuero, non eſt ut populus meus auctoritatem meam defugiat. Equidem ſi privati tantummodo hominis perſonam ſuſtinerem, cauſamque coram ipſo ac Cardinalibus in Conclavi ſuo dicerem; credo, difficile foret hæreticum me evincere, ſi ex antiquis ipſorum Decretis & Canonibus judicium hoc exercere vellent.

Primùm enim, quicquid Cardinalis in contrarium aſſerat, non ſum Apoſtata, qui non modò in eadem, quam hodie profiteor, religione ſemper ab ipſis incunabulis innutritus fuerim: ſed & Patrem, paternumque Avum, idem de fide ſentientes habuerim, ut nec ex ipſorum regulis (cùm in eorum nunquam Eccleſia fuerim) propriè hæreticus dici poſſim. Regina autem mater mea Auguſtæ memoriæ, quanquam in ea religione perſtiterint, quam à teneris imbiberat; tantum tamen à craſſioribus quorundam Papiſtarum ſuperſtitionibus, & nuperis Jeſuitarum dogmatibus abfuit, ut & Archiepiſcopo illi, qui me Baptiſmatis fonte abluerat, interdici curaverit, ne ſalivâ inter ceremonias uteretur. Et quidem mos geſtus imperanti; omiſſaque res illa, fœda ſanè, magiſque ad inimicum Chriſti deriſum, quàm ad imitationis pietatem inventa. Ejus verba hæc fuerunt; Nolle ſe, ut impurus, & lue Venerea infectus presbyter, in os infantuli ſui inſpueret. Quin & Baptiſterium, in quo ſalutari aquâ tinctus ſum, hinc in Scotiam, Sereniſſima & immortalis memoriæ Eliſabetha tranſmiſerat; quæ etiam me per Legatum de fonte ſuſcepit: quæ quidem in religione quid ſenſerit, Pium V. non latebit. Ac in clarioribus argumentis illam glorioſiſſimi nominis Reginam, meam Matrem, à ſuperſtitionum ineptiis vindicem, id aſſeverare poſſum, me nullis literis, quas ab ea frequentes habui, ad Pontificiam religionem fuiſſe invitatum. Supremis quoque verbis Præfectum domus ſuę, nobilem Scotum, qui hodie vivit, & in meis domeſticis eſt, his mandatis ad me perferendis oneravit: quanquam ipſa diverſæ religionis eſſet ab ea, in qua, Dei beneficio, mihi educari contigit; nolle ſe tamen me ad ſua ſacra vehementiùs hortari, niſi mihi mutationem illam, conſcientiæ ſecreta vis perſuaderet. Si probè, ſanctèque viverem; ſi ſedulò jus redderem, & commiſſos mihi populos prudenter pieque gubernarem, non dubitare ſe, quin bene mecum ageretur; & poſſem in ea, quam colebam, religione perſeverare. Non ſum ergo Apoſtata, qui nec ejus fidei deſertor, quam partim parentum meorum tenuerunt, partim arbitrio meo permiſerunt. Nec ſi illorum ritibus Baptiſmate ablutus, nihilominus ab iis in religione diſſentio, ideò aut Apoſtata, aut hæreticus dici poſſum: cùm de Baptiſmi ſubſtantia nulla ſit lis inter nos, omneſque baptizemur In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: atque ita in hoc doctrinæ capite nulla eſt inter nos controverſia.

Quòd autem me Hæreticum arguunt; nunquam equidem me pudebit fidei meæ rationem reddere, &, ut jubet a Apoſtolus, illius a 1. Pet 3.
ſpei quæ in me eſt. Is ego ſum Catholico-Chriſtianus, qui in tria Fidei ſymbola, Apoſtolicum, Nicenum, & illud Athanaſii libens jurem; quorum duo poſteriora primi paraphraſin continent. Hæc in eum ſenſum interpretor, quem

illis

illis eſſe voluerunt Patres atq; Concilia, à quib⁹ ſunt condita atque deſcripta: quibus quidem ſymbolis, quotquot ſunt in Anglia Miniſtri ſubſcribunt, cum ordinantur. Sed & aliis omnibus Symbolis, tanquam legitimis & Orthodoxis aſſentior, quæ, vel à Concilio aliquo publicè, vel privatim, ab antiquis Patribus, in ejuſmodi hæreticos conſcripta ſunt, qui ipſorum ſæcula, peſtiferâ aliquâ doctrinâ infeſtarunt.

Prima quatuor generalia Concilia, tanquam Catholica & Orthodoxa veneror atque recipio: quæ & publica Ordinum noſtrorum ſanctione recepta ſunt, & ab Eccleſia noſtra pro Orthodoxis habentur.

Patribus autem eam venerationem exhibeo, quâ nec ipſi majorem optarent, nec Jeſuitæ parem unquam detulerunt. Quicquid enim quadringentis poſt Chriſtum annis, unanimi conſenſu, Patres ad æternam ſalutem eſſe neceſſarium ſtatuerunt, aut cum iis ita eſſe ſentiam, aut modeſto ſaltem ſilentio obmuteſcam; reprehendere certè non audeo. Sed privatis ſingulorum Patrum ſententiis ita meam mentem aſtringere, ut ab eis recedere integrâ fide non poſſim; quî id mihi jugum imponam, quod ipſe à ſe Bellarminus amolitur, cùm præſertim ipſi Patres inter ſe ſoleant repugnantibus & contradictoriis ſententiis decertare? Mihi igitur in antiquorum Patrum ſcriptis, b Auguſtini cautione uti placet; Quod in eis divinarum Scripturarum auctoritati congruit, cum laude eorum accipio; quod autem non congruit, cum pace eorum reſpuo.

b Lib. 2. [illegible] Creſcon. cap. 32.

Scripturis quidem ipſis, nemo opinor eſt, qui non à me eam fidem haberi, quæ illis à Chriſtiano homine debetur, exiſtimet. Ipſa etiam Apocrypha eo loco habeo, quem illis Antiquitas tribuit: cum Bibliis noſtris excudi ſolent, & eodem volumine compingi; publiceq; in Eccleſiis lectitantur. Et hæc quidem, ut à ſanctis piisque hominibus ſcripta, veneror: ſed cum abſint à ſacrorum librorum Canone, ac Catalogo, ſecundæ lectionis ac ordinis (quæ & ipſa c Bellarmini diſtinctio eſt) eſſe credimus: nec illorum auctoritatem tanti eſſe, ut Fidei ullum caput (n ſi quod aliis Canonicæ Scripturæ locis aſſeritur) elici, aut ſtabiliri inde poſſit. Atque ita cum d Ruffino, qui novitius, credo, non eſt, hunc locum concludo, qui Patres ait; Omnia quidem legi in Eccleſiis voluiſſe: non tamen proferri ad auctoritatem ex his Fidei confirmandam.

c Lib. 1. de Verbo Dei cap. 4.
d In expoſitione Symboli.

De Sanctis verò vitâ functis, colo equidem illorum memoriam; cujus honeſtandæ ergò, noſtra publicè Eccleſia tot ſolennes dies inſtituit, quot Scripturæ auctoritate in album Sanctorum relatos legitimus. Sed tot nugis, quæ in novitiorum Sanctorum actis ac legendis perſcribuntur, ſane credulitatem meam deludi non fero.

Ac primum id beatæ Virgini tribuo, quod de ea Gabriel aſſerui[illegible]. & in ſuo Cantico de ſe ipſa prædixit, e Benedictam eſſe in mulieribus, & f benedictam eam omnes generationes eſſe dicturas. Hanc ego Chriſti Matrem veneror, ex qua humanum ſibi corpus aſſumere Salvatori noſtro viſum: atque adeò Dei Matrem, cùm in Chriſto non poſſit à divinitate humana natura ſeparari. Illam ego ſupra omnes beatorum hominum, ac Spirituum ordines ad cœleſtem gloriam elatam, excepto illo uno, Deo ſimul ac homine, ejus Filio, piè ingenueque fateor, conſtanterque contendo. Sed, nec ipſam deridiculo auſim habere, nec impias in DEum voces emittere, non illi Divæ modò, ſed & Deæ nomen tribuens, obteſtansque ut Filio illi quidem, ſed & Deo & Salvatori ſuo, imperet & dominetur. Nec illud quidem in animum induco, tàm otioſè in cœlis eam degere, ut abſurdis cujuslibet inepti hominis orationibus pateat, ſeſeque ejus rebus ac negotiis immiſceat; nunc precibus, nunc imperio Filio ſuo agens; modò in terras ad Sacerdotum oſcula & complexus deſcendens, modò cum dæmonibus acri ac pertinaci altercatione contendens. In cœlis, in æterno ſanctarum animarum receptaculo, in æternam eſt fœlicitatem collocata, nunquam à tantis gaudiis ullâ terrenarum rerum curâ, aut ſollicitudine avocanda. Sit ibi ſanè cum chariſſimo Filio, ſuo, noſtroque Redemptore, in perenni beatitudine, & omnibus ſæculis duratura.

e Luc. 1. 28.
f Ibid. verſ. 48.

Venio ad Sanctorum ſuffragia. Scio ego g Chriſtum præcepiſſe, ut ad ipſum veniamus, quicunque peccatis oneramur: illum quippe nos refecturum & levaturum. Scio Paulum h Apoſtolum, humilitatem, & religionem Angelorum prohibuiſſe, omnemque ejuſmodi venerationis cultum, in ſuperſtitione & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis. Sed quâ fiduciâ, quovè auctore decurratur ad Deos Penates iſtos, ſive Tutelares, quaſi Aulicos & familiares Dei Opt. Maximi, equidem neſcio. Id illis probandum reliquerim, qui nova diſputandi ac philoſophandi ratione Theologiam corrupetunt. Mihi ſatis eſt, Deum, per JEſum Chriſtum, prout jubemur, invocare; & hanc viam tutiorem, ideoque in rebus ad æternam ſalutem ſpectantibus potiorem, inſiſtere. Quod ſi Romanæ Eccleſiæ officina, Fidei articulos ante quingenteſimum Chriſti annum inauditos ac inviſos recenter excudit; non ſum credo damnandus pro hæretico, ſi ad hæc novitia & nupera non accedam. In his Articulis, privatas illas miſſas numero, in quibus Sacrificus ſimul & populi perſonam, & Sacerdotis ſuſtinet. In his quoque eſt Sacramenti mutilatio, quâ Laicis partem illius mediam ſubtraxerunt; Tranſſubſtantiatio, adorandi cauſa elevatio, in ſupplicationibus, Sacramenti circumgeſtatio, Superogationis opera (quibus Theſauri Eccleſiaſtici nomen jure optimo accommodaverunt) Baptizatio campanarum, & mille præterea nugæ; & quidem ſuper omnia illa veneratio ſtatuis imaginibusque delata. Si in hiſce fides mea hæreat, fateor, me malle in iſtiuſ-

g Matth. 11,28.
h Col. 2, 8. 23.

modi rebus parùm, quàm nimium credere. Nihilominus cùm eatenus credendo proceſſerim, quatenus Scripturæ præſcribunt, Fidei ſymbola ſuadent, vetera Concilia decernunt, Schiſmaticum me dicant licet, & à Romana Eccleſia defeciſſe, certè Hæreticus eſſe nullo modo poſſum.

Quòd ad Reliquias Sanctorum, ſi quas ejuſmodi haberem, quas conſtaret Sanctorum corporum partes eſſe, eas ego honorificis tumulis ſolenniter inferrem: nec commutarem, ut ſupremis defectæ funeribus, ad ejus infamiæ imaginem ſervarentur, quam perditis hominibus, publicoque judicio damnatis, conſtituimus in pœnam ultra mortem duraturam.

Sed cùm reliquiarum, tum imaginum adorationem, pro intolerabili Idololatria habeo atque abominor; Iconomachus ſanè non ſum: non arguo, ſi quis aut fingere ſtatuas, aut imagines pingere, ſive ad publicum ſplendorem, ſive ad privatorum hominum domeſticos uſus, volet. Sed quòd illas adorari, quòd illis ſupplicari, quòd aliquam ſanctitatis opinionem affingi illis oporteat, id quidem antiquis inauditum; Scripturis verò in contrarium apertiſſimè atque ex diametro pugnantibus, ita eſt oppoſitum, ut mirari non deſinam, quod hominum ingenium, quæ Satanæ fraus, hoc tam audax commentum Eccleſiæ Chriſtianæ obtrudere attentarit. Quæ tamen omnia excuſantur argutis, hoc genus, effugiis, & ſophiſticis diſtinctiunculis; Idolum, ſcilicet, nihil eſſe: ſe autem rerum quæ ſunt, & veri Dei imagines venerari. At Scriptura omnis rei à Deo conditæ ſimilitudinem coli vetat. Non igitur, Nihil fuit, cui Deus cultum deferri interdixit. Sed nec ſerpens æneus, nec corpus Moyſis nihil erant; ille tamen contritus eſt, hoc abſconditum, ne Idololatriæ materiam cauſamque præberent. Quin & Dei imaginem non venerari tantùm, ſed & effingere prohibemur: adduntq; ratio, Deum ſub nullius unquam aſpectum cecidiſſe. Sanè qui delineemus ejus faciem, ſi Moyſi, quo nemo mortalium Deo familiarior, tantùm ejus poſteriora licuit contemplari? Cùm igitur Deus ad vivum exprimi non poſſit, ſupervacaneus eſt labor conatusque manis, id falsâ adumbratione corrumpere, quod imitari non poſſis: quod nemo, non dico, Princeps, ſed vix quiſquam homo plebejus in ſua effigie ferre ſuſtineat. Meditentur itaque, qui ſic iſtæ religione ſentiunt, defenſionem aliquam, qua ſe in ultimo judicio Idololatriam exprobranti Chriſto, probent. Qui, an tum temporis iſtiuſmodi excuſationes, ex illis argutiarum ineptiis petitas, in ſolutum accepturus ſit, vehementer ambigo.

At Cruci, inquiunt, Salvatoris, prærogativa quædam ſingularis deferenda eſt, debetque ratione contactus adorari. Primùm videamus quod contactus genus ſit, qui vim virtutemque ex Chriſti corpore eliciat: omniſnè contactus, an is tantum, qui cum fide conjungitur. Non cuilibet id eſſe datum, non poteſt dubitari. a Mulier, quæ erat in fluxus ſanguinis, cùm veſtimentum Chriſti tetigit, propter ſuam fidem ſalva ac ſana facta eſt: nam alioqui turbæ (Petri verbis) comprimebant & affligebant Jeſum, cùm acceſſit hæc mulier, in quam ſolam virtus de Chriſto exivit. Judas cùm ſæpe eum aliàs, tum poſtremo illo oſculo tetigit: tetigit & illa perditorum manus, quæ illum colaphis cecîdit, & cruci affixit. Auſim tamen profanos impioſque dicere, ſi qui carnificum illorum colendas reliquias ac adorandas eſſe credant. Sed & terra Chanaan quotidianis Chriſti veſtigiis tacta, hodie tam maledicta conſpicitur, à Turcis occupata, innumeris Chriſtianorum hæreſibus ac ſectis infamis; primæ quoque fertilitatis oblita, & in miſerabilem ſterilitatem degenerans, ut qui eam beatis ac benedictis annumerat, ipſe inter maledictos poni debeat. Quin & proclamante muliere, b Beatum ventrem, qui Chriſtum portaviſſet; Imò ait, Beati, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Aut igitur id animi fuiſſe Chriſto probent, ut in lignum illud crucis, ad quod clavis ſuffixus eſt, benedictionem effuderit: aut cum ſuo argumento de contactu valeant. Sed demus virtutem patrandi miracula, quæ & umbræ Petri data eſt, cruci eſſe conceſſam: an hinc, quæſo, conſequens eſt, ipſi crucis adorationem deferendam, quam nec ſibi, nec ſuæ umbræ Petrus deferri pateretur? Equidem non dubito, quin Prophetæ, qui toties maledixêre ejuſmodi imaginum cultoribus, quæ oculos habent & non vident, aures habent & non audiunt, multo acerbiùs dicturi in eos fuerint, qui arboris truncæ partem, ne ad aurium quidem, vel oculorum ſimilitudinem, efformatam venerantur.

a Luc. 8.

b Luc. 11.

Jam Purgatorium, jam illa frivola, c quæ id commentum conſequuntur, indigna exiſtimo, in quibus opera ac tempus impendatur. Sanè d Bellarminus nullum ei ex Scripturis fundamentum aſtruere potuit. Hoc cum tantum modo percontari velim, an viridis ille amœnuſque campus, qui in Purgatorio florentibus ſpatiis extenditur, inter flumine rivo diſtinctus ſit, ut ſi fortè in eam regionem pervenero, aucupio tempus ac otium fallam. Equidem cœlos, ac inferos eſſe ſcio, in præmium ac pœnam Electis, reprobiſque conſtitutos: quot ſint præterea animarum ſedes, atque receptacula, ego, qui Deo à Conſiliis non ſum, ſcire nequeo. e Multæ ſunt manſiones in domo Patris mei, ait Chriſtus, qui ipſe eſt vera expiatio, verumq; Purgatorium noſtrorum peccatorum. Sed quot atria, quot conclavia in malorum Dæmonum domo ſint, melius illi dixerint, qui jam illa perluſtrarunt. Quòd ſi ſint plures animabus ſedes, quàm quas ipſi novimus, deſtinatæ: ſatis certè nobis fuerit, eas cognoſcere, quas Deus ſuo Verbo nobis eſſe voluit revelatas; nec ulterius divinæ mentis arcana ſcrutemur. Cœlum ac infernum humano generi æterna domicilia conſtituta, ex Scripturis didicimus. Id agamus, ut alterum conſequamur, alterum defugia-

c Ut ſunt Jubilæa, Indulgentiæ, Satisfactiones pro mortuis, &c

d Lib. 2. de Purgatorio cap. 7.

e Joan. 14. v. 2.

defugiamus: atque hîc finis, extremaque rerum meta.

Sed in hâc omni oratione, nondum Romanæ religionis arcem attigimus, id eſt, Caput Eccleſiæ, Petrique Primatum. Nam qui hunc articulum negat, ex Bellarmini ſententia, Catholicam fidem negat. Epiſcopos eſſe in Eccleſiâ debere, tanquam inſtitutionem Apoſtolicam, ac ordinationem proinde divinam, contra Puritanos, contraq; Bellarminum ſemper ſenſi; qui * negat Epiſcopos à Deo immediatè ſuam juriſdictionem accepiſſe. Sed nihil mirum à Puritanis eum ſtare, cùm Jeſuitæ nihil aliud, quàm Puritano-Papiſtæ ſint. Et quo ſtudio in Epiſcoporum, & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ (Politici duntaxat ordinis cauſa) defenſionem ſemper incubui, eodem in confuſam illam Anarchiam & paritatem Puritanorum invectus ſum, ut vel ex ΒΑΣΙΛΙΚΩ meo ΔΩΡΩ ſatis conſtat, Cœlum, cœleſteſque ſpiritus per ordines ac diſcrimina diſponi, ac gubernari ſcimus: imò nec Inferi ſine ſuo quodam ordine & diſtinctione ſtare poſſunt. Dæmones in legiones digeſti ſunt, ſuoſque Principes habent. Qui igitur cœtus in terris aliquis confuſus permixtuſque, nullo ordinum dignitatumque diſcrimine, poſſit conſiſtere? Quamobrem, ſatis equidem mirari non poſſum, quo ore iſte Apologiæ meæ Cenſor pronunciare potuerit, me in Scotia Puritanum, & Proteſtantium inimicum extitiſſe. Ego igitur Puritanus, qui à Puritanis non ſolum a nativitate continuo vexatus fui; verum etiam in ipſo matris utero propemodum extinctus, antequam in lucem editus eſſem? Ego, qui anno ſalutis 1584. tuam Epiſcopis dignitatem reſtitui, & æqualitatem illam popularem, cum nondum ad ætatis annum duodevicesimum perveniſſem, repreſſi? Ego, qui in meo ad Filium libro multò acrius ac vehementiùs in Puritanos, quàm Pontificios invectus ſum: cui etiam, cùm ſecundò ederetur, prolixam in odium Puritanorum Præfationem Apologeticam præpoſui? Ego denique, cui ſex totis annis antequam in Angliam venirem, præcipuus labor fuit, dejectos Epiſcopos reſtituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare? Imò verò ſi de rebus in Scotia à me geſtis, ad inſtar Cæſaris, Commentarii ederentur, vix à tertio decimo ætatis meæ anno integrum menſem abiiſſe conſtaret, in quo non ejuſmodi aliquid accideret, quod Cardinalitium in hac re mendacium arguere, ac refutare poſſit. Præclara ſanè laus, præclarum encomium, quo Puritanos ornavi, cùm me plus fidei, vel in illis efferis cum montanis, tum limitaneis latronibus, quàm in hoc genere hominum inveniſſe profeſſus ſim. Sed omiſſa hominis impudentiâ, ad rem ipſam redeamus.

*Bellarm. lib. 1. de Rom.Pont. cap. 25

Pag. 98.

Epiſcopos, & Eccleſiæ Hierarchiam (ut modo dixi) & inter ipſos Epiſcopos ordinem aliquem, ac diſcrimen libens agnoſco. Scio Patriarchas in Eccleſia primitiva extitiſſe; & inſtitutione in illam ordinis & diſcriminis cauſâ amplector. Sed & inter illos de principatu magna contentione certatum eſt: quòd ſi in eo quæſtio adhuc verteretur, meo libens ſuffragio primum locum Epiſcopo Romano deferrem: Ego occidentalis Rex, occidentali Patriarchæ adhærerem. Sed nec illi de temporali ſuo jure litem moveo: ſit, per me licet, primus Epiſcopus inter omnes Epiſcopos, ſed eo ſenſu Epiſcoporum Princeps, quo Petrus Apoſtolorum Princeps fuit. At verò, ut Hierarchiam Eccleſiaſticam probo, ad ordinum dignitatumque diſcrimen (ſic enim intelligi volo) ita prorſus pernego, terreſtrem eſſe aliquem Eccleſiæ Monarcham, cujus verba pro legibus eſſe debeant, quique infallibilitate ſpiritus, nunquam in ſuis ſententiis errare poſſit. Nec, ſi regna terreſtria à Monarchis terreſtribus Regi debent, ideo Eccleſiam ſequitur à terreſtri quoque Monarcha debere gubernari. Nam nec unus eſt aliquis totius orbis regnorumque omnium moderator ac Monarcha. Chriſtus Eccleſiæ ſuæ Monarcha eſt, Chriſtique vices explet, quem venturum promiſerat Spiritus Sanctus. a Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic. Nec Chriſtus antequam in cœlos aſcenderet, pollicitus eſt ſe Petrum, qui Apoſtolos dirigeret ac doceret, relicturum; ſed b Spiritum Sanctum ſe in eum finem miſſurum eſſe prædixit.

a Luc.22. v.25.

b Joan 14, 26.

Et quidem quòd ad geminam illam ex Scripturis probationem, quâ fretus Bellarminus Papam ſupra Reges effert; nimirum, Paſce oves: & Tibi dabo claves, haud ignorat Cardinalis hanc poteſtatem Clavium à Chriſto c alibi Apoſtolis in plurali numero eſſe conceſſam. Sed nec eſt inſcius, quam rationem Veteres afferant, cur ſancto Petro potiſſimum oves paſcere mandaverit: quantum præterea tum Scriptorum veterum, tum noviciorum Papiſtarum agmen ſit, quibus nec pauci Cardinales aſſentiuntur, qui utrumque Petro quidem dictum, ſed ad omnes pertinuiſſe Apoſtolos arbitrantur, quorum ipſe perſonas ſuſtinebat. Quod niſi eſſet, qui potuit quæſo, d Paulus Corinthiorum Eccleſiæ auctor eſſe inceſtum illum excommunicandi, cum ſpiritu ſuo? Dicendum ſanè fuerat, cum ſpiritu Petri. Qui potuerunt omnes Apoſtoli cenſuris ſuis in nomine Chriſti uti, nec uſſibi ejus Vicarii meminiſſe? In omnibus Apoſtolorum congreſſibus Petrum, ut è multis unum, legimus inter illos conſediſſe. Cumque Antiochiam lecti viri ab illo celebri Apoſtolico Concilio, quod Hieroſolymis eſt habitum, mitterentur, diſertè ſcribitur, e Viſum eſt Apoſtolis & presbyteris, totique Eccleſiæ, mittere lectos viros: ſed merum de Eccleſiæ capite ſilentium. Sic & in eorum literis, Apoſtolorum, Seniorumque, & Fratrum fit mentio, de Petro nec verbum. Sed & mirum eſt Corinthios à ſ. Paulo objurgatos, quòd perſonis hominum plus æquo deferrent, aliique ſe Pauli, alii Apollo, alii Cephæ ſectatores profiterentur. Nam ſi Petrus viſibile Eccleſiæ caput fuit, qui non ab eo ſtabant, à fide Catholica recedebant. Sed apertiſſimè conſtat Paulum non

c Matth. 18, 18.

d 1.Cor. 5, 4.

e Act.15, 22.23.

f 1. Cor. 1, 12.

non ſatis in hac nupera ac novitia doctrina fuiſſe inſtitutum, a qui cum Petro tam parum comiter egit, ut illi ſe non æquaret modò, ſed etiam anteferret. Nihilominus Cardinalis ex eo ſuperiorem Petrum probat, quod ejus inviſendi gratiâ b Paulus Hieroſolyma profectus ſit. Sanè Paulus eò ſe profectum, ut Petrum viſeret, & de certis rebus cum eo ageret, teſtatur: ſed addidiſſe debuit, eò quoque ſe, ad ſacra pedum oſcula eſſe profectum. Ac quidem ut hanc quæſtionem abſolvam, verum eſt, Petrum, & ætatis, & temporis, quo à Chriſto vocatus eſt, ratione, unum ex primariis Apoſtolis fuiſſe: Principem ordine illorum duodecim, quos primos Chriſtus elegit, & de tribus illis unum quos Dominus, ordinis ſervandi gratiâ, cæteris præpoſuit. Nec aliquid ſibi amplius trecentis poſt Chriſtum annis Romanæ ſedis Epiſcopus arrogavit. Ita tueri in generalibus Conciliis ſuberant, ut & nuper Conſtantienſe Concilium tribus Pontificibus abdicatis, quartum inauguraverit: Imperatoribus autem uſque ad Phocæ tempora paruerunt, qui Domini ſui cæde ſibi ad culmen Imperii iter fecit. Nunc autem quibus artibus facti ſint Chriſti Vicarii, imò verò Dii in terra, triplici corona inſigniti, cœli nimirum, terræq; ac inferorum Reges, totius Orbis Judices, & ipſi à nemine judicandi, Fidei Capita, ſupremi omnium controverſiarum deciſores, propter certitudinem & infallibilitatem Spiritus: Omni poteſtate tam ſpirituali, quàm temporali præditi, ſummi Epiſcopi, Orbis terrarum Monarchæ, ſuper Imperatores omnes Regesq; evecti, denique ipſi etiam Vice-Dei, qui velint nolint, errare non poſſunt: Quibus, inquam, artibus ad tantum faſtigium aſcenderint equidem neſcio: illud ſcio, maximè noſtrâ referre, qui Reges ſum°, ut huic rei maturè occurratur. Quantum ad me, Petrum & Paulum, tanquam præcipuas Eccleſiæ columnas agnoſco & veneror: iſtos autem non novi; & illud tamen in dubium revocare, eſt à fide Catholica deficere: imò ſurſum deorſum omnia ferri, ordinemq; naturæ inverti, præponi c lævam dexteræ, numeroque ac ordine poſtremum, honore primum eſſe oportet, ut illi Primatui ſuus ſplendor, ſuaq; dignitas conſervetur.

a Galat. 2.
b Gal. 1, 18.
c Bellar. de Rom Pon lib. 1. c. 27.

Hac jam ingenua fidei meæ confeſſione, ſpero effectum, ut neque Apoſtata, neque hæreticus jure cenſeri debeam: ut qui Scripturis Canonicis credam, tribusque Fidei Symbolis, primisque quatuor generalibus Conciliis adhæream. Si nimis facilis ac credulus, præſertim nova dogmata afferentibus, eſſe nolo; eruditiores fortaſſe fidei meæ infirmitatem miſerabuntur: ſed me nemo, ſcio, pro hæretico damnabit; niſi fortè qui pro Deo Papam colunt, eumque ſic habent, quaſi Scripturam loquentem: ut nec hæreſin aliter definiant, quàm opinionem quamcunque in cauſis Fidei deciſioni Papali contrariam. Ego verò id ingenuè ſpondeo, quoties Religionis illius, quam profiteor, ullum caput oſtenſum fuerit non antiquum, Catholicum, & Apoſtolicum; ſed novitium eſſe ac recens (in rebus ſcilicet, ſpectantibus ad Fidem) me ſtatim ab eo diſceſſurum. Totum igitur hunc locum a Vincentii Lirinenſis auctoritate ſic concludam: Me nunquam ullum Fidei dogma, quod quidem ad ſalutem eſt neceſſarium, amplecti recuſaturum, quod tota Catholica Eccleſia jam inde ab Apoſtolorum temporibus, ſine intermiſſione, multis pòſt ſæculis, conſtanter docuerit & crediderit. Sed opinione Cardinalis, me in eo hæreticum, ſat ſcio, prodidi, quod in Babylonis, Urbisq; ſuper ſeptem colles exſtructæ vocabulo luſerim, tanquam innuerem, Romam hodie eſſe ſpiritualem Babylonē: quanquam & Babylonis nomine, tum in b Petri Epiſtola, tum in Joannis Apocalypſi, Romam intelligi, noſter iſte cavillator nec gravatè concedat. Sanè quòd ad definitionem Antichriſti, nolo rem tam obſcuram & involutam tanquam omnibus Chriſtianis ad credendum neceſſariam urgere: ſed quid de toto hoc negotio ſentiam, nudè & ſimpliciter explicabo.

a Libello adverſus hæreſes.
b 1. Pet. 5, 13

Antichriſtum eſſe venturum, & cùm venerit, univerſalem defectionem fore, inter nos convenit. Sed tempus, ſedes, perſona ejuſdem, ea ſunt, de quibus diſſentimus; & in diſputatione tanta, ſcrutari nos Scripturas oportet, ut veritatem eruamus. Meâ quidem ſententiâ c S. Paulus id planius explicat, quod S. Joannes magis myſticè de Antichriſto prædixerat. Nam quòd Paulus ibi de Antichriſto loquutus ſit, ſatis ex illis verbis conſtat, d niſi venerit diſceſſio primùm. Diſceſſionem enim illam generalem, tantum Antichriſti temporibus fore in Eccleſia, omnes Pontificii conſtanter affirmant: alioquin eorum Eccleſia eſſet quotidie erroribus obnoxia, quod omnino ipſorum doctrinæ repugnat. Eum deinde deſcribens ait, quòd e homo peccati, filius perditionis extollet ſe ſuper omne, quod dicitur Deus. At verò qui ſint, de quibus Pſalmiſta cecinit, f Dixi, vos Dii eſtis, Bellarminus non ignorat. Apud veteres Theologos Reges erant; Bellarminus etiam Eccleſiæ Antiſtites adjungit. Fac utroſque intelligi. Nec enim obſcurum eſt, quis ille ſit, qui ſuper utriusque gladii poteſtatem hodie ſe efferat.

Deſcriptio Antichriſti a tempore, ſede, & perſona.
c 2. Theſſ. 2.
d Verſ. 3.
e Verſ. 3. 4.
f Pſal. 82, 1.

Poſt hanc autem Perſonæ deſcriptionem, deinde Apoſtolus Sedem deſignat: g Ut ſedeat, inquit, in templo Dei, id eſt, in ſinu atque adeò penetralibus Eccleſiæ. Jam ubi ſit Apoſtolica illa ſedes, cuilibet relinquo divinandum: ſed & quis in ea ſedens pro Deo ſeſe gerat, peccata condonans, animas redimens, Fidei articulos definiens, omnium hominum cenſor & judex, ipſe à nemine judicandus.

g 2. Theſſ. 2, 4.

Tempus notat idem Apoſtolus omnium evidentiſſimè, cùm revocat Theſſalonicenſibus in memoriam, h quòd cùm adhuc apud eos eſſet, hæc illis prædixerat. Itaque i noverant, inquit, quid obſtaret, & quis detineret, quò minus homo peccati revelaretur, licet myſterium iniquitatis jam tum operaretur. Porrò S. Pauli temporibus neceſſarium non fuiſſe, ut revelaretur Chriſtianis, Imperatores Romanorum, homi-

h Verſ. 5.
i Verſ. 6. 7.

homines eſſe p[?]ccati, nemo adeo rerum imperitus eſt, qui non videat. Sed hæc revelatio, de qua Apoſtolus loquitur, arcanum fuit magnumque myſterium: unde & videri poteſt, non eſſe auſum in hac ſua Epiſtola quid illud impedimenti fuerit prodere. Forraſſis translationem ſedis Imperii Romani intelligit, quæ locum vacuum homini peccati relinqueret, in quo conſideret. Non enim ſenſiſſe, hominem illum peccati, fuiſſe Ethnicos Imperatores ſui temporis, illa præmunitio, quam facit, ad tractandam hanc quæſtionem, luce clariùs oſtendit. Ne ſeducerentur enim veritis, diem Domini appropinquare opinantes, ait viſum eſſe ſibi, præmonere eos, univerſalem à Fide diſceſſionem antè venturam. Ex quo patet, non illum præſens illud tempus, ſed futurum, idque longinquum innuere: alioqui malè probaret argumentum ſuum, quo ſecundum adventum Domini non inſtare confirmat. Sed neque interitus ratio, qua periturus eſt ille homo peccati, convenit vaſtationi b Ethnicæ Romæ à Gotthis Vandaliſque factæ. Ait enim noſter Apoſtolus, c illum impium ſpiritu oris Domini conficiendum eſſe, ac demum adventu ejus abolendum. Jam ut mea fert opinio, ſpiritus oris Domini non aliud eſt, quàm Verbum Dei, & Verbi Prædicatio, qua potentia illius hominis peccati paulatim minuitur, atque conſumitur, donec ſplendor adventus Domini penitùs illum ſuſtuleit. Portò modum ac rationem operationis ejus explicans, meâ quidem ſententiâ, quid ſenſerit, optimè explanat. Ait n. d fore per efficaciam erroris in ſignis & prodigiis, &c. Jam quæ tandem Eccleſia jactet innumerabilia miracula, quæ tamen maximam partem adverſantur ſuæ ipſorum doctrinæ, nemo melius e Bellarmino dixerit, cum jumento ſuo famelico, quod pabuli oblitum, Sacramentum genibus curvatis, eo quo potuit modo, adorabat. Et tamen certè erubeſcet dicere, inſtitutum eſſe ſanctiſſimum Sacramentum, quod adorarent oves, & boves, & pecora campi.

b Sic enim Tertus Romam appellat, cum ab [illegible] vaſtata fuiſſet, licet [illegible]s ante annis Chriſtiana fuerit.

c Verſ. 8.

d Verſ 9.10

e Bel. lib. 3 de Euchar. cap. 8.

Jam auctoritate S. Pauli planum fecimus, tempus, quo venturus eſt Antichriſtus, & univerſalis illa diſceſſio futura, non niſi longo poſt tempore, quàm ſcripſit illam Epiſtolam, futurum fuiſſe: ſedem ejus futuram in templo atq; Eccleſia Dei: actiones, quibus potiſſimum perſona ej[us] dignoſcitur, eas fore, ut extollat ſe ſuper omne, quod dicitur Deus. Joh. quidem fuſius, licet, ut dixi, μυςικώτερον, deſcribunt hunc Antichriſtum, quem ſub figura prodigioſæ cujusdam beſtiæ, cui ſeptem erant capita, cornua decem, xiij. cap. proponit; deinde xvij. interpretatur: ubi illam appellat f meretricem, quæ ſederet ſuper aquas multas & g prodigioſæ beſtiæ inſideret. Denique ſic concludit illud caput, ut mulierem h[a]nc h magnam illam civitatem, quæ Regibus terræ dominatur, appellet. Et tam illo capite, quà in initio proximi, civitatem magnã, i Babylonem vocet. Itaq; ut illam eandem mihi propoſitam methodum, de tempore, ſede, & perſona Antichriſti perſequar, Romam aut eſſe, aut fore ſedem illius Antichriſti, locus iſte perſpicuè, & ſine ulla contradictione declarat. Primum enim nullus jam Papiſta inficiatur, Babylonis nomine ibi planiſſimè Romam intelligi: Deinde hanc mulierem, eſſe illum Antichriſtũ, liquet ex tempore, quo vim ſuam atq; operationem exeret, quod erit quadraginta duum menſium, prout xiij. cap. habetur: prorſuſque conſentit cum illo triennio & ſex menſibus, quod temporis ſpatium omnes Pontificii Regno Antichriſti tribuunt. Præterea Beſtia cum ſeptem illis capitibus, & decem cornibus, quorum unũ caput vulneratum eſt, rurſusq; ſanatum, xiij. & xvij. capitibus juxtà deſcribitur: quam in priore capite ex tempore, quo regnum obtinebit, Antichriſtum eſſe conſtat: in poſteriore Romam ſignificari nomine Babylonis, Pontificiorum ipſorum confeſſione evincitur. Ita jam liquidò probata eſt pars una de tribus propoſitis, Romam eſſe ſedem ipſius Antichriſti. Neq; quod cap. xj. legitur, effugium aperit, aut probat Antichriſti ſedem eſſe Hieroſolymis, ubi dicitur, k cadavera teſtium jacebunt in plateis Civitatis magnæ, quæ ſpiritualiter Sodoma, atq; Ægypt[us] vocatur: ubi & Dn. noſt. crucifixus eſt. Verbum enim illud ſpiritualiter, Sodomis, Ægypto, & Hieroſolymis tribuitur. Et cum nominaſſet Sodoma atq; Ægyptum, non ſubjungit Jeruſalem, addito ſolũ ubi, ſed ubi &: quaſi diceret; Etiam hæc Antichriſti abominatio tanta erit, ut ſedes ejus tam plena ſit futura ſpiritualibus fornicationibus, atque Idololatriis, quam Sodoma & Ægyptus olim fuerunt: imò perſecutione Sanctorum tam cruenta, ac ſi Dn. noſt. iterum ibi in membris ſuis ſit crucifigendus. Quis autem eſt tam mediocriter verſatus in ſacris literis, ſi eas vel à limine ſalutavit, qui neſciat uſitatã hanc eſſe in illis locutionem, ut Chriſtus ipſe dicatur perſecutionem pati atque interfici, cum hoc ſit Sanctis, qui membra ſunt Chriſti? l Chriſtus ſic loquitur de ſuprema die diſſerens: nec non eodẽ dicendi genere ad m S. Paulũ, in ejus converſione, utitur. Babylonem autem, ſive Romã (quam ſic Bellar. ſic vocari placet) magnam eſſe civitatem illam, ubi Dominus crucifixus eſt, verſus etiam xviij. cap. extremus apertè confirmat. Sic n. ibi, n In ea civitate, ſanguis Prophetarum & Sanctorum inventus eſt, omniumque qui interfecti ſunt in terra. Jam neminem negaturum ſpero, Chriſtum ex illis unum fuiſſe, qui in terra ſunt interfecti. Præterea rectè dici poteſt, illum interfectum fuiſſe in illa magna civitate Babylonis, quandoquidem auctoritate Romani imperii morte affectus eſt ſub judice Romano, criminiſq; in Rom. Imperium, licet injuſtiſſime, reus. parum n. amicus Cæſari videbatur, qui Chriſti non eſſet inimicus,

f Apoc. 17. verſ. 1.

g Verſ. 3.

h Verſ. 8.

[illegible] Verſ. 5.

i Cap. 18. verſ. 2.

k Cap. 11. 8.

l Matt. 25. 40.

m Act. 9. 4.

n Apoc. 18. 24.

Hac igitur jam parte illuſtrata de ſede Antichriſti, proximum eſt Temp[us] exquirere, quo regnum obtinebit ille Antichriſtus, ſi nondum advenerit. Sanctus quidem Joh. ait, xiij. capite, huic Beſtiæ, cui capita ſunt ſeptem, cornua decem, o unum caput vulneratum fuiſſe, rurſuſq; ſanatum. Quibus explanationem adhibens

o Apoc. 13. 3.

b Cap. 17. 10. xvij cap. ait: hæc b capita ſeptem, totidem eſſe Reges, quorum quinq; cecidiſſe, unum eſſe, ſeptimum nondum veniſſe: ſed cum venerit, exiguo ſpatio remanſurum. c Beſtiam autem, quæ fuit, & non eſt, octavum eſſe, & unum tamen è ſeptem, quâ deſignat illum Antichriſtum, qui nondum venerat (Apoſtolorum dico temporibus) ſed poſtea erat venturus. Quò fit, ut inter ætatem Apoſtolorum, & finem ſeculi, intercedere oporteat adventum illius Antichriſti: id quod etiam ipſi Pontificii fatentur. Unde manifeſtum eſt Babylonem, quæ eſt eadem Roma, ſedem fore ipſius Antichriſti: ſed non illam veterem Romam ſive Ethnicam, quæ fuit Apoſtolicis temporibus (d Ipſe enim palam prædicat, ſibi nihil eſſe ſcribendum, niſi quod erat poſt ſuum tempus eventurum) neq; etiam illam, jam aliqua ex parte Chriſtianam Romam, dum in motu fuit converſionis ſuæ, quæ è veſtigio conſequuta eſt ætatem Apoſtolorum, illuſtris tot piorum Epiſcoporum martyriis: Sed Romam illam Antichriſtianam, tum cum ipſe Antichriſt[9] ibi ſedem poſuerit, poſteaquam per operationem myſterii iniquitatis, Chriſtiana Roma planè corrupta fuerit, & ſinceritatem religionis amiſerit. Atq; ita illud lethale vulnus, quod à Gotthis ac Vandalis acceperat, curabitur in illo capite, ſive Rege Antichriſto, qui deinde exſurget, atq; ad diuturnum tempus regno potietur.

c Verſ. 11.

d Apoc. 4. 1

Sed hîc objici poterit, non diu poſſe regnare illum Antichriſtum, quando S. Johan. duobus tribusve locis dicit, Antichriſtum non amplius triennio, & ſex menſibus dominaturum. Sanè cui vel paulum modo notus eſt ſtyl[9], & loquendi modus S. Joh. in Apocalypſi ſua, facilè animadvertet, illum certum numerum pro incerto ponere conſueviſſe. Id e quod facit in xij. illis millibus ſuis de quaq; tribu, qui obſignati ſunt ad ſalutem: f Et in exercitu ducentûm millium, qui miſſi ſunt ad delendam hominum partem tertiam: idem aliis compluribus in locis factitat. Itaque qui recordabitur illum in omnibus ſuis Viſionibus, ex profeſſo morem à Prophetis nempe Ezechiele, Daniele, Zacharia, in Viſionibus ſuis uſurpatum imitari, mutuantem locutionum formulas, ab illis qui prophetarunt ante Chriſtum natum, ad explicandas ſuas de noviſſimis diebus Prophetias; admodum veriſimile eſſe comperiet, in illis tribus diebus & dimidio, cum imitari Danielis hebdomadas: Hebdomadam unam accipiendo, totum illud tempus, quod inter adventum Chriſti primum ac ſecundum interceſſerit, cujus temporis, ſive ſpiritualis hebdomadæ dimidio triumphantem inducit Antichriſtum. Nam quod ad literalem illam interpretationem, quam omnes Pontificii ſequuntur, trium annorum & ſex menſium: qua volunt illud tempus ad [illegible] incidere in dies omnium noviſſimos. exceptis quadraginta quinque ante ſecundum Domini adventum, planè toti novo Teſtamento repugnat. Chriſtus enim [illegible] in noviſſimis diebus ſepulturos homines, celebraturos nuptias, omnibus ejuſmodi

e Cap. 7.

f Cap. 9. 16. 18.

ſecularibus negotiis implicatum iri, cum hora noviſſima repentè eos nec opinantes opprimet g Hic erit ad molá, alius ſuper tectū domus, &c. quibus omnibus ſignificatur illorum temporum ſumma ſecuritas. Idem narrat h parabolam quinq; ſtultarum virginum, ad declarandā inexpectatam, minimeq; ſuſpectam horam, quæ nos occupabit. ſed i de die illo, inquit, vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neq; Filius niſi Pater. S. Petrus jubet nos k vigilare & ſobrios eſſe, ad excipiendum illum diem ſemper intentos. S. autem Joh. in hac eadem l Apocalypſi, bis nos admonet, ut furem nocturnum, ſic Chriſtum eſſe venturum; quod in m Evangelio quoque Chriſtus ipſe teſtatur. Atqui ſi Antichriſtus regnabit annos tres & ſex menſes ante noviſſimū diem non plus autem temporis diebus xlv. poſt ejus interitum effluet; profectò dies ipſe, & hora illius diei, non poteſt fugere eos: qui ſuperſtites futuri ſunt illo tempore, quo periturus eſt Antichriſtus. Nam ut Pontificii docent, mundus non ignorabit illū eſſe Antichriſtum, tam duorum teſtium doctrinâ, quàm repentino ejus interitu. Ex quo conſequitur, neminem fore neſcium, continuò, nulla mora interpoſita, poſt xlv. dies exactos, diem extremum eſſe venturum, quod ſi verum eſſet, non uti fur venturus eſt Chriſtus, neque mundum oſcitantem oppreſſurus, contra omnia Scripturæ teſtimonia à nobis citata, aliaque complura. Ad hunc modum docuimus Romam eſſe ſedem ac domicilium Antichriſti: poſterius autem dimidiū ſpiritualis illius hebdomadis inter primum ac ſecundum Domini adventum, tempus illud eſſe, quo dominabitur, nam in priore myſterium iniquitatis cœpit operari: ſed nondum erat ille homo peccati revelatus.

g Matt. 24. 41.

h Matt. 25.

i Matt. 24. 36.

k 1. Pet. 5. 8.

l Apoc. 3. 3. & 16. 15.

m Matt. 24. 44.

Quinam verò ſint illi teſtes, magna eſt quæſtio. Recepta opinio Papiſtarum eſt, Enochum atque Eliam eſſe oportere, quod ita Bellarminus pertendit, atque in ea ſententia ſic obfirmatus eſt, ut putet eum, qui de hoc dubitat, ſi non hæreticum eſſe, in magno tamen errore verſari. Sed vanitatem Judaicæ, quam ſequitur, fabulæ, paucis aperiam.

Confirmatio [illegible] Bellar. [illegible] probare nititur, Enochum & Eliam duos eſſe teſtes, [illegible] quibus [illegible] meminit Apoc. Bell. de Rom. Pon. lib. 3. [illegible] 6.

Cardinalis in libro Controverſiarum producit quatuor Scripturæ locos ad oſtenſum hoc ſomnium confirmandum, duos e Veteri Teſtamento, ex Malachia, atque Eccleſiaſtico; totidemq; è Novo, alterum apud Matthæum, Chriſti, (potuit addidiſſe etiam Marcum) alterum Johannis in Apocalypſi xj. cap. Primùm quod ad illos locos in genere attinet, fidenter affirmo verbum in illis non reperiri, reliquiſve Scripturis, quod innuat vel Enochum, vel Eliam redituros eſſe, & cum Antichriſto dimicaturos; in eoque conflictu occidendos; aut quicquam ſimile. Deinde, ut cuique loco ſigillatim reſpondeam, ac primùm illi Malachiæ, neſcio, quis Chriſto, ejus ſit melior Interpres, qui bis apud n Matthæum, apud o Marcum ſemel, certiores facit tam ipſam multitudinem, quàm diſcipulos ſuos, Johannem Baptiſtam illum eſſe Eliam repromiſſum. Atque hic p Bellarminus peſſima

n Matt. 11. 14. & 17. 12.

o Mar. 9. 13.

p Bellar. ib.

ſima cum Chriſto fide agit, qui ut demonſtret nondum veniſſe Antichriſtum, eo, ſcilicet, quod Enoch & Elias nondum reverſi ſunt; ad hoc probandum verba Chriſti citat Matthæi xvij. Elias quidem veniet, & reſtituet omnia: ſed quod ſequitur, diſſimulat, à quo priora interpretationem capiunt: nimirum jam Eliam veniſſe in Johannis Baptiſtæ perſona. Quidquod in ſe recipiens Bibirandri objectionem ſolvere, qui Chriſtum ait ſenſiſſe prophetiam Eliæ venturi completam eſſe in Johanne; arripit illud, Qui habet aures, audit, xj. Matt quod continuo ſermonem illum excipit de Elia magnumque inde elicit myſterium: Sed callidè diſſimulat, quod xvij. (quem locum ipſe antea allegaverat) Chriſtus interpretatur eodem modo Malachiam, ſine eorundem ſubjunctione verborum, Qui habet aures, audiat: ſuam eodem adjungens non ferendam paraphraſin; nobisque impudenter exponens, quid Chriſtus vellet dicere; immo ſane, quid Chriſtum dicere oporteret, ſi bonus probuſq; Catholicus fuiſſet; hoc enim ſenſiſſe eum perſuaſiſſimum habeo, gloſſemate Aurelianenſi addito, quo contextum evertit. Jam videtis, quanta cum impudentia Chriſti verbis abutatur, qui tribus in locis, uti dixi, alterum adventum Eliæ de Johan. Baptiſta interpretatur. Idem improbiſſime cavillatur ſuper verbo venturus. Chriſtus enim utitur illo quidem verbo, ſed repetens vulgarem opinionem: interpretatur autem, jam enim in Johanne veniſſe, ac ſi diceret; vera eſt quidem prophetia,
d Matt. 17. 12.
Eliam eſſe venturum: d ſed ego dico vobis, Elias jam venit, de Joh. Baptiſta ſentiens. Ita primum verba prophetiæ tempore futuro repetit, ut apud Prophetam reperiuntur; deinde ea jam in
e Mal. 4. 5
Johanne completa eſſe, in præſenti tempore
f Matth. 27
demonſtrat. Neq; eſt, ut hæc verba Malachiæ, e Dies magnus & horribilis, Chriſti in eum f expoſitionem refellant. Etenim ſi quo die Salvator mundi paſſus eſt, g Sol obſcuratus fuit omnino ad tres horas, velum Templi ſciſſum in duas partes à ſummo uſque ad imum, terra contremuit, petræ fiſſæ ſunt, monumenta aperta, mortui reſurrexerunt: ſi ille, inquam, dies non fuit magnus atque horribilis, quid horribile ſit, non video: qui haud dubie omnes ſine exceptione Judæos juſto anathemate perdidiſſet, niſi idem Johannes, præcurſor Domini, permultos prius convertiſſet doctrinâ pœnitentiæ atq; Baptiſmo. Sed quid ego laborem amplius de interpretatione Malachiæ? quidve hoc mihi arrogem? cum omnibus ſatis eſſe debeat, Chriſtum ipſum ſic interpretatum eſſe; cumque ipſe dixerit, adeoque ter dixerit, per quem facta ſunt omnia, quis mortalis audebit aliam interpretationem, immo contrariam affingere?

g Hæc So- [illegible] obſcu- [illegible] illa ſupra [illegible]em [illegible]dum horribilis fuit, ut Di- [illegible] prius [illegible]o natu- ræ inſtin- [illegible], & Phi- loſophiæ naturalis cognitione cum vide- ret, attoni- [illegible] excla- maret: Aut Deus pati- tur, aut vi- ces patien- [illegible] dolet.

Mal. 4. 6.
Eccl. 48. 9.
Mal. 4. 6.

Jam quòd ad locum Eccleſiaſtici pertinet, ſicut filius Sirach tantum mutuatus eſt illum à à Malachia, quod liquet ex verbis ejus de convertendo filiorum corda ad patres, quæ verba ſunt ipſius Malachiæ; ſic Chriſtus eſt optimus habendus utriusque interpres: neque dedecori eſt huic mortali J[illegible] explicari ab immortali veroque Jeſu, licet ad pudorem & confuſionem hæreſeos Jeſuitarum. Sed Enochum oportet in hoc negotio cum Elia conjungi, nullam aliam ad rem, nî fallor, niſi ad jugum ex altera parte tollendum. Nullus enim Scripturæ locus de reditu ejus loquitur. Hoc tantum in Eccleſiaſtico legitur, placuiſſe Enochum Deo, ob eamque cauſſam translatum fuiſſe in Paradiſum, ut daret Gentibus ſapientiam, vel pœnitentiam, quando Eccl. 44. 16.
ita volunt. Et quid iſtud eſt, dare Gentibus pœnitentiam? nimirum Enoch in hanc vitam reverſurū, & pugnaturum contra Antichriſtum. Scitumquidem comentum, ſed parum aptum huic loco commentarium. Cum Bellarminus ageret de Elia, urgebat hoc maximè, venturum eſſe Eliam, qui Judæos converteret potiſſimum, & reſtitueret tribus Jacob. Sed ubi ad Enoch redit, oportet illum dare Gentibus pœnitentiam: de Judæis autem ne verbum quidem, adfuturi ſunt, nimirum, ut ſuam quiſque curet provinciam, neque utrique idem detur negotium, ſed ita ſortiantur provincias, ut Petrus & Paulus; qui ſic inter ſe partiti ſunt, ut ille Judæorum eſſet Apoſtolus, hic iret ad Gentes. Quid opus eſt tam longè petitis, coactisque commentationibus tribus de verbis? nonne ſenſus hic ſatis rectè clareque conſtabit; Enochum Deo placuiſſe, atque in Paradiſum fuiſſe translatum, ut exemplo Gentibus eſſet; & hic tantus honos illi habitus, Gentes impelleret ad agendum pœnitentiam, ſanctisque ejus veſtigiis inſiſtendum? Quid enim potuit efficacius perſuadere & adigere Nationes ad pœnitentiam, quam ut ipſis inſpectantibus Divinus ille vir, vivus in cœlum, pro mercede integritatis ſuæ ſuſtolleretur; cæteri omnes interirent atque in corruptionem abirent? Deſtitutus autem à Scripturis, neceſſe habet Cardinalis ad Patres confugere; quo probet Enochum atque Eliam adhuc vivere, poſteaque morituros. Sed pari fœlicitate, atque in Scripturis verſatus eſt, ut verbo ejus utar, quo ille in libello ſuo h contra h Pag 27.
me uſus. Ad hoc probandum quinque de Patribus adducit, Irenæum, Tertullianum, Epiphanium, Hieronymum, Auguſtinum: qui quidem omnes ſuper hoc conſentiunt, utrumque, Enochum atq; Eliam adhuc vivere: quod nemo Chriſtianus unquam, opinor, negaverit. Abraham enim, Iſaac & Jacob etiamnum vivunt, ut Chriſtus eſt auctor: i Deus enim, in- i Mat. 22. 32.
quit, viventium eſt, non mortuorum Deus. Quanto magis in vivis ſunt Enoch & Elias, qui nunquam mortem more aliorum guſtaverunt? Sed de reliqua quæſtione, an poſtea morituri ſint primi duo teſtes ejus, Irenæus ac Tertullianus plane negant. k Ille enim ait, in Pa- k Irænus l. 5.
radiſo remanſuros uſque ad conſummationem, conſpicantes incorruptionem. Jam remanere illic uſque ad conſummationem, & non videre corruptionem, ex diametro repugnat reditioni in hunc mundum, mortisque perpeſſioni. l Tertullianus etiam huic conſen- l Lib. contra Judæos cap. 2.
tiens planiſſimè dicit, Enochum nunquam guſtaſſe mortem, ut æternitatis Candidatum. Jam malè ſibi firmatum habet jus æternitatis,

ſi iterum moriturus eſt. Loca autem ex tribus reliquis Patribus adducta, alterum confirmant, illos hodie vivere: alterius nullam faciunt mentionem, eſſe aliquando morituros.

Sed quoniam in hunc de Patribus antiquis forte ſermonem incidimus, ſinite, quæſo, hac occaſione obiter vos moneam, mirum non eſſe, ſi ſæpius Patres hîc errent, & minus rectè multa Apocalypſis myſteria intelligant, propterea quod liber ille eorum temporibus adhuc (c 2 Theſſ. 2) obſignatus fuit: & licet c myſterium iniquitatis jam tum ageretur, ille tamen homo peccati nondum erat revelatus. In omnibus enim obſcuris Prophetus certiſſima eſt regula, nunquam eas ſatis intelligi poſſe, uſque dum compleantur.

Atque ad hunc modum duobus Bellarmini locis è Veteri Teſtamento depromptis, per hunc tertium è Novo, qui verba Chriſti continet, ſatisfeci. Quæ quoniam luce ſunt clariora, (d Apoc. 11.) quartum nunc Scripturæ locum d xj. Apocal. videamus. Illi enim duo teſtes, ſcilicet, quorum ibi fit mentio, non alii, quàm Enoch atque Elias ſint, neceſſe eſt. Sed qui poſſit hoc cum Theologia, vel ratione conſiſtere, ut hæc duo glorificata corpora, de Paradiſo, cœlove (utro, vos videritis) deſcendant, prædicent, & pugnent contra Antichriſtum; interficiantur ab eo, poſteaquam per multa annorum millia exempti fuerint à maledictione mortis, cui per naturam omnes ſubjacent; tertio die reſurgant ad imitationem Chriſti; exinde multis miraculis editis redeant in cœlum veredariorum more, ultro citroque cœlum inter & terram curſitantes? hoc, inquam, quî poſſit cum Theologia, vel ratione conſentire, equidem fateor, captum meum ſuperat: maximè quòd eos oporteat indutos eſſe cilicio, quorum corpora, opinor, tamdiu fuerint à peccato libera, ut non amplius iſta maceratione egeant. Nunc enim oportet illos, aut in cœlo eſſe, aut in Paradiſo; ſi in cœlo (quod haud dubie verum eſt) glorificata ſint corpora eorum oportet: cum (e Apoc. 21. 27.) e nihil corruptibile eò poſſit penetrare. Ex quo conſequitur, non poſſe eos amplius carnis infirmitatibus, ac potiſſimum morti eſſe obnoxios. Quod ſi ſunt in terreſtri Paradiſo, primum ſcire avemus, ubinam ſit ille Paradiſus, qua regione terræ, quibus orbis in oris.

(f Lib. de Grat. primi hominis.) f Bellarminus quidem in ſuis Controverſiis multum deſudat, Paradiſi regionem ſitumque perquirens, terrane inveniatur, an aëre: ſed hæc omnia ſunt mera deliria. Scriptura teſta- (Geneſ. 2.) tur Paradiſum, adeoque hortum Eden fuiſſe quendam in terra locum, quem Deus elegit, ut Adamum inibi collocaret, unde cum eum paulo poſt propter graviſſimam offenſam expuliſſet, blaſphemum eſt credere ullum ex Adami poſteris eò poſtmodum perveniſſe. Omnis enim ejus progenies maledicta eſt in ipſo, & de terreſtri Paradiſo eliminata, nec non ipſa terra univerſim, ac Paradiſus ſpeciatim propter ipſum maledicti ſunt. Secundus autem Adam per gratiam certum ex eis numerum vocavit, qui ſibi cohæredes fierent cœleſtis Jeruſalem, cœleſtisque Paradiſi. Terreſtris enim, haud dubie diluvio, ſi non antè, deletus eſt, ſublatis illis omnibus exquiſitiſſimis deliciis, ſummaque amœnitate, quâ reliquas terræ regiones longe multumque ſuperabat. In aëre autem pendere, incredibile eſt, nec diſſimile ſomniorum Alcorani. In Scripturis enim nullum commemoratur ejusmodi miraculum, nec aliunde oriri potuit, quam ex curioſis ac præfervidis cerebroſorum hominum commentis, qui non didicerunt g ſapere ad ſobrietatem. Hoc igi- (g Rom. 12. 3) tur certum eſt, in cœlo domicilium & requiem habere Enochum atque Eliam. h Enoch (h Gen. 5. 24.) enim, inquit Scriptura, ambulavit cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus, vel ad ſe recepit: i Elias autem viſus eſt ſublimè in cœ- (i 2 Reg. 2. 11.) lum flammante curru ſublevari. Ut autem illi, qui tot millia annorum cœli fuerunt incolæ, mortalitatis legibus ſoluti, ut hæc, inquam, glorificata & incorruptibilia corpora redeant in hanc vitam, prædicent Evangelium, edant miracula; cum Antichriſto denique confligentes interficiantur ii, quos mors naturalis antè abſumere non potuit, ſicuti commentitium eſt figmentum, ita naturæ planè repugnat ejusmodi ſanctificatorum corporum. Sed illud inprimis mihi mirum videtur, cur Enoch potiſſimum unum eſſe oporteat ex his duobus Chriſti teſtibus. Moyſes certè atque Elias cum Chriſto fuerunt in transfiguratione, in figuram Legis & Prophetarum. Lex enim & Prophetæ graviſſimi teſtes fuiſſent ad coarguendum Antichriſtum. Cur autem Enochi collum jugo ſubdiderint, Moyſen exemerint, divinare non poſſum.

Sed nimis anxiè ſtudioſeque hanc futilem & ſanè anilem fabulam refutavi, cui tantum abeſt, ut credam; ut contra, iſto tam erudito ſeculo, hoc qui credat (Deum teſtor) non modò pro magni nominis Theologo, ſed ne pro Chriſtiano quidem habeam: quin potiùs Scribis & Phariſæis accenſeam, qui ſic inſaniebant, ut quamvis Chriſtus contrarium docuiſſet, ſemper tamen venturum eſſe Eliam ſomniarent. Veteribus autem Theologis, ſi qui in hac parte erraverint, æquior ſum, propter rationem quam ſupra memoravi.

(Quid per hos duos teſtes ſignificetur.) Jam illa anili fabula refutata de duobus illis teſtibus Enoch atque Elia, reſtat, ut meam conjecturam interponam, doceamq; quosnam illos teſtes eſſe arbitrer. Equidem fateor multo facilius eſſe ejusmodi nulla ratione ſubnixas, ac Theologiæ fundamentis adverſantes fabellas refellere, quàm tam alti reconditique myſterii Germanum ſenſum eruere. Itaque ut non tantum mihi arrogaverim, quenquam ut adigam in meam ſententiam, niſi quem ipſa veritas, & animi ſui judicium eò pertraxerit: ita proponam probabiles conjecturas, quæ, ut ſpero, hæreſeos & nimiæ curioſitatis ſuſpicione vacabunt.

Duobus diverſis modis myſterium horum teſtium, mea quidem ſententia probabiliter

& non

& non incommodè poteſt exponi: qui verum alter eſt, ut per duos hoſce teſtes intelligantur Vetus ac Novum Teſtamentum. Nam ut Antichriſtus non poteſt non inimicus eſſe Verbo Dei, illudque ſupra omnia odiſſe: ſic nihil intentatum relinquet, quo illud dedecoret, corrumpat, ſupprimat, & quibus poſſit artibus deſtruat. Cæterum an hic liber duorum Teſtamentorum, vel duûm Chriſti teſtium, vim aliquam à Babylonica Monarchia paſſus ſit, nec ne, nihil dicam: res ipſa loquitur. Non obtundam vos recenſendis tritis illis, quibus utuntur ad minuendam ejus auctoritatem dicteriis, cujusmodi ſunt, Naſus cereus, Mortua litera, Lesbia regula, ſexcenta alia probri & ignominiæ plena. Sed quantum Traditiones hominum, atque auctoritatem Eccleſiæ his teſtibus præferant, ex ipſorum doctrina apparet. Ad cuj⁹ rei probationem, ſi nihil aliud extaret, ſatis profecto eſſe poſſet ille libellus ſcitam hanc inſcriptionem præferens, De inſufficientia Scripturæ ſanctæ. Cum autem nulla de re magis laborandum ſit, quam ut integra & incorrupta conſervetur ſacra Scriptura, complures veteris Latinæ verſionis locos etiam corruptiſſimos corrigi minime patiuntur: cujusmodi ſunt, everrere domum, pro everrere ad inveniendum denarium: & illud de Johanne dictum, Sic eum volo manere, donec veniam, pro Si, tametſi non ſolum mendi, ſed etiam mendacii manifeſtum ſit; ut ſubſequentia contextus verba declarant. Sed tantum abſunt à veterum codicum emendatione, ut vulgarem verſionem Pontificii non dubitent archetypis originalibus Hebræorum, & Græcorum anteponere. Hæc etiam contemnenda né eſt depravatio Scripturarum, fidem atque auctoritatem omnium, aut maximæ partis Apocryphorum librorum, exæquare Scripturis canonicis, contra quam Patres ſentiunt, ac vetera Concilia decernunt? Illa autem quàm ſacrilega corruptio, Dominam pro Domino ponere in toto Pſalterio? ſic enim Dominæ noſtræ Pſalterium, quod vocant, non ita pridem denuo Pariſiis eſt excuſum. Nonne hoc eſt Chriſti, Matriſque perſonam ac dignitatem confundere? Quid de Scripturæ ſuppreſſione dicam? quot ſeculis populus Chriſtianus in tanta cæcitate, & ſalutaris doctrinæ ignoratione detentus eſt, ut hi teſtes penè incogniti eſſent; cum Laici Scripturam attingere (ut quibus hoc interdictum eſſet) non auderent, maxima pars Clericorum in illius lectione verſari aut nollent, aut non poſſent?

Ad hunc modum hi duo teſtes Chriſti, de quibus ipſe dicit a Scrutamini Scripturas; illæ enim teſtimonium perhibent de me: hæ duæ b pingues olivæ, pacem afferentes cunctis credentibus, pacem, dico, conſcientiæ: hæ c duo candelabra, quæ poſita in conſpectu Dei, prælucent nationibus, queis ſignificari utrumque Teſtamentum, & repræſentari in ipſa Romanæ Miſſæ * celebratione volunt: ad hunc, inquam, modum fuerunt hi duo teſtes dedecorati, contempti, ſuppreſſi: quid dico ſuppreſſos? ... ad ſilentium damnari, ut pro hæretico ... combureretur, qui in manus ſuas ea ... auderet, aut inſpicere. Deinde in ignota lingua ſic abſcondita jacuerunt, pauci ut poſſent adire, aut aſſequi: quorum in locum Legendæ ſubierunt, & portentoſa quædam mendacia, quibus omnia ſuggeſta & templa reſonabant. Atque ita evenit, ut corpora horum teſtium projecta in plateis illius magnæ civitatis jacerent, quæ ſpiritualiter Sodoma vocatur, propter ſpirituales ejus fornicationes, quæ ſunt Idolorum cultus: ſpiritualiter Ægyptus, eò quod Sanctos Dei in ſervitutem humanarum traditionum redegerit. Quare oneramini ritibus? Quis requiſivit iſta de manibus veſtris? Sic, inquam, corpora eorum ad triduum & dimidium diei ſine ſepultura projecta ſunt; id eſt, ad dimidium illius ſpiritualis hebdomadæ, quæ inter primum Chriſti adventum, & ſecundum intercedit. Et tum certe Scripturæ tanquam cadavera jacebant, abſque monumento, omnium contemptui expoſitæ, neglectæ penè ab omnibus, nec a pluribus intellectæ, cum nemo pœnæ formidine requirere eas, aut poſcere auderet, ſicuti ſupra diximus. Quæ cum ſic intermortuæ, & quaſi depoſitæ, exanimes & ſine vigore jacuiſſent, non ſecus atque Lex, quæ cum diu in tenebris obruta latuiſſet, quum vitæ reddita ac reſtituta Joſiæ tempore revixit; gaudebant habitatores terræ, nempe, homines terrena ſapientes, munera ultrò citroque inter ſe præ gaudio miſſitabant, quod carnales ſuæ libidines non amplius jam comprimerentur, neque in ordinem cogerentur, ancipiti illo gladio reſectæ. Jam enim certò ſciebant, quicquid feciſſent, quocunque modo vixiſſent, pecuniis ſe omnium peccatorum indulgentias Babylone impetraturos: quippe omnia venalia Romæ. Adeo non opus fuit hominibus ad veniam peccatorum inveniendam, in cœlum ſuſpicere; ſed pronos marſupia deſpicere, ſi ſat nummis intumeſcerent. Immo quorſum attinuit Deum adire, & cœlum per vim zelique fervorem occupare, cum Indulgentiæ ſe ultro offerrent, atque ad fores præſto eſſent? Cum homines complures ſpirituales, jactarent ſe neque Vetus intelligere Teſtamentum, neque Novum?

En quam inclementer, & quanto cum dedecore hi duo teſtes excepti ſunt in altera parte Hebdomadæ ſpiritualis, qui in prima, * cilicio cooperti ſunt; id eſt, pœnitentiam cunctis nationibus, circiter quingentos aut ſexcentos poſt Chriſtum annos, prædicaverant: cum Deus Verbum ſuum, ſive teſtem, d inſidentem equo candido, ſic ovantem fecit incedere in primordiis Eccleſiæ, ut omnes, qui adverſarentur, vinceret: deſtrueret omnem altitudinem, quæ ſe extollit adverſus cognitionem Dei (e ut ait Apoſtolus) aditu cœlorum prohiberet omnes incredulos, non minus eos ſpirituali igne Verbi convinceret, duraſque eorum cervices frangeret, quam Moyſes & Elias plagis & fame rebelles

Margin notes (left): ... nal. ... — ... 15. 8. — ... 21. 22 — ... — ... — ... 39. — ... 11. — ... 4. — ... m. — ...

Margin notes (right): ... Legendæ ... Canonizatio ... cadaver — Verſ. 8. — Col. 2. 20. — Verſ. 8. — 2. Chr. 34. 14. — Verſ. 10. — * Verſ. 3. — d Apoc 6. 2 — e 2. Cor. 10. 4.

beiles Ægyptios obſtinatosque Iſraelitas contuderant. Neque contenti erunt, hos teſtes dedecoraſſe, corrupiſſe, ſuppreſſiſſe, ſed ad ex-
c Apoc. 11. 7. tremum quoque c interficiendi ſunt: quam ad
* Venetiis excuſa An. 1562. rem prodit * Cenſura generalis, ut cenſorio mucrone jugulentur. Quid enim aliud agit, quam jugulat, cum alias omnes translationes, præter ſuam, auctor comburi mandat? quod etiamnum fieri ſolet. Præ ſe fert enim & palam profitetur, ſe non id agere, ut corrigantur (quod ſi facere vellet, magnam ei gratiam haberemus) ſed ut deleantur & deſtruantur, unumquemque Scripturæ locum, qui illorum Traditionibus refragatur, hæreſeos arguens. Neque id ſolum, ſed tot ferè convitiis atque maledictis onerans, quot Cardinalis in meam Apologiam contulit: non dirigens, neque explicans Scripturam ex Scriptura (quæ eſt optima interpretandi ratio) ſed ad ſuas traditiones, tanquam ad Lydium lapidem, ipſam quoque Scripturam exigens: Ut damnet hæreſeos, non eos modo Scripturæ locos, quos recitat, ſed eandem etiam ſententiam ferat in omneis conſimiles, ubicunque in Scripturis reperiantur. Et tamen ſummo Dei Optimi Maximi beneficio, nunc incipimus (id quod majores etiam noſtri aliquot ſuperioribus ſeculis fecerunt) oculis cernere hoſce teſtes reſurgentes, &
d Verſ. 11. in priſtina gloria refulgentes, d Deo quaſi le-
e Verſ. 12. vante eos, atque in pedes e ſtatuente: denique tollente in cœlum quaſi in triumphali nube gloriæ, prout Elias curru ſublevatus ignito traditur. Quæ Evangelii reſuſcitatio, atque in
f Verſ. 13. ſublime evectio, tantum f terræmotum, tantamque rerum mutationem in pleriſque gentibus pepetit, ut pars decima, id eſt, bene magna, multique eorum, qui magnæ Civitatis ditioni ſuberant, nempe Babylonis, cognitis impoſturis, ab ea defecerint; ſeptem millia, id eſt, ingens multitudo per occaſionem illius mutationis occiſa ſit: multi ad Deum converſi: gloriam Deo cœli tribuentes. Hic igitur unus eſt modus, quo locum hunc Scripturæ probabiliter, ut mihi videtur, interpretari licet.

Eſt & alter magis receptus, qui ad literam contextus propius accedit: ſi dicamus per hoſce teſtes, non ipſum Dei verbum, ſed Verbi Prædicatores, intelligi. Pauci erant ab initio, qui illum hominem peccati, revelarent, & corruptelas ejus retegerent, appoſitè igitur duali
g Deut. 19. 15. numero deſcripti ſunt: g Nam in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum. Neque major fuit eorum numerus, qui magnum illud opus inchoaverunt, quam negotii magni-
h Apoc. 11. 3 tudo neceſſario poſtulabat. h Prædicabant in cilicio; quippe pœnitentiam prædicabant:
Sanguis Martyrum eſt ſemen Eccleſiæ. plurimos eorum crudeliſſima morte affectos fuiſſe, Orbi notiſſimum: mox reſurrexiſſe in ejuſdem doctrinæ ſucceſſoribus conſtat; idque tanta vi & efficaciâ, ut omne miraculum ſuperet. Cum enim habeatur in Scripturis opus Dei miraculi plenum, Spiritus Sancti virtute
i Act. 2. 41. perfectum, quod i Apoſtolus Petrus propè tria hominum millia uno die converterit: iſti, de quibus loquor teſtes, intra paucos annos ejuſdem Spiritus vi, multas potentiſſimas nationes in veteræ Fidei viam reduxerunt, quæ conſtanter hodie perſeverant, Deum laudantes, qui eas ab Antichriſti magnæ Civitati imperantis tyrannide exemerit: & aliâ voce clamantes, k Exite de illis populus meus, ne participes ſi- k Apoc. 18. 4.
tis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis. Hoc igitur iſti miraculorum nundinatores, qui nauſeam mundo cient, & chartæ pretium adaugent, editis quotidie veteribus illis quidem, ſed denuo interpolatis miraculis, ac plenis mendaciorum Legendis: hoc, inquam, iſti cogitent magnum reverâ miraculum & quod fidem penè ſuperet, & vilibus ſuis atque adulteratis, ut tandem ipſos pudeat, mercibus componant. Atque ita duobus modis explicata conjectura mea, quos duorum teſtium nomine intelligi cenſeam, quorum Apocalypſeos xj. fit mentio (quanquam non ſit magnum utriuſque diſcrimen; in altero enim ipſum Dei Verbum; in altero Verbum quoque Dei, ſed ex ore Prædicatorum ejus, accipimus) reſtat jam ut tertium deſcriptionis Antichriſti locum excutiamus, in quo de perſona quærendum eſſe inſtituimus.

Scotto Babylonio, quod Beſtiæ inequitat, ſedem alicujus Imperii, & ſucceſſione continuatam hominum ſeriem illi præſidentem, non unum aliquem deſignari, perſpicuum eſt ex forma, qua diverſis libri locis Antichriſtus ipſe deſcribitur. Verſu enim ultimo cap. xvij. l l Cap. 17. verſ. 18.
mulier exponitur, magna illa civitas, quæ dominatur Regibus terræ; quæ non poteſt ſignificare certam unius hominis perſonam, ſed plures homines ſibi continenter ſuccedentes, ut ſuprà memoravi, quorum ſedes eſt magna illa Civitas. Similiterque eodem cap. m ſeptem m Verſ. 9
capita, illius Beſtiæ, duobus modis exponuntur: primum de ſeptem montibus; quod obvium eſt; deinde, de Regibus totidem, quod de illis non poteſt intelligi Regibus qui n Beſtiæ n Verſ. 12
ſuam poteſtatem tradituri ſunt, eique ſubjicientur, qui mox o decem illis cornibus figurantur: o Verſ. 12.
Sed magis apparet ſeptem capita Beſtiæ, ſeptem Imperii formas eſſe, illius ſedis proprias, quarum quinque jam fuerant & ceciderant. Reges enim primò fuerunt, deinde exactis Regibus, Conſules, Dictatores, Decemviri, Tribuni militum. Sexta erat, quo tempore Johannes conſcripſit hunc librum, Cæſarum Imperium. Septima, quæ nondum venerat, & exiguo temporis ſpatio erat duratura, Eccleſiaſtica eſt Epiſcoporum, quæ translationem Imperii Româ Conſtantinopolin conſecuta eſt: licet illorum regimen Imperatoribus quodammodo fuit ſubordinatum. Quanquam enim hæc gubernandi ratio annos circiter cclxxvj. duraverit, tamen exiguum hoc fuit præ longo illo tempore, quo regnum, quod illi continuò ſucceſſit, nec dum deſiit, Antichriſtus obtinuit. Octava, p quæ eſt Beſtia, quæ erat, & non eſt, & itura eſt in perditionem, ipſe eſt Antichriſtus, p Verſ. 11.
qui

Ex quo Conſtant. M. imperium Romæ Conſtantinopolin tranſlatum, uſque ad Bonifacium 3 an. circiter 276

qui quidem cenſetur Octavus propter illius ſummum & abſolutum Imperium; ſimul tamen Septimus, quia viſus eſt ſucceſſiſſe Epiſcopis in Eccleſiaſtica quadam ratione imperandi: licet amplitudine ſua gloriam Imperii Babylonii parem effectutus erat illi magnificentiæ, quam magna illa civitas obtinuit, tum cum maximè floreret ac triumpharet; quæ ſancti Johannis ætate multum imminuta erat per nobilium factiones, & ſeditiones militum, ipſorumque Cæſarum ſocordiam. Ita priſtinus ille magnæ Civitatis, ſeu Beſtiæ ſplendor, cui S. Johannis ætate tantum deceſſerat, * ut non eſſe tum, niſi quodammodo videretur, reſtituendus erat per illum Antichriſtum, qui ſicut aſcendit ex abyſſo, ſic iturus eſt in perditionem. Quin etiam ex illo maximo a planctu; qui cietur ex interitu Babylonis xviij. cap. tam à Regibus, quàm mercatoribus terræ, ubi ad miſerationem deſolationis ejus augendam iteratur tertio, cecidiſſe horæ momento magnam Civitatem; ex illo, inquam, graviſſimo planctu planiſſimè conſtat, regnum Antichriſti longius triennio & ſemeſtri ſpatio, aut unius hominis ætate duraturum. Reges enim, qui cum ea fornicati ſunt, & b in deliciis vixerant, tempus habuiſſe diuturnius ad magnam illam neceſſitudinem contrahendam oportuit. c Mercatores autem terræ, ſic ejus, dum ſtetit, prolixe copias & fœlicitatem oſtentant; quaſi ſuarum eſſet Emporium divitiarum; quæ tam exiguo tempore non poterant, ac ne uno quidem ſeculo, coacervari. Sed ut jam omnem hanc Antichriſti deſcriptionem in pauca conferam; compendioſa vobis methodo ante oculos ponam omnia; quæ de eo dicta ſunt in Apocalypſi, ad pleniorem explanationem trium illorum Capitum quæ jam explicavi.

Antichriſtus meo quidem judicio quater à Johanne in Apocalypſi, quatuor diverſis viſionibus depingitur, quæ omnia in breve compendium cap. x. contrahuntur. Primum equo pallido deſcribitur in viſione ſigillorum cap. vj. poſtquam enim Chriſtus d in equo albo, cum primum ſigillum apertum eſt, propagatione Evangelii triumphaſſet: e Rufus autem equus ad apertionem ſecundi, non minus contenderet infeſtam perſecutionem movere, quàm Chriſtus conſtantia Martyrum vincere; Fames autem atque aliæ plagæ, per f equum nigrum figuratæ, prioribus illis perſecutionibus in tertio ſigillo ſuccederent, dehinc jam procedit ille Antichriſtus in g equo pallido, cum quartum apertum eſt ſigillum, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, quem Infernus ſequebatur, ſeſſor pallido equi colori conſentaneus: & data eſt * ei poteſtas in quartam terræ partem, id eſt, in Europam, interficiendi gladio, & perſecutionibus ſæviendi; (quod Ethnica Roma factitaverat, equo rufo figurata) & conficiendi ſpirituali media ſeu fame Verbi Dei, quam minatur Propheta, ſicut niger equus fame & morte corporali necabat, quibus mors ſpiritualis deſignatur. Antichriſtus enim equo pallido notatus, Eccleſiam tum ſæva perſecutione & corporali morte vexabit; tum non minus pelliciendo Nationes in Idololatriam ſpirituali quoque morte mulctabit. Locuſtas enim, quibus ut rex imperat, quarum ix. cap. hujus libri fit mentio, emittet; unaque cum eis tres illos ranunculos, cap. xvj. commemoratos, qui Reges nationesque omnes ad calicem abominationum ejus exhauriendum alliciant. Atque hîc deſinere hanc deſcriptionem Antichriſti perſpicuum eſt; ad reſignationem enim h quinti ſigilli continenter ſubjunctam, animæ & ſanguis interfectorum i Sanctorum magna voce clamantes, accelerari vindictam expetunt, judicium expoſcunt: quod in ſexto k ſigillo conceſſum eſt eis adventu Chriſti noviſſima die qui per receſſum cœli inſtar libri convoluti, & alia multa in eandem ſententiam ſignificatur.

h Verſ. 9.
i Verſ. 10.
k Verſ. 12.

Sed quia hæc videri poſſet ipſius Antichriſti brevis & obſcura deſcriptio, fuſius & magis ſpecificè depingit eum, præſertim in viſione Tubarum, cap. ix. l Illic enim habetur ad quintæ tubæ clangorem, cum jam paſſim hæreſes in tribus e quatuor primis clangoribus diſſeminatæ fuiſſent, nempe ad primam, tertiam & quartam (temporalem enim perſecutionem cenſeo tantum ſecundo tubæ cantu ſignificari) Johannem m vidiſſe ſtellam de cœlo decidentem in terram, cui data eſt clavis putei, n qui dicitur abyſſus: quæ cum aperta eſſet, cum fumo putei magnam vim locuſtarum exiiſſe in terram, de quarum tam aſtutia, quàm potentia, cum multa dixiſſet, Regis earum, qui eduxit eas de puteo Abyſſi, nomen exponit, quod Hebraice Abaddon dicitur, Græce autem Ἀπολλύων. Hæc autem o ſtella, quæ de cœlo cecidit, ſignificat, ni fallor, aliquem eximiæ dignitatis in Eccleſia, qui cum ex officio lux mundi eſſe deberet, ut p Chriſtus præceperat; ille contra munus ſuum deſerens, inſtar Luciferi deficit, regnum ſibi erigit, peſtifero ſubdolorum & immanis ſævitiæ animalculorum examine emiſſo, quæ locuſtarum nomine notantur. Ad hunc modum ſedes Antichriſti cœpta eſt erigi, cujus doctrina copioſè declaratur in ſecundo Væ, poſt inflationem ſextæ tubæ, ubi dicitur, q reſiduos homines, qui non ſunt occiſi in his plagis, non egiſſe pœnitentiam de operibus manuum ſuarum, r ut non adorarent dæmonia, & ſimulachra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque videre poſſunt, neque audire, neque incedere. De cultu dæmoniorum, egregium Doctorem Jeſuiticum * Vaſquez conſulite. Quantum vero ad cultum imaginum, negari non poteſt, quin caput doctrinæ præcipuū ſit Romanenſis Eccleſiæ. Deinde ibidē ſubinfertur, ſ non egiſſe eos pœnitentiam ab homicidiis ſuis neq; à veneficiis, neq; à fornicationibus ſuis, neq; à furtis.

Viſio ſecunda deſcribens Antichriſtum.
l Verſ. 1.
m Verſ. 2.
n Verſ. 3.
o Verſ. 11.
p Matt. 5. 14.
q Verſ. 13.
r Verſ. 20.
* Lib de Cultu adoration. lib. 3. diſp. 1. cap 15.
ſ Verſ. 21.

Homicidia, perſecutiones eorum denotant, promiſcuas cædes ac trucidationes. De veneficiis qui dubitat, eorum Agnos Dei contempletur, quibus ignis reſtinguitur, benedicta induſia, & diverſorum generum reliquias; denique oratio-

orationes, quæ homines à tormentorũ bellicorum impetu, vi flam̃æ, violentia ferri, jactu fulminũ, cæteriſq; id genus periculis conſervent. Tum judicet, an non ſint hæc veneficiis & veneficorum incantationibus ſimillima.

Jam fornicationem eorum intelligo, cum ſpiritualem, quæ perhibetur Idololatria, tum non minus carnalem, quæ apud eos frequentior eſt, tam propter matrimonium Clericis ſuis interdictum, quàm propter tot otioſorum Monachorum ac Sanctimonialiũ greges. Otiũ enim eſſe maximum incitamentum atq; illecebram libidinis, uſus vitæ quotidianus docet. Furti autem in eo maximè ſe alligant, quòd Deo ſurripiunt titulos honorum, & amplitudinem poteſtatis illi ſoli debitam, quam in Antichriſtũ caput ſuum conferant. Nec minùs in accumulandis opibus furti tenentur, dum præſtigiatoriis artibus, Jubilæis, Indulgentiis, Reliquiis, & id genus aliis efficacibus deluſionibus, animas hominum nundinantur.

Deſinere autem deſcriptionem Antichriſti
e Cap. 10. vers. 6. c.ix. liquet ex jurejurando, quod a fortis ille Angelus, levata ad cœlũ manu dejerat verſ. vj. c. x.
b Verſ. 7. poſt cantum ſextæ tubæ, b tempus non fore amplius. Sed cum ſeptimus Angelus tubâ ceciniſſet, conſum̃abitur, inquit, myſterium Dei, ſicut evangelizavit per ſervos ſuos Prophetas. Un-
Cap. 11. decimo cap. tantummodo deſcribit modũ quo debellatus eſt Antichriſtus; cujus regnum antè
Verſ. 3. expoſuerat cap. ix. nobisq; de duobus illis teſtibus añuntiat, fore ut poſt perſecutionem, quam ab Antichriſto paſſi ſunt, exitium ei adferant. Quod ſi quis putet Antichriſti mentionem fieri ſolum xj. cap. Beſtiam autem de qua agitur xiij. & xvij cap. tantum ſignificare Ethnicam illam veterem Romam: ad hanc minuendam opinionem ſatis eſt recordari, nunquam Antichriſtum poni nominatim toto c. xj. niſi ubi verſ. vij. cap. ejuſdem appellatur Beſtia, quæ prodit de puteo abyſſi, quæ per loci deſcriptionem, unde emergit, probatur eadem eſſe Beſtia, cujus eadem origo xvij. totidem verbis commemoratur. Adeò non eſt alius, ſed idem Antichriſtus variis viſionibus iteratus, varieque deſcriptus.

Tertio viſio deſcribens Antichriſtum. Jam xij & xiij cap. ac deinceps uſque ad xvij. fuſiorem facit ac pleniorem propheticam explicationem ſtatus Eccleſiæ, regniq; ipſius An-
Cap. 12. 6. tichriſti. Capite enim xij. deſignat Eccleſiam ſpecie mulieris à Dracone, qui Diabolus eſt, in deſertum fugientis. Draco autem ubi videt, ſe
Verſ. 15. non poſſe aliter illam conſequi, effundit ex ore aquas inſtar fluminis, quibus abrepta trahetetur: quo ſignificatur plurimas nationes ſolutas & immiſſas eſſe ad perſequendum, & vexandũ
Cap. 13. Eccleſiam. Decimotertio autem cap. ex illa nationum immenſa colluvione, quæ perſequebantur Eccleſiam, exoritur magna illa Civitas, Regina omnium illarum Gentium, & caput di-
c Verſ. 1. ræ perſecutionis, beſtia quadam figurata, c quæ
d Verſ. 2. ſeptem habuit capita & decem cornua, d pardo ſimilis, cum propter colorem, quia reſperſa erat maculis, id eſt, corruptelis contaminata, tum quòd adulterinam quandam imperandi rationem adhibet, ſpecie ſpiritualem, revera ſecula-
rem, quæ ſuper Reges terræ extollitur: Leopardi ſimilem, quæ ſpuria eſt bellua, è Leone Pardoque miſta; urſinis pedibus, ad vires ejus ſignificandas; ore autem leonis, ad rapacitatem declarandam, ſævamque naturam.

Hæc Beſtia, quæ ſuam à e Dracone habuit e Verſ. 2.
poteſtatem, plagam autem lethalem in uno capitum, ſive una imperandi rationum, à Gothis ac Vandalis acceperat, ſed mox f curata eſt, f Verſ. 6.
aperuit os ſuum ad blaſphemias in Deum g bel- g Verſ. 7.
lumque Sanctis intulit: quam, ſcilicet terram univerſam adorare oportet, quod nunquam vetus illa Ethnica Roma à quoquam poſtulavit; quæ dedignata non eſt fœdere conjunctos Reges, ſocios atq; amicos comiter appellare. Cult⁹ autem, atque adoratio, hoc eodem nomine ac titulo, ſoleatne adhiberi ſingulis Pontificibus cum inaugurantur, nemo Cardinali noſtro melius novit.

Deinde h alia beſtia è terrâ exoritur, cujus h Verſ. 11.
firmior origo eſt & ſtabilior, ut quæ viſibiliter veræ Eccleſiæ ſuccedat, ob eamq; cauſſam duo cornua, tanquam Agnus gerit; ſpecie quidem externâ Chriſti ſponſam referens, & Chriſtum ſibi propugnatorem obtendens: ſed inſtar Draconis loquitur, docens damnabiles Diabolicasque doctrinas. Hæc autem Apoſtatica Eccleſia (Apoſtolica dicerem) poſtquam mundo palam feciſſet ſuam ingentem potentiam, i o- i Verſ. 12.
mnia faciendo, quæ prior Beſtia unquam potuit facere, in conſpectu ejus: hoc eſt, oſtentando magnitudinem ſuam non infra magnitudinem Ethnici Cæſarum Imperii ſubſidere, tanta cupidine incenſa eſt efferendi Beſtiam hanc, quæ jam Antichriſti nomen & ſedem tenuit, ut terram faciat terræque habitatores adorare illam priorem Beſtiam, ſive Romanum Monarcham: atque ita in eum omnem ſuam potentiam atque opes transferat. Quin Reges etiam, Cæſareſque, pedes ejus exoſculari non detrectabunt; Quam ad rem edet miracula, in quibus ſe venditabit, ſeducens portentis mendacibus, erroriſque efficacia, ut k k 2. Theſ. 2. 9.
Paulus loquitur, quamplurimos: Inter alia autem ejus prodigia, l ignem de cœlo deducet; l Verſ. 13.
nempe fulmen Excommunicationis, cujus tanta vis eſt, ut thronis exturbare Principes valeat, adeò ut omnes pro hæreticis occidendi ſint & exurendi, qui m Beſtiæ nolunt imaginem ado- m Verſ. 15.
rare, hoc eſt, ſummam ejus poteſtatem nullis limitibus circumſcriptam. Quin etiam hæc Beſtia, vel Pſeudopropheta (ſic enim xvj. cap. appellatur) adeò totus incumbit ad augendam illam alteram Beſtiam ſive Antichriſtum, ut à cunctis ordinibus generibusq; hominum, n in n Verſ. 16.
manibus dextris ac frontibus ſuis, illius Beſtiæ character ſive nomen accipiendũ ſit, o ſine quo o Verſ. 17.
non licebit cuiquam emere quicquam, aut vendere. Character in fronte quid eſt aliud, quàm externa profeſſio, vel humilis potius confeſſio, ſe huic Beſtiæ ſubjici? Signum in dextra, notat actualem eorum atque implicitam obedientiam erga eam, quam putant non poſſe errare, etiamſi eos contra Principes ſuos naturales arma ferre juberet. Cui ſimilis

mihi eſt illa cæca obedientia in quam omnes Jeſuitæ jurant, quibus nec abſimiles ſunt Romanenſes illi apud nos Sacrificuli, qui Sacramentum fidelitatis jure naturali debitum, in deterius mutati ejurarunt: quod licet primò ſuſcepiſſe ſe dicant, illæſa conſcientia, utpote vinculo Naturæ obligatos; tamen nunc illud idem neceſſe habent ejurare, & fas omne abrumpere, ne Pontificiis mandatis non pareant, cujus libidini conſcientiam eorum & rationem mancipatam eſſe oportet. Qui verò non concedit abſolutam hanc poteſtatem, neque emendi, neque vendendi jus habet: quia nemo fidem ſervare tenetur hæreticis, ullumve contractum cum illis ratum habere: imò æquivocare (ipſorum verbo utor) & pejerare adverſus illos Romano-Catholico licet.

15 Jam quod ad nomen Antichriſti attinet, & numeri in eo nomine a myſterium, ſive intelligendus ſit numerus, quem literæ conficiunt in Græco nomine * λατεῖνος quod optimè cum Romana fide, & Latina liturgia congruit: ſive quòd in contextu numerus vocatur hominis, placet accipere annorum Domini numerum, cum ille homo, qui primus omnium uſurpavit titulum Antichriſti, viveret, Lectoris arbitrio dijudicandum relinquo. Primum illum hominem intelligo Bonifacium Tertium, qui primus ſe nuncupavit Univerſalem Epiſcopum: quo titulo, S. Gregorius, qui vitam uſque ad tertium annum ante Pontificatum illius produxit, ipſum Antichriſtum cognoſcendum fore b prædixerat, ſive ejus, ut ipſe loquitur, præcurſorem: qui licet defunctus ſit ſexaginta annis ante annum DCLXVI Chriſti, tamen titulus ille non niſi LX. poſt annis in ſucceſſoribus Bonifacii jam confirmatus reſedit. Aut ſi libet numerum annorum inire, à tempore quo Pompejus templum diripuit, uſque ad Bonifacium, non multum huic annorum numero explendo deerit.

Ad hunc modum cum Antichriſti dominatio prophetice XIII. cap. deſcripta ſit, occaſus ejuſdem c XIV. prænuntiatur; primùm exultatione feſtiva, ac triumphali nova cautione Sanctorum in cœlis: Deinde Angelorum trium præconio, quorum primus d manu tenens æternum Evangelium, cunctis gentibus annunciandum (certiſſimum telum, quo duo teſtes oppugnaverant Antichriſtum) e timorem & gloriam Deo prædicavit, quando judicii ejus hora veniſſet. Secundus pronuntiavit f ruinam Babylonis; quæ eſt interitus ipſius Antichriſti. Tertius vetuit atque interminatus eſt ſub pœna damnationis æternæ, ne quis g Beſtiam adoraret, neu characterem ejus acciperet. Quanquam autem in reliquo capite noviſſimus dies iterum prænuntietur, quaſi paulò poſt revelationem hominis peccati ſequuturus; veruntamen h XV cap. commemorat ſeptem plagas, nomine phialarum, priùs ſuper Antichriſtum, & regnum ejus venturas. Quibus nominatim i XVI. cap. expoſitis, inter alias numerat
10. effuſam e k quinta phiala plagam tenebrarum, imo tantam caliginem, ut & ea regnum Antichriſti obſcuretur. Unde ſextus Angelus cùm effuderit l phialam ſuam, via præparabitur Re- l Verſ. 12
gibus ab ortu Solis, cùm jam homo peccati cœptus eſt revelari; ſublatis omnibus impedimentis, quæ poſſent iter eorum ad invadendam illam Monarchiam remorari: non ſecùs ac fluvius Euphrates, qui Babylonem ipſam prætérlabitur, eam ab incurſu Regum Orientis (Medorum, ſcilicet, atque Perſarum) quoad permanſit Babylonica Monarchia, tutabatur; donec fluminis exſiccatione, aut inopinato Cyri tranſitu m Babylon noctu capta eſt, Balthaſar m Dan. 5
occiſus, imperium ejus everſum, etiam dum Babylone reſidebat, inebriatus & potens in vaſis ad Dei miniſterium comparatis, atque ita quaſi in templo Dei ſedens, ſacriſque ejus abutens myſteriis.

Ad cujus mali remedium cùm ſexta phiala effunderetur, n tres immundi ſpiritus in mo- n Verſ. 13
dum ranarum exibant de ore Draconis, Beſtiæ, & Pſeudoprophetæ, quod ſic intelligendum arbitror: cum primùm Antichriſti Regnum tam craſſa denſáque ignorantiæ caligine obſcurabitur, ut omnis divinarum humanarumque rerum cognitio, literæ denique omnes penè intereant, paucique ex ipſis Sacerdotibus legere auctorem Latinum, nedum intelligere poſſint: atque ita munita erit via expeditiſſima ad interitum Babylonis: tum nova ſecta exſurget, & novi ſpiritus ad labantem illum thronum fulciendum: qui tres numero cenſentur, ideò quòd tribus magiſtris diriguntur. Suſcitantur enim & afflantur ipſius Satanæ ſpiritu, qui nomine Draconis figuratur; auctoritate ipſius Beſtiæ, quæ eſt Antichriſtus, confirmantur & ſtabiliuntur; denique à Pſeudoprophetâ, quem Apoſtaticam Eccleſiam interpretor, docentur: cujus cornua ſunt inſtar Agni, ſed ad ſimilitudinem Draconis os loquitur. Hi quidem Spiritus ad hunc modum emiſſi triplici auctoritate, in defenſionem ſui Monarchæ triplicem coronam gerentis, muniti, bene aſſimilantur ranunculis. Sunt enim ἀμφίβιοι, qui poſſint in utroque elemento tam terrâ, quam aquâ vivere. Quamvis enim profeſſione ſint Eccleſiaſtici, tamen artibus hominum politicorum, cùm opus eſt, utuntur; o Reges ad- o Verſ. 14
eunt terræ, quod ad prælium magni diei & ab omnipotente DEO conſtituti congregent. Quæ cædes, quamque horribiles in multis orbis Chriſtiani regionibus laniénæ eorum impulſu perpetratæ ſint, & quàm malè ceſſerint Regibus, qui illorum dictis audientes fuerunt, omnes non iniqui temporum noſtrorum Hiſtorici ſatis teſtantur. Quiſquis autem Rex aut Reſpublica illos non admiſerit, illiſque non obtemperaverit, exterminari illum Regem, everti illam Rempublicam arma alia ſi deſint, vel ſulphurato pulvere oportet. Atque hæ ranæ non abſque re in omni literarum genere elaborârunt, quò docti evaderent, ut craſſam illam ignorantiæ nebulam, quâ regnum Antichriſti, antequam

U eſſent,

exiſſent, obductum fuerat, diſſiparent, atque
a Verſ.17. diſpellerent. a Deinde hujus capitis clauſula, ultimam plagam complectitur, effuſam in ipſum Antichriſtum e ſeptima phiala, quæ eſt noviſſimum illud judicium ſummâ die futurum.
b Verſ.9. Tum enim, inquit, b Babylon venit in memoriam coram Deo.

Quarta Viſio deſcribens Antichriſtum. Sed XVII. cap. Viſio prior exponitur; ubi Antichriſtum c mulier ſedens ſuper illam multorum capitum Beſtiam repræſentat: quia ut vera Chriſti ſponſa & Eccleſia per mulierem
c Cap.17. XII. cap. repræſentatur, ſic caput adulterinæ
v.3. falſæque Eccleſiæ per mulierem hîc etiam de-
d Verſ.4. ſignatur; ſed d quæ calicem plenum abomina-
e Verſ.1. tionibus manu teneat: ut & ipſa e ſcortum propter ſpiritualia ejus adulteria vocatur, ut-
f Verſ.2. pote quæ f Reges terræ ſeduxerit, ut ſpirituales ſuas fornicationes participarent. Erat tamen externâ ſpecie, mirum in modum ſplendi-
g Verſ.6. da & glorioſa, ſed ſævis perſecutionibus g ſanguine Sanctorum ebria. Quoque innoteſcat magis, fronti nomen ejus inſcribit, moribus
h Verſ.5. conſentaneum: h Myſterium, magna illa Babylon, mater illa fornicationum & abominationum terræ. Myſterii vocabulum illi duobus nominibus competit: uno, quòd ſibi illud arroget; altero, quòd revera digna ſit hoc nomine. Sibi illud aſſumit in eo, quòd ipſa ſe Caput viſibile indigeat myſtici corporis Chriſti, quatenus diſpenſatrix eſſe vult & ſola myſteriorum Dei interpres: denique magnus hic in terra Deus, & auctor Fidei. Myſtes eſt profeſſione, id eſt, Sacerdos. Et ſi verum eſt, quod non nemo obſervavit illum habuiſſe antiquitus myſterii nomen, Mitræ inſcriptum, non eſt quod aliam interpretationem requiramus. Hæc enim in eo planiſſimè prophetia impleta eſt. Dignam autem eſſe hoc nomine, quod reliquum eſt tituli, facilè arguat; quo demonſtra-
i Verſ.5. tur i mater eſſe ſcortationum & abominationum terræ. Atque ita, ſub falſa ſpecie ſanctitatis, ſi verum quærimus, myſterium fit ipſa iniquitatis, atque omnium abominationum; ſub larvata ſimulatione curæ ſpiritualis animarum, regna exhauriens, orbemque Chriſtianum ſanguine & cædibus miſcens.

Jam cùm hanc coccineam & cruentam Beſtiam, ejuſque ſeſſorem ad hunc modum figurâ corporis, veſtibus, nomine & moribus deſcripſiſſet, deinceps Angelus Johanni Viſionem interpretatur, & tam Beſtiæ, quàm ſeſſoris arcanum explicat: nempe ſeptem capitibus Beſtiæ,
k Verſ.9 ſignificari totidem k colles, quo ſitus Civitatis, ſedesque Imperii notatur; nec non ſeptem capitibus, ſeptem intelligi Reges, ſive formas adminiſtrandæ Civitatis illi proprias; de qui-
l Verſ.12. bus jam expoſui, quid ſentirem. De l decem autem cornibus, quæ totidem Reges eſſe demonſtrat, qui ſimul eodemque momento temporis cum Beſtia ſuam accipient Regiam poteſtatem, in eo quidem judicio denarius, certus numerus eſt pro incerto, ſicuti ſeptem capitum numerus, & decem cornuum in Draconis ſeu [illegible], non poteſt aliter intelligi, niſi ut numerum declaret incertum; præterquam quòd in decem cornuum mentione, ad decem cornua ſepticipitis belluæ, ſeptimo Danielis alludere videtur. Itaque hos decem Reges reor eſſe omnes in commune Reges Chriſtianos, & liberos Principes, ac Reſpublicas, vos ſcilicet, dilectiſſimi Fratres, quibus libellum hunc meum dicavi, deque nobis omnibus hæc pronuntiari: quòd, licet hæc noſtra omnium abſolutorum Principum poteſtas cœperit uno eodemque tempore cum Beſtia (illuſtriora enim orbis Chriſtiani regna, non niſi ruente Ethnico imperio Romano, libertatem ſuam vindicarunt) atque indidem Antichriſtus ſuum regnum auſpicatus ſit; licet perdiuturno tempore in adoranda Beſtia nobis perſeverandum foret, in ejus obſequium catholicè & univerſim conſenti-
endo, omnem ei m poteſtatem noſtram aucto- m Verſ.13.
ritatemque concedendo, pedes ejus exoſculando, cum ea ſimul calicem idololatriæ haurien-
do, n bellum cum Agno, in perſecutione San- n Verſ.14.
ctorum ejus, jubente ea gerendo, quæ tot nationibus & populis imperitabat: tamen his tot tantiſque difficultatibus ſuperatis, tempore opportuno quod Deus novit, atq; adeò præſtituit;
poſt illam cum Agno depugnationem o victo- o Verſ.16.
riamque ejus, hoc eſt, noſtri converſionem vi verbi, tandem aliquando odio meretricem habebimus, & ſic deſertam relinquemus ac nudam, ut pateat omnibus hypocriſis ejus, & falſa zeli ſimulatio: Denique carnem ejus comedemus, ipſamque igne comburemus. Hunc igitur
in modum p via Regum Orientis erit patefacta. p Cap.16.
Deinde rationem ſubjungit hujus tam ſubitæ, v.12.
miræque mutationis in nobis. q Deus enim, q Verſ.17.
inquit, dedit in cordibus eorum, ut facerent ſuam voluntatem, unoque conſenſu traderent regna ſua Beſtiæ, donec verba Dei complerentur:
Secundùm illud Salomonis, r Cor Regis in r Prov.21.
manu Domini; quocunque vult, flectet illud, ut 1.
lapſus aquarum. Ad hunc modum interpretatus Beſtiam, ſive imperium, uno deinde verbo explicat mulierem, quæ ſuper illam ſedebat, ſeu Monarcham, qui regebat eam, non aliud eſſe,
quam ſ magnam illam Civitatem, quæ domi- ſ Verſ.18.
nabatur Regibus terræ, ſedem imperii deſignans, & quaſi digitum intendens ad conditionem eorum, qui ſedem eam occuparent, atque in ea dominarentur.

Tum magnitudo ruinæ ejus, & luctus ingens, Cap.18
quem Reges pariter ac mercatores facturi eſſent ſuper ea, prædicantur ab alio quodam Angelo cap. XVIII. cùm Reges plangerent ejus oc-
caſum, quia t in deliciis cum ea diffluebãt: quod t Verſ.9.10
cum Ethnica Roma à nullis unquam Regibus factum eſt; nec fieri potuit, quos vi & armis ſubegit. Sed illa, cujus interitum deflebant, honorificis eos nominibus tituliſque ornavit, veniamq; eorum libidinibus atque illicitis matri-
moniis indulſit. Mercatores u autem terræ, cum u Verſ.11.
omnibus naviculariis, & gubernatoribus, & 15.16.17.18
commercia habentibus in mari, plangent ruinam illius magnæ Civitatis (cui nulla par unquam fuit) propter jacturam divitiarum & commerciorum, quibus ejus, dum ſtetit beneficio,
fruebantur. Atque ibi omnia x divitum x Ver.12.13
mercei-

mercimoniorum genera deſcribit, quibus magna illa Civitas, cùm eſſet Emporium copioſiſſimum, abundabat. Opus enim habet profectò, nec poteſt carere divitiis, & pretioſis ejuſmodi mercibus, cùm ad ornatum Templorum, ac Satrapis ſimilium Prælatorum, tum ad cultum ligneorum, quibus eſt plena, Sanctorum. Beata enim Virgo quotidiè novitiis & exquiſitiſſimis veſtimentorum generibus, quamvis habitum referant meretricium, induenda eſt & ornanda. Omnium autem ſumptuoſarum mercium, quæ maximi pretii ſunt, a Animæ, ſcilicet, hominum, poſtremò nominantur. Tantum enim pecuniarum in Miſſas impenſum, tantum in hoc vel illud Cœnobium Monachorum aut Fratrum erogatum, imprimis verò in illam, omnibus regulis & legum nexibus ſolutam, &, ut ita dicam, incomprehenſibilem, Jeſuitarum ſectam, valebit redimendæ cùm largitoris animæ, tum parentum ejus in centeſimam uſque generationem, ne flammis Purgatorii excoquantur. Et certè, credo, non eſt illa mediocris animarum negotiatio, cùm homines uſque eò ſpe & promiſſione æternæ ſalutis faſcinantur, ut faciliè perſuadeatur Fraterculo, b Regem dominum ſuum confodere, imberbi adoleſcentulo in vitam proximi c ſucceſſoris perditè invadere; multis, in Sereniſſimæ Reginæ nuper defunctæ, necem ſæpius conjurare: denique, me imperium obtinente, nitrati pulveris impetu Regnum regnique Ordines funditus evertere, atque ita tam Animi, quàm Animæ jacturam facere.

a Verſ. 13.
b Henr. 3. Rex Gallorum.
c Hen. 4. R.

Sed quantumvis flebilem edant lamentationem, voce cœlitus miſſâ, mandata duo accipiunt; unum, d exire quamprimùm è Babylone, ne fiant participes peccatorum ejus, ac deinde pœnarum. Qui præmonitione excitati, utinam vos omnes (Chariſſimi Fratres & Conſanguinei) vobis, dum tempus eſt, conſulatis, & ad hæc proſpicienda oculos aperiatis; Alterum, e reddere ei, ſicut & ipſa reddidit vobis, imo duplicare ſupplicia ſecundum opera ejus. Ut enim illa non niſi aliis veſtitis in tantam altitudinem ſubvolavit, tam titulos ſuæ magnitudinis & honores à vobis mutuando, quàm veſtrâ munificentiâ, quicquid temporalium poſſidet, perfruendo: ita ſi quisque veſtrum, ab illa rurſus, quod ſibi ereptum eſt, repetet, brevi, ut inquit Poëta, ſtabit * furtivis nudata coloribus, deciſisque humilis pennis; idque propter ſuperbiam ſuam. Hæc enim ratio redditur, f Quia glorificavit ſe, & in deliciis fuit; & dixit in corde ſuo, ſe ſedere Reginam. Nulla enim certior eſt apud illos veræ Eccleſiæ nota, quàm ſecundæ res, & externa proſperitas. Vidua autem non eſt; quippe quæ ſponſum Chriſtum habeat, indiſſolubili nodo ſibi devinctum. Suam enim ei fidem jurejurando firmavit, ſe nunquam eam deſerturum. Itaque luctum non videbit. Errare enim non poteſt, neque Inferni portæ unquam adverſus eam prævalebunt.

d Verſ. 4.
e Verſ. 6.
* Ut cornicula Æſopica.
f Verſ. 7.

Cap. 19. v. 1. Sed licet terra, & homines terrena ſapientes, hunc in modum Babylonis occaſum in illo XVIII. cap. plangant: tamen XIX. Cœlum & Angeli, Sanctique omnes in cœlo, præ gaudio ruinæ ejus, triumphalem canunt cantionem, laudantes Deum propter illius g magnæ meretricis ruinam: quæ rectè magna perhibetur. Noſter enim * Cardinalis fatetur perquàm difficile eſſe Papam definire: tanta eſt ejus amplitudo atque majeſtas. Sub finem autem illius capitis, obſtinata illius meretricis pertinacia deſcribitur, h quæ adverſus inſidentem equo albo, ejusque exercitum totis viribus præliata eſt, i donec Beſtia ſive Antichriſtus capetur; & cum eo Pſeudopropheta (id eſt, falſa Eccleſia) qui miraculis, prodigiisque mendacibus ſeduxit eos, qui Beſtiæ characterem acceperunt. Uterque autem conjectus eſt vivus in lacum ardentem igne & ſulphure, unde nulla redemptio: ſicuti ſub finem ſuperioris capitis ad deſcribendam pleniùs Antichriſti ruinam, diſſimilem omnino plagæ illius ſanabilis, quam Ethnica Roma acceperat; Primùm ſaxo molari comparatur in mare conjecto, quod nunquam rurſus emergit, neque in ſummo fluitat: Deinde multis rebus jucundiſſimis exprimuntur, quarum voces inde nunquam poſtmodum exaudientur, ubi nihil niſi horrida deſolatio commorabitur. Verùm ut patientia & conſtantia Sanctorum in terra, Deique Electorum melius confirmaretur, perſecutio noviſſimorum dierum breviter repetita prædicitur, poſtquam Satanas vinctus fuerit, compreſſusque ejus furor, dum mundus ad mille annos, hoc eſt, ad longum tempus, pace frueretur. Quo ſoluto perſecutores exoriuntur, Gog & Magog, occulti apertique hoſtes Chriſti: quod de Papa, & Turca (qui ferè eodem tempore ad ſuam magnitudinem excreverunt) accipiendum ſit, necne, aliis judicandum relinquo. Sed hoc certum eſt, k illorum æternam confuſionem illic repromitti: nec minus Draco l Beſtia & Pſeudopropheta, omnes ſimul mittentur in lacum ignis & ſulphuris, ſempiternos in eo cruciatus perpeſſuri. m Tum noviſſimus dies iterum deſcribitur, n qui propter Electos accelerandus eſt: temporarias autem illas tribulationes quò fortius Electi conſtantiusque perferrent, utpote poſt breve temporis ſpatium finiendas, duobus extremis capitibus beatitudines cœleſtis æternæque Jeruſalem copioſiſſimè proponuntur.

g Verſ. 2.
* Bellarm. in reſp. ad Gerſ. conſid. 11.
h Verſ. 19.
i Verſ. 20.
Cap. 18, 21.
Ibid. v. 22. 23.
Cap. 20. Verſ. 2.
Verſ. 8.
k Verſ. 9.
l Verſ. 10.
m Verſ. 11. 12. 13.
n Matth. 24. 22.
Cap. 21, 22.

Ad hunc modum inverecunda illa vis ac impudens, quam ſenſui duorum Scripturæ locorum Cardinalis attulit, Paſce oves meas; & Tibi dabo claves, ut ex eis ſupremam in temporalibus Pontificis poteſtatem ſupra Reges ac Principes aſtrueret, me impulit, ut ex hoc, quem modò excuſſi, Scripturæ libro, Pontificem Romanum Antichriſtum eſſe evincerem; eumque quo teli genere me erat adortus, eodem ulciſcerer. Neque me ab iſta ſententia ullus Pontifex dimovebit, niſi qui nihil ſibi juris eſſe in temporalibus Principum rebus ac negotiis priùs fatebitur. Id autem mihi maximè in votis eſt, ut ſi cui hanc meam de Antichriſto

conjecturam libebit refellere, ſingulis diſputationis meæ partibus ordine reſpondeat: nec illi ſatis ſit meam ſententiam condemnare, ſed methodum meliorem ad Apocalypſeôs expoſitionem ſubjiciat, quæ neque ulli contextus parti repugnans ſit; nec ineptum aliquid abſurdumque contineat. Alioquin nihil facilius Momo, quàm alienam narrationem carpere, ſuamque longè deteriorem ejus loco ſubjicere: cum multo difficilius ſit errata emendare, quàm arguere.

Exſpatiatus aliquandiu in Antichriſti vita ac titulis, quæ equidem Pontifici multo rectiùs convenire probaverim, quàm Bellarminus ſuum illum Papæ dominatum in Reges: redeo tandem ad hunc Cenſorem meum, qui, ut dixi, materiam ſcriptionis ſcribendi modo mirum quàm probè adaptavit. Nam ut illius ſcriptio mera eſt Satyra, & in me meamque Apologiam conviciorum & maledictorum congeries: ſic & ipſa materia mendaciis & figmentis tota ſcatet: quæ nomina tam in illud ſcriptum jure cadunt, quàm in meum injuria conferuntur. Tria enim mendacia confinxit contra fidelitatis Sacramentum, cui propugnando Apologiam deſtinaveram: ut mittam illud toties ab eo repetitum mendacium, nolle ſe meis mendaciis, nugis, contumeliis, & blaſphemiis reſpondere. Unum inſigne mendacium profert etiam de Papæ primo Brevi. Alterum, de Puritanis, quos ad ſuas partes traducere ſtudet, & aliud de occaſione quæ perduelles noſtros ad nitrati pulveris conjurationem invitavit. Tria deinde mendacia effutit, de Parlamenti ſive ordinum decreto, quo fidelitatis juſjurandum præſcribitur. Unum quoque, ſed illud grave, in ſuos illos Scriptores Catholicos: duo denique in recenſendis cauſis, ob quas duo in Anglia Jeſuitæ extremo ſupplicio ſunt affecti. Sed & diverſas quinque hiſtorias aut adulterat, aut negat, aut detorquet, ut & libellum typis excuſum: ne quid dicam de illo impudenti mendacio à me paulò antè refutato, me in Scotia, ſcilicet, fuiſſe Puritanum. Et ne pars libri aliqua tam pretioſis vacaret mercibus, illum quinque tam novis ac peregrinis in Theologia dogmatibus referſit, ut Papiſtarum paucilliſſimis vel audita, vel probata exiſtimem. Quæ omnia mendacia, cum quinque novis, atque, ut videtur, falſis doctrinæ capitibus, hiſtoriisque compluribus ementitis, in Tabulam relata ſunt ſeparatim ad finem hujus Monitionis, quibus ſingulis ſua eſt annexa confutatio.

Sed librum illum refellere, id verò neque mihi neceſſarium, nec meæ dignitati conſentaneum eſſe duxi. Non quidem neceſſarium, quòd, ut antea monui, ſumma illa ac primaria de Sacramento fidelitatis quæſtio, quam Apologiâ meâ aſſerui, necdum eſt juſtâ aliqua & directâ reſponſione impugnata. Citationum in margine notulas perperam locatas carpere, vel ſimiles Typographorum fortuitos errores, qui inter excudendum voces fortè aliquas aut addiderint, aut prætericrint, quæ tamen ad argumentum & rei ſummam non faciunt, ea verò validiſſima tela ſunt, quibus meam Apologiam oppugnat. Jam autem præter Regis Majeſtatem eſſe puto, ut in lite ac certamine Cardinali ſe componat, ſaltem cum eo Cardinali, qui non fæliciùs ac illuſtriùs, quàm iſte, natus ſit. Nam Eccleſiaſtica illa dignitas, quanquam Principum incuriâ (ut jam dixi) ad hoc præſumpti honoris culmen aſcendit, tamen ſi ad ejus originem & cunabula redeamus, nihil eſt aliud, quàm titulus Presbyteris & Diaconis Parœcienſium Eccleſiarum urbis Romæ attributus: olim quidem Presbyteris & Diaconis cujuslibet Cathedralis Eccleſiæ univerſè conceſſus. Sed cùm ejuſmodi Cardinalium ingens multitudo undique Romam commeantium, Urbem impleret, tandem nomen Cardinalis cæteris ademptum eſt, & ſolis Romanarum parœciarum Presbyteris & Diaconis reſervatum. Et cum ante S. Gregorium nemo illius tituli meminerit, qui ſexcentis poſt Chriſtum annis in quibuſdam Epiſtolis de Cardinalibus loquitur, atque ita multis poſt Apoſtolos ſæculis, hodierni iſti Sedis Apoſtolicæ Electores inviſi omnibus & incogniti fuerint: cumque ipſe Gregorius non eos alio loco ponat, quàm quem eos olim obtinuiſſe modò dixi; non poteſt, opinor, Cardinalis, qui Gregorium Angliæ Apoſtolum vocat, mihi Angliæ Regi vitio vertere, ſi Cardinales eodem gradu & ordine habeo, quo conſtat noſtrum illum Apoſtolum habuiſſe. Sed quomodo, præter rationem ſuæ originis ac inſtitutionis, tam prodigioſè ſint elati, ut ex parœciarum Presbyteris ac Diaconis, nunc Principes facti ſint, Regumque æquales, & ex gradu, Epiſcopali dignitate minori (ut a Bellarminus & b Onuphrius fatentur) ſint hodie ſoli Pontificis Electores, qui cum generalium Conciliorum vice funguntur (unde & jam uſus generalium Conciliorum penitus exolevit) imo ut non niſi ex illorum collegio fas ſit Pontificem eligi, qui ſupremam in Reges ſibi auctoritatem vindicat; hoc, inquam, tam inſolens incrementum quomodo cœperit, nulliſque repugnantibus adoleverit, noſtrum eſt omnium providere: qui cum in terris Vicarii Dei ſimus, jure optimo ſuſpectos habere debemus iſtiuſmodi nuper exortos Principes, qui ſua origine modici humileſque, ſeipſos ad ſummum faſtigium, ſuis ipſi ſuffragiis ſubvehunt; Regibuſque deinde ſe componunt. Sed hæc eſt præcipua, quam nobis inferunt, injuria, quòd jus Chriſtianis commune Regibus in generalibus Conciliis, nobis adimant, cùm illorum habendi modum penitus ſuſtulerint; eorum vi ac poteſtate ad ſe pertracta, & velut monopolio in Pontificio Conclavi conſtituto. Et tamen ſi ſpes ulla aut exſpectatio ſupereſſet, poſſe Chriſtianos omnes ad aliquem in religione conſenſum adduci, id eſſet à generali Concilio exſpectandum; indicto in commodum nec ſuſpectum locum conventu, ubi Chriſtiani omnes Principes, aut ipſi, aut per Legatos poſſent adeſſe, & Eccleſiaſtici omnes, qui Chriſtianam

a Lib. de Clericis cap 16.

b Lib. de Epiſcopatibus, Titulis & Diaconiis Cardinalium.

ſtianam religionem profitentur, illisque veteribus veræ, antiquæ, Catholicæ & Apoſtolicæ Fidei fundamentis adhæreſcunt, tutum acceſſum ac commeatum haberent, incendiariis utrinque furioſis ac novitiis, ſive Jeſuitis, ſive Puritanis excluſis.

Cum igitur non id mihi negotii dare ſtatuerim, ut illi libro reſpondeam, eis de cauſis quas attuli, quæ me & ipſius controverſiæ, & controverſiam facientis hominis cauſa moverunt, ſat viſum eſt, ſi iterum meam Apologiam cutarem excludi, nihil penè emendatam, niſi quatenus librarii aut Typographi peccaverant, iſtamque Epiſtolam ac Præmonitionem præfigerem, ut etiamnum experiar, ſitne aliquid, quod dicere in eam jure poſſint: ſat certus, nequaquam ex meis ſubditis defuturos qui Scriptoribus illis, meisque ſcilicet Cenſoribus fuse coposéque reſpondeant. Vobis interim hanc mentem atque animum oro, ut perpendere diligenter velitis, quàm hæc controverſia vobis omnibus, & gravis & communis ſit cenſenda. Nam nec in tota mea Apologia, nec in illa præclara ad illam reſponſione, ullo modo ſpeciatim de me agitur, num excommunicari à Pontifice & regno abdicari poſſim: (quippe tam benignè Cardinalis mecum agit, ut ſentire Pontificem dicat, non è re eſſe, ut me hoc tempore nominatim excommunicet) ſed controverſia noſtra generalis eſt; Num Pontifex legitimam aliquam in temporalibus ſupra Reges ſibi poſſit poteſtatem arrogare.

Jam vos antea docui, Eccleſiaſticos ex illius ſententia, nullius ſæcularis Principis juriſdictioni eſſe ſubjectos. Quale autem ab illis hominibus obſequium de facto exſpectare debeatis, ipſe non obſcure ſignificat illius obedientiæ exemplo, quam Imperatori Mauritio Gregorius Magnus detulit. Ubi hominem non pudet Chriſtianam ſancti illius viri humilitatem traducere: quaſi id fuiſſet violentum coactumque obſequium, Gregorio vel non ſatis valente, vel non aute repugnante. Qua in re non injuriam Gregorio tantum facit, ſed omnino humilitatis ac patientiæ ſplendorem illum, qui in primæva illa & adhuc Oriente Eccleſia, ac præſertim ſub perſecutionum ſævitia nitnit, fœda turpique labe maculat; ſi hæc ingens martyrii & Chriſtianæ patientiæ gloria, non demiſſioni animi ſpontaneæ, ſed neceſſitati aſcribatur, quòd aut viribus, aut animis defecti (inſtar Judæorum aut Turcicorum mancipiorum) fortioribus adverſariis cederent: contra SS. Pauli 13.6.
Petrique præcepta, qui propter conſcientiam 2.13.
ſubditos eſſe jubent; contra illam etiam Tertulliani pro Chriſtianis Apologiam, & antiquorum Patrum apertam profeſſionem & ubique repetitam. Sed bene cum illorum temporum Chriſtianis, qui ſub Ethnicis Imperatoribus degebant, actum eſt, quod hæc nova, inſolensque doctrina nondum emerſerat. Alioqui funditus exſtirpari ſe blatique, ne ſuis quidem malis aliquos ingemiſcentes inveniſſent; cùm periculoſa in Republica factio atque ſecta jure videri poſſet, quæ vellet parêre duntaxat, donec auctis viribus imperium excutere, aut invadere potuiſſet.

Jam igitur perſpicitis Cardinalem noſtrum id agere, ut hinc quidem Reges omnes, atque Monarchas Pontificiæ poteſtati mancipet; illinc autem vel ex Pontificiis ſubditis minimum omni Chriſtianorum Principum juriſdictione exſolvat. Neque illi ſatis fuit Pontificem omnium noſtrum cervicibus impoſuiſſe; nupero quoq; Tractatu, cui titulum fecit, Recognitio librorum de Controverſiis uniuscujusque noſtrûm populos ac ſubditos noſtris faſcibus ſuperiores eſſe voluit. Quippe recenſere ſuos de Controverſiis libros aggreſſus, & emendare atque exponere, quicquid in illis eſſet vel incuriâ, vel errore peccatum, exemplo Retractationum Auguſtini (ita enim in Præfatione ſcribit) nihil quidem ex priſtinis erroribus reſcindit, ſed reverà cecinit, repetitque, & abſurdiſſimum quemque novo argumentorum ſubſidio confirmat. Inter cætera eximere Clericos ab omni temporalium Principum poteſtate: & non modò Pontificis, ſed & ipſius populi ſupra nos imperium ſtabilire, penè præcipua ſunt egregiæ illius Recognitionis argumenta.

Et quidem in illa eximendorum Clericorum quæſtione, eo ſtudio, eaque contentione depugnat, ut & Cæſarem neget legitimum Judicem Pauli fuiſſe, a contra ipſa Contextus verba, & a Act. 25. 10.
provocationem Pauli, qua Cæſarem ſuum eſſe Judicem fatebatur: ut omittam toties ab eo implorata Civitatis Romanæ jura ac privilegia, b cujus eſſe ſe Civem, ac proinde Impera- b Act. 22. 28.
tori ſubjectum prædicabat. Sed mirum eſt, non pudêre iſtos Romano-Catholicos tam magnificè tum Eccleſiæ ſuæ antiquitatem, tum doctrinæ jactantes, nobis autem novitatem adeò acerbè exprobrantes, tam novum atq; ineptum in illum S. Pauli locum gloſſema confingere: quod ut repugnat Apoſtoli verbis, ita nec ullius ex antiquis Conciliis, aut alicujus Patris hunc locum eo ſenſu exponentis auctoritate firmatur. Sed nec in dubium primitivæ Eccleſiæ temporibus unquam eſt vocatum, an Apoſtoli, aut alii cujuscunque gradus Chriſtiani, Imperatoribus de jure ſubjicerentur. Ubi verò faſces Regios populo ſubmitti debere diſputat, hoc ſeditionum fundamento, nititur, ut probet non Regibus auctoritatem à Deo immediatè, perinde ac Pontificibus eſſe conceſſam. Nam Rex quilibet, inquit, à populo ſuo eligitur; imo & * populus nunquam ita ſuam poteſtatem in Regem transfert, quin illam ſibi in habitu retineat, ut in certis caſibus etiam actu recipere poſſit. Egregium profectò Theologiæ Axioma, & factioſis ac rebellibus avidiſſimè arripiendum, qui in Principes inſurgere, ſeque in libertatem vindicare, quandocunque ipſis videbitur, eo jure fieri poſſunt.

* Bellarm. in Recog. lib. 3. quæſt. de Laicis.

Et quidem inter alia teſtimonia, quibus Reges inaugurari à populo ac creari ſolitos conatur evincere, trium Regum ex Scripturis creationem profert, Saulis, Davidis atq; Jeroboam.

Et quanquam ipſis Scripturæ verbis fateri adigatur, Deum Samuelis Prophetæ miniſterio a Saulem, ac deinde b Davidem inunxiſſe, nihilominus ex ſubſequente populi conſenſu probare annititur, non immediatè à Deo Reges illos; ſed per populum, mediatè, ad illud auctoritatis & potentiæ culmen evectos; quamvis verbum illud ſortis ter repetat, cujus beneficio Saulem electum fatetur. Quòd ſi ea ſortis electio, non immediatè à Deo eſt, ergo nec c Matthias qui eo modo ad Apoſtolatum promotus eſt, à Deo immediatè eſt electus. Ex quo ſequitur, & illum, qui ſedem Apoſtolicam occupat, ſine rubore non auſurum ſe immediatè à Deo conſtitutum prædicare; cum & Matthias ipſe in locum Judæ ſuffectus, & Apoſtolis annumeratus, non immediatè ſit electus. Sed ut impium blaſphemumque prorſus eſſet, ambigere num immediatè à Deo in illum locum Matthias aſſumptus ſit (quanquam prærogativâ ſortium illi honos, ut & Sauli, delatus ſit) ita & multis veſtrûm, Fratres amantiſſimi, incognitum certè non eſt, quis ſit Sanctus ille Spiritus, quæve ſortes, quibus Pontifices iſtis ſæculis eliguntur; cùm & Collegium Cardinalium, quibus ſolis eligendi Pontificis jus eſt, multis ante me natum annis, in duas, easque præpotentes factiones diſceſſerit: nec jam conjectu ſortium, ſed prægrandi annuâ pecuniâ in avidas Cardinalium aliquot fauces conjectâ, hæc ad Principum nutum partibus ſtudentium comitia peragantur. Sed inprimis memoriæ lapſum in homine miror. Hîc enim per populi conſenſum, qui poſtea acceſſit, vult duos illos Reges, (quanquam anteà Dei juſſu inauguratos à Propheta, atque inunctos) poteſtatem Regiam accepiſſe; oblitus, cùm ejusdem libelluli initio cujusdam objectioni reſponderet, qui ex Cypriano colligit Epiſcopos à populo Cypriani tempore judicatos, ſe aſſerere, illis verbis aſſenſum tantum populi eligendis interveniſſe Epiſcopis. Nec adduci ulla ratione ibi poteſt, ut concedat populi in probandis Epiſcopis improbandisvè conſenſum eo modo debere intelligi, quaſi eligendi Epiſcopi populo jus ac poteſtas eſſet. Et hæc Cypriani tamen verba magis faciunt ad populi in eligendis Epiſcopis poteſtatem comprobandam, quàm hic locus quem ex Scripturis attulit, ad auctoritatem populi in Regibus inaugurandis confirmandam. Hæc enim ipſa ſunt Cypriani verba, quæ à Bellarmino referuntur: *Ipſa plebs maximè habet poteſtatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recuſandi.*

a 1.Sa.10.1.
b 1 Sam.16 12.13.
c Act.1.
Cyprian. lib.1.Epiſt. 4.

Jam verò nullis unquam, opinor, Scripturæ teſtimoniis evicerit, Iſraëlitarum judicio fuiſſe permiſſum, Saulem ac Davidem jam inunctos, & in publicum à Propheta productos, Reges admittere vel repudiare.

Videtis quàm non curet, etiam in exiguo volumine ipſe ſibi repugnare, dummodo cauſæ, quam præ manibus habet, inſerviat. Hîc enim vult per conſenſum populi, Regis eligendi poteſtatem deſignari; cùm autem de Epiſcopis agitur, eodem illo conſenſu non jus eligendi Epiſcopi, ſed electionem ab aliis factam confirmandi intelligit. Quòd autem Jeroboami exemplo utitur, profectò non ignorat, eum à tumultuante populo, & à ſuo Rege per ſeditionem deficiente, in Regem, Dei & populo & Regibus irati permiſſu, fuiſſe electum. Sed ſi extraordinariis hujusmodi exemplis ad generalem regulam ſtatuendam abuti vult, & hoc modo ſuam cauſam contra omnem Theologiæ rationem propugnare; cur non & nobis Regibus exemplum inaugurationis Jehu, in contrarium opponere liceat; qui cùm tantùm à Propheta, idque ſecretò unctus eſſet, nihil populi conſenſu expectato, ſe ſtatim pro Rege geſſit?

1. Reg. 12, 20.
2. Reg. 9, 2.3.

Equidem vos arbitror jam planè animadvertere, quantum jus illud ac poteſtas, quam ſibi Babylonius Monarcha vindicat, noſtræ auctoritati in commune præjudicet. Nam ut modò præmonui, nec ipſe Pontifex, nec ex ejus vaſallis, id eſt, Eccleſiaſticis quiſquam debet, ulli Regi Principive ſubmitti: & è contrario, Reges, Regnumque ſubditos non oportet modò Pontifici, ſed & Reges ipſos populo ſubjacere. Jam vero quàm immenſa & periculoſa, vel machinandi in Principes, vel conjurationes ſovendi licentia, Eccleſiaſticis hac doctrinâ concedatur, vobis equidem relinquo cogitandum: cum illi quicquid egerint atque deliquerint, nullo jure ad noſtra tribunalia trahi poſſint: uno cùm eorum nefaria in caput noſtrum conſilia, piis operibus aſcribenda ſint; & illi (ſi qui ejusmodi criminum ſupplicia luerint) in Martyrum Sanctorumque album continuo referendi. Ita Martyrologium illud nuper excuſum, inter Anglicos Martyres Garnetum & Oldcornium recenſuit; qui hîc proditionis in Regiam Majeſtatem, Regnumque damnati, pro facinoris conditione pœnas luerunt: Ut cum Iſaia pronunciare poſſim, *Væ! qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: Qui juſtificatis impium pro muneribus, & juſtitiam juſti aufertis ab eo.*

Iſai. 5, 20.
Verſ. 23.

Nam ut ea tempeſtate, quâ nox denſior Pontificiæ doctrinæ Orbi incubuit, non conjugi, non patri licuit, Sacrifico inter conjugis filiæve amplexus deprehenſo aliud ſuſpicari, quàm eum ad excipienda confeſſione peccata in illud ſecretum deveniſſe: ita licet ſat ſuperque idoneis probationibus Jeſuitas perduellionis & conjurationum reos eſſe pateat, ipſique veritatis vi victi facinus confeſſi ſint, nihilominus pro Martyribus habendi ſunt, & eorum ſanguine miracula patranda, & ſtraminea miracula à ſtramine petenda; dum eorum interim capita erectis affixa palis, ad publicam tanti ſceleris memoriam, Sole ac ventis contabeſcunt. Imo & hæc inter alias ratio in epiſtola Typographi illius redditur, qui hunc ſive Bellarmini ſive Torti libellum Coloniæ edidit; ſe id operis ſuſcepiſſe, quòd ſanctæ illius conſtantique Garneti innocentia, illâ ſcriptione propugnaretur contra rumores, quos, neſcio quis, temerè divulga-

vulgaverat, quaſi ille conjurationis Anglicæ reus ac particeps extitiſſet.

Sed quanta hæc, Deus bone! impudentia, aut malitioſa ignorantia, ut ille dicatur, à neſcio quo, conjurationis infamia oneratus, qui quod & conjurationis nefas non ignoraverit, & illud reticuerit, ſua nec ambigua, nec coacta, nec ſemel repetita confeſſione primùm convictus; tum publicè & more patrio facinoris damnatus, extremo tandem eſt ſupplicio affectus? Ut illi etiam tot ſanctitatis, tot innocentiæ, tot conſtantiæ elogia atque attributa addantur? quaſi verò ſententia publico Juris ordine lata & executioni mandata, dici poſſit rumor, à neſcio quo temerè divulgatus. Fateor equidem auctorem, quod in Præfatione promiſſum eſt, gnaviter præſtare voluiſſe; quippe qui locis aliquot ſtraminei illius ſancti faciat plenam honorificis mendaciis mentionem. Ubi quanquam Garnetum pulvereæ conjurationis non ignarum fuiſſe fateatur; tamen quòd, ut ait, id tantum ſub Confeſſionis ſigillo reſciverit, ejus in ea re ſilentium commendat, & vel eo nomine cupit eum corona gloriæ redimitum. Neque verò illum pudet, id tanquam ex præcipuis Catholicæ fidei dogmatis imonare, Secretum Confeſſionis Sacramentalis nullo modo eſſe, ne quidem ad maximorum malorum declinationem, revelandum. Sed quam hæc pernicioſa doctrina, & Principibus omnibus ac Rebuspublicis infeſta ſit, vobis, quorum maximè intereſt, relinquo judicandum. Quamvis enim non negarim, ex quo Scholaſtici Doctores auctoresque habere in Eccleſia cœperunt, & antiqua Theologiæ fundamenta novis è Philoſophia petitis diſtinctiunculis labefactari; illos aſſeruiſſe, quicquid Confeſſatio ſub Confeſſionis velo retegitur, quantumcunque noxia & periculoſa res ſit, teneri eum [illegible] Confitentis nomen celare: Nemo tamen veterum certè Scholaſticorum inficiatur; ſi quid illi patefactum fuerit, cujus occultatio magnum poſſe Reipubl. periculum creare, quin quoties id accidat, Confeſſarius poſſit, & debeat, quamvis hominem celet, rem indicare, atque efficere ut quoquo modo innoteſcat, quò periculo maturius occurratur. Sed ut nulla proditio, nulla quantumvis atrox & diabolica conjuratio, quamvis ad totius Imperii Regnivé peſtem ac perniciem ſpectet, ſi ſub Confeſſionis ſigillo revelata ſit, prodi à Sacerdote ac retegi debeat, ac ne res quidem ipſa vel indirectè aperiri, quò ingruenti malo obviam eatur; id verò quanquam à paucis aliquot novitiis Doctoribus, qui Jeſuiticas præceptiones imbiberunt, receptum ſit, tamen tam novum eſt & periculoſum dogma, ut nec Rex, nec Reſp. in ſecuro poſſit conſiſtere, ubicunque theſis illa aſſertores invenerit.

Nunc autem ut tam eum de facto in hujus hiſtoriæ narratione, quàm de jure id hoc horrendo & ſuppoſitiuo Theologiæ fundamento mentitum probem, de Garneto, ut res ſe habuerit, ſincere exponam, quam hiſtoriam cavillator iſte miſerè commentitam ac adulteratam lectoribus obtruſit. Primum enim, illud non eſt habendum Confeſſionis arcanum omnino reticendum, quod ille, qui detegit, non magno cum mœrore animi morſuque indicat, nec facinus eſſe putat ullà pœnitentiâ emendandum, ſed è contrario, ut pium mentis impulſum prodit, à quo nec Confeſſarius avertat; neque eo nomine ullam pœnam aut pœnitentiam imponat. Et eo quidem modo conjurationis ſcelus Garneto, ut & ipſe faſſus eſt, innotuit. Præterea quanquam diu in eo perſtitiſſet, rem totam ſibi eſſe ſub Confeſſionis velo, nondum plenè finita Confeſſione, detectam; ad extremum tamen liberè profeſſus eſt, ſe non inter confitendum, ſed inter ambulandum ad illius facinoris conſcientiam aſcitum; ſuæ tamen fidei commiſſum; quanta potuit maxima taciturnitatis cautione; idque ſe non aliter interpretatum, quàm ſub ipſo Confeſſionis ſigillo. Conjectaſſe etiam, illud Confeſſioni eſſe affine, quòd & ipſius Confeſſarius eſſet, & aliquoties ante, ejus Confeſſionem excepiſſet, eſſetque poſt dies aliquot excepturus: Sed & illi conjurationem aperienti denunciaſſe, ad Superiorem ſe de re tota relaturum. Illud quoque obſervatione dignum eſt, faſſum eſſe Garnetum, duos ſecum de illa proditione egiſſe; & ex his alterum, nempe Catesbejum, præſente & audiente altero, de ea re ſibi eſſe locutum. Et qualis hæc Confeſſio habenda, cui tertius aliquis arbiter ac teſtis interfuit? Sed & poſtrema jam admoti ad ſupplicium verba (quæ tantopere à noſtro hoc Cenſore jactantur) quàm apertè fateantur, hoc totum ſub Confeſſionis ſigillo minimè eſſe actum, Comitis Northamptonii liber ſatis declarat.

Jam verò ille alter, qui Garneto hanc pulveraniam conjurationem aperuit, Grenvvellus Jeſuita eſt. Sic Jeſuita Jeſuitæ, nefariæ proditionis ordinem expoſuit; nec ille, qui tantum ſcelus aperuit, ullum conſcientiæ ſtimulum ſenſit, neque is, cui patefactum eſt, ullam confitenti ob cogitatum ſcelus pœnitentiam indixit. Ac ut palàm ſit plures ex Jeſuitis, hujus conjurationis conſcios fuiſſe, Ouldcornius alter ille ſulphureus Martyr, cùm in irritum ceſſiſſet è latebris ſuis extracta conjuratio, concionem Catholicorum ſuorum habuit, ubi eos conſolatus, ac etiam hortatus eſt, ne animos ſiniſtro & infœlici conjurationis eventu deſponderent, aut de cauſa, quòd parum proſperè cecidiſſet, deſperarent: Sæpe antea ſanctis ejuſmodi conatibus fortunam defuiſſe; idque S. Ludovici Regis exemplo: eum ſecunda in terram ſanctam expeditione ſuſcepta, morbo in itinere periiſſe: maximam exercitus partem peſte abſumptam: ſed & parum fœliciter priorem expeditionem ceſſiſſe, in qua à Soldano & Mahumetanis captus eſt. Eos itaque hortabatur, ne ab incepto deſiſterent, ſperarent potius ſuis illis conſiliis, quanquam hoc tempore deploratis, divinà aliquando opem nequaquam defuturā,

Et

Ex his, opinor, perſpicitis, quâ ille, quamque audaci impudentiâ, veritatem ipſam, tot publicis teſtimoniis fultam, mendacii inſimulârit; qui & generaliter Jeſuitarum nullum hujus conjurationis conſcium ac participem extitiſſe aſſeruit (ita enim in illo ſuo libro ſcribit) nec ipſum Garnettum ad proditionis ſecretum aliter, quàm ſub Confeſſionis ſigillo perveniſſe. Sed ſi primum hoc eſſet mendacium, quod de ſummis Angliæ rebus à fugitivis meis Sacrificulis ac Jeſuitis confictum, ſparſumque fuiſſet, facile eſſet fortaſſis huic malo remedium invenire. Quin & monaſteria pleraque apud exteros, & Jeſuitarum Collegia, in parietibus depictas habent iſtiuſmodi fabellas; & transfugarum libri pleni ſunt impudentiſſimis id genus figmentis: cujuſmodi ſunt, ſæva illa & innumera ſuppliciorum genera, quibus ſuos hîc Martyres eſſe affectos queruntur: eorum alios quaternis in diverſum actis equis diſcerptos, alios urſinis pellibus incluſos à canibus fuiſſe laniatos: imò nec mitius cum fœminis actum: & mille alia funeſtæ & horrendæ carnificinæ exempla meminerunt, quorum omnium vanitatem quàm breviſſimè vobis aperiam.

Ac primùm ut de ſuppliciorum cauſis dicam, id conſtanter aſſevero, quod & in Apologia mea poſui, hîc neminem, ſive meis, ſive defunctæ Reginæ temporibus, conſcientiæ ac religionis cauſâ ultimo ſupplicio affectum. Nam quantumvis religioni ſuæ deditus ſit, quantumvis eam apertè & conſtanter profiteatur, nullum ei à Legibus impendet capitis periculum; niſi comperto contra leges externo aliquo actu deliquiſſe: aut conjurationem, conſiliumve ſummæ rei pernicioſum iniiſſe: exceptis tantummodo Sacrificulis, cæteriſque Pontificiarum partium, qui in transmarinis regionibus ſacris Ordinibus initiantur: qui tot conjurationibus, tot proditionibus ab ipſis in Anglia, vel conceptis vel laudatis infames, à noſtris finibus ſub perduellionis pœna arcentur: & tamen nullus ex illis in hunc diem, quòd contra legum ſanctionem in patriam remigrarit, eam ſolam ob cauſam morte mulctatus eſt. Jam de equuleis & exquiſitis cruciatuum generibus, quibus plurimos ſuorum affectos queruntur; ſanè huic commento refellendo, ipſæ leges & intemerata multis ſæculis Angliæ in cauſis capitalibus conſuetudo ſatis eſſe poſſunt. Neque enim quæſtionum ullum genus hîc habetur præter manicas & fidiculas; quæ etiam non niſi in Majeſtatis criminibus uſurpantur. Sed & proditores omnes, ſive Proteſtantes, ſive Pontificios idem ſupplicium manet; ſi Reginæ Mariæ tempora excipias. Tunc enim nulla ſuppliciorum atrocitas, in viros, in fœminas, in infantes noſtram religionem profitentes, eſt omiſſa: imo contra Dei, Naturæque leges, gravidis mulieribus mors immaniſſimè illata; infansque è materna alvo exiliens in eaſdem cum matre flammas injectus. Sed tanta hujus tyrannicæ perſecutionis ſævitia, illius temporis Epiſcopos auctores habuit, qui Pontificia auctoritate freti, à perpetuis & receptis ſuppliciorum formis receſſerunt, quæ regni moribus ac legibus conſtitutæ, in puniendis ſontibus conſtanter & inviolatè ſervantur. Nam & Sacerdotes & Pontificii omnes perduellionis rei, in foro ſæculari hîc judicantur, ſic ut in eorum pœnis nihil gravius eſſe poſſit, quàm quod vel legibus eſt præſcriptum, vel longa conſuetudine receptum. Illud etiam in hoc negotio obſervandum; externum ac peregrinum neminem religionis cauſa in judicium hîc vocari: quod in illis regionibus longè ſecùs eſt, credo, ubi Inquiſitio dominatur.

Sed cùm verear, ne vobis tædio fuerim hac mea prolixiore oratione, quâ ſpero vobis patefactum eſſe, nihil in me Pontificem ſuis Brevibus, nihil iſtos Apologiæ meæ oppugnatores his libellis eſſe molitos, quod non Regibus omnibus, Liberis Principibus, ac Rebuspublicis æquè, ac meis rebus pernicioſum & exitiabile videatur: nunc finem ſcribendi faciam, conceptis ad Deum votis, ut ſecuritatis veternum excutiat, quo & nos hactenus, & noſtri multis ſæculis deceſſores torpuerunt: ac ut nobis mentem injiciat, primum ſeriò cogitandi quid ad Evangelii plantationē & propagationem, ex conſcientia ſecundùm divini Verbi præſcriptum præſtare teneamur, noſtri illius veri ac unici Paſtoris imperio ac voci, quam in Scripturis audimus obtemperantes, (nam & oves ſuas vocem ſuam audituras ipſe prædixit) Joh. 10, 27.
non inanibus, fluxiſque & pravis hominum traditionibus attendentes. Deinde ut ſceptrorum noſtrorum ſecuritati maturè prudenterque conſulamus, nec Babylonicum illum Monarcham latius ſerpere, & quotidianis in noſtra jura victoriis graſſari patiamur. Quòd ſi Dei, cujus in terris Legati ac Vicarii ſumus, benignitas ea eſt, ut ſuam cauſam cum noſtra, ſpiritualem libertatem cum temporali voluerit eſſe conjunctam; quo ſtudio, quo ardore [illegible], in id negotium incumbere nos oportet, qui noſtris laboribus in regno cœlorum æternæ beatitudinis præmium ſcimus eſſe repoſitum; interim autem in hoc ſæculo temporalem ſceptris noſtris ſecuritatem ac quietem comparabimus.

Equidem arbitror, quotquot jam veræ illi Fidei, cui adhæreo, nomen dediſtis (quanquam inter vos necdum benè de apicibus neſcio quibus conveniat) facilè ad pium hoc ac prudens conſilium erigi ac adduci poſſe. Nos, Dei beneficio, nec numero, nec dignitate ita ſumus contemnendi, quin bono vicinis noſtris exemplo præire poſſimus: quandoquidem Chriſtiani Orbis, omniumque in eo ordinum, inde à Regibus, Liberiſque Principibus, uſque ad infimæ conditionis homines, pars propè media in noſtram religionem jam conſenſit, de Babylone certè exivit. Sed unum hoc vos (Fratres chariſſimi ac Conſanguinei) præque omnibus unum, obſecro obteſtorque, ut inter vos veræ Fidei unitatem conſervetis & communionem Spiritus in vinculo pacis retineatis

omni-

1.Tim.1.4. omneſq; de genealogiis quæſtiones ineptas & inutiles, nec non aniles fabulas (ut inquit S. Paulus) abjiciatis: neu patimini fanatici Concionatorum fervore, atque manibus ſuper rebus adiaphoris altercationibus, diſcerpi ac diſſipari myſticum illud Corpus, cujus partes ipſi eſtis; quando & illius, cujus nos membra ſumus, tunica inconſutilis exſtitit. Nolite per Deum immortalem committere, ut noſtræ Fidei ſcandalum factis inter nos ſchiſmatibus oriatur, néve parabola opprobrii ſimus in ore adverſariorum, quibus unitas una è præcipuis eſt veræ Eccleſiæ notis.
Ibid.c.4.7.

Vobis autem (Fratres & Conſanguinei dilectiſſimi) quorum mentes Deus Opt. Max. Veritatis ſuæ fulgore nondum illuſtravit, cum Eliſæo precor, ut oculos aperiat, quò cernatis quàm multi, quamque invicti Angelorum exercitus ad propugnandum pro Veritate accincti, paratique advigilent: immo cum Paulo
Act.26.29. opto, vos omnes fieri tales hac una in re, qualis & ego ſum: inprimis ut velitis Scripturas pervolutare, ex his credendi normam petere, neque ſuper aliorum incertis opinionibus, ſed veſtra ipſorum certa ſcientia, Fidei fundamenta collocare; quando juſtus ſua fide vivit, & unusquisque fit propria fide ſalvus. Verum hæc
Abac.2.4. Divinæ benignitati ſuo tempore providenda commendans, facere non poſſum, quin interim vos horter, ut priſtinam libertatem, dignitatemque Imperiorum ac Rerumpublicarum, ſartam tectam retineatis, neque quenquam Deo minorem, vobis in veſtris ditionibus majorem eſſe patiamini: illuſtrium deceſſorum veſtrorum exemplo, qui etiam tum, cum denſiſſima cæcitas, verique ignoratio hominum animos obſideret, Pontificum in ſua jura graſſantium ambitioni fortiſſimè reſtiterunt. Certè è Regnis veſtris Imperiisque reperire eſt aliquot, quæ omnibus ſeculis immunitates ſuas contra injuſtam ambitioſiſſimorum Paparum potentiam illibatas perpetuò retinuerunt. Nec deſunt, quibus cognitum fuit recentibus admodum experimentis, Papam, ad ſecularia Principum invadenda, impotenter aſpirare; cujus inſolentem audaciam fortiter retudiſſe, & in aſſerendis veſtris privilegiis conſtanter perſtitiſſe, cedet vobis in gloriam nunquam intermorituram. Quamobrem vos toto pectore obſecro atque obteſtor, ut in hoc negotio cum piorum Regum, tum incorruptorum in terris Judicum officium faciatis: quod ejusmodi eſt, ut non ſolum non inferatis cuiquam injuriam, aut in aliorum libertates involetis (quod, ſi me auditis, neutiquam eſt faciendum) ſed etiam ut eas quæ vobis Dei benignitate contigerunt prærogativas, ſtrenuè ac viriliter propugnetis. Quos enim Deus propulſandis à vita fortunisq; aliorum injuriis populo præpoſuit, ipſos ab aliis accipere injuriam, ſit pudendum. Itaque animi jam certus, maturis vos judiciis, omnique præjudicio liberis, hæc quæ vobis propoſui rationum momenta ponderaturos, meamq; in ſcribendo libertatem æqui bonique conſulturos, Apologiam hanc meam benigna veſtri favoris aura proſequentes; ſaltem donec validioribus & certioribus argumentis expugnabitur, finem facio: ardentibus à Deo Omnipotente votis contendens, ut vos in terris quam diutiſſimè velit fortunare, ac tandem temporario fœliciter Imperio perfunctos, beatæ in cœlo immortalitatis coronam triumphalem reportare.

CATALOGVS MENDACIORUM TORTI,

una cum brevi eorundem Confutatione.

TORTUS Edit Politan. P. 9.

Hic [in juramento fidelitatis] apertè negatur ſummo Pontifici poteſtas excommunicandi Reges etiam Hæreticos.

CONFUTATIO.

Quæſtio de Pontificis poteſtate in Regibus excommunicandis nec tractatur, nec ullo modo definitur in Juramento fidelitatis; ſed ex propoſito declinatur. Inſpiciantur verba Juramenti & Monitoria præfat. pag. 10. 11.

TORTUS Pag. 10.

2 Nam ex verbis illis Dominicis, Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis: Catholici omnes colligunt, ad Pontificis Maximi auctoritatem pertinere, non ſolum poteſtatem abſolvendi à peccatis, ſed etiam à pœnis, cenſuris, legibus, votis atque juramentis.

CONFUTATIO.

Quòd non omnes Romano-Catholici ita colligunt ex hiſce Chriſti verbis Matthæi 16. ut alia argumenta tacitus prætercam; vel inde apparet, quòd ex plurimorum ſententia quicquid Chriſtus promiſit, Matt. 16. id actu præſtitit, Johan. 20. cum dixiſſet; Quorum peccata remiſeritis, &c. unde conſtat, Chriſtum poteſtatem illam ſolvendi promiſſam ſenſiſſe de abſolutione à peccatis, nulla hîc mentione facta de abſolutione aliqua à legibus votis, juramentis: Atq; ita ſentiunt Theophylactus, Anſelm⁹, Hugo Cardinalis & Ferus in Matt. 16. Sic etiam Scholaſticorum primarii, Alexander Hales

in Summa, part. 4. q. 79. memb. 5, & 6. art. 3. Thom. in 4. diſtin. 24. q. 3. art. 2. Scotus in 4. diſt. 19 art. 1. Hadr. 6. Papa in 4 diſtin. q 2 de clav. b. pag 302. edit. Pariſ. an. 1530. qui etiam pro hac interpretatione citat Auguſtinum & gloſſam interlinearem.

TORTUS. Pag. 18.

3 Odi parricidia, execror conſpirationes, ſed occaſiones deſperandi datas nemo inficiari poteſt.

CONFUTATIO.

Quod occaſio deſperandi pulverariis Proditoribus non erat data, ut iſte mentitur; ſed quod ita à Jeſuitis educti, irruebant in hoc ſanguinarium facinus. Vide Monit. præfat. pag. 132. 133. & Actionem in Proditores.

TORTUS. P. 26.

4 Nam ab eo Juramento non ſolùm Catholici, ſed etiam Calviniſtæ Puritani abhorrent.

CONFUTATIO.

Puritani non abhorrent à Juramento Primatus, ſed quotidie ſuſcipiunt, nec unquam recuſarunt: Eundem etiam Primatum tuetur Calvinus Inſtit. lib. 4. cap. 20.

TORTUS. P. 28.

5 Principio non ſcribit Pontifex ſe mœrore affici ob calamitates quas tempore Reginæ, aut initio Regni Jacobi Regis, in Anglia pro retinenda orthodoxa fide Catholici patiebantur, ſed ob calamitates quas hoc tempore patiuntur.

CONFUTATIO.

Verba ipſius Brevis recitaſſe, eſt hoc mendacium confutaſſe: ſic enim ſcribit Papa, Magno animi mœrore nos ſemper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholica fide jugiter ſuſtinuiſtis. Sed cùm intelligamus omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio noſtra mirum in modum aucta eſt.

TORTUS. P. 28.

6 In 1. articulo [Statuti] confirmantur leges Eliſabethæ.

CONFUTATIO.

In Primo articulo iſtius Statuti nulla fit mentio de confirmandis legibus R. Eliſabethæ.

TORTUS P. 29.

7 In decimo articulo [ejuſdem Statuti] additur, ut ſi tertiâ vice [Catholici] propoſitum ſibi juramentum recuſaverint, capitis vitæque diſpendium patiantur.

CONFUTATIO.

Nullus eſt ejuſmodi articulus in toto illo Statuto, ubi vel de proponendo hoc juramento tertiâ vice, vel de capitis vitæque diſpendio ulla mentio habeatur.

TORTUS. P. 30.

8 In 12. habetur, ut Principibus externis militare voluerit, is prius Juramentum præfatum præſtet, alioqui perduellis habetur.

CONFUTATIO.

Non dicitur in Statuto, quod perduellis habebitur, ſed quòd feloniæ reus habebitur, qui Principi extraneo militare voluerit, priusquam Juramentum ſuſceperit.

TORTUS. Pag 35.

9. Oſtendimus eo Juramento, negari poteſtatem Apoſtolicam tum ligandi, tum ſolvendi.

CONFUTATIO.

Nulla eſt ſententia aſſertoria in iſto Juramento, nec ullum verbum niſi conditionale de Pontificis poteſtate ligandi, vel ſolvendi.

TORTUS. P. 37.

10. Diocletiano & Neroni vellent nollent, ipſi etiam ſummi Pontifices ſubjecti eſſe cogebantur.

CONFUTATIO.

Quòd Chriſtiani ſine exceptione non coactè, ſed libere & propter conſcientiam, Ethnicis Imperatoribus ſubjiciebantur, vide Apolog. noſtram. p. 23. 24. & Veterum Apologetica.

TORTUS. Pag. 47.

11. Quibus verbis [Brevium Clementis 8.] non ſolum Jacobus Scotiæ Rex non excludebatur, ſed includebatur potius.

CONFUTATIO.

Si Brevia [Clementis] non excludebant me Regno, ſed includebant potiùs; Cur ea flammis tradidit Garnettus? quare non mihi videnda aſſervavit, ut ſibi & ſuis Catholicis apud me majorem inde gratiam conciliaret?

TORTUS. P. 60.

12. Ex quatuordecim [articulis in Juramento fidelitatis comprehenſis] undecim ſunt qui primatum Pontificis in ſpiritualibus attingunt.

CONFUTATIO.

Ex hiſce articulis ne unus quidem Pontificis Primatum in ſpiritualibus attingit. Quorſum enim attingeret, cum contra Primatum Pontificis in ſpiritualibus, expreſſum alibi Juramentum extet?

TORTUS. P. 64.

13. Inter alias calumnias illam profert in medium, quòd Bellarminus vel conſcius vel auctor fuit proditionum adverſus Reginam Eliſabetham.

CONFUTATIO.

Nuſquam dixi [in Apologia] Bellarminus vel auctorem, vel conſcium fuiſſe proditionum adverſus Reginam Eliſabetham; ſed proditorum præceptorem, eumque tam pravis & perniotioſis dogmatibus eorum mentes imbuiſſe, ut iis facillimum eſſet theſin transferre ad hypotheſin; & quæ ille è Cathedra dictaret, ad ſuas machinationes pro re nata accommodare.

TORTUS. P. 64.

14. Scit [Bellarminus] Campianum contra hæreticam pravitatem ſolum conſpiraſſe.

CONFUTATIO.

Quòd Campianus ultimo ſupplicio affectus eſt, non in cauſa fuit quòd contra hæreticam pravitatem, ut iſte Libellator videri vult, ſed quòd contra Reginam Eliſabetham, & hujus Regni ſtatum conſpiraverit: id quod ex actis judicalibus evidentiſſimè conſtabat.

TOR-

TORTUS. Pag. 65.

15. Cur Henricus Garnettus vir doctrinâ omnigenâ & vitæ ſanctitate incomparabilis, ultimo ſupplicio affectus eſt, niſi quia revelare noluit, quod ſalva conſcientia revelare non poterat?

CONFUTATIO.

Quòd hujus nefandi facinoris notitia, non ex ſola confeſſione ad Henricum Garnettum pervenerit, ut iſte mentitur, ſed aliis etiam modis: nec ex unius, ſed plurium relatione, ita ut illud revelaſſe ſalva conſcientia potuiſſet; vide Monit. Præfat. pag. 131. & Comitis Northamp. librum.

TORTUS. P. 71

16. Itaque Sixtus Pontifex neque Regem cædi imperavit, neque cædem ut à privato illo homine factam approbavit.

CONFUTATIO.

Quam ſplendidum ſit hoc mendacium patet ex Oratione ipſa Sixti. V.

TORTUS P. 91.

17. Quod autem additur de Stanlejana proditione, non fideliter neque verè narratur; ſiquidem more ſuo auctor Apologiæ multis additis mendaciis fœdè corrupit.

CONFUTATIO.

Quæ dicta ſunt de proditione Stanlejana, recitata ſunt ad verbum ex Apologia Alani pro cauſa Stanlejana, ut ibi videre eſt.

TORTUS. P. 93.

18. Conſtat Henricum Garnettum in publico judicio conſtanter ſemper dixiſſe; neque ſe, neque ullum Jeſuitam hujus conſpirationis Auctorem, vel complicem, vel conſultorem, vel conſentientem ullo modo fuiſſe. Et paulò poſt. Id ipſum inſtante morte coram innumerabili populo longâ oratione proteſtatus eſt.

CONFUTATIO.

Liber qui inſcribitur Actio in Proditores, & noſtra Monit. præf. pag. 131. 132. clarè evincunt contrarium.

TORTUS. P. 97.

19. Jacobus autem cum Catholicus non ſit, neque Chriſtianus eſt.

CONFUTATIO.

Contrà. Ego verè Catholicus ſum, ut qui fidem profitear verè antiquam, Catholicam & Apoſtolicam; ac proinde verè Chriſtianus ſum. Vide Confeſſionem fidei meæ in Monit. præfat. p. 37. 38. & deinceps.

TORTUS. P. 98.

20. Etſi vera ſunt quæ narrantur ab iis qui eum intimè noverunt, cum in Scotia Puritanus & Proteſtantium inimicus eſſet, nunc in Anglia Proteſtans, & Puritanorum adverſarium ſe gerit.

CONFUTATIO.

Contra: Qualis Puritanus eram in Scotia, vide Præfationem in ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, & Monit. præfat. p. 48 49.

HISTORIÆ EMENTITÆ CUM EARUM CONFUTATIONIBUS.

VERBA TORTI. P. 70.

Conſtabat eum [Henricum IV.] naturali morbo extinctum fuiſſe.

CONFUTATIO.

Non conſtabat: quandoquidem Hiſtorici nonnulli aliter ſcribant, eum in vinculis mortuum fuiſſe, vel fame, vel pædore ſituque carceris. Lege Faſciculum temporis, ad An. 1094. Laziard. epitom. univerſal. Hiſt. c. 198. Paulum Langium in Chronico Citizenſi ad An. 1105. Jacob Wimpheling, in Epitom. Rerum Germanic. c. 28.

TORTUS. P. 83.

2. A quo [vinculo Excommunicationis] ut abſolvi mereretur, ad iſtam humilitatem ſeipſe [Henr. IV.] ſpons dejecit.

CONFUTATIO.

Henricum IV. non ſponte, nec metu Excommunicationis Papæ, quam invalidam cenſuit; ſed metu amiſſionis Regni & vitæ ſeſe in tantum humiliaſſe, teſtantur Hiſtorici. Lamb. Schatnaburg. ad An. 1077. Abbas Urſperg. ad Anno 1075. Plat. in Gregor. 7. Auctor vitæ Henrici 4. Bruno in Hiſtor. belli Saxonici. Cuſpinianus in Henrico 4. Sigon de Reg. Ital. lib. 9. Laziard. in Epitom. Hiſtor. univerſal. c. 193.

TORTUS. P. 83.

3. Hæc Hiſtoria [Alexandri III. Frederici Barbaroſſæ cervicem pede conculcantis] eſt dubiæ fidei.

CONFUTATIO.

At non eſt dubiæ fidei apud Hiſtoricos, cum nullus neget; multi affirment: ut Naucler. Gener. 40. Jacob. Bergomen. in ſupplement. Chron. ad Ann. 1160. Petrus Juſtinian. lib. 2. Rerum Venetarum. Papyrius Maſſon. lib. 5. de Epiſc. urbis, qui etiam pro hac re citat Gennadium Patriarcham Conſtantinopolit. Alphon. Ciaccon. de vitis Pontif. in Alex. 3. Azorius Jeſuita Inſtitut. moral. part. 2. lib. 5. c. 43. Denique Hieronym. Bard. in Victor. naval. alios complures hujus Hiſtoriæ fidem aſſerentes, adducit.

TORTUS P. 83.

4. Quid aliud Fredericus timuit, niſi excommunicationem.

CONFUTATIO.

At Fredericum timuiſſe ſolam excommunicationem, nullus antiquus Hiſtoricus ſcribit: ſed Imperii & Dominii amiſſionem potiſſimum timuiſſe, teſtantur plurimi. Martinus Polon. ad Ann. 1166. Platina in Alexan. 3. Laziard. in Epitom. Hiſt. univerſal. c. 212. Nauclerus Generat. 40. Jacobus Wimphelingus in Epitom. Rerum German. c. 32.

orationes, quæ homines à tormentorũ bellicorum impetu, vi flammæ, violentia ferri, jactu fulminũ, cæteriſq; id genus periculis conſervent. Tum judicet, an non ſint hæc veneficiis & veneficorum incantationibus ſimillima.

Jam fornicationem eorum intelligo, cum ſpiritualem, quæ perhibetur Idololatria, tum non minus carnalem, quæ apud eos frequentior eſt, tam propter matrimonium Clericis ſuis interdictum, quàm propter tot otioſorum Monachorum ac Sanctimonialiũ greges. Otiũ enim eſſe maximum incitamentum atq; illecebram libidinis, uſus vitæ quotidianus docet. Furti autem in eo maximè ſe alligant, quòd Deo ſurripiunt titulos honorum, & amplitudinem poteſtatis illi ſoli debitam, quam in Antichriſtũ caput ſuum conferant. Nec minùs in accumulandis opibus furti tenentur, dum præſtigiatoriis artibus, Jubilæis, Indulgentiis, Reliquiis, & id genus aliis efficacibus deluſionibus, animas hominum nundinantur.

Deſinere autem deſcriptionem Antichriſti
a Cap. 10. verſ. 6. c.ix. liquet ex jurejurando, quod a fortis ille An-
gelus, levata ad cœlũ manu dejerat verſ. vj. c. x.
b Verſ. 7. poſt cantum ſextæ tubæ, b tempus non fore
amplius. Sed cum ſeptimus Angelus tubâ cecinisset, conſumabitur, inquit, myſterium Dei, ſicut evangelizavit per ſervos ſuos Prophetas. Un-
Cap. 11. decimo cap. tantummodo deſcribit modũ quo
debellatus eſt Antichriſtus; cujus regnum antè
Verſ. 3. expoſuerat cap. ix. nobisq; de duobus illis teſtibus añuntiat, fore ut poſt perſecutionem, quam ab Antichriſto paſſi ſunt, exitium ei adferant. Quod ſi quis putet Antichriſti mentionem fieri ſolum xj. cap. Beſtiam autem de qua agitur xiij. & xvij cap. tantum ſignificare Ethnicam illam veterem Romam: ad hanc minuendam opinionem ſatis eſt recordari, nunquam Antichriſtum poni nominatim toto c. xj. niſi ubi verſ. vij. cap. ejusdem appellatur Beſtia, quæ prodit de puteo abyſſi, quæ per loci deſcriptionem, unde emergit, probatur eadem eſſe Beſtia, cujus eadem origo xvij. totidem verbis commemoratur. Adeò non eſt alius, ſed idem Antichriſtus variis viſionibus iteratus, varieque deſcriptus.

Tertio viſio deſcribens Antichriſtum. Jam xij & xiij cap. ac deinceps uſque ad xvij. fuſiorem facit ac pleniorem propheticam explicationem ſtatus Eccleſiæ, regniq; ipſius Antichriſti.
Cap. 12. 6. Capite enim xij. deſignat Eccleſiam ſpecie mulieris à Dracone, qui Diabolus eſt, in
deſertum fugientis. Draco autem ubi videt, ſe
Verſ. 15. non poſſe aliter illam conſequi, effundit ex ore
aquas inſtar fluminis, quibus abrepta trahere-
tur: quo ſignificatur plurimas nationes ſolutas
& immiſſas eſſe ad perſequendum, & vexandũ
Cap. 13. Eccleſiam. Decimotertio autem cap. ex illa na-
tionum immenſa colluvione, quæ perſeque-
bantur Eccleſiam, exoritur magna illa Civitas,
Regina omnium illarum Gentium, & caput di-
c Verſ. 1. ræ perſecutionis, beſtia quadam figurata, c quæ
d Verſ. 2. ſeptem habuit capita & decem cornua, d pardo
ſimilis, cum propter colorem, quia reſperſa erat maculis, id eſt, corruptelis contaminata; tum quòd adulterinam quandam imperandi rationem adhibet, ſpecie ſpiritualem, revera ſecularem, qua ſuper Reges terræ extollitur: Leopardi ſimilem, quæ ſpuria eſt bellua, è Leone Pardoque miſta; urſinis pedibus, ad vires ejus ſignificandas; ore autem leonis, ad rapacitatem declarandam, ſævamque naturam.

Hæc Beſtia, quæ ſuam à e Dracone habuit e Verſ. 3.
poteſtatem, plagam autem lethalem in uno capitum, ſive una imperandi rationum, à Gothis
ac Vandalis acceperat, ſed mox f curata eſt, f Verſ. 6.
aperuit os ſuum ad blaſphemias in Deum g bel- g Verſ.
lumque Sanctis intulit: quam, ſcilicet terram univerſam adorare oportet, quod nunquam vetus illa Ethnica Roma à quoquam poſtulavit; quæ dedignata non eſt fœdere conjunctos Reges, ſocios atq; amicos comiter appellare. Cultus autem, atque adoratio, hoc eodem nomine ac titulo, ſoleatne adhiberi ſingulis Pontificibus cum inaugurantur, nemo Cardinali noſtro melius novit.

Deinde h alia beſtia è terrâ exoritur, cujus h Verſ.
firmior origo eſt & ſtabilior, ut quæ viſibiliter veræ Eccleſiæ ſuccedat, ob eamq; cauſſam duo cornua, tanquam Agnus gerit; ſpecie quidem externâ Chriſti ſponſam referens, & Chriſtum ſibi propugnatorem obtendens: ſed inſtar Draconis loquitur, docens damnabiles Diabolicasque doctrinas. Hæc autem Apoſtatica Eccleſia (Apoſtolica dicerem) poſtquam mundo pa-
lam feciſſet ſuam ingentem potentiam, i o- i Verſ. 12.
mnia faciendo, quæ prior Beſtia unquam potuit facere, in conſpectu ejus: hoc eſt, oſtentando magnitudinem ſuam non infra magnitudinem Ethnici Cæſarum Imperii ſubſidere, tanta cupidine incenſa eſt efferendi Beſtiam hanc, quæ jam Antichriſti nomen & ſedem tenuit, ut terram faciat terræque habitatores adorare illam priorem Beſtiam, ſive Romanum Monarcham: atque ita in eum omnem ſuam potentiam atque opes transferat. Quin Reges etiam, Cæſareſque, pedes ejus exoſculari non detrectabunt; Quam ad rem edet miracula, in quibus ſe venditabit, ſeducens por-
tentis mendacibus, erroriſque efficacia, ut k k 2. Theſſ. 2. 9.
Paulus loquitur, quamplurimos: Inter alia au-
tem ejus prodigia, l ignem de cœlo deducet; l Verſ.
nempe fulmen Excommunicationis, cujus tanta vis eſt, ut thronis exturbare Principes valeat, adeò ut omnes pro hæreticis occidendi ſint &
exurendi, qui m Beſtiæ nolunt imaginem ado- m Verſ.
rare, hoc eſt, ſummam ejus poteſtatem nullis limitibus circumſcriptam. Quin etiam hæc Beſtia, vel Pſeudopropheta (ſic enim xvj. cap. appellatur) adeò totus incumbit ad augendam illam alteram Beſtiam ſive Antichriſtum, ut à
cunctis ordinibus generibusq; hominum, n in n Verſ.
manibus dextris ac frontibus ſuis, illius Beſtiæ
character ſive nomen accipiendũ ſit, o ſine quo o Verſ.
non licebit cuiquam emere quicquam, aut vendere. Character in fronte quid eſt aliud, quàm externa profeſſio, vel humilis potius confeſſio, ſe huic Beſtiæ ſubjici? Signum in dextra, notat actualem eorum atque implicitam obedientiam erga eam, quam putant non poſſe errare, etiamſi eos contra Principes ſuos naturales arma ferre juberet. Cui ſimilis

milis eſt illa cæca obedientia in quam omnes Jeſuitæ jurant, quibus nec abſimiles ſunt Romanenſes illi apud nos Sacrificuli, qui Sacramentum fidelitatis jure naturali debitum, in deterius mutati ejurarunt: quod licet primò ſuſcepiſſe ſe dicant, illæſa conſcientia, utpote vinculo Naturæ obligatos; tamen nunc illud idem neceſſe habent ejurare, & fas omne abrumpere, ne Pontificiis mandatis non pareant, cujus libidini conſcientiam eorum & rationem mancipatam eſſe oportet. Qui verò non concedit abſolutam hanc poteſtatem, neque emendi, neque vendendi jus habet: quia nemo fidem ſervare tenetur hæreticis, ullumve contractum cum illis ratum habere: imò æquivocare (ipſorum verbo utor) & pejerare adverſus illos Romano-Catholico licet.

Jam quod ad nomen Antichriſti attinet, & numeri in eo nomine a myſterium, ſive intelligendus ſit numerus, quem literæ conficiunt in Græco nomine * λατεῖνος quod optimè cum Romana fide, & Latina liturgia congruit: ſive quod in contextu numerus vocatur hominis, placet accipere annorum Domini numerum, cum ille homo, qui primus omnium uſurpavit titulum Antichriſti, viveret, Lectoris arbitrio dijudicandum relinquo. Primum illum hominem intelligo Bonifacium Tertium, qui primus ſe nuncupavit Univerſalem Epiſcopum: quo titulo, S. Gregorius, qui vitam uſque ad tertium annum ante Pontificatum illius produxit, ipſum Antichriſtum cognoſcendum fore b prædixerat; ſive ejus, ut ipſe loquitur, præcurſorem: qui licet defunctus ſit ſexaginta annis ante annum DCLXVI. Chriſti, tamen titulus ille non niſi LX. poſt annis in ſucceſſoribus Bonifacii jam confirmatus reſedit. Aut ſi libet numerum annorum inire, à tempore quo Pompejus templum diripuit, uſque ad Bonifacium, non multum huic annorum numero explendo deerit.

Ad hunc modum cum Antichriſti dominatio prophetice XIII. cap. deſcripta ſit, occaſus quidem c XIV. prænunciatur; primùm exultatione feſtiva, ac triumphali nova cantione Sanctorum in cœlis: Deinde Angelorum trium præconio, quorum primus d manu tenens æternum Evangelium, cunctis gentibus annunciandum (certiſſimum telum, quo duo teſtes oppugnaverant Antichriſtum) e timorem & gloriam Deo prædicavit, quando judicii ejus hora veniſſet. Secundus pronuntiavit f ruinam Babylonis; quæ eſt interitus ipſius Antichriſti. Tertius verùm atque interminatus eſt ſub pœna damnationis æternæ, ne quis g Beſtiam adoraret, neu characterem ejus acciperet. Quanquam autem in reliquo capite noviſſimus dies iterum prænuntietur, quaſi paulò poſt revelationem hominis peccati ſequuturus; veruntamen h XV cap. commemorat ſeptem plagas, nomine phialarum, prius ſuper Antichriſtum, & regnum ejus venturas. Quibus nominatim i XVI. cap. expoſitis, inter alias numerat effuſam à k quinta phiala plagam tenebrarum, imò tantam caliginem, ut & ea regnum Antichriſti obſcuretur. Unde ſextus Angelus cùm effuderit l phialam ſuam, via præparabitur Re- l Verſ. 12
gibus ab ortu Solis, cùm jam homo peccati cœptus eſt revelari; ſublatis omnibus impedimentis, quæ poſſent iter eorum ad invadendam illam Monarchiam remorari: non ſecùs ac fluvius Euphrates, qui Babylonem ipſam præterlabitur, eam ab incurſu Regum Orientis (Medorum, ſcilicet, atque Perſarum) quoad permanſit Babylonica Monarchia, tuebatur; donec fluminis exſiccatione, aut inopinato Cyri tranſitu m Babylon noctu capta eſt, Balthaſar m Dan. 5, 3.
occiſus, imperium ejus everſum, etiam dum Babylone reſidebat, inebriatus & potens in vaſis ad Dei miniſterium comparatis; atque ita quaſi in templo Dei ſedens, ſacriſque ejus abutens myſteriis.

Ad cujus mali remedium cùm ſexta phiala effunderetur, n tres immundi ſpiritus in mo- n Verſ. 13.
dum ranarum exibant de ore Draconis, Beſtiæ, & Pſeudoprophetæ, quod ſic intelligendum arbitror: cùm primùm Antichriſti Regnum tam craſſa denſique ignorantiæ caligine obſcurabitur, ut omnis divinarum humanarumque rerum cognitio, literæ denique omnes penè intereant, paucique ex ipſis Sacerdotibus legere auctorem Latinum, nedum intelligere poſſint: atque ita munita erit via expeditiſſima ad interitum Babylonis: tum nova ſecta exſurget, & novi ſpiritus ad labantem illum thronum fulciendum: qui tres numero cenſentur, ideò quòd tribus magiſtris diriguntur. Suſcitantur enim & afflantur ipſius Satanæ ſpiritu, qui nomine Draconis figuratur; auctoritate ipſius Beſtiæ, quæ eſt Antichriſtus, confirmantur & ſtabiliuntur; denique à Pſeudoprophetâ, quem Apoſtaticam Eccleſiam interpretor, docentur: cujus cornua ſunt inſtar Agni, ſed ad ſimilitudinem Draconis os loquitur. Hi quidem Spiritus ad hunc modum emiſſi triplici auctoritate, in defenſionem ſui Monarchæ triplicem coronam gerentis, munitì, bene aſſimilantur ranunculis. Sunt enim ἀμφίβιοι, qui poſſint in utroque elemento tam terrà, quàm aquâ vivere. Quamvis enim profeſſione ſint Eccleſiaſtici, tamen artibus hominum politicorum, cùm opus eſt, utuntur; o Reges ad- o Verſ. 14.
eunt terræ, quod ad prælium magni diei & ab omnipotente DEO conſtituti congregent. Quæ cædes, quamque horribiles in multis orbis Chriſtiani regionibus laniena eorum impulſu perpetratæ ſint, & quàm malè ceſſerit Regibus, qui illorum dictis audientes fuerunt, omnes non iniqui temporum noſtrorum Hiſtorici ſatis teſtantur. Quiſquis autem Rex aut Reſpublica illos non admiſerit, illiſque non obtemperaverit, exterminari illum Regem, everti illam Rempublicam arma alia ſi deſint, vel ſulphurato pulvere oportet. Atque hæ ranæ non abſque re in omni literarum genere elaborârunt, quò docti evaderent, ut craſſam illam ignorantiæ nebulam, quâ regnum Antichriſti, antequam

exiſſent, obductum fuerat, diſſiparent, atque
a Verſ.17. diſpellerent. a Deinde hujus capitis clauſula, ultimam plagam complectitur, effuſam in ipſum Antichriſtum è ſeptima phiala, quæ eſt noviſſimum illud judicium ſummâ die futurum.
b Verſ. 9. Tum enim, inquit, b Babylon venit in memoriam coram Deo.

Quarta Viſio deſcribens Antichriſtum. Sed XVII. cap. Viſio prior exponitur; ubi Antichriſtum c mulier ſedens ſuper illam multorum capitum Beſtiam repræſentat: quia ut vera Chriſti ſponſa & Eccleſia per mulierem
c Cap.17. v.3. XII. cap. repræſentatur, ſic caput adulterinæ falſæque Eccleſiæ per mulierem hîc etiam de-
d Verſ.4. ſignatur, ſed d quæ calicem plenum abomina-
e Verſ. 1. tionibus manu teneat: ut & ipſa e ſcortum propter ſpiritualia ejus adulteria vocatur, ut-
f Verſ. 2. pote quæ f Reges terræ ſeduxerit, ut ſpirituales ſuas fornicationes participarent. Erat tamen externâ ſpecie, mirum in modum ſplendi-
g Verſ.6. da & glorioſa, ſed ſævis perſecutionibus g ſanguine Sanctorum ebria. Quoque innoteſcat magis, fronti nomen ejus inſcribit, moribus
h Verſ. 5 conſentaneum: h Myſterium, magna illa Babylon, mater illa fornicationum & abominationum terræ. Myſterii vocabulum illi duobus nominibus competit: uno, quòd ſibi illud arroget; altero, quòd revera digna ſit hoc nomine. Sibi illud aſſumit in eo, quòd ipſa ſe Caput viſibile indigeat myſtici corporis Chriſti, quatenus diſpenſatrix eſſe vult & ſola myſteriorum Dei interpres. denique magnus hic in terra Deus, & auctor Fidei, Myſtes eſt profeſſione, id eſt, Sacerdos. Et ſi verum eſt, quod nonnemo obſervavit, illum habuiſſe antiquitus myſterii nomen, Mitræ inſcriptum, non eſt quod aliam interpretationem requiramus. Hæc enim in eo planiſſimè prophetia impleta eſt. Dignum autem eſſe hoc nomine, quod reliquum eſt tituli, facilè arguat; quo demonſtra-
i Verſ. 5. tur i mater eſſe ſcortationum & abominationum terræ. Atque ita, ſub falſa ſpecie ſanctitatis, ſi verum quærimus, myſterium ſit ipſa iniquitatis, atque omnium abominationum; ſub larvata ſimulatione curæ ſpiritualis animarum, regna exhauriens, orbemque Chriſtianum ſanguine & cædibus miſcens.

Jam cum hanc coccineam & cruentam Beſtiam, ejuſque ſeſſorem ad hunc modum figurâ corporis, veſtibus, nomine & moribus deſcripſiſſet, deinceps Angelus Johanni Viſionem interpretatur, & tam Beſtiæ, quàm ſeſſoris arcanum explicat: nempe ſeptem capitibus Beſtiæ,
k Verſ.9 ſignificari totidem k colles, quo ſitus Civitatis, ſedesque Imperii notatur; nec non ſeptem capitibus, ſeptem intelligi Reges, ſive formas adminiſtrandæ Civitatis illi proprias; de qui-
l Verſ.12 bus jam expoſui, quid ſentirem. De l decem autem cornibus, quæ totidem Reges eſſe demonſtrat, qui ſimul eodemque momento temporis cum Beſtia ſimul accipient Regiam poteſtatem, in eo quidem judicio denarius, certus numerus pro incerto, ſicuti ſeptem capitum numerus, & decem cornua Draconis ſeu Diaboli, non poteſt aliter intelligi, niſi ut numerus deſignet incertum; præterquam quòd in decem cornuum mentione, ad decem cornua ſepticipitis belluæ, ſeptimo Danielis alludere videtur. Itaque hos decem Reges reor eſſe omnes in commune Reges Chriſtianos, & liberos Principes, ac Reſpublicas, vos ſcilicet, dilectiſſimi Fratres, quibus libellum hunc meum dicavi, deque nobis omnibus hæc pronuntiari: quòd, licet hæc noſtra omnium abſolutorum Principum poteſtas cœperit uno eodemque tempore cum Beſtia (illuſtriora enim orbis Chriſtiani regna, non niſi ruente Ethnico imperio Romano, libertatem ſuam vindicarunt) atque indidem Antichriſtus ſuum regnum auſpicatus ſit; licet perdiuturno tempore in adoranda Beſtia nobis perſeverandum foret, in ejus obſequium catholicè & univerſim conſenti-
endo, omnem ei m poteſtatem noſtram auctoritatemque concedendo, pedes ejus exoſculan- m Verſ.13.
do, cum ea ſimul calicem idololatriæ haurien-
do, n bellum cum Agno, in perſecutione San- n Verſ.14.
ctorum ejus, jubente ea gerendo, quæ tot nationibus & populis imperitabat: tamen his tot tantisque difficultatibus ſuperatis, tempore opportuno quod Deus novit, atq; adeò præſtituit;
poſt illam cum Agno depugnationem o victo- o Verſ.16.
riamque ejus, hoc eſt, noſtri converſionem vi verbi, tandem aliquando odio meretricem habebimus, & ſic deſertam relinquemus ac nudam, ut pateat omnibus hypocriſis ejus, & falſa zeli ſimulatio: Denique carnem ejus comedemus, ipſamque igne comburemus. Hunc igitur
in modum p via Regum Orientis erit patefacta. p Cap. 16. v. 12.
Deinde rationem ſubjungit hujus tam ſubitæ,
miræque mutationis in nobis. q Deus enim, q Verſ.17.
inquit, dedit in cordibus eorum, ut facerent ſuam voluntatem, unoque conſenſu traderent regna ſua Beſtiæ, donec verba Dei compleren-
tur: Secundùm illud Salomonis, r Cor Regis in r Prov. 21, 1.
manu Domini; quocunque vult, flectet illud, ut lapſus aquarum. Ad hunc modum interpretatus Beſtiam, ſive imperium, uno deinde verbo explicat mulierem, quæ ſuper illam ſedebat, ſeu Monarcham, qui regebat eam, non aliud eſſe,
quam ſ magnam illam Civitatem, quæ domi- ſ Verſ.18.
nabatur Regibus terræ, ſedem imperii deſignans, & quaſi digitum intendens ad conditionem eorum, qui ſedem eam occuparent, atque in ea dominarentur.

Tum magnitudo ruinæ ejus, & luctus ingens, Cap. 18.
quem Reges pariter ac mercatores facturi eſſent ſuper ea, prædicantur ab alio quodam Angelo cap. XVIII. cum Reges plangerent ejus oc-
caſum, quia t in deliciis cum ea diffluebant: quod t Verſ. 9. 10
cum Ethnica Roma à nullis unquam Regibus factum eſt; nec fieri potuit, quam vi & armis ſubegit. Sed illa, cujus interitum deflebant, honorificis eos nominibus titulisque ornavit, veniamq; eorum libidinibus atque illicitis matri-
monius indulſit. Mercatores u autem terræ, cum u Verſ. 11. 15. 16 17 18
omnibus naviculariis, & gubernatoribus, & commercia habentibus in mari, plangent ruinam illius magnæ Civitatis (cui nulla par unquam fuit) propter jacturam divitiarum & commercii, quibus ejus, dum ſteterit beneficio, fruebantur. Atque ibi omnia x divitum x Ver.12.13

merci-

mercimoniorum genera deſcribit, quibus magna illa Civitas, cùm eſſet Emporium copioſiſſimum, abundabat. Opus enim habet profectò, nec poteſt carere divitiis, & pretioſis ejuſmodi mercibus, cùm ad ornatum Templorum, ac Satrapis ſimilium Prælatorum, tum ad cultum ligneorum, quibus eſt plena, Sanctorum. Beata enim Virgo quotidiè novitiis & exquiſitiſſimis veſtimentorum generibus, quamvis habitum referant meretricium, induenda eſt & ornanda. Omnium autem ſumptuoſarum mercium, quæ maximi pretii ſunt, a Animæ, ſcilicet, hominum, poſtremò nominantur. [a Verſ.13.] Tantum enim pecuniarum in Miſſas impenſum, tantum in hoc vel illud Cœnobium Monachorum aut Fratrum erogatum, imprimis verò in illam, omnibus regulis & legum nexibus ſolutam, &, ut ita dicam, incomprehenſibilem, Jeſuitarum ſectam, valebit redimendæ cùm largioris animæ, tum parentum ejus in centeſimam uſque generationem, ne flammis Purgatorii excoquantur. Et certè, credo, non eſt illa mediocris animarum negotiatio, cùm homines uſque eò ſpe & promiſſione æternæ ſalutis faſcinantur, ut faciè perſuadeatur Fraterculo, b Regem dominum ſuum confodere, imberbi adoleſcentulo in vitam proximi c ſucceſſoris perditè invadere; multis, in Sereniſſimæ Reginæ nuper defunctæ, necem ſæpius conjurare: denique, me imperium obtinente, nitrati pulveris impetu Regem regnique Ordines funditus evertere, atque ita tam Animi, quàm Animæ jacturam facere.

[b Henr. 3. Rex Gallorum. c Hen 4. R.]

Sed quantumvis flebilem edant lamentationem, voce cœlitus miſſa, mandata duo accipiunt; unum, d exire quamprimum è Babylone, ne fiant participes peccatorum ejus, ac deinde pœnarum. [d Verſ.4.] Qua præmonitione excitati, utinam vos omnes (Chariſſimi Fratres & Conſanguinei) vobis, dum tempus eſt, conſulatis, & ad hæc proſpicienda oculos aperiatis; Alterum, e reddere ei, ſicut & ipſa reddidit vobis, imo duplicare ſupplicia ſecundum opera ejus. [e Verſ.6.] Ut enim illa non niſi alis veſtris in tantam altitudinem ſubvolavit, tam titulos ſuæ magnitudinis & honores à vobis mutuando, quàm veſtrà munificentià, quicquid temporalium poſſidet, perfruendo. Ita ſi quiſque veſtrum, ab illa rurſus, quod ſibi ereptum eſt, repeteret, brevi, ut inquit Poëta, ſtabit * furtivis nudata coloribus, deciſiſque humilis pennis; idque propter ſuperbiam ſuam. [* Ut cornicula Æſopica.] Hæc enim ratio redditur, f Quia glorificavit ſe, & in deliciis fuit; & dixit in corde ſuo, ſe ſedere Reginam. [f Verſ. 7.] Nulla enim certior eſt apud illos veræ Eccleſiæ nota, quàm ſecundæ res, & externa proſperitas. Vidua autem non eſt; quippe quæ ſponſum Chriſtum habeat, indiſſolubili nodo ſibi devinctum. Suam enim ei fidem jurejurando firmavit, ſe nunquam eam deſerturum. Itaque luctum non videbit. Errare enim non poteſt, neque Inferni portæ unquam adverſus eam prævalebunt.

[Cap.19.v.1] Sed hæc terra, & homines terrena ſapientes, hunc in modum Babylonis occaſum in illo XVIII. cap. plangant: tamen XIX. Cœlum & Angeli, Sanctique omnes in cœlo, præ gaudio ruinæ ejus, triumphalem canunt cantionem, laudantes Deum propter illius g magnæ meretricis ruinam: quæ rectè magna perhibetur. [g Verſ.2.] Noſter enim * Cardinalis fatetur perquàm difficile eſſe Papam definire: tanta eſt ejus amplitudo atque majeſtas. [* Bellarm. in reſp. ad Gerſ. conſid. 11.] Sub finem autem illius capitis, obſtinata illius meretricis pertinacia deſcribitur, h quæ adverſus inſidentem equo albo, ejusque exercitum totis viribus præliata eſt, [h Verſ.19.] i donec Beſtia ſive Antichriſtus caperetur; & cum eo Pſeudopropheta (id eſt, falſa Eccleſia) qui miraculis, prodigiiſque mendacibus ſeduxit eos, qui Beſtiæ characterem acceperunt. [i Verſ. 20.] Uterque autem conjectus eſt vivus in lacum ardentem igne & ſulphure, unde nulla redemptio: ſicuti ſub finem ſuperioris capitis ad deſcribendam pleniùs Antichriſti ruinam, diſſimilem omnino plagæ illius ſanabilis, quam Ethnica Roma acceperat; Primùm ſaxo molari comparatur in mare conjecto, quod nunquam rurſus emergit, neque in ſummo fluitat: [Cap.18,21. Ibid. v.22. 23.] Deinde multis rebus jucundiſſimis exprimitur, quarum voces inde nunquam poſtmodum exaudientur, ubi nihil niſi horrida deſolatio commorabitur. Verùm ut patientia & conſtantia Sanctorum in terra, Deique Electorum meliùs confirmaretur, perſecutio noviſſimorum dierum breviter repetita prædicitur, poſtquam Satanas vinctus fuerit, compreſſusque ejus furor, dum mundus ad mille annos, hoc eſt, ad longum tempus, pace frueretur. [Cap. 20. Verſ. 2.] Quo ſoluto perſecutores exoriuntur, Gog & Magog, occulti apertique hoſtes Chriſti: quod de Papa, & Turca (qui ferè eodem tempore ad ſuam magnitudinem excreverunt) accipiendum ſit, nec ne, aliis judicandum relinquo. [Verſ. 8.] Sed hoc certum eſt, k illorum æternam confuſionem illic repromitti: nec minus Draco l Beſtia & Pſeudopropheta, omnes ſimul mittentur in lacum ignis & ſulphuris, ſempiternos in eo cruciatus perpeſſuri. [k Verſ.9. l Verſ. 10.] m Tum noviſſimus dies iterum deſcribitur, n qui propter Electos accelerandus eſt: temporarias autem illas tribulationes quò fortius Electi conſtantiusque perferent, utpote poſt breve temporis ſpatium finiendas, duobus extremis capitibus beatitudines cœleſtis æternæque Jeruſalem copioſiſſimè proponuntur. [m Verſ.11. 12.13. n Matth. 24, 22. Cap.21, 22.]

Ad hunc modum inverecunda illa vis ac impudens, quam ſenſui duorum Scripturæ locorum Cardinalis attulit, Paſce oves meas; & Tibi dabo claves, ut ex eis ſupremam in temporalibus Pontificis poteſtatem ſupra Reges ac Principes aſtrueret, me impulit, ut ex hoc, quem modò excuſſi, Scripturæ libro, Pontificem Romanum Antichriſtum eſſe evincerem; eumque quo teli genere me erat adortus, eodem ulciſcerer. Neque me ab iſta ſententia ullus Pontifex dimovebit, niſi qui nihil ſibi juris eſſe in temporalibus Principum rebus ac negotiis prius fatebitur. Id autem mihi maximè in votis eſt, ut ſi cui hanc meam de Antichriſto

conjecturam libebit refellere, ſingulis diſputationis meæ partibus ordine reſpondeat: nec illi ſatis ſit meam ſententiam condemnare, ſed methodum meliorem ad Apocalypſeós expoſitionem ſubjiciat, quæ neque ulli contextus parti repugnans ſit; nec ineptum aliquid abſurdúmque contineat. Alioquin nihil facilius Momo, quàm alienam narrationem carpere, ſuamque longè deteriorem ejus loco ſubjicere: cùm multo difficilius ſit errata emendare, quàm arguere.

Exſpatiatus aliquandiu in Antichriſti vita ac titulis, quæ equidem Pontifici multo rectius convenire probaverim, quàm Bellarminus ſuum illum Papæ dominatum in Reges: redeo tandem ad hunc Cenſorem meum, qui, ut dixi, materiam ſcriptionis ſcribendi modo mirum quàm probè adaptavit. Nam ut illius ſcriptio mera eſt Satyra, & in me meamque Apologiam conviciorum & maledictorum congeries: ſic & ipſa materia mendaciis & figmentis tota ſcatet: quæ nomina tam in illud ſcriptum jure cadunt, quàm in meum injuria conferuntur. Tria enim mendacia confinxit contra fidelitatis Sacramentum, cui propugnando Apologiam deſtinaveram: ut mittam illud toties ab eo repetitum mendacium, nolle ſe meis mendaciis, nugis, contumeliis, & blaſphemiis reſpondere. Unum inſigne mendacium profert etiam de Papæ primo Brevi. Alterum, de Puritanis, quos ad ſuas partes traducere ſtudet, & aliud de occaſione quæ perduelles noſtros ad nitrati pulveris conjurationem invitavit. Tria deinde mendacia effutit, de Parlamenti ſive ordinum decreto, quo fidelitatis jusjurandum præſcribitur. Unum quoque, ſed illud grave, in ſuos illos Scriptores Catholicos: duo denique in recenſendis cauſis, ob quas duo in Anglia Jeſuitæ extremo ſupplicio ſunt affecti. Sed & diverſas quinque hiſtorias aut adulterat, aut negat, aut detorquet, ut & libellum typis excuſum: ne quid dicam de illo impudenti mendacio à me paulò antè refutato, me in Scotia, ſcilicet, fuiſſe Puritanum. Et ne pars libri aliqua tam precioſis vacaret mercibus, illum quinque tam novis ac peregrinis in Theologia dogmatibus referſit, ut Papiſtarum paucilliſimis vel audita, vel probata exiſtimem. Quæ omnia mendacia, cum quinque novis, atque, ut videtur, falſis doctrinæ capitibus, hiſtoriisque compluribus ementitis, in Tabulam relata ſunt ſeparatim ad finem hujus Monitionis, quibus ſingulis ſua eſt annexa confutatio.

Sed librum illum refellere, id verò neque mihi neceſſarium, nec meæ dignitati conſentaneum eſſe duxi. Non quidem neceſſarium, quòd, ut antea monui, ſumma illa ac primaria de Sacramento fidelitatis quæſtio, quam Apologiâ meâ aſſerui, necdum eſt juſtâ aliqua & directâ reſponſione impugnata. Citationum in margine notulas perperam locatas carpere, vel ſimiles Typographorum fortuitos errores, qui inter excudendum voces fortè aliquas aut addiderint, aut prætericrint, quæ tamen ad argumentum & rei ſummam non faciunt, ea verò validiſſima tela ſunt, quibus meam Apologiam oppugnat. Jam autem præter Regis Majeſtatem eſſe puto, ut in lite ac certamine Cardinali ſe componat, ſaltem cum eo Cardinali, qui non fœliciùs ac illuſtrius, quàm iſte, natus ſit. Nam Eccleſiaſtica illa dignitas, quanquam Principum incuriâ (ut jam dixi) ad hoc præſumpti honoris culmen aſcendit, tamen ſi ad ejus originem & cunabula redeamus, nihil eſt aliud, quàm titulus Presbyteris & Diaconis Parœcienſium Eccleſiarum urbis Romæ attributus: olim quidem Presbyteris & Diaconis cujuslibet Cathedralis Eccleſiæ univerſè conceſſus. Sed cùm ejuſmodi Cardinalium ingens multitudo undique Romam commeantium, Urbem impleret, tandem nomen Cardinalis cæteris ademptum eſt, & ſolis Romanarum parœciarum Presbyteris & Diaconis reſervatum. Et cùm ante S. Gregorium nemo illius tituli meminerit, qui ſexcentis poſt Chriſtum annis in quibusdam Epiſtolis de Cardinalibus loquitur, atque ita multis poſt Apoſtolos ſæculis, hodierni iſti Sedis Apoſtolicæ Electores inviſi omnibus & incogniti fuerint: cumque ipſe Gregorius non eos alio loco ponat, quàm quem eos olim obtinuiſſe modò dixi; non poteſt, opinor, Cardinalis, qui Gregorium Angliæ Apoſtolum vocat, mihi Angliæ Regi vitio vertere, ſi Cardinales eodem gradu & ordine habeo, quo conſtat noſtrum illum Apoſtolum habuiſſe. Sed quomodo, præter rationem ſuæ originis ac inſtitutionis, tam prodigiosè ſint elati, ut ex parœciarum Presbyteris ac Diaconis, nunc Principes facti ſint, Regumque æquales, & ex gradu, Epiſcopali dignitate minori (ut a Bellarminus & b Onuphrius fatentur) ſint hodie ſoli Pontificis Electores, qui cum generalium Conciliorum vice funguntur (unde & jam uſus generalium Conciliorum penitus exolevit) imo ut non niſi ex illorum collegio fas ſit Pontificem eligi, qui ſupremam in Reges ſibi auctoritatem vindicat; hoc, inquam, tam inſolens incrementum quomodo cœperit, nulliſque repugnantibus adoleverit, noſtrum eſt omnium providere: qui cùm in terris Vicarii Dei ſimus, jure optimo ſuſpectos habere debemus iſtiuſmodi nuper exortos Principes, qui ſua origine modici humileſque, ſeipſos ad ſummum faſtigium, ſuis ipſi ſuffragiis ſubvehunt; Regibuſque deinde ſe componunt. Sed hæc eſt præcipua, quam nobis inferunt, injuria, quòd jus Chriſtianis commune Regibus in generalibus Conciliis, nobis adimant, cùm illorum habendi modum penitus ſuſtulerint; eorum vi ac poteſtate ad ſe pertracta, & velut monopolio in Pontificio Conclavi conſtituto. Et tamen ſi ſpes ulla aut exſpectatio ſupereſſet, poſſe Chriſtianos omnes ad aliquem in religione conſenſum adduci, id eſſet à generali Concilio exſpectandum; indicto in commodum nec ſuſpectum locum conventu, ubi Chriſtiani omnes Principes, aut ipſi, aut per Legatos poſſent adeſſe; & Eccleſiaſtici omnes, qui Chri-

a Lib. de Clericis cap. 16.
b Lib. de Epiſcopatibus, Titulis & Diaconiis Cardinalium.

ſtianam

ſtianam religionem profitentur, illiſque veteribus veræ, antiquæ, Catholicæ & Apoſtolicæ Fidei fundamentis adhæreſcunt, tutum acceſſum ac commeatum haberent, incendiariis utrinque furioſis ac novitiis, ſive Jeſuitis, ſive Puritanis excluſis.

Cum igitur non id mihi negotii dare ſtatuerim, ut illi libro reſpondeam, eis de cauſis quas attuli, quæ me & ipſius controverſiæ, & controverſiam facientis hominis cauſa moverunt, ſat viſum eſt, ſi iterum meam Apologiam curarem excludi, nihil penè emendatam, niſi quatenus librarii aut Typographi peccaverant, iſtamque Epiſtolam ac Præmonitionem prætigerem, ut etiamnum experiar, ſitne aliquid, quod dicere in eam jure poſſint: ſat certus, nequaquam ex meis ſubditis defuturos qui Scriptoribus illis, meiſque ſcilicet Cenſoribus fusè copioséque reſpondeant. Vobis interim hanc mentem atque animum oro, ut perpendere diligenter velitis, quàm hæc controverſia vobis omnibus, & gravis & communis ſit cenſenda. Nam nec in tota mea Apologia, nec in illa præclara ad illam reſponſione, ullo modo ſpectatum de me agitur, num excommunicari à Pontifice & regno abdicari poſſim: (quippe tam benignè Cardinalis mecum agit, ut ſentire Pontificem dicat, non e re eſſe, ut me hoc tempore nominatim excommunicet) ſed controverſia noſtra generalis eſt; Num Pontifex legitimam aliquam in temporalibus ſupra Reges ſibi poſſit poteſtatem arrogare.

Jam vos antea docui, Eccleſiaſticos ex illius ſententia, nullius ſæcularis Principis juriſdictioni eſſe ſubjectos. Quale autem ab illis hominibus obſequium de facto exſpectare debeatis, ipſe non obſcurè ſignificat illius obedientiæ exemplo, quam Imperatori Mauritio Gregorius Magnus detulit. Ubi hominem non puduit Chriſtianam ſancti illius viri humilitatem traducere: quaſi id fuiſſet violentum coactumque obſequium, Gregorio vel non ſatis valente, vel non auſo repugnare. Qua in re non injuriam Gregorio tantum facit, ſed omnino humilitatis ac patientiæ ſplendorem illum, qui in primæva illa & adhuc Oriente Eccleſia, ac præſertim ſub perſecutionum ſævitia nituit, fœda turpique labe maculat; ſi hæc ingens martyrii & Chriſtianæ patientiæ gloria, non demiſſioni animi ſpontaneæ, ſed neceſſitati aſcribatur; quòd aut viribus, aut animis defecti (inſtar Judæorum aut Turcicorum mancipiorum) fortioribus adverſariis cederent: contra SS. Pauli Rom. 13. 6.
Petrique præcepta, qui propter conſcientiam 1. Pet. 2. 13.
ſubditos eſſe jubent; contra illam etiam Tertulliani pro Chriſtianis Apologiam, & antiquorum Patrum apertam profeſſionem & ubique repetitam. Sed bene cum illorum temporum Chriſtianis, qui ſub Ethnicis Imperatoribus degebant, actum eſt, quod hæc nova, inſolensque doctrina nondum emerſerat. Alioqui funditus exſtirpati ſublatique, ne ſuis quidem malis aliquos imitatores inveniſſent; cùm periculoſa in Republica factio atque ſecta jure videri poſſet, quæ vellet parêre duntaxat, donec auctis viribus imperium excutere, aut invadere potuiſſet.

Jam igitur perſpicitis Cardinalem noſtrum id agere, ut hinc quidem Reges omnes, atque Monarchas Pontificiæ poteſtati mancipet; illinc autem vel ex Pontificiis ſubditis minimum omni Chriſtianorum Principum juriſdictione exſolvat. Neque illi ſatis fuit Pontificem omnium noſtrûm cervicibus impoſuiſſe; nupero quoq; Tractatu, cûi titulum fecit, Recognitio librorum de Controverſiis uniuſcujuſque noſtrûm populos ac ſubditos noſtris faſcibus ſuperiores eſſe voluit. Quippe recenſere ſuos de Controverſiis libros aggreſſus, & emendare atque exponere, quicquid in illis eſſet vel incuriâ, vel errore peccatum, exemplo Retractationum Auguſtini (ita enim in Præfatione ſcribit) nihil quidem ex priſtinis erroribus reſcindit, ſed reverà cecinit, repetitque, & abſurdiſſimum quemque novo argumentorum ſubſidio confirmat. Inter cætera eximere Clericos ab omni temporalium Principum poteſtate: & non modò Pontificis, ſed & ipſius populi ſupra nos imperium ſtabilire, penè præcipua ſunt egregiæ illius Recognitionis argumenta.

Et quidem in illa eximendorum Clericorum quæſtione, eo ſtudio, eaque contentione depugnat, ut & Cæſarem neget legitimum Judicem Pauli fuiſſe; a contra ipſa Contextus verba, & a Act. 25.
provocationem Pauli, qua Cæſarem ſuum eſſe 10.
Judicem fatebatur: ut omittam toties ab eo imploratà Civitatis Romanæ jura ac privilegia, b cujus eſſe ſe Civem, ac proinde Impera- b Act. 22.
tori ſubjectum prædicabat. Sed mirum eſt, non 28.
pudêre iſtos Romano-Catholicos tam magnificè tum Eccleſiæ ſuæ antiquitatem, tum doctrinæ jactantes, nobis autem novitatem adeò acerbè exprobrantes, tam novum atq; ineptum in illum S. Pauli locum gloſſêma confingere: quod ut repugnat Apoſtoli verbis, ita nec ullius ex antiquis Conciliis, aut alicujus Patris hunc locum eo ſenſu exponentis auctoritate firmatur. Sed nec in dubium primitivæ Eccleſiæ temporibus unquam eſt vocatum, an Apoſtoli, aut alii cujuſcunque gradus Chriſtiani, Imperatoribus de jure ſubjicerentur. Ubi verò faſces Regios populo ſubmitti debere diſputat, hoc ſeditionum fundamento, nititur, ut probet non Regibus auctoritatem à Deo immediatè, perinde ac Pontificibus eſſe conceſſam. Nam Rex quilibet, inquit, à populo ſuo eligitur; imo & * populus nunquam ita ſuam poteſtatem in * Bellarm.
Regem transfert, quin illam ſibi in habitu reti- in Recog.
neat, ut in certis caſibus etiam actu recipere lib. 3. quæſt.
poſſit. Egregium profectò Theologiæ Axio- de Laicis.
ma, & factioſis ac rebellibus avidiſſimè arripiendum, qui in Principes inſurgere, ſeque in libertatem vindicare, quandocunque ipſis videbitur, eo jure freti poſſunt.

Et quidem inter alia teſtimonia, quibus Reges inaugurari à populo ac creari ſolitos conatur evincere, trium Regum ex Scripturis creationem profert, Saulis, Davidis atq; Jeroboam.

Et quanquam ipſis Scripturæ verbis fateri adi- a 1.Sa.10.1. gatur, Deum Samuelis Prophetæ miniſterio a b 1 Sam.16 12.13. Saulem, ac deinde b Davidem inunxiſſe, nihilominus ex ſubſequente populi conſenſu probare annititur, non immediatè à Deo Reges illos; ſed per populum, mediatè, ad illud auctoritatis & potentiæ culmen evectos; quamvis verbum illud ſortis ter repetat, cujus beneficio Saulem electum fatetur. Quòd ſi ea ſortis ele- c Act.1. ctio, non immediatè à Deo eſt, ergo nec c Matthias qui eo modo ad Apoſtolatum promotus eſt, à Deo immediatè eſt electus. Ex quo ſequitur, & illum, qui ſedem Apoſtolicam occupat, ſine rubore non auſurum ſe immediatè à Deo conſtitutum prædicare; cum & Matthias ipſe in locum Judæ ſuffectus, & Apoſtolis annumeratus, non im̃ediatè ſit electus. Sed ut impium blaſphemumque prorſus eſſet, ambigere num immediatè à Deo in illum locum Matthias aſſumptus ſit (quanquam prærogativâ ſortium illi honos, ut & Sauli, delatus ſit) ita & multis veſtrûm, Fratres amantiſſimi, incognitum certè non eſt, quis ſit Sanctus ille Spiritus, quævé ſortes, quibus Pontifices illis ſæculis eliguntur; cùm & Collegium Cardinalium, quibus ſolis eligendi Pontificis jus eſt, multis ante me ætatum annis, in duas, easque præpotentes factiones diſceſſerit: nec jam conjectu ſortium, ſed prægrandi annuâ pecuniâ in avidas Cardinalium aliquot fauces conjectâ, hæc ad Principum nimium partibus ſtudentium comitia peraguntur. Sed inprimis memoriæ lapſum in homine miror. Hîc enim per populi conſenſum, qui poſtea acceſſit, vult duos illos Reges, (quanquam anteà Dei juſſu inauguratos à Propheta, atque inunctos) poteſtatem Regiam accepiſſe; oblitus, cùm ejusdem libelluli initio cujusdam objectioni reſponderet, qui ex Cypriano colligit Epiſcopos à populo Cypriani tempore judicatos, ſe aſſerere, illis verbis aſſenſum tantùm populi eligendis interveniſſe Epiſcopis. Nec adduci ulla ratione ibi poteſt, ut concedat populi in probandis Epiſcopis improbandisvé conſenſum eo modo debere intelligi, quaſi eligendi Epiſcopi populo jus ac poteſtas eſſet. Et hæc Cypriani tamen verba magis faciunt ad populi in eligendis Epiſcopis poteſtatem comprobandam, quàm hic locus quem ex Scripturis attulit, ad auctoritatem populi in Regibus Cyprian. lib.1.Epiſt. 4. inaugurandis confirmandam. Hæc enim ipſa ſunt Cypriani verba, quæ à Bellarmino referuntur: Ipſa plebs maximè habet poteſtatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recuſandi.

Jam verò nullis unquam, opinor, Scripturæ teſtimoniis evicerit, Iſraëlitarum judicio fuiſſe permiſſum, Saulem ac Davidem jam inunctos, & in publicum à Propheta productos, Reges admittere vel repudiare.

Videtis quàm non curet, etiam in exiguo volumine ipſe ſibi repugnare, dummodo cauſæ, quam præ manibus habet, inſerviat. Hîc enim vult per conſenſum populi, Regis eligendi poteſtatem deſignari; cùm autem de Epiſcopis agitur, eodem illo conſenſu non jus eligendi Epiſcopi, ſed electionem ab aliis factam confirmandi intelligit. Quòd autem Jeroboami 1. Reg. 12, 20. exemplo utitur, profectò non ignorat, cum à tumultuante populo, & à ſuo Rege per ſeditionem deficiente, in Regem, Dei & populo & Regibus irati permiſſu, fuiſſe electum. Sed ſi extraordinariis hujusmodi exemplis ad generalem regulam ſtatuendam abuti vult, & hoc modo ſuam cauſam contra omnem Theologiæ rationem propugnare; cur non & nobis Regibus exemplum inaugurationis Jehu, in contra- 2. Reg. 9, 2.3. rium opponere liceat; qui cùm tantùm à Propheta, idque ſecretò unctus eſſet, nihil populi conſenſu expectato, ſe ſtatim pro Rege geſſit?

Equidem vos arbitror jam planè animadvertere, quantum jus illud ac poteſtas, quam ſibi Babylonius Monarcha vindicat, noſtræ auctoritati in commune præjudicet. Nam ut modò præmonui, nec ipſe Pontifex, nec ex ejus vaſallis, id eſt, Eccleſiaſticis quisquam debet, ulli Regi Principive ſubmitti: & è contrario, Reges, Regumque ſubditos non oportet modò Pontifici, ſed & Reges ipſos populo ſubjacere. Jam vero quàm immenſa & periculoſa, vel machinandi in Principes, vel conjurationes fovendi licentia, Eccleſiaſticis hac doctrinâ concedatur, vobis equidem relinquo cogitandum: cum illi quicquid egerint atque deliquerint, nullo jure ad noſtra tribunalia trahi poſſint: imò cùm eorum nefaria in caput noſtrum conſilia, piis operibus aſcribenda ſint; & illi (ſi qui ejusmodi criminum ſupplicia luerint) in Martyrum Sanctorumque album continuo referendi. Ita Martyrologium illud nuper excuſum, inter Anglicos Martyres Garnetum & Oldcornium recenſuit; qui hîc proditionis in Regiam Majeſtatem, Regnumque damnati, pro facinoris conditione pœnas luerunt: Ut cum Iſaia pronunciare poſſim, Væ! qui dicitis Iſai. 5, 20. malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: Qui juſti- Verſ. 23 ficatis impium pro muneribus, & juſtitiam juſti aufertis ab eo.

Nam ut ea tempeſtate, quâ nox denſior Pontificiæ doctrinæ Orbi incubuit, non conjugi, non patri licuit, Sacrifico inter conjugis filiævé amplexus deprehenſo aliud ſuſpicari, quàm eum ad excipienda confeſſione peccata in illud ſecretum deveniſſe: ita licet ſat ſuperque idoneis probationibus Jeſuitas perduellionis & conjurationum reos eſſe pateat, ipſique veritatis vi victi facinus confeſſi ſint, nihilominus pro Martyribus habendi ſunt, & eorum ſanguine miracula patranda, & ſtraminea miracula à ſtramine petenda; dum eorum interim capita erectis affixa palis, ad publicam tanti ſceleris memoriam, Sole ac ventis contabeſcunt. Imò & hæc inter alias ratio in epiſtola Typographi illius redditur, qui hunc ſive Bellarmini ſive Torti libellum Coloniæ edidit; ſe id operis ſuſcepiſſe, quòd ſanctiſſimi illius conſtantique Garneti innocentia, illa ſcriptione propugnaretur contra rumores, quos, neſcio quis, temerè divulga-

vulgaverat, quaſi ille conjurationis Anglicæ reus ac particeps extitiſſet.

Sed quanta hæc, Deus bone! impudentia, aut malitioſa ignorantia, ut ille dicatur, à neſcio quo, conjurationis infamia oneratus, qui quod & conjurationis nefas non ignoraverit, & illud reticuerit, ſua nec ambigua, nec coacta, nec ſemel repetita confeſſione primum convictus; tum publicè & more patrio facinoris damnatus, extremo tandem eſt ſupplicio affectus? Ut illi etiam tot ſanctitatis, tot innocentiæ, tot conſtantiæ elogia atque attributa addantur? quaſi verò ſententia publico Juris ordine lata & executioni mandata, dici poſſit rumor, à neſcio quo temerè divulgatus. Fateor equidem auctorem, quod in Præfatione promiſſum eſt, gnaviter præſtare voluiſſe; quippe qui locis aliquot ſtrammei illius ſancti faciat plenam honorificis mendaciis mentionem. Ubi quanquam Garnetum pulvereæ conjurationis non ignarum fuiſſe fateatur; tamen quòd, ut ait, id tantum ſub Confeſſionis ſigillo reſciverit, ejus in ea re ſilentium commendat, & vel eo nomine cupit eum corona gloriæ redimitum. Neque verò illum pudet, id tanquam ex præcipuis Catholicæ fidei dogmatis intonare, Secretum Confeſſionis Sacramentalis nullo modo eſſe, ne quidem ad maximorum malorum declinationem, revelandum. Sed quam hæc pernicioſa doctrina, & Principibus omnibus ac Rebuspublicis infeſta ſit, vobis, quorum maximè intereſt, relinquo judicandum. Quamvis enim non negarim, ex quo Scholaſtici Doctores auctoresque habere in Eccleſia cœperunt, & antiqua Theologiæ fundamenta novis è Philoſophia petitis diſtinctiunculis labefactari, illos aſſeruiſſe, quicquid Confeſſario ſub Confeſſionis velo retegitur, quantumcunque noxia & pericuLoſa res ſit, teneri eum Confitentis nomen celare: Nemo tamen veterum certe Scholaſticorum inficiatur; ſi quid illi patefactum fuerit, cujus occultatio magnum poſſe Reipubl. periculum creare, quin quoties id accidit, Confeſſarius poſſit, & debeat, quamvis hominem celet, rem indicare; atque efficere ut quoquo modo innoteſcat, quo periculo maturius occurratur. Sed ut nulla proditio, nulla quantumvis atrox & diabolica conjuratio, quamvis ad totius Imperii Regnivè peſtem ac perniciem ſpectet, ſi ſub Confeſſionis ſigillo revelata ſit, prodi à Sacerdote ac retegi debeat, ac ne res quidem ipſa vel indirectè aperiri, quò ingruenti malo obviam eatur; id verò quanquam à paucis aliquot novitiis Doctoribus, qui Jeſuiticas præceptiones imbiberunt, receptum ſit, tamen tam novum eſt & periculoſum dogma, ut nec Rex, nec Resp. in ſecuro poſſit conſiſtere, ubicunq; theſis illa aſſertores invenerit.

Nunc autem ut tam eum de facto in hujus hiſtoriæ narratione, quàm de jure id hoc horrendo & ſuppoſititio Theologiæ fundamento mentitum probem; de Garneto, ut res ſe habuerit, ſyncerè exponam, quam hiſtoriam cavillator iſte miſerè ementitam ac adulteratam lectoribus obtrudit. Primum enim, illud non eſt habendum Confeſſionis arcanum omnino reticendum, quod ille, qui detegit, non magno cum mœrore animi motuque indicat, nec facinus eſſe putat ullà pœnitentiâ emendandum; ſed è contrario, ut pium mentis impulſum prodit, à quo nec Confeſſarius avertat, neque eo nomine ullam pœnam aut pœnitentiam imponat. Et eo quidem modo conjurationis ſcelus Garneto, ut & ipſe falſus eſt, innotuit. Præterea quanquam diu in eo perſtitiſſet, rem totam ſibi eſſe ſub Confeſſionis velo, nondum plenè finita Confeſſione, detectam; ad extremum tamen liberè profeſſus eſt, ſe non inter confitendum, ſed inter ambulandum ad illius facinoris conſcientiam aſcitum; ſuæ tamen fidei commiſſum; quanta potuit maxima taciturnitatis cautione, idque ſe non aliter interpretatum, quàm ſub ipſo Confeſſionis ſigillo. Conjectaſſe etiam, illud Confeſſioni eſſe affine, quòd & ipſius Confeſſarius eſſet, & aliquoties ante, ejus Confeſſionem excepiſſet, eſſetque poſt dies aliquot excepturus: Sed & illi conjurationem aperienti denunciaſſe, ad Superiorem ſe de re tota relaturum. Illud quoque obſervatione dignum eſt, faſſum eſſe Garnetum, duos ſecum de illa proditione egiſſe, & ex his alterum, nempe Catesbejum, præſente & audiente altero, de ea re ſibi eſſe locutum. Et qualis hæc Confeſſio habenda, cui tertius aliquis arbiter ac teſtis interfuit? Sed & poſtrema jam admoti ad ſupplicium verba (quæ tantopere à noſtro hoc Cenſore jactantur) quàm apertè fateantur, hoc totum ſub Confeſſionis ſigillo minimè eſſe actum, Comitis Northamptonii liber ſatis declarat.

Jam verò ille alter, qui Garneto hanc pulveream conjurationem aperuit, Grenvvellus Jeſuita eſt. Sic Jeſuita Jeſuitæ, nefariæ proditionis ordinem expoſuit; nec ille, qui tantum ſcelus aperuit, ullum conſcientiæ ſtimulum ſenſit, neque is, cui patefactum eſt, ullam confitenti ob cogitatum ſcelus pœnitentiam indixit. Ac ut palàm ſit plures ex Jeſuitis, hujus conjurationis conſcios fuiſſe, Ouldcornius alter ille ſulphureus Martyr, cum in irritum ceſſiſſet è latebris ſuis extracta conjuratio, concionem Catholicorum ſuorum habuit, ubi eos conſolatus, ac etiam hortatus eſt, ne animos ſiniſtro & infœlici conjurationis eventu deſponderent; aut de cauſa, quòd parum proſperè cecidiſſet, deſperarent: Sæpe antea ſanctis ejuſmodi conatibus fortunam defuiſſe; idque S. Ludovici Regis exemplo: eum ſecunda in terram ſanctam expeditione ſuſcepta, morbo in itinere periiſſe: maximam exercitus partem peſte eſſe abſumptam: ſed & parum fœliciter priorem expeditionem ceſſiſſe, in qua à Soldano & Mahumetanis captus eſt. Eos itaque hortabatur, ne ab incepto deſiſterent, ſperarent potius ſuis illis conſiliis, quanquam hoc tempore deploratis, divinā aliquando opem nequaquam defuturā,

Et

Ex his, opinor, perſpicitis, quâ ille, quamque audaci impudentiâ, veritatem ipſam, tot publicis teſtimoniis fultam, mendacii inſimulârit; qui & generaliter Jeſuitarum nullum hujus conjurationis conſcium ac participem extitiſſe aſſerit (ita enim in illo ſuo libro ſcribit) nec ipſum Garnettum ad proditionis ſecretum aliter, quàm ſub Confeſſionis ſigillo perveniſſe. Sed ſi primum hoc eſſet mendacium, quod de ſummis Angliæ rebus à fugitivis meis Sacrificulis ac Jeſuitis confictum, ſparſumque fuiſſet, facile eſſet forſitan huic malo remedium invenire. Quin & monaſteria pleraque apud exteros, & Jeſuitarum Collegia, in parietibus depictas habent iſtiusmodi fabellas; & transfugarum libri pleni ſunt impudentiſſimis id genus figmentis: cujusmodi ſunt, ſæva illa & innumera ſuppliciorum genera, quibus ſuos hîc Martyres eſſe affectos queruntur: eorum alios quaternis in diverſum actis equis diſcerptos, alios ferinis pellibus incluſos à canibus ſuiſſe laniatos; imò nec mitius cum fœminis actum: & mille alia funeſtæ & horrendæ carnificinæ exempla meminerunt, quorum omnium vanitatem quàm breviſſimè vobis aperiam.

Ac primùm ut de ſuppliciorum cauſis dicam, id conſtanter aſſevero, quod & in Apologia mea poſui, hîc neminem, ſive meis, ſive defunctæ Reginæ temporibus, conſcientiæ ac religionis cauſa ultimo ſupplicio affectum. Nam quantumvis religioni ſuæ deditus ſit, quantumvis eam apertè & conſtanter profiteatur, nullum ei à Legibus impendet capitis periculum; niſi comperto contra leges externo aliquo actu deliquiſſe: aut conjurationem, conſiliumve ſummæ rei perniciosum iniiſſe: exceptis tantummodo Sacrificulis, cæteriſque Pontificiarum partium, qui in transmarinis regionibus ſacris Ordinibus initiantur: qui tot conjurationibus, tot proditionibus ab ipſis in Anglia, vel conceptis vel laudatis infames, à noſtris finibus ſub perduellionis pœna arcentur: & tamen nullus ex illis in hunc diem, quòd contra legum ſanctionem in patriam remigrarit, eam ſolam ob cauſam morte mulctatus eſt. Jam de equuleis & exquiſitis cruciatuum generibus, quibus plurimos ſuorum affectos queruntur, ſanè huic commento refellendo, ipſæ leges & intemerata multis ſæculis Angliæ in cauſis capitalibus conſuetudo ſatis eſſe poſſunt. Neque enim quæſtionum ullum genus hîc habetur præter manicas & fidiculas; quæ etiam non niſi in Majeſtatis criminibus uſurpantur. Sed & proditores omnes, ſive Proteſtantes, ſive Pontificios idem ſupplicium manet; ſi Reginæ Mariæ tempora excipias. Tunc enim nulla ſuppliciorum atrocitas, in viros, in fœminas, in infantes noſtram religionem profitentes, eſt omiſſa: imo contra Dei, Naturæque leges, gravidis mulieribus mors immaniſſime illata; infanſque è materno alvo exiliens in eaſdem cum matre flammas injectus. Sed tanta hujus tyrannicæ perſecutionis ſævitia, illius temporis Epiſcopos auctores habuit, qui Pontificia auctoritate freti, à perpetuis & receptis ſuppliciorum formis receſſerunt; quæ regni moribus ac legibus conſtitutæ, in puniendis ſontibus conſtanter & inviolatè ſervantur. Nam & Sacerdotes & Pontificii omnes perduellionis rei, in foro ſæculari hîc judicantur, ſic ut in eorum pœnis nihil gravius eſſe poſſit, quàm quod vel legibus eſt præſcriptum, vel longa conſuetudine receptum. Illud etiam in hoc negotio obſervandum; externum ac peregrinum neminem religionis cauſa in judicium hîc vocari: quod in illis regionibus longè ſecus eſt, credo, ubi Inquiſitio dominatur.

Sed cùm verear, ne vobis tædio fuerim hac mea prolixiore oratione, quâ ſpero vobis patefactum eſſe, nihil in me Pontificem ſuis Brevibus, nihil iſtos Apologiæ meæ oppugnatores ſuis libellis eſſe molitos, quod non Regibus omnibus, Liberis Principibus, ac Rebuspublicis æquè, ac meis rebus perniciosum & exitiabile videatur: nunc finem ſcribendi faciam, conceptis ad Deum votis, ut ſecuritatis veternum excutiat, quo & nos hactenus, & noſtri multis ſæculis deceſſores torpuerunt: ac ut nobis mentem injiciat, primum ſeriò cogitandi quid ad Evangelii plantationē & propagationem, ex conſcientia ſecundùm divini Verbi præſcriptum præſtare teneamur, noſtri illius veri ac unici Paſtoris imperio ac voci, quam in Scripturis audimus obtemperantes, (nam & oves ſuas vocem ſuam audituras ipſe prædixit) Joh. 10, 27.
non inanibus, fluxiſque & pravis hominum traditionibus attendentes. Deinde ut ſceptrorum noſtrorum ſecuritati maturè prudenterque conſulamus, nec Babylonicum illum Monarcham latius ſerpere, & quotidianis in noſtra jura victoriis graſſari patiamur. Quòd ſi Dei, cujus in terris Legati ac Vicarii ſumus, benignitas ea eſt, ut ſuam cauſam cum noſtra, ſpiritualem libertatem cum temporali voluerit eſſe conjunctam; quo ſtudio, quo ardore animi, in id negotium incumbere nos oportet, qui noſtris laboribus in regno cœlorum æternæ beatitudinis præmium ſcimus eſſe repoſitum, interim autem in hoc ſæculo temporalem ſceptris noſtris ſecuritatem ac quietem comparabimus.

Equidem arbitror, quotquot jam veræ illi Fidei, cui adhæreo, nomen dediſtis (quanquam inter vos necdum bene de apicibus neſcio quibus convenerit) facilè ad primum hoc ac prudens conſilium erigi ac adduci poſſe. Nos, Dei beneficio, nec numero, nec dignitate ita ſumus contemnendi, quin bono vicinis noſtris exemplo præire poſſimus: quandoquidem Chriſtiani Orbis, omniumque in eo ordinum, inde à Regibus, Liberiſque Principibus, usque ad infimæ conditionis homines, pars propè media in noſtram religionem jam conſenſit, de Babylone certè exivit. Sed unum hoc vos (Fratres chariſſimi ac Conſanguinei) præque omnibus unum, obſecro obteſtorque, ut inter vos veræ Fidei unitatem conſervetis & communionem Spiritus in vinculo pacis retineatis.

Omni-

1.Tim.1.4. omneſque de genealogiis quæſtiones ineptas & inutiles, nec non aniles fabulas, ut inquit S.Pau-
Ibid.c.4.7. lus) abjiciatis: neu patiamini fanaticorum Concionatorum fervore, atque manibus ſuper rebus adiaphoris altercationibus, diſcerpi ac diſſipari myſticum illud Corpus, cujus partes ipſi eſtis; quando & illius, cujus nos membra ſumus, tunica inconſutilis exſtitit. Nolite per Deum immortalem committere, ut noſtræ Fidei ſcandalum factis inter nos ſchiſmatibus oriatur, néve parabola opprobrii ſimus in ore adverſariorum, quibus unitas una è præcipuis eſt veteræ Eccleſiæ notis.

Vobis autem (Fratres & Conſanguinei dilectiſſimi) quorum mentes Deus Opt. Max. Veritatis ſuæ fulgore nondum illuſtravit, cum Eliz.eo precor, ut oculos aperiat, quò cernatis quàm multi, quamque invicti Angelorum exercitus ad propugnandum pro Veritate accincti, paratique advigilent: immo cum Paulo
Act.16.29. opto, vos omnes fieri tales hac una in re, qualis & ego ſum: inprimis ut velitis Scripturas pervolutare, ex his credendi normam petere, neque ſuper aliorum incertis opinionibus, ſed veſtra ipſorum certa ſcientia, Fidei fundamenta collocare; quando juſtus ſua fide vivit, &
Abac. 2.4. unuſquiſque fit propria fide ſalvus. Verum hæc Divinæ benignitati ſuo tempore providenda commendans, facere non poſſum, quin interim vos horter, ut priſtinam libertatem, dignitatemque Imperiorum ac Rerumpublicarum, ſartam tectam retineatis, neque quenquam Deo minorem, vobis in veſtris ditionibus majorem eſſe patiamini: illuſtrium deceſſorum veſtrorum exemplo, qui etiam tum, cum denſiſſima cæcitas, verique ignoratio hominum animos obſideret, Pontificum in ſua jura graſſanti ambitioni fortiſſimè reſtiterunt. Certè è Regnis veſtris Imperiiſque reperire eſt aliquot, quæ omnibus ſeculis immunitates ſuas contra injuſtam ambitioſiſſimorum Paparum potentiam illibatas perpetuò tenuerunt. Nec deſunt, quibus cognitum fuit recentibus admodum experimentis, Papam, ad ſecularia Principum invadenda, impotenter aſpirare; cujus inſolentem audaciam fortiter retudiſſe, & in aſſerendis veſtris privilegiis conſtanter perſtitiſſe, cedet vobis in gloriam nunquam intermorituram. Quamobrem vos toto pectore obſecro atque obteſtor, ut in hoc negotio cum piorum Regum, tum incorruptorum in terris Judicum officium faciatis: quod ejuſmodi eſt, ut non ſolum non inferatis cuiquam injuriam, aut in aliorum libertates involetis (quod, ſi me audiatis, neutiquam eſt faciendum) ſed etiam ut eas quæ vobis Dei benignitate contigerunt prærogativas, ſtrenuè ac viriliter propugnetis. Quos enim Deus propulſandis à vita fortuniſq; aliorum injuriis populo præpoſuit, ipſos ab aliis accipere injuriam, ſit pudendum. Itaque animi jam certus, maturis vos judiciis, omnique præjudicio liberis, hæc quæ vobis propoſui rationum momenta ponderaturos, meamq; in ſcribendo libertatem æqui bonique conſulturos, Apologiam hanc meam benigna veſtri favoris aura proſequentes; ſaltem donec validioribus & certioribus argumentis expugnabitur, finem facio: ardentibus à Deo Omnipotente votis contendens, ut vos in terris quam diutiſſimè velit fortunare, ac tandem temporario fœliciter Imperio perfunctos, beatæ in cœlo immortalitatis coronam triumphalem reportare.

CATALOGUS MENDACIORUM TORTI,
una cum brevi eorundem Confutatione.

TORTUS Edit Politan. P.9.

Hic [in juramento fidelitatis] apertè negatur ſummo Pontifici poteſtas excommunicandi Reges etiam Hæreticos.

CONFUTATIO.

Quæſtio de Pontificis poteſtate in Regibus excommunicandis nec tractatur, nec ullo modo definitur in Juramento fidelitatis; ſed ex propoſito declinatur. Inſpiciantur verba Juramenti & Monitoria præfat. pag. 10. 11.

TORTUS Pag. 10.

2 Nam ex verbis illis Dominicis, Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis: Catholici omnes colligunt, ad Pontificis Maximi auctoritatem pertinere, non ſolum poteſtatem abſolvendi à peccatis, ſed etiam à pœnis, cenſuris, legibus, votis atque juramentis.

CONFUTATIO.

Quòd non omnes Romano-Catholici ita colligunt ex hiſce Chriſti verbis Matthæi 16. ut alia argumenta tacitus prætercam; vel inde apparet, quòd ex plurimorum ſententia quicquid Chriſtus promiſit, Matt. 16. id actu præſtitit, Johan. 20. cum dixiſſet; Quorum peccata remiſeritis, &c. unde conſtat, Chriſtum poteſtatem illam ſolvendi promiſſam ſenſiſſe de abſolutione à peccatis, nulla hîc mentione facta de abſolutione aliqua à legibus votis, juramentis: Atq; ita ſentiunt Theophylactus, Anſelm', Hugo Cardinalis & Ferus in Matt. 16. Sic etiam Scholaſticorum primatu, Alexander Hales in Sum-

in Summa, part. 4. q. 79. memb. 5. & 6. art. 3 Thom. in 4. diſtin. 24. q. 3. art. 2. Scotus in 4. diſt. 19 art. 1. Hadr. 6. Papa in 4 diſtin. q 2 de clavib. pag 302. edit. Pariſ. an 1530 qui etiam pro hac interpretatione citat Auguſtinum & gloſſam interlinearem.

TORTUS. Pag. 18.

3 Odi parricidia, execror conſpirationes, ſed occaſiones deſperandi datas nemo inficiari poteſt.

CONFUTATIO.

Quod occaſio deſperandi pulverariis Proditoribus non erat data, ut iſte mentitur; ſed quòd ita à Jeſuitis edocti, irruebant in hoc ſanguinarium facinus. Vide Monit. præfat. pag. 132. 133. & Actionem in Proditores.

TORTUS. P. 26.

4 Nam ab eo Juramento non ſolùm Catholici, ſed etiam Calviniſtæ Puritani abhorrent.

CONFUTATIO.

Puritani non abhorrent à Juramento Primatus, ſed quotidie ſuſcipiunt, nec unquam recuſarunt: Eundem etiam Primatum tuetur Calvinus Inſtit. lib. 4. cap. 20.

TORTUS. P. 28.

5 Principio non ſcribit Pontifex ſe mœrore affici ob calamitates quas tempore Reginæ, aut initio Regni Jacobi Regis, in Anglia pro retinenda orthodoxa fide Catholici patiebantur, ſed ob calamitates quas hoc tempore patiuntur.

CONFUTATIO.

Verba ipſius Brevis recitaſſe, eſt hoc mendacium confutaſſe: ſic enim ſcribit Papa, Magno animi mœrore nos ſemper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholica fide jugiter ſuſtinuiſtis. Sed cùm intelligamus omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio noſtra mirum in modum aucta eſt.

TORTUS. P. 28.

6 In 1. articulo [Statuti] confirmantur leges Eliſabethæ.

CONFUTATIO.

In Primo articulo iſtius Statuti nulla fit mentio de confirmandis legibus R. Eliſabethæ.

TORTUS P. 29.

7 In decimo articulo [ejusdem Statuti] additur, ut ſi tertiâ vice [Catholici] propoſitum ſibi juramentum recuſaverint, capitis vitæque diſpendium patiantur.

CONFUTATIO.

Nullus eſt ejusmodi articulus in toto illo Statuto, ubi vel de proponendo hoc juramento tertiâ vice, vel de capitis vitæque diſpendio ulla mentio habeatur.

TORTUS. P. 30.

8 In 12. habetur, ut Principibus externis militare voluerit, is prius Juramentum præfatum præſtet, alioqui perduellis habetur.

CONFUTATIO.

Non dicitur in Statuto, quod perduellis habebitur, ſed quòd feloniæ reus habebitur, qui Principi extraneo militare voluerit, priusquam Juramentum ſuſceperit.

TORTUS. Pag 35.

9. Oſtendimus eo Juramento, negari poteſtatem Apoſtolicam tum ligandi, tum ſolvendi.

CONFUTATIO.

Nulla eſt ſententia aſſertoria in iſto Juramento, nec ullum verbum niſi conditionale de Pontificis poteſtate ligandi, vel ſolvendi.

TORTUS. P. 37.

10. Diocletiano & Neroni vellent nollent, ipſi etiam ſummi Pontifices ſubjecti eſſe cogebantur.

CONFUTATIO.

Quòd Chriſtiani ſine exceptione non coactè, ſed liberè & propter conſcientiam, Ethnicis Imperatoribus ſubjiciebantur, vide Apolog. noſtram. p. 23 24. & Veterum Apologetica.

TORTUS. Pag. 47.

11. Quibus verbis [Brevium Clementis 8.] non ſolum Jacobus Scotiæ Rex non excludebatur, ſed includebatur potius.

CONFUTATIO.

Si Brevia [Clementis] non excludebant me Regno, ſed includebant potiùs; Cur ea flammis tradidit Garnettus? quare non mihi videnda aſſervavit, ut ſibi & ſuis Catholicis apud me majorem inde gratiam conciliaret?

TORTUS. P. 60.

12. Ex quatuordecim [articulis in Juramento fidelitatis comprehenſis] undecim ſunt qui primatum Pontificis in ſpiritualibus attingunt.

CONFUTATIO.

Ex hiſce articulis ne unus quidem Pontificis Primatum in ſpiritualibus attingit. Quorſum enim attingeret, cum contra Primatum Pontificis in ſpiritualibus, expreſſum alibi Juramentum extet?

TORTUS. P. 64.

13. Inter alias calumnias illam profert in medium, quòd Bellarminus vel conſcius vel auctor fuit proditionum adverſus Reginam Eliſabetham.

CONFUTATIO.

Nuſquam dixi [in Apologia] Bellarminus vel auctorem, vel conſcium fuiſſe proditionum adverſus Reginam Eliſabetham; ſed proditorum præceptorem, eumque tam pravis & pernitioſis dogmatibus eorum mentes imbuiſſe, ut iis facillimum eſſet theſin transferre ad hypotheſin; & quæ ille è Cathedra dictaret, ad ſuas machinationes pro re nata accommodare.

TORTUS. P. 64.

14. Scit [Bellarminus] Campianum contra hæreticam pravitatem ſolum conſpiraſſe.

CONFUTATIO.

Quòd Campianus ultimo ſupplicio affectus eſt, non in cauſa fuit quòd contra hæreticam pravitatem, ut iſte Libellator videri vult, ſed quòd contra Reginam Eliſabetham, & hujus Regni ſtatum conſpiraverit: id quod ex actis judicalibus evidentiſſimè conſtabat.

TOR-

TORTUS Pag. 65.

15. Cum Henricus Garnettus vir doctrinâ omnibus generis & vitæ ſanctitate incomparabilis, ultimo ſupplicio affectus eſt, non quia revelare noluit, quod ſalva conſcientia revelare non poterat?

CONFUTATIO.

Quod hujus nefandi facinoris notitia, non ex ſola confeſſione ad Henricum Garnettum pervenerit, ut iſte mentitur, ſed aliis etiam modis: nec ex unius, ſed plurium relatione, ita ut illud revelaſſe ſalva conſcientia potuiſſet; vide Monit. Præfat. pag. 131. & Comitis Northamp. librum.

TORTUS. P. 71

16. Itaque Sixtus Pontifex neque Regem cædi imperavit, neque cædem ut à privato illo homine factam approbavit.

CONFUTATIO.

Quam ſplendidum ſit hoc mendacium patet ex Oratione ipſa Sixti. V.

TORTUS P. 91.

17 Quod autem additur de Stanlejana proditione, non fideliter neque verè narratur; ſiquidem more ſuo auctor Apologiæ multis additis mendaciis fœde corrupit.

CONFUTATIO.

Quæ dicta ſunt de proditione Stanlejana, recitata ſunt ad verbum ex Apologia Alani pro cauſa Stanlejana, ut ibi videre eſt.

TORTUS. P. 93.

18. Conſtat Henricum Garnettum in publico judicio conſtanter ſemper dixiſſe; neque ſe, neque ullum Jeſuitam hujus conſpirationis Auctorem, vel complicem, vel conſultorem, vel conſentientem ullo modo fuiſſe. Et paulò poſt. Id ipſum inſtante morte coram innumerabili populo longâ oratione proteſtatus eſt.

CONFUTATIO.

Liber qui inſcribitur Actio in Proditores, & noſtra Monit. præf. pag. 131. 132. clarè evincunt contrarium.

TORTUS. P. 97.

19. Jacobus autem cum Catholicus non ſit, neque Chriſtianus eſt.

CONFUTATIO.

Contrà. Ego verè Catholicus ſum, ut qui fidem profitear verè antiquam, Catholicam & Apoſtolicam; ac proinde verè Chriſtianus ſum. Vide Confeſſionem fidei meæ in Monit. præfat. p. 37. 38. & deinceps.

TORTUS. P. 98.

20. Etſi vera ſunt quæ narrantur ab iis qui eum intimè noverunt, cum in Scotia Puritanus & Proteſtantium inimicus eſſet, nunc in Anglia Proteſtans, & Puritanorum adverſarium ſe gerit.

CONFUTATIO.

Contra: Qualis Puritanus eram in Scotia, vide Præfationem in ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, & Monit. præfat. p. 48 49.

HISTORIÆ EMENTITÆ CUM EARUM CONFUTATIONIBUS.

VERBA TORTI. P. 70.

Conſtabat eum [Henricum IV.] naturali morbo extinctum fuiſſe.

CONFUTATIO.

Non conſtabat: quandoquidem Hiſtorici nonnulli aliter ſcribant, eum in vinculis mortuum fuiſſe, vel fame, vel pædore ſituque carceris. Lege Faſciculum temporis, ad An. 1094. Laziard. epitom. univerſal. Hiſt. c. 198. Paulum Langium in Chronico Citizenſi ad An. 1105. Jacob Wimpheling. in Epitom. Rerum Germanic. c. 28.

TORTUS. P. 83.

2. A quo [vinculo Excommunicationis] ut abſolvi mereretur, ad iſtam humilitatem ſe ipſe [Henr. IV.] ſpons dejecit.

CONFUTATIO.

Henricum IV. non ſponte, nec metu Excommunicationis Papæ, quam invalidam cenſuit; ſed metu amiſſionis Regni & vitæ ſeſe in tantum humiliaſſe, teſtantur Hiſtorici. Lamb. Schafnaburg. ad An. 1077. Abbas Urſperg. ad Anno 1075. Plat. in Gregor. 7. Auctor vitæ Henrici 4. Bruno in Hiſtor. belli Saxonici. Cuſpinianus in Henrico 4. Sigon de Reg. Ital. lib. 9. Laziard. in Epitom. Hiſtor. univerſal. c. 193.

TORTUS. P. 83.

3. Hæc Hiſtoria [Alexandri III. Frederici Barbaroſſæ cervicem pede conculcantis] eſt dubiæ fidei.

CONFUTATIO.

At non eſt dubiæ fidei apud Hiſtoricos, cum nullus neget; multi affirment: ut Naucler. Gener. 40. Jacob. Bergomen. in ſupplement. Chron. ad Ann. 1160. Petrus Juſtinian. lib. 2. Rerum Venetarum. Papyrius Maſſon. lib. 5. de Epiſc. urbis, qui etiam pro hac re citat Gennadium Patriarcham Conſtantinopolit. Alphon. Ciaccon. de vitis Pontif. in Alex. 3. Azorius Jeſuita Inſtitut. moral. part. 2. lib. 5. c. 43. Denique Hieronym. Bard. in Victor. naval. alios complures hujus Hiſtoriæ fidem aſſerentes, adducit.

TORTUS P. 83.

4. Quid aliud Fredericus timuit, niſi excommunicationem.

CONFUTATIO.

At Fredericum timuiſſe ſolam excommunicationem, nullus antiquus Hiſtoricus ſcribit: ſed Imperii & Dominii amiſſionem potiſſimum timuiſſe, teſtantur plurimi. Martinus Polon. ad Ann. 1166. Platina in Alexan. 3. Laziard. in Epitom. Hiſt. univerſal. c. 212. Nauclerus Generat. 40. Jacobus Wimphelingus in Epitom. Rerum German. c 32.

TORTUS. Pag. 88.

5. Adde Cuſpinianum [in hac re de Turcæ fratre veneno ſublato] aliorum Hiſtoricorum teſtimoniis deſtitui.

CONFUTATIO.

Eadem hiſtoria à pleriſque aliis celeberrimis Hiſtoricis memoriæ prodita eſt. Vide Franciſc. Guicciard. lib. 2. Hiſt. Ital. Paulum Jovium lib. 2 Hiſt. ſui temporis. Sabellicum Ennead. 10. lib. 9. Continuatorem Palmerii ad an. 1494.

NOVA DOGMATA, UNA CUM NOVITATIS EORUNDEM DECLARATIONE.

DOGMA PRIMUM. Pag. 9.

INter omnes convenit poſſe Pontificem Max. Hæreticos principes jure deponere, & ſubditos ab ipſorum obedientia liberare.

CONFUTATIO.

Immo verò tantum abeſt, ut inter omnes de hoc conveniat, verius ut dicas, ante Hildebrandi Pontificatum, id nemini unquam in mentem veniſſe, qui primus omnium hanc novam doctrinam, planeque antè inauditam prodidit, ut multi viri docti, cum illius, tum ſubſequentis ſeculi teſtantur (ut alios inferiorum ætatum teſtes omittam) qua de re vide epiſtolam Cleri Leodienſis ad Paſchalem II. Sententiam Epiſcoporum horum temporum ab Aventino deſcriptam libr. 5. fol. 579. Conradi Trajectenſis Concionem apud eundem Aventinum, dicto lib. 5. fol. 582. & alteram Eberhardi Saltzburgenſis Archiepiſcop. Ibid. lib 7. p. 684. Sententiam Archiepiſcopi Trevirenſis in Conſtitut. Imperialib. à M. Haimensfeldio editus pag. 47. Epiſtolam Walthrami Megburgenſis Epiſcopi, quæ extat apud Dodechinum in Appendice ad Marianum Scotum, ad an. 1090. Bennonem in vita Hildebrandi: Authorem libri de Unitate Eccleſiæ, ſive Apologiam pro Henrico IV. Sigebertum in Chronico ad an. 1088. & 1111. Godfridum Viterbienſem in Pantheone, pat. 17. Othonem Friſingenſem lib. 6. c. 35. & lib. 1. De Geſtis Friderici c. 1. Vincentium in ſpeculo Hiſtoriali. lib. 15. c. 84. Similia habet Fridericus. Barbatoſſa, lib. 6. Guntheri Ligurini, de geſtis Friderici, & lib. 1, c. 10. Radevici de geſtis ejuſdem Friderici.

SECUNDUM. P. 51.

In ortu ſupernaturali, quem habemus ex Baptiſmo, intelligi debet Juramentum tacitum & congenitum, ad obediendum Principi ſpirituali, qui eſt Chriſti vicarius.

CONFUTATIO.

Mirum eſt, unde iſte hauſerit hanc novam & prorſus incognitam Theologiam, quæ non aliunde quàm ex ipſius putido cerebro naſci potuit: ſi nominis, ſuos nobis auctores enumeret, qui doceant & affirmant Chriſtianos omnes ſive parvulos, ſive adultos, virtute Juramenti cujusdam taciti in Baptiſmo ſuſcepti, teneri ad obedientiam abſolutam Chriſti Vicario præſtandam, aut in aliud quàm Chriſti nomen baptizati.

TERTIUM. P. 94.

Sed cùm Catholica doctrina non permittat ad ullum malum vitandum, ſecretum ſacramentalis confeſſionis detegi, mavult ille mortem acerbiſſimam pati, quam tanti Sacramenti ſigillum violare.

CONFUTATIO.

Quod ſecretum ſacramentalis confeſſionis, ad nullum malum quantumcunque vitandum, vel præveniendum poſſit detegi, nec indirectè ſaltem, aut in genere, modò perſona, quæ confeſſionem edit, celetur; præterquam quod Theſis eſt, cunctis Principibus, & Rebuſpubl. longè pernicioſiſſima, ut in Monit. præf. p. 129. docui; novum eſt dogma, & Orbi Chriſtiano ante hæc tempora inauditum. Scholaſtici enim Doctores & Canoniſtæ tam veteres, quam recentiores ferè omnes, plane contrarium affirmant. Conſule Alexandrum Hal. part. 4. q. 78. memb. 2. art. 2. Thomam. 4. diſt. 21. q. 3. art. 1. ad 1. Scotum in 4. diſt. 21. q. 2. Hadrian. VI. in 4. diſt. ubi de Sacram. Confeſſ. edit. Pariſ. 1530. pag. 289. Dominic. Sot. in 4. diſt. 18. q. 4. art. 5. Franciſ. de Victor. ſum. de Sacrament. n. 189. Navar. in Enchirid. c. 8. n. 12. Joſeph. Angleſ. in Florib. part. 1. p. 247. edit. Antuerp. Petrum à Soto lect. 11. de Confeſſ. Ipſi Jeſuitæ adſtipulantur, Suarez. Tom. 4 diſp. in 3. part. Thom. diſp. 33. §. 3. Gregorius de Valentia Tom. 4. diſp. 7. q. 13. punct. 3. qui addit, hanc communem eſſe Scholaſticorum ſententiam.

QUARTUM. P. 102.

4. Ego verò audeo dicere, meliorem cauſam habere Catholicos Juramenti recuſandi, quàm Eleazarus habuerit carnis porcinæ non guſtandæ.

CONFUTATIO.

Hæc aſſertio revera novum Dogma continet, Breve ſcilicet Pontificium Legi Moſaicæ præferendum eſſe; & Catholicos magis teneri Pontificis decreto, quàm Judæi olim Lege per Moſen traditâ tenebantur.

QUINTUM. P. 135.

5. Clericos exemptos eſſe à Juriſdictione Principum ſecularium, ac per hoc non eſſe ſubjectos Regibus; ſed debere tamen Leges eorum de temporalibus rebus obſervare, non vi legis, ſed vi rationis; id eſt, non quia ſubditi ſunt, ſed quia ratio dictat ob commune bonum & pacem Reipubl. eas Leges ab hominibus eſſe ſervandas.

CONFUTATIO.

Quam ſit amicus Regibus Cardinalis & qui Cardinali à Sacellis eſt, qui tot Subditos ab eorum poteſtate exemptos velint, docet Monit. præfat. p. 23. 24. Sed quod ad ejusmodi novos Aphoriſmos ſpectat, deſinant iſti veteratores has opinionum novellas ſubtilitates, vel potius

ſubtiles

ſuæ novitatis, pro antiquis & Catholicis Dogmatibus Orbi Christiano obtrudere, doctis his Catholicis Venetis, eius novitatis falſitatem arguentibus, hac in parte ſatisfecerint.

CANDIDO LECTORI.

Et ſi non diffido, pium quemque & candidum lectorem, ſive meum in hac Præfatione conſilium expendat, ubi de Puritanis verba facio; ſive operis Epilogum, ubi profeſſionis meæ Principes compello, facilè judicaturum Puritanorum nomine non alios intelligi, quàm populares & ſubditos, qui ſub Imperio meo degentes, Legum imperiis reluctari animis obſtinaverunt; Eccleſias autem apud exteros Reformatos, earumve regimen non deſignari: Ne tamen invidus quiſquam aut malevolus aliorum atq; ego ſentio, verba mea interpretetur, hoc te paucis, Benigne Lector, monitum volui; quicquid mihi de Puritanis dicitur, de iis ſolis accipiendum, qui intra Ditionis meæ fines pervicaci huic ſe diſciplinæ tradiderunt. Mihi enim alioqui eſt decretiſſimum, rebus alienis me non immiſcere, ſed alias Reformatæ Religionis Eccleſias Chriſtianæ ſuæ libertati permittere. Immo tantum abeſt, deiis ut durius quid ſtatuam, ob opinionum inter nos de quibuſdam capitibus, quorum pleraque omnia ſunt adiaphora, diſſenſum; ut contra exiſtimem, per eam quam Chriſtus nobis commendavit libertatem, Chriſtiano cuiq; Regi, Principi ac Reip. eſſe conceſſum, externam in rebus Eccleſiaſticis regiminis formam ſuis præſcribere, quæ ad civilis adminiſtrationis quàm proximè accedat; dummodo à Fidei veræque Religionis fundamentis nec tantillum abſcedat. Abſit itaque à me eos ut judicem, quos Deus à Jurisdictione mea voluit eſſe immunes; aut in illud committam, quod ab Apoſtolo ſumptum in frontiſpicio libri hujus legitur; Non ergo amplius invicem judicemus, &c.

Quod quidem de me ſpondeo; de te,
Pie Lector, ſpero &
cupio.

PROTESTATIO ANTIVORSTIA,

IN QUA

REX SUAM EXPONIT SENTENTIAM DE CONFOEDERATORVM ORDINUM AFFECTU ET ACTIS IN CAUSA VORSTII.

DOMINO NOSTRO
ET
SERVATORI
JESU CHRISTO
VERE ΘΕΑΝΘΡΩΠΩ, ET HVMANI GENERIS UNI ΜΕΣΙΤΗ,
HOC GRATITUDINIS SUÆ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ
CONSECRAT
HUMILLIMUS EJUS SERVUS
JACOBUS
DEI GRATIA MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ, ET HIBERNIÆ REX,
DEFENSOR FIDEI.

PROTESTATIO ANTIVORSTIA.

ESSE è præcipuis officii regii partibus, Eccleſiam ſuis in ditionibus tueri, & hæreſes extirpare extra omnem eſt controverſiam, quo nomine Imperatores Chriſtiani Regeſque, & Principes inſigni titulorum honore Cuſtodes ac vindices utriusq; tabulæ, & nutritii Eccleſiæ ſalutari conſuevêre. Sed quid juris ſit Principi in alienâ Republ. ubi hoſpiti non licet eſſe curioſo, religionis negotio ſe immiſcere, non vacat quæſtione; de quâ jam nobis agendum eſt. Quum ſolo divinæ gloriæ zelo accenſi (ipſum teſtamur, qui renum & cordium Scrutator eſt) apud Illuſtriſſimos fœderatarum provinciarum Ordines de infelici hæretico, vel potius atheo, Doctore Conrado Vorſtio è finibus ſuis ejiciendo ſæpe & multum egiſſemus, à cacoſtomachis hominibus, quibus mos eſt ſalubria alimenta in vitioſos & noxios humores vertere, male acceptum eſt conſilium noſtrum, & in ſiniſtram partem detortum; quaſi inanis cujusdam gloriolæ, aut ſanè libertatis illius Reipubl. ſenſim labefactandæ ſtudio, hoc negotium tam cupidè arripuiſſemus. Itaque, ut noſtram famam à calumnia vindicaremus, omnesque inſtituti noſtri rationes Chriſtiano orbi notas faceremus; viſum eſt hunc libellum publici juris facere, in quo acta cum fœderatis Ordinibus in hac causâ apparerent, & ſimul cauſæ quibus ad hoc negotium ſerio & ſuſcipiendum & perſequendum inducti ſumus, & porro faciemus, donec ad optatum aliquem finem Deo Opt. Maximo placuerit omnia perducere.

Proximo Autumno cum ulteriores regni tractus pro more luſtraremus, exeunte Auguſto bini illius Vorſtii libri in manus noſtras venerunt; Tractatus Theologicus de Deo, Domino Mauricio Haſſiæ Landgravio inſcriptus Anno 1610. & in eundem Exegeſis ejus apologetica Fœderatis Ordinibus inſcripta, An. 1611. his acceptis, & diſputationum primi libri præcipuis duntaxat articulis, unà cum Commentario ſecundi libri in eoſdem raptim & non ſine horrore perlectis, ita nos divinæ gloriæ zelus abripuit, ut nec horæ unius mora interpoſitâ literas ad Legatum noſtrum, Hagæ commorantem, in hanc ſententiam deproperaverimus.

pud Arminium, qui etſi paulò ante exceſſerat è vivis, diſcipulos tamen multos ſuperſtites reliquit. Nunc, pro perpetua noſtra in eorum Rempubl. curâ, omittere non potuimus, quin nova cauſa ſuborta eos de integro moneamus. Venit nuper in manus noſtras cujusdam Vorſtii ſacræ Theologiæ Doctoris liber, atheiſmo & blaſphemiis ita refertus, ut pro ea ſollicitudine, qua Chriſtianum Principem & defenſorem fidei (quales ſemper nos fuimus) erga Eccleſiam affici oportet, non modo librum flammis cenſeamus urendum, ſed auctorem quoque ipſum graviſſima pœna mulctandū. Hæc cum ita ſint, tantum abeſt, ut hoc Eccleſiæ ſcandalo indoluerint Ordines, ut hominem ad Theologicam cathedram in Academiam Lugdunenſem crebris ſuffragiis vocaverint; quem locum non multò illo melior Arminius, cujus adhuc durat in multorum animis aculeus, nuperrimè tenuit. Cum igitur appetat S. Michaelis dies electioni deſtinatus, & è dignitate noſtra & conſcientia eſſe arbitremur, huic peſti (quantum in nobis eſt) occurrere, qui Illuſtriſſimis Ordinibus propter religionis communionem nunquam antehac defuimus: volumus nunc ex te reſciant, nihil poſſe nobis accidere ingratius, quam ſi monſtrum illud hominis ad tantum in Eccleſia honorem evexerint. Quod ſi prætendant hominem, retractatis jam erroribus, profeſſoriæ dignitatis capacem factum: reſpondebis, tantum delictum eâ palinodia leviter nimis expiari, &, ſi nos audiant, gravius propterea puniendum, nedum ut eo nomine tantum honorem mereatur, & quanquam ferè nobis perſuaſum ſit fœderatos Provinciarum Ordines ab hac vipera, unde & ſchiſmata in Eccleſia & diſſidia in Republ. eveniant, ſatis ſibi per ſe ipſos cavere; ſi tamen primum de illo promovendo conſilium mutare noluerint, tunc illis noſtro nomine denunciabis orbem terrarum ſcripto publico certiorem facturos nos, quanto odio hæreſes illas earumque defenſores perſequamur, atque ut Illuſtriſſimi Ordines rectius intelligant, quibus noſtra monitio fundamentis nitatur; teterrimorum errorum, quibus nulla libri pagina vacat, una cum his * catalogum accipe, & vale.

* Catalogus iſte hoc in loco de induſtria omiſſus, quum præcipua illius cap[…]ta in alteri[…] [illegible] ad Le[…]tum literis re[…]ciantur.

FIdelis & Dilecte: Quam potes feſtinè Ordines convenito, ut illis noſtro nomine ſignifices nihil dubitare nos, quin per ſuos Legatos, quos jam ante biennium dimiſimus, moniti à nobis fuerint, ut providerent, ne hæreticos & ſeditioſos concionatores in Rempubl. paterentur irrepere. Notabamus præci-

NAM cum ejusmodi monſtrum hominis, qui ipſam Deitatis eſſentiam ſibi exagitandam ſumpſiſſet, inter eos vivere intelligerem, zelus divini nominis, & ſociorum noſtrorum amor, quibus & religionis fœdere juncti eramus, ſynceram hanc nobis expreſſit monitionem; ne peſtis hujus contagium, quo

non

non modo noſtram Reipubl. verum etiam reliquis Chriſtiani orbis inficeretur, amplius ſerpere pateretur: unde nobis tanto certius denunciabatur periculum, quanto noſtris ditionibus erat vicinius.

Legatus, ſedulò ſatis noſtrum exequutus imperium, prolixe Dominos monuit periculi, quod novi hoſpitis adventus portenderet, & tum facile illis fuit eo ſeſe expedire, & hominem unde venerat, remittere, cùm nec dum Leidam in profeſſoriam domum inductus eſſet, nec uxor cum familiâ eò veniſſet; nam ut vulgo dici ſolet,

Turpius ejicitur, quàm non admittitur hoſpes.

Nihil tamen apud illos vel Legati induſtriâ vel rei gerendæ opportunitate promotum eſt: nec aliud ab iis reſponſum impetrari potuit, quàm in hanc ſententiam.

PERCEPTIS, quæ Sereniſſimi Britanniarum Regis Legatus & Conſiliarius in conventu Ordinum xj. Kalend Octob. ſcripta exhibuit; & rei ſummâ prolixe diſceptata, officioſè & ſubmiſſè à Sereniſſimo Rege contendunt, ut ſibi perſuadeat Fœderatarum Provinciarũ Ordines, cum contra injuſtitiam, & tyrannidem, & carnificinam Hiſpanicam, quæ in corpora, fortunas, & conſcientias multis annis graſſata erat, fruſtra jam omnia ſupplicationum, precum, diuturnæque patientiæ remedia tentaſſent; tandem ad libertatem ſuam, & Privilegia tuenda compulſos fuiſſe ad arma: &, Sereniſſimi Regis aliorumque Principum & Rerumpubl. implorato auxilio, bellum ex eo diuturnum, difficile, & ſumptuoſum, memorabiles terra marique pugnas, urbium obſidiones, & ruinas, regionum & civitatum vaſtitates, aliaque omnia belli incommoda ſumma in utraque fortuna conſtantia animique moderatione pertuliſſe. Principem autem ſuſcepti geſtique belli cauſam illis fuiſſe crudele illud in hominum corpora, fortunas, & animas, Hiſpanicę inquiſitionis jugum, quo majore nunc obſequio ſe Sereniſſimo Regi ſentiunt devinctos, qui, poſt tot amoris conſilii & auxilii documenta, paterna adhuc eos proſequatur curâ: ac, dum puritati Chriſtianæ reformatæque religionis in noſtris Eccleſiis, & Scholis conſervandæ tam ſollicitè incumbit, fidem faciat duraturi affectus, qui nomine illius majeſtati gratias agant, quantæ mente complecti valent: & piæ ſinceræque monitioni ita ſe audientes fore ſpondent, ne poſſit inde ulla querelæ materia oriri. Quod ad Doctoris Vorſtii negotium attinet, hæc ſe comperiſſe. Academiæ Leidenſis curatores; quum pro officio ſuo & perpetua Academiæ conſuetudine Doctorem Theologiæ exquirerent, qui in cathedram vacuam ſuccederet, inaudiviſſe Steinfurti ſub Comitibus Bentemienſibus (qui primi in Germania ſuperſtitione & idololatria Papatus rejecta ſinceram religionem, quam etiamnum retinent, amplexi ſunt) quendam Doctorem Conradum Vorſtium, jam decimum quintum profeſſionis Theologiæ & miniſterii divini verbi annum agere: virum ob ſingularem eruditionem, & alias animi dotes à Domino Mauricio, Haſſiæ Landgravio, Profeſſorem Theologiæ expetitum, & controverſiis adverſus famoſum Jeſuitam, Bellarminum, Chriſtiana modeſtia diſceptatis, etiam eorum judicio olim laudatum, qui nunc ſe capitales illius hoſtes profitentur, his de cauſis illum à curatoribus Academiæ, initio menſis Julii Anno 1610. inde excitum, miſſis ad Comites Bentemienſes Illuſtriſſimi Principis Mauricii, & Dominorum Hollandiæ & Weſt-Friſiæ literis: cui vocationi ab hominibus, quorum ea res nihil intererat, menſe Auguſto obviam itum eſt. Cum igitur Vorſtius hæreſeos inſimularetur, viſum fuiſſe curatoribus (nec ipſe refragabatur) ut tum Hagæ, tum Leidæ ſe ſiſteret, & objecta, qua poſſet, dilueret. neminem tamen vel hîc vel illîc inventum, qui quicquam adverſus eum diceret. At Majo ſequente à ſex miniſtris accuſatum fuiſſe; quibus in pleno conventu Dominorum Hollandiæ & Weſt-Friſiæ auditis; cum adeſſent Curatores & ſex præterea Concionatores; auditis quoq; Vorſtii ad ſingula reſponſis, & cauſa utrinq; fusè diſceptata; Dominos, poſt maturam deliberationem, adhibitis quoque in conſilium (pro illius conventus more) Concionatoribus, nihil cauſæ inveniſſe, cur reſcinderent aut morarentur, quod a Curatoribus legitimè atque ordine factum eſſet. Auguſto proximo nova accuſationis capita contra Vorſtium excuſa, & in populum vulgata novæ conſultationi cauſam præ-

præbuiſſe: in quâ juxta divina & humana jura, & patriam conſuetudinem, decretum eſt, ut his quoque accuſatoribus Vorſtius de integro reſponderet, quo in conventu Ordines Hollandiæ & Weſt-Friſiæ, cum Curatoribus Academiæ & Conſulibus urbis Leidenſis, conteſtatos fuiſſe, nunquam ſibi in mentem veniſſe aliam à reformatâ religione in Scholas admittere, nec Vorſtio illic locum fore, ſi vel unius ex objectis erroribus perageretur reus. Ideoque confidere Ordines Hollandiæ & Weſt Friſiæ, Magnæ Britanniæ Regem de toto negotio, ejusque circumſtantiis, & bonâ eorum mente plenè edoctum, pro ſingulari ſuâ ſapientia & prudentia, & benignitate, quæ ab ipſis facta eſſent omnia æqui bonique conſulturum: præſertim cum à Delegatis ſpes facta ſit, nihil ab Hollandiæ & Weſt-Friſiæ Ordinibus in hoc negotio, vel alio quocunque agendum, niſi cum debitâ Sereniſſimi Regis ejusque monitionis reverentiâ. Univerſos interea Ordines ſeriò à Domino Legato petere, ut apud Regiam Majeſtatem reſponſo huic gratiam conciliet.

Dat. Hagæ in Conventu Ordinum, Kalend. Octob. 1611.

VErum antequam hoc Ordinum reſponſum in noſtras manus veniſſet, è Vorſtianis libris nonnulli in Angliam perlati ſunt, nec inſcio (ut fama eſt) aut inconſulto auctore, quo tempore Bertius, illius, qui Academiam Leidenſem primus hæreſi infecit, Arminii diſcipulus eò uſque impudentiæ proceſſit, ut literas cum libro ſuo de Apoſtaſia Sanctorum ad Archiepiſcopum Cantuarienſem mitteret. Nec ejusmodi librum contentus mittere, cujus ſolus titulus merebatur incendium, literis præterea affirmare non erubuit nihil eſſe in libro, quod cum Eccleſiæ Anglicanæ doctrinâ pugnaret. Nos Eccleſiæ Chriſti judicandum relinquimus, an præmatura hæc noſtra fuerit diligentia, cùm gangræna non ſolum vicinos noſtros pervaderet, aut proximus tantùm paries arderet, ſed noſtri quoque regni viſcera communi ſollicitarentur periculo. Itaque infelicibus Vorſtii libris in cæmiterio Paulino, & in utraque Academia publice noſtro juſſu crematis, viſum eſt Fœderatos Ordines de Vorſtii exilio iterum interpellare; & literas ad eos dare, Hagæ, in pleno Conventu, Nonis Novembrib. à Legato noſtro exhibendas, nam in priore reſponſo hunc diem nobis condixerant. Literæ autem hæ erant;

ILluſtriſſimi & Potentiſſimi Domini. Quum ex reſponſo ad proxima noſtra poſtulata certiores facti eſſemus, vobis eſſe in animo Comitiis Novembre habendis de illo Vorſtio certi aliquid ſtatuere: quanquam ante per Legatum noſtra mens vobis ſatis innotuerit, non abs re tamen viſum eſt, & ut pietatis in Deum & ſynceræ in vos charitatis officio fungeremur, veſtram hiſce literis memoriam refricare. Satis arbitramur vobis conſtare nulla humana ratione induci nos, ut in hujusmodi negotio vobis negotium faceſſamus, ſed quicquid hujus factum eſt, id divinæ gloriæ zelo, & ſcandali omnis ex reformata Eccleſia purgandi ſtudio factum eſſe. Quòd homini corruptiſſimo in urbe celeberrima domicilium conceſſeritis, non poſſumus non mirari: quod verò Apologiam illam vobis inſcriptam, in qua priorum omnium blaſphemiarum impietatem recoxit, permiſeritis apud vos excudi, & in populo vulgari, longè præter noſtram expectationem accidit. Nos, à proximis literis ad Legatum noſtrum datis, duos illos Vorſtii libros, priorem Haſſiæ Landgravio, poſteriorem vobis inſcriptum, ne de re ignota judicare videamur; legimus; quanquam non ſine horrore; & relegimus. Spes erat ex vitioſo illo ſemine, quod Dei hoſtis Arminius inter vos ſeminaverat (unde permagna vobis meſſis nunc metitur) adverſus ejusmodi hominum peſtes vos factos cautiores; præſertim quum inde inter vos ſchiſma exortum ſit, cui niſi obviam eatur, Reipubl. veſtræ ſalus, quæ ſecundum Deum ſola nititur concordia, in præſentiſſimo diſcrimine verſatur. Verum quidem eſt nullam hujus Arminii ad nos famam priùs veniſſe, quàm è vita exceſſiſſet: at diſſidio, quod in veſtra Republ. moriens reliquerat, tandem, ſed ſerò intellecto; Legatis veſtris, qui ea tempeſtate extraordinarii nobiſcum erant, quid maximè foret è Republ. veſtra ſine mora indicavimus, nec dubito, quin bona fide meo apud vos mandato defuncti fuerint. At quorſum eſt opus de hæreticorum inter vos aut Atheorum arrogantiâ porro inquirere, cum unus è Leidenſibus veſtris infamem librum (de Apoſtaſia Sanctorum) non contentus vulgare, eò porrò impudentiæ proceſſerit, ut illum noſtro Archiepiſcopo Cantuarienſi muneri miſerit; adjunctis etiam literis, quibus, ut & in ipſo libro, affirmare non erubuit, nihil ibi reperiri, quod cum recepta Angliæ doctrina pugnaret; æquiſſima igitur cauſa ſubeſt, cur ejusmodi hæreſes extinctas velimus in herba; ne ſi creverint, & Divinam iram, & Chriſtiani orbis infamiam, & veſtram per ſchiſmata ſecum trahant ruinam. Quòd miſer hic Vorſtius Atheiſmum & hæreſes, quas jam publicavit, aut inficiatione à ſe amoverit, aut æquivocatione mollierit, hoc illi forſan apud vos proderit, ne igne luat ſcelus: (quod genus pœnæ an quiſquam hæreticorum magis aliquando meruerit, veſtrum nunc eſt judicium) at ut in veſtra Republ. vivat aut doceat, quicquid demum vel abnegaverit vel defenderit, id quidem

flagi-

flagitioſius eſt, quam ut vobis in mentem unquam ſuſpicemur venturum. Licèt enim ex objectis pleraq; aut omnia dilueret (quod profectò nunquam poterit) nihilominus propter ſcandali labem, & perennem homini inuſtam notam, ſatis ſuperque cauſæ eſt, ut ſolum vertat. Cæſari ſatis non erat ſi uxor probro careret niſi etiam vacaret probri ſuſpicione: quanto æquius eſt vos in re tanta, ubi Dei honos agitur, & veſtra & populi veſtri ſalus, & Reipubl. veſtræ incolumitas, majore uti cautione? nec ſub cinere ſcintillas fovere tandem aliquando in flammam erupturas? cogitatu non eſt difficile hominem vel metu ſupplicii, vel horrore flagitii quibuscunque modis daturum operam, ut virus, quo illi præcordia coquuntur, celet & ſupprimat. Nam quid ille non negabit, qui Dei omnipotentiam negavit & æternitatem? Sit ille, ſi lubet, innoxius; at viris probis & eruditis non ita deſtituta eſt Eccleſia ut hunc admittere neceſſe ſit, omni ſcandalo & ignominia maculoſum, nec niſi multorum annorum examine & pœnitentiâ repurgandum. Cæterùm, ut ut iſta ſint, vobis etiam atque etiam proſpiciendum eſt, ne juventutem veſtram in loco tam celebri ignominioſo dedatis magiſtro, qui ut primùm illic pedem fixerit, rediturus eſt ad vomitum. Quod reliquum eſt, velim vobis perſuaſum eſſe, ingenuam hanc noſtram monitionem non aliunde, quam à ſyncero veſtræ Reipubl. amore profectam eſſe. Speramus autem, ſicut nos ipſi optimæ in his conſcientiæ fruimur teſtimonio, ita vos, ſingulis æqua lance expenſis, graviſſimum hoc negotium ad Dei gloriam; veſtram dignitatem, & ſalutem; naſcentis atheiſmi interitum; noſtrumque & Eccleſiæ mœrentis votum expedituros. Sin verò (quod Deus avertat) nos fruſtra habueritis, & ejuſmodi ſectariis non locum modò inter vos, verùm etiam veniam dederitis, ut exoletas & damnatas hæreſes ab inferis revocent, novas autem & Catholicæ Eccleſiæ adverſas cudant; cogemur ſanè inviti, & cum ingenti animi mœrore adverſus profanas novitates proteſtari; ac pro titulo, quo nos Deus ornavit, fidei Defenſoris ab hæreticis primum ſecedere; deinde, convocatis (ſi fieri poſſit) in Concilium reformatis Eccleſiis, in commune conſulere, quâ ratione teterrimæ hæreſes poſſint extingui, & ad inferos unde emerſerunt, relegari: Denique & juventuti noſtræ ſeverè edicere, ut ab Academia Leidenſi, & cæteris novarum opinionum peſte infectis, abſtineant. Sed meliora & ominamur & ſperamus. Nec enim Deus Opt. Max. qui vobis contra externos hoſtes tamdiu adfuit, & Rempub. ex veſtro noſtroque voto, qui in nullo periculo vobis defuimus, jam firmare cœpit; vos animarum veſtrarum hoſtibus, qui nihil niſi veſtrum interitum inhiant, exponet prædæ. Quâ freti fiduciâ vos veſtraq; omnia divinæ commendamus tutelæ. Vobis ut antè Amiciſſ.

JACOBUS, REX.

Dabantur ex regiâ noſtrâ Weſtmonaſterienſi pridie Nonas Octob. An. 1611.

Quid autem Legato noſtro hìc agendum eſſet, literis in hanc ſententiam ſignificavimus.

CUM EX RESPONSO Ordinum ad noſtra in Vorſtium poſtulata diem cognitionis protractum intelligeremus, & potentiores eſſe iſtius hominis Patronos, quàm optandum erat, ex multis veriſimile eſſet; viſum eſt per literas noſtras, prolixas ſatis & ſerias, priorem apud illos monitionem repetere. Has cùm illis in concilio exhibueris, quantum potes noſtro nomine contende, ut hæreticus ille, ex tot blaſphemiis convictus, exigatur in exilium; & effrænis hæc diſputandi licentia & Leidæ & alibi coërceatur; & vaniſſimarum quæſtionum, quibus ipſi Theologiæ fundamenta convelluntur, tandem aliquando inveniatur finis, quod ut fidentiùs poſtules, en tibi brevi in indice impietatis, qua totus ejus liber refertus eſt, præcipua capita. Quod ſi nullâ prece adduci poterunt, ut reformatæ Eccleſiæ deſiderio ſatisfaciant: (quod nobis præter opinionem eveniet) tum verò id ſolum tibi agendum ſupererit, ut proteſtationem noſtram cum prioribus literis ad te miſſam illis notam facias; & primo quoque tempore denuncies nos eorum, quos ſuo in ſinu fovent, à verâ fide apoſtaſiam Chriſtiano orbi vulgaturos. Hoc nos ut paulò aſperius, cum necdum cætera remedia ſint deplorata, per literas illis ſignificare noluimus. Sed optamus & ſperamus meliora.

Theobaldæ è regiâ noſtrâ pridie Nonas Octob. Anni 1611.

AT priuſquam appetiſſet tempus, quo Fœderatis Ordinibus noſtræ literæ erant exhibendæ; rumores in populo ab hominibus aſtutis magis, quam piis differebantur, ardorem noſtrum deferbuiſſe, & actionis illius memoriam nobis jam excidiſſe. Quin & Vorſtius cum uxore & liberis jam Leidæ ut Profeſſor conſederat, ut ipſe in libro ſuo, cui titulus eſt Chriſtiana & modeſta Reſponſio, his verbis teſtatur: Quum igitur divinâ vocatione ſic ferente, in eâ urbe ac provinciâ ſedem fixerim, cumque domo totâ nunc habitem, quæ ſupremam in terra juriſdictionem veſtram agnoſcit, &c. Legatus igitur noſter quum rumorum mendacia aſtu ſeminari animadverteret, quaſi noſter eo in negotio refrixiſſet calor; Vorſtio verò in urbe Leidenſi domicilium videret conceſſum, idque inter primæ noſtræ monitionis tempus & conventum illum Nonis Novemb. indictum; ſtatuit continuò cum illo errorum indiculo, unde tanquam ex ungue leonem agnoſcerent, literas noſtras exhibere; quibus ipſe ſuas in hanc ſententiam præmiſit:

SI de veſtra Republ. Magnæ Britanniæ Rex Dominus meus bene unquam meruerit, Viri illuſtriſſimi (quàm bene autem & conſilio & ope meruerit vos ipſi grato animo ſemper agnoſcitis) certè hoc tempore optimè videtur mereri, quo per literas eam inter vos religionem

nititur in tuto locare, quam reformatæ in Britannia, Germania, & Gallia Eccleſiæ unanimes recepêre. Quid enim Majeſtatis ſuæ intereſt, ſi profeſſionem Theologicam in Academia Leidenſi non adeat Vorſtius? aut Arminiana hæreſis è templis veſtris proſcribatur? niſi quod Princeps Chriſtianus Evangelii propagationi, veſter amicus Reipubl. veſtræ incolumitati ſtudeat; quæ ſubditorum ejus ſanguine fundata eſt, nec ſtare diu poteſt, ſi reformata religio vobis conſciis vel Sophiſtarum fallaciis eluſa fuerit, vel hæreticorum ſcelere depravata.

Si igitur Reipubl. veſtræ Palladium eſt religio, cujus puritate nititur veſtra ſecuritas, vos ipſos teſtes appello, quo in diſcrimine res verſentur, cùm ita dominatur in præcipuis Bataviæ urbibus Arminius, & Vorſtius Leidæ in ipſo Eccleſiæ veſtræ ſeminario vexillum adverſus Deum proponit, novam comentus ſectam ex antiquis & novis hæreſibus conſutam. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. At qui pleno ore in Deum blaſphemias ebuccinat, & ſciens volensque nihil non impietatis ſtylo ſuo permittit; huic præ omnibus hæreticis, qui inde uſque ab exorto Evangelii lumine è tenebris emerſerunt, ſine controverſia palmam ſcias deberi. Sed ne quis dubitationi ſuperſit locus, accipite, quæ Sereniſſimus meus Dominus ſua manu è libris ejus excerpta vobis in guſtum propinat.

EX VORSTIANIS ANNOTATIONIBUS.

Pag 210. CÆterum nihil vetat DEO etiam corpus aſcribere, ſi vocabulum corporis in ſignificatione latiore ſumamus.

Pag. 212. Non ſatis igitur circumſpectè loquuntur, qui Deum ut eſſentia, ſic etiam voluntate prorſus immutabilem eſſe affirmant.

Pag. 232. Nuſquam ſcriptum legimus, Dei ſubſtantiam ſimpliciter immenſam eſſe. Imo non pauca ſunt, quæ contrarium ſenſum habere videntur.

Pag. 237. Magnitudo nulla actu infinita eſt, ergo nec Deus.

Pag. 308. Et ſanè ſi omnia, & ſingula rerum eventa, præciſè & ab æterno definita fuiſſent, nihil opus eſſet continuâ rerum inſpectione & procuratione, quæ tamen Deo paſſim tribuitur.

Pag. 441. Plenius tamen reſpondere videntur, qui certam quidem in genere univerſalem Dei ſcientiam eſſe docent. Sed ita tamen, ut plures certitudinis cauſas in viſione præſentium ac præteritorum, quàm in viſione futurorum contingentium agnoſcant.

Omnia etiam decreta, quæ ſemel apud ſe præciſe definiunt, uno modo & actu, poſt factam definitionem accuratiſſime novit: ſed de aliis omnibus, & ſingulis quæcunque ſunt & fiunt ſeorſim & per ſe conſideratis, hoc affirmari non poteſt; quippe quæ non modò ſucceſſivè in tempore, verum etiam contingenter, & ſæpe conditionaliter exiſtunt. Pag 171.

EX APOLOGIA.

PAter peculiarem quandam entitatem, ſeu quaſi limitatam, & reſtrictam eſſentiam habere putandus eſt. Pag. 38.

Unde porro non difficulter efficitur etiam interna quædam accidentia in Deo, hoc eſt, in ipsâ (ut ſic dicere liceat) proæreticâ Dei mente, ac voluntate, revera exiſtere. Pag. 43.

In Cap. 16. periculosè diſſentit à receptâ ſententia Theologorum de omnipræſentia Dei.

In Cap. 19. pag. 99. attribuit Deo magnitudinem, & quantitatem.

Talia ſunt iſtius magni Theologi dogmata, quem ad primæ cathedræ honorem communibus ſuffragiis accerſiſtis. De qua impietate nihil aliud dicturus ſum, quàm quod in ſimili cauſa à Romano Oratore dictum eſt: Mala eſt & impia conſuetudo contra Deum diſputandi, ſive ſeriò id fiat ſive ſimulatè.

Nunc ut ad vos veniam, Viri illuſtriſſimi, & Regis Domini mei imperium exequar, ego vos per mutuæ illius amicitiæ vinculum, quo cum illius ditionibus veſtræ provinciæ hactenus connexæ fuerunt, quod ille ſartum tectumq; ſemper præſtabit, oro atque obteſtor, ut tandem experrecti hoc ipſo in conventu videatis, ne quid Reſpub. detrimenti capiat: quæ ſeriùs, ocyus, procul dubiò everteretur, ni peſtem hanc, quam in ſinu alitis, è ditionibus veſtris primo quoque tempore proſcribatis. Ille à diſcipulis Socini, cujus doctrinam penè cum materno lacte ſuxit, jam Magiſter expetitur, & ſummo deſiderio expectatur. Avolet hinc ad aves concolores. At ex Academiâ veſtrâ Leidenſi S. Theologiæ Studioſi quinquaginta ſex à Dominis Hollandiæ petierunt, ne pro imperio Profeſſor induceretur, qui Baſilienſium & Heidelbergenſium Theologorum literis, & ſuæ ſcriptionis teſtimoniis plurimarum hæreſeon compertus eſſet. Speramus igitur, graviſſimis hiſce cauſis æquâ expenſis lance; Vorſtii multiplici hæreſi; Regis æquiſſimâ poſtulatione; veſtrarum provinciarum ferè omnium petitione; Miniſtrorum, quotquot Arminium non ſpirant, ſubmiſſa ſupplicatione; facturos Hollandiæ Dominos, quicquid & Religionis ſynceritas & patriæ utilitas præſcripſerint. Eſt præterea, quod Sereniſſimi Regis nomine à vobis petam, ut, certa fidei formula provinciis veſtris

veſtris omnibus injuncta, frænetur nimia hæc diſputandi licentia, unde nihil expectetis, niſi civium diſſidia, & diſtractæ Reip. factiones: illam autem prophetandi libertatem, quam in AntiBellarmini ſui præfatione vobis inſcriptâ tantopere urget Vorſtius, penitus è medio tollatis. Vos denique; qui jam olim pro conſcientiarum veſtrarum libertate arma ſumpſiſtis, bellumque difficile & cruentum quadraginta annis ob Evangelii amorem pertuliſtis, & omnibus pietatis officiis hactenus defuncti eſtis; orat Sereniſſimus Rex, ut etiam atque etiam caveatis, ne Arminiani veſtræ cognitionis præjudicio freti impiam illam doctrinam de Apoſtaſiâ Sanctorum in orbem terrarum fidenter evulgent. Quanti ſemper Majeſtas ſua veſtram amicitiam fecerit, docent fœdera vobiſcum inita, docent crebra ad vos è ſuis regnis transmiſſa auxilia, docet ſanguis ſuorum civium in veſtrâ cauſâ ubertim profuſus. Unicum hujus amicitiæ glutinum eſt religionis communio: cum defenſor fidei ipſe ſit; quo titulo magis ſe æſtimat, quàm regno Britanniæ; patronum ſe eorum omnium profitetur, qui ſe ejuſdē religionis & fidei profitentur conſortes.

At ſi ſemel veſter zelus fervorque hic imminuerit, veſtram pariter erga ſe & ſuos ſubditos amicitiam refrixiſſe ſuſpicabitur. Hæc Domini mei juſſu iis addenda erant, quæ ipſe ſuis ad vos literis complexus eſt. Vos item totam ea, qua valetis, mentis acie expendite, & quod è Ditionum veſtrarum dignitate & bono eſſe judicabitis, id bonis avibus definite.

LEGATO NOSTRO, interjectâ multorum dierum & hebdomadum morâ frigidè & ambiguè in hanc ferè ſententiam reſponderunt, ſe, perlectis literis noſtris quæ pridie Non. Novemb. redditæ eſſent, & ponderatâ Legati poſtulatione, gratias nobis agere quàm maximas; quòd & provinciarum & religionis reformatæ incolumitatem eàdem ſemper cura & ſollicitudine proſequeremur. Quòd verò ad articulos illos Vorſtio objectos; Academiæ Leidenſis Curatores, poſt ſeriam Ordinum conſultationem, decreviſſe, ut ab omni profeſſoriâ functione abſtineret Vorſtius; Leidæ intereà communi civium jure domicilium haberet. Quod ſi antè, vel in proximo Dominorum Hollandiæ & Friſiæ conventu qui proximo Februario futurus eſſet, ad objecta non reſponderet Vorſtius; tum vero univerſos Ordines confidere ex noſtri animi ſententia Dominos Hollandiæ & Friſiæ ſententiam dicturos: ſeſe intereà, quum abſq; urbium principum & provinciarum offenſa nihil aliud eo tempore fieri poſſit; a Legato noſtro ſerio petere, ut de meliore nota, & prout ipſe intelligeret bono eorum publico maximè conducere, hoc ipſorum reſponſum nobis commendet.

Verùm itaque Legatus, ne reſponſo hoc tam frigido nos parum acquieſceremus judicavit jam tempus veniſſe, quo ad ultimum illud deploratæ cauſæ remedium confugeret. Cætera omnia, quæcunque à nobis in mandatis haberet, jam eſſe peracta; & cum tot ampliationes, & frigida reſponſa eſſent inſtar repulſæ, nihil jam reſtare, niſi ut noſtram illis proteſtationem denunciaret: quod ille in publico eorum Conventu his verbis fecit:

NOrant antiquitatum Gallicarum Studioſi, illius gentis Advocatos ab aliqua ſacræ Scripturæ ſententia cauſę dictionem ſolitos ordiri: id mihi nunc uſu venit, Illuſtriſſimi; meaque hæc erit ſententia: Si peccaverit in te frater tuus, argue eum inter te & ipſum ſolum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum: ſi non audierit te, adhibe unum atq; alterum, ut in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Neminem eſſe opinor in hoc conſeſſu, qui non ultro agnoſcat Regis Domini mei in procurandis ditionum veſtrarum commodis fraternam benevolentiam, atque in hac Republ. ſtabilienda paternam ſollicitudinem. Unde etiam factum eſt, ut non ſine dolore acceperit Conradum Vorſtium, tam multiplicis hæreſeôs teſtibus omni exceptione majoribus convictum, ad profeſſionem Theologicam Dominorum Hollandiæ decreto acceſſitum; quando ea res cum manifeſto Eccleſiæ reformatæ & ſuæ Majeſtatis dedecore conjuncta eſſet. Itaque ut innumera, quæ inſecutura eſſent mala, maturè ſatis anteverteret, per literas mihi injunxit (quod ii Kal. Oct. exequutus ſum) ut ſuo nomine vos orarem, ne illum hominem intra veſtros fines unquam admitteretis. Reſponſum à vobis eſt, negotium illud cum debita Majeſtatis ſuę reverentia tranſigendum.

Tantum tamen abeſt, ut ulla apud vos fuerit regiæ petitionis verecundia, ut potiùs de induſtriâ refrigati fueritis. In Academiam invitatus eſt Vorſtius; hoſpitio comiter exceptus; domicilio & profeſſionis dignitate ornatus. Rex, quamvis eluſa prima opera, per literas tamen, ſua exaratas manu, zelique & affectus pleniſſimas prolixè & graviter diſſuaſit, ne veſtrum & reformatarum Eccleſiarum honorē atheo admiſſo Theologo læderetis. Eas literas corā præcipuarum Bataviæ urbium legatis in veſtro cōventu Non. Nov. exhibui; nonnullis quoq; in eam ſententiam regio juſſu adjectis. Sex ſeptimanis circiter elapſis à vobis reſponſum eſt, ſed adeò confusè, ambiguè ἀπροσδιονύσως, ut facilè appareret, nihil minus vobis in mentem veniſſe, quàm Vorſtium dimittere; receptum Leidæ, & profeſſoria dignitate ornatum, forte, ut Joſepho Scaligero ſuccenturiatus Academiæ poſſit eſſe ornamēto: fortè, ut privatim liberè faciat, quod publicè præ pudore non auderet. His de cauſis nomine & juſſu Domini mei proteſto, recepto in Acad. Leidenſem Vorſtio, injuriam & contu-

meliam reformatæ Eccleſiæ per vos factam: Proteſtor fœdus cum Domino meo initum, quod reformatæ religionis communione nitebatur, per vos læſum. Quam indigniſſimam in Deum & in ſe injuriam, quâ ſibi & fœderi Britannico Vorſtius prælatus eſt, ægerrimè ſe ferre non diſſimulat: & niſi maturè reſarciatis (reſarcire autem niſi dimiſſo Vorſtio non poteſtis) proteſtationem hanc ſuam typis ſe vulgaturum denunciat, ut quantopere Vorſtii atheiſmum & hæreſes omnesque impietatis ejusce fautores & patronos oderit Chriſtiano orbi innoteſcat. Hæc habui in mandatis, quæ niſi exequutus fuiſſem, tum meo in Deum officio cujus hîc cauſa agitur, tum Regis optimi dignitati defuiſſem, qui ut reformatæ religionis puritatem vindicet, nec ſuo nec liberorum aut ſubditorum ſanguini parciturus eſt.

QUa PROTESTATIONE factâ, Domini, inito conſilio ejusmodi nobis reſponſum concinnârunt: Licet hoc Vorſtii negotium Sereniſſimo Britanniæ Regi paulò præter opinionem hoc tempore ceſſerit, non dubitare ſe tamen, quin 14. Calend. Martias in conventu Dominorum Hollandiæ res tota ex animi ſententia foret tranſigenda. Itaque eo reſponſo refocillata nobis ſpes fuit Dominos Hollandiæ, apertis divinâ miſericordiâ oculis, percepturos demum quale excludant Baliliſci ovum (nam phaleratis Vorſtii verbis verum fit vetus illud, latet anguis in herbâ) & provinciam ſuam omni illius hæreſeôs ſuſpicione abſoluturos. Nam Zelandi, Friſiique, quibus Hollandorum nonnullos adjungo, ita novitiam hanc ſectam oderunt, ut de eâ exterminandâ apud Hollandiæ Dominos ſæpiùs contenderint. Certè nobis non minor inceſſit dolor quàm admiratio, tantam Curatoribus Academiæ Leidenſis obductam fuiſſe ob oculos glaucomam, ut hunc hominem paci conciliandæ & ſedandis Academiæ & Eccleſiæ litibus idoneum crederent: quod Legato quoque Ordinum nobiscum verſanti ſcribere non dubitârunt. Eorum cæcitatem alio argumento convincere neceſſe non eſt, quam ipſo eventu: exitus acta probat. Siquidem ex quo Vorſtius appulit (quod ſine dolore meminiſſe non poſſumus) plures quam unquam antehac in eâ Republ. animorum diſtractiones, plura diſſidia evenerunt. Teſtantur accuſationes crebræ, & libri adverſus eum ſcripti illiusque ad objecta reſponſiones. Teſtantur Profeſſorum Academiæ Leidenſis compluſium proteſtationes, & confœderatarum provinciarum, & urbium nobis jam dictæ querelæ: ut plane fateri neceſſe ſit, ſi eo conſilio hominem adduxerint, nihil minus ex voto reſpondiſſe quam eventum.

FInita eorum narratione, quæ nobis in hoc negotio cum provinciarum fœderatarum Dominis acta ſunt, proxima cura eſt rationes ſubdere, propter quas in aliena Republ. ejusmodi negotium aggreſſi ſumus, quod obiter a nobis ibi præſtitum eſt, ubi de Vorſtii libris in Britanniam advectis loquuti ſumus. Tres ibi cauſas invenias, cur noſtram huc falcem immittere neceſſe fuerit. Impulit nos zelus divinæ gloriæ, cui nos noſtraque omnia impendere debemus. Impulit charitas in vicinos & fœderatos noſtros. Impulit denique juſtus ejusdem periculi metus.

Certè ſi de numero aut naturâ Sacramentorum novam litem moviſſet Vorſtius, ſi de meritis, de purgatorio, de viſibili Eccleſiæ capite, aut id genus aliis, quæ inter nos & Pontificios agitantur, ſi de operibus Dei ad extrà (ut loquuntur in Scholis) quanquam nec ejusmodi erroríb⁹ inter Fœderatos noſtros cuperem eſſe locum; Si non altius ille evectus fuiſſet, & ſanctiſſima quæque profano ſtylo ſollicitâſſet; ego vel abſtinuiſſem, vel minore animi contentione cauſam ſuſcepiſſem. Nunc verò quando hic Anti-Johannes, in cœlos & Dei ſolium profano alarum remigio ſublatus, ſacram illius & ineffabilem eſſentiam, quæ miranda non rimanda erat ſacrilegis quæſtionibus ſollicitat; & infinitatem, unum ex attributis divinis, cum immenſitate, quæ nonnunquam creaturis tribuitur, commiſcet; eſſentiam & ſubſtantiam cum hypoſtaſi confundit; primas & ſecundas creationes invehit, mediatas & immediatas; Deum quantum facit & qualem; æternitatem è ſæculorum periodis componit, & cum æviternitate confundit; Deum inficiatur actum purum, & qualitatum expertem, qui nempe aliquid in ſe ipſo diverſitatis aut multiplicitatis habeat, & (horreſco referens) principium cujusdam mutabilitatis; quaſi bellum non Theologiæ ſolum, ſed humanis omnibus ſcientiis indixiſſet: neminem hic recuſo judicem, an juſtis de cauſis videar commoveri ut vel maximè reformatæ religionis Profeſſor non forem, ſed latiore vocis uſu Chriſtianus, aut (ſi velis) è Scholâ Platonis Theologus, naturali ſaltem numinis cognitione præditus.

Nunc ut ad ſecundam cauſam veniamus; licet Chriſtiana charitas omnibus debeatur, proprio tamen jure ad eos pertinet, qui ſunt fidei domeſtici: cum igitur non ſolùm fœdere nobis conjuncti eſſent provinciarum Ordines, verùm etiam fœderis illius præcipuus nodus eſſet religionis reformatæ communio, monitos ſanè eos oportuit, ne hæreſes tam pernicioſas vel germinare in ſuis ditionibus, vel radices agere paterentur; è quibus nihil aliud ſperare poſſent, quàm certum animarum periculum, aliarumq; Eccleſiarum ſeceſſionem, & demum ſuæ quoque Reipubl. diſtractionem, cujus ſecundum Deum præcipuum foret in concordiâ fulcrum. Quod conſilium eo libentiùs ſecuti ſumus, quòd ex ipſis provinciis nonnullæ, bono exemplo nobis præeuntes, dicam Vorſtio grandem impegiſſent, ejusque exilium Dominis Hollandiæ pro virili ſuâ parte ſuaſiſſent. Profectò, ſi ex Hollandiâ oriundus fuiſſet Vorſtius,

at

ut olim Johannes Leidenſis; ſatis fuiſſet Dominos imminentis periculi certiores facere, cæteris ipſorum arbitrio permiſſis. At quum alienigena ſit, è peregrinâ gente ad juventutem erudiendam accitus, nullum habet naſcendi privilegium, quin poſſit ab iis, cum primum viſum fuerit, dimitti. Profeſſionem expende, & dices mecum, mille hæreticos Laicos minore cum periculo in civitate tolerari (qui quamdiu neminem ſeducunt, nemini nocent) quàm unum aliquem pravorum dogmatum magiſtrum, qui ſuæ impietatis virus incautæ juventuti inſtillet. Nam

Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu; ——

& quid tandem ſiet de rivulis, quorum fons eſt corruptus.

Et hinc quoque tertia ratio noſtræ in hoc negotio ſollicitudinis deducta eſt. Nam ſi per juventutem Batavicam univerſim ſerperet hæc labes, quàm prope abſumus nos à periculo? non pauci è junioribus noſtris ſubditis erudiendi causâ in eam Academiam proficiſci ſolent, illam multis nominibus jam diu celebrem, ſed præcipue quod noſtrâ memoria bina illa literarum lumina habuerit Scaligerum & Junium. Tanto eſt hæreſeos virus corporeo quocunque periculoſius, quanto anima nobilior eſt corpore. Ideoque Johannes Evangeliſta, ſtatim ut Cerinthum hæreticum conſpexit, contagii metu è balneo ſe proripuit. Et quanto magis nobis metuendum eſt, ne eandem à Batavis labem contrahat juventus noſtra, quum magnus ille Apoſtolus, Chriſto Domino unicè charus, tantâ ſollicitudine ab hæreticis ſibi caverit? cujus quoque extat in Epiſtolâ interdictum, ne dicas illi, Ave.

Neque verò nos latet, quid à pleriſque pro Vorſtio dicatur: non ſatis intelligi bonum virum, ſed pravis conſequentiis aliorſum ac ſentit torqueri: non eſſe accipienda dogmaticè, quæ diſputat ſcholaſticè: & ut concedatur minus cautè alicubi locutum eum, non eſſe tamen id Vorſtio imputandum in hæreſin, ſed accuſatoribus in logomachiam: in noviſſimis denique operibus ſe à calumniis ſatis vindicâſſe, & hæreſi omni renunciâſſe.

Sed nos primo effugio reſpondemus, nullam adverſus illum actionem jure ſequelæ à nobis fuiſſe intentatam; ſed ex ſuis ipſius diſertis verbis hæreſeôs convictum.

Quod verò attinet ad illam quæſtionum vel (ut ipſe vocat) diſquiſitionum libertatem; nobis quoque eadem mens eſt, in rebus dubiis, de quibus ſine fidei periculo in utramque partem ſentire liceat, non permittendam modò, verum etiam probandam eſſe Scholaſticam σκέψιν, ſaltem intra Scholæ parietes. Verùm in præcipuis fidei noſtræ articulis hâc uti dubitandi licentiâ, nec tantum in numinis conclave, verum etiam in ejus eſſentiam per fas & nefas penetrare, & in penitiſſima quæque illius curioſos oculos defigere, vel, quod de Medicis Pantagruelis dicitur, accenſa face in Deum deſcendere, ejusque eſſentiæ abdita ſcrutari: Hæc omnia (fidenter dixero) ad deſtructionem faciunt, non ad ædificationem. Quod olim contra eorum hominum curioſitatem, qui neceſſe habebant ſcire, quid Deus ante mundum conditum egiſſet, uſurpatum ſcimus à D. Auguſtino. Longè alia erat apud Judæos, dum eorum pietas adhuc integra eſſet, numinis reverentia: Illi ſibi moriendum credebant, ſi Deum ſemel aſpicerent. Nec eorum magnus Legiſlator Moſes ſeria & ſubmiſſa prece plus apud Deum effecit, quam ut ejus poſteriora videret. Itaque de altiſſimo divinæ eſſentiæ myſterio novas quæſtiones movere, de Trinitate, de hypoſtaticâ perſonæ Chriſti unione vel ſcepticè diſputare, vel etiam à receptis in Eccleſia loquendi formulis; quæ temporum ſucceſſione, & quatuor primorum Conciliorum decretis, & fidei ſymbolis invaluerunt, nunc diſcedere, & noſtras phraſes novas, inauditas, Eccleſiæ obtrudere omnino non licet. De his perinde eſt dubitare & contrarium ſtatuere. Omnisque ejusmodi diſquiſitio pœnam meretur inquiſitionis. Non eſt bonum ludere cum Sanctis, multo minus ergo cum Deo. E primis eſt carminibus, quæ pueris noſtris proponuntur diſcenda,

Mitte arcana Dei cœlumque inquirere, quid ſit.

parum videtur referre, ſive dixeris, hæc fœmina eſt meretrix: ſive probabilibus argumentis ſuaderi poteſt, fœminam hanc eſſe meretricem. Neque Vorſtius, opinor, pro amico illum haberet, qui diceret; valde eſt hoc controverſum, an peſtifer hæreticus ſit Vorſtius & jam infernali deditus ſupplicio. Non quod tam acerbè de illo ſtatuendum ſit, ſed quòd non deſint idonea argumenta, quibus hoc ſatis fiat probabile. Natura hominis inde uſque à primorum parentum lapſu libertatem arbitrii amiſit, &, pronis in malum mortalibus, ne umbra quidem illius relicta eſt præterquam apud eos, quos Deus ab originalis peccati lepra expurgatos mera ſua gratia ſibi conſecravit. Unde periculoſæ aleæ plena res eſt, ut vel maximè ſingulis idonea reſponſa ſubjunxeris, novas haſce quæſtiones proponere. Nam maxima pars hominum, veſtigiis primorum parentum inſiſtentes, naturæ vitio eligunt deteriora: nec ſine cauſa divinus Poëta Bartaſſius, de Sodomæ exitio verba faciens, flagitii, quo periit, etiam nomen reticuit:

De peur qu'en offenſant des ſaincts l'oreille tendre,
Je ne les ſemble plus enſeigner quæ reprendre.
Nomine flagitii teneras qui læſerit aures,
Non carpſiſſe ſcelus, ſed docuiſſe putes.

Fama etiam proditum eſt, haud ſcio quam vera, libros controverſiarum Bellarmini in Italia non permitti vulgo; propterea quod Objectio-

nes ejus nimis validæ ſint, reſponſiones autem nimis debiles. Qua tinctura uti etiam alia mox dicenda, per quam Vorſtius eſt Bellarmino concolor.

Quod autem fateantur minùs cautè alicubi loquutum eſſe Vorſtium, ideoque meram videri de nominibus controverſiam: jam reſponſum eſt in myſteriis illis de divina eſſentia, de Trinitate, de Unione hypoſtatica naturarum in Chriſto, &c. non eſſe culpæ immunes, qui à perpetua Eccleſiæ conſuetudine, & receptis loquendi formulis diſcedunt. Lingua Canaanis uti debet, qui de Canaane loqui velit. In filios Aaronis ſeverè animadverſum eſt, quòd peregrinum ignem ad altare Domini ferre auſi eſſent. Minore quoque quàm unius literæ diſcrimine (inter Siboleth & Schiboleth) poterant decem tribus Iſraëlis ſuos hoſtes internoſcere. Et unius Elementi differentia inter homouſion & homoiuſion ſeparabantur in Oriente Orthodoxi ab hæreticis.

Quòd attinet ad ultimum illud effugium, quòd in noviſſimis libris objectas calumnias ſatis purgaverit Vorſtius, & nuncium miſerit hæreſibus: Nos à Dominis obnixè petimus, ut ſeriò & penſiculatè in proximis Comitiis examinent, quibus ſe coloribus excuſet, quo ſcribendi genere univerſim utatur. Apparebit enim, quo ſpiritu ſcribentis manus agatur.

Nam ut à præfatione Chriſtianæ & modeſtæ reſponſionis initium facimus; quæſtiones illas, quarum ſuprà meminimus, non pluris facit, quàm diſſertationem de cauda canis Tobiæ. In ſecunda præfationis ejuſce pagella hæc verba habentur:

Omnis homo eſt mendax, imo vanitate ipſa vanior, ſolus verò Deus eſt verax. Quod cum in omnibus magni momenti negotiis, tum maxime in ſanctiſſima fidei causâ humiliter nobis ſemper agnoſcendum eſt. Ne videlicet quidquam, quod primâ fronte nobis novum, imò falſum & abſurdum videatur, facile damnemus, nec contra, quicquid vulgo receptum eſt (in rebus præſertim abſtruſis, ac perplexis, nec tamen ad ſalutem ſcitu neceſſariis) & quidem cum opinione præciſæ neceſſitatis, ſtatim approbemus. In his talibus, ſi quis Regem aut Principem, alioqui pientiſſimum, imo Reges & Principes ejuſmodi complures (addo & Epiſcopos, ſeu Doctores Eccleſiæ non diſſimiles) aliquantulum errare dixerit, nihil opinor adverſus Regiam Majeſtatem, nihil adverſus Principum aut Epiſcoporum dignitatem, reverà peccaverit, modò ſemper rationes ſuorum dictorum modeſtè reddere paratus ſit.

Quibus verbis duo aſtruit; Primum, omnem hominem eſſe mendacem, idque non minus in rebus fidei quàm cæteris. Secundum, neque probandum ſtatim quod communiter receptum eſt, nec continuò rejiciendum, quod jam primum eſt excogitatum: ita evenire, ut vetuſtæ opiniones & omnium ſeculorum conſenſu firmatæ ſubinde antiquari debeant, & in earum locum ſuccedere novæ, peregrinæ, & quæ primo aſpectu abſurdæ videantur. Jam obſervandum eſt, non fuiſſe huic homini levia errata, aut σφάλματα μνημονικὰ objecta, quæ nec cogitâti poterant excidere; ſed horrenda illa, nobis ante commemorata, & alia nihilo illis meliora, quæ ipſam Chriſtianæ fidei acropolim ſubruunt. Unde neceſſariò efficitur, in hac ejus excuſatione illa ipſa intelligi, quæ in accuſatione illi objecta ſunt. At Chriſtianorum nemo (quod divinâ gratiâ favente cum de nobis tum de Pontificiis licebit ſperare) in prima hæc Chriſtianæ religionis principia unquam impinget: Saltem pro uno è Regibus illis, quos ibi generatim nominat, ego meam (cum Deo) fidem interponam. Cæterùm propter hanc novarum opinionum mercem, quam Chriſtiano orbi tam cupidè extrudit, nihil eſt, cur antiqua Eccleſiæ fides, tanquam exoleta veſtis, aut formæ aut materiæ reſpectu mutari debeat.

Præterea, tertia præfationis pagina his verbis utitur: Sed neque plures uno aliquo ſemper hîc ditiores ſunt. Nemo igitur unus ſibi arroget omnia. Nec numero plures uni alicui ſingulare quicquam invideant. Ipſiſſimum Anabaptiſtici erroris fundamentum, quo omnis ex Eccleſia politia proſcribitur. Everſa enim Papæ Monarchia continuo Ariſtocraticam quoq; & Democraticam poteſtatem exterminant: contrà quam præcipit Apoſtolus, ut Spiritus Prophetarum ſubjecti ſint Prophetis. Nam ſi uni homini hoc ſibi arrogare fas ſit, quo jure obſecro à ſynodicis, Nationalibus, vel etiam Oecumenicis Conciliis redargui poterit? Dicet enim: Nihil eſt vobis, Domini, in me juris; quia ego ſingulare quiddam ſupra vos omnes habeo. Quinta autem pagina ſic loquitur: Planiſſimè enim perſuaſus ſum, Sereniſſimo Regi nunquam in animo fuiſſe, nunquam in animo fore, alienæ conſcientiæ (quod ne Apoſtoli quidem ſibi unquam arrogarunt) ſive directè ſive indirectè, ſive per ſeipſum, ſive per alios ullatenus dominari, vel fidem noſtram ulli humanæ authoritati allegare velle. Quibus verbis ipſius indicio convincitur Eccleſiam non agnoſcere eorum, qui ipſi objecti ſunt, errorum arbitram. Nempe homini nimis notum erat certas credendi loquendique formulas de prædictis myſteriis per conſequentias è ſacris literis jam olim fuiſſe ab Eccleſiâ ſtabilitas. Et hæc unica ratio eſt, cur in his omnium mortalium judicium defugiat. Inde eſt, quod præfationis pag. 7. ſuam illam Chriſtianam libertatem his verbis tueatur: Qui quidem humanas deciſiones à divinis myſteriis ſatis ſcrupulosè ſegregem; & præſertim nimis audaces Scholarum hypotheſes, pro Chriſtianâ libertate, interdum diligentiùs inquiram, quaſi minùs fuiſſet Scholaſticorum Theolo-

gorum

gorum audacia, articulos Chriſtianæ fidei ab Eccleſiâ acceptos explicuiſſe. Nos hæc in re verè illi poſſumus reponere, quod Bellarminus alicubi de Calvino: Utinam ſemper ſic erraſſent Scholaſtici. Quis enim illos in Chriſtianæ religionis principiis tractandis non omni laude dignetur? vel unus Aquinas contra gentes teſtis ſit. At in illis controverſiis, ubi palpo feriendus erat Pontifex, & apoſtatantis Eccleſiæ traditiones & conſtitutiones novitiæ erant fulciendæ; ceſſerunt (proh dolor) tempori; & myſterio iniquitatis, quod tum ad incudem calebat, omnia labefactata fuere ingenia. Porro Chriſtianam libertatem non alio conſilio urget Vorſtius, quàm ut illius obtentu faciliùs Chriſtiano orbi det verba. Nam in ſacris literis Chriſtiana libertas aut de rebus adiaphoris tantum intelligitur, aut legis humanarumque traditionum ſervituti opponitur. Quo ſenſu Paulus loquitur Epiſtolâ ad Coloſſenſes: Quare oneramini ritibus? at Chriſtianæ libertatis prærogativâ abuti, ut de altiſſimis, & ſacratiſſimis divinarum rerum myſteriis novæ hæreſeôs venenum orbi propines, arrogantiæ eſt & nequitiæ nimium effrænis. De quo genere Paulus denunciat; licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis anathema ſit. Et D. Johannes nobis interdicit, ne Ave dicamus ei, qui aliam doctrinam apportaverit, ut jam dictum eſt.

Ut conſtet autem novarum opinionum artificem eſſe Vorſtium, quo in genere ſingularis videri nimium quantum deſiderat, legitur locus paulò ante hunc quem citavimus; ubi de novo illo nomine puri putique Evangelici mirificè gloriatur. Quanquam puri hominis vocabulum nunquam non in Eccleſia ſuſpectum fuerit. Nam inter veteres hæreticos ſunt καθαροί, ut inter Anabaptiſtas Puritani, à quibus, qui in noſtris regnis terſi nimium mundique haberi volunt, & ſuâ abrepti vertigine politiæ Eccleſiaſticæ refragantur, nomen ſuum mutuati ſunt. Evangelicorum verò appellationem licèt noſtræ religionis homines non una in regione ſibi aſſumpſerint; neſcio tamen, quo fato in quibuſdam Hungariæ & Bohemiæ Tractibus maximè vigeat, ubi innumeri vivunt ſectarii ſolo contra Papam odio concordes. Sacra Scriptura in actis Apoſtolorum nos Chriſtianos nominat, & primitiva Eccleſia Catholicos & Orthodoxos. Suſpecta eſt hæc in Vorſtianâ religione novi nominis affectatio. Nec dubium eſt eo id conſilio fieri, ut ſuos ab Orthodoxis noſtræ religionis Profeſſoribus primò diſcriminet; deinde divellat. Propoſuiſſe enim ſibi in iſtis novitatibus conſtantiam, neque eorum quæ ſcripſit quicquam retractare, id ex ultimâ præfationis pagella perſpicuum eſt, ubi ſic ait; Opinor enim ipſe (ut magni illius Eraſmi verba hîc æmuler) in libris meis nihil reperiri, quo deterior quiſquam reddi poſſit.

Sequitur ipſe liber, ejuſdem cum Præfatione ſui furis, & (ut verbo dicam) dignum patella operculum. Ita enim diſtinctionibus & Sophiſticis effugiis, quodammodo, quadantenus, in meo ſenſu, aliiſque id genus refertus eſt, ut hac quoque tinctura Bellarmino concolor ſit Vorſtius. Atqui Deus eſt Unitas ipſa; & veritas eſt una, cujus quoque oratio ſimplex dici conſuevit. Vorſtio ratio excogitata eſt, qua Veritas duplex dici queat. Duo ejus libri loca vitium eſt adducere, è quibus cætera cognoſcas. Primum è pagina 12. his verbis: Argumenta quæ adferuntur à Patribus, vel à recentioribus Theologis pro æterna Chriſti generatione aut fallacia ſunt aut frivola. His verbis uſum ſe non negat; ſed quomodo accuſationem declinat, nimirum adſuto ſyncategoremate, quædam argumenta &c. Nunc advertat candidus Lector, quo pacto ille rejectis quibuſdam illis Patrum argumentis, quibus æternam filii generationem è ſacris literis confirmant, tàm ſollicitè ſibi caveat, ne vel de ſuo, vel aliunde quicquam ad eam rem probandam valentius adferre videatur. Neque aliter in totius libri decurſu ſe gerit. Nam hoc exempli vice tantùm adferimus. In 2. loco mordicus negat dixiſſe ſe, metum & deſperationem in Deum cadere. Nam metum (inquit) & deſperationem ne quidem uſpiam nominavi. Verba ejus ſunt pag. 8. Si quis tamen alterius libri pag. 114. & 450. inſpexerit, de duobus iſtis duas ſatis prolixas diſſertationes inveniet. Hic ille, quum quo ſe tueretur, non haberet, impudenter negat, quod ſine turpitudine fateri non potuit. Verùm ut de Sophiſtico hominis ingenio & tergiverſationum fallaciis rectiùs judicent candidi lectores, è Chriſtiana ejus & modeſta reſponſione phraſes quaſdam ſelectas quaſi in tabella ſpectandas propoſuimus.

¶ 1. Eſtne Deus eſſentialiter immenſus, & ubique præſens?

NUſquam a diſertè ſcriptum eſt, ſubſtantiam Dei ſimpliciter, ſeu quovis modo immenſam & infinitam eſſe. b Et non pauca in S. Literis occurrunt, quæ contrarium, non dico clarè aſſerunt, ſed tamen aſſerere videntur. Interim aliud eſt videri, aliud revera eſſe. Reſpondeo tamen ex ſenſu meo. a Pag. 16. l. 16. b Pag. 16. l. 23.

c Quoad Theſin, ſeu rem ipſam eſt. c Pag. 22 l. 23.

Tametſi non quoad d ſpecialem modum ſeu e hypotheſin Scholaſticam. d Pag. 4. l. 19.

f Quæ tamen falſa non eſt, verùm aliquatenùs hactenus infirmius aſſerta, & ſi aliquatenus dubia. e Pag. 22. l. 26. f Pag. 23. l. 1.

¶ 2. Eſtne in Deo quantitas?

Eſt, ſed non g Phyſica. g Pag. 2. l. 25.

Verum h hyperphyſica. h Pag. 23. l. 12.

Attamen i nobis planè imperceptibilis, & merè ſpiritualis. i Pag 2. l. 29.

¶ 3. Eſtne Deus infinitus?

k Omnia Entia certam & definitam eſſentiam habent, id quod DEO ipſi k Pag. 4. l. 16.

aliqua-

l Pag.3.l.15 aliquatenus aptare licet. l Deum quolibet ſenſu rectè infinitum dici non poſſe, quum infinitudo illa quæ definitioni certæ opponitur, in Deum reverà non cadat.

¶. 4. Eſtne Deus in aliquo loco?

m Pag.3. l.22.23. Eſt, m ſed non Phyſico; Verum in ſpatio abſtractiſſimè ſumpto, quod Deus ſuo divino modo adimplet.

¶. 5. Eſtne Deus corporeus?

n Pag. 3. l.34. Propriè loquendo n minime corporeus eſt.

o Pag.15. l.6. o Sed tamen nihil abſurdi erit, ſi Deo (impropriè loquendo) corpus aſcribamus, p Pag.4.l.3 p nempe quatenus vocabulum Corporis impropriè & latiſſimè pro verâ ſubſtantia non prorſus q Pag.15. l.14. q abſurdè ſumitur, juxta r Pag. 15. l.10.& 3. r latam ſignificationem, quæ figurata, & impropria ſeu mavis catachreſtica eſt.

¶. 6. Eſtne DEUS compoſitus è materia & formâ?

ſ Pag.5.l.3. Nullo modo ſ propriè loquendo. Eſt tamen in ſenſu quodam improprio, vel, ſi mavis, per κατάχρησιν quandam, per quam vocabulum Corporis, item quaſi materiæ & formæ, ſeu quaſi compoſitionis ex genere & differentiâ, aliquando eidem attribui poſſe non immeritò alicui videatur.

¶. 7. Eſtne Deus immutabilis, ut eſſentiâ, ſic voluntate?

t Pag.15. l.15. Non eſt ut eſſentiâ, ſic voluntate; t id eſt, non eſt æqualiter.

¶. 8. Eſtne DEUS ſubjectus accidentibus?

u Pag.7.l.5 u Non ullis veris.

x Pag.7.l.9 x Tametſi per liberam voluntatem quædam accidentia latiſſimè ſic dicta, tum ad ſe, tum in ſe recipit Deus.

¶. 9. An Deus per diſcurſum conjicit de futuris?

y Pag. 7. l.24. Interdum, y aliquatenus, z Pag.8.l.9 z diſcurſum quendam inſtituit, & quaſi de incertis a Pag. 7. l.22. conjicit, ſed a impropriè & metaphoricè, citraque omnem imperfectionem.

b Pa.8. l.2. b Conjicit autem non conjectura, qualis hominum eſſe ſolet, ſed planè divina.

¶. 10. Affectus amoris, odii, &c. Deone propriè attribuuntur?

c Pag. 8. l.16. Propriè; ſed c ut pro veritate potiùs, quam pro uſitata nobiſque notâ proprietate accipiendum ſit.

d Pa.9.l.1. d Nulli affectus cum humanâ infirmitate conjuncti propriè DEO attribuuntur; verè tamen, & ſuo modo propriè, hoc eſt, pro ſuæ, non pro naturæ noſtræ proprietate.

¶. 11. Pater habetne peculiarẽ quandam, ſeu quaſi reſtrictam eſſentiam?

Vox e eſſentiæ, perinde ut Entis, ampliſſimam ſignificationem habet, & ſic nihil omnino vetat utramq; non minus ad perſonas divinas, quàm ad ipſam Deitatis naturam in ſano ſenſu referri. e Pag.11. l.13.

¶. 12. Suntne Patrum argumenta frivola, pro æternâ Chriſti generatione?

Siquidem unica vox f (quædam) ab initio inſeratur, argumenta a Patribus hactenus aptata, aut fallacia, aut frivola ſunt. f Pag.14. l.34.

¶. 13. Eſtne in Deo viſio præſentium & præteritorum, magis certa quam futurorum prævîſio?

g Nota modeſtiam meam in verbo (videntur) opinionem duntaxat probabilem hîc afferri, non autem dogmaticam aſſertionem. g Pag.18. l.19.20.

Futura h contingentia (comparativè loquendo) etiam coram Deo dici poſſunt minus certa quam præterita, & præſentia. h Pag.18. l.29.

Nihil tam abſurdum reperiatur, quod his fallaciarum præſtigiis defendi nequeat: nihil etiam quod non poſſit effici è quolibet. Arrius & Paulus Samoſatenus, quum Orthodoxæ Eccleſiæ rationib' conſtricti quò ſe verterent, neſcirent, hujusmodi ſe involverunt fallaciarum nebulis; ut totum hoc genus à veteribus hæreticis ſcias mutuatum. Id quod ex alio ejus libro, cui titulus eſt Theſes Theologicæ manifeſtius apparet, quem librum eo conſilio feciſſe videtur, ut glaucomam hominibus ob oculos obduceret. Eaſdem enim theſes continet, quas in primo libro de Deo & ejus attributis, commentario illuſtrat. Ipſæ theſes parum præ ſe ferunt incommodi, in commentario latent peſtiferæ iſtæ hæreſes. Ideoque in ultimo libro theſes, quæ defendi poſſunt, vulgavit; Commentarium, cui ineſt venenum, omiſit. Id quoque in Vorſtio jam reo ſuſpectum eſt, quod in appendice theſibus ſubjectâ hæreticos recenſeat Theſibus ſuis adverſantes, eos præſertim, qui de divinitate, humanitate, perſonâ & officio Chriſti perperam ſenſerunt, Ebionitas, Cerinthios, Arrianas, Praxianos, Sabellianos, Marcionitas, Manichæos, Docitas, Appollinariſtas, Mennonitas, Svenckfeldianos, Neſtorianos, Monotheletas, Eutychianos, Monophyſitas, Judæos, Chiliaſtas, Papiſtas: Paulum vero Samoſatenum, &, qui illi tam in hæreſi quam Epiſcopatu ſucceſſit, Photinum penitus ſupprimat, à quorum opinionibus Vorſtius (ut fama eſt) parum recedit.

Cæte-

Cæterùm in illius libelli præfatione ad quinque accuſationis capita ſibi (ut fatetur) objecta breve reſponſum molitur; quo ille ut ſorex ſuo indicio ſe prodit.

Primum caput eſt, quòd ex literarum cum hominibus Samoſatenianis permutatione illius hæreſeos reus olim factus fuerit: quod ſe feciſſe non negat; ſed in juventute; & ut eorum libros conſequeretur: poſteà tamen hujus literarii commercii penitus deſiiſſe. Primò igitur libenter ex eo ſciſcitarer, cur in appendice, quâ tot hæreticorum meminit, Samoſatenum omiſerit, cum ipſe fateatur ſe illius olim hæreſeos inſimulatum? Deinde verò, quo conſilio horum præſertim familiaritatem tantopere affectarit? an ut ad eos refellendos meditatior accederet? Neque hoc ille profitetur, neque procul dubio unquam illi in mentem venit; nemo, hercle, hoc homine melior foret peſtilentiæ expurgator: ita ſibi à nullo metuit contagio, nec picem veretur contrectare, utcunque illud verum ſit, qui ambulat in Sole, colorabitur. Quum itaque illius animus non fuerit, adverſus Samoſatenianos armari; quid aliud quæſo ſibi propoſuerit, quàm dignus ea ſchola diſcipulus fieri & ſymmyſtes? quod ipſemet ultimis verbis, quibus hanc accuſationis partem diluit, tantum non fatetur. Non enim (inquit) quod multi ſolent, alienis ſenſibus hîc fidendum putavi, aut temerè quicquam in cauſa fidei damnandum.

Ad ſecundum caput accuſationis reſpondet, Samoſatenianorum libros ſuis diſcipulis à ſe eſſe datos; ſalutare ſanè munus. At lepidum imprimis eſt advertere, quâ lege tradiderit; nempe, ut cum judicio legerent, nec receptam doctrinam temere reſpuerent. Vide ut ignobili receptæ doctrinæ epitheto Orthodoxæ fidei auctoritatem elevat. Belliſſima vero cautio adjecta eſt, ne temere à veteri fide diſcederent. Nam & Turca pari pietate Chriſtianum moneret, ne inconſultò & temere muſelmanniſet. Quis unquam Paganos aut hæreticos, niſi hac præmiſſa cautione, ad Chriſtianam fidem invitavit? quis illi ſuadeat, ut Euchariſtiæ Sacramentum ſumat temere? D. Paulus unicuique præcipit, ſedulò prius ſe examinet, quàm ad ſacram illam menſam accedat. Longe alia monitione Magiſter Orthodoxus diſcipulos præmuniſſet; in hanc fortè, aut ſimilem ſententiam: ſi perſtat animus execrabiles hoſce libros evolvere, cum horrore eos legite & deteſtatione; eoque tantum fine, ut adverſus Satanæ præſtigias & dolos vos armetis; divinâ miſericordiâ quam veſtra virtute magis ſubnixi. Deum autem continuò orate, ne à ſancta & Catholica fide vos in hæreſes abduci patiatur.

Quod ad tertium accuſationis caput non diffitetur Socinianos libros à diſcipulis ſuis vulgatos: ſed ſe conſcio id factum negat, utcunque eorum non reprehendit aut deteſtatur audaciam; ſed tantum an illos hæreſin ipſam jurejurando à ſeſe removiſſe.

Ad quartum caput reſpondens fatetur jam decennium eſſe, cum librum ſcripſit de Filiatione Chriſti, (qua ſola inſcriptione author tam ſuſpectus facem merebatur) neque alia illi excuſatio ſuppetit, quàm quòd epitomen ſcripſerit in Bellarminum, non dubitamus, quin animi causâ fecerit. Pulcrum hercle commentum! neque vero ex verbis ejus jam apparet, quicquam eſſe in eo libro, quod ipſi diſplicear. Tantum dicit non poſſe ex eo libro colligi, quæ ipſius ſit de re ipſa opinio; ſicuti nec ex Bellarminiani operis à ſe facta epitome. Nam ſi Loellum damnaſſet, tum ſibi ipſi alio in libro contrarius fuiſſet, ubi ſtatuit nihil eorum, quæ ſemel ſcripſerit, unquam retractare.

In quinto atque ultimo accuſationis capite neque ait neque negat. Tantum dicit librum, cui titulus erat Dominicus Lopes (ut quidem nos fama accepimus) execrabilem & blaſphemum, à ſe pacis ergò ſuppreſſum fuiſſe: & huic libro ſuos non deeſſe patronos, quod ſuo tempore manifeſtum fiet. Tantum, ſcilicet, abeſt, ut ſuo calculo librum illum condemnet. Duo hic obſervanda ſunt: non propter impietatem materiæ, ſed pacis ergò ſuppreſſum librum illum. Deinde verò, ſuo tempore rei veritatem emerſuram. Nos hîc cum illo Deum Opt. Max. precamur, ut omnia hujus hominis inventa tandem orbi patefacere dignetur ad gloriam ſui nominis, & ad amovendum Chriſtianæ Eccleſiæ ſcandalum & periculum, quod hîc homo hæretici ſolus ſemente invexit.

Memoria igitur tenendum eſt, tam invalida eſſe illius & miſera ad quinque accuſationis partes reſponſa, ut in tribus confitentem habeamus reum, & tantùm paupercula hoc excuſationum velo ſe palliantem: in duobus verò ambigua admodum ſint illius reſponſa, nec diſcipulorum factum, nec execrabilis libri Dominici Lopes impietatem damnantis.

Si è noſtris ſubditis fuiſſet Vorſtius (liceat enim ejus argutias & diſtinctionum & excuſationum frivola, quæ in lucem protraximus, hac teſtatione concludere) ſi è noſtris fuiſſet, primam hanc vocem à nobis audiviſſet exſecrea; ut latentes & altè præcordiis infixas hæreſes propriæ confeſſionis indicio proderet. Quas ſi inficiaretur tum primitivæ Eccleſiæ adverſus hæreticos exemplum ſecuti hæc illi verba mandaſſemus; Abrenuncio & toto corde deteſtor, anathema maranatha ſit ſuper has & tales hæreſes. Non autem illud, pacis causâ librum illum ſupprimere curavi: aut iſtud, magno cum judicio & delectu hi libri legendi ſunt. Diſpliceat S. Hieronymo, quiſquis non indignè ferret tangi ſe hæreſeos ſuſpicione.

Cæterùm ut huic diſceptationi finem aliquando ponamus; Chriſtianos omnes rogatos volumus, præſertim Illuſtriſſimos Provinciarum Dominos, quorum maximè hoc negotium intereſt; ut apud ſe genus hominum, quorum calumniis traducimur, & in hac cauſa conſilium

noſtrum diffamatur, expendant primum: Deinde verò, quid nobis ex hac advocatione aut lucri ſperari poſſet, aut etiam honoris, ſi res humano more æſtimanda eſſet.

Calumniatores, quorum hic invidiâ premimur in triplici ſunt differentiâ. Primi ſunt, qui iiſdem aut ſimilibus cum Vorſtio infecti hæreſibus conſimilem cum illo cauſam fovent. Secundi ſunt Romanæ ſuperſtitionis propugnatores, qui in hac prophetandi libertate, rerumque humanarum & divinarum confuſione, velut in aqua turbida jus piſcandi ſibi arrogant; quòd nimirum eorum religio tolerabilior inter nos foret quam Vorſtiana. Tertii ſunt, qui noſtram cum Illuſtriſſimis Ordinibus amicitiam propter rationes quaſdam politicas diſſutam vellent.

Ad noſtra commoda quod attinet vitæ noſtræ anteactæ ratio ſatis teſtatur nos noſtris contentos, quæ divina largita eſt benignitas nunquam malâ ambitione de invadendis alienis conſilium cepiſſe, quæ animi moderatio è duobus ſcriptis noſtris non obſcurè colligi poteſt. Nam in Baſilico Doro, ubi de bello ſermonem inſtituimus, negamus armis prius invadenda eſſe aliena, quàm omne juris remedium deploratum ſit. In Præfatione autem noſtrâ monitoria, detectâ Romani Pontificis in omnes Chriſtianos Principes tyrannide, profitemur tandem non eò hæc à nobis dici, quòd illius ditiones bello cenſeamus petendas; ſed tantùm, ut ſinguli privilegia & jura ſua ſibi vindicent & conſervent intacta. Sic vita noſtra ſtylo reſpondet, & facta cum dictis conſpirant; ut, ſi ab ullâ, certè ab hac calumnia liberrimi ſimus. Et quanto minùs illud cuiquam fiet credibile nos adverſus illuſtriſſimos Ordines; quibuſcum fœdus inde uſque ab ineunte ætate ſanctiſſimè coluimus, quorumque ſalute tuendâ ſubditorum noſtrorum ſanguinem tam copioſè profudimus; nunc miſella hac Vorſtianæ hæreſeos occaſione arrepta aliquid moliri, aut (quod longè eſt deteſtabilius) Dei gloriam & religionem noſtris machinationibus & clandeſtinis conſiliis obtendere.

Oſtendimus jam, quibus de cauſis noſtrâ advocatione negotium hoc dignati ſumus. Illi viderint, quorum intereſt, qualem foveant alumnum; hominem peregrinum, in Sociniana hæreſi eductum atq; edoctum; ab Eccleſiis Germanicis non ſemel hæreſeos accuſatum; tot infamium librorum authorem: qui in Apologiæ ad Ordines ipſos præfatione illam prophetandi libertatem tam ſtudioſè aſſerit, candemque in Modeſtæ illius Reſponſionis proœmio bis terve inculcat; peſtiferam certè libertatem aut licentiam potiùs, quæ ad omnia ſchiſmata & diſſidia & factiones feneſtram aperiat, qui diſcipulos habeat partim hæreſeos convictos, partim præceptoris ſui accuſatores. &, ut aliud nihil eſſet, certè miſeris illis, quibus in ultimis libris ſe tuetur, effugiis ſatis convincitur vel improbam ſuſcepiſſe cauſam; quo nomine gravius meretur plecti, quàm cathedræ jactura: vel bonam cauſam peſſimè defendiſſe, quo nomine in Academia tam celebri cathedræ honore indignus cenſendus eſt. Novit Deus nihil eſſe, cur iſte homo nobis privatim diſpliceat: Alienigena eſt, & à noſtris finibus valde remotus: Germanus eſt, cum quâ gente ſemper nobis amicitia fuit, & cum Principibus ejus omnibus aut cognatio aut fœdus; eandem nobiſcum religionem præ ſe fert, & contra Bellarminum ſcripſit; nec noſtri vel verbo vel ſcripto (quantum novimus) ſine honoris & obſervantiæ præfatione unquam meminimus. Teſtamur Deum, nihil illi damnoſius à nobis optari, quàm ut in regiam illam Catholicæ & Orthodoxæ fidei viam revertatur.

Sic conſcientiæ noſtræ officio defuncti, quod ſupereſt negotii, id totum Illuſtriſſimorum Dominorum judicio permittimus; tantum enim abeſt, ut illis formulam aliquam præſcriptam eamus; ut contra, re ipſa bene confecta, æquiſſimo animo laturi ſimus, ſi nullam noſtræ interceſſionis in actis aut archivis faciant mentionem. Viam illi, quam volent, inſiſtant. Modò Chriſtus prædicetur, ſuâ cum Deo utantur conſuetudine. Teſtis eſt ille ſupremæ diei Arbiter nihil nobis hic quæri, nec laudem, nec gloriam, ſed uni Deo: quem animitus precamur, ut Dominorum oculos aperiat, mentes illuminet, conſilia dirigat, & præter cætera zelum accendat, affectus ſanctificet, eorumque in hoc negotio conatus ſic proſperet, ut exitus cedat in ipſius gloriam, fidelium ſolatium, religionis decus, hæreſeon exitium vel certè exilium, denique fœderatarum provinciarum concordiæ perpetuum ſtabilimentum.

RESPONSIO

AD EPISTOLAM ILLUSTRISSIMI CARD. PERRONII,

AB

ISAACO CASAUBONO SERENISS. REGE DICTANTE, SCRIPTA:

Illuſtriſſime & Reverendiſſime Domine,

Videor mihi uſu rerum atque experientia Magiſtra didiciſſe, nullum eſſe tantum malum, ex quo, aut cujus ſaltem occaſione, bonum aliquod naſci non poſſit: atque ut dici ſolet, mel generare fel, ſic non abſurdè aliquis dicat, è felle mero merum mel interdum exiſtere. Ne aliunde argumenta petam; fel purum putum erat, idque virulentiſſimum, perditiſſimi nebulonis ſceleſtiſſimus liber, qui primum

mum materiam mihi præbuit ad illuſtrem tuam dignitatem Sereniſſimi Regis juſſu ſcribendi. Tuæ vero binæ literæ, quas ad me poſtea ex occaſione illa dediſti, ſingulari comitate, humanitate, atque prudentia conditæ, niveum candorem auctoris præ ſe ferentes, quovis melle dulciores mihi fuerunt. Quare neque ego Regi optimo & ſapientiſſimo tuas oſtendere, ac legendas exhibere ſum veritus & Majeſtas ipſius, quum non omnia in illis (neque enim fieri aliter poterat) probaret; utramque tamen epiſtolam tuam non gravatè neque illubenter legit. Gratum ipſi vehementer fuit, unum ſaltem aliquem veſtrarum partium Theologum ſibi innotuiſſe, virum primarium, ſummæ dignationis, ſummæ eruditionis, qui ad hodiernarum controverſiarum tractationem placidum & manſuetum ingenium poſſet adferre. Nam quo ſpiritu plerique hodie agantur qui ejus argumenti libros edunt, vel illi tot numero Scriptores abunde probarunt, qui Apologiam Sereniſſimi Regis hactenus oppugnarunt. Omnes enim, ſi unum aut alterum excipias, mendaciis, maledictis & conviciis miſeras chartas impleverunt. Præcipuè vero illa verba poſterioris tuæ ad eum Regem ſincero pietatis zelo flagrantem delectarunt, quibus ſpem facere videbaris, amicam hanc de rebus ad religionem ſpectantibus communicationem, fructu non cariturum. Quod ut mirandum in modum Regi placitum eſt, quemvis laborem hac mercede parato ſubire, quamlibet ærumnam perpeti: ita deficiente hac ſpe, cur aut ejus Majeſtas, aut tua dignitas ſibi negotium faceſſant, juſta cauſa nulla fuerit. Spero equidem, ſi in hanc curam ſeriò tua præſtantia incubuerit, effecturum te, cum auxilio Dei Opt. Max. qua auctoritate es inter tuos, & ingenti atque doctrinæ fama apud omnes, ut non pœnitenda aliqua utilitas ad Eccleſiam Jeſu Chriſti ex hac mutua ſcriptione perveniat. De Sereniſſimo verò majoris Britanniæ Rege, in cujus aula annum jam integrum & eo amplius egi, auſim tibi ſpondere, & omni aſſeveratione confirmare, ita animatum illum eſſe, ita rationes totius vitæ eſſe illi comparatas, ut ſtudio pietatis nihil ipſi eſſe antiquius facilè omnes intelligant. Non privata negotia, non publicæ regni curæ ita ſolent Majeſtatem ipſius afficere, ut immenſum quoddam deſiderium res religionis omni ope atque opera promovendi, & quæ maximè cogitatio Regem tantum decet, ingens cupiditas concordiæ inter diſſidentia Eccleſiæ membra, omni recta atque honeſta ratione procurandæ. Atque hanc Chriſtiano Principi convenientiſſimam ſollicitudinem Rex piiſſimus non finibus imperii ſui, quamvis ampliſſimi, circumſcribit: ſed memor Defenſorem fidei audire ſe, etiam ultra orbis ſui limites, non animi curioſitate, verum zeli vehementia, putat ſibi hactenus eſſe extendendam, ut & regionum aliarum Eccleſiis ſua prudentia & Majeſtatis auctoritate, ſi occaſio detur, commodet: ſibique religionis Chriſtianæ conſervationem præcipuæ eſſe curæ Deo & hominibus indies reddat teſtatius. Nuper adeo & illo ipſo tempore, quo tuæ literæ poſteriores ſunt ipſi à me oſtenſæ, hujuſce animi ſui φιλοθεΐας grande documentum Majeſtas ipſius dedit; quod bonis piisque hic omnibus meritiſſimè & probatum & laudatum, ne tibi quidem, Illuſtriſſime Cardinalis, cognitu futurum eſt, uti ſpero, injucundum. Nam quum certiorem per literas Regem feciſſet Illuſtriſſimus Reverendiſſimusque Præſul, Dominus Archiepiſcopus Cantuarienſis, perveniſſe ad manus ſuas, allatum neſcio unde è Germania, aut Belgio librum, quo doctrina contineretur de natura Dei, nova, perverſa, & cum antiqua fide Eccleſiæ Catholicæ in nonnullis pugnans; rogaſſetque ejus Majeſtatem, ut ad reprimendum malum recens exortum, veri Defenſoris fidei zelum exerens, apud Magiſtratus ditionis illius, ubi auctor libri degebat, intercederet; peteretq; ab illis, ne doctrinam adeo ἀλλόκοτον in Eccleſias, & ſcholas ſuas paterentur introduci, néve hæc profana novitas ejus inventori maneret impunita: Rex literas illas deſcendenti ſibi è rheda poſt longam venationem redditas, & librum ſimul notis obeliſque vigilantiſſimi Antiſtitis confoſſum, ut ſemel accepit, negotium ſine mora ſibi cognoſcendum duxit. Ac licet corpus ipſi è labore & inedia langueret; quod cœperat tamen agere, uno tenore & calore perfecit: neque ab aſtantibus Proceribus exorari potuit, ut rationem ſui ullam prius haberet, quàm re tota diu multumq; conſiderata cum Reverendiſſimo Epiſcopo Lichfeldenſi aliiſque è clero, & penitus perſpecta, quod ſuarum erat partium, & pietas jubebat, accuratè præſtitiſſet. Liber damnatus eſt, exemplaria juſſa comburi, cum in urbe metropoli, tum in utraq; Academia (quod & poſtea factum.) literæ graviſſimæ, ipſo Rege dictante, ad Regium Legatum eo loci commorantem, ſcriptæ, ac ſtatim miſſæ, judicii quod de nova doctrina Rex & Eccleſia Anglicana feciſſent teſtes: ſimul addita mandata de appellandis ea ſuper re Magiſtratibus. Viderint illi, ad quos ejus mali tollendi cura propriè pertinet, quam Deo immortali rationem ſuæ ceſſationis ſint redituri, ſi, quod fieri poſſe non exiſtimamus, neque ſponte ſua, neque poſt exemplum tam inſigne, veritatis patrocinium, quanto par eſt ſtudio & ardore ſuſceperint. Rex Jacobus, ad primum rei nuntium ſic eſt commotus, ut nefas ingens ſe admiſſurum crederet, ſi neceſſitati corporis aliquid prius indulgeret, quam pietatis hoc officio plane eſſet perfunctus. Non dubito, Illuſtriſſime Cardinalis, quin factum iſtud ſis ipſe probaturus impensè & prædicaturus. Ego non ut Regem apud te nunc laudarem, quod erat geſtum narravi; verùm ut ſcires, quàm ſit priſcæ fidei tenax, & dogmatum veræ Catholicæ, acris atque animoſus Defenſoris, quem veſtrorum Catholicorum pleriq; cenſeri aut dici Catholicum non ferunt; multi ne Chriſtianum quidem. Regi primò viſa inutilis de appellationibus contentio, dummodo rem teneas; quod

facere ſe, & optat Majeſtatis ipſius, & in Dei miſericordia plane confidit. Quoniam tamen vulgo homines privationem ejusmodi appellationum, rei ipſius privationem eſſe & carentiam interpretantur: non ſolet Rex neque conſultum putat, injuriam diſſimulare. De appellatione Chriſtiani nulla ei tecum lis, nulla controverſia: neutra enim epiſtola tua hunc ei titulum negavit competere, de Catholici titulo quæſtio jam eſt. Priore enim tuarum poſtquam ea qua excellis dicendi facultate ſignificaſſes, in magnæ Britanniæ Rege maximi te Principis ideam agnoſcere numeris omnibus abſolutam; ad extremum illam exceptionem adjeciſti, ſi ad cæteras animi dotes, Catholici nominis gloria accederet: & quum Regis juſſu eſſet reſponſum, non poſſe ei titulum illum denegari, qui tria Eccleſiæ Catholicæ ſymbola, Concilia quatuor Oecumenica prima agnoſceret: quique omnia crederet, per quatuor primorum ſeculorum ſeriem credita, tanquam ad ſalutem neceſſaria: parum tibi hac reſponſione ſatisfactum eſſe, poſterioribus tuis accurate & ſubtiliter ſcriptis oſtendiſti. Haſce literas à Ser. Rege raptim, aut velut in tranſcurſu lectas fuiſſe, nolim exiſtimes: nam & totas legit, & momenta rationum mira animi æquitate & placiditate expendit. Quod autem ne poſt lectam quidem reſponſionem tuam, à priore ſententia diſcedit, neque propterea minus Catholicum ſe eſſe gratia Dei fretus confidit: voluit ejus Majeſtas, ita ſtatuendi quas rationes habeat, tibi non eſſe incognitum. Accipe igitur Cardinalis Illuſtriſſime, ad poſteriorem epiſtolam tuam breve reſponſum: quod ex ore ipſo Ser. Regis exceptum, ſcripto complecti, & ad te mittere ſum juſſus. Non petam nunc à te, ut ad hæc legenda eam adhibeas æquitatem, quam Rex ad tua cognoſcenda: mihi enim ſatis nota eſt tua eximia prudentia, & omni laude digniſſima moderatio.

Univerſa poſterioris epiſtolæ diſputatio duabus conſtat partibus. Priore, quinq; Obſervationes in medium afferuntur, quæ theſin iſtam; Catholici appellatio nemini denegari poteſt, qui tria ſymbola admittat, Apoſtolorum, Nicenum, Athanaſianum; qui item quatuor Oecumenica Concilia prima, Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Chalcedonenſe; poſtremò qui omnia credat, primis quatuor ſeculis exiſtimata ad ſalutem creditu neceſſaria; illuſtrant & quomodo accipi debeant, oſtendunt. Hæc theſis in reſponſione Regia locum propoſitionis majoris obtinebat. Altera pars adverſus hypotheſin ſive aſſumtionem quatuor affert ἐνστάσεις.

I. OBSERVATIO.

NOmen Catholici non ſimpliciter fidem denotat, ſed etiam communionem cum Eccleſia Catholica. Idcirco Veteres noluerunt Catholicos appellari eos, qui à communione Eccleſiæ receſſiſſent, licet fidem retinerent. Unam enim eſſe Eccleſiam Catholicam, extra quam fidem & ſacramenta habere aliquis poteſt; ſalutem non poteſt. In eam ſententiam afferuntur multa è B. Auguſtino.

RESPONSIO REGIS.

CRedere Eccleſiam Catholicam, & credere communionem Sanctorum, ut res diverſæ in Symbolo Apoſtolorum diſtinctè ponuntur. Ac videtur prius illud eo potiſſimum finè inſertum, ut diſcrimen ſtatueretur inter Judaicam Synagogam, & Chriſtianam Eccleſiam; quæ non ut illa, populi unius finibus erat circumſcribenda: ſed longè lateque per omnes mundi regiones ſpargenda. Quare ſatis manifeſta ratio non eſt; cur hujus obſervationis initio dicatur Catholici appellatio communionem denotare. Sunt quidem duo iſta conjunctiſſima, diverſa tamen, ſicut oſtendimus. Credit verò Rex ſimpliciter, ſine fuco & fallaciis, unicam eſſe Eccleſiam Dei & re & nomine Catholicam, ſive univerſalem, toto diffuſam mundo; extra quam ipſe quoque nullam ſalutem debere ſperari affirmat. Damnat & deteſtatur eos, qui vel jam olim, vel poſtea, aut à fide receſſerunt Eccleſiæ Catholicæ, & facti ſunt hæretici, ut Manichæi; aut à communione, & facti ſunt Schiſmatici, ut Donatiſtę: adverſus quæ duo præcipuè hominum genera, omnia illa ſunt à S. Auguſtino ſcripta, quæ in hac obſervatione afferuntur. Laudat etiam Rex piorum Epiſcoporum prudentiam, qui in IV. Concilio Carthaginenſi, ut hic verè obſervatur, formulæ examinis Epiſcoporum interrogationem ſuper hac re adjecerunt. Neque ignorat Rex multa ſæpe veteris Eccleſiæ Patres συγκαταβατικῶς feciſſe, pro bono pacis, ut loquebantur, id eſt, ſtudio conſervandæ unitatis, ac mutuæ communionis abrumpendæ metu. Quorum exemplum ſe quoque paratum eſſe profitetur æmulari, & ſectantium pacem veſtigia perſequi ad aras uſque; hoc eſt, quantum in hodierno ſtatu Eccleſiæ per conſcientiæ integritatem licet. Nemini enim ſe mortalium cedere, aut in dolore quem capit graviſſimum è membrorum Eccleſiæ diſtractione, quam pii Patres tantopere ſunt abominati: aut in cupiditate qua tenetur, communicationem habendi cum omnibus, ſi poſſet fieri, qui membra ſunt myſtici corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Hæc quum ita ſint, exiſtimat nihilo tamen ſecius Rex, juſtiſſimam habere ſe cauſam, cur ab iis diſſentiat, qui ſimpliciter ſine ulla penitus diſtinctione, aut exceptione, hanc communionem ſine fine urgent. Inter proprias Eccleſiæ notas hanc fatetur eſſe cum primis neceſſariam; non eſſe tamen autumat veram ipſam Eccleſiæ formam & quod Philoſophus appellat τὸ τί ἦν εἶναι. Didicit Rex è lectione ſacræ Scripturæ (neque aliter Patres olim ſentiebant ad

ad communionem ut pr...) verum & κύριον Eccleſiæ formam eſſe, ut ſcilicet oves Chriſti vocem ſuo Paſtoris, & ut Sacramenta adminiſtrentur rite & legitimè, quomodo videlicet Apoſtoli præiverunt, & qui illos proximè ſunt ſecuti. Quæ hac ratione ſunt inſtitutæ Eccleſiæ, neceſſe eſt ipſas multiplici communione inter ſe eſſe devinctas. Uniuntur in Capite ſuo Chriſto, qui eſt fons vitæ, in quo vivunt omnes, quos Pater elegit pretioſo ſanguine ipſius redimendos, & vita æterna gratis donandos. Uniuntur unitate fidei & doctrinæ, in iis utique capitibus, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: unica enim ſalutaris doctrina, unica in cœlos via. Uniuntur conjunctione animorum & vera charitate, charitatiſque officiis, maximè autem precum mutuarum. Uniuntur denique ſpei ejuſdem communione, & promiſſæ hæreditatis exſpectatione: (gnari ſe ante jacta mundi fundamenta prædeſtinatos eſſe,) de Electis loquor,) ut ſint ſυγκληρονόμοι καὶ σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, quod divinus ait Apoſtolus. Sed addit Rex, eandem tamen Eccleſiam, ſi aliquod ejus membrum diſcedat à regula fidei, pluris facturam amorem veritatis, quàm amorem unitatis. Scit ſupremam legem eſſe in domo Dei, doctrinæ cœleſtis ſynceritatem; quam ſi quis relinquat, Chriſtum relinquit, qui eſt αὐτοαλήθεια, Eccleſiam relinquit, στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας: atque eo ipſo ad corpus Chriſti deſinit pertinere. Cum hujuſmodi deſertoribus nec vult, nec poteſt verè Catholicus communicare. Τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; Fugiet igitur horum communionem Eccleſia, & dicet cum Gregorio Nazianzeno, κρεῖσσον ἐμπαθοῦς ὁμονοίας ἡ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις: Nec dubitabit cum eodem beato Patre, ſi opus fuerit, pronuntiare, eſſe quendam ἱερὸν πόλεμον. Quod autem in Eccleſia futura eſſet aliquando neceſſaria hujuſmodi ſeparatio, cum aliis ſacræ paginæ locis clare docemur; tum illa apertè declarat Spiritus Sancti admonitio, non temerè profectò Eccleſiæ facta: ἐξέλθετε, inquiens, ἐκ Βαβυλῶνος ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς. Quænam ſit illa Babylon, unde exire populus Dei jubetur, non quærit hoc loco Rex, neque ſuper eo quicquam pronuntiat. Hoc quidem res ipſa manifeſtiſſimè oſtendit; ſive privata quædam Eccleſia eo loco intelligitur appellatione Babylonis; ſive univerſæ pars major: eam prius fuiſſe legitimam Eccleſiam, cum qua pii piè communicarent: poſtea verò quàm longiùs proceſſit ejus depravatio, jubentur pii exire, & communionem abrumpere. Ut facile ſit ex his intelligere, non omnem communionem cum iis qui de nomine Chriſti appellantur, fidelibus eſſe expetendam: ſed illam demum, quæ fit ſalva doctrinæ cœlitus revelatæ integritate. Jam ut ad propoſitum accedamus propiùs, negat Rex accuratam illam locorum B. Auguſtini collectionem ad ſe quicquam pertinere. Omnia enim illa teſtimonia hoc ſolum evincere: Nullam ſpem ſalutis ſupereſſe iis, qui à fide Eccleſiæ Catholicæ, aut ab ejuſdem communione diſceſſerint, quod quidem & Rex, ut antè diximus, ultrò concedit. Hic verò Majeſtas ipſius petit à te, Illuſtriſſime Cardinalis, ut revocare in mentem velis, atque apud te perpendere, quantum ſit diſcrimen inter B. Auguſtini tempora & hæc noſtra: quàm diverſo ſenſu Eccleſia Catholica hodie nominetur, atque illis temporibus: quàm ſit mutata Eccleſiæ facies & tota exterior forma, ut de interiore jam nihil dicamus. Nam olim quidem Eccleſia Catholica, civitati ſimilis ſupra montem conſtitutæ, quæ, ut ait Chriſtus, non poteſt abſcondi, nullo pacto dubia erat, ſed nota omnibus, perſpicua, certa, ut de ea ambigere nemo ſanæ mentis poſſet; Erat enim, non ut ſtulti Donatiſtæ dictitabant, neſcio ubi in meridie cubans, coacta in aliquem mundi angulum: ſed longè latèque per Orbem terrarum diffuſa, ſub Imperatoribus florens, quorum dominatio ab Ortu ad Occaſum, à Septentrione ad Meridiem porrigebatur. Erat videre Epiſcopos Orientis & Occidentis quotidie per epiſtolas & proprios nuntios communicantes, & cùm res poſtulabat ſibi invicem ſuppetias ferentes. Quod enim ſcribitur in Conſtitutionibus Clementis, omnes Epiſcopos τῶν καθολικῶν πεπιστευμένους, atque ita eſſe quodammodo œcumenicos; nunc attoniti legimus, nec credimus: tum autem quotidiana praxis eſſe veriſſimum oſtendebat: poteſtque hoc exemplis ex hiſtoria ſexcentis facilè demonſtrari. Erant tum etiam in frequenti uſu literæ formatæ, quarum commercio & conteſſeratione mirificè inter omnia Eccleſiæ membra, quantumvis ſpatio locorum remota, communio exercebatur. Accedebant, quoties erat opus, Concilia verè Oecumenica, non ut poſtea factum aliquando videmus, nomine Oecumenica, revera ex aliquot Europæ provinciis coacta. Et erat hoc temporibus priſcis vinculum firmiſſimum, quo Eccleſiæ Catholicæ membra omnia in unius corporis compagem devinciebantur. Quod quidem corpus admodum propterea eminebat, in conſpectu & certa notitia omnium ſic poſitum, ut ignorari ne à volentibus quidem poſſet. Una fides, una πολιτεία, unum Catholicæ corpus, patrium frequens inter ſe viſitatio, mirus omnium membrorum conſenſus, mira συμπάθεια. Exciderat aliquis aut propter hæreſin, aut propter ſchiſma à communione Eccleſiæ unius: non dico unius è primariis, quæ ſedes erant quatuor Patriarcharum: ſed cujuſvis è longè minoribus? is ſtatim ut hoc innotuerat, à communione totius Eccleſiæ Catholicæ cenſebatur excluſus. Nam quod exempla contrariæ obſervationis occurrunt nonnullla, id vero jus commune non erat, ſed uſurpatio. Auſus erat aliquis, fidem toto Orbe approbatam quamvis leviter incruſtare? facile erat vel puero τὸν ἑτεροδοξοῦντα in ſua novitate deprehendere; Fure autem veritatis deprehenſo, omnes paſtores totius Orbis, ſi erat opus, commove-

Joh.10. 3. — Epheſ. 3.6. — 1Tim.3.15. — 2.Cor.6.15 — De Pace. Orat. 1. — In Oratione habita in Conc. Conſtant. — Apoc.18. 4 — Matt. 5.14

bantur: nec ſemel commoti priùs quieſcebant, quam de medio malum ſuſtuliſſent, & ſecuritati ovium Chriſti conſuluiſſent. Hæc erat quondam Eccleſiæ Catholicæ deſignatio & fœlicitas: ſed quæ multa ſecula non duravit. Poſtea enim Imperio everſo, mutataque Reip. forma, novæ dominationes ſunt exortæ, multæ, variæ, moribus, linguis, legibus atque inſtitutis invicem diſtinctæ. Diſtractionem Imperii diſtractio Eccleſiæ Catholicæ eſt ſecuta: & illa omnia paulatim ceſſarunt, quæ modò dicebamus conſervandæ unioni, & communioni exteriori corporis Catholici apprime ſerviiſſe. Ex illo tempore Eccleſia Catholica, non deſiit illa quidem eſſe: erit enim ſemper, neque portæ inferorum prævaliture unquam ſunt adverſus ipſam: in Chriſto vera petra, & fide Petri cæterorumque Apoſtolorum fundatam: ſed minus illuſtris eſſe cœpit; utpote in plures diviſa, inter ſe, quod ad communionem externam attinet, penitus ſeparatas. Tum autem, quod præcipue dolendum, hac diſſipatione effectum, ut partibus minus eſſet virium, quàm fuerat toti corpori compacto ad reſiſtendum Inimico hominis, quem Chriſtus docet, ad omnes occaſiones eſſe intentum, ut bonam ſementem lolio & zizaniis conſpergat. Atque hoc eveniſſe quum hodie videamus oculis noſtris, atque adeo manibus ipſis palpando deprehendamus: ridiculum & longe abſurdiſſimum, diſputare an fieri olim potuerit aut jam poſſit. Romana igitur Eccleſia, Græca, Antiochena, Ægyptia, Abyſſina, Moſchovitica, & pluresaliæ, membra ſunt, doctrina quidem & fidei ſinceritate multum præſtantia alia aliis, ſed tamen membra Eccleſiæ Catholicæ: cujus compages quod ad formam exteriorem, dudum eſt ſoluta. Quamobrem demiratur Ser. Rex etiam atque etiam vehementer, cum videt Eccleſias, quæ fuêre quondam integri corporis membra, jus omne Univerſitatis ad ſe jam trahere, appellationem Catholicæ ſibi propriam facere, & reliquas omnes, quæ in ulla re à ſe diſſentiant, aut jugum ſervitutis detrectent, excludere communione ſua, ac ſtatim illas ad Catholicam nihil pertinere, audacter pronuntiare. Neque verò ſoli vos eſtis, qui hoc jus vobis vindicatis: faciunt hoc ipſum & alii. Nam quod gemens Rex dicit, multæ hodie privatæ Eccleſiæ ſunt, quæ ſolas ſe credant eſſe illum populum περιούσιον quem appellant Eccleſiam. Dares his vires quantas Romana habet; facerent quod illa jam facit, nec de cæteris clementius pronuntiarent. Quid quod multæ hodie celebrantur ſectæ, quarum ſectatoribus perſuaſiſſimum eſt, ſolos ſe aliquid in literis ſacris videre, atque ut Poëta ait, οἴους πέπνυσθαι, τοὺς δὲ σκιὰς ἀΐσσειν? Verum quidem eſt, nullo unquam ſeculo defuiſſe conventicula ſectariorum & παρασυνάξεις, quæ de nomine Eccleſiæ Catholicæ ſe jactarent, & imperitos hoc illicio ad ſe attraherent: ſed poſtremorum, ad quæ pervenimus, temporum, peculiaris hæc eſt calamitas inſignita, quod Catholica Eccleſia, cui neceſſario, vel re ipſa & actu, vel voluntate ſaltem & voto eſt adhærendum, minùs eſt hodie, quàm erat olim, illuſtris, minus expoſita oculis hominum, magisque ἀμφισβητήσιμος. Quo ſtudioſius faciendum ſibi Ser. Rex putat, ut in tanto variarum opinionum diluvio, ad montes ſacræ Scripturæ ſe recipiat, & quod olim beatus Auguſtinus Donatiſtis conſilium dabat, in verbis Chriſti Eccleſiam Chriſti quærat. Sic & B. Chryſoſtomus, cum alibi, tum ex profeſſo in homilia in Acta XXXIII. tractans illam quæſtionem, Quo pacto vera Eccleſia inter plures Societates quæ hoc ſibi nomen vindicant, poſſit diſcerni: duo docet eſſe inſtrumenta judicandi, & quæſtionis hujus decidendæ: primo quidem VERBUM DEI, tum autem antiquitatem doctrinæ, non ab aliquo recentiore excogitatæ: ſed ab ipſo Eccleſiæ naſcentis principio ſemper cognitæ. Hæc duo κριτήρια, Rex cum Eccleſia Anglicana, tota voluntate amplectens, pronuntiat: eam demum ſe doctrinam pro vera ſimul & neceſſaria ad ſalutem agnoſcere, quæ è fonte Scripturæ ſacræ manans, per conſenſum Eccleſiæ veteris, ceu per canalem ad hæc tempora fuerit derivata. Ut igitur huic ſermoni finis imponatur, ad primam obſervationem reſpondet Rex: non poſſe eam ſine vitio multiplici ad propoſitam hypotheſin aptari. Eccleſiam enim Anglicanam adeo non deſciviſſe à fide veteris Eccleſiæ Catholicæ, quam veneratur & ſuſpicit, ut ne à fide quidem Romanæ Eccleſiæ deſciverit, quatenus illa cum vetere Catholica conſentit. Si quæritur ſucceſſio perſonarum: in promptu ſunt nomina Epiſcoporum, & ſeries à primo nuſquam interrupta. Si ſucceſſio doctrinæ: agite, periculum facite: Concilium liberum date, quodque ab unius voluntate non pendeat. Parata eſt Eccleſia Anglicana fidei ſuæ reddere rationem, & rebus ipſis evincere, auctoribus reformationis hic inſtitutæ, non fuiſſe propoſitum, novam aliquam Eccleſiam condere, ut imperiti & malevoli calumniantur: ſed quæ erant collapſa ad formã revocare quã fieri poſſet optimam; Optimam autẽ judicarunt, naſcenti Eccleſiæ ab Apoſtolis traditã, & proximis ſeculis uſurpatam. Fatetur Rex, Eccleſiam ſuam à capitibus non paucis ejus fidei & diſciplinæ, quam hodie Romanus Pontifex probat, & omnibus tuetur viribus, diſceſſionem feciſſe; verùm eam Rex & Eccleſia Anglicana non defectionem à fide veteris Catholicæ interpretantur, ſed potius ad fidem Catholicam priſtinam, quæ in Romana novis inventis fuerat multipliciter mirè deformata, reverſionem, & ad Chriſtum, unicum Eccleſiæ ſuæ Magiſtrum, converſionem. Quare, ſi quis doctrina hujus obſervationis fretus, inferre ex illa velit, Anglicanam Eccleſiam, quia Romanæ placita nonnulla rejicis, à veteri Catholica diſceſſiſſe; non hoc illi prius Rex largietur, quàm ſolidis rationibus probaverit, omnia quæ à Romanis docentur, (illa præcipuè quæ volunt ipſi ut neceſſaria ad ſalutem credi ab omnibus,) anti-

quæ

quæ Catholicæ à principio probata fuiſſe & ſancita; hoc verò neminem poſſe facere, aut unquam facturum; neminem certè hactenus feciſſe, tam liquidò Regi conſtat & Eccleſiæ Anglicanæ Antiſtitibus, quàm Solem meridie lucere. Poſtremò addit Rex, magnum ſe quidem crimen judicare, defectionem ab Eccleſia: ſed huic crimini affinem ſe eſſe, aut Eccleſiam ſuam, penitus pernegat: Non enim fugimus, aiebat ejus Majeſtas, ſed fugamur. Scit verò tua illuſtris dignitas, ut qui optime, quàm multi, quàm præſtantes pietate & doctrina viri, ab annis minimum quingentis, reformationem Eccleſiæ in capite & membris optarint: quàm graves bonorum Regum ac Principum querelæ ſint ſæpe auditæ, ſtatum Eccleſiæ ſuis temporibus lamentantium? Quid profuit? nihil enim quicquam eorum ad hanc diem videmus eſſe emendatum, quæ correctionis egere cumprimis cenſebantur. Quare non veretur Eccleſia Anglicana, ne candidis æſtimatoribus, in hac ſeparatione, Donatiſtis ſimile quid feciſſe videatur. Illi gratis & ſine ulla cauſa Eccleſiam Catholicam, gentium cunctarum aſſenſu comprobatam, cujus neque fidem neque diſciplinam culpare poterant, deſeruerunt: Angli ab ea Eccleſia, neceſſitate dira cogente, ſeceſſionem fecerunt, quam innumeri populi Chriſtiani, veram Catholicam & univerſalem eſſe non concedunt, ut modeſtiſſimè dicam: quamque in dogmatis fidei, & diſciplinæ forma multum variaſſe ab antiqua, multa aſſuiſſe nova vetuſtis, mala bonis, etiam è veſtris Scriptores quàm plurimi ingenue dudum ſunt confeſſi: & verò notius jam eſt univerſo mundo, quàm ut poſſit quiſquam vel negare, vel etiam ignorare. Adde quod jugum Romanæ ſervitutis ita durum per aliquot retro ſecula erat experta Eccleſia Anglicana, novis ſubinde vexationibus, & inauditis angariis atque exactionibus ſupra hominum fidem cruciata; ut vel illa ſola cauſa apud judices non iniquos, à ſchiſmatis ſuſpicione, & ut loquitur Auguſtinus de Donatiſtis, iniquæ diſceſſionis, poſſe videatur ipſam liberare. Non enim profectò Angli à charitate fraterna animi cauſa diſſilierunt, ut Donatiſtæ, neque ut decem tribus populi Judaici, metu impendentis mali, quod nondum premebat: ſed poſt plurium ſeculorum patientiam, poſt exantlatas inenarrabiles ærumnas, onus intolerabile, cui ferendo pares amplius non erant, neque permittebat conſcientia, ſubductis cervicibus tandem excuſſerunt. Et vetus quidem Eccleſia, ut refractarios Donatiſtas ad ſuam communionem revocaret, etiam commodis temporalibus Epiſcoporum reſipiſcentium, & aliorum quoque, admirabili charitate proſpicere ſolita: Romana verò Eccleſia, ut gratiam cum Anglicana redintegraret, fulmina primò bullarum, deinde vim, modò apertam, modò occultam adhibuit: proditores nefarios ſuſcepti hic parricidii manifeſtos, gremio ſuo excepit, & nunc cum maxime fovet: ſententiam ex eadem cauſa paſſos Martyribus adſcribit, & eorum innocentiam contra divina omnia humanaque jura quotidie propugnat. Ipſe Cardinalis Bellarminus (dico ἑκὼν ἀέκοντι θυμῷ; ſed dico quod res eſt:) inter parricidarum patronos princeps familiam ducit, qui etiam nuper, ut Regem Sereniſſimum alliceret, illud miræ efficaciæ ad perſuadendum argumentum adhibuit: Angliæ regnum ad Papam pertinere: & Regem Angliæ Romani Pontificis etiam in temporalibus eſſe ſubditum, atque feudatarium. Omitto alias & Regis & Eccleſiæ Anglicanæ quà veteres quà novas querelas, minime hoc loco commemorandas.

II. OBSERVATIO.

PRæter abſolute neceſſaria ad ſalutem, duo ſunt genera rerum, quas vetus Eccleſia credidit. Harum alteræ utiles ad ſalutem, alteræ licitæ & non repugnantes ſaluti. Si quis igitur, fidem antiquorum velit amplecti, etiam iſtas res ipſum oportet amplecti, & eo loco habere, quo habuit vetus Eccleſia.

RESPONSIO REGIS.

QUæ non ſunt exiſtimata à piis Patribus, abſolute ad ſalutem neceſſaria, ſed tantum utilia aut licita, parum abeſt, quin cenſeri inter ἀδιάφορα debeant; erat enim initio libera eorum uſurpatio, utpote non ſimpliciter neceſſariorum. In ejuſmodi rebus neceſſitatem aliquam hodie comminiſci aliquanto durius videtur. Statim enim ſequetur neceſſitas uſurpandi: ſicut videmus uſuveniſſe in Eccleſia Romana: quæ multa hodie obſervat ceu ἁπλῶς ad fidei integritatem neceſſaria; quæ vetus Eccleſia vix norat, certe non ita uſurpabat, tanquam plane eſſent neceſſaria; pauca è multis exempla afferemus. Conſtat in primitiva Eccleſia uſurpatam fuiſſe peccatorum confeſſionem; ſed longe aliter quam fit hodie. Nam auricularem confeſſionem uti apud vos exercetur, primis ſeculis fuiſſe in uſu, nemo, opinor, dixerit. Fatetur Rex, primos è Patribus, qui illam inſtituerunt, ſuas habuiſſe rationes, cur exiſtimarent confeſſionem illiuſmodi, ad ſalutem facilius inveniendam, fore non inutilem: rem quidem abſolute neceſſariam non crediderunt, multo minus ſacramentum: aut non omnes certe. Nam de B. Chryſoſtomo ſatis liquet, auricularem confeſſionem ipſum à ſuis non exegiſſe. Nunc ventum eò videmus, ut vix aliquid minus huic confeſſioni tribuatur, quam pretioſo Chriſti ſanguini, quo ſumus redempti, adeo præcisè ejus abſoluta quædam neceſſitas urgetur. Unde paullatim nata illa doctrina in Eccleſia Romana, de arcano confeſſionis nullam omnino ob cauſam evulgando. Quia enim credebant ad ſalutis portum ſine hac confeſſione perveniri non poſſe, omnia ejus impedimenta

damenta putarunt tollenda eſſe neceſſario. Tandem igitur eò proceſſit hæc doctrina, ut jam Reges occidere, aut ſinere occidi, ne peccatum quidem eſſe videatur, prout ſi qui confeſſionis ſigillum rumperet: quod multi veſtrorum Theologorum, imprimis autem interpretes Juris Canonici libris editis docuerunt. Quin etiam hoc ipſum mihi totidem verbis Lutetiæ affirmavit Binetus Jeſuita, ſicut mox dixiſſe tibi memini. Scimus etiam, neque fortaſſe tua illuſtris dignitas illud ignorat, eſſe alium in Galliis Jeſuitam, qui nuper auſus dicere: ſi Dominus noſter Jeſus Chriſtus in terris verſaretur morti obnoxius, & aliquis ſibi in confeſſione dixiſſet, velle ſe illum occidere; priusquam confeſſionem revelaret, paſſurum ſe (horreſco referens,) ut Chriſtus occideretur. quæ horrenda blaſphemia à quo principio ſit orta, vides. Sic abſtinentiam à vino delicatioribuſque cibis, & ſtata jejunia, atque xerophagias, inter res utiles ad ſalutem facilius conſequendam vetus Eccleſia poſuit; neque Rex negat, ſi commoda adjiciatur interpretatio, ex mente ipſius primitivæ Eccleſiæ, ſed harum obſervationem ſeverius jam exigi Rex non probat, quàm eorum quę diſertè literis ſacris continentur. Sic cælibatus miniſtrorum Eccleſiæ, olim laudabatur, nunc imperatur, & ceu res penitus neceſſaria exigitur: de quo mox plura. Sic quum dicat Paulus, ſe corpus ſuum ὑπωπιάζειν καὶ δουλαγωγεῖν, eos qui divini Apoſtoli exemplum imitantur, laudat Rex, & beatos pronuntiat: illos vero deteſtatur, qui cilicia, Laconicas διαμαστιγώσεις & id genus corporis vexationes, vel ut ipſi appellant, ſatisfactiones, aut inter cauſas ponunt ſalutis, aut tanti certe faciunt, ut illuviem, pædorem, ſcabiem, & agmen pediculorum ex ea cauſa ortum, inſtar perfectæ ſanctimoniæ habeant. Sed ex omnibus iſtiuſmodi eos potiſſimum Rex deteſtatur, qui more Sacerdotum Baal corpus ſibi verberibus lacerantes, Deum nobis fingunt humani ſanguinis avidè ſitientem, qualem Pagani ſuam Bellonam crediderunt. Illos verò laudat Rex, qui flagellandos ſuam vicem pretio conducunt: ut meritum pœnarum quas alii luerunt, ſibi applicetur. Ita fit ut quicquid delirent divites, plectantur pauperes: nec ſequitur nocentem pœna, ſed miſerum & egenum. Rex igitur ut non invitus dabit, nemini hodie fas eſſe damnare ea, quæ conſtiterit primorum ſeculorum Patres unanimi conſenſu probaſſe, tanquam utilia aut licita: ſic adſtringi ſe ulla neceſſitate abſoluta eadem uſurpandi non patitur. Exiſtimat enim res eſſe natura ſua contrarias τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἀδιάφορον. Sed de his uberius in ſequenti obſervatione.

III. OBSERVATIO.

QUum in religionis negotium non una ſpecies neceſſitatis cadat, videndum eſt, ne vocis ambiguitate fallamur, quoties de rebus loquimur ad ſalutem neceſſariis. Eſſe enim neceſſitatem quandam abſolutam, quandam ſub conditione: aliam medii aliam præcepti. Eſſe etiam neceſſitatem credendi, quæ omnes ſine exceptione Chriſtianos adſtringit, & quæ non omnes generatim. Poſtremo eſſe neceſſitatem aliam actionis, aliam approbationis.

RESPONSIO REGIS.

OBſervationis hujus doctrinam, quæ varias neceſſitatis ſpecies doctè, accuratè, ſubtiliter & admodum copioſè explicat, adeo non improbat Ser. Rex, ut contra exiſtimet, his diſtinctionibus ſublatis multiplicem confuſionem in rebus religionis exorituram. Nam quid periculoſius fingi poteſt, quàm ſi aut abſolutè neceſſaria credamur neceſſaria ſub conditione, aut contra? nec minus utilis, ut in domo Dei omnia rectè atque ordine gerantur, diſtinctio eſt, inter alias neceſſitatis ſpecies, quæ hîc explicatur. Ne in exemplis quidem appoſitis, quicquam Regi obſervatum, quod admodum improbaret. Veriſſime autem ſcriptum eſſe in explicatione τῶν ἁπλῶς ἀναγκαίων Rex arbitratur, rerum abſolute neceſſariarum ad ſalutem, non magnum eſſe numerum. Quare exiſtimat ejus Majeſtas, nullam ad ineundam concordiam breviorem viam fore, quàm ſi diligenter ſeparentur neceſſaria à non neceſſariis, & ut de neceſſariis conveniat omnis opera inſumatur: in non neceſſariis, libertati Chriſtianæ locus detur. Simpliciter neceſſaria Rex appellat, quæ vel expreſsè verbum Dei præcipit credenda faciendave: vel ex verbo Dei neceſſaria conſequentia vetus Eccleſia elicuit. At quæ ex inſtitutione hominum præter verbum Dei, quamvis piè & prudenter, pro tempore in uſum Eccleſiæ ſunt recepta, mutari, molliri, antiquari poſſe exiſtimat, & quod Pius II. de cœlibatu Clericorum dicebat, bono olim jure ſancitum, meliore nunc iri antiquatum, id in genere de pleriſque obſervationibus Eccleſiaſticis, extra verbum Dei introductis, poſſe uſurpari Rex credit. Si ad decidendas hodiernas controverſias hæc diſtinctio adhiberetur: & jus divinum à poſitivo candidè ſepararetur, non videtur de iis quæ ſunt abſolute neceſſaria, inter pios & moderatos viros longa aut acris contentio futura. Nam & pauca illa ſunt, ut modò dicebamus; & fere ex æquo omnibus probantur, qui ſe Chriſtianos dici poſtulant. Atque iſtam diſtinctionem Sereniſſ. Rex tanti putat eſſe momenti ad minuendas controverſias, quæ hodie Eccleſiam Dei tantopere exercent; ut omnium pacis Studioſorum judicet officium eſſe, diligentiſſime hanc explicare, docere, urgere. Nunc de exemplis nonnullis, quæ in obſervatione proponuntur, quædam dicemus. Inter abſolutè neceſſaria, non quidem ſimpliciter, verum ex inſtitutione divina, ponitur Baptiſmus infantium, quem nos, inquis, ad hanc ſpeciem neceſſitatis referimus: Deinde ſubjicitur locus B. Auguſtini, quo negatur præcisè, poſſe

infantes non baptizatos ſervari. Hic primum Rex profitetur, neceſſitatem Baptiſmi ex inſtitutione divina non minus aut ſibi, aut Eccleſiæ Anglicanæ probari, quam vobis. Non aſtringit quidem Eccleſia Anglicana gratiam Dei mediis, quod ne per doctiſſimos quidem Scholaſticorum aliquot e melioribus licet: quæ tamen hanc Deus rationem ordinariam ad peccatorum remiſſionem impetrandam, in Eccleſia ſua inſtituit, & eos qui renati non fuerint ex aqua & Spiritu, intrare poſſe in regnum cælorum Chriſtus ipſe negat: ſedulo hic proviſum eſt legibus Eccleſiaſticis, ut quovis tempore & loco baptizandi infantes ſuos parentibus eſſet facultas. Quod igitur de naſcente olim Eccleſia dixit Tertullianus, baptizare Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum; Laicis etiam licere jus eſſe, in extremæ videlicet neceſſitatis caſu; hoc ipſum in Eccleſia Anglicana, quod ad Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos hodieque ſervatur, ſine ulla vel loci, vel temporis rigida & penitus inviolabili obſervatione; Laicorum vero Baptiſmum, aut fœminarum, ut fieri legibus ſuis vetat; ſic factum ex legitima formula quodammodo non improbat, Baptiſmum eſſe pronuntians, etſi non legitime adminiſtratum. Sereniſſimus vero Rex, [illegible] facit, ut quoſdam in Scotia miniſtros, qui [illegible] neſcio quis novæ diſciplinæ [illegible] prætexentes, qui [illegible] infantes rogati à parentibus baptizare [illegible], metu [illegible] remanſiſſe [illegible] parentem. Itaque verba Auguſtini, quæ non Baptizatos vita æterna privant præciſe, ſi de via ordinaria intelligantur, quam ſolam Chriſtus nos docuit; nihil Rex habet, quod illi ſententiæ opponat. Sin autem negatur ſimpliciter, poſſe Deum Opt. Max. τοὺς ἀφωτίστους ſervare; durioris [illegible] hujus [illegible] & Rex & Eccleſia Anglicana abominatur, Auguſtinum durum & ἄστοργον infantium [illegible] fuiſſe pronuntiant. Omnino [illegible] diligentia Rex [illegible] Dei [illegible] abbreviemus, [illegible] bonitati [illegible] [illegible], [illegible] ſententiam amplectamur, aut Baptiſmum ponentes, cum non ſit illis, inter ea quæ [illegible], [illegible] intereſt, ſacramentum à Deo [illegible] ducere videmur. Magnus ſane vir fuit Auguſtinus, pietate & doctrina admirabilis: cujus tamen proprias opiniones, neque Rex pro dogmatis fidei admittit, neque [illegible]. Nam verbi gratia, S. Euchariſtiam [illegible] infantibus ad ſalutem eſſe neceſſariam, [illegible] quam Baptiſmum credidit [illegible] Innocentium Primum Auguſtinus, & multis [illegible] Scripturum locis pronuntiavit. Vos [illegible] neque acceptum a vobis doctrinam Eccleſia Anglicana [illegible]. Inter illa quæ neceſſitatem actionis certis perſonis imponunt, conjugium numeratur, ſi quis [illegible] voluerit, inquit Rex [illegible] paulo poſt, ubi exponitur neceſſitas [illegible], recenſetur electio vitæ in virginitate aut cælibatu degendæ. Quæ

Rex quum legeret, non reprehendit ille quidẽ: ſed potuiſſe [illegible] aliquid ad utrumque exemplum commode adſpei, judicavit. Nam e priore exemplo videtur ſequi, nullam eſſe aliam matrimonii cauſam neceſſariam, præter ſpem ſobolis. At qui expreſſis verbis docemur à Paulo Apoſtolo, etiam illos [illegible] nuptias cogitare, qui non continent: [illegible] loquitur Εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται γαμησάτωσαν. Non eſt [illegible] — 1 Cor. 7, 9.
[illegible] hæc adjectio. Remedium neceſſarium & regula [illegible] contemptus, quibus [illegible] flagitiis [illegible] in Eccleſia Romana occaſionem præbeant, ignorat nemo. Studium igitur vivendi in virginitate aut cælibatu, in continentibus [illegible] ſibi probari Rex profitetur [illegible] ſingulari Dei beneficio, ſacræ literæ familiarius [illegible] ejus Majeſtati norę quàm vulgo ſoleant eſſe Principibus; non fugit ipſum, quid Paulus de [illegible], quæ ejuſmodi vitæ in utroque Fœdere leguntur exempla, quæ præmia τοῖς [illegible] ſint propoſita. Sed quod Theologi apud vos palam docent, præſertim autem Juris Canonici Doctores, [illegible], fornicationẽ & fœda alia ἁπτὰ [illegible], tolerabiliora eſſe in miniſtris Eccleſiæ, quàm [illegible], & τοὺ ἐν [illegible] κοίτην: id vero Rex facinus eſſe judicat plane deteſtabile, Deique hominumque odio digniſſimum. Opponit Rex omnibus [illegible] ſophiſtarum cavillis, atque adeo omnibus humanæ auctoritatis, Spiritus Sancti oraculum, per Apoſtoli os pronuntiatum, κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Quemadmodum autẽ magno belli Duci antiquior cura eſſe debet, ne damnum aut cladem ipſe accipiat, quàm ut hoſti inferat: ſic in electione vitæ aut conjugatæ, aut cælibis, prius hominibus ante omnia cavendum eſſe Rex [illegible], ne jus divinum [illegible]: Tum autem, ſi cui eſt facultas, utatur ſane bona [illegible]. Scimus [illegible] eſſe calumniam, non eſſe Eccleſiam Anglicanam legitimam Eccleſiam, quæ ejuſmodi votorum [illegible]. Quid enim vero, ſi non [illegible], quis [illegible]? Sunt enim multi [illegible] Epiſcopos, & alios Eccleſiæ Paſtores, qui ſine [illegible] voti nuptias [illegible], & ſine [illegible], ſine ullo ſiniſtro rumore, caſte [illegible] vitam exigunt. Ipſa quoque monachorum [illegible] & [illegible] ſtudioſiſſimus [illegible] nomine [illegible] Jus [illegible] antea audivi, ſi invenire integra, & primæ inſtitutionis legem ſervantia. Optaret vero Sereniſſ. Rex etiam atque etiam, ut Patribus Tridentinis, qui ne precibus quidem ſummorum Regum & Principum adduci potuerunt, quò publicæ honeſtati hac in parte conſulerent, venisſet in mentem, à quo principio hæc [illegible] doctrina ſit profecta. Nam quum initio [illegible] inter nulla inſtituta poneretur & conſilia, poſtea [illegible] adjecta vota, poſtremo ad hanc abſolutam neceſſitatem eſt perventum, quæ hodie apud vos obtinet, legem Dei valere [illegible], & pedibus mortalium indigniſſimè conculcata.

Quod in fine obſervationis hujus additur, male illos affirmare, fidem ſe & diſciplinam eandem cum veteri Catholica retinere, qui alia eorum probent, alia improbent, quæ priſca Eccleſia ad ſalutem credidit neceſſaria, etſi ſub diverſa ſpecie neceſſitatis: id quò ſpectet, ſatis Rex intelligit. Reſpondet igitur: Nolle ſe quidem Eccleſiam ſuam, ut ſpeculum ſine macula, & quaſi perfectè pulchram ſine ruga, ſine nævo prædicare: Hunc enim Phariſaiſmum ſe ſuosque aliis lubenter relinquere: illud tamen certò, clarè & liquidò ſibi conſtare, ſi notæ οὐσιώδεις quærantur, & vere neceſſaria ad ſalutem ſpectentur, aut etiam ad decorum Eccleſiæ, nullam in Orbe terrarum (Deo uni ſit laus & gloria) inventum iri, quæ propius ad fidem, aut ſpeciem antiquæ Catholicæ accedat. Nullam excipere ſe, ne Romanam quidem: quæ novis inventis, cum ad augendam ſuperſtitionem, tum ad ſtabiliendam dominationem ſuam, & Imperium in Reges & Principes, & populos terræ univerſos excogitatis, fidem & diſciplinam veteris Catholicæ, variè interpolavit, variè mutavit, & à primitivæ Eccleſiæ puritate atque ſimplicitate in multis quam longiſſimè receſſit.

IV. OBSERVATIO.

QUando quæritur de fide antiquæ Eccleſiæ, ſunt, qui uno aut altero ſeculo, poſt jacta Eccleſiæ fundamenta, antiquitatem circumſcribant: æquum verò eſſe, ut ad diſceptandas hodiernas controverſias, id potiſſimum tempus ſumatur, de quo inter contendentes conſtabit, non ſolum veram fuiſſe Eccleſiam, temporis illius Eccleſiam; ſed etiam tunc maxime floruiſſe, & ſplendorem illum obtinuiſſe, quæ ipſi tot Prophetarum oracula erant pollicita. Id autem eſſe tempus, quo prima quatuor Concilia Oecumenica includuntur à Conſtantino Imperatore ad Marcianum. Atque hoc vel propterea æquiſſimum eſſe, quia primorum ſeculorum pauciſſima extant monumenta; illius verò temporis, quo præcipuè Eccleſia florebat, longe plurima, ut facilè ex ejus ætatis Patribus & eorum ſcriptis, fides ac diſciplina veteris Catholicæ poſſit agnoſci.

RESPONSIO REGIS.

HOc poſtulatum parum illis æquum videbitur, qui univerſam Eccleſiæ primitivæ hiſtoriam, Actuum Apoſtolicorum, divino illo quidem, ſed tamen unico libello, volunt contineri. Ab horum ſententia longe abeſt æquiſſimus prudentiſſimusque Rex: qui in Epiſtola monitoria ſua, quanti faceret Patres, etiam quarti aut quinti ſeculi, ingenuè declaravit. Nec dubitat Rex cum Auguſtino pronuntiare, quod probatum fuerit, Eccleſiam à prima ſua origine ad illa uſque tempora ſervaſſe, id tanquam impium velle rejicere, inſolentiſſimæ eſſe inſaniæ. Tres enim recti notas Vincentii Lirinenſis, à principio, ubique & ſemper, dudum amplecti ſe, vere nec ſimulate ejus Majeſtas eſt profeſſa. Rex igitur & Eccleſia Anglicana, quatuor prima Concilia Oecumenica quum admittant, eo ipſo ſatis declarant, veræ ac legitimæ Eccleſiæ tempus non includere ſe uno aut altero demum ſeculo; verum multo longius producere, & Marciani Imperatoris, ſub quo Chalcedonenſe Concilium eſt celebratum, tempus complecti. Sed quod in hac obſervatione pluris videntur æſtimari tempora poſt Conſtantinum, quàm anteriora: Id verò Sereniſſ. Rex valde miratur, & omnino haud probat. Fatetur Rex quarti ſeculi Eccleſiam gloria, ſplendore, opibus ac doctorum virorum copia, magis quàm priora floruiſſe: ac rectitudine fidei, quam ὀρθοδοξίαν dicunt, & incorruptæ diſciplinæ ſinceritate, aut parem, aut etiam ſuperiorem priorum ſeculorum Eccleſiam fuiſſe, dubitare poſſe putat Rex mortalium neminem. Leguntur paſſim apud pios Patres quarti ſeculi, Baſilium, Nazianzenum, Hieronymum, Chryſoſtomum, Auguſtinum, alios, graviſſimæ querelæ de vitiis Eccleſiarum ſuarum, & variis depravationibus: neque poteſt ambigi, quò longius ab origine prima recedebatur, eò etiam longius à primæva puritate & ſimplicitate eſſe receſſum. Quare ſi de verrenda & mundanda domo Dei ſerio cogitatur, cur ad Apoſtolica tempora, aut Apoſtolicis proxima non potiſſimum reſpiciatur? verum quidem eſt, partem multo maximam illius temporis in tenebris, ſitu & ſqualore, propter continuas perſecutiones, piis eſſe transactam: ſed videamus etiam atque etiam, ne in hac quoque re, melius ſit ire ad domum luctus, quàm ad domum convivii. Paupertas & calamitas bonæ mentis ſorores audiunt; divitiæ & gloria non eandem famam obtinent. Quod ſi non adeo multi eorum temporum Scriptores ad noſtram ætatem pervenerunt: at pervenerunt tamen nonnulli, quorum ratio habeatur digniſſimi. Vel unicus certe Chriſti martyr ſanctiſſimus Cyprianus, primitivæ Eccleſiæ πολιτείαν & diſciplinam totam melius nos docuerit, quàm multi alii, qui in quarto ſeculo vixerunt. Summa igitur regiæ reſponſionis ad hanc obſervationem eſt: facile paſſuram ipſius Majeſtatem, ut è Patrum ſcriptis quarti aut etiam quinti ſeculi argumenta afferantur; ea tamen lege atque conditione, ut pro vere antiquis, & ad ſalutem neceſſariis illa ſint admittenda, quæ non tunc primum fuerint nata, ſed quæ ab origine prima naſcentis Eccleſiæ obſervatione continuâ ad illos perveniſſe conſtiterit.

V. OBSERVATIO.

CUm unanimis Patrum conſenſus quæritur, ſunt, qui tunc de eo ſatis liquere contendant, quando res eadem totidem verbis apud omnes Patres reperitur, quorum ſententia, quum ſit palàm iniqua, æquius fuerit ad conſenſum Patrum cognoſcendum, duas hasce regulas adhiberi; Prior eſt, ut tunc exiſtimetur, ſatis probatum eſſe conſenſum Patrū, quando Eminentiſſimi quique ſingularum nationum,

hum, in rei alicujus affirmatione conſenſerint, neque illis ſeſe quiſquam oppoſuerit, qui quidem orthodoxus cenſeretur. Sic B. Auguſtinus contra Donatiſtas, poſtquam è prioribus Scriptoribꝰ inſigniores undecim laudaſſet; Patres Concilii Epheſini, poſtquam contra Neſtorium decem protuliſſent, de unanimi conſenſu Eccleſiæ prioris fidem ſe abundè feciſſe crediderunt. Poſterior regula hæc eſt: Quando Patres non ut Doctores loquuntur, neque dicunt hoc aut illud ſic eſſe credendum, aut ſic faciendum: ſed tanquam teſtes eorum quæ ſuis temporibus Eccleſia univerſalis credebat, aut faciebat, dicunt hanc eſſe fidem aut praxin Eccleſiæ Catholicæ per totum orbem terrarum: tunc eum honorem illis habendum eſſe, ut ad unanimem conſenſum Eccleſiæ ejuſmodi affirmatio ſatis credatur valere.

REGIS RESPONSIO.

EST quidem æquiſſima poſtulatio, ut de communi conſenſu partium hodie contendentium, ratio ineatur utiliter utendi veterum Patrum auctoritate. Nam primitivæ Eccleſiæ teſtimonio & pondere ſublato, controverſias hodiernas finem nunquam, τὸ κατ᾽ ἄνθρωπον, accepturas, neque ulla diſputatione fore terminandas, ultro Sereniſſ. Rex agnoſcit. Ut igitur conveniat inter utroſque, quid & quantum Patribus ſit tribuendum, & quatenus eorum auctoritati ſit deferendum, non fuerit inutile certas regulas de mutuo partium conſenſu componi, quæ modum rei præſcriberent. Inter alios plures ei propoſitos utiles ac neceſſarios canones, etiam duobus hiſce locum poſſe concedi, Rex autumat. Sed quoniam hodie non de ceremoniis controvertimus, aut aliis mediocris momenti rebus; verum de fidei articulis aliquot, & de dogmatis ad ſalutem pertinentibus, multo ſollicitius dandam eſſe operam Rex judicat, ut ante omnia de hac regula utrique omnes conveniat: Dogmata fidei & quicquid ad ſalutem neceſſarium merito creditur, è ſola Scriptura ſacra peti debere: neq; à quorumvis mortalium auctoritate pendere: ſed è verbo Dei duntaxat, quo ſuam ipſe nobis voluntatem per Spiritum Sanctum declaravit. Patribus enim & Eccleſiæ veteri, fidei articulos eliciendi è ſacra Scriptura, & explicandi jus fuiſſe: novos articulos comminiſcendi nullum jus fuiſſe. Iſto poſito fundamento, & τῇ θεοπνεύστῳ paginæ ſua Majeſtas manebit ſarta tecta, & piis Patribus quæ debetur reverentia, præſtabitur. Hoc voluiſſe omnes veteris Eccleſiæ Doctores, facile poteſt ex eorum ſcriptis demonſtrari. Nam quid in eorum libris occurrit frequentius, quàm hæc verba? ὅτι δεῖ διδάσκειν ἐκ τῶν γραφῶν: quæ docentur in Eccleſia Dei, è verbo Dei peti debent. Aut hæc, ἡ θεόπνευστος ἡμῖν διαιτησάτω γραφή, judex cum de controverſiis in cauſis religionis [illegible] Scripturam eſto. Aut cui jam notiſſima non ſunt verba aurea Baſilii Magni, in libello De fide? φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούει. Et ad propoſitas quidem obſervationes hæc dicta ſunto.

Sequuntur jam quatuor ἐνστάσεις. Accedens enim tua illuſtris dignitas ad hypotheſin, ut evincat non credere Sereniſſ. Regem, quæ olim Catholica Eccleſia credidit, quatuor id argumentis inſtituit demonſtrare, ex iis rebus petitis, quæ ad externum Dei cultum pertinent, ſive liturgiam, & praxin quotidianam. Cur autem has potiſſimum ἐνστάσεις afferat, hanc rationem poſtea reddit; quia ſi de his eſſet conventum, de cæteris futura ſit facilis conventio. Optaret equidem Regia Majeſtas, Illuſtriſſime Cardinalis, poſſe hoc ſperari: ſed recordanti ipſi & animo reputanti, quid illud ſit quod hodie a veſtris Scriptoribꝰ præcipua cura & accuratiore contentione tractatur, non magna illi concordiæ ſpes apparet, ne tum quidem, ſi de iſtis quatuor capitibus à te propoſitis fuerit conventum. Non enim jam de ullo, aut omnino de ullo religionis Chriſtianæ capite, acrius diſputatur, quàm de Romani Pontificis imperio. Is unus eſt hodie fidei articulus, à quo cæteri omnes pendent. Quid igitur bonæ ſpei reſtat, niſi in illius bonitate & miſericordia, cujus unius eſt malis Eccleſiæ medicinam facere? In illo ſperemus, etiam contra ſpem. Αὐτὸς ποιήσει. Ut redeamus in viam, quatuor ἐνστάσεις contra Liturgiam Eccleſiæ Anglicanæ allatæ, ſunt iſtæ;

1. In ſacroſancta Euchariſtia realem Chriſti præſentiam non credit.
2. Doctrinam de ſacrificio Eccleſiæ Chriſtianæ reſpuit.
3. Non precatur pro mortuis.
4. Invocationem Sanctorum qui in cœlis ſunt, damnat.

Ad hæc quatuor paucis reſpondet Rex.

Ad primam ἔνστασιν de præſentia reali.

SI in ſacroſanctis religionis Chriſtianæ myſteriis, nihil credere fideles exiſtimandi ſunt, niſi cujus rationes omnes habent perſpectas, & modum tenent: næ multa Chriſtiani reperientur non credere, quæ ipſi tamen firmiſſime ſe fide credere non dubitant. Chriſtum Dominum noſtrum Dei Patris filium eſſe, ante omnia ſecula à Patre generatum, eundem qui cum ſit verus Deus, carnem humanam aſſumſiſſe in utero B. Virginis, ex illa natum eſſe, virginitate matris illæſa: divinam naturam humanæ in eandem hypoſtaſin uniiſſe: hæc, inquam, & ſimilia his plura, credere ſe omnes profitentur Chriſtiani: à quibus tamen ſi modum quæras, quo iſta ſunt facta, aliud fidem eſſe Theologicam dicent, aliud humanam ſcientiam: præque uſurpabunt Galeni, parum alioqui docti pietatis magiſtri, verba ex libro XV De Uſu partium: τὸ ΟΠΩΣ ἐγένετο τοῦτο, ἐὰν ἐπιχειρήσῃς ζητεῖν, ἀναισθησίας φωραθήσῃ, καὶ τῆς σῆς ἀσθενείας, καὶ τῆς μικρᾶς δυνάμεως. [illegible] v. quoti[illegible] diſputantem de quæſtione τοῦ πῶς, & curioſitate

modi explicandi in divinis myſteriis, ſi aggrediar hic adnotare, longum fecero. Gregorii Nazianzeni verba ſunt tibi nota in oratione priore, De Theologia: Ἀκούεις γέννησιν· τὸ ΟΠΩΣ μὴ περιεργάζου, ἀκούεις τὸ πνεῦμα τὸ προϊὸν ἐκ τοῦ Πατρός. Τὸ ΟΠΩΣ μὴ πολυπραγμόνει. Et alio loco idem: Θεοῦ γέννησις σιωπῇ τιμάσθω. Μέγα σοι τὸ μαθεῖν ὅτι γεγέννηται· τὸ δὲ ΠΩΣ, οὐδὲ Ἀγγέλοις ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γέ σοι, συγχωρήσομεν. Erat Gregorio res cum Arrianis pervicaciſſimis hæreticis: quorum impiæ curioſitati, non ſubtilitate diſputandi conatur ſatisfacere: ſed tanti arcani modum & rationem quæri vetans, ſilentium illis indicit. Hac pia moderatione ſi Rex & Eccleſia Anglicana in ſacroſancto Euchariſtiæ myſterio utuntur, quæ, obſecro, invidia eſt? Legimus in Evangeliis, Dominum noſtrum cum hoc Sacramentum inſtituebat, panem ſumpſiſſe, & dixiſſe, Hoc eſt corpus meum: quomodo panis corpus ſuum eſſet, ne verbulo quidem uno explicuiſſe Chriſtum legimus. Quod legit Eccleſia Anglicana, hoc pie credit: quod non legit, pari pietate non inquirit. Myſterium iſtud magnum eſſe, humano ingenio incomprehenſibile, ac multo magis inenarrabile, fatetur & docet: de efficacia illius ſentit quam auguſtiſſime: ad ſacram menſam acceſſuros conſcientiæ omnes ſcrutari receſſus, & peccata confiteri, utique apud Deum, ſed & ſi opus fuerit, apud presbyterum, jubet; accedentes, ut ad omnem humilitatem & devotionem ſe componant, ſedulo monet. Genibus flexis communionem corporis Chriſti accipit: nec ſolum in communi conventu panem myſticum fidelibus dividit; ſed etiam morientibus hoc viaticum, ut appellant Patres Concilii Niceni, & tota antiquitas, adminiſtrat: poſtremò, quum ab omni curioſitate velit Rex, hominum ingenia abſtinere; quæcunque tamen pii Patres primorum ſeculorum, ad commendationem ineffabilis myſterii dixerunt, ea ipſe admittit: Patrum etiam verba, μεταβάλλειν, μεταποιεῖσθαι, μεταστοιχειοῦσθαι, & ſimilia, ex mente ipſorum ſi accipiantur & exponantur, non rejicit. Hæc Regis & Eccleſiæ Anglicanæ doctrina, ſi vobis non ſatisfaciet: Nempe illud tenſat, ut Tranſſubſtantiationis dogma, quo vobis placatus poſſit uti, approbet. Illud vero non eſt rei veritatem pie credere: ſed importuna curioſitate modum decernere: quod Rex cum Eccleſia ſua nunquam eſt facturus, nunquam probaturus. Miratur verò Sereniſſimus Rex, quum fateatur tua illuſtris dignitas, nō προηγουμένως quærere vos, ut credatur Tranſſubſtantiatio, ſed ut de præſentiæ veritate ne dubitetur: Eccleſiam Anglicanam, quæ toties, id ſe credere publicis ſcriptis eſt teſtata, nec dum vobis fecíſſe ſatis. Ut igitur certo cognoſcas, quid in hac Eccleſia ſuper illa re credatur, quid doceatur, deſcribam hic Reverendiſſimi viri Domini Epiſcopi Elienſis locum integrum, è libro quem paucos ante menſes adverſus Cardinalem Bellarminum edidit. Sic ille capite primo. Quod Cardinalem non latet, niſi volentem & ultro, dixit Chriſtus, hoc eſt corpus meum: non, Hoc modo hoc eſt corpus meum. Nobis autem vobiſcum de objecto convenit, de modo lis omnis eſt. De Hoc eſt, fide firma tenemus, quod ſit: de Hoc modo eſt (nempe tranſſubſtantiato in corpus pane) de modo quo fiat, ut ſit Per ſive In, ſive Cum, ſive Sub, ſive Trans nullum inibi verbum eſt. Et quia verbum nullum, merito à fide ablegamus procul: Inter ſcita ſcholæ fortaſſe, inter fidei articulos non ponimus. Quod dixiſſe olim fertur Durandus, neutiquam nobis diſplicet, Verbum audimus, motum ſentimus, modum neſcimus, præſentiam credimus. Præſentiam, inquam, credimus, nec minus quam vos veram. De modo præſentiæ nihil temere definimus: addo nec anxiè inquirimus, non magis quàm in Baptiſmo noſtro, quomodo abluat nos ſanguis Chriſti: non magis quàm in Chriſti incarnatione, quomodo naturæ divinæ humana in eandem hypoſtaſin uniatur. Inter myſteria ducimus (& quidem myſterium eſt Euchariſtia ipſa) cujus quod reliquum eſt, debet igne abſumi, id eſt, ut eleganter imprimis Patres, fide adorari, non ratione diſcuti. Hæc fides Regis, hæc fides Eccleſiæ Anglicanæ. Quæ ut brevi compendio rem omnem complectar, in cœna Domini, realiter participem ſe fieri credit corporis & ſanguinis Chriſti, ut Patres Græci dicunt, & quod Bellarminus ipſe fatetur, ſpiritualiter. Per fidem enim Chriſtum apprehendunt & manducant: Creduntque nullum aliud manducationis genus ad ſalutem utile eſſe poſſe. Quod & omnes veſtri ſemper faſſi ſunt.

Ad II. Ἔνστασιν de ſacrificio in Eccleſia Chriſtiana.

VEteris Eccleſiæ Patres ſacrificium in religione Chriſtiana unum agnoviſſe, quod in locum ſucceſſiſſet omnium legis Moſaïcæ ſacrificiorum, neque ignorat Rex, neque negat. Sed hoc ſacrificium nihil eſſe aliud contendit, niſi commemorationem ejus, quod ſemel in cruce Chriſtus Patri ſuo obtulit. Quare B. Chryſoſtomus, quo frequentius nemo hujus ſacrificii meminit, in nonum caput Epiſtolæ ad Hebræos, poſtquam θυσίαν nominaſſet, continuo ſubjungit, ſive explicationis, ſive etiam correctionis loco, μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν θυσίας. Illa locutio μᾶλλον δὲ, quam vim habeat, ſcis ipſe omnium optime. Sæpe autem Eccleſia Anglicana profeſſa eſt, de verbo nullam ſe litem moturam, ſi modò impetrari à vobis poſſet, ut priſtina ſidem in integrum reſtituta, quæ contra uſum veteris Eccleſiæ à vobis uſurpantur, tollerentur. Nam Euchariſtiæ celebrationem ſine communicantibus, & univerſam illam privatarum miſſarum nundinationem, multis etiam veſtrorum Theologis damnatam, certum eſt à perverſa doctrina de hoc ſacrificio originem habuiſſe. Quod autem ad extrahendas defunctorum animas è flammis Purgatorii ſacrificia miſſarum exiguntur, & quidem ſæpe repetita; otioſorum hominum & ſimplicitate populo-

populorum ad quæſtum ſuum impie abutentium, delirium eſſe, Rex non dubitat. Tollantur hi & ſimiles his alii craſſi fœdique abuſus, qui apud vos obtinent: ab Eccleſia Anglicana, quæ in ſua Liturgia expreſſam ſacrificii mentionem habet, facile impetraveris, ut in veteris Eccleſiæ uſu acquieſcat. Quamobrem Sereniſſimus Rex quum nuper ei eſſent narrata, quæ paulo ante in celeberrimo conventu Dominicanorum docte fuerant à te diſputata, de duplici ſacrificio, expiationis nempe, & commemorationis, ſive religionis; ſibi quoque idem probari, multis audientibus pronuntiavit; & nunc etiam ut hoc ipſum tibi confirmarem ejus Majeſtas me juſſit.

Ad III. Ἔνςασιν de precibus pro mortuis.

Conſuetudinem eſſe vetuſtiſſimam, ut in publicis Eccleſiæ precibus commemoratio fiat Defunctorum, & quies illis petatur à Deo, qui in pace Eccleſiæ ſunt mortui, pauci hodie ignorant, nedum Sereniſſimum Regem hoc fugiat. Eum morem à charitatis vehementia eſſe profectum, non videtur ambigendum. Sed & fidem ſuam de futura reſurrectione, vetus Eccleſia eo pacto approbavit. Hunc ritum Eccleſia Anglicana etſi non damnat in primis ſeculis, hodie tamen ſibi non putat retinendum, idque propter cauſas & plurimas & graviſſimas. Nonnullas de multis hic attingemus. Prima omnium eſt, quia ſine ullo præcepto ſupremi in Eccleſia ſua Legiſlatoris Chriſti, primo fuiſſe eum morem introductum, habet perſuaſiſſimum: neque hactenus contrarium hujus à veſtris Doctoribus potuit demonſtrari. Quare etſi non tantum ſibi ſumit Rex, ſicut in Monitoria ſua dudum eſt proteſtatus, ut veteris Eccleſię uſu probatum inſtitutum auſit condemnare: nihil tamen dubitat ejus Majeſtas, Eccleſiam ſuam nulla ejus neceſſitate hodie teneri. Nam quicquid eſt, quod hac in parte veteres fideles fecerunt: Id omne Rex ad illud caput utilium vel licitorum referri, de quo in ſecunda obſervatione eſt dictum: ad ea certe quæ abſolutè neceſſaria ſunt, nulla ratione perſuadebitur, hunc ritum pertinere. Unde enim illa neceſſitas? non ex lege Dei, qui hoc nunquam imperavit. Si ab eo fonte non eſt, nulla profectò eſt. Poſſumus enim, ſola illa ad ſalutem neceſſaria exiſtimari debere, quæ aut expreſsè continentur in verbo divino, aut neceſſaria conſecutione inde fuerint deducta. Quorum neutrum hic locum habet. Ea verò quæ vetus Eccleſia, ſine ulla neceſſitate aut credidit aut fecit, libera hodieque nobis eſſe debere, antea dictum eſt. Secunda ratio eſt, quòd licet fateatur Rex hanc conſuetudinem antiquiſſimos auctores habuiſſe; à principio tamen & temporibus Apoſtolicis, unde omnis Eccleſiæ antiquitas repeti debet, ſic factum eſſe, nemo ad hanc diem potuit probare. Accedit quod preces, quæ olim habebantur, & modo & fine multum ab iis differebant, quæ fiunt hodie & docentur.

Tertiam rationem adjicit Rex, quod ubi ſemel preces pro Defunctis admiſſę fuerunt in Eccleſiæ ritus, mox pudendorum errorum & plus quam anilium ſuperſtitionum caterva ingens agmine facto in Eccleſiam irrupit. Judicent vero æſtimatores æqui, utris potius Catholicorum appellatio ſit deneganda; Reginé & ſubditis ipſius, qui rem nulla neceſſitate introductam, propter inſecutos errores deſinunt uſurpare, aut jam ſibi licitam putare: an veſtris hominibus, qui omnes ſuperiorum ſeculorum, quamvis fœdos & pernicioſos errores, ſophiſticis cavillis mira pertinacia defendere malunt, quàm corrigere.

Ad IV. Ἔνςασιν de invocatione Sanctorum.

De Sanctorum invocatione Ser. Rex dicit idem, quod de precibus pro defunctis. A tenui principio, quod nemo jam neſcit, res poſtea magnum incrementum cepit: Donec tandem eò ventum, ut ſuperioribus ſeculis (atque utinam nunc quoque multis in locis non idem fieret) populus Chriſtianus plus fiduciæ & præſentis auxilii ſpem certiorem poneret in Sanctis, quàm in ipſo (nefas dictu) Servatore: qui ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ut ſalutem hominibus, hoſtibus ſuis pararet, ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Et quum Dominus ipſe, quæ eſt illius omnem ſuperans admirationem bonitas & clementia, in Evangelio, ſuaviſſimæ dulcedinis verbis ad ſe miſeros peccatores vocet, Venite ad me, inquiens, omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: extitêre tamen perverſe ingenioſi Doctores, qui invitationem adeo blandam inutilem conarentur reddere: & unicum apud Deum Patrem humani generis Advocatum, terribilem & ſemper immitem depingentes, miſeris hominibus perſuaderent, nullum ad Chriſtum ſine interceſſione plurium advocatorum aditum patere. Fuerunt etiam qui palàm docerent, juſtitiæ ſeveritatem Chriſtum ſibi reſervaſſe, gratiam & miſericordiam beatiſſimæ Virgine reliquiſſe. Tum autem officia inter Sanctos & curationes ſolertia admirabili, ne dicam ſuperſtitione deteſtabili, ſunt diſtributæ. Et olim quidem ſuffragia illorum duntaxat expetebantur, ut ſua gratia apud Deum intercederent: Poſtea verò etiam libris repletus eſt mundus, qui proprie pertinerent ad hujus illiusvé Sancti cultum, & formulas docerent petendi ab eo neceſſaria. Igitur in locum Pſalmorum, quem libellum divinum omnes olim Chriſtiani, viri fœminæ, ſenes juvenes, divites pauperes, docti indocti, perpetuò in ore & manibus habebant, ſucceſſerunt Horæ B. Virginis, & Legendæ, ſive potius fabulæ ut plurimum, impiæ ac deliræ, (de veris Martyrum hiſtoriis non loquor) & ſimiles quiſquiliæ. Parum eſt quod excuſſus eſt de manibus fidelium tam divinus, tam neceſſarius libellus: niſi eſſet repertus, qui ad honorem B. Virginis Pſalmos

Phil. 2, 7.

Matth. 11, 28.

omnes transferret, omnia illi tribuens, quaſi inter Deum & hominem κτίστην & κτίσιν nihil intereſſet, quæ ſpiritu prophetico de unico filio Dei fuerant prædicta. Sereniſſimus Rex glorioſiſſimam Virginem Matrem Dei, prædicat beatiſſimam; neque dubitat in ſupremum honoris gradum eſſe evectam, qui humanæ creaturæ à Deo creatore potuit tribui. Perplacet etiam illi quod Eccleſia Anglicana memoriam B. Virginis certis anni diebus concelebrat. Sed nullis technis ab ejus Majeſtate hodierni Sophiſtæ expreſſerint, ut quod diximus B. Virginis Pſalterium approbet, aut omnino ferat. Nam Cardinalem Bellarminum, qui nuper defendit, ne veſtris quidem hominibus, qui ſenſum pietatis non plane exuerint, probari, Sereniſſimus Rex autumat. Hiſce morbis intercutibꝰ quum lethaliter prope jam Eccleſia Romana laboret; demiratus eſt Rex, quod in tua, Illuſtriſſime Cardinalis, epiſtola legit, invocationem Sanctorum quæ hodie à veſtris uſurpatur, primitivæ Eccleſiæ temporibus fuiſſe in uſu. Breviter igitur reſpondet: primis illis Eccleſiæ temporibus, alium præter unum Deum Opt. Max. fuiſſe orari ſolitum, demonſtrari omnino haud poſſe. Nullum ejus rei præceptum extare in verbo Dei; nullum penitus exempli alicujus veſtigium. Solus Deus adorabatur, ſolus orabatur per filium ſuum unigenitum, Mediatorem inter Deum atque homines unicum, ſolum, μονώτατον. Poſtea morem eſſe introductum orandi ad memorias Martyrum: ac paulatim cepiſſe apoſtrophas fieri ad Sanctos, extra Dei cultum: optari etiam & vota fieri non ad illos quidem primò, ſed ut illi Deum orarent. Quod ſi hoc hîc exempla nova ſtetiſſent, ne Rex quidem illorum temporum conſuetudinem vehementer reprehenderet: certe non ita damnaret, ut quod poſtea receptum eſt moribus. Beatos enim Martyres & alios Sanctos, cum Chriſto, capite utriuſque Eccleſiæ, triumphantis & militantis, nunc regnantes, veneratur ipſius Majeſtas, eoſque pro neceſſitatibus Eccleſiæ aſſidue orare non dubitat: preceſque ipſorum non eſſe inutiles firmiter credit. At quo auctore & quaſi ſponſore creditur, orantium preces ab ipſis audiri, ac propterea pro Diis penatibus & tutelaribus eos eſſe habendos, id vero neſcire ſe ingenue fatetur. Quamobrem quæ deinceps poſt prima ſecula ſunt ſecuta, mirifice Rex improbat. Per gradus enim ad ea perventum eſt quæ modò dicebamus: & quæ Eccleſia Anglicana cum ſumma impietate eſſe conjuncta, non veretur æſtimare. Quod ſi in Patribus quarti ſeculi exempla reperiuntur alicujus invocationis, (& quidem reperiuntur, neque hoc Rex neſcit) ſunt hoc nempe deficientis antiquæ ſimplicitatis & mali jam gliſcentis indicium; ejuſmodi tamen mali, quod nullo pacto cum iis ſit conferendum, quæ hodie in Eccleſia Romana & fieri, & ferri, & doceri, atque defendi cernuntur. Poſtremò ſeculi illius morem inter utilia aut licita ſi adnumerant pii Patres: at inter abſolute neceſſaria ad ſalutem, nunquam profectò poſuerunt. Atqui de his, non de illis, propriè ſermo fuerat inſtitutus. Et de quatuor quidem objectionibus adverſus Liturgiam Anglicanam propoſitis hactenus.

Putat verò Rex, conſilio factum eſſe à te, ut ex omnibus, quæ in ipſius religione minus probabas, ea potiſſimum ſeligeres, quæ ad ſynaxes pertinent. Nam communio inter fideles, in publicis maximè pietatis exercitiis eſt poſita: atque hoc eſt optatæ bonis unionis vel præcipuum coagulum. Quare ſi de hac ſaltem te inter Chriſtianos hodie conveniret, nihil vetaret, quò minus invicem populi Europæ communicarent: facta interim Doctoribus S. Theologiæ facultate, ut dogmatum aliorum veritatem in ſcholis placide inquirerent. Quod quidem valde eſſet optandum, & hoc ſemel poſito fundamento, bene de cætero, cum auxilio Dei, videri poſſet ſperandum. Propterea Sereniſſimus Rex, tuum hac in parte judicium apprimè laudans, faciendum putavit, ut ipſe etiam ex iis quæ in Liturgia veſtra reprehendit, quædam hîc adnotaret. Quod ſi propter illa quatuor, quæ ipſe in Liturgia Anglicana deſideraſti juſta ſatis cauſa eſt, ut tibi quidem videbatur, cur qui illa utuntur, nec credantur, nec dicantur Catholici: videat tua illuſtris dignitas, quid de Romana Eccleſia Regem pronuntiare oporteat: in cujus Liturgia (nam alias partes religionis veſtræ Rex nunc omittit) jam multa pii viri dudum obſervarunt, verbo Dei & veteri fidei Catholicæ palàm repugnantia: quæ tamen defendere hodie, in hac luce veritatis Romanus Pontifex mavult, quàm emendare. Et poterat quidem Rex nullo negotio, plurimos hic commemorare Liturgiæ Romanæ graviſſimos errores: ſed placuit ipſius Majeſtati quatuor duntaxat afferre, quæ tuis illis quatuor, de quibus diximus, opponit. Primum eſto, Linguæ ignotæ uſus, contra Pauli admonitionem & primitivæ Eccleſiæ praxin: quæ nihil habuit antiquius in ſuis ſynaxibus, publica utilitate, & audientium ædificatione. Itaque verti S. Scripturam in omnes linguas Patres curarunt, & ut notat Epiphanius ἑρμηνευτὰς habuerunt, qui ſi opus eſſet, linguam in linguam verterent ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν, inquit ille; hoc eſt, cum ſcripturæ populo legebantur. Sane vulgo fuiſſe intellecta quæ recitabantur, vel illud unicum evicerit, quod in ſingulis fere Patrum Græcorum & Romanorum homiliis occurrit, ut audiſtis legi, vel, ut hodie lectum eſt; quod hodie ſi veſtri Concionatores dicerent, ridicule facerent. Nam ſi quæ leguntur è libris divinis, nihil eorum miſer populus intelligit: qui tamen multo magis hodie, quam olim opus haberet, ſaltem in Eccleſia verbum Dei cum recitatur, intelligere. Veteres enim cogebant unumquemque, ut libros ſacros domi aſſidue legeret. qui nunc ſub anathematis pœna vetantur attingi ſine venia, adeo ut inter libros prohibitos primum locum libri ſacri, & à Deo profecti, horrendum dictu, teneant. Non ignorat

Lib. 3. extremo.

rat Rex, etiam inter vos reperiri Bibliorum verſiones in linguas vulgares. Sed docuerunt ejus Majeſtatem Sacerdotes Angli, qui Duaci ſacram paginam in ſermonē Anglicum verterunt, ab invitis vobis eſſe expreſſas illas verſiones importunitate hæreticorum, ut loquuntur Duacenſes. Nam illis velle Dei verbum ſobrie & reverenter legere, hæreſis eſt. Neque ignorat Rex, quum in Gallicum idioma Renatus Benedictus presbyter Biblia vertiſſet, quantum illi moleſtiarum eam ob cauſam, Romani Pontifices exhibuerint: qui etiam ſemel, literis ad Epiſcopum Pariſienſem datis, id agere eum juſſerunt, ut omnes Gallicæ librorum ſacrorum verſiones, de manibus populi tollerentur. Quod & factum procul dubio fuiſſet, ſi nulli in Galliis proteſtantes extitiſſent. Nuper etiam legebat Sereniſſimus Rex in libro Angli cujusdam Presbyteri Pontificii, preces incognita lingua conceptas, neſcio quid majoris efficaciæ habere, quàm ſi intelligerentur. Quod inſulſiſſimum delirium ab Ethnicis primò excogitatum, hodie non eſt illius Presbyteri proprium. Sic olim Valentiniani hæretici Hebraicis verbis vulgo ignotis in ſuis myſtagogiis utebantur, ut plebi imperitæ admirationem & ſtuporem excitarent, atque ut ait Euſebius in quarta Hiſtoria, *πρὸς τὸ μᾶλλον καταπλήξασθαι τοὺς τελουμένους*. Secundus error eſto, ſacræ Euchariſtiæ mutilatio contra inſtitutionem Chriſti, exemplum Pauli, & praxin continuam Eccleſiæ in publica ſynaxi, per annos minimum mille, fatente etiam Caſſandro, viro eruditiſſimo. Tertiò loco ſunto Miſſæ ſine communicantibus, item privatæ atq; angulares. Jam ante dictum, originem hæc habuiſſe è perverſa doctrina de ſacrificio in Eccleſia Chriſtiana. Reſtituantur vetus fides, vetus praxis. Quarto loco profert Rex, imaginum hodiernum uſum, cultum atq; adorationem. Fatentur abuſum etiam Patres Tridentini: & Catechiſmus Romanus quædam utiliter monet. Quid refert? manet error, probatur, defenditur, & gliſcit indies. Omittit Rex adorationem Sanctorum atque invocationem. Ut fit hodie, excuſari res non poteſt, non debet. Corrigantur, non autem excuſentur, quæ palàm cum lege Dei & uſu primitivæ Eccleſiæ pugnant. Omittit reliquiarum adorationem religioſam, quæ & docetur hodie & exhibetur, ut res neceſſaria; aut plurimum certè ad ſalutem conducens. Accedit rei abſurditas intolerabilis: ut cum falſæ reliquiæ pro veris obtruduntur; aut palàm ridiculæ: ut cum lachrymæ Chriſti oſtenduntur, aut lac B. Virginis, & id genus alia. Omittit licentiam Concionantium, extra Dei verbum aberrantium, quibus lex poni debuerat, ne ullam populo doctrinam proponerent, velut ad ſalutem neceſſariam, quæ ex oraculis divinis non ſit hauſta, & primævæ antiquitatis fidei conſentiens. Ea namque eſt illa *ὑγιαίνουσα διδασκαλία*, quam tot locis Apoſtolus commendat. Hac lege ſemel ſancita, ruent ſponte ſua, quæ hodie in Eccleſia Romana fiunt permulta: ruet doctrina de indulgentiis: ruet putidum illud commentum de pœna intenſiva in Purgatorio: ubi multa annorum millia in una minuta comprehendi docentur, vi pœnæ iſtius intenſivæ: ruent illæ in precibus ad Deum inanes battologiæ, quas ſibi non placere, Chriſtus ipſe nos docet: neque amplius credetur magnum eſſe meritum, ſi quis Roſarium ſuum, aut alias preces vel pſalmos, ignota ſibi lingua decies, vicies, quinquagies, centies repetat. Iſtis incommodis, & ſimilibus aliis ſi eſſet à vobis proſpectum, cur ab Eccleſiæ veſtræ ſynaxibus Dei timentes viri, putarent ſibi abſtinendum, nulla fortaſſe ampliùs ſatis juſta cauſa reſtaret. Ne illud quidem prætermittendum ſibi Rex putavit, quod ſub finem tuæ Epiſtolæ habetur. Scribis enim, de Romano Pontifice nolle te verba facere: quum vel mediocriter in hiſtoria Eccleſiaſtica verſatis compertum ſit, primorum ſeculorum Patres, Concilia & Imperatores Chriſtianos, primas illi ſemper detuliſſe, & præcellentis dignitatis prærogativam, in omnibus negotiis, ad religionem aut Eccleſiam ſpectantibus: atque hoc ſolum exigere Eccleſiam veſtram pro articulo fidei credendum ab iis, qui communioni ſuæ ſe adjungunt. Ad hæc reſpondens Rex, fidem tuam appellat, Illuſtriſſime Cardinalis, petitque à te, ut animo reputes facta Romanorum Pontificum ab annis fere ſeptingentis. Non vult ejus Majeſtas Camarinam illam nunc movere; ſcire tamen te cupit, planè ſibi fide certa notum atque exploratum eſſe, hodiernos Pontifices ejus Sedis uſque adeò primorum Paparum eſſe diſſimiles, fidei integritate, propoſito vitæ, & totius adminiſtrationis forma ac ſcopo, ut longè iniquiſſimum putet, rebus ſic ſtantibus à prioribus ſeculis ad præſens tempus trahere argumenta. Reddatur Eccleſiæ ſua priſtina forma, & tot nova jura olim inaudita penitus tollantur. Denique rebus ipſis probet Romanus Pontifex, non ſuam ſe, verùm Dei immortalis gloriam quærere, & populorum pacem, concordiam ac ſalutem ſibi eſſe curæ: tum Sereniſſimus Rex, quod in Monitoria ſua dudum eſt proteſtatus, ſine cunctatione primas illi deferet, ipſumque *πάσης τῆς ἐκκλησίας προνοεῖν*, cum Gregorio Nazianzeno, dicet non invitus. Nunc de illa Sede quid Eccleſia Dei ſtatuere debeat, inprimis autem Reges ac Principes vel teipſum Sereniſſimus Rex fert judicem. Non enim ignoras, quàm multi quotidie & Româ & ex omnibus jam Europæ angulis ſubinde libri prodeant, ad temporalem Papæ poteſtatem, ſive potius Omnipotentiam, & in Reges, Principes, ac populos Orbis terrarum univerſos *δεσποτικὴν μοναρχίαν* ſtabiliendam. Non ignoras, Cardinalem Bellarminum ſuper illo argumento ea nuper ſcribere, & ſtatim à morte Henrici Magni publicare eſſe auſum, quæ omnes boni etiam è veſtris ſunt deteſtati. Boni, inquam, & pii ſunt ubique locorum deteſtati: at complices ejuſdem conſpirationis, ceu profectum oraculum ex ore Pontificis, qui errare non poteſt, tota voluntate ſuſcipiunt, &

pro virili ſua multi defundere conantur. Itaq; Jeſuitæ [illegible], in recenti libro, quem adverſus Johannem Gordonium Decanum Saliſburienſem, virum nobiliſſimum & doctiſſimum ediderunt, ex illo Bellarmini tropo non leves argumenta ducunt, quàm ſit conſtans omnium Catholicorum conſenſus & conſentiens opinio. At cogita quæſo tua prudentia & dignitas, quid ſimile primævæ Eccleſiæ videatur, quo tendat hic veſanus furor: diligenterque apud ſe expendat, in quantum ruinæ ultimæ periculum Eccleſiam Chriſti conjiciant, quicunque ea, quæ hodie fieri docerique videmus, probant aut ferunt. Nam ut hoc ſolum dicam, de reconciliatione diſſidentium Eccleſiæ membrorum, quamdiu apud veſtros ea manebit rerum facies, & factæ diviſioni eſſe præbita occaſio negabitur, vel cogitare metus fuerit ſtupor, mera ſtultitia. Ubi enim illud erat in tuis; paratum eſſe te, perſpicue demonſtrare, quàm bene in articulis hodie controverſis, Sedibus Patriarchalibus quæ adhuc ſuperſunt, cum Romana Eccleſia conveniat. Verum eo labore poſſe te ſuperſedere [illegible] Rex augustiſſimus. Scit Rex, [illegible] alii omnes, iterum rerum paulo [illegible] cognitores, non ſolum Occidentis, ſed etiam Orientis, Septentrionis ac Meridiei Eccleſias, ab antiqua ſimplicitate primorum ſeculorum longè diſceſſiſſe, ac longius etiam fortaſſe [illegible] quàm [illegible]: tamen quod prædictum [illegible] defectionem a priore fide, evenire fuit omnino neceſſe. Scit etiam apud illos populos, ritibus ritus ſuperinductos eſſe, accumulatos, & hominibus ſuperſtitioſis [illegible] ubique ab annis mille & amplius [illegible]. At enim cum de reformanda Eccleſia Dei agitur, non hoc, opinor, quæritur, quid hodie Orientalis Eccleſia, aut Moſchovitica, vel aliæ credant ſi[illegible]: ſed id potius quæritur, quid ab initio docuerint Apoſtoli, quid eorum temporibus, & proximè ſecutis Eccleſia univerſalis [illegible]rit. Illud eſt illud exemplar, quod omni ex parte [illegible] exceptione, ſe qui velle ſe Rex ingenuè atque ex animo profitetur. Quanquam ne illud quidem [illegible] Eccleſiaſticarum [illegible] cuiquam conceſſerint: doctrinam Eccleſiæ Romanæ per omnia hodie congruere cum doctrina, quæ in Eccleſiis aliorum Patriarcharum jam obtinet. Ne de [illegible] ſtatuarum hodierno, [illegible] pulgatorio veſtro, præcelſa cælibatus obſervatione, aut Romani Pontificis infinita poteſtate, etiam ſupra Concilia, ſimilibusque [illegible] articulis quicquam hic dicam: certum eſt, in ipſa S. Euchariſtiæ [illegible] longè multum diverſos eſſe Græcos à vobis Romanis: adeo ut non dubitarit Marcos Epheſi Archiepiſcopus de Miſſa Romana loquens affirmare, ipſam in maximi momenti rebus, cum verbo Dei, & antiquis Liturgiis pugnare. Πρόδηλον (ait) φέρει τὴν ἐναντίωσιν καὶ πρὸς τὰς [illegible] δομένας ἐκθέσεις, καὶ ἐξηγήσεις, καὶ πρὸς τὰ δεσποτικὰ ῥήματα καὶ [illegible] αὐτὰς ἐκείνων φωνάς. Eos autem qui ritus Romanos hac in parte defendunt, idem Marcus pronunciat; [illegible] δικαίως τῆς διπλῆς αἰτίας, καὶ τῆς εἰς βάθος πωρώσεως. Sed hæc in præſentiarum ſatis. Habes, Illuſtriſſime Cardinalis, expoſitas cauſas, cur Sereniſſimus Magnæ Britanniæ Rex etiam poſt epiſtolam tuam lectam, Catholicum ſe eſſe, & Eccleſiam ſuam Catholicam [illegible] cordia Dei ſiccius, credere, & certo ſibi [illegible] non vereatur. Qui ſi infinito [illegible] dam deſiderio [illegible] publicæ concordiæ non [illegible]et, aut neceſſe alienum ab eo propoſito [illegible], hujus reſponſionis labore profectò ſuperſediſſet. Quum præſertim ejus Majeſtas quotidiana veſtrorum hominum facta [illegible] ad [illegible] revocans, propè jam habeat ratum & fixum, ſicut ante dicebamus, nullam per illos [illegible] ſupereſſe amplius ineundæ concordiæ neque ſpem, neque rationem. Tueri namque omnia eſt [illegible] propoſitum, non profitere in melius, & ſeria rerum depravatarum emendatione, piorum animos ſibi conciliare. Quo in propoſito quamdiu veſtri pergent, neq; ullum antiquitati aut veritati locum dabunt, ſemel profitetur Sereniſſimus Rex, nihil ſe illos morari, neque ullam ſibi communionem cum Eccleſia Romana, unquam futuram. Quod ſupereſt, Dominum Jeſum veneratur, ut ſuis Majeſtas [illegible] rerum conſultationes excellentes, ad ſui nominis gloriam, & unitatem Eccleſiæ velit ſemper dirigere. Vale Illuſtriſſime Domine. L[illegible] V. Idus Novemb. M. DC. XII.

Μόνῳ Θεῷ δόξα καὶ χάρις.

PRO

IVRE REGIO,

QUOD POTESTAS REGUM SUMMA SIT, DEOQUE UNI OBNOXIA,

CONTRA

ILLUSTRISSIMI CARDINALIS

PERRONII

ORATIONEM HABITAM LUTETIÆ IN CONSESSU TERTII ORDINIS, VIII. KALEND. FEBR. M. DC. XV.

PRO

PRÆFATIO.

NON ſum ingenio meo curioſus in aliena Rep. nec ardelio in vicinorum negotiis. Regiæ dignitati, qua me ornavit Deus, magis convenit leges dare meis ſubditis, quam conſilia alienis. Fecit tamen amor Henrici IV. piæ memoriæ, fratris mei honoratiſſimi; tum dolor ex immani Principis optimi parricidio; addo etiam, meorum ex eodem fonte periculorum memoria, ut amicorum malis afficiar, eo ſane majoribus, quo Reges ipſi, quorum maximè ea res intereſt, minore eorum ſenſu afficiuntur. Quos ſi nequeam monendo expergefacere, teſtabitur ſaltem poſtera ætas, rebus adeo urgentibus me officio non defuiſſe; regnorumque everſiones, regumque cædes, quæ inpoſterum fortè accidant, monitoris inopia non contigiſſe. Nam perſuaſum habeo, ideo me quoque in ſolii regii faſtigium à Deo eſſe evectum, ut pro ejus majeſtate in vicariis læſa è loco editiore loquentem homines audiant facilius.

Sperabam ſanè Ordines regni, in nuperis Lutetiæ Comitiis, & Regum ſuorum immaniter peremptorum, & civilis belli memores, cui initium dedit fulmen Pontificis, quemadmodum tonitrua ſequitur grandinis ruina; memores infamis doctrinæ de Regibus occidendis & abdicandis jam orbi tot libris vulgatæ; ſperabam omni ope in id eos incubituros, ut invaleſcentibus hiſce malis occurrerent. Quin etiam ſeriò gaudebam à Tertio Ordine publicè relatum fuiſſe de ratione & via qua pernicioſæ illæ opiniones hominum animis eximerentur; quod, ſcilicet, de Regum ſceptris pro arbitratu ſtatuere poſſit Pontifex, quod per Regum cædes ad Martyrii gloriam ſit pervenire. Verum multo aliter eveniſſe nunc intelligo: hæc enim Tertii Ordinis rogatio, quaſi poſtremus expirantis liberratis halitus, regium decus magis ac magis Pontificis imperio ſubjecit, & ſervitutis publicæ nodum arctius conſtrinxit, ut enim medicamenta, quæ ægrum non juvant, morbum efferant, ſic oblatum à Tertio Ordine ſalutare remedium vim morbi duntaxat irritavit, victum, ſcilicet, pravi humoris æſtu per contradicendi calorem concitato. Et ſanè melius erat litem non moviſſe, quam veritatem peregrinæ factionis injuriæ expoſitam deſeruiſſe. Poſtquam enim magnæ doctrinæ & nominis Præſul, in cœtu celeberrimo, nec ſuo ſed Eccleſiæ nomine, & ſuffragante Nobilitate, illam in Reges Pontificum auctoritatem aſſeruit, nulla ſequuta abrogatione; laudatusque is à Pontifice & gratiis ornatus ſuam orationem, qua Regem mancipat Pontifici, cum Privilegio Regis excuſam ad me miſit; ratus ex ejus lectione nullum relictum iri apud me locum ſcrupulo: fatendum eſt, finitis Comitiis, ancipitem mihi viſum juris regii ſtatum; atque adeò ex recepta Cleri doctrina, quis jam regnet in Gallia incertum eſſe. Nemo enim dubitat eum præter nomen Regis nihil habere, qui regnat precario, & ad Papæ nutum regno poteſt excidere. Non eſt ſupremus rerum temporalium Dominus, quem ſuperior, cùm volet, iis exuat. Quod ſi propiùs ſenſum illius Articuli à Tertio Ordine exhibiti intuemur, comperiemus ejus auctoribus nihil aliud propoſitum fuiſſe, niſi ut ſuo Regi regium, id eſt, ſupremum in ſuos vindicarent imperium; nec inter opera Deo grata numeraretur poſthac regum laniena. Id quum contrariis Nobilitatis & Cleri ſtudiis vehementer eſſet oppugnatum, tanquam ſchiſmatum & hæreſeon omnium ſeminium; & eò jam provecti eſſent, ut diſertè affirmarent hac rogatione lata neceſſario ſequi, nihil aliud fuiſſe multis retrò ſeculis Eccleſiam, quam Antichriſti regnum & Satanæ ſynagogam: non mirum eſt, ſi Papa Nobilitati & Clero, pro fide in ſe & amore, literis pæne triumphalibus gratias egerit; exultabundus ob partam in Reges victoriam, non ſuo labore, ſed generoſa Nobilium fortitudine, adverſus plebejos homines, quos per opprobrium ex fæce plebis nebulones appellat; homines, qui videri volebant ſupra vulgus ſapere, & plus cæteris

Ex pluribus comperi, fuiſſe hæc verba in literis Pontificis ad Nobiles licet ex impreſſis eraſa ſint.

cæteris Reges amare, & Magiſtros ſuos revocare ad ferulam.

Verum pietate & ſtudio in Principem quis Tertium Ordinem miretur Clericis priorem: Hi ſunt, qui ſe negant Regi ſubditos, externo Domino, a cujus incolumitate pendent, toti addicti; nihil præter officium rati ſe feciſſe, ſi ejus imperii dignitatem quibuscunque rationibus extollant, cujus (ut alias docui) partem ipſi conſtituunt. At regiam dignitatem à Nobilitate proſtitui, qui ordo inſtar dextri brachii Regum præſidio deſtinatur, & ab iis publicè affirmari, Regem regio jure poſſe exui: id vero non minus mirum aut abſurdum cenſeri oportet, quàm ſi caput à brachio impeteretur. Nam ſi jure abdicatus Rex, jus ſuum nihilominus tueri auſus fuerit, neceſſario efficitur jure poſſe occidi. His adductus, auctor ſim iſtis Galliæ Nobilibus, ut honorum titulos, quibus hactenus gaviſi fuerunt, jam cedant Ordini Populari qui ſolus interrito & nobili adverſus blanditias & minas animo Regis ſui dignitatem & ſalutem tutatus eſt.

Univerſo autem Clero nemo ſe magis traduxit, nemo de patria pejus meruit, quàm Perronius Cardinalis; vir aliàs exuberantis doctrinæ, & facundiæ ſingularis. Is apud Nobiles primò, deinde apud plebem orator ſententiam de ſupremo Regum jure contra Pontificis auctoritatem, quantum potuit, publico odio exponere atq; infamare conatus eſt, ut quæ ſchiſmatibus & hæreſibus feneſtram aperiat, & talis omnino, ut ſibi & Coëpiſcopis ſuis omnes martyrii cruciatus potius æſtimet ſubeundos, quàm illam probandam. Atque hoc in eo magis quàm in alio videatur mirum, qui Regem Henricum olim ſequutus eſt contrariis tunc ſacris imbutum, & Pontificis ſententia abdicatum: ac non ita pridem Lutetiæ in conventu apud Dominicanos Pontificio Legato temporalem hanc in Reges poteſtatem pro articulo religionis obtrudenti acerrimè reſtitit. At hic gemina oratione palinodiam canit, vitæ & ſententiæ prioris judex ipſe & condemnator, in eo ſcilicet tempori atque occaſioni prudenter obſequutus. Non enim tutum erat Henrico imperante vel cogitare, quod poſtea filio ſuccedente aggreſſus eſt; quem ætas tenella & regni novitas, fraudibus & injuriæ opportunum fecerunt.

Cardinalis ne Pontificem offenderet, e duabus orationibus, alteram ad Nobiles ſuppreſſit, in qua poteſtatem hanc Pontificis dicere non ſemel auſus eſt problema, mihi vero à Catholicis ſubditis profeſſus eſt obſequium deberi: quum ſciret dogma hoc vel maximè neceſſarium videri Pontifici, omnemque in me Papiſtarum meorum fidelitatem eidem improbari. Quòd ſi alterius orationis compendium bona fide editum eſt, ubi Pontificem Venetorum Duci aſſimilat, qui non ſuo ſed Eccleſiæ nomine honores gerat; non miror ſi eam ſententiam & ſimiles, ne Sanctitatem illius offenderet, expunxerit.

Satis ergo ei fuit in tertii Ordinis conſeſſu habitam orationem edere, cujus exemplar ad me pro ſua benevolentia tranſmiſit; quam ſimulac perlegi, ſtatim intellexi, quantum idem homo, dum ex animi ſententia loquitur, & contra conſcientiam cavillatur, ſibi ipſe diſſimilis ſit. ubique enim ſibi repugnat, & ne intelligatur, id verò unicè videtur formidare.

Duodecim rationibus evincitur Cardinalis loqui contra mentem ſuam. Pag. 85.

Fatetur primò, neque ex ſacris literis neque veteris Eccleſiæ decretis, neque Eccleſiaſticarum actionum conſuetudine quicquam certi in propoſita quæſtione poſſe definiri. Nihilominus fieri poſſe negat, ut hæc Papæ in Principes poteſtas damnetur, quin eadem opera efficiatur multis retro ſeculis nullam fuiſſe, aut eſſe Eccleſiam; ſed meram Antichriſti Synagogam. Suadet præterea auditoribus, ut eam doctrinam habeant non pro neceſſaria, ſed in utramque partem diſputabili; interim eos vult Papæ & Cleri judicio ſe ſubmittere, quorum ſententia de tota re jam pronuntiatum eſt.

Deinde admiſſo hoc tertii Ordinis Articulo Papam affirmat probari Antichriſtum: ait tamen contrariam in Gallia ſententiam à Papa tolerari, ſed ea lege, ne illam urgeant ut dogma fidei; quaſi verò Papa contraria ſuis dogmata permitteret, ea præſertim, unde ipſe Antichriſtus efficitur.

Quartò, Martyrii pœnam ſubiturum ſe profitetur potius, quàm ut approbet doctrinam, quæ ſceptra imperio Pontificio eximit: & tamen diſertè dicit licere Gallis, per Indulgentiam Papæ, eam

eam habere problematicam : unde ſequitur Martyrium tali cauſa ſuſceptum fore etiam problematicum ; nec abſurdè poſſe diſputari , utrum id ſcelus an furor , an jure inflicta pœna debeat cenſeri.

Quinto, Regicidas omnibus diris devovet: mox ut ſe explicet, de Regibus dum manent Reges intelligendum id ait. Atqui Rex abdicatus(ut notum eſt) Rex eſſe deſinit. Ergo Henrici III. à Papa abdicati peremptor Regem è medio nullum ſuſtulit.

Sexto, Regem non patitur occidi: vult tamen omni ope exarmari, qua vitam ſuam adverſus percuſſores tueatur. Pag.69. & 97.

Septimo, cædem Regis conductam & ſubitam non probat,ne unà cum corpore anima intereat. At in acie aut conflictu jugulari non improbat: tanquam miſelli Regis animæ optimè tum foret proſpectum.

Octavo, concedit in Rege abdicato characterem politicum relinqui, vel aptitudinem aliquam,cujus virtute,modò reſipiſcat, regno poſſit reſtitui; quaſi ea a novo regni inſeſſore charitas certò ſperanda eſſet, ut dejecto aut vitam relicturus, aut pœnitenti regnum ſuum bona fide redditurus eſſet.

Nono, in hac quæſtione profitetur ſe ubique Scepticum,nihilq; in alterutram partem definire: interim quanta poteſt animi contentione, ſententiam quæ Reges Pontifici mancipat, confirmat: adverſariorum objecta diſſolvit; Pontificum,Conciliorum, & nominatim Lateranenſis ſub Innocentio III. celebrati decreta, adeoq; Eccleſiæ aſſenſum producit, cui ſi quis velit reſiſtere,ſchiſmatis ſe facit auctorem, eademque opera negat ullam fuiſſe multis retro ſeculis in terris Eccleſiam : quæ aſſertio (niſi me fallit animus) non problematica,ſed definitiva habenda eſt.

Decimò, unicam ſtatuit Regis dejiciendi cauſam vel hæreſin, vel apoſtaſiam, vel infidelitatem. At ubi ad rem ventum eſt, ſententiam eam ſatagit probare exemplis eorum Regum, quos Papa non hæreſeos aut apoſtaſias nomine, ſed matrimonii aut cauſæ alicujus civilis prætextu, aut etiam propter ingenii tarditatem majeſtate exuit.

Undecimò, ſacræ Scripturæ, & Patrum, & recentiorum Hiſtoricorum tam aliena à negotio adducit teſtimonia,& fide tam lubrica (quod infra patebit)ut vir omni doctrina inſtructiſſimus, qualem omnes eum norunt, ſatis prodat, reluctante conſcientia hæc dixiſſe.

Et quum per hæc omnia gratificetur Pontifici, verba tamen nonnulla excidunt incauto, quæ bilem huic moveant: quando Papam Concilio, Papæ ſententiam Gallorum judicio ſubjicit, ut ſuo loco docebitur : & quando adductis Pontificum & Conciliorum tot decretis, in Conſeſſu ampliſſimo, profitetur nihilominus ſe problematicè diſſerere, nihil certi ſtatuere, quaſi poſt definitam Pontificum & Conciliorum arbitrio litem Cardinalem dedeceret conſtanter & ſine hæſitatione loqui aut deceret ea de re ut probabili & dubia diſſerere, cujus fidem non dubitet vitæ ſuæ periculo tueri. Ad hæc,ſi quod olim contra ſenſit & publicavit, cum hac oratione conferatur, nemini dubium eſſe poterit, quin refragante conſcientia hìc loquutus ſit.

Horum omnium plenius elucebit veritas,ubi ad rem ipſam ventum fuerit; & orationem, quam ille in Regum dedecus regnorumque exitium adornavit, Deo auſpice ſingulatim excuſſero: non quod cum Cardinale congredi mihi putem glorioſum; aut ignorem, quantum infra Reges, quos divinum idioma Deorum titulo dignatur, ſit hæc velitatio; cum Cardinalium decus omne merè humanum, herique natum alibi probaverim. In Præfatione meæ Apologiæ. Sed quia hæc cauſa Regum omnium intereſt; & Cardinalis non privatam hìc, ſed Nobilitatis & Cleri perſonam gerit; qua fretus in Tertium populi Ordinem liberius invehitur: & de me quoque loquitur, ut ſeditionum artifice, & Eccleſiæ perſecutore, cujus ſub imperio ægrè liceat Catholicis inter exquiſita ſupplicia reſpirare: & Articulum hunc Tertii Ordinis marinum monſtrum appellat è Britannia adnatans: Adde, quòd cum eo miſeriæ devenerit res Gallica, ut homini Gallo pro Rege ſuo loqui ſine piaculo non liceat, loquendi neceſſitas incumbit jam vicinis, quò veritati ſub violentiæ onere gementi, ac tantum non ſepultæ vox de longinquo inſpiretur, longè lateque ſonatura.

Aſpectatas aliquot elegantiarum minutias toto libello reſperſas omittam;

Periclem, Ageſilaum, Ariſtotelem, Minoem, Druidas, Matronas Gallicas, Annibalem, Pindarum, & Poetarum fabellas prætereo; quæ inſtar floſculorum rubro & cæruleo ſegetes variantium inutili pictura magis corrumpunt, quam exornant; quæque nec argumenti majeſtati, nec auditorum vel dicentis gravitati conveniebant. Nec enim à Pericle ſumendum erat exordium, ſed à ſacro Dei nomine, nec decorum videbatur Ethnici Oratoris exemplo Regii Prophetæ verba poſtponere.

Omittam illius de Romanorum fortuna & victoriis judicium; quos pro ido-
Pag. 4. lorum ſervitute tot opibus & honoribus auctos putat: quaſi Deus eſſet ſcelerum remunerator, aut divini favoris pignus foret alienarum rerum per vim parta poſſeſſio.

Omittam & illa æternorum crucia-
Pag. 7. & 8. tuum, quos leges Eccleſiaſticæ poſt hanc vitam denuntiant, exempla ab eo producta, Mileſias Virgines, quas exanimes & nudas ſcilicet traxere.

Tranſeo quam affert problematis definitionem quòd propoſitio ſit in fidei negotio non neceſſaria, cujus contradictoriam ſi quis teneat, non inde pœnam Anathematis vel excommunicationis incurrat: quanquam * Ariſtoteles, cui omnes Scholæ ſua debent vocabula, problema eſſe doceat, quicquid dubitandi forma proponitur, quantumvis ſuapte natura ſit veritatis neceſſariæ, ut Utrum ſit Deus? Utrum ſit homo animal rationale? Unde liquet enuntiationem problematicè propoſitam ſæpe natura ſua neceſſariam eſſe; ita ut ſi quis contradictoriam affirmaret, Anathematis & excommunicationis pœnam ſubiret. Ejusmodi plurima occurrunt, quæ, dum ad ipſum cauſæ caput propero, volens prætermitto.

* Ariſt. 1. Top. ait idem eſſe πρότασιν καὶ πρόβλημα, nam ex omni propoſitione, inquit, problema feceris, ſi utrumque præfixeris, ut ſi dicas utrum homo eſt animal necne? &c.

PRO JURE REGIO CONTRA ILLUSTRISSIMUM CARDINALEM PERRONIUM.

IN ipſo orationis limine meritò agnoſcit Cardinalis Perronius plus Regi Clericos debere, quàm Nobiles vel populum; quum illi opibus & honoribus ſuis ex ſolâ Regis beneficentiâ, ſine ſumptu & periculo fruantur; hi munia ſua ſanguinis & rei familiaris impenſâ non ſine onere & moleſtia tueantur. Non inde tamen efficitur, quod vult Cardinalis, Clero eſſe relinquenda ſalutis regiæ contra percuſſores auxilia, quæ in externis ſuppliciis non ſunt poſita, ut ait, ſed in ipſis Conſcientiæ legibus, quæ imperant animæ. Nec enim ſemper contingit, ut cæteros promptitudine officii exuperent qui plus debent, & ut demus Principis ſui vitæ famæque non defuiſſe hactenus Clerum, non ideo tamen legum vindictam auferre debet Eccleſiaſtica comminatio; nec corporeas pœnas excludere, quarum metu ſæpius quàm Dei reverentiâ homines improbi in officio continentur.

Quocirca populari Ordini, quum univerſos regni miniſtros repræſentet qui juri dicundo præſunt, & jura majeſtatemque Principis tuentur; vitio verti non debet, quòd Regis ſaluti & dignitati unicè ſtuduerit; tum præſertim, cùm Clero deficiente omnis ea cura ipſis incumberet. Nonne enim à Clero ſunt, quæcunque timentur mala? noviſſimum civile bellum tot innocentium ſanguine, & Henrici Tertii cæde funeſtum, nonne à Pontifice Cleri capite Regem ſuo ſolio deturbante exortum eſt? Prælati, Concionatores, Confeſſarii nonne concionibus turbulentis & confeſſionibus ſecretis oleum affuderunt incendio? Nonne è Clero fuit ille Henrici Tertii percuſſor? Nonne Jeſuita fuit Guiniardus, exque eadem ſchola Johannes Caſtellus? Ravillacus, de horrendi facinoris ſuaſore pro tribunali rogatus, nonne Quæſitores ad Quadrageſimales conciones, ut ad verum motus principium, remiſit? Bellarminus, Eudæmono-Johannes, Suarez, Becanus, Mariana, cæteraque parricidialium Magiſtrorum portenta, æquivocationum in judiciis & arcanarum confeſſionum patroni, nonne homines ſunt de Clero; & eorum libri ab integris Doctorum collegiis probati ſignatique? Denique apud nos ſulfureæ conjurationis adjutores & ſocii nonne erant de Clero? Unus è deplorata illa cohorte, Fauxius, fidenter ajebat nullum ſe dubitare, quin quod aggreſſus fuerat juſtiſſimum eſſet, omnibus ea de re ſcrupulis, priuſquam è Belgio digrederetur, doctorum virorum operâ omnino exemptis. Apud iſtos certa res eſt, nullum eſſe ullius Regis in Clericos imperium. Nec diffitetur Cardinalis ex falſæ pietatis zelo

manaſſe

manaſſe has Regum cædes, ab iis ſuggeſtas, qui religionem docebant. Quanquam igitur inter Eccleſiaſticos reperiri queant in Gallia permulti ſincero in Regem amore, quibus Clericalis character nativam ex animis fidelitatem non deleverit; quia tamen ſæpius & graviùs ab illis hîc peccatum eſt, rectiſſimè à Tertio Ordine fiebat, quod regiæ incolumitatis curam in illos non tranſcriberet. Adde, quòd cum Eccleſiaſtici in rebus dubiis à Pontificis arbitrio pendeant, qui in hac cauſa pars eſt & Regum ſceptra ſibi ait obnoxia; ſpes nulla plebi reliqua erat eum contra ſe dicturum ſententiam, qui antehac eam litem toties ſibi adjudicaverat. Quòd ſi hiſce à populo oblatis remediis nihil hactenus profectum eſt, non ideo id evenit, quia ea parum firma aut juſta fuerunt, ſed quia ad eam rem Clerus quod & debuit & potuit, non contulit. Nam libris, unde iſta nefaria ſeditionum & cædium conſilia hauriuntur, exuſtis, auctores ipſi in pretio etiamnum habentur: & miſero parricida morte mulctato ipſi immanitatis architecti publica luce & ſecuritate fruuntur.

Temere igitur Cardinalis accurata illa oratione populum hortatur, ut totam ejus negotii curam Clero permittat, & leve conſilium leviore ſuadet argumento. Non ſunt, inquit, certa cum incertis confundenda: certa hæc illi bina ſunt. I. Nefas eſſe ulla omnino de cauſa Regem accidere: quod Saulis exemplo inprimis probat, quem David licet abdicatum noluit interficere: Concilii deinde Conſtantienſis decreto adverſus Regicidas. II. Supremum eſſe Regibus Galliæ in rebus terrenis imperium, non eſſe illos Papæ Feudatarios, ut alii qui ſua illi ſceptra debent, aut mancipant, nec ulli ſub Sole poteſtati obnoxios eſſe. Poſterius hoc tamen humana tantum & hiſtorica fide ait conſtare. Tertium ponit controverſum & dubium, cujus incertitudinem cum prioribus negat rectè miſceri, ne confuſione omnia fiant incerta: exempli cauſa, Si quis Princeps violato juramento quo ad extimum vitæ ſpiritum ſe fore Catholicum Deo voverat, ad Arianam aut Mahumetanam impietatem deficiat, armisque in Chriſtum inſurgat; an ſententia judicis regno debeat privari? & cujus tum ſit populum fidelitatis nexu exſolvere? Ait ille, Eccleſiam, quanta quanta illa eſt, & nominatim Gallicanam, inde uſque à Theologici ſtudii initiis ad ætatem Calvini, in eo conſenſiſſe, ut Apoſtata ille Princeps jure poſſit & à Pontifice & à Concilio dejici de gradu: & ut vel maximè contrarium foret veriſſimum non tamen eſſe proponendum ut neceſſarium, aut dogma fidei, ſed ut problema; de quo in utramvis partem ſine fraude ſentias. Hæc eſt diſſertationis ſumma: quam ego ibi commodius refutavero, ubi hæc ipſa de integro & fuſius ab eo pertractantur. Ibi etiam conſtabit ex ipſius mente Reges abdicatos jure interfici: Saulem nunquam fuiſſe abdicatum: Nihil ad rem facere Concilium Conſtantienſe, in quo de ſummorum Principum cæde ſermo nullus. Regem Galliæ non haberi à Cardinale ſupremi regni Dominum, cùm ab alio ſuperiore exui poſſit Dominio, ab omni temporum memoria cenſuiſſe Eccleſiam Gallicam, Reges ſuos à Pontifice non poſſe deponi. Nullam ſubeſſe juſtam cauſam, cur ſibi ullum Regem Papa affirmet Feudatarium, aut ullum ab iis obſequium ſceptri nomine deberi.

Pag. 9.

Concil. Conſtant. Seſſ. 15.

Pag. 10.

In tertio igitur illo dubio & controverſo totus eſt Cardinalis: & ſi quis Pontificiæ illius poteſtatis aſſertores damnare aut diris devovere auſit, illum pronuntiat in quatuor manifeſta incidere incommoda.

Primum eſt, quòd vis inferatur hominum conſcientiis, ut ſub anathematis periculo in eam doctrinam jurent, cujus contrariam tota olim Eccleſia Catholica, & nunc quoque approbat. Pag. 14.

Secundum eſt, quod funditus evertatur Eccleſiæ auctoritas; omni hæreſium generi aperiatur feneſtra; & Laicis concedatur in rebus fidei ſuffragium, invadatur Sacerdotium, manus injiciatur arcæ, arripiatur thuribulum.

Tertium eſt, Schiſmatis in Chriſtiano orbe neceſſitas: nam receptam cæterorum ſententiam ut impiam, horrendam, divinoque inſtituto contrariam nos, inquit, damnare non poſſumus, niſi eadem opera ab Eccleſiæ capite & membris ſeceſſionem faciamus, imò ipſam Eccleſiam omnibus retro ſeculis Satanæ Synagogam & ſponſam fuiſſe fateamur.

Quartum eſt, quòd admiſſa hac populi rogatione, de ſuprema & prorſus abſoluta Regum poteſtate, nonmodò enerventur incolumitatis regiæ auxilia, nimium propoſitione incerta cum certis & neceſſariis per imprudentiam commixta: ſed etiam vitam Regum & majeſtatem manifeſtis implicari periculis per civilia bella, & calamitates, individuas Schiſmatum comites.

In his verſatur ejus oratio: quæ ſigillatim ſuo ordine excutere nobis animus eſt, & docere, nihil illis quatuor incommodis ſolidi ſubeſſe; ſed mera eſſe illa è falſis principiis commenta. At priuſquam rem aggrediar, noverit Lector ſtatum quæſtionis ab eo perverti; ac totâ non modo falſo, ſed etiam contra Pontificum mentem expoſita; dum eorum in Regibus abdicandis poteſtatem ad hæreſin, Apoſtaſiam, & perſecutionem reſtringit; longius enim multò, & latiùs ſui imperii limites producunt Pontifices; qui ob imminuta Monachorum jura Reges regnandi jure exuunt, ut docet Gregorius Primus in ſuppoſititio illo ſancti Medardi Abbatiæ in Sueſſionibus conceſſo privilegio, quod poſt Epiſtolas ejus jam legitur: tum in epiſtola ad Senatorem, quæ decima eſt libri undecimi. Item ob ingenii tarditatem, aut regnandi impotentiam, ſive illam veram ſive creditam. Sic jactitat Greg. Childericum regno privatum à Zacharia Pontifice, Non tam pro ſuis iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ poteſtati erat inutilis. Item ob Beneficiorum & Præbendarum collationes; unde inter Innocentium III. & Joh. Quæſt. 6.

Paul. Æmilius in Philippo 3.

Angliæ Regem, inter Bonifacium Octavum, & Philippum Pulcrum celebratæ lites. Item ob adulteria & cauſas matrimoniales: exemplo ſit Philippus, qui repudiata Berta duxit Bertradam Comitis Andegavenſis uxorem. Denique ſcire velim, quam ob hæreſin aut apoſtaſiam metuit Pontificii fulminis ictum Henricus Quartus, Imperator, vel Fredericus Ænobarbus vel Fredericus Secundus, Eratne ob hæreſin aut apoſtaſiam, quod Martinus IV. Arragonenſes à juramento fidelitatis in Petrum Regem abſolvit? Hæreticusne fuit Apoſtata, Arrianus, an Mahumetanus quem Julius II. exuit majeſtate pater patriæ Ludovicus ille Duodecimus? Cujus hæreſeos aut apoſtaſias reus erat Henricus III. cui poteſtatem abrogavit Sixtus V. unde Rex bonus ſic a confoſſus fuit, florentiſſimum regnum miſerè laceratum? At Cardinalis, ut Rhetorem decuit, ſpecioſiſſimum colorem arripuit; ratus ſibi rem eſſe cum hominibus rerum geſtarum rudibus, & præſentis negotii imperitis: Debuerat igitur à Pontifice literas attuliſſe, queis teſtaretur Pontifex ſe cæterarum cauſarum gratiam facere; & ſola hæreſi jam contentum eſſe, ob quam Reges poſthac abdicatnus ſit: nec ſe illa in cauſa judicem fore, an Rex ſit hæreticus? quia ſi id faceret, judicem ſimul ageret & actorem, & fortè hæreſin appellaret quæ nulla eſſet: nimirum, ut ſe regni Dominum conſtituat, aut alteri Dominium tranſcribat; qui eo nomine ſemper futurus eſſet ipſi obnoxius. Ita ferox ille Bonifacius viri, inſignita impudentia hæreticos pronuntiat, quicunq; Eccleſiaſtica beneficia à Regibus conferri poſſe affirment: ubi errorem Pontificis obſerva non facti ſed juris. Simile planè ſcelus erat, cujus prætextu Henrico IV. irati Pontifices filium adverſus patrem armarunt; cujus quoque exanimum corpus communi ſepulcri honore prohibuerunt; quanquam miſer de rebus Theologicis nullam unquam moverat quæſtionem. Refert Aventinus lib. 3. hiſt. Bojor. Virgilium Ivvanenſem Epiſcopum declaratum hæreticum, quod antipodas eſſe doceret. Bulla Exſurge quæ habetur in fine poſterioris Concilii Lateranenſis inter Lutheri hæreſes ponit, optimam pœnitentiam eſſe novam vitam. Concilium Conſtantienſe Seſſ. II. inter Johannis XIII. crimina & hoc ponit, quòd animæ immortalitatem negaverit; addito, quod publicè, apertè & notoriè id conſtaret. Si quis igitur Romanorum Pontificum ejuſmodi imbutus errore Regi contra ſentienti poteſtatem abrogaret, ægrè poſſem induci, ut crederem juſtè abrogatam.

PRIMI INCOMMODI
EXAMEN.

Ex admiſſa igitur Tertii Ordinis rogatione, qua Regibus Galliæ ſupremum jus aſſeritur, nulli poteſtati vel ſpirituali vel civili obnoxium, hoc primum naſcitur, auctore Cardinale incommodum; quòd vis hominum conſcientiis hinc inferatur, ut doctrinam undecim ſeculis Eccleſiæ creditam & uſurpatam condemnent, & deteſtentur. Unde intelligendum relinquit quinque primis ſeculis nec creditam fuiſſe nec approbatam: quod nihil aliud eſt, ut mihi quidem videtur, quàm ſuam cauſam ultrò jugulare. Nam Eccleſia primis quinque ſeculis, ſub Apoſtolis eorumque diſcipulis & ſucceſſoribus, non minùs ſuam in Principes poteſtatem intelligebat, quàm undecim ſequutis; queis crevit ſuperbia, puritas verò decrevit. Præſertim quum primis quinque ſeculis Eccleſia non ſolum Paganis Imperatoribus ſervierit, verum etiam Regibus hæreticis, quales erant Viſigothorum in Hiſpania & Vandalorum in Africa, quorum offenſam non erat cur Pontifex vereretur, tam longe extra teli jactum eorumque ditionem poſitus. Videamus tamen ſi quid in nova Hiſtoria inveniat Cardinalis, quod cauſæ ſerviat; memores utique non eſſe hîc quæſtionem de popularibus tumultibus, aut rebellionibus ſubditorum, aut excommunicationibus vel cenſuris: verum de jure lata abdicationis ſententia in Principem ſui juris à Romano Pontifice, ut Judice ordinario & legitimo.

Ab Anaſtaſio igitur Imperatore orditur, quem Euphemius Patriarcha Conſtantinopolitanus pro Imperatore noluit agnoſcere id eſt, ejus electioni aſſentire, priuſquam ſymbolo Chalcedonenſi ſubſcriberet; quantumvis Auguſta & Senatus Patriarcham per vim in contrariam raperent ſententiam. Illum in hæreſin relapſum & jam Perſequutorem Eccleſiæ à Symmacho Romano Epiſcopo monitum & excommunicatum fuiſſe ait. Eundem præterea Anaſtaſium, quum Eccleſiaſticæ leiturgiæ hæreſeos ſuæ venenum conaretur affundere, inſurgente populo Conſtantinopolitano à Tribuno coactum fuiſſe revocare, quos in exilium ejecerat Epiſcopos.

Pag. 18. Evag. hiſt. Eccleſ. l. 3. cap. 32.

Hoc exemplum (pace Cardinalis dixerim) planè extra oleas verſatur. Non erat Romanus Epiſcopus Euphemius: nec Imperatorem exuit poteſtate, ſed electioni tantùm noluit aſſentire. Tumultus popularis, aut Græci Tribuni rebellio nihil Papæ juris confert, ut Reges nulli obnoxios regnis exuat. Excommunicationis ſententia lata à Pontifice, ſi res vera eſt (nam nec alium adducit teſtem Cardinalis, quàm Pontificem; nec fugit nos quot veterum Paparum Epiſtolæ, quot ſcripta ſuppoſititia ſint) ea haud quaquam arguit depoſitum fuiſſe Imperatorem. Dicam amplius: ſi quis ab eo Epiſcopo, cui non ſuberat, excommunicabatur, non ideo tamen à totius Eccleſiæ communione intelligebatur excludi, ſed ab ejus, qui dixerat ſententiam: teſtantur Canones Concilii Carthaginenſis, quorum * uno decretum eſt, ut Epiſcopus qui recuſet Synodis intereſſe, hic ſuæ Eccleſiæ communione contentus excludatur à cæteris. In altero * Canone ſtatutum eſt, ut ſi quis Epiſcopus ſui Monaſterii curam alieno Monacho permiſerit,

* Nomocanonis Africani Canon. 77. ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας

* Canon 81 ejuſdem Nomo. ἀπὸ τῆς λοιπῆς κοινωνίας χωριζομένους τῇ ἰδίᾳ λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεῖσθαι μόνον.

Faber in frag. Hilarii, Anathema tibi à me, Liberi.

miſerit, ille à reliquarum Eccleſiarum communione ſejunctus, ſui tantum gregis communione vivat contentus. Hac mente S. Hilarius Pictavienſis Epiſcopus Papam Romanum Liberium excommunicavit, quòd Arianorum confeſſioni ſubſcripſerat. Hac mente Johannes Epiſcopus Antiochenus Cœleſtinum Romanum & Cyrillum Alexandrinum excommunicavit, quod ſe non exſpectato Neſtorium damnaverant. Hac mente omnes Epiſcopos Orientis non ſuorum gregum, ſed Romanæ Eccleſiæ communione interdixit Victor. His nihil ſimile habent diu jam Pontificibus uſurpata fulmina.

Atque hinc facilè occurritur exemplo Clotarii, qui Agapeti Pontificis cenſuram metuens, ut cædem Walteri ab Iuetot expiaret, terram Ivetot regni titulo donavit, cujus rei teſtimonium nullum producit Cardinalis præter hiſtorias nongentis poſt annis ſcriptas, & mihi haud difficile eſſet oſtendere non ſolitos eo ſeculo Pontifices Regum Franciæ negotiis ſeſe immiſcere. Ejus temporis Scriptor Gregorius Turonenſis de Regum in Epiſcopos vi & injuriis multa commemorat; nominatim in Rotomagenſem Epiſcopum prætextatum: nihilominus Romanus Papa à monendo prorſus abſtinuit. Imò Regem Chilpericum ſic ipſe Gregorius affatur; Si quis de nobis, O Rex, juſtitiæ tramitem tranſcendere voluerit, à te corrigi poteſt. Si verò tu exceſſeris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi: ſed ſi volueris, audis, ſi autem nolueris, quis te condemnabit, niſi is qui ſe pronuntiat eſſe juſtitiam? Ea res nihil impedit, quò minùs fuſtigatus Epiſcopus in Garneſiam Inſulam relegaretur. Sed nolo ego litem movere de titulis Dominorum ab Ivetot, quos non in compenſationem injuriæ, ſed in virtutis avitæ aut memorabilis alicujus pro ſalute Reipubl. facinoris præmium credibile eſt collatos. Hoc tantum dico, quantumvis vera foret hiſtoria ad propoſitum noſtrum nihil attinere, ubi de abdicandi non excommunicandi poteſtate agitur. Quod ſi Rex excommunicationis metu talia indulſerit Privilegia, quid hoc prodeſt ut evincas penes Papam fuiſſe Regem ſceptro exuere? & certè hac ipſa re augetur regni dignitas, & Rex Franciæ fit Rex Regum, dum Satrapas ſuos regio impertit honore: quemadmodum Hiſpaniæ magnitudinis pars cenſetur Magnos illos, quos vocant, creare.

Succedit his Gregorius primus, qui Auguſtodunenſis Xenodochii Privilegia confirmaturus Regibus & Prælatis, ne quid derogatum eant, his verbis interminatur; Si quis Regum, Sacerdotum, Judicum, ac perſonarum ſecularium hanc conſtitutionis noſtræ paginam agnoſcens, contra eam venire tentaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, &c. Atqui hic hallucinatur Cardinalis, dum interimprecantem & imperantem parum diſtinguit, eo ſenſu minimus è plebe aliquis non abſurdè diceret; Si quis Regum noſtrorum vitam aut ſceptrum contigerit, ſeu Imperator ſeu Papa, væ illi homini: pereat ei male dignitas, decus, auctoritas, mendicet, ægrotet, miſer vivat, miſer exeat è vitâ. Taceo quàm ſit Monachis proclive ad rerum ſuarum præſidium ſpecioſa jura comminiſci, quale illud eſt apud eundem Gregorium, ſub finem Epiſtolarum concellum Abbatiæ S. Medardi in Sueſſionibus Privilegium, ſimili prorſus clauſula: cujus Privilegii vanitas ex ſubſcripto tempore deprehenditur, anno incarnationis Dominicæ 593. Indict. XI. Nam annus Domini 593. habet Indictionem x. nec verò anni Dominici calculo utebatur Gregorius in Epiſtolis. Privilegium ſubſignant Alexandriæ & Carthaginis Epiſcopi, quibus haud opinor notum, an fuerit in natura rerum urbs Sueſſionum aut Abbatia S. Medardi. Et ſubſignant illi non ſeorſim, ſed in media Italicorum Epiſcoporum turba. Præterea, quiſquis animadverterit, quanta animi ſubmiſſione Imperatores compellet Gregorius, haud facilè credet ſibi poteſtatem auferendi dandique regna unquam arrogaſſe. Se appellat Indignum Imperatoris Famulum, ſe Domino ſuo loquentem agnoſcit, nihil eſſe aliud, quàm pulverem, & vermem. Profitetur ſe Imperatoriæ juſſioni ſubjectum, Cæſaris legem quandam publicaſſe Omnipotenti Deo minimè concordantem. Quod à nobis alibi fuſiùs tractatum eſt.

Epiſt. 6. l. 3. ego autem indignus pietatis tuæ ſervus &c ib. ego verò hæc Dominus meis loquens, quid ſum niſi pulvis & vermis? & epiſt. 61. l. 2 ego quidem juſſioni ſubjectus.

Subjungit Cardinalis, ut Juſtinianus Secundus Sergio Romano Pontifici iratus, quod Pſeudoſynodum Conſtantinopolitanam non probaret, cum per Zachariam militiæ præfectum juſſerit comprehendi; at Romanus exercitus, id eſt, cohortes Imperatoris per Italiam Zachariam non ſine conviciis repulerint. Verum ignoſcet mihi, ſi mentem ejus in hoc exemplo non aſſequor, ubi de abrogato imperio aut Pontificis decreto verbum nullum.

Habemus poſt Chriſtum natum ſeptingentos & duodecim annos, quibus nihil invenire potuit Cardinalis, quod vel in ſpeciem faceret pro cauſa. Nam ab eo productum Imperatoris Philippici exemplum ad annum ſeptingenteſimum duodecimum pertinet; Res autem ita ſe habet; Philippicus Bardanes cultum imaginum vetabat, eaſque jubebat confringi. Ea tempeſtate in Occidente attritum erat imperium, & in Oriente Saracenorum armis valde concuſſum, ad hæc mala, implicabatur Imperator civili bello. Italia ferè penes Longobardos erat, præter Exarchatum Ravennæ & Ducatum Romæ, & hæc per ignaviam Imperatoris pænè etiam deſerta. Conſtantinus Papa hanc occaſionem arripuit, ut & potentiam ſuam augeret, & Imperatoris, Domini ſui, jugum excuteret; itaque ſuſcepto Imaginum patrocinio, convocatoque Concilio obtinuit, ut hæreticus declararetur Cæſar; cujus nec literæ nec ſignata pecunia Romæ reciperentur, nec ſtatua de more collocaretur in templo. Gliſcente tumultu, cujus flabellum erat Pontifex, Johannes Exarcha Ravennæ cæſus fuit. Apparet hìc ſubditi rebellio in Dominum

num; ut urbem imperii invaderet: at decretum abrogatæ poteſtatis nullum apparet. Nec tamen res illi ceſſit ex voto: nam Roma manſit in fide, & obſequio Cæſaris.

Duodecim poſt annis Leo Iſauricus, quem Cardinalis Iconoclaſtem vocat, cultores imaginum graviſſimè affligebat. Hic Gregorius II. deceſſoris ſui veſtigiis inſiſtens, cùm Romam adverteret negligentius cuſtodiri & Imperatorem alibi impediri, urbem primò rebellem fecit, deinde ſuam. At non parum hæc inter ſe differunt: Cæſari poteſtatem abrogare, & urbem dominandi libidine adverſus Dominum concitare. Si Romam Cæſari ademiſſet Papa ut alteri traderet, ſpeciem ſanè aliquam res haberet, nunc cùm rem alienam invaſerit quam retinuit ſibi; rebellionis ambitioniſque crimen eſt. Nec enim cenſura Eccleſiaſtica habenda eſt, ſi peccatori pallium aut crumenam eripiat Paſtor, vel rem alienam faciat ſuam. Hoc etiam obſerva, cœpiſſe hanc Pontificum audaciam cùm marceſceret Cæſarum virtus, & injurias auferrent impunè. Veruntamen non ceſſit hic Imperator; ſed miſſo Legato Romam recuperavit. Gregorius autem Tertius, qui Secundo ſucceſſit, Cæſarem agnoſcit Dominum, ut teſtantur binæ illius ad Bonifacium epiſtolæ, hac ſubſcriptione: Data X. Kalend. Decemb. imperante Domino piiſſimo Auguſto Leone à Deo coronato, magno Imperatore anno X. imperii ejus.

Nec majore fide Zachariam Pontificem adducit Cardinalis, cujus authoritate Gallos affirmat ſacramento abſolutos, quod dixerant Regi Childerico, idque authoribus tantum novitiis, Paulo Æmilio & Tilleto. Nam qui ætati Childerici propiores ſunt, teſtantur id à Gallis ſponte ſua factum, petito duntaxat à Zacharia conſilio, non permiſſione aut venia. Ado, Epiſcopus Viennenſis in Chronico, Franci (inquit) per conſilium Legatorum & Zachariæ Pontificis, electum Pipinum Regem ſibi conſtituunt. Trithemius in Annalium compendio: Childericus Francorum Rex regno ſuo tanquam indignus qui imperet, non ſine regni conſenſu accedente etiam Papæ Zachariæ conſilio, dejectus eſt. Conſentiunt Gotefridus Viterbienſis Chronici parte XVII. & Guaginus in Pipini vita. Facile erat dare Pipino regni illius occupandi conſilium, quod ne occuparet, impedire non poterant; & cujus diu antè nihil illi deerat, præter nomen. Gentis ſimplicitas, & imperitia rerum, tum Theologiæ & ſcientiarum ignoratio jubebant fortis conſilium petere: quod in hoc negotio potius in ſpeciē fecerunt, quàm quia facere neceſſe erat. Et Pontifex non invitus demerebatur Pipinum, cujus auxilio contra Longobardos opus habebat, Imperatoris Conſtantinopol. Domini ſui, imbecillitati diffiſus. Quòd ſi Deum potius reſpexiſſet Zacharias, quàm commodum ſuum, nunquam ille ſervo conſuluiſſet in Dominum inſurgere, per cauſam tardioris ingenii, furioſis proſpiciunt Leges dato curatore, non ablato patrimonio: crimina puniunt, non morbos. Et mos regni Gallici obtinuit debilitata Regis mente Reipubl. onus Vicario imponere. Ita Carolo VI. jam phrænetico proſpectum fuit, non abrogata poteſtas, decreto Pontificis. Nec ſanè æquum eſt, ut Parentum debilitatem luant filii: quod Childerici familiæ contigit, à ſucceſſionis jure propter hanc cauſam perpetuò ſecluſæ. * Factum excuſat Cardinalis Perronius, quòd Childerici abdicatio obliquè tantum & ex accidente ad religionem ſpectaret, quum Gallia ex debilitate Regis periclitaretur de Chriſtiana religione, ingraveſcentibus nempe Sarracenis. Quæ ſi commoda ratio eſt, videndum tamen erat, an inter proximos Regis hæredes reperiri poſſet aliquis regno habilior: non per certam abdicationis injuriam incerti periculi metus vitandus. Quanto melius erat Carolum Martellum Pipini patrem imitari, qui longe præſentiore in periculo Saracenos prope Dominos Galliæ repulit atque oppreſſit; &, cum Remp. adminiſtraret, Major Palatii dici contentus ſceptrum haud unquam invaſit? Quid quòd jam pridem fractæ erant Saracenorum opes, nec ullum in Gallia regnante Childerico bellum formidabile? Scotiæ regnum adminiſtrabat Vallas, dum capitalis ejus hoſtis, ſed verus regni hæres, Bruſſius in Anglia attineretur captivus. Ea tum erat illius authoritas, ut etiamnum legum vim habeant, quæcunque decrevit, & videri poterat Bruſſii odio regnum non injuria affectaturus. At ille nullum aſſumpſit titulum niſi Præſidis, vel adminiſtratoris regni, eâ (ut apparet) doctrinâ non imbutus, quæ ſceptra Regum mancipat Eccleſiæ. Vide igitur, quo regia dignitas ex calculo Cardinalis reciderit: nimirum medicos ſuos mittet Pontifex, inſpecturos, an Regi ſanum ſit ſyncipur: ut ſi quid debile deprehenſum fuerit, poteſtatem in alium transferat: nec erit arduum cauſam invenire, quæ oblique ſaltem & ex accidente ad religionem pertineat. Dicent hæreticos in regno eſſe, & providendum ne creſcant. Aut ſi de conjugio agitur; dicent matrimonium eſſe Sacramentum: & per conſequens de religione agi. Ita religionis nomine non ſolum venient Regum vitia, ſed & morbi: & erraſſe ſe comperiet Cardinalis, quòd poteſtatem Pontificis, qua Reges ſolio deturbat, ad hæreſin, apoſtaſiam, & perſecutionem Eccleſiæ reſtrinxerit. Pag 25

Sequitur Leo III. Pontifex, qui reapſe (ſi Pag 26.
Perronio credimus) omnes ſubditos Occidentis ſacramento fidei, quod Græcis Imperatoribus dixerant, abſolvit, poſtquam Cæſarem inauguraſſet Carolum Magnum. Hoc exemplum falsò allegatum eſt & contra veritatem hiſtoriæ. Nec enim comperietur, non dicam, Provincia, ſed nec homo, qui Papa authore Dominum ea tempeſtate mutaverat, à Græcis Imperatoribus tranſiens ad Carolum. Cedo urbem, quam una cum titulo imperii Occidentis acquiſierit Carolus? diu ante amiſerant Græci Occidentis Imperium, quòd igitur Leo Papa id iis abſtulerit, perinde eſt ac ſi hodie Du-

catum

eatum Mediolanenſem Gallorum Regibus, aut Germanorum Imperatoribus urbem Romam auferret Pontifex, propterea quod hi olim illam habuerunt. Aufert Pontifex eodem modo, quo donat. Nam ut donare ſolet quod ipſe non habet aut quod is qui accepit ante habebat, ita Imperatoribus & Regibus quæ non habent aufert; ut Græcis imperium Occidentis: hoc eſt nudo veſtem adimere & mortuo vitam. Fuit ſanè Carolus Magnus à Pontifice coronatus, donatus imperio ab eo non fuit; quemadmodum nec Epiſcopus regnum tribuit qui Regem coronat. Alius Papa Oſtienſi Epiſcopo, a quo jam olim ſolet coronari, Paparum ipſum deberet. Mos erat ut Imperator inauguraretur Rex Italiæ ab Archiepiſcopo Mediolanenſi, cui tamen regnum Italiæ non ferebat acceptum. Quod ſi Carolo Magno imperium contuliſſet Pontifex, illum ipſa coronationis hora non adoraſſet: quod ex Adone eorum temporum æquali intelligitur; Perfectis (inquit) laudibus à Pontifice more Principum antiquorum adoratus eſt. Et ex Aventino lib. 4. Annal. Bojor. Poſthæc (inquit) ab eodem Pontifice, ut cæteri veterum Principum, more majorum adoratus eſt Magnus. Idque Fauchero Præſidi in ſuis antiquitatibus animadverſum eſt, & Petavio Pariſienſi Conſiliario in ſua ad Euſebii, Hieronymi, & Sigeberti Chronicon præfatione.

Populus igitur Romanus fuit qui titulo Imperatoris ornavit Carolum, ut docet Sigebertus ad annum 801. Romani (inquit) uno omnium conſenſu Carolo Regi imperatorias laudes acclamant, eumque per manus Leonis Papæ coronant Cæſarem & Auguſtum appellant. Item Marianus Scotus. Sed iiſdem temporibus Carolus Imperator à Romanis vocatus eſt. Et Platina in vita Leonis III. Pontifex poſt ſolennia ſacra populi Romani ſcito ac precibus Carolum magna voce Imperatorem decernit. Aventinus: Imperium transferre jure ſuo in Germanos, Carolumque tacito Senatuſconſulto plebiſcitoque decernunt. Suffragatur Sigonius regni Italiæ lib. 4.

Verum eſto, quod ita libet Cardinali, Græcos Cæſares à Pontifice Occidentis imperio fuiſſe exutos. At quamobrem tandem & quo crimine damnati fuerunt? Nam Irene & Nicephorus, penes quos fuit regnante Carolo imperium Orientis, hæreſeos damnati à Pontifice non erant. Quid igitur? Monet Cardinalis eorum deceſſores Conſtantinum & Leonem hæreticos & perſecutores fuiſſe. Ecce igitur cauſam abrogandæ orthodoxo Principi dignitatis, hæreſin non illius, ſed alterius jam pridem mortui. Rem mirandam! Contra enim dupla illi gratia videbatur deberi, quod veritatem à majoribus afflictam reſtituerit, debuit procul dubio Pontifex Sylveſter Conſtantino Magno abrogare imperium propter infidelitatem, ſævitiam, paganiſmum Diocletiani, Maximiniani, & Maxentii, quibus ſucceſſit.

Tranſit hinc Cardinalis ad Fulconem Archiepiſcopum Rhemenſem, qui Carolo Simplici præter excommunicationis pœnam etiam interminatus eſt ſe non manſurum in obſequio & fide. Quorſum hoc quæſo? Nam quis neſcit omni ævo fuiſſe homines procaces parvâque in Principes reverentiâ, ignavos præſertim illos & ſimplices, qualis hic fuit? Deinde ubi in hoc exemplo ulla Papæ mentio aut abdicationis Principum?

Subjungit Cardinalis Philippi Regis Galliæ exemplum, ſed mutilum &, ut poſt docebitur, perverſum.

Tandem nos ducit ad Gregorium VII. Hildebrandi nomine famoſum Imperatorum flagellum, bellorum facem, ſui ſæculi opprobriũ; qui primus rem ſine exemplo auſus eſt Henrico IV. Imperatore excommunicato dejectóq;. Hic poſt quam Europam ſanguine miſcuiſſet, rei magnitudine & mœrore oppreſſus obiit Salerni. Ubi in Agone mortis poſitus Cardinale quem amabat vocato (ut refert Sigebertus ad annum 1085.) confeſſus eſt Deo & S. Petro & toti Eccleſiæ, ſe valde peccaſſe in Paſtorali curâ, quæ ei ad regendum commiſſa erat, & ſuadente diabolo, contra humanum genus odium & iram concitaſſe. Tunc demum miſit prædictum confeſſorem ad Imperatorem & totam Eccleſiam, ut optaret illi indulgentiam quia finem vitæ ſuæ aſpiciebat. Etiam Benno Cardinalis Gregorio huic coævus, qui ejuſdem vitam deſcripſit, teſtatur; Quamprimùm è Cathedra ad excommunicandum Cæſarem, de ſede ſurrexerat, ſedem noviter lignis fortiſſimis compoſitam ſubito ſciſſam fuiſſe in plures partes, ut manifeſte daretur intelligi ſeſſor tam periculosâ excommunicatione quanta, quamque terribilia ſchiſmata ſeminaret contra Eccleſiam Chriſti. Enimvero hujuſmodi hominem pro exemplo adducere, qui novâ & inauditâ audaciâ omnes ſuos deceſſores inertiæ, inſcitiæque condemnavit, quid aliud eſt quam latronib⁹ in diſciplinam oſtendere, & priſcam virtutem recens invento ſcelere corrigere? Id quod Otto Friſingenſis in vita Henrici IIII. cap. ejus lib. 31. advertit, ante hunc Imperatorem ſibi neminem inventum qui excommunicatus aut regno pulſus fuerit à Pontifice.

Quod ſi exemplis agendum eſt, judicet Lector, utris plus tribuendum, recentibusne illis & plerumque irritis Regum à Pontificibus dejectorum, an antiquis illis & efficacibus Pontificum à Cæſaribus & Regibus.

Imperator Conſtantius Liberium Papam Româ expulſum relegavit in Beroën, ſuffecto in ejus locum Felice. Arianus erat (fateor) Conſtanti⁹, & fecit inique: At à Veteribus non damnatur, quod hominem in quem nihil habebat juris, puniret, ſed quia Orthodoxæ fidei infenſus adverſus innoxios ſæviebat.

Imperante Valentiniano Primo anno Domini 367. dum Epiſcopatum ambiunt Damaſus & Urſicinus, tumultus Romæ exortus eſt, in quo cæſi ſunt centum & triginta ſeptem homines. Honorius Cæſar, ut ejuſmodi caſibus

occurreret legem tulit quæ habetur in Decreto Diſt. 79. his verbis: *Si duo fortè contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex iis futurum Sacerdotem permittimus.* Hanc legem ſequutus idem Honorius Bonifacium & Eulalium competitores urbe exegit, & brevi-poſt tempore Bonifacium revocavit.

Theodoricus Gotthus Italiæ Rex Johannem Epiſcopum Romanum Legatum miſit ad Juſtinianum Cæſarem, & revocatum coegit mori in carcere. Idem Rex Petrum Altini Epiſcopum miſit Romam, ut in cauſa Symmachi Papæ qui multorum criminum poſtulabatur, Judex ſederet.

Theodatus Rex circa annum 537. Agapetum Pontificem ut ageret de pace miſit ad Juſtinianum Cæſarem. Illi in legatione ea mortuo ſuffectus eſt Regis juſſu Sylverius, qui per Belizarium Cæſaris Legatum ejectus eſt in exilium. Succeſſit Sylverio Vigilius, qui papatum à Belizario pretio coëmit. Eum Juſtinianus Conſtantinopolin accitum primò quidem honorificè accepit, mox liberiùs loquentem pæne ad mortem cædi juſſit, & reſti collo injecta tanquam latronem per urbem trahi, ut refert Platina. Similia his invenies apud Nicephorum lib. 26. cap. 17.

Anno 654. Conſtans Imperator Martinum Papam catenis vinctum relegavit in Cherſoneſum, ubi & mortuus eſt. Ea tempeſtate Pontifices, cùm ad Cæſarem ſcriberent, non niſi ſupplicantium verbis utebantur, ſe ſacræ Majeſtatis genibus advolutos promptè facturos mandata. Imperatori viginti auri pondo Inveſtituræ nomine ſolvebant (ut videre eſt in authentica Juſtiniani 123. cap. 3.) cujus tributi gratiam fecit Agathoni Pontifici Conſtantinus Pogonatus, anno 679. ut alibi nobis animadverſum eſt.

Etſi vero ex profuſa Caroli Magni & Ludovici filii munificentiâ in immenſum creviſſent Paparum opes & dignitas, Imperatores tamen Occidentis pro ſuo arbitratu eos creabant dejiciebantque. Hadrianus I. Pontifex ſe volens ſubmiſit jugo; & eodem auctore in Concilio lata lex fuit, penes Carolum Magnum jus eſſe eligendi Pontificem, & quæ ſedis Romanæ eſſent ordinandi. Ea conſtitutio inſerta eſt decreto Romano diſt. 63. Can. Hadrianus. Et diu quoque obtinuit. Anno 963. Johannem XIII. Papam dejecit Otho Imperator, ſurrogato Leone VIII. Ita Johannes XIV. Gregorius V. & Sylveſter II. ab Othonibus ad Papatum evecti ſunt. Anno 1007. ab Henrico II. tribus Pontificibus, vel ut Platina appellat tribus teterrimis monſtris, abrogata eſt poteſtas, Benedicto IX. Sylveſtro III. & Gregorio VI. Idem mos per multa ſæcula invaluit uſque ad Gregorium VII. qui totum Occidentem diris implicuit bellis. Inde res imperii cœpit ruere in pejus, donec eò ſervitutis redacti ſunt Imperatores, ut imperii coronam ſumerent à Pontificibus.

Cum Gallia mitiùs actum eſt. Primus omnium Gregorius IV. Regis excommunicandi conſilium cepit circa annum Domini 832. Hic Papa inter medias regni turbas cum filiis Ludovici Pii, qui in patrem impiè conjurarant, fœdus fecit, ut teſtatur Sigebertus ad annum 832. his verbis: *Gregorius Papa in Galliam veniens contra Imperatorem cum filiis agebat.* Verum annales eo tempore conſcripti & Continuator Aimonii Benedictini teſtantur Franciæ Epiſcopis conſtitutum fuiſſe illius arbitrio non cedere, & ſi excommunicaturus veniſſet ut rediret excommunicatus. Verba Chronici Dionyſiani ſunt: *A Domino Apoſtolico reſponſum eſt, eum non aliam ob cauſam adveniſſe, quàm ut Regem & Epiſcopos excommunicaret, ſi qua in re ſe Ludovici filius adverſos, aut adverſus Papam immorigeros præſtitiſſent: Quibus auditis Prælati reſponderunt ſe hoc in caſu illi minimè obtemperaturos ad Epiſcopos eos excōmunicandos; cùm Canonum antiquorum contra moneret authoritas.*

Poſt hæc Nicolaus Papa Lotharium excommunicavit (nam eo ſæculo de depoſitione verbum nullum) ut ea ratione cogeretur dimiſſa Waldrada Thetbergam conjugem recipere. Qua de re extat Gallorum cenſura apud Hincmarum Epiſcopum Rhemenſem in hanc ſententiam, ſapientibus videri nullius facinoris obtentu poſſe Regem excommunicari à ſuis Epiſcopis aut judicari ab alienis, eò quòd ſoli Deo qui regnum dedit, obnoxius ſit. Scripſit quoque Clerus Gallicus ad Papam opprobrii & contumeliæ plenas literas relatas Aventino in Annalib. Bojor. ut latronem & lupum & tyrannum appellarint. Aventin. Annal. Bojo. lib. 4.

Et quum Hadrianus Papa pro imperio & ſub anathematis pœna Carolo Calvo injungeret, ut Lotharii regnum filio Ludovico tranſcriberet, idem Hincmarus, vir magnæ tunc authoritatis, Papam graviſſimis literis commonuit; in quibus præter cætera hæc habentur, *Quod Eccleſiaſtici & Sæculares, qui Rhemis convenerant, improperando dixerunt, & dicunt: Nunquam hujuſmodi præceptionem ab illâ Sede ulli Prædeceſſorum noſtrorum miſſam fuiſſe.* Et paulò poſt: *Nec etiam ab hæreticorum vel ſchiſmaticorum, ſive tyrannorum Imperatorum, ac Regum, qui tales fuerunt Conſtantius Arianus, ac Apoſtata Julianus, & Maximus tyrannus, præſentiâ & ſalutatione ſive collocutione ſedis Apoſtolicæ Pontifices, vel alii magnæ authoritatis atque ſanctitatis Epiſcopi, cum locus, ac ratio, ac cauſa exegit, ſe ſubſtraxiſſe leguntur.* Et paulò inferius. *Propterea ſi Dominus Apoſtolicus vult pacem quærere, ſic pacem quærat, ut rixam non moveat: quia nos non credemus ut aliter ad Regnum Dei pervenire non poſſimus. Si illum quem ipſe commendat terrenum Regem nō habuerimus.* Addit Hincmarus Epiſc. & Nobiles [illegible] in Pontificē, quas non auſit referre. Quod ad Regem attinet, ecce quanti fecerit mandatum Pontificis. Nam iste

Hinc-

Hincmari epiſtolas extant Caroli Calvi literæ ad Hadrianum, cui poſtquam ſuperbiam & ambitum exprobraſſet, ſic exclamat: Quis hanc inverſam legem infernus evomuit? quis Tartarus de ſuis abditis & tenebroſis cuniculis eructavit, contra quam ſacris literis oſtenſa nobis eſt via? Vetat denique Rex, ne ad ſe vel Epiſcopos ſuos ejuſmodi mittere auſit mandata, niſi certum dedecus & infamiam ex audacia referre velit.

Regnantibus Hugone Capeto & filio celebratum eſt jubente Rege Concilium Rhemenſe, quod in omnium manibus habetur, ubi Arnulphus Aurelianenſis Epiſcopus totius Concilii nomine Papam Antichriſtum pronunciat, & tanquam monſtrum deſcribit, cum propter flagitia quibus ea tempeſtate cooperta erat Romana ſedes, tum quòd Papa muneribus corruptus, nominatim generoſis equis acceptis, Arnulphum Exarchiepiſcopum Rhemenſem contra Regem tueretur.

Quum Philippus I. dimiſſa Bertha Comitis Hollandiæ filia Bertradam Comitis Andegavenſis adhuc viventis uxorem ſumpſiſſet, Urbanus Papa neglecto Antipapa Regem excommunicavit, & ſubditos ſacris interdixit, ut refert Cardinalis. Sed duo in hac hiſtoria præcipua omittit, unum eſt quod Regi non fuerit abrogata à Pontifice poteſtas; unde efficitur abrogandi poteſtatem nullitenus hinc evinci: alterum eſt, quod nihil per Papales cenſuras detractum fuerit Regis auctoritati & imperio & quod Ivo Carnutenſis, qui ſtabat à partibus Urbani, rerum ſuarum damno & carcere mulctatus ſit, ut ipſe Epiſt. 19. & 20. conqueritur. Et Cardinalis, ſi ei heri ſui dignitas curæ fuiſſet, nullum unquam meo judicio de regni alicujus interdicto verbum feciſſet. Nam dum Pontifex Regem ulturus regnum illigat interdicto, regiæ culpæ ſupplicium transfert in Populum. Obſervantur enim durante interdicto templa omnia, ceſſat publicus Dei cultus, ſilent campanæ, Sacramentorum uſus ſuſpenditur, deſtituuntur corpora mortuorum nemine audente humare. Et quod amplius eſt, opinio invaluit morientes ſub interdicto, niſi peculiari muniantur gratia excidere vita æterna, cùm moriantur extra communionem Eccleſiæ. Quòd ſi pluribus annis pendeat interdictum, quot miſerorum animæ luunt crimen alienum? quid enim popellus commeruit, ſi Princeps repudiata ſua alterius ſibi junxerit uxorem?

De Interdicto vide Toletum de inſtructione Sacerdotum c. 53. & in Synod. Ling apud Bochell. l. 2. tit. 15.

Poſt Philippum I. producit Cardinalis Philippum Auguſtum, qui ablegata uxore Engelberga, Regis Daniæ filia, Agnetam Ducis Moraviæ filiam duxit. Quamobrem Innocentius III. & Regem & regnum Interdicto innexuit. At prudenter diſſimulavit, quod in Chronico Dionyſiano adjectum eſt, duos ſcilicet à Cæleſtino Papa ſuper hac re miſſos Legatos, qui in pleno Cleri & Præſulum Gallicorum conventu ut canes acciſis vocalibus nervis obmutuerunt, & re infecta, de cute ſcilicet ſua ſolliciti, abierunt. Quod paulo poſt tempore Cardinali Capuenſi contigit, qui regnum Interdicto illigare prius non auſus eſt, quàm ipſe regno exiſſet. Rex irritatus injuria Epiſcopos, qui conſenſerant audaciæ, omnes dignitatibus & opibus privavit. Nec abludit Matthæus Pariſienſis, qui Pontifici per Cardinalem Anagninenſem interdictum minitanti niſi cum Angliæ Rege in gratiam rediret, reſpondiſſe ait Philippum ab illius decretis, quæ æquitate non niterentur, ſe ſibi non metuere, ſubdens non eſſe penes Eccleſiam Romanam jus ferendæ in Gallorum Regem ſententiæ. Id quod Joannes Tilletus Curiæ Pariſienſis primarius ſcriba Baronum conſilio factum teſtatur.

Bochell. p 320.

Sed Philippi Pulchri exemplum valde eſt appoſitum anno 1302. Pontifex miſſo in Galliam Narbonenſi Epiſcopo mandavit Regi ut Apamienſem Epiſcopum liberum dimitteret, qui ob linguæ petulantiam in Regem carcere tunc attinebatur. Et Pontifex Regi diu ante infenſus erat, quòd beneficiorum Eccleſiaſticorum diſpenſationem ſibi vindicaſſet. Itaque Romæ miſſæ ſunt literæ in hanc ſententiam; DEUM time & mandata ejus obſerva. Scire te volumus, quòd in Spiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & Præbendarum ad te collatio nulla ſpectat. Et ſi aliquorum vacantium cuſtodiam habeas, fructus eorum ſucceſſoribus reſerves. Et ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, & quantum de facto proceſſerunt, revocamus. Aliud credentes hæreticos reputamus. Datæ Lateran. &c. Venit Lutetiam Legatus cum lepidis literis, quas illi per miniſtros regios ereptas Comes Arteſiæ in ignem conjecit. Reſponſum Regis ad Papam ſic habuit: Philippus Dei gratia Francorum Rex Bonifacio ſe gerenti pro ſummo Pontifice ſalutem modicam, ſeu nullam. Sciat maxima tua fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe. Eccleſiarum & Præbendarum collationem ad nos jure Regio pertinere, & fructus earum, vacatione durante, noſtros facere. Collationes à nobis hactenus factas, & inpoſterum faciendas fore validas, & illarum vigore poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secùs autem credentes fatuos & dementes reputamus.

His irritatus Pontifex Regem excommunicavit: ſed qui excommunicationem publicare aut ferre in Galliam auderet, nemo inventus eſt. Rex nihilominus Equites, Barones, Præſules Lutetiam excitos interrogavit, cui Domino accepta ferrent ſua feuda & temporalia Eccleſiæ bona? Reſponſum eſt; Regi non Pontifici: quem hæreſeôs, homicidii, aliorumque criminum reum agebant. Pontifex interea Alemannos & Belgas quantum poterat adverſus Galliam concitabat. At Rex in Italiam miſit Gulielmum Nogaretium, qui ope Sciarræ Columnæ Papam comprehendit Anagniæ, impoſitumque ſtrigoſo jumento Romam juſſit deportari, ubi impatientia & animi ægritudine ſpiritum exhalavit.

Deproperatæ ſunt nihilominus ad Regem à ſucceſſoribus Bonifacii bellæ bullæ, queis ſanciebatur præteritorum ἀμνηστία, ut legere eſt in extravagante (meruit) ubi Rex pii & religioſi Principis titulo laudatur, & regno priſtina reſtituitur conditio. Nimirum illis Galliæ proceribus alius erat animus, quàm his, quos Dominus Perronius ſuæ orationis fautores & patronos invenit: alia Cleri ſtudia in Regem, quàm noſtri Cardinalis: qui ut hoc exemplum eluderet, nullum excogitare potuit colorem meliorem, quàm quòd non fuerit hæc de hæreſi aut apoſtaſia controverſia. Qua in re non tantum injuſtitiæ inſimulat Pontificem, utpote ſine cauſa Regi infeſtum, verum etiam mendacii; ut ex literis modo citatis apparet, in quibus Philippus arguitur hæreſeôs. Addit Cardinalis inde natam quæſtionem, quòd Pontifex temporalem regni Gallici poteſtatem ad ſe diceret pertinere, id eſt, jus regium ſibi arrogaret: quòd à rei geſtæ veritate abludit. Id tantum poſcebat Pontifex, ut beneficia Eccleſiaſtica ipſe diſpenſaret, & in temporalibus Rege eſſet ſuperior, quod ſibi etiamnum arrogat Pontifex, Reges abdicandi poteſtatem ſibi vindicans. Si obtendat Cardinalis habitum à Gallis Bonifacium non pro juſto Pontifice, ſed injuſto ſacræ ſedis inveſſore, ut qui per fraudes & ſimoniam Papatum acquiſierit, incumbet unque illi dicere, quis tum fuerit Papa, ſi Bonifacius non fuerit? quod ſi legitimus Papa non ſit, qui per dolos, largitiones, munera, Papa factus ſit, vereor ut tribus ultimis ſæculis vix duos invenias legitimos.

Vide Caroli Molinæi tractatum contra parvas datas, ubi teſtivi cujuſdam Arreſti meminit ſub Carolo VI. Theodoricus à Niem. in nemore unionis tract. 6. Et ſomnium viridarii.

Anno 1408. Benedictus Pontifex indignatus avaritiam & rapinas Papalis aulæ in Gallia à Carolo VI. coërceri, adverſus Regem & Proceres Bullam excommunicationis miſit in Galliam. Hanc Academia Pariſienſis cenſuit lacerandam, & Benedictum (antea Petrum de Luna,) hæreticum, & ſchiſmaticum, & pacis turbatorem declarandum. Ita Senatusconſulto Bullæ diſcerptæ ſunt X. Junii 1408. & decem poſt diebus circiter horam undecimam ante meridiem dimiſſo Senatu duo Pontificis Bulligeruli furciferorum habitu civibus proſtituti fuêre ad gradus Palatii, inde in Loveram eodem habitu reducti ſunt, quo per ora civium traducti fuere, in duobus plauſtris ſtercorariis, pictis amicti tunicis, chartaceis intecti mitris, proſequente tubarum clangore & riſu publico. Tam parvi fiebant illo ſæculo fulmina Pontificis: quid futurum putemus, ſi Regis abdicandi mentio in Bullis illis facta fuiſſet?

Vid. Nicolaum. Gillium.

Anno 1510. ab Eccleſia Gallicana in Turonenſi Synodo decretum eſt Ludovico XII. licere ineptas bullas, injuſtasque cenſuras Julii II. ſpernere, ejuſque ambitioni armis occurrere, ſeu excommunicaturus accederet, ſeu Regem abdicaturus. Et quod majus eſt, Rex in Piſano Concilio pronuntiavit Julium Papatu excidiſſe, excuſis cum hac inſcriptione coronatis, Perdam nomen Babylonis. Reſpondet Perronius id factum à Gallis, quod de imperio non de religione primam quæſtionem eſſe intelligerent: atque ita Julium Pontificem condemnat, qui non ad religionem, ſed ad ambitionem cenſuris Eccleſiaſticis uteretur: & nos monet tacitè, ſi quando Pontifex Regem volet dejicere Gallorum eſſe cauſas examinare, quas ſi iniquas comperiant, ut decreta Pontificis abrogent & fulmina ejus irrideant.

Ejuſdem abdicationis ſententia ſideratus eſt Johannes Albretus, Navarræ Rex, unde regnum ejus ad Ferdinandum Arragonium Pontifice auctore tranſlatum fuit. Quod ſi in Regem ſuum non melior fuiſſet Gallorum, quàm Navarræorum fides, ſanè ex decreto Pontificis, ex mente etiam Cardinalis iniquo, Gallia Dominum mutaſſet. Cujus decreti injuſtitiam ut elevet, negat Cardinalis præcipuam eam cauſam fuiſſe, quicquid tum obtenderit Ferdinandus: ſed quia Johannes Albretus fœdus ruperat ea ſancitum conditione, ut ſi à Regibus Navarræ violaretur, Navarra ad Hiſpanos rediret. Ego equidem non video, quo ſpectet inauditæ hactenus inter Reges & incredibilis conditionis mentio ex ore Cardinalis, niſi ut Regi ſuo perſuadeat excidiſſe ipſum omnis juris prætextu in regnum Navarræ. Et quod ejus nunc poſſidet contra jus & fas poſſidere. Cauſam igitur Hiſpani agit adverſus ſuum Regem, qui ſi Cardinali auſcultet, expungere debet è titulis ſuis Navarræ regnum & omnes Majorum ſuorum ad illud recuperandum conatus agnoſcere injuſtos. Siccine verò tantam in Gallia tolerari licentiam? Siccine in ampliſſimo conventu talia impunè dici? cauſam Regis à nemine defendi? At tolerabile foret, ſi ad illius inſtitutum quicquam hoc attineret. Nam quid obſecro ad præſentem quæſtionem faciat hoc, ubi agitur de Pontificum in abdicandis Regibus ambitione, & Gallorum in retundenda ea tyrannide conſtantia? quarum neutra ideo minor eſt, quòd hanc pro ſe cauſam obtenderit Ferdinandus. Sufficit enim, quòd Julius ab hoc in illum tranſtulerit regnum, Franci verò Papæ obviam ierint & Papatu excidiſſe pronunciarint.

Ex hac Gallorum Conſtantia in ſceptri jure aſſerendo nata eſt conſuetudo pluribus poſt ſæculis obſervata, ut nullus à Pontifice recipiatur in Gallia Legatus, nullum reſcriptum mandatumvè, niſi Rex conſenſerit; & Legatus regio Advocato ſummam legationis expoſuerit, & Senatus ſingula approbarit, penes quem eſt videre, ne quid regiæ dignitati aut libertati Eccleſiæ aut patrio juri derogetur. Contra antiquum morem cum Cardinalis Balua Anno 1484. Galliam ingreſſus ſine Regis venia Legati munia obiret, Senatus intercedente regio Advocato juſſit rem à duobus è ſuo numero explorari: Cardinali verò ſub perduellionis pœna interdixit, ne quid amplius pro Legato ageret.

Bochell.

Anno 1561. die Veneris, qui duodecimus erat Decembris, Magiſter Johannes Tanquerellus Theologiæ Baccalaureus juſſus eſt decreto Senatus publicè agnoſcere ineptè & te-

merè

mete fuiſſe à ſe hanc propoſitionem defenſam, quod Papa eſt Vicarius Chriſti, Monarcha habens poteſtatem ſpiritualem & ſæcularem, & quod Principes ſuis præceptis rebelles privare poteſt dignitatibus. Ita coactus eſt Tanquerellus eam doctrinam revocare multum licet proteſtatus doctrinaliter tantum & non juridice à ſe fuiſſe propoſitam. Reſpondet Cardinalis alienam eſſe à quæſtione hanc hiſtoriam, quum in Tanquerelli theſi de hæreſi vel apoſtaſia non agatur. Ego affirmo agi, cùm de contumacia in Pontificem agatur. Nec enim negabit, opinor, rebellare Pontifici, quiſquis contra monitum Pontificis perſeverat in hæreſi. Adde, quod ſuperioribus exemplis ſatis edocti ſumus, nunquam paſſurum Pontificem ut Regum abdicandorum poteſtas ad hæreſin & infidelitatem reſtringatur.

Flagrante in Gallia bello Civili Fœderatorum, anno 1591. Gregorius XIV. miſſis Roma monitoriis Bullis Henricum IV. denunciavit regno inhabilem, quòd hæreticus eſſet & in hæreſin relapſus, regnum verò in prædam expoſuit. Quæ bullæ juſſu Supremi Senatus in Turonibus convocati diſcerptæ ſunt, & carnificis manu in ignem conjectæ. Decreti tenor hic erat; Senatus expenſis regii Advocati rationibus decrevit & decernit Bullas monitoriales, datas Romæ I. Martii 1591. nullas eſſe, abuſivas, ſeditioſas, damnabiles, plenas impietatis & impoſturæ, ſanctis decretis, juribus, immunitatibus, & libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ contrarias. Earum exemplaria ſigillo Marſilii Landriani ſignata, à Septilio Lamprio ſubſcripta, jubet à carnifice diſcerpi, & igne conſumi, accenſo ad eam rem pro foribus palatii. Ea tempeſtate Dominus Cardinalis meliores ſequebatur partes & pro Rege ſuo tum hæreſeôs damnato ſtabat contra Pontificem.

Sunt hæc exempla poſt Scholas Theologicas in Gallia apertas, ut nos poſitis à Cardinali terminis coërceamus; qui parum ingenua & bona fide agit, dum ait, contra Pontificis in Reges imperium tria adferri exempla Philippi
Pag. 47 Pulchri, Ludovici XII. & Tanquerelli. Nec enim minus valida ſunt alia multa à nobis adducta, quæ ille ne cauſam læderet, ſuppreſſit.

Nec verò vel in ultimo ſervitutis pudore unquam defuêre Gallis cordati Theologi, qui effrænem hanc Papæ in Reges tyrannidem damnarent.

Paſchalis II. Papa Roberto Flandriæ Comiti vindictam injunxit in Clerum Leodienſem, quod Henrico IV. à Pontifice abdicato ſtuderent; ut peſſimis eos exemplis perderet, ſicut recens Cameracenſes afflixerat & expilarat, promiſsâ etiam militibus qui mandatum exequerentur peccatorum ſuorum venia. At Clerus Leodienſis prolixè reſpondit, Romanam Eccleſiam eſſe Babylonem, Deum ipſum injunxiſſe, ut demus Cæſari quod eſt Cæſaris, & omnem animam ſubditam eſſe poteſtatibus ſuperioribus, nemine planè exempto; juramentum fidelitatis ſervandum; id quod nec eos lateat, qui novo ſchiſmate & novis traditionibus regnum & ſacerdotium pro arbitrio ſuo divellunt, promittentes hominibus in Reges ſuos perfidis abſolutionem perfidiæ. Quòd verò eos per opprobrium excommunicarit Pontifex, Cor Davidis (ajunt) verbum bonum eructavit, at cor Paſchalis flagitioſam evomuit injuriam, ut faciunt vetulæ & textrices: Itaque excommunicationis ſententiam ut ab inſipiente profectam exploſerunt. Talia erant Clericorum verba, dum viveret Cæſar, at eo ad miſerabilem mortem compulſo à filio, qui auctore Papa patrem exuit imperio, nil mirum videri debet, ſi metu mortis veniam facti petiverint.

Hildebertus Cenomanus, qui vixit ſub Philippo I. Epiſt. 75. & 40. apud Regem ait opus eſſe exhortatione potius quàm increpatione: conſilio quàm præcepto, doctrina quam virga: Hunc enim gladium ad Eccleſiam pertinere, quæ nullum alium habet quàm diſciplinam Eccleſiaſticam. Biblioth. Patrum tom. 3.

Bernardus ad Papam Eugenium ſcribens, Non monſtrabunt (inquit) puto qui hoc dicent, ubi aliquando quiſpiam Apoſtolorum judex ſederit hominum, aut diviſor terminorum, aut diſtributor terrarum. Stetiſſe lego Apoſtolos judicandos, ſediſſe judicantes non lego. Item, in criminibus non in poſſeſſionib[9] poteſtas veſtra: quoniam propter illa & non propter has accepiſtis claves regni cœlorum; prævaricatores utique excluſuri, non poſſeſſores. Et paulo poſt: Habent hæc infima ac terrena judices ſuos, & Reges, & Principes terræ. Quid fines alienos invaditis. Et alibi: Planum eſt, Apoſtolis interdicitur dominatus. Ergo tu, & tibi uſurpare aude aut Dominans Apoſtolatum, aut Apoſtolicus Dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque ſimiliter habere voles, perdes utrumque. De Conſider. l. 1. c. 6 Lib. 2. c. 6.

Johannes Major Doctor Pariſienſis: Maximus Pontifex non habet dominium temporale ſuper Reges. Probatur, nam dato oppoſito ſequitur, quòd Reges ſint ejus vaſalli. Judicet jam Lector, an non temporale habeat in Reges imperium, penes quem eſt temporali imperio Reges privare. Idem: Nullum titulum habet Papa ſuper regnum Francorum vel Hiſpaniarum in temporalibus. Subjungit Innocentium Tertium Monſpelienſi cuidam Domino, qui pro filio notho diſpenſationem à ſe petebat quæ à Rege impetranda fuerat, reſpondiſſe, Regem Galliæ nemini eſſe obnoxium. Sed dices cum gloſſa (inquit) non recognoſcit Superiorem de facto, debet tamen de jure. Hanc gloſſam probo eſſe Aurelianenſem & textus corruptivam. Et inter alias rationes hanc adducit, quod ex hac ſententia Papis miniſtratur materia rapiendi alieni imperii, quod nunquam ad finem deducere poterunt. Ut legimus de Bonifacio VIII. contra Philippum Pulchrum. Hinc etiam bella oriri ait, quibus durantibus multa mala committuntur. Propterea Johannes Gerſon aſſerentes talia blandientes appellat. Ibidem Childericum à Zacharia negat depoſitum Diſt. 24. qu. 3. 4. ſentent. diſt. 24. fol 214.

 poſitum

De Poteſtate regia & Papali c.10. poſitum: Non oportet (inquit) uti illo vocabulo (depoſuit) in ſignificatione qua capitur prima fronte, ſed ſicut exponit Gloſſa deponentibus conſenſit.

Johannis Pariſienſis: Dato etiam quod Chriſtus temporalem authoritatem & poteſtatem habuerit, eam tamen Petro non commiſit. Et paulo poſt: Poteſtas regalis major eſt in temporalibus, non habens ſuper ſe ſuperiorem, ſicut nec Papa in ſpiritualibus. Fatetur quidem poſſe Regem à Pontifice privari communione, ſed non regno; niſi forte (inquit) per accidens, quatenus ſententia excommunicationis incitatur populus ut dignitate ſæculari Regem exuat. At idem Johannes Pariſienſis dicere non dubitat, penes Imperatorem eſſe Papam poteſtate privare, ſi ea abutatur.

Almain de poteſtate Eccleſ. & Laic. q. 2. cap. 8. De dominio naturali, civili, & eccleſiaſtico §. ultima pars. Almainus Doctor Sorbonicus: De ratione poteſtatis Laicæ eſt pœnam civilem poſſe infligere, ut ſunt mors, exilium, bonorum privatio, &c. ſed nullam talem pœnam ex inſtitutione divina infligere poteſt Eccleſiaſtica poteſtas; imò nec incarcerare ut pleriſque doctoribus placet: ſed ad ſolam pœnam ſpiritualem extenditur, ut puta excommunicationem: reliquæ autem pœnæ quibus utitur, è jure poſitivo ſunt. Si Eccleſia ex jure divino nihil habeat juris in privati alicujus bona qua fronte in Regum dominia è verbo Dei Papa cum ſuis adulatoribus ejuſmodi aſtruet poteſtatem?

Quæſt. 1. de poteſtate Eccleſ. & Laica cap. 12. Cap. 13. Idem Almainus alibi: Suppoſito quod Conſtantinus habuerit poteſtatem dandi Papæ vel reſignandi imperium, adhuc propter hoc non poteſt argui, quòd Papa habeat auctoritatem ſuper regnum Franciæ: quia illud non erat ſubjectum Conſtantino. Nunquam enim Rex Franciæ habuit ſuperiorem in temporalibus.

qu. 2. c. 5. Et paulo poſt: Nullibi reperitur, quod Deus Papæ dederit poteſtatem inſtituendi & deſtituendi Reges temporales.

Alibi negat Zachariæ auctoritate regno excidiſſe Childericum Regem ſed conſenſu, & ſic (inquit) non depoſuit anctoritative. Et in eodem libro Occamum ſequutus quem Doctorem vocat: Imperator eſt Dominus Papæ in temporalibus. Nam habetur textus 2. q. can. Sacerdotibus; ubi Papa vocat Imperatorem Dominum ſuum. Hæc & ſimilia Doctoris Almaini ſupprimit & diſſimulat Cardinalis, contentus eum citare ut ex Occami mente loquitur; qui citandus fuerat ut loquitur ex ſua; inſignitâ profectò & memorabili verſutiâ. Nec enim ulla hæreſis fuerit, quam non S. Auguſtino vel Hieronymo adſcribas, ſi facias illorum eſſe quicquid citant ex aliis.

Hinc eſt quòd loca non adferat integra ſed mutila & manca; quin primum ſtatim teſtimonium decurtat, ſuppreſſis quæ ab Almaino contra ſententiæ adjuncta erant, his verbis: Etſi alii Doctores hoc negent & doceant Papam habere poteſtatem ſolummodò declarandi ipſum Regem eſſe deponendum. Patet: quia eſſet occaſio quod ratione talis poteſtatis Papa efferretur in maximam ſuperbiam: & illa plenitudo poteſtatis eſſet multum damnoſa ſubjectis.

Quæſt. 1. de poteſt. Eccleſ. & Laica. c. 12. Refertur ab eodem Almaino Occami opinio decidentis litem diſertis verbis quibus & ipſe fidenter accedit: Opinio Doctoris ſimplicter (inquit) probabilior eſt, quòd nec per excommunicationem nec alio modo poteſt Papa Principem deponere à ſua dignitate Imperiali & Regali: Et paulò ante quum contendiſſet non eſſe translatum à Græcis ad Germanos imperium, nec à Papa qui Imperatorem coronat imperium conferri, ſicut nec Rhemenſis Epiſcopus Galliarum Regi, quem coronat, regnum tribuit, tandem ex Occami ſententia diſſertationem ſic concludit: Nego quod Imperator teneatur præſtare juramentum Papæ. Imò potiùs è diverſo Papa habens prædia tenetur præſtare juramentum fidelitatis Imperatori ratione prędiorum, & ad tributum ſolvendum. Idem Occamus ab Almaino citatus ait; Papam in temporalibus fuiſſe Juſtiniano Cæſari obnoxium, ſiquidem à Juſtiniano leges acceperit, quas obſervare neceſſe habuit nominatim illam de centum annorum præſcriptione, etiamnum adverſus Pontificem validam. Et ut liquidius appareat, quantum ab Occamo Cardinalis diſſentiat dum in fine orationis hortatur auditores, ne à Pontifice ullatenus diſcedant, ecce ipſa Occami verba ab Almaino citata: Solvit Doctor in libro argumenta Innocentii, quibus nitebatur probare plenitudinem poteſtatis in temporalibus competere ſummo Pontifici, ex verbis quodcunque ligaveris: dicit Innocentius quod (quodcunque) nihil excipit. Solvit authoritatem Innocentii quod non ſolùm eſt falſa ſed hæreticalis: & quod multa verba Innocentii ſapiunt hæreſin. In cap. 9. 10. & 11. Lib. de poteſt. Eccleſ. & Laica. qu. 1 c. 14.

Minore adhuc fide bina loca è ſumma Thomæ adducit Cardinalis, alterum ex ſecunda ſecundæ q. 10 a 10. in corpore, quod quiſquis attentius inſpexerit, inveniet Aquinati ſermonem non eſſe de fidelibus ſubditis qui vivunt ſub Regibus infidelibus, ut vult Cardinalis; ſed de ſervis fidelibus ſub Dominis infidelibus aut Judæis, ut ſi Chriſtiani ſerviant Judæo, aut vivant in familia Cæſaris; quos Aquinas conſiderat non ut cives Imperii ſed ut famulos & domeſticos Imperatoris. Poſterior locus eſt è quæſt. 11. art. 2. in corpore articuli, ubi ſanè nihil ejuſmodi reperire eſt. Pag. 40.

Pari fide Gerſonem adducit, qui ut quod res eſt, fateor in libro de poteſtate Eccleſiaſtica, conſideratione 12. Dum redundat (inquit) abuſus poteſtatis ſæcularis in impugnationem fidei & blaſphemiam Creatoris, tunc attendere convenit ultimam hujus duodecimæ conſiderationis particulam; quod in his Eccleſiaſtica poteſtas habet dominium quoddam regitivum, directivum, regulativum, & ordinativum. Hæc ſunt illius verba, quibus de Regum abdicatione aut coërcitione non agitur. Nam tota illa regiminis Gerſoniani ratio in cenſuris Eccleſiaſticis & excommunicatione poſita eſt, non in bonorum aut regnorum imperiique privatione... Pag. 44.

privatione. In alienum igitur ſenſum torta ſunt à Cardinale ejus verba: nec id omiſſum oportuit, quod quoties de poteſtate Regum diſſerit Gerſon, & quatenus in temporalibus auctoritati Pontificis ſubjaceant, Francorum Regem ſemper excipiat. Teſtantur quæ locum à Cardinale adductum antecedunt. Non oportet nunc poſt Petrum ut omnis poteſtas Imperialis, regalis, vel altera ſæcularis ut immediatè robur habens à ſummo Pontifice: ſicut Rex Francorum Chriſtianiſſimus ſuperiorem hoc modo non habet, nec recognoſcit in terris. Magno acumine non opus eſt, ut intelligas à Pontifice pendere vim omnem ſceptri, ſi ad ejus nutum conferri & auferri ulla ex cauſa queat.

Pag. 108. 109. 110. ubi Cardinalis pro Carolo Sexto Carolum Septimum nominat.

Et quoniam in Gerſone ſumus, libet etiam expendere quæ ex ejus oratione pro Academia Pariſienſi ad Carolum VI. ſub orationis ſuæ finem adducit Cardinalis. Ibi Gerſon (ſi illi credimus) ait cædem Tyranni ſacrificium eſſe Deo acceptiſſimum. Ubi advertendum eſt non eſſe iſthæc Gerſonis verba, ſed Seditionis quam loquentem introducit: qua de re, de ſeditione inquam, & ſimilibus, audi ipſius auctoris ſententiam: ad furioſam hanc Seditionis vocem ego quaſi exanimis faciem deflectebam, rabiem ejus in dicendo amplius ferre non valens: Poſtquam autem hinc Diſſimulatio illinc Seditio res contrarias ſuggeſſiſſent, Diſcretionem inducit ut arbitram inter extrema, eaque loquentem quæ Cardinalis ſibimet ipſi objicit: Concludamus (inquit) quod ſi caput aut aliquod civitatis membrum tale incurreret inconveniens; quod tyrannidis mortale venenum ſorbere vellet, membrum quodlibet ſuo in loco, toto poſſe, obviare deberet, per media convenientia & talia per quæ non pejus ſequatur. Non congruit ſi caput parvo afficiatur dolore manu ipſum percutere. Hoc enim fatuum eſſet. Nec convenit ipſum ſtatim abſcindi aut à corpore ſeparari, ſed in omni dulcedine meditari, tam per verba bona quàm aliter ad bonorum Medicorum exemplum. Nec quicquam eſſet irrationabilius & crudelius quàm per ſeditionem tyrannidem impedire velle. Hæc verba meo judicio contra tyrannicidium clariſſima ſunt. Et quum paulo poſt de pellenda tyrannide agit, tyrannidem vult pelli, non tyrannum. Ideoque non à Pontifice, qui Regem abdicet, medicinam mali accerſit; ſed à Philoſophis, Juriſconſultis, Theologis, & bonæ vitæ hominibus. Ex iis omnibus quæ diximus, apparet in conſideratione ſeptima adverſus adulatores, ubi hæc habentur: Si ſubditos manifeſtè, & cum obſtinatione in injuria, & de facto proſequatur Princeps, tunc regula hæc naturalis, Vim vi repellere licet, locum habet: & id Senecæ in Tragœdiis; Nulla Deo gratior victima quàm Tyrannus; apparet, inquam, hæc verba (LOCUM HABET) intelligenda eſſe, ut alio in loco monuit, inter ſeditioſos, vel ſanè per verba (LOCUM HABET) innuitur ita fieri, licet, ipſe ita faciendum eſſe nullus ſuadeat.

Nec Sigebertum oportuit omiſſum quem inter Gallos potius referre debuerat Cardinalis, quàm Occamum & Thomam, quos nobis pro Gallis obtrudit. Hic in Chronico ad annum 1088. de Imperatore à Pontifice dejecto verba faciens, hæc ſola (inquit) novitas, ne dicam hæreſis, necdum in mundo emerſerat, ut Sacerdotes illius qui dixit Regi, Apoſtata, & qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, doceant populum, quod malis Regibus nullam debeant ſubjectionem, & licet ei ſacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem.

Cardinalis ultimorum ſæculorum excuſſis hiſtoriis, quæ quanquam omnes pro ipſo facerent, parvi tamen ſunt ponderis, quum Dei voluntas ex ſuo verbo petenda fuerat, & veteris Eccleſiæ producenda exempla: tandem teſtimoniis finem facit, & adverſariorum objecta diluit. Pag. 51. & ſeqq.

Ut id commodius exequatur libertatis regiæ aſſertores ſic facit loquentes: Atqui (dicet aliquis) fieri poteſt, ut Pontifices vel affectu vel errore Reges orthodoxos hæreſeôs aut apoſtaſias condemnent. Pro Regum abdicatoribus reſpondet de hæreſi manifeſta & ab Eccleſia ante damnata ſermonem eſſe. Item ſi Pontifex erraverit in facto tum cleri eſſe junctis cum Rege animis Pontificem monere & petere, ut præſente Gallicana Eccleſia res in pleno Concilio judicetur. Qua in re Perronius à Bellarmino diſſentit, qui putet Regi quamvis injuſtè à Pontifice damnetur, cedendum eſſe regno: nec iniquam ſententiam illi fraudi fore modò audiens dicto fuerit, & tamdiu ceſſerit donec Pontifex ſuum correxerit errorem. Hic hypotheſeôs loco credendum eſt primò novum, regni ſeſſorem monente Pontifice continuò ſe abdicaturum poteſtate, Principem verò injuſtè dejectum in nullo interea vitæ periculo conſtitutum iri. At Perronius tantum Pontifici non tribuit. Nec enim ſi errore Pontificis Rex injuſtè abdicatus fuerit cenſet populi eſſe è veſtigio obedire, ſed ut querelis & monitis ſtrenuè apud Pontificem rem agant, & ad Concilii arbitrium omnia revocent. Ita Papam ſubjicit Concilio, cui opinioni nunquam tamen ſubſcripſerit Papa. Illud verò generale Concilium eſſe oportet: in quo Epiſcopi Galli Judices eſſe non poſſunt, quin Regis ſui cauſam agant. Ideoque ſatis habet Cardinalis, ſi Gallica Eccleſia interſit modo. Sic penes Epiſcopos Italos, Hiſpanos, Belgas aliosque iis Principibus ſubditos, qui Galliæ parum ſæpe comperiuntur benevoli, judicium erit de Gallia; an ſuum Regem pellere & turbas in regnum debeat admittere. Quid ſi Regi ſuo parum faveant cives, illiusque ultro vexandi occaſiones quærant? quid ſi eiſdem calumniis, quibus decepta eſt credulitas Pontificis, dimidia quoque populi pars decipiatur? & hæc adhæreat Pontifici, illa Regi ut civilis belli excitetur incendium? quid ſi Papa Gallorum monitis non acquieſcat? Et quum in Eccleſia Romana

Adverſus Barclajum.

mana

mana non poſſit convocari concilium à Papa, quis credat convocandum ab eo conſilium, in quo ipſe judicandus ſit? aut quo jure præſidebit Concilio, in quo futurus eſt reus? in quo ſententiæ ab ipſo latæ æquitas examinanda eſt? Interea temporis inter querelas, [illegible], apparatusque Concilii pendebit in [illegible] Regis dignitas, arbitrio Concilii permiſſa; quod ſi ut Tridentinum duobus [illegible] annis vix convocetur, duret autem novendecim, facile potes æſtimare quæ interea futura ſit miſellæ Galliæ conditio. In ſumma quæ dicit hic Cardinalis non impoſſibilia modo ſunt, ſed ludibrii plena: quod ex iis quæ ſubjungit clariſſimè apparet. Quod ſi Pontifex (inquit) errans in facto Regem temere & injuſte declaravit hæreticum, ſequi tamen haudquaquam poterit actualis depoſitio, niſi conſenſerit populus. Quorſum opus erat ea de re nos commonefacere? quis neſciat Regem à populo non poſſe abdicari, quamdiu ille adhæret populus? hoc perinde eſt ac ſi dicat, non poſſe Regem dignitate privari, quamdiu eam retinet, nec veſtibus ſpoliari dum [illegible], nec unquam abdicari quum fortior eſt abdicante; & breviter [illegible] Regem, dum regnum habuerit. Interea nota bene verba Cardinalis, quòd populi conſenſu opus ſit ut Rex abdicetur ubi Regi præfertur populus, & abdicandi arbiter conſtituitur.

Can. Si Papa. diſt. 40. Niſi ſit à fide devius.

Audi amplius. Nam ipſi Pontifices agnoſcunt poſſe ſe errare in fide. Et è Pontificibus fuere, qui Honorium Papam pro Monothelita damnarunt. S. Hieronymus, S. Hilarius, S. Athanaſius teſtantur Liberium [illegible] & manu acceſſiſſe Arianis. A Concilio Conſtantienſi damnatus eſt Johannes XXIII. quod nec Paradiſum nec infernum agnoſceret, & ſic plures alii Pontifices. Si quis igitur Papa Hæreticus Regem Orthodoxum propter hæreſin regno privaret, [illegible] eum, qui omnia jura in ſui pectoris ſcrinio habere ſe jactitat, Gallorum monitis [illegible] quo modo hæreticos in Rege judex eſſe poterit qui ipſe in hæreſin poterit incidere? Reſpondent hîc errare eum ut hominem non ut Papam. At cur Papa hominem non docet meliora? cur homo non diſcit à Papa? adde Regem ſive ab homine ſive à Papa dejectus fuerit, manere utrinque dejectum. Dicunt alii, poſſe Pontificem errare ubi quæritur de facto, non ubi de jure. Dolorê [illegible] ſi Jeſum Chriſtum [illegible] pro nobis [illegible], neſcire etiam poterit, an in ipſius mortem credendum ſit. Antiqui Prophetæ [illegible] ut Reges Judæ & Iſraëlis monerent, non minus cavebant errare in facto quam jure: temere [illegible] calumniis, [illegible] in doctrina. Et ut in fide non errabant, ſic neque [illegible] increpabant. Et fuiſſet ea tempeſtate lepidum nimis [illegible] Prophetam in hæreſin labi poſſe [illegible], aut Daniel, non [illegible] ut eſt Propheta. Tum [illegible] Elias conſilium à Propheta [illegible], id eſt, à [illegible]. [illegible], ſi Reges [illegible] per Reges ſint [illegible] diu à Papa non judicantur regno propter hæreſin excidiſſe, iniquiſſimi judicii aleam ſubeunt. Et tutius erit nihil omnino ſcire & credere per Procuratorem, ne forte loquentes de Deo aut quærentes de religione incidant in Hæreſin.

Quæcunque deinceps proferuntur à Cardinale, exempla nova ſunt, & leva, & ſumpta de ſævi ſeculo, ubi ipſi Pontifices in ſua cauſa teſtimonium dicunt. Nec tamen ad DEPOSITIONEM ea ſpectant, ſed ad EXCOMMUNICATIONEM & INTERDICTUM: Ideoque à quæſtione aliena. Hinc eſt quod ſæpe monet, ſe de facto loqui, tanquam agnoſceret nihil juris ſubeſſe. Refert quid factum ſit, non quid debuerit fieri: quod perinde eſt ac ſi nihil doceret.

SECUNDI INCOMMODI EXAMEN.

SEcundum quod ex admiſſa populi rogatione deducit Cardinalis incommodum, eſt, quod Laicis ſic concedatur authoritas, ut judicent de rebus fidei, & definiant doctrinam illam, quæ ea rogatione proponitur, verbo divino conformem eſſe; imò ut hominibus Eccleſiaſticis neceſſitatem imponant in hanc opinionem jurandi, eam prædicandi & docendi, alteram verò concionibus & ſcriptis oppugnandi, quod tantis verborum ampullis exaggerat; ut tandem exclamet: O opprobrium, ô ſcandalum, ô portam omni hæreſeon generi apertam. Rationibus igitur & Scripturæ teſtimoniis hanc Laicorum ambitionem conatur facere exoſam: qua in re fruſtra ſibi faceſſit negotium & quod omnino non erat, id fingit fuiſſe. Nam Tertii Ordinis homines in hoc articulo non judicantium, ſed rogantium partes egerunt, id tantum cupientes, ut hic articulus Regi ejuſque conſilio ſcriptus exhiberetur, quorum judicio illum permiſerunt, ſperantes Clerum & Nobiles tam honeſtæ petitioni non defuturos. Non ita ſui erant oblitti ignari, ut crederent vim legis poſſe obtinere quod ipſi proponerent [illegible] Ordinibus [illegible], nec dum [illegible] conſentiente Rege. Adde quod illum articulum non propoſuerint pro dogmate religionis, ſed pro [illegible] morali lege in Republ. cujus cura ad eos ſpectabat. Quod ſi Rex articulum probaſſet, ejuſque exequutionem mandaſſet Clericis, eorum fuiſſet Regi obedire ut decet ſubditos, qui in iis quæ ad regis vitæ ſecuritatem & pacem publicam faciunt, ſuum debent Regi auxilium. Neque ſi id feciſſent Tertii illius Ordinis juſſu feciſſent ſed Regis, qui hoc ipſis [illegible]erat, ſuggerentibus [illegible] fidis ipſius [illegible], qui per Cleri [illegible] vigilantiores [illegible] erant; quum [illegible] vinculo Papæ obſtrictum [illegible] quàm Regi. Cardinalis [illegible] argumentum movet quod nulla eſt [illegible] calliditate, ut [illegible] cum [illegible] per [illegible] latus vulnerare, [illegible] plebe, cum Regem ipſum & Proceres & Senatores alloquer[illegible],

quos

quos Laicorum nomine etiam complectitur, & quorum judicium magis metuebat Clerus quam populi. Hi ſunt apud eum, qui alienum munus invadunt & portas hæreſibus aperiunt. Nam ſi penes Clerum ſolum ejusque caput ſit hujus negotii arbitrium, certum eſt non minus Regem cum Principibus & Nobilibus excludi, quàm plebem.

Igitur è ſacris literis teſtimoniorum aciem inſtruit, quibus populo injungitur Paſtorum ſuorum reverentia: tanquam per ea interdiceretur cura populi pro incolumitate & dignitate ſuorum Regum, adverſus ſicarios inſtructos ab hominibus Eccleſiaſticis, qui à peregrino dependent capite, & ſe Regi ſubditos inficiantur, quod Sacerdotes & Præſules ab illo citati haud unquam profeſſi ſunt. Conſtantinum quoque adducit, qui in Epiſcoporum cauſis judex ſedere recuſavit; & Valentinianum, qui cum Theologicarum ſubtilitatum judicium à ſe rejiceret ajebat, nolle ſe in iſta curioſè inquirere. Quaſi ſecuritati Regum proſpicere quæſtiuncula Epiſcopalis eſſet, aut curioſa aliqua ſubtilitas. Quo reſponſo teſtimoniis Patrum ab eo citatis occurritur: Inter quæ illud Gregorii Nazianzeni, oratione ad cives ſuos, fide parum bona ab illo adducitur; ubi Gregorius non Imperatorem, ſed Præfectum & Vicarium Imperatoris compellans ἄρχομεν (inquit) καὶ αὐτοί, & nos cum imperio hic ſumus non minus quam tu. Cardinalis vertit, & nos quoq; ſumus Imperatores: quæ interpretatio locum habere non poteſt; tum quia Imperator non erat is, quem alloquebatur; tum quia nimis incredibile accidiſſet hominum auribus ſi Imperatoris titulum ſibi arrogaſſet Gregorius, tantillæ tunc urbis Epiſcopus. At ille ſeipſum cum grege ſuo ὑποτελεῖς φόρου ſubjectum agnoſcit Imperatori uſque ad ſolutionem tributi. Vitæ hiſtoria operibus viri ſancti præmiſſa teſtatur eum ab Arianis ad Judicium Conſulis protractum fuiſſe & abſolutum, nulla plaga vel contumelia notatum. Poſt hæc omnia en tibi Cardinalem, qui ait Gregorium ſe pro Imperatore geſſiſſe. Fateor nunquam ſibi arrogaſſe Imperatores ſupremum religionis & fidei judicium: at de Conciliorum decretis, & conſtitutionibus, & de Eccleſiæ diſciplina, cognitionem feciſſe ſuam, negari utique non poteſt. Titulus primi Concilii Conſtantinopolitani ejusmodi eſt: Dedicatio ſanctæ Synodi ad Sapientiſſimum Imperatorem Theodoſium Magnum, cui canones ab ipſis editos ſubjecerunt. Petunt ibidem, ab Imperatore confirmationem, & approbationem Concilii. Eadem dicuntur à Patribus Trullenſis Concilii, à quibus quinti & ſexti Cocilii canones editi fuere. Non quod Imperatores ſe facerent religionis Judices, neſcios errare: ſed ut caverent, ne forte Epiſcopi (qui nihilo adverſus ambitionem firmiores ſunt, quàm cæteri mortales) contra præſentem Reipubl. adminiſtrationem, aut tranquillitatem aliquid ſtatuerent; vel etiam contra priorum Conciliorum decreta. Quas res ſi

Vide canones Græcos Tilio editos.

quis eximit cognitioni Principis, Principem transformat in ſtatuam: imò vetat, ne ſui curam gerat: eoque redigit, ut merus Eccleſiæ lictor ejus decreta ſolùm exequatur, ignarus quoque earum rerum, quæ ipſius maximè interſunt.

Fateor ſanè Theologicæ eſſe contemplationis judicare, quouſque ſe extendat poteſtas clavium; vel quòd Clerici in eos Principes, qui contra juramentum indicunt Chriſto bellum, cenſuras ſuas ſtringere & poſſint, & debeant, amoto omni Laicorum arbitrio: verùm hoc nihil vetat, quin nefas ſit iis poteſtatem clavium plus æquo extendere; aut, ſi clavibus abuti velint, ut populum fortunis aut Regem ſceptro exuant, quin Rex cum populo in commune debeat conſulere, quo pacto conſervent ſua, & à Clericis petere, quo jure iſta faciant; utque è ſacris literis demonſtrent hanc ipſis à Deo conceſſam eſſe poteſtatem. Pati enim, ut Pontifex ſegerat pro judice irrefragabili, ubi pars eſt, in maximi momenti negotio, & dominationis ſuæ apice, nimirum, regnorum omnium arbitrio; nihil aliud eſt, quàm Reges eo reducere, ut cauſâ ſuâ neceſſe habeant cadere.

Fateor etiam, ſi quid juſſerit Princeps verbo divino contrarium, aut in Eccleſiæ perniciem, tum Clericis ex officio incumbere, non modò populum obediendi lege abſolvere; verum etiam ne obediant dilertis verbis interdicere, quia ſemper melius eſt Deo obedire quàm hominibus: ſuadere debent nihilominus, ut in cæteris, quæ adverſus Deum non ſunt, Principi obtemperent, eos à rebellione & ſeditione pro virili ſtudentes avertere. Ita ſe erga Ethnicos Imperatores gerebant veteres Chriſtiani, quorum zelo & patientiâ plus aucta fuit Eccleſia, quàm Papatus unquam acquiret per Regum abdicationes, regnorum interdicta, cædes conductas, & ſulphureas conjurationes.

Pari cum prioribus fide citantur poſteà à Cardinale nonnulla è ſacris literis, in eorum gratiam, qui hanc Papæ in Reges poteſtatem aſtruunt: Ajunt enim (inquit) Saulum Regem fuiſſe à Samuele depoſitum, aut ſanè declaratum depoſitum, propterea quod religionis Judaicæ leges tranſgreſſus erat. Alibi eum ideo ait depoſitum, quòd ſacerdotium uſurpare voluerit. Falſa ſunt hæc omnia, & Scripturæ contraria. Nunquam enim depoſitus fuit Saulus, eo ſenſu, quo vox (DEPONERE) in hac quæſtione accipitur; ut ſit dignitate regia Regem privare, & in privatorum ordinem redigere: Verùm manſit ille Rex uſque ad mortem, & in ſacris literis uſque ad vitæ finem Rex dicitur, nominatim à Davide, cui Deus regnum ejus promiſerat. Quòd ſi eum divino juſſu regno privaſſet Samuel, populus Iſraeliticus eum agnoſcens Regem peccaſſet; & prohibuiſſet Samuel, ne amplius eum haberent pro Rege. Nec hanc ob cauſam ab eo manum abſtinuiſſet David, quia erat Unctus Dni. Quòd ſi ſtatim ut ex Samuele cognovit rejectũ ſe fuiſſe à Domino, deſiiſſet Saulus Rex eſſe;

Pag. 66.

1. Sam. 23. v. 20. 24. & 15. 2. Sam. 2. 5.

neceſſe fuiſſet Davidem eâdem horâ regnare cœpiſſe, ne forte Rege vacaret regnum. Unde ſequeretur errâſſe ſcripturam, quæ annos regni Davidis numerat à Saulis exitu. Monuit quidem eum Samuel quòd rejectus eſſet à Deo ne
1. Sam. 26. 11. amplius ſuper Iſraelem regnaret, at dilata eſt ejus ſententiæ exequutio in illum diem, quo Deus illum morte percuſſum propoſuit in exemplum iræ ſuæ. Unde apparet unctionem il-
1. Sam. 16. lam Davidis per Samuelem vim promiſſi habuiſſe, electioniſque à Deo factæ indicium fuiſſe, non initium poſſeſſionis regni. Ita prorſus ut 1. Reg. 19. Deus Eliæ injungit ut Haſaelem in Regem Syriæ injungat. Nemo enim ſic ho-
2 Sam. 2. 4 ſpes eſt in hiſtoria ut credat à Prophetis Iſraelis Reges Syriæ creari. Inde eſt quòd David non dubitaverit de integro inungi cùm jam re ipſa ſceptro donatus eſſet.

Eoſdem Pontificis Patronos inducit Car-
1. Reg. 11. dinalis dicentes Roboamum ſuo jure in decem tribus Iſraelis ab Ahia Propheta ideo privatum fuiſſe, quòd ejus pater Salomon à divina lege defecerat, quod etiam falſum eſt. Nunquam enim legitur Ahias verbum unum cum Roboamo communtaſſe; aut Dei nomine quicquam illi denunciaſſe, & locus è 3. Reg. cap. 11. à Cardinale citatus non ſpectat ad tempus regni Roboami, ſed Salomonis, & vaticinium eſt, non DEPOSITIONIS ſententia. Nam qui potuit Roboamus privari regno quod necdum habebat? Et hunc locum tanquam juſtæ depoſitionis ſententiam adducere perinde eſt, ac ſi ſervi in Dominum approbes perfidiam, & rebellionem Jeroboami, quem Scriptura tanquam exemplar ſceleris proponit.

1. Reg. 19. Ejusdem farinæ eſt exemplum à Cardinale ſubjunctum: quòd videlicet Elias Achabum regno privarit, quia falſorum Deorum cultum ſequutus fuerat, & hoc falſum. Achabus Rex fuit uſque ad mortem. Scriptura quæ non loquitur juxta hominum opinionem, ſed juxta veritatem, Achabi annos uſque ad mortem continuat. Aliud eſt Regis alicujus ruinam prædicere, aliud ſolio dejicere. Nunquam Achabi ſubditos pronunciat Elias ſacramenti religione ſolutos: nunquam Achabo ejecto alium Regem ſubſtituit.

Pag. 68. Falſum eſt & illud, quòd Ozias Rex per Azariam Sacerdotem populi conſortio prohibitus regni quoque adminiſtratione prohi-
2. Chron. 26. bitus ſit. Nam lepra percuſſus à Deo è medio ſubduxit ſe, ne inficeret ſuos. Nullam depoſitionis ſententiam adverſus eum pronunciavit Sacerdos, nec Regii muneris functionem illi abrogavit, ſed Scriptura annos ejus producit uſque ad mortem. Quod ſi Sacerdos juxta legem 13. Levit. eum judicarit immundum, mor-
Antiquit. l. 9. c. 11. boſum judicavit non regno indignum. Lex enim non punit morbos ſed crimina. Et Joſephus hîc cum ait, Oziam vixiſſe vitam privatam, non vult eum regno exutum fuiſſe, ſed imperii laboribus ſe exemiſſe.

Pag. 69. Nec pluris eſt Mattathiæ exemplum concitantis Judæos ad rebellionem adverſus Antiochum. Nulla enim ibi apparet DEPOSITIONIS ſententia, ſed afflicti populi erectio hortatioque. Aliud eſt conſpirantium in Regem principem ſe facere, aliud Regis abdicandi ſibi ſumere arbitrium. Nec Sacerdotis officio tum fungebatur Mattathias, ſed belli Ducis, virique inter ſuos eximii. Quæ populari impetu fiunt pro legibus haberi non debent: nec ordinariam & legitimam, qualem ſibi arrogat Pontifex, poteſtatem arguunt.

Hujusmodi ſunt noſtra reſponſa, non Pag. 67. qualia nobis affingit Cardinalis; ut ſe tantiſper oblectet, dum verba quæ nobis ipſe dedit, refutat. Quamobrem nobis neceſſe non erit refellere quæ de ordinaria novi Teſtamenti miſſione, de lepra, de lapidibus, de lanæ floccis diſſerit: exquiſito quodam artificio etiam è lepra & ſcabie eruens argumenta, quibus Regum coronas ſubjiciat Pontifici, quia videlicet quædam lepra eſt hæreſis: quod de omni vitio inveterato & contagioſo dici poſ- Pag. 66. ſet. Non temerè igitur profitetur ſe nihil definire; nam furor eſſet ex rationibus tam morboſis & invalidis quicquam concludere.

Refutatis illius Objectionibus videamus jam annon noſtris plus inſit roboris. Ecce igitur quod nos facit dicentes: Qui (inquit) negativam partem aſſerunt, ajunt præcepiſſe ſanctum Paulum, ut omnis anima ſubdita ſit poteſtatibus ſuperioribus. Nam qui poteſtatibus reſiſtit, reſiſtit ordinationi divinæ. & ſanctus Petrus ſcribit: Eſtote ſubditi ſive Regi ut præcellenti, ſive magiſtratibus. Unde inferunt Regibus obedientiam deberi ex jure divino, ideoque nulla authoritate ſive ſpirituali ſive temporali diſpenſabilem. Hoc eſt quod nobis tribuit: ſupprimit tamen quod longe eſt validius: Imperatores nempe de quibus ſancti Apoſtoli loquuntur Paganos fuiſſe, & infideles & tyrannos ſæviſſimos, nihilominus omni animæ injunctum eſſe (ne excepto quidem Romano Pontifice) ut iis ſubdita ſit, quemadmodum loquitur Chryſoſtomus hom. 23. in Epiſt. ad Roman. Data eſt hæc lex omnibus, & Sacerdotibus & Monachis, non ſolum ſecularibus; ſive tu Apoſtolus, ſive Evangeliſta, ſive Propheta, ſive quiſquis ſis. Obſervandum quoque eſt communem hanc legem, quæ omnes fideles obſtringit, propriè tamen Eccleſiæ Romanæ dari à Paulo tanquam proſpiciente ex illa Eccleſia naſcituram adverſus Principes rebellionem. Cujus Eccleſiæ ſummus Pontifex ſi quo Privilegio è verbo divino ſolutus fuiſſet ea lege, Cardinalem oportebat in confeſſu audiendi avidiſſimo id non diſſimulaſſe.

Sed, ne nihil dixiſſe videretur, negat hoc teſtimonio nodum controverſiæ attingi. Non enim (inquit) quæſtio eſt, an Regibus dum ſunt Reges, aut pro Regibus habentur, debeatur è jure divino obſequium: ſed quæſtio eſt, an hoc ſit de jure divino, ut qui ſemel ab Ordinibus regni

Rex agnitus ſit, non poſſit deſinere Rex eſſe: id eſt, non poſſit id committere, propter quod regio jure excidat, & deſinat haberi pro Rege. Hoc reſponſum eſt Jeſuitarum diverticulum quibus ſanè non placet Reges occidi, at privati dignitate & tunc occidi non diſplicet; Ex-regem enim occidere, non eſt Regem occidere. Et hac ipſa hora in carcere quendam habemus, qui iisdem verbis utitur, eandemque doctrinam tenet. Sic Cardinalis vult obediri Regibus, dum Reges ſunt: id autem fieri vult à Pontifice, ne ſint amplius Reges. Reſpondeo igitur, illa S. Pauli & S. Petri verba eſſe à quæſtione aliena, ſi ea foret quæſtio quam ille facit. At in hoc non vertitur quæſtionis cardo, an ſcilicet id committere poſſit Rex, quamobrem regio jure excidat vel non habeatur pro Rege: ſed in eo, an poteſtatem habeat Pontifex Reges regio jure privandi. Quæ autem nobis pro quæſtione ab illo obtruditur, nullam facit Pontificis mentionem. Nam etſi inter nos conveniret electum Regem poſſe regno excidere, maneret tamen quæſtio, an penes Pontificem ſit illi poteſtatem abrogare, & quod non dedit, auferre: tum ex quo ſacræ Scripturæ loco hæc Pontificis authoritas aſſeratur.

Veruntamen non cedit Cardinalis: Nam quemadmodum, inquit, præceptum eſt ut omnis anima ſubdita ſit poteſtatibus ſuperioribus, ita quoque præceptum eſt ut obediatis Prælatis veſtris, iiſque ſitis ſubditi: quia pro animabus veſtris vigilant, earum rationem olim reddituri. Hæc ratio deſtituta eſt ratione, & contra ipſum militat. Nam nihil opus eſt Regibus abrogari poteſtatem ut Prælatis obediamus. Non docebunt unquam Prælati rebellandum eſſe Regibus, ſi ex Evangelii præſcripto docere velint. Et cum hodie non ſint unanimes Prælati, univerſali Eccleſia in factiones diſtracta, non facile eſt ſic Deo obedire ut illis ſimul obedias. Atqui mea quidem ſententia vel ex his ipſis validiſſimè probatur Reges à Pontificibus regnis privari non poſſe: Nam ſicut Deus omnes juſſit Regibus parere, nec tamen Cardinalis inde concluderet penes Reges eſſe Pontificibus authoritatem abrogare; ita jubet idem Deus obedire Prælatis, nec tamen ſequitur penes eos eſſe Regibus ſceptra adimere. Ambo hæc obſequia bellè inter ſe conveniunt, ſuis nempe legibus & limitibus circumſcripta.

At quoniam tota primitiva Eccleſia hic à noſtris eſt partibus, quæ quum diu vixerit ſub Imperatoribus Ethnicis, hæreticis, perſecutoribus, nunquam tamen de rebellione cogitavit, nec ſacramento fidelitatis in Cæſarem unquam
Pag 72. à quoquam ſoluta fuit. Cardinalis ait, Chriſtianum populum debuiſſe Imperatoribus obedientiam & fidem, eò quòd Eccleſia (puduit dicere, Papa) ſacramento fidelitatis eos non abſolvit. Bellum profectò & feſtivum commentum: penes Epiſcopos Romanos ea tempeſtate fuiſſe Neroni, Claudio, vel Domitiano imperium orbis adimere, qui an Romæ ullus eſſet Epiſcopus planè ignorabant: & tam rudes fuiſſe miſellos hoſce Cæſares, ut neſcirent in Auguſta Imperii ſede hominem vivere, penes quem eſſet ordinaria & legitima poteſtas illis imperium abrogandi. Certè Cæſares merentur excuſari, quòd Papam, cui acceptum ferre oportuit imperium, non eo quo par erat honore coluerint; quia an Papa eſſet in natura rerum ignorabant. Præpotentes enim fuere & magnifici iis temporibus Romani Pontifices, qualis hodie eſt quilibet è meis Epiſcopis. Verùm ut ſua poteſtate tunc uterentur, non judicabant expedire, ſed clementia & lenitate apud perditos illos Cæſares opus erat, idque tribus de cauſis à Domino Cardinale allatis.

Prima eſt, quòd Imperatores irritare non auderent, ne forte perſecutionum malis involverent Eccleſiam. Profectò, niſi me communis ſenſus deſtituit, videntur hujuſmodi verbis non ſoli Romani Pontifices, ſed omnes Chriſtiani veteres diſſimulationis & vafritiæ accuſari, hoc enim perinde eſt, ac ſi dixiſſet omne, quod ab iis præſtitum fuit Cæſaribus obſequium, ſimulatum fuiſſe & coactum: & monumenta fidelitatis, humilitatis, patientiæ à ſanctis Patribus relicta, non eſſe à candore pectoris, ſed à metu equulei: unde etiam efficitur honeſto martyrii nomine indignam eſſe eorum patientiam, quæ per vim expreſſa fuit: nec defuiſſe illis voluntatem adverſus Perſecutores ſuos rebellandi, ſed facultatem. Quod ipſi tamen à ſe removent, ut Tertullianus Apologet. c. 37. & Cyprianus contra Demetrianum, ubi dicunt; Omnia plena eſſe Chriſtianis, urbes, inſulas, caſtella, municipia, caſtra ipſa &c. & ſi Chriſtiani ſe ſubtraherent, in urbibus fore ſolitudinem & ſilentium, Imperatoribus defore queis imperent. Neminem tamen ſe adverſus injuſtam violentiam, quantumvis nimius & copioſus ſit Chriſtianorum populus, ulciſci. Et certum eſt, regnante Juliano Romanum orbem prope Chriſtianum fuiſſe, & Principes apud eum viros fuiſſe Chriſtianos, inter quos erant Jovinianus, & Valentinianus paulò poſt rerum potiti. Hi Romanum Pontificem ut Imperatorem Apoſtatam ſolio deturbaret, ſollicitare poterant. Quanquam enim totus ejus exercitus à Chriſtiana fide defeciſſet (quod nobis perſuadere ſatagit Cardinalis, contra omnia veritatis indicia, & contra ipſius exercitus teſtimonium, qui poſt ejus mortem uno ore exclamavit; Nos ſumus Chriſtiani) quum tamen Italia maneret in Chriſtiana fide, atque in Perſide diverſâ atque oppoſita imperio Romano plaga militaret
Julianus, opportunè Pontifex illum dejeciſſet Socrat. l. 3. c. 19.
imperio. Addo ex ſubita & unanimi hac totius Theod.
exercitus confeſſione dicentis; Nos ſumus l. 4. c. 1.
Chriſtiani, ſatis conſtare milites, ſi Pagani Sozom.
fuerint, per vim eò compulſos fuiſſe; & quod l. 6. c. 1.
hinc efficitur libentius paſſuros, ut abdicaretur Imperator, quam ſi illis conſcientiæ libertatem indulſiſſet. Sed D. Auguſtinus ſuper Pſalm 124. teſtatur, Juliani milites à Chri-

ſti fide non deleviſſe. Milites (inquit) Chriſtiani ſervierunt Imperatori infideli: ubi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in cœlo erat: quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quibus verbis ſubjunguntur ea, quæ Pag. 81. contra ſe adfert Cardinalis: Diſtinguebant DOMINUM æternum à Domino temporali, & tamen ſubditi erant propter DOMINUM æternum etiam Domino temporali. Ita igitur illi; ut Deo parerent, non ut Imperatoris iram, vel perſecutionis violentiam declinarent: quemadmodum ſuadet Cardinalis, qui populum ut primum ſe viderint inſtructos viribus ad rebellionem ciet. Unde ſequitur ſi non ceſſerit iis conjuratio ex animi ſententia, id per eorum perfidiam aut ſcelus non ſtetiſſe, ſed quia alieno tempore rem aggreſſi ſunt, & ſuam debilitatem non intellexerint. Quid mirum eſt ex ejusmodi præceptis naſci Conjurationes Sulphureas, & parricidia?

Poſt Julianum loquitur de Valentiniano Secundo, quem licet meritò abdicare poterant Chriſtiani, nempe violentum Arianiſmi Patronum, nunquam tamen id iis in mentem venit. Reſpondet id datum fuiſſe patris memoriæ & ipſius juventuti: quæ arbitrariæ ſunt conjecturæ. Nam ſi Arianis parentibus ortus fuiſſet ætate autem ſexagenarius, haud aliter il- Pag. 82. & 83. li ſe erga eum geſſiſſent. Addit populum non abiiſſe à Partibus, ſed ita firmaſſe animos ut Imperator metu ſeditionis cedere coactus ſit; milites autem denunciârint ea tantum lege ſe illi adfuturos, ſi pro Catholicis ſtaret, quæ reſponſio ad noſtrum negotium de Pontificis in Reges poteſtate nihil prorſus attinet. Vide bellam ratiocinationem: Valentinianus Mediolani popularem tumultum metuebat; ergo Pontifex Reges hæreticos privare poteſt regnis. Quantum differt à Mediolanenſi populo Romanus Epiſcopus, vel à populari tumultu ſententia Judicis: quantum id quod populus Mediolanenſis aut milites fecere, ab eo quod penes Romanum Epiſcopum eſt facere: tantum à ratione remota eſt ejusmodi concluſio. Conſiderare igitur oportuit non motus populi, ſed quid eos bonus paſtor Ambroſius docuerit, qui ſe offerebat martyrio, Theodoreto teſte: at ſuos ad rebellionem non concita- Epiſt. 33. bat. Si (inquit) imperio ſuo abutatur ad tyrannidem, en me paratum morti. Nec aliter reſtitit Imperatori quàm precando: Rogamus, inquit, Auguſte, non pugnamus. Non timemus, ſed rogamus. vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati eſt mihi. Idem in oratione ad Auxentium; Dolere potero, potero flere, potero gemere: adverſus arma, milites, Gotthos quoque, lachrymæ meæ arma ſunt. Talia enim munimenta ſunt Sacerdotis: aliter nec debeo nec poſſum reſiſtere.

Juſtinianus Imperator hæreſin Aphthardocitarum in ſenectute amplexus eſt: at in eum, quanquam per paucos ſuæ hæreſeos ſocios haberet, nullum ſtrinxit telum Romanus Epiſcopus, vel excommunicationis, vel interdicti, vel depoſitionis.

Reges Oſtrogothorum in Italia, Viſigothorum in Hiſpania, Vandalorum in Africa Ariani fuere, & ex iis nonnulli etiam perſecutores Eccleſiæ. Viſigothorum vero & Vandalorum Reges ſic diſſiti, ut Pontifici metuendi non fuerint. Nunquam tamen in animum induxit quenquam eorum excommunicare. Supra omnia inſpicere oportet ea tempora, quibus Belizarius & Narſes Orthodoxi longo bello, maximis prœliis, Vandalos in Africa, Gotthos in Italia ſub jugum miſerunt: aut tunc, aut nunquam occaſio Pontifici oblata eſt contra iſtos Arianos Reges fulminandi, ipſis poteſtatem abrogandi, ſubditos fidelitatis ſacramento abſolvendi, ut hoc auxilio Catholicorum vires augeret; ſed necdum viſum erat id expedire.

Jactat Gregorius I. penes ſe fuiſſe Longobardos evertere, qui longo tempore Romanorum Pontificum jurati hoſtes fuerant; ſed timorem Dei impediſſe ne faceret, ut alibi nobis obſervatum eſt. Nam in prima Epiſt. l. 7. ſic In Apolo- loquitur: Si ego in morte Longobardorum gia noſtra. me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet; atque in ſumma confuſione eſſet diviſa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuſlibet hominis me miſcere formido. Potuiſſet minimùm eorum Regi poteſtatem abrogare ſine ullo conſcientiæ vulnere ſi Cardinali credendum eſt.

* Cæterùm quid hoc aliud eſt niſi veteres Romæ Epiſcopos crudelitatis inſimulare, quum Eccleſiam Chriſtianam tyrannis & Perſecutoribus, quos regnis privare poterant, non expedierint? Credibilene eſt S. Petro & ſucceſſoribus ejus tot ſeculorum decurſu datum fuiſſe ab Jeſu Chriſto munus ſine functionis poteſtate? datum eſſe gladium nonniſi poſt mille annos evaginandum? Credibilene eſt iis temporibus, quibus omni probro cooperti erant Pontifices, ut teſtantur eorum aſſentatores & aſſeclarum fidiſſimi, cœpiſſe Pontifices vim & indolem ſui officii cognoſcere? Quod ſi timore vel impotentia impediti fuere, cur ſaltem alicujus Pontificis exemplum non profertur qui ſe impediri conqueratur, ne poteſtatẽ à Chriſto datam exerceat? aut alicujus è Veteribꝰ, qui hortatꝰ fuerit Pontificem ut animos ſumeret, & fulmina ſua in Principes Eccleſiæ infeſtos torqueret? quare quum ſub Chriſtianis & manſuetiſſimis Regibus viverent, non indicarunt cauſas quibus gladii illius uſus impeditus fuit, ne forte longa illa non utendi conſuetudo adverſus eos præſcriptionem induceret? quod ſi impotentia legitimum videri debeat impedimentum, unde fiebat quòd Papa Philippo Pulcro & Ludovico XII. & Eliſabethæ beatæ memoriæ, meæ deceſſori, imperium abrogare tentaverit, ubi ejus impotentiam res ipſa ſatis evicit? & unde oriuntur (ut plerumque fieri amat) tot turbæ & bella, quæ in Pontificem cudi ſolent, quemadmodum Gregorio VII. & Bonifacio VIII. evenit?

evenit? inde eſt quod Papa horum malorum metu nunquam adverſus Reges hoc telum ſtringat, niſi jam invalidos, aut inteſtinis & gravibus diſſidiis diſtractos, aut dum vicinos habent cupidos & quærentes litem; quemadmodum paries, qui jam olim nutat, manu facilè impellitur. Verum ſi Rex factus fuerit hoſtibus ſuis ſuperior, tum verò Pontifex Indulgentias larga manu & ultrò offeret, & paterna miſeratione habendum illi permittet regnum, quod per vim eripere non potuit. Quot Principes à Pontificibus incitati, ut in Dominos ſuos inſurgerent, aut vita exciderunt aut dignitate? Hoc Rodolpho Sueviæ Duci accidit, qui Papa auctore contra Henricum IV. Imperatorem arma ſumpſit. Quot lameniæ, quot urbium vaſtationes, quot cruenta prælia ſequuta ſunt? Nota res eſt (ut urbium obſidiones taceamus) Henricum IV. & Fredericum I. amplius ſexagies manum in acie conſeruiſſe, ut contra hoſtes quos in eos concitarant Romani Pontifices jus ſuum tuerentur. At dici non poteſt, quanta per id tempus vis ſanguinis effuſa ſit. Nonne Papa, licet ſatis gnarus, quàm parum poſſint in meo regno Papiſtæ, eos tamen ad rebellandum incitat, & ne ſacramentum fidelitatis mihi dicant, vetat? attrahens in eos, quantum in ipſo eſt, omnia mala, tanquam in rebelles; eorumque vitam facili admodum pretio exponens? hæc omnia exempla demonſtrant non metu malorum aut perſecutionis cohibitos fuiſſe Pontifices, ne in Reges & Principes ſua fulmina jacularentur, quoties per ea vitium augendarum ſpes erat.

Denique vel eos non recuſo Judices quos affectus præter cæteros agit, annon doctrina hac, quæ Regibus infidelibus aut hæreticis hactenus jubet parere, donec ad eos pellendos & abdicandos vires ſuffecerint, incitentur Imperatores Turcici & infideles, ut Chriſtianos omnes è ſuis finibus ejiciant, ut qui nil niſi rebellandi occaſionem captent, & nunc pareant

Apud Athanaſium in Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes.

inviti? Obſignabimus hoc Hoſii ſententiâ ad Imperatorem Conſtantinum, Arianum: Quemadmodum, qui tuum imperium invaderet divinæ ordinationi reſiſteret, ita & tu cave, ne quæ Eccleſiæ ſunt ad te trahens magni criminis fias reus. Ubi vir ſanctus exceptione Cardinalis non utitur, videlicet, niſi quando potens fuerit Eccleſia jugum excutere. Neque hos aut illos alloquitur, ſed omnibus hominibus legem proponit.

Pag. 77.

Secunda Ratio.

Si ratio hæc quæ ab Eccleſiæ debilitate petitur, valde eſt debilis, certè iſta à Cardinale ſubjuncta nihilo erit firmior: Multum differre ait Imperatores Paganos qui Chriſto nullum præſtitere obſequium, nec ea lege à ſubditis ſuis recepti ſunt ut vivant ſub Chriſti imperio, nec jurejurando obſtricti ſunt, aut mutuo pacto; à Principibus Chriſtianis qui in Apoſtaſiam inciderent, aut Arianis aut Mahumetanis accederent. Hos quia juramento & voto ſe obligarunt, quod cum primo eorum juramento & voto dum inaugurarentur, planè pugnat, adeoque cum ea conditione qua ſceptrum à Patribus acceperunt; hos, quia religionem Catholicam oppugnant cenſet exui poſſe majeſtate: per quem non addit ſed intelligendum relinquit, per Papam. De Regibus quibus propter ſtupiditatem abrogatum eſt imperium, ut Childerico; aut propter nuptias ut Philippo Primo Franciæ Regi; aut propter Eccleſiaſticorum beneficiorum collationes, ut Philippo Pulchro, nihil dicit, alto hos ſilentio tegit, metuens ne vel Pontificem vel auditores offenderet.

Hac ratione uti perinde eſt, ac ſi fatereris Pontificem dum Reges dejicit Eccleſiæ bono & incolumitati non ſtudere. Princeps enim qui ſemper fuit Ethnicus & Perſecutor non minus nocet Eccleſiæ, quàm ſi olim fuiſſet Chriſtianus, & quod ad gravitatem delicti attinet, ego pauxillum video diſcriminis. Princeps enim non juratus in Chriſti obſequium, æque tenetur Chriſto obſequi ac ſi juraſſet: haud aliter ac filius qui Patri morem non gerit, æqualiter peccat ſive juraverit ſe morem geſturum ſive non juraverit: quia ea obligatio eſt naturalis. Præceptum de oſculando filio, quem pater Regem Regum conſtituit, omnes Reges æqualiter obligat, ſive Chriſtianos ſive Ethnicos. E diverſo quis dubitet, quin Imperator Conſtantius in principio dominationis juraverit ſe fidem Orthodoxam conſervaturum, eaque lege imperium acceperit à patre? Eum nihilominus Romanus Pontifex ſolio non detraxit: at ille Pontificem dejecit ſede. Quod ſi Jurisjurandi coronationis tempore præſtiti violatio cauſa ſit, propter quam Pontifex Regem Apoſtatam regno privet, conſequens eſt ut eum quoque Regem regno exuat, qui cum neque Hæreticus neque Apoſtata ſit, negligit tamen ſuo populo jus reddere. Promiſerat enim eodem jurejurando ſe ſuis ſubditis jus redditurum: id quod Cardinalis Pontifici non permittit: Novas enim leges Papæ audet præſcribere, & poteſtatem ejus circumſcribere, indulta ſolum auctoritate Chriſtianos Reges abdicandi, ſed qui jam Apoſtatæ factæ ſint, non qui ſemper Ethnici fuere: immemor Regi Peruviæ Attabalipæ abjudicatum à Papa imperium, translatumque in Hiſpaniarum Regem: quamvis miſer ille Rex nunquam alius fuerit quàm Ethnicus, nec ullam converſionis opportunitatem illic habuerit. Ipſe nos paulò poſt monebit, ut terras Chriſtianorum bello ereptas diutiſſimè poſſiderent Turcæ, nullo tamen temporis tractu poſſe eos Chriſtianis vel hilum præſcribere, id eſt, ſemper eſſe eos malæ fidei poſſeſſores, & juſte poſſe exui imperio. Pag. 77.
Nihilominus Turcarum Imperatores Chriſtiani nunquam fuere. Quod ſi numerentur Reges à Pontificibus dejecti, vix unus invenietur in Apoſtaſiam incidiſſe, aut juramentum juraſſe illi juramento contrarium, quo ſe Chriſto Jeſu ſubjecerat.

Et ſanè omnibus rectè expenſis falſum eſt

Regem Franciæ ex lege receptum ſimile à ſubditis, ut Jeſu Chriſto ſerviret, quum antequam conſecratus eſſet, aut quicquam ſubditis promiſiſſet, Rex fuerit. Nam in regno hæreditario e veſtigio poſt patris defuncti mortem ſucceſſori acquiritur regni poſſeſſio. Nec ad rem facit ſi regeras, Principem in deceſſorum ſuorum perſona juraſſe: quia juramenta ſunt perſonalia, & nemo poteſt Deo jurare filium ſuum aut hæredem fore virum bonum. Promittere quidem poteſt ſualurum ſe ſucceſſori, quantum poteſt, & hortaturum ut Deum timeat. Juramento parentum, ſi bona quidem fuerint, obligantur filii ſeu jurati ſeu injurati: ſi mala, tenentur facere contrarium: ſi fuerint de rebus adiaphoris, quæ poſtea tamen noceant aut fieri nequeant, poſſunt ſucceſſores rebus præſentibus & utilitati publicæ leges ſuas accommodare.

Omnia hæc expendens cogor dicere, Cardinalem neque ſenſum neque vim illius juramenti intelligere, quo Rex Galliæ dum conſecratur ad tutelam Eccleſiæ & conſtantiam in fide obſtringitur. Nec enim cogitandum eſt, Clodovæum, poſtquam quindecim annis regnaſſet Ethnicus, Chriſtianum hac conditione fieri voluiſſe, ut ſi à fide aliquando deficeret per Eccleſiam, privaretur regno. Et ut vel maximè ita pactus fuiſſet non intellexiſſet Papæ eſſe eum privare, ſed illorum qui ipſum ad regnum evexerant. At profectò Reges Galliæ ejuſmodi juramentum nunquam jurarunt, nec ab iis ſubditi id ſtipulati ſunt. Quod ſi Princeps aliquis ſic juraverit, regnum aut vitam meam amittam, ſi quando à Chriſtiana religione defecero, his verbis Deum appellat vindicem, & ſibi ipſe imprecatur; non autem Pontifici aut Eccleſiæ aut populo ſe mancipat.

Monetæ inſcriptio, & Chriſti nomen in ea (de quibus obiter Cardinalis) non mutant naturam monetæ, quæ una eſt è juris regii notis. Hac inſcriptione diſcunt ſubditi, ſe Chriſto parere dum parent Regi, non fatetur Rex ab Eccleſia poteſtatem ſuam pendere, aut à Pontifice poſſe abrogari, ut nobis perſuaſum cupit Dominus Cardinalis: Jeſu Chriſti verba invertens, qui ex imagine monetæ impreſſa non ſubjectionem, ſed majeſtatem Cæſaris diſertè probavit. Quòd ſi Princeps Deo bellum indixerit, meretur ſane cœleſti regno privari à Deo, at penes populum vel Papam non eſt eum temporali faſtigio dejicere.

Addit Dominus Cardinalis eos, qui putant Reges à Papa regnis privari poſſe, mandatum S. Pauli, quo omnis anima poteſtatibus ſuperioribus ſubmittitur, ita interpretari, ut nihil aliud ſit, niſi cautio quædam & proviſio ad tempus, donec ſcilicet Eccleſia creſcente penes Chriſtianos ſit impedire, ne alii Principes RECIPERENTUR, quàm Chriſtiani; juxta legem Denteconomii. Tu tibi Regem conſtitues de fratribus tuis. Et vide rationem cui innituntur: hoc eſt, quòd D. Paulus 1. Cor. 6. ait; Pudori eſſe Chriſtianis in cauſis, quas inter ſe haberent, judicari ab infidelibus: id quod Juſtinianus poſtea in legem convertit, quum ſanciret nullum neque Paganum neq; hæreticum ad Reipubl. adminiſtrationem admittendum.

In hac ratione Cardinalis obſervanda eſt vox RECIPERENTUR, qua ſtatum controverſiæ dextre mutavit. Nec enim quæſtio eſt de Principe recipiendo, aut conſtituendo, aut eligendo (quod in regnis electivis hodie obtinet) ſed de obedientia Principi præſtanda, quem Deus ipſe conſtituit & ſucceſſionis jure populo commendavit. Non enim eſt hodiernus Galliæ populus cui dictum eſt; Tu tibi Regem conſtitues: quandoquidem ab eorum electione hoc non pendet. Sic non magis ad rem facit hoc teſtimonium, quàm lex illa Juſtiniani, qua nos libenter fatemur Chriſtiano Principi ſedulò cavendum, ne penes infidelem Magiſtratum ſit juris diſpenſatio. Verum hic non agitur de magiſtratu inferiore ſed ſummo, nec de eo qui à Principe electus ſit, ſed de Principe ſui juris, qui naturæ & ſucceſſionis beneficio præeſt populo: Quæritur, an Pontifex poſſit hunc dejicere quem non erexit? & regnum quod non dedit, auferre? idque aut quia arguitur hæreſeos, aut notatur ſtuporis, aut monaſterii alicujus Privilegia infregit, aut Deum nuptiis offendit?

Quod autem mandatum Apoſtoli, quo omnis anima poteſtatibus ſuperioribus ſubjicitur, non ſit proviſio aut cautio ad tempus aliquod, inde patet, quia rationes quibus mandatum illud innititur nullo non tempore neceſſariæ ſunt, videlicet, quia poteſtates ordinatæ ſunt à Deo; & qui illis reſiſtit, reſiſtit ordinationi divinæ; quia magiſtratus juſtitiæ causâ gladium gerit; quia neceſſe eſt illi obedire non ſolum propter iram (id eſt pœnæ formidine) ſed etiam propter conſcientiam. Eſt igitur lex conſcientiæ, non cautio humanæ prudentiæ, quæ ad tempus aliquod obtineat. Præcepta Apoſtolorum de moribus non mutantur cum tempore. Qui ita loquitur, in duo graviſſima mala incidere eum neceſſe eſt. Inprimis ad Impietatem & totius Scripturæ inverſionem pronā ſternitur via, ſi hominibus fas ſit perſuadere mandatum Dei cautelam eſſe. Deinde paſſiones Martyrum martyrii nomine indignæ fiunt, ſi Ethnicorum violentiæ ideo ceſſerint, non ut divino mandato neceſſario & certo, ſed ut cautioni cuidam & proviſioni ad breve tempus factæ obedirent. Hinc eſt quòd nullo colore opinionem hanc fucare valuerit Cardinalis, niſi ſacras literas adulteraret, Paulum ajens dixiſſe Corinthiis pudori eſſe Chriſtianis ab infidelibus judicari, quum S. Paulus iis dicat πρὸς ἐντροπὴν λέγω, ad veſtrum hoc dico pudorem; non ait pudori eſſe Chriſtianis judicari ab infidelibus, ſed pudere eos vult, quòd cœptam inter ſe litium cognitionem ad infideles judices deferrent. Pudor erat diſceptationem interrumpere, & Chriſtianorum vitia apud Infideles cum Eccleſiæ ſcandalo proſtituere: Pudor non erat jugum ferre cui illos Deus ſubjecerat, hoc igitur manifeſtum eſt crimen falſi. Quod

ſi Rex

ſi Rex propter hæreſin jure exuitur diademate, quidni mereatur Cardinalis propter hunc ſacrarum literarum abuſum exui galero?

Interea judicet æquus Lector, quàm ſit damnoſa hæc doctrina Chriſtianis, qui ſub Principibus infidelibus aut hæreticis vivunt. Nam ſi Imperator Turcicus intelligeret inter Chriſtianos ſuos mandatum illud divinum obediendi Principibus quos illi Infideles vocant, nihil eſſe niſi cautionem & proviſionem ad tempus, dum ſcilicet detur occaſio jugum excutiendi; è veſtigio omnes ejiceret. Si vero addideris quod ſuprà à Cardinale dictum eſt, nimirum, quantumvis diuturna fuerit penes Turcam earum terrarum, quas Chriſtianis bello eripuit, poſſeſſio, nullo tamen temporis tractu poſſe illum vel hilum præſcribere; dices, eum docere Turcam, ut in Chriſtianos ſuos ſe vindicet, & omni in eos ſævitia graſſetur. Certè parum ei debent miſeri illi in Græcia & Syria Chriſtiani. Et ut de meipſo loquar & de ſubditis mihi Papiſtis qui me appellant hæreticum, nunquid Cardinalis hac doctrina vim infert ingenio meo, ut clementiam vertam in ſeveritatem, ſiquidem Papiſtæ è ſubditorum meorum numero non ſint (ſi illi credimus) niſi per quandam proviſionem, & donec iis oblata fuerit occaſio, qua me malè perdant? Præſertim cum ejuſdem notæ homines apud eum ſint Turcæ, infideles, hæretici, & horum omnium peſſimi hæretici; quique juſtius regnis exuantur à Pontifice, quia jusjurandum violarunt? En ut mecum agatur In ordinem infidelium relatus ſum, infraque illos poſitus, meorumque regnorum inſeſſor, & prædo judicatus ſum, cui ſubditi nullum debeant niſi coactum obſequium, ex cautione quadam, donec cauſam nacti fuerint jugum excutiendi, & poteſtatem mihi abrogandi, quæ ſalva vita mihi auferri non poteſt.

Quod ad bella, quibus gerendis Angli, Franci, Alemanni Hieroſolyma profecti ſunt, exitus docuit Deo grata non fuiſſe. Erat hic unus è gradibus, quibus Pontifex ad alienorum regnorum dominationem conſcendit. Nam omnes Franci & Alemanni qui ſe cruce notabant, fiebant ſubditi Pontificis: latrones, adulteri, homicidæ, obærati, ut primum ſe cruce ſignaverant profectionemque voverant in Orientem, ſeculari poteſtate exempti nullum forum niſi Eccleſiaſticum agnoſcebant. Eo tempore regiones integræ Optimatibus & viris bellicoſis juſſu Papæ nudabantur, ideo tantum, ut conſumerentur à Saracenis. Cogebantur Nobiles latifundia ſua pretio pæne nullo divendere Eccleſiæ, unde patrimonii Eccleſiaſtici pars hodie non exigua. Omnibus qui illud iter ſuſceperant, donabat Pontifex peccatorum indulgentiam, & quod amplius erat, gradum gloriæ in Paradiſo ſupra vulgus. Laudem mereretur militaris virtus, modò ſerviat juſtitiæ, & nativa animorum fortitudo Italico dolo non circumſcribatur.

Vide Bullam Innocentii Tertii, in fine Concilii Lateranenſis.

In univerſa hac Diſſertatione adverte Cardinalis prudentiam, qui è ſacris literis ſpecioſiora teſtimonia ſeligere contentus cætera rejecit, quibus tota hæc poteſtas Reges dejiciendi, regna transferendi à Pontificibus ipſis eorumque fidiſſimis patronis olim fulciri ſolebat, cujusmodi ſunt hæc quod S. Petro Chriſtus dixerit, ecce duo gladii, Petrus autem reſponderit, ſatis eſt. Quod S. Petro dixerit Chriſtus; Mitte gladium tuum in vaginam tuam. Quod Deus dixerit Jeremiæ; Ego te conſtitui ſuper gentes & regna. Quod S Paulus 1. Cor. 2. dixerit; Hominem ſpiritualem dijudicare omnia. Quod Chriſtus dixerit Apoſtolis; Quicquid vos ſolveritis. Ergo Papa poteſt ſolvere juramentum fidelitatis. Quod in principio Deus creaverit cœlum & terram. Quibus teſtimoniis Bonifacius VIII. cum Philippo Pulchro litigans temporalem ſuam poteſtatem ſuffulcit extravagante [unam ſanctam.] Nec minus lepida ſunt quæ ab aliis adferuntur, quod ſcriptum ſit, Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, &c. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Item, Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Quod Jeſus Chriſtus dixerit diſcipulis ſuis; Invenietis pullum aſinæ ligatum, ſolvite eum ac ad me adducite. Quum ex his conſtet Jeſum Chriſtum in rebus temporalibus ſua uſum fuiſſe poteſtate: Quid vetat quo minus idem faciat ejus Vicarius? quæ verò ſequuntur validiſſima ſunt. Dicitur in Pſal. 45. Loco parentum erunt filii tui, præficies eos Principes in tota terra. Item Jeſus Chriſtus præcepit Petro non tantum ut agnos ejus paſceret, ſed mactaret quoq; & comederet, quod nobile Baronii inventum eſt. Joh. 12. ſcriptum eſt: Cum ego fuero exaltatus, omnia poſt me traham. Quid impedit quo minus hoc in Papam quadret? & Paulus dicit Corinthiis, an neſcitis quod judicabimus Angelos? quanto magis res ſeculares? & paulò poſt, an non habemus poteſtatem edendi? Hæc ſunt teſtimonia quibus temporalem Sanctitatis ſuæ poteſtatem trecentis aut quadringentis abhinc annis fulcire conabantur, quæ Dominus Cardinalis, ne fortè concioni riſum excuteret, in partium ſubſidium non eſt auſus advocare, etſi argumentum ejus à lepra petitum nihilo ſit illis gratioſius.

Jerem. 1.
1. Cor. 2.

Quòd ſi inter ſe comparemus Jeſum Chriſtum ſolventem tributum, & Papam à Cæſare tributum exigentem: Jeſum Chriſtum, ut Imperatori Ethnico tributum ſolverent, Judæis ſuadentem, & Papam obedientiæ ſacramento, quod Chriſtianis Principibus dixerunt, ſubditos abſolventem: Jeſum Chriſtum hæreditates inter duos privatos herciſcundæ arbitrium à ſe amoventem, Papam regnorum omnium irrefragabile arbitrium ſibi arrogantem: Jeſum Chriſtum confitentem regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, & Papam mundanum ſibi ſtabilientem imperium: Apoſtolos ſua dimittentes bona ut ſequerentur Chriſtum, Papam rapientem bona aliena: Apoſtolos ab Imperatoribus vexatos & afflictos, Pontificem Imperatorum cervicibus pede inſultantem, & imperiale

riale diadema conculcantem: apparebit facilè Scripturam S. à Cardinale in Pontificis gratiam citari, magis ut Jeſum Chriſtum irrideat, quàm auditores erudiat, id quod ipſe clarè ſatis teſtatur, quando poſt adducta Scripturæ teſtimonia & Neotericorum ſuffragia pro hac Pontificis in Reges poteſtate, fatetur tandem neque Scripturæ neq; Eccleſiæ veteris auctoritate definitam eſſe hanc quæſtionem, deſtruens uno verbo quod multis aſtruxerat, & ſuæ conſcientiæ prodens anxietudinem.

Una reſtat objectio, quam conatur ſolvere Cardinalis: Partis (inquit) negativæ Patroni ad judiciorum Eccleſiaſticorum analogiam confugiunt, affirmantes neminem bonis ſuis propter hæreſin excidere; Reges igitur regnis ſuis multò minus. Ad hoc eos facit reſpondere, qui poteſtatem Papæ in Reges aſſerunt, quod publicæ pacis cauſa ſileant ad tempꝰ adverſus hæreticos latæ leges. Alibi ait conniveri propter eorum multitudinem, ſiquidem pars ſint Reipubl. bene magna. Ex charitate profectum credo, quod eos quos hæreticos vocat præmonitos velit, quæ illos maneat tractatio, quum leges adverſus eos latas ad tempus tantùm innuat ſilere. Qua in re mihi ſpondeo Regem Galliæ, fratrem meum, alio uſurum conſilio, & potius vicinorum amicitiam & ſui regni tranquillitatem quæſiturum, memorem ab iis hominibus, qui diverſam ab ipſo ſequuntur fidem, patri ſuo celebris memoriæ regnum fuiſſe conſervatum, & intellecturum eum confido multum eſſe illos diſſimiles Catholicis Romanis in Anglia, transmarino ſcilicet Domino obnoxiis; quibus per literas vetitum eſt ſacramentum fidelitatis mihi dicere. Nunc juxta placita, quæ Lutetiæ in Comitiis ipſis pro Pontifice defenduntur, neceſſe habent credere non eſſe me legitimum Regem; nec aliud eſſe mandatum Apoſtoli ut ſubditi ſint poteſtatibus ſuperioribus, niſi cautelam quandam ad tempus, donec nimirum jugum excutiendi occaſio ſe obtulerit. Ego nihilominus omni in eos clementia uſus ſum, quod reapſe læſæ majeſtatis crimen erat ægritudinem interpretatus. Spero etiam non immemorem fore fratrem meum, quantum Cardinali obſtrictus ſit. Reformatæ religionis profeſſores incolumitatem ſuam ſecundum Deum regiæ prudentiæ & benignitati adſcribunt. En nunc Antiſtitem, qui hanc illis fiduciam conatur excutere, diſertè monens ne putent aliam ob cauſam ſalvos ſe eſſe, niſi quia multi ſunt, & ſine pacis publicæ periculo nequeunt everti.

Quòd ſi (addit Cardinalis) tertia in Gallia ſecta emergeret, illius ſanè profeſſores & bonis & vita privari oporteret; ut Genevæ factum eſt adverſus Servetum, & in Anglia contra Arianos, &c. Reſpondeo, hæreticorum qui legitimè convicti ſunt ſupplicia, juſſu Magiſtratus, non Pontificis infligi. Addo iniquiſſimè ab eo fieri, quòd Eccleſias reformatas Serveto aut Arianis aſſimilet, propterea quod ejus generis hæretici ex Dei verbo & in Oecumenicis Conciliis, ubi ipſi pro ſe cauſam dixerunt, olim convicti & damnati fuere. At religio, quam ego unà cum meis profiteor, in nullo Concilio, ubi nos auditi ſumus, fuit judicata. Quodcunque autem nobis Concilium oblatum fuit, in eo extra controverſiam ponebatur Pontificem, qui pars erat, eſſe litis arbitrum: locus deſignabatur, quò ſecurè & tutò convenire non licuit, præſertim cum iis hominibus, quorum placitum eſt, Johanni Huſſo & Hieronymo Pragenſi infelici experientia compertum, non teneri ſe ad fidem hæreticis ſervandam.

Ut igitur ad rem revertamur, quum Pontifex neminem in Gallia privatum ad hoc uſque tempus pronunciarit bonis ſuis excidiſſe propter hæreſin, cur tentaret, obſecro, ſuorum regnorum poſſeſſione Reges dejicere? cur plus ſibi arrogat in Reges quàm in Privatos? cur rudiùs tractantur ſacræ Regum perſonæ, quàm fæx plebis? quum ad hoc ſine circuitione reſpondere debuiſſet, citat Cardinalis aliena à noſtro inſtituto exempla hæreticorum, quibus Magiſtratus civilis non Pontifex ſupplicium inflixit. Liberiorem ingreſſus eſt viam Bellarminus, qui cap. 27. contra Barclajum defendit temporalia mundi bona ad unum omnia ſubeſſe arbitrio Pontificis. Secus (inquit) affirmo potuiſſe Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum tempore mortalitatis ſuæ diſponere de temporalibus omnibus: & Reges ac Principes regnis dominiisque privare: & hanc poteſtatem Vicario ſuo ſine dubio conceſſiſſe, ut ea utatur, quando neceſſarium judicaverit ad animarum ſalutem. Ex hac ratione ſatis apparet ab eo nihil excipi. Certum enim eſt potuiſſe Chriſtum, ſi ſua poteſtate uti voluiſſet, non minus de Privatorum poſſeſſionibus, quàm de regnis ſtatuere. Ergo Pontifex eandem jam habet poteſtatem. Concilium Lateranenſe poſterius Seſſ. 9. Laicum nobilem blaſphemantem prima quidem vice viginti quinque ducatis mulctat, ſecunda autem quinquaginta; pro confeſſo ſumens nihil præter jus facere Eccleſiam, ſi Privatorum loculos rimetur, & de eorum bonis pro libitu ſtatuat. Et Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. 19. (ſanciens ut Imperator Reges, Duces &c. qui locum ad Monarchiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo juriſdictione & dominio civitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur; & ſi feudalia ſint directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum Patrini vocantur, omnium bonorum proſcriptionis pœnam incurrant.) extra controverſiam ponit jus eſſe Eccleſiæ in omnia Chriſtiani orbis latifundia & feuda, ſive ea ſubſint Eccleſiæ, ſive Dominis ſecularibus: ſiquidem poteſt uni ea adimere, alteri donare, & de Privatorum bonis proſcriptionis ſententiam dicere. Secundum hunc canonem poſſet regnum Neapolitanum propter unam monomachiam confiſcari. Ro-

manæ

manæ Eccleſiæ enim acceptum fertur hoc regnum, eſtque è Romanæ Eccleſiæ feudis. Neque eſt in Gallia prædium ullum, quod hac ratione non poſſet Pontifex novo Domino tranſcribere. Quanto igitur melius feciſſet ſi miſſis effugiis quæ tam ſollicitè quærit, apertè defendiſſet Cardinalis poſſe ſuo jure Pontificem, non minus de Privatorum bonis quàm de regnis ſtatuere? Nam incredibile eſt Pontifici jus eſſe in totum non in partes, in ſylvam non in arbores, in continens non in contenta.

Ratio quam ſubjungit nihilo melior eſt; Non exiguum (inquit) diſcrimen eſt inter poteſtatem Dominorum in rem ſuam, & Principum in Rempubl. Nam propter Dominos ſunt res ſuæ, at Principes ſunt propter Rempublicam. Ego vero ajo, ſi hac ratione evincere poſſis Regem propter hæreſin regno excidere, Privatum domo ſua non excidere; ſequi quoque patremfamilias propter hæreſin excidere poteſtate in liberos, Dominum verò bonis ſuis non excidere: ſiquidem bona ſunt propter Dominos, at Paterfamilias eſt propter liberos. Nec dubitari poteſt quin Reges, qui Dei vices gerunt, firmius longè ſua ſceptra poſſideant, quàm privati ſua patrimonia. Hæc enim ad novus Dominos leviſſimas ob cauſas quotidie videmus tranſire. Illa autem Regibus eripi non poſſunt ſine graviſſima Reipubl. concuſſione, qua privatos innumeros neceſſe eſt involvi; quemadmodum annoſæ quercus ruina obteruntur frutices. Et ut vel maximè ponderis alicujus foret ea ratio, habent tamen Reges præter jus regnandi etiam regia patrimonia, propter quæ nemo illos factos dixerit: at unà cum jure regnandi illa quoque amittunt. Finge denique Reges propter illam cauſam juſtius regiâ forte exui, quàm privatos privatâ; non tamen inde efficitur Pontificis eſſe eos exuere, qui quod non dedit, auferre non poteſt.

Ecce tibi aliud inter regna & Privatorum bona lepidum diſcrimen. Bona (inquit) non habent animam nec per vim Dominorum, aut exemplum, aut conſilium eò redigi poſſunt, ut æternam vitam amittant, quemadmodum poſſunt ſubditi per Principes. Reſpondeo, ſervos ab hero & liberos à patre hæretico facilius longè ſeduci, quàm ſubditos à Principe; nec tamen Patribus liberi aut heris ſervi religionis prætextu auferri ſolent. Teſtatur hiſtoria ſub Principibus diverſæ religionis florentiſſimas ſæpe fuiſſe Eccleſias. Quod ſi hæreticorum arbitrio res inanimas magis permittere oporteat, permittenda quoque eſt Regi hæretico corona ſua, cum munere, vectigalibus, tributis, quoniam ejuſmodi res non habent animam. Nec quicquam vetabit, quin furioſo gladium permittas, quia gladius non habet animam. Ego autem dicerem plus eſſe periculi à rerum irrationalium, poſſeſſione penes improbum Dominum, quàm rationalium, quia quæ intellectu & ratione vacant cavere nequeunt, ne fiant inſtrumenta malitiæ. Fateor equidem damnoſum eſſe ſub [illegible]torum animabus hæreticum Principem: ſed unum malum non eſt declinandum pejore, nec errori obviam eundum perfidia, nec hæreſis, vindicanda eſt rebellione adverſus Deum & Regem. Deus qui probat & exercet Eccleſiam, eam non deſtituet: nec malorum Chriſtianorum perfidia ad eam defendendam opus habebit. Itaque eam ſimilem facit rubo ardenti, ut in medio perſecutionis igne non conſumatur, quia Deus eſt in medio ejus. Et licet juſta foret Francorum in ſuum Regem rebellio, non tamen inde evincitur juſſu Papæ faciendam illam eſſe, qui Politicis negotiis ſe immiſcere non debet. Hæc ſunt quæ à Domino Cardinale de ſecundo incommodo dicta ſunt: Quæ hac confeſſione obſignat, quæſtionem hanc neque in ſcripturis neque à vetere Eccleſia deciſam eſſe. Unde colligit, opprobrium eſſe & ſcandalum, & portam omnibus hæreſibus apertam, quod homines Laici eam doctrinam in articulum fidei tenentem convertere. At ego ajo, opprobrium eſſe & ſcandalum & crimen rebellionis, quod homo ſubditus tantis ornatus beneficiis, in tenera hac ſui Regis ætate, pænè adhuc calente patris ſanguine, Hiſpanicis nuptiis geminis imminentibus, in conſeſſu tam celebri, coronam Regis ſui voluerit alteri mancipare; & de abdicationis cauſis verba facere; in ſenectute ſua ſe turpiter dans, ut Problematici Martyris Proverbiali nomine traducatur, dum ſe paratum oſtendit ſuo ſanguine & vita id confirmare, quod tantùm tractat problematicè, cujusque contrarium ait Gallis à Pontifice permitti, ſed ea lege ut habeant non pro neceſſario, ſed problematico.

TERTII INCOMMODI EXAMEN.

SEquitur tertium incommodum, quod ex recepta populi rogatione oriri ait Cardinalis: Manifeſtum nempe hinc naſci ſchiſma & inevitabile, adverſus Papam & reliquum corpus Eccleſiæ; quia ſic pro impia & deteſtabili haberetur ea doctrina, quam Papa cum reliqua approbat Eccleſia: & Papa cum reliqua Eccleſia crederetur etiam in iis errare quæ pertinent ad ſalutem. Hinc plenis velis in ſchiſmata eorumque auctores invehitur. Pag. 57.

Hoc certè eſt ex muſca facere Elephantem. Fallitur ſi credit cæteras gentes ſeceſſionem ideo facturas à Gallis, ſi Reges ſuos à Pontifice abdicari non poſſe defenderent. Nam in omni ſchiſmate eſt ſeceſſio & communionis divortium. Illuſtriſſima Venetorum Reſpubl. hanc quæſtionem adverſus Papam excuſſit & obtinuit; illis nihilominus non periit eorundem ſacramentorum cum viciniſ ſuis communio. Nec à reliqua Eccleſia Romana jam diviſi ſunt. Et Cardinalis ipſe, quum adverſus ſæcularem Papæ ambitionem ſtabat pro ſuo Rege, in ea ta-

men mente non erat reliquas Eccleſias ſchiſmaticas eſſe, aut membra Antichriſti. Et paulò poſt nobis dicet licere per Pontificem hanc quæſtionem tanquam Problematicam defendere. Atqui nunquam Pontifex eos ſchiſmatis damnabit, qui ea in re tantum ab eo diſſentiant, quam ipſe illis permiſit eſſe problematicam. Nec Rex Hiſpaniarum qui vulgo audit dextrum brachium Pontificis, aut verbo aut facto unquam profeſſus eſt ſe propter hæreſin, aut tyrannidem, aut ſtupiditatem à Pontifice poſſe regno exui. Sed cùm illum magis metuat Pontifex quàm ille Pontificem, hac quæſtione non commovetur. Proſcripſit tamen intrepidè è regno ſuo, & damnari fecit librum Cardinalis Baronii, in quo ſcriptum erat regnum Neapolitanum regnum non eſſe, ſed Romanæ Eccleſiæ feudum. Qua de re non eſt conqueſtus Pontifex, nec Regem declaravit Schiſmaticum, reſervans nimirum ſe & doctrinam illam in ea tempora, quibus regnum Hiſpaniarum agitabitur tumultibus, & Regis offenſa vacabit periculo. Et notior eſt Domino Perronio Chriſtiani orbis indoles & conſuetudo, quàm ut neſciat in Hiſpania, & in ipſa urbe Roma, repetiri quàmplurimos, qui aut ringuntur aut rident, quoties de hac Papæ in Reges poteſtate verba audiunt fieri; jam præſertim, poſtquam lite cum Venetis conteſtatâ Pontifex cecidit cauſa.

Nihil igitur habuit quod ageret, niſi ut de ſchiſmatum horrore paratragœdiaret. Nemo non intelligit, quantum ſit piaculum non tunicam Chriſti, ſed corpus ipſum, nimirum Eccleſiam dividere. At ibi non oportuit metum ſchiſmatis oſtentare, ubi nulla ejus cauſa ſuberat vel veriſimilis, vel poſſibilis.

Pag. 59. Schiſmati Cardinalis hæreſin adnectit: Nam (inquit) in manifeſtam hæreſin præcipitat nos hic articulus, nos cogens fateri ante multa ſæcula deſiiſſe in terris Eccleſiam Catholicam. Nam ſi partis adverſæ defenſores impiam defendunt doctrinam & deteſtabilem, & divino verbo contrariam; ſequitur Pontificem jam olim non eſſe caput Eccleſiæ, ſed hæreticum & Antichriſtum. Adde excidiſſe Eccleſiam titulo Catholicæ, nec eandem manſiſſe in Gallia, quandoquidem omnes Galliæ Doctores multis abhinc ſæculis contrarium defenderint. Nec de nobis ullum concedi hæreticis trophæum glorioſius quàm ſi affirmemus jam à multis ſæculis periiſſe de terra viſibile Chriſti regnum, nec Dei templum nec Chriſti ſponſam fuiſſe, ſed prorſus regnum Antichriſti, Synagogam Satanæ, ſponſam Diaboli. Et quas machinas optent fortiores ad Tranſubſtantiationem evertendam & confeſſionem auricularem, &c. quam ſi Eccleſiam, quæ illa ſanxit, ſine authoritate ſanxiſſe dicamus?

Pag. 59. Videtur mihi Dominus Cardinalis his ſermonibus ſuæ Eccleſiæ & religioni labem & infamiam inurere. Nimis enim facilè concutitur, ſi hujus articuli ſanctione corruat, & ſynagoga Satanæ evadat. Longè autem miſerrima ſit Regum conditio, ſi non poſſit eorum poteſtas agnoſci ſumma, & Pontificis exempta arbitrio, niſi eâdem operâ Eccleſia peſſum eat, & Pontifex cui ſubſunt, habeatur pro Antichriſto. Ipſe Cardinalis hoc non credit. Siquidem concedit articulum illum nec ab antiqua Eccleſia nec in ſacris literis eſſe definitum. Præterea quibusdam Gallis à Pontifice indulgeri ait, ut hac in re opinionem ſuæ contrariam tueantur, ſi eam modo habeant pro Problematica non neceſſaria. An tantarum rerum certitudo (quòd Papa non ſit Antichriſtus, quòd Eccleſia Romana non ſit Satanæ ſynagoga) pendet ex articulo quodam neque in ſacris literis neque à vetere Eccleſia definito? & de quo bona Pontificis venia in utramque partem ſentire liceat? Nobis ſupra oſtenſum eſt non modo Dei verbum, quod in parvo pretio, eſt & totam antiquitatem huic de Regibus abdicandis opinioni adverſari; verum etiam Eccleſiam Gallicam, quo tempore Pontificis authoritas ad culmen venerat, ſemper animosè reſtitiſſe; nec tamen ideo credebat Eccleſiam de terris periiſſe. Qui Pontificis auctoritatem in rebus fidei credunt ſupremam, nullam ſibi neceſſitatem putant incumbere ut Pontifici hoc in negotio fidem habeant: quia non credunt hoc eſſe de fide, ſed de imperio & monarchia, Papæ temporali, cui non errandi privilegium in ejuſmodi rebus conceſſum non eſt. Negant illi in cathedram tam ſublimem poſſe irrepere errorem, ambitionem eò ſcandere non negant. Nec in re tam fructuoſa, quæ Papam Regem Regum facit & regnorum diſtributorem, factu æquum exiſtimant, ut ipſemet ſit Judex. Denique heberi eum eſſe ingenio neceſſe eſt, quiſquis ſibi perſuaſerit non eſſe illis in regno cœlorum locum, qui in manu Pontificis eſſe negant Reges dejicere ſceptra dare & auferre.

Vide quod his pejus eſt. Videtur enim ab iis, quos hæreticos vocat, conductus prævaricator, ut diceret hoc articulo polito tolli penitus Tranſubſtantiationem & Confeſſionem auricularem. Ratio ejus eſt, quòd articuli de poteſtate Pontificia Reges abdicandi, de Tranſubſtantiatione, de Confeſſione auriculari Scripturæ ſacræ aut veteris Eccleſiæ authoritate non ſint definiti, ſed authoritate Pontificis & recentium Conciliorum. Unde non injuria colligit non poſſe eam Papæ poteſtatem infirmari, quin eadem opera concutiantur tranſubſtantiatio, & confeſſio auricularis. Fatetur igitur non eſſe illos articulos aut ſacræ Scripturæ aut veteris Eccleſiæ authoritate deciſos. Nam ſi eſſent, Pontificiæ illius poteſtatis ruina non traheret una ſecum eos articulos, qui majore & antiquiore niterentur fundamento. Scio ego dum ita loquitur ſuſpicionem vitare non poſſe, quin nonnulla ex iis adhuc retineat, quæ piæ memoriæ pater ejus ſacroſancti Evangelii Miniſter olim illum docuit.

Interea

Interea parum candide cum iis agit quos dicit hæreticos, dum fingit eos pro inviſibili Eccleſia digladiari, hoc abeſt à vero, quum illi viſibilem agnoſcant Eccleſiam. Quamvis enim electorum cœtus oculorum judicio non ſubſit, illud tamen docemus, ſemper fuiſſe in terris viſibilem Eccleſiam, ſed iis tantum viſibilem qui in ea ſunt. Qui foris ſunt homines quidem vident, ſed non vident eos eſſe Eccleſiam. Credimus etiam Eccleſiam Catholicam viſibilem ex pluribus Eccleſiis, quarum aliæ aliis puriores ſunt, componi; nec ſemper contingere ut numeroſior ea ſit & magis conſpicua quæ purior eſt.

QUARTI INCOMMODI EXAMEN.

ANtequam agat de ultimo incommodo, quod ex tertii Ordinis articulo recepto naſcitur, præfatur nonnulla Cardinalis de vita ſua & ſervitio Regibus præſtito, Henrico III. & Henrico IV. De Henrico IV. ſic loquitur: Ego illum reduxi per Dei gratiam, vel Dei gratia per me ad Catholicam religionem. Ego illius abſolutionem Romæ à Clemente VIII. impetravi & ſanctæ ſedi illum reconciliavi. Quod ad prius attinet, occaſio & tempus & rerum neceſſitas ſatis indicant Regem illum religionis propoſitum mutaſſe longe alias ob cauſas, quàm Theologicas, & Domini Cardinalis facundia multò fortiores. Poſtquam illi ſententia ſtetit religionem mutare, inſtitutio ad ſpeciem quæſita eſt, quemadmodum in ejuſmodi rebus fieri conſuetum eſt. Quòd verò ad abſolutionem, quam ſua opera impetravit à Clemente VIII. eam & Regis & regni & ſua cauſa æterno debuit involvere ſilentio. Nam in ea reconciliatione neminem latet, quàm fœdè Regis ſui dignitatem proſtituerit, perpeſſus verbera & faſtigationem; & humi abjectus, nimirum pœnitentiam agens pro Rege, illiusque perſonam repræſentans. Ut in Apologiæ meæ Præfatione antehac notavi. Quam ignominiam viſum eſt ſuæ Sanctitati quibuſdam minutulis ſpiritualibus rependere, donatis Epiſcopo Ebroicenſi benedictis granis & crucibus & tabellis, quas qui oſcularetur, veram centum annorum conſequeretur Indulgentiam: id quod prædicto Regi incredibile, ſcilicet, attulit ſolatium. Inſuper nec decenter ſatis jactitat ſe à Pontifice Regis abſolutionem impetraſſe. Nam Dux Nivernenſis, qui jam diem ſuum obiit, eandem ob cauſam paulò antè profectus Romam re infecta reverſus fuerat; propterea quòd res regiæ tum videbantur deploratæ. Ut primùm verò intellectum eſt Regi ſuccedere pleraque ex animi ſententia, ſacri fœderis virtutem marceſcere, validiſſimas Galliæ urbes cum Rege tranſigere; illico Spiritus ſanctus Papæ ſuggeſſit, ut errantem ovem intra ſeptum Eccleſiæ reciperet: Metu, ne Gallia Sanctitatis ſuæ pertinacià irritata tandem id faceret, quod ſæpe fuit minata, id eſt, Patriarcham ſibi præficeret. Quod ſi Cardinalis ſuam conſcientiam tangeret, fateretur ſe priuſquam è Gallia pedem efferret, de ſui itineris exitu certum fuiſſe.

Conciliatis hoc exordio auditoribus demonſtrat per illum tertii Ordinis articulum, quia certa cum incertis miſcet, irrita fieri, quæ pro regia incolumitate oſtentat remedia: ratio ejus hæc eſt: quia ad parricidia avertenda opus eſt anathematum diris & ſuppliciis poſt mortem, quæ ut certa fide credantur ab auctoritate infallibili proficiſci ea neceſſe eſt. Hæc certa fides à nemine expectari poteſt, ſi in anathematis ſententia res non conteſtatæ, & de quibus in Eccleſia non convenit cum conteſtatis miſceantur: PER RES CONTESTATAS illud intelligit, quòd Reges occidere nefas ſit. Per NON CONTESTATAS hoc, quod Papa non poſſit Reges regno exuere.

Oratio hæc nec argumentationis nec probationis vim habet, ſed conſilii quædam imago eſt: cui ego reſpondeo, incertitudinem, ſi qua eſt in tertii Ordinis articulo, à Papa ejuſque adulatoribus profectam eſſe, quorum opera illi detracta eſt veritas quæ publica authoritate reſtituenda eſt. Nec alia ratione reddi poteſt iis rebus, de quibus contra rationem dubitatur, ſua certitudo, quàm ſi cum aliis ejuſdem naturæ, id eſt rebus certis uniantur.

Non poſſum hic pati, quin Lectorum conſcientiis manum injiciam ut ſiſtant ſe, & quanta ſit vis veritatis mecum conſiderent. Fatetur Cardinalis has duas propoſitiones (jure occidi Reges, eoſque à Pontifice regnis poſſe exui) ita eſſe inter ſe affines, ut qui de una dubitat, dubitet quoque de altera. Qua in re fontem mali quaſi digito indicavit, veriſſimam nempe Regicidiorum cauſam. Quiſquis enim crediderit Reges non poſſe regnis ſuis exui à Pontifice, eadem quoque certitudine credet non licere Reges occidere: quia Regicidæ dum id faciunt ſe ſuæ Sanctitati credunt gratificari. Illud igitur certiſſimum eſſe oportet, ſi Regum incolumitati conſultum volumus eos à Pontifice regnis exui non poſſe.

Confirmatur hoc ex eo quod ſubnectit Cardinalis; ſi infernalia illa hominum monſtra, quorum ſcelere duo proximi Reges è medio ſublati ſunt, leges Eccleſiaſticas legiſſent, ſuam in Concilio Conſtantienſi damnationem expreſſam inveniſſent. Quibus verbis Papam condemnat, qui naſcente ſacræ illius confœderationis bello, ubi publicandæ erant leges Eccleſiaſticæ, fulmina uſurpavit, unde mors Regis ſequuta eſt. Condemnat Clericos qui ubi leges hæ Eccleſiaſticæ prædicandæ erant quibus Regum cædes interdicitur, rebellionem prædicavere. Et cum populus accederet confeſſionum arcana Sacerdotum auribus depoſiturus, Sacerdotes viciſſim auribus populi cædem & ſanguinem inſtillarunt; Unde bella ſequuta ſunt & Regis interitus,

Videamus tamen has Eccleſiaſticas leges; quib⁹ Regum cædes & parricidia prohibentur. Cardinalis cæterarum omnium vice adfert Concilium Conſtantienſe, in quo tamen nihil ejuſmodi habetur. Ita autem res geſta eſt. Johannes Dux Burgundiæ immiſſo percuſſore Ludovicum Ducem Aurelianenſem occidit Lutetiæ, & cum factum probari vellet, ſubornavit quendam Magiſtrum Johannem Parvum, qui propoſitis in Academia Pariſienſi novem propoſitionibus defendit licitum eſſe & juſtum & honorabile, cuivis ſubdito aut privato, per inſidias, per vim aut quavis alia ratione, tyrannum occidere, qui contra ſuum Regem & ſuperiores aliquid eſſet machinatus: Regis præterea eſſe cædis authorem præmio ornare, ut qui hominem perfidum & hoſtem Regis occiderit. Verba primæ propoſitionis hæc ſunt: Gerſon.
Licitum eſt unicuique ſubdito abſq; quocunque præcepto, vel mandato, ſecundum leges naturalem, moralem, & divinam occidere vel occidi facere quemlibet tyrannum, qui per cupiditatem, fraudem, ſortilegium, aut malum ingenium machinatur contra ſalutem corporalem Regis ſui & ſuperiorum pro auferendo ſibi ſuam nobiliſſimam & altiſſimam dominationem. In tertia verò propoſitione: Licitum eſt unicuique ſubdito honorabile & meritorium occidere, vel occidi facere ſupra nominatum tyrannum, proditorem, & infidelem ſuo Regi. Et ſexta: Rex debet præmiare vel remunerare illum, qui occidit modo qui dictus eſt, vel occidi fecit tyrannum ſupra nominatum. Hæ propoſitiones Johannis Parvi à Concilio Conſtantienſi ut impiæ & ſcandaloſæ damnatæ ſunt. Jam certum eſt tyranni nomen eodem modo accipi à Concilio, quo à Johanne Parvo. Non igitur hæc fuit Concilii mens eum damnare qui Regem occideret aut ſummum Principem, ſed eum qui ſubditum rebellantem & contra Regem ſuum aliquid machinantem per inſidias & injuſſu Principis occideret. Nam id voluit Johannes Parvus Ducem Aurelianenſem jure cæſum fuiſſe, quem ille, quum ſummus Princeps non eſſet, Tyrannum tamen appellat. Et prius citata verba non alium innuunt tyrannum, quàm hominem ſubditum, Domino ſuo rebellem. Ita ſi Concilii Conſtantienſis ſcopum & mentem propius inſpexeris, Regum ſecuritati non conſuluiſſe, ſed nocuiſſe arbitraberis, ſiquidem vetat ſubditum occidi qui vitæ regiæ inſidiatur.

Fingamus tamen Concilium Conſtantienſe contra Regum percuſſores ſententiam dixiſſe (nec enim dubito, ſi de ſummorum Principum cædibus quæſtio mota fuiſſet, verè & ſanctè Concilium fuiſſe reſponſurum) quid illud, obſecro, ad regiæ vitæ ſecuritatem facit? quandoquidem Cardinalis Jeſuitarum utitur præſtigiis, qui Regum nomine eos ante monuit intelligendos, qui Reges manent, ſuoque jure needum exciderunt. Si ergo Papa eis poteſtatem abrogarit, non ſunt amplius Reges, ſed jure ſuo exciderunt; & quod hinc efficitur, Regem non occidit qui horum aliquem occiderit. Adeò volubiles ſunt iſti verborum artifices, & poſticam apertam ſemper reliquunt, qua effugiant.

Obſervet interea Lector verè prodigioſam & malignam aſtutiam. Cardinalis vult legibus Eccleſiaſticis coërceri Regum parricidas. Crederes hic pro legibus Eccleſiaſticis, quibus Regum vitam ſecuram facit, adducturum illum ſacræ paginæ verba, & ponderis & authoritatis causâ. At ille legem citat è Concilio Papis improbato, & quod illius rei de qua ipſe agit, omnino non meminit: aut ſi meminiſſet, Cardinali tamen non deeſt nobilis diſtinctio, qua omnia eludat. Nulla falſæ opinionis ſtabiliendæ melior ratio, quàm ſi eam falſis & ridiculis argumentis oppugnes: nec veritatis labefactandæ certior via, quàm ſi eam rationibus & authoritatibus ſtramineis confirmes; quemadmodum Plato ait, inde apparere animarum immortali- Plato in
tatem, quia olor canit moriturus. Ita fides Phædone.
habenda eſt ſacris literis, quia à Pontifice authoritatem habent. Hæ ſunt rationes quibus vitæ regiæ ſecuritati proſpectum cupit Cardinalis.

Eodem artificio videri vult Regem cædes graviſſimè odiſſe, quum eos per ſententiam Pontificis rectà ducat ad interitum. Nec enim dubium eſt, quin Rex à Pontifice dejectus omnem moturus ſit lapidem, ut dignitatem ſuam ſartam tectam defendat, & adverſus rebelles ſubditos, quibus juramenti ſui gratiam fecit Pontifex, ſeipſum tueatur. Dum miſcentur hoc tumultu humana omnia divinaque, fieri non poteſt, quin Rex multa adeat diſcrimina, vitâ ejus non ſolum expoſitâ bellorum periculis, verumetiam mille proditorum inſidiis: quia Rex legitimè dejectus, ſi Reipubl. gubernacula nolit dimittere, pro tyranno & uſurpatore habetur, & impunè à quocunq; occiditur, quum ipſæ leges omnibus permittant tyrannos & uſurpatores è medio tollere. In reos majeſtatis & publicos hoſtes omnis homo miles eſt, ait Ter- Apol. c. 2.
tullianus. Aufer Regi legitimo Regis nomen, & unà auferes omne vitæ ipſius præſidium, auferes tutelam omnibus ſatellitibus firmiorem. Hos enim deſperatus quiſpiam ſicarius facilè medios pervaſerit, jam regiæ vitæ Dominus quia contempſit ſuam. Qui ſimulant igitur diſplicere ſibi Regum cædes, & nihilominus regnis eos cenſent exuendos, ita prorſus videntur dicere: Ne occidamus Reges, ſed eximamus eos ut occidantur. Vitam ne eripiamus, at vitæ defendendæ inſtrumenta eripiamus: ne tollamus è medio dum ſunt Reges; horrendum enim id ſcelus foret & abominabile: at eos omni poteſtate regiâ exuamus; ſic quiſquis occiderit, Regem non occidet. Hæc de eo Rege dicta ſunt cui per Papæ ſententiam poteſtas abrogata eſt, vires autem idoneæ ſuppetunt quibus ſe tueatur.

Quod ſi Papæ ſententia obtinuerit, & Rex verè regno exciderit, valde erit ei difficile amiſſo ſceptro vitam conſervare: Nec enim Reges

ſunt

ſunt felibus ſimiles, quæ ex alto præcipitatæ ſemper cadunt in pedes. Pauci Imperatores & Reges imperio fuere ſuperſtites. Nam quibusdam gradibus aſcenditur ad regnum, nullis deſcenditur. Nimium ejus intereſt, qui alienum invaſit regnum, ne vivat ille quem poſſeſſione ejecit. Et ſi qui evaſerunt, illi apud exteros fugitivorum vitam vixerunt qualibet morte triſtiorem. Dionyſius Siciliæ Tyrannus Ludimagiſter factus eſt Corinthi, electo vitæ genere cui aliqua ineſſet regni ſpecies. Huic ſoli datum fuit poſt regnum amiſſum ridere. In meo hoc Angliæ regno multi Reges regno dejecti ſunt, Edouardus II. Richardus II. Henricus VI. qui omnes in carcere crudeliter enecti ſunt. Regnante Edouardo III. proditores decreto Ordinum declarati ſunt, quicunque imaginarentur (hac voce utitur Lex) aut machinarentur Regi interitum. Quo decreto freti Prætores Angliæ ex eo tempore illos Proditores Reip. pronunciavere, qui de Regis depoſitione loqui auderent. Credebant enim Regi non eripi coronam, niſi & unà vita eriperetur.

Pag. 95. Ludibrium igitur meum eſt quod addit Cardinalis, Eccleſiam niſi in foro Eccleſiaſtico non abſolvere ſubditos à Regis obſequio. Nec aliam Regibus infligere pœnam quàm excommunicationis & illius abſolutionis; tantumque abeſſe, ut velit eorum vitæ quos ſuis coërcuit cenſuris inſidias ſtrui, ut omnes cædes deteſtetur, præſertim verò inopinatas illas & ſubitas, quæ corpus & animam ut plurimùm interimant. Nam nobis monſtratum eſt non abdicari poſſe Regem, quin mors, aut quod morte gravius eſt, ſequatur. Quid prodeſt non juberi ab Eccleſia Regum cædes, ſi id jubeatur unde cædes neceſſariò ſequantur? His adde quod Cardinalis iniquè & reclamante ratione inter fori Eccleſiaſtici pœnas numeret abſolutionem illam à juramento fidelitatis. Eſt enim civilis pœna non Eccleſiaſtica; & quod hinc efficitur Eccleſiaſtico foro adjudicari non poteſt ſine injuria civilis. Magis abeſt à ratione quòd negat Eccleſiæ non eſſe cordi inſidias adverſus eos, in quos cenſuræ emiſſæ ſunt. Nam

Cau. 23. Quæſt. 5. Papa Urbanus in Can. excommunicatorum ita loquitur: Non enim eos homicidas arbitramur, quos adverſus excommunicatos zelo Catholicæ matris Eccleſiæ ardentes aliquos eorum trucidaſſe contigerit. Quod ſi Regum parricidia non approbet Papa, cur à Marianæ libro in quo Regicidæ laudibus efferuntur cenſuram ſuam abſtinuit, quum in aliis ejusdem libris cenſendis labori ſuo non pepercerit? cur Pariſienſis curiæ ſententiam adverſus Caſtellum cenſura notavit? Cur paſſus eſt Romæ Garnetum & Oldcornium, conjurationis noſtræ pulverariæ artifices, tum per libros ſcriptos, tum per effigiatas imagines in numerum Martyrum referri? Cur poſtquam duos Reges maximos continenter vidiſſet occiſos, nullo planè indicio quid ſentiret aperuit, nec ullam tulit legem, qua Regum ſecuritati in poſterum conſuleretur? Becani librum, fateor, perſtrinxit ſed languida & captioſa cenſura, ut accuratiorem illam Sorbonæ & rigidiorem præveniret. Nam cenſura Papæ adverſus Becanum eſt generalis, & de Regum vita nihil habet proprium. Et duobus admodum menſibus elapſis idem liber recuſus fuit, & Nuncio Pontificis in Germania inſcriptus, mutatis tantum duobus articulis, quibus populo ſuprema in Reges poteſtas dabatur. Ad illius jacturæ compenſationem tres aut quatuor articuli inſerti fuere, eandem poteſtatem deferentes Pontifici, contumelioſiores & nequiores in dignitatem regiam, quàm de quibus antea inſtituta erat querela. Quod ſi antiquiorum Imperatorum exempla libeat recolere, ut Henrici IV. cujus exanime corpus ſævitiæ Pontificis exemptũ non fuit, Frederici II. adverſus quem concitavit Sultanum. Eliſabethæ Reginæ glorioſæ memoriæ, quam Roma miſſi percuſſores tentarunt occidere, & aliorum, quorum mea pro juramento fidelitatis apologia meminit; luce meridiana clarius apparebit, quantum à veritate abſint ea Cardinalis verba, quod nemo Pontificum eo uſque progreſſus ſit, ut Regum cædibus aut conſenſum aut conſilium dederit. Pag. 97. Vel hoc ipſo quod tractamus argumento ſatis evincitur contrarium. Nam Reges ad mortem rectà ducit, dum eos regno exuit.

Cardinalis ipſe quadantenus hoc videtur Pag. 95. agnoſcere, dum ait cædes improviſas & ſubitas valde eſſe Eccleſiæ exoſas: quaſi ſponte fateretur non ita improbari illas, quæ per manifeſtam vim fiant. Et paulò poſt ſignificat Reges à Pontifice dejectos manifeſto bello petendos eſſe. Ex quo efficitur in bello jure occidi eos. Inſignis ſanè clementia. Mitius enim cum Rege agitur ſi in caſtris plumbea trajiciatur glande, quàm ſi in cubiculo confodiatur ſica; ſi in urbis obſidione ſulphureo pulvere è cuniculo diſſipetur, quàm ſi in pace cuniculus hic ſubter domum ejus agatur. En tibi rationem ejus! Quia per improviſam cædem ſæpe anima interit cum corpore. Hæc eſt eorum, qui Parricidas extrudunt, clementia, ut quorum corpora curant interimi, eorum animas ſollicitè cuſtodiant. Nec multum abludit à Marianæ Jeſuitæ conſilio, qui non vult tyrannorum cibos miſceri venenis, ne fortè dum ipſi venenum ſumunt, ſuæ mortis comperiantur rei; ſed monet exemplo Regum Mauritaniæ eorum cathedras tantùm, aut veſtes inficiendas veneno, quo ſcilicet miſeræ tyrannorum animæ abeant è corporibus innoxiæ. O peſtifera & Satanica ingenia! nec unquam auderent talia dare conſilia, niſi viderent Regibus parum ſupereſſe animi, populo nihil libertatis. Et illi quos Deus ſuos Unctos appellat, patientur etiamnum, ut in ipſorum facies deſpuant vermiculi, quos ſolo ſpiritu poſſent difflare, atque ita Majeſtas divina in ipſis ſpreta jaceat.

Nec minus habet irriſionis ſequens illius Pag. 95. & 96. cavillus, ubi negat ſibi placere prophanas illas Ethnicorum leges, per quas licet eorum tyrannorum vitam per inſidias aut conjurationes

 appetere,

appetere, qui ſui imperii adminiſtratione non alieni uſurpatione tyranni eſſent. Hæc enim duo tyrannorum genera diſtinguit. Nam poſt abrogatum illis imperium, manet tamen (inquit) aptitudo quædam ad dignitatem regiam; & quaſi characteris politici ſpecies aliqua, quæ eos à privatis ſecernit, remotoque obſtaculo ad legitimum regiæ poteſtatis uſum reducit. Fieri non poteſt, ut ex animo hic loquatur. Fingamus enim Regem ſolio dejectum evitare poſſe mortis periculum, & privatam vitam vivere in pace, tantum abeſt ut illi dignitas aliqua aut character politicus ſuperſit, ut contemptior & infælicior futurus ſit quàm ſi Rex nunquam fuiſſet. Eſt Pavo avium pulcherrimus, at plumis nudatus monedula ineptior eſt. Proletarius artifex qui ſua libertate fruebatur Romæ, beatior erat Valeriano Imperatore apud Saporam Perſarum Regem captivo. Quòd ſi Dominus Cardinalis honore omni & munere Eccleſiaſtico excideret, parvo, ut opinor, deputaret ſolatio, quòd aptitudo quædam ipſi ſupereſſet ad amiſſam dignitatem, & character aliquis Cardinalitius: nec talis cogitatio (ut opinor) efficeret, ut minore cum moleſtia pedibus deinceps incederet.

Ecce autem quo ſe haud dubiè ſolentur Reges à Pontifice propter hæreſin dejecti. Nam amoto obſtaculo (id eſt, quum ſe correxerint & emendarint) aptitudo iſta, & character illis ſuperſtes ad legitimum regiæ poteſtatis uſum reducet. Nam extra controverſiam ponit Reges dejectos, ſi pœnitentiam egerint & boni Catholici evaſerint, revocandos eſſe ab eo qui illos dejecit, ob eorum converſionem plurimum ſcilicet lætante; & priſtinæ dignitati bona fide reſtituendos. At hercle metuerem ego, ne novus ille Rex annos ſaltem aliquot poſtularet, quibus dejecti Regis pœnitentia examinari poſſet, ingenuane eſſet an ſimulata. Nec enim eorum verbis ſemper habenda eſt fides qui ſe ajunt pœnitentiam agere. Fortè etiam perſuaderi poſſet Papæ in aliquam aliam hæreſin poſtea lapſum eſſe Regem illum; aut à priori hæreſi characterem animo ejus infixum magis indelebilem illo, qui eſt à regia dignitate. Qua in re longe duriſſima eſt Regum conditio & miſerabilis, quibus poſt abdicationis pœnam nullus pœnitentiæ locus relictus eſt, tanquam eorum peccata eſſent in Spiritum ſanctum, aut ita lethalia ut omnem deprecationem excluderent. Reſtitui poteſt homo privatus: Regi dejecto ſua pœnitentia inutilis eſt. Præterea privato ſervos ſubtrahere non licet, niſi ipſe & conſenſerit & permiſerit; at penes Papam eſt ex noſtris ſubditis facere non ſubditos, dum illos citra noſtrum conſenſum recipit in Clerum ſuum. Quid ſi Rex ipſe hæreticus fiat & filius ejus maneat Catholicus, quis tunc occupabit locum dejecti Regis? an peregrinus? at ſic filii innocentia opprimeretur injuriâ. An filius? at ille ſi Deum timet, non pellet patrem: nec Henrici V. Imperatoris exemplum imitabitur, qui Papa auctore patrem ſenem expulit imperio. Nec à Doctore Suareſio Jeſuita conſilium petet, qui libro adverſus me ſcripto multorum Doctorum teſtimonio confirmat, ſi Papa Regem deponat, ab illis tantum expelli poſſe vel interfici, quibus ipſe Papa id commiſerit: Id eſt, ſi Papa Regi imperium abroget, non poſſe illum legitimè expelli aut interfici niſi ab iis, quibus id in mandatis dedit Papa. Subjungit autem, ſi Papa Regem declaraverit hæreticum, & à regno depoſitum, & de executione nihil amplius declaret (id eſt nemini diſertis verbis injungat ut eum occidat) tunc ſolus legitimus ſucceſſor ejus habet illam facultatem, ſi Catholicus ſit, vel ſi ipſe negligat vel nullus ſit, communitas regni in illo jure ſuccedat ſi ſit Catholica. Notatu ſanè digna ſententia. Nam legitimus Regis ſucceſſor eſt filius, qui ſi huic auſcultet, patrem ſuum, ut primum à Pontifice dejectus fuerit, debet interimere. Quod eò obſervatione dignius eſt, quia peſtifer hic liber contra me ex profeſſo ſcriptus eſt; & quod hinc ſequitur, filio meo conſilium dat, ut ſi Catholicus evaſerit & Pontifex mihi propterea poteſtatem abrogaverit, ſuum parentem interimat. Ejuſmodi profitentur doctrinam hi ſancti Patres, Pontificii defenſores imperii, quibuscum ſi veterem Paganorum impietatem aut hodiernam Cannibalum feritatem compares, meram dices humanitatem & clementiam. In his potius verſari debuit Cardinalis oratio, quàm in habitudinibus & characteribus politicis, quos populus perinde intelligit, ac ſi nihil diceret.

Sed parva ſunt iſta ad ſermonis epilogum, ubi perſuadere conatur, recepto tertii Ordinis articulo, quo iſta Pontificibus in Reges poteſtas negatur, periculum Regibus & damnum adferri: propterea quod inde naſceretur ſchiſma, & ex ſchiſmate civilia bella, & Regum contemptus, inque eorum vitas inſidiæ, &, quod his majus eſt, divina ira. Valde hoc admirabile eſt & paradoxum, & hominibus occæcandis opportunum, quòd nos credere oporteat Regum vitas non eſſe in tuto, niſi penes Pontificem ſit eos majeſtate exuere: quòd honoratiores futuri ſint, ſi alteri ſua ſceptra ſubmiſerint: quòd ſummam poteſtatem abdicare debeant ut vivendi ſecuritate fruantur: quòd penes alterum eſſe oporteat coronis ſuis eos exuere, ut diu illas habeant: quaſi diceres, ponendam eſſe ſummam poteſtatem, ut eam retineant. Ego putarem firmiorem eſſe mearum rerum poſſeſſionem, ſi meo ſolius non alieno ſubſint arbitrio. Verùm hunc nobis errorem peperit ingenii noſtri tarditas, ut verendum ſit ne Pontifex eadem cum bono Childerico fraternitate nos beet. Quum igitur ſupra captum meum ſit admirabilis hæc ratio, fugio ad experientiam; nec enim unquam comperi tumultum aut civile bellum ideò contigiſſe, quia negarint homines penes Papam eſſe Regibus imperium abrogare. Ex eo verò, quòd hanc Pontifici poteſtatem aſſeruit tuerint, conſtat in Anglia ſub Henrico II. & Joañe & Henrico III.

mille rebelliones & ingentes vaſtitates exortas. Eandem ob rem Europa ſub Henrico IV: & Frederico I. madebat Chriſtiano ſanguine, dum Saraceni in Oriente Chriſti nomen abolerent. Nec alia cauſa noviſſimum fœderatorum bellum in Galliam invexit, unde ea regio in peregrinæ gentis ſervitutem tantum non redacta eſt, & duo Reges è medio ſublati. Ita Cardinalis, dum hæc Satanica axiomata pro regiæ ſalutis præſidiis nobis commendat, haud aliter loquitur ac ſi nobis conſuleret ſiccari in aqua, aut calefieri ad Lunam.

EXAMEN EPILOGI ORATIONIS.

Rationibus exhauſtis ad preces hortationesq; deſcendit, adjurans auditores ſuos, ne dum temporali Regum ſaluti conſulunt, auferant illi æternam. Ne rumpant unionem Eccleſiæ, in ſæculo præſertim hæreſi infecto, cujus tot ſunt in Gallia propugnatores, quæque ex Catholicorum ſchiſmate vires ſumat, & latius ſerpens religionem nequeat opprimere ſine Regum pernicie. Non alium ſibi propoſuiſſe finem, qui hunc offenſionis lapidem primi moverunt, niſi ut Eccleſiam dividerent. Nec hunc articulum eſſe à tertio Ordine excogitatum; ſed ab iis, qui jam pridem à Romana Eccleſia diviſi quorundam hominum utuntur opera, qui ſe Catholicos uno Eccleſiaſticos dici volunt, ut ſpecioſo prætextu Regi ſerviendi ſimpliciores illaqueent: Julianum apoſtatam imitari, qui ad idolorum cultum ducturus Chriſtianos, Veneris & Jovis ſtatuas miſcendas curant cum ſuis. Eſt poſt floſculos aliquot Rhetoricos articulum hunc monſtrum vocat in piſcem deſinens, quod ex Anglia transnataverit. Nihil enim ab Anglicano juramento differre niſi quod Anglicanum paulo mitius ſit & modeſtius. Hîc ob ſcientiam & varias virtutes civiles me commendat, quodq; in hanc arenam Theologicam cum eo deſcendere non fuerim gravatus, neque me aliud facere, dum Romanam Eccleſiam ſchiſmate conor divellere, quàm quod rectum & honeſtum putem: ſed æquum non eſſe, ut quod in Anglia fit vigorem legis in Gallia obtineat: aut Catholici, & nominatim Eccleſiaſtici, quo ſuâ in Gallia libertate & ſecuritate fruantur, in ea cogantur jurare & credere, quæ Angli, ut reſpirandi vel potius ſuſpirandi veniam conſequantur, credere & jurare neceſſe habent. Quod ſi in Anglia reperti ſint, qui maluerint omnia ferre ſupplicia, quàm ſuo illud ſuffragio comprobare, an in Gallia deerunt qui idem faciant? Non deerunt profectò (ait) ſi res tulerit: & nos Epiſcopi quotquot ſumus ad Martyrium potius accincti ſumus. Denique ad probitatis ſuæ cumulũ me cum ſuo Rege committit, de quo gratias agit Deo quòd nullam in Martyribus faciendis voluptatem ponat.

Ampulloſa hæc omnia & ſubdola invenies ſi propius intuearis. Nec enim credidit tertius Ordo, dum Regi ſui vitæ & ſecuritati proſpicit, æternum illi exitium creari. Neque ita ſunt illi obtuſo pectore, ut credant animam Regis ſui ſalvari non poſſe niſi ipſe mancipetur Pontifici.

Quod ait, hæreticos in Gallia ſuam ex hoc diſſidio rem gerere, pro confeſſo ſumit hæreticos eſſe qui Chriſtianam religionem illam Reformatam, & à Papiſmo repurgatam profitentur. Quod tum demum probabit, quum aliud nobis Evangelium tudet, & aliam ſcripturam. Me aliquando hac in re erudiendum ſuſcepit, ſed nihil adhuc præſtitit. Tertius jam annus eſt, quum ad ſcriptum quoddam meum paucorum ſanè dierum opera confectum reſponſionem parat, quam vereor ne nimium fingendo refingendoque tandem ad nihilum contraxerit. At perſona Regis qui ad eum amicè ſcripſerat, & ipſius negotii gravitas mereri videbantur ut reſponſum aliquod in lucem emitteret. Neque ego illius ingenio, quod ſcio quàm ſit eximium, ſed cauſæ iniquitati, cujus probe conſcius erat, id adſcribendum puto.

Ut igitur ad eos hæreticos revertamur, qui ex Catholicorum diſſidiis ſua quærunt commoda, eorum officium non erat lites & diſſidia ſpargere, ſed ſuam Regi fidem præſtare; quod dum faciunt ſi his quidem placuerint, illis vero diſplicuerint, dolere debent quod Regis cauſam agentes & veritatem defendentes non omnibus placuerint. Nec erat, cur latere cuperent, ſi primi erant illius articuli authores; quin poti' glorioſum illis fuerat, quòd ſoli eſſent de Regis vita & poteſtate ſolliciti. Sed Delegati tertii Ordinis non habebant neceſſe id aliunde diſcere, quod in hiſtoria Gallica tam tritum eſt: nec opus erat ut ultramarinum hoc (ut illi placet) doctrinæ monſtrum ex alio orbe exciretur, cùm oculis obverſarentur duorum Regum cædes, tot civilia bella, tot Curiæ decreta, quibus eadem adverſus hoc malum tentata eſt medicina. Non eſt opus externo monitore cum ſentitur moleſtia. Et mihi videtur in tertii Ordinis Delegatos, quibus adblandiri vult, contumelioſus, quaſi parum illis aut providentiæ foret aut charitatis in Regem, niſi monentibus reformatæ religionis hominibus. Quòd me autem inter diſſidiorum artifices connumerat, teſtor fidem nihil mihi unquam ejuſmodi in mentem veniſſe. Liberalioribus & apertioribus aſſuevi conſiliis, nec cujuſquam metu neceſſe habeo latere. Nec ulla in re Julianum mihi propoſui imitandum: ille à Chriſtiana fide defecit, ego eam conſtanter profiteor. Ille ſtrophis uſus eſt, à quibus ego abhorreo. Ille cives ſuos ad infidelitatem impulit contra Jeſum Chriſtum: ego meos induco, ut fidem mihi præſtent quam injunxit Jeſus Chriſtus. Diſſimilitudinis rationes fuſius pertracto in refutatione Bellarminianæ ad Blakuellum epiſtolæ; ex qua quum hoc exemplum tranſcripſerit Cardinalis, inde quoque noſtra illi diſcenda erat reſponſio.

Quod ſi vana ea eſt qua me tangit ſuſpicio, nec laudibus illis quas tribuit me patiar conſopiri. Nam ſcientiæ laudem alicui tribuere, & Dei timorem auferre perinde eſt, ac ſi in

milite

milite pulchram cæſariem extolleres, ipſum vero hominem ignavum diceres, & nihili. Scientia in hæretico nulli rei eſt, niſi ut culpam aggravet. Virtutes omnes degenerant in vitia, quum famulantur impietati. Ancillæ quas ad ſe vocat Sapientia 9. Proverb. ſunt virtutes & ſcientiæ humanæ, quæ tum pernicioſæ evadunt quum relicta Domina ſe Diabolo mancipant. Homo intelligens & civili virtute præditus hac re ſolum præſtat imperito & improbo, quod elegantius intereat; & majore dexteritate properet ad inferos. At his evadit inteſtabilis, ſi ad vexandam Eccleſiam ſua abutatur virtute: ſi illi ut Cæſari exprobrari poſſit illud, quod ſobrius acceſſerit ad evertendam Rempubl. interfuiſſet enim Reipubl. ſi ebrius fuiſſet. Ut verbo expediam, nihili facio laudes illas, quibus nihil ineſt quod non verè de Marocceanorum Regum aliquo dici poſſit: quibus mihi acceſſionum quarundam minutiæ non negantur; at quod præcipuum eſt, detrahitur, timor & cognitio Dei, cui ego ſceptrum & gladium & pennam & vigilias meas omnes conſecravi; memori animo illius gratiam recolens, qui me errore ſæculi, & regna mea gravi Pontificis jugo liberavit: ubi jam caſtè ſervitur Deo, & lingua populo intellecta, ubi leguntur ſcripturę ſine privilegio, & eadem libertate qua ab Epheſiis, Romanis, Corinthiis epiſtolæ ad ipſos à D. Paulo conſcriptæ. Ubi remiſſio peccatorum non amplius redimitur tributo, quod ante centum annos viritim exigi ſolebat: neque jam ultra maria & montes petendæ ſunt indulgentiæ, quæ ſubditis meis ex Evangelica doctrina repræſentantur domi. Si ob hæc miſeras vocat Cardinalis noſtras Eccleſias, nolumus cum illius fœlicitate mutare hanc miſeriam. Quod ſupereſt, ego vitam meam per Dei gratiam ſic conabor tranſigere, ne quis eam ſine calumnia poſſit reprehendere. Non ego de me tam acerbè ſtatui, ut de ſeipſis Papæ, quorum opinio erat Paparum neminem poſſe ſalvari. Duo Papæ iique melioris notæ, Adrianus IV. & Marcellinus II. profeſſi ſunt non videre ſe, quomodo qui locum illum tenerent, ſalvari poſſint. Ego divinis in Evangelio promiſſionibus fretus per fidem in JEſum Chriſtum, & peccatorum meorum pœnitentiam, ſpero me eorum remiſſionem & veniam impetraturum in ejus nomine, nihil verens, ne ſim extra Eccleſiam, dum capiti Eccleſiæ Jeſu Chriſto adhæreſco: hodie ſanctiſſimum Eccleſiæ nomen humanis inventis prætenditur; nec ſignificat amplius eorum cætum qui in Jeſum Chriſtum credunt juxta verbum ejus, ſed temporalem monarchiam, cujus Cæſar eſt Papa. Quod ſi Cardinali innotuiſſent horrendæ illæ in meam vitam, meamque familiam conjurationes, Eccleſiaſticorum hominum perjuria multiplicia, & proditiones; haud ille criminaretur non licere Catholicis me regnante ſuſpirare, vel reſpirare, nec diceret omnia illis infligi ſuppliciorum genera. Miraretur potius me adhuc vivere, aut poſt tot pericula ulla nunc uti clementia. Si Rex Galliæ

Onuphrius in vita Pauli IV. Aliquot annis poſt, Apoſtolicæ ſedis nuncius in Angliam ad colligendum S. Petri vectigal miſſus. Vide & Mat. Pariſ.

Onuphrius in vitis Marcelli II & Hadriani IV.

in ſuo haberet regno, qui ſummam ejus poteſtatem negarent, quod multi in meo regno faciunt Catholici; anne obſecro ei ſuaderet Cardinalis, ut manſuetè & benignè cum illis ageret? an eorum laudaret conſtantiam qui tormentarii pulveris ſcelus machinati ſunt? an ferendum crederet Oratorē, qui quod ille nunc facit cęteros hortaretur ad ſubeundum infandi exempli martyrium, adque eorum imitandam conſtantiam, qui patriæ proditores & parricidæ comperti ſunt. En quo devenerint recentes, quibus me ornabat, laudes, ut nempe à ſubditis meis ad mortem compellar; ſiquidem Martyres dicuntur, qui meam vitam petunt, & in exemplum proponitur eorum conſtantia, qui ſcelus proditionis ultimo luerunt ſupplicio. Illud verè poſſum dicere neminem in meis regnis vel mortem vel tormentum religionis cauſa unquam pertuliſſe; ſed quia in me & in Remp. aut conjurarunt, aut aliquod nobile ſcelus admiſerunt: & nuper in Scotia Jeſuita quidam meo juſſu ſuſpenſus eſt, qui mordicus defendebat mihi in meum regnum nihil eſſe juris, niſi quod Papæ per vim eripuiſſem. Cardinalis igitur dum Catholicorum Anglicorum exemplo, qui omnia ſuppliciorum genera perpeſſi ſunt, ſe offert Martyrio, proditorum & parricidarum imitatorem ſe facit, eosque homines Gallicanis Epiſcopis in exemplum virtutis proponit. O quam prophanatum eſt ſacrum illud Martyrum nomen! O ſancti Apoſtoli, qui teſtimonio divinæ virtutis veſtrum impendiſtis ſanguinem, quales jam conſortes nacti eſtis? Parricidas nempe & ſicarios, aut ut mitius dicamus eos Martyres, qui temporali Pontificis Romani imperio vitam ſuam impenderunt; eos Epiſcopos qui ſe offerunt problematico Martyrio, & quod majus eſt propter rem incertam, neque Scripturarum neque veteris Eccleſiæ authoritate deciſam: de qua ipſimet non niſi problematicè & hæſitanter loquuntur. Ego Domini Cardinalis ſapientiæ & acumini injuriam facerem, ſi eum ex animo hæc loqui exiſtimarem: ſed invitus (ut ipſe fatetur) ad hanc cauſam agendam propulſus, incubuit neceſſitati, ut contra conſcientiam loqueretur, & multa affirmaret à vanis accepta authoribus, ut quum ait, multos in Anglia Catholicos omnia maluiſſe pati ſupplicia, quam huic articulo ſubſcribere. Nam in Anglia crimen læſæ Majeſtatis quodcunque ſit, non niſi uno ſupplicii genere vendicatur, ut in Præfatione noſtra monitoria prolixius oſtendimus.

Nunc ſi illis, quibus me ornat, elogiis, (quod ſcilicet Eccleſiam perſequar & omni cruciatu Catholicos affligam) ſi ejus ad martyrium cohortationi juxta Parricidarum & proditorum apud nos exemplum; & hoc adjunxeris quòd Reges Angliæ Papæ feudatarios faciat eorumque regnum civili obſequio Papæ mancipet, facile videbis nihil eſſe aliud laudes illas quas mihi tribuit, niſi plurimo felli tegendo pauxillum mellis aſperſum; latente acerbitate longe majore quam apparet humanitas. Poſtquam enim

Pag. 10. enim in principio Orationis de quibuſdam Regibus loquutus eſſet, qui ſunt feudatarii Pontificis, nec ſummam habent in regnis ſuis poteſtatem civilem, poſtea ſe explicat & Reges Angliæ illis accenſet his verbis: Quum Johannes Pag. 30. Angliæ Rex tum temporis nullo obſequio civili Papæ obſtrictus ejeciſſet Epiſcopos, &c. Intellectum hinc voluit poſtea illum fuiſſe obſtrictum: Quod perinde eſt ac ſi me tyrannum vocaret, & alieni regni inceſſorem. Nam vaſallus amittit feudum, ſi Domino homagium, aut penſitationem ſolvere intermiſerit. Cui opprobrio hoc addit Bellarminus, quòd Pontifex Reges Angliæ Hibernia donarit; quis tamen Pontifici dederit Hiberniam non meminit.

Quòd ad Johannem Regem Angliæ, is ſuſcepta in ſe lite, quam pater ejus Henricus II. diu multumque agitaverat de beneficiorum Eccleſiaſticorum collatione, adverſarios habuit nonnullos Epiſcopos, quos eam ob rem loco movit. Martyres interim & confeſſores appellabantur, qui temporalem Papæ authoritatem defendentes quicquam pertulerant. His motus Pontifex Regem excommunicavit, Barones alias infeſtos in illum concitavit; regnum verò ejus Philippo Auguſto Regi Galliæ donavit, ſed ea lege, ut gladio ſibi acquireret; remiſſionem deinde peccatorum mercedem laboris pollicitus eſt: in ſumma, tot moleſtiis Johannes Rex afflictus fuit, ut earum authorem Pontificem nulla alia ratione valuerit placare, quàm ſeipſo Vaſallo ejus facto, & regno ei mancipato in feudum; ut corona inpoſterum vectigalis fierit Pontifici, unà cum omnibus civium capitibus. Ea demum ratione peccatorum impetrata eſt remiſſio: an devotionis zelo facta iſta fuerint hinc facile judices, quòd Rex Johannes, ut ſervitutem hanc excuteret, regnum ſuum in clientelam dare voluerit Amirali Murmelino, Mahumetano, Granadæ & Barbariæ Regi. Poſt id tempus miſſus eſt à Pontifice Legatus in Angliam, cui Rex homagium præſtitit, & auri ſummam abjecit ad pedes ejus, quam venerabilis ille Legatus in dominationis ſignum calcavit; in Feſtis autem ſolennibus regio in throno locari ſe paſſus eſt. Hîc ego à Cardinale peto, juſtane hæc fuerint an injuſta, ſi injuſta æſtimet, cur attulit pro exemplo? ſi juſta, quæro unde liceat Pontifici ſummam ſibi regnorum poteſtatem petere vel accipere, in quæ nihil juris unquam habuerat? Huccine ejus ſanctitatem decuit regnum miſcere ſeditionibus, & regem redigere ad incitas, quo faciliùs ſummam regni poteſtatem ſibi arriperet? Unde hujus origo juris? Quando cœpit obtinere in Chriſtiano orbe? Num antiqui Canones (nulla eſt enim in hac re Scripturarum fides) eam injungunt peccatori ſatisfactionem, ut ſe Paſtori ſuo è Principe faciat Vaſallum? ſeque & cives ſuos vectigales reddat Epiſcopo, qui regnum argento exhauriat, & à rege ut vaſallo clientelare poſcat obſequium? aut peccator à paſtore peccatorum veniam non prius impetret, quàm ſuum illi dederit patrimonium, & permiſerit prædia ſua & poſſeſſiones pœnitentiæ ſpecie expilari? Si Pontifex quod uni Principi aufert, daret alteri, tyrannicum tamen eſſet in res alienas ſibi jus arrogare, & quod ſuum non eſſet in alterum transferre: at ſibi ipſi omnia rapere & peccatorem ſpoliando abſolvere, ut aliena bona faciat ſua, id verò multis modis eſt intolerabilius. Ita enim ſpiritualis Epiſcopi poteſtas in terrenam monarchiam transformatur; & pœnitentia abit in laqueos & fraudum decipula; Petri denique ſagena fit verriculum, quo exhauriantur regnorum opes. Principes verò (quod peſſimum eſt) ea coguntur facere quæ factu prorſus ſunt nefas. Nec enim licet Principi poteſtatis ſuæ rationem mutare, aut ſucceſſoribus dignitatem relinquere minorem, multo minus infamis pacti turpitudine poſteros ſuos debilitare, & cives ſuos peregrino homini ſtipendiarios facere, præſertim Sacerdoti, quem nefas eſt civilia tractare negotia, aut regum ſceptra attingere.

Unde factum eſt, ut Papæ nuncio (qui ad Philippum Auguſtum Galliæ regem ideo venerat, ut ejus filium Ludovicum ab Angliæ regno averteret) reſponderit Philippus, referente Matthæo Pariſienſi; Nullum regem vel Principem poſſe dare regnum ſuum ſine aſſenſu Baronum ſuorum, qui regnum illud tenentur defendere. Et Papam ſi hunc errorem tueri decreverit, pernicioſiſſimum regnis omnibus dare exemplum. Idem Hiſtoricus teſtatur, Regem Johannem invitum fuiſſe ſubditis, quod indigniſſima ſervitute regnum implicuiſſet. Igitur jus illud Pontificis quum nihil aliud fuerit quàm ridicula uſurpatio, ſponte ſua & abſque gladii ictu evanuit, in fumumque abiit. Nam poteſtas Papalis humano errore ut fundamento ſubnixa, architectante ſuperbia, fulciente ſuperſtitione, ad primum veritatis adſpectum facilè corruit: quum nemini ignotum eſſe queat eam poteſtatem in regnum Angliæ ſi in verbo Dei fundata eſſet, pariter quoque ad cætera regna neceſſariò pertinere, quum omnia regna Dei verbo pariter ſubſint; niſi hanc Gallia prærogativam habeat, ut minùs quam Anglia ſubdatur Deo: vel fortè eò conducat iſta Anglorum ſervitus, ut faciliùs quàm cæteri æternam vitam conſequantur, dum illi ſua in Pontificem transferunt patrimonia, Pontifex verò eorum promptitudinem ſpiritualibus donis compenſat. Hiſce ineptiis etiam cogitatu pudendis ſuos auditores paſcit Caedinalis.

Hinc ad Hæreticos relabitur. Nulla eſt, inquit, miniſtrorum Synodus, quæ hunc Articulum ſubſignet in quem nos volunt jurare. Pag. 105. Qua in re nimium quantum hallucinatur. In Britannia, in Gallia hoc approbant uno ore Miniſtri, etiam pro concione: Nec quiſquam eorum ſat ſcio ſuo chirographo renueret confirmare.

Ait præterea, nullum eſſe eorum Conſiſtorium, quod non judicet exemptum ſe fidelitatis juramento in Catholi-

cos Principes, quoties ipſorum conſcientiis inſertur vis. Hinc illæ ſunt in eorũ ore frequentes reſtrictiones [Si modo Rex vim nullam inferat conſcientiis noſtris: Si modo Dei Opt. Max. ſumma poteſtas maneat intacta.] Ego certè non video quo pacto ex his effici poſſit Reges à Pontifice poſſe regnis exui. Ut ut enim ejusmodi tenerentur errore reformatæ religionis Profeſſores, non tamen inde excuſari poſſent Romano-Catholici, qui Regibus ſuis adverſarentur. Verùm in his, quæ à Cardinale allata ſunt, nihil eſt quod cum Articulo Tertii Ordinis & obſequio Principi debito non optimè quadret. Nec enim ajunt ſe Regi, ſi quicquam illis contra conſcientiam injungeret, ſtructuros inſidias, ſubtracturos tributa aut ſervitia in bello, vel abrogaturos illi imperium, vel juramento fidelitatis excempturos populum; id quod in quæſtione jam verſatur, & eſt malum illud cui in Articulo ſuo obviam ire voluit Tertius Ordo. Multum inter ſe differunt non obedire Regi in re vetita à Deo, ſic tamen ut in omnibus aliis obedias, & illum non amplius pro Rege agnoſcere, aut penitus abdicare. Si quid divinæ legi contrarium Cardinali mandaret Pontifex, charitas jubet credere non obſecuturum illum; haudquaquam tamen, ut opinor, intermitteret Papam pro Papa habere.

Ulterius rem urget his verbis: Hinc arma ab iis ſumpta ſunt adverſus eos Reges, qui libertatem religionis illis ibant ademptum, hinc ab iis excitatæ ſeditiones in Flandria adverſus Regem Hiſpaniarum, in Suecia adverſus Regem Poloniæ Catholicum. Deinde Junium Brutum, Buchananum, Barclajum & Gerſonem nobis objicit. Neſcio ego quid iſta faciant ad Pontificiam illam poteſtatem reges abdicandi. Affirmat interim quæ procul abſunt à vero. Nec enim hactenus intelligere potui, Reformatos in Gallia Chriſtianos arma ſumpſiſſe contra Regem. In primis turbis contenti erant ſe defendere. Priuſquam armis experirentur, gladios ignesque ubique fuerant experti. Nec à religione origo litis erat, ſed quia in Franciſci II. pupillari ætate ſervierunt Principibus regii ſanguinis, pulſis aula; nominatim hujus regis & Principis Condæi avis, qui quo ſe verterent, neſciebant: quo nomine apud Regem Galliæ debent nunc eſſe favorabiliores; Alia præterea ſeditio invenitur nulla. Contrà verò, nonne illi Henrico III. periclitanti auxilium tulere, quanquam ille miſſis exercitibus eos antè juſſiſſet exterminari? Nonne in Turonibus ejus vitam è præſentiſſimo exemerunt diſcrimine? Nonne cum omnia miſcebantur tumultibus, & major Galliæ pars Papa & Clero authoribus rebellaret, & ipſi & ejus ſucceſſori ſemper adhæſerunt? nonne Regi in omnibus præliis adfuerunt, fulcientes dignitatē ſceptri quæ tum ad ruinam proximè ſpectabat? Nonne qui nuperum Regem omni odio perſecuti fuerant, hodiè eorum præmiis fruuntur, qui Reformatam religionem profitentur? qui non ideo nunc inviſi ſunt quod de religione diſſentiant, ſed quia, ſi illis haberetur fides, Reges Galliæ à Pontificibus amplius non penderent; nec viveret in Gallia qui ſe Regis ſubditum negaret; nec Romam evocarentur lites de matrimoniis & beneficiis Eccleſiaſticis; nec maneret Gallia Pontifici ſtipendiaria, prætextu annatorum & tributorum ejus generis. Ipſe Cardinalis hac criminatione eos eximit, dum fatetur dogma illud de ſeculari Pontificis in Reges poteſtate obtinuiſſe uſque ad tempora Calvini; rectè innuens priores malè de regibus meruiſſe, hæreticos verò, quos vocat, ſacras literas aperiendo effeciſſe, ut poteſtas Regum anteà oppreſſa caput emergeret. Quòd ad Belgas & Suecos aliena ea res eſt à noſtro negotio. Illi ſuas habent rationes à religione diverſas & politicas, quæ non ſunt noſtri arbitrii.

Quem nobis objicit Junius Brutus author eſt ignotus, & fortè Romanenſis Eccleſiæ emiſſarius, ut per illum Reformatæ religionis Chriſtianis apud Principes conflarent invidiam.

Buchananus Poeta fuit, non Theologus, ejus verba aliquando intemperantiora violento ipſius ingenio & temporum injuriæ, non religioni illius imputanda ſunt.

Barclajus quem citat, non vult Reges privari poteſtate, ſed tantum non agnoſci pro Regibus poſtquam ipſi poteſtatem regiam depoſuere. Qui cenſet poſſe fieri ut Rex deſinat eſſe Rex, non cenſet continuò poſſe Regem à Pontifice privari regno.

E Gerſone quod adfert, ſupra diſcuſſum fuit; ubi oſtendimus adulterari ab eo & corrumpi mentem Authoris. Sed noſtrum non eſt quæcunque ab his vel illis dicta ſunt, defendere. Id ſufficiat, nullum reperiri in noſtra religione conſilium rebellandi, nihil quod fidelitatis juramento ſubditos eximat; nullam denique eſſe noſtrarum partium Eccleſiam, quæ peſtifera hæc dogmata unquam admiſerit.

Si quis hodie in Gallia ſtat contra Pontificem pro Regis dignitate qui olim aliter ſentiebat, laudem is meretur, quòd injuſtam ſententiam mutaverit: & melius quàm Cardinalis feciſſe cenſendus eſt, qui priorem opinionem ſuam, licitam illam & ſanctam, ejuravit. Ille enim malum bono, at Cardinalis bonum malo commutavit. Richerius.

Finem facit in laudibus Galliæ Regis, qui nunc regnat. Illum vocat primogenitum Eccleſiæ filium, & propaginem lilii, cui Salomon in gloria ſua par non erat. Et ad hiſtorias nos remittit, è quibus diſcere liceat, regnum Galliæ, quoties cum Apoſtolica ſede bene illi conveniret, nempe cum Eccleſiæ ſponſo inter lilia gregem paſcente, toties bonis omnibus affluxiſſe, terrenis, cœleſtibus; at facto diſſidio, lilia continuò inter ſpinas omnibus fuiſſe malis & incommodis obſeſſa.

Reſpondeo ego, malè eum mereri de Rege, quòd verborum lenociniis eum demulceat, dignitatem verò regiam fœdiſſimæ mancipet ſervituti: Teſtatur hiſtoria, teſtatur experientia illud

illud cum Pontifice diſſidium rebus Galliæ proſperis nihil nocuiſſe. Paparum injuriæ haud quaquam impedierunt, quo minus alta pace & bonorum affluentia frueretur Philippus Pulcher. Ludovicus XII. Julii Secundi, Pontificis exercitum prælio fudit, ipſum vero Papatu excidiſſe pronunciavit, & in coronatis aureis pro Romæ nomine ſcribi juſſit Babylonem: ille tamen ſubditis ſuis vixit chariſſimus, & communibus populi ſuffragiis PATER PATRIÆ meruit appellari. Nec magis unquam vel cœleſtibus donis, vel pace & opibus floruit magna Britannia, quàm ex quo Pontifex hîc deſiit aurigare, & ad ſancti Petri tributum colligendum legatos mittere, regesque acceptum illi ferre jus ſceptri, & eo obtentu expilari. Et quid, obſecro, fuere Zelandia, Hollandia, Friſia, ante accenſam Evangelii facem, ad eas quas nunc à Deo nacti ſunt divitias & felicitatem? Nam miſerior vel ærumnoſior facta eſt Venetorum Reſpublica, ex quo unum è duobus gladiis Pontifici extorſit è manu, ſecularem ejus tyrannidem? At Reges Galliæ pro ampliſſimis in Italia territoriis, quæ donarunt Pontifici, proque Avenionenſi Comitatu, quàm inhumanam receperunt mercedem? ficta fuit ab iis donatio Conſtantini, ut Caroli Magni & Pipini munificentiam ſupprimerent, atque ut Reipubl. Gallicæ ſtatum affligerent cum filiis Ludovici Pii conjurarunt in patrem, cujus vita merum fuit innocentiæ exemplar. Regnum emunxerunt argento per innumeras fraudes, quibus obviam ire Reges Galliæ pragmatica tentarunt ſanctione. Sæpe populum territarunt interdictis, dejecerunt Reges, regnum expoſuerunt vicinis in prædam, conſpirarunt cum ſubditis adverſus Principes: unde ærumnæ infinitæ & parricidia ſequuta ſunt. Hanc reddidit Ravallacus cauſam ſceleris, quia Rex, inquit, arma voluit ſumere adverſus DEUM: nam contra Papam bellare voluit: Papa autem eſt Deus. Nec ſatis mirari poſſum, quomodo noviſſimas Galliæ calamitates, in quibus malè conveniebat Pontifici cum Gallis, exempli loco adferre auſus fuerit Cardinalis, quum earum omnium author fuerit ipſe Pontifex. Si rege vel populo Papam vexante Deus famem in eos miſiſſet vel peſtilentiam, potuiſſet ea res accipi pro vindicta injuriæ Vicario ſuo illatæ. Jam verò quum ab ipſo Pontifice fuerint hæc omnia, non eſt Deus qui ejus vindicat injurias; ſed ipſe ſuus eſt ultor, &, quod peſſimum eſt, nulla ante laceſſitus injuria. Dum igitur per præteritarum calamitatum memoriam hortatur, ut ſe à Pontifice ſejungant; non hortatur ut ament Pontificem, ſed ut mala multa quæ dedit Pontifex in memoriam revocent, fulminaque ejus & minas timeant: quæ profecto nihil nocent niſi timentibus, imo vero meas ditiones maxima mactarunt proſperitate.

Quòd ſi Gallia, quo tempore amica erat Pontifici, egit proſperè, inde id factum eſt quia Pontifex eorum ambit amicitiam, ex quorum rebus ſecundis quæſtum faciat. Nec Principum res ideo proſperæ ſunt quia illis favet Pontifex, ſed Principibus favet Pontifex quia eorum res proſperæ ſunt. Nam ut hirundines ver comitantur, non faciunt; ita Pontifices felicitatis Regiæ conſortes ſunt, non authores. Ingruente interitu, aut civili bello unde periclitetur rerum ſtatus, è veſtigio Papa animarum ſcilicet ſtudio ſe rebellibus applicat, accurritque ad oves ut eas ſervet. Quòd ſi Dominum tum mutaverit Reſpublica, cavebit ille ut novus inſeſſor regni Apoſtolicæ ſedi, unde adjutus fuit, omnem ſuam poteſtatem referat acceptam. Sin verus poſſeſſor debellatis hoſtibus, irriſo Pontificis fulmine, triumpharit, tum verò ſua Sanctitas omne genus indulgentiarum largâ in eum manu effundet, miſertus ſanè illius quem miſerum facere non potuit.

Evenere hæc omnia juſto Dei judicio, qui reges ignaros officii ſpiritu vertiginis corripuit, ut religionis obtentu regna ſua facerent vectigalia, & jus ſceptri alienæ poteſtati fœdè mancipaarent. Deus Opt. Max. in cujus manu ſunt corda Regum ut fluenta aquarum, ſolus poteſt illos ex hoc ſopore excitare, & debilia hæc ſcrupulorum vincula, quibus eorum poteſtas conſtringitur, quemadmodum taurus exiguo fune duci ſolet, tandem aliquando dirumpere. Ego meum ſceptrum cum corona ad ejus pedes abjicio, qui eſt Rex Regum, paratiſſimus illi in cauſa tam juſta meam operam navare, omnique ope id defendere, nos Reges, quos in ſolium evexit, illius Majeſtati uni ſolique regiam dignitatem ferre acceptam, quam ego ipſius ſervitio do, dico, conſecro.

ORATIO
HABITA
IN CONVENTU ORDINUM,
XIV. KALEND. APRIL. 1603.
QUI DIES PRIMI CONVENTUS
PRIMUS FUIT.

ORATIO PRIMA.

UT primum Deo Opt. Max. viſum eſt inflictæ pœnæ acerbitatem lenire, & Angeli hanc urbem aſſumentis violentiam retundere; ſtatui continuò tribus præcipuè de cauſis hunc conventum Ordinum indicere: quarum prima non ſolum ad eam rem videtur ſufficere, ſed etiam neceſſitatem comitiorum imponere; ut vos ſcilicet, qui Rempubl. omneſque in ea hominum ordines refertis, auribus hauriatis, ego voce exprimam, quantum veſtræ alacritati & benevolentiæ debeam, quorum communi lætitia & pleniſſimo applauſu in eum locum receptus ſum, quem ſanguinis mei & propinquitatis jure Deus ſuo tempore mihi deſtinarat; idque nullâ interjecta mora, ſed ut primum Regina veſtra celebris memoriæ, ſatura ævi ſed ſaturior honoris, ex hac fragili & caduca in æternam vitam recepta eſt: Non quod mihi ea ſit eloquentiæ vis, quæ hoc tantum grati animi debitum pari verborum dignitate exæquet; ſed tantùm, ut me meis ipſius verbis ad eam gratitudinem obligem, quæ veſtris meritis meiſque viribus & moribus reſpondeat. Unquamne ego inexpectatam illam animorum promptitudinem, & ſingularem conſtantiam obliviſcar, quâ me Regem veſtrum legitimum & gubernatorem uno ore pronunciaſtis, uno pectore conſenſuque recepiſtis? Patiarne è memoria excidere, ut omnes hominum ordines mihi primò adventanti in occurſum non exierint, ſed quaſi evolarint? ex oculis nihil micabat niſi mixta amore lætitia, & ex ore nihil audiebatur præter gratulationes: pedum manuumque & reliqui corporis geſtus Regis ſui videndi amplectendique vehemens deſiderium ardoremque teſtabantur. Quid ergo retribuam? Numquid in meipſo id probabo, quod in alio ferre nunquam potui? Minimè gentium, quin vobis audientibus fatebor, ſemper mihi ſuſpectos fuiſſe homines lingua nimis officioſa & volubili; qui creditoribus ſuis tanta profuſione refundunt verba, quaſi alio monetæ genere non ſtatuerent ſua nomina diſſolvere. Ut igitur rebus ipſis gratum animum vobis exhibeam, duæ hujus conventus indicendi cauſæ mihi aperiendæ ſunt; ambæ quidem eodem fundamento nixæ, nimirum factis, quibus volente Deo dum vixero, vobis mea conſtabit gratitudo; at hoc diſcrimine, quòd in priore cauſa facta, quæ gratum animum teſtantur, individuo quaſi nexu mecum cohærent, & à me ſeparari nequeunt: quæ ad poſteriorem verò ſpectant, fieri poſſunt vel omitti; quanquam favente Deo ſperem eorum tædio nunquam me captum iri.

Priora igitur ea ſunt, quæ Deus in vos per me contulit beneficia: quibus ego (mihi credite) veſtri boni quàm mei honoris aut commodi gratiâ magis ſoleo gloriari.

Inter illa autem munera, quæ unà mecum ad vos miſit divina benignitas, primum ſibi locum vendicet Pax hæc æterna cum omnibus vicinis gentibus. Mihi in Deo gloriari liceat, quòd nemini unquam fecerim, à nemine acceperim injuriam, cum omnibus Chriſtianis Principibus & Rebuſpubl. fœdus amicitiæ hactenus colui, & quam individua nulli comes Pax data ſit, vos ipſi, quos longo & difficili bello implicatos inveni, ſatis eſtis conſcii. Meo adventu diſparuerunt arma, infeſtique animi conſtantem in gratiam redierunt: quæ certè non minima eſt Chriſtianæ Reipubl. felicitas. Pace enim urbes florent, mercatores ditescunt, negotiatio creſcit, & publica civium ſecuritas: quum ſine periculo, aut remora quiſque ſuum vivendi ſequitur inſtitutum. Non quod ita alligatam mihi pacem exiſtimem, ut mihi vobiſque propriam perennemque ſpondere auſim: ſed in hoc meam vobis fidem poſſum obſtringere, nunquam à me fore primam amicitiæ publicæ rupturam. Nulla mentis meæ perturbatio aut ira efficiet, nulla privata injuria, ut aurei hujus ſeculi curſum vobis interrumpam: tum demum paci nuncium mittam, cum honos Reipublicæ læſus, aut imminens periculum bellandi neceſſitatem imponet, quibus temporibus turpi paci præſtant honeſta arma, & ſagum toga ſecurius habetur. Eam tamen mihi creat fiduciam præteritæ pacis experientia, quâ me Deus uſque ab incunabulis beavit, ut de ejus benignitate inpoſterum nullus dubitem: dulce pacis donum in me porro conferret, nec bonitatis ſuæ pœnitentia capietur: quamque olim ſententiam de ſuis ex bello victoriis uſurpavit David, eam ego ad pacem meam transferam nempe, eundem Deum, qui me ab hiante Urſi & Leonis rictu expediit, eoſque mihi tradidit, nunc quoq; ex incircumciſo illo Philiſtæo mihi daturum ſpero victoriam.

Etſi autem ingens ſit externæ hujus pacis beneficium; tantùm nihilominus cedit internæ, quantum bellis civilibus atrocitate & ſævitia cedunt externa. Secundum itaque divinæ liberalitatis pignus, quo meum adventum vobis commendavit, eſt hæc ipſa interna pax, & quidem, ſi rectè expenditis, gemina. Inprimis enim per rectam illam ab Henrico Septimo ſtirpis meæ lineam Roſarum unio, quam illi Regi feliciſſimæ memoriæ acceptum ferre oportet, in me redintegratur, eo etiam authore alterius pacis, de qua mox dicturus ſum, fundamenta jacta ſunt. Civilis belli inter familias Eboracenſem & Lancaſtrenſem tam lamentabilis & recens fuit calamitas, ut veſtras hîc refricare memorias nihil opus ſit. Sedata fuere in illo omnia

In me

in me firmata; in illo unio animorum facta eſt, in me refecta. Ego ex illa beatiſſima conjunctione genus legitimum, rectaque linea, traho; nec non ſæpe ante ex utriuſque familiæ ſtemmate. Sed hæc ipſa familiarum unio cum duorum veterum illuſtriumque regnorum unione nihil habet comparandum, quæ altera eſt interna pax in me coalita, mihi adhæreſcens.

Et hîc veſtra mihi patientia pauxillum exoranda eſt, ut beneficia illa, quæ in meo unita ſanguine in vos redundant, paulò articulatiùs commemorem: ſiquidem meum eſt de iis dicere, in quo, ut in capite, vaſti hujus corporis membra concreſcunt. Inprimis, ſi ſupra naturam & rationem humanam non attollas oculos, facile tamen ex hac unione totius Inſulæ commoda perſpicias. Nam ſi validus eſt è viginti millibus exercitus, nonne erit duplo validior è quadraginta? Nunquid Baro qui prædiorum poſſeſſiones geminavit duplo ditatus eſt? Scimus docente natura ex atomis conſtare vaſtos montes, & quæ nunc ingentia regna ſunt, prius fuiſſe in exiguas dominationes diviſa, tyrannis ut poterant occupantibus urbeculas aut pagos, quibus pari jure inter ſe coëuntibus ſucceſſu temporis factæ ſunt Reſpubl. & aſpirante Deo Monarchiæ, ſatis validæ vel ut hoſtibus, duce Rege, obviam irent; vel domi cives ſuos in officio continerent. An nobis excidit Angliam olim, exempta Cambria, ſubditam fuiſſe Heptarchis? an neſcimus heptarchiarum unione vires ejus ſepties geminatas? quis neſcit Cambriæ conjunctione ingens acceſſiſſe rebus veſtris præſidium? quæ licet ſatis potens antea fuerit & valida Reſpublica, cum veteri tamen & illuſtri Scotiæ regno conferri non poteſt? Sed quorſum opus eſt naturalibus niti conjecturis, quum divina providentia ita jam olim conſtitutum ſit? Nonne linguæ & religionis & morum unio cœleſti benignitate jam conciliata eſt? Nonne ſedes ambabus gentibus facta eſt eadem Inſula, eodem mari circundata, & ita difficulter diviſa in duo regna, ut qui ad limites utrinque coluerunt, vix terminos utriuſque internoſcant? non mare interluit, non ingens fluvius diſpeſcit, non montium prærupta aut alia naturæ divortia diſcriminant, ſed exigui rivulorum curſus, ſed vallorum incerta rudera, &, ut ſemel dicam, facilius eſt cogitatione quam re ipſa terminos iſtos deſcribere, nunc omnino individuos & confuſos; utriuſque regni jure poſt legitimum tempus in me devoluto, in quo Regius utriuſque gentis ſanguis coaluit. Nunc hujus Inſulæ parvus orbis, naturali Oceani foſſa à magna diviſus, adverſus quamcunque exterorum vim validiſſimè munitur, & prior ille hujus gentis pavor hac unione requievit. Nam Septentrionalis Inſulæ pars non modo hujus Reipublicæ hoſtibus ſtatio fuit & portus, ſed eorum conſiliis & illecebris in ditiones veſtras excurrebat prædabunda, & importunis aggreſſionibus vos à veſtris, quas in manibus habebatis, retrahebat victoriis, ut veſtras fortunas uxoreſque & liberos domi defenderetis, & Scotiæ, ut tum temporis dicebatur, poſticam relinqueretis ſecuram: qua nulla major Angliæ Regibus majoribus meis illuſtrium victoriarum remora injecta eſt. Igitur, quæ Deus conjunxit, homo non ſeparet; Ego maritus ſum, conjux mea eſt hæc Inſula: ego caput, illa corpus: ego paſtor, illa grex. Spero neminem eſſe ita à ratione averſum, qui me Chriſtianum Regem & ſub Evangelio natum velit eſſe polygamum, duarumq; uxorum virum; aut caput unum corpori dividuo aut monſtroſo annecti; aut formoſi pecoris cuſtodem, cujus ovile quadruplicis Oceani maceriè cingitur, bipartito præeſſe gregi. Sed ut mihi perſuaſiſſimum eſt neminem inveniri meorum civium, cujuſcunque demum ordinis, cui de beatiſſima hac unione idem mecum non oboriatur gaudium, ita certum eſt frivolas eorum hominum rationes facillimè diſſolvi, qui id nunc eunt impeditum, quod Deus in me jam conſummavit. Hi ſunt homines aut inſcitia cæci, aut malitia perverſi, aut, cum in pacata beneque inſtituta Republica vivere deſperent, novarum rerum ſtudioſi. Nam ſi dignitatem ſuam & Privilegia obtendant, nonne, obſecro, utriuſque gentis regimen ſemper fuit monarchicum, ubi corpus ſine capite cui ſemper adhæret æſtimari abſurdum eſt? quemadmodum igitur utriuſque gentis honor, & privilegio à Regibus ſeparata nunquam erant; ita nunc in me, utriuſque capite, iſta omnia jure ſuo cenſentur unita. Nonne enim, dum in heptarchias diviſa erat Anglia, neceſſe erat unam partem ab alia exedi, donec omnes coaluere? An tamen Viltonii, aut Devonii, & cæteri Saxones Occidui dicti, quorum regnum maximè diuturnum, cætera ferè contrivit, Eſſexus, aut Suſſexus, aliiſq; Angliæ populis in ditionem ſuam redactis de prærogativa loci hoc tempore intentent litem? Nonne idem in Gallia uſu venit, olim in Ducatus diviſâ, nunc unius regni jure contentâ? Nam ut minores fluvii in majoribus amittunt nomen, & eorum vis omnis cum appellatione perit in Oceano, ita, minutis Dominationibus in majoris regni potentiam coeuntibus, omnia quæcunque privata diſcrimina & quæſtiones abſorbentur. Quod ſi Saxonum regnis Bellonæ haſta in unum compulſis ita faverit fortuna, quem niſi feliciſſimum his duobus ſucceſſum pollicebimur ſponſali Aſtreæ annulo conciliatis? Et cùm Deus Opt. Maxim. Scotiæ, Britanniæ dimidio, cunas meas & priorem deterioremque vitæ meæ partem, vobis autem poſteriorem melioremque conſecrarit; neminem mihi adeo injurium fore ſpero, qui mihi mei dimidium cupiat avulſum. Sed de hac re ſatis, cùm ſciam omnes votis animiſque huic ſermoni applaudere.

Quanquam autem hæc externæ internæque pacis beneficia ingentia ſunt; quia tamen in rebus bonis, ſi diuturnæ non ſint, ipſa bonitatis æſtimatio minuitur, divinæ benignitati inſuper viſum eſt non orbum me ad vos mittere, ſed bonæ ſpei prole auctum; ut perennet jus illud,

quod in me contulit, & ſub poſteris meis unionem illam & pacem, quæ mecum in hanc terram invexit, propaget in ſecula.

At neque utraque hæc pax, nec commoda ex utraque nata, nec ſpes perpetuitatis in ſobole idoneum eſt imbecillitatis humanæ fulcrum, ſed fragilis putriſque arundo, niſi Deus benedicendo robur addat donis ſuis & ævum. Fruſtra enim vigilum excubiæ, ni Deus ſit urbis tutela: Fruſtra domus ædificatur, ni Deus ſucceſſum indulſerit; Fruſtra plantat Paulus, aut irrigat Apollo, ni Deus dederit incrementum. Humana omnia tranſeunt ut umbræ, marcent ut flores, prætervolant ut paleæ, ni Deus vero ſui cultu, & ex eo nata vitæ ſanctimoniâ Regum ſceptra fuerit tutatus. Et quanquam à meo introitu non ſemel Eccleſiaſticos viros ipſe convenerim, & meam de religione ſententiam edictis ſæpe publicarim, volo tamen in hoc ampliſſimo conceſſu vobis animi mei nonnulla recludere arcana. Nullo enim unquam tempore erubeſcam religionem profiteri, ne Deus erubeſcat coram hominibus & Angelis me agnoſcere: quod eò nunc facio libentius, ne qui fortè, ejus rei ignorantiam prætexentes, importunitate ſua huic noſtro conventui moleſti ſint. Adveniens, unam in Anglia religionem publicam & probatam lege, quam & ipſe profiteor, offendi: at altera in ejus viſceribus latere mihi viſa eſt, præter ſectam quandam occultam. Prima vera eſt & orthodoxa religio, quæ mihi ſemper cordi fuit, & jure regni meruit ſola obtinere. Secunda eſt, quæ injuſtè nomen uſurpat Catholicæ, cum ſit Papiſtica. Tertia, quæ magis ſecta eſt, quam religio, Puritanorum eſt & Novatorum, qui non tam fide diſtinguuntur à nobis, quam politiæ ſpecie; nempe ochlocraticæ paritatis ſtudio, & poteſtatis ſuperioris impatientiâ, præſentiſque Eccleſiæ regiminis odio, unde fit, ut in bene conſtituta Republ. intolerabiles ſint, qua ratione erga hos me geſſerim ex meis edictis ſatis conſtat. Ad Papiſtas quod attinet, multum ſane differt fides mea, & via ſalutis propriæ, à publica illa regiminis & politiæ formâ, quam boni publici causâ ſtatui obſervare. Fides mea vobiſcum eſt communis, & hîc caput habetis corpori conſentiens, nec ſanguine vobis hoſpes ſum, nec religione. Licet autem hæc mea profeſſio educationi quoque reſpondeat, cujus beneficio (ſit Deo gratia) una cum nutricis lacte lac cœleſtis veritatis ſuxi, nunquam tamen (mihi credite) vel conſtantiæ ſtudio, vel præjudicio animi in ea hactenus perſtitiſſem, niſi & rationi & conſcientiæ inveniſſem δὶς διὰ πασῶν conſonam. At in religione violentiam & pervicaciam ſemper fugi. Romanam Eccleſiam Eccleſiarum agnoſco matrem, erroribus tamen & corruptelis inquinatam, quales erant Judæi cùm Chriſtum crucifigerent. Et quemadmodum ægrotantis vitæ infeſtus non eſt, qui cacochymiam jubet expurgari; ita nec Romanæ Eccleſiæ hoſtis ſum, cum volo ejurari errores. Nolo templum deſtrui, ſed ſordes everti. Nam qua fronte jubeant nos ingredi, ſi domum ſuam nolint prius mundari? Ego cujuſvis boni cauſa meam ipſius conſcientiam, in re quantumvis exigua, unquam læderem (nec enim hoc ſcrupuli genere Puritanorum diſtinctiſſimo olim ceſſero) nollem tamen ad meas opiniones omnia ſubditorum trahi corpora ſimul animaſque; diſpliceret mihi coacta illa Reipublicæ facies. Ab acerba civium vexatione, & conſcientiis hominum nexu & mancipio mihi vendicandis tantum ſemper abhorrui, ut eorum onera, quantum per leges & tempora licebat, levaverim, nedum ut cum Roboamo auxerim, quod ſpero illius religionis ſectatoribus poſt meum adventum re ipſa comperium. Et hoc ipſo tempore in legibus contra eos latis relegendis examinandiſque curioſior ſim, ut in hoc conventu deliberetis, quo demum pacto rationis luce (quæ legis anima eſt) dubitatio omnis tolli poſſit, ſi forte ſeverius quam legiſlatoris mens erat, hæ leges à Judicibus fuerint exercitæ, aut ita conſcriptæ, ut inſontibus pariter ac ſontibus noceant. Ego ſectatores illius religionis, mihi ſubditos, in duo prima genera diſtribuo Clericos & Laicos: & hos quidem propter cæcam & implicitam fidem, ſolius Eccleſiæ authoritate nixam, magis cenſeo excuſandos, qui Doctorum ſuorum erroribus affines cenſeri nequeunt, niſi omnia crediderint quæ illis libet affirmare. Horum alii moderati ſunt & pacis publicæ amantes, qui jam vel ſenio confecti levitatis aut incuriolitatis notam metuunt, ſi à teneris hauſtam ejurent ſuperſtitionem. Vel juventa floridi, qui pravæ educationis vitio eo veneni genere pro lacte nutriti ſunt. Ego auctor non eſſem ut mentis errores, quos divinæ emendationi par eſt commendare, luant corporibus. Quod ad factioſos illos, qui aut rerum novarum ſtudio, aut privata indignatione ideo facti ſunt Apoſtatæ, ut ſeditiones concitent, aut Rempublicam turbent; eorum in religione perverſitas magiſtratum publicum vel nolentem excitat, ut quid agant diligentius obſervet, & pervicaciam coerceat. De Clericis vero hoc ſine circuitione eloquar ni duas res, quarum alteram docent, alteram faciunt, prorſus ejurarint, meritò ex hoc regno exulare. Docendo, faſtuoſum illud Romani Pontificis primatum citra modum extollunt: illum non modo eſſe Chriſtiani orbis ſpirituale caput, verum etiam (ſi Diis placet) in Reges & Imperatores poteſtatem habere civilem planè, & imperatoriam, ut coronas Principum pedibus conculcet, deque omnibus regnis & imperiis pro libito ſtatuat. Faciendo autem, publicum merentur odium, dum ſua aut aliena manu Reges occidunt, ſibique laudi ducunt, quod in ſuos quoque Principes, Pontificio damnatos anathemate, nihil hoſtile omittunt; ſubditos ab omni fidelitatis ſacramento liberant, & regna τριλόφῳ Monarchæ vel monſtro potius ipſorum capiti, in juſtam prædam exponunt. Pluribus hic opus non eſt: utinam niveus ille dies mihi luceat, quo omnes Chriſtiani poſita

pertinacia

pertinacia ab extremis recedant, & in medio, perfectionis centro, dextras conjungant; nihil mihi prius foret vel antiquius, quàm beatiſſimæ illius unionis membrum cenſeri. Certè ſi recentia illa & craſſa commenta quæ nec ipſi poſſunt tueri, & corrigi oportere non negant, tandem aliquando pudore abjicerent, & novitatis ſtudium hinc indeque ponerent, non dubitarem ego in media via illis occurrere. Nam ut fides mea verè antiqua eſt, Catholica & Apoſtolica, ſacris literis & expreſſo Dei verbo fundata; ſic in rebus ad politiam Eccleſiaſticam ſpectantibus antiquitatem in primis revereor: qua ratione ſatis mihi cum Deo cavebo, ne vel in fide hæreticus, vel in politia ſchiſmaticus jure videar. Unum tamen cuperem Papiſtas noſtros monitos, ne ex mea lenitate, quia Perſecutoris nomen fugio, jus ſibi aliquod datum putent, ut numerum ſuum apud nos augeant, aut partes confirment, quaſi, quod me regnante deſperent, ſuam ſub poſteris meis religionem reſtituendam ſperarent. Sciant, me ſibi, ſi bonos ſe cives gerant, hoſtem non eſſe, at eorum erroribus capitales jam olim denunciaſſe inimicitias. Dolerem, ſi malis moribus ſe meo præſidio facerent indignos: cæterum perverſas eorum Opiniones, quantum potero, conabor exterminare. Ego ſi eorum religionem paterer repullulaſcere, meipſum inprimis proderem, & conſcientiam meam: deinde totius Britanniæ libertatem, reducto acerbæ ſervitutis jugo, quod ante me excuſſum erat, ſceptri denique, quod ego à majoribus meis ſervitute vacuum accepi, proderem apud poſteros meos, libertatem. Bonis igitur civibus hac ſuperſtitione circumventis conſilium meum impertiar: ſi quem in ſeipſis ad veritatem ſentiant inſtinctum, eum omni opera foveant, neu gratiam in cordibus ſuis occultè operantem patiantur extingui: ſin nullius interni motus ſibi conſcii ſint, legendo inquirant verum, ſtudioſeque cum doctis conferant, omnia denique experiantur, quibus ad veram animi tranquillitatem perveniant. Qui religione à nobis diſtinguuntur, dimidia tantum ex parte ſubditi ſunt: & qui meliorem ſui partem, animam nobis ſubtrahunt, dimidiatum tantum nobis obſequium præſtant. Hic res ipſa me monet, ad vos, Domini Epiſcopi, ſermones convertam: doctè à Dunelmenſi hodie pro concione dictum eſt, pœnam ſine inſtitutione tyrannidem eſſe; & ſanè veſtrum eſt, totiusque cleri vobis ſubditi, majore paulò cura incumbere, ut partim vitæ veſtræ exemplo, partim doctrina animas Deo lucrifaciatis. Videtis hoſtium veſtrorum ſollicitudinem, qui labores omnes moleſtiasque & pericula inſuper habent, dum hominum animas avertant à vero: tam ſedulum agit Diabolus Epiſcopum. Vigilantiores igitur eſtote in veſtro munere; & ex divi Pauli præſcripto opportunè, importunè, inſtruite, monete, quodque antehac negligentiâ peccatum eſt, nunc nova ſarcite diligentia: ſucceſſum commendantes Deo, cui ut æque accepti ſunt qui diverſis vocantur horis, ſecundâ, tertiâ, decimâ, duodecimâ, ita & mihi erunt, ejus in hoc regno Vicario.

Tertia ratio Ordines regni convocandi, quæ ea in vos gratitudinis meæ opera continet, quæ fieri poſſunt aut non fieri, ſine tædio tamen (volente Deo) dum vixero à me fient, in duobus poſita eſt, nimirum ſanctione legum, quod tantum in conventu Ordinum fieri poteſt, & ſedulo legum exercitio, quod nullo non tempore faciendum eſt. In legibus ferendis hoc vobis ſanctè promitto, nunquam mihi meum bonum prælatum iri publico. Cum felicitatem Reipubl. qua in re juſto Regi Tyrannus è diametro opponitur, ſummam mihi in terris ſemper duxerim felicitatem. Unum verò eſt, quod vos hic moneam, ne multas hoc tempore ſanciatis leges: Primò, quia in corruptiſſima Republ. plurimæ ſunt; & præſtat paucas bonas bene exercere, quam hominum memorias numero onerare, deinde ſi multæ uno in conventu rogandæ ſunt, ſingulis ritè examinandis tempus non ſufficiet, & naſcetur ex multitudine confuſio. Bene monuit hodie Epiſcopus, deliberandum eſſe diu quid ſtatuas, at faciendum celeriter, quod ſtatuiſti. Ad leges verò exercendas prudenter & magnificè, à majoribus meis, idoneis in locis magiſtratus & judices inſtituti ſunt; ad quos ut aures & oculos meos me converto. Nihil vobis dico, niſi quod Ezechias Rex Judæ ſuis: Mementote thronos, quibus inſidetis, nec veſtros eſſe, nec meos, ſed Dei: ut mihi à vobis reddenda ratio eſt muneris veſtri, ita ab utroque noſtrum reddenda eſt Deo. Non veſtris affectibus ille locus datus eſt, ſed juſtitiæ: Illic ab amore & odio vacuos eſſe oportet, nec metuere offenſam potentiorum, nec tenuiorum res afflictas miſerari: atque adeo, nec perſonarum videatis diſcrimina oculis eſſe captos; manibus verò, ne munera accipiatis; in omnibus cauſis medium illud prementes, ipſum Juſtitiæ centrum, ut lances pendeant in æquilibrio, neutrâ ſurſum deorſumve nutante. Tria præcipuè ego à vobis requiro, cognitionem, fortitudinem, ſinceritatem; primum ut æquum decernatis, ſecundum ut decreta præſenti animo peragatis, tertium ut ſincerè & candidè utrumque faciatis. Quod ad me ipſum attinet, coram hoc ampliſſimo conſeſſu ſanctè polliceor nihil omiſſurum me, quod ad leges exercendas faciat, & ut vobis veſtra munia ſine tædio ſuadeo obeunda, ita (quod mei proprium eſt officii) nunquam me tædebit rationem à vobis exigere.

Hactenus tres illas Conventûs indicendi cauſas explicui, omnes in hoc quidem conſpirantes, ut gratitudinem meam vobis exhibeant, ſed alia atque alia ratione; primam quidem verbo, poſteriores duas opere. Jam peractis quæ in hac oratione promiſi; fateor (quod in Sacris dicitur) ſervum me eſſe inutilem. Ut enim, cùm Deo ſervivimus quantum in nobis eſt, nihil fecimus niſi quòd ex officio nobis faciendum erat, qua ratione inutiles eo loco dicimur:

cimur: ad eundem modum, cum me vobis totum impendi, nihil niſi debitum præſtiti; Deo etiam vindice, ſi quid contra fecero. Non me latet, præcipuam hanc eſſe Regis & Tyranni differentiam; quòd hic populi corpora, & fortunas, & omnia ſuæ putat facta libidini: Ille vero civium ſuorum bono ſe natum æſtimat, eorumque proſpera ſummæ ſibi ducit felicitati. Ego vobis opulentis pauper eſſe nequeo, nec beatis miſer, nec fortunatis calamitoſus, nec ſecuris anxius. Quod autem ſervus haberi debeam, longe eſt veriſſimum. Sicuti enim ſingulorum, & hominum, & ordinum præſes ſum, rectorque, & caput, cum auctoritate omnibus imperans, ut ſubditis: ita ſi in unum corpus populum collegeris, tum profiteor, ut caput gratia corporis factum eſt, non corpus gratia capitis; ita Regem populo natum eſſe, non populum Regi. Quanquam enim Rex & ſubditi ſint relata; Rex tamen abſque populo eſſe nequit, at ſine Rege eſt populos invenire. Ego nunquam erubeſcam magnus ille Reipubl. haberi ſervus, cui nihil unquam in hac vita, bono publico, carius aut beatius contingat.

Quum autem promptitudinem illam & unanimem conſenſum, quo in eum me receptiſtis locum, quem mihi divina præparaverat benignitas, non horum aut illorum benevolentiæ adſcribere oporteat, ſed omnium: nemini certè peculiari jure à me debetur gratia, ſed omnibus. Nam ut in delictis, quod à multis peccatur, impunè peccatur; ita ejus, quod omnibus conſpirantibus bene factum eſt, nemo ſibi gratiam privatim vendicet. Unde, quòd eorum, qui à me præmia expectabant, non omnium ſatisfecerim votis, perfacilis mihi apologia eſt. Ex quo regnum hoc inii, peti à me ſolebat aut dignitas in Republica, aut officium in mea familia, aut prædiorum aliarumve rerum commoda. Si cunctis mandaſſem honores publicos, mandaſſem nemini. Nec enim aliter conſtant honorum gradus, niſi quorundam præter cæteros ratio habeatur. Omnes verò in conclave aut cubiculum admittere fruſtra tentaſſem, cum neutrum ſit omnium capax. Si prædiorum aliarumque rerum præmia, omnibus vulgaſſem, exaruiſſet liberalitatis meæ fons, nec jam ſuppeteret quo quenquam munerarer. Non tamen (ut ſpero) ita parcus fui horum trium diſpenſator, quin tam exiguo tempore pluribus notam fecerim liberalitatem meam (quod ſine jactantia dictum velim) quàm ullus ante me Regum Angliæ. Quin potius veniam tantæ munificentiæ à vobis peto. Nam, regni patrimonio diſſipato, civibus meis gravis eſſe cogerer; quod ego omnium Regum invitiſſimus facerem. Quanquam enim (ut modo dixi) non ſinguli fuerint, ſed univerſi, qui de me bene mereri ab initio ſtuduerunt; erant tamen qui ratione officii, aut gratia ad populum, aut aliqua alia de cauſa & ante & in ipſo adventu meo conati ſunt ſui in me amoris aliquod edere documentum. Non quod ego ullus dubitem, quin alii, ſi eorum tenuiſſent locum, mihi eundem præſtituri fuiſſent affectum (tam concors erat adventanti omnium applauſus) verumtamen, quando hæc mihi benevolentia à certis hominibus delata eſt, eos ſine ingratitudinis nota negligere non potui. Quosdam igitur ad publicos honores evexi, quosdam in familiam recepi: partim ut bene meritos, ſed tenues, viribus inſtruerem ad provincias obeundas, quarum à me cenſebantur capaces: partim ut nihil meritos, ſed honore dignos auxilio meo, ſine quo honorem mandatum gerere nequibant, non deſtituerem. Duæ me præcipuæ cauſæ munificum fecerunt, altera honeſta & cum ratione conjuncta; altera (nec pudebit fateri) ex mea orta infirmitate. Pati enim non potui, quin, totus ſic devinctus Reipublicæ, ex beneficientiæ fonte quosdam rivulos emitterem, ad ejus partes irrigandas, ad ejus membra recreanda, fovendaque: & hæc honeſta fuit ratio. Altera meæ imbecillitati imputanda, numerus erat petentium & petendi importunitas. Ratio nobis infunditur, ſed experientia tempore & labore acquiritur; quæ me hanc donandi facilitatem dedocebit, & patrimonio meo & (quod inde efficitur) regno damnoſam; quæ res etiam civibus meis perſuadebit aliquando, ut hanc petendi importunitatem dediſcant. Indicatis igitur cauſis, propter quas hunc conventum indixi, nihil aliud videtur ſupereſſe, niſi ut vobis me purgem, ſi in mea oratione non inveneritis, quam fortaſſe expectaſtis, facundiam. Poſſem hic negotiorum quibus diſtrahor, gravitatem & aſſiduitatem obtendere, per quæ non licet de dicendis cogitare antequam ad locum dicendi veniam. Poſſem etiam ea impedimenta cauſari, quæ mihi ex primo hujus ampliſſimi conventus aſpectu naſci potuerunt: ſed his miſſis, cauſam ejus rei non minus ingenuè quàm liberè vobis expediam. Ego in ea ſemper mente, fui optimam Regis eloquentiam eſſe ſimplicitatem, & candorem. Nam ſermonem regium ambiguum aut perplexum eſſe non decet, ut inſtar veterum oraculorum, quæ à Diis edebantur, in contrarios ſenſus rapi queat & diſtrahi, & hæc eſt ſimplicitas. Candoris nomine generoſum illud honeſtum intelligo, quo ejus orationem vitamque omnem incoctam eſſe oportet; ut quantum dignitate reliquos ſupereminet, tantum etiam candore præcellat, & linguam faciat veracem mentis nunciam. Hoc autem facundiæ genus jugiter à me expectabitis.

ORATIO HABITA IN CONVENTU ORDINUM, EX ORE DICENTIS, QUANTUM POTUIT FIERI, VERBATIM EXCEPTA.

PAtres, Proceres, Equites, Cives, hujus ampliſſimi Concilii; Res, de qua nunc apud vos dicturus ſum, mihi nihil ejusmodi cogitanti, paulò antequam ad vos accederem, oblata eſt. Ita accidit, ut, qui in præcedente conſeſſu præcipuam dicendi materiam mihi propoſuerim vobis & Reipubl. quam repræſentatis gratias agere, quòd me in ſolium divina benignitate ſanguinisque & naturæ jure debitum mira & incredibili alacritate receperitis; nunc neceſſe habeam longè ampliorem gratiarum agendarum materiem ſuſcipere, quanto nimirum vobis altior eſt Deus ille Opt. Max. qui hoc tempore me, & vos, & Rempubl. à præſentiſſimo internecionis periculo admiranda bonitate liberavit.

Quare ſermonis initium mihi erit vetus illud divinæ veritatis oraculum; Miſericordia Dei ſupra omnia opera ejus. Neque enim ex creato mundo tantum ſplendoris acceſſit divinæ gloriæ, quantum ex redempto: Neque microcoſmi generatio, in primo Adamo, juſtitiam & miſericordiam divinam ſi extulit, ut ejusdem regeneratio, in ſecundo. Nunc verò liceat mihi veſtra bona cum venia (quando Dei nomen Regibus ut Vicariis ſuis Deus ipſe tribuit, eisque divinitatis ſcintillas aliquas inſeruit) aliquantum immorari in collatione Dei operum erga univerſum orbem, cum iis, quæ tum in me, tum in parvum hunc dominationis meæ orbem, à reliqua terra Oceano diviſum, exeruit. Ut enim in prima ætate mundum ſcelere & flagitio luxuriantem, Dei filiis hominum filias depereuntibus, quum impietatis omnigenæ cumulus ſummum apicem attigiſſet, aquarum diluvio mundum immerſit Deus, non ut ablueret, ſed ut diſſolveret, uno Noacho cum familia excepto, qui DEI minis perſuaſus fide & pœnitentia commune periculum declinavit. Eodem modo in hoc mundi veteraſcentis ſenio, ubi nequitiæ & deploratæ in Deum hominesque perfidiæ nihil deerit, Deus pœnas iterum ſumet de mundo, non aquis ut olim, ſed igne; nec ut expurget, ſed conſumat, illis tantum exceptis, quos fide ſubtrahet exitio, & labe purgatos ſaluti vindicabit. Gemino huic rerum omnium exitio aſſimilare mihi liceat duos illos nefaſtos dies, in quibus & mihi & vobis hujus parvi orbis incolis, quorum mea ſalus maximè intereſt, Deus minitatus eſt interitum. Tametſi enim omnes homines & inprimis Reges, velut celſæ arbores, aut ſcopulorum montiumque ardua, innumeris vivant expoſiti periculis, quibus & ipſe ego ſi quis Regum alius inde uſque à tenerrima ætate, & priusquam ex matris utero prodiiſſem, fuit obnoxius; inter omnia tamen diſcrimina quæ pertuli, duo præcipua & maxima fuêre.

Prius in patrio meo regno contigit, ubi vitæ meæ prior pars transacta eſt, poſterius, quod & atrocius, hîc inter vos. In priore baptizandus eram meo ſanguine, nec tantum in præſens ad populares meos, ſed in futurum ad vos quoque perveniſſet mei interitûs ſenſus. Ereptus ſum tamen ſingulari Dei munere è faucibus mortis, à mucrone pugionis; ut tantum beneficium agnoſcerem, & velut è fornace exploratior exirem. Poſterius autem, quod nuper adeo contigit, quo non mihi tantum, ſed vobis quoque omnium ætatum & ſexuum & ordinum promiſcuo exitio pereundum erat, non infamia ſanguinis, ſed fragore, flammâ, & ſulphure, à quo tamen divina clementia nec ſine miraculo omnes incolumes facti ſumus. Quid hic loquar, neſcio, imo potius quid non loquar? cum horrore animi illud Poëtæ uſurpandum eſt

---- Vox faucibus hæret,

In hac autem dira & tartarea machinatione, qualem nulla novit hiſtoriarum memoria, tria admiranda, vel prodigioſa potius obſervo; atrocitatem ſceleris inauditam, cauſam ejus audendi leviſſimam, rationem detegendi inexpectatam.

Ad primum quod attinet, neque unquam ſatis miretur infandam hujus machinationis ſævitiam, non ſolum in vitam meam, uxorisque & liberorum, verum etiam ad Reip. interitum, ad patriæ vaſtitatem, qua univerſis pariter erat intereundum ſenibus, infantibus, juvenibus, nobilibus, ignobilibus, viris, fœminis. Deſignabantur ad perniciem major nobilitas cum Clero, Epiſcopis nempe & potiore Concionatorum parte, tum equites cum minore nobilitate, quin &, qui in hoc cætu futuri erant Pontificiæ ſuperſtitionis fautores, communi fato involvendi erant, omnes præterea Judices cum Juriſconſultorum maxima parte & Scribis. Ideo verò in hac Curia tam atrox ſcelus

patrandum erat (quemadmodum ipſe jam in carcere incendiarius fatetur) ut quo in loco adverſus ſe & ſuam religionem duris (ut ajunt) legibus ſævitum erat, ibi homines & parietes ipſi vindicibus flammis ſimul & ſemel tanquam fulmine diſploſi è medio abolerentur. Porro videre mihi trucem exequendi facinoris modum. Mortis per vim illatæ tres omnino ſunt differentiæ: Prima cùm homo hominem interimit; quod genus violentiæ minus in ſe habet terroris; vim enim vi licet repellere, & ſi injuriæ arcendæ facultas deſit, quis ſcit an in animo aggreſſoris aliquem miſericordiæ affectum etiam in ipſo ſceleris articulo excitaverit Deus? ut plurimas omittam in ejusmodi periculo expediendæ ſalutis vias.

Altera violentæ mortis ratio priore crudelior eſt, quæ à feris animantibus infertur. Ut enim minus moventur miſericordiâ, ſic horribilius eſt in eorum furorem incidere. Fieri tamen interdum ſolet, ut vi oppoſita prohibeantur, vel aliquo clementiæ affectu feritatem remittant, ut Leones erga Danielem antro ſuo incluſum, vel grati ille animi Leo adverſus Romanum civem, pro beneficio accepto, vitâ redonatum.

Tertia & omnium ſæviſſima eſt à rebus inanimis, & inter has ab aqua & igni, & è duobus hisce elementum ignis furioſius eſt & implacabilius.

Alterum eſt quam levi vel nulla potius cauſa ad hanc Tragœdiam agendam hi artifices prodierint. Nam ſi patrimonia decoxiſſent, vel contumelia aliqua irritati fuiſſent, deſperationi imputari poſſet hoc inceptum, vel vindictæ. At enim (ut de me loquar) vix ullum eorum, ne de facie quidem, novi, neque ipſi vel ſpeciem ullam injuriæ obtendere poſſint; & ipſe furcifer jam comprehenſus ingenuè fatetur neque ſe, neque ſocios ad hanc mentem ullâ aliâ cauſâ compulſos fuiſſe, præterquam uno & ſolo religionis ſuæ ſtudio. Mirum & illud eſt, homines (nomine ſaltem) Chriſtianos, & indigenas & Anglos, è quibus unus peculiari ſacramento in honorato officio mihi obſtrictus erat, ſui Regis, regiæ ſobolis, patriæ, & Reipubl. internecionem eſſe machinatos. In hoc verò ſtupenda elucet cum malitiâ perverſitas, quod ſacerrimus hic in vinculis nebulo, ad nullam aliam pœnitentiæ ſignificationem adigi potuerit, niſi quòd ob rem infectam deſiit pœnitere.

Tertiò, non levem meretur admirationem proditio conjurationis; quæ magis vos redderet attonitos, ſi æque vobis ac familiaribus meis meum notum eſſet ingenium. Qui enim ſemper exiſtimavi è tyrannorum morbis eſſe ſuſpicionem, tantumq; ſemper in contrarium illam, ſecuritatis partem propendi, ut vel ſeriò admonitus omnem conſpirationum metum procul rejecerim, in præſenti negotio tantum à me ipſo mutatus fui, ut lectâ per Secretarium meum epiſtolâ, qua ſubiti ictûs periculum hoc tempore futurum indicabatur, ſtatim animo conceperim ſulphurei pulveris dirum & tremendum ictum deſignari: Idque contra communem loquendi rationem vel Theologis, vel Juriſconſultis, vel denique Grammaticis uſitatam. Inde rem totam diligenti ſcrutinio volui explorari: ſtatim in lucem venerunt inſidiæ: Miniſter etiam ſceleris apprehenſus eſt. Quod ſi verba deflexiſſem ad aliud quodvis periculi genus, fruſtra in prudentia humana ſalutem quæſiſſemus.

Porrò, in eo mirabilis divinæ providentiæ effectus apparuit, quòd vix dum è cella egreſſus eſt incendiarius ab incepto opere, quum deprehenſus eſt unà cum ignitabulo in pera, quo infernalem illum ignem ſuſcitaret: nec erubuit fateri ſibi omnino conſtitutum fuiſſe, ſi paulò citiùs (in cella nempe) comprehenſus fuiſſet, & ſe & ſuos captores eadem flamma, iisdem ruinis obruere.

Ego autem in propria cauſa ingentes Deo gratias debeo; quòd ſi ob peccata noſtra nefarios eorum conatus ad exitum perduci paſſus fuiſſet, intellexiſſent tamen poſteri me vitæ meæ exitum inveniſſe non in popina, non in luſtro, non in alio infami hominum cætu: verum in ampliſſima illuſtriſſimorum virorum corona, eoque dignitatis loco, ubi Regem eſſe ad obeunda regia munia inprimis decet; idque ad beneficii cumulum multum addit. Quo magis nobis omnibus incumbit Deo ſoſpitatori gratias agere, mihi autem præter cæteros, cui ſemel adhuc conceſſum eſt (quicquid poſtea de me fiet) vos in ampliſſimum hunc locum convocare: ut ubi omnibus ſtruebatur exitium, ibi ex omnium ore audiatur divinæ laudis præconium, & mihi id de meis veſtrisque hoſtibus uſurpare liceat, quod David in Pſalmo ait; Inciderunt in foveam quam fecerunt. Quum autem Romanus ille Scipio naturæ lo[illegible] ductus lumine à Tribunoplebis poſt ſecundum bellum Punicum repetundarum accuſaretur, injectâ ſubitò mentione de parta eo ipſo anni die contra Hannibalem divinis auſpiciis inſigni victoria actionem interrupit, & ſic cives omnes ultrò gratulantes, relicto tribunali, ad agendas Deo gratias in Templum deduxit: quanto juſtius nos Chriſtiani inæſtimabile Dei beneficium gratis animis, & linguis hoc tempore & hoc loco celebrare debemus, etſi hujus conventus nulla alia foret occaſio. Qua in re ſi oratione magis Theologica, quam fert loci hujus conſuetudo, uſus videar, res ipſa pro me loquetur. Cum enim pro inuſitato clementiæ ſuæ & amoris pignore Deo gratiam redditurus acceſſerim, quo ſermonis genere aptiore uti poſſim, quam ipſamet divini verbi formula; ut clarius ex oppoſito eluceat tam Diabolicæ conjurationis turpitudo. Quapropter unde cœpit, ibi deſinat oratio, miſericordia Domini ſupra omnia opera ejus.

Supereſt ut paucis aperiam, quid deinceps in caſu tam inopinato ac deteſtando vobis agendum cenſeam. Scio equidem vobis omnibus, ſubditis meis, fidei & amoris integritate

mihi

mihi probatis, uſque adeo animos pio hujus negotii zelo ardere, linguas ita promptas eſſe animorum interpretes, manusque & pedes tam pronos eſſe amborum miniſtros (quo nomine neque incitandi à me, nec merita veſtra laude fraudandi eſtis) ut forſan pietatis affectu in voces temerarias ſitis erupturi, & ad eorum contumeliam, quos non attingit hujus facinoris conſcientia. Verum cogitate non ſine meo dolore poſſe accidere, ſi quis innocens, ſive alienus, ſive domeſticus, nominis aut rei detrimentum incurrat. Etſi enim negari non poſſit, quin auctores eo impulerit cæca ſuperſtitio & religionis erroneæ amor, non inde efficitur omnes Pontificiæ religioni addictos huic ſceleri fuiſſe affines. Quanquam enim ſatis conſtet, nullam unquam extitiſſe ſectam, Mahumetana illa fuerit, Judaica, Pagana, aut Calecutenſis, ubi Diabolo defertur cultus, quæ licitum eſſe ſtatuerit, nedum (ut Papiſtæ loquuntur) meritorium Reges religionis zelo occidere, Reſpublicas evertere: Quanquam etiam in omni ſectâ inveniantur fures, & homicidæ, & proditores, nullique unquam ad ſupplicium perducti culpam à ſe in ſuam religionem rejecerint, præter hos Romanæ religionis cultores: Non dubium tamen eſt inter Papiſtas quoque viros probos & honeſtos reperiri, qui etſi de præſentia corporis Chriſti, de numero Sacramentorum, aliisque ejuſmodi Scholaſticis controverſiis pravè ſentiant, horrenda tamen illa & ſacerrima Papatus dogmata, verum iniquitatis myſterium vel neſciunt vel non credunt. Quamobrem & Papiſtas majores noſtros, ſi qui ſub vitæ finem in unius Chriſti crucifixi merito ſpem fidemq; collocarunt, fatemur æternæ vitæ factos compotes; & Puritanorum crudelitatem, qui omnes Papiſtas citra exceptionem ignibus adjudicant, flammis cenſemus expiandam. Firmum apud nos maneat & indubitatum multos notæ probitatis homines papiſticis deceptos erroribus integra eſſe in Regem fide, & amore. At nemo certa cognitione ejus ſuperſtitionis principia intelligit, usque conſtanti fiducia adhæret, qui veri Chriſtiani vel boni civis nomen tueri queat. Quantum verò ad exteros Principes attinet & Reſpubl. eo ſecurius & ipſos, & eorum Legatos, & miniſtros ab omni tam prodigioſi ſceleris conſcientia abſolvo, quo certius ex meo ipſius ſenſu de Chriſtianis Principibus judico; neminem eorum tam eſſe abjecti animi, ut de ejusmodi perfidiâ bene ſentire aut poſſit aut velit. Ut igitur mihi cum omnibus Chriſtiani orbis Regibus felix & ſincera intercedit amicitia (ut graviter modo Cancellarius) ſic & vos decet hac in re bene de illis judicare, bene loqui. Ego quidem cum illo Philoſopho pellucidas in meo pectore optarim ex cryſtallo feneſtras, quibus meo populo nudæ animi mei cogitationes vel penitiſſimæ apparerent, tum etenim perſpectum vobis foret, nullam ex hoc caſu in animo meo factam eſſe mutationem, niſi in hisce duobus: Primò, quòd curam intendere & cautionem diligentiorem adhibere ſtatuerim, ut univerſæ conjurationis arcanum funditus explorem: Secundò, quòd rebus maturo conſilio expenſis ſeverius in reos & conſcios decreverim animadvertere. Quod ſi ſubitæ dictionis tumultuario apparatu fortè fuerim veſtris auribus importunior, cogitate, in ſubito atque inexpectato caſu ſermonis genus convenire improviſum, & perturbatum.

Porrò, quòd Conventum hunc in poſt Natalem Domini diem diſtulerim, duæ fecerunt cauſæ; nam nec mihi nec meis Conſiliariis vacabat utrumque negotium, & conjurationis & Comitiorum, pro dignitate ſimul curare: & veſtra omnium domi neceſſaria erat, ad muneris veſtri functionem, præſentia. Rebelles enim iſti qui univerſam penè hujus inſulæ gentem hoc tempore ſperaverant delere, quo ſinguli ad negotia tum publica in Comitiis; tum privata in foro procuranda conveniunt, nunc procul hinc in agris curſitant, & tempus nacti quo non aliud erat ad fugam aut nequitiam opportunius, velut in ſolitaria & deſerta provincia graſſantur. Fieri etiam poteſt, ut proximo conſeſſu hujus criminis arbitrium vobis deferam. Nam inaudito ſceleri non vulgare debetur judicium; quod illi in nos intentaverant; ipſi lege talionis ſufferant: ut eodem in loco iisdemque judicibus, quibus exitium meditabantur, juſtas prodigioſi parricidii pœnas luant. Sed quoniam nondum certò ſtatui proximo Ordinum Conventui intereſſe (nam neque id nunc neceſſe erat, niſi quòd unionis articuli, de quibus convenit, hîc coram Principe & populo exhibendi erant) viſum mihi eſt paucis apud vos de Comitiorum natura diſſerere, quæ, memoriæ in mente repoſita, vobis dehinc uſui eſſe queant.

Quanquam enim, in primis ſtatim poſt meam Inaugurationem Comitiis, me de veſtris legibus & Republ. diſceptare non decuit (omnis enim ſcientia aut divinitus infuſa eſt, aut ſtudio acquiſita, illa cum Prophetiæ dono jam pridem e terris abiit; hanc novus hoſpes, veſtrarumque rerum adhuc inexpertus, habere non potui) poſt triennalem nihilominus regni hujus adminiſtrationem, tempus quidem aliis breve, Regi verò ad multarum rerum obſervationem idoneum, ea potui percipere, quæ ad regium pertinent officium: præſertim cum alio in regno, in quo leges obtinent veſtris ſimillimæ, diu Regem egerim. Cæterùm quid de unione & ultima Delegatorum ſententia cenſendum ſit, veſtræ permitto prudentiæ: qua in re verè teſtari poſſum, nihil à Delegatis ſtatutum, quod non ex æquo cedat utriuſque gentis bono, & illi de mea ſinceritate teſtimonium viciſſim perhibebunt: Tantum enim abeſt, ut me auctore quicquam ſtatuerint, quod in hujus populi detrimentum vergat; ut potius omnem ejusmodi Unionem diſſuaſerim, quæ alterutri populo vel damnum vel offenſionem crearet.

Quod verò ad hæc Comitia attinet, certum eſt nihil aliud eſſe quam ſupremum Regis Concilium, ejus juſſu ad leges rogandas, abrogandas, explicandas convocatum; ut ſceleribus pœna, virtuti præmium decernatur. Quatuor hic ſumma capita conſideranda veniunt; primum, ex quibus hoc Concilium conſtat; Secundum, de quibus rebus hîc agi debeat; Tertium, quis ſit hujus Concilii finis; Quartum, quibus modis ad illum finem perveniri poſſit.

Ad primum quidem conſtat hic cætus capite, nempe Rege, & corpore, ſeu membris; Superiore ſcilicet & Inferiore domo Superior Domus conſtat partem Nobilibus, quibus ordinis ſui & dignitatis jure hæreditarius in hoc Concilio locus eſt; partim Epiſcopis, qui eo honore fruuntur ad vitam. Inferiorem domum conſtituunt equeſtris Ordinis homines, miſſi è ſingulis Regni partibus, & cives ex urbibus & oppidis. Quorum numerus domi cum ſit innumerus, quidam ex omnibus electi ad Comitia mittuntur, totum civium, unde electi ſunt, ordinem repræſentaturi.

Negotia autem in his Comitiis tractanda publica eſſe debent; & talia quidem, quæ non niſi in Comitiis poſſent expediri: nec plura, quam ipſa jubet neceſſitas. Ut enim in corruptiſſima Republica plurimæ ſunt leges, ita vis legum non eſt in numero, ſed in recta earum interpretatione, & diligente obſervatione. Velim itaque vos cogitare non eſſe turbulentis & hîc temerariis hominibus locum, ut quicquid primo animi impetu concipiant, id ſtatim ſanciant lege: Meminerint potius illam Spartanorum conſuetudinem, ubi ſi quis novam legem rogaret, prodiret coram populo collum laqueo circundatus; ut, ſi non probaretur quod rogaret, ſtatim ſuſpendio temeritatis pœnas lueret. Tanta eſt in novis legibus proponendis cautio, præſertim amaris & acerbis, unde inter Regem & populum offenſiones oriantur. Neque verò hic privatis hominibus locus eſt, ut publicarum legum obtentu ſuis ſatisfaciant cupiditatibus, interdum cum vicinorum ſuorum, interdum cum Reipubl. damno; qualia multa ſpecioſis nominibus concedi ſolent, & furtim obtinere, ideo tantum impetrata, ut adverſario creetur noxa, aut publici boni ſpecie expiletur plebs, & paucorum loculis farciendis tributum omnibus jubeatur.

Quum verò geminus Comitiorum finis ſit, Dei gloria, Regiſque & populi bonum; minimè hic decebit privatos homines, propriis ſenſibus addictos, vel curioſitatis nimium ſtudioſos, vel denique eloquentiæ laudem affectantes inutili elaboratæ orationis ſtrepitu tempus terere. Si illis Dei gloria cordi eſt, Regiſque & patrię bonum, hoc vanitatis genere erubeſcent; memores ſe Regi ſuo, cujus bono & patriæ omnem ſuam prudentiam debent impendere, eſſe velut ſacramento obſtrictos Conſiliarios.

Poſtremò, ut labores veſtros ad optatum finem feliciter perducatis, meminiſſe oportet, vos à Rege huc eſſe convocatos, ut in rebus ab ipſo propoſitis ſalutare conſilium exhibeatis; ubi vos maturo judicio expendere, atque ex imo conſcientiæ ſenſu decernere oportet, quatenus illa & Principis & patriæ commodis, quæ ſeparari nequeunt, inſerviant. Quod ad meipſum attinet, nihil (teſtor fidem) unquam proponam, quod non æque in publicum vergat commodum ac meum, neque unquam intercedam, ſi quid in Reipubl. cui natus ſum emolumentum à quopiam videro proponi. Ut verò ſententiam veſtram liberè dicere, ſic & proponere ex officio vobis incumbit, ſi quid re bene explorata ad fines jam dictos faciat, vel etiam ad latentes regni morbos Regi adhuc ignotos detegendos. Quòd ſi in hoc ampliſſimo loco tanta opus eſt gravitate, pudeat tandem homines leves oſtentandi ingenii causâ hic argutari, Principi & Reipubl. detrahere, ſe invicem ſubſannare: quæ omnia rectius in popinis & ganeis, quàm in Senatu tam venerando peragerentur.

Quando autem hic cætus jam nobis ſolvendus eſt, quotquot alicubi magiſtratuum munere funguntur hortatos velim, propere domum redeant, & perduellium conatus reprimant, eorumque corpora comprehendant. Eo in negotio ut proſperum à Deo exitum precor, ſic etiam rei feliciter geſtæ nuncium non tardum, quin & vos ipſos cum publica omnium lætitia brevi reverſuros, expecto.

Hic poſtquam Cancellarius de Comitiis differendis paucula interfatus eſſet, Rex, ſermone reſumpto, ſequentia ſubtexuit.

CUm Deo ita viſum fuerit gemino Martis die, qui ſui menſis erat quintus, gemino me expedire periculo, ut inde diſcerem adverſus eundem hoſtem Diabolum eundem mihi ſemper fuiſſe defenſorem Deum, non alienum eſſe ratus ſum, ſi in primum & vigeſimum diem Januarii, qui Martis erit, proximum huj⁹ Concilii conventum remittamus certâ ſpe & fiducia, cujus beneficio tanto periculo erepti ſumus, ejuſdem auſpiciis proſperum fore nobis horum Comitiorum exitum; quæ non abſque Dei Opt. Max. conſilio hucusque arbitror protracta. Etſi enim nunquam mihi propoſitum fuerit, meis rebus aut commodis ſtudere, niſi quatenus cum publica utilitate ea eſſent conjuncta, vitio tamen vobis vertere non poſſum, ſi in horum Comitiorum principio, recentique meo adventu, multa fueritis ſuſpicati & in deteriorem partem interpretati, de quibus nunc poſt idoneam noſtri moris & ingenii, & regiminis experientiam, nullus, ut ſpero, ſcrupulus vobis relictus eſt.

ORA-

ORATIO HABITA IN CONVENTU ORDINUM IN PALATIO ALBAULÆ

PRID. KALEND. APRIL. M. DC. VII.

Viri Nobiles, Equites, Cives; In principio convivii generoſius exhibetur vinum, ſub finem deterius; ait Architriclinius ille in Cana Galilææ, ubi Chriſtus primo illo aquæ in vinum converſæ miraculo innotuit. Mihi quoque in præſenti negotio non Chriſti, ſed Architriclini illius ſequendum eſt exemplum, ut ultimo loco vappam vobis exhibeam. Nam toto hujus diuturni conſeſſus tempore exquiſitiſſimas illas ſermonum delicias pæne habuiſtis ad faſtidium; Vos inprimis de Domo Inferiore, quibus aures ita ſuſpicor præmeditatarū orationum ſuavitate permulſas, ut ægrè nunc ſub finem, tumultuarii ſermonis acorem admittant; quo rem ipſam ſine pompa, veritatem ſine lenocinio, naturam ſine fuco vobis conſtitui exponere: quanquam ſanè, ſi dicentis auctoritatem, & audientium gravitatem, & negotii utilitatem reſpiciatis, multò ſatius opinor rem ipſam verbis anteferre. Elaboratæ orationes quibus multum ineſt facundiæ, rei parum, Rhetorum ſcholis magis conveniunt; ubi non rerum pondera ſed dicentium ingenia expenduntur. At in Comitiis, ubi quæritur negotiorum expeditio, non dicentium commendatio, nihil magis decet quàm rerum ubertas, verborum frugalitas. Ut caſtæ matronæ maximum ornamentum eſt nativæ pulchritudinis ſimplicitas, offuciæ meretricum, quæ facie non ſua videri volunt, inſignia ſunt. Et in actuoſo hoc meo munere, quod ſecuræ meditationis luxuriem præcidit, omneſque meas cogitationes publico bono devincit, non ſolum expedit ita facere, verum etiam neceſſe eſt; quum veſtrum unusquiſque, ſola ſui diſtrictus cura, præmeditatis orationibus liberrimè vacare poſſit. Itaque quas res, velut diſſolutas ſcopas, coram vobis adfero, vos, quibus majus otium eſt domi, pro arbitrio colligite, diſponite, connectite. Verùm ad negotium ipſum me accingo; de quo ego tot linguis loqui poſſem ac vos omnes (ut divus Paulus ait) ſed malo tria verba fructuoſè loqui, quam diem otioſo verborum ſonitu extrahere. Fruſtra (ait Pſalmiſta) ædificatur domus, aut cuſtoditur civitas, niſi Deus omnia ſecundet. Idemque Paulus ait ſe plantare, Apollon rigare, ſed ſoli Deo deberi incrementum. Hæc mihi expreſſit diuturnum nimis hujusce Unionis negotium; quod quum primum ad vos retuliſſem, tam facile & proclive arbitrabar gemella regna unire, quam mihi expeditum erat hujus regni hæreditatem adire. Verùm nunc ex injectis obſtaculis, & prolixæ diſceptationis ambagibus, & novarum quæſtionum ſcrupulis, omnibusque nullo ſucceſſu tentatis, quid aliud mihi cogitandum relinquitur, quàm aut non rectè vobis negotium intellectum, aut me vobis arbitrum ſuſpectum, ideoque morâ moræ nexâ, auctâque controverſiæ difficultate nihil definitum. Neque poſſum vobis hujusmodi ſuſpiciones vitio vertere, nec dum ingenii mei & morum ita gnaris, ut ſuo tempore fore confido; neque ita mihi familiaribus, ut quotidiano colloquio meam de toto negotio audiretis ſententiam.

Quod autem moras veſtras & ſcrupulos iniquo animo ferre videar, nolite, obſecro, ita accipere, quaſi horæ ſpatio cupiam decerni, quod menſtruam exigit deliberationem. Nemini enim veſtrum ignotum eſt, Regem eſſe legem loquentem; ideoque ejus voluntatem luce clariorem eſſe oportere, quæ vobis de Domo Inferiore ex literis meis nuperrime ad vos miſſis ſatis innotuit, quibus perſpicuum feci nihil mihi eſſe antiquius, quàm ut omnes omnium poſſeſſiones collocarem in tuto. Itaque ut de ſenſu meo vobis conſtet, ingenuè jam fateor lentæ hujus deliberationis cauſas vobis idoneas non defuiſſe. Nihil temerè in rebus magnis definiendum; ſed deliberandum eſt diu quod ſtatuendum eſt ſemel: lentoque pede conſulendum eſt, ſed ubi conſulueris, maturè facto opus eſt. Si quid promovetis, nihil refert quam teſtudineus ſit motus. Sed ſcrupulus in via quærendus non eſt, nec nodus in ſcirpo. Ego medium urgeo in rebus omnibus: & eſt inter præcipitem ſtultitiam & ſummam tarditatem, via media, σπεῦδε βραδέως. Quod rectum eſt, exquirite, vana, ſuperflua, curioſa negligite; alioqui in optimis conſultationibus fruſtrà quæritur finis.

Verùm ne nimis hærere videar in communibus, propriè jam de præſenti negotio dicturus, omnia, memoriæ veſtræ causâ, ad hæc quatuor revocabo. Primò ediſſeram, quid petam; deinde quomodo petam: Tertiò, quæ commoda ex ea re in utrumque populum redundent: Ultimo, quæ incommoda videri poſſint moram facere.

Quod ad primum attinet, Deum appello qui cordium receſſus ſcrutatur, & vos ipſos, apud

quos mentiri mihi foret religio, quicquid à me petitum id ſalvo contractus noſtri jure peti, quo vos mihi obſequium & fidelitatem debetis, ego vobis amorem, præſidium, & tutelam. Neque ullam mihi unquam felicitatem optarem quæ cum populo non foret communis. Summa voti eſt, ut, abſolutiſſima legum perſonarumq; unione, quæ nunc duo regna ſunt ſub uno Rege in unum coaleſcant: Cujus Regis poſteri (ſi ita Deo eſt viſum) uſque ad conſummationem rerum vobis præſint: qualiter olim in Scotia Picti Scotique, in Anglia verò Heptarchiæ concreverunt. Ego Scotiæ nomine ejuſmodi ſpondeo unionem, qualem vos ipſi victores & jure belli faceretis; ſed per amoris coagulum, quo ſolo amicitia & fides continentur: ut ſicut utriuſque regni unus Rex eſt, ita etiam grex unus ſit, & lex una. Nec enim uni Regi facilius eſt duobus regnis contiguis præeſſe, quorum minus ab opulentia imperiis, velut ferrum à Magnete, attrahitur, quam uni capiti duobus corporibus proſpicere, aut uni marito duas uxores regere, quod & ipſe Chriſtus ipſe dixit, ab initio non fuit ſic.

Verùm in unione ipſa, duo notanda ſunt: Volo enim mentem meam vobis conſtare, evidentiæ magis quàm eloquentiæ ſtudioſus ſum: ideoque cum antiquis illis Philoſophis vitreas optarem meo pectori feneſtras prætendi, ne quid mearum cogitationum vos lateret; tùm verò nihil diffiderem vobis placere. Nam cum mihi abſolutiſſima unio in ore eſt, procul à mente eſt omnium rerum confuſio. Non eſt ſuis privilegiis exuenda Scotia, quæ non magis unioni adverſantur, quàm propriç quorundam locorum, ut Cantii, & Palatinatus Ceſtrenſis conſuetudines juri Anglico. Singulis enim territoriis & locis ſuæ ſunt conſuetudines, quas populorum moribus natura ipſa aptavit. Sed ego ejuſmodi legum Unionem intelligo, qua poſſit dici uterque populus ſub uno Rege & una lege vivere. Nam tranſacti inter vos temporis experientia, quam ratio quoque ipſa confirmat, jam edoctus ſum Jus Anglicum Anglis maximè convenire, nec civile Romanorum, nec municipale alius gentis poſſe cum eo contendi. Sed quum duæ ſint juris virtutes, perſpicuitas & integritas, aliis in partibus obſcurum eſt jus noſtrum, in aliis tam imperfectum, ut varietate caſuum cum ingeniorum ſolertia indies creſcente, Judices non ex legibus, ſed præjudiciis & exemplis jus dicere neceſſe habeant. Cujus generis incertitudinem ipſi Juriſperiti non negant, viri autem ingenui & generoſi, quibus aliud placet vitæ inſtitutum, hoc ſtudium faſtidiunt. Ubi enim cum varietate incertitudo conjuncta eſt, vir juſtus quidem ab officio non declinabit, at injuſto ad peccandum feneſtra aperta eſt, &, qui injuſto ſucceſſerit, vir probus injuſtas deceſſoris ſui ſententias defendere neceſſe habebit. Nolite igitur judicis arbitrio leges permittere, ſed ipſi eas probate & executate. Neque ego illas volo antiquari, ſed obſcuritatis rubiginem, quæ adhæret, abſtergeri; & Ordinum auctoritate in linguam populo notam transferri: quin & minus nocet omnes hoſce caſus ex decreto ordinum pro legibus haberi. Quanquam enim in quibuſdam errores ſint à Judicum iniquitate profecti, præſtat tamen certas leges, licet alicubi iniquas, quàm arbitrarias omnes & incertas, quales quales ſint, habere. Nam ſatius eſt, quod apud nos vulgo dicitur, ferre incommodum quam perniciem. Emendandarum autem legum nunc luculentiſſima eſt occaſio, cum earum imperio Scoti quoque nunc tenendi ſint; quibus, quòd ſuas leges non cupiant niſi melioribus & clarioribus mutare, vitio nemo poteſt vertere.

Verùm ad hanc rem præparato opus eſt. Naupegus ad navem ligna, architectus ad domum ædificandam materiam, Rex prudens ad bellum nummos præparat, & ut verbo expediam, nullum opus memorabile ſine prævio apparatu ſuſcipitur: quo reſpectu deliberationem hanc Unioni volui præmitti. Quæ cùm inſtar habeat conjugii, rem ſane abſonam faceret, quiſquis inter duos ſibi charos nuptias conciliaturus, cum ambobus ageret, ut lectum ſimul inirent, & genialis tori officium facerent. Nunquid torum præcedere debuerat adſpectus, familiaritas, conſenſus parentum, ſponſalia, dotalia pacta, & id genus alia, quæ extremo conjugii complemento præmitti ſolent? Uno eſt reditus in gratiam poſt diuturnas inimicitias, & cruenta vetuſtiſſimarum gentium bella. Optima odiorum inter privatos componendorum ratio eſt, ſi ad dextras jungendas, & ad oſculum primò invitentur; deinde verò ad tecti, aut, ſi fieri poſſit, ad lecti communionem, ut ſtomacho mitigato, conciliatiſque paulùm affectibus, patiantur faciliùs mentionem fieri præcipuæ injuriæ, viamque tentari concordiæ? Nemo non Unionem deſiderat honeſtus: ſed qui ſibi placere ajunt Unionem, quum nulla placeat ratio ad eam ineundam; iis profectò mel in ore eſt, fel in corde. Poſt iam prolixum examen, ſi in conſeſſu hoc veſtro tam diuturno nihil inter vos convenerit, quid aliud dicent vicini Principes, qui negotii hujus exitum avidiſſimè expectant, quàm manifeſtâ repulsâ genti inuſtam notam, & regiam majeſtatem diminutam? Quantum verò ab Unione Scotorum animos abſterrebitis, quum rem ipſam ludi, ſe traduci intellexerint? Una re lætor non plures uno homine ſic deliquiſſe. Unitas autem non eſt numerus. At è Scotis nemo adhuc repertus eſt, neque, me regnante, reperietur vobis in Comitiis aut ullo publico judicio maledicus: quo humanitatis genere ab iis victi eſtis. Expendite, an non potius prudentiæ veſtræ foret quibuſcunque rationibus Scotos ad Unionem invitare, unde tot vobis redundant commoda. Nonne inter vos Rex ipſe cum aula & familia manſurus eſt? Nonne juris & ſceptri primus hic futurus eſt, & propè unus locus? Nonne illi alii legum Anglicarum agnoſcent jugum, ac Cumbris demum, & Northumbris, aliiſque ad

Septen-

Septentrionem remotis, ſimiles evadent? vos maritum repræſentabitis, illi uxorem. Vos quaſi victores, illi victi; non jure belli ſed amore. Rariùs quoque viſentur illi à Rege, ut & cæteri Boreales; nec id niſi raptim & quaſi in tranſitu.

Ut igitur cauſam habeant, cur regnum ſuum olim potiſſimum in formam provinciæ redactum cupiant, vos ipſos ſtatuo judices. Quam quæſtionem ut faciliùs decidatis, fingite vos eſſe, in quos ejuſmodi ferenda ſit ſententia. Præparationem igitur ejuſmodi deſidero, quæ felici initio ſpem ſaltem aliquam faciat ſucceſſus. Scio præjudicata opinione multorum animos eſſe occupatos, & geminâ omnino adverſum me ſuſpicione medius fidius iniquâ nimis & falſâ.

Omnianimi enim in unione hac ad Angliæ miſeriam & Scotiæ felicitatem fore criſin; & Scotorum examinibus, qui, peracta unione, omnium rerum hic arbitri actoreſque futuri ſunt, Angliam aperiendam. Deinde verò, ſuſpecta eſt vobis nimia illa mea in Scotos liberalitas, quibus omnia poſt unionem æſtimatis largienda, vobis quoque, ea, quæ habetis, eripienda. Vobis unicam ſpondetis laborum omnium amaritudinem, illis vero fructuum dulcedinem: meque meis affectibus tantiſper creditis imperare, dum unio peracta ſit. At quam ſint hæc à veritate aliena, vobis ipſis, non ex verbis, ſed factis meis judicandum relinquo. Nunquid enim Unionem talem exigo, quæ nullam admittat exceptionem? Nonne ſyngraphâ meâ omnem judiciorum forique poteſtatem Anglorum in Anglia propriam ſpondeo? Num quicquam meditor, quod non æque cum utriuſque gentis bono conjunctum ſit? Si quid ejuſmodi in animo habuiſſem, antehac poteram feciſſe. Nemo enim eſt paulò Reipubl. peritior, qui neſciat Regi licere omnes Magiſtratus forenſes, alioſque cùm Eccleſiaſticos tum civiles, cuilibet, mandare. Verùm ego, literis meis Roiſtonæ datis, Delegatis ſignificavi, paratum me fore, abſolutam illam meam poteſtatem reſtringere.

Exiſtimant nonnulli Scotorum colonias meo juſſu huc deducendas, ſuaviter delirantes de plantis è ſterili in uberius ſolum transferendis, & macrâ pecude in pinguiora paſcua. Cui enim liceat vos veſtris ſedibus pellere? an ita potentem æſtimatis Scotiam, ut vos veſtris ædibus ejiciat? aut me neſcium, plus eſſe in Scotia terræ incultæ, & in Anglia hominum. Magis convenit ex veſtris urbibus, nominatim Londino, otioſæ plebis ſentinam in Scotiam emittere, quam novis inde coloniis vos gravare. Quòd ſi in jure dicendo his magis quam illis faveam, tum, me ipſo teſte, regio inter vos honore indignus habear.

Ego vos judices non recuſo, an non hactenus ambobus æquius fuerim. Quin operam dedi ut maximam apud vos tum promererer laudem, quum maximè poteram vobis nocere. Si huc uſque nihil in vos tentaverim, multò minus poſthac tentabo. Si tum non feci, cum nulla obſtaret promiſſi religio, quanto minus jam conabor, cum per legem non licet? Non ſum Scotis, quàm Anglis devinctior. Ibi natus ſum Rex, hic juratus; ambobus nunc impero: Qui ex ea gente præter cæteros de me meriti ſunt, ſpero jam mediocriter compenſatam eſſe eorum operam. Nec quiſquam ſupereſt ultra vulgarem beneficentiæ menſuram mihi munerandus, quo in genere regia benignitas prorſus claudi non poteſt. Juſtitiam & tutelá utriq; genti debeo, quam utique æqua lance diſtribuam.

Quod ad liberalitatem meam attinet, dixi jam vobis tres primos annos Saturnaliorum meorum fuiſſe: tunc Euclionem agere non licuit. Dixiſſent enim Joſephum fratrum ſuorum immemorem, aut me novi regni deliciis inebriatum. Nunc verò non eſt tam vilis Petitionum annona, ut ante, nec tam multiplices ſunt ex majore ſigillo mercedes. Quod ſi primo meo adventu Anglis benefecerim, à quibus tanta cum lætitia exceptus ſum, toto illo itinere amœnitate quaſi venatoria confecto, nonne etiam Scotos quorum erga me induſtria, fides, conſtantia, perſpectiſſima erant, quadantenus remuneratos oportuit? Periculum mei feciſtis jam quatuor annis, & ſatis notum eſt, quantopere, ſi voluiſſem, Scotos evehere potuiſſem: ſed quo diutiùs vivo, eo minor mihi futura eſt cum iis familiaritas, ideoque parcior apud eos liberalitatis meæ ſpes. Ex quo ad vos veni vix altera eorum pars mihi de facie nota eſt. Evaſere in viros qui tum pueri erant, & à meo digreſſu plures in lucem editi ſunt. Patrimonium verò regium, quod liberalitate mea diminutum ſuſpicemini, non ita attritum eſt, quin magnitudine & ſplendore cum quovis alio Chriſtiani orbis facile poſſit comparari. Quod quàm inviolatum & integrum poſteris meis ſervare cupiam, vos ipſos non latuit, quum poſſeſſiones meas, & latifundia, omneque eorum jus in ſceptrum volui tranſcribere: quod cur non factum ſit, mihi, ut noſtis, vitio verti non poteſt. Quæſtor ſollicitudinem meam, cujus ipſe optimè conſcius eſt, aliqua ex parte vobis jam interpretatus eſt, & niſi ipſe ſperarem triplum illius, quod ſubtraxiſſe videor, proventibus meis meâ operâ addi poſſe, ne ſomnum quidem in lecto capere poſſem. Sed cùm tanto tamque admirabili omnium applauſu, nec vobis ignoto, ad regnum venerim, & materiam meæ liberalitatis habuerim ampliſſimam, duarum gentium alacritatem & fidem, quod veſtrorum Principum nemini ante me contigit, iniquum planè ſit meam ex mea hæreditate beneficentiam cum eorum Principum donis comparare, quibus unius tantum populi cura incubuit; quorumque univerſum tempus imperii vix eo longius eſt, quod ego jam tranſegi. Quid quod eorum liberalitas longè fuerit meâ major, cauſis tamen longè minoribus?

Modus autem Unionis ſanciendæ in tribus eſt, Primo quidem, ut jus hoſticum utrinque antiquetur: Nam cum bellandi jus inter vos ſubla-

ſublatum ſit, certè jus hoſticum quoque nullum eſt. Deficiente enim cauſa deficit effectus. Et cùm non poſſit amplius nunc Anglus Scoto bellum indicere, jus illud ipſo jure corruit. Secundò verò, ut communia ſint utrinque commercia. Ego vobis extraneus non ſum, quem noſtis omnes è veſtrorum Regum ſanguine prognatum: Scoti verò ſubditorum jure vobiscum fruuntur communi. Qui poteſtis me communem habere Dominum, inter vos invicem peregrini? an qui eodem fidelitatis ſacramento vobiscum aſtricti ſunt, nihilo inter vos meliore conditione futuri ſunt, quàm Hiſpani & Galli? cum mea ſit in utrumque populum æqualis poteſtas, jus commercii neceſſe eſt utrinque eſſe æquale. Differuntur rumores nonnulla eſſe à mercatoribus Scotis inique facta. Præſtolabuntur iſti in Anglia proximum horum Comitiorũ conventum; ex inde ſubituri, an boni viri haberi debeant, an nebulones. Tertium eſt, ut privilegio civitatis inter vos donentur Scoti; præſertim cum ipſi fateamini non eſſe illos alienigenas. Quod genus prærogativæ hic factum eſt? Cùm primum ad vos accederem, à Judicibus & Juriſconſultis veſtris monitus ſum, inter Ante- & Poſtnatos utriusque regni ſubditos, latum eſſe diſcrimen; unde etiam edicto ſanxi, Poſtnatos eo ipſo cives eſſe quod ego regnum hoc inierim. Non diffiteor Judices, uti cæteros erroribus eſſe obnoxios, nec in omnia eorum verba jurare vos æquum cenſeo; hoc ſolum urgeo, utrique genti id nunc conducere. Succurrat quoque non minus credibile eſſe, Juriſperitos veſtros errare poſſe, quam Judices. Verùm quemadmodum hoc in negotio utriuſque populi bono conſultus cupio, ita vobis cavendum cenſeo, ne edictorum meorum authoritatem elevatum eatis, vel judicum veſtrorum fidem; qui exactis Comitiis de fortunis veſtris & vita ipſa jus dicturi ſunt: Ea enim ratione & Regi & Legi notam inuritis. Nam quacunque in re auctoritatem judicum minuitis, imperii quoque vim diſſolvitis, & Rempubl. traducitis. Una mihi præter cæteras ratio perſuaſit diſtinguendos eſſe, imo & anteferendos Poſtnatos: quia ſub communi Domino & Rege nati ſunt, ideoque vobis affiniores. At verò ſi quid magis conveniat, expendimus, tum omni dubio procul Poſtnatorum potior habenda ratio eſt. Nam Antenatorum perennis unio eſſe non poteſt; ſunt enim homines unius ævi, & pauci omnino, ſi cum ſuccedentium ſæculorum Poſtnatis conferantur: at Poſtnatorum unio æterna futura eſt, inter quos quum diſcrimen nullum jure ſtatui poſſit; labefactatæ hujus Unionis quam cupimus authoribus, perpetuæ turpitudinis & ignominiæ notam infligi neceſſe eſt: heheſcent præterea in Poſtnatis, in quorum præcipue gratiam unio expetitur, hi invidiæ ſtimuli, quibus Antenati exagitantur; cum ejuſmodi orientur Pharaones, qui Joſephum nunquam noverunt; ſucceſſores mei, videlicet, quibus inter vos natis educatisq́; non major cum gente Scotica intercedet familiaritas, quam cæteris Angliæ Regibus ante mea tempora. Nolite igitur adulantium blanditiis abduci à vero, quaſi Antenati ideo præferendi eſſent, quia mihi operam navarunt, & cætera hujus furfuris ſophiſmata. Quid enim mea in privatos homines beneficentia cum unione habet commune? Unio enim quorundam merita non reſpicit, ſed omnium bonum. Jus civitatis præterea, quod ſolum in veſtra eſt manu, pleriſque omnibus, quibus poſſit conducere, jam à vobis conceſſum eſt: Nec ullus dubito, quin benemeritis hominibus, quicunque à vobis id jus petituri ſunt, prompto & liberali animo ſitis conceſſuri. Certum igitur eſt ejusmodi diſceptatoribus mel eſſe in ore, fel in corde (uti antea dicebam) qui ſpecie tenus unioni favere volunt, animitus autem quantum poteſt, adverſantur. Quod ad exceptiones & reſtrictiones, quas prævia deliberatione æquas & neceſſarias ipſi vos judicabitis; perſuaſum habere mihi absque ullo gentis Scoticæ affectu gratiſſimum fore, quod optimum erit. Sum ego natus juratusque utriusque populi Rex. Liceat hoc ſaltem à vobis petere, ut in proxima diſceptatione alacriores ſitis ad ſolvendas, quam nectendas quæſtiones; utque dubiarum rerum clariſſima expoſitione acquieſcere velitis.

Magna futura ſunt & conſpicua hujus Unionis emolumenta, Pax, opulentia, mutua charitas, ſocietas, commeatus. Qui mihi ab adventu meo Reges congratulati ſunt, totius Inſulæ Monarcham me ſalutarunt; longe majore potentiæ meæ reverentiâ, quàm ſi uni tantum regno dominarer. Et vos ipſi quanta obſecro voluptate Hybernos intuemini, Scotos, Cambros, Anglos, cœlo ſoloque diverſos, omnes tamen unius imperio devinctos, in aularum mearum atriis, miniſterii cauſâ ſpatiantes? ut nobile illud atque eximium Comitatus noſtri decus prætercam, ex virorum ſplendidiſſimorum à variis cœli plagis affluxu; quo homines peregrini ad nos viſentes in admirationem rapiuntur. Utriusque regni confinia furum antehac, & latronum receptacula, ſpoliaria civium, funeſta majorum veſtrorum buſta, loca cædibus & rapinis infamia, viſu inculta & horrida; jam ſunt veluti duorum regnorum centrum & umbilicus, viris, opibus, humanitate politiſſima: exſurgunt ſacra templa, panduntur ædium fores, nec abactorem nec ſicarium extimeſcunt. Mira ſanè mutatio; ubi antea nihil oculis auribusvé obverſabatur, niſi occiſorum gemitus, miſerorum querelæ, ſpoliatorum clamores; jam videas pacatos, ſecurosque ſub tectis, nec plangunt amplius infortunia ſua, ſed Deum orant pro Regis incolumitate, qui illis hæc dulciſſima fecit otia. Limites ab utraque Tuedæ ripa ut pacis ſuavitate, ita ſoli ubertate non multis cedunt Angliæ Tractibus. Si quando poſthac diſſidium evenerit, (quod Deus omen avertat) quæ mala inde expectanda ſunt, vos ipſi poteſtis divinare.

Incom-

Incommoda autem, quæ Angliæ ex hac unione metuuntur, valde, ſcilicet, ſunt mira: Gens Scotica (ſi credimus) numeroſa eſt; ea in noſtris arbuſtis nidificabit, amœniſſima agrorum colet, plebem noſtram exedet, nos atteret. Otioſæ profectò, & viris indignæ ſuſpiciones, quæ vos poſſidetis, iis uti frui Scoti non poſſunt. Jure non licet, mea venia non licebit. Fingite nec dignitatem mihi neque conſcientiam conſtare, (abſque quibus ne tantillum quidem liberet vivere) quamdiu tamen communis ſenſus mihi ſupereſt, an eos, quos fortè nunquam aut tantum in procinctu viſurus ſum, vobis anteferrem, quibuscum tota tranſigenda eſt vita? Numquid illi examinibus ſuis veſtram terram univerſam occupare poterunt, ut olim Gotthi & Vandali Italiam? Non ignota res eſt, longè eſſe vos numero ſuperiores; & illos, ſi ad hoc uſque tempus invicti fuerint, non intuliſſe ſcilicet vim, ſed tantum repuliſſe illatam: & hunc honorem vel fortunam qualemcunque maxima ex parte montibus ſuis debent & locorum inacceſſis, quibus extremam hoſtium vim iramque victoriæ declinarunt. Aut eo uſque eſſe illos domi inopes miſeroſque arbitramini, ut niſi ad vos excurrant, vivere nequeant.

Ut de me dicam, eſtne qui credat duorum populorum, quibus præſum, minorem mihi curæ eſſe majorem neglectui? Nonne mihi à peſtilentia Beivici aut Northamptoni graſſante minus metuendum foret, quàm Londini, in ipſa Auguſta imperii ſede, Palatio meo, uxorique, & liberis proxima? annon majore ſollicitudine concurritur ad reſtinguendum incendium domus contiguæ, quam urbis remotæ? Notum vobis eſt, quanta cura ſylvas vindicem à damno, voluptatemque venandi: an non vivarii Waltamienſis, quod oculis meis ſubjacet, hortoque adjacet, leviſſimum incommodum ferrem iniquiore animo, quàm illata ſaltibus meis Eboracenſibus aut Dunelmenſibus majora damna, ut arborum ſtrages, aut furtivas ferarum cædes. Creditisne mihi chariores eſſe abſentes præſentibus, tenuiores opulentioribus, tam longe diſſitos homines, ut nec juvare nec nocere queant, vobis, quibus & mea & poſterorum meorum vita ſaluſque credenda eſt? Si quis ex eo favore mihi aditus aperiretur ad majora, tum quidem non abhorreret res à vero. Nunc verò univerſam gentem huc vocare non licet; & furor eſſet quorundam ibi privatorum cauſa Rempublicam hic evertere. Si nudam conſulas prudentiam, non eſt veriſimile: & meam innocentiam in ſuſpicionem vocare meræ foret improbitatis.

Ego plus do, quam accipio: æquumque & bonum hac in re ipſi juri præfero. Nam è quatuor rebus, quarum iniqua diſtributione Scotis benefieri poteſt, vobis noceri; tres (ut noſtis) in mea ſolius ſunt manu: Beneficia omnis generis conferre: officia, & honores mandare, Eccleſiaſticos, civiles: denique ad Comitia vocare. Neque aliunde, quàm ex his ipſis Scoti aut emolumentum aut honorem poſt unionem expectent. Et tamen, ut vobis placeam, in his quoque liberalitati meæ modum ſtatuam, mea ſyngrapha vobis cauturus.

Quarta pars penes vos manet, jus nempe civitatis, unde parum aut nihil ſperare poſſunt, niſi quod pecunia ſua redimant, aliiſque modis vobiſcum communibus acquirant. Hoc jus, civitatis donandæ, etſi Comitiorum proprium vulgo cenſeatur; ut meam tamen vobis ſententiam expediam, non ex jure Anglico, cujus exigua mihi eſt notitia, ſed ex civili, in quo paulo melius ſum verſatus, cujusque in gentium unionibus ſumma eſt habenda ratio, quum ſit ipſum jus gentium: Ex eo inquam, duo aſtruo, quæ nullus illius juris anteceſſor negaverit, ut quæ diſertis legum verbis receptisque Doctorum ſententiis nitantur. Unum eſt ad Principis prærogativam peculiariter pertinere, alienigenas civitate donare. Alterum eſt; Ubi jus obſcuritate laborat (ut hanc ipſam de Poſtnatis quæſtionem quidam veſtrum ajunt non ſatis in Anglico jure explicari) Principem eſſe interpretem & judicem, & ubi leges ſilent, Principem eſſe legem loquentem, ut quod ſcripto deeſt, ſua voce ſuppleat. Et ſanè (ſi ſua conſtet hiſtoriæ fides) exemplis Angliæ & Galliæ Regum, quorum ajunt hanc eſſe præcipuam prærogativam, lex illa aſtruitur. Verùm licet hæc ſciam ad poteſtatem regiam attinere, ulterius tamen non urgebo, quàm veſtra benevolentia conceſſerit, & utriusque gentis bonum & commodum exegerit.

Quod ſi objectum fuerit, quibusdam urbibus Angliæ & Collegiis damnoſam videri unionem; fatebor poſſe fieri, ut mercator unus & item alter, Jarmutenſis, aut Briſtovienſis, hinc trecentorum aureorum jacturam patiatur: ſed parum id refert, ſi lucretur Reſpubl. Videtis in Civitatibus collegia eſſe collegiis damnoſa, nequeunum abſque alterius incommodo inſtitui.

Impedimenta unionis ex parte Scotiæ hæc tria objiciuntur. Eorum animos eſſe ab unione averſos: nec poſſe illam inter duas ejusmodi gentes ſubſiſtere: exiguum denique eſſe aut nullum inde emolumentum: quæ ſi vera ſint, non eſt cur fruſtra in ea amplius laboremus. Primum illud ex literis eorum publicis evincere conamini, in quarum præfatione diſtrictim aſſeverant Scoti nolle ſe abſolutæ liberæque Monarchiæ honore excidere: in corpore autem earum literarum, in vetuſta & primæva regni ſui jura nihil unioni licere volunt. At ſanè toto hoc veſtro conſeſſu unanimis fuit Domus Inferioris opinio, nihil avidius à Scotis expeti quam unionem, tantumque ex ea commodi ſperari, ut illam, æquis, iniquis conditionibus, admiſſuri ſint. Nunc autem dicitis eſſe illos ab unione valde averſos. Certè hæc duo ſimul vera eſſe non poſſunt. Nec enim eodem tempore idem poſſunt & averſari & expetere.

Quod ad ea attinet, quæ ex literis publicis objecta ſunt; vetus eſt Juris regula, ejus eſſe explicare, cujus eſt condere. Veſtrum non eſt

eorum leges interpretari, nec eorum veſtras: id meum eſt, qui populo non invito eas ſanxi.

Et primò quidem confiteor, tam prolixa Anglorum eſſe Comitia, Scotorum verò tam brevia, ut medium inter ambo extrema optimum futurum ſit. Feſtinationi enim eorum imputandus eſt error iſte, quo jura regni ſui vetuſta & primæva excepta voluerunt, in hoc literas veſtras publicas imitati, quarum præfatione illa ipſa verba habeantur. Ego eorum mentem illiusque vocis vim non meo ex ſenſu vobis explicabo, ſed ex Juriſperitorum & Conſiliariorum ore maximè in Scotia inſignium, quibus conſciis illæ literæ ſcriptæ ſunt, quique pro hoc ipſo negotio Delegati in Angliam venêre.

Quid illi antiqui & primævi juris nomine intellexerint, rectius illic percipietis, ubi objectionem de legum differentiis diſſolvo. Nam id ſolum jus reſpexeruut, quo vitatur confuſio, quo Regum ſuorum firmatur ſucceſſio, & Monarchiæ illius hæreditas, cujus caput in trecenteſimum ante Meſſiam annum reducitur, è qua ſtirpe fateor me eſſe. Nedum ut veſtro ſenſu jus ſuum municipale iis verbis ſignificent, quod apud eos nullum eſt, præter id quod jus Regis appellatur. Quod autem liberæ ſuæ abſolutæque monarchiæ adhuc ſtudeant, eam vim habet, ne Privilegia gentis, de quibus modo dicebam, nomine unionis ſic confunderentur, ut magiſtratuum legumque honore deſtituti, & libertate ſua exuti huic regno in meræ provinciæ formam accederent. Nec id vos velle opinor ut aut militum præſidiis Scotiam retineam, ut Hiſpanus Siciliam & Neapolim; aut populum illum vicaria Proregum induſtria regam, quorum rara eſt copia, ſi boni ſunt.

De Scotia id verè poſſum dicere & gloriari: inter vos ſedeo, & illam calamo meo dirigo: paretur ſcribenti, & quod alii gladio non poterant, ego vicaria ſcribæ dextra Concilio meo, Scotiam tempero. Quod autem ab unione dicantur alieni, nunquam illi fateor eam à me petiverunt; nec quiſquam ex ea gente, ut illud negotium maturarem, privatim mecum egit. Veruntamen cùm ad eos deventum eſſet, mihi ſe non defuturos ultro promiſerunt. Quo animo ſunt omnes boni meæque dignitatis amantes pro ſtudio, quo me majeſtatemque meam proſequuntur, meiſque deſideriis honeſtis & æquis obtemperant.

Scio neque ibi, neque in ulla Republ. deeſſe homines factioſos, & novarum rerum avidos, qui in angulis, quicquid in buccam venerit ſeditioſum, deblaterent. At in Comitiis nemo unquam ibi repertus eſt, qui huic genti dixerit convicium. Nam in Scotiæ Comitiis (ut quo pacto à veſtris differant, breviter indicem) abſq; Cancellarii venia, cujus eſt quoque ſeditioſos aut ineptos ſtatim interfari, nemini loqui licet: cum hic, promiſcua omnium libertas omnia loquendi & quamdiu libet, ſola ſit cauſa, cur ille modo non fuerit interruptus.

Objectum quoque eſt, inter leges etiam utriuſque gentis non parvam eſſe antipathiam; qui error eſt multorum non exiguus. Nullum enim eſt proprium Scotiæ jus, quod juri hujus populi municipali, quod vulgo Commune dicitur, reſpondeat, ſed totum, quantum quantum eſt, è triplici conſtat genere.

Nam univerſum illud jus tenendi, poſſidendi, Dominii, & cætera hujus generis, Cancellariatui Angliæ debemus. Ubi æquitatis non juris diſceptatio eſt, majora ſunt inter nos verborum, quàm rerum divortia. Jacobus Primus, apud vos educatus, leges Anglicas in Scotiam ſcriptas ſecum invexit. Secundum genus faciunt Statuta regni, quæ Comitiorum acta nominantur. Ibi enim illis, ut hic vobis, rogandarum legum jus eſt: quas leges jam vobis licebit excutere; neque enim ſpero amplius in ea Republ. vos hoſpites fore. Nec diffiteor præcipuum eſſe hujus unionis opus utriusque regni inter ſe ſtatuta conciliare. Tertium genus eſt è jure civili, cujus introducendi auctor erat Jacobus Quintus, inſtitutâ apud nos perpetua Curiâ, ad illius imaginem, quam in Gallia ipſe viderat. Horum eſt in omni controverſia civili jus dicere. Nec tamen omnia, ut in Gallia, ad juris civilis amuſſim exigunt: Nam ſi conſtet, gentis ſtatuta adverſari, non datur juri civili locus: & Præſes Curiæ, ſi officium facit, ubi quæſtio in noſtro jure deciditur, jus civile non audit. Tum demùm apud eos juri civili locus eſt, ubi municipale deficit. Videtis igitur non ita eſſe, ut fertur, difficile, etiam legum unitate illos vobis conciliare; qui neque juri civili obnoxii ſunt, neque etiam, quod vos Commune dicitis, aliud habent, quàm quod à vobis acceptum ferunt. Statuta autem regni quoties res poſcit, mutari poſſunt, ut apud vos ipſos fieri amat.

Illud quoque objectum eſt, Regi Scotiæ in Comitiis non competere ſuffragium negativum: ſed omnes leges ab Ordinibus rogatas etiam invito probari. Ego hanc quæſtionem optimè poſſum diſſolvere, qui pluribus interfui Comitiis, quàm ullus meorum majorum, eo etiam honoris genere omnibus ſubditis meis antiquior. Mos Comitiorum in Scotia, mihi credite, nihil habet populare. Viginti fere diebus ante Comitia edicitur paſſim omnibus ut regio Chartophylaci (quem vos Magiſtrum Rotulorum dicitis) quæſtiones proximo Conventu ventilandas ante certum diem exhibeant ſcriptas. Eas Rex privatim examinat, & quas viſum eſt Cancellario ſuo tradit in Comitiis proponendas cæteris ſuppreſſis. Quod ſi quis de alia quavis re ad Ordines retulerit, ſtatim monetur à Cancellario nullam ejusmodi quæſtionem Regi fuiſſe approbatam.

Tum leges de his rebus ab Ordinibus latis exhibentur Regi. Ille ſceptro conſpicuus, quod à Cancellario porrigitur, neceſſe habet dicere, EGO RATA HABEO QUÆCUNQUE IN COMITIIS HISCE FACTA SUNT: Nam ſi quid Regi diſplicet, id ante

ante ſolet induci & deleri. Si hoc ſit negativum ſuffragium, certum eſt mihi in Comitiis Scotiæ illud competere.

Ultimum impedimentum eſt in Privilegiis, quibus Scoti in Gallia fruuntur: quæ ejus vulgo creduntur momenti ut niſi illis Scoti renunciaverint Angliæ Scotiæ nequeat uniri. Si Scoti tam illibenter ut fertur renunciaturi ſunt, ea tamen res non eſt illis arbitraria. Non enim (ut vulgo creditur) inter populos, ſed inter Reges fœdus ictum eſt. Primus (ni me fallit memoria) Carolomannus Francorum Rex per Legatum à Scotorum Rege petiit, ut commune ſecum fœdus adverſus Anglos feriret, ſeu inferenda vis eſſet, ſeu repellenda. Gallia enim tunc Anglico bello implicabatur.

Idem fœdus adverſus Gallos Angli eodem tempore à nobis petivere, miſſis in Scotiam Legatis. Primò pro Anglis diſceptatum eſt, vicinos illos eſſe, communis Inſulæ habitatores; gentem ſtrenuam atque opulentam, cum qua fœdus atque amicitiam colere magis è re noſtra eſſet, quàm cum alia Oceano diviſâ, quantumvis fortiore; interjecta præſertim Anglia, unde certa eſſet & cita pernicies: quum ventorum & cœli inclementia, aliiſque innumeris fortunæ adverſis, Gallorum auxilia poſſent retardari.

Poſtquam verò pro Gallis dictum eſt, ſemper in eo Anglos fuiſſe ut Scotiam debellarent; & quoniam jus in regnum noſtrum obtenderent, non diutius paci daturos locum, quàm rei gerendæ opportunitatem nacti eſſent: Gallos magis diſſitos, qui nihil in Scotiam juris prætenderent, conſtantiores fore in amicitia: Temerè & infeliciter Gallis acceſſimus, unde nobis plurimarum calamitatum origo. Ipſo quoque fœdere cautum eſt, ut à ſingulis deinceps Regibus utrinque renovaretur, quod Legatorum interventu poſtea ſemper factum eſt: ut intelligatis, non inter populos æternum, ſed inter Reges ipſos temporarium fuiſſe. Itaque à Regina matre mea ſine Comitiis, ſine conſenſu Ordinum renovatum eſt, quod tamen fieri non debuiſſet, ſi inter gentes ipſas factum fuiſſet. Meo autem tempore, cum jam ultimo firmandum erat; tum quoniam in odium tertii factum videbatur, tum quoniam nihil magis me dedecebat, regni nempe Angliæ hæredem, neglexi. Renovata ſunt tamen à me nonnulla mercatoribus conceſſa negotiationis Privilegia; qua in re meam ſuſtinebant vicem tres admodum Conſiliarii, cum Secretario meo, cujus erat propriè id negotii procurare.

Verum quidem eſt, in Curia Pariſienſi ea de re relatum fuiſſe; ſed illud publicationis, non auctoritatis cauſa factum eſt. Nam nihil eſt aliud Senatus ille, niſi Judicum & Juriſconſultorum conſeſſus: nec cum noſtris Comitiis, niſi vernaculum nomen, quicquam habet commune. Ex eo igitur fœdere Privilegia inpoſterum aut emolumenti nulla Scotis expectare fas erit. Unione enim hac ſtabilita Gallorum Rex è veſtigio omnia præcidet: vel ſane, magno hoc negotio feliciter confecto, neceſſe habebo ab illo petere, ut omnes meos ſubditos iiſdem privilegiis donare velit; quum inter me & illum conſtet amicitia, quæ inter majores noſtros interceſſit, quo nomine omnes meos cives æque illi charos eſſe oporteat. Quod ſi renuat facere, actum eſt de re tota. Sin annuerit, res vertet in totius Inſulæ bonum. Adeoque Scotorum privilegia fœderi meo cum Gallis ſupereſſe non poſſunt.

Ut autem alio adhuc argumento evincam, Reges, non populos fœdere fuiſſe conjunctos; quotquot abſque mea venia Gallorum Regis ſtipendiis aluntur, aut ſpeculatores noſtrarum rerum agunt, in nihilo meliore verſantur cauſa per leges noſtras, quàm ſi in eo genere operam ſuam Hiſpano locarent. Satellitii autem Scotici, quo regium corpus ſtipatur, à Comite Buchaniæ origo eſt: qui in Galliam miſſus cum decem millibus auxiliariorum Protoſtratoris ibi dignitatem meruit; ſed egregia parta victoria cum omnibus ferè popularibus ſuis dolo occiſus eſt. Igitur, ut tanta compenſaretur injuria, & Scotorum inpoſterum ſecuritati caveretur, regii corporis tutela Scotis commiſſa eſt.

Nunc de ultima diviſionis meæ parte, Anglorum ſcilicet commodis ex unione iſta, aliquid dicam. Neminem credo eſſe paulo humaniorem qui ea de re ambigat. Quis eo uſque imperitus eſt rerum qui emolumentum permagnum non videat? an nihil vobis ex Cambria unita compendii, an verò Cambriâ Scotiam creditis minorem? an non terræ, maris, virorumque inſignis fiet ad ditiones veſtras acceſſio? Quis enim utriuſque gentis limites niſi Mathematica & imaginaria linea deſcripſerit? Tum vero obfirmabitur poſtica illa, & Jani portæ æternum claudentur: qui antehac vobis infenſi erant, jam amicos ſentietis à tergo, & quaſi in ſubſidiis, omnium periculorum ſocios, pro vobis; ut pro ſeipſis, paratos mori. Nivea pila ingens fit è multis junctis, & plures domus unitæ faciunt Inſulam, & geminus arcis murus communi aggere coaleſcens longe fit ſeipſo fortior. Nonne in Batavia videre eſt, quantum poſſit iſta Anglorum Scotorumque conjunctio? res ita manifeſtæ veritatis eſt, ut qui non ſentiat, illum aut pudore aut prudentia vacuum eſſe oporteat.

Quòd autem Scoti ultra quadraginta dierum militiam Regi ſuo non debeant, objectio illa à rerum noſtrarum imperitia profecta eſt. Nam Reges Scotiæ (ut quod res eſt dicamus) cum ex ſuo ærario, quemadmodum Reges Angliæ, exercitui alendo non eſſent, edicebant ſuis, ut certo die ad ſigna adeſſent, denunciata adverſus contumaces perduellionis pœna. Ita viri Nobiles & generoſi, ut cochleæ, quæ ſuam domum circumferunt, in caſtra veniebant inſtructi nummis, pellibus, annona; & ut verbo dicam, nihil expectantes à Rege: quem proinde æquum erat futuræ expeditionis ſpatium edicto definire, abſque quo illi cer-

tum ſui apparatus modum definire non poterant; prælertim dum intra patriæ fines morarentur, ubi nulla ſpes prædæ prout in hoſtico relicta erat. Sed neque lege ulla certus dierum numerus ſancitur; & penes Regem eſt, eos quam diu libet ultra detinere, & novum edictum ante proponere, quàm tempus exeat prioris; quum eorum ſit illi ſervire & adeſſe, vel, ſi opus ſit, ad decennium.

Ut finem nunc faciam, gaudeo me ante veſtrum digreſſum meæ conſcientiæ juſſo defunctum eſſe. Cum reverſi fueritis conſilii mei candorem quæſo expendite. Nam eò tantum unionem iſtam urgeo, ut Monarchiæ Anglicæ potentia creſcat, ita tamen, ut utriusque gentis bono proſpectum ſit. Quod nunc petitur, ſæpe ante optabatur, quum pote non erat: nunc igitur non velle, cum pote eſt, gemina foret culpa. Firmanda vobis eſt veſtra felicitas. Londinum oportet eſſe ſedem imperii, & Stonam illi aureâ prorſus victoriâ adunari, amoris (ut ante dixi) coagulo: ut domi adverſus inteſtina & civilia mala ſitis ſecuri, foris vero hoſtibus murum opponatis aheneum. Candidè interpretamini mentem meam, æque utrique genti propenſam: ut ſibi ambæ ſufficiant, hoſtibus verò ſint terrori, & amicis præſidio. Date igitur operam negotio bene terminando, moras pellite, argutias præcidite, ut Rex juſtiſſimi voti tandem compos fiat, non verò, quia rem honeſtiſſimam ſuſcepit, dedecoretur.

ORATIO HABITA
IN COMITIIS REGNI
AD OMNES ORDINES IN
PALATIO ALBAULÆ
XII. KALEND. APRIL. 1609.

Etſi pœnitentiæ & precibus deſtinatum ſit hoc tempus, in quo ferè medio jam verſamur; longe aliter tamen inſumptum eſt hoc biduum proximum, nempe, ſacrificio eucharistico mihi à vobis oblato. Ego igitur ut ternarium numerum, illum ſacroſanctum & perfectione primum, expleam; hunc quoque diem eidem exercitio ſtatui impendere.

Egregium illud gratiarum & amoris veſtri munus, quo me cumulatiſſimè ornaſtis, volo jam inſigni & rariſſimo dono compenſare, ſpeculi cryſtallini & pellucidi, non in quo vultus veſtros aut umbras, ſed cor Regis veſtri intueamini. Philoſophorum nonnulli optarunt ſingulis hominibus vitrea pectora, per quæ cogitationes ipſæ tranſparerent. Res vulgò nota eſt & à me ante alicubi tractata. Quod etſi in omnibus fieri omnino non poſſit, in meipſo tamen vobis effectum dabo, ut cor Regis, quod in manu Domini eſt, in oculis populi conſtituam. Scio nihil jam à me dici poſſe, quod non ſit apud vos, aut ſimile aliquid dictum prius: nihilominus ut ſuum eſt corpori alimentum, ſic reminiſcentia eſt humanæ memoriæ pabulum.

Quæ in hiſce comitiis præcipue agitata ſunt, de quibus & ego jam dicturus ſum, ad tria capita revocabo.

Primum eſt res ipſa, ob quam à me convocati eſtis, nempe, ut meis ſubveniretis neceſſitatibus. Secundum eſt, populi ad Regem ſupplicatio, qua ſuas Regi exponunt moleſtias, & quæ in Republ. vitioſa ſunt, emendari poſtulant. Hæc ſunt quæ Gravamina appellatis. Tertium, & inter vos diſceptatum, & plebejis agitatum ſermonibus, quanquam fortuitum, eſt tamen multo altioris & tractationis & indolis, Scrupulus nempe qui multos tor ſit de meo in duabus rebus conſilio & mente. Inprimis ſcire optant, an apud me ſtatuerim eandem perpetuò tenere regendi viam, quam juxta veterem Reipubl. morem & receptas regni leges inierim: An verò in animo habeam meipſum his finibus non circumſcribere, ſed pro abſoluta & regia poteſtate quando viſum eſt eos tranſilire. Dubitant deinde de jure regni municipali, quod commune dicitur, cui me, nempe ibi natum ubi aliud jus obtinebat, infenſum credunt; & ad jus civile introducendum, animum adjeciſſe, cui dubitationi anſam præbuit querela ad vos delata de Doctoris Covelli libro. Quanquam meam de illo libro cenſuram jam ante per Quæſtorem, nunc præſentem, vobis notam fecerim; qui quicquid meo nomine loquutus eſt, me mandante dictanteque loquutus eſt: quæ abſque meo conſilio ex ſe dixit, ea præſtabo vera. Nec enim committam, ut vir tam probus comperiatur mendacii, aut veſtram expectationem eludat. Cæterum meam ea de re ſententiam intra paucos dies edicto publicabo.

Nulla certe ratio ſuberat, cur crederent homines mihi ejusmodi conſilia placuiſſe. Duplex omnino eſt infirmitas, quæ Reges facit adulatoribus obnoxios, credulitas & ignorantia, quarum neutra mihi, ut ſpero, jure imputabitur. Si Alexander ille Magnus, quantumvis

vis alias ſciens, in corporis conſtitutionem non ignoraſſet, nunquam ſe ipſe putaſſet Deum. Sed ad rem. Quemadmodum Chriſtianus homo, quotieſcunque occaſio poſcit coram hominibus vel Angelis fidei ſuæ & religionis rationem reddere nunquam erubeſcit. Ita ſemper arbitratus ſum juſto ſapientique Regi ex dignitate & honore regio incumbere, populo ſuo, ſi non ſingulorum vitæ actuum rationem reddere, certe conſilium ſuum mentemque, quoties opus eſt, candidè & ingenuè aperire. Verum neceſſe habeo rerum dicendarum ordinem invertere, & ab ultimo illo, quod licet fortuitum, præcipuum tamen erat, ordiri.

Nihil eſt in terris quod non ſit infra Monarchiæ faſtigium. Nec enim ſolum Dei Vicarii ſunt Reges, Deique throno inſident: ſed ab ipſo Deo Deorum nomine honorantur. Tres ſunt præcipuè ſimilitudines, quibus Monarchiæ dignitas illuſtratur: una è ſacris literis, cæteræ è Politicæ & Philoſophiæ principiis. In ſacris literis, appellantur Dii: atque ita poteſtas regia comparatur divinæ. Aſſimilantur quoque Reges patribusfamilias: populique & patriæ patres verè & politicè nominantur. Aſſimilantur denique capiti microcoſmi.

Vocantur Dii, quia divinæ in terris poteſtatis quandam ſpeciem exercent. Vide, quam aptè Regi conveniant divina attributa. Dei eſt creare, & in nihilum redigere; facere, deſtruere; donare vita, mulctare morte; omnes judicare, judicari à nemine; humilia exaltare, &, cum viſum eſt, alta deprimere: &, ut verbo expediam, anima cum corpore Deo debetur. Similis quoque eſt Regum poteſtas, ut ſubditos erigant, & deprimant; vitæ neciſque Domini ſunt; competit iis in omnes ſubditos, omnibusque in cauſis, judicium, ut Deo ſoli in Reges. Exaltant denique humilia & deprimunt ſuperba; & populum tractant velut latrunculos in alveo luſorio, ubi agricola Epiſcopum aut equitem arripit: ſubditorum quoque ut nummorum æſtimationem pro libito mutant. Denique Regibus ſuis animorum affectum, corporum miniſterium debent ſubditi. Ideoque venerandus ille Epiſcopus, qui jam adeſt, & verè & eruditè (utut nonnulli malè interpretati fuerint, aut non benè intellexerint) de Regis officio pro concione diſſeruit. Nam de Regis officio in Abſtracto & theologicè omnia erant veriſſima. Imperatorum enim & Regum, qui quidem Monarchæ ſunt, tutelæ & præſidio ſubditorum vitæ fortunæque debentur. At ſi illius tum ſuppleſſem vices, duobus verbis adjectis omnia feciſſem perſpicua. Poſtquam enim, ut Theologus, de officio ſubditorum in Principes generatim diſputaſſem, ſermonem omnem concluſiſſem, ut civis, hortatus Ordines regni, ut quod omnes ſua in Republ. facere tenerentur, hoc eſt, ſuorum Regum neceſſitatibus ſubvenire; id illi juxta veteres leges & inſtituta hujus regni, in quo ipſi tanquam cives viverent, præſtarent: & cum eam ob rem hæc Comitia indicta eſſent, inter ſe deliberarent, quibus modis ſervato priſco Reipubl. more tali Regi quem jam haberent, ſuccurrerent; differentiâ ſcilicet obſervata inter poteſtatem regiam, Theologicam, & formam quæ in hac Republ. jam obtinuit, Politicam. Et mihi conſtat id animi fuiſſe Epiſcopo, ni partim temporis anguſtiâ, partim meâ & ampliſſimorum regni Ordinum præſentiâ prohibitus fuiſſet.

Paterfamilias vetere naturæ jure patriam poteſtatem habebat, id eſt, vitæ & necis in liberos. Patres intelligo ſecundum rectam lineam ex iis familiis ortos, unde Regum erat origo: naſcebantur enim primi Reges ex iis, qui ſeſe in colonias ſparſerant per orbem terrarum. Nunc autem patri jus eſt ſuam hæreditatem arbitratu ſuo liberis dividere: propter certas cauſas natu maximum exhæredare; minimum ſcribere ex aſſe: hunc divitem facere: illum ad incitas redigere: alium conſpectu ſuo quamdiu libet propter offenſas interdicere, eundemque in gratiam cum pœnitente peccatore recipere. Idem jus Regi eſt in ſubditos.

Capitis denique judicio omnia corporis membra eò diriguntur, quo maxime videtur opportunum. Acria adhibentur ejus conſilio remedia: & partes corporis immedicabiles reſecantur; & pro corporis tolerantia ſanguis mittitur è venis. At poteſtas hæc omnis eſt à Deo ad ædificationem, non ad deſtructionem. Quanquam enim Dei ſit tam creandi quàm deſtruendi poteſtas, eſt tamen ab illius ſapientia alienum naturam evertere, & conſpicuam hanc rerum machinam luxare: cum creaturas ideo fecerit, ut in iis gloriam ſuam faceret manifeſtam. Ita ille paterfamilias haud ſaperet, qui liberos abſque cauſa exhæredaret, necaretve, aut educandos non curaret. Et caput illud foret ridiculum, quod ſuum corpus aut veneno interimeret, aut phlebotomia exhauriret.

At ſane diſtinguenda eſt primæva Regum conditio ab ea, quâ nunc in variè inſtitutis Monarchiis fruuntur. Sicut enim Deus in vetere teſtamento per oracula loquutus, per miracula operatus, ut primùm Eccleſiam ſanguine unigeniti Filii ſui redemptam ſtabilivit, priſcum illum morem utrumque neglexit; & populum ſuum intra Verbi ſcripti fines & leges coërcuit: ita Regum, qui ab initio aut belli aut electionis jure præerant, arbitria pro legibus erant; ut primum autem humanitate & prudentia civili firmari cœperunt regna, Reges etiam legibus mentem ſuam exponere cœperunt: quæ rogantur à populo, ſed à Regibus ſolis proprie feruntur, iisque auctoribus vim habent. Atque ita Rex evaſit lex loquens, duplici quodammodò jurejurando ad præcipuarum regni legum obſervationem obſtrictus: altero tacito, ut, quia Rex ſit, eo ipſo nomine & regnum & leges tueri debeat; altero expreſſo, idque inaugurationis tempore. Sic enim juſtitia Regis in regno jam compoſito planè exigit, ut ſuarum legum contractum ſervet populo, ex earumque præſcripto regnet; prout Deus cum Noë poſt

diluvium pactus eſt; Poſthac Ver & Autumnus, calor & frigus, æſtas & hyems, dies & nox non ceſſabunt, quamdiu terra manet. Quiſquis igitur in regno compoſito ſuſque deque habet leges ſuas, Regis nomen amittit, & in tyrannum degenerat. Quo eventu ut muliercula Philippum Macedonem, ita conſcientia ſua affatur Regem, aut juxta leges rege, aut ne Rex ſis. Et licet Chriſtianis non ſit probanda adverſus Principes ſuos rebellio, nunquam tamen Principes ſuarum legum contemptum apud Deum impune ferunt. Nam in quo Pſalmo dicitur Regibus; Vos Dii eſtis, ſtatim in eodem clauſula ſequitur, ſed moriemini ut homines. Quo altius tollimur, eo gravius labimur: & ut lapſus, ſic dolor. Arbores proceriores magis quatiuntur ventis, & montium ardua procellis. Reges igitur, qui tyrannidis aut perjurii notam fugiunt, poteſtatem ſuam legum finibus libenter circumſcribunt; quique illis diverſam perſuadent viam, viperæ ſunt, Regumq; ſimul & Rerumpub. peſtes. Multum enim differt, regnum, legibus inſtitutum & compoſitum, à primâ illa & cruda regiæ poteſtatis origine; quidve ea tempeſtate Rex potuerit, in individuo vago, ut loquuntur. Quod ad meipſum attinet, ſatis hucuſque teſtatum feci, nunquam me in diverſa mente fuiſſe: & hanc famam ſpero mihi ſuperſtitem fore, neminem vixiſſe Regum omnium, qui maluerit leges ſuas obſervari, aut ſe juxta illas regnare.

Quemadmodum igitur (ut axiomate Theologico, quæ dixi de poteſtate regia, concludam) apud Theologos blaſphemia eſt, quid Deus poſſit inquirere; licet autem veſtigare quid velit. Nam à poſſe ad eſſe, neque in Theologia neque in Logica valet ſequela: Ita quid Rex ſuprema poteſtatis ſuæ vi poſſit facere, nemo ſubditus niſi ſeditioſus inquirat: at juſti Regis eſt, ſi divinam iram vitare cupiat, notam facere populo voluntatem ſuam. Non patior diſputandi materiam fieri poteſtatem meam, at factorum meorum cauſas indicare, eaque omnia ad leges exigere ſemper utique paratus ſum.

Supereſt altera illius pars, quod fortuitum diximus, de jure Anglico, quod videor nonnullis ſpreviſſe, & juri civili poſthabuiſſe. Regum facta dictaque omnia etiam in loco arcano (ut ante monui) publica ſunt, & veluti in ſcena aut ædium culmine populo expoſita: & ſpero nihil privatim mihi unquam dictum, quod pudeat proferre in publicum, & ſi opus ſit, typis committere, quemadmodum in Baſilico doro profeſſus ſum. Pauci ſunt dies, fateor, cùm in conclavi meo, inter prandendum, meam de jure Anglico liberè dixi ſententiam; quam, licet ad veſtras aures, meo Quæſtore interprete, jam venerit, ipſe tamen repetam, & mea voce confirmabo. Primum hoc dico, neminem eſſe omnium, cui jus Anglicum minùs diſplicere debeat, quam Regi: ejus commodis & dignitati impensè favet: ſupremæ verò poteſtatis Privilegia magis amplificat, quàm ullum aliud jus ſub Sole; ut ſceptrum Angliæ vilipendere videatur, qui jus Angliæ Rex contemnit. Magnifacio (ut verum fatear) jus civile; cujus profeſſio literatior eſt, & legationibus negotiisque quibuscunque exoticis commodior: quo penitus inter nos ſublato invaleſcet barbaries, & regni honos decreſcet. Eſt enim quadantenus jus gentium, cum inter gentes commercium & ſocietatem alat: veruntamen in Anglia non ampliores illi fines decerno, quam ipſo jure Anglico conceſſi ſunt. Quanquam igitur non ſit huic populo regendo idoneum jus civile, non continuò ob eam cauſam prorſus fuerit abolendum: quemadmodum, nec, quia nullius gentis hodie vernacula eſt lingua Latina, ideo ejus uſus hic penitus abrogandus eſt; ut ſola Anglica diſcatur, unde ſane indubitata ſequeretur barbaries. Non igitur Anglico civile jus tum temporis præferebam; non ea mens erat: ſed ne extingueretur; tantumque in iis cauſis judiciisque obtineret, in quibus antehac habebat locum: nempe in foro Eccleſiaſtico, Thalaſſiarchico, & Libellorum Supplicum, & aliis id genus. Cætera autem quæ ad jus regni ſpectant, ad regiæ poteſtatis privilegium, ad civium poſſeſſiones, ſive illis cum Rege lis incidat, ſive inter ſe; & omnino ubi de meo & tuo controverſia eſt: illa, inquam, ex juris Anglici præſcripto diſceptarentur. Hodie conſtat, neque Scotiam, neque Galliam, Hiſpaniamve, aut aliam ullam in orbe Rempubl. ſolo jure civili regi: quum omnibus ſua ſint ſtatuta, ſuæ conſuetudines; ut Anglis jus illud, dictum Commune: quod tantum abeſt ut flocci faciam, ut ſi juris optio mihi deferretur, non modo municipalibus cæterarum gentium legibus jus Anglicum anteferrem, verum etiam juri Moſaico. Nec tamen ea blaſphemia eſt, cum dico, huic populo nunc eſſe hoc jus convenientius ipſa lege divina. Nam Deus populum ſuum triplici legum genere in officio continebat, Ceremoniali, Morali, Judiciali; quorum ultimum, cum uni populo & tempori accommodatum fuerit, omnibus omni tempore inſervire non poteſt. Dicis cauſa, ſi apud nos ſuſpendium, pœna furis, mutaretur in reſtitutionem triplam, aut quadruplam, quod lege Moſaica obtinebat; quid fieret de mediterraneis hujus regni Tractibus, de Hibernis Montanisque? in hoc vertitur cardo quæſtionis, ſi jus alicujus gentis mutaretur, quis meum à tuo diſcerneret, quo pacto Rex populum regeret? non abſimilis ea res foret Gregoriano Calendario, quod veteres illos Cæſaris faſtos abolet; & negotiationes, commercia, rationes, & debita totius orbis mirè conturbat, quin, juxta Pontificis calculum, ego meæ ætatis incertus factus ſum; ſiquidem natalis meus jam ſuam decem diebus anticipavit periodum. Quanquam autem jus Anglicum quoad noſtram Rempubl. etiam divino prætulerim, ſimpliciter tamen cæteris omnibus palmam præripiet divinum. Optarem igitur tria in noſtro jure emendari, ſed Ordinum conſenſu. Nam intelli-

go Regis auctoritatem, ſi adſit conſenſus Ordinum, in ferendis legibus irrefragabilem eſſe.

Primum itaque vernacula lingua ſcribi cuperem noſtras leges, quæ nunc ſermone exoleto, mixto, rancido circumferuntur ſolis Juriſperitis intellectæ. At nemini jus illud ignotum eſſe oportet, juxta quod omnibus vivendum eſt. Nam ſi adverſus Papiſtas rectè aſtruimus divinum cultum peregrino ſermone non eſſe celebrandum; juxta conſtitutionem Moſaicam, ut in fimbriis veſtimenti ſacerdotalis ſcriberetur lex divina, & palàm audiente populo legeretur: quidni etiam populo ita leges ſuæ innoteſcant, ut nulla relinquatur peccantibus ignorantiæ excuſatio? Deinde in jure Anglico non eſt perpetuus legum tenor, queis omnes controverſiæ decidantur, ſed indigeſta materies è conſuetudinibus antiquis & rebus judicatis, quas vos reſponſa Prudentum dicitis, commixta. Quo vitio cæterorum quoque populorum laborant jura, ubi multum valent priora exempla, quæ judicaturi ſequantur. Daniam & Norvegiam excipio, ubi diſertis legum verbis, abſque judicis labore, lites diriguntur. Quanquam autem leges tam diſtrictis verbis nequeant concipi, quin circumſtantiarum varietas cauſam nonnunquam mutet; ſic aucta jam ſeculi ſolertia, ut raro etiam juris civilis Doctores, qui in eandem legem commentantur, inter ſe conſentiant; abſque quo eſſet judice opus non foret, ſed nuda legum verba ſufficerent: Optarem tamen, Ordinum conſenſu, pleraque in noſtro jure fieri certiora. Cum enim tam incerta ſæpe ſint veſtra illa Prudentum reſponſa, ut eorum auctoritatem judices ſæpe defugiant, & ab exemplo recedant; bene conſultum foret populo, ſi conſenſu Ordinum certa deſcriberetur juris interpretatio, & rata fierent ea reſponſa, quæ poſthac in jure dicundo obtinerent; ne amplius ab opinione judicis aut reſponſorum incertitudine populus ambiguus & cæcus penderet.

Denique in jure Anglico non deſunt reſponſa, & exempla inter ſe adverſa & pugnantia. Quo vitio multa Ordinum Statuta laborant, quædam contraria, quædam ita ſcripta, ut contrarias aut diverſas interpretationes admittant. Itaque ex Ordinum maturo gravique conſilio leges Anglicas, Statutaque adverſa vellem conciliari: non tantum ſublata è libris omni antinomia, verum etiam antiquatis deletiſque Statutis pœnalibus, quæ huic ſeculo non conveniunt; & jam velut doloſa retia inſidiantur itinerantibus in regia via: quod ab avaro Rege aut Tyranno nunquam impetraretis. Memorabile foret hoc emendandarum legum opus, & Comitiis, licet nulla alia de cauſa indictis, longè tamen digniſſimum.

Scio vos hoc loco, quum de jure Anglico loquor, quæ mea ſit de prohibitionibus opinio expectare, ſic appellantur crebræ illæ apud vos judiciorum interruptiones, cum major judex interdicit minori, lite jam conteſtata, aut prope finita, ne ulterius pergat jus dicere: quibus omnibus ſine exceptione adverſari me hactenus creditum eſt. At ego vos paucis docebo, quis mihi modus ea in re ſervatus ſit. Cum viderem tot eſſe in hoc regno Judicum conſtituta collegia, tot ampliſſima Tribunalia & fora: ſæpe optavi fateor circumſcribi unumquodq; horum notis cancellorum limitibus, & jurisdictionis (ut ita dicam) certis finibus, quos ſi olim aut errore aut ambitu tranſilirent; tum quidem æquiſſimo ferrem animo minoris poteſtatis jurisdictionem interrumpi à majore, ut à Prætore capitali, aut, quod malim, à Cancellario. Cæterorum collegiorum jus non ita mihi notum eſt. Neque ego id genus interruptionibus unquam adverſatus ſum, earumve legitimum hunc uſum damnavi, ut queis omnia judicia velut flumina ſuis alveis coërcerentur: ſed cùm animadverterem ſine modo aut modeſtia & crebrius eas exerceri quàm prius; certantibus ſingulis collegiis aquam ad ſuam molam derivare, omneſque ad ſe cauſas trahere (qui morbus cunctis terrarum orbis curiis endemius eſt) tunc me bis huic negotio immiſcui, in Bruma unius anni, & in Solſtitio ſequentis. Utroque tempore triduum totum diſceptationi impendi. Poſt prolixam rei cognitionem dixi iis, quod Chriſtus de conjugio, ab initio non fuit ſic. Nam ut divinæ eſt providentiæ intra ſua littora Oceanum coërcere (ut in Pſalmo habetur) ſic meæ eſt curæ intra ſuos fines has Curias. Itaque utraſque monui, illas quidem, quæ juxta leges civiles jus dicunt, ne extra præſcriptas jurisdictionis ſuæ metas vagarentur: has verò, quæ juxta leges Anglicas, ne ſic temere & prodigè alienam jurisdictionem prohiberent; ſed quotieſcunque id facerent, id primùm viderent, ut legitimum & rectum in prohibendo morem obſervarent. Deinde verò, ne abſque juſta & legitima cauſa prohiberent. Mos hic fuit, ne quis è Collegii judicibus privatim, aut juſtitii tempore, ſed totum Collegii corpus palam prohiberet: cui rei ipſi judices adſtipulabantur. Cauſa verò non quælibet ſufficeret; ut levis rumuſculus, aut partis qualiſcunque querela; ſed quæ maturo conſilio & deliberatione probabilis reperta eſſet. Alias, ſi temere & præcipitanter jurisdictionem alienam eludere fas ſit, nihilo melior erit ullius conditio poſt litem adjudicatam, quàm ante. Quid enim intereſt, nullam habere pro ſe latam ſententiam, & latæ uſum effectumque impediri? pauper Concionator importunitate litis & libros & Eccleſiam coactus deſerere, tandem aliquando, tenui re abſumpta, fit decreto judicis ſuperior: at miſer cum uti eo ſe poſſe ſperat, alterius judicis prohibitione eluditur; juxta Chriſti parabolam: qua enim nocte ſe beatiſſimum credit, eâdem eripietur illi anima ſua; Tantalo non abſimilis, è cujus faucibus pomum quod inhiat, rapitur. Itaque (ut hic finem faciam) diſcrimen ſtatuo non exiguum inter licitum & moderatum harum Prohibitionum uſum, & enormem immodicumq; abuſum,

abuſum. Sicuti enim rebus bonis, quia bonæ ſunt, abuti nefas eſt; ita rerum bonarum uſum propter abuſum vitare non debemus.

Veniamus nunc ad ſecundum orationis noſtræ caput, populi ſcilicet quæ vocatis gravamina, & Reipublicæ mala morboſque. Duas præcipue cauſas invenio, cur in Comitiis regni publicæ hæc querelæ apud Regem deferantur: & quia ab hoc conſeſſu, tanquam ab ipſo Reipubl. corpore, optimè poteſt Rex edoceri de his, quæ populum malè habent: & quia hic Ordinum conventus eſt ſuprema regni curia, à qua bonis legibus latis aptiſſima decernuntur ſingulis morbis remedia. Verum ſermo hic meus, qui ante ad omnes pertinebat, nunc ad vos de Domo inferiore propriè convertendus eſt.

Cupio horum malorum, de quibus hic refertis, & materiam paulo exactius à vobis inſpici, & ipſum referendi modum. Ad modum quod attinet, etſi vos, qui populum repræſentatis, poſſitis mihi, quæ iniquiore animo conſulitis, opportunè inopportunè, hîc publicè, aut privatim alibi indicare: unicam tamen vobis hic cautionem proviſionemque commendo, ne ſcilicet quærere malitis, quàm invenire querelarum materiam; & Rempubl. potiùs facere nocentem, quam indicare. Sed ex priſca hujus loci inſtitutione de iis duntaxat vitiis referatis, quæ egent emendatione, & quorum tractatio veſtræ fidei à populo commiſſa eſt. Nam aucto ſic in immenſum eorum numero, differuntur continuo in populo rumores, nihil non eſſe in Reipubl. regimine morboſum. Statim in primo conſeſſu veſtro, ut gravaminum mentio injecta eſt, ita perſuaſum habebant plerique nihil male vos, quàm numerum augeri, ut ſymbolam ſuam, quam ſua cuique indignatio & ira ſuggerebat, certatim ad vos contulerint. Inſecuta eſt fateor, res mihi longe gratiſſima, quaque & meæ dignitati & veſtro officio conſuluiſtis, nobilis ſcilicet illa pyra, publicæ licentiæ expiatrix. Cùm enim à meridie, contra loci inſtitutum, multæ vobis obreperent in manus querelæ, furtivis involutæ ſchedis, & in faſciculum collectæ (ſi non potius libelli famoſi illi fuerunt, ab ira & ſeditione profecti) vos perlectis duntaxat initiis (nec enim ſuſtinuiſtis ad finem audire) & unanimi conſilio damnaſtis, & face ſubdita omnes concremaſtis. Itaque cum ex Cancellario fiſci, quem ad me ideo miſiſtis, eadem nocte intellexiſſem; quantæ vobis curæ foret mea dignitas, per eundem vobis gratias egi, & porro illius veſtri officii, cum occaſio pateretur, memorem me fore promiſi. Nunc igitur, ne neſcii ſitis quàm mihi grata fuerit hæc veſtræ benevolentiæ ſignificatio, ipſe vobis fio animi mei index. At cum effectus hic bonus fuerit ex mala cauſa; etiam atque etiam vobis ſuadeo, eam inpoſterum viam teneatis, qua hæc incommoda commodè declinetis: ne Domus inferior fiat diffamantium receptaculum, & ejusmodi inter vos audiantur gravamina, quæ mera ſunt adverſus me aut poſteros meos perduellionis crimina. Revolvite igitur & tenete veteraílla officii veſtri locique inſtituta, ne poſthac in tenebris & furtim vobis obrepant infames ſchedæ, ſed palam, & certis auctoribus, moderatori domus veſtræ in manus exhibeantur omnes querelæ. De quarum materia priuſquam dixero, cùm videam ſingula verba mea excipi notarique in tabulis, oratos vos volo, æquo animo feratis diſtinctioris paulo ſermonis noſtri moram, ne quid forte alioſum, ac ego volui, à ſcribentibus accipiatur.

Primum igitur, quod juſtas populi querelas exquiritis, non vitupero induſtriam: quin ſi id omitteretis, nec mihi nec patriæ, quæ veſtram opem & operam imploravit, fidos vos æſtimarem. Nam à vobis hæ querelæ non ſunt, ſi veræ ſunt, ſed à populo unde miſſi eſtis. Et cùm mandatariorum perfidia meæ literæ mandatave in populo fruſtra ſunt, ſæpenumero ad aures meas ea res non veniat, niſi vobis in hoc conſeſſu monentibus, ut modo in Stephani Procteri negotio contigit. Tria tamen in harum querelarum materia vobis cenſeo vitanda.

Inprimis, ne res peculiari jure ad ſceptrum ſpectantes attingatis. Mea illa ars eſt, & fabri fabrilia tractent. Ejusmodi curioſitate fieri non poteſt, quin noſtra elevetur auctoritas. Veteranus ego Rex ſum, triginta ſex annis in Scotia præſens regnavi, ſeptem annorum apud vos tyrocinium exegi, quod tempus ad dominationis experientiam ſatis eſt Regi. Non eſt opus Hannibali multis Phormionibus pædagogis: & nunc officium meum diſcere foret indecorum.

Deinde ne delibetis jura mihi tradita à deceſſoribus meis, quæque ego more majorum poſſideo. Graviter ferrem recenſeri illa inter veſtra gravamina. Novitas omnis, ut in corpore naturali, ſic in politico periculoſa eſt. Nollem à vobis antiqua mea jura & poſſeſſiones carpi, quaſi indignus cenſerer iis, quæ mihi à majoribus meis relicta ſunt.

Denique ne de iis queramini, quæ certa aliqua lege ſancita ſunt. Jam experientia edocti eſtis, quantopere vobis his adverſari ſoleam: inhumanitatis eſt à Rege id petere, quod ante ſciebatis eum negaturum. Quòd ſi in lege vitium eſt, emendetur ab Ordinibus, interim ne ſit ea querelæ materia. Nam qui legem iniquo fert animo, Regem æquo ferra non poteſt, juratum legis patronum. Sed poſſunt homines (quæ naturæ eſt infirmitas) in legum exercitio errare: & tum ſanè vobis licebit de abuſu querelam deferre; ſic, ut vitia hominum diſtinguatis à rerum bonitate; verbi gratia, poteſt fieri ut ſupremi Commiſſarii vocentur in crimen, exquirite ſedulò & examinate abuſum: ſed nolite dicere, Commiſſarios amplius non feremus. Ita enim mea minuitur poteſtas. Et jam vobis edico mihi ea ipſa de re aliquid conſtitutum, quod niſi ob graviſſimas cauſas nunquam mutabo; nimirum, cum irrefragabilis ſit

eorum

torum Commiſſariorum cognitio, à qua ſcilicet nulla detur provocatio, reſtrinxi illam ad duos Archiepiſcopos, quæ ante cum pluribus aliis Angliæ Epiſcopis communis illis erat. Hanc mihi legem dixi, nec erit quod metuat ſibi à Puritani agnomento, ſi quis de illius judicii corruptelis apud me hic publicè privatimvé alibi queratur, modò probet quæ dixerit: aliàs calumnia foret non querela. Nollem ipſum judicium culpari. Quos labores exhauſerim in rebus Thalaſſiarchicis, & in illo prohibitionum negotio, non incompertum vobis eſt. Si quis de ſimilibus tantique momenti rebus apud me conqueſtus fuerit, experietur me mihi in cognoſcendo non parciturum. Regem laborioſiorem, paratioremvé audire, quæ ipſius cognitione digna ſunt, neminem unquam habuiſtis. Si quis aveat periculum mei hiſce in rebus facere, non difficilis patebit acceſſus: nec me, ſive hic ſive alibi compellaverit, moroſum inveniet.

Et ut eorum, quæ vos gravant, tandem finem faciam; liceat mihi quoque, Reipubl. nomine, id apud vos proferre, quod me gravat. Oro vos atque obſecro, ne magis privatorum hominum, quàm populi unde miſſi eſtis, affectûs redoleant querelæ veſtræ. Obſervate igitur diligentiſſimè ejus ingenium, qui refert querelam: Non difficile erit internoſcere, an ſuos affectus an populi moleſtiam verbis exprimat. Apud vos enim multi ſuo ex cerebro & de rebus quas ipſi forte magnifaciunt, materiam promunt querelæ: Populus verò, qui miſit, aut parvi id facit, vel etiam contrarium ab illo ſentit. Ego vel palpare mihi videor petitionum diſcrimina, quas populi dictat neceſſitas, & quas ſuggerit proponentis iracundia; ſeu adverſus Eccleſiæ regimen, ſeu viri Nobilis aut Commiſſarii perſonam.

Supereſt tertia ſermonis mei pars, cur hæc Comitia indixerim; qua in re antiquum illud obtineo, ut meum ipſius negotium in ultimum locum rejiciam. Mirabamini fortè, cur initio hujus conſeſſus, ut in cæteris, non ſtatim cauſam indicarim ob quam vos coëgerim. Verùm cum in mei gratiam hoc tempore convocati ſitis, malui Quæſtorem meum meæ mentis facere interpretem, ad cujus officium pertinet hujus farinæ negotia curare. Nam ut, quod res eſt, fatear, in hoc genere à natura infantior ſum, & magis, quàm in cæteris, elocutioni meæ hîc diffido. Quæſtor vobis mearum impenſarum jam reddidit rationem: quæ rara eſt fateor in Regibus popularitas, ut ſubditos ad rei familiaris calculos admittant. Si non nimium urgeret, vobis (mihi credite) moleſtus non eſſem. Quod vir ille Nobilis ſuam dignitatem teſtatus, vobis confirmavit (nec hucusque cauſa fuit, cur ejus fidem ſuſpectam haberetis) id ego, teſtor regiam dignitatem, longe eſſe veriſſimum: qua in re mihi fidem derogare ſine injuria non poteſtis. Fas eſt mihi à vobis petere, quæ veſtri ſunt officii. Subditorum vero pars una eſt officii, eaque non minima, Principum ſuorum neceſſitates levare. At modum liberalitatis veſtræ, tempusq; ſtatuere, veſtræ erit nunc benevolentiæ, veſtri amoris. Non eſt mihi animus de regia poteſtate hoc tempore diſputare, tantum vobis innuo, quid meo jure petere, quid à veſtra humanitate expectare liceat. Ipſe odi extrema omnia: & vobis hoc in negotio ea cenſeo vitanda. Nam ſi parum mihi conſulueritis; negotii, propter quod convocati eſtis, incuriam non immeritò vobis imputem. Sin ultra populi vires mihi conſulueritis, aut inæqualia æqualibus onera impoſueritis; mihi cum Republ. communis erit adverſus vos querela.

Ego dum ampliſſimi hujus conventus ſtructuram quaſi, & compoſitionem penitus examino; video Superiorem domum conſtare partim ex Optimatibus, quibus hæreditario jure illic locus eſt; partim ex Epiſcopis, quibus durante ſua vita ibi jus eſt ſuffragii. Quicquid igitur ab his datur, propriæ ipſorum liberalitati adſcribendum eſt: Dant enim ſuo nomine non alieno. At Domus inferior corpus plebis repræſentat, ideoque, quicquid iſthic confertis, non minus abſentibus quàm præſentibus acceptum ferre oportet. Quò magis utraque extrema vobis vitanda ſunt. Hinc enim expeditior vobis eſt liberalitas, cum erogetis etiam de alieno: Illinc autē, ſi profuſiores eritis quam fert bonorum civium caritas, & Regis humanitate & populi facilitate abutemini. Neque ego is ſum, qui ejuſmodi dona admittam. Quin & Regi poſſet hic cudi fallacia, concitatâ deinduſtria per adulatoriam liberalitatem populi indignatione, unde Rex calculo ſuo & ſubditorum amore ſimul excideret: quod ego præſidium juſto ſapientique Regi, ſecundùm divinam opem, longè firmiſſimum & tutiſſimum ſemper æſtimavi. Quod enim nonnemo è veſtro numero, vanus augur, cavere juſſerit, ne nimiâ hîc liberalitate jugulos veſtros domi apud plebem periclitaremini; perſuadete vobis nunquam permiſſurum me, quod aut in populi injuriam, aut veſtram reprehenſionem olim vertat. Qua in re ut meum vobis ingenium notius evadat, teſtes appello pleroſque à conciliis, qui hic adſunt, ſi non ante Comitia hęc, cùm intelligerem tanta mihi opus eſſe pecunia, non fuerim magis de populo ſollicitus, ut absque ſuo magno incommodo mihi ſubvenirent, quàm de pecunia, cujus petitionem ipſa urgebat neceſſitas. Quin & conventum hunc ampliſſimum quantus quantus eſt, appello, ſi cujus hic operam ad certum tributi modum aut ſummam imploraverim; niſi quatenus præſentem ærarii mei inopiam nudare neceſſe erat. Dicant etiam Conſiliarii mei & Advocati, ſi unquam de vobis prenſandis cum illis egerim. Odi ego ambitum, ſi quicquam alius, & emendicata ſuffragia. Bonus Rex omnia majoris momenti negotia ad religionis, & dignitatis, & juſtitiæ leges examinat (ut recte veſtræ domus moderator) quibus finibus omnia mea cum Deo circumſcribam. Verùm neque ego extremum illud & ſummum poſtulo, ut plus mihi decer-

natis, quam bonos & officioſos cives tali tempore deceat conferre; id enim eſſet una cum marſupio ſicam offerre; neque vos (ut ſpero) ex vanitate opinionum nata cauſabimini incommoda, aut futiles comminiſcemini excuſationes, aut popularis inopiæ obtentu veſtrum palliabitis affectum & voluntatem. Si qui tales ſint, nullam quidem à me patientur injuriam (nam favente Deo jus omnibus reddam æquabile) at facile poteſtis cogitare, exiguam ſubeſſe cauſam, cur illis, cum mea ope opus erit, gratificer aut benefaciam. Interim nemo eſt, qui me ob hujuſmodi repulſam, ſi id fecerit cum ratione & modeſtiâ unquam ſentiet iratum. Qui bonæ legi adverſabitur, me adverſarium inveniet: at pecuniam dare vel negare nihil eſt niſi amoris indicium. Itaque dum peto meam neceſſitatem levari, id tantum peto quod mihi jure debetur. Nam ſi quæſtio vobis proponeretur, an regiæ inopiæ ſubveniri oporteat à ſubditis, nemo opinor è vobis refragaretur. Ubi etſi Regis propria utilitas agi videatur, ab utilitate tamen Reipubl. ſeparari ea non poteſt. Parens patriæ vobis ſuam aperit inopiam: imo ille interprete patria ipſa vos alloquitur. Nam Rege egente eget Respub. & in Regis ſubſidio & robore quæritur incolumitas & ſalus Reipubl. Male illi ſit qui bonum publicum a Regis bono putat ſejunctum. Nam quemadmodum Rex ille miſer eſt quantumvis opibus beatus qui pauperibus imperat cùm opes regiæ ſint divitiæ & amor populi. Ita Rege inope, quantumvis cives ſint opulenti, regnum infirmum cenſendum eſt. Etenim in pace & bello Regis opulentia eſt regni nervus, in pace jus oportet vobis reddere, in bello jus veſtrum armis defendere; neutrum horum fit ſine idoneo ſumptu quem à vobis haberi oportet. Nihil à meo ingenio alienius eſt quam populum gravare: nec gravius quicquam quam poſcere ab aliis qui ad dandum natus ſum. Plus poſco fateor quam ullus huc uſque Rex Angliæ, ſed longè mihi major & gravior poſcendi cauſa quam eorum cuiquam. Etſi autem Quæſtor meus & neceſſitatis meæ & petitæ à vobis ſummæ cauſas prolixè ſatis oſtenderit, nullo argumentorum genere quod ad rem faceret omiſſo: Ad probandam tamen petitionis hujusce æquitatem rationum præcipuas quæ mihi nunc ſuccurrunt, libet repetere.

Conſtat inprimis regnorum quæ me comitantur acceſſione neceſſariò ſumptus meos augeri. Quo major eſt Rex veſter & ditionum & ſubditorum numero, eò plus impendet, impenſæque magnificentiâ majorem vobis dignitatem conciliabit.

Deinde liberorum numerus, quibus me Deus in veſtrum commodum & uſum beavit majora ſecum fert impendia. Vobis notum eſt, Reginæ celebris memoriæ quamvis orbæ plurima fuiſſe à populo data, imò plura quam Regum priorum ulli.

Tertiò appropinquat tempus inaugurationis filii mei, quam durantibus Comitiis honoris ergo celebrari volo, de illo nihil addam, cum ſua præſentia vultusque vobis commendet.

Quartò non diffiteor multa mihi erogata, at ſi iſthic ubi profuſior videri poſſem, parcimoniæ & frugalitati ſtuduiſſem; & Reipubl. & mihi & nuperæ Reginæ dedecori fuiſſem. At in illius funere mihi quærenda erat parcimoniæ laus? an in meo uxoriſque in hanc terram ſolenni ingreſſu? an in primo in urbem Londinum introitu & coronatione? nonne cum plerique Europæ Monarchæ & Principes mihi felicem gratularentur adventum, nonulli Legatis miſſis, nonnulli præſentes, ex mea & regni dignitate erat illos pro dignitate excipere? Quod ſi quis dixerit non niſi belli tempore ingentia hæc tributa civibus imperari, ego tamen jure auſim reſpondere, quanquam vos domi alta pace fruimini, me tamen continuo bello implicari, quod ſi foris geritur, minus inde vobis eſt periculi: Nam (ut Quæſtor meus prolixe apud vos diſſeruit) cogor ego & propter Rempubl. & meum ipſius promiſſum, & commune religionis noſtræ periculum, auxilia militum mittere in Cliviam, quod quamdiu facere oporteat, aut quæ ampliora ſubſidia negotii neceſſitas requirat, incertum eſt. Et quanquam Bervicenſe præſidium dimiſerim; centuriones & duces prioris Reginæ auſpiciis illic militabant, meis hactenus aluntur ſtipendiis: non contemnenda (ni fallor) militum pubes in hujus regni propugnaculis meo ære mœret, ut de oppigneratarum urbium Fluſſinæ & Brillæ præſidiis nihil dicam. Quod ad Hiberniam attinet, ſatis vobis conſtat. Quam incerta illic ſint mea impendia, hominibus partim barbariei, partim corruptæ religionis vitio, in rebellionem pronis: quam improviſus fuerit & ſuperioris anni tumultus, & meus in eo ſumptus neminem veſtrum latere poteſt. Præterquam quod ibi veteranorum exercitum perpetuo habeam ſub ſignis. Eorum numerum certum eſt non diminuere, donec firmatæ fuerint quas deducere ſtatui colonias, qua re nihil huc uſque accidit rebellibus moleſtius: & nunc ſi quid conando, rebellando poſſunt; omnem illi movebunt lapidem, ut has colonias avertant. Cæterum ad honeſtiſſimas hasce & plane neceſſarias ſumptuum cauſas, fateor acceſſiſſe multa meæ liberalitatis munera. Cogitabitis tamen ut ſpero, nihil à me datum niſi vobis. Nec quicquam mihi eſſe à vobis quod non à me redeat ad vos. At nimium credor in Scotos profuſus. Ni quorundam fidem & operam compenſaſſem, quæ vobis tandem ſpes de mea gratitudine reliqua fuiſſet? num bene de me ſperaſſent recentiores ſubditi, ſi malignè cum vetuſtioribus egiſſem? Veruntamen ſubductis ut oportet rationibus duplo plus Anglis erogatum invenietis. Multum igitur erravit à vero, qui apud vos dicere non erubuit, tantam eſſe Edimburgi auri argentique copiam. Ego nullum illi gravius optarem ſupplicium, quam ut ex talis opulentiæ fœnore vitam ibi toleraret. Sed ſpero, me munificentiæ vitio parum vobis invidum; quoquo-

quoquoverſum oculos conjicio, neminem fere video, qui non aliqua petitione aut honoris aut commodi mihi innotuerit. Benignitatis regiæ venam nunquam, fateor, decet areſcere. Alioqui enim difficile eſſet cives aut ſervos bene meritos ſibi demerere. Sed immodici ſumptus cauſæ cum primo regni mei inter vos triennio abierunt. Et quod ſæpe ſoleo dicere, Natalitiæ illæ feriæ jam peractæ ſunt. Cùm recens ad vos veniſſem partim Reipubl. imperitia (quæ ars niſi tractu temporis & experientia non diſcitur) partim ipſo adventus modo, honorifico plane & mirabili, munificentior meipſo factus ſum. Tunc in Ordinem equeſtrem non ſingulos referebam ſed centenos; Barones ſimul plurimos adlegebam. Nunc ni fallor longe aliter animatum me habetis & inpoſterum ſpero habebitis. Verum ut hanc de ſumptibus partem finiam; magnifica volo Regum impendia non luxurioſa; quod ſi prioribus Angliæ Regibus honeſtiſſimis in rebus uſitatam neglexero magnificentiam, aut vitam meam ad loci hujus dignitatem non conformavero, tam fuerit illud à veſtra quam mea dignitate alienum. Quæ tot tantaq; cum ex aëre & elementis haberi nequeant à populo ſanè expectanda ſunt. Ut autem illis qui de mea frugalitate inpoſterum deſperant, ſcrupulum eximam, intuemini me quæſo & liberos meos. Si nil eſſem niſi homo non imprudens certè jam ratio ſumptuum meorum habenda eſt. Quod ad meipſum eos appello arbitros quibus notus ſum, ni tam paucis contentus videar, quam quisquam alius infra meam ſortem cui ratio Dux vitæ contigit. Cùm igitur nulla ſpes reſtet niſi in populo; ego mihi à vobis illum tributi modum ſpondeo, quem populus ferre poteſt. Cùm ratio ipſa poſtulet illum Regem ſupra cæteros omnes ope veſtra atque auxilio ornetis, qui veſtram dignitatem novis acceſſionibus (abſit verbo jactantia) plus cæteris cumulavit. Confido enim neminem vel in hoc ampliſſimo conventu, vel foris reperiri; qui ad regii ſtatus ſplendorem, ſemel muniendum firmandumq; non libenter conferret, vel quantum una nocte impendit aleæ, vel equi pretium animi cauſa coëmpti, qui poſtridie crurifragio intereat. Imò mihi perſuadeo malle bonum civem ſolito frugalius victitare, quàm regiam dignitatem inopia periclitari.

Optarem igitur celeriter expediri hoc quicquid eſt negotii. Donantis alacritas commendat donum: & bis dare dicitur qui cito dat. Quo magis cunctamini, eo magis creſcet æs alienum, amplioriſque tributi orietur neceſſitas. Convertite mecum oculos ad exteras Reſpubl. quarum ad vos oculi converſi ſunt, hujusque rei expectatione ſuſpenſi. Quid iis cogitandum relinquitis, ſi domum abieritis meæ neceſſitatis ſecuri, vel eum tributi modum non decreveritis qui ſit meæ dignitati alendæ; niſi aut indignum me à vobis judicatum cui ſubveniatis, aut tam deſperatam eſſe inopiam noſtram cui ſubveniri nequeat, atque adeo Regem & Ordines regni ſibi mutuo eſſe in fermento, quod abſque noſtræ æſtimationis jactura domi foriſque fieri non poteſt. Id enim vobis perſuaſiſſimum eſſe debet, ita eſſe inter exteros Principes comparatum, ut illum majoris faciant unde pareni expectent beneficii & damni retributionem. Neque illud vos latet contemptui vicinorum expoſitum Regem, eorundem injuriis bellisque opportunum fieri: quibus ingraveſcentibus nimis ſera erit medicina, cùm nulla ſanitatis ſpes relicta eſt. Præviſa mala facilius arcentur. Definite igitur, quid ſit vobis hoc tempore agendum, ne multa conando nihil ipſi agatis, & meum ſimul negotium impediatis. Meminiſtis adagium Gallicum; Qui trop embraſſe rien eſtreint. Non condimus in hisce Comitiis teſtamenta noſtra, quaſi nunquam poſthac conventuri: nec quæcunque ab Ordinibus regni tractanda ſunt, continuo ipſo in hoc conventu peragi oportebit; ut tamen ſucciſivis veſtris horis ſuæ reſpondeant curæ, ea veſtræ deliberationi ingeram negotia, quæ veſtro conſilio hoc tempore inprimis egent. Erit hic mihi à Deo principium, nempe à religione, unde ſi ordiamur, cætera omnia proſperè evenient: Dicam poſt nonnulla de Republica; quædam denique attingam quæ ad regni hujus ornamentum ſpectant & voluptatem.

Multa ſunt quæ noſtros animos ad religionis curam advertant: Papiſtarum ſupercilia in ſolitam enormitatem rurſus excrevêre, unde multis nata eſt ſuſpicio novum eſſe illis præ manibus ſtratagema. Quorum plebs etſi (Deo ſit gratia) non parum decreverit, lautiorum tamen numerus indies augetur ſequioris præſertim ſexus. Quorum ea eſt jam ſuperbia ut nemo eos auſit judicio ſiſtere, nemo judicare. Ita illi ut fama eſt magnorum aulicorum patrocinio tuti ſunt. Securius eſt pabulum igni ſubtrahere, quam accenſum extinguere.

Nam levius lædit, quicquid prævidi-
mus ante.

Non quod exiſtimem ſeveriores ferendas leges, ſed jam latas exercendas, ne deſuetudine rubiginem trahant & contemptum. Mihi compertum eſt ſanguine & ſævitia in religione promovenda parum profici, præterquam enim quod nolit Deus violentia ſanguiniſque effuſione ſuam plantari Eccleſiam, ut recte ajunt Theologi, ratio quoque ipſa perſuadet & experientia confirmat, homines quum religionis cauſa vexantur, potius animi ſui magnitudine ingeniique pervicacia, quam cauſæ bonitate omnia tormenta alacriter ſuſtinere, & mortem quoque ipſam; ut vanam illam & umbratilem martyrii famam conſequantur.

De uſu Juramenti fidelitatis dubitatum eſt, & tam obſcura putatur ea legis pars qua jubetur exigi; ut à quibus exigi debeat incertum eſt.

Ii 2 Ego

Ego hanc quæſtionem Judicibus antequam ad ſolẽnem abirent regni circuitum, propoſui, ſed parum expedite mihi ab iis reſponſum eſt. Nunc igitur eximatur ſi quis adhuc de Juramenti exactione ſcrupulus ſupereſt, & cùm ipſe litem illam à Pontifice intentatam ſcribendo fecerim meam, & publicas Babyloni inimicitias calamo indixerim; turpe nobis jam foret ab actione diſcedere, aut ſuſceptam jam cauſam furtim deſerere.

Quod ad illos pervicaces Pontificis aſſeclas, qui minore Recuſantium nomine appellantur, omnes ad unum ſiſtantur judicio. Nimium hactenus hîc connivistis, nimium nobilium uxoribus & conſanguineis & clientelis pepercistis; omnes ſentiant vim legis: meum erit pro re nata ignoſcere. Connivere enim in delictis, eaque ne appareant, ſilentio tegere, non eſt è Regis dignitate; nedum ut ex hac ſtupiditate clementiæ laudem alicubi mereri poſſit. Confeſſa crimina aut judicio cognita ignoſcere, hoc verò eſt clementiæ. Et res nunc poſtulat, Domini Epiſcopi, ad vos me convertam, qui mihi majorem in modum hortandi eſtis; ut pervicaces iſtos omnes ad unum coram vobis ſiſti jubeatis. Major hic paulo à vobis cura exigitur; quanquam enim eorum animos luce veritatis imbuere divinæ ſit bonitatis, veruntamen ne creſcant, ne nobis inſultent, hoc veſtræ eſt induſtriæ.

Et ut hac in re vobis ima promam pectoris mei ſenſa, ſubditos meos Pontificiæ ſuperſtitioni addictos bifariam divido. Sunt quibus nulla unquam alia inſtitutio acceſſit, quemadmodum decrepiti illi quos Mariæ Reginæ Sacerdotes vocatis, junioresq́ue nonnulli quibus ætas tamen omnis in illius inſcitiæ tenebris transacta eſt. Sunt quos à veritatis profeſſione olim nobiſcum communi, vel indignatio, vel audacia, vel novitatis ſtudium abduxit: quibus hominibus non eſt major religio novam religionis faciem amplecti, quam novellam recens advectam Pariſiis veſtimenti formam.

Priorum me miſeret, modò tamen paci ſtudeant non odi: quin ſi ipſe privatus eſſem, ab eorum amicitia & ſocietate non abhorrerem. Apoſtatas autem ſuæ ſectæ perditiſſimos olores non poſſum fateor non odiſſe. Neque à me plus unquam expectent favoris quam ipſa mihi juſtitiæ lex injunxerit. Adverſus hos leges ſeveriſſimè cuperem exerceri, leges & vos ſedulo in id incumbere ne lateant. Hiſce aliquot annis quicquid patrimonii mei celabatur certatim à me multi petebant; liceat mihi viciſſim unam rem quæ celari ſolet ab Epiſcopis & Judicibus petere, ne celentur amplius Papiſtæ.

Quod ad Rempubl. unum vobis commendo, labenti ſylvarum honori nova aliqua lege conſulatis. Sub finem proximi conſeſſus veſtri libellus ea ipſa de re vobis ingeſtus eſt, quem quia vitiis nonnullis laborabat, totum repudiaſtis. Satius fuiſſet emendari vel novum fieri quam propter errores aliquot penitus rejici. Quis enim oblato veſtimento paulò informiore, mallet nudus incedere quàm ſublato formæ vitio rudem ſibi aptare materiem? nequeo conjicere, cur rem tanti momenti feceritis tam parvi, niſi quia vobis eo tempore libuit eſſe paulò procacioribus; &, quæ ego maximè volebam fieri, ea minimè curare. Tanti eſt ſylvas alere, ut absque iis regnum hoc durare, aut regni nomen tueri nequeat; ſic veſtræ neceſſitati & oblectationi inſerviunt. Neceſſitati quidem, ut ſine quibus elementi longe omnium præcipui uſu deſtituimur: Neque enim in regionibus hiſce Borealibus ſine igne eſt vivere aut cibos coquere. Non poteſt hic populus Cannibalum more crudis veſci carnibus: longè aliter in Anglia homines educantur. Oblectationi autem, quia niſi ſuum conſtet ſylvis decus, perit nobis navium tutela, hujus terræ, quæ divino munere Oceano vallata eſt, maximum certe præſidium, nunc præcipuè, cum meæ ſucceſſionis beneficio tota ſibi unita eſt: quid quod pereunte navigationis honore ceſſabit exoticarum invectio, & noſtrarum evectio, adeoque omnis negotiatio, præcipuum hujus regni fulcrum. Huc accedant noſtra veſtraque in venatione & aucupio oblectamenta, quæ cum ſylvis una interire neceſſe eſt. His igitur tantis incommodis lege aliqua proſpiciendum eſt.

Nunc ut ultimo loco de voluptate dicamus ubique ferè in hoc regno niſi maturè providetis, de illa ipſa venandi & aucupandi recreatione prorſus actum eſt. Ego vobis ne gratias quidem debebo, ni ſeveriore lege labenti huic voluptati nunc conſulatis, quam in proximo veſtro feciſtis conſeſſu; ubi in perdices & phaſianos viliſſimo etiam villico, jus ſuo in agro dediſtis. Quî obſecro non pereat omnis hæc recreatio, ſi viri generoſi & nobiles quibus ampliſſima ſunt latifundia, omni cura hos volucres aluerint, foverint, ſervarint; ſcabioſus autem villicus cum primum intra areæ ſuæ anguſtias conſpexerit ſidentes, inſidiari, capere, necare, jus habeat? Certè nulla mihi ratio relicta eſt qua animalibus in meo genitis proſpiciam, niſi omnia prædia mea muris cingam; tectis quoque ſuperimpoſitis ne qua transvolent, aut perdicum ut falconum meorum pedibus annellos appendam inſignibus meis cælatos, quî enim aliâs dignoſcentur eſſe regiæ quum in villicorum areis ſidunt?

Contra eos quoque Lex à vobis ſancita eſt qui damas, cervos & cuniculos furtim occidunt, & auferunt; in qua lege poſt multa verba, tandem pœnam ad eos ſolos reſtringitis, qui noctu id facere auſint. Unde perditis hominibus perſuaſio nata eſt, nihil eſſe in cervorum cæde, ſi interdiu fiat, flagitii: quemadmodum illa Lacedæmoniorum lex de furto, non tam furtum prohibebat, quam cautè exercendum ſtatuebat, ne detegeretur. Unde factum eſt ut fatuus puer ſibi à vulpe paſſus fuerit cor exedi. Neque abſimile illud eſt Canonici juris; Si non caſtè, tamen cautè. Videor haud dubie quibusdam

buſdam ex affectu loqui, & ut venator. Sed nemo veſtrum eſt quantumvis ferarum aut venandi incurioſus, cui non æque gratum ſit ex ferina artocreis veſci, ac præſtantiſſimo venatori: At ſi ferarum nulla habeatur ratio, ferina vobis nulla erit. Quod ad phaſianos & perdices, viris bono loco natis in ſuis præſertim prædiis hoc genus oblectamenti non invideo, vili tamen plebeculæ nollem indulgeri. Quin & generoſioribus perſuaſum cuperem, ut liberali modo, & ut ipſis dignum eſt, aucupium hoc exerceant; absq; retibus & tormentis & id genus aliis inſtrumentis prorſus illiberalibus, & ad avium interitum excogitatis: ut præterea intempeſtiva anni hora ab illis abſtineant. Quanta enim iſta eſt luxuries phaſianorum aut perdicum pullos vix muribus majores occidere? ut taceam decuplo plures ab equis & canibus conculcari quam à falcone interimantur, & inſignita illa & irreparabilia data ſegeti circa id tempus damna.

Sed moleſtæ orationis jam finem faciam, juxta Franciſcanorum conſuetudinem oraturus aliquid mihi. In hujus conſeſſus initio, cùm Quæſtor meam indicaret inopiam, ſola mihi crumena laborabat; verùm nunc diſſipato domi foriſque meæ petitionis rumore, fama quoque & dignitas laborat. Quòd ſi domum hinc abeatis non eo quo par eſt modo, ſublevata mea inopia, quid cogitabunt homines; niſi me ſubditorum meorum odio neglectum: neque hinc ita diſcedere poteritis, quin veſtros mores mihi diſplicuiſſe ſuſpicemini, & porro meam metuatis iram. Sed ego lætiora omnia ſpero, & ſpondeo.

Atque ita promiſſo meo ſatisfeci, exhibito vobis cryſtallino regii animi ſpeculo, cui ego triplicem quæ ſpeculis fieri ſolet, deprecor injuriam; Primam quidem ne adulterina luce hoc noſtrum intueamini, quod tum fiet ſi aliorſum atque ego dixi verba mea acceperitis: Secundam ne impuri anhelitus madore, aut illotis manibus obſcuretis; ne ſcilicet pro veſtri affectus pravitate ſenſum meum depravetis, illis ſimiles qui id à campana dici imaginantur quod ipſis maxime cordi eſt. Tertiam & peſſimam, ne vobis excidat è manibus ſpeculum hoc & frangatur, quod tum demum eveniet, ſi ſpretis omnibus quæ dixi, non ceſſeritis rationi. Sicut igitur (ut tandem finiamus) hoc triduum proximum quod in medium pœnitentiæ tempus incidit, mutua inter vos gratiarum actione conſumptum eſt; ita voveo ſperoque eum fore hujus conventus ſucceſſum, qui nos junctim obliget, me caput vos corpus Reipubl. hujus, ut Deo Opt. Max. omnis boni auctori ſacrificium Euchariſticum unanimes offeramus.

ORATIO HABITA IN CAMERA STELLATA,

XII. KALEND. JUL. M DC XVI.

JUdicia tua da Regi, ô Deus, & Juſtitiam tuam Regis filio.

Hæc prima ſunt verba unius è Pſalmis regii Vatis, quorum ſenſus literalis ad ipſum & filium Salomonem pertinet, myſticus ad DEUM & filium ejus æternum, Chriſtum; uterque ſibi ſic implicitus, ut nonnulla ſint Deo ſoli & Chriſto, nonnulla Davidi & filio propria. Nam hic verſus, Da judicia tua Regi, ô Deus, & juſtitiam tuam Regis filio, de alio intelligi non poteſt, quàm de Davide & filio. Deus enim ſibi nihil poteſt dare. Quod autem alio hujus Pſalmi loco dicitur, Juſtitia florebit & pacis amplitudo, quamdiu erit Luna, æternitatem notat, nec congruit niſi Deo & Chriſto. At uterque ſenſus, cum literalis tum myſticus, Regibus ad imitationem proponitur, præſertim Chriſtianis, hi enim Dei throno inſident, nec non vocantur Dii.

Omnes igitur Reges decet integritati & juſtitiæ ſtudere, ut Deum Chriſtumque ejus imitentur; pietati verò & prudentiæ, ut Davidem & Salomonem. Prudentiæ nomine intelligitur facultas diſcernendi, judicandique alios. At pietas eſt fontis ipſius puritas, unde hi ſcatent rivuli. Nam nulli bono ſunt pia opera, niſi ſint ex pietate. Integritas noſtra nobis ſervit, juſtitia noſtra aliis. Juſtitia Regis non prodeſt, niſi à puro corde profecta. Nec bonus Rex habendus, qui non cum juſtitia integritatem conjunxit. Quæcunque facit juſta, juſtè faciat, & ipſius juſtitiæ amore, & è puri cordis promptuario. Alias ſi gloriæ, ſi commodo ſerviat; dum juſta exequitur; non juſtitia, ſed injuſtitia nominetur. Hac Dei Chriſtique imitatione, in cujus throno ſedemus omnes, à principio ſtabilitæ ſunt Reſpubl. præſertim verò Monarchiæ. Monarchæ propriè ſunt Judices, quibus juris dicendi poteſtatem propriè commiſit Deus. Nam in throno Dei ſedent, unde omnis ea facultas derivata eſt.

In omnibus bene inſtitutis Monarchiis,

ubi leges ſanctè ordinatæque ſtabilitæ ſunt, videre eſt poteſtatem judicandi inferioribus Magiſtratibus à Rege communicari: non quòd Rex ea ſe exuat, ſed quòd illis eam communicet. Nec enim ſe privat regali jure, ut illos ornet, ſed ſic impertit, ut ipſe nihil minus habeat. Vetus hoc eſt adeoque à Moſe & Jethrone repetitum. Poſtquam enim Moſes ſolus aliquandiu rexiſſet populum, & ſine auxilio amplius non eſſet oneri ferendo, Jethro ſocer, qui eum inviſebat, animadvertit generum curæ magnitudine gravati, nec populo tamen ſatisfieri. Suaſit igitur pro minoribus controverſiis judices delegaret, majoribus reſervatis ſibi. Quo conſilio omnes Reges, quibus eſt ordinata & legitima poteſtas, Chriſtiani præſertim, ex eo tempore uſi ſunt, quanquam alia atque alia ratione.

Alius eſt in Gallia delegationis hujuſce modus, alius in Anglia. Scotia hac in re differt ab utraque. Omnia tamen regna in eo conveniunt) de iis loquor in quibus ordinati juris forma obtinet) quòd Rex divini inſeſſor ſolii, inferiores judices & quidem plures deleget: Nec enim cujuſquam eorum eſt jus dare, ſed dicere, & interpretari. At eorum numerus, & juriſdictionis ratio, & Tribunalium collegiorumque diſtinctio, diverſis in locis diverſa ſunt, pro varia Reipubl. ratione & Regum inſtitutione. Hoc igitur mihi firmum & immotum maneat, Dei Opt. Max. propriam eſſe juris reddendi poteſtatem, & tribunal: Reges Dei vicarios eſſe: Judices à Regibus delegari, ut partem oneris ſuſtineant. Eo ſpectat Moſis exemplum, Jethronis conſilium, prudentiſſimorum Regum inde ducta conſuetudo; Davidis, inquam, & Salomonis: quod in Pſalmo tanta intertexitur ſolertia, ut prima verba Davidi & Salomoni conveniant; Da Regi judicia tua, & juſtitiam tuam Regis filio: Alia verò (florebit juſtitia, & abundantia pacis, dum Luna durat) proprie æternitatem Chriſti ſignificent. Quæ ideo in medium attuli, ut arctiſſima illa intelligatur conjunctio, qua Rex unitur Deo, & Judices Regi. Par enim omnino eſt vinculum, & cùm à Rege adſcendis ad Deum, & cùm à Rege deſcendis ad Judices. Reges à Deo mutuantur poteſtatem, Judices à Regibus. Reges adminiſtrationis ſuæ rationem reddunt Deo; Judices Deo, & Regibus. At Reges & Judices duo habent in Deo & Chriſto quæ imitentur, puritatem & juſtitiam; in Davide & Salomone totidem, pietatem & prudentiam. Quemadmodum autem Deo rationes ſuas expedire non poteſt Rex, qui divinam voluntatem non exponit, ſed mutat: ita nec Regi rationes ſuas expediat Judex, qui leges ferre tentaverit; quas communi Collegarum conſilio tantum fas erat interpretari. Nec minùs enim humanis legibus ſubditi ſunt Judices, quàm Reges divinis. Horum eſt verum divini juris ſenſum ſuis in ditionibus tueri, illorum verò juris Regii ſenſum, cui ipſi ſubditi ſunt, populo exponere.

Defunctus vetere illo Ab Jove principium (quod ſanctum verumque eſt, quamvis ab Ethnico profectum) dicam nunc, quamobrem hodie huc venerim, ſi prius tamen indicavero, cur totis quatuordecim annis à mea Inauguratione jam elapſis non ſatisfecerim civium meorum deſiderio, qui ex hoc loco me cupierunt audire, unde majores mei ſæpe verba faciebat. Præſertim verò Henricus ille Septimus, à quo, ut etiam ab aliis Angliæ Regibus genus duco, lineâ rectâ, & jus geminum diadematis Anglici. Illi ego ut ſanguinis jure ſum proximus, ita virtutis æmulatione volo eſſe ſimillimus.

Cur igitur ab hoc loco tamdiu abſtinuerim, breviter accipite. Angliam ingrediens etſi Rex eram maturus, mediam nempe ætatis lineam jam prætervectus, & à duodecimo ætatis anno regnando exercitus; in hoc regno tamen hoſpes eram, non ſanguinis ratione, ſed hujus Reipubl. ignoratione. Decrevi igitur, diſciplinæ Pythagoreæ æmulus, totum ſeptennium ſilere, ut leges regni ante diſcerem, quàm alios docerem. Hoc tyrocinio exacto, ecce alia injecta eſt mora, nempe in cauſæ, quæ me in hunc locum propelleret, delectu. Grandem optabam controverſiam, in quam primam operam impenderem. Poſt tam diuturnum ſilentium dignam rem eſſe oportuit, quæ mihi hîc verba exprimeret. Et cum utriuſque generis cauſæ hic locum habeant, magnæ parvæque, in re parva tam pertinax rumpere ſilentium haudquaquam decebat. At graviorum cauſarum aliæ inter Regem & ſubditos verſantur, aliæ inter ipſos ſubditos.

Non viſum eſt accedere, ubi mea res intererat, ne me aut meo commodo aut poteſtati augendæ ſtudere ſuſpicarentur. Teſtor homines Angeloſque, quorum ego hoc in genere examen non detrecto, in juſtitiæ adminiſtratione, quæ omnium rerum ſumma eſt, nunquam me meis rebus ſtuduiſſe.

Ubi inter ſubditos cauſa verſabatur, quæ aut controverſiæ difficultate aut litis æſtimatione videbatur gravis, nolui intereſſe; ne alteri partium viderer obliquè favere, neu putarent me vel Aulici vel Conſiliarii cujuſpiam impulſu veniſſe. Cùm itaque exiguam cauſam non dignaret primitiis laboris mei, & in magnis negotiis difficilis foret delectus, hactenus abſtinui. Tandem exacto gemino hoc bis ſeptem annorum tyrocinio, cur jam prodierim, nunc ediſſeram.

Quatuordecim his annis volventibus, quibus inter vos vixi, non pauca mihi videbantur fieri in Weſtmonaſterienſi foro, quæ emendationem poſcebant. Nec ejus inchoandæ ulla aptior occaſio dari potuit, quàm ſi meam vobis hoc in loco mentem aperirem: Vos illius memores, Oves meæ audiunt vocem meam, certo ſcio veſtro Paſtori Regique auſcultaturos. Nec jam hoc Tribunal adſcendi, ut de jure reſpondeam, ſed ut publicè de iis, quæ ſæpe ante privatim monui, ſententiam exponam. Ea nunc veſtris omnium auribus excepta, & mentibus

ſecondita, minùs obnoxia erunt interpretantium erroribus, quam ſi loco minus frequente à me eſſent prolata. Ut ergo certa methodo ac ratione progrediar, quæ dicturus ſum omnia, numero perfectionis, id eſt ternario, comprehendam.

Primò mihimet ipſe nonnihil dabo in mandatis. Nec enim cum laude imperet cæteris, qui non rectè imperat ſibi. Rivulorum ſalubritas non eſt niſi à fonte, qui ſi impurus fuerit, non eſt quòd eos expectes limpidos. Secundò, Judicibus nonnulla dabo in mandatis. Tertiò, auditorio & inferioribus Juſtitiæ miniſtris.

Primò mihi credite (aliter autem coram vobis loqui ac ſentio mihi religio eſt, in hoc Juſtitiæ, id eſt Dei throno, qui nunc hæreditario jure ad me devolutus eſt) conſtitutum jam mihi eſſe jusjurandum illud, quo me ipſe ad Juſtitiam & hujus regni leges tuendas obſtrinxi, hoc tempore renovare. Ut enim in ſacris confirmatio diu ſequitur baptiſmum, ità quod ego jurejurando jam pridem in me recepi, nunc poſtliminio reduco. Teſtor Deum nihil mihi antiquius aut prius fuiſſe, quam omnibus illius Juramenti partibus ſanctiſſimè, quantum in me erat, defungi. De jure & juſtitia loquor. Nam in religione ſpero me mediocriter jam innotuiſſe. Jus autem intelligo, Angliæ municipale, quo Rex regit, populus regitur. Vos ipſos appello teſtes, anne unquam in Ordinum hujus regni conventu id jus voluerim mutari? an cum regna illa, quæ in me unita erant, in ſe uniri poſtularem, non ſtuduerim Scoticas leges Anglicis conformes facere, non Anglicas Scoticis: ut verum illud fieret, quod abavus meus Henricus Septimus vaticinatus eſt, cum filiam ſuam natu maximam Margaretam Jacobo Quarto proavo meo elocaret, per matrimonium non accedere majus regnum minori, ſed minus majori.

Stulta illa fuit quorundam Judicum argutia, non potuiſſe Scotiam & Angliam ſub nomine magnæ Britanniæ ſine juris mutatione uniri. Nam poſt illud tempus reſcivi alia majora, & magis mira Comitiorum decretis poſſe fieri. Catus ille Senex, Burlæus Quæſtor, dicere ſolebat, neſcire ſe, quid in Anglia per regni Ordines fieri nequiret. Et animus mihi tum erat non Angliam Scotiæ, ſed Scotiam Angliæ unire. Nec jus Angliæ antiquare, ſed antiquo honore ſemper dignari. Tum quia quicquid olim bene conſtitutum eſt invocatione deterius fit, niſi forte ſit hoc innovare, repurgare à vitiis, priſtino decori reſtituere: Tum quia interveniente jurisjurandi religione ad jus Angliæ tuendum obſervandumque obſtrictus ſum, adeoque ſine perfidiæ nota mutare ſi vellem, non poſſem: quod eo ſignátiùs cogor repetere ut iniquam de me opinionem abjiciant, qui in eo me eſſe credebant, ut leges Angliæ abrogarem. Teſtor Deum, nihil tale mihi unquam in mentem veniſſe, & hujus ſanctiſſimæ affirmationis vos omnes teſtes eſſe volo.

Legibus addo juſtitiam, quæ cuique ſuum tribuendo occupata eſt. Quàm hic nullis unquam partibus addictus fuerim, conſcios habui è Judicibus & Advocatis meis, qui diem ſuum obierunt: nec eorum, qui vivunt, conſcientiam reformido. Ubi meum agebatur patrimonium, rem foro permiſi, ut unus è multis: nec injuria, cum Regem deceat ad legum obedientiam ſuo exemplo cæteros invitare. Nemo hic meam expectet indulgentiam, qui mihi ipſe nihil indulſerim. In criminum ſuppliciis poterit juſtitiæ ſeveritas clementiâ mitigari, aut (ut rectius dicam) ſine clementia juſtitia nulla eſt: at ubi ſuum cuique tribuitur, cæca eſt juſtitia, ibi amore & odio vacare volo.

In Scotia, ſi quis cauſam comperendinari differrique poſtularet, reſpondere ſolebam, alienum id eſſe à Regis officio. Sin peteret quisquam ſine mora rem expediri, dicebam, me quadraginta hujus generis petitionibus facilius annuere, quam uni prioris. Faxit Deus Opt. Max. hæc mihi in finem vitæ conſtans maneat ſententia.

Quod de jure & juſtitia jam dixi: De jure intra ſuos fines coërcito intellectum volo. Scio Regis & ſubditorum patrimonia jure Anglico examinari, id eſt, jure à majoribus meis ſtabilito, & eruditiſſimorum virorum commentariis poſteà explicato, quos reſponſa Prudentum vocatis. Addantur decreta Ordinum in regni Comitiis pro temporum rerumque occaſionibus, & cætera quæ in Anglia legum habent vigorem. At fateor omnes omnium quæſtiones de poſſeſſionibus & patrimoniis ex jure illo municipali decidi.

Eſt & aliud jus, quod dignitate cætera tranſcendit, nempe Divinum; cæterorum regula, index, lima, cui niſi ea conformia ſint injuſta habenda ſunt. De hoc jure nihil mihi aliud dicendum eſt, quàm nimis inter nos viluiſſe, quemadmodum etiam illius profeſſores nimis hactenus ſorduerunt. Cogor dicere quod res eſt, Proceribus, Judicibus, ſummis, imis, nimium illi ſorduerunt. Non firmabit Deus noſtra jura, niſi debito honore proſequamur jus divinum; quod fieri non poteſt, ſi illius interpretes ſpernamus. Contemptus hic Eccleſiæ noſtræ, quæ earum omnium, quæ ſunt aut fuerunt, quantum ipſe legendo aut fando intelligere potui, omnium puriſſima eſt, & primitivæ illi & Apoſtolicæ proxima, ſeu doctrinam ſeu diſciplinam ſpectes, & verbo Dei maxime omnium innixa: Contemptus, inquam, Eccleſiæ hujus, Doctorumque illius & Antiſtitum prope eſſe finem univerſi non obſcure arguit.

Jus gentium ſanctitate proximum divino haberi debet, quod ne regno hoc pellatur aliquando, Deus Opt. Max. avertat. Neque enim peregrinis hominibus ita jure noſtro ſatisfacias, ut Romano; nec etiam civibus, ubi de Pyratica, matrimonio, teſtamentis, & id genus aliis oriuntur quæſtiones. Jus illud in Civile & Canonicum diſtinguo, utrumque à mea coronatione ita ſpretum, motumque loco,

ut

ut juventute ab ipſius ſtudio deterrita Profeſſores quoq; cœperint faſtidire, & quavis potius ratione vitam tolerare.

Quæ igitur de jure municipali à me dicta ſunt, de eo intra cancellos ſuos cohibito accipi oportet. Nec enim æquum eſt nimia illius licentia cæteris derogari, quæ longiore multò uſu in Anglia obtinuerunt; inprimis juri divino & Eccleſiaſtico, deinde civili & canonico, quorum uſus in pleriſque negotiis omnino eſt neceſſarius.

Itaque ut mandata, quæ mihimetipſi daturus eram, tandem finiam, juramentum meum ſanctè præſtabo, cùm in cæteris rebus omnibus, tum nominatim in jure tuendo, & inprimis hujus gentis municipali. Id jus ut conſervare ita expurgare conſtitui, quod aliàs conſervari non poſſet. Duobus autem vitiis purgari oportet incertitudine & novitate. Incertitudo in ipſo jure eſt, nec niſi jure illuſtrato tolli poteſt, quod in Conventu Ordinum, adhibitis in conſilium judicibus, faciendum eſt. Novitas à Judicibus eſt ex ſcrupulorum nimia anxietate, de quibus illud dici poteſt, ab initio non fuit ſic. Chalybe nil nobis durabilius videtur, at ferrugine exeditur abſque cura ſervatus, ut ſciamus nihil eſſe ſub Sole perenne niſi ab excrementis & ſcoria purgetur. Nec exiſtimo ego poſſe fieri ut rectiꝰ ſanctiusq; leges tuear quam ſi eas vindicem à corruptelis. Sic igitur Paſtoris æmulus qui prius Euchariſtiam ipſe percipit, quam populo diſtribuat; mihi ipſe nonnulla injunxi, antequam quæ veſtrarum partium ſunt, vobis præſcriberem, ne forte illud fieret;

Turpe eſt Doctori cùm culpa redarguit ipſum.

Nunc ad ea veniam, Judices, quæ veſtrarum ſunt partium: & tria vobis in mandatis dabo.

Inprimis, ut jus ſanctè dicatis memores Deo mihique rationem reddendam. Nam ut mihi ſolus Deus arbiter datus eſt; unde pœna expectanda eſt ſi quando offendero: ita vos quoties delinquitis Deo mihique obnoxii eſtis, & ab utroque mulctandi.

Secundò ut Regi & ſubditis, aut ſubditis inter ſe jus dicatis æquabiliter ſine mora, ſine metu, ſine largitione, forti animo, recto corde, manu incorrupta. Cùm fortitudinem vobis commendo, timorem quoque & cautionem præcipio. Nec enim veſtri animi ſed legis ſenſa tradenda ſunt, cùm vos legum latores non ſitis ſed interpretes, quorum non eſt jus dare ſed dicere. Tantum enim abeſt ut legum ferendarum auctoritas vobis competat in ſuperiore Comitiorum domo, ut ne quidem in iis ferendis jus ſuffragii habeatis, ſed conſilii duntaxat cùm petitur.

Etſi autem variis in locis obſcuræ ſint leges vobiſque quam cæteris notiores. Multa præterea jam in deſuetudinem abierint quæ vos partim lectione, partim fori conſuetudine non fugiunt. Scitote nihilominus interpretationes veſtras rationi & communi ſenſui prorſus eſſe aptandas. Ego adulterinum omnem legis ſenſum judico qui à regulis veræ Logicæ communivé ſenſu aut ratione abhorreat. Humanarum legum omnium ad unam anima eſt ratio. Non ſophiſtica volubilitate, non argutiis agendum eſt, ſed perſpicua lege aut ſolida ratione.

Quibus in regionibus forenſis hæc diſceptatio locum non habet, ut in Dania quod ego verè referre poſſum qui oculatus ejus rei teſtis fui, ibi Advocatis & cauſidicis penitus excluſis litigantes ipſi pro ſe quiſque cauſam dicunt; quo peracto ſurgit aliquis apertoque libro legem pronunciat, qua tanquam ſententia partes acquieſcunt: Sic jure ſcripto adminiſtratur Reſpubl. & pro Judice eſt Codex juris. Beata forent cætera regna ſi ſic agerent. Verùm apud nos ingeniorum ſolertia, opinionum varietas, actionum exemplorumque diſcrimina, ſcrupulos in jus invexere. Quoties igitur quæſtio quæ apud vos diſceptatur, manifeſta eſt, plana illa regiaque juris via decidenda eſt. At ſi obſcura perplexaque videbitur (nullus eſt enim argutiarum finis) veſtrum erit eam ratione communique ſenſu diſſolvere; & ex propoſitione majore quæ manifeſti juris ſit, minorem ſubſumere quæ ſit manifeſtæ rationis, unde recta veraque inferatur quæſtionis concluſio.

Etſi enim Anglica Juriſprudentia myſterium quoddam ſit vobis ſolis pervium, & ars plebi ignota; ſi tamen veſtra interpretatio hominibus communi ſenſu præditis minus æqua videbitur, apud me ſanè nullam inveniet fidem.

Mementote quoque judicandi poteſtatem nullius eſſe è veſtro numero ſed omnium: quo nomine in Collegia diviſi eſtis, ut communi conſilio collatiſque ſententiis omnia faciatis; nihil temerè, nihil præproperè definientes, ſed expenſa ante diſceptataque palàm cauſa, non dictis ſigillatim ſententiis per emendicata ſuffragia: & ſic omnino judicetis ut apud Deum & Regem vobis conſtet veſtræ adminiſtrationis ratio.

Hæc de officio veſtro generatim dicta ſufficiant, nunc ad limites venio, quibus veſtra poteſtas circumſcripta eſt, ternario quoque comprehenſos numero. Cavendum primò eſt à Regiæ prærogativæ finibus. Si qua lis de mea prærogativa mota fuerit cæteriſvé Imperii arcanis, tantiſper abſtinete, dùm meipſum aut concilium meum aut ambos percontati fueritis. Sunt hæc ſupra vos, nec præcipite pertinacia ſed lentè & tenerè tractanda: alioqui per privati hominis latus Regem ipſum facile vulnerabitis. Hoc igitur veſtræ fidei etiam atque etiam commendo; quod à veſtrum nonnullis libenter audio nuper factitatum; ut popularia & vana quorundam cauſidicorum ingenia reprimere, acumen retundere velitis. Hi ſunt qui ſe nunquam facundos aut animoſos putant, ni Regis prærogativam procaciter ſollicitent. Veſtrum eſt talibus capiſtrum injicere: nam ſi laxas habenas permiſeritis huic inſolentiæ, non minore damno afficietur ſuprema poteſtas, quam ſi vos definiretis, quod illi pro Tribunali diſceptant.

diſceptant. Nefas eſt arcana ſummæ poteſtatis examini ſubjicere; hoc enim eſt regiæ imbecillitatis fundum ſcrutari, & myſticam illam reverentiam, quæ Dei throno Regibus inſeſſo debetur, è medio tollere.

Videndum ſecundò, ut ſingulis ſui finibus contenti, non invadatis alienos; quod non minus ineptum quam injuſtum foret. Res ipſa me monet, ut hîc prolixior ſim. Nam præter Curias Juris Anglici, eſt Curia libellorum ſupplicum, Curia Thalaſſiarchica, Curia Cambrica, Curia Aquilonaris, Curia ſupremæ Commiſſionis, Curia denique uniuscujusque Epiſcopi.

His ſui obſervandi ſunt limites, prô antiquo cujusque jure & priſca conſuetudine. Quod quemadmodum omnibus edico, ut ſuo ſe alveo contineant, ita Curiis Juris Anglici jam interdictum volo; ne cæterarum fines invadant, quam cæteris, ne Juris Anglici Curiis quicquam derogatum eant. Hoc proprium eſt Regis officium, Curias ſingulas ſuis limitibus concludere.

Prætorium Weſtmonaſterienſe quatuor Curiis frequentatur: duæ negotia civilia tractant, Communium Placitorum quæ dicitur, & Curia Fiſcalis: duæ verò criminalia, Tribunal Regium, & Camera ſtellata in qua jam ſedeo. Communium Placitorum Curia Tribunalis Regii pars eſt, & veluti avulſus ramus; cùm ab initio una foret Curia; privatorum hominum actiones ſubtractæ nomen Communium Placitorum dederunt; quod relinquebatur Tribunalis Regii appellationem retinuit. Altera Curia civilibus deſerviens litibus eſt Fiſcalis; regiorum proventuum gratia inſtituta; hæc ejus origo & præcipua cura: quanquam nihil vetet & de cæteris rebus ibi jus dici, quæ proventuum regiorum occaſione eò devolvuntur.

Veſtris igitur vos coërcete finibus: quod ad meipſum attinet, non ego mihi à vobis quicquam poſtulo concedi quum mea ipſius privata agitur prærogativa, niſi quod ſubditorum meorum infimis conceditis: at ſuprema illa & abſoluta Sceptri prærogativa Juriſperitorum non ſubjacet examini; extraque omnem diſputationis aleam poſita eſt. Quærere quid Deus poſſit, impietatis eſt & blaſphemiæ: ſola ejus voluntate in verbo revelata Chriſtianos decet acquieſcere. Similiter quid Rex poſſit inquirere, aut hoc poſſe illud non poſſe affirmare; audaciæ eſt in ſubdito & procacitatis extremæ. Regis enim in legibus ſuis revelata voluntate acquieſcendum eſt.

In criminalibus cauſis diſceptandis primas ſibi vendicat Tribunal Regium, nonnunquam etiam, ubi res poſcit, civiles examinat.

Sequitur Curia æquitatis, in qua præſidet Cancellarius: hæc quoque civilibus cauſis ſuo jure ſe immiſcet; hæc Regiæ conſcientiæ diſpenſatrix meritò appellatur. Neque enim legem mutat, nec quod in cæteris Curiis atrum pronunciatum eſt, vertit ea in candidum; ſed Legislatoris mentem ſequitur in lege, ſeveritatem temperans miſericordia, quare cæteris præſtare videtur, quæ ſecundum apices & diſtricta legum verba cauſas omnes definiunt. Igitur cùm ſummi juris injuria cives opprimuntur, ad hoc aſylum confugiunt. Ubi leges æquo bonoque, & juſtitiæ rigor miſericordiæ humanitate temperari ſolet. Et hac ratione videtis (quod antea dicebam) ſolium Regium Juſtitia & miſericordia firmari.

Hæc igitur Curia nulli alteri obnoxia, ſolo Rege eſt minor. Inde provocare nefas eſt, ubi ſcribitur TESTE ME IPSO. Atque ut cæterarum Curiarum jura mihi incumbit tueri, ſic ab iſta præ cæteris omnis prohibenda injuria eſt, ita tamen ut ſuis contineatur terminis, & vindicetur à corruptelis. Qui nunc Cancellarius eſt me veniente Cuſtos ſygilli fuit: nec munus jam aliud eſt ſed tantum nominis honos meo beneficio mutatus. Ego Deum precor ut diu locum illum teneat, quem ex eo tempore feliciter tenuit, & ſpero fore. Ipſum teſtem appello, ni ſemper ei auctor fuerim ut Curiam illam optimis regeret exemplis, quæ legum, Regum, deceſſorumque ſuorum, niterentur auctoritate. His ego illum finibus circumſcripſi; ultra hos nunquam progreſſurum ſeſe ſanctè promiſit.

Itaque ad ejus fidem ſpectat hac jurisdictione acquieſcere; ad meam verò, jus illius Curiæ tueri. Quod eò dico quia ab injuria & contemptu mihi ea Curia nunc vindicanda eſt.

Judicum eſt eos homines non ſtudio provehere ſed pœna coërcere, qui Curiarum regiarum jurisdictionem nituntur infamare. Ut dicam quod res eſt, ineptum mihi verbum illud viſum eſt nimisque odioſum, quo increbuit actionem in Prætorio Weſtmonaſterienſi ex formula, Præmoneri, adverſus Cancellariæ Aſſeſſores pendere. Qui enim fieri poteſt ut ejusmodi actionem Rex adversꝰ ſeipſum decernat?

Inepta erat illa medius fidius & ſtolida & audax molitio; nec cui locus eſſe poſſet niſi ſub indigno Rege: non quod exiſtimem Cancellariæ fas eſſe ſuos transgredi fines, ea mihi mens non eſt; ſed quo ſoli Regi obnoxiam eam arbitrer cùm peccat. Mihi igitur in hac molitione injuria facta eſt, apud quem querela deferenda erat, ſi quis in ea Curia iniquius ſecum putaſſet actum. Scitis Regi veſtro nec deeſſe notitiam rerum, nec reformandi ubi opus eſt voluntatem, quo magis miror ſpreta authoritate per ambages & diverticula conari vos, quod regia duntaxat perſequendum erat viâ, delata nempe apud Regem querela.

Nunc igitur pro tribunali edico; ne quis poſthac audeat ex ea formula Cancellariam convenire: quod eo ajo fidentius, quia præter me nemo eſt qui ex formula, Præmoneri; dare poſſit actionem. Atqui egomet mihi meo arbitratu imperare poſſum, ne faciam.

Diluvia, quæ nulla forent ſi ſe ſuis ripis aquæ continerent; nunquam non noxia ſunt in præſens, Aſtrologorum quoque judicio prodi-

gioſa in futurum habentur. Et hæc veſtræ poteſtatis exundatio deformis cenſenda eſt, & forte Reipubl. ominoſa.

Mementote igitur inpoſterum vobis intra veſtra territoria jus dicendum. Meum eſt præcipere & efficere ut omnium judiciorum una mens ſit, vox una: veſtrum eſt parere, & hunc concentum amare atque ut antiquæ leges & conſuetudines Angliæ vobis ſervandæ ſunt; ita ab iis quæ nunc obtinent, nuſquam eſt recedendum. Exempla vero ſequenda ſunt quæ communi uſu ſub Regibus optimis, & Judicibus eruditiſſimis, conſtanter probata ſunt. Non illa ſaltuatim carptimque & veluti in deſerto collecta.

Nuper etiam Cameræ Stellatæ authoritas concuſſa eſt, & proximo anno ni paucorum vocibus ſuffulta fuiſſet, corruiſſet ſanè illius Curiæ dignitas. Reverentiam loco nomen ipſum videtur conferre, nempe è cœlo petitum: è ſplendidiſſimis creaturis ſunt ſtellæ, & Angelis ſitu proximæ. Sed nolo in verbo quærere argutias. Camera Stellata re ipſa ſplendidiſſima habenda eſt, ex quatuor hominum ordinibus iiſque ſplendidiſſimis compoſita. Primi duo ſunt Conſiliarii & Judices; hi Juris illi Reipubl. notitia inſigniores, ne quid in alterutrum judicando peccetur. Alii duo ſunt regni Proceres & Epiſcopi; illi judicio ex ſua magnitudine pariunt authoritatem, hi propter divinarum rerum peritiam interſunt, & quia eorum intereſt Eccleſiæ ſanitas. Ita hæc Curia humanarum divinarumq; legum conjunctione, ſcientiaq; Reipub. & experientia celebratur.

Eſt quidem in omni regno forum æquitatis, alibi quidem à cæteris diviſum ut hic in Anglia, alibi verò cæteris immixtum & confuſum ut in Scotia: at mihi Angliæ diſciplina quæ juris & æquitatis diſceptationem ſejungit longe videtur eſſe perfectior. Quemadmodum autem Cancellariæ propria eſt quæſtio de æquitate, ubi clara legum voce lis dirimi non poteſt; ita ad Cameram Stellatam ſua ſpectat cognitio, quæ ab omni alio foro aliena eſt. Alibi enim ſola facta vindicantur, hic etiam conatus ipſe faciendi: & quædam facta mitius alibi caſtigantur, quæ hic ſeverius; ut certamina, rixæ, inſolentiæ, molitiones, conjurationesque. Tum verò quæcunque illata eſt Regiæ prærogativæ injuria ad hujus loci Judices & Proceres defertur. Magnum itaq; honorem meretur hæc Curia, quæ magnis negotiis deſtinata eſt.

Mementote nunc, ut fraternum vobis amorem commendem. Scitis charitate fratres eſſe vos qui officio eſtis Judices, quemadmodum & Curiæ veſtræ ſorores ſunt. Agedum igitur ſuaviſſimam illam concordiæ harmoniam amate, quæ Muſas connectit. Nulla eſt major legum calamitas quam earundem contemptus, nec eſt alia pronior ad contemptum via quam hæc crebra de juriſdictione veſtra diſputatio, utrum hujus quæ illius Curiæ propria ſit cognitio. Duo hinc non parva oriuntur mala. Primò enim ad tribunalia veſtra convolant homines, non ut cauſarum actiones audiant, & ex iis ſequuta decreta, ſed curioſitatis ſtudio, ut litibus de juriſdictione auſcultent, & penes quam curiam manſura ſit victoria. Secundò lites ipſæ ceu in rota Ixionis in orbem volvuntur, de Curia in Curiam translatæ, quæ me ratio impulit, ut crebras illas Prohibitiones veſtras damnarem. Cum enim tenuis Concionator decimas ſuas apud Judicem magno labore ſumptuque eviciſſet, ecce prohibitionis injuria inter Curias veſtras jactatur miſer: lis autem quæ jam finita videbatur, facta eſt immortalis. Cùm enim juriſdictionis veſtræ fines incerti ſint, quid mirum eſt cauſas de foro in forum pelli repellique & litigatori ceu Tantalo nunquam percipi, ſuæ actionis quantumvis propinquam dulcedinem. Juſtitia moris eluditur & lites mori nequeunt. Si vitare vultis hæc tanta incommoda, intra veſtros vosmet coërcete terminos; neu ignominiam & contemptum apud populum quærite, cum publicè loquimini, ſed decus & ornamentum ſive pro tribunali in urbe, ſeu regnum circumeuntes jus redditis. Ita populo ergo Deum & Regem reverentiam perſuadebitis. Iterum igitur iterumque monebo ut veſtris Juris finibus contenti nec meos nec alienos invadatis, nec novum jus condere quam veteri uti malitis, memores legum expoſitionem non lationem veſtri eſſe officii. At qui pro Tribunali novam inauditamque pronunciat ſententiam, is Legiſlator continuò non interpres habendus eſt.

Ego novitatum quæ in jus noſtrum irrepſere velut Indicem quendam expurgatorium collegi, jam paratum examini. Inſpicite Caſus Plodenianos, & vetera illa veſtra Prudentum Reſponſa, à quibus ſi aberratis, cum Chriſto dicendum eſt, ab initio ſic non fuiſſe: apagite novam polygamiam, ut antiquæ legi ſua conſtet puritas & caſtitas.

Quæ auditoribus dicam pauca ſunt, verumtamen hoc tempore ni fallor profutura. Ego renovato meo jurejurando, quoad hujus regni jura conſtanter tuenda obſtrictus ſum. Id quoque à vobis expeto qui ſubditi mihi eſtis, ut bonis legibus (nec enim quicquam vos magis deceat) ſubditi ſitis. Obedientiam à vobis exigo tripartitam, quo numero mandata illa mea & mihi ipſi & Judicibus data, complexus ſum: ad memoriam enim confert diviſionis & methodi bonitas.

Ante omnia reverentiam legum vobis commendo, quam & ipſam in tribus conſtituo. Primò, ne abſque gravi cauſa litem intentetis. Secundò, ut judicio victi, poſitâ omni pertinaciâ acquieſcatis decreto; Diſcite patientiam vel meo exemplo, qui pati cum infimis humilitate paratus ſum cedere, quoties cauſa cecidero: ante oculos exemplar eſt quod imitemini. Lis omnis conſtat Actore & Reo; alterum hic vinci neceſſe eſt, quum in amborum gratiam controverſia decidi nequeat. Tertiò, nolite me querelis veſtris adverſus judicia jam peracta ſuccen-

incendere: nam ego illud paradoxon in Reipubl. adminiſtratione ſemper verum æſtimavi, minus incommodi eſſe, ſi ratam facias ſententiam injuſtam, quam ſi novi examinis licentiæ res judicatas ſubjicias; nullus enim reperietur litium finis. In jus venientes, jus petitis, jus inhiatis: jure igitur etiam contra vos reddito, parcite meo & veſtro otio, quieſcite. At largitione vel malo ambitu oppreſſi fidenter ad me venire: ſed ita tamen ut non tam accuſare parati ſitis quam probare. Alias ſcitote non dormire talionis legem; niſi fortè gemina caſtigandus ſit pœna qui integerrimi Judicis ſanctitate maculam illeverit. Neque cauſidicorum ſutelis circumſcribi vos patiamini, qui lucri ſtudio cauſam veſtram laudant: ſed Judicibus auſcultate, qui nullam habent mercedem niſi à me.

Deinde verò apud vos contendo, ut quæ Regiæ dignitatis aut poteſtatis ſunt dum lege agitis intacta maneant & illibata: nimis progreſſa eſt quorundam hic audacia. Si quis tam alte inpoſterum ſapiet, plectetur à Judice, ſi judex connivebit, uterque plectetur à me. Faceſſat è foro Puritanicæ illius & Democraticæ fecundiæ acumen: intra veteris modeſtiæ fines litigandum eſt.

Denique & hoc peto, ne deſultoria hac levitate actiones veſtras de Curia in Curiam transferatis: crebra hæc fori mutatio & veſtram arguit diffidentiam & cauſæ iniquitatem. Prima cura ſit idoneum forum eligere, ubi diſceptetis. Secunda verò vos ejus judicio conſtanter ſubmittere.

Finitis quæ mihi, & Judicibus, & Auditoribus viſum eſt injungere, ſinite veſtram exorem veniam, ſi quid e dicendis omiſerim, aut propoſitum mihi ordinem neglexerim: nec enim huc veni ſcriptam orationem pronunciaturus è commentario. Si quid tamen exciderit (quod mihi non liquet) culpam memoriæ apud vos deprecabitur ipſa orationis prolixitas, aut otii anguſtia, aut negotiorum varietas. Primò quod ante in hunc locum non venerim me excuſavi, deinde cur nunc venerim oſtendi, mihi denique & Judicibus & auditoribus nonnulla in mandatis dedi. Sunt etiam quæ in Concilio Judicibus ſoleo præcipere, juris reddendi causâ jam regnum circuituris; ea hoc in loco monere vel ideo abs re non fuerit, ut & præſentes intelligant, & digreſſi abſentibus communicent. Si tædium moramque adferre videar, ſcitote prolixitati orationis mihi ulciſcendas aures, quæ tam raro me audiant.

Cùm hic ſedetis, Judices, mecum jus redditis: cum regni Tractus circumitis jus populo redituri, ſub me & Delegatis meis jus redditis. Laudabilis ſanè eſt hujus regni conſuetudo, ut diſpenſatores juſtitiæ omnia regni loca quotannis perluſtrent, ſuo labore labores civium impenſaſque levaturi, quibus alioqui ex remotiſſimis oris ad Prætorium Weſtmonaſterienſe veniendum erat. Hac induſtriæ veſtræ pietate præterita puniuntur delicta, & futurorum præveniuntur occaſiones. Nihil fere quod vobis injungam, ſuccurrit hîc novi; recolite modò, quæ ſuperiore anno præceperim. Inprimis non ideo tantum hoc iter inſtitui, ut puniantur & præcaveantur delicta; vel jus æquabile civibus reddatur, ſeu illi civiliter ſive criminaliter agant; ſed ut locorum omnium adminiſtrationem inſpiciatis, & regimen; paſſim correcturi quos inveneritis errores. Denunciate Irenarchis ut ſui officii, tam abſentibus vobis quam præſentibus, ſint memores; cujus rationem vobis convenit exigere, & mihi, cum reverſi fueritis, exhibere. Parum intereſt multa præcipere, ni præcepti fructus obediendo appareat. Nec vos veſtro functi eſtis officio, ſi abeuntes mihi auſcultetis mandanti, ni poſt reditum moneatis, quid effectum ſit; ut ex ſemente meſſem aliquam percipiam: quod non confusâ omnium, ſed diſtinctâ ſingulorum relatione efficietur. Duæ enim ſunt regiæ functionis partes; facienda injungere; & factorum rationem repoſcere. Nam parum prodeſt vel Angelica prudentia jubere, niſi etiam juſſa exegero. Neſcio, an errori imputare debeam; an negligentiæ veſtræ, quod ſingulorum, quæ injunxeram, rationes anno proximo ex vobis non audiverim: inpoſterum præcipio, ut reverſi ſcriptas ſtatim exhibeatis Cancellario; Fortaſſe, iis perlectis, coram mihi eritis interrogandi de locorum, quæ peragraſtis, ſtatu. Scio ego veſtrum NISI PRIUS, cæteraſque juris reddendi formulas, magis eſſe è re veſtra; at è mea & publica re magis eſt poſterior officii veſtri pars, quæ non tam juris eſt, quàm juſtitiæ. Itaque vobis edico, ut Chriſtus Phariſæis, hoc agite, quod præcipuum eſt; addam tamen, & illud non omittite. Quæ, ut majore induſtria faceretis, tempus circuitionis veſtræ, à majoribus meis indultum, uno die auctius feci.

Sed quemadmodum nulla Regis æquitate, vel prudentia, vel labore ſalva eſſe poteſt Reſpubl. niſi etiam Magiſtratus inferiores ſuum faciant officium: ſic fruſtra eſt omnis Judicum induſtria, ſi ſuum Irenarchæ ſubtrahant auxilium. Hos in ſingulis regni Tractibus oculos Regum, aureſque nominaveris. Solebant Judices, in ſolennis hujus itineris procinctu, ſe Cancellario ſiſtere, ut ſi quid Rex injungeret ex eo audirent. Reverſi eundem Cancellarium omnium certiorem faciebant, ut ex eo, quæ opus eſſet, Rex reſciret. Vetus hæc & laudabilis conſuetudo nuper tantùm, & immeritò neglecta eſt. Ante omnia Cancellarium à vobis moneri volo, quo pacto ſe gerant Irenarchæ; quorum inſtitutio ita mihi in Anglia probatur, ut eorum operâ non Scotiam regam. Neminem pudeat hujus officii; quantumvis bono ortum loco: novum decus eſt Regi & Reipubl. in hoc juſtitiæ ſacerdotio ſervire.

Hi, ut omnis alia Societas è multis conflata, partim boni ſunt, partim mali. Bonorum certior fieri volo, ut in meam veniant notitiam, & debitas grates, &, prò re nata, præmia quoq;

ferant. Nec enim ingratius eſt id genus ſervitii, quam quod in conclavi mihi ab aliis præſtatur: & ego, ubi res feret, tanta promptitudine agnoſcam. Nullus eſt in Republ. in Concilio, in familia mea honos, cujus non æque capax ſit Irenarcha, ac ullus Aulicus ſive domi ſive foris bene de me meritus. Si fidelem operam navarit ille Reipubl. quanquam trecentis vel ſexcentis paſſuum millibus à me abſit, tam charus erit ac ſi meo in conſpectu viveret. Poteſtatem meam Deus Opt. Max. ampliſſimis finibus deſcripſit; æquum eſt ad ultimos pertingere meam providentiam. Nulla eſt juris reverentia, ni honoretur Judex; & cum Irenarchæ nulla habetur ratio, opera ejus ſperni videtur. Nemo hoc officio erubeſcat: nemo, ſi rectè eo functus fuerit, deſperet mercedem. Cancellarius hos eligit & abdicat: at quales ſint, rectène an ſecus ſe gerant; qui laude digni, qui loco movendi, niſi vos moneatis, ille juxta mecum ignarus eſt. Boni patriæ amore bene faciunt, nec à Rege præter gratias quicquam expectant. Mali otio dediti, ciniflones, voluptarii, fœminisque quam viris ſimiliores, ſatis habent juſtitiam contemplari, at virtus in agendo poſita eſt: contemplatores iſti cum ſua, quæ nulla eſt, juſtitia exterminandi. Alios ex hoc ordine ardeliones jure dixeris, ſuperciliosos, difficiles, quorum niſi te attemperes libidini, placere ſanè non potes. Eſt hoc genus hominum, qui ſe primos omnium rerum eſſe volunt, nec ſunt tamen. Moneantur ſuperbi non illis, ſed Deo & Regi parendum eſſe. Sunt etiam, qui Regi non ſerviant, niſi eadem opera cognatos aut affines juvent: ubi nemo eſt cui prodeſſe aut nocere volunt, fruſtra eos expectes. Talibus juſtitia nihil aliud eſt, quàm ſeditionis larva. Sunt denique, qui ſibi ipſis generoſi admodum videntur, & quantivis pretii. His quia præſens Reſpubl. diſplicet, nihil apud populum placet niſi παῤῥησία. Denique publicæ libertatis vindices haberi volunt, & quoties de Regis prærogativa mentio injicitur, in Monarchiam dentes exerunt. Tantus infeſtat ſcabioſos popularis auræ pruritus. Quanta eorum audacia ſit in nuperis apparuit regni Comitiis. Sed, mihi credite, ſi nullus Rex foret, hi homines in minore pretio eſſent, quam cæteri.

Hactenus de moribus; nunc de eorum numero dicemus. Virtutis via ſemper media eſt, nec hîc peccari poteſt, ſi vitentur extrema. Ex eorum multitudine non modò naſcitur confuſio, ſed etiam incuria & ſecuritas. Nihil bene fit, quod fit à turba: & negligi publicam rem neceſſe eſt, ubi unuſquiſque alterius nititur ſedulitate. Taceo, quæ hinc oriuntur, corruptelas: nam inter multos facilius eſt invenire, quos corrumpas. Contra verò paucitas oneri non ſufficeret. Tot igitur eſſe volo, quot cujusque loci negotiis pares erunt.

Quid illis mandare oporteat, ſi mea monita recolatis, vos latere non poteſt. At quæ tanti ſunt momenti iterum atque iterum repetere non pigebit. Et hic quoque mihi erit — ab Jove principium, à rebus ſacris orſuro. Si Deo & Eccleſiæ primum cedamus locum, cætera nobis fœlicius ſuccedent. Ad Papiſtas & Refractarios, quos conſuetudo Recuſantes appellavit, mea ſpectat oratio. Nunquam vos domum reverſi eſtis, quin me, rationibus redditis, gaudio ſimul & mœrore affeceritis. Gaudio, cum Refractariorum numerum alicubi decreſcere: mœrore, cùm creſcere alibi intelligerem. Nihil meis auribus accidere poteſt amarius, quàm, me Rege, deficere homines à fide; nec lætius, quam meo imperio religionem florere. Deum teſtor, nihil inanis gloriæ cauſa dici: toto inquam corde mihi dolet, quoties audio multiplicari Refractarios. Vos igitur obteſtor Judices, ut pari mecum affectu hoc negotium proſequentes, quantum poteſt, præcaveatis malum: & meum animum, uti eſt, populo meo faciatis notum.

In triplici ſunt differentia hi Refractarii. Sunt qui, ut legem eludant, ſemel aut bis in anno concioni ſacræ interſunt. Nec ipſi (ſi credimus) Refractarii ſunt, ſed uxor domi & familia. Hi utut legi ſatisfeciſſe videantur, Deo minus quàm cæteri ſatisfaciunt. Sunt, quibus animus ita pravo imbutus eſt errore, ut noſtra ſacra penitus fugiant; veruntamen pacem publicam non ſollicitant, & bonos ſe aliàs cives præſtant. Sunt denique, qui nec miniſtrum ullum in ædibus, nec colonum in agro ſuo, niſi Papiſtam & Refractarium ſuſtineant; quin & vicinis, niſi eorum acceſſerint ſententiæ, negotium audent faceſſere. Hos antequam acceſſeris, facilè deprehendas, ut ſolent vulpium cavernas ex tetro circumfuſo odore. Intolerabilis eſt hæc audacia, ut, qui ſub me precariâ fruuntur libertate, utraque, alienam libertatem infeſtent; & pro quorum ſalute mihi apud Deum reddenda eſt ratio, hi aliorum animos eodem veneno inficiant, & ſecum ad infernum trahant. Papiſtam honeſte educatum, ſuaque innutritum religione, eâ proſequor charitate, qua par eſt fidelem ſubditum: quod in regni Comitiis teſtatus ſum. Apoſtatam verò non poſſum non odiſſe. Conſtituamus obſecro, quâ pœnâ πολυπράγμονες iſti Papiſtæ coërcendi ſunt, quibus non ſufficit ſui erroris licentia, ni alios recte ſentientes ejuſdem ſuperſtitionis ſocios faciant. Quod de Refractariis dico, idem de Sacerdotibus intellectum volo. Nolo Sacerdos Miſſam aut religionem luat ſuſpendio: at ſi Juramentum fidelitatis defugiat, quod ex meo multiſque aliis libris (quicquid demum aut Pontifex aut Diabolus oganniat) conſtat jam eſſe politicum & civile; ſi defugiat inquam exerceri legem jubeo: juſtitia ea eſt non perſecutio. De Sacerdotibus, qui aliquando meam exorarunt clementiam, eaque lege è carcere in exilium miſſi ſunt, ne olim redirent; nolite me amplius conſulere: quin facite, ne quid poſthac de illis audiam. In eadem cauſa ſunt, qui effracto carcere evaſerunt. Signum eſt ſola eos reſte coërceri, quos carcer non coërcuit.

Inepiè

Ineptè dicuntur martyres, qui conſcientiæ cauſa detrectant mori. Paulus egredi noluit apertis foribus; nec niſi Angelo Dei ducente exivit Petrus: iſti vel à Luciferi Angelo ſe pedibus extrahi paterentur. Non deerit quod de Sacerdotibus his moneam de novo, cùm primum ex Epiſcopis Cantuarienſi & Londinenſi, quibus id negotium dedi, eorum ordines & gradus reſcivero.

Alterum hujus regni opprobrium eſt popinarum frequentia, quas ego, ut extirpata radice multiplicis mali occaſio caveatur, prorſus cenſeo æquandas ſolo; re Irenarchis demandatâ. Jure ego popinis adverſer, in quas comportatur quicquid ferarum in vivariis meis dolo malo occiditur. Alii jumentorum ſuorum & pecudum objiciunt furta, homicidia præterea, marſupicidia, & cætera flagitia, quorum auctores in popinis latent. Leones Urſoſque non reperias, niſi ubi cavernas habent. Et purgaretur furibus Reſpubl. ſi hæc earum latibula eradimus. Sunt & aliæ popinæ, niſi verius cauponas dixeris, quæ perditis hominibus, & erronibus alendis vacant; eumque ſolum quæſtum norunt, quem ex ejuſmodi hoſpitum commercio faciunt. Mirum ego nuper Collegium detexi; duodecim admodum homines, tormentis armatos, huc illuc intra duodecimum ab urbe lapidem ſpectante & invito me errantes, qui poſt ferarum mearum cædes ideo tantum mutant diverſoria, ne capiantur. Adverſus errones legem habemus ab Edovardo Sexto latam; cujus Regis prudentia magis hîc enituit in eunte ætate, quàm aliorum in adulta. De mendicis igitur & erronibus coërcendis; quorum tot paſſim conſpiciuntur examina, ut nec in via neque in platea moleſtia careas; ratio vobis aliqua ineunda eſt. Recognoſcite, quorum facta ſint ergaſtula, & ſuccurrat, vivente Poppamo Prætore, neminem in Comitatu Somerſetenſi, ubi ipſe natus fuit, mendicum inventum.

Popinis nihil meliora ſunt tuguria in publico extructa; quorum habitatores omni furto, damarum, cuniculorum, equorum pecudum; omni quoque ſcelere infames ſunt. Vilia hæc ut fama eſt, malis Irenarchis quæſtui eſſe ſolent. Vos à ſingulis rationem exigite, ut intelligant Regi ingratiſſima eſſe quæ faciunt.

Jam vias regias & pontes, ſine quibus nuſpiam conficiuntur itinera, veſtræ commendo induſtriæ. Neſcio an ex Scholis & Prochodochiis, quæ plura me regnante quàm aliquo majorum meorum erecta ſunt, majus mihi oboriatur gaudium; an dolor ex viarum & pontium neglectu. Publica in hoc genere refrixit charitas; nec ullius hîc amplius cernitur aut pietas, aut liberalitas. Vos in eam curam incumbite. Vitium, quod jam emendes denario, ægrè poſthac reficies talento; nec forte annus ſuffecerit, ſi invaleſcat malum, quod uno die haud difficulter nunc corrigas. Quodque noſtro deſperes ævo, id potuit uno anno reſtitui, ut Paulina turris.

Ædificandi quoque licentia hæc quam ego edicto aliquoties vetui, veſtram quoque curam advocat. Rem Reipubl. noxiam damnarunt Prætores Angliæ; Poppamus, & qui nunc eo munere fungitur: hic lien eſt noſtri corporis; eo creſcente cætera membra contabeſcere neceſſe eſt. Omnibus enim Londinum habitandi gratiâ confluentibus, quid aliud ruri relinquitur, quàm ſolitudo? at ubi apparet hoc urbis incrementum? non intra mœnia ſed in ſuburbiis: nec levamentum urbi vel opes ferunt hæc nova ædificia, ſed urbi ſimul & regno oneri ſunt. Caram oportet annonam eſſe, ubi tot homines cibo & igne alendi ſunt. Annus jam in feriis Natalitiis elapſus eſt, cùm generoſos homines edicto monui, ut relicta urbe ſe domum reciperent, & cum vicinis jus hoſpitalitatis colerent. Cujus edicti vim quum mea mente perpetua eſſet, nonnulli nimium feſtivi ad ſolas ferias Natalitias reſtrinxerunt.

Viri generoſi, quibus in urbe nihil rei eſt, fœminarum ambitione eò trahuntur; mariti ſanè ut uxoribus, parentes ut filiabus gratificentur. Nec enim niſi Londini novam & tranſmarinam veſtium formam invenire eſt. At Londini, ſi innuptæ ſunt, nuptiarum ſpem evertunt: ſi nuptæ, famam, & maritalem cenſum. Mos Italorum obtinuit, Neapoli præſertim, quæ è ditiſſimis urbibus una eſt, ut viri generoſi, aliique permulti relictis agris in urbes migrent. Nos in veſte & aſſeclis Gallorum; ruris autem contemptu, & domeſtica parcimonia, aut verius miſeria, Italorum morem affectamus. Sed, obſecro, peregrina hæc & vana rerum eo relegemus, unde orta ſunt: & antiquum Angliæ morem poſtliminio revocemus. Nobilitatis Anglicæ decus olim fuit ruri vivere, hoſpitalitatem colere. Ex his ſupra cæteras gentes famam meruimus; quod nobis in urbe degentibus ſolo non erat difficile.

Edico igitur nunc vobis (donec enim edictum affixero, quod brevi cum Deo fiet, tantiſper verba hæc mea vim habeant edicti) Aulicos, Cives, Cauſidicos, eorumque clientes, eos eſſe, quibus in urbe fas eſt vivere; cæteris in agros eundum eſt. Nec enim ſolum deſeruntur agri melioris notæ hominibus in urbe deſidentibus, ſed & alia hinc oriuntur & majora incommoda. Finge rebellionem excitari (ut nuper ab iis factum eſt, qui prata omnia ſepimentis nudabant) quod obſecro eſſe poteſt remedii, dum abſunt, quorum auctoritate ſedanda eſt? Ad pauperes deinde, qui præſentium charitate aut eleemoſyna juvabantur, pertingit ſenſus hujus abſentiæ. Tum vero illa pars Reipubl. quæ deſertoribus hiſce credebatur, negligitur. Ut taceam rei familiaris incommoda, quæ per patrum abſentiam accidere neceſſe eſt. Itaque ut piſces ſua ſe oblectant aqua, ſalſa, dulci, vel limoſa: ſic nos noſtra non aliena amemus, aulam, urbes, agros, quod die Natali Servatoris noſtri, & Paſchate, & aliis feriis præcipuè obſervandum eſt.

Reprimi autē poterit hæc ædificandi licentia,

ſi Domini ædium; aut, illis latentibus, fabri in carcerem compingantur: ædes vero ipſæ, ubi ſine incommodo id fieri poteſt, auctoritate publica æquentur ſolo.

Alia etiam Reipubl. vitia, mihi fortè ignota, veſtram experiantur medicinam. Nihil enim veſtræ curæ ſubtractum volo. Audio latrociniis infeſtiora eſſe itinera quam ante, & vos hîc juſto clementiores. Succurrat obſecro Regis propriam eſſe clementiam. Nec aliud vobis relictum eſſe quam pœnam infligere, quum leges jubent. Et illud à me veri verbium habete, cum delictis jure creſcere ſupplicia.

Nunc liceat mihi à Deo, unde cœpi, finem quoque dicendi petere: ubi ubi jus dicitis domi forisve illum habete reverenter. Quod eò dico, ne Eccleſiam noſtram, aut viros Eccleſiaſticos patiamini traduci vel Papiſtas & Puritanos ornari. Viris Eccleſiaſticis, quos ſua commendat pietas, ita favete, ut populus veſtro exemplo diſcat illos revereri. Si boni ſunt ſacri muneris auctoritas duplicem illis honorem conciliat, ſi mali vobis obnoxii non ſunt: aliud habent forum. Deinde verò Regi & legi ſuam aſſerite dignitatem: edocete populum nihil mihi magis eſſe cordi, quàm ut floreat religio, & juſtitia vigeat, ut ſingulæ Curiæ ſuis ſe finibus contineant, & ſubditi omnes legibus obediant. Ita ſub juſto Rege felicem habeatis populum, pacis & juſtitiæ bonis (ut par eſt) florentem.

Tandem igitur aliquando (ut in Scholis dici ſolet) in hunc locum veni. Si primus hic fuerit adventus noſter, non erit (uti ſpero) noviſſimus. Nunc ſcrupulus ille de cauſæ delectu mihi exemptus eſt: levior me poſthac occaſio invitabit. Ita autem hactenus me geſſi, & favente Deo geram inpoſterum, ut nemo jure ſuſpicetur privatas nunc ob cauſas veniſſe. Ubi Juſtitia agitur, ſumma ope, dum vixero, nitar ne qua macula aut labes mi adhæreſcat. Orbis quoque noſter (uti ſpero) reſciſcet & fidem habebit dicenti, veniſſe me hodie in locum hunc, ut ex jurisjurandi mei formula leges tuerer, & jus redderem.

ORATIO VI. HABITA IN COMITIIS REGNI SCOTIÆ,

XXVIII. JUNII 1617.

TAndem aliquando, Venerandi Antiſtites, Lectiſſimique hujus conventus Proceres, Urbiumque Legati, DEUS OPT. MAX. me voti illius Paulini
Rom 1,10. compotem fecit, ut expedito felicique itinere ad vos pervenirem; quo magis immenſæ illius benignitati nos ſentimus obſtrictos, quum tot occurrerent obſtacula, quæ ardorem noſtrum retardare poterant, & profectionis conſilium in longum extrahere. Digredientibus enim nobis, diſtrahebantur inteſtinis diſſidiis vicinorum animi; & pax Chriſtiani orbis civilibus bellis interrupta erat; quæ quo videbantur propiora, eo nos magis ſollicitos, velut proximo pariete ardente, habebant; præſertim verò illud Galliæ incendium incauta fœminæ dominatione concitatum; Germaniæ deinde needum ſedata tempeſtas, ex æmula Principum cupiditate, ob Cliviæ, Juliæ & Bergarum poſſeſſionem; Italiæ denique in partes diſceſſio, certantibus Venetis & Archiduce Auſtríaco, Sabandiæ præterea Duce, Galliæque & Hiſpaniæ Regibus. Quod ad confœderatas Belgarum Provincias attinet, ibi ſanè, poſt nuperas inducias noſtramque cum Hiſpano pacem, humanis omnibus divinisque permiſtis, ordo Reipubl. pœne abiit in anarchiam: nec id ſine cœleſtis juſtitiæ nutu. Qui enim noſtros recipiebant Schiſmaticos, homines ſuis opinionibus addictos, & ab Eccleſiæ noſtræ unione averſos; quique omnibus religionum hydris quaſi aſylum aperiebant, hi ex tam multiplici contagione nunc eò redacti ſunt, ut quam religionem ipſi tueantur vix habeant dicere. Itaq; partium nullarum jam facti ſunt, ſibiq; invicem hoſtes, quibus antea facile erat eadem ſacrorum pacisq; comunione nobiſcum contineri. Harum rerum progreſſus, & exitus celeriùs ſane fideliusque in viciniore loco reſcire poteram, quàm his terrarum mariſq; ſpatiis abjunctus; ubi & eorum, quæ noſtra maximè interſunt, ſerior ad noſtras aures notitia, & incertior perveniat. Quæ autem domeſtica fuerint itineris noſtri impedimenta, & qualia negotia digrediens reliquerim inchoata, quæ ſi manſiſſem ſpes magna attulerat perfici potuiſſe, quibusdam ex hoc conſeſſu non eſt incognitum: ut ſileam in Regno tam populoſo nunquam poſſe Regi deeſſe quod agat, ubi quævis hora novum ipſi exhibeat negotium. Quæ incommoda cum omnia ſimul concurrerent, facilè ſanè poterant itineris noſtri conſilium protrahere, niſi hic voluntatis noſtræ ardor omnes morarum obices, uno quaſi impetu, perrupiſſet. Nec enim vel rerum tædio, vel loci faſtidio, vel offenſæ opinione (abſit tam iniquæ ſuſpicionis injuria) regionem mutavi: dulcis patriæ deſiderium, patriæ (inquam) jamdiu non viſæ inquies amor ad ſe traxit, moras diſpulit, negotia rejecit. Diſſimulare enim nequeo, quanta redeundi cupiditate jam pridem flagraverim; natura ipſa mihi hujus officii

officii neceſſitatem imponente, quæ nec brutis animantibus natalis ſoli memoriam permittit excidere; piſces ex immenſo Oceano revocans in fluminum alveos, quibus originem debebant; & aves ab alio Sole reducens ad prima cubilia; homines verò, quibus ratio gratitudinis ſenſum dedit, fortiore quodam, divinioreque œſtro ad patriæ deſiderium impellens. Cætera namque animantia non benevolentiæ aut amoris conſcientia, ſed annuâ temporum viciſſitudine, & alimentorum commodis ad natales ſedes retrahuntur: hominem verò non opes, non amicitiæ, non exquiſitiſſimæ ridentis fortunæ illecebræ, quorum omnium major ſæpe apud exteros affluentia; ſed unica naturalis debiti memoria reducit. Nec quenquam tanta inceſſit peregrinandi voluptas, quin tandem patrios lares reſpexerit, & quò diutius abfuerit, eò ardentius cupierit reverti. Hæ cauſæ ut me vobis præſentem reddiderunt, ita abſentis animum deſiderio veſtri velut ſuaviſſimo tormento, exercuerunt; usque & usq; nobis recurrente propoſiti noſtri imagine. Et quum interdiu negotiorum multitudo hanc mihi cogitationem invideret, noctu mihi aderant officioſa inſomnia, quæ me in optatiſſima mea patria ſiſtendo, diuturnæ illius invitæque oblivionis damna reparabant; ut ſciatis unicam fuiſſe, quæ me revexit, hujus terræ dulcedinem, non illius, unde digreſſus ſum, offenſam. Enimvero gens ea univerſa, à ſummis ad imos (ut quod eſt res ingenuè, & ſine fuco loquar) ita ſuum erga me amorem teſtata eſt, ut nullum dubitationi locum reliquerit, nedum querelæ. Nec credo ullum in Chriſtiano Orbe Regem populo ſuo aliquando fuiſſe gratiorem: quem ego ſubditorum affectum terrenæ felicitatis apicem, & ſummam ſemper æſtimavi. Quamvis igitur jure naturæ hanc terram amare neceſſe ſit, in qua natus ſum; tamen & illam alteram omni affectu exoſculor, in qua eodem jure renatus ſui: hic à Deo accepi ſtatus regni initium, illic faſtigium & culmen: hic ſpiritum primum ducere & eſſe mihi contigit, illic quam bene eſſe obvenerit, non diffiteor. Utramque igitur, ut parentem, pari affectu proſequor; & hanc, quæ cunas meas, & illam, quæ triplicis regni ſolium ſuſtentat: ut ſubductis rationibus, ægre pronunciaverim, utram diligam minùs. Patri igitur aſſimiler filios habenti gemellos, quos ſic efflictim amet, ut, utrum magis amare debeat, ignoret. Vobiſcum pueritiæ meæ & juventutis anni tranſacti ſunt, unde iſta naturalis deſiderii flamma in nobis accenſa eſt: cum illis virilis ætatis maturitas & robur. Unde cogitantibus illis, quantum in nos juris haberent, perſuaderi omnino non potuit, ſeriò nos unquam de hoc itinere cogitaſſe, vel ex animi ſententia loquutos fuiſſe; adeo quidem, ut ſapere illos vulgò negarent, qui me huc reverſurum priùs crederent, quàm reverſum conſpicerent. Unde igitur rectiùs incipiam, quàm a populi Iſraelitici precatione pro Davide Rege, ut illius votis Deus annueret, & conſilia impleret? Qua ſalutationis formula Archiepiſcopus Andreapolitanus mihi hanc urbem ingredienti communi nomine bene ominatus eſt. Et prius quidem illud Dei Opt. Max. benignitati jam acceptum fero, qui reditum, quem unicè voveram, clementer indulſit: nec dubito, quin alterum illud, quod ſupereſt, pari munificentia in hoc ipſo conventu ſit donaturus, ut conſilia mea ad optatum exitum perducat. Non poteſt vox mea (Viri Ampliſſimi) ad ultimas hujus regni oras pertingere; vos itaque, meos abſentis Vicarios, neceſſe habeo meorum ſenſuum præcones facere, & interpretes; ut quotquot veſtro ſubſunt imperio, & ea quæ jam dixi, & quæ in commune bonum porrò conſulturus ſum, veſtra opera intelligant. Diſſimulare enim non poſſum, quin præter hunc patriæ amorem, quem Natura charactere indelebili pectori meo impreſſit, alias habuerim hujus itineris rationes; quemadmodum ex literis noſtris, ad Conſilii Aſſeſſores datis, ſatis apparet: nempe ut, ſublatis è Republica vitiis, quæ niſi me præſente tangi non poterant, aliquod operæ pretium facerem. Meminiſtis enim me, dum inter vos viverem, ex veteri meorum majorum more civium querelas inſpicere conſueviſſe; eorum præſertim, quos fama erat à potentioribus oppreſſos: horum cauſas cognoſcere, & injurias, quæcunque eſſent, maturè vindicare. Et mihi adhuc eadem mens eſt, omnibus illis, qui vi, fraude, gratia circumventi ope noſtra opus habent, auxilium ferre, & juri ſuo in integrum reſtituere; quum ſciam præcipuam hanc eſſe noſtri adventus cauſam, ut nemini quicquam liceat, niſi quod per leges licet; quarum tutelam imis æquè ac ſummis volumus eſſe ſacroſanctam. Divinare ego non poſſum, quis veſtrum ſit læſus: at læſo, ſi querelam deferat, ſuccurrere, id verò mearum erit partium. Quod ſi acceptas injurias celare, aut negligere quis maluerit, quàm à me juris remedium poſcere; obſecro ſaltem ita apud ſe ſtatuat, mihi, quod paſſus eſt, non innotuiſſe, aut, ſi innotuiſſet, prætermiſſum me non fuiſſe. Nec me latet, quàm ſit invidiæ & cenſuræ obnoxia magnorum virorum authoritas; quum nulla lis decidi poſſit ſine alterius partis offenſa, & victus ſemper ſe læſum putet, quia, quod injuſtè concupivit, conſequi non potuit. Quocirca omnes præmonitos volo, ne quis ita, aut cæco vindictæ ſtudio percitus innocentem apud me Judicem aut Magnatem deferat, niſi legem talionis pati paratus ſit; ut quam pœnam in alium trahere voluit, ipſe, ni verum dixerit, ferat. Volo enim apud ſe priùs expendant, quàm apud me deferant querelas, certoque & ſine errore ſciant ſe magni alicujus viri potentia oppreſſos fuiſſe, propterea quod major non adeſſet, ad quem liceret provocare. Cæterùm ex his facilè intelligatis, quantum me jamdiu tenuerit veſtri deſiderium, qualesque ſint præcipuæ noſtri adventus cauſæ: libet tamen, ut magis adhuc conſtet, qualiter

erga

erga vos afficiar, paululum excurrere, & tria jam dictis addere; meum nempe in vos amorem, & de vobis gaudium, & curam. Amorem, quòd tantiſper quieſcere nequierim, donec ad vos accederem gaudium: quod tranquillum & beatum veſtrarum rerum ſtatum hoc tempore intuear; unde opum, quas ego ab adventu meo non parcè guſtavi, affluentia nata eſt: curam denique, quòd hoſpitalitatem veſtram debita illa, &, quæ Regem deceat, gratitudine ſtatuerim compenſare. Genus autem gratitudinis, quod & meo officio, huicque loco, & tempori maximè convenit, Scotica illa phraſi vobis non ignota commodiſſimè exprimitur, quum ajunt ſe artis ſuæ opera alicui gratificaturos. Etenim ab arte mea petam, undè hoc debitum, quod apud vos contraxi, diſſolvam: quæ res & me maximè decet, & vobis maximè conducit. Regem inter vos ago; & benevolentiæ veſtræ tum me cenſeo optimè reſpondere, quum regio munere ſanctiſſimè defungor; hanc unam approbans gratitudinis rationem, ut aliquid perſonâ, quam gero, & veſtra de me expectatione dignum efficiam, & poſteris, quod intueantur, relinquam: non ut inanibus illis blanditiarum formulis, & tritis ſeculi phraſibus, veſtram benevolentiam eludam verius, quàm compenſem. Sed quum de tota noſtra conſilii ratione, per literas à me præmiſſas, certiores antehac facti ſitis; non fuerit abs re palàm hic eas legi; ut ipſemet, verborum meorum optimus interpres, bonis omnibus cumulatè ſatisfaciam, & ſuſpicionum aut calumniarum nebulas admota veritatis luce diſpellam.

LITERÆ.

NOn poſſem niſi iniquiſſimo animo ferre, ſi vehemens & diuturnum patriæ noſtræ, & antiquiſſimi Regni Scotiæ viſendi deſiderium torpente & frigido noſtrorum Subditorum affectu in adventu compenſaretur: idque per multorum præjudicatas opiniones, ex falſis rumoribus vel malitia vel errore ſparſis, de adventus noſtri conſilio & cauſis. Viſa eſt igitur nobis ad ſiniſtras hujus itineris interpretationes præcavendas commodiſſima via, ſi veras illius occaſiones ingenua confeſſione vobis antè notas faciamus. Et primò quidem non pudet fateri, multis abhinc annis flagraſſe nos deſiderio patriæ, & altricis terræ viſendæ; qualis amor Salmonem jam adultum revocat ad natales aquas. Qui inſtinctus naturæ interdiu noctuque, ne quidem in ſomno conceſſis induciis, nos inſtigabat ad viam: nec quietis porrò ulla ſpes erit, donec Deus Opt. Max. nos ad voti noſtri finem perduxerit. Et honorem noſtrum teſtamur, principem hanc nobis fuiſſe ſuſcipiendi itineris cauſam. Comitabatur autem hoc naturale deſiderium muneris noſtri Regii, quum illic fuerimus, exercendi ſollicitudo: ut ſic impetu hoc naturæ ad officii functionem uteremur. Qua in re prima noſtra cura erit ſubditorum noſtrorum querelas, quæ quidem noſtram præſentiam exigant, inſpicere, & ſi uſus poſtulet, vindicare: proxima verò corruptelas, quæ nobis abſentibus loco moveri non poterant, auferre. Quod vero ad rerum mutationem in ſtatu politico & civili; fatemur quidem nobis illud fore gratiſſimum, ſi quæcunque commode & utiliter nobis præſentibus fieri poſſunt, noſtra ope fiant: vellem tamen omnes, tam quibus conſilia noſtra non ſunt ignota, quàm cæteros fideles & bonos ſubditos, id ſibi de pudore noſtro & prudentia perſuaſum habere; quòd nec optemus iſthic quicquam novari, niſi quod ad Dei gloriam, & Reipublicæ bonum, & ſubditorum noſtrorum commodum ſpectabit. Fortè etiam multa ſunt in ſe quidem juſtiſſima, & quæ ſalvâ conſcientiæ lege à nobis optari poſſent, quæ nihilominus propter varia, quæ occurrant, impedimenta prudentes ſcientesque omittemus, non exhibituri ſubditis noſtris in hujuſmodi rebus negotium; niſi tanto omnium conſenſu, quàm Reipublicæ bono tranſigi poſſent. Seriò itaque vos rogatos volumus, non modò ut ipſimet præjudicatis, & ſiniſtris de itinere noſtro opinionibus non detis locum, verum etiam cæteris bonis ſubditis noſtris mentem noſtram faciatis notam, ut ex optatiſſimo hoc cum iis congreſſu, eâ fruamur lætitia, quam ſemper de illis ſtudebimus mereri. Perſuadete igitur vobis & confidite; nos, quamdiu iſthic erimus, obnixè in eam rem daturos operam, ut omnibus appareat, non defuiſſe nobis voluntatem, quæcunque poteramus, bona faciendi; quanquam nihil niſi cum hac moderatione facturi ſumus, ut populo noſtro applaudente & conſentiente fiat.

DUabus maximè de cauſis has literas coram legi volui: Licet enim jampridem in vulgus ſparſa fuerint earum exemplaria, unde

noſtri

noſtri adventus conſilium bona fide & ſine fuco intelligi potuit: Amant tamen plerique homines calumniæ & malignæ interpretationis labem etiam illis rebus adſpergere, quæ apud æquos arbitros omni vacant controverſia. Alii porrò, dum rerum, quæ ſupra eos ſunt, conſilia examinant; videri volunt eas res accuratiſſimè noſſe, de quibus necdum ab authoribus ipſis quicquam conſtitutum eſt: quod & nobis in Anglia ante iter evenit. Statim enim ut publicè innotuit profectionis noſtræ deſiderium, non veriti fuerunt ardeliones de mente noſtra, & profectionis conſilio judicare, & ſe noſtrarum cogitationum non conjectores, ſed interpretes venditare, & quamplurimos homines, commentorum iſtiuſmodi ſpecie illuſos, abduxerunt à vero; ne non ſatis eſſet calumnias ſtruere, niſi & alios mendacii conſortes efficerent. Quum itaque auribus noſtris moleſta accideret malignitatis hujuſce vanitas, viſum eſt nobis, illi, priuſquam ulterius ſerperet, occurrere; literiſque ad Aſſeſſores Concilii datis, malum antevertere; aut, ſi opinione celerius fuiſſet mendacium, contrariâ veritate extinguere, ne ſiniſtris & falſis nunciis fracta populi alacritate, noſter adventus fieret ingratior; atque ita voluptate, quam ex congreſſu veſtro jampridem præcepimus, per alienam fraudem immeritò excideremus: quod ſine veſtra injuria & noſtro dedecore non potuiſſet accidere: ut taceam, quanta ſecum trahant mala præjudicatæ hominum ſententiæ, rem mihi in Scotia & Anglia nimis jam compertam; cujus nec meminiſſe hoc tempore queam ſine triſtitiæ ſenſu. Eſt præterea aliud malignorum interpretum genus. Hi, ut in Proverbio eſt, ex muſcis faciunt Elephantos; ex minimis aut nullis ſignis prædicentes maximarum ſcilicet rerum eventus, &c, quæ eorum ſolertia eſt, ex verbis luce clarioribus incredibiles, & pernicioſas elicientes ſequelas, auctorum menti prorſus contrarias. Quamobrem, omiſſa priore literarum parte, ubi patriæ deſiderium Principem teſtati ſumus itineris noſtri cauſam; poſteriorem illam relegi cupimus, ubi alias quoque profitemur illius cauſas ſubeſſe: quod quia aliorſum traxit calumniantium malitia, nefas mihi non erit, quod cæteris licet, meorum verborum interpretem agere; ut profligatis, quæ malè ſedulos plus ſatis exercuerunt, commentis, optimorum civium animos ab errore, ſi quis ſupereſt, vendicem, & ſuſpicionum iniqua deinceps excludam.

LITERARUM POSTERIOR PARS.

Comitabatur autem hoc naturale deſiderium, &c.

Ubi videre eſt, id mihi inprimis propoſitum fuiſſe, ut iis duntaxat rebus auxiliarem manum admoverem, quæ meam exigebant præſentiam, & ſine me mutari omnino non poterant. Licebat mihi hîc, ſi libuiſſet, in memoriales tabellas, quales Germani peregrinantes circumferunt, levicula illa, quæ in itinere occurriſſent, conjicere; iiſque contentum in Angliam, unde digreſſus eram, reverti; vel ſanè epulando dies hos vobiſcum comburere, nihilque altius meditantem vos relinquere. Quæ iterandi ratio quum Regé minus digna videatur, me ſanè præter cæteros dedeceat, in hac præſertim terra; ubi publica Evangelii profeſſio niſi ſeptem ante me natum annis non obtinuit; quo tempore tot damnis afflicta fuit Eccleſia, tot vulneribus confoſſa, ut non minus verè quam vulgò ex eo dici conſueverit reformationis prætextu deformationem ſubiiſſe. Et in pupillari noſtra ætate quantum auſa ſit flagitioſorum temeritas, humanis omnibus diviniſque permiſtis, nemo eſt veſtrum qui ignoret. Mene igitur tot terrarum ſpatia emenſum ad vos accedere, & dulciſſimæ patriæ ulceribus, quæ eam olim malè habent, neglectis, eò unde veneram redire, nec de veterum malorum medicina facienda cogitare? ſed ad publicas corruptelas connivere, patriæ commodis & paci & dignitati in futurum nihil proſpicere? Longè aliud promittit mea in patriam charitas, & veſtri amor; ut de officii regii, & meæ profeſſionis ratione nihil dicam; quamque mihi ipſi jam fierem diſſimilis, ſi tantum iter ſuſciperem, non Reipubl. gratia, cui natus ſum; ſed voluptatis, cujus in reliqua vita ſemper fui ſecurus. Veſtrum igitur fuerit, poſtquam intellexiſtis quàm graves cauſæ me huc attraxerunt, mecum in publica commoda conſpirare; & manum potiùs tanto operi admovere, quàm rerum leviorum mentione præclaris cogitationibus obſtrepere; vel paternam hanc noſtram ſollicitudinem etiam ejuſmodi negotiolis onerare, quæ ſtata judiciorum ratione ſine nobis tranſigi potuiſſent: Qualia nimis multa ad me relata ſunt, quæ à Præfecto & Conſulibus hujus urbis, etiam me abſente, judicanda erant. Vos potius, Jethronis ſequentes conſilium, majoris duntaxat momenti cauſis, quantum ſat erit temporis, impendite: leviora omnia ad inferiora judicia amandate, noſtras aures non gravantes niſi iis, quæ non alio quàm noſtro auxilio erant componenda. Ita fiet, ut diſtributis officiis opus publicum, quod unius induſtria progredi non potuit, multorum manibus abſolvatur. Nec volo enim, nec debeo (populares chariſſimi) ad veſtros errores connivere, ſed quæ minus rectè à vobis fiunt, ea oportet vitio vertere, ut emendentur. Sæpe vos, quum domi manere licet & legum præſidio confidere, mihi & vobis negotium faceſſitis, temerè excurrentes in Angliam, &, quaſi rebus deploratis, regiam in re tuta implorantes opem; non aliter ac ſi per vim leges obmuteſcerent, vel juſtitia palàm proſtituta eſſet ad quæſtum: à quo delicti genere nec Anglos immunes eſſe non ſemel profeſſus ſum. Nec tamen ideo hoc moneo, quòd mihi veſter congreſſus non ſemper fuerit gratiſſimus; quid enim eorum præſentia jucundius, qui me unicum putant fortunarum ſuarum columen? ſed ut ſciatis vos tum fore mihi longè gratiores, quum

non negotiorum cauſa, quod neceſſitatis eſt; ſed ſalutandi, viſendique gratiâ, quod amoris proprium eſt, ad me acceſſeritis: quum vos à Septentrione in Auſtrum veniſſe intellexero; tantùm, ut meo adſpectu, quem vobis negabat loci intercapedo, frueremini. . Hæc ſunt igitur, ut adventus noſtri cauſas paucis repetam, quæ nos in patriam jampridem citarunt, ejus viſendæ & juvandæ deſiderium; utrumque ex amoris & charitatis fonte profectum. Fallitur enim ſi quis ideo me putet veniſſe, ut regiæ prærogativæ & poteſtatis terminos extendam; aut veſtrum alicui aliquid auferam, quo non libenter careret. Me in eum locum evexit divina benignitas, ut altior eſſe eſſe non cupiam, & adverſus ambitionem animum mihi invictum dedit: & multò mallem meis ſumptibus comitatum meum alere, quàm indictis tributorum oneribus ſubditos noſtros chariſſimos nunc gravare, aut poſt diſceſſum detrimenti ſenſum bene merentibus relinquere; præſertim quum ſpontanea illa veſtra liberalitate ſatis jam oſtenderitis quo animo ſitis in Regem. Nam quod à veſtra alacritate oblatum eſt, non potui non candido pectore & ſerena fronte accipere: At verò ut aliquid vobis amplius extorqueam, tantum abeſt, ut nec quicquam omnino petiturus ſim, niſi quod ad meliorem Politiæ ſtatum & populi commune bonum faciat, & perfectiſſimis Rerumpubl. exemplis conveniat. Nec patiar me bene agendo ab eo vinci, cujus vicaria apud vos opera ſæpe uſus fui; Comitem dico Dumbari, qui, quum ita ſe gereret, ut à mandatorum noſtrorum præſcripto nuſquam recederet, multa hic egregia inchoavit, quæ (ſi Deo viſum fuiſſet illi vitam diutius commodare) ad optatum perduxiſſet finem, & curæ noſtræ molem minuiſſet. Sed quum ille in medio rerum molimine, aut potius in ipſis operum rudimentis ceſſerit fato; unicum hoc deceat nos cum eo genus certaminis, ut quanto ille, dum viveret, potentia & dignitate me minor fuit, tanto ego charitate & ſtudio in patriam illo major exiſtimer: quod ſalva juris patrii authoritate facile me arbitror conſecuturum. Nunquam enim mihi animus fuit Leges veſtras ad Anglicarum, aut aliarum quarumcunque morem trahere; niſi quatenus aut Reipubl. commodum, aut populi ingenia flagitare videbantur. Fatendum tamen eſt multa mihi in Anglia obſervata (ut ſanè ſua ſunt unicuique genti bona & mala) quæ æquis rerum æſtimatoribus imitatione digniſſima videantur: Adeo illa Reipubl. facies pleriſque aliis, me judice, antecellit. Nec pudet agnoſcere, quantos in civili prudentia poſt aditam illius regni hæreditatem progreſſus fecerim: Ex qua re, ut ex feliciſſima beatæ regionis poſſeſſione, ſummam meritò capio voluptatem. Hortor itaque vos ſive moneo (populares chariſſimi) ut quod in ea gente laudabile & præclarum didiciſtis, id meo exemplo vobis imitandum proponatis; vitioſa autem & corrupta, qualibus nulla unquam Reſpublica vacavit, omni opera fugiatis: quò meliora ſequentes addatis patriæ quod deeſt boni; non (ut multi inter vos ſolent) pejorum æmulatione nativa augeatis vitia: quaſi domi non ſatis eſſet ineptiarum, niſi peregrinas corruptelas in ſubſidium vocaretis: cujusmodi eſt fumivora hæc, & majoribus veſtris ignota Tobacci ſitis, ex Anglia nuper accerſita; inde que petitæ veſtium formæ, & luxus, & aulicarum phraſium affectatio, adeo putida, ut nonnulli è venuſtioribus noſtris nec jam Anglicè ſciant loqui, nec Scoticè. Me videte nihil mutatum ab illo, qui olim fueram, niſi forte in iis, quæ ratio ipſa evincit meliora. Ego per diuturnam apud eos moram nec patriam linguam dedidici, nec corrupi; nec ad novas veſtium formas publicæ vanitatis æmulatione tranſivi; nec è cæteris, quæ corrupta conſuetudo in mores invexit, quicquam ſequutus ſum. Mea hæc vobis imitanda erat conſuetudo, recti tenax propoſiti; non publica vanitas illa, quæ ſui pertæſa in dies & horas mutatur. Tempus nunc eſt (ampliſſimi Proceres) ut conſilii mei rationes vobis aperiam: quod commodiſſimè fiet, ſi indicavero, à quibus rebus abſtinere hîc decreverim, deinde verò, quibus agendis incumbere. Interea autem, quæ mihi hoc tempore interdixi, principem locum obtinet regni hujus Politia; res multò maximi momenti, & longiſſimæ deliberationis, nedum ut temere, & in ſubiti itineris feſtinatione attingi debeat. Me utique Regem natum, & , ut regnat di tempore, ſic Reipublicæ notitia & experientia majorem prioribus, non poteſt latere, quàm periculoſæ aleæ res ſit vetera fundamenta convellere; & quanto ſit facilius incendium excitare, quàm extinguere. Illo igitur lapide non moto, ad ea me convertam Reipublicæ vitia, quæ ſalvo jure patrio poſſunt emendari; non ignarus quantopere & Reipublicæ & Eccleſiæ interſit, quæ in iis vel lege vel more diſtracta ſunt ſacro unitatis fœdere conjungi. Hæc (ni fallor) juris mutatio non eſt, ſed perfectio. Nec urgebo hoc tempore poteſtatis regiæ privilegium, nec quantum per ſceptri prærogativam in hoc Conventu mihi liceat. Etſi Quæſtor ille Angliæ Burlæus, quem ego omnibus eo functis officio prudentiæ nomine ſoleo anteponere, quum in Comitiis de poteſtate regia diſſereret, neſcire ſe dixerit, quid Rex in regni Comitiis facere nequeat; ſi miraculum excipias: malo tamen ratione perſuadere, quod emendaturus ſum rectè fieri, quàm poteſtatis regiæ privilegio, quod viſum eſt, emendare. Et hęc ſunt à quibus abſtinendum cenſui: Quæ autem facere decrevi, omnia cum ea cura & ſollicitudine conjuncta ſunt, ut Conventus hic noſter & Eccleſiæ & plebi ſolatio ſit; ſingulique illius, quod obeunt, muneris fructum ferant & præmium; qui miniſterio verbi ſe dediderunt ex eo, ut par eſt, tolerantes vitam ſuam, ne defectu neceſſariorum cogantur ea tractare, quæ à ſacro ipſorum officio aliena ſunt: qui verò agris colendis operam locant

è labo-

à laboribus ſuis percipiant, unde familias ſuſtentent; ne juſto ſudorum præmio fraudati remittant de induſtria, & quicquid id eſt detrimenti, quod certè maximum eſt, id omne in Rempubl. redundet. Unum eſt, quod præter cætera vos monitos cupio, ne quis dolo malo aut furtivè hinc conetur auferre, quod aliàs, ſi candidè & honeſtè egiſſet, nunquam impetraſſet. Turpe enim eſt ex hoc loco, unde publicæ juſtitiæ oracula expectantur, publicas per negligentiam veſtram proficiſci injurias. Videat igitur Regiſtri cuſtos, videant ejus actuarii & ſcribæ, ne quid in hoc conventu vim habeat decreti, niſi quod ante ab Articulorum Examinatoribus excuſſum & probatum fuit. Nec fruſtra id denuncio, memor Alexandrum Hajum, regiſtri olim cuſtodem, hominem, ſi quis alius ſingulari candore & fide, fraude aliena aliquando inductum fuiſſe, ut privatas lites, tanquam publica ordinum decreta, ſua ſubſcriptione muniret. Facilius eſt ejuſmodi errores cavere, quàm corrigere, ſi veſtrum unusquisq; quod ſui eſt muneris, diligenter & tempeſtivè exequatur; non autem ſerò & poſtquam emendari non poterit, de injuria conqueratur. Hæc habui, Proceres ampliſſimi, quæ de adventus mei & conventus veſtri cauſis dicenda publicè exiſtimavi: ſuperſunt, quæ meo nomine privatim vobis dicenda ſunt, de reditus noſtri expectatione, de veſtra in occurrendo frequentia, in excipiendo alacritate, in tractando apparatu; niſi ſatius eſſet tot officia tacendo agnoſcere, quàm pauca dicendo minuere. Jam haud dubiis deprehendo indiciis, patriæ & veſtri, quo jam pridem flagrabam, amorem optimè nunc eſſe collocatum, quum tam inſigni & planè mutua, hoc eſt, qua major eſſe non poſſit, charitate rependitur. Quòd ſi infra meum affectum vel veſtra merita ſubſidere videatur hæc oratio, haud quaquam pro dignitate, quod in pectore noſtro eſt, ſtudium exprimens; ſanè ibi fruſtra requiritur facundiæ fucus, ubi potius conſpicienda eſt benevolentiæ ſinceritas. Eloquentiæ, quæ Regem deceat, nativus color non eſt petendus è Rhetorum myrotheciis, ut ea appareant quæ non ſunt: Sed ſimplice illo & translucente veritatis habitu probanda eſt. Quin ſi mihi libuiſſet ingenio & induſtria Orationem elaborare, per otium tamen non licuit; negotio negotium, velut unda undam, trudente, quum ſat temporis, non dicam adſcribendum, ne ad cogitandum quidem vacaverit: Nec verò ſi licuiſſet per tempus affectare elegantiam, libebat tamen; in argumento videlicet facili & copioſo, quo patriæ viſendæ juvandæque ingens & diuturnum explicandum erat deſiderium: cui etſi verba paria non fuerint, tamen apud benevolos interpretes, quales vos eſſe mihi eſt perſuaſiſſimum, non arbitror fuiſſe illa à noſtro inſtituto & animo aliena.

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI PRINCIPIS JACOBI,

Dei gratia, magnæ Britanniæ, Franciæ & Hiberniæ Regis, Fidei Defenſoris, &c.

MEDITATIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

Ad Subditos ſuos, eos præſertim, qui aulam ſequuntur.

Joh. XVI, 23.

Quicquid meo nomine petieritis à Patre, dabitur vobis.

PRÆFATIO.

QUod Virgilius Æneidi ſuæ præfatus eſt, Ille ego qui quondam; id ego jure poſſem meæ huic in Orationem Dominicam meditationi præmittere, licet fine planè contrario. Nam Poëta eo proœmio oſtendere voluit, quan-

quantum ſupra ſeipſum novi argumenti beneficio ſubvectus fuerit, ab aratro ſcilicet ad arma & Heroas translato ſtylo: At ego, contraria prorſus ratione, & alto & profundo myſteriorum Apocalypſeos abyſſo, in quo Elephas etiam natare poſſit, venio nunc meditationem ſcripturus ad planam, æquabilem, & facilem illam Orationem Dominicam; quam nulla non anus aut recitet aut emurmuret, nullus non puer, bene educatus, è Catechiſmo ſuo interpretetur; mutato ſic robuſtiore cibo, unde viri alendi ſunt, cum lacte infantibus aptiore. Verum *ego jam annis invaleſco, & (quod vulgo dicitur) ſenes bis pueri ſunt. Nec deeſt Cardinalis Bellarmini exemplum, qui digladiationibus polemicis & controverſiis, quibus priorem vitam in ſolidum mancipaverat, non ita pridem valedixit, contentus meditatiunculam aliquam quotannis edere, eamque duobus aut tribus fabuloſis ornatam miraculis: qua in re me æmulum non inveniet. Nunc verò, dum apud me cogito, cui demum opuſculum hoc, quod horis ſomni maxima ex parte ſuffuratus ſum, dicare oporteat; dumque in memoriam revoco, quàm ſollicitè in librorum meorum Dedicationibus decorum hactenus obſervarim; unde factum eſt, ut ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, HENRICO, filio quondam meo, inſcripſerim, quod nunc ad CAROLUM, unicum jam mihi ſuperſtitem, pertinet, nempe, & libri illius & omnium bonorum fratris ſui ex aſſe hæredem; quemadmodum & Apologiam meam pro Juramento fidelitatis omnibus Chriſtianis Principibus & Rebuspublicis dicavi, quia eorum intererat illius Operis argumentum; cæteros autem libros, qui res tractabant omnibus perſonis communes, candido Lectori, cuicunque demum, nuncupavi: Nemo mihi occurrebat Te aptior, Buckingame, cujus nomen præferret hæc meditatiuncula; quæ, quia ad perſpicuam & brevem admodum precationem conſcripta eſt, homini Aulico magis videtur convenire: Illis enim plerumque (ſi vera eſt communis opinio) nec vacat, nec *libet longis precibus operam dare, & breves amant Miſſas ac prandia prolixa.

*Auctor libri, cui titulus eſt, Examen ingeniorū, jubet poſt quinquageſimum ætatis annum à ſcriptione librorum abſtinere.

Rejice aniles fabulas. 1. Tim.

*Similes eorum ſunt S.Chriſtophoro, qui

Verum ut, amoto joco, quod res eſt, loquar, Tibi ea precatio ob brevitatem & perſpicuitatem convenientior eſt. Ob brevitatem quidem, quia dum tui erga me officii aſſiduitatem, & quotidianas miniſterii tui curas expendo, quantaq; flagitatorum examina à te pendeant, importuna ſine modo & temporum diſcrimine, pauxillum temporis tibi videtur ſupereſſe ad ſacras meditationes; Ob perſpicuitatem verò, quia tibi non contigit in ſcholis educari. Quid quòd & aliis multis de cauſis in hanc lucubrationem tibi jus vendicare poſſis? Et prima quidem eſto ipſa ſcriptionis occaſio: Sæpe enim, antequam eam aggrederer, Tibi, & quidem uni, nonnulla eorum communicavi, quæ in Orationem Dominicam meę mihi cogitationes ſuggeſſerant: & tu ſæpe rogaſti, ut pennam chartæ admoverem. Deinde verò, ſicut pater eſt noſter cœleſtis quem ea prece compellamus, ita, qui eam tibi nunc offero, pater tuus ſum, non politicus modo, ſed etiam œconomicus, & quidem propiore quàm cæteris gradu. Tertiò, ut oratione illa bene diſcas uti. Nam quum in tuo ingenio formando nonnullam quotidie operam ſuſcipiam, quò mihi in hujus vitæ negotiis commodius inſervias; à ratione certe alienum foret, ea, quæ Dei ſunt, negligere: Nam timor Domini eſt initium Sapientiæ. Denique agnoſco, & quidem cum gaudio, eum te eſſe, qui hoc à me munuſculum merearis, propter exemplum pietatis quod aulæ præfers, non ſolum Dei verbo frequenter auſcultans, verum etiam ſacramentum altaris crebro percipiens: unde & charitas tua manifeſtè elucet, & humanitas illa condonandi offenſas; quod hac meditatione præter cætera mortalibus commendatum volo: & ſanè, quàm honeſta tibi & ſancta omni tempore ſuggeſſerim conſilia, non dubito quin fidus orbis teſtis ipſe futurus ſis. *Accipe igitur à me, velut pignus quoddam amoris, hanc ſtrenam, in Vigilia Dominici Natalis cœptam, & vix adulto primo anni menſe finitam; Deum orans, ut quemadmodum in illo natus es & renatus, ita illi reſurgas, & in illo æternùm ſanctificeris. Vale.

ut Chriſti ſervus fieret, orare aut jejunare nec potuit nec voluit; & eam ob cauſam ab Eremita Oſtiarius conſtitutus fuit.

*Chartaceus hic amicus nec in commodis horis tibi importunus fiet, nec veniet non vocatus, nec loquetur nō interrogatus, ab adulatione autem mendacioque, & diſſimulatione alienus erit.

ILLU-

ILLUSTRISSIMO ATQUE AMPLISSIMO VIRO, DN. GEORGIO VILLERIO, MARCHIONI BUCKINGHAMIÆ, ANGLIÆ THALASSIARCHÆ, REGIORUM EQUORUM MAGISTRO, EQUITI PERISCELIDIS, &c.

QUod tua pace fiat, Illuſtriſſime Thalaſſiarcha, trajiciat libellus hic è noſtra Inſula in continentem Europæ, &, qui Britannus modò erat, nunc, & venturis in ſæculis Coſmopolites ſit, inſcriptus tibi, ſcriptus omnibus, in gratiam Inſularium, at in Chriſtiani orbis commodum. Aër, unde omnium ſpiritus alitur, nullius cenſendus eſt: & bona animi, ut virtutes & ſcientiæ, inſtar luminis, ſine ſui diſpendio ſe impertiunt, ut locupletior fiat qui dedit, & minus habeat qui retinuit. In cœlos tibi extendit Regia pietas ſacram hanc Orationis ſcalam: ſolus ſine invidia adſcendere non potes: ſequantur gradatim omnes gentes in ſpatioſam illam aulam; gravior eò venies, quò plures tecum attraxeris. Nec aliud pollicetur cætera tua humanitas; qui apud optimum & ſapientiſſimum Regem ideo videris eſſe gratioſus, ut Reipubl. inſervias, & honeſta bonorum vota provehas. Non meretur hujus inſulæ anguſtiis concludi, multò minùs unius poſſeſſio fieri libellus iſte: Itaq; jam transfretaturus ſermonē patrium, me authore, dedidicit, donatus Romana civitate, parique omnino cum iis jure, quibus ipſa Roma hodie mater eſt. Cajus Gracchus, ſi viveret, controverſiam fortè ei moveret ut peregrino; ſed idem, qua erat protervia, cives ſuos negaret, qui mille annis proximis in Palatino monte nati ſunt. Eſt unicuique linguæ proprium aliquid & inſitum, quod nulla arte addiſcat alienigena: eſtque in Regis noſtri ſtylò nativa quædam venuſtas, quam fidiſſimus interpres, utut ſe torqueat, nunquam exprimet: ut omittam neminem hodie reperiri tam profluente & copioſa Latini ſermonis vena quæ Eloquentiæ Regiæ ubertati reſpondeat. Sic Homeri Poëſin, aut Ariſtotelis Opera nemo Latinus niſi infeliciter attigit. Quòd igitur Meditationem Regiam mea operâ deteriorem habeas, Nobiliſſime Vir, pro mercede veniam dabis, in delicto præſertim inevitabili, & quod obſequii neceſſitate excuſetur. Leviùs tamen peccavimus, quòd ſua Majeſtas auxiliarēm nobis manum commodârit, permultis mutatis, quæ in mea verſione diſplicebant: pæne eundem habuiſſes ut authorem ſic operis interpretem, niſi luctuoſus Reginæ obitus diligentiam ejus ſub finem remiſiſſet. Quæcunque autem huic Editioni addita reperies, ea Sereniſſimus Author Anglico libello de induſtria ſubtraxerat, in hunc ut commodiorem locum reſervanda. Illîc enim perſpicua brevitate ad communem captum deſcendere voluit: Hîc Eruditorum rationem habuit. Vale Heros, & eum inter virtutum tuarum cultores ne dedigneris admittere, qui ſe tuo patrocinio nunquam faciet indignum.

T. R.

MEDITATIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

INter omnia Chriſtianæ vitæ officia nihil eſt juſtius, vel utilius, quàm Deo ſervire: & excellentiſſima hujus ſervitii ſpecies eſt oratio, idque varias ob cauſas: Orationum autem omnium perfectiſſima eſt Dominica, maximeque ex uſu noſtro, & ſolatio. Dei ſervitium cæteris Chriſtianæ vitæ officiis antecellere, Chriſtianus nemo ambigat; ſiquidem homo ad DEI gloriam propriè creatus fuit; quod primò tenetur præſtare tempore peregrinationis ſuæ in terris, quod finitum eſt; Deinde habitationis ſuæ in cœlis, quod eſt ſine fine. Orationem cæteris Chriſtiani hominis actionibus præſtare, teſtatur præceptum nobis datum; teſtatur ipſa actionis illius dignitas, teſtatur fructus, qui ex ea infinitus ad nos redun-

dat. Præceptum eſt, ut oremus ſine intermiſſione; & hoc unum eſt, ſolumque, quod ſine intermiſſione facere jubemur. Nam cæteris rebus ſuæ ſunt & ſtatæ vices: Singula tempus habent, ut ait Salomon; at oratio, quando zelus cor hominis accendit, & cogitationes eò diſponit, nunquam intempeſtiva eſt. Actionis dignitas inde apparet, quòd aliàs quidem cum hominibus noſtri ſimilibus omnis noſter verſatur ſermo; at precantes ipſum alloquimur Deum, & cum eo quodammodo ſermocinamur, pro tempore quaſi Semangeli facti, dum ſpes noſtra & fides prece excitatæ acquirunt vires, ut Deum ad nos devocent, & noſtri veluti juris eum faciant: Imò, ut Deus nobiſcum habitet, & nos cum eo ſine fine. Infinitus ille, qui ex illius uſu fructus nobis cedit, ex mandato Servatoris elucet, petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulſate & aperietur vobis: Panem rogantes non accipiemus lapidem, nec pro piſcibus ſerpentes, nec pro ovis ſcorpiones. Pollicetur nihil negatum iri nobis, quod precando Deum orabimus, modò adſit fiducia exorandi: quin & jubemur * viduæ illius importunitatem in precando imitari, cum pari ſucceſſus certitudine. Qua doctrina, ſi ullo unquam in ſeculo, ſanè vel maximè in hoc noſtro opus eſt, quo zelus orandi refrixit in nobis & exaruit, inque verba * degeneravit; inprimis in hac Inſula, ubi Puritani conciones ſine induciis nos jubent venari, prece interea quamlibet minima contentos: atque ita præceptum Apoſtoli, Orate ſine intermiſſione, mutant in hoc, Concionamini ſine intermiſſione; alterum duntaxat ejuſdem Apoſtoli ſequentes mandatum, concionantes & horrantes, opportunè & importunè. Omnium autem orationum perfectiſſimam & excellentiſſimam eſſe Dominicam, inter omnes Chriſtianos convenit, ne quidem ipſa Bruniſtarum contumace ſecta refragante, etſi ipſi, dum precantur, hac formula uti omnino recuſant. Nempe, una & ſola eſt hæc Oratio, quam Salvator ſuo ſanctiſſimo ore mortalibus dictavit, addito imitationis mandato.

Eccleſ. 3.

Luc. 6.

* Luc. 18.

* Satis eſt hac tempeſtate, ſi in congreſſibus noſtris de divino cultu ſermones cedamus, etſi nihil minùs cogitemus in vita. Scripturarum enim ars eſt, quam nemo ignorat, non anus garrula, non artifex de trivio, ut conqueritur D. Hieronymus ad Paulinum.

Cur autem fanatici hi Chriſtum præeuntem ſequi nolint, nulla alia cauſa eſt, niſi quia Puritanos Anglos, parentes ſuos, ſequi malunt, quos zelo etiam ſtudent antevertere, ex iiſdem progreſſi principiis. Puritani enim noſtri ſolennes orandi formulas à matre Eccleſia * injunctas uſurpare dedignantur, ſed fratrum unicuique, ſcilicet, è veſtigio concipiendæ ſunt, & calente vena fundendæ preces: unde & Bruniſtæ Orationem Dominicam, licet ab ipſo Deo injunctam, rejiciunt, quia una eſt è ſolennibus & ſtatis formulis; contumaciæ ſuæ æquivocationem hanc prætexentes, quòd non his verbis, ſed hoc modo Chriſtus juſſerit orare, videlicet, ut ipſi planos & ſimplices Servatoris numeros prætereant, ſuumque orent aut potius cantillent ſubitaneum diſcantum, prout fanaticus eorum Spiritus modos variaverit: Non precantes è contextu ſacro, ſed è ſuo commentario & paraphraſi. Atque ita, dum ſibimet ipſi præſcribunt Canones, nec agnoſcunt Deum pro Patre, nec Eccleſiam pro matre. Nam Chriſtus Luc. 11. diſertis verbis præcipit, quando oratis, dicite, Pater noſter. Et profectò Puritani noſtri tantùm non cum iis videntur conſpiraſſe, ut Orationem Dominicam omnino proſcribant. Nam vitio vertunt Eccleſiæ * noſtræ, quòd in Liturgia bis ea utatur formula; ut ſcias quam minimum ejus iſtis hominibus ſufficere. Sed monſtroſum hoc * extemporalium, & ſubitarum precum commentum Puritanos pariter & Bruniſtas tranſverſos rapit. Jure monſtroſum dico, ſiquidem uno eodemque tempore rem unam & concipi, & naſci volunt, contra naturæ morem, quæ fœtum poſt conceptionem matris utero aliquamdiu concludit, ut ibi augeatur, & matureſcat, donec edatur in lucem. Et hæc univerſim eſt Naturæ via, in animalibus, in vegetabilibus, in mineralibus etiam ipſis intra terræ viſcera; utut Chymici cum Puritanis & Bruniſtis hîc conſentiant. Et ſanè Puritanos noſtros non injuria Chymicos Theologiæ Doctores appelles, cum ſuis illis puræ & purgatæ doctrinæ quintis eſſentiis. Naturam quoque imitatur gratia, nihil perfectum primo ſtatim conatu producens, ſed certis gradibus.

* Solennes precum formulæ omni tempore in Eccleſia & præſcriptæ & uſitatæ fuere. Concil. Milevit. Can. 12. Nec aliæ omnino preces dicantur in Eccleſia, niſi quæ à prudentioribus fuerint tractatæ vel comprobatæ in Synodo, &c.

* Primo anno regni mei in Anglia, in conventu Hamptonienſi à me indicto, reprehendebatur inter cætera à Puritanis Dominicæ orationis in Liturgia noſtrâ repetitio.

* Abutuntur eo loco, Matth. 10. Dabitur vobis in illa hora, &c.

Verùm ne quis injuria affectos à me exiſtimet Puritanos noſtros, quòd eos Bruniſtarum patres dixerim, petenda mihi eſt à Lectore venia, ut aliquantulum hîc, ejus cauſâ, ab inſtituto meo digrediar. Jam dixi, quo pacto Bruniſtæ ex illo Puritanorum principio, quod non ſint admittendæ ſolennes precum formulæ, Orationem Dominicam nolint recitare. Nunc oſtenſurus ſum eorundem principiis niti Bruniſtarum ab Eccleſia noſtra ſeparationem. Puritani noſtri Epiſcoporum regimini, quod Antichriſtianum dicunt, prorſus adverſantur: Unde & Bruniſtæ, ne in ipſos cadant ruinæ Babylonis, Epiſcopos agnoſcere recuſant, rejectis quoque eorum nominibus, & titulis, ſpiritualique & temporali juriſdictione. Puritani Ceremonias Eccleſiæ, quæcunque ad eorum guſtum non faciunt, reprehendunt, nempe, à Romana Eccleſia, quæ illis utitur (ut ajunt) nunc pollutas, quantumvis antea fuerint incorruptæ; abutentes verbis Salomonis in Cantico; * Nigra ſum ſed formoſa: unde Bruniſtarum dogma ſequutum eſt, non poſſe ſe in illius Eccleſiæ ſinu diutius manere, aut ejus uberibus ali, quæ Antichriſtianæ ſuperſtitionis labe fœdata eſt, & hoc verum eſt totius ſeparationis fundamentum. Quæ enim cauſæ Miniſtros noſtros Puritanos faciunt deſertores officii, & gregis illis commiſſi, eæ Bruniſtis ſufficiunt, ut Eccleſiæ unionem prorſus reſpuant. Et quoniam magnificentiſſima templa ſub Papatu exſtructa fuère, & ſic Pontificiorum hominum manibus, & conſecrationibus, & aquis benedictis (ut ajunt) polluta;

* Hæc verba in Cantico in hunc ſenſum citabantur in libello ſupplice Puritanorum Lincolnienſium ad me.

polluta; eam ab cauſam neceſſe habent iſti, latronum & exlegum more, in ſylvas & ſpeluncas fugere ad conciones habendas, & ſacra facienda, freti omnino Cartvvrighti dogmate, Quod in Eccleſia verè reformata nullum unquam locum habere debeat, qui aliquando Pontificius Sacerdos fuit. Atque ita latis, ni fallor, oſtendi fundatores eſſe & parentes Bruniſtarum Puritanos, ſiquidem illi id tantum rebus audacter exequuntur, quod hi, quum idem doceant, facere tamen verentur. Nec tantum Bruniſtarum natio ex Puritanis orta eſt, ſed etiam innumera illa, quæ Amſtelodamum obnubilant, ſectarum examina ab iiſdem principiis prodierunt.

Cart-vvright contra Whitgift.

Vera enim illa viſibilis Eccleſia, quum rebus proſperis floret, qualis nunc in hoc regno (Deo ſit gratia) illius cernitur conditio, Civitas eſt ſuper montem poſita, ubi ipſi cum liberis ſuis habitandum eſt, in vertice, inquam, editiſſimi montis, unde minimus quiſquis lapſus eò nos agat præcipites, ubi nec fruticula occurrat quam apprehendas, nec quicquam omnino quod ſufflaminet, donec tota ponderis mole in immanem lacus illius hiatum decideris, qui igne & ſulphure æternùm æſtuat. Quanquam enim illi homini, qui Chriſtianam fidem, antea ignotam, amplecti deſiderat, etiam atque etiam cogitandum ſit, cui ſe Eccleſiæ debeat addicere: & conſcientiæ teſtimonium ſequendum, quæ Eccleſia verbum ſalutis verè annunciet, juxta revelatam Dei voluntatem, non contradicens ſacris literis, nec ſacros fidei articulos inde petitos humanis traditionibus contaminans; omnes etenim fidei noſtræ articuli ita perſpicuè in Scriptura proponuntur, ut agnus facile in hoc fluvio ambulet, quemadmodum ait S. Gregor. ſtatim tamen ut facta eſt electio Eccleſiæ, in qua vivere & mori decrevit, eam certè ex mandato Servatoris audire debebit, quum Conſcientia non niſi ducis vice fungatur, ut veram inveniat Eccleſiam; haudquaquam inventam judicatura, ſed ab ea utique judicanda. Quiſquis enim Deum pro patre habere cupit, Eccleſiam pro matre agnoſcere neceſſe habet, ut ait D. Auguſtinus. Tenete igitur firmiter profeſſionem veſtram, ut hortatur Apoſtolus; nec vos ſinite cujuſlibet doctrinæ vento abduci: nec privato aut Sancto illi Spiritui, quo Puritani glorïantur, confidite; ne fortè per ignei illius zeli ſcintillam aliquam ab Eccleſia primum ſeparati * procedatis deinceps à Bruniſtis ad unam, inde ad alteram Anabaptiſtarum ſectam, & mutati continuò apud judaizantes illos Traskitas nomen profiteamini, adſcribendi poſt omnia in profanam Amoris familiam. Ita videre eſt, dimiſsâ ſemel è manibus verâ Eccleſiâ, privatoque illo Reformationis ſpiritu, juxta Puritanorum diſciplinam, adoptato, quàm pronum ſit paulatim labi, & cadere in Chaos ſeu verius ſentinam omnium hereſeôn, & tædam illam farraginem, cujus juſta merces eſt infernus.

Greg. epiſt ad Leandrum ante præfationem in Lobum.

Auguſtin. Symbolo ad Catechum.

Eph. 4, 14.

*Hoc procedendi verbo utuntur hi recentes hæretici, quoties ab una ſecta ad aliam transfugiunt, quarum noviſſima ſemper peſſima.

Sed nunc propoſitum iter proſequemur, veniam hujus diverticuli petentes. Zelus enim vindicandi Eccleſiam à vulpibus iſtis & vulpeculis, ab Hæreticis & Schiſmaticis, coëgit me, qui in hac mea ad Orationem Dominicam meditatione ramum oleæ cum columba ore meo ſumpſeram, corvo ex arca miſſo nunc ſimilem videri, prætervolantem ſcilicet ſuaves oleæ ramos, & graveolenti inſidentem cadaveri.

Quum igitur Dominica Oratio noſtræ meditationis materia ſit, viſum eſt ante omnia eam verbatim proponere, ut à D. Matthæo ſcripta eſt: Proxima erit cura, favente Numine, ſenſum ejus breviter exponere: Ultima verò, ſummam omnium paucis colligere, quæ tum demum faciliùs intelligetur, quum verborum ſenſus ex. lanatus fuerit. Verba ſunt hæc: **Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur Nomen tuum: Adveniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, ſicut in Cœlo ſic etiam in terra Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris Et ne nos inducas in tentationem: ſed libera nos à malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.**

Pater noſter. Pater eſt dignitatis & honoris titulus, at Pater noſter infiniti amoris cum magnitudine mixti. Primis his duobus verbis monemur nos, qui nihil ſumus niſi pulvis & cinis, quis ſit iſte, quem alloquimur; ad conciliandam ſcilicet reverentiam quam maximam: ne Puritanis fiamus ſimiles, qui cum Deo familiariter, tanquam cum ſodali ſuo, confabulantur; & menſæ ſacræ accumbunt cum Chriſto, velut pares cum pari, fratresque ejus (ſi diis placet) & contubernales. Nos reverentiam hîc debemus, ſed eam, quæ cum ſuaviſſima divini amoris fiducia conjuncta ſit. Ille enim eſt Pater noſter, & nos adoptionis jure ejus filii, & cum Chriſto æterni regni hæredes. Jubemur ſinguli eum vocare noſtrum Patrem, numero multitudinis, ut oſtendatur ſancta illa, quæ eſt inter Sanctos, communio; noſque ipſos membra eſſe illius Eccleſiæ, quæ ex Electis conflata eſt: contrà quam faciunt heri natæ Amſtelodamenſium ſectæ, ubi duo vel tres faciunt Eccleſiam: contrà quam venerandæ antiquitatis contemptores, qui deblaterant orbem totum ante ſe natos Babylonium fuiſſe.

Qui

Qui es in Cœlis. Hic locus eſt, ubi ſolium Majeſtatis ejus conſpicitur: Quanquam enim ubique præſens ſit, tam eſſentiæ infinitæ, quàm potentiæ ratione, invito Vorſtio & Arminianorum nonnullis; in cœlo tamen duntaxat reſidet, ut in regia & Majeſtatis ſede, ſecundum illud Eſaiæ: Cœlum eſt thronus meus, & terra ſcabellum pedum meorum. COELORUM nomine monemur etiam, cujuſmodi invocemus Patrem, non terrenum videlicet hominem, ſed parentem cœleſtem, ut fiat illud ſurſum corda.

Nunc ad petitiones veniamus, quarum numerum ſeptenarium plerumque fecit vetus Eccleſia, ea verba dividens in duas (& ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo) quæ à neotericis quibusdam confunduntur in unam. Sed, ſalvo meliorum judicio; Patres mihi videntur comodiùs diviſiſſe, ut ſuo oſtendemus loco. **Sanctificetur Nomen tuum.** Hæc eſt prima Petitio; & eſt affirmatio illi oppoſita, quod tertio præcepto prohibetur, non ſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Ante omnia igitur petimus, ut obſequium illud, quod Deo debetur, ab omnibus præſtetur, quemadmodum nos facimus, antequam pro communi Eccleſiæ bono aut noſtro commodo Deum invocemus. Impudentiæ enim foret in ſubdito, ſi quid à ſuo peteret Rege, non exhibito ante clientelari obſequio. Eam præcipuè ob cauſam conditus fuit homo ad Dei imaginem, ut nomen Creatoris ſui ſanctificaret. Et hoc eſt æternum Eccleſiæ officium non modò militantis in terris, ſed etiam triumphantis in cœlis; quæ ex Angelis & hominibus conflata nomen Dei laudat, & ſanctificat, ſine intermiſſione & fine. Sanctificamus Dei nomen in terris laudantes eum, orantesque reverenter, aut mirabilia ejus opera enarrantes, aut pœnitentiam agentes peccatorum cum confeſſione, ædificantesvè ad ſalutem fratres noſtros, aut teſtimonium, quum jure requiritur, perhibentes veritati. Obſervandum & hoc eſt, verba non eſſe hic propoſita in præſenti tempore, ſanctificamus nomen tuum; ſed in ſenſu Optativi modi, ſanctificetur Nomen tuum; quoniam Chriſtianus omnis, tanquam vivum myſtici corporis Eccleſiæ membrum, orare tenetur, ut ab hominibus & Angelis laudetur & ſanctificetur Dei nomen, non ſolum in præſens, verum etiam in futurum, tempore interminato, & poſtquam tempus ipſum eſſe deſinet. Et quanquam ſatis notum ſit ita eſſe oportere, & ita ſemper fore, oramus tamen atque optamus ut fiat; quò noſtrum in Deo laudando ſanctum exprimamus zelum, & unanimem cum cæteris Eccleſiæ, tam militantis quàm triumphantis, membris conſenſum. Oramus autem in hac petitione, ut Eccleſiæ militantis vita omnis eò præcipuè collineet, nempe, in nominis ejus ſanctificationem, tam verbis, quàm rebus ubique promovendam.

Quòd verò optemus non Deum ipſum ſanctificari, ſed nomen ejus, ratione non caret. Nam ille non tantum eſt perfectiſſimè ſanctus, ſed ipſamet ſanctitas; & quicquid in Deo eſt, Deus eſt. Ideoque oramus, ut nomen ejus in terris ſanctificetur à mortalibus, quemadmodum ipſe tam nominis quàm eſſentiæ ratione perfectiſſimè ſanctus exiſtit: Non quòd in noſtra manu ſit, vel ipſi vel nomini ipſius ſanctitatem dare, ſed ut Deus ex gratia nobis det ipſius nomine ſanctè uti. Notandum quoque in hac Oratione; uti in cæteris, Deum à nobis compellari numero unitatis (Tu) quum inter homines nota magnitudinis ſit numerus multitudinis (Nos). Si cauſam requiris, Deus unus eſt, imo ipſa unitas: non quòd unicam credamus in Deitate perſonam, cum Judæis, Arianis, & hæreticis, Filium ſimul & Spiritum ſanctum expungentibus; ſed quia tres licet ſint perſonæ, una tamen eſt & individua eſſentia, una ſcilicet in tribus, & tres in una, non diviſi ſed diſtincti, juxta Symbolum Athanaſii. Quum itaque unus tantum nobis orandus ſit, cui omnis debetur gloria, numero unitatis per excellentiam eum compellamus (Te) eximentes è faſtis noſtris Ethnicos illos Deos, cum Pontificis Romani Sanctis. Nam cultus ſui æmulos non patitur DEUS, ut ipſe in ſecundo Decalogi Præcepto de ſe teſtatur: & Eſaiæ 42. negat ſe alteri daturum gloriam ſuam.

Veniat regnum tuum. Hæc eſt ſecunda Petitio, treſque admittit interpretationes, omnes cum Analogia fidei convenientes. Prima eſt, quod orantes, regnum tuum veniat, petere debeamus ſinguli, ut illius regni compotes fiamus, & tempore divinitus præfinito perducamur eò, quæ multorum Patrum ſententia eſt. Secunda, quòd hic oremus ſecundum Domini adventum, quem ſe pollicetur maturaturum propter Electos: ratio petitionis eſt, ut miſeriarum Eccleſiæ aliquis tandem ſit finis, inprimis propter horrendam illam, quam minatur Deus in noviſſimis diebus, apoſtaſiam, miſerabili experientia nimis heu notam huic ſæculo fide in terris non inventâ, & charitate multorum frigente. (Luc. 18. 8. Matth. 24, 12.) Quiſquis autem hunc verborum ſenſum elegerit, proximam petitionem ſic intelligat neceſſe eſt, interea temporis fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Tertia, cui ego magis faveo, vult hæc verba (Veniat regnum tuum) per ſequentem petitionem (Fiat voluntas tua ſicut in cœlo ſic & in terra) planiùs exprimi & declarari. Huic autem interpretationi ut magis faveam, duæ faciunt cauſæ: Una, quia in Evangelio familiare eſt Chriſto per regnum cœlorum intelligere Eccleſiam militantem: & omnibus fidelibus ex officio incumbit pro Eccleſiæ proſpero ſtatu, & pro pace Iſraelis preces fundere. Altera cauſa eſt in ea ipſa, quæ ſequitur, petitione; Fiat voluntas tua, &c. id eſt,

ut per

ut per florentem Eccleſiæ ſtatum, tanquam per medium, voluntas Dei fiat in terris, ſicut in cœlis. Quòd ad priorem ſenſum attinet, etſi jubemur, conſpectis noviſſimi diei ſignis
* Luc. 21. 28. prognoſticis, capita noſtra * attollere, ſcientes ſupremum illum & liberationis noſtræ diem prope eſſe; etſi Sanctus Paulus nobis
* Rom. 8. 22. dicit creaturas omnes * gemere & parturire, ut renoventur: & D. Johannes, poſtquam, raptus ſpiritu, tum multa alia cœleſtia myſteria, tum divini throni gloriam conſpexiſſet, à tam glorioſo ſpectaculo in hæc verba erum-
* Apoc. 22.20. pit; * Etiam veni Domine Jeſu; clarum tamen in ſacris literis locum non invenio, ubi jubentur fideles maturationem Dominici adventus continuò orare. Et hæc verba ex oratione Dominica ad id citare, nihil aliud eſſet, quàm principium petere, & controverſum pro confeſſo ſumere. Quanquam enim mors ex carcere hoc & corpore peccati in æternam beatitudinem vendicet fideles, extincto in iis per Chriſti mortem & paſſionem ipſo mortis aculeo: & ſanctus Paulus, in profundam
* Phil. 1, 23 raptus contemplationem, cupierit * diſſolvi, & eſſe cum Chriſto; nobis tamen orare non licet, ut maturetur mors noſtra. Et quod illa in die noviſſimo univerſalis tranſmutatio erit omnibus Electis, idem eſt unicuique fidelium ſua mors; niſi quòd illam rerum diſſolutionem major ſequetur gloriæ menſura. Cæterùm, quòd Dei regnum venire optemus, perinde eſt, ac ſi optaremus Eccleſiam Dei in terris indies augeri, & Electorum numerum uſque & uſque multiplicari; denique copioſam meſſem à Deo mitti, cum idoneo operarum numero.

Fiat voluntas tua ſicut in cœlis & in terra.

Hac tertia petitione, meo quidem judicio, optantur media, quibus Dei regnum conſequamur; quaſi dicas; veniat regnum tuum, & in hunc finem voluntas tua fiat. Sanctus Lucas habet (ſicut in cœlo ſic & in terra) oſtendens quanta à nobis cura optandum ſit, ut divina voluntas eodem prorſus modo in terris fiat, quo in cœlis. Deo duæ ſunt voluntates; Una nobis revelata, quæ dicitur voluntas ſigni, & hîc intelligitur: Altera occulta, quæ dicitur voluntas beneplaciti, in æterno ipſius conſilio: per quam omnia regit, & in gloriam ſuam tandem dirigit, ſæpe è malis cauſis bonos eliciens effectus, & è tenebris lucem: nempe, ad miſericordiæ ſuæ aut gloriæ menſuram implendam. Unde ſanctus Auguſtinus dicere auſus eſt, bonum eſt, ut ſit malum.

Precandum eſt igitur, ut quemadmodum Eccleſia triumphans in cœlis, ita militans in terris revelatæ ejus voluntati pareat, & diſcamus ſinguli rationem noſtram ſubjicere, & voluntatem captivam dedere ejus mandatis. Quod ſi fieret, majore ſanè cura utramque legis tabulam hodie obſervaremus; hæreſibusque & ſchiſmatibus, & novis opinionibus liberior eſſet Eccleſia. Sed nihil tale in hoc mundo expectandum eſt. Unicum reſtat votum, ut Deus augeat & multiplicet, quæ in Eccleſiam contulit, dona, juxta eam menſuram, quam ſuæ gloriæ & noſtro ſolatio maximè novit conducere. Inhient vani Chiliaſtæ terreſtre illud Chriſti regnum mille annorum, & Brightmannus cœleſtem illam Jeruſalem è cœlis dejectam ſtabiliat in terris; nobis è Dei verbo nihil certius eſſe debet, quàm noviſſimos dies fore peſſimos, & maximè periculoſos. Quòd verò ad decretorum divinorum, & occultæ illius voluntatis executionem attinet; eam utique petere non jubemur, quia eſt inevitabilis. Itaque ſine murmure illi nos oportet ſubmittere, dicentes cum Servatore. Matth. cap. 26. verſ. 39. Non mea voluntas fiat, ſed tua. Nam primus ſymboli Apoſtolici articulus nos docet Deum eſſe omnipotentem; utut Vorſtius, & Arminiani voluntatem occultam & æternum decretum illi eant ereptum; quibus authoribus multa in mundo fiunt, nolit velit Deus.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Hæc petitio eſt ordine quidem quarta, ſed prima earum quibus ſinguli aliquid petunt ſibi; præmiſſis nempe votis pro Dei gloria promovenda, &, quod hinc ſequitur, pro totius Eccleſiæ militantis felicitate. Quanquam verò unumquemque oporteat hoc ſibi petere, petimus tamen pro nobis in numero multitudinis, ut charitatem noſtram oſtendamus, & ſympathiam cum cæteris membris corporis, cujus caput eſt Chriſtus. Et ſic in reliquis, quæ ſequuntur, petitionibus, juxta illam Novi Teſtamenti regulam, * Orate alii pro aliis. Et Jac. 5, 16.
hoc verbo (Noſtrum) monemur utique pro nobis ipſis nunquam eſſe orandum, niſi eadem opera oremus pro proximis. Sed hac mutuæ orationis regula noſtras ad Sanctos preces fundare, ut illi pro nobis orent; hoc verò nimis longè petitum eſt; & ſequeretur inde, nobis quoque pro Sanctis orandum eſſe, quemadmodum illi pro nobis orant, quia nempe jubemur alii pro aliis orare. Certè, qui in terris ſumus, jubemur mutuam præſtare aliis in orando operam: ſed nec in eo præcepto, nec alibi ulla eſt in ſacris literis aut Sanctorum aut Angelorum mentio. Et in Theologia, ubicunque de cultu DEI agitur, certiſſima regula eſt, quod dubitas, ne feceris, ſecundum illud D. Pauli Roman. cap. 14. verſ. 5. Unusquiſque in animo ſuo plenè certus eſto. Præterea neminem conceptis verbis invocamus, ut pro nobis oret; quemadmodum Papiſtæ Sanctos ſuos. Unum habemus Deum, unum etiam † Mediatorem Dei & ho- 1. Tim. 2, 5.

Matt.11,28 minum Chriſtum Jeſum, qui † omnes ad ſe invitat laborantes & ſuſtinentes onera, qui jubet, ut ipſos † infantes ſinant ad ſe accedere Ita
Matt.19.14 1. Johan. cap. 2. verſ. 1. Si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum. & Roman. cap. 8. Spiritus Sanctus interpellat pro nobis ſuſpiriis inenarrabilibus. Plures mediatores in cœlis non novi; nec quisquam alius promptius aut volet aut poterit nos audire & juvare. Nec eam quæſtionem nunc tango, utrum Sancti & Angeli pro nobis orent, nec ne: hoc certò ſcio, Deum in verbo ſuo nobis authorem non eſſe, ut eos ad id invocemus.

Quod autem hac petitione flagitamus, eſt panis noſter quotidianus, quem hodie mendicamus à Deo. Panem autem quotidianum à Deo hodie mendicamus, ut conſtet ab infimis mendicis ad ſummos reges neminem eſſe mortaliũ omnium, qui non neceſſe habeat temporalia bona, quæcunque illi opus ſunt, quotidie à DEO poſtulare. Eget enim in horas ſingulas, & momenta horarum, adjutorio divino noſtra neceſſitas, tam in temporalibus, quàm ſpiritualibus rebus. Ideoque divus Lucas ait de die in diem, quotidianam exprimens neceſſitatem noſtram ſic orandi. Et obſervare debemus non modo in hac petitione, quæ prima eſt è quatuor illis, quibus unusquisque orat pro ſe, verum etiam in tribus ſequentibus verbum illud (hodie) quanquam expreſſe poſitum non ſit, intelligendum tamen eſſe. Opus enim habemus quotidie, imò horis ſingulis remiſſionem peccatorum noſtrorum orare, & ne inducamur in tentationem, & ut liberemur ab omni malo. Similiter per verbum (hodie) intelligitur rerum neceſſariarum
Hebr.3,7. † per totam vitam ſuppeditatio, quo ſenſu in variis Scripturæ ſacræ locis vox ea uſurpatur.

Idem quoque verbum monet non niſi peregrinos eſſe nos in hoc mundo, ideoque nec laborandum eſſe, ut hanc vitam pleno inſtruamus rerum apparatu, ſecundum Servatoris regulam Apoſtolis traditam; Nolite eſſe ſolliciti in craſtinum, non quòd hic legitima ullius hominis providentia juxta ſortem ſuam damnetur, id enim eſſet DEUM tentare; ſed tantum, quòd anxia illa & diffidens ſolicitudo removenda ſit, ne rerum caducarum proviſionem eximii illius & cœleſtis theſauri curæ anteponamus, ſed præcipuam ſemper in Deo locemus fiduciam, qui noſtram moderatam & legitimam in rebus parandis induſtriam ſucceſſu beabit; memores utique fruſtra plantari aut ſeri, niſi Deus incrementum det & benedictionem. Prima enim in nobis cura eſſe debet habitationis noſtræ cœleſtis, tum verò divini favoris aura noſtram proſequatur diligentiam in moderata rerum neceſſariarum proviſione: hoc primum facere oportet, & illud non omittere, ut Chriſtus dixit Phariſæis, Matth. 23, 23.

Panis nomine, quem petimus à Deo, intelligendum venit omne genus alimenti, & quæcunque alia ſunt nobis opus in vita. Panis enim, quia communiſſimum eſt & maximè neceſſarium hominis alimentum, pro omnibus alimentorum generibus in ſacra pagina uſurpatur. Et in noſtris hiſce Borealibus plagis, ubi plusquàm alibi carnium abſumitur, fruges ſolæ victualium merentur nomen. Victualium autem appellatio à victu eſt, quia inde vivitur. Et quanquam ingens ſit carnis vis quæ à nobis abſumitur, annum tamen non aliunde felicem aut ſterilem judicamus, quàm ex vilitate & caritate annonæ. Propterea Chriſtus Sacramenti materiam conſtituit panem, ut ſignificaret hoc eſſe pabulum noſtrum, nam illius caro verè eſt cibus. Unde & Panis nomine ſpiritualis quoque cibus noſter intelligi poteſt, non abhorrentibus ab eo ſenſu Græcis vocibus (ἄρτον ἐπιούσιον) quanquam mea ſententia corporis alimentum hîc præcipuè notetur. Panis appellatione comprehenduntur quoque cætera ad hanc vitam neceſſaria, ut diſcamus è temporalibus bonis ea tantum nobis petenda, quæ ad eſſe neceſſaria ſunt, quum pauperum & divitum commune alimentum ſit panis; vel ad ſummum, quæ ad bene eſſe, haud quaquam verò, quæ ad luxum & ſuperfluitatem ducunt. Talibus enim plerumque abutimur in perniciem noſtram, & illecebræ duntaxat nobis ſunt ad peccandum. Quòd ſi & hæc quoque ex immenſa ſua benignitate nobis largiatur Deus, gratos nos eſſe convenit ſobrieque & modeſtè illis uti, juxta ſortem noſtram & conditionem, ſemper memores unde profluxerint. Quum autem Panem oramus, id eſt, omnia temporalis vitæ ſubſidia, baculus quoque panis noſtro voto comprehendendus eſt, orandumque, ut benedictio divina comitetur dona ſua, quo in uſus, quibus ſunt deſtinata, nobis inſerviant: aliàs, etiam cum in ore eſt panis, peribimus fame, & moriemur ut Iſraëlitæ, cum coturnicum carnibus inter dentes; ſupereritque nobis affluentia rerum omnium, quas mundanæ vitæ neceſſitas exigit, deerit tamen earum fructus & ſolatium; inſtar miſeri Divitis, qui in opum copia interiit inopia; aut muli illius doſſuarii, qui pabuli onere degravatus nulla ejus portiuncula latrantem mitigabat ſtomachum. Jam verò quòd Deum oramus, ut hoc, quicquid eſt, nobis concedat, intellectu non eſt difficile: nam ille ſolus eſt cœli & terræ, & omnium, quæ in iis ſunt, Dominus proprietarius; nos, dum illi viſum erit, uſufructuarii duntaxat & coloni, & quidem particulæ alicujus in terræ globo, quam pro ſuo beneplacito in ſingulos contulit. Nam Domini eſt terra, & ple- Psal.24,1.
nitudo ejus.

Et remitte nobis debita noſtra,

ſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Hæc quinta eſt petitio, maxima & graviſſima earum, quæ ſunt uniuscujusque pro ſe: idcirco nefas eſt alia lege inæſtimabile hoc beneficium, remiſſionis debitorum noſtrorum, à Deo petere, quàm ſi nos debitoribus noſtris remittamus. Sanctus Lucas conditionem hanc clariùs exprimit his verbis: Et remitte nobis peccata noſtra; etenim ipſi remittimus omnibus, qui nobis debent. Tanquam hac ſola conditione flecti poſſit Deus, ut noſtra nobis condonet peccata, ſi viderit nos omnibus jam condonaſſe, qui in nos deliquerunt. Ubi verò omnes exprimuntur, nemo excipitur. Durus eſt hic ſermo apud eos, qui mundi hujus judicio viri fortes habentur. Peccata noſtra D. Matthæo debita vocantur, quaſi argumento ducto à minore ad majus: Si Deum oramus, ut nobis noſtra debita remittat, qui fieri poteſt, ut debitoribus noſtris recuſemus remittere, niſi expectare velimus mercedem, quam malus ſervus † à Domino ſuo percepit? Et apud S. Lucam dicuntur peccata, ut ſciamus, multò magis debere nos fratrum noſtrorum offenſas remittere, quæ, noſtris adverſus Deum peccatis longè graviſſimis collata, minutula quædam debita æſtimanda ſunt, quum patri noſtro cœleſti ſupplicemus, ut innumera & mortalia delicta nobis velit condonare.

Matt.18.34

In voto hoc autem noſtro, ut Deus remittat nobis peccata noſtra, latet tacita peccatorum noſtrorum confeſſio: nam ſi nulla nobis forent admiſſa, nihil opus eſſet hac veniæ petitione. Unde neceſſariò efficitur, ſi verum eſt Eccleſiæ Romanæ dogma, quod decem præcepta ita poſſint à quibusdam ſervari, ut omnia caveantur mortalia peccata; eximendos eſſe ejusmodi homines à Dominicæ Orationis recitatione, tanquam ea non indigentes. Nec conſequentia hæc per mortalium & venialium peccatorum diſtinctionem elidi poteſt. Quorſum enim attinet à Deo petere venialium peccatorum remiſſionem, quum tot indulgentias, quot libet nummis tuis † coëmere, à Romano Pontifice impetrare poſſis, pro venialibus ſimul & mortalibus, pro jam commiſſis peccatis & inpoſterum committendis? quæ gratia longè major eſt, quàm ulla à Deo nobis unquam promiſſa. Et teſtor fidem vidiſſe me ex hoc genere duas authenticas Bullas, unam in Scotia, in teneriore mea ætate, Sacerdoti cuidam Scoto ereptam; Alteram hîc in Anglia homini Hiberno ablatam, utramque condonantem peccata & præterita & futura. Sed ad diſtinctionem inter mortalia & venialia peccata jam regredior. Nam venialia peccata (ut ipſi docent) animas duntaxat in Purgatorium abducunt, cujus clavis eſt penes Pontificem, claudentem fores & recludentem pro arbitrio. At nemo (ut ſpero) ambigit, quin omnes Apoſtoli Oratione Dominica uſi fuerint, nempe ipſis à Domino ſpeciatim tradita, ut ex ſancto Luca apparet: & veriſimile eſt tam ſanctos eos fuiſſe, & mortalia peccata tam pauca admiſiſſe, quàm ullus è Pontificis Sanctis, quos nuperæ celebrant Legendæ. Sed in Matthæo jubemur omnes ſic orare: At, ubi omnes jubentur, nemo excipitur, ne quidem illa, quam omnes ætates beatam dicent, diva Virgo; utut Franciſcani, & cum iis Bellarminus, eam ab omni peccato & originali & actuali tentarint abſolvere. Nec ullus dies ſine hac generali peccatorum confeſſione & veniæ petitione nobis elabi debet, Septies in die cadit Juſtus. Hic igitur ab ipſo Deo docemur fateri peccata noſtra, at verò in ſacris literis nusquam occurrit neceſſitas hæc nobis impoſita ſub æternæ mortis pœna, ut abdituſſima, quæ admiſimus, peccata Sacerdoti nota faciamus. Nam ſi vel cogitatiunculam injuſtam celaveris, ilicet oleum cum opera perdidiſti. Quòd enim ad illum locum attinet, Confitemini † alii, aliis ſi intelligatur de mutuis hominum offenſis in hac vita, nihil opus eſt ad hanc confeſſionem audiendam Sacerdote; vel, ſi de peccatorum confeſſione accipias, certè ſoli Sacerdoti & nulli alteri ea detegere illo præcepto non jubemur: quanquam fatear neminem inveniri amicum aptiorem, cujus auribus peccata deponas, quam hominem Eccleſiaſticum, pium & probum, unde & ſolatium percipias, & ex poteſtate clavium peccatorum remiſſionem. Nec verò ex his locis cauſam evincent, Dic Eccleſiæ; vel, Siſte te ſummo Sacerdoti; vel, quorum remiſeritis peccata; Nam in primo, Dic Eccleſiæ, ſolæ intelliguntur offenſæ unius in alterum; & in eo caſu confeſſionem publicam eſſe oportet, publicata nimirum offenſâ ad publicum ſcandalum tollendum; non ut privatim (quod illi faciunt) in Sacerdotis aurem omnia inſuſurres; qui ex officio tenetur nulli mortalium ea detegere, ſed perpetuum ſecreto ſilentium præſtare, licet cum Regis & Reipubl. internecione conjunctum, vel certiſſimo † Salvatoris noſtri interitu, ſi nobiſcum hic denuò verſaretur in terris. At ſecundus locus, ut nos ſiſtamus ſummo Sacerdoti, de publico quoque actu intelligendus eſt: ut prætercam fieri id ſolitum magis ad publicam gratiarum actionem, vel ad partæ ſanitatis aut alterius cujuſpiam beneficii indicium; ut manifeſtum eſt ex hiſtoria † leproſi purgati, cui Chriſtus id injunxit. Tertius locus, quorum remiſeritis peccata, continet ſanè poteſtatem clavium datam Eccleſiæ; neminem tamen obſtringens, ut per auricularem confeſſionem privato Sacerdoti delicta omnia enumeret; ſed miniſterialem Eccleſiæ poteſtatem oſtendens in condonando, id eſt, declarando remiſſa eſſe in cœlis peccata, quorumcumque ſatis pœnituit au-

Quondam fœlix hic error fuit in Romana Eccleſia: nam intolerabili & prodigioſo indulgentiarum abuſu excitatus fuit Lutherus ad vulnus hoc, quod nunquam ſanabitur. Pontificiæ juriſdictioni infligendum

Prov.24, 16.

Jac 5,16.

Matt.18.17
Matt.8.4.
Joh. 20,23

Juxta cujusdam Jeſuitæ placitum, ut habetur in reſponſione ad Epiſt. Cardinalis Peronij, pag. 28.

Matt. 8, 4.

ctores in terris. Veruntamen non pudet Bellarminum dicere, juris divini eſſe coactam hanc eorum Auricularem confeſſionem, & verbi Dei authoritate niti. Ego cum Calvino † confeſſionem privatam viro Eccleſiaſtico factam probo (quemadmodum antea profeſſus ſum) optaremque ex animo frequentiorem eſſe eam apud nos, rem citra controverſiam præſtantiſſimi uſus, præſertim parandis hominum animis ad ſacram Synaxin: ſed neceſſitas hæc illius à Romana Eccleſia injuncta, ut arcanas cogitationes, quæcunque ſpeciem habent peccati, aperiamus Sacerdoti, mihi probari non poteſt; utiliſſima quidem ea Romanæ Eccleſiæ, ſed nulla divini verbi auctoritate ſubnixa.

† Inſt. lib. 3. c. 4. ſect. 12

Cæterùm conditio addita pacto huic inter Deum & nos, quòd nobis noſtra peccata remiſſurus non ſit Deus, niſi nos nobis invicem remittamus, durus eſt (ut jam dixi) ſermo, præſertim apud eos, qui magnos gerere ſpiritus vulgò æſtimantur: ſed mihi perſuaſum eſt, niſi hoc fecerimus, fruſtra nos ad æternæ illius habitationis faſtigium adſpirare. Quandoquidem igitur hæc conditio eſt cauſa ſine qua non ſalutis noſtræ, meritò in æternæ felicitatis negotio iſta nobis veniunt ſeriò examinanda: inprimis, quod lucrum aut damnum facturi ſimus, conditionem hanc nobis propoſitam explentes vel negligentes: deinde verò, an facilè poſſit expleri, ſi nobis non defuerit bona voluntas. Quod ad prius attinet, res manifeſta eſt: nam conditionis illius obſervatione lucrifacimus regnum cœlorum, impetrantes peccatorum veniam: eâ verò neglecta cœlorum fores noſtra nobis manu occludimus: nam ſine peccatorum remiſſione nulla ſalus. Quod ad alteram quæſtionem; magnanimi noſtri, vel qui tales haberi volunt, duram eſſe hanc ajunt & impoſſibilem conditionem; nec aliud ſibi hîc reſtare, niſi ut ad divinæ miſericordiæ aſylum fugiant; quemadmodum in multis aliis præceptis, verbi gratia; Si quis te cedet in dextram tuam maxillam, obverte illi & alteram; Et, Si oculus tuus facit ut offendas, erue eum, & abjice abs te, melius eſt enim tibi, &c. Verùm hæc præcepta non intelligenda ſunt abſolutè; ut Anabaptiſtarum nonnulli prius illud interpretati ſunt, & quidam † Hæretici poſterius; ſed comparativè, in hunc ſenſum, melius eſſe, vel minus nocere, ut feras alteram injuriam, quàm ut ipſe vindices acceptam, reſiſtens malo ratione mala, & gladium ultionis Deo, & Magiſtratui, ejus Vicario, eripiens. Alioquin fortitudo, quæ rectè definita & intellecta ſumma eſt virtus, pro vitio profectò habenda eſſet. Nam vim vi repellere eſt juris naturalis, & Servator venit non everſurus aut perditurus, ſed directurus & ſanctificaturus naturam. Et auſim dicere, neminem citari poſſe è recentibus fabulis Heroem, qui fortitudinem & viros * fortes majore proſequatur encomio,

Matt. 5. 39.
Matt. 18. 9.
† Origenes in ſimili cauſa meritas luit pœnas, qui quum planiſſima quæque Scripturæ loca verteret in allegorias, in una caſtrationis allegoria tantopere cæcutiit, ut ſe ipſe caſtraverit.

* Eſt athei Machia.

quàm ſacræ Literæ: ſed vero uſu tota ejus laus conſtat.

Quod dicitur de oculo eruendo, non abſimilem ſenſum habet. Nam, ſi per oculum non liceat tibi à peccato abſtinere, præſtat, vel minus nocet eum eruere, & cum alterius jactura ſalvum fieri, quàm utroque ſalvo damnari. Neque literalis hujus loci ſenſus admittendus, de alicujus membri amputatione, vel deſtructione; nam parricidii quædam ſpecies hæc foret: ſed ſolummodo, ſi quis ſenſuum nos in peccandi periculum conjiciat, verbi gratia, venuſtioris fœminæ adſpectus nos ad libidinem alliciat, aut alius quiſpiam ſenſus peccandi materiam nobis objiciat; ut ejuſmodi occaſiones, quæ aliàs illicitæ non forent, declinemus potiùs, quàm tentationis periculum per eas adeamus. Atque ita nobiſipſis negantes rei gratæ & placitæ adſpectum, alterum quaſi oculorum ipſi nobis eruimus. Sic noſmetipſos privantes rerum jucundarum auditu, aurium alteram quodammodo nobis amputamus: eodemque modo in cæteris ſenſibus. Nam quando nos ipſos fraudamus uſu ſenſus, qui nos maximè oblectat, quodammodo ſenſum ipſum abjicimus.

velli placitum, per religionem ſolvi vigorem animi, quod Martyrum infinitorum conſtantia abunde jam refutatum eſt.

Quod autem conditionem hanc in Oratione Dominica impoſſibilem ajunt, reſpondeo, blaſphemiam eſſe impoſſibile judicare aliquod mandatorum Chriſti. Tum enim ſe mendacii obſtringeret Servator, proprio edicens ore, jugum * ſuum leve eſſe, & onuſtos ad ſe invitans, ut eos levet. Ideo enim in hunc mundum venit, ut meritis ſuis & paſſione nos à ſervitute legis in libertatem filiorum Dei aſſereret. Quum igitur hujus conditionis pretium ſit ipſum regnum cœlorum, nec modò poſſibilis, ſed facilis quoque ejus obſervatio, ſi quis id ſerio in animum induxerit, cur non omnem movemus lapidem, ut tantam conſequamur beatitudinem, & parem declinemus miſeriam? nam nihil eſt hîc tertium. Unica verò ratio, quæ faciat nos hoc poſſe, eſt ſeria ad Deum oratio, ut ille nobis det poſſe; ſecundum illud Auguſtini; Da Domine, quod jubes, & jube quod vis. Nam revera gratia eſt inter flores, qui in noſtris hortis non germinant: ſed in bono propoſito (ut ante monui) animus obfirmandus eſt; non ſegniter agendum, nec ad divinæ miſericordiæ aſylum ideo fugiendum, quia quod jubetur cum noſtro ingenio, & depravatis affectibus non quadrat. Nam ejus mandatis ſcienter reniti, eſt miſericordiam, quæ non niſi obedientibus offerri ſolet, rejicere & contemnere: & non parere imperio, quia, quod imperatur, cum noſtra pugnat indole, ſimile eſt excuſationi, quam Tobacci helluones ſuæ prætexunt intemperantiæ; quòd ab olidiſſimo fumo abſtinere nequeant, quia ſcilicet ejus amore faſcinati ſunt. Et hæc eſt cujuslibet demum peccati excuſatio: abſtinere nolunt, quia non poſſunt: ſed, ſi verum amamus, nolunt quia

* Matt. 11. 28. 30.

non

non libet; inſtar pigri nebulonis, qui poſtquam in lecto jacuit, & plus, quàm ſat eſt, dormiit, ſurgere tamen non poteſt, quia propter ignaviam non libet.

Sed quum fieri non poſſit, ut offenſas condonemus, niſi habeamus charitatem; viſum eſt breviter vitium ei contrarium deſcribere, odium ſcilicet & vindictam; ut ea ratione divina illa virtus magis niteat, ſuiſque ſplendeat coloribus, contrario ſcilicet per diametrum oppoſito, juxta vetus illud & verum; Contraria juxta ſe poſita magis eluceſcunt.

Odii & vindictæ vitium in hominibus à veræ fortitudinis inopia, & degenere animo proficiſcitur, in beſtiis verò & reptilibus ab ignavia. Hominum autem viliſſimi & maximè degeneres ſunt reprobi, & cœleſti Regi rebelles. Nam qui gratia Principis alicujus excidunt, & è terrena ejiciuntur aula, longè inferiores ſunt illis, quos gratia ad eximios honores provexit. Primus mortalium hoc ſcelus auſus eſt Cainus, adverſus fratrem Abelem. Nam quum de Deo ipſo, ſcilicet agente, qui, eo repudiato, fratris ſacrificium gratum habuit, vindictam ſumere non poſſet, converſo odio, fratrem interemit, qui patientis perſonam duntaxat ſuſtinebat. Quid hinc ſequutum eſt? exlex ille & fugitivus factus eſt, à Dei præſentia, à patris conſpectu. O fortiſſime Caine, quantum tu honoris & gloriæ conſecutus es, nobili hoc & virili patrato facinore, quòd ante alios omnes cædis exemplum dederis, & innocentem ſanguinem primus effuderis? Poſt hunc alter nobis occurrit, qui non contentus idem facere, de facto quoque gloriatus eſt, tanquam re memorabili & viro digna, & hic erat Lamech, qui vindictam ſuam coram uxoribus venditavit, ut illis (quemadmodum creditur) ſui metum incuteret. Sed ſi verum eſt, quod nonnulli è Judæorum Rabbinis conjiciunt, ille Cainum interfecit, & pro mercede maledictionem retulit, quam Deus, quum Cainum nota inſigniret, ejus occiſori interminatus eſt. Utut eſt, ſatis conſtat utrumque damnatum fuiſſe, eorumque poſteros diluvio abſorptos. Sed ad hanc rem plura exempla citare non eſt neceſſe, quum multa millia hujus generis ſingulis ſeculis occurrant.

Unum igitur gradum deſcendam ab impiis ad ignavos. Quanquam enim ſcelerati & exleges bonis & probis viris multò ſint inferiores, infra ſceleratos tamen ſunt ignavi, quum ne inter viros quidem mereantur cenſeri. Eſt autem veritas hæc notiſſima & irrefragabilis, ſæviores natura eſſe & proniores in vindictam, ignavos fortibus. Nam ignavus nunquam ſe ſatis tutum putat ab hoſte; quem ſi vel mortuum conſpiceret abjectumque ad pedes, metueret tamen (quod in Gallico eſt proverbio) ne illi in oculos inſiliret. Jam infra hos deſcendentes fœminas intueamur, viris ſanè vaſa debiliora. Eſſe has maxima ex parte puſillanimes, vulgo notum eſt, at viris eſſe multò ſæviores cupidioresque vindictæ non minus extra controverſiam eſt.

Quòd ſi & ad beſtias uſque deſcendere libeat, quo quæque eſt meticuloſior, eo ſæviorem deprehendes & appetentiorem vindictæ: quid de Leone judicandum ſit, ex meo monemur emblemate, —eſt nobilis ira Leonis, &c. Ad hæc, animalia, quæ ex rapto vivunt, pleraque omnia & generoſiſſima, non ultionis ſtudio, ſed fame, & neceſſitate alimenti aguntur in prædam: at cervi, quibus natura tantum indidit metus, ut ſagacis canis latratu ingentia eorum armenta, ad neſcio quot milliaria, fugari ſoleant, adverſus hoſtem pro ſe nihil audent, niſi aut libidine acti, aut deſperatione, aut vindicta; victoriam tamen, quam ſemel conſecuti ſunt, tam impotenter & crudeliter exercent, ut hoſtem victum, quem jam vita reliquerit, longo tempore illi non relinquant; ſed exanime cadaver perpetuis fodiant vulneribus, inſultantes mortuo, calcanteſque.

Quo vero notior fiat pavidiſſimorum animalium ſævitia, ultioniſque cupiditas, viſum eſt mihi hoc loco narrare, quod à duobus cervis in totidem vivariis factum fuiſſe ex hominibus fide dignis accepi. Horum alter in parvo vivario Vicecomitis Bindonii, recentis memoriæ, quum Veneri intentus duas ſecum cervas in vivarii angulo haberet, ſuperveniente fortè cuſtode, qui pro more vivarium obibat, fœminæ dilapſæ ſunt: cervus unà fugiens, quum eas ſiſtere non poſſet, ſubito videlicet pavore attonitus, cuſtodem ſemel aut bis reſpexit, irato & minace vultu, nihil ultrà eo tempore molitus. Sed, biduo admodum elapſo, cuſtodi vivarium obeunti inſidiatus, poſtquam eum ſenſim in anguſtias compuliſſet, verſus ſeptum vivarii, cornibus, quantum potuit, in eum invectus eſt, &, fracto venabulo, multa homini inflixit vulnera, quibus ſecundo aut tertio poſt die interiit, licet cervus eo tempore, neſcio quo caſu, ab eo abſterritus fuerit. Alter cervus ex eorum numero fuit, quos Suffolciæ Comes in vivario primos concluſit. Is quum anni hora veniſſet, qua Veneris œſtrum ſentiunt, victus à majore ſenioreque, atque ita à cervarum conjugio abactus, ſequente Vere tempus obſervavit, quo æmulus cornua abjecerat, quæ ipſe minoris ætatis beneficio retinebat. Nec mora, matutina quadam hora eum invaſit, primò quidem uno cuſtodum ſpectante, deinde omnibus, qui licet pedibus equiſque, quantum poterant, eum ſequerentur, alterum à periculo vindicaturi, non tamen ante deſtitit ejus veſtigia premere, ut leporem urget canis, quàm plurimis eum vulneribus confeciſſet. Illum ego poſtea canum miniſterio occidi: nec alio quàm Latronis nomine à me & venationis comitibus inſigniebatur.

Ex omnibus autem animantibus nullum eſt inutilius humanæ vitæ, aut minus neceſſarium

 ſimiis,

erga vos afficiar, paululum excurrere, & tria jam dictis addere; meum nempe in vos amorem, & de vobis gaudium, & curam. Amorem, quòd tantiſper quieſcere nequierim, donec ad vos accederem gaudium: quod tranquillum & beatum veſtratum rerum ſtatum hoc tempore intuear; unde opum, quas ego ab adventu meo non parcè guſtavi, affluentia nata eſt: curam denique, quòd hoſpitalitatem veſtram debita illa, &, quæ Regem deceat, gratitudine ſtatuerim compenſare. Genus autem gratitudinis, quod & meo officio, huicque loco, & tempori maximè convenit, Scotica illa phraſi vobis non ignota commodiſſimè exprimitur, quum ajunt ſe artis ſuæ opera alicui gratificaturos. Etenim ab arte mea petam, unde hoc debitum, quod apud vos contraxi, diſſolvam: quæ res & me maximè decet, & vobis maxime conducit. Regem inter vos ago; & benevolentiæ veſtræ tum me cenſeo optimè reſpondere, quum regio munere ſanctiſſimè defungor; hanc unam approbans gratitudinis rationem, ut aliquid perſonâ, quam gero, & veſtra de me expectatione dignum efficiam, & poſteris, quod imitentur, relinquam: non ut inanibus illis blanditiarum formulis, & tritis ſeculi phraſibus, veſtram benevolentiam eludam veriùs, quàm compenſem. Sed quum de tota noſtra conſilii ratione, per literas à me præmiſſas, certiores antehac facti ſitis; non fuerit abs re palàm hic eas legi; ut ipſemet, verborum meorum optimus interpres, bonis omnibus cumulatè ſatisfaciam, & ſuſpicionum aut calumniarum nebulas admota veritatis luce diſpellam.

LITERÆ.

NOn poſſem niſi iniquiſſimo animo ferre, ſi vehemens & diuturnum patriæ noſtræ, & antiquiſſimi Regni Scotiæ viſendi deſiderium torpente & frigido noſtrorum Subditorum affectu in adventu compenſaretur: idque per multorum præjudicatas opiniones, ex falſis rumoribus vel malitia vel errore ſparſis, de adventus noſtri conſilio & cauſis. Viſa eſt igitur nobis ad ſiniſtras hujus itineris interpretationes præcavendas commodiſſima via, ſi veras illius occaſiones ingenua confeſſione vobis antè notas faciamus. Et primò quidem non pudet fateri, multis abhinc annis flagraſſe nos deſiderio patriæ, & altricis terræ viſendæ; qualis amor Salmonem jam adultum revocat ad natales aquas. Qui inſtinctus naturæ interdiu noctuque, ne quidem in ſomno conceſſis indiciis, nos inſtigabat ad viam: nec quietis porrò ulla ſpes erit, donec Deus Opt. Max. nos ad voti noſtri finem perduxerit. Et honorem noſtrum teſtamur, principem hanc nobis fuiſſe ſuſcipiendi itineris cauſam. Comitabatur autem hoc naturale deſiderium muneris noſtri Regii, quum illic fuerimus, excercendi ſollicitudo: ut ſic impetu hoc naturæ ad officii functionem uteremur. Qua in re prima noſtra cura erit ſubditorum noſtrorum querelas, quæ quidem noſtram præſentiam exigant, inſpicere, & ſi uſus poſtulet, vindicare: proxima verò corruptelas, quæ nobis abſentibus loco moveri non poterant, auferre. Quod vero ad rerum mutationem in ſtatu politico & civili; fatemur quidem nobis illud fore gratiſſimum, ſi quæcunque commode & utiliter nobis præſentibus fieri poſſunt, noſtra opê fiant: vellem tamen omnes, tam quibus conſilia noſtra non ſunt ignota, quàm cæteros fideles & bonos ſubditos, id ſibi de pudore noſtro & prudentia perſuaſum habere; quòd nec optemus iſthic quicquam novari, niſi quod ad Dei gloriam, & Reipublicæ bonum, & ſubditorum noſtrorum commodum ſpectabit. Fortè etiam multa ſunt in ſe quidem juſtiſſima, & quæ ſalvâ conſcientiæ lege à nobis optari poſſent, quæ nihilominus propter varia, quæ occurrant, impedimenta prudentes ſcientesque omittemus, non exhibituri ſubditis noſtris in hujuſmodi rebus negotium; niſi tanto omnium conſenſu, quàm Reipublicæ bono tranſigi poſſent. Seriò itaque vos rogatos volumus, non modò ut ipſimet præjudicatis, & ſiniſtris de itinere noſtro opinionibus non detis locum; verum etiam cæteris bonis ſubditis noſtris mentem noſtram faciatis notam, ut ex optatiſſimo hoc cum iis congreſſu, eâ fruamur lætitia, quam ſemper de illis ſtudebimus mereri. Perſuadete igitur vobis & confidite; nos, quamdiu iſthic erimus, obnixè in eam rem daturos operam, ut omnibus appareat, non defuiſſe nobis voluntatem, quæcunque poteramus, bona faciendi; quanquam nihil niſi cum hac moderatione facturi ſumus, ut populo noſtro applaudente & conſentiente fiat.

DUabus maximè de cauſis has literas coram legi volui: Licet enim jampridem in vulgus ſparſa fuerint earum exemplaria, unde

noſtri

Noſtri adventus conſilium bona fide & ſine fuco intelligi potuit: Amant tamen plerique homines calumniæ & malignæ interpretationis labem etiam illis rebus adſpergere, quæ apud æquos arbitros omni vacant controverſia. Alii porrò, dum rerum, quæ ſupra eos ſunt, conſilia examinant; videri volunt eas res accuratiſſimè noſſe, de quibus necdum ab authoribus ipſis quicquam conſtitutum eſt: quod & nobis in Anglia ante iter evenit. Statim enim ut publicè innotuit profectionis noſtræ deſiderium, non veriti fuerunt ardeliones de mente noſtra, & profectionis conſilio judicare, & ſe noſtrarum cogitationum non conjectores, ſed interpretes venditare, & quamplurimos homines, commentorum iſtiuſmodi ſpecie illuſos, abduxerunt à vero; ne non ſatis eſſet calumnias ſtruere, niſi & alios mendacii conſortes efficerent. Quum itaque auribus noſtris moleſta accideret malignitatis hujuſce vanitas, viſum eſt nobis, illi, priuſquam ulterius ſerperet, occurrere; literiſque ad Aſſeſſores Concilii datis, malum antevertere; aut, ſi opinione celerius finiſſet mendacium, contrariâ veritate extinguere, ne ſiniſtris & falſis nunciis fracta populi alacritate, noſter adventus fieret ingratior; atque ita voluptate, quam ex congreſſu veſtro jampridem præcepimus, per alienam fraudem immeritò excideremus: quod ſine veſtra injuria & noſtro dedecore non potuiſſet accidere: ut taceam, quanta ſecum trahant mala præjudicatæ hominum ſententiæ, rem mihi in Scotia & Anglia nimis jam compertam; cujus nec meminiſſe hoc tempore queam ſine triſtitiæ ſenſu. Eſt præterea aliud malignorum interpretum genus. Hi, ut in Proverbio eſt, ex muſcis faciunt Elephantos; ex minimis aut nullis ſignis prædicentes maximarum ſcilicet rerum eventus, &, quæ eorum ſolertia eſt, ex verbis luce clarioribus incredibiles, & pernicioſas elicientes ſequelas, auctorum menti prorſus contrarias. Quamobrem, omiſſa priore literarum parte, ubi patriæ deſiderium Principem teſtati ſumus itineris noſtri cauſam; poſteriorem illam relegi cupimus, ubi alias quoque profitemur illius cauſas ſubeſſe: quod quia aliorſum traxit calumniantium malitia, nefas mihi non erit, quod ceteris licet, meorum verborum interpretem agere; ut profligatis, quæ malè ſedulos plus ſatis exercuerunt, commentis, optimorum civium animos ab errore, ſi quis ſupereſt, vendicem, & ſuſpicionum iniqua deinceps excludam.

LITERARUM POSTERIOR PARS.

Comitabatur autem hoc naturale deſiderium, &c.

UBi videre eſt, id mihi inprimis propoſitum fuiſſe, ut iis duntaxat rebus auxiliatem manum admoverem, quæ meam exigebant præſentiam, & ſine me mutari omnino non poterant. Licebat mihi hîc, ſi libuiſſet, in memoriales tabellas, quales Germani peregrinantes circumferunt, levicula illa, quæ in itinere occurriſſent, conjicere; iiſque contentum in Angliam, unde digreſſus eram, reverti; vel ſanè epulando dies hos vobiſcum comburere, nihilque altius meditantem vos relinquere. Quæ iterandi ratio quum Rege minus digna videatur, me ſanè præter cæteros dedeceat, in hac præſertim terra; ubi publica Evangelii profeſſio niſi ſeptem ante me natum annis non obtinuit; quo tempore tot damnis afflicta fuit Eccleſia, tot vulneribus confoſſa, ut non minus verè quam vulgò ex eo dici conſueverit reformationis prætextu deformationem ſubiiſſe. Et in pupillari noſtra ætate quantum auſa ſit flagitioſorum temeritas, humanis omnibus diviniſque permiſtis, nemo eſt veſtrum qui ignoret. Mene igitur tot terrarum ſpatia emenſum ad vos accedere, & dulciſſimæ patriæ ulceribus, quæ eam olim malè habent, neglectis, eò unde veneram redire, nec de veterum malorum medicina facienda cogitare? ſed ad publicas corruptelas connivere, patriæ commodis & paci & dignitati in futurum nihil proſpicere? Longè aliud promittit mea in patriam charitas, & veſtri amor; ut de officii regii, & meæ profeſſionis ratione nihil dicam; quámque mihi ipſi jam fierem diſſimilis, ſi tantum iter ſuſciperem, non Reipubl. gratia, cui natus ſum; ſed voluptatis, cujus in reliqua vita ſemper fui ſecutus. Veſtrum igitur fuerit, poſtquam intellexiſtis quàm graves cauſæ me huc attraxerunt, mecum in publica commoda conſpirare; & manum potiùs tanto operi admovere, quàm rerum leviorum mentione præclaris cogitationibus obſtrepere; vel paternam hanc noſtram ſollicitudinem etiam ejuſmodi negotiolis onerare, quæ ſtata judiciorum ratione ſine nobis tranſigi potuiſſent: Qualia nimis multa ad me relata ſunt, quæ à Præfecto & Conſulibus hujus urbis, etiam me abſente, judicanda erant. Vos potiùs, Jethronis ſequentes conſilium, majoris duntaxat momenti cauſis, quantum ſat erit temporis, impendite: leviora omnia ad inferiora judicia amandate, noſtras aures non gravantes niſi iis, quæ non alio quàm noſtro auxilio erant componenda. Ita fiet, ut diſtributis officiis opus publicum, quod unius induſtria progredi non potuit, multorum manibus abſolvatur. Nec volo enim, nec debeo (populares chariſſimi) ad veſtros errores connivere, ſed quæ minus rectè à vobis fiunt, ea oportet vitio vertere, ut emendentur. Sæpe vos, quum domi manere licet & legum præſidio confidere, mihi & vobis negotium faceſſitis, temerè excurrentes in Angliam, &, quaſi rebus deploratis, regiam in re tota implorantes opem; non aliter ac ſi per vim leges obmuteſcerent, vel juſtitia palàm proſtituta eſſet ad quæſtum: à quo delicti genere nec Anglos immuneſſe non ſemel profeſſus ſum. Nec tamen ideo hoc moneo, quòd mihi veſter congreſſus non ſemper fuerit gratiſſimus; quid enim eorum præſentia jucundius, qui me unicum putant fortunarum ſuarum columen? ſed ut ſciatis vos tum fore mihi longè gratiores, quum

non negotiorum cauſa, quod neceſſitatis eſt; ſed ſalutandi, viſendique gratiâ, quod amoris proprium eſt, ad me acceſſeritis: quum vos à Septentrione in Auſtrum veniſſe intellexero; tantùm, ut meo adſpectu, quem vobis negabat loci intercapedo, frueremini, . Hæc ſunt igitur, ut adventus noſtri cauſas paucis repetam, quæ nos in patriam jampridem citarunt, ejus viſendæ & juvandæ deſiderium; utrumque ex amoris & charitatis fonte profectum. Fallitur enim ſi quis ideo me putet veniſſe, ut regiæ prærogativæ & poteſtatis terminos extendam; aut veſtrum alicui aliquid auferam, quo non libenter careret. Me in eum locum evexit divina benignitas, ut altior eſſe eſſe non cupiam, & adverſus ambitionem animum mihi invictum dedit: & multò mallem meis ſumptibus comitatum meum alere, quàm indictis tributorum oneribus ſubditos noſtros chariſſimos nunc gravare, aut poſt diſceſſum detrimenti ſenſum bene merentibus relinquere; prætertim quum ſpontanea illa veſtra liberalitate ſatis jam oſtenderitis quo animo ſitis in Regem. Nam quod à veſtra alacritate oblatum eſt, non potui non candido pectore & ſerena fronte accipere: At verò ut aliquid vobis amplius extorqueam, tantum abeſt; ut nec quicquam omnino petiturus ſim, niſi quod ad meliorem Politiæ ſtatum & populi commune bonum faciat, & perfectiſſimis Rerumpubl. exemplis conveniat. Nec patiar me bene agendo ab eo vinci, cujus vicaria apud vos opera ſæpe uſus fui; Comitem dico Dumbari, qui, quum ita ſe gereret, ut à mandatorum noſtrorum præſcripto nuſquam recederet, multa hic egregia inchoavit, quæ (ſi Deo viſum fuiſſet illi vitam diutius commodare) ad optatum perduxiſſet finem, & curæ noſtræ molem minuiſſet. Sed quum ille in medio rerum molimine, aut potius in ipſis operum rudimentis ceſſerit fato; unicum hoc deceat nos cum eo genus certaminis, ut quanto ille, dum viveret, potentia & dignitate me minor fuit, tanto ego charitate & ſtudio in patriam illo major exiſtimer: quod ſalva juris patrii authoritate facile me arbitror conſecuturum. Nunquam enim mihi animus fuit Leges veſtras ad Anglicarum, aut aliarum quarumcunque morem trahere; niſi quatenus aut Reipubl. commodum, aut populi ingenia flagitare videbantur. Fatendum tamen eſt multa mihi in Anglia obſervata (ut ſanè ſua ſunt unicuique genti bona & mala) quæ æquis rerum æſtimatoribus imitatione digniſſima videantur: Adeo illa Reipubl. facies pleriſque aliis, me judice, antecellit. Nec pudet agnoſcere, quantos in civili prudentia poſt aditam illius regni hæreditatem progreſſus fecerim: Ex qua re, ut ex feliciſſima beatæ regionis poſſeſſione, ſummam meritò capio voluptatem. Hortor itaque vos ſive moneo (populares chariſſimi) ut quod in ea gente laudabile & præclarum didiciſtis, id meo exemplo vobis imitandum proponatis; vitioſa autem & corrupta, qualibus nulla unquam Reſpublica vacavit, omni opera fugiatis: quò meliora ſequentes addatis patriæ quod deeſt boni; non (ut multi inter vos ſolent) pejorum æmulatione nativa augeatis vitia: quaſi domi non ſatis eſſet ineptiarum, niſi peregrinas corruptelas in ſubſidium vocaretis: cujusmodi eſt fumivora hæc, & majoribus veſtiis ignota Tobacci ſitis, ex Anglia nuper accerſita; indeque petitæ veſtium formæ, & luxus, & aulicarum phraſium affectatio, adeo putida, ut nonnulli, è venuſtioribus noſtris nec jam Anglicè ſciant loqui, nec Scoticè. Me videte nihil mutatum ab illo, qui olim fueram, niſi forte in iis, quæ ratio ipſa evincit meliora. Ego per diuturnam apud eos moram nec patriam linguam dedidici, nec corrupi; nec ad novas veſtium formas publicæ vanitatis æmulatione tranſivi; nec è cæteris, quæ corrupta conſuetudo in mores invexit, quicquam ſequutus ſum. Mea hæc vobis imitanda erat conſuetudo, recti tenax propoſiti; non publica vanitas illa, quæ ſui pertæſa in dies & horas mutatur. Tempus nunc eſt (ampliſſimi Proceres) ut conſilii mei rationes vobis aperiam: quod commodiſſimè fiet, ſi indicavero, à quibus rebus abſtinere hîc decreverim, deinde verò, quibus agendis incumbere. Inter ea autem, quæ mihi hoc tempore interdixi, principem locum obtinet regni hujus Politia, res multò maximi momenti, & longiſſimæ deliberationis, nedum ut temere, & in ſubiti itineris feſtinatione attingi debeat. Me utique Regem natum, & , ut regnandi tempore, ſic Reipublicæ notitia & experientia majorem prioribus, non poteſt latere, quàm periculoſæ aleæ res ſit vetera fundamenta convellere; & quanto ſit facilius incendium excitare, quàm extinguere. Illo igitur lapide non moto, ad ea me convertam Reipublicæ vitia, quæ ſalvo jure patrio poſſunt emendari; non ignarus quantopere & Reipublicæ & Eccleſiæ interſit, quæ in iis vel lege vel more diſtracta ſunt ſacro unitatis fœdere conjungi. Hæc (ni fallor) juris mutatio non eſt, ſed perfectio. Nec urgebo hoc tempore poteſtatis regiæ privilegium, nec quantum per ſceptri prærogativam in hoc Conventu mihi liceat. Etſi Quæſtor ille Angliæ Burlæus, quem ego omnibus eo functis officio prudentiæ nomine ſoleo anteponere, quum in Comitiis de poteſtate regia diſſereret, neſcire ſe dixerit, quid Rex in regni Comitiis facere nequeat; ſi miraculum excipias: malo tamen ratione perſuadere, quod emendaturus ſum rectè fieri, quàm poteſtatis regiæ privilegio, quod viſum eſt, emendare. Et hęc ſunt à quibus abſtinendum cenſui: Quæ autem facere decrevi, omnia cum ea cura & ſollicitudine conjuncta ſunt, ut Conventus hic noſter & Eccleſiæ & plebi ſolatio ſit; ſinguliſque illius, quod obeunt, muneris fructum ferant & præmium; qui miniſterio verbi ſe dediderunt ex eo, ut par eſt, tolerantes vitam ſuam, ne defectu neceſſariorum cogantur ea tractare, quæ à ſacro ipſorum officio aliena ſunt: qui verò agris colendis operam locant

è labo-

à laboribus ſuis percipiant, unde familias ſuſtentent; ne juſto ſudorum præmio fraudati remittant de induſtria, & quicquid id eſt detrimenti, quod certè maximum eſt, id omne in Rempubl. redundet. Unum eſt, quod præter cætera vos monitos cupio, ne quis dolo malo aut furtivè hinc conetur auferre, quod aliàs, ſi candidè & honeſtè egiſſet, nunquam impetraſſet. Turpe enim eſt ex hoc loco, unde publicæ juſtitiæ oracula expectantur, publicas per negligentiam veſtram proficiſci injurias. Videat igitur Regiſtri cuſtos, videant ejus actuarii & ſcribæ, ne quid in hoc conventu vim habeat decreti, niſi quod ante ab Articulorum Examinatoribus excuſſum & probatum fuit. Nec fruſtra id denuncio, memor Alexandrum Hajum, regiſtri olim cuſtodem, hominem, ſi quis alius ſingulari candore & fide, fraude aliena aliquando inductum fuiſſe, ut privatas lites, tanquam publica ordinum decreta, ſua ſubſcriptione muniret. Facilius eſt ejuſmodi errores cavere, quàm corrigere, ſi veſtrum unusquisq; quod ſui eſt muneris, diligenter & tempeſtivè exequatur; non autem ſerò & poſtquam emendari non poterit, de injuria conqueratur. Hæc habui, Proceres ampliſſimi, quæ de adventus mei & conventus veſtri cauſis dicenda publicè exiſtimavi: ſuperſunt, quæ meo nomine privatim vobis dicenda ſunt, de reditus noſtri expectatione, de veſtra in occurrendo frequentia, in excipiendo alacritate, in tractando apparatu; niſi ſatius eſſet tot officia tacendo agnoſcere, quàm pauca dicendo minuere. Jam haud dubiis deprehendo indiciis, patriæ & veſtri, quo jam pridem flagrabam, amorem optimè nunc eſſe collocatum, quum tam inſigni & planè mutua, hoc eſt, qua major eſſe non poſſit, charitate rependitur. Quòd ſi infra meum affectum vel veſtra merita ſubſidere videatur hæc oratio, haud quaquam pro dignitate, quod in pectore noſtro eſt, ſtudium exprimens; ſanè ibi fruſtra requiritur facundiæ fucus, ubi potius conſpicienda eſt benevolentiæ ſinceritas. Eloquentiæ, quæ Regem deceat, nativus color non eſt petendus è Rhetorum myrotheciis, ut ea appareant quæ non ſunt: Sed ſimplice illo & tranſlucente veritatis habitu probanda eſt. Quin ſi mihi libuiſſet ingenio & induſtria Orationem elaborare, per otium tamen non licuit; negotio negotium, velut unda undam, trudente, quum ſat temporis, non dicam adſcribendum, ne ad cogitandum quidem vacaverit: Nec verò ſi licuiſſet per tempus affectare elegantiam, libebat tamen; in argumento videlicet facili & copioſo, quo patriæ viſendæ juvandæque ingens & diuturnum explicandum erat deſiderium: cui etſi verba paria non fuerint, tamen apud benevolos interpretes, quales vos eſſe mihi eſt perſuaſiſſimum, non arbitror fuiſſe illa à noſtro inſtituto & animo aliena.

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI

PRINCIPIS

JACOBI,

Dei gratia, magnæ Britanniæ, Franciæ & Hiberniæ Regis, Fidei Defenſoris, &c.

MEDITATIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

Ad Subditos ſuos, eos præſertim, qui aulam ſequuntur.

Joh. XVI, 13.

Quicquid meo nomine petieritis à Patre, dabitur vobis.

PRÆFATIO.

Quod Virgilius Æneidi ſuæ præfatus eſt, Ille ego qui quondam; id ego jure poſſem meæ huic in Orationem Dominicam meditationi præmittere, licet fine planè contrario. Nam Poëta eo proœmio oſtendere voluit, quan-

quantum ſupra ſeipſum novi argumenti beneficio ſubvectus fuerit, ab aratro ſcilicet ad arma & Heroas translato ſtylo: At ego, contraria prorſus ratione, & alto & profundo myſteriorum Apocalypſeos abyſſo, in quo Elephas etiam natare poſſit, venio nunc meditationem ſcripturus ad planam, æquabilem, & facilem illam Orationem Dominicam; quam nulla non anus aut recitet aut emurmuret, nullus non puer, bene educatus, è Catechiſmo ſuo interpretetur; mutato ſic robuſtiore cibo, unde viri alendi ſunt, cum lacte infantibus aptiore. Verùm *ego jam annis invaleſco, & (quod vulgo dicitur) ſenes bis pueri ſunt. Nec deeſt Cardinalis Bellarmini exemplum, qui digladiationibus polemicis & controverſiis, quibus priorem vitam in ſolidum mancipaverat, non ita pridem valedixit, contentus meditatiunculam aliquam quotannis edere, eamque duobus aut tribus fabuloſis ornatam miraculis: qua in re me æmulum non inveniet. Nunc verò, dum apud me cogito, cui demum opuſculum hoc, quod horis ſomni maxima ex parte ſuffuratus ſum, dicare oporteat; dumque in memoriam revoco, quàm ſollicitè in librorum meorum Dedicationibus decorum hactenus obſervarim; unde factum eſt, ut ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, HENRICO, filio quondam meo, inſcripſerim, quod nunc ad CAROLUM, unicum jam mihi ſuperſtitem, pertinet, nempe, & libri illius & omnium bonorum fratris ſui ex aſſe hæredem; quemadmodum & Apologiam meam pro Juramento fidelitatis omnibus Chriſtianis Principibus & Rebuspublicis dicavi, quia eorum intererat illius Operis argumentum; cæteros autem libros, qui res tractabant omnibus perſonis communes, candido Lectori, cuicunque demum, nuncupavi: Nemo mihi occurrebat Te aptior, Buckingame, cujus nomen præferret hæc meditatiuncula; quæ, quia ad perſpicuam & brevem admodum precationem conſcripta eſt, homini Aulico magis videtur convenire: Illis enim plerumque (ſi vera eſt communis opinio) nec vacat, nec *libet longis precibus operam dare, & breves amant Miſſas ac prandia prolixa.

*Auctor libri, cui titulus eſt, Examen ingeniorū, jubet poſt quinquageſimum ætatis annum à ſcriptione librorum abſtinere.

Rejice aniles fabulas. 1. Tim.

*Similes enim ſunt S. Chriſtophoro, qui

Verum ut, amoto joco, quod res eſt, loquar, Tibi ea precatio ob brevitatem & perſpicuitatem convenientior eſt. Ob brevitatem quidem, quia dum tui erga me officii aſſiduitatem, & quotidianas miniſterii tui curas expendo, quantaq; flagitatorum examina à te pendeant, importuna ſine modo & temporum diſcrimine, pauxillum temporis tibi videtur ſupereſſe ad ſacras meditationes; Ob perſpicuitatem verò, quia tibi non contigit in ſcholis educari. Quid quòd & aliis multis de cauſis in hanc lucubrationem tibi jus vendicare poſſis? Et prima quidem eſto ipſa ſcriptionis occaſio: Sæpe enim, antequam eam aggrederer, Tibi, & quidem uni, nonnulla eorum communicavi, quæ in Orationem Dominicam meę mihi cogitationes ſuggeſſerant: & tu ſæpe rogaſti, ut pennam chartæ admoverem. Deinde verò, ſicut pater eſt noſter cœleſtis quem ea prece compellamus, ita, qui eam tibi nunc offero, pater tuus ſum, non politicus modo, ſed etiam œconomicus, & quidem propiore quàm cæteris gradu. Tertiò, ut oratione illa bene diſcas uti. Nam quum in tuo ingenio formando nonnullam quotidie operam ſuſcipiam, quò mihi in hujus vitæ negotiis commodiùs inſervias; à ratione certè alienum forer, ea, quæ Dei ſunt, negligere: Nam timor Domini eſt initium Sapientiæ. Denique agnoſco, & quidem cum gaudio, eum te eſſe, qui hoc à me munuſculum merearis, propter exemplum pietatis quod aulæ præfers, non ſolum Dei verbo frequenter auſcultans, verum etiam ſacramentum altaris crebro percipiens: unde & charitas tua manifeſtè elucet, & humanitas illa condonandi offenſas; quod hac meditatione præter cætera mortalibus commendatum volo: & ſanè, quàm honeſta tibi & ſancta omni tempore ſuggeſſerim conſilia, non dubito quin fidus orbis teſtis ipſe futurus ſis. *Accipe igitur à me, velut pignus quoddam amoris, hanc ſtrenam, in Vigilia Dominici Natalis cœptam, & vix adulto primo anni menſe finitam; Deum orans, ut quemadmodum in illo natus es & renatus, ita illi reſurgas, & in illo æternùm ſanctificeris. Vale.

ut Chriſti ſervus fieret, orare aut jejunare nec potuit nec voluit, & eam ob cauſam ab Eremita Oſtiarius conſtitutus fuit.

*Chartaceus hic amicus nec in commodis horis tibi importunus fiet. nec veniet non vocatus, nec loquetur nō interrogatus, ab adulatione autem mendacióque, & diſſimulatione alienus erit.

ILLU-

ILLUSTRISSIMO ATQUE AMPLISSIMO VIRO, DN. GEORGIO VILLERIO, MARCHIONI BUCKINGHAMIÆ, ANGLIÆ THALASSIARCHÆ, REGIORUM EQUORUM MAGISTRO, EQUITI PERISCELIDIS, &c.

QUod tua pace fiat, Illuſtriſſime Thalaſſiarcha, trajiciat libellus hic è noſtra Inſula in continentem Europæ, &, qui Britannus modò erat, nunc, & venturis in ſæculis Coſmopolites ſit, inſcriptus tibi, ſcriptus omnibus, in gratiam Inſularium, at in Chriſtiani orbis commodum. Aër, unde omnium ſpiritus alitur, nullius cenſendus eſt: & bona animi, ut virtutes & ſcientiæ, inſtar luminis, ſine ſui diſpendio ſe impertiunt, ut locupletior fiat qui dedit, & minus habeat qui retinuit. In cœlos tibi extendit Regia pietas ſacram hanc Orationis ſcalam: ſolus ſine invidia adſcendere non potes: ſequantur gradatim omnes gentes in ſpatioſam illam aulam; gravior eò venies, quò plures tecum attraxeris. Nec aliud pollicetur cætera tua humanitas, qui apud optimum & ſapientiſſimum Regem ideo videris eſſe gratioſus, ut Reipubl. inſervias, & honeſta bonorum vota provehas. Non meretur hujus inſulæ anguſtiis concludi, multò minùs unius poſſeſſio fieri libellus iſte: Itaq; jam transfretaturus ſermonē patrium, me authore, dedidicit, donatus Romana civitate, parique omnino cum iis jure, quibus ipſa Roma hodie mater eſt. Cajus Gracchus, ſi viveret, controverſiam fortè ei moveret ut peregrino; ſed idem, qua erat protervia, cives ſuos negaret, qui mille annis proximis in Palatino monte nati ſunt. Eſt unicuique linguæ proprium aliquid & inſitum, quod nulla arte addiſcat alienigena: eſtque in Regis noſtri ſtylo nativa quædam venuſtas, quam fidiſſimus interpres, utut ſe torqueat, nunquam exprimet: ut omittam neminem hodie reperiri tam profluente & copioſa Latini ſermonis vena quæ Eloquentiæ Regiæ ubertati reſpondeat. Sic Homeri Poëſin, aut Ariſtotelis Opera nemo Latinus niſi infeliciter attigit. Quòd igitur Meditationem Regiam mea operâ deteriorem habeas, Nobiliſſime Vir, pro mercede veniam dabis, in delicto præſertim inevitabili, & quod obſequii neceſſitate excuſetur. Leviùs tamen peccavimus, quòd ſua Majeſtas auxiliarem nobis manum commodârit, permultis mutatis, quæ in mea verſione diſplicebant: pæne eundem habuiſſes ut authorem ſic operis interpretem, niſi luctuoſus Reginæ obitus diligentiam ejus ſub finem remiſiſſet. Quæcunque autem huic Editioni addita reperies, ea Sereniſſimus Author Anglico libello de induſtria ſubtraxerat, in hunc ut commodiorem locum reſervanda. Illîc enim perſpicua brevitate ad communem captum deſcendere voluit: Hîc Eruditiorum rationem habuit. Vale Heros, & eum inter virtutum tuarum cultores ne dedigneris admittere, qui ſe tuo patrocinio nunquam faciet indignum.

T. R.

MEDITATIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

INter omnia Chriſtianæ vitæ officia nihil eſt juſtius, vel utilius, quàm Deo ſervire: & excellentiſſima hujus ſervitii ſpecies eſt oratio, idque varias ob cauſas: Orationum autem omnium perfectiſſima eſt Dominica, maximeque ex uſu noſtro, & ſolatio. Dei ſervitium cæteris Chriſtianæ vitæ officiis antecellere, Chriſtianus nemo ambigat; ſiquidem homo ad DEI gloriam propriè creatus fuit; quod primò tenetur præſtare tempore peregrinationis ſuæ in terris, quod finitum eſt; Deinde habitationis ſuæ in cœlis, quod eſt ſine fine. Orationem cæteris Chriſtiani hominis actionibus præſtare, teſtatur præceptum nobis datum; teſtatur ipſa actionis illius dignitas, teſtatur fructꝰ, qui ex ea infinitus ad nos redundat,

dar. Præceptum eſt, ut oremus ſine intermiſſione; & hoc unum eſt, ſolumque, quod ſine intermiſſione facere jubemur. Nam cæteris rebus ſuæ ſunt & ſtatæ vices: Singula tempus habent, ut ait Salomon; at oratio, quando zelus cor hominis accendit, & cogitationes eò diſponit, nunquam intempeſtiva eſt. Actionis dignitas inde apparet, quòd aliàs quidem cum hominibus noſtri ſimilibus omnis noſter verſatur ſermo; at precantes ipſum alloquimur Deum, & cum eo quodammodo ſermocinamur, pro tempore quaſi Semangeli facti, dum ſpes noſtra & fides prece excitatæ acquirunt vires, ut Deum ad nos devocent, & noſtri veluti juris eum faciant: Imò, ut Deus nobiſcum habitet, & nos cum eo ſine fine. Infinitus ille, qui ex illius uſu fructus nobis cedit, ex mandato Servatoris elucet, petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulſate & aperietur vobis: Panem rogantes non accipiemus lapidem, nec pro piſcibus ſerpentes, nec pro ovis ſcorpiones. Pollicetur nihil negatum iri nobis, quod precando Deum orabimus, modò adſit fiducia exorandi: quin & jubemur* viduæ illius importunitatem in precando imitari, cum pari ſucceſſus certitudine. Qua doctrina, ſi ullo unquam in ſeculo, ſanè vel maximè in hoc noſtro opus eſt, quo zelus orandi refrixit in nobis & exaruit, inque verba* degeneravit; inprimis in hac Inſula, ubi Puritani conciones ſine induciis nos jubent venari, prece interea quamlibet minima contentos: atque ita præceptum Apoſtoli, Orate ſine intermiſſione, mutant in hoc, Concionamini ſine intermiſſione; alterum duntaxat ejuſdem Apoſtoli ſequentes mandatum, concionantes & hortantes, opportunè & importunè. Omnium autem orationum perfectiſſimam & excellentiſſimam eſſe Dominicam, inter omnes Chriſtianos convenit, ne quidem ipſa Bruniſtarum contumace ſecta refragante, etſi ipſi, dum precantur, hac formula uti omnino recuſant. Nempe, una & ſola eſt hæc Oratio, quam Salvator ſuo ſanctiſſimo ore mortalibus dictavit, addito imitationis mandato.

Eccleſ. 3.

Luc. 6.

* Luc. 18.

*Satis eſt hac tempeſtate, ſi in congreſſibus noſtris de divino cultu ſermones cedamus, etſi nihil minùs cogitemus in vita. Scripturarum enim ars eſt, quam nemo ignorat, non anus garrula, non artifex de trivio, ut conqueritur D. Hieronymus ad Paulinum.

Cur autem fanatici hi Chriſtum præeuntem ſequi nolint, nulla alia cauſa eſt, niſi quia Puritanos Anglos, parentes ſuos, ſequi malunt, quos zelo etiam ſtudent antevertere, ex iiſdem progreſſi principiis. Puritani enim noſtri ſolennes orandi formulas à matre Eccleſia *injunctas uſurpare dedignantur, ſed frattum unicuique, ſcilicet, è veſtigio concipiendæ ſunt, & calente vena fundendæ preces: unde & Bruniſtæ Orationem Dominicam, licet ab ipſo Deo injunctam, rejiciunt, quia una eſt è ſolennibus & ſtatis formulis; contumaciæ ſuæ æquivocationem hanc prætexentes, quòd non his verbis, ſed hoc modo Chriſtus juſſerit orare, videlicet, ut ipſi planos & ſimplices Servatoris numeros prætereant, ſuumque orent aut potius cantillent ſubitaneum diſcantum, prout fanaticus eorum Spiritus modos variaverit: Non precantes è contextu ſacro, ſed è ſuo commentatio & paraphraſi. Atque ita, dum ſibimet ipſi præſcribunt Canones, nec agnoſcunt Deum pro Patre, nec Eccleſiam pro matre. Nam Chriſtus Luc. 11. diſertis verbis præcipit, quando oratis, dicite, Pater noſter. Et profectò Puritani noſtri tantùm non cum iis videntur conſpiraſſe, ut Orationem Dominicam omnino proſcribant. Nam vitio vertunt Eccleſiæ * noſtræ, quòd in Liturgia bis ea utatur formula; ut ſcias quam minimum ejus iſtis hominibus ſufficere. Sed monſtroſum hoc * extemporalium, & ſubitarum precum commentum Puritanos pariter & Bruniſtas transverſos rapit. Jure monſtroſum dico, ſiquidem uno eodemque tempore rem unam & concipi, & naſci volunt, contra naturæ morem, quæ fœtum poſt conceptionem matris utero aliquamdiu concludit, ut ibi augeatur, & matureſcat, donec edatur in lucem. Et hæc univerſim eſt Naturæ via, in animalibus, in vegetabilibus, in mineralibus etiam ipſis intra terræ viſcera; ut-ut Chymici cum Puritanis & Bruniſtis hîc conſentiant. Et ſanè Puritanos noſtros non injuria Chymicos Theologiæ Doctores appelles, cum ſuis illis puræ & purgatæ doctrinæ quintis eſſentiis. Naturam quoque imitatur gratia, nihil perfectum primo ſtatim conatu producens, ſed certis gradibus.

*Solennes precum formulæ omni tempore in Eccleſia & præſcriptæ & uſitatæ fuere, Concil. Milevit Can. 12. Nec aliæ omnino preces dicantur in Eccleſia, niſi quæ à prudentioribus fuerint tractatæ vel comprobatæ in Synodo, &c.

* Primo anno regni mei in Anglia, in conventu Hamptonienſi à me indicto, reprehendebatur inter cætera à Puritanis Dominicæ orationis in Liturgia noſtrâ repetitio.

* Abutuntur eo loco, Matth. 10. Dabitur vobis in illa hora, &c.

Verùm ne quis injuria affectos à me exiſtimet Puritanos noſtros, quòd eos Bruniſtarum patres dixerim, petenda mihi eſt à Lectore venia, ut aliquantulum hîc, ejus cauſa, ab inſtituto meo digrediar. Jam dixi, quo pacto Bruniſtæ ex illo Puritanorum principio, quod non ſint admittendæ ſolennes precum formulæ, Orationem Dominicam nolint recitare. Nunc oſtenſurus ſum eorundem principiis niti Bruniſtarum ab Eccleſia noſtra ſeparationem. Puritani noſtri Epiſcoporum regimini, quod Antichriſtianum dicunt, prorſus adverſantur: Unde & Bruniſtæ, ne in ipſos cadant ruinæ Babylonis, Epiſcopos agnoſcere recuſant, rejectis quoque eorum nominibus, & titulis, ſpiritualique & temporali juriſdictione. Puritani Ceremonias Eccleſiæ, quæcunque ad eorum guſtum non faciunt, reprehendunt, nempe, à Romana Eccleſia, quæ illis utitur (ut ajunt) nunc pollutas, quantumvis antea fuerint incorruptæ; abutentes verbis Salomonis in Cantico; * Nigra ſum ſed formoſa: unde Bruniſtarum dogma ſequutum eſt, non poſſe ſe in illius Eccleſiæ ſinu diutius manere, aut ejus uberibus ali, quæ Antichriſtianæ ſuperſtitionis labe fœdata eſt, & hoc verum eſt totius ſeparationis fundamentum. Quæ enim cauſæ Miniſtros noſtros Puritanos faciunt deſertores officii, & gregis illis commiſſi, eæ Bruniſtis ſufficiunt, ut Eccleſiæ unionem prorſus reſpuant. Et quoniam magnificentiſſima templa ſub Papatu exſtructa fuère, & ſic Pontificiorum hominum manibus, & conſecrationibus, & aquis benedictis (ut ajunt) polluta;

* Hæc verba in Cantico in hunc ſenſum citabantur in libello ſupplice Puritanorum Lincolnienſium ad me.

polluta; eam ab cauſam neceſſe habent iſti, latronum & exlegum more, in ſylvas & ſpeluncas fugere ad conciones habendas, & ſacta facienda, freti omnino Cartvvrighti dogmate, Quod in Eccleſia verè reformata nullum unquam locum habere debeat, qui aliquando Pontificius Sacerdos fuit. Atque ita ſatis, ni fallor, oſtendi fundatores eſſe & parentes Bruniſtarum Puritanos, ſiquidem illi id tantum rebus audacter exequuntur, quod hi, quum idem doceant, facere tamen verentur. Nec tantum Bruniſtarum natio ex Puritanis orta eſt, ſed etiam innumera illa, quæ Amſtelodamum obnubilant, ſectarum examina ab iiſdem principiis prodierunt.

Cartvvright contra Whitgift.

Vera enim illa viſibilis Eccleſia, quum rebus proſperis floret, qualis nunc in hoc regno (Deo ſit gratia) illius cernitur conditio, Civitas eſt ſuper montem poſita, ubi ipſi cum liberis ſuis habitandum eſt, in vertice, inquam, editiſſimi montis, unde minimus quiſquis lapſus eò nos agat præcipites, ubi nec fruticula occurrat quam apprehendas, nec quicquam omnino quod ſuſſlaminet, donec tota ponderis mole in immanem lacus illius hiatum decideris, qui igne & ſulphure æternùm æſtuat. Quamquam enim illi homini, qui Chriſtianam fidem, antea ignotam, amplecti deſiderat, etiam atque etiam cogitandum ſit, cui ſe Eccleſiæ debeat addicere: & conſcientiæ teſtimonium ſequendum, quæ Eccleſia verbum ſalutis verè annunciet, juxta revelatam Dei voluntatem, non contradicens ſacris literis, nec ſacros fidei articulos inde petitos humanis traditionibus contaminans; omnes etenim fidei noſtræ articuli ita perſpicuè in Scriptura proponuntur, ut agnus facile in hoc fluvio ambulet, quemadmodum ait S. Gregor. ſtatim tamen ut facta eſt electio Eccleſiæ, in qua vivere & mori decrevit, eam certè ex mandato Servatoris audire debebit, quum Conſcientia non niſi ducis vice fungatur, ut veram inveniat Eccleſiam; haudquaquam inventam judicatura, ſed ab ea utique judicanda. Quiſquis enim Deum pro patre habere cupit, Eccleſiam pro matre agnoſcere neceſſe habet, ut ait D. Auguſtinus. Tenete igitur firmiter profeſſionem veſtram, ut hortatur Apoſtolus; nec vos ſinite cujuslibet doctrinæ vento abduci: nec privato aut Sancto illi Spiritui, quo Puritani glorianter, confidite; ne fortè per ignei illius zeli ſcintillam aliquam ab Eccleſia primùm ſeparati * procedatis deinceps à Bruniſtis ad unam, inde ad alteram Anabaptiſtarum ſectam, & mutati continuò apud judaizantes illos Traskitas nomen profiteamini, adſcribendi poſt omnia in profanam Amoris familiam. Ita videre eſt, dimiſsâ ſemel è manibus verâ Eccleſiâ, privatoque illo Reformationis ſpiritu, juxta Puritanorum diſciplinam, adoptato, quàm pronum ſit paulatim labi, & cadere in Chaos ſeu verius ſentinam omnium hereſeôn, & tædam illam farraginem, cujus juſta merces eſt infernus.

Greg. epiſt ad Leandrum ante præfationem in Lobum.

Auguſtin. Symbolo ad Catechum.

Eph. 4. 14.

*Hoc procedendi verbo utuntur hi recentes hæretici, quoties ab una ſecta ad aliam transfugiunt, quarum noviſſima ſemper peſſima.

Sed nunc propoſitum iter proſequemur, veniam hujus diverticuli petentes. Zelus enim vindicandi Eccleſiam à vulpibus iſtis & vulpeculis, ab Hæreticis & Schiſmaticis, coëgit me, qui in hac mea ad Orationem Dominicam meditatione ramum oleæ cum columba ore meo ſumpſeram, corvo ex arca miſſo nunc ſimilem videri, prætervolantem ſcilicet ſuaves oleæ ramos, & graveolenti inſidentem cadaveri.

Quum igitur Dominica Oratio noſtræ meditationis materia ſit, viſum eſt ante omnia eam verbatim proponere, ut à D. Matthæo ſcripta eſt: Proxima erit cura, favente Numine, ſenſum ejus breviter exponere: Ultima verò, ſummam omnium paucis colligere, quæ tum demum faciliùs intelligetur, quum verborum ſenſus explanatus fuerit. Verba ſunt hæc: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur Nomen tuum: Adveniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, ſicut in Cœlo ſic etiam in terra Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris Et ne nos inducas in tentationem: ſed libera nos à malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Pater noſter. Pater eſt dignitatis & honoris titulus, at Pater noſter infiniti amoris cum magnitudine mixti. Primis his duobus verbis monemur nos, qui nihil ſumus niſi pulvis & cinis, quis ſit iſte, quem alloquimur; ad conciliandam ſcilicet reverentiam quam maximam: ne Puritanis fiamus ſimiles, qui cum Deo familiariter, tanquam cum ſodali ſuo, confabulantur; & menſæ ſacræ accumbunt cum Chriſto, velut pares cum pari, fratreſque ejus (ſi diis placet) & contubernales. Nos reverentiam hîc debemus, ſed eam, quæ cum ſuaviſſima divini amoris fiducia conjuncta ſit. Ille enim eſt Pater noſter, & nos adoptionis jure ejus filii, & cum Chriſto æterni regni hæredes. Jubemur ſinguli eum vocare noſtrum Patrem, numero multitudinis, ut oſtendatur ſancta illa, quæ eſt inter Sanctos, communio; noſque ipſos membra eſſe illius Eccleſiæ, quæ ex Electis conflata eſt: contrà quam faciunt heri natæ Amſtelodamenſium ſectæ, ubi duo vel tres faciunt Eccleſiam: contrà quam venerandæ antiquitatis contemptores, qui deblaterant orbem totum ante ſe natos Babylonium fuiſſe.

Qui

Qui es in Cœlis. Hic locus eſt, ubi ſolium Majeſtatis ejus conſpicitur: Quanquam enim ubique præſens ſit, tam eſſentiæ infinitæ, quàm potentiæ ratione, invito Vorſtio & Arminianorum nonnullis; in cœlo tamen duntaxat reſidet, ut in regia & Majeſtatis ſede, ſecundum illud Eſaiæ: Cœlum eſt thronus meus, & terra ſcabellum pedum meorum. COELORUM nomine monemur etiam, cujuſmodi invocemus Patrem, non terrenum videlicet hominem, ſed parentem cœleſtem, ut fiat illud ſurſum corda.

Nunc ad petitiones veniamus, quarum numerum ſeptenarium plerumque fecit vetus Eccleſia, ea verba dividens in duas (& ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo) quæ à neotericis quibuſdam confunduntur in unam. Sed, ſalvo meliorum judicio, Patres mihi videntur commodiùs diviſiſſe, ut ſuo oſtendemus loco. **Sanctificetur Nomen tuum.** Hæc eſt prima Petitio; & eſt affirmatio illi oppoſita, quod tertio præcepto prohibetur, non ſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Ante omnia igitur petimus, ut obſequium illud, quod Deo debetur, ab omnibus præſtetur, quemadmodum nos facimus, antequam pro communi Eccleſiæ bono aut noſtro commodo Deum invocemus. Impudentiæ enim foret in ſubdito, ſi quid à ſuo peteret Rege, non exhibito ante clientelari obſequio. Eam præcipuè ob cauſam conditus fuit homo ad Dei imaginem, ut nomen Creatoris ſui ſanctificaret. Et hoc eſt æternum Eccleſiæ officium non modò militantis in terris, ſed etiam triumphantis in cœlis; quæ ex Angelis & hominibus conflata nomen Dei laudat, & ſanctificat, ſine intermiſſione & fine. Sanctificamus Dei nomen in terris laudantes eum, orantesque reverenter, aut mirabilia ejus opera enarrantes, aut pœnitentiam agentes peccatorum cum confeſſione, ædificantesvè ad ſalutem fratres noſtros, aut teſtimonium, quum jure requiritur, perhibentes veritati. Obſervandum & hoc eſt, verba non eſſe hic propoſita in præſenti tempore, ſanctificamus nomen tuum; ſed in ſenſu Optativi modi, ſanctificetur Nomen tuum; quoniam Chriſtianus omnis, tanquam vivum myſtici corporis Eccleſiæ membrum, orare tenetur, ut ab hominibus & Angelis laudetur & ſanctificetur Dei nomen, non ſolum in præſens, verum etiam in futurum, tempore interminato, & poſtquam tempus ipſum eſſe deſinet. Et quanquam ſatis notum ſit ita eſſe oportere, & ita ſemper fore, oramus tamen atque optamus ut fiat; quò noſtrum in Deo laudando ſanctum exprimamus zelum, & unanimem cum cæteris Eccleſiæ, tam militantis quàm triumphantis, membris conſenſum. Oramus autem in hac petitione, ut Eccleſiæ militantis vita omnis eò præcipuè collimet, nempe, in nominis ejus ſanctificationem, tam verbis, quàm rebus ubique promovendam. Quòd verò optemus non Deum ipſum ſanctificari, ſed nomen ejus, ratione non caret. Nam ille non tantum eſt perfectiſſimè ſanctus, ſed ipſamet ſanctitas; & quicquid in Deo eſt, Deus eſt. Ideoque oramus, ut nomen ejus in terris ſanctificetur à mortalibus, quemadmodum ipſe tam nominis quàm eſſentiæ ratione perfectiſſimè ſanctus exiſtit: Non quòd in noſtra manu ſit, vel ipſi vel nomini ipſius ſanctitatem dare, ſed ut Deus ex gratia nobis det ipſius nomine ſanctè uti. Notandum quoque in hac Oratione, uti in cæteris, Deum à nobis compellari numero unitatis (Tu) quum inter homines nota magnitudinis ſit numerus multitudinis (Nos). Si cauſam requiris, Deus unus eſt, imo ipſa unitas: non quòd unicam credamus in Deitate perſonam, cum Judæis, Arianis, & hæreticis, Filium ſimul & Spiritum ſanctum expungentibus; ſed quia tres licet ſint perſonæ, una tamen eſt & individua eſſentia, una ſcilicet in tribus, & tres in una, non diviſi ſed diſtincti, juxta Symbolum Athanaſii. Quum itaque unus tantum nobis orandus ſit, cui omnis debetur gloria, numero unitatis per excellentiam eum compellamus (Te) eximentes è faſtis noſtris Ethnicos illos Deos, cum Pontificis Romani Sanctis. Nam cultus ſui æmulos non patitur DEUS, ut ipſe in ſecundo Decalogi Præcepto de ſe teſtatur: & Eſaiæ 42. negat ſe alteri daturum gloriam ſuam.

Veniat regnum tuum. Hæc eſt ſecunda Petitio, tresque admittit interpretationes, omnes cum Analogia fidei convenientes. Prima eſt, quod orantes, regnum tuum veniat, petere debeamus ſinguli, ut illius regni compotes fiamus, & tempore divinitus præfinito perducamur eò, quæ multorum Patrum ſententia eſt. Secunda, quòd hic oremus ſecundum Domini adventum, quem ſe pollicetur maturaturum propter Electos: ratio petitionis eſt, ut miſeriarum Eccleſiæ aliquis tandem ſit finis, inprimis propter horrendam illam, quam minatur Deus in noviſſimis diebus, apoſtaſiam, miſerabili experientia nimis heu notam huic ſæculo fide in terris non in- Luc. 18. 8. Matth. 24, 12.
ventâ, & charitate multorum frigente. Quisquis autem hunc verborum ſenſum elegerit, proximam petitionem ſic intelligat neceſſe eſt, interea temporis fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Tertia, cui ego magis faveo, vult hæc verba (Veniat regnum tuum) per ſequentem petitionem (Fiat voluntas tua ſicut in cœlo ſic & in terra) planiùs exprimi & declarari. Huic autem interpretationi ut magis faveam, duæ faciunt cauſæ: Una, quia in Evangelio familiare eſt Chriſto per regnum cœlorum intelligere Eccleſiam militantem: & omnibus fidelibus ex officio incumbit pro Eccleſiæ proſpero ſtatu, & pro pace Iſraëlis preces fundere. Altera cauſa eſt in ea ipſa, quæ ſequitur, petitione; Fiat voluntas tua, &c. id eſt,

ut per

ut per florentem Eccleſiæ ſtatum, tanquam per medium, voluntas Dei fiat in terris, ſicut in cœlis. Quòd ad priorem ſenſum attinet, etſi jubemur, conſpectis noviſſimi diei ſignis
* Luc. 21. 28. prognoſticis, capita noſtra * attollere, ſcientes ſupremum illum & liberationis noſtræ diem prope eſſe; etſi Sanctus Paulus nobis
* Rom. 8. 22. dicit creaturas omnes * gemere & parturire, ut renoventur: & D. Johannes, poſtquam, raptus ſpiritu, tum multa alia cœleſtia myſteria, tum divini throni gloriam conſpexiſſet, à tam glorioſo ſpectaculo in hæc verba erum-
* Apoc. 22.20. pit; * Etiam veni Domine Jeſu; clarum tamen in ſacris literis locum non invenio, ubi jubentur fideles maturationem Dominici adventus continuò orare. Et hæc verba ex oratione Dominica ad id citare, nihil aliud eſſet, quàm principium petere, & controverſum pro confeſſo ſumere. Quanquam enim mors ex carcere hoc & corpore peccati in æternam beatitudinem vendicet fideles, extincto in iis per Chriſti mortem & paſſionem ipſo mortis aculeo: & ſanctus Paulus, in profundam
* Phil. 1, 23 raptus contemplationem, cupierit * diſſolvi, & eſſe cum Chriſto; nobis tamen orare non licet, ut maturetur mors noſtra. Et quod illa in die noviſſimo univerſalis tranſmutatio erit omnibus Electis, idem eſt unicuique fidelium ſua mors; niſi quòd illam rerum diſſolutionem major ſequetur gloriæ menſura. Cæterùm, quòd Dei regnum venire optemus, perinde eſt, ac ſi optaremus Eccleſiam Dei in terris indies augeri, & Electorum numerum uſque & uſque multiplicari; denique copioſam meſſem à Deo mitti, cum idoneo operarum numero.

Fiat voluntas tua ſicut in cœlis & in terra.

Hac tertia petitione, meo quidem judicio, optantur media, quibus Dei regnum conſequamur; quaſi dicas; veniat regnum tuum, & in hunc finem voluntas tua fiat. Sanctus Lucas habet (ſicut in cœlo ſic & in terra) oſtendens quanta à nobis cura optandum ſit, ut divina voluntas eodem prorſus modo in terris fiat, quo in cœlis. Deo duæ ſunt voluntates; Una nobis revelata, quæ dicitur voluntas ſigni, & hîc intelligitur: Altera occulta, quæ dicitur voluntas beneplaciti, in æterno ipſius conſilio: per quam omnia regit, & in gloriam ſuam tandem dirigit, ſæpe è malis cauſis bonos eliciens effectus, & è tenebris lucem; nempe, ad miſericordiæ ſuæ aut gloriæ menſuram implendam. Unde ſanctus Auguſtinus dicere auſus eſt, bonum eſt, ut ſit malum.

Precandum eſt igitur, ut quemadmodum Eccleſia triumphans in cœlis, ita militans in terris revelatæ ejus voluntati pareat, & diſcamus ſinguli rationem noſtram ſubjicere, & voluntatem captivam dedere ejus mandatis. Quod ſi fieret, majore ſanè cura utramque legis tabulam hodie obſervaremus; hæreſibusque & ſchiſmatibus, & novis opinionibus liberior eſſet Eccleſia. Sed nihil tale in hoc mundo expectandum eſt. Unicum reſtat votum, ut Deus augeat & multiplicet, quæ in Eccleſiam contulit, dona, juxta eam menſuram, quam ſuæ gloriæ & noſtro ſolatio maximè novit conducere. Inhient vani Chiliaſtæ terreſtre illud Chriſti regnum mille annorum, & Brightmannus cœleſtem illam Jeruſalem è cœlis dejectam ſtabiliat in terris; nobis è Dei verbo nihil certius eſſe debet, quàm noviſſimos dies fore peſſimos, & maximè periculoſos. Quòd verò ad decretorum divinorum, & occultæ illius voluntatis executionem attinet; eam utique petere non jubemur, quia eſt inevitabilis. Itaque ſine murmure illi nos oportet ſubmittere, dicentes cum Servatore. Matth. cap. 26. verſ. 39. Non mea voluntas fiat, ſed tua. Nam primus ſymboli Apoſtolici articulus nos docet Deum eſſe omnipotentem; utut Vorſtius, & Arminiani voluntatem occultam & æternum decretum illi eant ereptum; quibus authoribus multa in mundo fiunt, nolit velit Deus.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Hæc petitio eſt ordine quidem quarta, ſed prima earum quibus ſinguli aliquid petunt ſibi; præmiſſis nempe votis pro Dei gloria promovenda, &, quod hinc ſequitur, pro totius Eccleſiæ militantis felicitate. Quanquam verò unumquemque oporteat hoc ſibi petere, petimus tamen pro nobis in numero multitudinis, ut charitatem noſtram oſtendamus, & ſympathiam cum cæteris membris corporis, cujus caput eſt Chriſtus. Et ſic in reliquis, quæ ſequuntur, petitionibus, juxta illam Novi Teſtamenti regulam, * Orate alii pro aliis. Et Jac. 5, 16. hoc verbo (Noſtrum) monemur utique pro nobis ipſis nunquam eſſe orandum, niſi eadem opera oremus pro proximis. Sed hac mutuæ orationis regula noſtras ad Sanctos preces fundare, ut illi pro nobis orent; hoc verò nimis longè petitum eſt: & ſequeretur inde, nobis quoque pro Sanctis orandum eſſe, quemadmodum illi pro nobis orant, quia nempe jubemur alii pro aliis orare. Certè, qui in terris ſumus, jubemur mutuam præſtare aliis in orando operam: ſed nec in eo præcepto, nec alibi ulla eſt in ſacris literis aut Sanctorum aut Angelorum mentio. Et in Theologia, ubicunque de cultu DEI agitur, certiſſima regula eſt, quod dubitas, ne feceris, ſecundum illud D. Pauli Roman. cap. 14. verſ. 5. Unusquisque in animo ſuo plenè certus eſto. Præterea neminem conceptis verbis invocamus, ut pro nobis oret; quemadmodum Papiſtæ Sanctos ſuos. Unum habemus Deum, unum etiam † Mediatorem Dei & ho- 1. Tim. 2, 5.

ſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Hæc quinta eſt petitio, maxima & graviſſima earum, quæ ſunt uniuſcujuſque pro ſe: idcirco nefas eſt alia lege inæſtimabile hoc beneficium, remiſſionis debitorum noſtrorum, à Deo petere, quàm ſi nos debitoribus noſtris remittamus. Sanctus Lucas conditionem hanc clariùs exprimit his verbis: **Et remitte nobis peccata noſtra; etenim ipſi remittimus omnibus, qui nobis debent.** Tanquam hac ſola conditione flecti poſſit Deus, ut noſtra nobis condonet peccata, ſi viderit nos omnibus jam condonaſſe, qui in nos deliquerunt. Ubi verò omnes exprimuntur, nemo excipitur. Durus eſt hic ſermo apud eos, qui mundi hujus judicio viri

Matt.18.34.

fortes habentur. Peccata noſtra D. Matthæo debita vocantur, quaſi argumento ducto à minore ad majus: Si Deum oramus, ut nobis noſtra debita remittat, quî fieri poteſt, ut debitoribus noſtris recuſemus remittere, niſi expectare velimus mercedem, quam malus ſervus † à Domino ſuo percepit? Et apud S. Lucam dicuntur peccata, ut ſciamus, multò magis debere nos fratrum noſtrorum offenſas remittere, quæ, noſtris adverſus Deum peccatis longè graviſſimis collata, minutula quædam debita æſtimanda ſunt, quum patri noſtro cœleſti ſupplicemus, ut innumera & mortalia delicta nobis velit condonare.

In voto hoc autem noſtro, ut Deus remittat nobis peccata noſtra, latet tacita peccatorum noſtrorum confeſſio: nam ſi nulla nobis forent admiſſa, nihil opus eſſet hac veniæ petitione. Unde neceſſariò efficitur, ſi verum eſt Eccleſiæ Romanæ dogma, quod decem præcepta ita poſſint à quibuſdam ſervari, ut omnia caveantur mortalia peccata; eximendos eſſe ejuſmodi homines à Dominicæ Orationis recitatione, tanquam ea non indigentes. Nec conſequentia hæc per mortalium & venialium peccatorum diſtinctionem elidi poteſt. Quorſum enim attinet à Deo petere venialium peccatorum remiſſionem, quum tot indulgentias, quot libet nummis tuis † coëmere, à Romano Pontifice impetrare poſſis, pro venialibus ſimul & mortalibus, pro jam commiſſis peccatis & inpoſterum committendis? quæ gratia longè major eſt, quàm ulla à Deo nobis unquam promiſſa. Et teſtor fidem vidiſſe me ex hoc genere duas authenticas Bullas, unam in Scotia, in teneriore mea ætate, Sacerdoti cuidam Scoto ereptam; Alteram hîc in Anglia homini Hiberno ablatam, utramque condonantem peccata & præterita & futura. Sed ad diſtinctionem inter mortalia & venialia peccata jam regredior. Nam venialia peccata (ut ipſi docent) animas duntaxat in Purgatorium abducunt, cujus clavis eſt penes Pontifi-

Quondam fœlix hic error fuit in Romana Eccleſia: nam intolerabili & prodigioſo indulgentiarum abuſu excitatus fuit Lutherus ad vulnus hoc, quod nunquam ſanabitur. Pontificiæ juriſdictioni infligendum

cem, claudentem fores & recludentem pro arbitrio. At nemo (ut ſpero) ambigit, quin omnes Apoſtoli Oratione Dominica uſi fuerint, nempe ipſis à Domino ſpecialiter tradita, ut ex ſancto Luca apparet: & veriſimile eſt tam ſanctos eos fuiſſe, & mortalia peccata tam pauca admiſiſſe, quàm ullus è Pontificis Sanctis, quos nuperæ celebrant Legendæ. Sed in Matthæo jubemur omnes ſic orare: At, ubi omnes jubentur, nemo excipitur, ne quidem illa, quam omnes ætates beatam dicent, diva Virgo; utut Franciſcani, & cum iis Bellarminus, eam ab omni peccato & originali & actuali tentarint abſolvere. Nec ullus dies ſine hac generali peccatorum confeſſione & veniæ petitione nobis elabi debet, Septies in die cadit Juſtus. Hic igitur ab ipſo Deo docemur fateri peccata noſtra, at verò in ſacris literis nuſquam occurrit neceſſitas hæc nobis impoſita ſub æternæ mortis pœna, ut abditiſſima, quæ admiſimus, peccata Sacerdoti nota faciamus. Nam ſi vel cogitatiunculam injuſtam celaveris, ilicet oleum cum opera perdidiſti. Quòd enim ad illum locum attinet, Confitemini † alii, aliis ſi intelligatur de mutuis hominum offenſis in hac vita, nihil opus eſt ad hanc confeſſionem audiendam Sacerdote; vel, ſi de peccatorum confeſſione accipias, certè ſoli Sacerdoti & nulli alteri ea detegere illo præcepto non jubemur: quanquam fatear neminem inveniri amicum aptiorem, cujus auribus peccata deponas, quam hominem Eccleſiaſticum, pium & probum, unde & ſolatium percipias, & ex poteſtate clavium peccatorum remiſſionem. Nec verò ex his locis cauſam evincent, Dic Eccleſiæ; vel, Siſte te ſummo Sacerdoti; vel, quorum remiſeritis peccata; Nam in primo, Dic Eccleſiæ, ſolæ intelliguntur offenſæ unius in alterum; & in eo caſu confeſſionem publicam eſſe oportet, publicata nimirum offenſâ ad publicum ſcandalum tollendum; non ut privatim (quod illi faciunt) in Sacerdotis aurem omnia inſuſurres; qui ex officio tenetur nulli mortalium ea detegere, ſed perpetuum ſecreto ſilentium præſtare, licet cum Regis & Reipubl. internecione conjunctum, vel certiſſimo † Salvatoris noſtri interitu, ſi nobiſcum hic denuò verſaretur in terris. At ſecundus locus, ut nos ſiſtamus ſummo Sacerdoti, de publico quoque actu intelligendus eſt: ut prætercam fieri id ſolitum magis ad publicam gratiarum actionem, vel ad partæ ſanitatis aut alterius cujuſpiam beneficii indicium; ut manifeſtum eſt ex hiſtoria † leproſi purgati, cui Chriſtus id injunxit. Tertius locus, quorum remiſeritis peccata, continet ſanè poteſtatem clavium datam Eccleſiæ; neminem tamen obſtringens, ut per auricularem confeſſionem privato Sacerdoti delicta omnia enumeret; ſed miniſterialem Eccleſiæ poteſtatem oſtendens in condonando, id eſt, declarando remiſſa eſſe in cœlis peccata, quotumcumque ſatis pœnituit au-

Prov.24,16.

Jac 5,16.

Matt.18.17

Matt.8.4.

Joh. 20,23

Juxta cujuſdam Jeſuitæ placitum, ut habetur in reſponſione ad Epiſt. Cardinalis Peronij, pag. 28.

Matt. 8, 4.

non libet; inſtar pigri nebulonis, qui poſtquam in lecto jacuit, & plus, quàm ſat eſt, dormiit, ſurgere tamen non poteſt, quia propter ignaviam non libet.

Sed quum fieri non poſſit, ut offenſas condonemus, niſi habeamus charitatem; viſum eſt breviter vitium ei contrarium deſcribere, odium ſcilicet & vindictam; ut ea ratione divina illa virtus magis niteat, ſuisque ſplendeat coloribus, contrario ſcilicet per diametrum oppoſito, juxta vetus illud & verum; Contraria juxta ſe poſita magis eluceſcunt.

Odii & vindictæ vitium in hominibus à veræ fortitudinis inopia, & degenere animo proficiſcitur, in beſtiis verò & reptilibus ab ignavia. Hominum autem viliſſimi & maximè degeneres ſunt reprobi, & cœleſti Regi rebelles. Nam qui gratia Principis alicujus excidunt, & è terrena ejiciuntur aula, longè inferiores ſunt illis, quos gratia ad eximios honores provexit. Primus mortalium hoc ſcelus auſus eſt Cainus, adverſus fratrem Abelem. Nam quum de Deo ipſo, ſcilicet agente, qui, eo repudiato, fratris ſacrificium gratum habuit, vindictam ſumere non poſſet, converſo odio, fratrem interemit, qui patientis perſonam duntaxat ſuſtinebat. Quid hinc ſequutum eſt? exlex ille & fugitivus factus eſt, à Dei præſentia, à patris conſpectu. O fortiſſime Caine, quantum tu honoris & gloriæ conſecutus es, nobili hoc & virili patrato facinore, quòd ante alios omnes cædis exemplum dederis, & innocentem ſanguinem primus effuderis? Poſt hunc alter nobis occurrit, qui non contentus idem facere, de facto quoque gloriatus eſt, tanquam re memorabili & viro digna, & hic erat Lamech, qui vindictam ſuam coram uxoribus venditavit, ut illis (quemadmodum creditur) ſui metum incuteret. Sed ſi verum eſt, quod nonnulli è Judæorum Rabbinis conjiciunt, ille Cainum interfecit, & pro mercede maledictionem retulit, quam Deus, quum Cainum nota inſigniret, ejus occiſori interminatus eſt. Utut eſt, ſatis conſtat utrumque damnatum fuiſſe, eorumque poſteros diluvio abſorptos. Sed ad hanc rem plura exempla citare non eſt neceſſe, quum multa millia hujus generis ſingulis ſeculis occurrant.

Unum igitur gradum deſcendam ab impiis ad ignavos. Quanquam enim ſcelerati & exleges bonis & probis viris multò ſint inferiores, infra ſceleratos tamen ſunt ignavi, quum ne inter viros quidem mereantur cenſeri. Eſt autem veritas hæc notiſſima & irrefragabilis, ſæviores natura eſſe & proniores in vindictam, ignavos fortibus. Nam ignavus nunquam ſe ſatis tutum putat ab hoſte; quem ſi vel mortuum conſpiceret abjectumque ad pedes, metueret tamen (quod in Gallico eſt proverbio) ne illi in oculos inſiliret. Jam infra hos deſcendentes fœminas intueamur, viris ſanè vaſa debiliora. Eſſe has maxima ex parte puſillanimes, vulgo notum eſt, at viris eſſe multò ſæviores cupidioresque vindictæ non minus extra controverſiam eſt.

Quòd ſi & ad beſtias uſque deſcendere libeat, quo quæque eſt meticuloſior, eo ſæviorem deprehendes & appetentiorem vindictæ: quid de Leone judicandum ſit, ex meo monemur emblemate, —eſt nobilis ira Leonis, &c. Ad hæc, animalia, quæ ex rapto vivunt, pleraque omnia & generoſiſſima, non ultionis ſtudio, ſed fame, & neceſſitate alimenti aguntur in prædam: at cervi, quibus natura tantum indidit metus, ut ſagacis canis latratu ingentia eorum armenta, ad neſcio quot milliaria, fugari ſoleant, adverſus hoſtem pro ſe nihil audent, niſi aut libidine acti, aut deſperatione, aut vindicta; victoriam tamen, quam ſemel conſecuti ſunt, tam impotenter & crudeliter exercent, ut hoſtem victum, quem jam vita reliquerit, longo tempore illi non relinquant; ſed exanime cadaver perpetuis fodiant vulneribus, inſultantes mortuo, calcantesque.

Quo vero notior fiat pavidiſſimorum animalium ſævitia, ultionisque cupiditas, viſum eſt mihi hoc loco narrare, quod à duobus cervis in totidem vivariis factum fuiſſe ex hominibus fide dignis accepi. Horum alter in parvo vivario Vicecomitis Bindonii, recentis memoriæ, quum Veneri intentus duas ſecum cervas in vivarii angulo haberet, ſuperveniente fortè cuſtode, qui pro more vivarium obibat, fœminæ dilapſæ ſunt: cervus unà fugiens, quum eas ſiſtere non poſſet, ſubito videlicet pavore attonitas, cuſtodem ſemel aut bis reſpexit, irato & minace vultu, nihil ultrà eo tempore molitus. Sed, biduo admodum elapſo, cuſtodi vivarium obeunti inſidiatus, poſtquam eum ſenſim in anguſtias compuliſſet, verſus ſeptum vivarii, cornibus, quantum potuit, in eum invectus eſt, &, fracto venabulo, multa homini inflixit vulnera, quibus ſecundo aut tertio poſt die interiit, licet cervus eo tempore, neſcio quo caſu, ab eo abſterritus fuerit. Alter cervus ex eorum numero fuit, quos Suffolciæ Comes in vivario primos concluſit. Is quum anni hora veniſſet, qua Veneris œſtrum ſentiunt, victus à majore ſenioreque, atque ita à cervarum conjugio abactus, ſequente Vere tempus obſervavit, quo æmulus cornua abjecerat, quæ ipſe minoris ætatis beneficio retinebat. Nec mora, matutina quadam hora eum invaſit, primò quidem uno cuſtodum ſpectante, deinde omnibus, qui licet pedibus equisque, quantum poterant, eum ſequerentur, alterum à periculo vindicaturi, non tamen ante deſtitit ejus veſtigia premere, ut leporem urget canis, quàm plurimis eum vulneribus confeciſſet. Illum ego poſtea canum miniſterio occidi: nec alio quàm Latronis nomine à me & venationis comitibus inſigniebatur.

Ex omnibus autem animantibus nullum eſt inutilius humanæ vitæ, aut minus neceſſarium

ſimiis, & cercopithecis, in ludibrium naturæ (ut videtur) creatis, quorum aliquos quocunque iter, circumferre ſolebat Galenus, uſibus anatomicis, propter eam, quam cum humano corpore habebant, ſimilitudinem. Nam Galeni tempore virorum aut fœminarum corpora ſecare, res erat horrenda & inhumana; quo in genere minor nunc eſt Chriſtianis religio, quàm Ethnicis tunc fuit. His animalibus tanta à natura inſita eſt ignavia, ut neminem invadere aut mordere auſint, niſi fœminas, aut pueros, aut quos metu perculſos fugientesque conſpexerint: at injuriæ memoriam ad biennium vel triennium conſervant, occaſionem vindictæ, quacunque poſſunt ratione, circumſpicientes. Jam ſi & ad ea quoque animalia te dimittere volueris, quæ terræ pulverem lambunt, ſerpentes dico, & reptilia venenoſa, malitiæ eorum & ulticis ingenii plenæ ſunt hiſtoriæ. Sed nihil eſt hoc in iis novi. Nam in fatis eſt, quod ſemen mulieris conteret caput ſerpentis, & ſerpens illius calcaneum mordebit. Quin etiam (ut huic rei finem faciamus) ſi in loca omnium infima deſpexeris, ipſum dico infernum, Dæmonas, ejus incolas, deprehendes nihil niſi malitiam & ultionem ſpirantes. Satan ab initio mendax fuit, & homicida. Primum ejus poſt lapſum opus fuit, in hominem, Dei imaginem, ſe vendicare, idque fraude mala, quum Deum ipſum ſupra ſuam videret malitiam, electo ad hanc rem malignæ beſtiæ, ſerpentis, miniſterio. Et jam ex præcipite peccati deſcenſu, ad infernum uſque, ſatis (ut opinor) conſtat, non minùs vile eſſe, quàm grave peccatum hoc, & veræ fortitudini contrarium. Sed quum infernali carcere, unde primitus emerſit, à nobis jam concluſum ſit, ibi ſanè deſtituatur. Nos interea divinæ illius virtutis, quæ Tartareo huic vitio oppoſita eſt, charitatis nempe, contemplatione adſpectum oblectemus.

Nec duntaxat divina quædam virtus eſt Charitas, ſed & Deus ipſe eſt Charitas, quemadmodum jam dixi. † D. Paulus illas tres magnas virtutes Theologicas recenſens, ſine quibus nemo ſalvari poteſt, non modò unam ex iis charitatem facit, verum etiam omnium præſtantiſſimam; absque qua cæteræ nullius ſint pretii. Et ex iis omnibus ſola Charitas habenda eſt permanens virtus. Nam Fides & Spes electos tantùm, dum in terris ſunt, comitantur; Charitas nunquam eos deſerit neque in hac, neque in futura vita. Quin, ſi Deum ipſum intuearis, miſericordia ejus ſupra omnia opera ejus. At miſericordia eſt charitatis opus. Cum Deo habitat charitas: eâ veſtiuntur Electi omnes, Angelique & Sancti in æternum. Neſcio quo caſu titulis meis additum fuerit nomen Pacifici, primo meo in Angliam ingreſſu, quum Leonis imagine, quo antehac Emblemate utebar, vera exprimatur Fortitudo, ſed me hujus additamenti non pudet. Nam in eo ipſo typus Chriſti fuit Salomon, quòd Rex pacis

1. Cor. 13.

fuerit. Hoc maximum [illegible] donum, quo Chriſtus, jam in cœlos aſcenſurus, ornavit Apoſtolos, quod cum iis pacem ſuam reliquerit. Ipſemet pro perſecutoribus ſuis oravit, & (quod in [illegible] eſt) ſuam illis mortem condonavit: [illegible] que altè charitatis ſuæ veſtigia impreſſit diſcipulo, quem amavit, quique in ejus ſinu recubuit, ut nihil dixerit ille diſcipulus, nihil ſcripſerit, nihil fecerit, & quodammodo nihil ſpiraverit in vita, niſi amorem & charitatem, tum beatæ Virgini, tum Servatori. Chriſtus in cruce cohabitationis charitatem illis commendavit, tanquam matri & filio. Et ſanè ſtylus illius, in ſcriptis omnibus, amore exuberat & Charitate, nec aliud quam Charitatem ſonant ejus Evangelium & Epiſtolæ. Et S. Hieronymus, ætate jam decrepita, quum nec concionari poſſet, nec propemodum incedere, ait, ſe in Concionatoris ſuggeſtum non ſemel curaſſe duci, & repetitis ſæpe verbis illis (Parvuli amate alii alios) unde venerat rediſſe; & cum interrogaretur, cur eam ſententiam toties repeteret, reſpondiſſe, novum hoc eſſe & ultimum nobis relictum à Magiſtro noſtro præceptum, &, ſi ſolum fiat, ſufficere. Sed tertium Evangelii illius caput, ſupra cætera, meretur Chriſtianorum omnium cordibus literis inſcribi marmoreis, præſertim verſus ejus decimus ſextus; Sic Deus dilexit mundum, &c.

S. Hieron. in Ep Pauli ad Galat.

Et hîc res poſtulat, ut de Socero meo, nupero Daniæ Rege, ad æternam illius memoriam famamque hoc referam; quòd, quum literatus non fuerit, ſelectiores tamen & ſolatii pleniores Pſalmos ſua manu tranſcripſerit, libello, quem perpetuò ſecum ferebat, ut Alexander Macedo Homeri Iliada. In morte, partem illam tertii capitis Evangelii Johannis iterum atque iterum ſibi legi voluit: qui ut hoc modo fœliciter abiit è vita, ita ſobolem numeroſam & beatam ſibi ſuperſtitem reliquit: & in prole unius è filiabus ejus ſpero DEUM Opt. Max. mecum una in re acturum, quemadmodum cum Jobo, ſi non reſtituendo mihi liberos, quos abſtulit, ſaltem in natis natorum meorum eos ſuperſtites conſervando: & Deum precor, ut opus hoc miſericordiæ ſuæ, quod in me jam cœpit, proſpero beet progreſſu.

Hoc Soceri [illegible] chiridion D. Petrus Junius, vetus meus Præceptor ſecum attulit e Dania, & mihi oſtendit ſubjuncta illa mortis, quam narro, hiſtoria

Sed, ut ad S. Johannem revertamur, quàm fuerit Deo propter charitatem acceptus, ex ejus morte videre eſt, præter multa alia virtutis documenta, quæ edidit in vita. Pacificè enim, & in lecto ſuo obiit, jam maturus ævi; & quanquam ſine Martyrii corona, quæ reliquis Apoſtolis contigit, Confeſſorum tamen omnium maximè inſignis. Ut igitur divinæ hujus virtutis deſcriptionem finiam, ad perfectiſſimum illud exemplar vos remittam, quod admirabilis ille, & eruditus, & facundus Sancti Spiritus Amanuenſis, in priore ad Corinthios epiſtola, nobis præformavit.

Atque

Atque ita calami penicillo repræſent ea divinisſimæ hujus virtutis pulchritudine, quàm poteram ad vivum, in tantis ſpatii anguſtiis; reſtat nunc veris limitibus circumſcribere, & quo pacto rectè ea uti nos oporteat, ſcientes, ad quos extendi debeat noſtra charitas, & quibus occaſionibus, & qua menſura; ut ita conditionem eam, quam Deus tanta cura à nobis exigit, nos noſtra ex parte præſtare valeamus. Quòd ad primam quæſtionem attinet, citra controverſiam eſt charitatis noſtræ partem omnibus hominibus, & beſtiis quoque ſuo modo deberi. In variis Scripturæ locis miſericordia nobis præcipitur † erga jumenta noſtra; † bovi trituranti os non obligabis: ſed præcipuè in † fidei domeſticos beneficentia noſtra conſtare debet: deinde verò magis propriè menſuranda eſt noſtra Charitas ſecundum gradus, qui nos vicinius aut remotius tangunt, exempli gratia, in patriam, in Magiſtratus eccleſiaſticos vel civiles, in peregrinos intra fores noſtras, in viduas & orphanos, in conſanguineos noſtros & affines, in uxores, parentes, fratres, ſorores, liberos, in amicos denique, præſertim, quibus beneficio obſtricti ſumus. Et quemadmodum omnibus hominibus, ſic omnibus occaſionibus chariratem præſtare tenemur, ubiq; parati eos juvare, ſive ſpirituali ſive temporali opus eſt ſolatio; ſeu conſilium noſtrum expetitur, ſeu fortunarum noſtrarum auxilium. Quibus modis dum ſuccurrimus egentibus, præſertim autem re, charitas noſtra juxta prædictos gradus, & facultates noſtras menſuranda eſt: alioquin eveniet, ut qui antea aliorum onera levare potuimus, fiamus ipſi aliis oneroſi. Ante omnia, omnibus, qui in nos deliquerunt, condonandum eſt, qua de re nunc propriè agimus. At in cunctis iſtis charitatis monſtrandæ occaſionibus is modus tenendus eſt, qui nos ab utroque extremorum vindicet. Quanquam enim pro omnibus orare conveniat, cum omnibus tamen converſari non convenit, multò minùs cum omnibus amicitiam colere. Nam nemo ſui ita ſecurus ſit, ut non metuat mali ſodalitii contagium. Noſtis illud, corrumpunt bonos mores colloquia prava: ideoq; qui ſtat, videat ne cadat; præter nominis labem quæ ex perditorum hominum ſocietate contrahitur. Ferunt ſanctum illum amoris Apoſtolum, cujus modò à nobis mentio facta eſt, Epheſum quodam tempore ad balneum aquæ calidæ † conceſſiſſe, ubi quum Cerinthum hæreticum conſpiceret, inde ſeſe proripuit illotus, metu ne balneum, in quo Cerinthus hoſtis veritatis lavaretur, corrueret. Et ſanè factum hoc nihil ab Epiſtolæ illius doctrina abludit; Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne dicite ei, ave, ne forte participes fiatis peccati illius. Quum igitur ſanctus hic Apoſtolus, quem tantopere DOMINUS dilexit, ita ſibi à malo ſodalitio metuerit, tanto æquius eſt nos cavere, quanto noſtrum optimus ſpiritualibus gratiæ donis infra eum eſt.

Prov. 12. 10
1. Cor. 9. 9.
Gal. 6. 10.
1. Cor. 14. 33.
1. Cor. 10. 12.
Iren. adverſ. hær. l. 3. & Euſeb. l. 3. Eccleſ. hiſt. cap. 25.
Joh. Epiſt. 2. 10.

Similiter & hæc conditio, ut condonemus iis, qui in nos deliquerunt, ſuos quoque habet limites, quibus obſervatio illius facilior evadit. Nam Salvator mandat, ut oſtenſas illis toties remittamus, quoties eos offenſarum pœnitet; ita non minus illi obſtringuntur ad pœnitentiam, quàm nos ad condonationem, quanquam noſtra condonatio ab eorum pœnitentia non debeat prorſus & in totum pendere, Marc. 11. 25. Quum ſtatis & precamini, remittite, ſi quid habetis adverſus aliquem, ut & pater ille veſter &c. Adeo, ubi ubi vixerit debitor tuus, orare cum fructu non potes, niſi illi debitum remiſeris.

Intelligendum quoque eſt, per noſtram remiſſionem non ligari magiſtratuum manus à pœna delinquentium, juxta delictorum gradus. Sic tamen, ut zelo juſtitiæ, non noſtris commodis aut affectibus ſerviamus. Nec in hoc præcepto privatis hominibus interdicitur, ne juſto Magiſtratui ſuas deferant querelas, & compenſationem modo injuriæ convenientem poſcant, juxta Servatoris præceptum; Dic Eccleſiæ. Verùm unusquisque nobis amandus eſt, plurisve aut minoris faciendus, prout ejus virtutes, aut bona fama, vel ipſius erga nos affectus merebitur. Nec verò nobis interdicitur moderamen inculpatæ tutelæ, ſi quis forte injuſtè nos petierit aut invaſerit. Nam defenſio eſt juris naturalis & gentium: odium duntaxat & malitiam ejicere convenit ex animis, & puras à vindicta manus ſervare. Nam Deo ſoli, ejusque in terra vicariis debetur vindicta, mihi vindictam, ego retribuam. Et, obſecro, qualis foret in hoc mundo humanæ vitæ conditio, ſi unicuique fas eſſet in ſua cauſa judicem agere, & ſuas ulciſci injurias? Certum eſt Regibus aut Magiſtratibus nihil opus tunc fore, qui leges darent; nec populum opinor relinquendum, qui acciperet. Paſſim enim tunc homo homini lupus evaderet, quum aliàs conditus ſit ζῶον πολιτικὸν, ad mutuæ ſocietatis ſolatium. Maledictio ea fuit Iſmaëli denunciata vaticinio, ut † manus ejus ferretur contra omnes, & manus omnium contra eum.

At noſtri viri fortes non poſſunt tam facilè injurias concoquere, & magiſtratui conqueri erubeſcunt. Reſpondeo, erubeſcendum tunc illis eſſe, Deo aut legibus parere, vel, quod hinc ſequitur, ſub eorum tutela vivere; ſed Gigantum & fortium venatorum more errandum eſſe illis in orbe, & vivendum ex rapto. At cui tunc uſui ſunt gladii, & qui eos ferunt? permagno ſanè, ut Deo, & Regi, & patriæ inſerviant, & ſe inculpatè defendant, & debiliores, ſi fortè id exigit neceſſitas, à potentiorum injuriis aſſerant. Quanto cum honore produntur in ſacris literis Davidis acta? quid non conatæ ſunt gentes, ut Herculè referrent inter Deos? Legite veteres juramentorum formulas ab

Rom. 12. 19.
Gen. 16. 12.
1 Chron. 11.

Equitum Ordinibus præſtari ſolitas, eam præcipuè Periſcelidis noſtræ, & quæ hodie ab unoquoque Equite Aurato in Scotia exigitur; vel inde cernere erit, quo miſeriæ plerique in hac Inſula redacti ſint, qui ideo à Sacramento altaris abſtinent, quia ſtudium vindictæ in animis circumferunt, obliti duorum præceptorum S. Pauli, unius, ut ſe examinent, alterius, ut accedant. Satis iſti habent ſe examinare, fortè nunquam acceſſuri: & accedendi tempus eſſe negant, donec ipſi fuerint perfecti; immemores, Chriſtum in hunc mundum veniſſe, non ſanorum, ſed ægrorum cauſa; noſque ad eam menſam accedere debiles admodum, & malè affectos, ut ſpirituali illo & cœleſti cibo reficiamur, nihil nobiſcum eò ferentes, niſi bonam voluntatem & emendationis propoſitum. Quòd ſi ex animis vindictam nolint ejicere, quid proderit à cœna Domini abſtinere? quomodo enim Orationem Dominicam orare poterunt, niſi debitoribus ſuis remittant? &, quod hinc ſequitur, quomodo remiſſionem peccatorum conſequentur, ſine qua nulla eſt ſalus? Sciant igitur, dum ſic vivunt, vivere ſe exleges, & alienos à Dei fœdere, &, ſi abſque pœnitentia moriantur, certo certius damnari. Nemo eſt fateor tam integræ vitæ, qui non opus habeat ſubitam & improviſam mortem ſerio deprecari, quemadmodum in noſtræ Eccleſiæ Liturgia habetur, ut tempus pœnitentiæ ante mortem nacti, è corde expurgemus labem peccati, & conſcientiam exoneremus. Allicimur enim omnes, & ducimur in noſtram perniciem, à tribus illis fortiſſimis & tremendis Oratoribus, Mundo, Carne, Diabolo. Quòd ſi optimus quiſque nullam vitæ ſuæ partem periculoſæ hujus militiæ immunem habeat, quid fiat de iſtis in profeſſa rebellione infelicem efflantibus animam, dum præcepto divino repugnant, nec poſſunt remiſſionem peccatorum ſuorum precari? & tamen nemo iſtorum vel unius horæ inducias habet à morte. Certè ego crederem ſubitæ mortis cogitationem tormentum fore iſtorum hominum conſcientiis perpetuum: attamen ita crevit inter nos eorum numerus, ut non facilè ſit Papiſtam ab Atheo hac in re diſcernere. Nam Papiſtarum plerique, ut Sacramenti neglecti mulctam legibus irrogatam declinent, odii & vindictæ prætextu uti ſolent.

1 Cor. 11, 18.

Nunc autem, quòd in hac petitione prolixior fuerim, quàm in ulla cæterarum, à Lectore benevolo veniam non deſpero; tum quia remiſſio peccatorum (ut ante dixi) cauſa eſt, ſine qua non æternæ ſalutis unicuique Chriſtiano: tum quia hæc illi adnexa conditio tam parvi fieri ſolet in hoc ſeculo, inque aula etiam negligitur, & quidem à melioris loci hominibus; ſequorque in hac re Servatoris noſtri, authoris hujus Orationis, exemplum, qui eodem in loco, ubi hanc Orationem proponit, Matt. 6. ſtatim excurrit in fuſiorem conditionis illius quæ petitioni adnectitur, interpretationem, nihil ejuſmodi conatus in cæteris.

Et ne nos inducas in tentationem, &c. Arminianis placere non poteſt hujus petitionis figura; quam haud dubiè talem cuperent, & ne patere nos in tentationem induci: adderet Vorſtius, quantum, Domine, in te eſt, nam tua poteſtas non eſt infinita. Cavendum tamen, ne hoc vitato incommodo in aliud incidamus, Puritanorum quorundam, qui per ſequelam Deum faciunt authorem peccati: quem errorem Papiſtæ falsò imputant religioni noſtræ, medio itur tutiùs. S. Auguſtinus optimus eſt hujus litis arbiter, apud eum compromitto. In re tam ſublimi decet unumquemque ſapere ad ſobrietatem, ex D. Pauli conſilio Roman. 12. qui tamen ipſe in tertium cœlum raptus fuit, & alta hæc myſteria, quæ non indaganda, ſed adoranda ſunt, perſpectiora ſine dubio habebat. Sufficiat nobis ſcire, Adamum per lapſum ſuum excidiſſe libertate arbitrii, tum ſibi, tum poſteris ſuis omnibus; ut in noſtrum optimo nulla ampliùs deprehendatur cogitatio bona, niſi miſſa à Deo; qui ex infecta & corrupta maſſa per efficacem gratiam, quos vult, ſecernit ad opus miſericordiæ; cæteros relinquens viis ſuis, quæ omnes ducunt ad interitum: ſic tamen ut Deus, quanquam ad ſe electos trahit, qui aliàs cœli compotes eſſe non poterant, neminem cogat à ſe deficere, nam perditio tua ex te, Iſraël. Ideoque dicitur, Deus nos ducere in tentationem, quando à tentatione nos potente ſua dextra non vindicat: ita dictus eſt cor Pharaonis obduraſſe, quia non emollit; ſimilis nutrici, quæ cum parvulum habeat alumnum, primos jam tentantem greſſus, ſi eum ſolum deſtituat, cadendi author exiſtimatur, quia novit abſq; auxilio fieri non poſſe, quin cadat. Tentationes verò aut naſcuntur in nobis, aut extrinſecus veniunt: ſi in nobis naſcuntur, ſeriis precibus & ſacris meditationibus crebrò utendum; antidota etiam peccatorum venenis, quæ in nobis ſentimus germinare, adhibenda: nam contraria contrariis curantur. Permagnũ quoq; eſt in bonis libris ſubſidiũ; permagnum in ſani Theologi conſilio, talis tamen, qui integræ vitæ teſtimonio inſignis ſit. Quod ſi ab externis cauſis veniant tentationes noſtræ. Ut ſi aliquis è ſenſibus noſtris illicita capiatur voluptate, ſubtrahenda eſt illi (ut jam dixi) periculi materia. Si rebus proſperis aut adverſis in tentationem ducamur, idonea applicemus remedia; contra adverſas, nos in deſperationem trahentes, patientiâ, quantum fieri poteſt, armati ſolitudinem vitemus, & à prudentibus, piis, honeſtis & integris amicis conſilium petamus. Sin proſperis tentemur; quod genus periculoſius eſſe ſolet, ut prius illud aſperius; ex minimâ, quam patimur, ægritudine, & moleſtia noſtræ naturæ fragilitatem cogitemus, ſæpeque

August. de prædeſt. Sanctorum: De dono perſeverantiæ & contra Pelagianos & paſſim alibi in ſuis Operibus.

Hoſe. 13. 9.

animis

animis noſtris obverſetur mortis neceſſitas, & ſermones funebres ſæpe legere, ſæpe audire labor ſit, Pulvis es & in pulverem reverteris:
Gen. 3, 19. &, ut verbo dicam, quum tot tentatores nos ſollicitent, tot tentationum occaſiones horis ſingulis nos obſideant, extrinſecus, intrinſecus, ſic ut tota hominis verè Chriſtiani vita nihil aliud ſit, quàm unum, in perpetua hac militia, conſtantiæ noſtræ experimentum; ratio profectò exigit, ut nobis ipſi ſemper excubemus, omnia facta noſtra, omneſque cogitationes ſeverè obſervantes. Fruſtra aliàs Deum orabimus, ne nos inducat in tentationem, ſi noſmetipſos interea, quæcunque ſe offerat occaſio, inducamus; ſimiles illi, qui volens in luto hæret, & prætereuntes auxilium invocat.

Sed libera nos à malo. Hæc noviſſima eſt petitio, & (ut ante monui) ex veteris Eccleſiæ calculo ſeptima, ex vulgari horum temporum, ſexta. Patrum opinione ſeptima eſt, qui eam à priore (ne nos inducas in tentationem) ideo diviſerunt, quia hîc petimus liberari à malo; at liberatio antecedentem habet ſervitutem, vel certè imminens periculum. Atque ita in priore petitione optamus expediri à tentationibus futuris, in hac verò ab omni malo, ſive præſente ſive imminente, ſive culpæ ſive pœnæ, & à rerum adverſarum, quibuscunque premimur, moleſtiis. Sed noſtra Eccleſia ramum hunc facit prægreſſæ petitionis, & ſic partem ſextæ, quia incipit à particula (ἀλλὰ,) quaſi diceres, Domine, ne nos inducas in tentationem, ſed ab omni ejusmodi malo nos ſemper libera. Sive autem ſeptimam hanc velis petitionem ſive ramum ſextæ, utraque opinio orthodoxa eſt, & ſatis idonea, licet vetuſtior (ut jam oſtendi) plenior videatur. Summa enim petitionis eſt, ne ducat nos Deus in tentationem, ſed à malo quolibet, vel præſente vel futuro, nos liberet. Contextus Græcus habet, (ἀπὸ τοῦ πονηροῦ) ab improbo illo; quibus verbis monemur, quàm neceſſaria nobis ſit continua ad Deum oratio, ut à vetere illo, & inſidioſo, & inquieto hoſte liberemur, qui circundat terram inſtar Leonis rugientis, quærens quem devoret. Et hac petitione ſic intellecta docemur propriis noſtris viribus diffidere, contra tam potentem & efferum hoſtem, & fide armari, ut tutò dormiamus, ſub
Pſal 91 4. umbra alarum tuarum, Domine. Latina translatio (à malo) utrumque ſenſum ferre poteſt, vel, ab improbo illo, vel, à re quavis mala: & Britannica noſtra omne genus mali complectitur, quod nobis aut Satanæ inſidiis, aut alia quacunque ratione poterit accidere. Atque ita nobis orandus eſt Deus, ut miſericorde ſua dextra nos ab omni malo tutos præſtet, in rebus corporeis, in rebus ſpiritualibus, per quas aut minuantur hujus vitæ ſolatia, aut ſpirituali æternæ ſalutis gratiæ reſiſtatur; ut eamus cubitum ſine periculo, & reſurgamus ſine metu, vel mille hoſtibus quietem noſtram obſidentibus, & ſpiritualibus & temporalibus. Et hic in ſancto Luca finitur Oratio Dominica: at in ſancto Matthæo clauditur epilogo, quia tuum eſt regnum & potentia & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Quiſquis ſeriò occaſionem inſpexerit, qua Salvator noſter hanc precandi formulam in utroque Evangelio propoſuit, bis ab eo propoſitam inveniet, ſemel diſcipulis ſuis privatim, quum unus ex iis doceri cuperet, quomodo orandum eſſet; & tum quidem ſolas petitiones tradidit, brevi illo proœmio præmiſſo, Pater noſter qui es in cœlis; quo tempore duas vel tres è petitionibus clariùs expreſſit, quam poſtea in publica illa ad populum concione. Semper enim illi in more fuit ſenſa animi diſcipulis, quàm populo dilucidius proponere. Et hæc eſt formula apud ſanctum Lucam, cap. 11. Alio poſt tempore populum docuit ſic orare, in prolixa illa ad populum concione, in monte, & tunc prædictum addidit epilogum: & hæc formula habetur, Matth. cap. 6. quo tempore apparet ideo additum epilogum, ut populum doceret majore cum fiducia & reverentia orare, ſi quidem ad eum, quem orarent, pertineret & regnum, & potentia, & gloria in æternum. Fateor quidem deſiderari in vulgata Latina translatione epilogum iſtum, etiam in ſancto Matthæo: & erudititiſſimus ille Typographus Robertus Stephanus in veteribus quibusdam codicibus Græcis negat reperiri: ſed parum intereſt; paſſim enim hodie agnoſcitur Canonicus.

Epilogi hujus verba cauſam continent, cur cœleſtem Patrem oremus; ejus enim eſt regnum. Non modo igitur Rex eſt, ſed regnum per excellentiam (ἡ βασίλεια) illius eſt. Quemadmodum, licet multi futuri ſint Antichriſti, magnus tamen ille Antichriſtus, qui generalis Apoſtaſiæ finem ducit, ὁ ἀντίχριστος dicitur; ita DEUS ſolus rerum omnium in ſolidum Rex eſt, Principes in terris, ejus Vicarii, nil niſi exigui ex illo pelago canales & rivi. Nec ſolummodo rerum omnium Rex eſt, verum etiam ſolus potentiam habet, ut jam non infinitè magnus ille Rex duntaxat habendus ſit; nam & magnis Regibus non licet, quicquid libet; ſed Rex infinitè potens & omnipotens. Nec ſolum regnum & potentia, verum etiam gloria, qua ſplendent priora ambo, illius eſt. Adeo terrena regna & poteſtates, & honores (nam ſine honoribus regna omnia terrena & poteſtates viloſcunt) guttæ meræ ſunt, ex vaſto illo & immenſo hauſtæ Oceano. Cæterùm, ſi temporaria hæc forent, ſuſpicari poſſemus aliquando interitura: itaque ut tollatur dubitatio, ſupremis hiſce, & incomparabiliter eximiis titulis ſempiterna adjungitur duratio, ut doceat regnum ejus, & potentiam, & gloriam nec finiri olim, nec mutari, nec minui. Memores igitur, in primis quidem hujus orationis

verbis

verbis vocari cum à nobis Patrem noſtrum,unde oritur divini in nos amoris fiducia ; in noviſſimis verò infinitam ejus poteſtatem agnoſci ; certo certius poſſumus confidere, quòd & velit & poſſit nos audire , & votis noſtris annuere.

Subjungitur hiſce omnibus , pro concluſione, AMEN, qua voce jubemur breviter in memoriam revocare , quæcunque ante petivimus, fidum addentes votum, ut petita exoremus. Quod teſtimonio eſſe poteſt, quoties hac utimur oratione, verba ipſa nos intelligere debere, contrà quam faciunt Papiſtæ , qui docent pueros, & ignaras mulierculas hanc orationem Latinè emurmurare , aut verius corrumpere, ad Eccleſiæ intentionem. Sed ſi D. Pauli regula vera ſit, 1. Corinth. 14. idiotæ hi precibus ſuis, quas non intelligunt, Amen ſubjungere non poſſunt. Sed non hîc tantum ſentit Romana Eccleſia fortunam adverſam, quod hac in re cum ſancto Paulo malè illi conveniat, verum etiam, quòd Chriſti interdicto in hujus orationis prooemio adverſetur , Matth. 6. Ibi enim inanes battologias , quales ab Ethnicis uſurpantur, condemnat , dum hoc modo præcipit orare : at Romanenſes Ethnicorum imitationem exemplo Chriſti prætulerunt , teſtatur beatæ Virginis Roſarium , teſtantur preces ad globulos numeratæ ; ſexagies vel amplius Pater & ave ad ravim iterata , contra Chriſti interdictum , inanes bartologias damnantis. Ego certò ſcio repetitionem nullam excogitari poſſe majorem, quàm cùm non * intellecta toties repetitur oratio ; invito (ut ante dixi) D. Paulo, & , auſim dicere, ſine ullo antiquitatis aut præcepto aut exemplo , multis poſt Chriſtum ſeculis. In hiſce tamen inanibus battologiis magna eſt, eorum judicio , meriti materia. Obſervandum quoque eſt , Servatorem noſtrum, quanquam ſuo nomine Deum voluerit à nobis compellari , ſui tamen nominis in hac oratione nuſquam meminiſſe, non quòd dubitem Patris nomine totam Trinitatem in hac oratione ſignificari ; ſed quia fortè huic orationi nomen ſuum inſerere noluit , præſcius ſuperſtitionis venturorum ſeculorum , quibus multos interceſſores precibus ſuis adoptarunt, Sanctos innumeros, tam mares quàm foeminas. Certè ſub patribus noſtris tam craſſa fuit hujus ſuperſtitionis caligo , ut magnus Theologus, ante annos admodum ſexaginta , in Academia Andreapolitana , publicè docuerit orationem Dominicam divæ Virgini etiam dici poſſe : unde tanta in Academia nata eſt controverſia, ut convocatâ ibidem ſynodo cognoſci & definiri neceſſe fuerit. Et quantulo minor fuit in viro erudito , cujuſmodi Bonaventura novimus, ſuperſtitio Davidis Pſalmos de diva Virgine interpretari , & de ea intelligere, quæcunque de Deo dicta fuerunt ? & tamen , paucis abhinc annis, Lutetiæ prodiit nova famoſi illius libri editio. Sed cum Deus Opt. Max. ex infinita ſua miſericordia nos , hujus Inſulæ habitatores , à tenebris illis plusquam Ægyptiis expedierit , mirari ſubit permultorum noſtra ætate inconſtantiam , & ſtultum novitatis ſtudium , qui Glauci & Diomedis permutationem facientes, & abjecta pura veritate , pictas amplectentes fabulas oculos intellectus occludunt, capita priori caligini rurſus immergentes, & lumen veritatis, quo uti frui poſſent, ſua ſponte recuſantes.

* Decem aut duodecim ab hinc annis, ſchediaſma cujuſdam Sacerdotis Angli ipſemet legi, ubi multis argumentis evincere conatur Author Orationem Dominicam, & alias ejuſmodi breves preces, utilius à plebe Latinè quàm vernaculè recitari, quanquam nihil illi intelligant, niſi vernaculum.

Finita jam noſtra in Orationem Dominicam meditatione , tantùm hoc , quod promiſi , ſupereſt, ut in brevem ſummam omnia colligam; quò melior ſit intellectus, & firmior memoria earum rerum , quas oramus , & oratio noſtra vividiùs conſignetur altiusque imprimatur cordibus noſtris. Et breviter ita ſe habet : Inprimis invocamus Deum ſuaviſſimo Patris nomine, unde nobis oritur ex ejus amore fiducia , quòd preces noſtras exaudiet , & votis annuet. Deinde, ut reverentiam ſibi à nobis conciliet , perſuaſumque habeamus nihil omnituentem ejus oculum latere , domicilium gloriæ ipſius nominamus, quod eſt in coelis. Tum verò tria communi nomine , ad gloriam ejus, ante petimus , quàm pro nobis ipſis ſigillatim quicquam oremus : In primo , noſtrum illi deferimus obſequium , optantes, nomen ejus ſanctificari in coelis & in terris, ſicut nos tunc facimus : In ſecundo poſcimus , ut regnum ejus veniat, tum generatim, in altero ejus adventu ; tum verò , ut Eccleſia militans interea temporis floreat , & ſinguli ſpacio à Deo præfinito illius regni compotes fiamus ; interim ut illius voluntas in terris fiat , quemadmodum in coelis ; quod per modum effectus à regno Dei in terris proficiſcitur : eſtque tertia & noviſſima univerſalium petitionum , pro divinæ gloriæ propagatione, & Eccleſiæ felicitate. At ſi libeat tres iſtas petitiones paulò altiùs expendere, deprehendentur quoque ſanctiſſimæ Trinitatis nos commonefacere ; Dei Patris quidem, dum nomen ejus ſanctificari optamus, cujus nomen nulla poteſt lingua exprimi : Dei Filii, dum regnum ejus precamur venire, eſt enim Rex , Sacerdos, & Propheta, & regni illius nullus erit finis : Spiritus ſancti denique, cum oramus voluntatem ejus in terris fieri, quemadmodum in coelis. Ille enim eſt , qui voluntates Electorum ſanctificat , Deoque per Chriſtum Jeſum acceptas reddit. Primæ autem noſtræ petitionis privata materia eſt Panis quotidianus , nam ni DEUS nos alat ſuppeditans benignè , quæ temporalis hujus vitæ neceſſitas exigit , exſpirabit prius vita noſtra , quàm cultum eum, quem à nobis exigit, inchoëmus; nec per repentinam mortem nobis licebit nos accingere ad iter in patriam noſtram. Proximè oramus præteritorum peccatorum remiſſionem , ut ſtemus recti in curia , loti in Agni ſanguine, aliàs enim pabulo hoc corporeo ſaginamur , velut ad victimam. Eſſe autem

nos